

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

‘ABDU’R-RAHMÂN-İ ĐARİR
TAFŞİL-İ TARIĞ-İ MUĞARREBİN ve SEBİLİ’L-MÜTTEBİ’İN
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİNLER)

I. CİLT
(GİRİŞ-İNCELEME)

Ali Osman YALKIN
1240205505

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Osman YILDIZ

ISPARTA – 2017

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Ali Osman YALKIN	
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı	
Tez Başlığı	Abdu'r-rahman-i Darir, Tafsil-i Tarik-i Mukarrebın ve Sebill'i-Müttobi'in (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler-Tıpkıbasım)	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	Abdu'r-rahman-i Darir, Tafsil-i Tarik-i Mukarrebın ve Sebill'i-Müttobi'in (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)	
<p>Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Doktora Tez Savunma Sınavında jüri üyeleri tarafından 04/12/2017 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Doktoratezi için;</p> <p style="text-align: center;">☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU²</p> <p>ile aşağıdaki kararı almıştır.</p> <p>☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.</p>		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Prof. Dr. Osman YILDIZ / Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Zeki KAYMAZ / Ege Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Erdoğan BOZ / Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Celal DEMİR / Afyon Kocatepe Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Talat DİNAR / Süleyman Demirel Üniversitesi	

¹Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

²OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrenci yeni tez konusu belirler.

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Abdu’r-Rahmân-i Darîr, Tafsil-i Tarîk-i Mukarrebîn ve Sebîli’l-Müttebi”in (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Ali Osman YALKIN
14/07/2017

(YALKIN, Ali Osman, ‘*Abdu’r-Raḥmān-i Darīr, Tafşīl-i Tarīk-i Muḳarrebīn ve Sebīli’l-Müttebi’in (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)*, Doktora Tezi, Isparta, 2017)

ÖZET

Bu çalışmada, 18. yüzyılın ortalarına doğru Abdurrahmân-i Darîr tarafından kaleme alınan *Tafşīl-i Tarīk-i Muḳarrebīn ve Sebīli’l-Müttebi’in* adlı eser incelenmiştir. Yazma eserin belirlenen nüshaları arasından Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 8891 arşiv numarası ile kayıtlı olan nüsha esas alınmıştır.

Dört ciltten oluşan bu çalışmada eser ve eserin müellifi hakkında bilgilerin verildiği “Giriş” bölümünden sonra beş bölüm bulunmaktadır. “Yazım Özellikleri” bölümünde eserdeki Türkçe sözcüklerde bulunan ünlü ve ünsüzlerin yazılışı ile bazı ek, sözcük ve biçimlerin yazılışları ele alınmıştır. “Ses Bilgisi Özellikleri” bölümünde Türkçe sözcükler, Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerindeki biçimleri, alıntı sözcükler ise asıl biçimleri temelinde değerlendirilmiştir. “Biçim Bilgisi Özellikleri” bölümünde metinde kullanılan ekler ve sözcük türleri bölümlendirilerek ayrıntılı biçimde incelenmeye çalışılmıştır. “Metin” bölümünde, esas alınan nüsha, çeviri yazı işaretleri ile Latin harflerine aktarılmış, sonrasında eserin tıpkıbasımı verilmiştir. “Dizinler” bölümünde üç alt başlık bulunmaktadır. “Sözcükler Dizini”nde sözcükler metinde kullanıldığı anlam veya anlamlarına göre dizilmiştir. “Özel Adlar Dizini”nde metinde geçen özel adlar alfabetik sıraya göre dizilmiştir. “Ekler Dizini”nde metinde kullanılan bütün ekler tüm örnekleri ile verilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Abdurrahmân-i Darîr, Tafşīl-i Tarīk-i Muḳarrebīn ve Sebīli’l-Müttebi’in, Klasik Osmanlı Türkçesi, 18. Yüzyıl, Dil Bilgisi İncelemesi

(YALKIN, Ali Osman, *‘Abdu’r-Rahmân-i Darîr, Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîli’l-Müttebi’în (Introduction-Review-Text-Directories)*, Ph.D Thesis, Isparta, 2017)

ABSTRACT

In this study, the book titled *Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîli’l-Müttebi’în* written by Abdurrahmân-i Darîr, through the middle of the 18th century, is examined. From inside copies identified of manuscript, the copy registered with 06 Mil Yz A 8891 archive number in Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu has been based on.

In this work, which consists of four volumes, after the “Introduction” section, which provides information of the book and writer, there are five sections. In the “Spelling” section, the spelling of vowels and consonants in the Turkish words, and the spelling of some suffixes, words and forms are studied. In the “Phonology” section, Turkish words, Old Turkish and Old Anatolian Turkish forms are evaluated; furthermore, the quoted words are assessed by their original forms in the phonetic features section. In the “Morphology” section, the suffixes and word types that are used in the text are examined in detail. In the “Text” section, original copy, the transcripts were transcribed to the Latin alphabet, and then the facsimile text is given. There are three subtitles in the “Directories” section. First of all, the “Words Index” is arranged according to the meanings or meanings of the words used in the text. Secondly “Custom Names Directory”, custom names which are used in the text are arranged alphabetically in this section. Lastly “Suffix Index”, all suffixes which are utilised in the text are given in with the examples.

Key Words: Abdurrahmân-i Darîr, Tafsîl-i Tarîk-i Mukarrebîn ve Sebîli’l-Müttebi’în, Classical Ottoman Turkish Language, 18th Century, Grammer Study

İÇİNDEKİLER

I. CİLT

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	xvi
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	xvii
KISALTMALAR.....	xviii
İŞARETLER.....	xviii
ÖN SÖZ.....	xix
GİRİŞ.....	1
1. Müellif Hakkında.....	1
2. Eser Hakkında.....	3
2.1. Eserin Adı, Yazılış Nedeni ve Meydana Getirilişi.....	3
2.2. Eserin Nüshaları.....	3
2.3. Eserin Konusu.....	8
2.4. Eserin Dili.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

YAZIM ÖZELLİKLERİ

1. ÜNLÜLERİN YAZIMI.....	12
1.1. /a/ Ünlüsü.....	12
1.2. /e/ Ünlüsü.....	14
1.3. /ı/ Ünlüsü.....	15
1.4. /i/ Ünlüsü.....	16
1.5. /o/ Ünlüsü.....	18
1.6. /ö/ Ünlüsü.....	19
1.7. /u/ Ünlüsü.....	19
1.8. /ü/ Ünlüsü.....	21

1.9. Çift Harekeli Yazımlar	22
2. ÜNSÜZLERİN YAZIMI.....	22
2.1. /ç/ Ünlüsü.....	24
2.2. /g/ Ünlüsü	26
2.3. /η/ Ünlüsü.....	27
2.4. /p/ Ünlüsü	29
2.5. /s/ Ünlüsü.....	30
2.6. /t/ Ünlüsü	31
3. ŞEDDENİN KULLANIMI	32
3.1. Arapça Sözcüklerde	32
3.2. Türkçe Sözcüklerde	33
4. BAZI EK, SÖZCÜK ve BİÇİMLERİN YAZIMI	34
4.1. Belirtme Durumu Ekinin Yazımı.....	34
4.2. İstek Teklik Üçüncü Kişi Ekinin Yazımı.....	34
4.3. Ayrı Yazılabilen Ekler.....	35
4.3.1. Sözcük Kök ve Tabanından Ayrı Yazılabilen Ekler.....	35
4.3.2. Kendi Bünyesinde Ayrı Yazılabilen Ekler	44
4.4. Bitişik Yazılabilen Dil Birimleri	47
4.5. Farsça Tamlamalarda Tamlama Ünlüsünün Yazımı	49
4.6. Farsça u/ü Bağlacının Yazımı.....	49
5. ALINTI SÖZCÜKLERİN YAZIMINA GENEL BİR BAKIŞ.....	50
BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ.....	53

İKİNCİ BÖLÜM

SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

1. ÜNLÜLER.....	55
1.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ.....	55
1.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünlü Değişmeleri.....	55
1.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünlü Değişmeleri.....	63
1.1.3. Alıntı Ögelerde Ünlü Değişmeleri.....	65
1.2. ÜNLÜ TÜREMESİ	68
1.2.1. Tabanlarda Ünlü Türemesi	68

1.2.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünlü Türemesi	68
1.2.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünlü Türemesi	68
1.2.2. Arapça {-eyn} Ekinde Ünlü Türemesi	72
1.3. ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	72
1.3.1. Sözcük Bünyesinde Ünlü Düşmesi.....	73
1.3.1.1. Türkçe Sözcükler Ünlü Düşmesi	73
1.3.1.2. Alıntı Sözcükler Ünlü Düşmesi	74
1.3.2. <i>i-</i> Eyleminde ve <i>içün</i> İlgecinde Ünlü Düşmesi	74
1.4. ALINTI SÖZCÜKLERDEKİ UZUN ÜNLÜNÜN KISALMASI	74
1.5. GEÇİŞME VE BİRLEŞME.....	76
1.5.1. Geçişme	76
1.5.2. Birleşme	77
1.6. ÜNLÜ UYUMLARI.....	77
1.6.1. Damak Uyumu.....	77
1.6.1.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Damak Uyumu	77
1.6.1.1.1. Türkçe Sözcüklerde Damak Uyumu.....	77
1.6.1.1.2. Alıntı Sözcüklerde Damak Uyumu.....	78
1.6.1.2. Eklerde Damak Uyumu	79
1.6.1.3. Uyum Değişmesi	80
1.6.2. Dudak Uyumu.....	81
1.6.2.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Dudak Uyumu	82
1.6.2.1.1. Türkçe Sözcüklerde Dudak Uyumu.....	82
1.6.2.1.2. Alıntı Sözcüklerde Dudak Uyumu	86
1.6.2.1.3. Alıntı Ögelerde Dudak Uyumu.....	86
1.6.2.2. Eklerde Damak Uyumu	89
1.6.2.2.1. “T” Sınıfı Ekler	90
1.6.2.2.2. “U” Sınıfı Ekler	117
1.6.2.2.3. “X” Sınıfı Ekler	166
1.6.2.2.4. Dudak Uyumu ile İlgili Olan Diğer Ekler	180
1.6.2.2.5. Eklerin <i>TTMSM</i> ’deki Dudak Uyumu Süreçlerinin Değerlendirilmesi	183

2. ÜNSÜZLER	188
2.1. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	188
2.1.1. Tabanlarda Ünsüz Değişmeleri.....	188
2.1.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Değişmeleri	188
2.1.1.1.1. Ötümlüleşme.....	188
2.1.1.1.2. Ötümsüzleşme.....	194
2.1.1.1.3. Süreklileşme	195
2.1.1.1.4. Süreksizleşme	197
2.1.1.1.5. Dudaklılaşma	197
2.1.1.1.6. Diğer Ünsüz Değişmeleri	198
2.1.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Değişmeleri	198
2.1.2. Eklerde Ünsüz Değişmeleri	200
2.2. ÜNSÜZ TÜREMESİ.....	204
2.2.1. Tabanlarda Ünsüz Türemesi.....	204
2.2.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Türemesi.....	204
2.2.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Türemesi.....	205
2.2.2. -y- Koruyucu Ünsüzünün Türemesi	206
2.3. ÜNSÜZ KAYBOLMALARI.....	206
2.3.1. Ünsüz Düşmesi	206
2.3.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Düşmesi	206
2.3.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Düşmesi	207
2.3.2. Erime.....	208
2.3.2.1. Türkçe Sözcüklerde Erime	208
2.3.2.2. Alıntı Sözcüklerde Erime	209
2.3.3. Yutulma	210
2.4. HECE DÜŞMESİ	210
2.4.1. Tabanlarda Hece Düşmesi	210
2.4.1.1. Türkçe Sözcüklerde Hece Düşmesi	210
2.4.1.2. Alıntı Sözcüklerde Hece Düşmesi	210
2.4.2. Ekte Hece Düşmesi.....	211
2.5. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ	211
2.5.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz İkizleşmesi.....	211

2.5.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz İkizleşmesi.....	211
2.6. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ	211
2.6.1. Tabanlarda Ünsüz Tekleşmesi.....	211
2.6.2. Arapça Eklerde Ünsüz Tekleşmesi	213
2.7. BAŞKALAŞMA.....	213
2.8. GÖÇÜŞME.....	214
2.8.1. Ünlü-Ünsüz Göçüşmesi	214
2.8.2. Ünsüz-Ünsüz Göçüşmesi.....	214
2.9. ÜNSÜZ UYUMU	214
2.9.1. Tabanlarda Ünsüz Uyumu	214
2.9.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Uyumu.....	214
2.9.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Uyumu.....	215
2.9.2. Eklerde Ünsüz Uyumu.....	215
2.9.2.1. “C” Sınıfı Ekler.....	216
2.9.2.2. “D” Sınıfı Ekler	217
2.9.2.3. “G” Sınıfı Ekler	220
BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	221

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİÇİM BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

1. EKLER	226
1.1. İŞLETME EKLERİ	227
1.1.1. Ad İşletme Ekleri.....	227
1.1.1.1. Çokluk Ekleri.....	227
1.1.1.2. Tamlayan Eki.....	228
1.1.1.3. İyelik Ekleri	230
1.1.1.4. Aitlik Eki	234
1.1.1.5. Durum Ekleri	235
1.1.1.5.1. Özne Durumu.....	235
1.1.1.5.2. Belirtme Durumu Eki	237
1.1.1.5.3. Yönelme Durumu Eki.....	241
1.1.1.5.4. Bulunma Durumu Eki.....	245

1.1.1.5.5. Ayrılma Durumu Eki	248
1.1.1.5.6. Eşitlik Durumu Eki	254
1.1.1.5.7. Araç Durumu Eki.....	256
1.1.1.5.8. Yön Gösterme Durumu Eki.....	259
1.1.1.5.9. Eylemlerin Tamlayıcılarla İlişkisi	261
1.1.2. Eylem İşletme Ekleri	268
1.1.2.1. Kişi Ekleri.....	268
1.1.2.1.1. Adıl Kökenli Kişi Ekleri.....	268
1.1.2.1.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri.....	268
1.1.2.1.3. İstek Kipinde Her Kişi İçin Ayrı Biçimlerde Kullanılan Ekler.....	269
1.1.2.2. Kip Ekleri.....	269
1.1.2.2.1. Basit Kipler.....	269
1.1.2.2.1.1. Bildirme Kipleri.....	269
1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman....	269
1.1.2.2.1.2.. Öğrenilen Geçmiş Zaman	271
1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zaman.....	273
1.1.2.2.1.4. Gelecek Zaman	274
1.1.2.2.1.5. Geniş Zaman.....	276
1.1.2.2.1.2. İstek Kipi	280
1.1.2.2.2. Birleşik Kipler	286
1.1.2.2.2.1. Hikâye.....	286
1.1.2.2.2.2. Rivayet.....	287
1.1.2.3. Ek Eylemin Kipleri ve Bildirme Ekleri	288
1.1.2.3.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman	288
1.1.2.3.2. Görülen Geçmiş Zaman.....	288
1.1.2.3.3. Geniş Zaman	289
1.1.2.3.4. Ek Eylemin Ulaçları	290
1.1.2.3.5. Ek Eylemin Ortacı	291
1.1.2.3.6. Ek Eylemde Olumsuzluk	291
1.2. TÜRETME EKLERİ	292
1.2.1. Addan Ad Türetme Ekleri	292

1.2.2. Addan Eylem Türetme Ekleri	299
1.2.3. Eylemden Ad Türetme Ekleri	304
1.2.3.1. Eylemsi Ekleri	304
1.2.3.1.1. Eylemlik Ekleri	304
1.2.3.1.2. Ortaç Ekleri	306
1.2.3.1.3. Ulaş Ekleri	308
1.2.3.2. Eylemden Ad Türeten Diğer Ekler	317
1.2.4. Eylemden Eylem Türetme Ekleri	321
1.2.4.1. Çatı Ekleri	321
1.2.4.1.1. Geçişli-Ettirgenlik Ekleri	321
1.2.4.1.2. Edilgenlik Ekleri	325
1.2.4.1.3. Dönüşlülük Ekleri	326
1.2.4.1.4. İşteşlik Ekleri	327
1.2.4.1.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması	328
1.2.4.2. Eylemden Eylem Türeten Diğer Ekler	328
Türetme Eklerinin {Ø} ile Karşılanması	329
2. SÖZCÜK TÜRLERİ	330
2.1. ADLAR	330
2.1.1. Ad İşletimi	330
2.1.2. Adlarda Tamlama	330
2.1.2.1. Belirtili Ad Tamlaması	330
2.1.2.2. Belirtisiz Ad Tamlaması	331
2.1.3. Ad Türetme Yolları	331
2.1.4. Adlarda Soru	331
2.2. ÖN ADLAR	331
2.2.1. Niteleme Ön Adları	331
2.2.2. Belirtme Ön Adları	332
2.2.2.1. İşaret Ön Adları	332
2.2.2.2. Sayı Ön Adları	332
2.2.2.3. Belirsizlik Ön Adları	334
2.2.2.4. Soru Ön Adları	335
2.2.3. Ön Adlarda İşlevler	335

2.2.3.1. Karşılaştırma ve Derecelendirme İşlevi.....	335
2.2.3.2. Küçültme İşlevi.....	336
2.2.3.3. Pekiştirme İşlevi	336
2.3. ADILLAR.....	336
2.3.1. Kişi Adılları	336
2.3.2. İşaret Adılları	338
2.3.3. Dönüştürme Adılı	339
2.3.4. Belirsizlik Adılları	340
2.3.5. Soru Adılları	340
2.4. BELİRTEÇLER.....	340
2.4.1. Zaman Belirteçleri	340
2.4.2. Yer ve Yön Belirteçleri.....	341
2.4.3. Nitelik ve Durum Belirteçleri	341
2.4.4. Miktar Belirteçleri	342
2.4.5. Soru Belirteçleri.....	342
2.5. İLGEÇLER.....	343
2.5.1. Durum Eki veya Tamlayan Eki Almadan Kullanılanlar.....	343
2.5.2. Yönelme Durumu Eki ile Kullanılanlar	345
2.5.3. Ayrılma Durumu Eki ile Kullanılanlar	346
2.5.4. Tamlayan Eki ile Kullanılanlar.....	346
2.6. BAĞLAÇLAR.....	347
2.6.1. Sıralama Bağlaçları.....	347
2.6.2. Denkleştirme Bağlaçları	348
2.6.3. Karşılaştırma Bağlaçları	349
2.6.4. Berkitme Bağlaçları	350
2.6.5. Tümce Bağlayıcıları.....	351
2.6.5.1. Açıklama Bildirenler	351
2.6.5.2. Karşıtlık Bildirenler	352
2.6.5.3. Neden Bildirenler.....	352
2.6.5.4. Sonuç Bildirenler	352
2.6.5.5. Üsteleme Bildirenler	352
2.6.5.6. Başkaca İşlevlerde Kullanılanlar	353

2.7. ÜNLEMLER	353
2.8. EYLEMLER.....	353
2.8.1. Eylemlerde Olumsuzluk	353
2.8.2. Eylemlerde Soru	354
2.8.3. Eylem İşletimi.....	354
2.8.4. Eylem Türetme Yolları	354
2.8.5. Eylemsiler	354
2.8.6. Birleşik Eylemler	355
2.8.6.1. Yardımcı Eylemlerle Oluşturulan Birleşik Eylemler	355
2.8.6.1.1. “Ad+Yardımcı Eylem” Yapısında Olanlar	355
2.8.6.1.2. Karmaşık Eylemler	357
2.8.6.1.2.1. Öncelik Eylemleri.....	357
2.8.6.1.2.2. Başlama Eylemleri.....	357
2.8.6.1.2.3. Niyet Eylemleri.....	358
2.8.6.1.3. Tasvir Eylemleri	358
2.8.6.1.3.1. Süreklilik Bildiren Tasvir Eylemleri ...	359
2.8.6.1.3.2. Yeterlik Bildiren Tasvir Eylemleri.....	359
2.8.6.1.3.2. Tezlik Bildiren Tasvir Eylemleri.....	360
2.8.6.2. Deyimleşmiş Birleşik Eylemler	360
BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	362

II. CİLT

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİN

A. ÇEVİRİ YAZILI METİN	365
B. NOTLAR	454
C. TIPKIBASIM.....	473

III. CİLT
BEŞİNCİ BÖLÜM
DİZİNLER

A. SÖZCÜKLER DİZİNİ (A-L) 649

IV. CİLT

A. SÖZCÜKLER DİZİNİ (M-Z)..... 958

B. ÖZEL ADLAR DİZİNİ..... 1177

C. EKLER DİZİNİ 1188

SONUÇ 1277

KAYNAKÇA 1285

ÖZ GEÇMİŞ 1300

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo-1: Sözcüklerde /ç/ Ünsüzünün Yazılış Sayımlaması	26
Tablo-2: Metinde Uyum Süreci Belirsiz Olan Ekler.....	183
Tablo-3: Metinde Uyumsuzluğun Sürdüğü Ekler	184
Tablo-4: Metinde Düzensizlik Evresinde Bulunan Ekler	185
Tablo-5: Metinde Geçiş Evresinde Bulunan Ekler	186
Tablo-6: Metinde Uyum Evresinde Bulunan Ekler	187
Tablo-7: Metinde Dudak Uyum Sürecinin Tamamlandığı Ekler.....	188
Tablo-8: Adıl Kökenli Kişi Ekleri.....	268
Tablo-9: İyelik Kökenli Kişi Ekleri	269
Tablo-10: İstek Kipinde Her Kişi İçin Ayrı Biçimlerde Kullanılan Ekler.....	269
Tablo-11: Kişi Adıllarının Durum Ekleri ile Kullanımı	337
Tablo-12: Kişi Adıllarının Tamlayan Eki ile Kullanımı	337
Tablo-13: İşaret Adıllarının Durum Ekleri ile Kullanımı	338
Tablo-14: İşaret Adıllarının Tamlayan Eki ile Kullanımı.....	338
Tablo-15: Dönüştülük Adılının Durum Ekleri ile Kullanımı.....	339
Tablo-16: Dönüştülük Adılının Tamlayan Eki ile Kullanımı	339

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ا	ā	ص	ş
ا	a / e	ض	đ / ž
ب	b / p	ط	ţ
پ	ç	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṣ	غ	ğ
ج	c / ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	ḥ	ك	g / n / ŋ
خ	ḫ	ڭ	g / ŋ
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v / o / ö / u / ü / ū
ژ	j	ه	h / a / e
س	s	ى	y / ı / i / ī
ش	ş	ء	’

KISALTMALAR

age.	adı geçen eser	İsp.	İspanyolca
agm.	adı geçen makale	KBS	<i>Köken Bilgisi Sözlüğü</i>
AK	<i>Ahvâl-i Kıyâmet</i>	KOTESD	<i>Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni</i>
agt.	adı geçen tez	krş.	karşılaştırmaz
agy.	adı geçen yayın	MIU	<i>Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ</i>
Ar.	Arapça	NAME	<i>Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr</i>
AUÜ	<i>Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler</i>	OTG	<i>Orhon Türkçesi Grameri</i>
bk.	bakınız	ÖTT	Ölçünlü Türkiye Türkçesi
c.	cilt	Rum.	Rumca
DLT	<i>Divanu Lugati't-Türk</i>	s.	sayfa
EAT	Eski Anadolu Türkçesi	S.	sayı
EATE	<i>Eski Anadolu Türkçesinde Ekler</i>	T.	Türkçe
EDPT	<i>An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish</i>	TDK	Türk Dil Kurumu
ET	Eski Türkçe	TS	<i>Tarama Sözlüğü</i>
ETG	<i>Eski Türkçenin Grameri</i>	TSD	<i>VIII-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Söz Dağarcığı</i>
EUTS	<i>Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü</i>	TTMSM	<i>Tafşil-i Tarîk-i Mukarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'in</i>
Far.	Farsça	vd.	ve diğerleri

İŞARETLER

-	eyleme bağlanmayı bildirir
+	ada bağlanmayı bildirir
<	sonraki biçimi gösterir
<<	değişimde birden fazla ses olayı gerçekleştiğini bildirir
Ø	biçim olarak kaybolmuş
~	nöbetleşe kullanımı bildirir
()	eklerde parantez içindeki seslerin seçimlik olduğunu gösterir
{ }	biçim birimini gösterir
*	belirlenemeyen, varsayılan biçimi bildirir

ÖN SÖZ

13. yüzyılda Anadolu sahasında yazı dili olarak oluşmaya başlayan Oğuz Türkçesinin gelişim süreçlerinden biri, Eski Anadolu Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında yer alan Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'dir. Dilde aşırılığın dile giren Arapça ve Farsça ögeler ile doruk noktasına ulaştığı bu dönemde halk için yazılan eserlerde daha sade bir dil kullanılmıştır. Pek fazla çalışmanın bulunmadığı bu dönemin dil özelliklerinin sağlıklı biçimde ortaya konulabilmesinde söyleyiş ve ağız özelliklerini doğrudan yansıtabilen eserlerin önemi büyüktür. Bir geçiş dönemi olması nedeniyle dil birimlerinin gelişim evrelerinin ortaya çıkarılması da bu eserlerdeki dil verilerine bağlıdır. Bu doğrultuda 18. yüzyılın ortalarına doğru Aburrahman-i Darîr tarafından sade bir dille kaleme alınan ve *Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'în* adını taşıyan eser üzerine yapılan bu çalışmada eserin dil verilerinin ortaya çıkarılması ile geçiş döneminin anlaşılmasına katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Dört ciltten oluşan bu çalışmada eserin müellifi, adı, yazılış nedeni, meydana getirilişi, nüshaları, konusu ve dili hakkında bilgilerin verildiği “Giriş” bölümünden sonra beş bölüm bulunmaktadır.

I. ciltte yer alan ve tez kapağında “İnceleme” olarak verilen kısım, üç bölümden oluşmaktadır: “Yazım Özellikleri”, “Ses Bilgisi Özellikleri” ve “Biçim Bilgisi Özellikleri”. Bu bölümlerin her birinin sonunda metindeki verilerden elde edilen bilgilerin değerlendirildiği bölüm değerlendirmesi bulunmaktadır ve bu değerlendirmeler “Sonuç” başlığı altında topluca yer almaktadır.

“Yazım Özellikleri” bölümünde Türkçe sözcük köklerinde bulunan ünlü ve ünsüzlerin yazılışları ayrı ayrı ele alınarak incelenmiş, bazı ek, sözcük ve biçimlerin yazılış özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Belirlenen özellikler yeri geldikçe ilgili diğer eserler ile karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklar belirtilmiştir.

“Ses Bilgisi Özellikleri” bölümünde metinde geçen sözcüklerin ses bilgisi özellikleri ele alınmıştır. Türkçe sözcükler, Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerindeki biçimleri, alıntı sözcükler ise asıl biçimleri temelinde değerlendirilmiştir. Belirlenen özellikler, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne ait bazı eserlerle ve ölçünlü Tür-

kiye Türkçesi ile karşılaştırılmaktadır. Bu bölümde sayımlama bilgileri yer almaktadır. Bölümde en yoğun olarak metnin dudak uyumunu süreci üzerinde durulmaktadır.

“Biçim Bilgisi Özellikleri” bölümü ise “Ekler” ve “Sözcük Türleri” ana başlıkları altında ele alınmıştır. Metinde kullanılan ekler ile metinde geçen sözcük türleri bölümlendirilerek ayrıntılı biçimde incelenmeye çalışılmaktadır. Belirlenen özelliklerin bir bölümü yine ilgili diğer eserler ile karşılaştırılmaktadır.

II. ciltte “Metin” bölümü yer almaktadır. Bu bölümde “Çeviri Yazılı Metin”, “Notlar” ve “Tıpkıbasım” olmak üzere üç başlık bulunmaktadır. “Çeviri Yazılı Metin” bölümünde eserin esas alınan Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 8891 arşiv numarası ve 1787 DVD numarası ile kayıtlı olan nüshası, çeviri yazı işaretleri ile Latin harflerine aktarılmıştır. Metnin aktarımında noktalama işaretleri kullanılmamıştır. Metinde geçen özel adların aktarımında ilk harf büyük yazılmıştır. Metin içinde geçen ayet, hadis, dua ve Arapça ibareler Arap harfleri ile verilmiştir. Geçtiği sayfanın altındaki dipnotlarda sure ismi ve ayet numarası ile gösterilen ayetlerin anlamları ile metinde çevrilmeyen dua, hadis ve Arapça ibarelerin anlamları “Notlar” başlığı altında ayrıca verilmiştir. “Tıpkıbasım” bölümünde verilen eserin tıpkıbasımı ile okuyucuya orijinal nüsha ile çeviri yazılı metni karşılaştırma ve değerlendirme olanağı tanınmıştır.

III. ve IV. ciltler, metinde geçen tüm sözcüklerin ve eklerin yer aldığı “Dizinler” bölümünden oluşmaktadır. Bu bölümde “Sözcükler Dizini”, “Özel Adlar Dizini” ve “Ekler Dizini” olmak üzere üç başlık bulunmaktadır. “Sözcükler Dizini”nde özel adlar dışındaki bütün sözcükler alfabetik olarak dizilmiştir. Birleşik yapıdaki adlar ile Arapça ve Farsça tamlamalar madde başı olarak, birleşik eylemler ile kalıplaşmış yapılar iç madde olarak verilmiştir. Sözcüklerin metindeki anlamları temel alınmış olup birden çok anlamlı sözcükler sıra numarası ile (1., 2. gibi) anlamlandırılmıştır. İki veya daha çok biçimli sözcükler ayrı madde başlarında verilerek biçimler arasında göndermeler yapılmıştır. Madde başı sözcüklerin metindeki yazımı/yazımları Arap harfleri ile yer almaktadır. Madde başı alıntı sözcüklerin ait olduğu diller parantez içinde kısaltmalar ile verilmiştir. Metinde çeşitli ses olaylarının etkisi ile asıl biçiminden farklı olarak yazılan alıntı sözcüklerin asıl biçimleri de dil kısaltmasının yanında bulunmaktadır. “Özel Adlar Dizini”nde kişi, eser, yer, topluluk, zümre adları gibi özel adlar metinde geçtiği yerler ile verilmektedir.

“Ekler Dizini”nde metinde kullanılan tüm ekler alfabetik olarak dizilmiştir. Ekin hangi ek olduğu ve varsa farklı işlevleri de belirtilmiştir. Farklı biçimleri bulunan ekler ayrı madde başları olarak verilir ve birbirine göndermeler yapılmıştır. Her ekin geçtiği tüm sözcükler alfabetik olarak ilgili ekin altında dizilmiştir. Bir ek aynı sözcükte birden fazla kez kullanılmış ise yalnızca metinde ilk geçen örnek verilerek diğer örnekler ile o örneğin toplam kullanım sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanışı sırasında her konuda bana destek olan sevgili eşime ve zorlu süreçte hep yanımda olduklarını hissettiren değerli aileme teşekkür ederim.

Metinde geçen bazı duaların ve Arapça ibarelerin çevirisinde bilgisine sık sık başvurduğum Yrd. Doç. Dr. Necdet KARAKAYA’ya, bana ulaşarak bazı tavsiyelerde bulunan, eser üzerinde bir çalışma yapmayı düşündüğünü bildirme nezaketinde bulunan ve elindeki nüshayı paylaşan Yrd. Doç. Dr. Ahmet PİRİNÇ’e, eserin bazı nüshalarının teminini sağlayan kadim dostum Semih VURUŞ’a, desteklerini gördüğüm mesai arkadaşlarım Arş. Gör. Barış ÇAĞIRKAN’a ve Arş. Gör. Ümit N. ÖZCAN’a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın hazırlanışı sırasında bilgilerinden ve yönteminden geniş ölçüde yararlandığım, her zaman her konuda yardımlarını gördüğüm değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Osman YILDIZ’a teşekkürü borç bilirim.

Ali Osman YALKIN

GİRİŞ

1. Müellif Hakkında

Bu çalışmaya konu olan *Tafşîl-i Tarîk-i Mukarrebîn ve Sebîl-i-Müttebi'in* adlı eserin müellifi, aşağıda “Eserin Nüshaları” başlığı altında verilmekte olan nüshalarda görüleceği üzere farklı biçimlerde kayıtlıdır.

Erdem, eserin müellifi konusunda Abdurrahman Zarirî tarafından Haziran-Temmuz 1743’e tarihlenen “*Malum ola ki bu kitabı camiiü'l-evrak olan Abdurrahman Zarirî âlâ kadriü'l-imbân asıl nüshadan mukabele edüb ve tashih etmişdir gaflet olunmaya*” notuna dayanarak *Abdurrahman Zarirî'nin kendisini eserin yazarı değil derleyeni veya tertip edeni (camiiü'l-evrak) olarak gördüğünü* söyler. Zarirî'nin sebep-i telifte belirttiği gibi, kendisini övdüğü ve kendisinden “üstadım”, “bais-i necatım” diye söz ettiği hocası Felezkâde lakabıyla tanınan Antepli Ahmed ibn Hamza'nın dersleri sırasında onun “ezberden cem ettiği” ve *Tarikü'l-Mukarrebîn* adını verdiği bir risaleyi anlattığını belirtir.

Erdem, *gerçekten de karmaşık bir süreç* olarak değerlendirdiği eserin ortaya çıkış sürecini şöyle anlatır: “*Felezkâde, müminler bu risaleyi 'ezberlemeye zahmet çekmesünler deyü' öğrencisi Abdurrahman'a hitaben 'Bu risaleyi cem edüb kaleme al' şeklinde bir emir vermiş. (...) Böylece, Zarirî bir nüsha meydana getirmiş. Bu nüsha kendisine sunulunca Felezkâde 'aferin' diyerek imza etmiş ve onaylamış. Daha sonra da bu risaleyi genişletmeye girişmiş. Zarirî bu genişlemiş risaleyi de 'cem' etmeye koyulmuş. Sonuçta ortaya bir de 'tafsil' çıkmış. İşte, Abdurrahman Zarirî'nin 'gaflet olunmaya' notu bu asıl nüshadan çoğaltılan bir kopyanın başında yer alıyor. (...)*”.

Kitabın yazarı olmadığını altını dikkatle çizerek kitabın telif sürecini paylaşan, ilerideki çoğaltmalarda kendi adını, hakkını ve eserin içeriğini koruma isteğinde olan, eserindeki düşünceler başkasının olmasına karşın bunu açıkça söyleyerek fikirlerin sahibini mümkün olan en üstün saygı ifadeleri ile anan Zarirî'nin yaptığına intihal denemeyeceğini söyleyen Erdem'e göre Zarirî, *bir editör olarak “telif” sahibidir.*¹

¹ Y. Hakan Erdem, “Osmanlı Kültüründe Yazarlık ve İntihal Sorunları”, *İstanbul Üniversitesi Bilim Etiği Günü*, s. 34-36.

Erdem'in kendisinde bulunan şahsi nüshadan aktardığı ve eserin diğer nüshalarında da yer alan söz konusu bölümler, bu çalışmaya konu olan nüshada bulunmamaktadır.

Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'în eserinin müellifi olan Abdu'r-Rahmân-i Darîr hakkında tüm araştırmalara karşın ölüm tarihi (H 1161/ M 1748) dışında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Abdu'r-Rahmân-i Darîr, kendisinden *faḳîrû'l-ḥaḳîr el-mu'terifu bi'l-'aciz ve't-taḳşîr el-muḥtâcu ilâ rahmeti Rabbihi'l-Ḳadîr* "fakir, hakir, kendi acziyetini ve kusurlarını itiraf eden, kudret sahibi Rabb'inin rahmetine muhtaç olan" anlamında bir tevazu ifadesi ile bahsetmektedir. Eserde Abdu'r-Rahmân-i Darîr'in din ilimleri konusunda yeterli bilgiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Abdu'r-Rahmân-i Darîr'in belirlenebilen dört eseri daha bulunmaktadır. Eserler hakkında kataloglarda verilen bilgiler şunlardır:

a. *Necâtü'l-Musallî*: Almanya Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, Ms.or.oct.1961 Staatsbibliothek, Berlin'de (v. 1b-84a) kayıtlıdır.

b. *Hediyetu's-Şürekâ'*: Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6393/1'de (v. 1b-12b) kayıtlıdır.

c. *Vasiyyetu'l-Ârifîn*: Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A6393/2'de (v. 13b-89b) kayıtlıdır.

ç. *Tezkiretü's-Salât*: Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 2091 (v. 195) ve Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8890'da (v. 183) kayıtlı olan iki nüshası bulunmaktadır.² Sultan Kalkan, 06 Mil Yz A 8890 arşiv numaralı nüshanın ilk 83 varağının dil bilgisi incelemesini yüksek lisans tezi olarak hazırlamıştır.³ Belirlenebildiği kadarıyla bu eserin *Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'în* eseri ile birlikte yer aldığı başka nüshalar da vardır. Bunlar, *Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'în* eserinin nüshaları arasında verilmektedir.

² <https://www.yazmalar.gov.tr>

³ Sultan Kalkan, '*Abdu'r-Rahmâni'd-Darîr, Tezkiretü's-Şalât (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*', Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2012.

2. Eser Hakkında

2.1. Eserin Adı, Yazılış Nedeni ve Meydana Getirilişi

Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'în adını taşıyan eser, günümüz Türkçesine “Allah’a Yakın ve O’na Tabi Olanların Yollarının İzahı” olarak aktarılabilir.

Eserin çalışmaya konu olan nüshasında bulunmayıp diğer nüshalarda yer alan bilgilere göre Felelzâde Ahmed b. Hamza, derslerinde *Tarîk-i Muḳarrebîn* olarak adlandırdığı risaleyi ezberinden anlatırken insanların bu risaleyi ezberlemek için zahmet çekmemesi için Abdu’r-Rahmân-i Darîr’den risaleyi cemedip (toplama) kaleme almasını emreder. Darîr’in H 1155 / M 1742’de tamamladığını bildirdiği bu muhtasar risaleyi Felelzâde Ahmed b. Hamza kendisi tafsil etmeye (ayrıntılı açıklama) başlar. Darîr de yine H 1156 / M 1743’te bunu cemetmeye başlar ve o risaleye *Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'în* adı verilir. Risale, on beş fasıl, dört vasiyet ve bir münacat olarak cemedilir (Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu Nüshası: 1b/3-2a/21, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi, Rodos Nüshası: 2a/9-3b/37, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mahmud Efendi Koleksiyonu Nüshası, 1b/2-2a/18 vd.).

2.2. Eserin Nüshaları

Adı bazı kataloglarda farklı biçimde verilebilen *Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'în* adlı eserin belirleyebildiğimiz çok sayıda yazma nüshası bulunmaktadır. Bu nüshaların biri yurt dışındadır. Ayrıca eserin yurt içinde üç adet de taş baskı nüshası vardır. Eser hakkında hazırlanan tanıtım yazısında,⁴ eserin belirlenebilen yazma nüshaları belirtilmiş idi. Ancak yazının yayımlanmasından sonra elde edilen bilgilere göre eserin yazma nüsha sayısı on bire kadar çıkmaktadır.

2.2.1. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 8891

Eserin bu çalışmaya konu olan bu nüshası, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 8891 arşiv numarası ve 1787 DVD numarası ile kayıtlıdır. Abdu’r-Rahmân-i Darîr tarafından yazılan ve H 1156 / M 1743 telif tarihli olan nüsha, 218x165-155x93 mm. ebatlarındadır. Harekeli nesih ile kaleme alınan ve 175 varak

⁴ Ali Osman Yalkın, “Abdu’r-Rahmân-i Darîr’in *Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'în* Adlı Eseri Üzerine Bir Tanıtım”, *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2, S. 4, s. 287-295.

olan nüshanın 46a sayfası dışında (bu sayfada 10 satır) her sayfasında 11 satır bulunmaktadır. Şirazesi dağınık olan ve mor renk bez kaplı mukavva ciltli olan nüshada cetteller, söz başları ve keşideler kırmızı mürekkeple yazılmış, ayet, hadis gibi alıntılarla sıra sayı bildiren ifadelerin bir bölümünün üzeri çizilmiştir.⁵

Bu nüsha, eserin tafsilinin yapıldığı en eski tarihli nüsha olduğu ve harekeli biçimde yazıldığı için bu çalışmada tercih edilmiştir.

2.2.2. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 8038

Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 8038 arşiv numarası ve 523 DVD numarası ile kayıtlı olan ve H 1163 / M 1750’de istinsah edilen bu nüshanın müstensihi bilinmemektedir. 195x140-145x83 mm. ebatlarında olan nüsha 173 varaktır ve her sayfasında 11 satır bulunmaktadır. Sırtı ve kapak çevreleri bordo meşin, kapaklar ebru kaplı mukavva ciltli olan eserin konusu “İslâm Dini-Sûfinin Ahlak ve Adabı” olarak verilmiştir.⁶

2.2.3. İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, IUNEK Yazma Eserler Birimi, No: 297.7 (Barkod No: NEKTY07162)

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, IUNEK Yazma Eserler Birimi 297.7 numarada NEKTY07162 barkod numarası ile kayıtlı olan, yazarı “Abdurrahman ed-Darir” olarak belirtilen nüsha 205x146 mm. ebatlarındadır. Nesih ile yazılmıştır ve 190 varaktır. Her sayfada 19 satır bulunmaktadır. Bu katalog ile aynı bilgilerin verildiği, ancak XX(1898340.1) yer numarası ve NECTY07162 barkod numarası ile kayıtlı olan katalogta ise eserin yazarı “Felezkâde, Ahmed b. Hamza el-Ayıntabî” olarak verilmektedir.⁷ Bu nüshanın ilk 97 varaklık bölümde *Tafşîl-i Tarîk-i Mukarrebîn ve Sebîli’l-Müttebi’in*, kalan bölümde *Tezkiretü’s-Şalât* yer almaktadır. *Tafşîl-i Tarîk-i Mukarrebîn ve Sebîli’l-Müttebi’in*’in yazımının H 1181 yılında tamamlandığı belirtilmektedir.

⁵ https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=149150

⁶ https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=127588

Konusu farklı olarak verildiği için tereddütle yaklaşılan bu nüshanın (Yalkın 2014: 289) bu esere ait olduğu daha sonra anlaşılmıştır.

⁷ <http://katalog.istanbul.edu.tr/client/>

2.2.4. İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, IUNEK Yazma Eserler Birimi, No: 297.7 (Barkod no: NEKTY07211)

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, IUNEK Yazma Eserler Birimi 297.7 numarada NEKTY07211 barkod numarası ile kayıtlı olan, yazarı “Abdurrahman ed-Darir” olarak belirtilen nüsha 160x110 mm. ebatlarındadır. Nesih ile yazılmıştır ve 114 varaktır. Her sayfada 17 satır bulunmaktadır. Bu katalogdaki bilgilerle aynı özelliklere sahip, ancak XX(1898356.1) yer numarası ve NECTY07211 barkod numarası ile kayıtlı olan katalogda ise eserin yazarı “Felelzâde, Ahmed b. Hamza el-Ayıntabî” olarak verilmektedir.⁸

2.2.5. İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, IUNEK Yazma Eserler Birimi, No: 297.7 (Barkod no: NEKTY07184)

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, IUNEK Yazma Eserler Birimi 297.7 numarada NEKTY07211 barkod numarası ile kayıtlı olan, yazarı “Abdurrahman ed-Darir (ek yazar: Mehmed,yay.haz.)” olarak belirtilen nüshanın yayın bilgisi H 1173 (M 1760) olarak verilmektedir. Nüsha, 206x166 mm. ebatlarındadır. Nesih ile yazılmıştır ve 74 varaktır. Her sayfada 17 satır bulunmaktadır. Bu katalogdaki bilgilerle aynı özelliklere sahip, ancak XX(1898351.1) yer numarası ve NECTY07184 barkod numarası ile kayıtlı olan katalogda ise eserin yazarı “Felelzâde, Ahmed b. Hamza el-Ayıntabî” olarak verilmektedir.⁹

2.2.6. İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, IUNEK Yazma Eserler Birimi, No: XX(1894193.1) (Barkod no: NECTY03316/02)

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, IUNEK Yazma Eserler Birimi XX(1894193.1) numarada NECTY03316/02 barkod numarası ile kayıtlı olan nüshanın yazarı “Felelzâde, Ahmed b. Hamza el-Ayıntabî” olarak verilmektedir. Yayın bilgisinde “Hasan Basrî 1218 H [M 1803]” bilgilerinin verildiği nüshanın 14b-81a sayfaları arasında yer aldığı, her sayfada 21 satır bulunduğu belirtilmektedir. Nüsha, 236x173-173x99 mm. ebatlarındadır. Sırtı ve kenarları kırmızı meşin, kapaklar ebrûlî kâğıt ile

⁸ <http://katalog.istanbul.edu.tr/client/>

⁹ <http://katalog.istanbul.edu.tr/client/>

ciltli, miklebli olduğu ifade edilen nüshada söz başları kırmızıdır ve bazı yerlerin altı kırmızı ile çizilidir.¹⁰

2.2.7. Polonya Biblioteka Uniwersytetu Wroclawskiego, Nr. Or. I-112

Kitâb-ı Tefsîl-i Tarîkû'l-Mukarribîn adı ile Polonya Biblioteka Uniwersytetu Wroclawskiego, Nr. Or. I-112'de kayıtlı olan bu nüsha, Mustafa b. İbrahim tarafından M 1742'de istinsah edilmiştir. 20,5x14,5 cm. ebatlarında olup 178 varak olan nüshanın her sayfasında 11 satır bulunur.¹¹

2.2.8. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Pertevniyal Koleksiyonu, No: 297.8/000439

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Pertevniyal Koleksiyonu 297.8/000439 numarada kayıtlı olan bu nüsha, tarihsiz olup 215 varaktır.

2.2.9. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Koleksiyonu, No: 297.8/000854

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Koleksiyonu 297.8/000439 numarada kayıtlı olan bu nüsha, H 1169 tarihlidir ve 1-216 varaktır.¹²

2.2.10. Konya Yazma Eserler Kütüphanesi, RDS 575 (Rodos Nüshası)

2014'te yayımlanan *Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'în* eseri hakkındaki tanıtım yazımızda eserin tarafımızdan doktora tezi olarak hazırlanmakta olduğunu belirtmemize¹³ karşın eserin bu nüshası 2016'da Yastı tarafından yayımlanmıştır. Çalışmada bu konuya yer verilmemiştir. "Giriş", "İnceleme", "Metin", "Dizinler" ve "Tıpkıbasım" bölümlerinden oluşan çalışmanın "İnceleme" bölümünde eserin yazılış ve ses bilgisi özellikleri ele alınmaktadır.¹⁴

Yastı'nın verdiği bilgilere göre Konya Yazma Eserler Kütüphanesi, RDS 575 numarada kayıtlı olan nüsha, kütüphaneye Rodos'tan gelen eserler içinden tespit edil-

¹⁰ <http://katalog.istanbul.edu.tr/client/>

¹¹ H. İbrahim Yakar, "Polonya Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe El Yazmaları", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 8(1), 2009, s. 264.

¹² Ahmet Pirinç, "Felezkâde El-Ayıntâbi Ahmet Bin Hamza'nın 'Tafsîlî'l-Tarîkî'l-Mukarribîn ve Sebîli'l-Müttebi'în Adlı Ahlâk Risâlesi Üzerine Bir Mülâhaza", Uluslararası Gaziantep Alimleri ve Gaziantep'te Dini Hayat Sempozyumu, 14-15 Ekim 2016, Gaziantep.

¹³ Ali Osman Yalkın, *agy.*, s. 293.

¹⁴ Mehmet Yastı, *Kitâb-ı Tafşîl-i Tarîkî'l-Muḳarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'în (Rodos Nüshası)*, Palet Yayınları, Konya, 2016.

miştir. Eserdeki mühürde geçen ifadeden nüshanın sahibinin Rodosî Hâfız Ahmed Aga olduğu anlaşılan nüsha, 200x140-145x80 mm. ebatlarındadır ve nesih ile yazılmıştır. 233 varak olan nüshanın her sayfasında 9 satır bulunmaktadır. Cedvel ve duraklar altı yaldız, başlık ve keşideler kırmızı mürekkeple olan nüshada bazı sözcük ve ifadeler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yeşil bez kaplı cilt içinde olan nüshanın kırmızı deri kaplı mahfazası bulunmaktadır.¹⁵

2.2.11. Yusuf Hakan Erdem'de Bulunan Nüsha

Yastı'nın verdiği bilgilere göre harekeli nesih ile yazılan ve 150 varak olan bu nüshanın her sayfasında 11 satır bulunmaktadır. Eserde geçen ayetlerin hangi surede oldukları derkenarlarda belirtilmiş olup bazı sözcük ve ibareler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Sayfalar kırmızı mürekkeple çizilmiş çerçeve içindedir.¹⁶

Eserin bu yazma nüshaları dışında üç adet taş baskı nüshası bulunmaktadır. Bunların ilki *Kitâb-ı Tarikati'l-mukarribîn ve Sebili'l-müttekîn* adı ile TBDK: 1465'te kayıtlıdır. H 1269 / M 1853 tarihli olan bu nüsha, 140 varaktır ve İstanbul Darü't-Tıbaatü'l-âmiye Taş Destgâhında basılmıştır. İkincisi, *Tafsil-i Tarik-i Mukarribîn ve Sebili'l-müttekîn* adı ile AEKMK - BDK - ÖZEĞE: 19203 - TBTK: 1466'da kayıtlıdır. H 1273 / M 1857 tarihli olan bu nüsha, 219 varaktır (*Tezkiretü's-Salat* ile) ve İstanbul El-Hac Ali Rıza Efendi Taş Destgâhında basılmıştır. Diğerisi ise *Tafsil-i Tarik-i Mukarribîn ve Sebili'l-müttekîn* adı ile AEKMK - ÖZEĞE: 19203'te kayıtlıdır. H 1269 / M 1853 tarihli olan bu nüsha 140 varaktır (*Tezkiretü's-Salat* ile) ve İstanbul Darü't-Tıbaatü'l-âmiye Taş Destgâhında basılmıştır.¹⁷

Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 297.8 / 001702 numaralı arşivde bulunan bir basma nüsha daha vardır. İstanbul Ali Rıza Efendi Matbaasında basılan bu nüsha tarihsiz olup 219 varaktır (*Tezkiretü's-Salat* ile). Ahmet Pirinç'in bu nüshadan yararlanarak Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından 14-15 Ekim 2016 tarihlerinde düzenlenen Uluslararası Gaziantep Alimleri ve Gaziantep'te Dini Hayat Sempozyumunda sunduğu "Felelzâde El-Ayıntâbi Ahmet Bin Ham-

¹⁵ Mehmet Yastı, *Kitâb-ı Tafsil-i Tarihi'l-Mukarrebîn ve Sebili'l-Müttebi'in (Rodos Nüshası)*, Palet Yayınları, Konya, 2016 s. 21-22.

¹⁶ Aynı yazar, *age.*, s. 21.

¹⁷ <http://eyayinlar.mkutup.gov.tr/cgi-bin/WebObjects/EHT.woa/1/wo/aYGtrhLGDVpSjdfTwmLbkM/47.1.10> ; <http://www.oncu.com/eskiharflikitaplar-wordpress/index.php/2011/06/15/tafsil-i-tarik-i-mukarribin-ve-sebilil-muttekin-8192/>

za'nın 'Tafsilü'l-Tarîkı'l-Mukarrebîn ve Sebîli'l-Müttebiîn' Adlı Ahlâk Risalesi Üzerine Bir Mülâhaza" adlı bildirisi bulunmaktadır.

2.3. Eserin Konusu

Bu çalışmaya konu olan nüsha, İslam dinini öğretmek amacıyla yazılmıştır. Konular anlatılırken gerektiğinde ayetlere başvurulmuştur. Nüsha, yetmiş üç meseleyi içeren on beş fasıl, dört vasiyet ve Abdu'r-Rahmân-i Darîr'in münacatından oluşmaktadır.

A'râf suresinin 43. ayeti ile başlayan nüshada ayetten sonra Arapça ifadeler bulunmaktadır. İlk sayfanın son satırından başlamak üzere doğrudan konuya geçilir (1b/7-2a/10). Giriş bölümünden başlayarak ikinci fasla kadar "Esmâ'ü'l-Hüsnâ"ların nasıl anlaşılması gerektiği açıklanır (2a/8-93a/2016).

İkinci fasıl: din ve mezhep kavramları, imanla amel arasındaki on fark, mezhep, itikat, kötü ahlak, azalardaki haramlar ve helaller (93a/2017-110a/2380)

Üçüncü fasıl: güvenilir kişilerin adaletindeki on iki unsur, mümin ve Müslim kavramları, ehl-i sünnet, ameller, gıybet, küfür ve iman (110a/2381-117a/2535)

Dördüncü fasıl: cennete davet olunan kimselerin on iki özelliği (117a/2536-126a/2742)

Beşinci fasıl: yedi selamet ayetinden ortaya çıkan yirmi bir hüküm üzerinden felaha eren kişilere verilen hikmet (126a/2742-135b/2942)

Altıncı fasıl: Sünnilerin uyduğu beş şey (135b/2943-137b/2991)

Yedinci fasıl: iyilik sahiplerinin iyilikleri (137b/2992-138a/3001)

Sekizinci fasıl: Allah'ın sevdiği kullarını O'nun rızası için sevmek (138a/3002-139a/3023)

Dokuzuncu fasıl: Allah'ın sevmediği kimseleri O'nun rızası için sevmemek (139a/3023-139b/3037)

Onuncu fasıl: Allah'ın emirlerine uymak (139b/3037-140b/3058)

On birinci fasıl: Allah'ın yarattıklarına şefkatli olmak (140b/3058-141a/3070)

On ikinci fasıl: günahlardan tövbe ile vazgeçmek (141a/3070-143a/3108)

On üçüncü fasıl: İslam'ın hükümlerine uymak (143a/3108-3117)

On dördüncü fasıl: Allah'ın emirleri karşısında tevazu göstermek (143a/3117-143b/3126)

On beşinci fasıl: sözle ve fiille hayır için çalışmanın önemi (143b/3126-144b/3149)

Bu fasıl sonunda fasılların içinde yetmiş üç meselenin anlatıldığı belirtilerek vasiyetlere geçilmiştir.

Birinci vasiyet: namazın terk edilmemesinin gerekliliği ve namazın hükümleri (144b/3149-161b/3517)

İkinci vasiyet: teheccüd ve hacet namazları (161b/3517-164b/3583)

Üçüncü vasiyet: tesbih namazı (164b/3583-167a/3638)

Dördüncü vasiyet: Felezkâde'nin Kur'an-ı Kerim'den ve hadislerden derlediği evradlar (167a/3638-174a/3791)

Vasiyetlerden sonra 174a/3791-175a/3818 arasında Abdu'r-Rahmân-i Darîr'in münacatı yer almaktadır.

2.4. Eserin Dili

Eser, halka dini öğretmek amacıyla sade bir dille kaleme alınmıştır. Eserin bu çalışmaya konu olan nüshasında en önemli özellik dudak uyumu sürecinin birçok ek için ileri düzeyde olmasıdır. Süreç, alıntı sözcükler ile alıntı dil birimlerine kadar (Arapça ve Farsça tamlamalar, Farsça *u/ü* bağlacı gibi) ulaşmış durumdadır. Yer yer sözcüklerin söyleyişteki biçimleri ile harekelendiği, alıntı sözcüklerin Türkçeleştirilmiş biçimlerinin de bulunduğu görülmektedir. Müellifin ağız özelliğini yansıtan bazı örnekler de bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAZIM ÖZELLİKLERİ

Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerindeki Arap harfli yazımda belirli bir kalıplaşma görülmektedir. Özellikle edebî metinlerin usta kâtiplerin elinden çıkan nüshalarında bu kalıplaşma ileri seviyededir. Bu kalıplaşmanın görüldüğü metinlerde dil özelliklerinin belirlenebilmesi oldukça güçtür. Ancak dönemin kalıplaşmış yazım geleneğine pek uymayan müellif veya müstensihlerin yazdıkları edebî kaygısı olmayan, geniş halk kitleleri için yazılmış metinlerde incelemeye uygun çok sayıda dil malzemesi bulmak mümkündür. Özellikle harekeli metinler, ek bir çabayı gerektiren farklı işaretlemelerin bulunduğu yazmalar bu bakımdan ayrı bir öneme sahiptir.¹⁸

18. yüzyılın ortalarına doğru harekeli nesih ile okunaklı biçimde kaleme alınmış olan *TTMSM* de bu özelliklerin çoğunu taşımaktadır. Metinde Uygur yazı dili geleneği ile Arap-Fars yazı dili geleneğine ait yazım özellikleri bir arada bulunmaktadır. Ünlülerin ve ünsüzlerin yazımında belirli bir ölçün bulunsa da daha çok yazım düzensizliği kendisini göstermektedir. Bu yüzden dönemin yazım anlayışına katkıda bulunmak ve yazı dilinde ortaya çıkan ses değişimleri ile yazım özellikleri arasında bir ilişki kurabilmek için metindeki yazım özellikleri ayrı bir bölümde incelenmiştir.

Bu bölümde sözcük köklerinde olmak üzere ön seslerde, iç seslerde ve son seslerde bulunan ünlülerin ve bazı ünsüzlerin yazımı, şeddenin yazımı ile bazı ek, sözcük ve biçimlerin yazımı ayrı ayrı ele alınıp değerlendirilerek ses bilgisi incelemesinin alt yapısı oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Birincil ünlü uzunlukları konusu, Arap harfleriyle yazılan tarihî metinlerin incelenmesinde önemli konulardan biridir. Bu konudaki çalışmalarda EAT de dâhil olmak üzere Türk dilinin tarihî dönemlerinde birincil ünlü uzunluklarının varlığı kanıtlanmıştır.¹⁹ Dönemde birincil ünlü uzunlukları konusundaki incelemelerde “ünlü işaretleri” adı

¹⁸ Musa Duman, *Birgili Muhammed Efendi, Vasîyyet-name*, R Yayınları, İstanbul, 2000, s. 19.

¹⁹ Türk dilinde birincil ünlü uzunlukları konusu için bk. Talât Tekin, *AUÜ*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1975; Osman Nedim Tuna, “Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1960*, s. 213-282; Zeynep Korkmaz, “Eski Anadolu Türkçesinde Aslı Ünlü (Vocal) Uzunlukları”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 443-458; Lajos Ligeti, “Türkçede Uzun Vokaller”, *Türkiyat Mecmuası*, VII-VIII, 1942, s. 82-94.

verilen *elif* (ﺍ), *vav* (ﻭ), *ye* (ﻯ) gibi yalnız harflerle karşılanan ünlü yazımlarının uzunluğa işaret ettiği ve bunların Türk dilindeki birincil ünlü uzunlukları ile ilgili olduğu ileri sürülmektedir.²⁰ Turan'ın da *Teshil*'deki söz konusu ünlü yazımlarına dayanarak EAT'de sözcükler ve eklerdeki ünlü uzunlukları üzerine kapsamlı bir çalışması bulunmaktadır.²¹

Ancak Gülsevin, tek eser üzerinden bütün EAT dönemi üzerine yorum yapılamayacağı ve dönem metinlerinin çeşitli ağızları temsil etmesinden dolayı her metnin ayrı ayrı incelenmesi gerektiği düşüncesindedir. Farklı yazarların veya müstensihlerin elinden çıkan metinlerin yazarlarının ağız özelliklerini yansıtabilmesi sorununa bağlı olarak Arap harfli eserlerin yazımından hareketle birincil ünlü uzunlukları meselesini çözümlenmenin oldukça güç olduğunu belirtir. Gülsevin'e göre bazı yazar veya müstensihler daha özensiz olacağından yazım konusundaki veriler araştırmacıyı yanıltabilir.²²

Ana Türkçede birincil ünlü uzunluklarının bulunduğu sözcüklerin bir bölümü *TTMSM*'de geçmektedir. Yukarıda verilen görüşler doğrultusunda incelenen bu sözcüklerdeki ünlülerin bazılarının sürekli olarak ünlü işaretleri ile, bazılarının hem ünlü işaretleri hem harekeler ile, bazılarının ise sürekli olarak harekeler ile karşılandığı görülür. Söz gelimi *boş* بوش 11b/226, *söz* سُوز 63a/1358, *ur-* أور 71a/1533, *var* وَاز 10b/197, *yüz* يوز 48a/1027 gibi sözcüklerde sürekli olarak ünlü işaretleri; *boy* بُو 56b/1207 ~ بُو 56b/1208, *dört* دُرت 17a/341 ~ دُورت 80a/1724, *gir-* كِر 79b/1717 ~ كِير 46a/985 gibi sözcüklerde bazen ünlü işaretleri bazen harekeler; *bin-* بِن 70a/1504, *bölük* بُلُوك 11b/227, *kız* قِر 10b/197, *çana* طَنَه 18b/372 gibi sözcüklerde ise sürekli olarak harekeler kullanılır.

EAT'de ünlülerin yazımında görülen farklılıklar, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne ait olup bu çalışmaya konu olan *TTMSM*'de daha belirgin biçimde görülmektedir: Ön ses için *medli elif* (ﺍ) hiç kullanılmamaktadır. Ön seslerde, iç seslerde ve son seslerde ise ünlülerin yazımı kurallı değildir. Ayrıca /e/ ünlüsü ön seslerde sürekli ola-

²⁰ Zeynep Korkmaz, *agm.*, s. 443-458; Lajos Ligeti, *agm.*, s. 82-94.

²¹ Zikri Turan, *Teshil'in İmlâ Tezahürleri Işığında Eski Anadolu Türkçesi'nde Ünlü Uzunlukları*, Açıksöz Yayınları, Malatya, 1993.

²² Gürer Gülsevin, "Eski Anadolu Türkçesi Ağızlarında Uzun Ünlüler Üzerine", *Dil Araştırmaları*, S. 5, Güz 2009, s. 39-56.

rak *üstünlü elif* ile, iç seslerde ve son seslerde *üstün* veya *üstünlü he* ile gösterilmekte, dolayısıyla /ē/ ünlüsüne işaret edebilecek herhangi bir yazım özelliği bulunmamaktadır.

Bu durumda metinde birincil ünlü uzunlukları konusunda incelenen sözcüklerdeki ilgili ünlülerin bazen ünlü işaretleri ile karşılanırsa da bazen ünlü işaretleri veya hareketlerle bazen de yalnızca hareketlerle karşılanması, bu sözcükler için birincil ünlü uzunlukları konusunda herhangi bir yorum yapma olanağı vermemektedir.

1. ÜNLÜLERİN YAZIMI

1.1. /a/ Ünlüsü

1.1.1. Ön Seslerde:

/a/ ünlüsü, ön seslerde *üstünlü elif* (َ), *dik üstünlü elif* (ِ) ve bu işaretlerin ikili kullanımlarıyla karşılanmaktadır:

1.1.1.1. Üstünlü elif ile:

aç أَعَج 70b/1512

ağaç أَعَج 85a/1841

ağşam أَحْشَام 161b/3523

aşağı أَشَاغِي 67b/1447

1.1.1.2. Dik üstünlü elif ile:

ad أَد 36a/758

adım أَدِم 70b/1514

ağır أَغْر 83b/1808

Ay أَيْ 25a/522

1.1.1.3. Üstünlü elif ve dik üstünlü elif ile:

ağız أَغْز 71a/1527 ~ أَغْز 22b/466

alt أَلْت 57b/1227 ~ أَلْت 79b/1715

ayır- أَيْر 153a/3335 ~ أَيْر 28b/599

az أَز 4b/65 ~ أَز 157a/3417

1.1.2. İç Seslerde:

/a/ ünlüsü, iç seslerde *üstün* (ُ) ~ işaretersiz, *üstünlü elif* (ِ), *dik üstünlü elif* (ِ), *üstünlü he* (َ , ِ) ve bu işaretlerin nöbetleşe kullanımlarıyla gösterilmektedir:

1.1.2.1. Üstün ile:

ancağ أَنْجَقُ 2a/12

kaçan فَجَنُ 127b/2771

utan- أُوتَ 123a/2674

yağ- يَغُ 63a/1353

1.1.2.2. Üstünlü elif ile:

aşağı أَشَاغِي 3b/47

bakır بَاقِرُ 16a/321

inan- إِنَاذُ 94b/2045

uyanık أُوَيَانِقُ 148a/3227

1.1.2.3. Dik üstünlü elif ile:

bulaşık بُوَلِشِقُ 47b/1017

şarı صَارِي 154b/3360

şarıl- صَارِيلُ 115b/2503

şatılık صَاتِلِقُ 18b/378

1.1.2.4. Üstünlü he ile:

ala-caK+ اَلْجَعُ 73a/1567

aza-cık اَزَهَجِقُ 56b/1212

kaba-ca جَ قَبَهْ 56b/1208

tura-cık طُرَهْ جِقُ 68a/1466

1.1.2.5. Üstün (~ işaretsiz) ve üstünlü elif ile:

ağaç اَعَجُ 85a/1841 ~ اَعَجُ 22a/452 ~ اَعَاجُ 58a/1240

ayak اَيْقُ 70b/1512 ~ اَيْقُ 134b/2927 ~ اَيْاقُ 108a/2343

şagır صَعِيرُ 39b/843 ~ صَاغِرُ 53a/1128

yağdır- يَغْدِرُ 90a/1945 ~ يَاغْدِيرُ 69a/1486

1.1.2.6. Üstünlü elif ve dik üstünlü elif ile:

baba بَابَا 78a/1678 ~ بَابَا 39b/839

şag صَاغُ 69b/1494 ~ صَاغُ 154a/3355

şayı صَايِي 16b/334 ~ صَايِي 6a/97

yapış- يَاطِشُ 37b/791 ~ يَاطِشُ 35b/748

1.1.2.7. Üstün, üstünlü elif ve dik üstünlü elif ile:

kulaK+ قُولُقُ 108b/2358 ~ قُولُقُ 108a/2338 ~ قُولَاغُ 49b/1054

şan- صَنُ 83b/1798 ~ صَنَا 95a/2053 ~ صَنَا 94b/2046

1.1.3. Son Seslerde:

/a/ ünlüsü, son seslerde *üstünlü elif* (ا) ve *üstünlü he* (ه , ه) ile gösterilmektedir:

1.1.3.1. Üstünlü elif ile:

ana انا 3a/33

baba بابا 78a/1678

1.1.3.2. Üstünlü he ile:

ağça أَفْجَه 14a/277

başka بَشَقَه 10a/185

karğa قَرْغَه 142a/3088

taşra طَشْرَه 146a/3179

1.2. /e/ Ünlüsü

1.2.1. Ön Seslerde:

/e/ ünlüsü, ön seslerde sürekli olarak *üstünlü elif* (ا) ile karşılanmaktadır:

1.2.1.1. Üstünlü elif ile:

egrice اَكْرِيجَه 57a/1216

eksik اَكْسِك 77a/1662

erkek اَرْكَك 19a/384

ev اَو 14b/292

1.2.2. İç Seslerde:

/e/ ünlüsü, iç seslerde *üstün* (و) ve *üstünlü he* (ه) ile gösterilmektedir:

1.2.2.1. Üstün ile:

begen- بَكَّه 10a/186

esirgeyici اَسِرْجِيحِي 7b/133

semiz سَمِيْز 56b/1209

yel يَل 83a/1790

1.2.2.2. Üstünlü he ile:

bile-zik بِلَهْ زِك 150b/3281

ebe-lik اَبَهْ لِك 47b/1016

1.2.3. Son Seslerde:

/e/ ünlüsü, son seslerde *üstünlü he* (ه) ile karşılanmaktadır:

1.2.3.1. Üstünlü he ile:

çekme چَكْمَه 57a/1220

gice كَجِه 23b/484

nesne نَسْنَه 71b/1543

yine يِنَه 6a/101

1.3. /ı/ Ünlüsü

1.3.1. Ön Seslerde:

/ı/ ünlüsü, ön seslerde genellikle *esreli elif* (ا) ile, yalnızca *ırum* sözcüğünde ise *esreli elif ye* (اِ) ile gösterilmektedir:

1.3.1.1. Esreli elif ile:

ışıcak اِصْحَاقُ 23b/485

ışır- اِصْرُ 77b/1676

ışmarla- اِصْمَارًا 165a/3600

ışsız اِصْسِيزُ 69a/1485

1.3.1.2. Esreli elif ye ile:

ırum اِيرُم 67b/1448

1.3.2. İç Seslerde:

/ı/ ünlüsü, iç seslerde genellikle *esre* (ِ) ve *esreli ye* (ِی ، ِی) ile, yalnızca *yazdır-* sözcüğünün yazımında *dik esreli ye* (ِی) ile, bazı sözcüklerde ise bu işaretlerin nöbetleşe kullanımlarıyla gösterilmektedir:

1.3.2.1. Esre ile:

ağır اَعْرُ 83b/1808

bıyık بِييُقُ 85b/1845

kırk كِرَق 18a/370

şatılık صَاتِلِقُ 18b/378

1.3.2.2. Esreli ye ile:

alvirici اَلْوِيرِجِ 7b/139-8a/140

bozıl- بُوْزِيْدَ 161a/3505

şarıK+ صَارِيْغَ 158a/3438

yağan يَغِيْنُ 70b/1515

1.3.2.3. Dik esreli ye ile:

yazdır- يَازِدِير 46b/988

1.3.2.4. Esre ve esreli ye ile:

çık- چِئْ 95b/2065 ~ چِئْ 44a/938

kıl- قِئْ 82b/1784 ~ قِئْ 98a/2119

şagır- صَاغِر 53a/1128 ~ صَغِير 39b/843

yağdır- يَاغْدِير 69a/1486 ~ يَغْدِر 90a/1945

1.3.2.5. Esre ve dik esreli ye ile:

yaradı- يَرَادِئْ 56a/1195 ~ يَرَادِئْ 46b/995

1.3.3. Son Seslerde:

/ı/ ünlüsü, son seslerde *esreli ye* (ي) ile karşılanmaktadır:

1.3.3.1. Esreli ye ile:

altı- أَلْتِئْ 17a/343

dahı- دَخِئْ 10a/192

kuzı- قُوْزِئْ 33a/696

Tağrı- تَاغْرِئْ 9b/183

1.4. /i/ Ünlüsü

1.4.1. Ön Seslerde:

/i/ ünlüsü, ön seslerde *esreli elif* (ا) ~ *elif* (ا), *esreli elif ye* (اِ) ve bu işaretlerin ikili kullanımlarıyla gösterilmektedir:

1.4.1.1. Esreli elif (~ elif) ile:

imdi- اِمْدِئْ 94a/2032

ince- اِنْجَه 82b/1784

issi- اِسِئْ 85a/1835

işitdir- اِشْتَدِر 62b/1346 ~ اِشْتَدِر 112b/2440

1.4.1.2. Esreli elif ye ile:

içerü- اِچْرُو 85b/1851

içün- اِچُون 2a/9

iki- اِئْئِئْ 159b/3475

ir- اِئْر 13a/254

1.4.1.3. Esreli elif ve esreli elif ye ile:

iç اچ 53b/1148 ~ ايج 68b/1477

in- اذ 48a/1027 ~ اين 156b/3404

inan- اناذ 94b/2045 ~ ايناز 40a/852

iş ايش 162a/3535 ~ ايشه 108b/2352

1.4.2. İç Seslerde:

/i/ ünlüsü, iç seslerde *esre* (ِ), *esreli ye* (ِ , ِ) ve bu işaretlerin ikili kullanımlarıyla, yalnızca *git-* sözcüğünde *esre* (ِ), *esreli ye* (ِ , ِ) ve *dik esreli ye* (ِ) işaretleriyle karşılanmaktadır:

1.4.2.1. Esre ile:

degil دكئل 13a/260

gice كجه 23b/484

nice نجه 145b/3167

yigirmi يكرمي 18a/369

1.4.2.2. Esreli ye ile:

demir دمير 62b/1337

gelin گلين 67b/1450

öksürük اوکسوریک 153b/3345

vir- وير 72b/1566

1.4.2.3. Esre ve esreli ye ile:

dil دل 49b/1052 ~ دين 108a/2339

gir- كز 79b/1717 ~ كيز 46a/985

idici ايدجی 8b/160 ~ ايديجی 4a/62

kim كه 48a/1027 ~ كيم 70a/1506

1.4.2.4. Esre, esreli ye ve dik esreli ye ile:

giT- كت 95b/2066 ~ كيد 51a/1091 ~ كيد 46b/993

1.4.3. Son Seslerde:

/i/ ünlüsü, son seslerde *esreli ye* (ي) ile gösterilmektedir:

1.4.3.1. Esreli ye ile:

degirmi دکيرمي 56b/1211

dişi ديشی 42a/897

kişi کيشی 64a/1377

yedi يدي 13b/265

1.5. /o/ Ünlüsü

1.5.1. Ön Seslerde:

/o/ ünlüsü, ön seslerde genellikle *ötreli elif vav* (أو) ile, yalnızca *omuz* sözcüğünde *ötreli elif* (اُ) ve *ötreli elif vav* (أو) işaretleri ile gösterilmektedir:

1.5.1.1. Ötreli elif vav ile:

odun أوْدُونُ 17a/346

oğul أوْغُولُ 78a/1679

on أُونُ 86b/1869

oyun أوْيُونُ 125b/2730

1.5.1.2. Ötreli elif ve ötreli elif vav ile:

omuz أُمُوزُ 84b/1821 ~ أُمُوزُ 152a/3314

1.5.2. İç Seslerde:

/o/ ünlüsü, iç seslerde *ötre* (ُ), *ötreli vav* (وُ) ve bu işaretlerin ikili kullanımlarıyla karşılanmaktadır:

1.5.2.1. Ötre ile:

kov- قُوْ 80b/1732

toğuz طُغُوزُ 107b/2335

topuK+ طُپُوْغُ 70b/1516

yokuş يُغُوشُ 82b/1786

1.5.2.2. Ötreli vav ile:

boğaz بُوْغَازُ 65a/1393

çok چُوْقُ 4b/66

toğrı طُوْغُرِي 120a/2611

yok يُوْقُ 3a/32

1.5.2.3. Ötre ve ötreli vav ile:

boy بُوْیُ 56b/1208 ~ بُوْیُ 56b/1207

koy- قُوْیُ 69b/1496 ~ قُوْیُ 131a/2849

toğ- طُوْغُ 56a/1196 ~ طُوْغُ 62a/1332

toprak طُوْرَاقُ 147a/3205 ~ طُوْرَاقُ 18b/381

1.6. /ö/ Ünlüsü

1.6.1. Ön Seslerde:

/ö/ ünlüsü, ön seslerde sürekli olarak *ötreli elif vav* (أو) ile karşılanmaktadır:

1.6.1.1. Ötreli elif vav ile:

ödünç أوْدُنْج 14a/275

ögren- أوْغْرَنْ 123b/2685

ökçe أوْكْجَه 159b/3476

öl- أوْ 110b/2395

1.6.2. İç Seslerde:

/ö/ ünlüsü, iç seslerde genellikle *ötreli vav* (و) ile, yalnızca *bölük* sözcüğünde *ötre* (ُ) ile gösterilirken *dört* sözcüğünün yazımında bu işaretler ikili biçimde kullanılmaktadır:

1.6.2.1. Ötre ile:

bölük بُلُوكْ 11b/227

1.6.2.2. Ötreli vav ile:

böyle بُوَيْلَه 26a/546

gögde كُوْغْدَه 40b/865

kömür كُوْمُوْر 115b/2511

yön يُوْن 7a/125

1.6.2.3. Ötre ve ötreli vav ile:

dört دُوْرْت 17a/341 ~ دُوْرْت 80a/1724

1.7. /u/ Ünlüsü

1.7.1. Ön Seslerde:

/u/ ünlüsü, ön seslerde sürekli olarak *ötreli elif vav* (أو) ile gösterilmektedir:

1.7.1.1. Ötreli elif vav ile:

ugurlu اوْغُوْرْلُو 26b/548

ur- اوْر 71a/1533

uyku اوْيُقُو 67b/1450

uzat- اوْزَاْت 158a/3445

1.7.2. İç Seslerde:

/u/ ünlüsü, iç seslerde *ötre* (ُ), *ötreli vav* (ُو) ve bu işaretlerin ikili kullanımıyla karşılanmaktadır:

1.7.2.1. Ötre ile:

avuç أَوْجُ 147b/3209

buğday بُغْدَائِ 17a/340

kuyu قُيُو 40a/844

yalnız يَالِكُزْ 152b/3319

1.7.2.2. Ötreli vav ile:

altun أَلْتُونُ 16a/316

karanlık قَرَاكُولِقْ 88b/1915

kurşun قُورْشُونُ 16a/321

yağmur يَغْمُورُ 69a/1486

1.7.2.3. Ötre ve ötreli vav ile:

burun بُرُنُ 57a/1220 ~ نُورُونُ 22b/464

kul قُولُ 13b/263 ~ قُدُ 11b/221

sovuk صُوقُ 23b/485 ~ صُوقُ 130b/2837

toğur- طُوغُرْ 65a/1396 ~ طُوغُورُ 42a/897

1.7.3. Son Seslerde:

/u/ ünlüsü, son seslerde *ötreli vav* (ُو) ile, yalnızca *toptolu* sözcüğünde *ötreli vav elif* (ُو) ile gösterilmektedir:

1.7.3.1. Ötreli vav ile:

bu بُو 8b/160

karşu قَارْشُو 105b/2282

kuyu قُيُو 40a/844

şu شُو 23b/482

1.7.3.2. Ötreli vav elif ile:

Kur'an yazımının etkisiyle yazımı henüz oturmamış, düzensiz ve yabancı etkilenelemelere çok açık durumdaki EAT'den kalan eserlerde Türkçe kökenli sözcük ve ögelerin yazılışında kullanılagelen *ötreli vav elif* (ُو), daha sonraki dönemlerde çok seyrek görülmüş veya eskicil biçim durumuna gelmiştir. Türkçe sözcük tabanları veya yapım yahut işletme eki getirilerek kullanılış alanına çıkarılan biçimlerin son sesinin ünlüyü (/u/, /ü/) karşılaması durumunda yazıma getirilen *vav*'dan sonraki *elif*, sonrasın-

da geldiği *vav* harfinin yalnızca ünlü okunabileceğini göstererek bu duruma dikkat çekmektedir.²³ Klasik Osmanlı Türkçesi metni olan *AK*'de de örnekleri bulunan bu yazım özelliği,²⁴ *TTMSM*'de yalnızca *toptolu* طُوطُلُوا 68b/1477 örneğinde görülmektedir.

1.8. /ü/ Ünlüsü

1.8.1. Ön Seslerde:

/ü/ ünlüsü, ön seslerde sürekli olarak *ötreli elif vav* (اُو) ile gösterilmektedir:

1.8.1.1. Ötreli elif vav ile:

üç اُوچ 9a/167

üfür- اُوْفُوْر 155b/3387

üst اُوْسْت 78a/1683

üzüm اُوْرْم 132a/2868

1.8.2. İç Seslerde:

/ü/ ünlüsü, iç seslerde genellikle *ötre* (ُ) ve *ötreli vav* (ُ) ile gösterilmektedir.

Yalnızca *üfür*- sözcüğünde bu işaretler ikili biçimde kullanılmaktadır:

1.8.2.1. Ötre ile:

büyük- بُو 13a/253

dürlü دُرْلُو 17b/352

gönül كُوْكُل 140a/3043

sölbük سُوْلْبُوْك 56b/1212

1.8.2.2. Ötreli vav ile:

belirsiz بَلُوْرْسِيْز 53a/1129

gündüz كُوْنْدُوْر 158b/3449

kemük كَمُوْك 69a/1490

tüken- تُوْك 78a/1680

1.8.2.3. Ötre ve ötreli vav ile:

üfür- اُوْفُوْر 69a/1481 ~ اُوْفُوْر 155b/3387

²³ Bu konuda bk. Halil Ersoylu, “Eski Türkiye Türkçesi Metinlerinde Kullanılan Elifli Vav”, *Hasan Eren Armağanı*, TDK Yayınları, Ankara, 2000, s. 135-139; aynı yazar, *Kız Destanı*, TDK Yayınları, Ankara, 1996, s. 27; Zeynep Korkmaz, “Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 498.

²⁴ Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 31.

1.8.3. Son Seslerde:

/ü/ ünlüsü, son seslerde *ötrelî vav* (و) ile karşılanmaktadır:

1.8.3.1. Ötrelî vav ile:

bellü بَلُّو 30b/642

eyü أَيُّو 14a/277

girü كِيرُو 59a/1262

incü اِنُّجُو 57a/1225

1.9. Çift Harekeli Yazımlar

TTMSM'de sürekli olarak *esre* (ِ) ile yazılan sözcüklerin hem *esre* (ِ) hem *üstün* (ُ) işaretleri olmak üzere çift hareke ile yazıldığı üç örnek bulunmaktadır: *الْوَبْرِجِيدُ* *alvircidür* 7b/139-8a/140, *دَبْنَدَه* *dibinde* 40a/844, *كَجَه* *gice* 23b/484.

Sürekli olarak *üstün* (ُ) ile yazılan bir sözcük de bir yerde çift harekeli: *يَرِينِي* *yerini* 82a/1767. Bu durum, iki örnekte olmak üzere eklerde de görülmektedir: Sürekli olarak *üstün* (ُ) ile yazılan {-mA-} olumsuzluk ekinin ünlüsü ile {(y)AcAK+} ortaç ekinin ilk ünlüsü, birer örnekte çift harekeli: *دِيمِيَه* *dimeye* 132a/2874, *اِشْدَجَكْ* *işidecek* 161a/3503.

/è/ sesine işaret ediyor olabilecek olan bu durum, “Ses Bilgisi Özellikleri” bölümünde ele alınmaktadır.²⁵

2. ÜNSÜZLERİN YAZIMI

Batı Türkçesinde ünlülerin yazımında olduğu gibi ünsüzlerin yazımında da Uygur yazım geleneğine bağlı yazım özellikleri ile Arap-Fars yazım geleneğine bağlı yazım özellikleri bir arada bulunmaktadır. Arap yazısında Türkçe sözcüklerde bulunan /ç/, /g/, /ŋ/, /p/ ünsüzlerini karşılayan özel işaretler bulunmadığı için bu ünsüzler genellikle (ج), (ك), (ب) işaretleri ile gösterilmektedir. Bununla birlikte /ç/ ünsüzü için (چ), /p/ ünsüzü için (پ) işareti de kullanılmaktadır. Aynı durum, /d/ ünsüzünün yazımı ile ön

²⁵ bk. *Ses Bilgisi Özellikleri: /e/ < /i/ ve /i/ < /e/ Değişmeleri*.

ve art sıradan ünlü bulunan sözcüklerde bulunan /t/, /t̪/, /s/, /s̪/ ünsüzlerinde de görülmektedir.²⁶

Sözcüklerin Ana Türkçede birincil uzun ünlülü olup olmaması, metinde bazı sözcüklerde bulunan /ç/ ve /p/ ünsüzlerinin okunmasında göz önünde bulundurulacak durumlardan biridir. Ana Türkçede tek heceli sözcüklerin sonundaki ötümsüz-patlayıcı /ç/, /k/, /p/, /t/ ünsüzleri, Oğuz grubu Türk lehçelerinde kısa bir ünlüden sonra kendisini korumasına karşın birincil uzun ünlüden sonra uzun ünlünün boğumlanma süresinin ünsüze aktarımı sonucu ötümlüleşir.²⁷ Bu durum, metinde yazımdan hareketle *ac*, *borc*, *dib*, *güc*, *kab* ve *uc* sözcüklerinde belirlenebilmektedir. Bu sözcüklerin sürekli olarak ötümlü ünsüzlerle yazılması, durumun bir yazım meselesi değil ses bilgisi meselesi olduğunu gösteriyor olmalıdır.²⁸ Birincil uzun ünlülü olan *uç* sözcüğü, metinde büyük oranda *cim* (چ) ile yazılmıştır. Ancak sözcüğün bazı örneklerde *çim* (چ) ile de yazılıyor olması, tarafımızca yine bir ses bilgisi meselesi olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda sözcükteki ünsüz *cim* (چ) ile gösterildiği durumlarda yazıya /c/ olarak, *çim* (چ) ile gösterildiği durumlarda ise /ç/ olarak aktarılmıştır.²⁹

TTMSM, halk için yazılan ve yer yer müellifin ağız özelliklerini yansıtan bir eser olduğu için metindeki /ç/ ve /p/ ünsüzlerinin okunmasında sözcüklerin Türkiye Türkçesi ağızlarındaki biçimleri de göz önünde bulundurulmuştur. Metinde *be* (ب) ve *cim* (چ) ile yazılan *bek* “pek”, *cıblağ* “çıplak”, *ciz-* “çizmek” ve *sölbük* “sölpük” sözcüklerinin Türkiye Türkçesi ağızlarında karşılığı bulunması nedeniyle³⁰ sözcüklerdeki ünsüzler *be* (ب) ile gösterildiği durumlarda yazıya /b/ olarak, *cim* (چ) ile gösterildiği durumlarda ise /c/ olarak aktarılmıştır.

Ünlü yazımlarında olduğu gibi bazı ünsüzlerin yazımında da belirli bir ölçün bulunmadığı için diğer sözcüklerdeki /ç/ ve /p/ ünsüzlerinin okunmasında, sözcüklerin ÖTT’deki biçimlerine yaklaştırılması yeğlenmiştir. Söz konusu sözcüklerdeki durum,

²⁶ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Genişletilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 94-96.

²⁷ Talât Tekin, *AUÜ*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1975, s. 179.

²⁸ bk. *Ses Bilgisi Özellikleri: Birincil Ünlü Uzunluklarının Kısalmasına Bağlı Ötümlüleşme*.

²⁹ Yıldız da sözcükteki bu durumu bir ses bilgisi meselesi olarak değerlendirerek sözcüğün okunuşunda /c/-/ç/ ayırımına gitmiştir (2002: 31-32).

³⁰ bk. *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, c. I, II, V, TDK Yayınları, Ankara, 2009.

bir yazım meselesi olarak düşünülerek *be* (ب) ile yazımlar yazıya /p/ olarak, *cim* (ج) ile yazımlar yazıya /ç/ olarak aktarılmıştır. Bu bağlamda metinde sürekli olarak *cim* (ج) ile yazılan {+CA} eşitlik durumu eki ile {-dıkça} ~ {-dükçe} ulaç eki de ünsüz uyumuna bağlı olarak okunmuştur.

2.1. /ç/ Ünsüzü

Bazı araştırmacılar, ikili yazılışların ve aynı seslerin ön ve iç seslerdeki yazımının belirli oranda düzenli olmasının farklı yorumlanabileceği düşüncesindedir. Yazım kalıplaşmasını tamamen göz ardı etmeksizin yazımdaki çeşitliliğin ses bilgisi değeri olduğunu düşünerek yazımın aktarımında /c/-/ç/ ayrımı yapan araştırmacılar, *cim* (ج) ile yazılan seslerin her zaman /c/'yi karşıladığını iddia edemeyeceklerini belirterek konu ile ilgili kararsızlıklarını dile getirmektedir.³¹

TTMSM'de de bazı sözcüklerdeki /ç/ ünsüzünün yazımında belirli bir düzen bulunsa da *cim* (ج) ile yazımlar tarafımızca ses bilgisi meselesi olarak değerlendirilmediği durumlarda yazıya /ç/ olarak aktarılmıştır.

2.1.1. Ön Seslerde:

/ç/ ünsüzü, ön seslerde *cim* (ج), *çim* (چ) ile ve bu işaretlerin ikili kullanımlarıyla gösterilmektedir:

2.1.1.1. *Cim* ile:

ciz- جِزْ 133a/2890

çeçe چَچَ 57b/1228

2.1.1.2. *Çim* ile:

çağır- چَاغِرْ 62b/1346

çekirge چَکِرْگَ 83a/1794

çok چُوقْ 4b/66

çürü- چُورُ 67b/1453

³¹ Hayati Develi, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 145; Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 110-111; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 31; Sultan Kalkan, *'Abdu'r-Rahmāni'd-Darīr, Tezkiretü's-Şalāt*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2012, s. 15.

2.1.1.3. Cim ve çim ile:

çek- چک 129a/2809 ~ چک 76b/1648 چق- چق 148b/3230 ~ چق 150a/3264
cıblak چبلاق 73b/1578 ~ چپلاق 69b/1500

2.1.2. İç Seslerde:

/ç/ ünsüzü, iç seslerde *cim* (ج), *çim* (چ) ile ve bu işaretlerin ikili kullanımlarıyla karşılanmaktadır:

2.1.2.1. Cim ile:

acılıق+ أجلیق 74b/1600 buçuk بُجُق 146b/3185
gerçek كَرَجِك 55a/1176 kaçan قَجَن 127b/2771

2.1.2.2. Çim ile:

açık اچق 26a/546 içil- اچیل 64a/1376
ökçe اوكچه 159b/3476 sırça صرچا 160a/3489

2.1.2.3. Cim ve çim ile:

geçin- كچين 73b/1582 ~ كچين 14a/274 içerü ایچرؤ 47b/1007 ~ ایچرؤ 65a/1394
küçük كوجك 155b/3392 ~ كوجك 157b/3429

2.1.3. Son Seslerde:

/ç/ ünsüzü, son seslerde genellikle *cim* (ج) ile, bir örnekte ise *cim* (ج) ve *çim* (چ) işaretlerinin ikili kullanımıyla gösterilmektedir:

2.1.3.1. Cim ile:

ac آچ 70b/1512 güc گوج 64a/1380
kılıç قلیچ 59b/1275 koç قوچ 88a/1906

2.1.3.2. Cim ve çim ile:

üç اوج 107b/2326 ~ üç اوج 162a/3530

Konum	Sözcük	ç ile	ç ile	Toplam
Ön Ses	çek-	2	5	7
	çık-	2	29	31
İç Ses	ağaç	4	1	5
	geç-	14	11	25
	geçin-	4	1	5
	iç	72	3	75
	iç-	17	6	23
	içerü	1	3	4
	küçük	3	3	6
Son Ses	üç	65	8	73

Tablo-1: Sözcüklerde /ç/ Ünsüzünün Yazılış Sayılaması

2.2. /g/ Ünsüzü

Türk dilinde ET'den Batı Türkçesine geçişte ortaya çıkmış olan /g-/ < /k-/ değişmesi, büyük ölçüde olsa da genel bir durum değildir. Ayrıca Arap harfli yazıda /k/ ve /g/ ünsüzleri ayrımı yapılmayan yazımdan *kef* (ك) ile yazılan sözcüklerin /k/'ye mi, /g/'ye mi işaret ettiğini anlamak mümkün değildir. Ancak bazen *üç noktalı kef* (ك), *çift keşideli kef* (ك) gibi ayırt edici işaretler de kullanılmaktadır. *Kendü*, *kendüzi*, *key*, *kiçi*, *kişi*, *kimse* gibi sözcüklerin ise günümüzde /k/ ünsüzü taşıması göz önünde bulundurulurak /k/ ünsüzünün /g/ ünsüzüne dönüşmediği düşünülebilir.³²

EAT'ye ait olan *Fetih-name-i Sultan Mehmed*, *Kadı Burhaneddin Divanı*, *Cerrâhiyyetü'l-Hâniyye*, *Kur'an Tercümesi*, *Garib-nâme* gibi metinler ile Âşık Paşa'nın şiirlerinde /g/ sesi açıkça işaretlendiği bilgisini veren Kaymaz'a göre bu eserler içinde özellikle *Garib-nâme*'de /g/ sesinin ayırt edilmesi ileri düzeydedir. Metinde ön ses, iç

³² Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 49-50; Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Genişletilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 107.

ses ve son seste birçok örnekte ayırt edilmektedir. Ayrıca birincil /g/ sesleri, ekleşme sonucu ötümlüleşen /g/ sesi ve alıntı sözcüklerdeki /g/ sesi de açıkça gösterilmektedir.³³

Eski yazımda *kef* (ك) harfi, /k/, /g/ ve /η/ ünsüzlerini karşılayacak biçimde kullanılması, *TTMSM* için de genel eğilim durumundadır. Ancak metinde /g/ ünsüzünün ayırt edildiği bir örnek bulunmaktadır. Ünsüz, *eglen-* sözcüğünde iç seste *kef* (ك) ve üç noktalı *kef* (ك) işaretlerinin ikili biçimi ile karşılanmaktadır.

2.2.1. Ön Seslerde:

/g/ ünsüzü, ön seslerde sürekli olarak *kef* (ك) ile gösterilmektedir:

2.2.1.1. *Kef* ile:

gemi كَمِي 83a/1795

gök كُوكُ 111a/2403

gölge كُوكُغَه 146b/3184

gümüş كُومُشُ 16a/319

2.2.2. İç Seslerde:

İç seslerde genelde *kef* (ك) ile gösterilen /g/ ünsüzü, bir örnekte *kef* (ك) ve üç noktalı *kef* (ك) ile karşılanmaktadır:

2.2.2.1. *Kef* ile:

begen- بَكْنُ 10a/186

egrice أَكْرِيحَه 57a/1216

segirT- سَكْرَدُ 83a/1790

yigirmi يَكْرِمِي 18a/369

2.2.2.2. *Kef* ve üç noktalı *kef* ile:

eglen- أَكْنَهْ 156b/3407 ~ أَكْنَهْ 149a/3244

2.3. /η/ Ünsüzü

Yalnızca iç ve son seslerde bulunan /η/ ünsüzü, Batı Türkçesi metinlerinde genellikle *kef* (ك) ile gösterilirken bazen üç noktalı *kef* (ك) ile bazen de *nun kef* (نك) ile karşılanmaktadır.³⁴

³³ Zeki Kaymaz, "Bazı Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde 'K' Sesinin Temsili", *3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı, 1996*, TDK Yayınları, Ankara, 1999, s. 659-664.

TTMSM'de /η/ ünsüzü genelde *kef* (ك) ile, birkaç sözcükte *üç noktalı kef* (كْ) ile karşılanmaktadır. Ünsüzün *nun kef* (نك) ile yazıldığı bir sözcük bulunmamaktadır.

2.3.1. İç Seslerde:

İç seslerde genelde *kef* (ك) ile, yalnızca *aşsızın* sözcüğünde *üç noktalı kef* (كْ) ile gösterilen /η/ ünsüzü, birkaç örnekte ise bu işaretlerin ikili kullanımlarıyla karşılanmaktadır:

2.3.1.1. *Kef ile:*

beηiz بَكِز 57a/1222

çeηe جَك 57b/1228

göηül كُؤئُل 140a/3043

yaηaklı يَكَاغَلِي 57a/1222

2.3.1.2. *Üç noktalı kef ile:*

aşsızın أَكْسِزِين 130a/2825

2.3.1.3. *Kef ve üç noktalı kef ile:*

aηa اَكَا 11b/218 ~ اَكَا 96a/2081

aηıl- اَكَا- 119b/2595 ~ اَكَا 121a/2623

diηle- دِكَا- 108a/2339 ~ دِكَا 149b/3250

2.3.2. Son Seslerde:

/η/ ünsüzü, son seslerde de *kef* (ك) ve *üç noktalı kef* (كْ) ile gösterilmektedir.

2.3.2.1. *Kef ile:*

buη بُوَك 44a/935

şoη صُوَك 32a/673

2.3.2.2. *Üç noktalı kef ile:*

biη بِيَكْ 82b/1785

eη اَكْ 72a/1548

³⁴ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Genişletilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 95.

2.4. /p/ Ünsüzü

2.4.1. Ön Seslerde:

Ön seste üç sözcükte kullanılan /p/ ünsüzü, iki sözcükte sürekli olarak *pe* (پ) ile, *pek* sözcüğünde ise *be* (ب) ve *pe* (پ) işaretlerinin ikili kullanımlarıyla karşılanmaktadır:

2.4.1.1. *Pe* ile:

parmak پَرْمَقْ 152a/3312

pire پِيرَه 156b/3414

2.4.1.2. *Be* ve *pe* ile:

berk بَرْك 87b/1894 ~ *bek* بَك 57a/1225 ~ *pek* پَك 56b/1207

2.4.2. İç Seslerde:

/p/ ünsüzü, iç seslerde genelde *pe* (پ) ile, birkaç sözcükte *be* (ب) ile ve bazı sözcüklerde de bu işaretlerin ikili kullanımlarıyla gösterilmektedir:

2.4.2.1. *Be* ile:

kablayıcı قَبْلَیْجِی 127b/2770

sölbük سُولْبُكْ 56b/1212

2.4.2.2. *Pe* ile:

arpa اَرْپَه 17a/340

depe دَپَه 87b/1892

kirpiK كِرْپِکْ+ 46a/982

yapraq يَپْرَاقْ 88a/1897

2.4.2.3. *Be* ve *pe* ile:

cıblak جَبْلَاقْ 73b/1578 ~ *çıplak* چَبْلَاقْ 69b/1500

topal طُوبَالْ 47b/1015 ~ *طویا* 53a/1130

toprak تُوْرَاقْ 18b/381 ~ *toprak* طُپْرَاقْ 147a/3205

2.4.3. Son Seslerde:

/p/ ünsüzü, son seslerde sürekli olarak *be* (ب) ile gösterilmektedir:

2.4.3.1. *Be* ile:

kab قَاب 132a/2869

küp كُوب 68a/1466

EAT ve Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinde olduğu gibi *TTMSM*'de de {-y)Up} ~ {-ip} ulaç ekinin son sesinde bulunan /p/ ünsüzünün sürekli olarak *be* (ب) ile karşılanması, bir yazım kalıplaşması olarak düşünülebilir.

2.5. /s/ Ünsüzü

/s/ ünsüzü, metinde sözcüklerin ön ve art ünlü taşımasına bağlı olarak ön, iç ve son seslerde *sin* (س) veya *sad* (ص) ile gösterilmektedir. Ünsüz, ön ünlü taşıyan sözcüklerde sürekli olarak *sin* (س) ile gösterilirken art ünlü taşıyan bazı sözcüklerde ön ve iç seslerde Uygur yazım geleneğinin etkisiyle *sad* (ص) yerine *sin* (س) ile karşılanmaktadır.

2.5.1. Ön Seslerde:

2.5.1.1. *Sin* ile:

sanja سَا 90a/1948

sancaK+ سَنَجَا 79b/1715

seç- سَچ 152b/3324

süt سُوت 80a/1727

2.5.1.2. *Sad* ile:

şag صَاغ 69b/1494

şığır صِغِير 22a/454

şonra صُكْرَه 1b/5

şu صُو 23b/482

2.5.2. İç Seslerde:

2.5.2.1. *Sin* ile:

eksik اَكْسِيك 62a/1327

nesne نَسْنَه 71b/1543

toğsan طُغْسَان 108b/2351

yatsu يَتْسُو 32a/672

2.5.2.2. *Sad* ile:

aķşır- أَقْصِر 125b/2728

ışıcak إِصْحَاق 23b/485

kışa قِصَّة 56b/1208

şuşa- صُوصَ 80a/1729

2.6. /t/ Ünsüzü

TTMSM'de /t/ ünsüzü, ön ünlü taşıyan sözcüklerde sürekli olarak *te* (ت) ile gösterilirken art ünlü taşıyan sözcüklerde *te* (ت) ve *tı* (ط) ile karşılanmaktadır.

2.6.1. Ön Seslerde:

Art ünlü taşıyan *Tanrı* (تَكْرِي 9b/183) sözcüğünün *te* (ت) ile yazılması, sözcüğün henüz art ünlülü duruma gelmeden önceki biçiminden kalma bir kalıplaşma olarak yorumlanmaktadır.³⁵ Art ünlü taşıyan diğer sözcükler genelde *tı* (ط) ile, bazı sözcükler ise *te* (ت) ile yazılmaktadır:

2.6.1.1. *Te* ile:

Tanrı تَكْرِي 9b/183

tarla تَرْلَا 17b/357

tek تَك 153a/3328

tükür- تُكُور 157a/3416

2.6.1.2. *Tı* ile:

taş طَاش 22a/452

tırnaķ+ طِرْنَاغ 83b/1799

toğ- طُوغ 62a/1332

tut- طُوت 87b/1892

2.6.1.3. *Te* ve *tı* ile:

toprak تُوبرَاق 18b/381 ~ *toprak* طُبرَاق 147a/3205

2.6.2. İç Seslerde:

/t/ ünsüzü, art sıradan ünlü taşıyan sözcüklerde *te* (ت), *tı* (ط) işaretleri ile bu işaretlerin ikili kullanımlarıyla karşılanmaktadır:

³⁵ Leylâ Karahan, *Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ)*, TDK Yayınları, Ankara, 1994, s. 39; Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 38-39.

2.6.2.1. Te ile:

altı أَلْتَى 17a/343

bütün بُتُونُ 66a/1418

nitekim نَيْتَكِيمُ 24b/510

tatlı طَطْلُو 80a/1727

2.6.2.2. Tı ile:

kaçır قَاطِرُ 85a/1836

tarı طَارِطِي 16b/336

yumurta يُمُورَطَه 132b/2883

2.6.2.3. Te ve tı ile:

orta أَوْرَتَه 57a/1216 ~ *orça* أَوْرَطَه 120a/2611

otur- أُوتُور 163b/3564 ~ *oçur-* أُوْطُور 154a/3359

utan- أُوتَه 123a/2674 ~ *uğan-* أُوْطَه 145b/3169

2.6.3. Son Seslerde:

/t/ ünsüzü, son sesleri sürekli olarak *te* (ت) ile gösterilmektedir:

2.6.3.1. Te ile:

alt أَلْت 57b/1227

bulut بُلُوتُ 24a/500

dört دُورْت 17a/341

kanat قَنَاتُ 40b/863

3. ŞEDDENİN KULLANIMI

Şedde (َ), Arapça ve Farsça sözcüklerde üstüne konulduğu ünsüzün iki kez okunması gerektiğini gösteren bir işarettir. Arapça ve Farsça sözcüklerde kullanılan bu işaret, bazen Türkçe yapılarda da kullanılmaktadır. *TTMSM*'de şeddenin yazımı şöyledir:

3.1. Arapça Sözcüklerde:

Şedde, Arapça sözcüklerde, iç seslerde düzenli biçimde kullanılmaktadır:

ammā أَمَّا 9a/169

cennet جَنَّتُ 43a/918

şiddet شِدَّتُ 90a/1950

ümmet أُمَّتُ 62a/1326

Şeddenin yazımı, son seste bir kurala bağlıdır. Son sesinde ikiz ünsüz bulunan Arapça sözcükler, ÖTT’de olduğu gibi, eklerle genişletilmemiş biçimleriyle kullanılıncı tek ünsüzle yazılmaktadır. Bu durum, Türkçede son seste ikiz ünsüzün yan yana bulunamaması durumuyla ilgilidir.³⁶ Şedde (َ), bu sözcüklerde ancak sözcüğün ünlüyle başlayan ekle genişletilmesi durumunda kullanılmaktadır.³⁷

cin جن 41a/875 ~ *cinn*[e+] جَنّ 55b/1193

hak حقّ 96b/605 ~ *hakḳ*[+ı] حَقّة 71b/1534

sır سرّ 127b/2771 ~ *sırr*[+a] سِرّ 127b/2772

zıd ضدّ 11a/214 ~ *zıdd*[+ı] ضِدّ 11b/220

3.2. Türkçe Sözcüklerde:

Ünsüz ile kapanan bir sözcük kök veya tabanına aynı ünsüz ile başlayan bir ek geldiğinde ikiz ünsüz oluşur. Metinde Türkçe sözcüklerde oluşan bu ikiz ünsüz şedde (َ) ile gösterilmektedir. Bazı EAT ve Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinde olduğu gibi³⁸ metinde de /-mm-/ ve /-ss-/ ikiz ünsüzlerinin yazımında bir harf yazılarak harfin üzerine şedde (َ) konulmaktadır. /-ll-/ ikiz ünsüzünün yazımında ise iki harf yazılarak ikinci harfin üzerine şedde (َ) konulmaktadır:

3.2.1. /-ll-/:

bellü بَلُّو 30b/642

dilleri دِلِّرى 85a/1832

kızılılık كَزَلِّقْ 146b/3191

kullan- كُولُّدْ 113a/2451

TTMSM’de alıntı sözcüklerde dikkat çekici bir yazım özelliği bulunmaktadır: /l/ ünsüzü ile kapanan alıntı sözcüklere /l/ ünsüzü ile başlayan bir ek geldiğinde ek, sözcük

³⁶ Osman Yıldız, “Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4, Isparta, 1999, s. 330-331.

³⁷ Alıntı sözcüklerdeki ikiz ünsüzlerin asıl biçimiyle kullanılması ve tekleşmesi konusu, “Ses Bilgisi Özellikleri” bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır: bk. *Ünsüz Tekleşmesi, Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Tekleşmesi*.

³⁸ krş. Halil Ersoylu, *Kız Destanı*, TDK Yayınları, Ankara, 1996, s. 28; Osman Yıldız, *Şeyyâd Hamza, Yûsuf u Zelîhâ (Destân-ı Yûsuf)*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008, s. 93; aynı yazar, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 41; Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 117-118; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 35.

kökünden ayrı yazılmaktadır. Bu özellik ile Türkçe sözcüklerdeki yazım, alıntı sözcüklerdeki yazımdan ayırt edilmektedir: *cāhil-lik* لِكْ جَاهِلٍ 116a/2517, *delīl-lerile* دَلِيلٌ لِرَيْلِهِ 40a/853, *mürsel-lere* مُرْسَلٌ لَرِه 54a/1152.

3.2.2. /-mm-/:

gömmek كَوْمَكْ 157a/3415

ummağ أَوْمَقْ 123a/2668

3.2.3. /-ss-/:

issi اِسِّي 85a/1835

4. BAZI EK, SÖZCÜK ve BİÇİMLERİN YAZIMI

4.1. Belirtme Durumu Ekinin Yazımı

Belirtme durumu eki, *TTMSM*'de, bazı EAT ve Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinde olduğu gibi,³⁹ genelde son sesinde *he* (ه) harfinin bulunduğu sözcüklerde bazen *esreli hemze* (ء) ile gösterilmektedir:

āyet-i kerīmeyi آيَةِ كَرِيمَةٍ 129a/2807

ğayrıyı غَيْرِي 6a/106

kimseyi كِمْسَه 108a/2341

sūreyi سُورَه 155a/3372

Ek, ünsüz ile kapanan bazı alıntı sözcüklerde ise *esre* (ة) ile karşılanmaktadır:

ādeti عَادَتِ 24a/502

dīni دِينِ 28a/580

mü'menün bihi مُؤْمَنٌ بِهِ 50b/1081

vücūdı وُجُودِ 28a/580

4.2. İstek Teklik Üçüncü Kişi Ekinin Yazımı

Ekin art ünlülü biçimleri metinde genellikle *sin* (س) ile yazılmaktadır:

olmasun أَوْلَمْسُونُ 24b/504

olsun أَوْلَسُونُ 24b/504

olsun أَوْلَسُونُ 174a/3796

şağalsın صَاغَلْسِينُ 63b/1366

³⁹ krş. Halil Ersoylu, *Kız Destanı*, TDK Yayınları, Ankara, 1996, s. 28; Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 118; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 34.

Ancak bir örnekte *sad* (ص) ile yazıldığı görülür:

başmaşun بَصْمَصُونُ 130a/2826

4.3. Ayrı Yazılabilen Ekler

Uygur yazım geleneğinin izlerinden biri olarak görülen, ekleri sözcük kök ve tabanları ile sözcüğün ek almış biçimlerinden ayrı yazma tutumu, bazı EAT ve Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinde olduğu gibi⁴⁰ *TTMSM*'de de görülmektedir. Özellikle belirli ekler, belirli harflerden sonra sözcük kök ve tabanı ile sözcüğün ek almış biçimlerinden ayrı yazılmaktadır. Bazı eklerde ise ekin yardımcı ünlüsü ayrı yazılmaktadır veya ekin kendi bünyesinde ayrı yazılmış biçimleri bulunmaktadır. Bu iki durum, burada ayrı başlıklar altında incelenmektedir.

Burada ekler, metinde geçen örneklere göre *biçim birimi* veya *değişken biçim birimi* olarak verilmektedir:

4.3.1. Sözcük Kök veya Tabanından Ayrı Yazılabilen Ekler

4.3.1.1. Ayrı Yazılabilen Türetme Ekleri

4.3.1.1.1. Addan Ad Türetme Ekleri:

- {+li}:

Te (ت) harfinden sonra:

menfa'at-lidür مُنْفَعَتْ لِيدُر 111b/2417

- {+IIK+}:

Hi (خ) harfinden sonra:

şeyh-lık شَيْخ لُق 29b/619

⁴⁰ krş. Mecdut Mansuroğlu, “Eski Osmanlıca”, *Tarihî Türk Şiveleri* (Çeviren: Mehmet Akalın), 3. Baskı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1998, s. 249; Zeynep Korkmaz, *Şadru'd-dîn Şeyhoğlu, Marzubân-Nâme Tercümesi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973, s. 96; Selâhattin Olcay, *Ebu'l-Leys Semerkandî, Tezkiretü'l-Evliyâ (Tercümesi)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1965, s. 44; Osman Yıldız, *Şeyyâd Hamza, Yūsuf u Zelîhâ (Destân-ı Yūsuf)*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008, s. 85-92; aynı yazar, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, 47-53; Abdurrahman Özkan, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 35.

Kef (ك) harfinden sonra:

pāk-lik پَاكْ لِكْ 76a/1641

Lam (ل) harfinden sonra:

cāhil-lik لِكْ جَاهِلْ 116a/2517

Mim (م) harfinden sonra:

ḥarām-lik لِكْ حَرَامْ 132a/2871

Nun (ن) harfinden sonra:

yakın-lik لِكْ يَكِينْ 109a/2362

He (ه) harfinden sonra:

ebe-lik لِكْ اَبَهْ 47b/1016

Ye (ي) harfinden sonra:

çengī-lik لِكْ چَنگِيْ 19b/401

- {+sı}:

Şın (ش) harfinden sonra:

kūş-sıdur سِیْدُرْ قُوشْ 40b/862

- {+sIz}:

Te (ت) harfinden sonra:

ālet-siz سِزْ اَلْتْ 8b/152

ḥikmet-siz سِزْ حِكْمَتْ 89b/1939

Sin (س) harfinden sonra:

ses-siz سِزْ سَسْ 155b/3387

Kef (ك) harfinden sonra:

şek-siz شَكْ سِزْ 38a/800

- {+siziŋ}:

Kef (ك) harfinden sonra:

istemek-siziŋ اِسْتَمَكْ سِزْ 5a/77

4.3.1.1.2. Eylemden Ad Türetme Ekleri:

4.3.1.1.2.1. Eylemlilik Ekleri:

- {-mA}:

He (ه) harfinden sonra:

geçme-mesi كَجَمَه مَسِي 65a/1394

itme-meden اِتْمَه مَدَنْ 68b/1469

olma-ması اَوْلَمَه مَسِي 65a/1399

- {-mAK+}:

He (ه) harfinden sonra:

ara-mağdır اَرَه مَقْدِرْ 135a/2940

bakma-mağdur بَقْمَه مَقْدُرْ 35a/741

bilme-megile بِلْمَه مَكِلَه 146a/3174

şığa-mağ صِغَه مَقْ 158b/3457

4.3.1.1.2.2. Ortaç Eki:

- {-miş}:

He (ه) harfinden sonra:

itme-miş (gibi ol-) اِتْمَه مِشْ 34b/724

4.3.1.1.2.3. Eylemden Ad Türeten Diğer Ek:

- {-k}:

He (ه) harfinden sonra:

dire-ge دیره گه 159a/3459

gere-gi گره گی 62b/1343

4.3.1.1.3. Eylemden Eylem Türetme Eki:

- {-me-}:

He (ه) harfinden sonra:

(*cevāb*) *vire-meyüp* ویره میوب 68b/1472

4.3.1.2. Ayrı Yazılabilen Ad İşletme Ekleri

4.3.1.2.1. Çokluk Eki:

- {+lAr}:

Kef (ك) harfinden sonra:

erkek-leri ارکک لری 87a/1881

Lam (ل) harfinden sonra:

delīl-lerile دلیل لریله 40a/853

mürsel-lere مرسل لره 54a/1152

Nun (ن) harfinden sonra:

olan-lardır اولان لردر 141b/3075-3076

He (ه) harfinden sonra:

dere-lerin دره لرن 14a/272

deve-ler دوه لر 70a/1503

gice-lerinde گجه لرنده 101b/2199

pādišāh-lar پادشاه لر 72b/1558

4.3.1.2.2. Ad Durum Ekleri:

- {+ca} ~ {+çe} (Eşitlik Durumu Eki):

Ha (ح) harfinden sonra:

şahîh-çe صَحِيحٌ جِه 43b/927

He (ه) harfinden sonra:

ķaba-ca قَبِه ج 56b/1208

- {+dA} (Bulunma Durumu Eki):

Ha (ح) harfinden sonra:

āhir-i tesbîh-de اٰخِرِ تَسْبِيْحٍ دِه 166a/3614

Tı (ط) harfinden sonra:

şırāt-da صِرَاطٌ دِه 77b/1669

Kef (ك) harfinden sonra:

gele-cek-de كَلِه كَلِه 38b/814

getürmek-de كَتُورَمَكُ دِه 26b/548

Sübḥāneke-de سُبْحَانَكَ دِه 159b/3480

Nun (ن) harfinden sonra:

sebīli 'l-müttebi 'in-dedür سَبِيْلِ الْمُتَّبِعِيْنَ دُدُر 173b/3778

He (ه) harfinden sonra:

deve-de دَوِه دِه 18b/373

gice-de كَجِه دِه 75a/1614

Ye (ي) harfinden sonra:

Bārī Ta 'ālā-da بَارِي تَعَالَى دِه 10b/199

emānet-i ilāhī-de اٰمَانَتِ الْاِلٰهِي دِه 111a/2413

- **{+dAn} (Ayrılma Durumu Eki):**

Te (ت) harfinden sonra:

'avrat-dan عَوْرَتُ دَنْ 101b/2197

He (ه) harfinden sonra:

ağça-dan أَفْجَه دَنْ 29a/603

Allāh-dan اللهُ دَنْ 28a/583

gice-den كِبْجَه دَنْ 62a/1332

köle-den كُوْلَه دَنْ 60b/1301

Ye (ي) harfinden sonra:

a'mā-dan اَعْمَى دَنْ 53a/1128

Bārī Ta'ālā-dan بَارِي تَعَالَى دَنْ 9b/179

- **{+leyin} (Araç Durumu Eki):**

Kef (ك) harfinden sonra:

işidecek-leyin اِشْدَجْكَ لَيْن 161a/3504

- **{+yA} (Yönelme Durumu Eki):**

He (ه) harfinden sonra:

nere-ye نَرَه يَه 80b/1742

Ye (ي) harfinden sonra:

Allāhu Ta'ālā-ya اللهُ تَعَالَى يَه 93a/2011

Bārī Ta'ālā-ya بَارِي تَعَالَى يَه 9b/178

ḥayr-ı maḳzī-ye خَيْرٍ مَقْضَى يَه 91b/1975-1976

muşallā-ya مُصَلَّى يَه 44a/938

- **{+yI} (Belirtme Durumu Eki):**

He (ه) harfinden sonra:

nesne-yi نَسْنَه يِي 20a/406

yumurṭa-yı يُمُورْطَه يِي 17a/346-347

Ye (ی) harfinden sonra:

Bārī Ta 'ālā-yı باری تَعَالَى یی 27a/561

4.3.1.2.3. Tamlayan Eki:

- {+nIn ~ +nUn}:

He (ه) harfinden sonra:

gice-nün كَجِه نُنْ 58b/1252

yapışma-nun يَاطِشْمَه نُنْ 36a/763

Ye (ی) harfinden sonra:

Bārī Ta 'ālā-nun باری تَعَالَى نُنْ 13a/260

emānet-i ilāhī-ni اَمَانَتِ الْهَى نِي 93b/2026

4.3.1.2.4. İyelik Ekleri:

- {+IArI(n+)} (Çokluk Üçüncü Kişi İyelik Eki):

Şın (ش) harfinden sonra:

geçmiş-lerine كَجَمِش لَرِنَه 172b/3756-3757

He (ه) harfinden sonra:

arka-ları اَرْكَه لَرَى 81a/1750

deyze-leri دَيَزَه لَرَى 53a/1136

- {+sI(n+)} (Teklik Üçüncü Kişi İyelik Eki):

He (ه) harfinden sonra:

çıkma-sı چَقْمَه سَى 66a/1416

derece-sine دَرَجَه سِنَه 60a/1287

gögde-sini كُوكْدَه سِنَى 124a/2691

taşra-sında طَاشْرَه سِنْدَه 146a/3179

Ye (ی) harfinden sonra:

ba 'zı-sı بَعْضَى سَى 8b/154

itdügi-ni اِتْدُوكَى نَى 71a/1528

kankı-sı قَنْكَى سَى 154b/3360-3361

4.3.1.2.5. Aitlik Eki:

- {+ki}:

He (ه) harfinden sonra:

cennetde-ki جَنَّتَدَه كِي 55b/1191

elinde-ki اَلِنْدَه كِي 28b/593

şonra-ki شَوْرَه كِي 157b/3433

yeryüzinde-ki يَزْ يُوْرُنْدَه كِي 48a/1024

4.3.1.3. Ayrı Yazılabilen Eylem İşletme Ekleri

4.3.1.3.1. Bildirme Kipleri:

- {-mAz} (Olumsuz Geniş Zaman Teklik Üçüncü Kişi Eki):

Ek, yeterlik bildiren tasvir eylemlerinde kullanıldığı durumda ayrı yazılmaktadır:

He (ه) harfinden sonra:

(cevāb) vire-mezse وَيْرَه مَزْسَه 83b/1805

(hıfız) ide-mez اِيْدَه مَزْ 116a/2519

ola-maz اَوْلَه مَزْ 57b/1233

yeye-mez يِيَه مَزْ 102a/2213

- {-mezler} (Olumsuz Geniş Zaman Çokluk Üçüncü Kişi Eki):

He (ه) harfinden sonra:

(da `vā) ide-mezler اِيْدَه مَزْلُرْ 60a/1291

- {-miş} (Öğrenilen Geçmiş Zaman Teklik Üçüncü Kişi Eki):

He (ه) harfinden sonra:

(haber) virme-miş وَيْرْمَه مِشْ 35b/750

4.3.1.3.2. Bildirme Eki:

- {+dIr ~ +dUr} (Geniş Zaman, Teklik Üçüncü Kişi Eki):

Te (ت) harfinden sonra:

müteşābihāt-dur مُتَشَابِهَاتْ دُرْ 51a/1085

sünnet-dür سُنَّتْ دُرْ 160a/3485

şirk-i `azamet-dür شِرْكْ عَزَمَتْ دُرْ 115a/2496

Sin (س) harfinden sonra:

cehele-i nās-dur جَهْلُهُ نَاسٌ دُر 92b/1999

Dad (ض) harfinden sonra:

beyne 'l-cebri ve 't-tefviz-dür بَيْنَ الْجَبْرِ وَ التَّفْوِيزِ دُر 120b/2618

Kaf (ق) harfinden sonra:

ķuruluk-dır قُورُولُقُ دِر 25b/526

Kef (ك) harfinden sonra:

dek-dür دَكُ دُر 18a/363-364

(teyemmüm) itmek-dür اِتْمَكُ دُر (teyemmüm) 147b/3206

Üç noktalı kef (كْ) harfinden sonra:

iki yüz yigirmi dört biñ-dür اِكْيِ يُوْزِ يِكْرِمِي دُرْتِ بِيْكَ دُر 53b/1146-1147

Mim (م) harfinden sonra:

dā'im-dür دَائِمُ دُر 96b/2091

ķarındaşlarım-dur قَرِنْدَاشَلَرِمُ دُر 173b/3781

lāzım-dur لَازِمُ دُر 148b/3233

Nun (ن) harfinden sonra:

cin-dür جِنُّ دُر 41a/872

mercāndan-dur مَرْجَانْدَنْ دُر 86b/1872

mümkın-dür مُمَكِنُ دُر 40b/864

tābi 'in-dür تَابِعِيْنُ دُر 61b/1321

He (ه) harfinden sonra:

ağarınca-dur اَغَارِنُجَه دُر 147a/3195

böyle-dir بُوَيْلَه دُر 17b/354

İlāh-dır اِلَهٌ دِر 95b/2062

tenbīh-dür تَنْبِيْهٌ دُر 109a/2367

Ye (ی) harfinden sonra:

'aynı-dur 10a/193 عَيْنِي دُر

Bārī Ta 'ālā-dur 23b/481 بَارِي تَعَالَى دُر

ġanī-dür 6b/107 غَنِي دُر

oġlı-dur 94b/2048 أَوْغَلِي دُر

4.3.2. Kendi Bünyesinde Ayrı Yazılabilen Ekler

Bu eklerde ekin yardımcı ünlüsü ayrı yazılmaktadır veya ekin kendi bünyesinde ayrı yazılmış biçimleri bulunmaktadır. Kendi bünyesinde ayrı yazılan kip eklerinde genelde kişi ekleri kip ekinden ayrı yazılmaktadır.

4.3.2.1. Türetme Ekleri

4.3.2.1.1. Addan Ad Türetme Eki:

- {+acıq}:

aza-cıq 56b/1212 أَزَهْ جِقْ

ṭara-cıq 68a/1466 طَرَهْ جِقْ

4.3.2.1.2. Eylemden Ad Türetme Ekleri:

4.3.2.1.2.1. Ortaç Ekleri:

- {-AcAk}:

ala-caK 73a/1567 اَلَهْ جَعْ +

gele-cek-de 38b/814 كَلَهْ جَكْ دَهْ

gire-cek 24b/509 كَبِيْرَهْ جَكْ

ola-caq 158a/3444 أَوْلَهْ جَقْ

- {-yen}:

diye-nüñ 54a/1150 دِيَهْ نُنْ

4.3.2.1.2.2. Ulaç Ekleri:

- {-ArAk}:

(edā) ide-rek 119a/2586-2587 اِيْدَهْ رَكْ

(rāzī) ola-raḳ 37a/783 أَوْلَهْ رَقِيْ

- {-meden}:

ödeyeme-den 71b/1540 أَوْدِيْمَهْ دَنْ

4.3.2.1.3. Eylemden Eylem Türetme Ekleri:

- {-er-} (geçişli-ettirgenlik eki):

gide-recek كِيدَه رَجَكْ 116a/2516

- {-ıl-} (edilgenlik eki):

yıkı-larak يِقَى لُوقْ 78a/1677

4.3.2.2. Ad İşletme Ekleri

4.3.2.2.1. İyelik Eki:

- {+im} (Teklik Birinci Kişi İyelik Eki):

cismi-mi جِسْمِي مِي 12b/245

4.3.2.3. Ayrı Yazılabilen Eylem İşletme Ekleri

4.3.2.3.1. Bildirme Kipleri:

- {-eriz} (Geniş Zaman Çokluk Birinci Kişi Eki):

gide-riz كِيدَه رَزْ 47a/997

- {-mededir} (Şimdiki Zaman Teklik Üçüncü Kişi Eki):

işleme-de-dir اِشْلَمَه دَه دِرْ 12a/228

- {-sAlAr gerekdür} (Gelecek Zaman Çokluk Üçüncü Kişi Eki):

boğazlasa-lar gerekdür بُوغَزْلَسَه لَزْ كَرَكْدُرْ 88b/1908

çıkısa-lar gerekdür چَقْسَه لَزْ كَرَكْدُرْ 86a/1857

derlese-ler gerekdür دَرْلَسَه لَزْ كَرَكْدُرْ 70b/1515

gitse-ler gerekdür كَيْتْسَه لَزْ كَرَكْدُرْ 70a/1504-1505

- {-üpler} (Öğrenilen Geçmiş Zaman Çokluk Üçüncü Kişi Eki):

gidüp-ler كِيدُوبْ لَزْ 98a/2117-2118

4.3.2.3.2. İstek Kipi:

- {-elüm} (İstek Çokluk Birinci Kişi Eki):

(*beyān*) *ide-lüm* اِيدَه لُوْمُ 65b/1412

- {-esin} (İstek Teklik Birinci Kişi Eki):

(*ḥamd ü ṣenā*) *ide-sin* اِيدَه سِينُ 121b/2643

- {-mAyAlAr} (Olumsuz İstek Çokluk Üçüncü Kişi Eki):

eksiltmeye-ler اِكْسِلْتَمَيَه لَرُ 79a/1703 (*terk*) *itmeye-ler* اِثْمَيَه لَرُ 161b/3518

kalmaya-lar قَالْمَيَه لَرُ 164b/3584 *olmaya-lar* اَوْلْمَيَه لَرُ 120a/2605

- {-mayasıñuz} (Olumsuz İstek Çokluk İkinci Kişi Eki):

(*dāḥil*) *olmaya-sıñuz* اَوْلْمَيَه سِنْزُ 91b/1982

- {-(y)AlAr} (İstek Çokluk Üçüncü Kişi Eki):

ide-ler اِيدَه لَرُ 121a/2627 *kıla-lar* قِلَه لَرُ 121a/2626

okuya-lar اَوْقِيَه لَرُ 166b/3632 *vire-ler* وِيْرَه لَرُ 121a/2626

- {-(y)eyim} (İstek Teklik Birinci Kişi Eki):

bile-yim بِلَه يِمُ 104b/2268 *ide-yim* اِيدَه يِمُ 172a/3745

itmeye-yim اِثْمَيَه يِمُ 171b/3743 *vire-yim* وِيْرَه يِمُ 114b/2486

Ekler gibi bazı sözcüklerdeki harfler de kendisinden önceki harfle birleşik yazılma olanağı varken ayrı yazılabilmektedir: *bile-zik* بِلَه زِكُ 150b/3281, *yara-dup* يِرَه دُوْبُ 24b/506.

4.4. Bitişik Yazılabilen Dil Birimleri

Bazı EAT ve Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinde olduğu gibi⁴¹ *TTMSM* de de birbirinden ayrı yazılması gereken bazı sözcükler ve ilgeçler, ek eylemin çeşitli kipleri ile {mI} soru eki/ilgeci, kendisinden önceki sözcüğe bitişik yazılmaktadır:

4.4.1. de:

bilüp de بِلُؤْبَدَه 74a/1597

ihtimāli de اِحْتِمَالِيْدَه 99a/2139

iki-sini de اِيْكِ سِنِيْدَه 151b/3294

4.4.2. için:

'acele-siçün اِعْجَلَه سِيْچُون 158a/3445

anuçun اَنْكُچُون 48a/1024

olduğičun اَوْلْدُوغِيْچُون 98b/2134

rızāsıçun رِزَاْسِيْچُون 138a/3005

4.4.3. ile:

'adlile اَعْدَلِيْه 78b/1692

kaşdıla كَاشْدِيْلَه 152a/3309

parmağıla پَرْمَاغِيْلَه 160b/3492

sözile سُوْزِيْلَه 99b/2152

4.4.4. kadar:

ne kadar نَعْدَر 30a/626

4.4.5. kerre:

üç kerre اُوْچْكَرَه 168b/3669

4.4.6. ki:

dinildi ki دِيْنْدِيْلِيْكَه 14a/276

gördi ki گُوْرْدِيْكَه 50a/1065

rivāyet ki رُوْايَتِيْكَه 162b/3543

⁴¹ krş. Zeynep Korkmaz, *Şadru'd-dīn Şeyhoğlu, Marzubān-Nāme Tercümesi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973, s. 97; Selâhattin Olcaý, *Ebu'l-Leys Semerkandī, Tezkiretü'l-Evliyā (Tercümesi)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1965, s. 41-44; Mehmet Özmen, *Ahmed-i Dâ'î Divanı*, TDK Yayınları, Ankara, 2001, s. 297; Leylâ Karahan, *Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ)*, TDK Yayınları, Ankara, 1994, s. 42; Osman Yıldız, *Şeyyād Hamza, Yûsuf u Zelîhâ (Destân-ı Yûsuf)*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008, s. 85-92; aynı yazar, *AKİ*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 47-53; Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 118; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 34.

4.4.7. mI:*bozuldu mı* بُوْزُلْدِيْمِي 28a/590*deve-si mi* دَوَّه سِيْمِي 79b/1719*ğayr-ı maḥlūḳ mı* غَيْرِ مَخْلُوْقِيْمِي 111a/2405*melek mi* مَلَكِيْمِي 111b/2414**4.4.8. miḳdār:***ne miḳdār* نَمَقْدَارُ 37b/799**4.4.9. şoḡra:***didikden şoḡra* دِيْدِكْدَنْصُكْرَه 166a/3613*olduḳdan şoḡra* اُولْدُقْدَنْصُكْرَه 8b/155*birkaç günden şoḡra* بَرَقَاجُ كُوْنْدَنْصُكْرَه 16a/316**4.4.10. yüz:***dört yüz* دُرْتِيُوْزُ 61a/1314*iki yüz* اِيْكِيُوْزُ 18a/368*üç yüz* اُوْچِيُوْزُ 166b/3629**4.4.11. Ek eylemin çeşitli kipleri:***çoḡudı* چُوْغُوْدِي 98b/2133*gitdise* كِيْتْدِيْسَه 84a/1815*işlemezdim* اِشْلَمْزِدْمُ 114b/2488*kılarsa* كِلْرَسَه 107b/2332*olmayaydı* اُولْمَيِّيْدِي 90b/1958*yogiken* يُوْغِيْكَنْ 156a/3400

Birleşik eylemlerde kullanılan yardımcı eylemler, metinde genelde ayrı yazılmaktadır: *vara-bile* وَاْرَه بِيْلَه 135a/2932, *uyuya-ḳal-* اُوْيُوْيه قَالَا 67b/1451, *yaradı-virür* يِرَادِي وَيِرُ 93a/2010-2011 vd. Ancak *vir-* yardımcı eylemi, *alivir-* birleşik eyleminde metinde geçtiği tüm örneklerde (7b/130, 7b/139-8a/140, 71a/1530, 71a/1533-71b/1534) bitişik yazılmaktadır: *alivir-* اَلِيْوِيْر.

4.5. Farsça Tamlamalarda Tamlama Ünlüsünün Yazımı:

4.5.1. *Esreli ye ile:*

Farsça tamlamalarda tamlama ünlüsü bazen *esreli ye* (ي) ile yazılmaktadır.⁴²

dār-ı cinān دَارِ جَنَانِ 174a/3796

Faḥr-i ʿĀlem فَخْرِي عَالَمِ 23b/490-491

ḥadd-i būlūğ حَدِّي بُلُوغِ 13a/253

ḥük-m-i risālet حُكْمِي رِسَالَةِ 59b/1271

4.5.2. *Ötre ile:*

Farsça tamlamalarda tamlama ünlüsü, zaman zaman bir söyleyiş, bir ağız özelliği olarak yuvarlaklaşmış, bu durum en çok da halk dili ile yazılan eserlere yansımıştır. Yuvarlaklaşan tamlama ünlüsü *ötre* (ُ) ile yazılmıştır.⁴³ Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinde olduğu gibi⁴⁴ *TTMSM*'de de benzer örnekleri bulunan bu yazım özelliği, ses bilgisini ilgilendiren bir konu olduğu için “Ses Bilgisi” bölümünde ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır.⁴⁵

Metinde belirlenen örnekler şunlardır:

ḥük-m-ü ilāhī حُكْمِ الْإِلٰهِي 27b/579

maḥlūk-u Ḥudā مَخْلُوقُ حُدَا 23a/470

ʿörf-ü beled عُرْفُ بَلَدِ 15b/308

vücūd-u enver وُجُودُ أَنْوَرِ 56b/1205

4.6. Farsça *u/ü* Bağlacının Yazımı

4.6.1. *Ötre ile:*

Farsça bir bağlaç olan *u/ü*, *Kız Destanı*'nda olduğu gibi⁴⁶ *TTMSM*'de de bazı yerlerde *vav* (و) harfi kullanılmadan ikileme grubundaki ilk unsurun son sesinin üzerine *ötre* (ُ) konulmasıyla yazılmaktadır:

⁴² Klasik Osmanlı Türkçesindeki benzer yazım özellikleri için bk. Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 118; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 34.

⁴³ Halil Ersoylu, *Kız Destanı*, TDK Yayınları, Ankara, 1996, s. 26.

⁴⁴ krş. Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 118; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 34.

⁴⁵ bk. *Ses Bilgisi Özellikleri: Alıntı Ögelerde Ünlü Değişmeleri, Alıntı Ögelerde Dudak Uyumu*.

⁴⁶ krş. Halil Ersoylu, *age.*, s. 26.

eḥibbā` u aṣḍikā` أَجْبَاءُ أَصْدِقًا 172b/3756

ḥamd ü senā` حَمْدُ نَنَا 174a/3793

luṭf u kerem لُطْفُ كَرَمٍ 77a/1659

ṣalāt u selām صَلَاتُ سَلَامٍ 163b/3560

4.6.2. Esre ile:

Bağlaç, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*'nde ve *Risâle-i Garîbe*'de olduğu gibi⁴⁷ *TTMSM*'de de düzleşmektedir. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*'nde farklı biçimlerde gösterilen bağlaç, *TTMSM*'de sürekli olarak *esre* (ِ) ile gösterilmektedir. Bir ses değişmesi olarak değerlendirilen bu durum, "Ses Bilgisi" bölümünde ele alınmıştır.⁴⁸

Metindeki örnekler şunlardır:

bey` i şirā` بَيْعِ شِرَا 15a/299

dīn i millet دِينَ مِلَّتِ 50b/1080

gıll i gıṣ غِلِّ غِش 85b/1846

ḥayrān ı mest حَيْرَانَ مَسْت 88a/1899

5. ALINTI SÖZCÜKLERİN YAZIMINA GENEL BİR BAKIŞ

TTMSM'de alıntı sözcükler genel olarak asıl biçimlerine uygun olarak yazılmıştır. Ancak bazı sözcüklerde görülen yanlış yazımlar düzeltilmiştir.

Özellikle Arapça sözcüklerdeki (ح), (خ) ve (ِ) harflerinin karıştırılmasına bağlı yazım yanlışları ile sıkça karşılaşılır: خَلَقَهُ 76b/1647 (2 yerde) (< *ḥalka*), خَرْفًا 75b/1627 (< *ḥarfen*), زَحْمَتِ 115b/2507 (3 yerde) (< *zaḥmet*); حَادِ 14b/293 (< *ḥān*), حُورَمَه 17a/340 (< *ḥurmā*), أُخْدُودِ 40a/846 (< *Uḥdūd*); هَوَا 62b/1338 (3 yerde) (< *ḥavā*), هِبَا 14b/287 (< *hibā*) vd.

Bazı Farsça tamlamalarda tamlama ünlüsünün yazılmadığı veya *cezme* (ِ) ile yazıldığı örnekler bulunmaktadır: دَرَسِ عَامَلِيقِ 29b/619 (< *ders-i` āmlıq*), رَمَضَانُ شَرِيفُ 31a/646

⁴⁷ krş. Hayati Develi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 52-53; aynı yazar, *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayaatına Dair Bir Risâle-i Garîbe*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 64.

⁴⁸ bk. *Ses Bilgisi Özellikleri: Alıntı Ögelerde Ünlü Değişmeleri, Alıntı Ögelerde Dudak Uyumu*.

(3 yerde) (< *Ramazān-ı şerīf*), رَسُول أَكْرَم 139b/3039 (< *Resūl-i Ekrem*), سَعْيِ بَلِيغ 132a/2867 (< *sa 'y-i belīg*) vd.⁴⁹

Asıl biçimlerinde uzun ünlü bulunmayan bazı alıntı sözcükler, metinde birkaç örnek dışında, sürekli olarak hem hareke hem de ünlü işareti ile yazılmaktadır: *ālem-i cin* عَالَمِ جِين 22a/456-457 (1 yerde), *cin* جِين 41a/875 (5 yerde),⁵⁰ *gül-ab-dān* كُوْلَبْدَان 16a/326, *kumār* قَوْمَار 19b/400 (1 yerde), *şaf* صَاف 87b/1889 (1 yerde) [< **Ar.** *şaff*], *serika* سَرِيكَة 19b/397 (1 yerde) [< **Ar.** *serika*], *üstād* اُوسْتَاذ 49a/1050 (2 yerde) ~ *üstāz* اُوسْتَاذ 115a/2491 (3 yerde), *üstādiyye* اُوسْتَاذِيَه 15b/306 (3 yerde), *üstāz-ı ekrem* اُوسْتَاذِ اَكْرَم 167a/3639 (1 yerde).

Metinde iki yerde geçen [60a/1287 (2)] *derece* sözcüğü ile beş yerde geçen [105b/2289 (2), 106a/2300, 120b/2614, 142a/3087] *şereh* sözcükleri ise birer örnekte sözcüklerin asıl biçimlerinde bulunmayan *he* (ه) ünlü işareti ile yazılmaktadır: *derece* ذَرَه 60a/1287, *şereh* شَرَه 142a/3087.

Bilindiği üzere Farsça tamlamalar Arapça ve Farsça sözcüklerle oluşturulmaktadır. Metinde bu kurala bir örnek dışında uyulduğu görülür. 3b/42'de olmak üzere bir yerde geçen *cemī'-i baǵluları* örneğinde Farsça tamlamanın Arapça ve Türkçe sözcüklerle oluşturulduğu görülmektedir.

Bazı alıntı sözcüklerde ise yazım özelliği olduğu veya ses değişmelerini gösterdiği düşünülen bazı yazımlar bulunmaktadır. Bunlar şöyle bölümlendirebilir:

1. Metinde *bağça* 67b/1449 (3 yerde) [<< **Far.** بَاغْچَه *bāg-ça*] ve *hiç* 2a/12 (10 yerde), *hiçbir* 5b/88 (8 yerde), *hiçbiri* 89b/1932 (1 yerde) [← **Far.** هِيْج *hiç*] sözcüklerinin sürekli olarak *cim* (ج) ile yazılması, tarafımızca bir yazım özelliği olarak değerlendirilmiştir ve bu sözcükler yazıya /ç/'li biçimleriyle aktarılmıştır.

⁴⁹ Develi, benzer örnekleri bir yazım yanlışı olarak değil kullanım sıklığına bağlı olarak gelişen bir dil özelliği biçiminde değerlendirmektedir (1998: 64). Ancak bu tür yazımlar, tarafımızca yazım yanlışı biçiminde yorumlanarak düzeltilmiştir.

⁵⁰ Bu sözcük, *cin* 41a/875 (4 yerde) ve *cin-dür* (1 yerde) örneklerinde hem hareke hem ünlü işareti ile yazılırken *cinden* 45a/955 (3 yerde), *cinne* 55b/1193 (2 yerde) ve *cinniş* 20a/407 (2 yerde) örneklerinde asıl biçiminde olduğu gibi yalnızca hareke ile yazılmaktadır.

2. Ancak yazım yanlış olarak değerlendirilmeyen *ceddād* 172a/3754 (1 yerde) [< **Ar.** جَدَّاءُ *ceddāt*] ile *elbetde* 16b/332 (7 yerde) [< **Ar.** أَلْبَتَّة *elbette*] sözcüklerinin *dal* (د) ile, *ittihāt* 23a/474 [<**Ar.** اِتِّحَادُ *ittihād*] sözcüğünün ise *te* (ت) ile yazılması “Ses Bilgisi Özellikleri” bölümünde ele alınmıştır.⁵¹ Bunun yanında Türkçeleştirme olarak değerlendirilen bazı Arapça ve Farsça sözcükler ile tamlamaların, ayrıca Farsça *u/ü* bağlacının asıl biçimlerinden farklı yazımları da söz konusu bölümde incelenmiştir.⁵²

Bunların dışında, metinde geçen *avrat* 47b/1016 (25 yerde) [< **Ar.** ‘avret], *hafta* 65b/1408 (4 yerde) [< **Far.** *hefte*], *hasta* 36a/756 (9 yerde) [< **Far.** *haste*], *horoz* 48a/1023 (2 yerde) [< **Far.** *horūs*], *kör* 63b/1367 (1 yerde) [< **Far.** *kūr*], *köşk* 44b/943 (5 yerde) [< **Far.** *kūšk*], *köy* 17a/344 (1 yerde), *köylü* 52b/1124 (2 yerde) [← **Far.** *kūy*] sözcüklerinin ise ÖTT’deki biçimleri ile okunması yeğlenmiştir.

⁵¹ bk. *Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Değişmeleri: Ötümlüleşme; Başkalaşma, Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Uyumu.*

⁵² bk. *Alıntı Sözcüklerde Ünlü Değişmeleri, Alıntı Sözcüklerdeki Uzun Ünlünün Kısalması, Alıntı Sözcüklerde Dudak Uyumu.*

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

TTMSM'de Uygur yazım geleneği ile Arap-Fars yazım geleneği özellikleri bir arada bulunur. Ünlüler ve ünsüzlerin yazımı kurallı değildir.

Metinde belirlenen ayırıcı yazım özellikleri şunlardır:

Ünlülerin Yazımı

1. Bir örneğin yazımında daha çok EAT metinlerinde kullanılan *ötreli vav elif* (و) biçimi kullanılır: *toptolu* طُوْطُلُوْ 68b/1477. Klasik Osmanlı Türkçesinde çok seyrek olarak görülen bu yazım özelliği, eskicil biçim olarak değerlendirilebilir.

2. Birkaç örnekte sözcüklerin veya eklerin yazımında çift hareke kullanılır.

a. Sürekli olarak *esre* (ِ) ile yazılan üç sözcüğün yazımında birer örnekte hem *esre* (ِ) ve hem *üstün* (ُ) işaretleri olmak üzere çift hareke kullanıldığı görülür: *aliviricidir* اَلْوَيْرِجِيْدِر 7b/139-8a/140, *dibinde* دِيْبِنْدَه 40a/844, *gice* كِجِه 23b/484. Sürekli olarak *üstün* ile yazılan *yer* sözcüğü de bir örnekte çift harekelidir: *yerini* يِرِيْنِي 82a/1767.

b. Sürekli olarak *üstün* (ُ) ile yazılan {-mA-} olumsuzluk ekinin ünlüsü ile {-(y)AcAK+} ortaç ekinin ilk ünlüsü, birer örnekte çift harekelidir: *dimeye* دِيْمِيَه 132a/2874, *işidecek* اِشِيْدِيْجَكْ 161a/3503.

Ünsüzlerin Yazımı

1. Genellikle *kef* (ك) ile gösterilen /g/ veya /ŋ/ ünsüzleri, bazı örneklerde ayırt edici özellikte olan *üç noktalı kef* (كْ) işareti ile karşılanır: *eglen-* اَكْلَنْد 149a/3244 (~ اَكْلَنْدْ 156b/3407); *aşsızın* اَشْسِيْزِيْن 130a/2825, *biñ* بِيْنْ 82b/1785, *diñle-* دِيْنْلَه 149b/3250 (~ دِيْنْلَهْ 108a/2339) vd.

2. Metinde eklenmeye bağlı olarak ortaya çıkan /-ll-/ çift ünsüzünün yazımında Türkçe sözcükler ile alıntı sözcükler farklı yazım biçimlerinin kullanılması ile ayırt edilir:

a. Türkçe sözcüklerde iki harf işareti yazılarak ikinci harfin üzerine *şedde* (َ) konur: *dilleri* دَلِّرِي 85a/1832, *kızılılık* فِرْلَلِقْ 146b/3191 vd.

b. Alıntı sözcüklerde ise *şedde* (َ) kullanılmaz, ek kökten ayrı yazılır: *cāhil-lik* جَاهِلْ لِكْ 116a/2517, *delil-lerile* دَلِيلْ لَرِيْلَه 40a/853 vd.

Bazı Ek, Sözcük ve Biçimlerin Yazımı

1. Belirtme durumu eki, genelde son sesinde *he* (ه) harfinin bulunduğu sözcüklerde bazen *esreli hemze* (ء) ile gösterilir: *āyet-i kerīmeyi* آيَةِ كَرِيمَه 129a/2807, *ğayrıyı* غَيْرِي 6a/106 vd. Ek, ünsüz ile kapanan bazı alıntı sözcüklerde ise *esre* (ِ) ile karşılanabilir: *dīni* دِين 28a/580, *vücūdı* وُجُود 28a/580 vd.

2. Uygur yazım geleneğine bağlı olarak bazı ekler, sözcük kök ve tabanlarından ayrı yazılır: *gice-de* كِيچَه ده 75a/1614, *virme-miş* وِيرْمَه مِش 35b/750 vd. Ancak bazı ekler, kendi bünyesinde de ayrı yazılabilir: *aza-cık* اَزَه جِقْ 56b/1212, *cismi-mi* مِي جِسْمِي 12b/245, *gire-cek* كِيْرَه جِكْ 24b/509 vd. Kendi bünyesinde ayrı yazılabilen kip eklerinde ise genelde kişi ekleri ayrı yazılmaktadır: *gide-riz* رِز كِيْدَه 47a/997, *derlese-ler gerekdür* دَرْلَسَه لَر كَرَكْدُر 70b/1515, *olmaya-sıñuz* سِڭُر اُولْمِيَه 91b/1982, *vire-yim* يِم وِيرَه 114b/2486 vd.

3. Farsça tamlama kuruluşunda yer alan tamlama ünlüsünün *esreli ye* (ي) veya *ötre* (ُ) ile yazıldığı örnekler bulunmaktadır: *dār-ı cinān* دَارِي جِنَان 174a/3796, *hük-m-i risālet* رِسَالَتِ حُكْمِي 59b/1271; *hük-m-ü ilāhī* اِلَهِي حُكْم 27b/579, *vücūd-u enver* اَنْوَرُ وُجُود 56b/1205 vd.

4. Farsça *u/ü* bağlacı ise bazı örneklerde *ötre* (ُ) veya *esre* (ِ) ile yazılabilir: *hamd ü senā* حَمْدُ تَنَا 174a/3793, *luṭf u kerem* لُطْفُ كَرَم 77a/1659; *ğill i ğıṣ* غِلَّ غِص 85b/1846, *hayrān ı mest* حَيْرَانِ مَسْت 88a/1899 vd.

İKİNCİ BÖLÜM

SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

1. ÜNLÜLER

TTMSM, ünlü çeşitleri bakımından Türk dilinin diğer tarihî dönemlerinden farklı bir durum göstermez. Metindeki yazımdan hareketle belirlenen sekiz ünlü, günümüz yazı dilinde de bulunmaktadır: /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/.

1.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

1.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünlü Değişmeleri

1.1.1.1. /e/ < /i/ ve /i/ < /e/ Değişmeleri

Türk dilinde *i/e* konusu, açıklığa kavuşmamış, araştırmacıların fikir birliğine varamadığı konulardan biridir. En çok dikkat çeken ünlü değişmelerinden olan konu, geçen yüzyılın sonlarından itibaren Thomsen ve Radloff⁵³’la başlayan kapalı bir /e/ sesinin olup olmadığı merkezli araştırmalarda işlenmiştir. Manissadjian’dan başlayarak Deny, Redhouse, Banguoğlu, Ergin gibi araştırmacılar dokuzuncu bir ünlü olarak eserlerinin ilgili bölümlerinde kapalı /e/ sesine de yer vermişlerdir.⁵³ Bu konuda Ceylan ve Yavuz’un görüşlerini aktarıp değerlendirmede buldukları çalışmaları yayımlanmıştır.⁵⁴

Türk dilinde eskiden beri ilk hecede /i/ > /e/, /e/ > /i/, /i/ > /è/, /e/ > /è/, /è/ > /e/ değişmelerinin görülmesi konunun aydınlatılmasını güçleştirmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalarda çeşitli görüşler ortaya atılmaktadır.⁵⁵ Thomsen, Foy, Radloff, Németh ve Gabain, araştırma ve yayınlarında EAT’de *ti-*, *yi-*, *yigirmi*, *yiti*, *it-*, *bir-*, *tir-*, *biş*, *yitmiş* gibi sözcüklerin ilk hecelerindeki /i/ ünlülerinin yer yer /i/’den ve açık /e/’den ayrı kapalı bir /e/ ile de yer değiştirdiği, dolayısıyla EAT’de açık /e/ yanında *yèr*, *bèş*, *èt-*,

⁵³ Musa Duman, “Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde *i/e* Meselesine Dair”, *Makaleler, Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2013, s. 41.

⁵⁴ Emine Yılmaz, “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, *Turcology in Turkey: Selected Papers*, Studia Uralo-Altaica 47, Edited by. László Károly, N. Demir, E. Yılmaz, Szeged, 2007, s. 521-539; Orhan Yavuz, “Türkçe’de Kapalı e”, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, S. 6, 1991, s. 271-306.

⁵⁵ *i/e* konusu için bk. Reşit Rahmeti Arat, “Türkçe Metinlerde *e/i* Meselesine Dâir”, *Makaleler-I* (Yayına Hazırlayan: Osman Fikri Sertkaya), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987, s. 334-341; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 19-25; Zeynep Korkmaz, “Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 496-497; Musa Duman, *agm.*, s. 41-74.

tê-, *êlt-* “götürmek”, *kéyik*, *yéti* söyleyişlerini veren bir /è/ ünlüsünün de bulunduğunu ortaya koymuşlardır.⁵⁶

EAT ve Osmanlı Türkçesine ait Arap harfli eserlerde /è/ ünlüsünün belirlenmesini güçleştiren en önemli etken, yazıda bu sesi gösteren herhangi bir harfin veya *Nehcü'l-Ferâdis*'teki gibi özel bir harekelemenin⁵⁷ bulunmamasıdır. Bu bakımdan *esre* (ِ), *esreli ye* (ِ) veya *ye* (ِ) ile gösterilen sesi bazı araştırmacılar /è/, bazı araştırmacılar da /i/ olarak okumayı yeğlemektedir.

Çağatay, *Türk Lehçeleri Örnekleri*'nde *Kıssa-i Yusuf* metninde /e/ ile verilen sözcüklerin sona konan Batı Türkçesi metinlerinde /i/ ile verilmesinde Arap harfleri işaretlerinin *esre* (ِ) olmasına karşın /è/ olma ihtimali bulunduğunu ve Banguoğlu'nun da aynı görüşte olduğunu belirtmektedir.⁵⁸ Mansuroğlu da Türkiye Türkçesinde /e/ (açık veya kapalı) söylenmesine karşın üzerinde çalıştığı metinlerde /i/ karşılığı işaretlerle verilen kök ünlülerini /è/ ile göstermektedir. Genellikle Türkçede ve Türkiye Türkçesi ağızlarının birçoğunda /è/ bulduran sözcüklerin üzerinde çalıştığı metinlerde her zaman (ِ) veya (ِ) ile yazılmış olmasının Arap yazısında /è/ sesini verecek başka bir harf bulunmamasına bağlı olabileceğini söyler.⁵⁹

Arat ise *Atebetü'l-Hakayık*'ta nüshaların durumuna göre yaptığı sayımlamadan hareketle *i/e* sorununun /è/ ile çözülmesine olanak bulunmadığını belirterek /i/'yi yeğlemektedir.⁶⁰ Ergin'in konu ile ilgili görüşü şudur: “Eski yazıda kelime başında ve ilk hecede olup i harfi ile yazılan bütün sesler 16. asra kadar, yani Eski Anadolu Türkçesi ve ilk Osmanlıca devresinde i idi, henüz e olmamıştı. Bunu vokali harfle değil hareke ile işaretlenen metinlerden açıkça anlamaktayız. Esasen Batı Türkçesinin bu ilk devreleri i

⁵⁶ Zeynep Korkmaz, “Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 496.

⁵⁷ *Nehcü'l-Ferâdis*'te /è/ ünlüsü ön seste (ِ) “üstünlü elif ye”, iç seste (ِ) “üstünlü ye” ile gösterilmiştir: *أَئِدْدُورُ* *éndür-*, *بِيشُ* *bêş* (Eckmann vd. 2014).

⁵⁸ Saadet Çağatay, *Türk Lehçeleri Örnekleri (VIII. yüzyıldan XVIII. yüzyula kadar - Yazı Dili)*, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1977, s. VII.

⁵⁹ Mecdut Mansuroğlu, *Ahmed Fakih-Çarhname*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1956, s. 33; aynı yazar, *Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1958, s. 71.

⁶⁰ Reşid Rahmeti Arat, *Edib Ahmed B. Mahmud Yükneki, Atebetü'l-Hakayık*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 1992, s.120.

*tarafındadır.*⁶¹ Timurtaş da kendi metinleri ile daha önceki yüzyıllara ait Eski Türkiye Türkçesi metinleri üzerinde konu ile ilgili yaptığı incelemenin sonuçlarından hareketle metinlerde asıl biçimlere bağlı kalarak /i/’yi yeğlemektedir.⁶²

TTMSM’de, /è/ ünlüsüne işaret ediyor olabilecek çift harekeli örnekler bulunmaktadır. Sürekli olarak *esre* (◌) ile yazılan sözcüklerin *esre* (◌) ve *üstün* (◌) olmak üzere çift hareke ile yazıldığı üç örnek bulunmaktadır. Metinde *vir-*, *virici* ve *viril-* biçimlerinde toplam yüz otuz yerde (2a/15 vd.) geçen ve sürekli olarak *esre* (◌) ile yazılan *vir-* eylemi, tezlik eyliminde yardımcı eylem olarak kullanıldığı bir örnekte *esre* (◌) ve *üstün* (◌) olmak üzere çift harekelidir: *ألویرجیدر* *aliviricidir* 7b/139-8a/140. İki yerde (85b/1842, 156a/3398) *esre* (◌) ile yazılan *dib* sözcüğü ile on altı yerde (44a/933 vd.) *esre* (◌) ile yazılan *gice* sözcüğü, birer yerde çift harekelidir: *دینده* *dibinde* 40a/844, *كجه* *gice* 23b/484. Metinde geçtiği doksan dokuz yerde (8a/148 vd.) sürekli olarak *üstün* (◌) ile yazılan *yer* sözcüğü de bir örnekte çift harekelidir: *یری* *yerini* 82a/1767.

Bu durum, iki örnekte eklerde de görülmektedir. Metinde iki yüz altı yerde (2b/19 vd.) *üstün* (◌) ile yazılan {-mA-} olumsuzluk ekinin ünlüsü ile elli altı yerde (4a/60 vd.) *üstün* (◌) ile yazılan {-(y)AcAK+} ortaç ekinin ilk ünlüsü, birer örnekte çift harekelidir: *دیمیه* *dimeye* 132a/2874, *اشدجك* *işidecek* 161a/3503.

Duman, konu ile ilgili olan çalışmasının sonuç bölümünde harekeli olan tarihî metinlerde aynı sesi göstermek için çift hareke kullanılması durumunda /è/ işareti ile seslendirme yapılabileceğini belirtir.⁶³ Ancak *TTMSM*’de sürekli olarak *esre* (◌) veya *üstün* (◌) ile gösterilen sözcüklerin yalnızca birer örnekte çift hareke ile gösterilmesi, bizzat Duman’ın işaret ettiği duruma yeterli kanıtlar sunmamaktadır. Bu yüzden bu örneklerin /è/ ünlüsüne işaret ediyor olabileceği de yadsınmamakla birlikte çift harenin

⁶¹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 80.

⁶² Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 20-21.

⁶³ Musa Duman, “Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair”, *Makaleler, Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2013, s. 74.

kullanıldığı sözcükler metinde geçtiği diğer yerlerdeki yazım eğilimine göre işaretlenmiştir.

EAT metinleri ile Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinde olduğu gibi *TTMSM* de de /ê/ ünlüsünü belirleyecek yeterli kanıtlar bulunmadığı için bu çalışmada sözcükler yazılışa bağlı kalınarak /i/’li veya /e/’li biçimleri ile okunmuştur. Metinde kök ünlüsü /i/ veya /e/ olan sözcükler, EAT ile ÖTT’deki kullanılışları ile karşılaştırarak şöyle bölümlendirilebilir:

Birçok sözcük bünyesinde kök ünlüsü olarak birincil /e/ sesini korumakta, bugüne ulaşanlar aynı biçimde kullanılmaktadır:

begen- “beğenmek” 10a/186, *berk* 87b/1894 ~ *bek* 57a/1225 ~ *pek* “pek” 56b/1207, *bekle-* 130a/2826, *bel* 12a/229, *bellü* “belli (olmak)” 30b/642, *belürsüz* “belirsiz” 36a/758, *ben* 90a/1951, *beñiz* “beniz” 57a/1222, *beñze-* “benzemek” 10b/197, *berk* 87b/1894, *beş* 16a/320, *beşinci* 14b/286, *çek-* 76b/1648, *çekdir-* “çektirmek” 90a/1945, *çekirge* 83a/1794, *çeki* 17a/346, *çekme* 57a/1220, *çeñe* 57b/1228, *çevir-* 154a/3355, *değ-* “değmek” 50a/1064, *değil* “değil” 13a/260, *değirmi* “değirmi” 56b/1211, *değiş-* “değişmek” 15b/309, *değneK+* “değnek” 24b/507, *dek* 51b/1101, *deli* 20a/413, *demir* 62b/1337, *deñiz* “deniz” 83a/1794, *der* 70b/1517 ~ *ter* “ter” 156a/3403, *dere* 14a/272, *deri* 84b/1824, *deril-* 70b/1513, *derle-* “terlemek” 132b/2877, *deve* 18b/374, *devsir-* 156b/3404, *ebe-lik* 47b/1016, *egil-* “eğilmek” 151a/3286, *eglen-* “eğlenmek” 149a/3244, *egrice* “eğrice” 57a/1216, *eksik* 62a/1327, *eksil-* 121a/2629, *eksilt-* 79a/1703, *ekşi* 22b/467, *el* 108a/2340, *ele-* 104a/2252, *elli* 51b/1103, *ellinci* 76a/1641, *emekle-* 83a/1791, *en* 147a/3199, *eñ* “en (belirteç)” 72a/1548, *enliliK+* 85b/1844, *er* 65b/1410, *eri-* 65b/1403, *erkek* 42a/897, *es-* 83a/1790, *esirgeyici* 7b/133, *eski-* 86b/1864, *esne-* 156a/3399, *et* 34a/717, *etek* 156b/3404, *ev* 14b/292, *evlen-* 32a/674, *eyegü* “kaburga kemiği” 68b/1473, *ez-* 68b/1470, *geç-* 127b/2776, *geçin-* 73b/1582, *geçirici* 7b/135, *geçmiş* 38b/814, *gel-* 59a/1263, *gelecek* 38b/814, *gelin* 67b/1450, *gemi* 83a/1795, *geniş* “geniş” 67b/1448, *gerçek* 55a/1176, *gerek* 15b/311, *gerin-* 156b/3405, *getür-* “getirmek” 45b/968, *getürici* 5b/87 ~ *getürücü* “getirici” 6b/114, *kemük* “kemik” 69a/1490, *kendi* 8b/155 ~ *kendü* “kendi” 6a/106, *kerpiÇ+* 86b/1870, *kes-* 23b/483, *keskin* 82b/1784, *kesil-* 67a/1438, *ne* 17a/344, *nere* 46b/993, *nesne* 71b/1543, *pekliK+* 158a/3439, *seç-* 152b/3324, *segirT-* “seğirtmek” 83a/1790, *sekiz* 13b/271, *sekizinci*

15a/299, *semiz* 56b/1209, *sen* 132b/2882, *ses* 48a/1023, *ses-siz* 155b/3387, *sev-* 122b/2657, *seyrek* 57a/1225, *tek* 153a/3328, *veresi* 15b/310, *ye-* 106a/2294, *yey* “yen” 157a/3420.

Kök ünlüsü, *TTMSM*’de /i/ olan bazı sözcükler bugün /e/ iledir:

dinil- “denilmek” 14a/276, *gice* “gece” 23b/484, *girü* “geri” 59a/1262, *idici* “edici” 3b/46, *idin-* “edinmek” 99b/2150, *ir-* “ermek” 174a/3793, *iriş-* “erişmek” 84a/1813, *irte* “erte” 32b/687, *it-* “etmek” 26b/551, *itdir-* 82a/1766 ~ *itdür-* “ettirmek” 120b/2619, *vir-* “vermek” 174b/3809, *virici* “verici” 2a/15, *viril-* “verilmek” 59b/1274, *yit-* “yetmek” 148a/3218.

ET ve EAT’de olduğu gibi *TTMSM*’de de /e/’li olan bir sözcük, bugün /i/’lidir:

eylik 7a/126 ~ *eylük* 113a/2448 “iyilik” [< **TS** *eylik* ~ *eylük* << **ETG** *edgülük*].

ET’de olduğu gibi *TTMSM*’de de /e/’li olan bazı sözcükler, EAT’de hem /e/’li hem /i/’li biçimlerde geçmektedir. Bu sözcükler günümüzde /i/ iledir:

eyü 14a/277 “iyi” [< **TS** *eyi* ~ *eyü* ~ *eygü* ~ *iyü* << **ETG** *edgü*], *geydir-* 73b/1579 “giydirmek” [< **TS** *geyür* ~ *giyür-* << **ETG** *kedgür-*].

Kök ünlüsü, ET’de /i/, EAT’de hem /e/ hem /i/ olan iki sözcük ise *TTMSM*’de /e/, bugün ise /i/ iledir:

deyü 9a/164 “diye” [< **TS** *deyü* ~ *diyü* < **ETG** *tiyin*], *endirici* 3b/47 “indirici” [← **TS** *endür-* ~ *indür-* < **ETG** *in-*].

TTMSM’de kullanım sıklığına göre değişen oranlarda ikili biçimler de bulunmaktadır:

ET ve EAT’de /i/’li olan bir sözcük, *TTMSM*’de ikili biçimde kullanılır: *en-* 20a/408 (2 yerde) ~ *in-* 48a/1027 (27 yerde) “inmek” [< **TS** *in-* < **ETG** *in-*].

ET ve EAT’de /e/’li olan iki sözcük *TTMSM*’de ikili biçimdedir: *eyle-* 90b/1955 (52 yerde) ~ *ile-* 81b/1754 (1 yerde) “eylemek” [< **TS** *eyle-* < *edle-*⁶⁴], *gey-* 158a/3443 (19 yerde) ~ *giy-* 10b/198 (1 yerde) “giymek” [< **TS** *gey-* << **ETG** *ked-*].

⁶⁴ Eski Türkçe Dönemi’nde tanımlamayan sözcük, “eylemek, etmek” anlamında *Atebetü’l-Hakayık*’ta geçmektedir (bk. Arat 1992: *Fihrist*: XVIII).

Kök ünlüsü, EAT’de hem /e/ hem /i/ olan iki sözcük *TTMSM*’de de ikili biçimde kullanılır: *de-* 39a/828 (28 yerde) ~ *di-* 166a/3613 (272 yerde) “demek” [< **TS** *de-* ~ *di-* < **ETG** *te-* ~ *ti-*], *endir-* 48b/1029 (1 yerde) ~ *indür-* 160b/3492 (1 yerde) “indirmek” [< **TS** *endür-* ~ *indür-* ← **ETG** *in-*].

TTMSM’deki ikili biçimlerin kullanım oranına bakıldığında *di-* ve *in-* eylemlerinin yoğun olarak /i/ ile, *eyle-* ve *gey-* eylemlerinin ise yoğun olarak /e/ ile yazıldığı görülmektedir.

Develi, 18. yüzyılı kendisinden önceki dönemlerden ayıran özellikler arasında EAT’deki /i/ kök ünlüsünün /e/’ye dönüşmesini (*beş*, *de-*, *deyü*, *et-*, *ver-*, *ye-*, *yer* gibi) vermektedir. Bazı metinlerdeki verileri değerlendiren Develi, ses benzeşmelerinin gerektirdiği istisnalar (*yemek* ~ *yiyecek*, *demek* ~ *diyecek* gibi) dışında /e/ < /i/ değişiminin tamamlandığını savunur.⁶⁵

TTMSM’deki örnekler incelendiğinde bu değişimin belirli bir oranda tamamlandığı söylenebilir. Şu sözcükler metinde sürekli olarak /e/ ile yazılır: *beş* 16a/320, *deyü* 9a/164, *ye-* 106a/2294. Bazı sözcüklerde ikili biçim görülür, ancak bu sözcüklerde /i/ biçimi daha yaygındır: *de-* 39a/828 (28 yerde) ~ *di-* 166a/3613 (272 yerde), *vir-* 174b/3809, *virici* 2a/15, *viril-* 59b/1274; ancak *veresi* 15b/310. Şu sözcükte değişim daha başlamamıştır: *it-* “etmek” 26b/551.

1.1.1.2. /ı/ < /u/ ve /i/ < /ü/ Değişimleri

ET’de veya *DLT*’de /u/ ve /ü/ ile yazılan bazı sözcükler Batı Türkçesine geçişte /ı/ ve /i/’ye dönüşür. Bu değişimlerin EAT’den sonra tamamlandığı bilinmektedir. Daha tamamlanmayan değişimler bağlamında sözcüklerin bir bölümünde eski ve yeni biçimler bir arada kullanılmaktadır.⁶⁶ Söz konusu değişimlerin metindeki örnekleri şunlardır:

/ı/ < /u/ değişimi, *TTMSM*’de geçen dört örnekte görülmektedir. EAT’de ikili biçimde geçen bir örnekte /ı/ < /u/ değişiminin tamamlandığı söylenebilir: *yıldız* [< **TS** *yılduz* ~ *yulduz* << **ETG** *yulduz*] 46b/995. Bir örnekte ise EAT’de başlamayan değişim sürecinin *TTMSM*’de başladığı görülmektedir. Metinde eski ve yeni biçimleri ile geçen bu örnekte değişimin daha tamamlanmadığı anlaşılmaktadır: *yalınız* 111b/2423 (2 yer-

⁶⁵ Hayati Develi, *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Risâle-i Garîbe*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 54-55.

⁶⁶ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı II*, 4. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 405-406.

de) ~ *yalıñuz* 9b/173 (13 yerde) ~ *yalñız* 151a/3284 (1 yerde) “yalnız” [< **TS** *yalañuz* ~ *yalağuz* ~ *yalğuz* ~ *yaluñuz* << **ETG** *yalañuz*].

TTMSM de /i/ < /ü/ değişmesinin çokça örneği bulunmaktadır:

EAT’de daha başlamayan değişimin *TTMSM* de geçen şu örneklerde tamamlandığı görülür: *çekirge* 83a/1794 [< **TS** *çekürge* < **DLT** *çekürge*], *degil* 13a/260 “değil” [< **TS** *degül* << **DLT** *dağ ol* ~ *tegül*].

EAT’de ikili biçimde geçen örneklere dayanarak başladığı anlaşılan değişimin *TTMSM* de geçen şu örneklerde tamamlandığı söylenebilir: *dib* 40a/844 “dip, alt” [<< **TS** *dip* ~ *düp* << **ETG** *tüp*], *eksil-* 121a/2629 [< **TS** *eksi-* ~ *eksü-* << **ETG** *egsü-*], *pire* 156b/3414 [< **TS** *büre* ~ *püre* << **DLT** *bürge*].

EAT’de eski biçimi ile değişime uğramış yeni biçimi bir arada kullanılan üç örnek, *TTMSM* de de aynı biçimdedir. Bu durumda örneklerde değişimin daha tamamlanmadığı söylenebilir: *kendü* 6a/106 (15 yerde) ~ *kendi* 8b/155 (36 yerde) “kendi” [< **TS** *kendi* ~ *kendü* < **ETG** *kentü* ~ *kendü*], *köprü* 46a/983 (4 yerde) ~ *köpri* 134a/2918 (1 yerde) “köprü” [< **TSD** *köpri* ~ *köprü* < **ETG** *köprüg*], *sidük* 68a/1460 (2 yerde) ~ *sidik* 132a/2871 (1 yerde) “sidik” [< **TS** *sidik* ~ *sidük* < **DLT** *sidük* ~ *sidük*].

EAT’de değişimin belirli oranda gerçekleştiği şu iki örnek ise *TTMSM* de aynı biçimde kullanılır: *bitür-* 84b/1824 [< **TS** *bitür-* < **ETG** *bütür-*], *içün* 2a/9 “için” [< **TS** *içün* << **ETG** *üçün*].

1.1.1.3. /u/ < /o/ ve /ü/ < /ö/ Değişmeleri

Arap harfli yazıda yuvarlak olan /o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleri, aynı işaret(ler) ile gösterilmektedir.⁶⁷ Bu yüzden ilk hecedeki yuvarlak ünlülerin darlık ve genişlik niteliğini belirlemek olanaksızdır. Timurtaş, diftong bulunmayan sözcüklerde Uygur Dönemi biçimlerine uymanın daha doğru olacağını; Batı Türkçesinde *uyan-*, *uğra-*, *yürü-* gibi diftonglu sözcüklerde ağızlaraya göre değişken biçimlerinin bulunduğunu, İstanbul ağzının /u/ ve /ü/’lü biçimleri yeğlediğini belirtmektedir.⁶⁸ İlk hecedeki /u/ < /o/ ve /ü/ < /ö/ değişmelerinin ne zaman gerçekleştiği kesin olarak bilinmemektedir. Bazı sözcüklerde, Türkiye Türkçesi ağızlarında korunan birincil /ö/ sesinin /ü/ sesine dönüşmesini, Rumeli

⁶⁷ Yuvarlak ünlülerin yazımı için bk. *Yazım Özellikleri: Ünlülerin Yazımı*.

⁶⁸ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 25.

Türkçesinin İstanbul Türkçesine etkisi olarak yorumlayan Mansuroğlu, bu değişimin yeni olduğu görüşündedir.⁶⁹ Ancak *i/e* meselesinde görülen *de- ~ di-*, *gey- ~ giy-* örneklerinde olduğu gibi ikili biçimlerin yan yana bulunması, 15. yüzyılda oluşmaya başlayan yeni yazı dilinin ağızlardan ayrı bir gelişme gösterdiğini ortaya koymaktadır.⁷⁰

TTMSM'de bu seslerin okunuşunda eski biçimlere bağlı kalınmakla birlikte eserin telif tarihi ile günümüz Türkçesine yaklaşır durumu da göz önünde bulundurularak yuvarlak ünlülü sözcükler şöyle bölümlendirilebilir:

Dar Ünlülü Olarak Belirlenenler:

<i>büü-</i> 13a/253	<i>büücek</i> 56b/1210
<i>büyük</i> 27a/566	<i>büyükük</i> + 80a/1721
<i>güzel</i> 4a/59	<i>kıuzı</i> 33a/696
<i>uğur</i> 175a/3816	<i>uğurlu</i> 26b/548
<i>uğursuz</i> 36a/760	<i>uyan-</i> 162a/3526
<i>uyanıķ</i> 148a/3227	<i>yukarı</i> 58b/1254 ~ <i>yukaru</i> 20a/409
<i>yürü-</i> 156b/3412	<i>yürüdüci</i> 2b/28

Geniş Ünlülü Olarak Belirlenenler:

<i>boğaz</i> 65a/1393	<i>boğazla-</i> 142b/3101
<i>boy(u)n+</i> 85a/1836	<i>oyun</i> 125b/2730

1.1.1.4. /u/ < /ı/ ve /ü/ < /i/ Değişmeleri

ET'de ve *DLT*'de dudak uyumuna bağlı olmayan /ı/'lı bazı sözcükler, *TTMSM*'de bu değişmeler sonucunda uyuma bağlanmaktadır.

Bazı örneklerde görülen /u/ < /ı/ değişimi, EAT'de tamamlanmıştır: *buçuk* 146b/3185 [*< TS buçuk < DLT bıçuk*], *ķavuşdur-* 161a/3505 “kavuşturmak” [*← TS ķavuş- < OTG kabış-*], *şovuk* 23b/485, *şovukluk* 25b/526 “soğuk” [*← TS sovuk << ETG sogık*].

⁶⁹ Mecdut Mansuroğlu, “Şeyyad Hamza'nın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1956*, s. 137.

⁷⁰ Mustafa Özkan, *Mahmûd b. Kādî-i Manyâs, Gülistan Tercümesi*, TDK Yayınları, Ankara, 1993, s. 86.

EAT’de ikili biçimde geçen şu sözcüklerdeki /u/ < /ı/ değişimi, *TTMSM*’de tamamlanmıştır: *ķuru* 20a/413, *ķuruluk* 88b/1915 [← **TSD** *ķuri* ~ *ķuru* < **ETG** *ķurıĝ* ~ *ķuruĝ*], *oķu-* 50b/1073, *oķun-* 134b/2928, *oķut-* 36a/759, *oķutdur-* “okutturmak” 82a/1769 [← **TSD** *oķı-* ~ *oķu-* < **ETG** *oķı-*], *toķun-* 38b/813 [← **TSD** *doķın-* ~ *doķun-* ~ *toķın-* ~ *toķun-* ← **ETG** *toķı-* ~ *toķu-*], *uyu-* 106a/2294 [← **TSD** *uyu-* ~ *uyı-* << **ETG** *udı-*], *yürü-* 156b/3412 *yürüdüci* 2b/28 “yürütücü” [← **TSD** *yori-* ~ *yoru-* < **ETG** *yori-*].

Metinde /ü/ < /i/ değişmesinin tek örneği vardır: *ķüçük* 79a/1700 [←< **TSD** *ķiçig* ~ *ķiçü* << **ETG** *ķiçig*].

1.1.1.5. /ö/ < /e/ ve /e/ < /ö/ Değişmeleri

TTMSM’de geçen bir sözcükte, EAT’de olduğu gibi, eskicil olan /ö/’lü biçimi ile yeni olan /e/’li biçimi bir arada kullanılmaktadır: *göde* 41a/870 (5 yerde) ~ *gögde* 40b/856 (4 yerde) ~ *gövde* 86b/1864 (1 yerde) ~ *gevde* 147a/3197 (2 yerde) [← **TS** *gevde* ~ *gövde* << **EUTS** *kövtüñ*].⁷¹

1.1.1.6. /i/ < /ı/ ve /ı/ < /i/ Değişmeleri

/ı/ ünlüsünün normalden kısa olması ve inceltme özellikleri bulunan diş ünsüzlerinin etkisi ile gerçekleşen /i/ < /ı/ deđişmesinin⁷² tek örneği bulunmaktadır: *inan-* 54a/1152 [← **TS** *inan-* < **ETG** *inan-*].

/ı/ < /i/ değişmesinin belirlenebildiği iki sözcük vardır: *ıřıcaķ* 23b/485 “sıcak” [← **TS** *ıřıcaķ* ~ *ıřıcaķ* ← **ETG** *ışig*], *ışsız* 69a/1485 [←< **TS** *ışız* ~ *ışsız* ~ *ışız* ~ *ışız* << **ETG** *ışızız*]. Metinde geçen *ışı* 85a/1835 “sıcak” [←< **ETG** *ışig*] sözcüğünde ise eskicil olan /i/’li biçim korunmaktadır.

1.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünlü Değişmeleri

Ergin, *Dede Korkut Kitabı*’nda, “Türkçeleştirme” başlığı altında alıntı sözcüklerin Türk dilinin ses özelliklerine göre çeşitli ses olayları ile geniş ölçüde Türkçeleştirildiğini belirtmektedir.⁷³ Kartallıoğlu’nun da Osmanlı Türkçesi Dönemi’ne ait çeviri yazılı metinler aracılığıyla belirlediği Türkçeleşme sürecinde bulunan Arapça ve Farsça

⁷¹ Bu sözcük, *Ahvāl-i Kıyāmet*’te *gevde* ~ *göde* biçimlerinde geçmektedir (bk. Yıldız 2002: 116).

⁷² Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 80.

⁷³ Ayrıntılı bilgi için bk. aynı yazar, *Dede Korkut Kitabı II*, 4. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 379-387.

sözcüklerdeki ara biçimleri ele aldığı bir çalışması bulunmaktadır.⁷⁴ Kartallıoğlu'nun ara biçimlerini belirlediği sözcüklerden ünlü değişimleri ile ilgili olan beşi *TTMSM*'de geçmektedir. Bu sözcüklerden *findık*, *hoca* ve 'ömr ~ 'ömür sözcüklerinde Türkçeleşme süreci izlenebilmekte iken asıl biçimleriyle kullanılan *āyīne* ve *müftī* sözcüklerinde Türkçeleşme sürecinin daha başlamadığı görülmektedir.

Metindeki ünlü değişimleri, daha çok alıntı sözcüklerin Türk dilinin yapısına uyarlanması biçimindedir. Bazı sözcüklerin de asıl biçimleri ile bir arada kullanıldığı görülür:

1.1.2.1. /a/ ~ /o/ < /u/ Değişmesi

horaz 48a/1024 (1 yerde) ~ *horoz* 48a/1023 (2 yerde) [<< **Far.** خُرُوس *horūs*].

1.1.2.2. /e/ < /i/ < /ī/ Değişmesi

sille 26a/546 [<< **Far.** سِيلِي *sīlī*], *tez* 158a/3446 [<< **Far.** تِيز *tīz*].

1.1.2.4. /ı/ < /i/ < /ī/ Değişmesi

rakı 132a/2872 [<< **Ar.** عَرَقِي 'araki].

1.1.2.5. /ı/ < /u/ Değişmesi

findıK+ 17a/347 [< **Ar.** فُنْدُق *funduk*],⁷⁵ *kılab-dān* 16b/330 “kılaptan” [<< **Ar.** + **Far.** قُلَابْدَان *kullāb-dān*].

1.1.2.6. /i/ < /ü/ Değişmesi

fülān 17b/357 (5 yerde) ~ *filān* 26b/548 (3 yerde) [< **Ar.** فُلَان *fülān*].

1.1.2.7. /o/ < /a/ Değişmesi

h̄āce 167a/3639 (1 yerde) ~ *hoca* 45a/954 (1 yerde), *h̄āca*+*lıK*+ 29b/620 (1 yerde) [← **Far.** حَوَاجَه *h̄āce*].⁷⁶

⁷⁴ Yavuz Kartallıoğlu, “Osmanlı Türkçesinde Ara Biçim-I: Arapça ve Farsça Kelimeler”, *Dil Araştırmaları*, S. 18, Bahar 2016, s. 103-124.

⁷⁵ Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde sözcüğün Türkçeleşme sürecinde ilk hecedeki /u/ ünlüsünün düzleşerek /ı/ olması ile *finduk* ara biçiminin oluştuğu, döneme ait bazı eserlerde de sözcüğün Türkçeleşmiş biçiminin (*findık*) görüldüğü belirtilen sözcük (Kartallıoğlu 2016: 107), *TTMSM*'de de Türkçeleşmiş biçimi ile geçmektedir.

1.1.2.8. /o/ < /ū/ ~ /u/ Değişmesi

oḳka 16b/333 [<< Ar. أُوقِيَّة *ūqīyye*], *şofa* [<< Ar. صَفَّة *şuffe*].

1.1.2.9. /ö/ < /ü/ < /u/ Değişmesi

'*ömr* 80b/1742 (2 yerde) ~ '*ömür* 165a/3599 (1 yerde) [<< Ar. عُمْر *'umr*],⁷⁷ '*örf* 17a/345 [<< Ar. عُرْف *'urf*], '*öşür* 17b/355 [<< Ar. عُشْر *'uşr*], '*özr* 150a/3266 (6 yerde) ~ '*özür* 114b/2487 (1 yerde), '*özürsüz* 31b/663 (10 yerde) ~ '*özürsüz* 31a/651 (17 yerde) [← Ar. عُذْر *'uzr*].

1.1.2.10. /u/ < /a/ Değişmesi

şu '*beze* 63b/1359 [< Ar. شَعْبَدَه *şa* '*beze*].

1.1.2.11. /u/ < /ı/ Değişmesi

ḳumār 19b/400 [< Ar. قِمَار *ḳimār*].

1.1.2.12. /ü/ < /i/ Değişmesi

Müslimān 43b/923 (6 yerde) ~ *Müsülmān* 57b/1233 (3 yerde) [< Ar. + Far. مُسْلِمَان *Müslimān*], *müşkül* 71b/1535 [< Ar. مُشْكِل *müşkil*], *rişvet* 14b/285 (1 yerde) ~ *rüşvet* 64a/1375 (2 yerde) [< Ar. رِشْوَت *rişvet*].

1.1.3. Alıntı Ögelerde Ünlü Değişmeleri

Ünlü değişmeleri, *TTMSM*'deki alıntı sözcüklerde olduğu gibi bazı Arapça ve Farsça tamlamalar ile Farsça *u/ü* bağlacında da görülmektedir. Bu değişmeler de alıntı ögelerin Türk dilinin ses yapısına uyarlanması, bir anlamda bu ögelerin dudak uyumuna bağlanması biçimindedir.⁷⁸ Metinde belirlenebilen örnekler şunlardır:

⁷⁶ Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde sözcüğün Türkçeleşme süreci şu üç ara biçimle verilmektedir: *hoca* < *hoce* < *hovace* / *havace* < *ḥāce* (Kartallıoğlu 2016: 115). *TTMSM*'de ara biçimleri geçmeyen sözcüğün asıl biçimi ile Türkçeleşmiş biçimi bir arada kullanılmaktadır. Bu durum, sözcükteki Türkçeleşme sürecinin daha tamamlanmadığını göstermektedir.

⁷⁷ Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde /ü/ < /u/ değişmesi ile '*üm*, /ö/ < /ü/ değişmesi ile '*ömr* ara biçimlerinin oluştuğu; Türkçeleşmiş biçimin (*ömür*) ilk olarak Argenti'de belirlendiği söylenmektedir (Kartallıoğlu 2016: 109). *TTMSM*'de sözcüğün '*ömr* ve '*ömür* biçimlerinin bir arada kullanılması da Türkçeleşme sürecinin daha tamamlanmadığını göstermektedir.

⁷⁸ bk. *Dudak Uyumu: Alıntı Ögelerde Dudak Uyumu*.

1.1.3.1. Arapça Tamlamalarda Düzleşme

Metinde geçen Arapça tamlamalara ait olan dokuz örnekte tamlamanın ilk ögesinin sonunda bulunan yuvarlak ünlünün kendisinden önceki düz ünlüden sonra düzleştiği görülür: *Beyti'l-Ma'mūr* 58b/1254 [*< Ar. بَيْتُ الْمَعْمُورِ Beytü'l-Ma'mūr*], *dāri's-selām* 117a/2536 (2 yerde) [*< Ar. دَارُ السَّلَامِ dāri's-selām*], *hāriki'l-'āde* 62a/1329 [*< Ar. هَارِيقُ الْعَادَةِ hāriki'l-'āde*], *Mālike'l-Mülki* 7b/134 [*<< Ar. مَالِكُ الْمُلْكِ Mālikü'l-Mülk*], *mümkini'l-vücūd* 21a/426 (4 yerde) [*< Ar. مُمَكِّنُ الْوُجُودِ mümkini'l-vücūd*], *Zi'lkifl* 54a/1160 [*<< Ar. ذُو الْكِفْلِ Zü'lkifl*].

Buna karşın tamlamanın ilk ögesinin sonundaki yuvarlak ünlü, elli örnekte kendisinden önceki düz ünlüye karşın asıl biçimini korumaktadır: *Allāmi'l-Ġuyüb* 145b/3169, *'Arabiyyü'l-aşıl* 48b/1038, *beytü'l-māl* 65a/1394, *hātemü'l-enbiyā* 56a/1196 (2 yerde), *Ķureşşiyü'n-nesil* 48b/1038, *tarfetü'l-'ayın* 5a/74, *Vācibü'l-Vücūd* 2a/12-13 (6 yerde), *veliyü'n-ni'am* 167a/3639 vd.

Bu verilere göre *TTMSM*'de kullanılan Arapça tamlamaların ilk ögesinin sonundaki yuvarlak ünlünün kendisinden önceki düz ünlüden sonra %17 oranında düzleştiği söylenebilir.

1.1.3.2. Farsça Tamlamalarda Tamlama Ünlüsünün Yuvarlaklaşması

Metinde geçen Farsça tamlamalara ait on üç örnekte ise aslında düz ünlülü olan tamlama ünlüsünün kendisinden önceki yuvarlak ünlüden sonra yuvarlaklaştığı görülür: *hük-m-ü ilāhī* 27b/579 [*< Far. حُكْمُ إِلَهِي hük-m-i ilāhī*], *hüsn-ü mu'āmele* 125b/2725 [*< Far. حُسْنُ مُعَامَلَةٍ hüsn-i mu'āmele*], *mahlūk-u Hudā* 23a/470 [*< Far. مَخْلُوقُ حُدَا mahlūk-u Hudā*], *maqbül-ü Hudā* 39b/837 [*< Far. مَقْبُولُ حُدَا maqbül-i Hudā*], *maḫhūr-u Hudā* 23a/470 [*< Far. مَقْهُورُ حُدَا maḫhūr-i Hudā*], *manşüş-u şer'ī* 15b/307 (2 yerde) [*< Far. مَنْشُوشُ شَرِيعِي manşüş-i şer'ī*], *mülk-ü meleküt* 20a/409 [*< Far. مَلِكُوتُ مَلِكُوتِ mülk-i meleküt*], *'örf-ü beled* 15b/308 (2 yerde) [*< Far. عُرْفُ بَلَدٍ 'örf-i beled*], *rūh-u şerīf* 59a/1268 (2 yerde) [*< Far. رُوحُ شَرِيفُ rūh-i şerīf*], *vücūd-u şerīf* 67b/1453 [*< Far. وُجُودُ شَرِيفُ vücūd-i şerīf*].

Buna karşın tamlama ünlüsü, yirmi örnekte kendisinden önceki yuvarlak ünlüye karşın asıl olan düz ünlülü biçimleri ile kullanılmaktadır: *cūd-ı feyz* 174b/3807, *fürü'-ı dīn* 117b/2550, *hudūd-ı ikāmet* 125a/2720, *hük-m-i risālet* 59b/1271, *hüsn-i hulğ* 60a/1285 (2 yerde), *kuṭb-ı şūrī* 175a/3815, *kūt-ı yevmiyye* 14a/282, *küfr-i haḳīkī* 113b/2468-114a/2469, *küfr-i hük-m-i* 114a/2470, *künh-i zāt* 7a/122, *kütüb-i eḫādīs* 131a/2853, *maṭlūb-ı li-zātihi* 111b/2424, *mektüb-ı şerīf* 62b/1347, *nüzūr-ı mālīyye* 118b/2573, *sū'-i kaşd* 171b/3743, *'ulūm-ı nāfi'e* 131a/2849, *uşūl-i dīn* 117b/2549, *uşūl-i muḳarrere* 28a/586, *vücūd-ı muṭlak* 23a/475.

Üç tamlamada ise ikili biçim görülmektedir: *Ḳuds-i mübāreke* 100b/2175 (1 yerde) ~ *Ḳuds-ü mübāreke* 58b/1253 (1 yerde) [**Far.** فُؤدس مُبَارَكَة *Ḳuds-i mübāreke*], *Resūl-i Ekrem* 38b/817 (2 yerde) ~ *Resūl-ü Ekrem* 11a/209 (1 yerde) [**Far.** رَسُولِ اَكْرَم *Resūl-i Ekrem*], *vücūd-ı enver* 59a/1269 (1 yerde) ~ *vücūd-u enver* 56b/1205 (1 yerde) [**Far.** وُجُودِ اَنْوَر *vücūd-ı enver*].

Metinde geçen bir örnekte ise tamlama ünlüsünün kendisinden önceki düz ünlüden sonra yuvarlaklaşması dikkat çekicidir: *'abd-u hāş* 174a/3798 [**Far.** عَبْدِ خَاص *'abd-ı hāşş*].

Bu verilere göre *TTMSM*'de kullanılan Farsça tamlamalarda tamlama ünlüsünün kendisinden önceki yuvarlak ünlüden sonra %40 oranında yuvarlaklaştığı söylenebilir.

1.1.3.3. Farsça u/ü Bağlacının Düzleşmesi

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde ve *Risāle-i Garībe*'de olduğu gibi *TTMSM*'de de Farsça u/ü bağlacının düz ünlülü sözcüklerden sonra düzleştiği örnekler bulunmaktadır. Develi'ye göre bu değişimin dudak benzeşmesi olarak açıklanabileceği gibi öğeleri birden fazla heceli olan bağlama gruplarında vurgu zayıflamasının neden olduğu bir düzleşmeden de söz edilebilir.⁷⁹

Bağlaç, *TTMSM*'de düz ünlülü sözcüklerden sonra on bir örnekte düz ünlülüdür: *āh ı zārī* او زاری 175a/3817, *bey' i şirā* بَيْعِ شِرَا 15a/299 (3 yerde), *dīn i millet* دینِ مِلَّت

⁷⁹ Hayati Develi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 52-53. *Risāle-i Garībe*'deki örnekler için bk. aynı yazar, *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Bir Risāle-i Garībe*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 64.

50b/1080 (3 yerde), *gill i gış* غِلَّ غِشَّ 85b/1846, *hayrān ı mest* حَيْرَانٍ مَسْت 88a/1899, *māl ı emlāk* مَالٍ أَمْالِكَ 174b/3801, *ümmehāt ı ceddād* أُمَّهَاتٍ جَدَادٍ 172a/3753-3754.

Buna karşın düz ünlülü sözcüklerden sonra yirmi üç örnekte asıl biçimi ile kullanılmaktadır: *ehibbā' u aşdikā* 172b/3756 (2 yerde), *emr ü nehiy* 60a/1288, *fi'l ü aqvāl* 175a/3813, *hamd ü senā* 121b/2643 (2 yerde), *hamd ü şükür* 90a/1948, *izzet ü kerāmet* 172a/2748, *każā vü kader* 40b/859 (4 yerde), *keşret ü bereket* 172a/3747-3748, *naşīb ü müyesser* 91a/1964 (3 yerde), *redd ü men'* 104a/2257, *şalāh u taqvā* 90b/1956, *şalāt u selām* 163b/3560, *şalavāt u selām* 164a/3570-3571, *şihhat ü selāmet* 172a/3747 (2 yerde), *şād u handān* 172b/3763.

Bu verilere göre Farsça *u/ü* bağlacının *TTMSM*'de düz ünlülü sözcüklerden sonra %32 oranında düzleştiği söylenebilir.

1.2. ÜNLÜ TÜREMESİ

1.2.1. Tabanlarda Ünlü Türemesi

1.2.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünlü Türemesi

1.2.1.1.1. İç Seste Ünlü Türemesi

Türkçe sözcüklerde seyrek görülen bir ses olayıdır. Metinde yalnızca iç seste olmak üzere belirlenebilen üç örneği bulunmaktadır:

aza-cık 56b/1212 (2 yerde) “azıcık”, *tara-cık* 68a/1466 “daracık”.

1.2.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünlü Türemesi

Alıntı sözcüklerde ünlü türemesi, daha çok Doğu dillerinden alınan sözcükleri Türkçenin ses yapısına uyarlama aracı özelliği taşır.⁸⁰

⁸⁰ Doğu dillerinden alınan sözcüklerdeki ünlü türemelerinin nedenleri için bk. Osman Yıldız, “Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4, Isparta, 1999, s. 332-333; Sadettin Özçelik, “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, c. 2002/II, S. 612, Aralık 2002, s. 1037-1038; aynı yazar, “Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, c. LXXXVIII, S. 634, Ekim 2004, s. 554-556.

1.2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi:

Ön seste /r/ ünsüzünün bulunması, Türk dilinin ses yapısına uymadığı için ünsüzden önce bir ünlü türer. Metinde tek örneği vardır: *oruç* 58b/1250 [< **Far.** رُوْزَه *rūze*].

1.2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi:

Yıldız'ın Türkçede sözcük sonu ünsüz gruplarını incelediği çalışmasında elde ettiği bilgilere göre tek doruklu hece sistemine sahip olan Türkçede şöyle bir kural vardır: Sözcük sonu ünsüz grubunda ilk ünsüzün açıklık derecesinin kendisinden sonra gelen ünsüzün açıklık derecesinden her zaman yüksek olması gerekir. Türkçenin sözcük sonu ünsüz grupları, yalnızca /-rs-/ grubu dışında, “akıcı/sızıcı ünsüz + ötümsüz-patlayıcı ünsüz” yapısındadır. Ünsüz gruplarının ses yolu açıklık derecelerinin sırası buna uymazsa hece çift doruklu olur. Sözü edilen kuralın geçerli olmadığı, çift doruklu hecelerin bulunduğu alıntı sözcüklerdeki ünsüz grupları arasında bir dar ünlü türeyerek Türkçeye yabancı olan çift doruklu hece, tek doruklu iki heceye dönüşür. Böylece alıntı sözcük Türkçenin ses yapısına uyarlanmış olur.⁸¹

TTMSM'de sözcük sonu ünsüz gruplarında görülen iç seste ünlü türemesi, çok sayıda Arapça kökenli sözcük ile sınırlı sayıda Farsça kökenli sözcükte gerçekleşmektedir. Konu ile ilgili örnekler şunlardır:

'*aciz* 11a/216 [< **Ar.** عَجْز *'acz*], *aḫiḫ* 49b/1051 [< **Ar.** أَخَذ *aḫz*], '*Arabiyyü'l-aşıl* 48b/1038 [< **Ar.** عَرَبِيُّ الْأَصْلِ '*Arabiyyü'l-aşl*], '*ayın* 101b/2195 [< **Ar.** عَيْن *'ayn*], *Bedir* 61a/1311 [< **Ar.** بَدْر *Bedr*], *bevil* 161a/3511 [< **Ar.** بَوَّل *bevl*], *bu'ud* 11a/208 [< **Ar.** بُعِد *bu'd*], *cemî-i ḫayır* 8a/147 [< **Ar.** جَمِيعٌ خَيْرٌ *cemî-i ḫayr*], *ceviz* 132b/2883 [< **Ar.** جَوْز *cevz*], *cübün* 105b/2282 [< **Ar.** جُبْنٌ *cübñ*], *devir* 29b/622 [< **Ar.** دَوَّرَ *devr*], *deyin* 29a/607 [< **Ar.** دَيْنٌ *deyn*], *faşıl* 93a/2017 [< **Ar.** فَصَّلَ *faşl*], *fıḫ* 65a/1398 [< **Ar.** فَتَّهَ *fıḫ*], *ğaşıb* 19b/396 [< **Ar.** غَاصَبٌ *ğaşb*], *ğusül* 76a/1640 [< **Ar.** غُسِّلَ *ğusl*], *ḫālî-i zihin* 114a/2474 [< **Far.** خَالِيٌ ذَهْنٌ *ḫālî-i zihn*], *ḫapis* 77b/1669 [<< **Ar.** حَبَسَ *ḫabs*], *ḫamır* 132a/2868 [< **Ar.** حَمْرٌ *ḫamr*], *ḫaşım* 97a/2099 [< **Ar.** حَاشَمٌ *ḫaşm*], *ḫavil* 90b/1957 [< **Ar.** حَوَّلَ *ḫavl*], *ḫayız*

⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Osman Yıldız, “Türkçe’de Kelime Sonu Ünsüz Grupları”, *Dil Dergisi*, S. 97, Kasım 2000, s. 66-78.

86b/1867 [< **Ar.** حَيْض *hayz*], *Hızır* 20a/412 (< **Ar.** حَيْضَر *Hızır*), *Mısır* 66b/1431 [< **Ar.** مِصْر *Mısır*], *mühürlen-* 71a/1527 [← **Far.** مُهْر *mühr*], *nefi 'li* 172a/3750 [← **Ar.** نَفْع *nef'*], *nesih* 27b/579 [< **Ar.** نَسَحَ *nesḥ*], 'öşür 17b/355 [< **Ar.** عَشْر *'öşr*], *pādişāh* 17b/351 [< **Far.** پَادِشَاهُ *pād-šāh*], *remil* 133a/2890 [< **Ar.** رَمَل *reml*], *rükün* 146a/3180 [< **Ar.** رُكْن *rükn*], *sa 'iy* 121b/2644 [< **Ar.** صَعَى *sa 'y*], *semi ' 11b/217* [< **Ar.** سَمِعَ *sem*], *şıdıķ* 55a/1176 [< **Ar.** صِدْق *şıdķ*], *sihir* 101b/2194 [< **Ar.** سِحْر *sihr*], *şekil* 58b/1259 [< **Ar.** شَكْل *şekl*], *şerr-i maḥız* 2b/21 [< **Far.** شَرِّ مَحْض *şerr-i maḥz*], *şükür* 90a/1948 [< **Ar.** شُكْر *şükr*], *tarfetü 'l- 'ayın* 5a/74 [< **Ar.** طَرَفَتُ الْعَيْن *tarfetü 'l- 'ayn*], *ulü 'l- 'azim* 54b/1166-1167 [< **Ar.** أَلُو الْعِزْم *ulü 'l- 'azm*], *vaķıf* 19b/402 [< **Ar.** وَكْف *vakf*], *vehimsiz* 38a/800 [← **Ar.** وَهْم *vehm*], *ve 'l- 'Aşır* 166b/3633 [< **Ar.** وَالعَصْر *ve 'l- 'Aşır*], *vitir* 31b/657 [< **Ar.** وَتْر *vitir*], *Zi 'lkifil* 54a/1160 [<< **Ar.** ذُو الْكِفْل *Zü 'lkifl*].

Metinde iki tek doruklu heceye sahip olan bir sözcükte iç ses ünsüz grubunda ünlü türemesi görülmektedir: *kaṭırānlı* 85a/1834 [← **Ar.** قَطْرَانٌ *kaṭrān*]. ÖTT'de asıl biçimi ile kullanılan *mevt* sözcüğü, TTMSM'deki bir örnekte ünlü türemesine uğramış biçimi ile geçmektedir: *sekerāt-ı mevit* 77b/1666 [< **Far.** سَكْرَاتِ مَوْت *sekerāt-ı mevt*].

İç seste ünlü türemesinin görüldüğü bazı sözcükler asıl biçimleriyle bir arada kullanılmaktadır:

emr 60a/1288 (15 yerde) ~ *emir* 89a/1924 (4 yerde) [< **Ar.** أَمْر *emr*]

Fir 'avn 63b/1361 (1 yerde) ~ *Fir 'avin* 63a/1355 (1 yerde) [< **Ar.** فِرْعَوْن *Fir 'avn*]

kubḥ 12b/245 (1 yerde) ~ *kubuḥ* 102a/2210 (1 yerde) [< **Ar.** قُبْح *kubḥ*]

nefs 11a/207 (8 yerde) ~ *nefis* 74a/1590 (1 yerde) [< **Ar.** نَفْس *nefs*]

nehy 34a/713 (12 yerde) ~ *nehiy* 60a/1288 (3 yerde) [< **Ar.** نَهَى *nehy*]

şavt 49a/1044 (2 yerde) ~ *şavıt* 22b/463 (1 yerde) [< **Ar.** صَوْت *şavt*]

şıla-ı rahm 74a/1592 (1 yerde) ~ *şıla-ı rahim* 36b/767 (3 yerde) [< **Far.** صِلَّةٌ رَحْمٍ
şıla-ı rahm]

vaḥy 43a/911 (3 yerde) ~ *vaḥiy* 60b/1296 (2 yerde) [< **Ar.** وَحْيٍ *vaḥy*]

vech 13b/270 (9 yerde) ~ *vecih* 14a/275 (12 yerde) [< **Ar.** وَجْهٍ *vech*]

vezn 16b/327 (2 yerde) ~ *vezin* 29a/611 (1 yerde) [< **Ar.** وَزْنٍ *vezn*]

zulm 7b/129 (2 yerde) ~ *zulüm* 17b/353 (1 yerde) [< **Ar.** ظُلْمٍ *zulm*].

Metinde *it-* “et-”, *eyle-*, *ol-* veya *olun-* yardımcı eylemleri ile oluşturulan birleşik eylemlerde yer alan sözcüklerin bir bölümü ulanmaya bağlı olarak asıl biçimleri ile, bir bölümü ise ünlü türemesine uğramış biçimleri ile kullanılır: *ḥatm ol-* 47a/1002, *vaşf it-* 120a/2601-2602; ‘*azil ol-* 55a/1175, *baḥiṣ it-* 104b/2269, *emir olun-* 81b/1758, *fikir iT-* 74b/1600, *ḥabis ol-* 85a/1833, *ḥamil olun-* 130a/2821, *ḳabız iT-* 3b/44, *ḳahır it-* 3a/37, *maḥıv iT-* 130b/2834, *mesih it-* 100b/2180, *meyil it-* 64a/1377, *şükür it-* 116a/2520 vd.

Bu ikili biçim aynı sözcük için de geçerli olabilir:

cem’ eyle- 167a/3640 (1 yerde), *cem’ iT-* 8a/141 (13 yerde), *cem’ itdür-* 50a/1068 (1 yerde), *cem’ ol-* 70a/1508 (4 yerde); ancak *cemi’ olun-* 167b/3650 (1 yerde)

ḡusl iT- 132b/2877 (1 yerde); ancak *ḡusül it-* 30b/645 (1 yerde)

ḳaşd iT- 92b/2005-2006 (1 yerde); ancak *ḳaşıd it-* 73a/1569 (2 yerde)

ÖTT’de ünlü türemesinin görüldüğü bazı sözcükler ise *TTMSM*’de asıl biçimleri ile kullanılmaktadır: ‘*ayb* 53a/1131 “ayıp”, ‘*azm-ı ḳaşd* 89a/1923 “kasıt”, *ḥüsñ* 102a/2209 (3 yerde) “hüsün”, *luṭf* 77a/1659 (3 yerde) “lütuf”, *Üzeyr* 54a/1155 (2 yerde) “Üzeyir”, *vefk* 133a/2890 “vefik”, *Zübeyr* 54a/1155 “Zübeyir”.

Bu tür sözcükler ünlü ile başlayan bir ek aldığı anda ise asıl biçimleriyle kullanılır: ‘*adl+ile* 66a/1417, *ḥükm+in+i*, *şabr+a* 73b/1588 gibi. Ancak *ḥıfız+a* 108b/2352 örneğinde sözcüğün asıl biçimine dönmemesi, kural dışı bir durum ortaya çıkarır.

1.2.1.2.3. Son Seste Ünlü Türemesi:

Metinde sınırlı sayıdaki örnekte görülür: ‘*ammi* 165a/3597 [← Ar. عَمَّ ‘*amm*], ‘*aynı* 13a/260 [← Ar. عَيْن ‘*ayn*], ‘*ba’zı* 3b/45 [← Ar. بَعْض ‘*ba’z*], ‘*gayrı* [← Ar. غَيْر ‘*gayr*], ‘*menni* [← Ar. مَنَّ ‘*menn*].

1.2.2. Arapça {-eyn} Ekinde Ünlü Türemesi

Ünlü türemesi, Arapça {-eyn} ekinin bulunduğu *dāreyin* 172a/3746 [< Ar. دَارَيْن ‘*dāreyn*] ve *menzileyin* 172b/3762 [< Ar. مَنزَلَيْن ‘*menzileyn*] örneklerinde görülürken *Ḥaremeyn-i Şerīf* 136b/2974, ‘*ivażeyn* 15a/302, *Münkereyn* 115b/2505, *nutfeteyn* 56a/1203, ‘*Oşmān-ı Zü’n-Nüreyin* 100b/2173 ve *Resülü’s-Şekaleyn* 55b/1193 örneklerinde görülmez.

1.3. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Ünlü düşmesi, neredeyse bütünüyle iç seste görülen bir olaydır. “Orta hece düşmesi” olarak adlandırılan bu olay, Tseng tarafından ikinci veya son hecelerinde kısa ve dar ünlü bulunan Türkçe ve alıntı sözcüklerin bir bölümü, ünlü ile başlayan işletme veya türetme eklerinden birini alınca iç hece durumuna düşen son hecedeki dar ünlülerin, seyrek olarak /a/, /e/ geniş ünlülerinin, vurgusuz kalması ve hece dizisinin yeniden düzenlenmesiyle düşmesi olarak tanımlanmaktadır.⁸² Vurgusuz orta hece ünlüsünün geçici veya kalıcı olarak düşmesi örnekleri ET’de, Orhun ve Uygur metinlerinde, Kâşgarlı’da, *Kutadgu Bilig*’de bolca bulunmaktadır.⁸³ Türkçede orta hece düşmesi daha çok /r/, /l/ gibi akıcı ünsüzlerle kapanan sözcüklerde gerçekleşir.⁸⁴

TTMSM’de, eskiden beri görülen bu düşmenin örnekleriyle bolca karşılaşılır. Düşen ünlü sözcüğün bünyesinde olabileceği gibi herhangi dil ögesinin ünlüsü de olabilir. Örnekler şöyle bölümlendirilebilir:

⁸² Lan-ya Tseng, *Türkiye Türkçesinde Orta Hece Düşmesi*, TDK Yayınları, Ankara, 2002, s. 77.

⁸³ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı II*, 4. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 370; Jean Deny, *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi)* (Çeviren: Oytun Şahin), 4. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2013, s. 103-119.

⁸⁴ Lan-ya Tseng, *age.*, s. 77; Jean Deny, *age.*, s. 103-104.

1.3.1. Sözcük Bünyesinde Ünlü Düşmesi

1.3.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünlü Düşmesi:

1.3.1.1.1. Geçici Ünlü Düşmesi:

ağız 68a/1466 (← *ağız*), *alnına* 77b/1673 (← *alın*), *avcu* 160a/3490 (← *avuç*), *boynu* 85a/1836 (← *boyun*), *bögrine* 155a/3381 (← *böğür*), *burnına* 162a/3525 (← *burun*), *eydür* 1b/7 (← *eyit-* ~ *eyt-*), *gögsi* 152b/3318 (← *gögüs*), *gönli* 39a/828 (← *gönül*), *karında* 3a/33 (← *karın*), *oğlu* 48b/1034 (← *oğul*).

Geçici ünlü düşmesine uğrayan bazı sözcükler asıl biçimleriyle birlikte kullanılır:

nere-ye 47a/997 (4 yerde) ~ *nerye* 46b/994 (1 yerde) (← *nereye*), *yerini* 82a/1767 (1 yerde) ~ *yerni* 161a/3506 (1 yerde) (← *yerini*).

1.3.1.1.2. Kalıcı Ünlü Düşmesi:

beşzemez 23a/471 (← *beşize-*), *egrice* 57a/1216 (← *egirice*), *esne-* 156a/3399 (← *esine-*), *eylik* 7a/126 ~ *eylük* 113a/2448 (← *eyilik* ~ *eyilük*), *gölge* 146b/3184 (← *kölige*), *ikşer* 20a/408 (← *ikişer*), *kıyana-* 132a/2870 (← *kıyına-*), *konuşu* 125b/2723 (← *konuşu*), *köprü* 134a/2918 ~ *köprü* 46a/983 (← *köpürüg*), *oğlancık* 32a/673 (← *oğulan*), *oyna-* 125b/2730 (← *oyuna-*), *toğru* 120a/2611 ~ *toğru* 118b/2569 (← *toğuru*), *toğrul-* 151a/3286 (← *toğurul-*), *uyku* 70a/1501 (← **udığü*), *yanlış* 34b/727 (← *yanılış*), *yarlıgan-* 164a/3574 (← *yarılıgan-*).

Kalıcı ünlü düşmesine bazı sözcükler de asıl biçimleriyle bir aradadır: *işdil-* 149b/3250 (1 yerde) ~ *işidül-* 8b/161 (3 yerde) (← *işitil-*), *üfril-* 44b/944 (1 yerde) ~ *üfrül-* 130a/2827 (1 yerde) ~ *üfüril-* 68b/1477 (1 yerde) (← *üfüril-* ~ *üfürül-*).

ÖTT’de ünlü düşmesine uğramış biçimleri ile kullanılan şu örnekler için TTMSM’de ünlü düşmesinin daha gerçekleşmediği görülür: *buyurulmuşdur*⁸⁵ 120a/2603, *omuzu* 56b/1215, *omuzuna* 84b/1821, *omuzundan* 84b/1820.

⁸⁵ *Dede Korkut Kitabı*’nda da *buyur-* eyleminden türeyen *buyuruş* sözcüğünde ünlü düşmesinin gerçekleşmediği örnekler bulunmaktadır (Ergin 2009: 371).

1.3.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünlü Düşmesi:

Ünlü düşmesi, metinde Türkçeleşen birkaç alıntı sözcükte de görülür: *bağla* 133a/2891 [« Ar. بَاغِلَاءَ *bāḡilā*’], *kağfa* 115a/2491 [« Ar. خَلِيفَةَ *ḫaliḡe*], *oğka* 16b/333 [« Ar. أُوقِيَّة *ūḡiyye*], *rağı* 132a/2872 [« Ar. عَرَفِي *‘araği*].

1.3.2. *i-* Eyleminde ve *içün* İlgecinde Ünlü Düşmesi

i- eylemi, *TTMSM*’de birleşik eylem çekimlerinde sürekli olarak düşer: *duyarsa* 158a/3440, *inerdi* 56b/1214, *olaydı* 23b/490 gibi. Eylemin durum ulacı olan *iken* yapısında ikili biçim gözlemlenir: Yirmi üç yerde ünlü düşmesi görülürken (*içerken* 132a/2875, *otururken* 163b/3565 vd.) yirmi bir yerde ünlü düşmesi görülmez (*iken* 1518, *yoğiken* 156a/3400 vd.). Ancak basit çekimler olan *idi* ve *imiş* yapıları ile eylemin şart ulacı olan *ise* yapısında ve eylemin ortacı olan *idük+* yapısında *i-* eylemi korunmaktadır: *melek idi* 46b/990, *bir ālāy merzālar imiş* 107a/2318, *var ise* 71a/1530, *kendiniñ kāfir idüğini* 114a/2469 vd.

içün ilgeci çoğunlukla sözcüklerden ayrı biçimde kullanılır. Bunun yanı sıra teklik veya çokluk üçüncü kişi iyelik eki almış sözcüklere de bağlanabilir. İlgeç, beş yerde söz konusu ekleri almış sözcüklerden ayrı olarak kullanılmaktadır: *borclu olan kimseniñ ḫalāşı için* 73a/1571, *faşāhat ecli için* 57a/1224, *fitne talebi için* 51a/1088, *şāhibine emān virdüğü için* 115a/2498-2499, *üstādiyye-si için* 16b/329. Yirmi iki yerde ise ilgecin sözcüğe bağlanması sırasında /i/ ünlüsünün düşmesi sonucu {+çUn} biçimini aldığı görülür: *olmadığıçun* 15b/306, *tābi ‘ olduklarıçun* 99b/2158, *urduğıçun* 71a/1533 gibi. Ancak iki yerde geçen (36b/769-770, 165a/3595) *anuñ için* öbeğindeki ilgeç sözcükten ayrı olarak kullanılmaktadır. Öbeğin sözcüğe bağlandığı bir örnekte ise ünlü düşmesi görülür: *anuñçun* 48a/1024.

1.4. ALINTI SÖZCÜKLERDEKİ UZUN ÜNLÜNÜN KISALMASI

Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerdeki uzun ünlüler, Türk dilinde giderek kısalma eğilimindedir. Kısılmanın sıklığına göre bazı sözcüklerde kısılmanın sona erdiği ve ünlüsü kısalmış biçimlerin yazıya yerleştiği görülmektedir. ÖTT’de bütünüyle kaybolma eğiliminde olan bu ünlü uzunlukları, Türk dilinin eski dönemlerinden itibaren kısalmaya başlamış; ancak bunların yazı diline girmesi belirli kullanım alanına sahip

olduktan sonra mümkün olabilmiştir.⁸⁶ *Dede Korkut Kitabı*'nda en çok karşılaşılan “Türkçeleştirme” yöntemlerinden biri de uzun ünlünün kısalmasıdır: *dünye* “dünya”, *ejdeha* “ejderha”, *fakı* “fakih”, *garıp* “garip”, *hiç* gibi.⁸⁷

TTMSM'de geçen bazı alıntı sözcüklerde de birtakım ünlü kısaltmaları görülmektedir. Sözcüklerin asıllarında bulunan *elif* (ا), *vav* (و) ve *ye* (ي) harflerinin yazılmayıp yalnızca hareke işaretlerinin kullanılması, uzun ünlülerin kısalmasının yazıda gösterimi olarak değerlendirilmektedir.

ÖTT'deki biçimleri ile büyük oranda örtüştüğü görülen *TTMSM*'deki ve Klasik Osmanlı Türkçesinin diğer metinlerindeki uzun ünlülerin kısaltıldığı örnekler,⁸⁸ sürecin evresini göstermesi bakımından önemlidir. Ünlü kısalmasının metinde belirlenebilen örnekleri şunlardır:

bağça 67b/1449 [<< **Far.** باغچه *bāğ-ça*], *bakla* 133a/2891 [<< **Ar.** باقلاء *bāqilā*'], *Cebre'ıl* 47b/1014 [<< **Ar.** جبرائیل *Cebrā'ıl*], *hiç* 2a/12 [< **Far.** هیچ *hiç*], *peygamber* 42a/888 [< **Far.** پیغمبر *peygām-ber*], *raķı* 132a/2872 [<< **Ar.** عرقی *'araki*], *sille* 26a/546 [<< **Far.** سيلي *sili*], *sin* 50a/1072 [< **Ar.** سين *sin*], *tez* 158a/3446 [<< **Far.** تيز *tiz*].

Asıl biçimlerinde birden fazla uzun ünlü bulunan *gül-ab-dān* 16a/326 [< **Far.** كُلايدان *gül-āb-dān*] ve *yabān* 18b/377 [< **Far.** يابان *yābān*] sözcüklerinde de birer ünlünün kısaltıldığı görülür. Uzun ünlü biçiminde olan Arapça “*nispet i'si*”nin metinde bazı örneklerde yalnızca hareke ile gösterilmesi de uzun ünlünün kısaltıldığını gösteriyor olmalıdır: *ekşeri* 32a/668 (3 yerde) [< **Ar.** اكشور *ekşeri*], *vezni* 16b/336 [< **Ar.** وِزْنِي *vezni*].

Üç sözcük ise asıl biçimiyle birlikte kullanılmaktadır: *emīn* 55a/1177 (6 yerde) ~ *emin* 64b/1390 (3 yerde), *günāh-kār* 160b/3497 (1 yerde) ~ *güneh-kār* 27a/568 (5 yerde) [< **Far.** كُناهكار *günāh-kār*], *kīle* 16b/334 (1 yerde) ~ *kile* 17a/342 (2 yerde) [< **Ar.** كيلة *kile*].

⁸⁶ Musa Duman, *Evlıya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 203-204.

⁸⁷ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı II*, 4. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 379-385.

⁸⁸ Musa Duman, *age.*, s. 204-208; aynı yazar, *Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name*, R Yayınları, İstanbul, 2000, s. 78; Hayati Develi, *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Risāle-i Garibe*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 59; Osman Yıldız, *AK*, Şüle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 117-118; Abdurrahman Özkan, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 39.

Metinde tek yerde geçen *düşmen* 133a/2895 “düşman” sözcüğü, asıl biçiminde ikili olarak kullanılmaktadır: **Far.** دُشْمَانٌ *düşmān* ~ دُشْمَنٌ *düşmen*. Bu yüzden bu sözcük için uzun ünlünün kısılması söz konusu değildir.

1.5. GEÇİŞME ve BİRLEŞME

Türk dilinde sürekli olarak bir arada kullanılıp zamanla çeşitli ses olayları sonucu birleşerek tek sözcük durumuna gelen ve birleşik sözcük yapısında olan bazı sözcüklerdeki ses olayları ile ilgili terim sorunları yanında terimlerin tanımı ve verilen örneklerin bölümlendirilmesi konularında karışıklıklar bulunmaktadır. Çalışmasında bu karışıklıkları ele alan Yıldız; terimleri, terimlerin tanımlarını ve örnekleri değerlendirip birleşiklerdeki ses olaylarının bölümlenmesinin nasıl olması gerektiğini söyleyerek ÖTT’nin söz varlığında bulunan ve araştırmacıların belirlediği örnekleri kullandığı bir bölümleme denemesi yapmıştır.⁸⁹

Bu bölümde, *TTMSM*’de belirlenebilen ilgili örnekler, Yıldız’ın görüş ve önerileri doğrultusunda “Geçişme” (ünlülerin baskınlığına göre alt başlık olarak “İlerleyici Geçişme” ve “Gerileyici Geçişme”) ve “Birleşme” başlıkları altında ele alınmaktadır.

1.5.1. GEÇİŞME

Her ikisi de sürekli birlikte kullanılan ve genellikle biri ünlü ile bitip diğeri ünlü ile başlayan sözcüklerin birleşmesidir.⁹⁰ Metinde belirlenebilen örnekleri şunlardır:

1.5.1.1. İlerleyici Geçişme

ancağ 53b/1145 [\ll *ança* + *oğ*], *böyle* 26a/546 [\ll *bu* + *eyle*⁹¹], *bura* 114b/2485 [\ll *bu* + *ara*], *karındağ* 121b/2642 “kardeş” [\ll *karında* + *eş*⁹²], *nere* 46b/993 [\ll *ne* + *ara*].

⁸⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. Osman Yıldız, “Birleşik Kelimelerde Görülen Fonetik Hadiseler, Terimleri, Tanımları ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 10/8, Spring 2015, s. 231-252.

⁹⁰ Osman Nedim Tuna, *Türk Dil Bilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları: 3, Malatya, 1986, s. 43.

⁹¹ Zülfikar, *böyle, şöyle, öyle* yapılarında üç olasılık üzerinde durur. Batı Türkçesine ait olan *eyle* (*ayla*) biçiminin tarihî dayanağı ile ağırlık kazanan *bu eyle* > *böyle*, *şu eyle* > *böyle*, *o eyle* > *öyle* yapılarının Doğu Anadolu ağızlarında kullanımı yaygın olan *ele*, *bele* biçimleri ile doğrulandığını belirtir (2007: 437).

⁹² Efrasiyap Gemalmaz, “Standart Türkiye Türkçesi (STT)’ni İlgilendiren Ses Olaylarıyla İlgili Kurallar”, *Standart Türkiye Türkçesi (STT) ile İlgili Yazılar*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum, 1994.

1.5.1.2. Gerileyici Geçişme

niçün 92b/2004 “niçin” [<< *ne* + *üçün*].

1.5.2. BİRLEŞME

Sürekli birlikte kullanılan iki sözcüğün geçirdiği değişiklikten sonra yeni bir biçim alarak tek sözcük olmasıdır.⁹³ Belirlenebilen örnekler şunlardır:

bile-zik 150b/3281 [<< *bilek* + *yüzüğü*⁹⁴], *degil* 13a/260 “değil” [<< *dağ* + *ol*], *deyze* 53a/1136 “teyze” [<< *tay* + *eze*⁹⁵], *kaftan* 154b/3366 [<< *kap* + *ton*], *kimse* 2a/12 [<< *kim* + *erser*], *nesne* 71b/1543 [<< *ne* + *erser* + *ne*], *nitekim* 24b/510 [<< *ne* + *teg* + *kim*], *ora* 83b/1805 [<< *ol* + *ara*], *öyle* 2a/14 [<< *ol* + *ile* veya *ol* + *eyle*], *şimdi* 11b/225 [<< *uş* + *amtı*], *şol* 11b/219 “şu, o” [< *uş* + *ol*], *toğsan* 108b/2351 “doksan” [<< *toğuz* + *on*], *yalnız* 111b/2423 ~ *yalnız* 9b/173 ~ *yalnız* 151a/3284 “yalnız” [<< *yalnız* + *öz*], *yoksa* 107b/2332 ~ *yoksa* 10a/186 “yoksa” [<< *yok* *erser*].

Bir sözcükte ikili biçim bulunmaktadır: *biri biri* 22b/462 (11 yerde) ~ *birbiri* 85a/1833 (1 yerde).

Metinde tek yerde geçen (32b/687) *bāzār irtesi* “pazartesi” örneğinde ise birleşmenin daha gerçekleşmediği görülür.

1.6. ÜNLÜ UYUMLARI

1.6.1. Damak Uyumu

Ünlülerde önlük-artlık uyumu olan damak uyumu, *TTMSM*'deki sözcük köklerinde ve eklerde genellikle tamdır.

1.6.1.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Damak Uyumu

1.6.1.1.1. Türkçe Sözcüklerde Damak Uyumu

ET ve EAT'de olduğu gibi *TTMSM*'de de damak uyumuna bağlı olan bazı sözcükler, ÖTT'de uyuma bağlı değildir:

⁹³ Osman Nedim Tuna, *Türk Dil Bilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları: 3, Malatya, 1986, s. 44.

⁹⁴ Efrasiyap Gemalmaz, “Standart Türkiye Türkçesi (STT)’ni İlgilendiren Ses Olaylarıyla İlgili Kurallar”, *Standart Türkiye Türkçesi (STT) ile İlgili Yazılar*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum, 1994.

⁹⁵ Gülensoy, sözcüğün Talat Tekin’e göre *tāyi ezesi* birleşiminden oluştuğunu belirtmektedir (2007: 888).

ÖTT *ana* ~ *anne* << *ana* 3a/33 [< TS *ana* < ETG *ana*]

ÖTT *dahi* < *dağı* 10a/192 [< TS *dağı* ~ *dağı* ~ *dağı* << ETG *tağı*]

ÖTT *hangi* << *kankı* 137a/2981 [< TS *kanğı* ~ *kankı* < *kankı*⁹⁶]

ÖTT *kardeş* << *karındaş* 121b/2642 [< TS *karındaş* ~ *kartaş* ~ *karıntaş* << *karında eş*].

Metinde *dek* ilgecinin bir örnekte art ünlü ile kapanan kendisinden önceki sözcüğe bağlı olarak damak uyumuna bağlandığı görülür: *oluncaya dakdur*⁹⁷ 39b/842 “oluncaya dektir”. Ancak benzer durumda olan *ağarincaya dek* 162a/3532, *altına dek* 147b/3208 (3 yerde), *boğazına dek* 70b/1517, *kalkıncaya dek* 68b/1478, *kalmayıca-ya dek* 51b/1101, *toğuncaya dek* 146a/3182 örneklerinde bu durum görülmemektedir.

Uyuma Aykırı Olan Sözcükler

Türkçe kökenli sözcüklerde tek örneği bulunmaktadır: *inan*-⁹⁸ 94b/2045 [< ETG *inan*-].

1.6.1.1.2. Alıntı Sözcüklerde Damak Uyumu

Uyuma Bağlanan Sözcükler

Asıl biçiminde damak uyumuna bağlı olmayan bazı alıntı sözcükler, ÖTT’de de olduğu gibi, TTMSM’de de çeşitli ses değişimleri sonucu uyuma bağlanarak Türk dilinin yapısına uyarlanmaktadır:⁹⁹ *Cebre’îl* 47b/1014 [<< Ar. *جَبْرَائِلُ* *Cebrā’îl*], *cömerd* 10a/188 [<< Far. *civān-merd*], *kağa* 115a/2491 [<< Ar. *خَلِيفَة* *halife*], *okka* 16b/333 [<< Ar. *أَوْقِيَة* *ūkıyye*], *rağı* 132a/2872 [<< Ar. *عَرَقِي* ‘*araki*], *şofa* [<< Ar. *صَفَّة* *şuffe*], *turāş* 47b/1012 [<< Far. *تَرَاش* *terāş*]. Metinde geçen bir sözcük asıl biçimiyle birlikte kulla-

⁹⁶ Sözcük, Eski Türkçe Dönemi’nde tanımlanamamıştır. Türk dilinde kullanılan *kaç*, *kalı*, *kanı*, *kayu* gibi sözcüklerin Eski Türk dilinin kaynaklarında karşılaşılan **ka* adından türemiş olduğu kabul edilmektedir (Yavuzarslan 1993: 309-315). Clauson, “*kanğı/kankı*” olarak verdiği sözcüğün etimolojisini, eşdeğeri olduğunu belirttiği “*kañu*” sözcüğüne bağlamaktadır (bk. Clauson 1972: 632b-633b).

⁹⁷ *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*’nde de aynı yapıda örnekler bulunmaktadır: *ahşama dak*, *boğazına dak*, *sabaha dak* vb. (bk. Develi 1995: 39).

⁹⁸ Arap harfli yazımda *inan*- sözcüğündeki ön ses ünlüsünün niteliğini gösteren bir işaret bulunmamaktadır. Söz konusu sözcük, diğer Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi eserlerinde olduğu gibi (bk. Yıldız 2002: 121; Özkan 2015: 42) günümüzdeki biçimi göz önünde bulundurularak *inan*- biçiminde okunmuştur.

⁹⁹ Bu konu için bk. Osman Yıldız, “Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4, Isparta, 1999, s. 321-338.

nılmaktadır: *ḥāce* 167a/3639 (1 yerde) ~ *hoca* 45a/954 (1 yerde), *ḥāca+lıK*+ 29b/620 (1 yerde) [← **Far.** خَوَاجَه *ḥāce*].

1.6.1.2. Eklerde Damak Uyumu

Uyuma Aykırı Düşen Ekler

Metinde uyuma aykırı düştüğü belirlenen iki işletme eki bulunmaktadır.

{+ki} (aitlik eki):

Ek, ET ve EAT'de damak uyumuna bağlıdır: *aykı*, *içreki*, *tört yınakdaki*; *arkandağı*, *ilerüki*, *kankı* vd.¹⁰⁰

TTMSM'de yüz dört yerde geçen ek, ÖTT'de olduğu gibi, sürekli olarak tek biçimlidir. Yüz yerde ön ünlülü sözcüklere gelen ek, art ünlülü sözcüklere geldiği dört yerde damak uyumuna bağlı değildir: *şagda-ki* 111b/2414, *şolda-ki* 111b/2415, *şonra-ki* 157b/3433, *yanında-ki* 160a/3489.

Ek, kalıplaşmış olarak kullanıldığı bir sözcükte ise uyuma bağlıdır: *kankı* 137a/2981 “hangi” (4 yerde).

{+(i)ken} (ulaç eki):

Metinde yirmi dokuz yerde geçen ek, ÖTT'de olduğu gibi, sürekli olarak tek biçimlidir. On dört yerde ön ünlülü sözcüklere gelen ek, art ünlülü sözcüklere geldiği on beş yerde damak uyumuna bağlı değildir: *batarken* 103b/2248, *naķil olunurken* 43b/928, *namāz kılarken* 147a/3202 (3 yerde), *oķurken* 108a/2345 (2 yerde), *otururken* 153b/3339 (2 yerde), *toğarken* 103b/2248, *tururken* 152a/3311 (3 yerde), *uyurken* 160b/3500, *yoğiken* 156a/3400.

Alıntı Sözcükleri Etkileyen Ekler

Doğu Türkçesi metinlerinde, özellikle Klasik Dönem Çağatay Türkçesi eserlerinde, çoğunlukla alıntı olup ön ünlülü sözcüklere art ünlülü eklerin, art ünlülü sözcüklere ise ön ünlülü eklerin gelmesi uyumsuzluğa neden olmaktadır.¹⁰¹ Benzer durumlar,

¹⁰⁰ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 47; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 117.

¹⁰¹ Kemal Eraslan, “Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dâir”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. 18, 1970, s. 113-124.

EAT ve Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinde de bulunmaktadır.¹⁰² *TTMSM*'de de bu tür durumlarla karşılaşılmaktadır:

Addan ad türeten {+lık} ekinin bulunduğu *şeyh-lık* 29b/619 “şeyhlik” örneği, ön ünlülü ek yerine art ünlülü ek almaktadır. Eylemden ad türeten {-mek} ekinin bulunduğu *rüzgârlenmek* 157a/3421 “rüzgârlanmak” örneği ise ÖTT'deki durumun tersine ön ünlülü ekler almaktadır.

Damak uyumu bulunmayan ve son hecesinde biri ön damak ünsüzüyle hece oluşturan art ünlü olan, diğeri ön ünlü olan iki alıntı sözcük, ön ünlülü {+mek} ve {+liK+} ekleri yerine art ünlülü {+mağ} ve {+lıK+} eklerini almaktadır. Bu sözcükler, tarafımızca ÖTT'deki veya Türkiye Türkçesi ağızlarındaki biçimlerine bağlı olarak Türk dilinin yapısına uyarlanmış biçimde, bütünüyle art ünlülü olarak okunmuştur: *halâllaşmak*¹⁰³ 71b/1544 “helalleşmek” [← Ar. *هَلَالٌ* *helāl* + T. {+leş-} + {-mek}], *mekteb h'āca-lığı* 29b/620 “mekteb hocalığı” [← Ar. *مَكْتَب* *mekteb* + Far. *خَوَاجَه* *h'āce* + T. {+liK} + {+i}].

Tek heceli alıntı sözcüklere gelen {+iik} eki ile ilgili de bazı özellikler bulunmaktadır. ÖTT'de yalın durumda, sözcüğün asıl biçiminde olduğu gibi, ön damak /k/ sesi ile söylenen “pak” sözcüğü, art ünlülü {+lık} ekini alır ve yalın durumdaki ön damak /k/ sesi art damak /k/ sesine dönüşerek uyum sağlanmış olur. sözcük, *TTMSM*'de ise asıl biçimine uygun biçimde ekin ön ünlülü olan {+lik} biçimini alır: *pāklik*¹⁰⁴ 76a/1641 [← Far. *پَاك* *pāk* + T. {+lik}].

1.6.1.3. Uyum Değişmesi

TTMSM'de, damak uyumu bulunan bazı Türkçe sözcüklerdeki art sıradan ünlülerin bütünüyle ön sıradan ünlülere, ön sıradan ünlülerin bütünüyle art sıradan ünlülere dönüşmesi sonucu uyum değişmesi gerçekleşir:

baña 27a/560 [<< *ben+ge*], *degil* 13a/260 [< TS *degül* << DLT *dag ol*], *diñle-* 108a/2339 [< TS *diñle-* << ETG *tıñla-*], *gine* 109b/2373 ~ *yine* 6a/101 [< TS *yine*

¹⁰² krş. Muhammet Yelten, *Şirvanlı Mahmud, Târih-i İbn-i Kesîr Tercümesi*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 101; Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı II*, 4. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 379-387; Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 122-123; Abdurrahman Özkan, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 42-43.

¹⁰³ bk. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, c. III, TDK Yayınları, Ankara, 2009.

¹⁰⁴ Sözcük, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*'nde de ekin {+lik} biçimini alır (bk. Develi 1995: 45).

<< **ETG yana**], *ıııcak* 23b/485 [**< TS ıııcak ~ ııııcak ← ETG ıııg**], *ııız* 69a/1485 [**< TS ııız ~ ııız ~ ııız ~ ııız ~ << ETG ııız**], *ııa* 90a/1948 [**<< sen+ge**], *ıııl* 86a/1860 [**< TS ıııl < ETG ıııl**].

1.6.2. Dudak Uyumu

Ünlülerde düzlük-yuvarlaklık uyumu olan dudak uyumu, ET’de sözcük kök ve tabanları ile eklerde belirli ölçüde bulunmaktadır. Ancak Batı Türkçesinin oluşum aşamasından itibaren uyumsuzluk, Türk dilinin yapısına aykırı olarak geniş ölçüde görülmeye başlanmıştır. Batı Türkçesinde uyumsuzluğun geniş ölçüde görüldüğü dönem, Batı Türkçesinin ilk dönemi olan EAT’dır.¹⁰⁵

ET’de uyumda bulunmayan sözcük kök ve tabanları, EAT’de (13.-15. yüzyıllar) aynı biçimde sürdürülmüştür. Bunun yanında ET’de uyumda bulunan eklerin çoğu da yine bu dönemde geniş ölçüde yuvarlaklaşma ve düzleşme ile uyuma bağlanmamaya başlamıştır. Bu nedenler ile EAT, uyumsuzluğun hiç olmadığı kadar uç noktaya ulaştığı bir dönem durumuna gelmiştir. Söz konusu dönemde eklerin çoğu tek biçimli olduğu için bu dönem için dudak uyumunun varlığından söz etmek olanaksızdır.

EAT’nin son dönemlerinde yazılan eserlerde *kendü ~ kendi*, *azık ~ azık*, *berü ~ beri*, *ikindü ~ ikindi*, *köprü ~ köpri*, *oı- ~ oı-*, *yüri- ~ yürü-* gibi sözcüklerde ikili biçimlerin görülmesi, dudak uyumu sürecinin başladığına kanıt sayılabilir.¹⁰⁶ Batı Türkçesinde dudak uyumu süreci Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’nin ilk zamanlarında başlamış, sonlarında sözcük kök ve tabanları ile eklere egemen olarak hiçbir eski dönemde görülmeyen bugünkü sağlam durumuna ulaşmıştır.¹⁰⁷ Dudak uyumu, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’nde yavaş yavaş gelişmiş olmalıdır. Ancak bu dönemde yazımın genelleşmesi ve hareketlerin kullanılmaz olması, söyleyişi tam olarak yansıtmamaktadır.¹⁰⁸ 17. yüzyıl, dudak uyumunun bulunmadığı EAT’dan sonra uyumun gerçekleşmeye başladığı bir geçiş dönemi niteliğindedir. Metni yazıya geçiren kimse ölçünlü yazımın baskısı altında olduğu için bu gelişmeyi Arap harfli metinlerde sağlıklı olarak belir-

¹⁰⁵ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı II*, 4. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 391.

¹⁰⁶ Musa Duman, *Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name*, R Yayınları, İstanbul, 2000, s. 57-58; Abdurrahman Özkan, “Netâciyü’l-A‘mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, 2014, s. 4.

¹⁰⁷ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı II*, 4. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 391.

¹⁰⁸ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 7. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2004, s. 89.

leme olanağı olmamasına rağmen “Yeni Türkçe”nin köklü ses düzeninin oluştuğu bir dönem olan 18. yüzyılda bu uyumun bütün olarak gerçekleştiği söylenebilir.¹⁰⁹

18. yüzyılda yazılmış olup Klasik Osmanlı Türkçesi eseri olan *TTMSM*, harekeli olması nedeniyle yazıldığı dönemin dil özelliklerini açıkça yansıtmaktadır. Eserde dudak uyumundaki gelişmeleri gösteren ögelerin yanında EAT’de uyumda bulunmayan bazı ögeler de bulunmaktadır. Uyuma bağlı olmayan eski biçimlerin yanında artık uyuma bağlanan yeni biçimler görülmektedir. Bu durum, dudak uyumunun Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’nde yavaş yavaş geliştiğini göstermektedir. Ancak bu dönemde bazı eklerde düzleşme ve yuvarlaklaşmaya bağlı yeni uyumsuzluklar da dikkat çekmektedir. Dudak uyumu, burada sözcük kök ve tabanları ile eklerde olmak üzere iki bölümde değerlendirilmektedir.

1.6.2.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Dudak Uyumu

1.6.2.1.1. Türkçe Sözcüklerde Dudak Uyumu

EAT’de bazı sözcük kök ve tabanlarında dudak uyumu bulunmamaktadır. Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi ise dudak uyumu ilkesinin hızla geliştiği bir dönemdir. Bu dönemde ikili biçimlerle sıkça karşılaşmaktadır.¹¹⁰ Türkçe sözcüklerde dudak uyumu, ET’deki uyumsuzlukların sürdürüldüğü, uyumun sonradan bozulduğu ve uyuma sonradan bağlanan sözcükler olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir.

1.6.2.1.1.1. Eski Türkçe Dönemi’ndeki Uyumsuzlukların Sürdürüldüğü Sözcükler

Yuvarlak Ünlülü Biçimlerin Sürdürülmesi

ET ve EAT’de yuvarlak ünlülü olan bazı sözcükler, *TTMSM*’de de yuvarlak ünlülüdür. Bu sözcüklerde yuvarlak ünlü oluşumuna neden olacak herhangi bir ses ögesi bulunmamasına rağmen yuvarlak ünlü bulunmaktadır ve bu sözcüklerdeki yuvarlaklığın nedeni açıklanamamaktadır. İlgili örnekler şunlardır:

altun 15b/309 [**< TS altun < ETG altun**], *bellü* 30b/642 [**< TS bellü << DLT belgüllü**], *buzâğu* 47b/1014 [**< TS buzâğu ~ buzâğı ~ bızâğu < ETG buzâğu**],

¹⁰⁹ Hayati Develi, *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Risâle-i Garîbe*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 54-55.

¹¹⁰ Aynı yazar, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 49.

eyü 14a/277 [< **TS** *eyi* ~ *eyü* ~ *eygü* ~ *iyü* << **ETG** *edgü*], *hatun* 86a/1859 [< **TS** *katun* ~ *hatun* ~ *katun* < **ETG** *katun*], *incü* 57a/1225 [< **TSD** *incü* << **ETG** *yinçü*], *kamu* 3a/37 [< **TS** *kamu* < **ETG** *kamuğ* < *kamağ*], *karanjuluk* 23b/484 [← **TS** *karangu* ~ *karagu* < **ETG** *karangu* ~ **EUTS** *karanjku*], *karşu* 105b/2282 [< **TS** *karşu* < **EUTS** *karşu*], *kemük* 69a/1490 [< **TS** *kemük* < **DLT** *kemdük* “eti sıyrılmış”].

Düz Ünlülü Biçimlerin Sürdürülmesi

EAT’de ikili biçimde geçen iki sözcük, *TTMSM*’de ET’de olduğu gibi düz ünlülüdür: *konşu* 125b/2723 [< **TS** *konşu* ~ *konşu* ~ *konuşu* < **ETG** *konşu*], *kuzı* 33a/696 [< **TSD** *kuzı* ~ *kuzu* << **ETG** *kozi*].

İkili Biçimler

ET’de yuvarlak ünlülü olan iki sözcük, EAT’de olduğu gibi *TTMSM*’de de hem yuvarlak ünlülü hem düzlü ünlülü biçimleri ile kullanılmaktadır: *kendü* 6a/106 (15 yerde) ~ *kendi* 8b/155 (36 yerde) [< **TS** *kendi* ~ *kendü* < **ETG** *kentü* ~ *kendü*], *köprü* 46a/983 (4 yerde) ~ *köpri* 134a/2918 (1 yerde) [< **TS** *köpri* ~ *köprü* < **ETG** *köprüg*], *toğrı* 120a/2611 (6 yerde) ~ *toğru* 118b/2569 (1 yerde) [< **TSD** *toğrı* ~ *toğru* < **EUTS** *toğrı* ~ *toğru*].

ET ve EAT’de yuvarlak ünlülü olan bir sözcükteki değişimin *TTMSM*’de daha tamamlanmadığı görülür: *yalıñuz* 9b/173 (13 yerde) ~ *yalıñız* 111b/2423 (2 yerde) ~ *yalñız* 151a/3284 (1 yerde) [<< **TS** *yalañuz* ~ *yalavuz* ~ *yalğuz* ~ *yaluñuz* << **ETG** *yalañuz*].

ET’de düz ünlülü, EAT’de yuvarlak ünlülü olan bir sözcük, *TTMSM*’de ikili biçimde geçmektedir: *ikindi* 146b/3186 (2 yerde) ~ *ikindü* 87a/1880 (2 yerde) [< **EAT** *ikindü*¹¹¹ << **ETG** *ikinti*].

1.6.2.1.1.2. Uyumun Sonradan Bozulduğu Sözcükler

1.6.2.1.1.2.1. /-G/ Ünsüzlerinin Erimesine Bağlı Olanlar

Arat, ET’de geçen çok heceli sözcüklerin sonundaki /G/ ünsüzlerinin Batı Türkçesine geçişte erirken önce son hecedeki ünlüleri uzattığını ve ünlü uyumunun güçlenmesine bağlı olarak yuvarlaklık izlerini de kaybetmiş olduğunu ileri sürmektedir

¹¹¹ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 118.

(örneğin *atlı* < *atlū* < *atlığ*).¹¹² Bu olay, Timurtaş’a göre bu durum daha çok bir kaynaşma özelliğindedir ve bu biçimde yuvarlak ünlülü *kapu*, *sevü* gibi sözcüklerdeki yuvarlaklaşmada /-G/ ünsüzlerinin erimesi kadar dudak ünsüzlerinin de ünlülerde yuvarlaklaştırma etkisinin bulunduğu söylenebilir.¹¹³ Ancak /-G/ seslerinin erimesine karşın düz ünlülü olan örneklerin de bulunması, bu gelişme yollarından birini kesin olarak doğrulamayı engellemektedir.

Konuya yeni bir bakış açısı getiren Yıldız’a göre bu olayda /-v/ < /-G/ değişmesinin Kıpçak Türkçesinden çok önceleri EAT’de yaşanmış olması gerekir. Damak ünsüzleri olan /G/ ünsüzlerinin erirken kendisinden önceki yuvarlaklaştırması için neden bulunmadığını belirten Yıldız, şöyle der: “*Böyle bir yuvarlaklaşma kanaatimizce -I₂G # > -I₂v # > -Uv # > -Uø# gibi bir gelişimin sonucunda dudak ünsüzü ‘v’nin etkisiyle ortaya çıkmış olmalıdır. Bu durumun Eski Anadolu Türkçesi metinlerine yansımayaşını hadisenin Oğuzların kendi yazı dillerinden önceki tarihlerde tamamlanmasıyla açıklayabiliriz.*”¹¹⁴

TTMSM’de konu ile ilgili olup dudak uyumunun sonradan bozulduğu örnekler, Yıldız’ın verdiği /-Uø/ < /-Uv/ < /-Iv/ < /-IG/ gelişmesine bağlıdır: *adlu* 45a/962, *kapu* 85b/1851, *yatsu* 32a/672 [\ll TSD *yatsıg*] vd. *kapucılıK* 43a/918 [\leftarrow ETG *kapıg*] örneğinde ise, Timurtaş’ın belirttiği gibi, dudak ünsüzünün etkisinden de söz edilebilir. Bunlar, ileride “Eklerde Dudak Uyumu” başlığı altında kapsamlı olarak değerlendirilmektedir.

Aşağıdaki örneklerde ise EAT’de olduğu gibi TTMSM’de de /-G/ ünsüzlerinin sızıcılışarak erimesine karşın son hecede bulunan ünlünün yuvarlaklaşmayıp sözcüklerde var olan dudak uyumunun sürdürüldüğü görülmektedir:

ağrı 63b/1367 [\ll TS *ağrı* < ETG *ağrıg*], *diri* 20b/415 [\ll TS *diri* < ETG *tirig*], *ekşi* 22b/467 [\ll TS *ekşi* < DLT *ekşig*], *elli* 51b/1103 [\ll TSD *elli* < ETG *elig*], *issi* 85a/1835 [\ll TSD *isi* < ETG *isig*], *katı* 71b/1534 [\ll TS *katı* < ETG *katıg*], *şarı* 154b/3360 [\ll TS *sarı* < ETG *sarıg*].

¹¹² Reşid Rahmeti Arat, *Edib Ahmed B. Mahmud Yükneki, Atebetü’l-Hakayık*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 1992, s. 109.

¹¹³ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 28. Arat ve Timurtaş’ın “düşme” olarak verdiği ses olayı “erime” (bk. Boz 2001: 856-864) olarak değiştirilmiştir.

¹¹⁴ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 108.

1.6.2.1.1.2.2. Dudak Ünsüzlerinin Etkisine Bağlı Olanlar

Metinde dudak ünsüzlerinin etkisine doğrudan bağlı olan tek örnek bulunmaktadır: *kaşuşıdur-* 161a/3505 [← **TS** *kaşuşı-* << **OTG** *kaşuşı-*]. Bunun yanında *kaşu* 85b/1851, *kaşuculuK* 43a/918 [← **TS** *kaşu* << **ETG** *kaşuşığ*] örneklerinde dudak ünsüzlerinin etkisinin olduğu da söylenebilir.

ET’de dudak uyumuna bağlı olan bazı sözcükler, EAT metinlerinde dudak ünsüzlerinin etkisiyle ünlü yuvarlaklaşması sonucu uyum dışında kalır.¹¹⁵ Bu sözcüklerin *TTMSM*’de ise dudak uyumuna yeniden bağlandığı görülür: *demir* 62b/1337 [< **EAT** *demür* << **ETG** *temir*], *kerpiÇ+* 86b/1870 [<< **EAT** *gerpüç* < **EUTS** *kerpiç*], *kirpiK+* 46a/982 [< **EAT** *kirpük* < **ETG** *kirpik*], *semiz* 56b/1209 [< **EAT** *semüz* < **ETG** *semiz*].

1.6.2.1.1.2.3. Ünlü Düzleşmesine Bağlı Olanlar

ET’de yuvarlak ünlülü olan bazı sözcükler EAT’de düzleşir. Bu düzleşmelerde benzer sözcüklerin etkisinin yanında Doğu Türkçesinin etkisini de göz ardı etmemek gerekir.¹¹⁶ Metinde geçen iki örnekte düzleşme sonucu dudak uyumu bozulur: *bitür-* 84b/1824 [< **ETG** *bütür-*], *içün* 2a/9 [< **ETG** *üçün*].

1.6.2.1.1.3. Uyuma Sonradan Bağlanan Sözcükler

ET’de olduğu gibi EAT’de de dudak uyumuna bağlı olmayan bazı sözcükler, ünlü değişimleri aracılığıyla uyuma bağlanmaktadır: *çekirge* 83a/1794 [< **TS** *çekürge* < **DLT** *çekürge*], *degil* 13a/260 [< **TS** *degül* << **DLT** *dag ol ~ tegül*].

ET’de veya *DLT*’de olduğu gibi EAT’de de hem uyumlu hem uyumsuz biçimleriyle geçen bazı sözcükler, *TTMSM*’de uyumlu biçimleriyle kullanılmaktadır: *ķuru* 20a/413, *ķuruluķ* 88b/1915 [← **TSD** *ķuru* ~ *ķuru* < **ETG** *ķuruğ* ~ *ķuruğ*], *toķun-* 38b/813 [< **TSD** *doķın-* ~ *doķın-* ~ *toķın-* ~ *toķın-* ← **ETG** *toķı-* ~ *toķu-*], *uyu-* 106a/2294 [< **TSD** *uyı-* ~ *uyu-* << **ETG** *udı-*], *yürü-* 156b/3412 [<< **TS** *yori-* ~ *yori-* < **ETG** *yori-*] vd.

DLT’de uyumsuz biçimleriyle geçen bir sözcük ise EAT’de olduğu gibi *TTMSM*’de de hem uyumlu hem uyumsuz biçimleriyle geçmektedir: *sidik* 132a/2871

¹¹⁵ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Genişletilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 102.

¹¹⁶ Leylâ Karahan, *Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ)*, TDK Yayınları, Ankara, 1994, s. 51.

(1 yerde) ~ *sidük* 68a/1460 (2 yerde) “sidik” [< **TS** *sidik* ~ *sidük* < **DLT** *sidük* ~ *sidük*]. İkili biçimin görüldüğü bu sözcüğün dudak uyumu sürecinde bulunduğu söylenebilir.

1.6.2.1.2. Alıntı Sözcüklerde Dudak Uyumu

Metinde geçen iki alıntı sözcüğün dudak uyumuna bağlandığı görülür: *müşkül* 71b/1535 [< **Ar.** مُشْكِلٌ *müşkil*], *oğka* 16b/333 [<< **Ar.** أُوقِيَّة *ūkiyye*].

Dudak uyumuna bağlı olmayan bir alıntı sözcük hem uyumsuz olan asıl biçimiyle hem de uyuma bağlandığı yeni biçimiyle bir arada kullanılmaktadır: *Müslimān* 43b/923 (6 yerde) ~ *Müsülmān* 57b/1233 (3 yerde) [< **Ar.** + **Far.** مُسْلِمَانٌ *Müslimān*].

Asıl biçiminde dudak uyumuna bağlı olan bir sözcük ise sözcüğün ÖTT'deki uyumsuz biçimi ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki farklı bir uyumlu biçimi ile kullanılmaktadır: *horoz* 48a/1023 (2 yerde) ~ *horaz*¹¹⁷ 48a/1024 (1 yerde) [<< **Far.** خُرُوسٌ *horūs*].

1.6.2.1.3. Alıntı Ögelerde Dudak Uyumu

Metinde, alıntı sözcüklerde olduğu gibi bazı Arapça ve Farsça tamlamalar ile Farsça *u/ü* bağlacında da görülen ünlü değişimleri¹¹⁸ ile söz konusu alıntı ögelerin Türk dilinin yapısına uyarlanarak dudak uyumuna bağlandığı örnekler bulunmaktadır.

1.6.2.1.3.1. Arapça Tamlamalarda Düzleşme

Metinde geçen Arapça tamlama yapısındaki dokuz örnekte tamlamanın ilk ögesinin sonunda bulunan yuvarlak ünlünün kendisinden önceki düz ünlüden sonra düzleştiği görülür: *Beyti'l-Ma'mür* 58b/1254 [< **Ar.** بَيْتُ الْمَعْمُورِ *Beytü'l-Ma'mür*], *dāri's-selām* 117a/2536 (2 yerde) [< **Ar.** دَارُ السَّلَامِ *dāri's-selām*], *hāriki'l-āde* 62a/1329 [< **Ar.** حَارِقُ الْعَادَةِ *hāriki'l-āde*], *Mālike'l-Mülki* 7b/134 [<< **Ar.** مَالِكُ الْمُلْكِ *Mālikü'l-Mülk*], *mümkini'l-vücūd* 21a/426 (4 yerde) [< **Ar.** مُمَكِّنُ الْوُجُودِ *mümkini'l-vücūd*]. Bu örneklerin dışında *Zi'lkiḫl* 54a/1160 [<< **Ar.** ذُو الْكَيْفِ *Zü'lkiḫl*] örneğinde de düzleşme bulunmaktadır.

¹¹⁷ bk. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, c. III, TDK Yayınları, Ankara, 2009.

¹¹⁸ bk. *Ünlü Değişimleri: Alıntı Ögelerde Ünlü Değişimleri*.

Buna karşın tamlamanın ilk ögesinin sonundaki yuvarlak ünlü, elli örnekte kendisinden önceki düz ünlüye karşın asıl biçimini korumaktadır: *'Allāmü'l-Ğuyüb* 145b/3169, *'Arabiyyü'l-aşıl* 48b/1038, *beytü'l-māl* 65a/1394, *hātemü'l-enbiyā* 56a/1196 (2 yerde), *Ğureyşiyü'n-nesil* 48b/1038, *tarfetü'l-ayın* 5a/74, *Vācibü'l-Vücūd* 2a/12-13 (6 yerde), *veliyyü'n-ni'am* 167a/3639 vd.

Bu verilere göre metindeki Arapça tamlamaların ilk ögesinin sonundaki yuvarlak ünlünün kendisinden önceki düz ünlüden sonra dudak uyumuna %17 oranında bağlandığı söylenebilir.

1.6.2.1.3.2. Farsça Tamlamalarda Tamlama Ünlüsünün Yuvarlaklaşması

Metinde geçen Farsça tamlama yapısındaki on üç örnekte ise aslında düz ünlülü olan tamlama ünlüsünün kendisinden önceki yuvarlak ünlüden sonra yuvarlaklaştığı görülür: *hük-m-ü ilāhī* 27b/579 [**Far.** *حُكْمُ الْإِلَهِ* *hük-m-i ilāhī*], *hüsn-ü mu'āmele* 125b/2725 [**Far.** *حُسْنِ مُعَامَلَةٍ* *hüsn-i mu'āmele*], *mahlūk-u Hudā* 23a/470 [**Far.** *مَخْلُوقِ خُدَا* *mahlūk-ı Hudā*], *maḳbül-ü Hudā* 39b/837 [**Far.** *مَقْبُولِ خُدَا* *maḳbül-i Hudā*], *maḳhūr-u Hudā* 23a/470 [**Far.** *مَقْهُورِ خُدَا* *maḳhūr-ı Hudā*], *manşüş-u şer'ī* 15b/307 (2 yerde) [**Far.** *مَنْشُوصِ شَرْعِي* *manşüş-ı şer'ī*], *mülk-ü meleküt* 20a/409 [**Far.** *مُلْكِ مَلَكُوتِ* *mülk-i meleküt*], *'örf-ü beled* 15b/308 (2 yerde) [**Far.** *عُرْفِ بَلَدٍ* *'örf-i beled*], *rūh-u şerīf* 59a/1268 (2 yerde) [**Far.** *رُوحِ شَرِيفٍ* *rūh-ı şerīf*], *vücūd-u şerīf* 67b/1453 [**Far.** *وُجُودِ شَرِيفٍ* *vücūd-ı şerīf*].

Ancak tamlama ünlüsü, yirmi örnekte kendisinden önceki yuvarlak ünlüye karşın asıl olan düz ünlülü biçimlerini korumaktadır: *cūd-ı feyz* 174b/3807, *fürü'-ı dīn* 117b/2550, *hudūd-ı ikāmet* 125a/2720, *hük-m-i risālet* 59b/1271, *hüsn-i hulḳ* 60a/1285 (2 yerde), *ḳuṭb-ı şūrī* 175a/3815, *ḳūt-ı yevmiyye* 14a/282, *küfr-i ḳaḳīḳī* 113b/2468-114a/2469, *küfr-i hükmi* 114a/2470, *künh-i zāt* 7a/122, *kütüb-i eḳādīs* 131a/2853, *maṭlūb-ı li-zātihi* 111b/2424, *mektüb-ı şerīf* 62b/1347, *nüzūr-ı māliyye* 118b/2573, *sū'-ı ḳaşd* 171b/3743, *'ulüm-ı nāfi'e* 131a/2849, *uşul-i dīn* 117b/2549, *uşul-i muḳarrere* 28a/586, *vücūd-ı muṭlaḳ* 23a/475.

Üç örnekte ikili biçim görülmektedir: *Ḳuds-i mübāreke* 100b/2175 (1 yerde) ~ *Ḳuds-ü mübāreke* 58b/1253 (1 yerde) [< **Far.** *قُدْسِ مُبَارَكِه* *Ḳuds-i mübāreke*], *Resūl-i Ekrem* 38b/817 (2 yerde) ~ *Resūl-ü Ekrem* 11a/209 (1 yerde) [< **Far.** *رَسُولِ اَكْرَم* *Resūl-i Ekrem*], *vücūd-ı enver* 59a/1269 (1 yerde) ~ *vücūd-u enver* 56b/1205 (1 yerde) [< **Far.** *وُجُودِ اَنْوَر* *vücūd-ı enver*].

Bir örnekte ise tamlama ünlüsünün kendisinden önceki düz ünlüden sonra yuvarlaklaşması dikkat çekicidir: *‘abd-u ḥāş* 174a/3798 [<< **Far.** *عَبْدِ خَاص* *‘abd-ı ḥāşş*].

Bu verilere göre metindeki Farsça tamlamalarda tamlama ünlüsünün kendisinden önceki yuvarlak ünlüden sonra dudak uyumuna %40 oranında bağlandığı söylenebilir.

1.6.2.1.3.3. Farsça *u/ü* Bağlacının Düzleşmesi

Evlîya Çelebi Seyahatnamesi'nde ve *Risâle-i Garîbe*'de olduğu gibi *TTMSM* de de Farsça *u/ü* bağlacının düz ünlülü sözcüklerden sonra düzleştiği örnekler bulunmaktadır. Hayati Develi, bu değişimin dudak benzeşmesi olarak açıklanabileceği gibi öğeleri birden fazla heceli olan bağlama gruplarında vurgu zayıflamasının neden olduğu bir düzleşmeden de söz edilebileceğini belirtmektedir.¹¹⁹ Bağlaç, düz ünlülü sözcüklerden sonra on bir örnekte düz ünlülüdür: *āh ı zārī* اُو زَارِي 175a/3817, *bey' i şirā* بَيْعِ شِرَا 15a/299 (3 yerde), *dīn i millet* دِينَ مِلَّتْ 50b/1080 (3 yerde), *gīll i gīş* غِلِّ غِشْ 85b/1846, *ḥayrān ı mest* اَمَهَاتِ جَدَادُ 88a/1899, *māl ı emlāk* مَالِ اَمْلَاكْ 174b/3801, *ümmehāt ı ceddād* 172a/3753-3754.

Buna karşın bağlaç, düz ünlülü sözcüklerden sonra yirmi üç örnekte asıl biçimi ile kullanılmaktadır: *eḥibbā' u aşdikā* 172b/3756 (2 yerde), *emr ü nehîy* 60a/1288, *fi'l ü aḳvāl* 175a/3813, *ḥamd ü senā* 121b/2643 (2 yerde), *ḥamd ü şükür* 90a/1948, *‘izzet ü kerāmet* 172a/2748, *ḳazā vü ḳader* 40b/859 (4 yerde), *keşret ü bereket* 172a/3747-3748, *naşīb ü müyesser* 91a/1964 (3 yerde), *redd ü men'* 104a/2257, *şalāḥ u taḳvā* 90b/1956,

¹¹⁹ Hayati Develi, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 52-53. *Risâle-i Garîbe*'deki örnekler için bk. aynı yazar, *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Bir Risâle-i Garîbe*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 64.

şalāt u selām 163b/3560, *şalavāt u selām* 164a/3570-3571, *şihhat ü selāmet* 172a/3747 (2 yerde), *şād u handān* 172b/3763.

Bu verilere göre Farsça *u/ü* bağlacının metinde düz ünlülü sözcüklerden sonra dudak uyumuna %32 oranında bağlandığı söylenebilir.

1.6.2.2. Eklerde Dudak Uyumunu

Dudak uyumu, Türk dilinin her döneminde her sahada sözcük bünyesine kuvvetle hâkim olan bir durum değildir. ET’de de bugünkü düzeyde bir uyum bulunmamaktadır. Batı Türkçesi, ancak Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’nin sonundan sonra uyuma bağlı bir düzene sahip olmuştur.¹²⁰ Genel olarak, EAT’de bozulmuş olan dudak uyumu sisteminin Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’nde iyice hızlanarak 18. yüzyılın sonlarında tam olarak gerçekleştiği kabul edilir.¹²¹ Ancak Osmanlı Türkçesi Dönemi metinlerinde 15.-16. yüzyıllardan başlayarak hareke kullanımının azalması ve 16.-17. yüzyıllarda kalıplaşmaya başlayan yazımın dışına nadiren çıkılması, dudak uyumunun incelenmesini zorlaştıran nedenlerdendir.¹²²

Eklerdeki dudak uyumu konusunda kabul gören görüş, ET’de bazı istisnaları bulunsa da belirli ölçüde var olan uyumun¹²³ EAT’de çeşitli nedenlerle bozulduğudur. EAT’de halk için yazılan *Süheyl ü Nevbahār, Kitāb-ı Ğunya, Tārīh-i İbn-i Kesīr Tercümesi* gibi eserlerde az da olsa dudak uyumuna bağlı örnekler görülmektedir.¹²⁴

ET’nin “X” sınıfı ekleri, EAT’de uyum özelliğini kaybeder. Bu eklerin büyük bir kısmı “U” sınıfına geçerken bir kısmı da “P” sınıfına geçer. Bu geçiş, ses bilgisi açısından bir gerilemedir. Bununla birlikte 15. yüzyıl metinlerinde ikili biçimler (hem uyumlu hem uyumsuz biçimler) aynı metinlerde yer alabilmektedir. Ancak daha bu dönemde görülmeye başlayıp Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’nde yaygınlaşan ve gelişme düşüncesiyle çelişen örnekler de göze çarpmaktadır: *-UbAn* yanında *-IbAn* (olıban, turıban), *-dXK* yanında *-dIK* (oldığınça), *+Uη* yanında *+Iη* (kulıña, rûhıñ) vs.¹²⁵

¹²⁰ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 72.

¹²¹ Hayati Develi, *Evlıya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 62.

¹²² Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 100.

¹²³ bk. A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 36.

¹²⁴ Yavuz Kartallıoğlu, *age.*, s. 99.

¹²⁵ Hayati Develi, *age.*, s. 61-62.

Johanson'un uyumsuz olarak kullanılan bu sesler için "reaction fonema (tepkime fonemi)" terimini kullandığını belirten Kartallıoğlu, taradığı Arap harfli metinlerde de sıkça karşılaştığı bu türden örnekler için *ters uyumsuzluk* terimini kullanır. Bu terim ile EAT'de sadece düz veya yuvarlak biçimi bulunan bir ekin Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde diğer uyumlu biçiminin ortaya çıkması ve bunun -uyumlu biçim varken- uyumsuz olarak kullanılması'nı kasteder. Bir ekin düz biçimi varken düz ünlülü tabanlardan sonra yuvarlak biçimin gelmesi ve yine bir ekin yuvarlak biçimi varken yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra düz biçiminin gelmesi *ters uyumsuzluk* oluşturur. *Ters uyumsuzluk*, yeni ortaya çıkan düz veya yuvarlak biçimin dilde yaygın olarak kullanılmaya başladığını gösterir.¹²⁶

TTMSM'de kullanılan eklerdeki dudak uyumu, Kartallıoğlu'nun *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16, 17 ve 18. Yüzyıllar)* adlı çalışmasının "Dudak Uyumu" bölümündeki¹²⁷ eklerin bölümlenmesi, evrelerin adlandırılması ve oran aralıklarına göre ele alınmaktadır. "Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu" başlığı altında, Kartallıoğlu'nun Klasik Osmanlı Türkçesine ait olan Arap harfli metinler ile çeviri yazılı metinlerden elde ettiği verilerin yanı sıra Kartallıoğlu'nun çalışmasında bulunmayan bazı metinlerdeki verilere yer verilmektedir. Bu veriler, *TTMSM* deki verilerle ve yeri geldikçe 18. yüzyıla ait başkaca metinlerdeki verilerle karşılaştırılmaktadır.

1.6.2.2.1. "I" Sınıfı Ekler

1.6.2.2.1.1. Eski Türkçe Dönemi'nden Beri Düz Ünlülü Olan Ekler

1.6.2.2.1.1.1. {+cI} (Addan Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+cI} ~ {+çI} < ET {+çI}

Ek, ET ve EAT'de düz ünlülüdür: *añçı, orunçı, yadçı, sıgıtçı, yogçı, yulugçı*,¹²⁸ *demürçi, elçi, kapucu* vd.¹²⁹

¹²⁶ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 100-101.

¹²⁷ Aynı yazar, *age.*, s. 102-523.

¹²⁸ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 43; Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 81.

¹²⁹ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 115.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin yuvarlak ünlülü biçimlerinin 16. yüzyılın başlarında ortaya çıktığı söylenebilir. Bu yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %4,5 oranında bağlı olan ek, **düzensizlik** evresindedir. 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde sürekli olarak düz ünlülü olan ek, **uyumsuzluk** evresindedir. 17. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde sürekli olarak düz ünlülü olan ek, 18. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerin bazılarında uyuma bağlanır. Kartallıoğlu'na göre 16. yüzyılda kullanılan yuvarlak biçimlerin 17. ve 18. yüzyıllarda görülmemesi, söyleyişte var olduğu düşünülen uyumun yazıdaki kalıplaşma nedeniyle yazıya yansımadığını gösterir; bu durum alfabe değişimine kadar sürdüğü için ekin 18. yüzyılın sonunda veya 19. yüzyılın başında dudak uyumuna bağlandığı kabul edilebilir.¹³⁰

MİU da genellikle düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra geçtiği örnekte uyuma bağlı değildir. Düz ünlülü bir tabandan sonra *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.¹³¹ *NAME* ile *AK*'de *EAT*'de olduğu gibi sürekli olarak düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.¹³²

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+cı}	3	3
{+cu}	-	1
Uyum oranı	%100	%25

Düz ünlülü taban:

{+cı}: *ayıcılıktan* 19b/400, *yalancıdan* 53a/1130, *yardımcısı* 25a/518.

Yuvarlak ünlülü taban:

{+cı}: *kapuculuğuna* 43a/918 (2 yerde), *maymüncülüğünden* 19b/401.

{+cu}: *koğuculuk* 75b/1632.

¹³⁰ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 104-111.

¹³¹ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 483.

¹³² Aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 9; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 126.

Metinde genelde düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bir örnek dışında uyuma bağlı değildir. Yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra uyuma bağlı olan *koğuculuk* 75b/1632 örneği, söyleyişte var olduğu düşünülen uyumun yazıya yansımaları olarak değerlendirilebilecek önemli bir özelliktir. Bu veriye göre ET'den beri düz ünlülü olup 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **uyumsuzluk** evresinde bulunan {+cI} ekinin *TTMSM*'de daha ileri bir düzey olan **düzensizlik** evresinde bulunduğu görülmektedir.¹³³

1.6.2.2.1.1.2. {-dI} (Görülen Geçmiş Zaman Üçüncü Kişi Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-dI} < ET {-dI} ~ {-tI}

Ek, ET ve EAT'de düz ünlülüdür: *adırdı, aştı ~ aşdı, egsütüdi, indi* vd; *aldı, gördü, oturdu, şordu* vd.¹³⁴

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. ve 17. yüzyıllarda ekin yuvarlak ünlülü biçimleri görülür. 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde iki örnekte görülen *ters uyumsuzluk* da dudak uyumu sürecinin başladığını gösterir. Bu yüzyılda, Arap harfli metinlerdeki yuvarlak ünlülü tabanlardan sonraki %1,7 oranındaki uyumlu biçimler, **düzensizlik** evresinin ilk örnekleridir. Ek, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %37 oranında bağlıdır. Bu yüzyılda ekin yuvarlak biçimlerinin yazıya geçirildiği iki eser, **geçiş** evresinin sonunu yansıtmaktadır. Ek, 18. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna bağlansa da Arap harfli metinlerde sürekli olarak düz ünlülüdür ve uyuma bağlı değildir. Kartallıoğlu'na göre ek, söyleyişte uyuma bağlı olan bazı "I" sınıfı eklerin tam olarak kalıplaşan yazım nedeniyle 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyumsuzluk** evresindedir.¹³⁵

MIU ve *NAME*'de genellikle düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma belirli oranda bağlıdır. Bu metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra

¹³³ 18. yüzyıla ait olan *Ğāyetü'l-Müntehā*'da da sürekli olarak düz ünlülü olan ekin (Dinar 2013: 29-30) Abdu'r-Rahmân-i Darîr tarafından kaleme alınan diğer bir eser olan *Tezkiretü's-Şalât*'ta *yolculuk* örneğinde de {+cU} biçiminde de geçmesi (Kalkan 2012: 27), dikkat çekici bir özelliktir.

¹³⁴ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 80; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 89-90.

¹³⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 111-119.

bazı örneklerde uyum sürecinin başladığını gösteren *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.¹³⁶ *AK*'de EAT'de olduğu gibi sürekli olarak düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.¹³⁷

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dI(lAr)}	99	116
Uyum oranı	%100	%0

Düz ünlülü taban: *aldı* 58a/1244, *didiler* 130b/2836, *qalmadı* 45a/958, *söyledi* 49a/1047, *yazdı* 37a/788 vd.

Yuvarlak ünlülü taban: *buyurdılar* 130b/2833 (2 yerde), *gördi* 46b/993, *koymdı* 94b/2046, *oldı* 45a/957, *toğdı* 58a/1242 vd.

Metinde sürekli olarak düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir. Bu veriye göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyumsuzluk** evresinde bulunan {-dI} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir.¹³⁸

1.6.2.2.1.1.3. {-(I)D-} (Eylemden Eylem Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {- (I)D-} < ET {- (I)t-}

Tek ünsüzden ibaret olan ekin destek ünlüsü, ET'de bazı istisnalar dışında dudak uyumuna bağlıdır: *akıt-*, *basıt-*, *töküt-*, *yüzüt-*; *çöküt-* ~ *çöküt-*, *kanıt-*, *ürküt-* ~ *ürkit-*, *yalkıt-* vd.¹³⁹ Ekin destek ünlüsü, EAT'de düz ünlülüdür: *akıt-*, *eyit-*, *korıkıt-*; *okıT-*, *sapıT-* vd.¹⁴⁰

¹³⁶ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 491; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 10.

¹³⁷ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 127-128.

¹³⁸ Ek, *Tezkiretü's-Şalât ve Gâyetü'l-Müntehâ*'da da sürekli olarak düz ünlülüdür (Kalkan 2012: 27; Dinar 2013: 30).

¹³⁹ Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 95-96; Marcel Erdal, *Old Turkic Word Formation*, c. II, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1991, s. 760-797.

¹⁴⁰ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 139; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 117.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin destek ünlüsü, 16. ve 17. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde hem düz ünlülü hem yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Ünlü, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde sürekli olarak düzdür ve yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra geçtiği örnekte uyuma bağlı değildir.¹⁴¹

Ekin destek ünlüsü, *MİU*'da yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra geçtiği örnekte uyuma bağlıdır. Düz ünlülü bir tabandan sonra *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.¹⁴² *NAME* ve *AK*'de düz olan ek ünlüsü, yalnızca düz ünlülü tabanlardan sonra kullanılmaktadır.¹⁴³

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-it-}	1	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *aķıtması* 58a/1239.

Ekin destek ünlüsü, metinde düz ünlülü bir tabandan sonra geçtiği örnekte dudak uyumuna bağlıdır. Ancak yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir kullanımın bulunmaması, ekin uyum durumu konusunda yorum ve karşılaştırma olanağı vermemektedir.

1.6.2.2.1.1.4. {-(y)InçA} (Ulaç Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-(y)InçA} << ET {-GInçA}

Ek, ET'de {-GInçA} biçimindedir ve ekin ilk ünlüsü düzdür: *açkınça*, *bolmaķınça*, *turgınça*, *yitginçe* vd.¹⁴⁴ EAT'de ön sesindeki /G/ ünsüzleri düşen ekin ilk ünlüsü ET'de olduğu gibi düzdür: *çalınınca*, *geyince*, *olınca*, *ölince* vd.¹⁴⁵

¹⁴¹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 121-124.

¹⁴² Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 483-484.

¹⁴³ Aynı yazar, "Netâyıcı'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 10; Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 411.

¹⁴⁴ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 87.

¹⁴⁵ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 126.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin ilk ünlüsü, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %38 oranında bağlı olup **geçiş** evresindedir. Ek, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Ancak bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde sürekli olarak düz ünlülüdür. Ekin ilk ünlüsü, 18. yüzyıla ait hem Arap harfli hem çeviri yazılı metinlerde ise yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %70 oranında bağlıdır. Bu verilere göre ekin 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴⁶

Ekin ilk ünlüsü, *MIU* ve *NAME*'de düz ünlülü ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. *NAME*'de düz ünlülü bir tabandan sonra *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.¹⁴⁷ *AK*'de sürekli olarak düz olan ekin ilk ünlüsü, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.¹⁴⁸

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(y)IncA}	44	-
{-UncA}	-	9
Uyum oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban:

{-(y)IncA}: *aşmayınca* 57b/1232, *dükeninceye dek* 61b/1323, *gelince* 17b/349, *ininceye dek-dür* 18a/363-364, *yaykamayınca* 47b/1017 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-UncA}: *olunca-dır* 146b/3188 ~ *olunca-dur* 146b/3185, *toğuncaya dek* 146a/3182, *üfrülünceye dek* 130a/2827-2828, *yumunca* 63a/1349 vd.

Ekin ilk ünlüsü, metinde düz ünlülü ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Bu verilere göre 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {-(y)IncA} ekinin ilk ünlüsünün *TTMSM* de de aynı evrede

¹⁴⁶ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 124-130.

¹⁴⁷ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 486; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 16.

¹⁴⁸ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 128.

bulunduğu görülmektedir. Ekin düz ünlülü ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonraki uyum oranlarına dayanarak $\{-(y)IncA\} > \{-(y)XncA\}$ gelişimini tamamladığı söylenebilir.

1.6.2.2.1.1.5. {-mİş} (Öğrenilen Geçmiş Zaman Üçüncü Kişi Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-mİş} < ET {-mİş}

Ek, ET’de genellikle düz ünlüdür: *ermiş, ünmiş, yaratmış* vd.¹⁴⁹ EAT’de sürekli olarak düz ünlüdür: *kararmış, köyinmiş, virmişdür* vd.¹⁵⁰

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

EAT metinlerinde sürekli olarak *esre* ile yazılan ek, Klasik Osmanlı Türkçesine ait harekeli metinlerde de yazım geleneğinin sürdürülmesine bağlı olarak uyum dışında kalmıştır. Ek, 16. yüzyıla ait metinlerde sürekli düz ünlüdür ve **uyumsuzluk** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde genellikle düz ünlülü iken *Delā’il*’de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlıdır. Kartallıoğlu’na göre bu eserden yola çıkarak yazım geleneğine karşın ekin söyleyişte büyük oranda uyumlu olduğu ve özellikle ağız özelliklerini yansıtan eserlerde yazıya geçirildiğini söylemek mümkündür. 17. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde de sürekli olarak düz ünlülü olan ek, bu yüzyılda **düzensizlik** evresindedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde genellikle düz ünlülü olan ek, iki örnekte (%6 oranında) yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlıdır ve **düzensizlik** evresindedir. Bu da uyumun en azından söyleyişte devam ettiğini gösterir. Ek, bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde ise dudak uyumuna bağlıdır.¹⁵¹

Ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma *MİU*’da %67 oranında, *NAME*’de %88 oranında bağlıdır. *NAME*’de düz ünlülü bir tabandan sonra *ters uyumsuzluk* bu-

¹⁴⁹ Örneklerine yer verilmemiş olsa çok seyrek olarak ekin yuvarlak ünlülü biçiminin de bulunduğu belirtilmektedir (Gabain 2007: 81).

¹⁵⁰ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 121.

¹⁵¹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 134-140.

lunmaktadır.¹⁵² AK’de ise EAT’de olduğu gibi sürekli olarak düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.¹⁵³

Ekin TTMSM’deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-mİş(lAr)}	41	11
Uyum oranı	%100	%0

Düz ünlülü taban:

{-mİş}: *bilmiş* 27a/561, *dimişler* 27a/565, *ışmarlamışdur* 165a/3600, *kılmışdur* 43a/912, *virmişdür* 13b/268 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-mİş(lAr)}: *bulmuşlar* 107a/2319, *buyurulmuşdur* 120a/2603, *komışdur* 42b/905, *olmuşdur* 99a/2145, *ögülmüşdür* 6a/96 vd.

Ek, metinde sürekli olarak düz ünlülüdür ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir. Bu veriye göre 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **düzensizlik** evresinde bulunan {-mİş} ekinin TTMSM’de **uyumsuzluk** evresinde olduğu görülmektedir.¹⁵⁴ Ekin 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerdeki dudak uyumu sürecinin TTMSM’deki süreçten daha ileri bir seviyede olduğu söylenebilir.

1.6.2.2.1.1.6. {+(s)I(n+)} (Teklik Üçüncü Kişi İyelik Eki)¹⁵⁵

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+(s)I(n+)} < ET {+(s)I(n+)}

Ek, ET ve EAT’de düz ünlülüdür: *adasi*, *uluşi*; *adı*, *atası*, *gözi*, *kapusına*, *kulna*.¹⁵⁶

¹⁵² Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 491; aynı yazar, “Netâycü’l-A’ mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 14.

¹⁵³ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 128.

¹⁵⁴ *Tezkiretü’ş-Şalât*’ta ekin yuvarlak ünlülü biçiminin de bulunduğu belirtilmiştir: *buyurmuş* (Kalkan 2012: 27).

¹⁵⁵ Tartışmalı bir konu olan iyelik üçüncü kişi ve biçim birimi için bk. *Biçim Bilgisi Özellikleri: Teklik Üçüncü Kişi İyelik Eki*.

¹⁵⁶ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 71; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 12-13.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Klasik Osmanlı Türkçesinde yuvarlak ünlülü biçimleri de bulunan ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %33 oranında, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde %30 oranında ve 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde %27 oranında uyuma bağlıdır. Ek, bu yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **düzensizlik** evresindedir. Çeviri yazılı metinlerde 16. yüzyılda görülmeye başlanıp sonraki yüzyıllarda sürdürülen uyumlu örnekler, yazım geleneğinin sürdürülmesine bağlı olarak Arap harfli metinlere genellikle yansımamaktadır. Ancak 17. yüzyıla ait çeviri yazılı metinler ile dönemin diğer eserlerinde de düzensizlik evresinde olan ek, Arap harfli olan *Delâ'il-i Nübüvvet* ve *Kitâb-ı Şatabiyye Tercümesi* metinlerinde **geçiş** evresine yaklaşmaktadır.¹⁵⁷

Ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma *MIU* da %38 oranında, *NAME*'de %25 oranında bağlıdır. Bu metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra çok sayıda *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.¹⁵⁸ *AK*'de genel olarak düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra üç örnek dışında uyuma bağlı değildir.¹⁵⁹

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+(s)I(n+)} ~ {+yı(n+)}*	2211	313
{+(s)U(n+)} ~ {+yu}*	3	109
Uyum oranı	%99	%25

* Ek, yalnızca *şu* sözcüğünde {+yı(n+)} ~ {+yu} biçimleri ile kullanılır.

Düz ünlülü taban:

{+(s)I(n+)}: *babası* 65a/1394, *eli* 94b/2047, *kaplanması* 66b/1427, *süre-si* 58b/1249, *yigirmi sekizi* 54a/1154 vd.

{+(s)U(n+)}: *mişlü* 6b/110, *şifâtu* 5b/85, *zâtu* 5b/85.

¹⁵⁷ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 140-160.

¹⁵⁸ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 488-489; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 11-12.

¹⁵⁹ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 131.

Yuvarlak ünlülü taban:

{+(s)I(n+)}: *bölügi* 51a/1084, *gözi* 154a/3357, *hüzninden* 158b/3453, *uykusu* 67b/1450, *yüzi* 48a/1027 vd.

{+(s)U(n+)}: *borcundan* 18a/365, *köpüğünü* 132a/2870, *kulunu* 4a/52, *omuzu* 56b/1215, *yolu* 94b/2043 vd.

{+yı(n+)}: *şuyı* 66b/1434 (3 yerde), *şuyından* 45a/963, *şuyunuş* 66b/1430.

{+yu}: *şuyu* 132a/2868 (2 yerde).

İkili Biçimler:

borcı 164a/3571 (1 yerde) ~ *borcu* 18a/365 (1 yerde), *burnı* 162a/3525 (1 yerde) ~ *burnu* 153a/3331 (2 yerde), *buyurduğı* 9b/173 (1 yerde) ~ *buyurduğu* 9b/174 (1 yerde), *çıkarduğı* 85a/1838 (1 yerde) ~ *çıkarduğu* 99b/2151 (1 yerde), *günü* 4b/73 (19 yerde) ~ *günü* 69a/1480 (3 yerde), *huşuşı* 74a/1591 (1 yerde) ~ *huşuşu* 118a/2566 (2 yerde), *hūyı* 52b/1123 (2 yerde) ~ *hūyu* 141b/3084 (1 yerde), *hükmi* 31a/649 (16 yerde) ~ *hükümü* 2b/27 (8 yerde), *idügi* 14b/291 (9 yerde) ~ *idüğü* 31b/664 (2 yerde), *mülki* 13b/267 (3 yerde) ~ *mülkü* 13b/265 (3 yerde), *oğlı* 10b/197 (4 yerde) ~ *oğlu* 48b/1034 (7 yerde), *okuduğı* 149a/3249 (4 yerde) ~ *okuduğu* 49b/1053 (1 yerde), *olduğı* 21b/442 (26 yerde) ~ *olduğuna* 19a/387 (9 yerde), *Resūli* 10b/205 (1 yerde) ~ *Resülü* 164a/3570 (1 yerde), *şifāti* 2b/21 (5 yerde) ~ *şifātu* 5b/85 (1 yerde), *şuyı* 66b/1434 (5 yerde) ~ *şuyu* 132a/2868 (2 yerde), *üci* 54a/1155 (2 yerde) ~ *ücü* 107b/2331 ~ *üçü* 162a/3530 (= 3 yerde), *vücūdı* 7a/120 (2 yerde) ~ *vücūdu* 14b/293 (3 yerde), *yüzi* 48a/1027 (16 yerde) ~ *yüzü* 153b/3346 (3 yerde), *zāti* 2b/21 (21 yerde) ~ *zātu* 5b/85 (1 yerde).

Ek, metinde uyuma düz ünlülü tabanlardan sonra %99 oranında bağlıdır. 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde görülmeyen *ters uyumsuzluk*, *TTMSM* de *mişlü* 6b/110, *şifātu* 5b/85, *zātu* 5b/85 örneklerinde bulunmaktadır. *Ters uyumsuzluğun* belirlendiği üç sözcüğün ikisinde ikili biçim bulunmaktadır: *şifāti* 2b/21 (5 yerde) ~ *şifātu* 5b/85 (1 yerde), *zāti* 2b/21 (21 yerde) ~ *zātu* 5b/85 (1 yerde).

Ek, metinde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %25 oranında bağlıdır. Bu veriye göre 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra **düzensizlik** evresinde bulunan {+(s)I(n+)} ekinin *TTMSM* de de aynı

evrede olduğu görülmektedir.¹⁶⁰ Metinde *ters uyumsuzluk* ile ikili biçimlerin birçok sözcükte görülmesi ise dudak uyumu sürecinin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra ilerleme yolunda olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

1.6.2.2.1.2. Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde Düz Ünlülü Olan Ekler

1.6.2.2.1.2.1. {+(y)I} (Belirtme Durumu Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+(y)I} < ET {+(X)G}

ET'de {+(X)G} biçiminde olan ekin ünlüsü dudak uyumuna bağlıdır: *altunug*, *ayıgıg*, *ezüküg* vd.¹⁶¹ EAT'de ekin yalnızca düz ünlülü biçimi bulunmaktadır: *anı*, *gönlümi*, *kitābı*, *sözi* vd.¹⁶²

Ekin kökeni ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. EAT'de, ekin ET'de kullanılan biçimindeki /-G/ ünsüzlerinin eriyip yitmesinden sonra destek ünlülerinin belirtme durumu eki olarak kullanıldığı görüşü yaygın idi.¹⁶³ Ancak Canpolat'ın konu ile ilgili bir çalışması,¹⁶⁴ bu yaygın görüşün yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Ona göre ek /-G/ ünsüzlerinin erimesi sonucu oluşsaydı ekin yuvarlak ünlülü olması gerekirdi.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerin tümünde düz ünlülü olduğu için yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyum bulunmamaktadır. Bu yüzden ek, bu yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **uyumsuzluk** evresindedir. 16. ve 17. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde de düz ünlülü olan ek, 18. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde uyuma büyük oranda bağlıdır. Kartallıoğlu, genelde dudak uyumuna en son bağlanan ekler olarak kabul edilen "I" sınıfı eklerin bir bölümü Arap harfli metinlerde dudak uyumuna bağlansa da belirtme durumu ekinin alfabenin değiştirildiği zamana kadar

¹⁶⁰ *Tezkiretü's-Şalât ve Ğāyetü'l-Müntehā*'da genellikle düz ünlülü olan ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnek dışında uyuma bağlı olmadığı belirtilmiştir (Kalkan 2012: 26-27; Dinar 2013: 32-33).

¹⁶¹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 64.

¹⁶² Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 31-33.

¹⁶³ Zeynep Korkmaz, "Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 211.

¹⁶⁴ Mustafa Canpolat, "Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine", *Türkoloji Dergisi*, c. X, S. 1, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1992, s. 9-11.

sürekli olarak *ye* ile yazılmasına bağlı olarak “I” sınıfı ekler içinde dudak uyumuna en son bağlanan ek olduğunu belirtmektedir.¹⁶⁵

MİU ve *NAME*’de genellikle düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnek dışında uyuma bağlı değildir. Bu metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnekte *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.¹⁶⁶ *AK*’de de genellikle düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bir örnek dışında uyuma bağlı değildir.¹⁶⁷

Ekin TTMSM’deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+(y)I}	808	63
{+(y)U}	-	8
Uyum oranı	%100	%11

Düz ünlülü taban:

{+(y)I}: ‘*adâletini* 110a/2382, *değnegi* 24b/507, *oğumağı* 148b/3237, *rızâyı* 37a/783, *yerini* 82a/1767 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{+(y)I}: *altını* 15b/313, *e’üzüyü* 150b/3282, *gümüşi* 15b/309, *mülkünü* 13b/265, *vücûdî* 28a/580 vd.

{+(y)U}: *gümüşi* 16b/327, *hükümü* 2b/28, *korğuyu* 79a/1699, *yolu* 94b/2045 (5 yerde).

İkili Biçimler:

gümüşi 15b/309 (2 yerde) ~ *gümüşi* 16b/327 (1 yerde), *hükmi* 126b/2744 (1 yerde) [ayrıca *hükmini* 30a/628 (3 yerde)] ~ *hükümü* 2b/28 (1 yerde).

Ek, metinde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %11 oranında bağlıdır. Birkaç örnekte de ikili biçim görülmektedir. Bu verilere göre 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde sürekli olarak düz ünlülü olup **uyumsuzluk** evresinde bulunan {+(y)I} ekinin *TTMSM*’de az da olsa uyumlu örneklerinin görüldüğü **düzensizlik**

¹⁶⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 161-168.

¹⁶⁶ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 483; aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 11.

¹⁶⁷ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 130.

evresinde bulunduğu görülmektedir.¹⁶⁸ Buna dayanarak ekin metindeki uyum sürecinin 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerdeki süreçten daha ileri bir düzeyde olduğu söylenebilir. Bu durumda söyleyişte var olan uyumun bir bölümünün metne yazıya yansdığı düşünülebilir.

1.6.2.2.1.2.2. {-(y)IcAK} (Ulaş Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

ET’de ve ÖTT’de bulunmayan ekin ilk ünlüsü EAT’de düz ünlülüdür: *gidicek, göricek, olıcak; degicek, öliceğ, süriceğ* vd.¹⁶⁹

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin ilk ünlüsü, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde EAT’deki biçimini korumakta olup yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir. 17. yüzyılda ilk hecesinde yuvarlak ünlü görülmeye başlanan ek, bu yüzyıldaki Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %33 oranında bağlıdır. Bu yüzyıla ait olan *Rāfi*’de düz ünlülü bir tabandan sonra ekin yuvarlak ünlülü biçiminin gelmesi ile *ters uyumsuzluk* ortaya çıkmaktadır. Ancak ek, 17. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde düz ünlülüdür. Yuvarlak ünlülü biçimlerin sürdürüldüğü 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyum oranı %25’tir. Bu verilere göre ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyumsuzluk** evresinde, 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **düzensizlik** evresindedir.¹⁷⁰

Ek, *MİU* ve *NAME*’de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna bütünüyle bağlıdır. Bu metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra bazı örneklerde *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.¹⁷¹ *AK*’de genel olarak düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bir örnek dışında uyuma bağlı değildir.¹⁷²

¹⁶⁸ *Ġāyetü’l-Müntehā*’da sürekli olarak düz ünlülü olan ekin (Dinar 2013: 30) *Tezkiretü’ş-Şalāt*’ta birkaç örnekte yuvarlak ünlülü biçiminin de olduğu belirtilmiştir (Kalkan 2012: 26).

¹⁶⁹ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 139; Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 125-126.

¹⁷⁰ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s.168-173.

¹⁷¹ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 494; aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 15.

¹⁷² Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 131.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(y)IcAK}	16	18
Uyum oranı	%100	%0

Düz ünlülü taban: *başlayıcağ* 165b/3604, *gelicek* 160a/3487, *işidicek* 48a/1024, *kalkıcağ* 128b/2796, *kılıcağ* 166b/3631 vd.

Yuvarlak ünlülü taban: *gitmelü olıcağ* 85b/1848, *göricek* 70a/1506, *konıcağ* 67a/1444, *olıcağ* 35b/746, *uyuyıcağ* 161b/3524 vd.

17. ve 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki yuvarlak ünlülü biçimler *TTMSM*'de görülmez. Metinde EAT'deki düz ünlülü biçimin sürdürüldüğü ekin ilk ünlüsü, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir. Bu verilere göre 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **düzensizlik** evresinde bulunan {-(y)IcAK} ekinin *TTMSM*'de **uyumsuzluk** evresinde bulunduğu görülmektedir.¹⁷³ Bu durumda ekin 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerdeki uyum sürecinin *TTMSM*'deki süreçten daha ileri bir düzeyde olduğu söylenebilir.

Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde toplam on altı örnekte geçmektedir. Bu yüzyılda ekin kullanımında azalma göze çarpmaktadır ve ekin 19. yüzyılın başında veya ortalarında düştüğü söylenebilir.¹⁷⁴ Ancak ekin 18. yüzyılda kullanımının azalmasına karşın *TTMSM*'de toplam otuz dört örnekte geçmesi ilgi çekicidir.

1.6.2.2.1.2.3. {-(y)IcI} (Eylemden Ad Türetme Eki)¹⁷⁵**Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:****EAT {-(y)IcI} << ET {-GUÇI}**

Ek, ET'de {-GUÇI} biçimindedir ve ekin ilk hecesi yuvarlak ünlülüdür: *kolğuçı*, *kınağuçı*, *ölürgüçi*.¹⁷⁶ EAT'de ön sesindeki /G/ ünsüzleri düşen ekin ünlüleri, iki örnek dışında düz ünlülüdür: *bilici*, *öldürici*, *yapıcı*, *yedürici* vd.; *korğucu*, *koparuci*.¹⁷⁷

¹⁷³ Ek, *Tezkiretü'ş-Şalât*'ta da sürekli olarak düz ünlülüdür (Kalkan 2012: 27).

¹⁷⁴ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 173.

¹⁷⁵ Kartallıoğlu, Eski Türkçedeki yapısı bakımından hem "I" sınıfı hem "U" sınıfı ekler arasında incelebilecek olan eki, "I" sınıfı ekler arasında incelemektedir. Biz de ekin ilk ünlüsünün Eski Anadolu Türkçesinde düzleşmesi nedeniyle eki "I" sınıfı ekler arasında incelemeyi uygun gördük.

¹⁷⁶ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 52-53.

¹⁷⁷ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 137.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16., 17. ve 18. yüzyıla ait metinlerinde düz ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna bütünüyle bağlıdır. Ekin ilk ünlüsü, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra geçtiği tek örnekte dudak uyumuna bağlıdır. Bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde de ekin ilk ünlüsü uyuma bağlıdır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise ek sürekli olarak düz ünlülüdür. Bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde ekin ilk ünlüsü bazı örneklerde dudak uyumuna bağlanmaya başlar. Ekin ilk ünlüsü, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %47 oranında bağlıdır. Ekin ikinci ünlüsü, 16. ve 17. yüzyıllara ait Arap harfli ve çeviri yazılı metinlerde düz ünlülü olduğu için uyuma bağlı değildir. 18. yüzyıla ait Arap harfli bir örnekte ekin ikinci ünlüsünün de yuvarlak olmasına bağlı olarak ek uyuma bütünüyle bağlıdır. Bu uyumlu örneğe göre ekin ikinci ünlüsünün uyuma bağlanma oranı %6 olur. Bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde ise ekin Arap harfleri ile düz ünlülü yazılmasına karşın Latin harfli yazılışlarda dört biçimi de bulunmaktadır ve ek uyuma bütünüyle bağlıdır. Bu durumda ekin 18. yüzyılın başlarında uyuma bağlandığı söylenebilir. Bu verilere göre ekin ilk ünlüsü 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum**, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyumsuzluk**, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresindedir. Ekin ikinci ünlüsü ise 16. ve 17. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **uyumsuzluk**, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **düzensizlik** evresindedir.¹⁷⁸

MİU da yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra tek örnekte geçen ekin ilk ünlüsü dudak uyumuna bağlı iken ekin ikinci ünlüsü bu örnekte uyuma bağlı değildir.¹⁷⁹ *NAME*'de geçmeyen ek, *AK*'de düz ünlülü tabanlardan sonra iki örnekte geçmektedir, örneklerin birinde *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.¹⁸⁰ Bu metinde, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir kullanımın bulunmaması, ekin uyum süreci konusunda yorum ve karşılaştırma olanağı vermemektedir.

¹⁷⁸ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 174-180.

¹⁷⁹ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 493.

¹⁸⁰ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 120.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(y)IcI}	61	3
{-UcI}	1	5
{-ucu}	-	1
Uyum oranı	Ekin ilk ünlüsünde: %98	Ekin ilk ünlüsünde: %78 Ekin ikinci ünlüsünde: %11

Düz ünlülü taban:

{-(y)IcI}: açıcıdur 3b/42, bağışlayıcıdur 7b/132, idicidür 3b/46, viricidür 2a/15, yaradıcıdur 4b/72 vd.

{-üci}: güci yeticidür 3a/38.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-ici}: getiricidür 5b/87, öldüricidür 6a/104, vücūda getiricidür 6a/99.

{-UcI}: görücidür 4a/55, şādır olucudur 8a/147-148, sürücidür 8b/157, vücūda getiricidür 6b/114, yürüdücidür 2b/28.

{-ucu}: rāzī olucudur 5a/84.

İkili Biçimler:

getiricidür 5b/87 (2 yerde) ~ [vücūda] getiricidür 6b/114 (1 yerde), [şādır] olucudur 8a/147-148 (1 yerde) ~ [rāzī] olucudur 5a/84 (1 yerde), [güci] yeticidür 5b/92 (2 yerde) ~ [güci] yeticidür 3a/38 (1 yerde).

Ekin ilk ünlüsü, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %98 oranında bağlıdır. *Ters uyumsuzluğun* görüldüğü *güci yeticidür 3a/38* örneği, ekin ilk ünlüsünün düz ünlülü tabanlardan sonra bütünüyle uyumlu olmasını engellemektedir. {-(y)IcI} ekinin ilk ünlüsünde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %78 oranında uyum bulunmaktadır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde bulunan {-(y)IcI} ekinin ilk ünlüsünün *TTMSM'*de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir. Ekin ilk ünlüsünde bir örnekte ikili biçim görülür: *getiricidür 5b/87 (2 yerde) ~ [vücūda] getiricidür 6b/114 (1 yerde)*.

Ekin ikinci ünlüsü ise yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %11 oranında bağlıdır. Bu veriye göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **düzensizlik** evresinde bulunan {-(y)IcI} ekinin ikinci ünlüsünün *TTMSM'*de de aynı evrede bulunduğu anla-

şılmaktadır. Ekin ikinci ünlüsünde bir örnekte ikili biçim görülür: [*şādır*] *olucudur* 8a/147-148 (1 yerde) ~ [*rāzī*] *olucudur* 5a/84 (1 yerde).

Ekin ünlüleri, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bir örnekte uyuma bütünüyle bağlıdır: [*rāzī*] *olucudur* 5a/84. Ekin ilk ve ikinci ünlüsünde belirlenen uyum oranlarının 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki ortalama uyum oranlarından fazla olduğu görülmektedir.¹⁸¹ Ekin ilk ünlüsünün *TTMSM*'de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %78 oranında bağlı olmasına dayanarak ekin ilk ünlüsünün **geçiş** evresini tamamlamak üzere olup **uyum** evresine oldukça yaklaştığı söylenebilir.

1.6.2.2.1.2.4. {-I} (Eylemden Eylem Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-I} < ET {-X}I-

Ekin destek ünlüsü, ET'de dudak uyumuna bağlıdır: *katıl-*, *örtül-*, *tiril-*, *tökülü* vd.¹⁸² Ekin destek ünlüsü, EAT'de genellikle düz ünlüdür; ancak yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra az da olsa uyumlu örnekler görülür: *düzilse*, *konılmış*, *öğilse* vd.; *yoruldu*, *yorulur*.¹⁸³

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra *Bahriyye*'deki *ters uyumsuzluk* örnekleri nedeniyle %95, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %40 oranında uyuma bağlıdır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra *Rāfi*'deki *ters uyumsuzluk* örnekleri nedeniyle %93, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %57 oranında uyuma bağlıdır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise düz ünlülü tabanlardan sonra *ters uyumsuzluk* görülmez, ek uyuma bütünüyle bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra ise uyum oranı %52'dir. Ek, 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra **geçiş** evresindedir. 17. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde ise ekin uyuma bağlanmak üzere olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzyılda Arap harfli ve çeviri yazılı metinler ile *Seyahatname*'de ortalama uyum oranının %64 olması, ekin **geçiş** evresinde bulunduğunu göstermektedir.

¹⁸¹ *Tezkiretü's-Şalāt*'ta verilen *okuducu* ve *okuyucu* örneklerinden ekin ilk ünlüsünün uyuma bağlı olduğu, ikinci ünlüsünün ise uyuma bağlı olmadığı anlaşılmaktadır (Kalkan 2012: 27). *Gāyetü'l-Müntehā*'da ekin iki ünlüsü de sürekli olarak düzdür (Dinar 2013: 30-31).

¹⁸² A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 59.

¹⁸³ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 38.

Kartallıoğlu'na göre ekin 18. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde bütünüyle uyumlu olmasına dayanarak 18. yüzyılın sonlarına doğru dudak uyumuna bağlandığı kabul edilebilir.¹⁸⁴

Ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma *MIU*'da belirli oranda, *NAME*'de bütünüyle bağlıdır. Bu metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra bazı örneklerde *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.¹⁸⁵ Ek, *AK*'de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra iki örnek dışında olarak uyuma bağlıdır.¹⁸⁶

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-II-}	88	6
{-UI-}	3	10
Uyum oranı	%97	%63

Düz ünlülü taban:

{-II-}: *açılır* 67b/1449, *girilmez* 97a/2102, *şatılık* 18b/378, *virilen* 14b/284, *yazılmışdur* 146a/3173 vd.

{-ül-}: *işidülse* 9a/163 (2 yerde), *işidüldikde* 8b/161.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-II-}: *görülen* 21b/439 (2 yerde), *kurilup* 80b/1733 (2 yerde), *üfrilüp* 44b/944, *üfürilüp* 68b/1477.

{-UI-}: *bozuldı* 28b/591, *buyurulmuşdur* 120a/2603, *dilleri tutulsa gerekdür* 85a/1832, *şavrulsa gerekdür* 79a/1708, *yorulmazlar* 42a/898 vd.

Ek, metinde dönüşlülük işlevinde kullanıldığı tüm örneklerde uyuma bağlıdır: *derilse-ler gerekdür* 70b/1513, *dikilme* 45b/975, *dilleri tutulsa gerekdür* 85a/1832, *egildükde* 151a/3286, *tarılmağa* 105a/2280, *tarılması* 105a/2280, *yaşıldukda* 158a/3447, *yorulmazlar* 42a/898 vd.

¹⁸⁴ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 180-192.

¹⁸⁵ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 492; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 15.

¹⁸⁶ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 129.

İkili Biçimler:

bozil- 161a/3505 (1 yerde) ~ *bozul-* 28b/591 (3 yerde), *işdil-* 149b/3250 (1 yerde) ~ *işidül-* 9a/163 (3 yerde), *kurıl-* 80b/1733 (2 yerde) ~ *kurul-* 83a/1787 (1 yerde), *üfril-* 44b/944 ~ *üfüril-* 68b/1477 (=2 yerde) ~ *üfrül-* 130a/2827 (1 yerde).

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra *işidülse* 9a/163 (2 yerde), *işidüldikde* 8b/161 örneklerindeki *ters uyumsuzluk* nedeniyle uyuma %97 oranında bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyum oranı %63'tür. Bu verilere göre 16., 17. ve 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde bulunan $\{-(I)l-\}$ ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir.¹⁸⁷ Metinde ekin dönüşlülük işlevinde kullanıldığı tüm örneklerde uyuma bağlı olması ilgi çekicidir. Ayrıca birkaç sözcükte görülen ikili biçimler, sözcüklerin uyuma bağlanma yolunda olduğunu göstermektedir.

1.6.2.2.1.2.5. $\{-(I)n-\}$ (Eylemden Eylem Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT $\{-(I)n-\}$ < ET $\{-(X)n-\}$

ET'de yuvarlak ünlülü biçimi de bulunan ek, dudak uyumuna bağlıdır: *alın-*, *bin-*, *kılın-*, *ötün-*.¹⁸⁸ EAT'de ise düz ünlülüdür ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir: *bulınduk*, *görindi*, *urındı* vd.¹⁸⁹ Ek, bu dönemde çok seyrek de olsa uyuma bağlanabilir: *olun-*.¹⁹⁰

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %38 oranında bağlıdır ve **düzensizlik** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra %10 oranında görülen *ters uyumsuzluğa* bağlı olarak uyuma %90 oranında bağlıdır. Ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %67 oranında bağlıdır ve **geçiş** evresindedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %83 oranında bağlı olan ek, **uyum** evresindedir. Bu yüzyıla ait söz konusu metinlerde uyum oranını düşüren, diğer eklerde de kalıp-

¹⁸⁷ *Gāyetü'l-Müntehā*'da da **geçiş** evresinde bulunan ekin (Dinar 2013: 38) *Tezkiretü's-Şalāt*'ta genellikle düz ünlülü olup yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra bir örnek dışında uyuma bağlı olmadığı görülmektedir (Kalkan 2012: 27).

¹⁸⁸ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 59.

¹⁸⁹ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 38.

¹⁹⁰ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 140.

laşmış yazımı yansıtan *Tuhfe* eseridir. Ek, 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait çeviri yazılı metinlerde uyuma bağlıdır.¹⁹¹

Ek, *Mehekkül-‘İlim ve’l-‘Ulemā*’da yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Düz ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnekte *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.¹⁹² Ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonraki uyum oranı, *NAME*’de %97, *AK*’de %46’dır.¹⁹³

Ekin TTMSM’deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-In-}	53	-
{-Un-}	-	113
Uyum oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban:

{-In-}: *geçinen* 73b/1582, *idindim* 99b/2150, *kılınur* 115b/2503, *silkinüp* 76b/1649, *takınmada* 26b/549 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-Un-}: *bulunup* 161b/3519, *görüne* 45a/962, *hişāb olunup* 85a/1831-1832, *naķil olunurken* 43b/928, *zikir olunacak* 37b/798 vd.

Ek, metinde hem düz hem yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {-In-} ekinin *TTMSM*’de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir.¹⁹⁴ Metindeki uyum oranı, yüzyıla ait metinlerin ortalama oranından daha fazladır. Ekin düz ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonraki uyum oranlarına dayanarak {-In-} > {-Xn-} gelişimini tamamladığı söylenebilir.

¹⁹¹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 193-203.

¹⁹² Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemā İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 492-493.

¹⁹³ Aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 16; Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 130.

¹⁹⁴ *Gāyetü’l-Müntehā*’da yazar ekin ünlüsünü büyük ölçüde yazmadığı için ekin durumunun çok sağlıklı olarak izlenemediği, ekin ünlüsünün yazıldığı az sayıda örnekte de ikili durumun bulunduğu belirtilmektedir (Dinar 2013: 38-39).

1.6.2.2.1.2.6. {+(I)ncI} (Addan Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+(I)ncI} << ET {+(X)ncç}

ET’de {+(X)ncç} biçiminde olan ekin destek ünlüsü dudak uyumuna bağlıdır: *bişinç, onunç, sekizinç, törtünç, toközünç, üçünç*.¹⁹⁵ Gülsevin, EAT’de *dördüncü* örneğine dayanarak ekin destek ünlüsünün dudak uyumuna bağlı olduğunu belirtirken¹⁹⁶ Timurtaş düz ünlülü örneklerini vermektedir: *dördüncü, üçüncü*.¹⁹⁷

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin destek ünlüsü, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %85 oranında bağlıdır. %29 oranına denk gelen dört örnekte ise ekin destek ünlüsünün yanında ekin kendi ünlüsü de uyuma bağlıdır. EAT’de **düzensizlik** evresinde olan ek, 16. yüzyılda **geçiş** evresindedir. Ekin destek ünlüsü, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %85 oranında bağlıdır. Ancak ekin ünlüsü söz konusu metinlerde kalıplaşmış yazıma bağlı olarak düz ünlülü olduğu için ekin **geçiş** evresinde olduğu söylenebilir. Ekin destek ünlüsü, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlıdır. Ekin ünlüsü ise sürekli olarak düzdür ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir. Kartallıoğlu’na göre bu yine kalıplaşmış yazıma bağlanabilir; ancak ekin bu yüzyılda birkaç çeviri yazılı metinde yuvarlak ünlülü tabandan sonra uyuma bağlı olması, uyumun 18. yüzyılın sonunda tamamlandığını göstermektedir.¹⁹⁸

MİU, *NAME* ve *AK*’de ekin destek ünlüsü uyuma bağlı iken ekin ünlüsü uyuma bağlı değildir.¹⁹⁹

¹⁹⁵ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 75.

¹⁹⁶ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 118.

¹⁹⁷ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 77.

¹⁹⁸ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 203-210.

¹⁹⁹ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 494; aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 9; Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 127.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+Incl}	166	-
{+UncI}	-	287
Uyum oranı	%100	Ekin destek ünlüsünde: %100 Ekin ünlüsünde: %0

Düz ünlülü taban:

{+Incl}: *altmışıncı* 124b/2710, *beşinci* 14b/286, *kırkıncı* 75b/1623, *sekizinci* 15a/299, *yetmişinci* 125b/2722 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{+UncI}: *dördüncü* 14b/283, *onuncu* 44a/940,), *otuzuncu* 74b/1606, *toğuzuncu* 26a/543, *üçüncü* 9a/169 vd.

Ekin destek ünlüsü, metinde düz ünlülü ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Buna göre, ekin destek ünlüsünde dudak uyumu sürecinin tamamlandığı söylenebilir: {+(I)ncI} > {+(X)ncI}. Ancak ekin ünlüsü sürekli olarak düzdür ve uyuma bağlı değildir. Ekin ünlülerinin metindeki bu durumları, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki durumlarla aynıdır.²⁰⁰ Kartallıoğlu, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra ekin yardımcı ünlüsünün uyumlu olmasına bağlı olarak ek ünlüsünün de aslında uyumlu olduğunu; ancak kalıplaşmış yazım nedeniyle yazıya yansımadığını ve *Persenk*'te yazım-söyleyiş farkının ortaya konulduğunu belirtmektedir.²⁰¹ Bu doğrultuda söyleyişte uyumlu olan ek ünlüsünün metinde de kalıplaşmış yazım nedeniyle yazıya yansımadığı düşünülebilir.

1.6.2.2.1.2.7. {-Iş} (Eylemden Ad Türetme Eki)**Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:****EAT {-Iş} < ET {-Xş}**

Ek, ET'de dudak uyumuna bağlıdır: *küsüş*, *sığış*, *uruş* vd.²⁰² EAT'de düz ünlülüdür: *depreniş*, *toğış*.²⁰³

²⁰⁰ Ekin ünlülerindeki durumlar, *Tezkiretü 'ş-Şalât ve Gâyetü'l-Müntehâ*'da da aynıdır (Kalkan 2012: 27; Dinar 2013: 31).

²⁰¹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 210.

²⁰² A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 55.

²⁰³ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 135.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra tek örnekte (%14 oranında) uyuma bağlı olan ek, **düzensizlik** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %66 oranında bağlıdır ve **geçiş** evresindedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde geçmeyen ek, çeviri yazılı metinlerde uyuma bağlıdır.²⁰⁴

NAME ve *AK*'de geçmeyen ek, *MİU* da yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra geçtiği örnekte dudak uyumuna bağlıdır.²⁰⁵

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-Iş}	3	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *eniş* 82b/1786, *yaşlış* 34b/727 (2 yerde).

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Ancak yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir örnek kullanımın bulunmaması, ekin uyum durumu konusunda yorum ve karşılaştırma olanağı vermemektedir.

1.6.2.2.1.2.8. {-Iş-} (Eylemden Eylem Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-Iş-} < ET {-X}ş-}

Ek, ET'de dudak uyumuna bağlıdır: *körüş-*, *tapış-*.²⁰⁶ EAT'de çoğunlukla düz ünlülü olan ekin çok seyrek de olsa uyuma bağlandığı örnekler görülebilir: *başış-*, *görüş-*, *seviş-*; *kucuş-*.²⁰⁷

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma düz ünlülü tabanlardan sonra %86 oranında, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %62 oranında bağlıdır. Düz ünlülü tabanlardan sonra görülen *ters uyumsuzluklar*, dilde yuvarlak ünlülü biçimlerin yayıl-

²⁰⁴ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 210-212.

²⁰⁵ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 486.

²⁰⁶ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 60.

²⁰⁷ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 141.

maya başladığına kanıt sayılabilir. Ek, 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli ve çeviri yazılı metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır.²⁰⁸

MİU da ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir kullanımı bulunmadığı için ekin uyum durumu konusunda yorum ve karşılaştırma olanağı bulunmamaktadır. Metinde düz ünlülü bazı tabanlardan sonra ekin yuvarlak ünlülü biçimlerinin kullanılması, *ters uyumsuzluğa* neden olur.²⁰⁹ Ek, *NAME*'de yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra kullanıldığı örnekte dudak uyumuna bağlıdır.²¹⁰ *AK*'de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra kullanıldığı beş örneğin dördünde uyumlu olan ek, uyuma %80 oranında bağlıdır.²¹¹

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-Iş-}	26	-
{-Uş-}	-	3
Uyum oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban:

{-Iş-}: *değişdikde* 15b/309, *irişe* 84a/1813, *karışdursa* 28b/599, *şıkışup* 70b/1513, *yapışmış* 76b/1654 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-Uş-}: *dögüşdürmek* 132b/2883, *dögüşmekdür* 130a/2823, *kaşuşdurmak* 161a/3505.

Ek, metinde düz ünlülü ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Bu verilere göre 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {-Iş-} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir. Ekin metinde düz ünlülü ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonraki uyum oranlarına dayanarak {-Iş-} > {-Xş-} gelişimini tamamladığı söylenebilir.

²⁰⁸ Yavuz Kartalhoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 212-218.

²⁰⁹ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 493.

²¹⁰ Aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 14.

²¹¹ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 130.

1.6.2.2.1.2.9. {+IIK} (Addan Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+IIK} < ET {+HXK}

Ek, ET’de dudak uyumuna bağlıdır: *ağılık, suwluğ, yimişlik; bugralık, özlük* vd.²¹² Timurtaş, EAT’de çoğunlukla düz ünlülü olan ekin uyuma bağlandığı örneklerin de bulunduğunu belirtir: *ayruluk, konukluk, kullığına, kullukda* vd.²¹³ Gülsevin ise yuvarlak ünlülü tabanlara düz ünlülü biçim gelse de uyumun varlığını kabul eder: *açlık, kuşluk, oğruluk, sayruluk, tanukluk, yoksulluk* vd.²¹⁴

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %27 oranında bağlı olan ek, EAT’deki **düzensizlik** evresini sürdürmektedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma düz ünlülü tabanlardan sonra %67 oranında, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %82 oranında bağlıdır. Düz ünlülü tabanlardan sonra görülen *ters uyumsuzluklar*, bu yüzyılda yuvarlak ünlülü biçimlerin yaygın olduğunu gösterir. Ek, bu yüzyılda **geçiş** evresinin sonlarındadır. Düz ünlülü tabanlar hesaba katılmazsa yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra ekin **uyum** evresinde olduğu söylenebilir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra bütünüyle uyumlu olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %46 oranında bağlı olup **geçiş** evresindedir.²¹⁵

MİU da yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra geçtiği örnekte uyuma bağlı olan ek, *NAME*’de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %88 oranında bağlıdır. Bu metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra bazı örneklerde *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.²¹⁶ Ek, *AK*’de de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma büyük oranda bağlıdır.²¹⁷

²¹² A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 44; Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 84.

²¹³ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 39.

²¹⁴ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 117-118.

²¹⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 219-230.

²¹⁶ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 493; aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 16-17.

²¹⁷ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 129.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+IIK+}	55	3
{+IUK+}	2	21
Uyum oranı	%97	%88

Düz ünlülü tabanlar:

{+IIK+}: *aydınlık* 23b/483, *cāhil-likdür* 116a/2517, *enliliği* 85b/1844, *peygamberlik* 63b/1363, *yıllık* 82b/1785 vd.

{+IUK+}: *eylügi* 112b/2445, *eylükden* 113a/2448.

Yuvarlak ünlülü tabanlar:

{+IIK+}: *karānülüğında* 73a/1576, *karānülüğ* 23b/484 (2 yerde).

{+IUK+}: *büyükülüğü* 80a/1721, *günlük* 84b/1821, *koğuculuğ* 75b/1632, *şovukluk* 25b/526, *uzunluğa* 57a/1221 vd.

İkili Biçimler:

eylik 174b/3800 (4 yerde) ~ *eylüK+* 113a/2448 (2 yerde).

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %97 oranında bağlıdır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde görülmeyen *ters uyumsuzluk*, TTMSM'de iki örnekte görülmektedir: *eylügi* 112b/2445, *eylükden* 113a/2448. Ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %88 oranında bağlıdır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra **geçiş** evresinde bulunan {+IIK} ekinin TTMSM'de **uyum** evresinde bulunduğu görülmektedir.²¹⁸ Bu durumda ekin metindeki uyum sürecinin 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerdeki süreçten daha ileri bir düzeyde olduğu söylenebilir.

²¹⁸ *Tezkiretü's-Şalāt*'ta yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bazı örneklerde uyuma bağlandığı görülen ekin/ilgecin (Kalkan 2012: 27) *Ġāyetü'l-Müntehā*'da, ünlüsünün gösterildiği örneklerde, uyuma büyük oranda bağlandığı belirtilmektedir (Dinar 2013: 36-37).

1.6.2.2.1.2.10. {mI} (Soru Eki/İlgeci)

Ekin/İlgecin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {mI} < ET {mU} ~ {GU}

ET’de yaygın olarak {mU}, yalnızca kitabelerde {GU} biçiminde olan ek,²¹⁹ EAT’de sürekli olarak düz ünlüdür: *degül mi, doğdı mı, sakınur mı, uyıya mı* vd. Kalıplaşmış yazımın son zamanlara kadar sürdüğü belirtilmektedir.²²⁰

Ekin/İlgecin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek/ilgeç, 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde sürekli olarak düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra **uyumsuzluk** evresindedir. Ancak 18. yüzyıla ait birkaç çeviri yazılı metinde uyuma bağlıdır.²²¹

MIU, *NAME* ve *AK*’de de EAT’de olduğu gibi sürekli düz ünlülü olan ek/ilgeç, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.²²²

Ekin/İlgecin TTMSM’deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{mI}	20	4
Uyum oranı	%100	%0

Ek/ilgeç, metinde, EAT metinleri ile 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde olduğu gibi, sürekli olarak düz ünlüdür. Buna göre {mI} ekinin/ilgecinin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra *TTMSM*’de de **uyumsuzluk** evresinde olduğu görülmektedir.

²¹⁹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 106.

²²⁰ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 37.

²²¹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 230-232.

²²² Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 483; aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 9; Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 129.

1.6.2.2.2. “U” Sınıfı Ekler

1.6.2.2.2.1. Eski Türkçe Dönemi’nden Beri Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler

1.6.2.2.2.1.1. {+ArU} (Yön Gösterme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+ArU} < ET {+GARU}

Ekin ikinci ünlüsü, ET’de yuvarlaktır: *küngerü, sangaru, tabğaçgaru*.²²³ EAT’de ön sesindeki /G/ ünsüzleri düşen ekin ikinci ünlüsü yuvarlaktır: *içerü, yukaru; aņaru, ilerü*.²²⁴ Ekteki dudak uyumu ekin kendi ünlüleri için söz konusudur.²²⁵

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %58 oranında bağlı olan ek, **geçiş** evresindedir; ancak ekin düz ünlülü biçimleri yaygın değildir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin ikinci ünlüsü sürekli olarak yuvarlaktır. Bu durum, ekin durumunun kesin olarak belirlenmesinde yeterli olmasa da ekin söz konusu metinlerde **uyumsuzluk** evresinde olduğunu göstermektedir. Bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde ise 16. yüzyılda başlayan düzleşmelerin sürdüğü görülmektedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma %22 oranında bağlı olan ek, **düzensizlik** evresindedir. Bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlere göre ekte 18. yüzyılın başlarında tam bir uyumdan söz edilemez, ekin yüzyılın sonunda uyuma bağlandığı söylenebilir.²²⁶

Ekin ikinci ünlüsü, *MİU*, *NAME* ve *AK*’de sürekli olarak yuvarlaktır ve dudak uyumuna bağlı değildir.²²⁷

²²³ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 65.

²²⁴ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 74; Gürer Gülsevin-Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s. 153.

²²⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 237.

²²⁶ Aynı yazar, *age.*, s. 237-241.

²²⁷ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 484; aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 19; Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 115-116.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

{+ArU}	13
{+ArI}	3
Uyum oranı	%19

{+ArU}: *içerü* 47b/1007 (3 yerde), *içerüde* 97b/2113, *ilerü* 144a/3129, *yukaru* 20a/409 (8 yerde).

{+ArI}: *yukarı* 58b/1254 (3 yerde).

İkili Biçimler:

yukaru 20a/409 (8 yerde) ~ *yukarı* 58b/1254 (3 yerde).

Metinde geçtiği on altı yerin üçünde {+ArI} biçiminde olan ek, uyuma %19 oranında bağlıdır. Metindeki *yukaru* 20a/409 (8 yerde) ~ *yukarı* 58b/1254 (3 yerde) örneğinde görülen ikili biçim, bu sözcük tabanında ekin uyuma bağlanma sürecinin başladığını göstermektedir. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **düzensizlik** evresinde bulunan {+ArU} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede olduğu görülmektedir.

1.6.2.2.1.2. {-dUK} (Ortaç Eki)**Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:****EAT {-duK} < ET {-dUK} ~ {-tUK}**

Ek, ET ve EAT'de yuvarlak ünlüdür: *barduk*, *birtük*, *işidmedük*, *katıglantuklarınca* vd.; *ağladuğına*, *bilmedügin*, *didükleri* vd.²²⁸

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyılın başlarında düz ünlü biçimleri ortaya çıkmaya başlayan ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlü tabanlardan sonra uyuma %8 oranında bağlıdır. Bu oran söz konusu metinlerde, oranın %40'a çıktığı *Maḳālāt* dışında, aşağı yukarı aynıdır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlü tabanlardan sonra uyuma %7 oranında bağlıdır. Bu verilere göre ek, 16. ve 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **düzensizlik** evresindedir. Bu metinlerde birer örnekte de *ters uyumsuzluk* görülmektedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyum oranı %46'dır. Bazı eserlerde uyum oranı %65'e kadar çıkmaktadır. Söz konusu metinlerde ekin uyum oranlarına gö-

²²⁸ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 82-83; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 136.

re **geçiş** evresinin sonlarında olduğu söylenebilir. Bu yüzyıla ait metinlerde %35 oranında görülen *ters uyumsuzluk* da ekin düz ünlülü biçimlerinin yaygın olarak kullanıldığını göstermektedir. Kartallıoğlu'na göre ekin bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde **uyum** evresinde bulunmasına, Arap harfli metinlerde de **uyum** evresine yaklaşmasına dayanarak 18. yüzyılın sonlarında dudak uyumuna bağlandığı söylenebilir.²²⁹

Ek, *MİU*'da düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %8 oranında bağlıdır.²³⁰ *NAME* ve *AK*'de büyük ölçüde yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma birkaç örnekte bağlıdır.²³¹

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dUK+}	92	76
{-dIK+}	47	2
Uyum oranı	%34	%98

Düz ünlülü taban:

{-dUK+}: *begendügi* 10a/186, *boğazladuğuna* 142b/3101, *itdükleri* 71a/1526, *olmaduğičun* 15b/306, *virdükleri* 101a/2189 vd.

{-dIK+}: *aldıkdan* 29a/608, *didikleri* 25a/516, *girdikden* 88a/1904, *kıldığını* 154a/3357, *ıapdıkları* 85a/1837 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-dUK+}: *gördükden* 88b/1908, *koyduğı* 49b/1058, *olduğı* 21b/442, *ıoğduğı* 55b/1188, *uyduğı* 30b/636 vd.

{-dIK+}: *cem* ' *itdürdiğı* 50a/1068, *getürdiğı* 94a/2034.

İkili Biçimler:

ağarduk+ 146a/3181 (1 yerde) ~ *ağardık*+ 44a/937 (1 yerde), *didük*+ 8b/160 (3 yerde) ~ *didik*+ 166a/3613 (5 yerde), *işledük*+ 111b/2419 (2 yerde) ~ *işledik*+ 37a/779 (1 yerde), *itdük*+ 71a/1526 (24 yerde) ~ *itdik*+ 26b/551 (5 yerde), *olmaduk*+ 15b/306

²²⁹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 241-252.

²³⁰ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 492.

²³¹ Aynı yazar, "Netâyıcı'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 21; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 125-126.

(3 yerde) ~ *olmadıK*+ 124a/2690 (1 yerde), *sevdüK*+ 138a/3003 (1 yerde) ~ *sevdiK*+ 122b/2657 (1 yerde), *virdüK*+ 14b/287 (4 yerde) ~ *viridiK*+ 14a/279 (7 yerde), *yazduK*+ 72a/1552 (2 yerde) ~ *yazdıK*+ 70b/1522 (4 yerde).

18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma ortalama %46 oranında bağlı olup bu metinlerin bazılarında uyuma %65'e kadar bağlı olabilen ek, *TTMSM*'de uyuma %34 oranında bağlıdır. Bu verilere göre söz konusu metinlerde **geçiş** evresinin sonlarında bulunan {-dUK} ekinin *TTMSM*'de **geçiş** evresinin başlarında olduğu söylenebilir.²³² Metinde iki örnekte *ters uyumsuzluk* görülmektedir: *cem' itdürdigi* 50a/1068, *getürdigi* 94a/2034. Bazı sözcüklerde de ikili biçimler görülmektedir.

1.6.2.2.2.3. {-dUKCA} (Ulaş Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

{-dUK} ortaç eki ile {+CA} eşitlik ekinin birleşmesiyle oluşan ek, ET'de bulunmamaktadır. EAT'de sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *anjıldukça*, *depdikce*, *vardukça* vd.²³³

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, EAT'de olduğu gibi, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde de sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür ve **uyumsuzluk** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %20 oranında bağlı olan ek, **düzensizlik** evresindedir. Bu metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %14 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise **uyum** evresindedir. Kartallıoğlu'na göre yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %50 oranında görülen *ters uyumsuzluk*, ekin EAT'de bulunmayan biçiminin yaygınlaşıp dudak uyumuna bağlandığını göstermektedir.²³⁴

²³² *Gāyetü'l-Müntehā*'da **geçiş** evresinde bulunduğu belirtilen ekin (Dinar 2013: 33-34) *Tezkiretü's-Şalā'*'ta düz ünlülü tabanlardan sonra bazı örneklerde uyuma bağlı olduğu görülmektedir (Kalkan 2012: 25).

²³³ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 131.

²³⁴ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 356-361.

NAME'de bulunmayan ek, *MİU* ve *AK*'de sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür ve düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.²³⁵

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dükçe}	1	-
{-dıkça}	7	-
Uyum oranı	%88	-

Düz ünlülü taban:

{-dükçe}: *şarf itmedükçe* 89b/1931.

{-dıkça}: *olmadıkça* 15a/304 (3 yerde), *tamām olmadıkça* 64a/1370, *yandıkça* 78a/1684, *yapışdıkça* 37b/791, *yapışmadıkça* 24a/502.

Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir örneğin bulunmadığı metinde ekin düz ünlülü biçimlerinin yaygınlaştığı görülmektedir. *Ters uyumsuzluğun* görülmediği metinde ekin yuvarlak ünlülü biçimi bir örnekte düz ünlülü tabandan sonra kullanıldığı için düz ünlülü tabanlardan sonra uyum oranı %88'dir. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {-dUKCA} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede olduğu görülmektedir.

1.6.2.2.2.4. {-dUKdA} (Ulaç Eki)

EAT {-dUKdA} < ET {-dUKdA} ~ {-tUKdA}

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

ET'de zaman ulaçları arasında verilen ek, sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *kılındukda, olurtukda, uçdukda*.²³⁶ {-dUK} ortaç eki ile {+dA} bulunma durumu ekinin

²³⁵ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 484; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 118.

²³⁶ Cengiz Alyılmaz, *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1994, s. 102.

Kartallıoğlu, {-dUKCA} ve {-dUKdA} ulaç eklerini, Eski Türkçe Dönemi'nde bulunmadığı için "Eski Türkiye Türkçesinde Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler" başlığı altında değerlendirmektedir. Ancak biz, söz konusu ekleri, {-dUkdA} ekinin Eski Türkçe Dönemi'nde bulunması ve eklerin {-dUK} ortacı ile durum eklerinin birleşmesinden oluşması nedenleri ile "Eski Türkçe Dönemi'nden Beri Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler" başlığı altında değerlendirmeyi uygun gördük.

birleşmesiyle oluşan ek, EAT’de sürekli olarak yuvarlak ünlüdür: *geldükde, itdükde; kopduğında, toğduğunda* vd. Bu iki ek arasına bazen iyelik eki girer.²³⁷

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde EAT’deki durumunu sürdüren ek, **uyum-suzluk** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %44 oranında bağlı olan ek, **geçiş** evresindedir. Bu metinlerden birinde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bir sözcükte *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %93 oranında bağlıdır ve **uyum** evresindedir. Bu metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %33 oranında görülen *ters uyumsuzluk*, ekin uyum sürecini hızlandırmaktadır. Ek, bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde de uyuma bağlıdır.²³⁸

AK’de bulunmayan ek, *MİU* ve *NAME*’de sürekli olarak yuvarlak ünlüdür ve düz ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna bağlı değildir.²³⁹

Ekin TTMSM’deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dUKdA}	7	19
{-dIKdA}	18	1
Uyum oranı	%72	%95

Düz ünlülü taban:

{-dUKdA}: *egildükde* 151a/3286, *evlendükde* 32a/674, *kalķduķda* 153a/3332, *tırāş itdükde* 47b/1012, *yañılduķda* 158a/3447 vd.

{-dIKdA}: *aldıķda* 16b/327, *değişdikde* 15b/309, *istedikde* 118b/2568, *murād itdikde* 80a/1730, *țaranıldıķda* 56b/1215 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-dUKdA}: *gördükde* 47b/1014, *oķduķda* 121a/2624, *olduķda* 15b/308, *öldükde* 115b/2502, *toğrulduķda* 151a/3286 vd.

{-dIKdA}: *işidüldikde* 8b/161.

²³⁷ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 127-128.

²³⁸ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 361-367.

²³⁹ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 484; aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 19.

İkili Biçimler:

itdükde 47b/1012 (2 yerde) ~ *itdikde* 80a/1730 (2 yerde).

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %72 oranında bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyum oranı, bir örnekte görülen *ters uyumsuzluk* nedeniyle %95'tir. Bir örnekte de ikili biçim bulunmaktadır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde olan {-dUKdA} ekinin *TTMSM*'de **geçiş** evresinin sonlarında bulunduğu görülmektedir.²⁴⁰ Ek, metinde **uyum** evresine oldukça yakındır.

1.6.2.2.1.5. {+dUr} (Geniş Zaman, Bildirme Teklik Üçüncü Kişi Eki)***Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:***

Ekin temeli, ET'de *tur-* eylemine geniş zaman ekinin getirilmesiyle oluşan {turur} biçimidir. EAT'de {durur} biçimi daha çok kullanılırken eylemin sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ekleşmiş {+dUr} biçimi de bulunmaktadır: *işdür*, *senüñdür*, *yakındur* vd.²⁴¹

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. ve 17. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde, EAT'deki yuvarlak ünlülü biçimini büyük ölçüde sürdürmektedir. Ekin 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra yalnızca bir sözcükte uyuma bağlı olması (%0,3), uyum sürecinin başladığını göstermektedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise beş örnekte uyuma bağlıdır (%2,2). Ek, bu yüzyıllara ait Arap metinlerde **uyumsuzluk** evresindedir. Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %77 oranında bağlıdır ve **uyum** evresindedir. Kartallıoğlu'na göre yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %42 oranında görülen *ters uyumsuzluk* da ekin **geçiş** evresine bu yüzyılın başında girip bu evreyi hızla tamamladığını gösterir ve ekin 18. yüzyılın başlarına ait bazı eserlerde uyum oranının düşük olmasına karşın yüzyılın sonlarına ait Arap harfli ve çeviri yazılı metinlerde uyuma bağlandığı söylenebilir.²⁴²

²⁴⁰ Ek, *Tezkiretü's-Şalât*'ta sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür (Kalkan 2012: 26).

²⁴¹ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 33, 111.

²⁴² Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 253-262.

MİU ve *NAME*'de sürekli yuvarlak ünlülü olup dudak uyumuna bağlı olmayan ek,²⁴³ *AK*'de büyük oranda yuvarlak ünlülü olup düz ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnekte uyuma bağlıdır.²⁴⁴

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+dUr}	672	147
{+dIr}	27	1
Uyum oranı	%4	%99

Düz ünlülü taban:

{+dUr}: *aliviricidir* 7b/130, *degildir* 4a/62, *görmekdir* 87a/1879, *muhtâcdur* 9a/167, *yaradıcıdur* 4b/72 vd.

{+dIr}: *ara-mağdır* 135a/2940, *bâıldır* 46a/976, *kâfirdir* 67a/1442, *şifât-ı subûtiyye-dir* 11a/212, *ziyâde-dir* 57b/1231 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{+dUr}: *bölükdür* 10b/195, *dürlüdür* 77a/1663, *mahlûkdur* 102b/2218, *odur* 26a/539, *yokdur* 2a/12 vd.

{+dIr}: *kuruluk-dır* 25b/526.

İkili Biçimler:

bâıldır 11b/226 (30 yerde) ~ *bâıldır* 46a/976 (8 yerde), *lâzımdur* 9a/162 (42 yerde) [ayrıca *lâzım-dur* 148b/3233 (1 yerde)] ~ *lâzımdır* 37b/796 (1 yerde), *olanlardur* 98a/2123 (1 yerde) ~ *olan-lardır* 141b/3075-3076 (1 yerde), *olunca-dur* 146b/3185 (3 yerde) ~ *olunca-dır* 146b/3188 (1 yerde), *vardur* 2a/13 (37 yerde) ~ *vardır* 11a/214 (4 yerde).

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %4 oranında bağlıdır. Bu oran, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki en düşük oran olan %20'nin bile çok altındadır. Bazı sözcüklerde ikili biçimler ve *kuruluk-dır* 25b/526 örneğinde *ters uyumsuzluk* görülse de düz ünlülü biçimler yaygın değildir. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli

²⁴³ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 484; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 18.

²⁴⁴ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 125.

metinlerde **uyum** evresinde bulunan {+dUr} ekinin *TTMSM*'de **düzensizlik** evresinin başlarında bulunduğu görülmektedir.²⁴⁵ Bu durumda ekin 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki uyum sürecinin *TTMSM*'deki süreçten çok daha ileri bir düzeyde olduğu söylenebilir.

1.6.2.2.2.1.6. {+dUr} (Berkitleme/İhtimal Eki)

Ergin, aslında adlarla kullanılan ekin sonradan eylemlerle kullanılmaya başladığını belirtmektedir.²⁴⁶

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde sürekli olarak yuvarlak ünlülü biçimiyle kullanılan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna bağlı değildir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra örneği bulunmayan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra iki örnekte uyuma bağlıdır (%2,2). Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %70 oranında bağlıdır ve **uyum** evresindedir. Bu yüzyıla ait genel oran da ekin 18. yüzyılın ikinci yarısında uyuma bağlanma eğiliminde olduğunu gösterir. Kartallıoğlu'na göre daha önceki yüzyıllarda **uyumsuzluk** evresinde olan ekin 18. yüzyılda birden bire uyuma bağlanması, büyük olasılıkla kalıplaşan yazımın uyumun başlangıç noktalarını ilk başlarda göstermemesindedir ve ekin genelde düz ünlülü olan öğrenilen geçmiş zaman ekinden sonra kullanılması da uyumu geciktirmiş olabilir.²⁴⁷

Ek, *MİU* ve *NAME*'de sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür ve düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.²⁴⁸

Ekin TTMSM'deki Durumu:

Ek, metinde kullanıldığı {-mAK gerekdür}, {-sA gerekdür} ve {-sAlAr gerekdür} yapılarında sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *istemek gerekdür* 20a/412, *şakınmak gerekdür* 71b/1535, *kıyâmet kopsa gerekdür* 69a/1483, *getürseler gerekdür* 86b/1864 vd. Bu yapıların kullanım oranı %74'tür. Diğer yapıların durumu şöyledir:

²⁴⁵ *Tezkiretü's-Şalât*'ta büyük oranda yuvarlak ünlülü olan ekin bazı örneklerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlandığı görülmektedir (Kalkan 2012: 25).

²⁴⁶ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 330.

²⁴⁷ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 262-267.

²⁴⁸ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 484 ("dUr bildirme eki" başlığı altında); aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 224-225.

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dUr}	42	-
{-dIr}	3	-
Uyum oranı	%7	-

Düz ünlülü taban:

{-dUr}: *çıkılmışdur* 103b/2239, *işmarlamışdur* 165a/3600, *secde itmişlerdür* 53b/1140-1141, *virmelidür* 15b/312, *yazılmışdur* 146a/3173 vd.

{-dIr}: *göndermede-dir* 12a/231, *icrâ itmede-dirler* 59b/1276, *işleme-de-dir* 12a/228.

Metinde ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra kullanımı ile karşılaşılmamaktadır. Ek, %74 oranında kullanılan {-mAK gerekdür}, {-sA gerekdür} ve {-sAlAr gerekdür} yapılarında sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür ve uyuma bağlı değildir. Ek, diğer yapılarda {-mİş(lAr)}, {-meli} ve {-mede} ekleriyle kullanılmaktadır. Bunlardan en çok kullanıldığı {-mİş(lAr)} ekinden ve iki örnekte kullanıldığı {-meli} ekinden sonra uyuma bağlı değildir. Üç yerde kullanıldığı {-mede} ekinden sonra ise uyuma bütünüyle bağlıdır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde bulunan {+dUr} ekinin *TTMSM*'de **düzensizlik** evresinde bulunduğu görülmektedir. 18. yüzyılın ilk yarısının sonlarına doğru yazılmış olan metindeki bu durum, Kartallıoğlu'nun "ekin 18. yüzyılın ikinci yarısında uyuma bağlanma eğiliminde olduğu" görüşünü desteklemektedir.

1.6.2.2.1.7. {-dUr-} (Eylemden Eylem Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-dUr-} < ET {-tUr-} ~ {-dUr-}

Ek, ET ve EAT'de yuvarlak ünlülüdür: *amriltur-*, *yidür-*, *agdur-*, *bindür-*, *öldür-*, *yagdur-* vd.²⁴⁹

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin düz ünlülü biçimleri 16. yüzyılda ortaya çıkmaya başlar. Bu yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyum oranı %6'dır ve bir sözcükte *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Bu durum, Kartallıoğlu'na göre uyum oranının konuş-

²⁴⁹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 60; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 139-140.

mada daha yüksek olduğunu, bunun yazıma yansımadığını gösterir. Ek, söz konusu metinlerde **düzensizlik** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyum oranı %7 olan ek, bu metinlerde de **düzensizlik** evresindedir. Kartallıoğlu'na göre bu yüzyıla ait kalıplaşmış yazımın dışına çıkılarak yazılan diğer eserler ışığında ekin 17. yüzyıl genelinde dudak uyumuna bağlanmak üzere olduğu görülür. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise uyum oranı %70'tir ve ek, **uyum** evresindedir. Bu metinlerde %13 oranında *ters uyumsuzluk* görülmektedir.²⁵⁰

MİU, *NAME* ve *AK*'de büyük ölçüde yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra birer örnekte uyuma bağlıdır.²⁵¹

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dUr} ~ {-tUr-}	27	31
{-dlr}	38	-
Uyum oranı	%58	%100

Düz ünlülü taban:

{-dUr-} ~ {-tUr-}: *getürmesi* 63a/1349, *indüre* 160b/3492, *karışdursa* 28b/599, *yazdurdı* 49b/1059, *yedüren* 74a/1595 vd.

{-dlr-}: *bildirdiği* 10b/205, *kızdırup* 77b/1672, *nürlandırıcudur* 8a/149, *yağdırdı* 90a/1945, *yedirmek* 113a/2448 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-dUr-} ~ {-tur-}: *döğüşdürmek* 132b/2883, *oturup* 151b/3299, *öldürücüdür* 6a/104, *uydurmağ* 16b/333, *yutdurdu* 90a/1945 vd.

İkili Biçimler:

indür- 160b/3492 (1 yerde) ~ *endir-* 48b/1029 (1 yerde), *itdür-* 120b/2619 (2 yerde) ~ *itdir-* 82a/1766 (1 yerde), *kaldu-* 130b/2834 (2 yerde) ~ *kaldu-* 160a/3491 (19 yerde), *kındur-* 75a/1621 (1 yerde) ~ *kındır-* 73b/1588 (1 yerde), *yazdur-* 49b/1059

²⁵⁰ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 268-277.

²⁵¹ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 485; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 21-22; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 120.

(2 yerde) ~ *yazdır-* 46b/988 (1 yerde), *yedür-* 74a/1595 (1 yerde) ~ *yedirmek* 113a/2448 (1 yerde).

Metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyum oranının %58'dir ve bazı sözcüklerde ikili biçimler görülmektedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde belirli oranda görülen *ters uyumsuzluk*, *TTMSM*'de görülmemektedir. Bu verilere göre söz konusu metinlerde **uyum** evresinde bulunan {-dUr-} ekinin *TTMSM*'de **geçiş** evresinin sonlarına yaklaştığı söylenebilir.²⁵²

1.6.2.2.1.8. {-GU} (Eylemden Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-GU} < ET {-GU}

Ek, ET ve EAT'de yuvarlak ünlüdür: *belgü, bıçğu, urunğu* vd.; *kayğu, sevgü, yanğu* vd.²⁵³

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Kısıtlı sayıda örnekte geçen ekin düz ünlülü biçimleri 16. yüzyılda görülmeye başlanır. Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **düzensizlik**, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyumsuzluk**, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise **geçiş** evresindedir. Kartallıoğlu'na göre 17. yüzyıla ait çeviri yazılı metinde uyuma bağlı olan bir sözcüğün 18. yüzyıla ait Arap harfli bir metinde de görülmesi, uyumun ilerlediğini göstermektedir.²⁵⁴

MIU, *NAME* ve *AK*'de sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.²⁵⁵

²⁵² *Ğāyetü'l-Müntehā*'da ünlüsünün gösterildiği örneklerde de ekin **geçiş** evresinde bulunduğu görülmektedir (Dinar 2013: 34). Ancak *Tezkiretü's-Şalāt*'ta sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ek, **uyumsuzluk** evresindedir (Kalkan 2012: 25).

²⁵³ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 52; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 134.

²⁵⁴ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 278-279.

²⁵⁵ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 484; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 19; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 116.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-gü}	1	-
{-ku}	-	2
Uyum oranı	%0	%100

Düz ünlülü taban:

{-gü}: *güveygü* 67b/1450.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-ku}: *uykudan* 70a/1501, *uykusı* 67b/1450.

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra geçtiği tek örnekte uyuma bağlı değildir. Bu veriye göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde bulunan {-GU} ekinin *TTMSM*'de **uyumsuzluk** evresinde olduğu görülmektedir.²⁵⁶

1.6.2.2.2.1.9. {-sUn} (İstek Teklik Üçüncü Kişi Eki)**Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:****EAT {-sUn} < ET {-zUn}**

Ek, ET ve EAT'de yuvarlak ünlülüdür: *alkınzun*, *bedizedzün*, *bolmazun*; *ağlasun*, *görsün*, *tapsun* vd.²⁵⁷

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. ve 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde genellikle yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnekte uyuma bağlansa da **uyumsuzluk** evresindedir. Bu metinlerde *ters uyumsuzluk* da bulunmaktadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise kalıplaşmış yazımın etkisine bağlı olarak düz ünlülü biçimi bulunmayan ek, **uyumsuzluk** evresindedir. Arap harfli metinler, bu eki kalıplaşmış yazımın etkisiyle genellikle yuvarlak ünlülü verse de konuşmayı ve ağız özelliklerini yansıtan eserlerde uyum oranının yükseldiği görülmektedir.²⁵⁸

²⁵⁶ Ekin *Ġāyetü'l-Müntehā*'da da düz ünlülü tabanlardan sonra **geçiş** evresinde olduğu görülmektedir (Dinar 2013: 35).

²⁵⁷ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 79; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 130.

²⁵⁸ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 281-287.

MİU da büyük ölçüde yuvarlak ünlülü olup düz ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnekte uyuma bağlı olan ek, *NAME*'de düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %20 oranında bağlıdır. Bu metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnekte *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.²⁵⁹ *AK*'de sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.²⁶⁰

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-sUn} ~ {-sUñ}	9	19
{-sIn}	1	-
Uyum oranı	%10	%100

Düz ünlülü taban:

{-sUn}: *başmaşun* 130a/2826, *ihtilāfa düşmesün* 50a/1067, *olmasun* 24b/504, *taşarruf itsün* 175a/3815, *virşün* 17b/359 vd.

{-sIn}: *şagalsın* 63b/1366.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-sUn} ~ {-sUñ}: *olsun* 24b/504 ~ *olsuñ* 174a/3796 (19 yerde).

Metinde genellikle yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra bir örnek dışında uyuma bağlı değildir. Metinde *ters uyumsuzluk* bulunmamaktadır. Bu verilere göre Klasik Osmanlı Türkçesine ait Arap harfli metinlerde **uyumsuzluk** evresinde bulunan {-sUn} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir.²⁶¹ Metinde de genel olarak kalıplaşmış yazıma bağlı kalındığı söylenebilir.

1.6.2.2.1.10. {-U} (Ulaç Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

ET'de genellikle {-U} biçiminde olan ekin az da olsa {-A} ve {-I} biçimleri görülür: *bekürü, kötürü, utru; aç, öge; keli, uzatı* vd.²⁶² Timurtaş, EAT'de ekin yuvarlak

²⁵⁹ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 492; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 23.

²⁶⁰ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 117.

²⁶¹ *Tezkiretü's-Şalât ve Gâyetü'l-Müntehâ*'da da sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ek, **uyumsuzluk** evresindedir (Kalkan 2012: 26; Dinar 2013: 31-32).

²⁶² A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 85.

ünlülü biçimini vermektedir: *ayaklayu, diyü, isteyü* vd. {-A} biçimi bir örnekte geçmektedir: *sora sora*.²⁶³ Gülsevin ise EAT metinlerinde günümüz ile hemen hemen aynı işlevlerde kullanılan {-(y)A}, {-(y)I} ve {-(y)U} eklerinin tasvirî eylemlerin oluşturulmasında ÖTT'ye göre farklı ünlü seçimlerinin olduğunu belirtmektedir: *diyü, geççe; getüri bilem, gide bilür, isteyü geldüm, sevinü sevinü* vd.²⁶⁴

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde %29 oranında, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde %41 oranında ve 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde %31 oranında bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonraki ekler sürekli olarak düz ünlülüdür. Ek, söz konusu metinlerde **düzensizlik** evresindedir. 16. yüzyıla ait Arap harfli metinler {-X} evresindedir ve bir metin dışında belirgin bir {-A}'laşma görülmez. {-A}'laşma oranı %60'tır. {-X} evresini sürdüren 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yalnızca bir örnekte {-X} > {-A} gelişimi tamamlandığı görülür. Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde *de- ~ di-* eyleminin kalıplaşmasına bağlı olarak {-X} evresindedir. Ek, bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde **uyum** evresindedir. Bazı yapılar da {-X} > {-A} gelişimi bulunmaktadır. Ek, 19. yüzyılda yazılan bir gramerde bugünkü biçimindedir.²⁶⁵

Ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma *MİU*'da %38 oranında, *NAME*'de %33 oranında bağlıdır. Bu metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnekte *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.²⁶⁶ *AK*'de büyük ölçüde yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü bir tabanlardan sonra bir örnek dışında uyuma bağlı değildir. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra iki örnekte ise *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.²⁶⁷

²⁶³ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 137-138.

²⁶⁴ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 130-131.

²⁶⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 288-296.

²⁶⁶ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 494; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 23.

²⁶⁷ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 126.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(y)ü}	155	-
{-i}	7	-
Uyum oranı	%5	-

Düz ünlülü taban:

{-(y)ü}: *deyü* 9a/164 (151 yerde), *deyüvirsün* 158b/3448, *emekleyü emekleyü* 83a/1791, *girü* 59a/1262 (2 yerde).

{-i}: *aliviricidür* 7b/130 (2 yerde), *alvirse gerekdür* 71a/1530 (2 yerde), *yaradı-virmese* 92b/2006 (2 yerde), *yaradı-virür* 93a/2010-2011.

Metinde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra kullanım bulunmamaktadır. {-(y)A} biçiminin kullanım oranı %7'dir. Düz ünlülü tabanlardan sonra uyum oranı %5'tir. Oranın bu kadar düşük olmasında *deyü* sözcüğündeki kalıplaşmış yazımın etkisinden söz edilebilir. Bu verilere göre 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **düzensizlik** evresinde bulunan {-U} ekinin TTMSM'de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir.²⁶⁸ Metnin de {-X} evresini büyük ölçüde sürdürdüğü söylenebilir.

1.6.2.2.1.11. {-(U)K} (Eylemden Ad Türetme Eki)**Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:****EAT {-(U)K} < ET {-(U)K}**

Ekin destek ünlüsü, ET'de yuvarlak ünlülüdür: *anuk*, *közünük*, *yañluk*.²⁶⁹ EAT'de bir örnek dışında yuvarlak ünlülüdür: *bölük*, *katuk*, *uyanuk*; *danişık*.²⁷⁰

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %42 oranında bağlıdır ve **geçiş** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyum oranı %56'dır ve uyumlu biçimler yüzyılın ikinci yarısında yazılmış eserlerde geçmektedir. Ek, bu metinlerde **geçiş** evresinin sonlarına yakındır. 17. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde büyük oranda uyuma bağlıdır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde

²⁶⁸ *Tezkiretü's-Şalât*'ta yalnızca *deyü* örneği verilen ekin uyuma bağlı olmadığı görülmektedir (Kalkan 2012: 25).

²⁶⁹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 54.

²⁷⁰ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 136.

ise uyum oranı %96'ya çıkmıştır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %6 oranında *ters uyumsuzluk* görülmektedir. 16. yüzyılda başlayıp 17. yüzyılda -çeviri yazılı metinlerin etkisi ile de- hızlanan uyum sürecinin 18. yüzyılda büyük oranda tamamlandığı söylenebilir.²⁷¹

MİU da düz ünlülü bir tabandan sonra iki örnekte geçen ekin destek ünlüsü, uyuma bu örneklerin birinde, %50 oranında bağlıdır.²⁷² *NAME*'de düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %67 oranında bağlı olan ekin destek ünlüsü, *AK*'de büyük ölçüde yuvarlak ünlülüdür ve yalnızca üç örnekte uyuma bağlıdır.²⁷³

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-UK+}	2	77
{-IK+}	12	1
Uyum oranı	%86	%99

Düz ünlülü taban:

{-ük}: *sidükden* 68a/1460 (2 yerde).

{-IK+}: *açık* 26a/546, *bulaşık* 47b/1017, *çatık* 57a/1217, *şarığını* 158a/3438, *uyanı* 148a/3227 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-UK+}: *buçuk* 16a/322 (4 yerde), *bölük*+ 11b/227 (28 yerde), *köpüğünü* 132a/2870.

{-iK+}: *öksürigi* 153b/3345.

İkili Biçimler:

sidük 68a/1460 (2 yerde) ~ *sidik* 132a/2871 (1 yerde).

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %86 oranında bağlıdır. Bir örnekte (*öksürigi* 153b/3345) *ters uyumsuzluk*, bir örnekte ise ikili biçim görülmektedir.

²⁷¹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 296-303.

²⁷² Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 494.

²⁷³ Aynı yazar, "Netâyıcı'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 24; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 121.

Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {- (U)K} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede bulunduğu söylenebilir.²⁷⁴

1.6.2.2.2.1.12. {- (y)Up} (Ulaç Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {- (y)Up} < ET {- (X)p}

ET'de dudak uyumuna bağlı olan ek, bir örnekte çift ünsüz nedeniyle uyuma bağlı değildir: *aķıtıp, birip, ķodup, üntürüp; belgürtip* vd.²⁷⁵ EAT'de yuvarlak ünlülüdür: *geçüp, koyup, seviniip* vd.²⁷⁶

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde üç örnekte uyuma bağlıdır (%1). Ekin düz ünlülü tabanlardan sonraki ilk uyumlu örnekleri, bu yüzyılın başlarında görülür. Arap harfli metinlerde genellikle “ و ب ” biçiminde yazılan ek, 18. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde dudak uyumuna bağlıdır. Kartallıoğlu'na göre ek, 17. yüzyılda en azından **düzensizlik** evresini, 18. yüzyılın başlarında **geçiş** evresini tamamlayıp yüzyılın sonlarına doğru da **uyuma** bağlanmış olmalıdır.²⁷⁷

MIU da büyük ölçüde yuvarlak ünlülü olup düz ünlülü tabanlardan sonra bir örnek dışında uyuma bağlı olmayan ek,²⁷⁸ *NAME* ve *AK*'de sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür ve düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.²⁷⁹

²⁷⁴ Ekin *Gāyetü'l-Müntehā*'da düz ünlülü tabanlardan sonra **geçiş** evresinde bulunduğu görülmektedir (Dinar 2013: 37-38).

²⁷⁵ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 84.

²⁷⁶ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 133.

²⁷⁷ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 303-312.

²⁷⁸ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 486.

²⁷⁹ Aynı yazar, “Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 18; Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 119.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(y)Up}	458	148
{-ip}	1	-
Uyum oranı	%0,2	%100

Düz ünlülü taban:

{-(y)Up}: *ağladüp* 11b/223, *çevirüp* 159a/3469, *evlenüp* 58a/1243, *recā idüp* 82a/1765, *yüklenüp* 157b/3429 vd.

{-ip}: *sevip* 5a/84.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-(y)Up}: *bulunup* 161b/3519, *görüp* 50a/1063, *koyp* 69b/1496, *ölüp* 46a/985, *umup* 37a/779 vd.

Ek, metinde çok büyük oranda yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra tek örnekte dudak uyumuna bağlı olan ekin uyum oranı %0,2'dir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ekin²⁸⁰ TTMSM'de tek örnekte olsa da düz ünlülü biçiminin bulunması, söyleyişte var olan uyumlu biçimin yazıya yansımaları olarak değerlendirilebilir.

1.6.2.2.2.1.13. {-(U)r-} (Eylemden Eylem Türetme Eki)**Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:**

Ek, ET'de genellikle {-Ur-}, seyrek olarak {-Ar-}, çok az da {-Ir-} biçimindedir: *basur-*, *bütür-*, *ertür-*, *ölür-*; *kiter-*, *kelir-*.²⁸¹ EAT'de genellikle {-Ur-}, bazı örneklerde {-Ar-} biçimindedir: *artur-*, *geyür-*, *sızur-*; *çıkır-*, *gider-* vd.²⁸²

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %21 oranında bağlıdır ve **düzensizlik** evresindedir. Uyumlu biçimler, uyum sürecinin başladığını gösterir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde tek örnekte uyuma bağlıdır. Bu metinlerde uyum oranı, kalıplaşmış yazım nedeniyle bir önceki yüzyıla ait metinler-

²⁸⁰ Ek, *Tezkiretü'ş-Şalāt ve Ğāyetü'l-Müntehā*'da da sürekli olarak yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %21 oranında bağlıdır ve **düzensizlik** evresindedir (Kalkan 2012: 25; Dinar 2013: 31).

²⁸¹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 60.

²⁸² Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 116-117.

deki uyum oranından azdır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %54 oranında bağlı olan ek, **geçiş** evresindedir. Bu yüzyıla ait olup söyleyişi yansıtan çeviri yazılı metinlerde ise dudak uyumuna bağlıdır.²⁸³

MIU da büyük ölçüde yuvarlak ünlülü olup düz ünlülü tabanlardan sonra iki örnek dışında uyuma bağlı olmayan ek, *NAME*'de düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %14 oranında bağlıdır.²⁸⁴ *AK*'de ekin uyum oranı %29'dur.²⁸⁵

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-Ur-}	3	6
{-Ir-}	4	-
Uyum oranı	%57	%100

Düz ünlülü taban:

{-Ur-}: *artur* 174b/3809, *bitüren* 73b/1583, *bitürüp* 84b/1824.

{-Ir-}: *devşir-* 156b/3404 (2 yerde), *geçiricidir* 7b/135, *segirdir* 83a/1790.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-Ur-}: *toğur-* 65a/1396 (4 yerde), *toyur-* 23b/482 (2 yerde).

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %57 oranında bağlıdır. Bu oran, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerin ortalama uyum oranına yakındır. Bu veriye göre {-(U)r-} ekinin 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde olduğu gibi *TTMSM*'de de **geçiş** evresinde bulunduğu söylenebilir.²⁸⁶

1.6.2.2.1.14. {-Ur}, {-Ir}, {-Ar} (Geniş Zaman Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

Ek, ET'de ünsüzle kapanan eylem tabanlarından sonra yaygın olarak {-Ur}, seyrek olarak {-Ar} ve çok az da olsa {-Ir}; ünlüyle kapanan eylem tabanlarından sonra

²⁸³ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 312-318.

²⁸⁴ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 485-486; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 22.

²⁸⁵ Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 423.

²⁸⁶ *Gâyetü'l-Müntehâ*'da genellikle yuvarlak ünlülü olup düz ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnek dışında uyuma bağlı olmayan ek (Dinar 2013: 39-40), *Tezkiretü'ş-Şalâr*'ta sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür (Kalkan 2012: 25).

yaygın olarak {-yUr}, seyrek olarak {-r} biçimlerindedir.²⁸⁷ EAT’de de yaygın olarak {-Ur} biçimindedir. Ancak ekteki ünlülerin destek ünlüsü sayılması sonucu ünlüyle biten eylem tabanlarında {-r} biçimi yaygınlaştırılır. EAT dönemi ile Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’nin başlarında ünsüzle kapanan eylem tabanlarının hep {-Ur} biçimiyle çekimlenmesi, ekin {-Ur} biçimi mi yoksa yoksa destek ünlüsü yuvarlaklaşan {-r} biçimi mi olduğunu açıkça belli etmeyen bir durum yaratır.²⁸⁸

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde tek heceli ve ünsüzle kapanan eylem tabanlarından sonra {-Ar} biçimi kullanılır. {-Ar} ekinin 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki kullanımı, ÖTT’deki kullanımla aynıdır. {-Ir} ekinin 16. ve 17. yüzyıllara ait metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlanma oranı %3,5 dolayındadır. Her iki yüzyıla ait metinlerde birer örnekte de *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Ek, bu metinlerde **düzensizlik** evresindedir, yani ekin {-Ur} biçimi yaygındır. {-Ir} eki, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %31 oranında bağlıdır ve **geçiş** evresindedir. Kartallıoğlu’na göre ekin “ و ” biçiminde yazılmasına karşın düz ünlülü tabanlardan sonra düz ünlülü okunması bilgisine dayanarak en geç 19. yüzyılın başlarında uyuma bağlandığı kabul edilebilir.²⁸⁹

Ek, yuvarlak ünlülü biçiminin çok yaygın olarak kullanıldığı *MİU* ve *NAME*’de düz ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnek dışında uyuma bağlı değildir. *NAME*’de yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.²⁹⁰ *AK*’de büyük ölçüde yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra bir örnek dışında uyuma bağlı değildir.²⁹¹

²⁸⁷ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 80.

²⁸⁸ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 293.

²⁸⁹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 318-335.

²⁹⁰ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 485; aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 22.

²⁹¹ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 123.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-Ar}	158	10

Düz ünlülü taban: *aşar* 46b/988, *bağarken* 103b/2248, *ider* 47b/1016, *severiz* 61b/1320, *yazarlar* 42b/908 vd.

Yuvarlak ünlülü taban: *duyarsa* 158a/3440, *düşer* 46a/984, *öterler* 48a/1024, *toğarken* 103b/2248, *umaruz* 61b/1320 vd.

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-Ur}	74	181
{-Ir}	3	-
Uyum oranı	%4	%100

Düz ünlülü taban:

{-Ur}: *alır* 29a/606, *geçinür* 114a/2471, *kalır* 60b/1302, *tarhtır* 97a/2101, *yatur* 162a/3526 vd.

{-Ir}: *işidirse* 57b/1233, *selām virirken* 153b/3347, *virir misin* 132b/2882.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-Ur}: *buyurur* 51a/1092, *götürürlerdi* 23b/489-490, *olur* 9b/180, *oçurursa* 154a/3359, *tırurken* 152a/3311 vd.

İkili Biçimler:

virür 106b/2312 (1 yerde) ~ *virir* 132b/2882 (2 yerde), *girür* 99a/2147 (1 yerde) ~ *girer* 115b/2509 (1 yerde).

Ekin {-Ar} biçiminin metindeki kullanımı, geçtiği yüz elli dokuz yerde ÖTT'deki kullanımla aynıdır. Ancak ÖTT'de ekin {-ar} biçimi ile kullanılan *yat-* eylemi, metinde {-ur} biçimi ile kullanılmaktadır: *yatur* 162a/3526. Ekin diğer biçimlerinin düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlanma oranı, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki uyum oranının çok altında kalmıştır. Söz konusu metinlerde **geçiş** evresinde olan geniş zaman ekinin TTMSM'de **düzensizlik** evresinin başlarında olduğu görülmekte-

dir.²⁹² Bu durumda 16. ve 17. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerdeki düzensizliğin sürdürüldüğü söylenebilir.

1.6.2.2.2. Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler

ET'de dudak uyumuna bağlı olan bazı ekler, EAT'de /-G/ ünsüzlerinin erimesi, dudak ünsüzlerinin etkisi ve örneksime gibi etkenlerle sürekli olarak yuvarlak ünlülü duruma gelerek düz ünlülü tabanlardan sonra uyum dışı kalmaktadır. EAT'deki bazı eklerde de aynı durum görülmektedir.

1.6.2.2.2.1. {-AIUm} (İstek Çokluk Birinci Kişi Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-AIUm} < ET {-AIIm}

Ek, ET'de ünsüzle kapanan eylem tabanlarından sonra {-AIIm}, {-AIAm}; ünlüyle kapanan eylem tabanlarından sonra {-IIm} biçimindedir ve düz ünlülüdür.²⁹³ EAT'de /m/ dudak ünsüzünün etkisiyle {-AIUm} biçiminde olan ekin ikinci ünlüsü sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *bilelüm, dolduralum, kaçalum, soralum* vd.²⁹⁴ Ekin dudak uyumu, ekin ünlüleri için geçerlidir.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde genel olarak EAT'deki yuvarlak ünlülü biçimini korumaktadır. **Uyumsuzluk** evresinde olan ekin bir örnekte uyuma bağlanması, uyum sürecinin başladığını gösterir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma %56 oranında bağlı olan ek, **geçiş** evresindedir. Bu uyum oranı, daha çok söyleyişi yansıtan *Delâ'il* ve *Seyahatname* sayesinde yüksektir. Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise uyuma %64 oranında bağlı olup **geçiş** evresindedir.²⁹⁵

²⁹² *Tezkiretü's-Salât*'ta yalnızca ekin {-Ur} biçiminin geçtiği örnekler verilmektedir (bk. Kalkan 2012: 25). *Gâyetü'l-Müntehâ*'da ekin ağırlıklı olarak {-Ur} biçimiyle kullanıldığı belirtilmektedir (bk. Dinar 2013: 39).

²⁹³ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 79.

²⁹⁴ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 130.

²⁹⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 336-341.

MİU ve *NAME*'de sürekli olarak yuvarlak ünlülü olup dudak uyumuna bağlı olmayan ek,²⁹⁶ *AK*'de genellikle yuvarlak ünlülü olup düz ünlülü tabanlardan sonra bir örnek dışında uyuma bağlı değildir.²⁹⁷

Ekin TTMSM'deki Durumu:

{-elüm}	4
Uyum oranı	%0

{-elüm}: *beyān ide-lüm* 2a/10 (2 yerde), *ta'dād ide-lüm* 121b/2640, *tahrīr ide-lüm* 44b/950.

Metinde EAT'deki biçimini sürdüren ve dört yerde {-elüm} biçiminde yuvarlak ünlülü olarak kullanılan ek, uyuma bağlı değildir. Bu verilere göre 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde bulunan {-AlUm} ekinin *TTMSM*'de **uyumsuzluk** evresinde bulunduğu görülmektedir. Bu durumda ekin söz konusu metinlerdeki uyum sürecinin *TTMSM*'deki süreçten daha ileri bir düzeyde olduğu söylenebilir.

1.6.2.2.2.2. {+cUK} (Addan Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+cUK} < ET {+çUK}

ET'de yuvarlak ünlülü olan ek,²⁹⁸ EAT'de de yuvarlak ünlülüdür: *depecük*, *karıncuk*, *oğlancuk* vd.²⁹⁹

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin yuvarlak ünlülü biçiminin yaygın olduğu 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra %23 oranında uyuma bağlı olarak görülen {+CIK} biçimi, ekin uyumsuzluk evresinden **düzensizlik** evresine geçtiğini gösterir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma %85 oranında bağlı olan ek, **uyum** evresindedir. Ek, bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde bir metin dışında genelde düz ünlülüdür. Kartallıoğlu'na göre yüzyılın genelinde ekin düz ünlülü biçimi yaygındır, Arap harfli

²⁹⁶ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 484; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 19.

²⁹⁷ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 125.

²⁹⁸ Marcel Erdal, *Old Turkic Word Formation*, c. I, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1991, s. 106.

²⁹⁹ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 116.

metinlerde görülen yuvarlak ünlülü biçimler, EAT'deki kalıplaşmış yazımın sürdürülmesi olarak düşünülebilir. Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma %71 oranında bağlıdır ve **uyum** evresindedir. Düz ünlülü tabanlardan sonra gelen yuvarlak biçimlerin ekin EAT'deki yazımının sürdürülmesi olarak düşünülebilir. Kartallıoğlu'na göre ekin 17. yüzyılda birkaç düz ünlülü tabandan sonra görülen {+CUK} biçimi, 18. yüzyılda yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna bağlıdır. Böylece ekin {+CIK}, {+CUK} biçimlerinden {+CXK} biçimine geçerek uyuma bağlanması, 18. yüzyılda tamamlanmıştır.³⁰⁰

Düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma *MİU*'da %67 oranında, *AK*'de %50 oranında bağlı olan ek,³⁰¹ *NAME*'de sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür ve uyuma bağlı değildir.³⁰²

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+(a)cıK+}	7	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *aza-cık* 56b/1212, *hayvāncıklar* 58a/1239, *kıvırcığa* 56b/1212, *oğlancıkları* 32a/673, *ğara-cık* 68a/1466 vd.

Metinde ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra kullanımı bulunmamaktadır. Ek, düz ünlülü tabanlardan sonra sürekli olarak düz ünlülü biçimi ile kullanılmaktadır. Bu verilere göre 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {+cUK} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede olduğu görülmektedir.

1.6.2.2.2.3. {-dUK} (Görülen Geçmiş Zaman Çokluk Birinci Kişi Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-dUK} < ET {-tXmXz} ~ {-dığ}

ET'de uyuma bağlı olup {-tXmXz} biçiminde olan ekin {-dığ} biçimi de bulunmaktadır: *bardığ*.³⁰³ EAT'de sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ekin ET'de yuvarlak

³⁰⁰ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 341-347.

³⁰¹ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 494; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 119.

³⁰² Abdurrahman Özkan, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 19.

ünlülü olan {-dUK} ortaç ekinden örneksene yoluyla etkilendiği düşünülebilir: *bildük, işitdük, kılduk, virdük* vd.³⁰⁴

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerin üçte birinde, düz ünlülü tabanlardan sonra %13 oranında görülen uyumlu biçimler, ekin **düzensizlik** evresinde olduğunu göstermektedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde genellikle ekin yuvarlak ünlülü biçimleri yaygındır. Ancak yalnızca *Delâ'il*'de düz ünlülü tabanlardan sonra çok sayıda görülen uyumlu örnek, uyum oranının %72,5 olmasını sağlamaktadır. *Delâ'il* dışındaki metinlerde ekin düz ünlülü biçiminin bulunmaması, dudak uyumunun daha yaygınlaşmadığını gösterse de bu metinlerin geneline bakıldığında ekin **geçiş** evresinde olduğu söylenebilir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyum oranı %84'tür. Bu oran, ekin **geçiş** evresini tamamlayıp **uyum** evresine geçtiğini gösterir. Bir eserde %16 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Buradan, eskiyi yansıtan bazı eserler bulunsa da yüzyılın genelinde uyumun yaygın olduğu sonucu çıkmaktadır.³⁰⁵

MİU, *NAME* ve *AK*'de büyük ölçüde yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnek dışında uyuma bağlı değildir. *MİU* ve *NAME*'de yuvarlak ünlülü birer tabandan sonra *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.³⁰⁶

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dık}	5	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *inandık* 94b/2045 (5 yerde).

Ek, metinde geçtiği beş yerde düz ünlülüdür. Beş yerde geçen *inandık* sözcüğünün uyuma bağlandığı görülmektedir. Tek sözcük üzerinden çıkarım yapmak güç olsa da 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {-dUK} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede bulunduğu söylenebilir.

³⁰³ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 80.

³⁰⁴ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 35.

³⁰⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 351-356.

³⁰⁶ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 485; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 21; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 124.

1.6.2.2.2.4. {-dUm} (Görülen Geçmiş Zaman Teklik Birinci Kişi Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-dUm} << ET {-tXm} ~ {-dXm}

ET’de dudak uyumuna bağlı olan ek, EAT’de /m/ ünsüzünün etkisiyle sürekli olarak yuvarlak ünlüdür: *anuntum, irintürdüm; ayrıldum, benzetdüm, yazdum.*³⁰⁷

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin EAT’deki yuvarlak ünlülü biçiminin büyük oranda korunduğu 16. yüzyıl-da, düz ünlülü biçimler de ortaya çıkmaya başlamıştır. 16. ve 17. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %10 dolayında bağlı olan ek, **düzensizlik** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %7 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %98 oranında bağlı olup **uyum** evresinde bulunan ekin uyum sürecini tamamlamak üzere olduğu görülmektedir. Bu metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %15 oranında *ters uyumsuzluk* görülmektedir.³⁰⁸

Ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma *MIU*’da %22 oranında, *NAME*’de %27 oranında bağlıdır.³⁰⁹ *AK*’de büyük ölçüde yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra iki örnek dışında uyuma bağlı değildir.³¹⁰

Ekin TTMSM’deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dUm}	6	10
{-dim}	6	-
Uyum oranı	%50	%100

³⁰⁷ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 80; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 34-35.

³⁰⁸ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 367-373.

³⁰⁹ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 491; aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 20.

³¹⁰ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 123-124.

Düz ünlülü taban:

{-dUm}: *hibe itdüm* 172b/3756, *ihtiyār itdüm* 99b/2152, *inandum* 54a/1152, *kabül itdüm* 99b/2151-2152, *terk itdüm* 91a/1970 vd.

{-dim}: *eyledim* 91a/1969 (2 yerde), *ḥadd-i bülūğa irdim* 13a/253-254, *idindim* 99b/2150, *kaşd itdim* 91a/1971, *niyyet itdim* 148a/3218.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-dUm}: *büyüdüm* 13a/253, *maḥzar oldum* 91a/1968, *oldum* 12b/246 (7 yerde), *toğdum* 13a/253.

İkili Biçimler:

itdüm 172b/3756 (4 yerde) ~ *itdim* 148a/3218 (2 yerde).

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %50 oranında bağlıdır. Bir sözcükte ikili biçim görülmektedir. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {-dUm} ekinin *TTMSM*'de **geçiş** evresinin ortalarında bulunduğu görülmektedir.³¹¹ Bu durumda ekin 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki uyum sürecinin *TTMSM*'deki süreçten daha ileri bir düzeyde olduğu söylenebilir.

1.6.2.2.2.5. {-dUŋ} (Görülen Geçmiş Zaman Teklik İkinci Kişi Eki)***Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:***

EAT {-dUŋ} << ET {-tXŋ} ~ {-dXŋ}

ET'de dudak uyumuna bağlı olan ek, EAT'de {-dUm} ekine örnekseme ve /ŋ/ ünsüzünün etkisi ile sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *alkantŋ, bultuŋ* vd.; *didüŋ, geçdüŋ, gelmedüŋ, kılduŋ*.³¹²

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin EAT'deki yuvarlak ünlülü biçiminin büyük oranda korunduğu 16. yüzyılda, ilk uyumlu biçimler ortaya çıkmaya başlar. Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %5 oranında bağlıdır ve **düzensizlik** evresindedir. Ekin düz ünlülü biçimleri, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerden yalnızca *Delā'il*'de

³¹¹ *Tezkiretü's-Şalāt*'ta ekin sürekli olarak yuvarlak ünlülü olduğu görülmektedir (Kalkan 2012: 26).

³¹² A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 80; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 35.

geçmektedir. Bu eserin düz ünlülü tabanlardan sonra tek başına verdiği orana göre ek, %71 oranında uyuma bağlıdır ve **geçiş** evresindedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlanma oranı %68 olan ek, **geçiş** evresindedir. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %20 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Ek, Arap harfli metinlerde 18. yüzyılın sonunda uyuma tam olarak bağlı değildir.³¹³

MİU, *NAME* ve *AK*'de büyük ölçüde EAT'deki gibi yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnek dışında uyuma bağlı değildir.³¹⁴

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dUŋ}	-	2
{-dİŋ}	10	-
Uyum oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban:

{-dİŋ}: *bildiŋ* 80b/1741, *hoş geldiŋ* 115a/2493, *itdiŋ* 80b/1742, *kazandıŋ* 81a/1744, *yağdırdıŋ* 90a/1945 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-dUŋ}: *getürdüŋ* 90a/1948, *yutdurdıŋ* 90a/1945.

Ek, metinde hem düz ünlülü hem yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Bu verilere göre 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde bulunan {-dUŋ} ekinin *TTMSM*'de düz ünlülü ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bütünüyle uyuma bağlanarak {-dUŋ} > {-dXŋ} gelişimini tamamladığı söylenebilir.

³¹³ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 373-378.

³¹⁴ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 485; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 21; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 124.

1.6.2.2.2.6. {-dUŋUz} (Görülen Geçmiş Zaman Çokluk İkinci Kişi Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-dUŋUz} << ET {-tXŋXz} ~ {-dXŋXz}

ET’de dudak uyumuna bağlı olan ek, EAT’de sürekli olarak yuvarlak ünlüdür: *saķınmayuķ mu erdiŋiz; bulduŋuz, yitürdüŋüz.*³¹⁵

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde EAT’deki yuvarlak ünlülü biçimini korumaktadır. Ekin ilk ünlüsü, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %28 oranında, ikinci ünlüsü ise %7 oranında bağlıdır. Uyumun köke yakın olan ek parçasından başlayarak geliştiği görülmektedir. Ek, bu metinlerde **düzensizlik** evresindedir. Ekin {-dİŋIz} biçimi, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %69 oranında bağlıdır. Ekin ilk ünlüsü uyuma %77 oranında bağlı iken ikinci ünlüsü %64 oranında bağlıdır. Ekin {-dİŋIz} biçimi, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde, yeterli örnek bulunmasa da, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %60 oranında bağlıdır. Ekin ilk ünlüsü uyuma %77 oranında, ikinci ünlüsü ise %33 oranında bağlıdır. Bu oranlar, ekin 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde olduğunu gösterir.³¹⁶

MIU da düz ünlülü tabanlardan sonra birer örnekte {-düŋüz} ve {-düŋiz} biçimlerinde geçen ekin ilk ünlüsü dudak uyumuna bağlı değil iken ekin ikinci ünlüsü bu örneklerin birinde uyuma bağlıdır.³¹⁷ *NAME*’de düz ünlülü tabanlardan sonra dört örnekte {-düŋiz} biçiminde geçen ekin her iki ünlüsü de uyuma bağlı değildir.³¹⁸ *AK*’de büyük oranda {-dUŋUz} biçiminde olan ek, düz ünlülü bir tabandan sonra geçtiği bir örnekte {-duğuz} biçimindedir ve uyuma bağlı değildir. Düz ünlülü bir tabandan sonra geçen

³¹⁵ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 80-81; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 89.

³¹⁶ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 378-383.

³¹⁷ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 491.

³¹⁸ Aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 18.

{-diñüz} biçiminde ise ekin ilk ünlüsü uyuma bağlı iken ikinci ünlüsü uyuma bağlı değildir.³¹⁹

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-duñuz}	-	1
Uyum oranı	-	%100

Yuvarlak ünlülü taban: *olduñuz* 114a/2472.

Ek, metinde yalnızca yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra geçtiği tek örnekte uyuma bağlıdır. Ancak ekin düz ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir kullanımının bulunmaması, uyum konusunda yorum ve karşılaştırma olanağı vermemektedir.

1.6.2.2.2.7. {-GUN} (Eylemden Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-GUN} < ET {-GXn}

ET'de dudak uyumuna bağlı olan ek, EAT'de sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *tezkın, tirgin; basğun, çapğun, yangun* vd.³²⁰

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde tek örnekte geçen ek, düz ünlülü tabandan sonra dudak uyumuna bağlıdır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %33 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %78 oranında bağlıdır. Bu durumda ek, söz konusu yüzyıllara ait metinlerde **uyum** evresindedir.³²¹

MIU ve *NAME*'de geçmeyen ek, *AK*'de düz ünlülü bir tabandan sonra geçtiği tek örnekte yuvarlak ünlülüdür ve uyuma bağlı değildir.³²²

³¹⁹ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 124-125.

³²⁰ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 52; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 134-135.

³²¹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 384-386.

³²² Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 116.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-ğun}	1	-
{-kin}	1	-
Uyum oranı	%50	-

Düz ünlülü taban:

{-ğun}: *azğun* 41a/876.

{-kin}: *keskin* 82b/1784.

Metinde ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir kullanımı bulunmamaktadır. Ek, düz ünlülü tabanlardan sonra geçtiği iki örneğin birinde uyuma bağlıdır. Bu veriye göre 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {-GUn} ekinin *TTMSM*'de daha **geçiş** evresinde olduğu görülmektedir.

1.6.2.2.2.8. {+IU} (Addan Ad Türetme Eki)**Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:****EAT {+IU} < ET {+IXG}**

Ek, ET'de dudak uyumuna bağlıdır: *ilig, tınlığ; atlıg, erklig, kullug, tığünlüg* vd.³²³ EAT'de ekteki /-G/ ünsüzleri erirken ekin ünlüsünün yuvarlaklaşması sonucu ek sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *adlu, dürlü, tatlu, yürekli* vd.³²⁴

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin düzleşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %23 oranında bağlıdır ve **düzensizlik** evresindedir. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %18 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyum oranı kalıplaşmış yazım nedeniyle %4 olan ek, **düzensizlik** evresindedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise düzlülü tabanlardan sonra uyuma %35 oranında bağlı olan ek, **geçiş** evresindedir. Kartallıoğlu'na göre ekin çok işlek olması, kalıplaşmış yazımının

³²³ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 44; Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 83.

³²⁴ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 34; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 118; ayrıca bk. Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 108.

değişmesini geciktirdiği için {+IU} eki, Arap harfli metinlerdeki diğer eklere göre uyum süreci bakımından çok geride kalmıştır. Yine bazı çeviri yazılı metinlerden yola çıkarak ekin 17. yüzyılda geçiş evresinde bulunup 18. yüzyılın sonlarında {+IU} > {+IX} gelişiminin gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu durumun Arap harfli metinlerde, hatta 19. yüzyıla ait bazı çeviri yazılı metinlerde bile her zaman yazıma yansımadağı unutulmamalıdır.³²⁵

Ek, *MİU* ve *AK*'de büyük oranda yuvarlak ünlüdür ve düz ünlü tabanlardan sonra birer örnek dışında uyuma bağlı değildir.³²⁶ *NAME*'de sürekli olarak yuvarlak ünlü olan ek, düz ünlü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.³²⁷

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlü taban	Yuvarlak ünlü taban
{+IU}	15	29
{+II}	24	4
Uyum oranı	%62	%88

Düz ünlü taban:

{+IU}: *adlu* 45a/962, *bellü olup* 30b/642, *gizlü* 165a/3592, *semerlü* 85a/1836, *tatlu* 80a/1727 vd.

{+II}: *'akıllı* 55a/1181, *hayırlısını* 172a/3750, *merhametli* 73b/1586, *şiddetli* 67b/1447, *yazılı* 48b/1033 vd.

Yuvarlak ünlü taban:

{+IU}: *dürlü* 17b/352, *hüyyludan* 52b/1125, *koğulu* 80a/1728, *uğurludur* 26b/548, *yüzlüden* 52b/1125 vd.

{+II}: *rükü'lı* 34b/729 (2 yerde), *sücüdlü* 34b/729 (2 yerde).

İkili Biçimler:

gizlü 165a/3592 (1 yerde) ~ *gizli* 72b/1565 (1 yerde), *tatlu* 80a/1727 (1 yerde) ~ *tatlı* 22b/466 (1 yerde).

³²⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 386-397.

³²⁶ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 485; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 119-120.

³²⁷ Abdurrahman Özkan, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 18.

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %62 oranında bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %12 oranında *ters uyumsuzluk* görülmektedir. Bu oran, ekin düz ünlülü biçimlerinin yaygınlaştığını göstermektedir. Metinde geçen iki sözcükte de ikili biçim bulunmaktadır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde olan {+IU} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede olduğu görülmektedir.³²⁸ Söz konusu metinlerde ortalama uyum oranı %35 iken *TTMSM*'deki uyum oranı %62'dir. Bu durumda metindeki uyum sürecinin 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki süreçten daha ileri bir düzeyde olduğu, ekin *TTMSM*'de **uyum** evresine yaklaştığı söylenebilir.

1.6.2.2.2.9. {+ndU} (Addan Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+ndU} < ET {+ntI}

ET'de {+ntI} biçiminde olan ek, dudak uyumuna bağlıdır: *ikinti*.³²⁹ EAT'de {+ndU} biçiminde olan ek, uyuma bağlı değildir: *ikindü*.³³⁰

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Klasik Osmanlı Türkçesinde yalnızca 17. yüzyıla ait olan *Kitāb-ı Şatabiyye*'de geçtiği tek örnekte düz ünlülü tabandan sonra dudak uyumuna bağlıdır.³³¹

NAME ve *AK*'de geçmeyen ek, *MİU*'da düz ünlülü bir tabandan sonra geçtiği üç örneğin ikisinde (%67 oranında) uyuma bağlıdır.³³²

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+ndü}	2	-
{+ndi}	2	-
Uyum oranı	%50	-

³²⁸ *Gāyetü'l-Müntehā*'da düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %67 oranında bağlı olan ekin bu metinde de **geçiş** evresinde bulunduğu söylenebilir (Dinar 2013: 35-36). Ekin *Tezkireti's-Şalāt*'ta genellikle yuvarlak ünlülü olduğu, birkaç örnekte yalnızca yuvarlak ünlülü tabanlara gelen ekin düz ünlülü biçiminin ise *ters uyumsuzluğa* neden olduğu görülmektedir (Kalkan 2012: 26).

³²⁹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 75.

³³⁰ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 118.

³³¹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 398.

³³² Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 306-307.

Düz ünlülü taban:

{+ndü}: *ikindü* 87a/1880 (2 yerde).

{+ndi}: *ikindi* 32b/684 (2 yerde).

Metinde ekin EAT'deki yuvarlak ünlülü biçimi ile uyumlu olan düz ünlülü biçimi birlikte kullanılmaktadır. Ek, düz ünlülü bir tabandan sonra uyuma %50 oranında bağlıdır. Bu veriye göre ekin metinde **geçiş** evresinde olduğu görülmektedir.

1.6.2.2.2.10. {(n)Uḡ} (Tamlayan Eki)***Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:*****EAT {(n)Uḡ} < ET {+nXḡ}**

ET'de dudak uyumuna bağlı olan ek, EAT'de sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *alkunuḡ, iligniḡ, monçukunuḡ, tonnuḡ* vd.; *dünyānuḡ, taḡuḡ, yaradılmaḡuḡ* vd.³³³

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra %5 oranında bağlıdır ve **düzensizlik** evresindedir. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bir örnekte *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. 16. yüzyıl, düz ünlülü tabanlardan sonraki uyumlu biçimlerin kalıplaşmış yazımı etkilemeye başladığı yüzyıldır. Bu uyum oranı, konuşmayı yansıtan eserlerde daha da artmaktadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyum oranı %30 olan ek, **düzensizlik** evresinin sonlarındadır. Bu oranda, düz ünlülü tabanlardan sonra %53 oranında uyumun bulunduğu *Delā'il*'in önemli bir payı vardır. Bu metinlerde %10 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %83 oranında bağlı olan ek, **uyum** evresindedir. Kartallıoğlu'na göre 17. yüzyılda düzensizlik evresinde bulunan ek, yüzyılın ikinci yarısında veya sonunda geçiş evresini aşarak 18. yüzyılda uyuma bağlanmış olmalıdır.³³⁴

Ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma *MİU*'da %65 oranında, *NAME*'de %50 oranında bağlıdır. *MİU*'da düz ünlülü tabanlardan sonra bazı örneklerde bulunan *ters uyumsuzluk*, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra ekin daha çok düz ünlülü biçiminin kul-

³³³ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 63; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 25-27.

³³⁴ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 398-410.

lanıldığı *NAME*'de %70 oranında bulunmaktadır.³³⁵ *AK*'de genellikle yuvarlak ünlülü olarak geçen ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma belirli bir oranda bağlıdır.³³⁶

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+(n)Uŋ} ~ {+un}	338	62
{+(n)İŋ} ~ {+In} ~ {+im}	311	1
Uyum oranı	%48	%98

Düz taban:

{+(n)Uŋ}: *ağbabanuŋ* 142a/3087, *gice-nüŋ* 58b/1252, *şarığınuŋ* 158a/3438, *ya-pışma-nuŋ* 36a/763 vd.

{+(n)İŋ} ~ {+In} ~ {im}: *āhiretiŋ* 122a/2645, *benim* 174a/3798, *kaçmayanların* 119a/2582, *tağlarıŋ* 14a/272, *yerin* 158a/3439 vd.

Yuvarlak taban:

{+(n)Uŋ} ~ {+un}: *‘Ā’işe anamuzuŋ* 59a/1267, *boyun* 56b/1208, *düğümüŋ* 162a/3527, *hüyüŋ* 106a/2299, *kuşuŋ* 143a/3107 vd.

{+in}: *hükmin* 30a/628.

İkili Biçimler:

anlarıŋ 92a/1989 (1 yerde) ~ *anlarıŋ* 21a/435 (24 yerde), *anuŋ* 4a/55 (74 yerde) ~ *anıŋ* 139a/3025 (4 yerde), *biriniŋ* 23a/472 (2 yerde) ~ *biriniŋ* 157b/3430 (1 yerde) ~ *bunlarıŋ* 71b/1541 (1 yerde) ~ *bunlarıŋ* 10a/185 (8 yerde), *eşyānuŋ* 6a/97 (1 yerde) ~ *eşyānuŋ* 6a/100 (1 yerde), *Fātiha-nuŋ* 152b/3318 (1 yerde) ~ *Fātiha-nuŋ* 149a/3240 (1 yerde), *iki-siniŋ* 53b/1143-1144 (2 yerde) ~ *iki-siniŋ* 133b/2907 (1 yerde), *insānuŋ* 95b/2065 (1 yerde) ~ *insānuŋ* 41b/886 (4 yerde), *kimseniŋ* 73a/1571 ~ *kimse-nüŋ* 102a/2213 (=4 yerde) ~ *kimseniŋ* 14b/291, *kimse-niŋ* 29a/602 (=16 yerde), *Muhammed ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selāmuŋ* 56b/1206-1207 (2 yerde) ~ *Muhammed ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selāmuŋ* 59b/1273 (9 yerde), *mü’miniŋ* 65b/1403 (1 yerde) ~ *mü’miniŋ* 145a/3154

³³⁵ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 487; aynı yazar, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 24-25.

³³⁶ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 121.

(1 yerde), *namāzınıñ* 32a/672 (13 yerde) ~ *namāzınıñ* 147a/3195 (2 yerde), *'ulemānuñ* 63a/1352 (1 yerde) ~ *'ulemānuñ* 12a/233 (1 yerde).

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %48 oranında bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bir örnekte *ters uyumsuzluk* görülmektedir. Bazı sözcüklerde de ikili biçim bulunmaktadır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {+(n)Uñ} ekinin *TTMSM*'de **geçiş** evresinde bulunduğu görülmektedir.³³⁷ Bu durumda 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki uyum sürecinin *TTMSM*'deki süreçten daha ileri bir düzeyde olduğu söylenebilir. İkili biçimler ise bazı sözcüklerin uyum sürecinde olduğunu göstermektedir.

1.6.2.2.2.11. {+sUz} (Addan Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+sUz} < ET {+sXz}

ET'de dudak uyumuna bağlı olan ekin ünlüsü, EAT'de {+IU} ekinin etkisi ve örnekleme yoluyla sürekli olarak yuvarlaklıdır: *ağısız, ilkisiz, yazuksuz; bilüstüz, dikenüz, ilansuz, sensüz.*³³⁸

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %83 oranında bağlıdır ve **uyum** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma %42 oranında bağlı olan ek, **geçiş** evresindedir. 16. ve 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde birer örnekte yuvarlak ünlülü tabandan sonra *ters uyumsuzluk* da bulunmaktadır. Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %90 oranında bağlıdır ve **uyum** evresindedir. Ancak yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyum oranı %34'tür. 17. yüzyılın ortalarından itibaren düzleşmeye başlayan ekin düz ünlülü biçimi, 18. yüzyılda yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra yaygın duruma gelir. Bu durumda 18. yüzyıla ait Arap harfli bazı metinler **uyum** evresinde iken bazı metinler

³³⁷ *Tezkiretü's-Şalāt*'ta ekin uyuma bağlı olan düz ünlülü biçimlerinin de bulunduğu belirtilmiştir (Kalkan 2012: 26).

³³⁸ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 48; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 34.

ters uyumsuzluklar nedeniyle **geçiş** evresindedir. 18. yüzyılın sonlarına doğru yazılan iki eserde *ters uyumsuzlukların* sona ermeye başladığı görülür.³³⁹

Düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma *MİU*'da %88, *NAME*'de %80 oranında bağlı olan ekte yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra birer örnekte *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.³⁴⁰ *AK*'de ise düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %73 oranında bağlı olan ekte yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra dört örnekte (%80 oranında) *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.³⁴¹

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+sUz}	-	22
{+sIz}	30	14
Uyum oranı	%100	%61

Düz ünlülü taban:

{+sIz}: *anasız* 53a/1138, *dilsiz* 39b/843, *ıssız* 69a/1485, *şavtsız* 49a/1044, *vehimsiz* 38a/800 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{+sUz}: *gözsüz* 68b/1474, *özürsüz* 31a/651 (17 yerde), *şusuz* 70b/1512, *uğursuz* 36a/760 (2 yerde), *uğursuzdur* 26b/547.

{+sIz}: *belürsüz* 36a/758 (2 yerde), *belürsizden* 53a/1129, *boynuzsüz* 71a/1533, *özürsüz* 31b/663 (10 yerde).

İkili Biçimler:

özürsüz 31a/651 (17 yerde) ~ *özürsüz* 31b/663 (10 yerde).

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %39 oranında *ters uyumsuzluk* görülmektedir. Bir sözcükte de ikili biçim bulunmaktadır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {+sUz} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir.

³³⁹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 410-419.

³⁴⁰ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 493-494; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 20.

³⁴¹ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 120.

Metnin *ters uyumsuzlukların* yaygınlığı konusunda 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerle benzer özellikler gösterdiği söylenebilir.³⁴²

1.6.2.2.2.12. {-U} (Eylemden Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-U} < ET {-(X)G}

ET'de {-(X)G} biçiminde olan ek, dudak uyumuna bağlıdır: *bilig, ötüg, sewig, tapıg* vd.³⁴³ ET'deki /-G/ ünsüzlerinin sızıcılaşıp erimesi sonucunda bünyesinde bu ünsüzü bulunduran farklı ekler, EAT'de “tek ünlü” ile karşılanmaktadır. Ek, dönemde süreklili olarak tek bir yuvarlak ünlü biçimindedir: *ayru, bilü, ölü, yaru* vd.³⁴⁴

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %77 oranında bağlıdır ve **geçiş** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyum oranı %25 olan ek, **düzensizlik** evresindedir. Yuvarlak ünlülü olan üç tabandan sonra *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra %60 oranında uyuma bağlanan ek, **geçiş** evresindedir. İki sözcükte de *ters uyumsuzluk* sürmektedir. Kartallıoğlu'na göre kalıplaşmış yazım nedeniyle 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde görülen uyumsuz biçimlerle 19. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde de karşılaşılabılır.³⁴⁵

Ek, *MİU* ve *NAME*'de büyük oranda yuvarlak ünlülüdür ve düz ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnek dışında uyuma bağlı değildir.³⁴⁶ *AK*'de sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.³⁴⁷

³⁴² Ek, *Gāyetü'l-Müntehā*'da düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %80 oranında *ters uyumsuzluk* bulunduğu görülmektedir (Dinar 2013: 37). *Tezkiretü's-Şalāt*'ta ekin düz ünlülü biçimleri de bulunmaktadır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bazı örneklerde *ters uyumsuzluk* bulunduğu da göze çarpmaktadır (Kalkan 2012: 26).

³⁴³ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 51, 56.

³⁴⁴ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 136-137.

³⁴⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 420-427.

³⁴⁶ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 494; aynı yazar, “Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 19.

³⁴⁷ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 116.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-U}	15	16
{-I}	23	7
{-ıg}	3	-
Uyum oranı	%63	%70

Düz ünlülü taban:

{-U}: *kapucılığına* 43a/918 (2 yerde), *kapu* 85b/1851 (10 yerde), *yarusu* 45b/965 (3 yerde).

{-I}: *diriden* 20b/415, *egrice* 57a/1216, *katı* 71b/1534, *şayı* 16b/334, *yazılı* 48b/1033 vd.

{-ıg}: *yarlıgan-* 163b/3565 (3 yerde).

Yuvarlak ünlülü taban:

{-U}: *koşulu* 80a/1728, *korkuyu* 79a/1699, *ölü* 20a/414, *toğrusını* 118b/2569, *toluca* 56b/1210 vd.

{-I}: *koşşıya* 125b/2723, *toğrı* 78b/1695 (6 yerde).

İkili Biçimler:

toğru 118b/2569 (1 yerde) ~ *toğrı* 78b/1695 (6 yerde).

Üç örnekte /-ğ/ sesinin korunduğu ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %63 oranında bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %30 oranında *ters uyumsuzluk* görülmektedir. Bir sözcükte ikili biçim bulunmaktadır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap diğer harfli metinlerde **geçiş** evresinde bulunan {-U} ekinin TTMSM'de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir. Metindeki *ters uyumsuzluk* oranının söz konusu metinlerdeki oranlardan daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

1.6.2.2.2.13. {+(U)m} (Teklik Birinci Kişi İyelik Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+(U)m} < ET {+(X)m}

ET’de dudak uyumuna bağlı olan ek, EAT’de /m/ ünsüzünün etkisiyle sürekli olarak yuvarlak ünlüdür: *begim, kanım, kunçuyum, uğuşum* vd.; *ağzumda, gözüm, yaşum* vd.³⁴⁸

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %17 oranında bağlıdır ve **düzensizlik** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyum oranı %54 olan ek, **geçiş** evresindedir. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %30 oranında görülen *ters uyumsuzluklar*, uyum sürecini hızlandırmaktadır. Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma %95 oranında bağlıdır ve **uyum** evresindedir. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra ise %38 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Ancak *ters uyumsuzluklar* tüm metinlerde görülmez.³⁴⁹

Ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma *MİU*’da %80 oranında, *NAME*’de %55 oranında bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra *MİU*’da %56 oranında, *NAME*’de %31 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.³⁵⁰ *AK*’de büyük ölçüde yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma belirli bir oranda bağlıdır.³⁵¹

Ekin TTMSM’deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+Um}	-	2
{+Im}	27	5
Uyum oranı	%100	%29

³⁴⁸ Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 103; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 33, 64.

³⁴⁹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 428-437.

³⁵⁰ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 487-488; aynı yazar, “Netâyicü’l-A‘mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 25-27.

³⁵¹ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 122.

Düz ünlülü taban:

{+Im}: *ābdestim* 28a/590, *işim* 26b/549-550, *kitābım* 97b/2106, *şūretimi* 12b/245, *toğacağım* 12b/247 vd.

Yuvarlak ünlülü taban:

{+Um}: *hüsñümi* 12b/245, *kubhumı* 12b/245.

{+Im}: *ihtiyār-ı cüz'imi* 91a/1967, *işledüğim* 91a/1963, *umūrımı* 172a/3749, *vücüdıma* 172a/3747, *vücüdımı* 172a/3745.

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %71 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {+(U)m} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir. Ancak metinde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra {+Im} biçiminin yaygın olması, yani *ters uyumsuzluk* oranının yüksek olması dikkat çekicidir.

1.6.2.2.2.14. {+(U)mUz} (Çokluk Birinci Kişi İyelik Eki)***Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:***

EAT {+(U)mUz} < ET {+(X)mXz}

Ekin destek ünlüsü ile ekin ünlüsü, ET'de dudak uyumuna bağlı iken EAT'de /m/ ünsüzünün etkisiyle sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *eçümüz*, *elimiz*, *sümüz*, *yagımız* vd.; *boynuzumuz*, *içümüze*, *işümüz* vd.³⁵²

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin destek ünlüsü tabana daha yakın olduğu için bu ünlüdeki uyum oranı, ekin ünlüsündeki uyum oranından fazladır. Ekin destek ünlüsü, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %35 oranında bağlıdır ve **geçiş** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma %78 oranında bağlı olan ekin destek ünlüsü, **geçiş** evresinin sonlarındadır ve uyuma bağlanmak üzeredir. Bu döneme ait olan altı eserden dördünde ekin düz biçimleri bulunmamasına karşın oranın bu kadar yüksek

³⁵² Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 103; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 33, 65.

olması *Delā'il*'deki uyumlu örneklere bağlıdır. Ekin destek ünlüsü, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma bütünüyle bağlıdır ve **uyum** evresindedir.

16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra yalnızca üç örnekte uyuma bağlanan ekin ünlüsü ise **düzensizlik** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma %74 oranında bağlı olan ekin ünlüsü **geçiş** evresindedir. Bu yüzyıla ait metinlerde %18 oranında da *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Ekin ünlüsü, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma %69 oranında bağlıdır ve **geçiş** evresindedir. Bu metinlerdeki uyum oranının bir önceki yüzyıla ait olan metinlerdeki uyum oranından daha az olmasının sebebi, bütünüyle eskiyi yansıtan *Şerh-i Vasiyyet-i Birgili*'dir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde bulunan ekin ünlüsü, çeviri yazılı metinlerde uyuma bağlıdır. Buna göre, ek ünlüsünün de uyuma bağlanmasıyla ekin 18. yüzyılın sonunda büyük oranda dudak uyumuna bağlandığı söylenebilir.³⁵³

MIU ve *NAME*'de ekin destek ünlüsünün düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma büyük oranda bağlı olduğu, ekin ünlüsünün ise uyuma belirli oranda bağlı olduğu görülmektedir. Bu metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bazı örneklerde *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.³⁵⁴ *AK*'de ekin destek ünlüsünün uyuma belirli oranda bağlı olduğu, ekin ünlüsünün uyuma büyük oranda bağlı olmadığı anlaşılmaktadır.³⁵⁵

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+UmUz}	-	3
+mUz	5	-
{+ImUz}	45	1
{+imiz}	2	-
Uyum oranı	Ekin destek ünlüsünde: %100 Ekin ünlüsünde: %0,4	%75

Düz ünlülü taban:

{+mUz}: *Ādem babamuz 'aleyhi's-selāmuḡ* 39b/839, *'Ā'iṣe anamuzuḡ* 59a/1267, *Ḥadīce anamuzı* 58a/1243, *Ḥavvā anamuzı* 53b/1140, *'ulemāmuz* 9a/164.

³⁵³ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 437-450.

³⁵⁴ Abdurrahman Özkán, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 489-490; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 28-29.

³⁵⁵ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 122.

{+ImUz}: *ihtiyācımız* 92a/1987, *işimiz* 107a/2321 (2 yerde), *nefsimizdür* 26a/539 (3 yerde), *peygamberimiz* 9a/171 (37 yerde), *yerimizden* 70a/1506, *zamānımız* 59b/1271.

{+imiz}: *peygamberimiz* 54b/1168, *peygamberimizün* 56a/1199.

Yuvarlak ünlülü taban:

{+UmUz}: *çıkdığımız* 39b/840, *itduğümüz* 39b/841, *yolumuz* 97b/2112.

{+ImUz}: *ma'lūmımız* 106b/2314.

İkili Biçimler:

peygamberimiz 9a/171 (37 yerde) ~ *peygamberimiz* 54b/1168 (2 yerde).

Ekin destek ünlüsü, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Bir örnekte yuvarlak ünlülü tabandan sonra *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %75 oranında bağlıdır. Ekin ünlüsü ise düz ünlülü tabanlardan sonra büyük oranda yuvarlak ünlülüdür. Ekin ünlüsündeki uyum oranı %0,4'tür. Bir sözcükte ikili biçim bulunmaktadır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {+(U)mUz} ekinin destek ünlüsünün *TTMSM*'de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir. 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde bulunan ekin ünlüsü ise düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma yalnızca iki örnekte bağlıdır. Bu durumda *TTMSM*'de **uyumsuzluk** evresini gösteren ekin ünlüsündeki uyum sürecinin 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerdeki süreçten çok geri bir düzeyde olduğu görülmektedir.

1.6.2.2.2.15. {+(U)η} (Teklik İkinci Kişi İyelik Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+(U)η} < ET {+(X)η}

ET'de dudak uyumuna bağlı olan ek, EAT'de birinci kişi iyelik eklerine örnek-seme ve /η/ ünsüzünün etkisi ile sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *iliğin, kanın, oğlun, yogun* vd.; *ağzun, sözlerüni, yoldaşun* vd.³⁵⁶

³⁵⁶ Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 103; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 33, 64.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde genel olarak EAT'deki yuvarlak ünlü biçimini korumaktadır. Düz ünlülerden sonra iki örnek dışında uyuma bağlı olmayan ek, **uyumsuzluk** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlü tabanlardan sonra dudak uyumuna %51 oranında bağlıdır. Bu metinlerde yuvarlak ünlü tabanlardan sonra *Delâ'il*'in etkisiyle %27 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Ek, bu metinlerde **geçiş** evresindedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise düz ünlü tabanlardan sonra uyuma %93 oranında bağlı olan ek, **uyum** evresindedir. Yuvarlak ünlü tabanlardan sonra %19 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli ve çeviri yazılı tüm metinlerde dudak uyumuna bağlıdır; ancak 19. yüzyıla ait bazı metinlerde uyumsuzluk sürmektedir.³⁵⁷

Ek, düz ünlü tabanlardan sonra uyuma *MÎU*'da %29 oranında, *NAME*'de %32 oranında bağlıdır. Yuvarlak ünlü tabanlardan sonra *MÎU*'da %54, *NAME*'de %44 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.³⁵⁸ *AK*'de büyük ölçüde yuvarlak ünlü olan ek, düz ünlü tabanlardan sonra birkaç örnek dışında uyuma bağlı değildir.³⁵⁹

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlü taban	Yuvarlak ünlü taban
{+Uḡ} ~ {+Un}	3	6
{+Iḡ} ~ {+In}	17	1
Uyum oranı	%85	%86

Düz ünlü taban:

{+Uḡ}: *cūd-ı feyzün*den 174b/3807, *kullaruḡ* 90a/1948, *tevfikünle* 91a/1963.

{+Iḡ} ~ {+In}: *'avniḡ* 174b/3808, *dār-ı cinānında* 174a/3796, *iḡiḡ* 108b/2352, *murādātıḡ* 174b/3809, *yeriḡ* 124a/2693 vd.

Yuvarlak ünlü taban:

{+Uḡ} ~ {+Un}: *pür-vücūdun* 174a/3799, *rāzī olduḡun* 91a/1963, *tābi ' olduḡun* 139b/3040, *uyduḡun* 137a/2982, *vücūdunı* 81a/1743, *yüzün* 108b/2353.

³⁵⁷ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 451-458.

³⁵⁸ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 488; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 27.

³⁵⁹ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 122-123.

{+iŋ}: 'ömriŋi 80b/1742.

İkili Biçimler:

tevfikün 91a/1963 (1 yerde) ~ *tevfikün* 90b/1958 (1 yerde).

Metinde düz ünlülü biçimleri yaygın olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %85 oranında bağlıdır ve **uyum** evresindedir. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra bir örnekte (%14 oranında) *ters uyumsuzluk* görülmektedir. Bir sözcükte de ikili biçim bulunmaktadır. Bu verilere göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **uyum** evresinde bulunan {(U)ŋ} ekinin *TTMSM*'de de aynı evrede bulunduğu görülmektedir. Ancak ekin düz ünlülü tabanlardan sonra metindeki uyum oranı, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki uyum oranından daha düşüktür. Ekin *TTMSM*'de **uyum** evresinin başlarında olduğu söylenebilir. Ekin /n/'li biçimi ile kullanıldığı beş örnekte de dudak uyumuna bütünüyle bağlı olması ilgi çekicidir.

1.6.2.2.2.16. {-(U)ŋ} (İstek Çokluk İkinci Kişi Eki)³⁶⁰

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-(U)ŋ} < ET {-(X)ŋ}

ET'de dudak uyumuna bağlı olan EAT'de sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *barıŋ, biliŋ, eŋidiŋ, oloruŋ* vd.; *buluŋ, eydüŋ, getirüŋ, yapuŋ* vd.³⁶¹

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %17 oranında bağlıdır ve **düzensizlik** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyum oranı %35'e çıkan ek, **geçiş** evresindedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise uyuma %56 oranında bağlı olan ek, bu metinlerde de **geçiş** evresindedir. Ekin bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde ise dudak uyumuna bağlandığı görülmektedir. 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %7 dolayında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.³⁶²

³⁶⁰ Eski Anadolu Türkçesinde ve Klasik Osmanlı Türkçesinde ekin {-(U)ŋUz} biçimi de bulunmaktadır. Ancak metinde yalnızca {-(U)ŋ} biçimi kullanıldığı için burada {-(U)ŋUz} biçimine yer verilmemiştir.

³⁶¹ Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 179-180; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 130.

³⁶² Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 459-467.

MİU ile *AK*'de sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma uyuma bağlı değildir.³⁶³ *NAME*'de ise büyük ölçüde yuvarlak ünlülü olan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra bir örnek dışında uyuma bağlı değildir.³⁶⁴

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-uŋ} ~ {-ün}	-	2
{-Iŋ}	2	-
Uyum oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban:

{-Iŋ}: *çıkıŋ* 44a/938, *haber viriŋ* 130b/2836.

Yuvarlak ünlülü taban:

{-uŋ} ~ {-ün}: *ölün* 116b/2524, *şuşuŋ* 85a/1831.

Ek, metinde hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde görülen *ters uyumsuzluklar TTMSM*'de görülmez. Bu verilere göre 17. ve 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde bulunan {- (U)ŋ} ekinin *TTMSM*'de **uyum** evresinde olduğu görülmektedir. Ekteki uyum sürecinin söz konusu metinlere göre çok ileri bir düzeyde olduğu *TTMSM* de ekin {- (U)ŋ} > {- (X)ŋ} gelişimini tamamladığı söylenebilir.

1.6.2.2.2.17. {+(U)ŋUz} (Çokluk İkinci Kişi İyelik Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+(U)ŋUz} < ET {+(X)ŋXz}

Ekin destek ünlüsü ile ekin ünlüsü, ET'de dudak uyumuna bağlı iken EAT'de birinci kişi iyelik eklerine örnekseme ve /ŋ/ ünsüzünün etkisi ile sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *içinüzke, kaŋıŋız, kunçuyunuz, oğlanıŋızda* vd.; *gözünüz*.³⁶⁵

³⁶³ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumunu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 484; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumunu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 117.

³⁶⁴ Abdurrahman Özkan, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumunu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 23.

³⁶⁵ Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 103-104; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 33; Gürer Gülsevin-Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s. 137.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

EAT’de sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ekin destek ünlüsünün 16. yüzyılda uyuma bağlanmaya başladığı görülmektedir. Ekin destek ünlüsü, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %22 oranında bağlıdır ve **düzensizlik** evresindedir. Ünlü, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde %95 oranında, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde %91 oranında uyuma bağlıdır ve bu metinlerde **uyum** evresindedir. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde %14 oranında, 17. ve 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde %50 *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır. Bu oranlara göre, diğer eklerde genellikle 18. yüzyılda bitmeye yüz tutan yuvarlak ünlülü tabanlardan sonraki düzleşme eğilimi, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde sürmektedir.

Ekin ünlüsü, EAT’deki biçimin korunduğu 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür ve **uyumsuzluk** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %61 oranında bağlı olan ek ünlüsü, **geçiş** evresindedir. Ünlü, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %27 oranında bağlıdır ve **düzensizlik** evresindedir. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra ise 17. ve 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde %25 ve %28 oranlarında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.³⁶⁶

MİU ve *NAME*’de hem ekin destek ünlüsünün hem ekin ünlüsünün uyuma belirli oranda bağlandığı söylenebilir.³⁶⁷ *AK*’de ek, bir örnek dışında sürekli olarak düz ünlülü tabanlara gelmiştir. Ekin destek ünlüsü, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %67 oranında bağlıdır. Sürekli olarak yuvarlak ünlülü olan ekin ünlüsü ise {+IjUz} ekinin kullanıldığı sözcüklerde uyuma bağlı değildir.³⁶⁸

³⁶⁶ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 467-478.

³⁶⁷ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 491; aynı yazar, “Netâyicü’l-A‘mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 29.

³⁶⁸ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 123.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+iñüz}	2	-
Uyum oranı	Ekin destek ünlüsünde: %100 Ekin ünlüsünde: %0	-

Düz ünlülü taban: *mābeyniñüzde* 69b/1492, *yerlü yeriñüze gelüp* 69b/1491.

Ek, metinde yalnızca düz ünlülü tabanlardan sonra iki örnekte ve {+iñüz} biçiminde geçmektedir. Örneklerde ekin destek ünlüsünün bu tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlı olduğu, ekin ünlüsünün ise yuvarlak ünlülü olup uyuma bağlı olmadığı görülmektedir. Ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir kullanımı bulunmamaktadır. Çok yeterli olmayan bu verilere göre 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra **uyum** evresinde bulunan {+(U)ñUz} ekinin destek ünlüsünün *TTMSM* de de aynı evrede olduğu görülmektedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde, 18. yüzyıla ait Arap diğer harfli metinlerde **düzensizlik** evresinde bulunan ekin ünlüsü ise *TTMSM* de EAT'deki yuvarlak ünlülü biçimini sürdürmektedir ve **uyumsuzluk** evresindedir.

1.6.2.2.2.18. {-(y)UrAK} (Ulaç Eki)**Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:**

ET'de bulunmayan ek, EAT'nin sonlarında ortaya çıkmıştır. Önce {-U}, {-I}, sonra Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde {-A} ulaç eki ile {+rAK} karşılaştırma ekinin birleşmesiyle oluştuğu düşünülen ek,³⁶⁹ EAT'de yuvarlak ünlülüdür; ekin {-ArAK} biçimleri de görülür: *acıyurak, otlayurak, yiyürek; bakarak, gezerek* vd.³⁷⁰ Gülsevin'de ekin düz ünlülü biçimi de bulunmaktadır: *oynayırak*.³⁷¹ Ulaç, daha sonra {-ArAK} biçiminde kullanılmamıştır.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür. Bu yüzyıla ait metinlerde {-ArAK} eki de kullanılmaktadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde de ekin ilk ünlüsü sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür. Yine bu metinlerde de {-ArAK} eki de kullanılmaktadır. Kartallıoğlu'na göre 17. ve 18. yüzyıllara ait diğer

³⁶⁹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 341.

³⁷⁰ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 137.

³⁷¹ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 131.

metinlerde bu eke rastlanmadığı için ek, tahminen 17. yüzyılın sonlarında yerini {-ArAK} biçimine bırakmıştır. Ek, 18. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde de {-ArAK} biçimindedir.³⁷²

NAME ve *AK*'de geçmeyen ek, *MİU*'da geçtiği üç örnekte {-(y)ArAK} biçimindedir.³⁷³

Ekin TTMSM'deki Durumu:

17. ve 18. yüzyıllara ait metinlerde olduğu gibi *TTMSM*'de de ekin {-UraK} veya {-IrAK} biçimleri görülmemektedir. Ek, metinde geçtiği on örnekte {-ArAK} biçimindedir: *çekerek* 76b/1648, *rāzī ola-raḳ* 37a/783, *yıkılarak* 128b/2797 ~ *yığı-larak* 78a/1677 vd. Metindeki bu durum, Kartallıoğlu'nun "ekin 17. yüzyılın sonlarında yerini {-ArAK} biçimine bıraktığı" yönündeki düşüncesini destekler niteliktedir.

1.6.2.2.3. "X" Sınıfı Ekler

1.6.2.2.3.1. {-(y)AyIn} ~ {-(y)AyIm} (İstek Teklik Birinci Kişi Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-(y)AyIn} ~ {-(y)AyIm} ~ {-(y)AyUm} < ET {-AyIn} ~ {-Ayn}

Ek, ET'de düz ünlülüdür, ünlüyle kapanan eylem tabanlarından sonra ekin {-yIn} biçimi gelir: *ayayın, bartayın men, bolayın, olurayn; tileyn*.³⁷⁴ EAT'de ekin ET'deki {-AyIn} biçiminin yanında çokluk birinci kişi eki olan {-(y)AlUm} ekindeki /m/ ünsüzüne örnekseme ile {-(y)AyIm} ve yine aynı ünsüzün yuvarlaklaştırıcı etkisiyle de {-(y)AyUm} biçimleri ortaya çıkmıştır.³⁷⁵ Ek, EAT'de genel olarak {-(y)AyIn} ~ {-(y)AyIm} biçimlerindedir: *ırağayım, diyeyin, yiyeyin; kılayum* vd.³⁷⁶

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin {-(y)AyIn} ~ {-(y)AyIm} biçimleri 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde dudak uyumuna bağlıdır. Bu metinlerde, eski olan {-(y)AyIn} biçimi daha çok kullanılırken {-(y)AyIm} biçiminin kullanımında artış söz konusudur. Ek, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde de dudak uyumuna bağlıdır ve ekin {-(y)AyIm} biçimi yaygındır. 18.

³⁷² Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 478-479.

³⁷³ Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 409.

³⁷⁴ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 79.

³⁷⁵ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 305.

³⁷⁶ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 107.

yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise bir örnek dışında uyuma bağlıdır. Klasik Osmanlı Türkçesinde üç yüzyıl boyunca bir örnek dışında sürekli olarak dudak uyumuna bağlı olan *istek* teklik birinci kişi ekindeki {-AyIn} > {-AyIm} gelişimi, 17. yüzyılda başlayıp 18. yüzyılda tamamlanmıştır.³⁷⁷

MİU ve *NAME*'de ekin uyuma bağlı olan {-(y)AyIn} biçimi daha çok kullanılır. Bu metinlerde bazı örneklerde kullanılan {-AyIm} biçimi de uyuma bağlıdır. Ancak *NAME*'de tek yerde geçen {-ayum} biçiminde ekin ikinci ünlüsü uyuma bağlı değildir.³⁷⁸ İstek teklik birinci kişi kipi, *AK*'de uyuma bağlı olan tek örnekte, {-eyin} ekiyle çekimlenir.³⁷⁹

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(y)eyim}	7	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *bile-yim* 104b/2268, *ide-yim* 172a/3745, *itmeye-yim* 171b/3743 (2 yerde), *vire-yim* 114b/2486 (3 yerde).

Metinde ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir kullanımı bulunmamaktadır. Ancak ekin dudak uyumunu ilgilendiren bölümü olan ikinci ünlüsü, sürekli olarak düz ünlülüdür ve dudak uyumuna bütünüyle bağlıdır. Ayrıca ek, sürekli olarak {-(y)eyim} biçiminde geçmektedir. Bu verilere göre Klasik Osmanlı Türkçesinde bir örnek dışında dudak uyumuna bağlı olan {-(y)AyIm} ekinin *TTMSM*'de de dudak uyumuna bağlı olduğu görülmektedir. Ekin 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yaygın olarak kullanılan {-(y)AyIm} biçimi, *TTMSM*'de sürekli olarak kullanılmaktadır: {-(y)eyim}. Söz konusu metinlerde seyrek olarak kullanılan {-(y)AyIn} biçiminin *TTMSM*'de kullanımdan düştüğü söylenebilir.

³⁷⁷ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 488-491.

³⁷⁸ Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 410; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 9, 13.

³⁷⁹ Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 98.

1.6.2.2.3.2. {+(I)I} (Addan Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+(I)I} < ET {+(X)I}

ET ve EAT'de aynı iki örnekte renk adları türeten ekin destek ünlüsü dudak uyumuna bağlıdır: *kızıl*, *yaşıl*.³⁸⁰

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde de aynı sözcüklerde, 17. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde daha çok yansıma sözcüklerde kullanılan ek, Klasik Osmanlı Türkçesinde dudak uyumuna bütünüyle bağlıdır.³⁸¹

NAME'de geçmeyen ek, *MİU*'da yalnızca *kızıl* sözcüğünde, *AK*'de *kızıl* ve *yaşıl* sözcüklerinde geçmektedir ve dudak uyumuna bütünüyle bağlıdır.³⁸²

Ekin TTMSM'deki Durumu:

ET ve EAT'de, ayrıca Klasik Osmanlı Türkçesine ait Arap harfli metinlerde aynı iki sözcükte geçen ek, *TTMSM*'de de aynı sözcüklerde geçmektedir ve tarihî dönemlerde olduğu gibi dudak uyumuna bütünüyle bağlıdır: *kızılılık* 146b/3191 (2 yerde), *yeşil* 86a/1860.

1.6.2.2.3.3. {+I-} (Addan Eylem Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+I-} < ET {+I-} ~ {+U-}

ET'de *öli-* sözcüğünde dudak uyumuna bağlı olmayan ek, *boşu-* sözcüğünde uyuma bağlıdır.³⁸³ EAT'de dudak uyumuna bağlıdır: *bayı-*, *ıstı-*, *kağı-*.³⁸⁴

³⁸⁰ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 47; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 117.

³⁸¹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 492-493.

³⁸² Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 427; Osman Yıldız, *AK*, Şüle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 409.

³⁸³ A. von Gabain, *age*, s. 48.

³⁸⁴ Gürer Gülsevin, *age*, s. 120.

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Yalnızca 17. yüzyıla ait Arap harfli bir metin olan *Mir'āt*'ta, *taşı-* sözcüğünde geçen ek, dudak uyumuna bağlıdır.³⁸⁵

MIU da ekin geçtiği *şakına* örneği, *NAME*'de *şakının* ve *uzun* örnekleri verilmektedir.³⁸⁶ *AK*'de *acı-* “acıkmak” ve *kağı-* örneklerinde geçen ek, dudak uyumuna bağlıdır.³⁸⁷

Ekin TTMSM'deki Durumu:

Metinde beş örnekte geçen ek, dudak uyumuna bağlıdır: *geniş* 67b/1448, *tarıl-* 105a/2280 (2 yerde), *taşı-* 69a/1482 (2 yerde).

1.6.2.2.3.4. {+(I)K-} (Addan Eylem Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {+(X)K-} < ET {+(X)K-}

Ek, ET ve EAT'de geçtiği örneklerde dudak uyumuna bağlıdır: *içik-*, *tağık-*; *açık-*, *birik-*, *gözük-*.³⁸⁸

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinde *açık-* ve *birik-* eylemlerinde geçen ek, dudak uyumuna bağlıdır.³⁸⁹

NAME ve *AK*'de geçmeyen ek, *MIU* da yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra geçtiği örnekte uyuma bağlıdır. Metinde düz ünlülü bir tabandan sonra herhangi bir kullanım bulunmamaktadır.³⁹⁰

³⁸⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 493.

³⁸⁶ Abdurrahman Özkan, *MIU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 422; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 225-244.

³⁸⁷ Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 409.

³⁸⁸ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 49; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 120.

³⁸⁹ Yavuz Kartallıoğlu, *age*, s. 493-494.

³⁹⁰ Abdurrahman Özkan, “Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 485.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra geçtiği üç yerde ve yuvarlak ünlülü tabandan sonra geçtiği bir yerde dudak uyumuna bağlıdır: *acıık-* 86b/1865, *birik-* 87b/1889 (2 yerde); *gözük-* 46a/977.

1.6.2.2.3.5. {-I)m} (Eylemden Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {-X)m} < ET {-X)m}

Ek, ET ve EAT'de dudak uyumuna bağlıdır: *kedim*, *tuğum*; *adım*, *içim*, *ölüm*, *ta-*
dım vd.³⁹¹

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyılda düz ünlülü tabanlardan sonra ekin yuvarlak ünlülü biçimi gelmeye başlar. Ekin destek ünlüsü, 16. ve 17. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %50 oranında bağlıdır ve **geçiş** evresindedir. Ünlü, 18. yüzyıla ait Arap harfli ve çeviri yazılı metinlerde dudak uyumuna bütünüyle bağlıdır. ET ve EAT'de sürekli olarak uyumda bulunan ek, 16. ve 17. yüzyıllarda yuvarlaklaşma eğilimi ile uyumsuz örnekler gösterse de 18. yüzyılda uyuma tekrar bağlanır. 19. yüzyıl gramerleri de ekin düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı olduğunu gösterir.³⁹²

AK'de geçmeyen ek, *MİU*'da hem düz ünlülü hem yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. *NAME*'de ise yalnızca uyuma bağlı olan *aşam* "adım" örneğinde geçmektedir.³⁹³

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-Xm}	5	4
Uyum oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban: *adım* 70b/1514 (2 yerde), *ırımı* 67b/1448, *yarım* 18a/370, *yıldırım* 83a/1789.

³⁹¹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 53; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 135.

³⁹² Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 494-497.

³⁹³ Abdurrahman Özkan, *agy.*, s. 486; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 235.

Yuvarlak ünlülü taban: *düğüm düger* 161b/3524-162a/3525, *düğümün* 162a/3527, *ölüm* 88a/1906 (2 yerde).

Ek, metinde hem düz ünlülü hem yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Bu verilere göre {- (I)m} ekinin 18. yüzyıla ait metinlerde olduğu gibi *TTMSM*'de de 16. ve 17. yüzyıllara ait metinlerde yuvarlaklaşma eğilimine bağlı olarak bulunduğu **geçiş** evresinden **uyum** evresine geçtiği görülmektedir.

1.6.2.2.3.6. {- (X)n} (Eylemden Ad Türetme Eki)

Ekin Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

EAT {- (X)n} < ET {- (X)n}

ET'de dudak uyumuna bağlı olan ek, EAT'de bir örnek dışında uyuma bağlıdır: *tirin, tügün, tütün, yalın; akın, dügün, düütün, ekin; şatun*.³⁹⁴

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

ET ve EAT'de dudak uyumuna bağlı olan ek, Klasik Osmanlı Türkçesinde de uyuma bağlıdır. Ancak EAT'de de uyuma bağlı olmayan *şatun* sözcüğü, söz konusu dönemde de uyuma bağlı değildir. Bu sözcük, eskiden beri kalıplaşmış yazımıyla bu biçimde kullanılagelmiştir. Sözcüğün 20. yüzyılda Deny'de dudak uyumuna bağlı olduğu aktarılmaktadır.³⁹⁵

MIU da geçmeyen ek, *NAME*'de yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra, *AK*'de hem düz ünlülü hem yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır.³⁹⁶

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-Xn}	1	7
Uyum oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban: *gelin* 67b/1450.

Yuvarlak ünlülü taban: *burun* 22b/464, *burunları* 57a/1220, *bütün* 66a/1418 (5 yerde).

³⁹⁴ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 54; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 135.

³⁹⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 497-498.

³⁹⁶ Abdurrahman Özkan, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 241; Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 66.

ET, EAT ve Klasik Osmanlı Türkçesinde dudak uyumuna bağlı olan $\{-(X)n\}$ ekinin *TTMSM*'de de uyuma bağlı olduğu görülmektedir. EAT ve Klasik Osmanlı Türkçesinde kalıplaşmış yazıma bağlı olarak uyuma bağlı olmayan *şatun* sözcüğü metinde geçmemektedir.

1.6.2.2.3.7. Adıl Kökenli Kişi Ekleri³⁹⁷

Bu ekler, kişi adlarının ekleşmesi ile ortaya çıkmıştır.³⁹⁸

1.6.2.2.3.7.1. $\{+Am\}$, $\{+Xn\}$, $\{+Xm\}$ (Teklik Birinci Kişi Ekleri)

Ergin, teklik birinci kişi ekleri ile şu bilgileri verir: EAT'de $\{+vAn\}$ ekinden sonra ortaya çıktığı anlaşılan $\{+Am\}$ eki, dönemde en çok kullanılan teklik birinci kişi ekidir. Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde de bir süre kullanılan ekin ünlüsü, Osmanlı Türkçesi Dönemi'nin başlarından sonra daralmıştır. Sonra /m/ ünsüzünün etkisiyle bir süre $\{+Um\}$ biçiminde yalnızca yuvarlak ünlülü olarak kullanılan ek, dönemin sonlarında dudak uyumuna bağlanarak bugünkü biçimlerini almıştır. $\{+In\}$ eki ise EAT'de çok kullanılmamış olmakla birlikte daha sonraki dönemlere geçerek Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde uzun süre yaşamıştır.³⁹⁹

1.6.2.2.3.7.1.1. $\{+Am\}$

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. ve 17. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde öğrenilen geçmiş zaman, olumlu ve olumsuz geniş zaman çekimlerinde kullanılan $\{+Am\}$ eki, 16. yüzyıla ait çeviri yazılı metinler ile 17. yüzyıla ait bazı Arap harfli ve çeviri yazılı metinlerde bulunmamaktadır. Buradan, bazı ağızlarda $\{+Am\}$ biçiminin kullanımının sürdüğü anlaşılmaktadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yalnızca olumlu ve olumsuz geniş zaman çekimlerinde kullanılan $\{+Am\}$ eki, öğrenilen geçmiş zaman çekiminde kullanımdan düşmüştür. 18. yüzyılda da bazı ağızlarda $\{+Am\}$ biçiminin kullanımı sürmektedir. 18. yüzyıla ait iki çeviri yazılı metin, ekin en azından İstanbul ağzında neredeyse kullanımdan düşme-

³⁹⁷ Bu ekler, Kartallıoğlu tarafından Eski Anadolu Türkçesindeki durumlarına göre değil bütünlük oluşturması için "X Sınıfı Ekler" içinde incelenmektedir. Biz de aynı biçimde incelemeyi uygun görmekteyiz. Ayrıca metinde $\{+Am\}$ ve $\{+Uz\}$ eklerinin kişi eki olduğu örneklerin yanında bildirme eki olduğu örnekler de bulunmaktadır ve bunlar, bir arada değerlendirilmektedir.

³⁹⁸ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 283-286.

³⁹⁹ Aynı yazar, *age.*, s. 284-285.

ye başladığını gösterir. 19. yüzyıla ait eserlerde {+Am} ~ {+Xm} ikili kullanımını görülmektedir.⁴⁰⁰

MİU da olumlu ve olumsuz geniş zaman çekimlerinde, *NAME*'de öğrenilen geçmiş zaman ve olumlu geniş zaman çekimlerinde kullanılan {+Am} eki, ayrıca her iki metinde de bildirme eki olarak kullanılmaktadır.⁴⁰¹ Ek, *AK*'de yalnızca olumlu geniş zaman çekiminde kullanılmaktadır.⁴⁰²

Ekin TTMSM'deki Durumu:

Ek, metinde üç örnekte bildirme, bir örnekte kişi eki olarak kullanılmaktadır: *mü`minem* 26b/552, *nebîyem* 60a/1290, *zürriyetindenem* 97b/2108; *aluram* 14a/277. 18. yüzyılda öğrenilen geçmiş zaman çekiminde kullanımdan düştüğü belirtilen {+Am} eki, *TTMSM*'de kişi eki olarak kullanıldığı tek örnekte olumlu geniş zaman çekiminde yer almaktadır.

1.6.2.2.3.7.1.2. {+Xn}

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerden yalnızca *Maḳālāt*'ta geçtiği tek örnekte düz ünlülü tabandan sonra dudak uyumuna bağlıdır. 17. yüzyıla ait Arap harfli iki metinde geçen ek, bu metinlerin birinde sürekli olarak düz ünlülü, diğerinde ise yuvarlak ünlülüdür. Bu eserlerde {+Am} ve {+Xn} biçimleri yan yana kullanılır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerden yalnızca yüzyılın başında yazılan *Birgili*'de iki örnekte sürekli olarak düz ünlülü olarak geçen ek, düz ünlülü tabandan sonra uyuma bağlı iken yuvarlak ünlülü tabandan sonra uyuma bağlı değildir. Kartallıoğlu'na göre 18. yüzyıla ait metinlerde bu ekin bulunmayışı, ekin 18. yüzyılın başında kullanımdan düştüğünü göstermektedir.⁴⁰³

MİU ve *NAME*'de büyük oranda düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra birkaç örnek dışında uyuma bağlı değildir. *NAME*'de düz ünlülü bir tabandan son-

⁴⁰⁰ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 500-501.

⁴⁰¹ Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 408; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 216.

⁴⁰² Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 85.

⁴⁰³ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 501-502.

ra ekin yuvarlak biçimi kullanılmıştır.⁴⁰⁴ Ek, *AK*'de düz ünlülü bir tabandan geçtiği tek örnekte uyuma bağlıdır.⁴⁰⁵

Ekin TTMSM'deki Durumu:

Ek, metinde düz ünlülü bir tabandan sonra geçtiği tek örnekte dudak uyumuna bağlıdır: *mu 'āḥeze iderin* 8b/159. Metinde yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra herhangi bir kullanımın bulunmaması, ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonraki durumu ile ilgili yorum ve karşılaştırma olanağı vermemektedir. 18. yüzyılın ortalarında yazılmış olan metinde geçen bu ek, eskicil biçim olarak değerlendirilebilir.

1.6.2.2.3.7.1.3. {+Im}

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde geçmeyen ek, yüzyıla ait bir çeviri yazılı metinde yaygın olarak kullanılmaktadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli bir metin olan *Mir 'āt*'ta düz ünlülü bir tabandan sonra geçtiği tek örnekte dudak uyumuna bağlı olan ek, *Delā 'il*'de uyuma düz ünlülü tabanlardan sonra %28 oranında, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra %96 oranında bağlıdır. Ek, yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde de kullanılmaktadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise sürekli olarak düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir. Ek, bu yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde de geçmektedir.⁴⁰⁶

Ek, *NAME*'de düz ünlülü bir tabandan sonra yuvarlak ünlülü olarak geçtiği tek örnekte dudak uyumuna bağlı değildir.⁴⁰⁷

Ekin TTMSM'deki Durumu:

Ek, metinde düz ünlülü bir tabandan sonra geçtiği tek örnekte dudak uyumuna bağlıdır: *dilerim* 174a/3797. Metinde yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra herhangi bir

⁴⁰⁴ Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 428-429, 448; aynı yazar, “Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 13.

⁴⁰⁵ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 127.

⁴⁰⁶ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 502-504.

⁴⁰⁷ Abdurrahman Özkan, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 245.

kullanımın bulunmaması, ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonraki durumu ile ilgili yorum ve karşılaştırma olanağı vermemektedir.⁴⁰⁸

Kartallıoğlu'nun ulaştığı sonuçlara göre teklik birinci kişi ekinin {+Am} biçimi 16. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde, {+Xm} biçimi ise 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yaygındır. Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne ait Arap harfli metinlerde {+Am} biçimi yaygın iken çeviri yazılı metinlerde {+Xm} biçimi yaygındır.⁴⁰⁹ *TTMSM*'de teklik birinci kişi eki olarak %67 oranında kullanılan {+Am} biçimi, en yaygın biçimdir. Bu durum, ekin bu biçiminin *TTMSM* ile Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi ve 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerin aynı doğrultuda olduğunu göstermektedir.

1.6.2.2.3.7.2. {+sIn} (Teklik İkinci Kişi Eki)

Ekin Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

Ek, EAT'de düz ünlülüdür: *eylemişsin, virmişsin; çekersin, kılursın; gidisersin; olasin, viresin* vd.⁴¹⁰

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde genel olarak düz ünlülüdür. Yalnızca *Tārīḥ-i Feth'*te bir yuvarlak ünlülü tabandan sonra dudak uyumuna bağlıdır. Buradan hareketle uyumun en azından söyleyişte başladığı söylenebilir. 17. yüzyıla ait Arap harfli olan *Delā'il* dışındaki metinlerde sürekli düz ünlülü olan ek, *Delā'il*'de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %63 oranında bağlıdır. Bu oran, yüzyıla ait Arap harfli metinlerin ortalamasına %23 oranı ile yansır ve ek, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **düzensizlik** evresindedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma %38 oranında bağlı olup **geçiş** evresinde bulunan ek, yüzyılın sonunda iki çeviri yazılı metinde dudak uyumuna bağlıdır.⁴¹¹

⁴⁰⁸ *Tezkiretü's-Salāt'*ta {+Um} biçimiyle *giderüm* ve *kalurum* örneklerinde verilen ekin sürekli olarak yuvarlak ünlülü olup düz ünlülü tabandan sonra uyuma bağlı olmadığı görülmektedir (bk. Kalkan 2012: 26).

⁴⁰⁹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 506.

⁴¹⁰ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 80-108.

⁴¹¹ Yavuz Kartallıoğlu, *age.*, s. 506-511.

MİU da hem kişi eki hem bildirme eki olarak kullanıldığı durumlarda sürekli olarak düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.⁴¹² *NAME*'de bildirme eki olarak kullanıldığı durumlarda sürekli olarak düz ünlülü olan ekin kişi eki olarak kullanıldığı durumlarda yuvarlak ünlülü biçimi de bulunmaktadır. Hem bildirme hem kişi eki olarak kullanıldığı durumlar birlikte değerlendirildiğinde ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %25 oranında bağlıdır. Düz ünlülü tabanlardan sonra %3 oranında *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.⁴¹³ *AK*'de hem bildirme eki olarak hem kişi eki olarak kullanıldığı durumlarda sürekli olarak düz ünlülü olan ek, yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.⁴¹⁴

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+sIn}	7	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *ide-sin* 121b/2643 (2 yerde), *kıla-sın* 165a/3599, *namāz kılarısin* 145b/3168, *recā idersin* 145b/3168, *uṭanmaz mısın* 145b/3169, *virir misin* 132b/2882.

Ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır. Ancak yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir kullanım bulunmaması, ekin uyum durumu ile ilgili yorum ve karşılaştırma olanağı vermemektedir.⁴¹⁵

1.6.2.2.3.7.3. {+vUz}, {+Uz} (Çokluk Birinci Kişi Eki)

Ekin Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:

{+vUz} eki, *biz* adının /b/ > /v/ değişimi ile ortaya çıkmıştır. Ekin ünlüsü ise /v/ ünsüzünün etkisiyle yuvarlaklaşmıştır.⁴¹⁶ Ek, EAT'de ünlüyle kapanan istek ve dilek-şart kipleriyle kullanılır. Ekteki /v/ ünsüzünün eriyip yitmesinden oluşan {+Uz} eki

⁴¹² Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 445-446.

⁴¹³ Aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 9, 13.

⁴¹⁴ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 127-128.

⁴¹⁵ *Gāyetü'l-Müntehā*'da genellikle düz ünlülü olan ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma belirli bir oranda bağlandığı anlaşılmaktadır (bk. Dinar 2013: 33).

⁴¹⁶ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 285.

ise ünsüzle kapanan kip ve sözcüklere eklenmektedir.⁴¹⁷ Ekin {+Uz} biçimi, dönemde, ünsüzle kapanan öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman ve gelecek zaman kipleriyle kullanılır: *durmışuz, görmemişüz; bilürüz, iderüz; gitmeyiserüz.*⁴¹⁸

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ekin EAT'deki {+vUz} biçiminin sürdürüldüğü 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde genellikle EAT'deki yuvarlak ünlülü biçimler görülmektedir. Yalnızca *Menâkıb-ı Hâce*'de düz ünlülü tabanlardan sonra görülen dudak uyumuna bağlı örnekler, uyum sürecinin başlangıcı konusunda fikir verebilir. Söz konusu metinlerde %5 olan uyum oranı, ekin **düzensizlik** evresinde bulunduğunu gösterir. Ekin {+vUz} biçiminin sürdürüldüğü 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %28 oranında bağlı olan ek, **düzensizlik** evresindedir. Ek, 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %50 oranında bağlıdır ve **geçiş** evresindedir. {+Uz} eki, yüzyılın sonuna ait çeviri yazılı metinlerde dudak uyumuna bağlıdır. Ekin {+vUz} biçimi bu yüzyıla ait bir metinde görülmektedir. Bu örnek, eskicil biçim olarak kabul edilebilir. Bu ek biçiminin yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde bulunmayışı, 18. yüzyılın başlarında düştüğünü göstermektedir.⁴¹⁹

{+vUz} eki, *MİU*, *NAME* ve *AK*'de ünlüyle kapanan istek ve dilek-şart kipleriyle kullanılmaktadır. {+Uz} eki, *MİU*'da bildirme eki olarak kullanıldığı durumlarda sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür. Kişi eki olarak kullanıldığı durumlarda ise uyuma belirli oranda bağlıdır. *NAME*'de yalnızca kişi eki olarak kullanılan {+Uz} eki, düz ünlülü bir tabandan sonra geçtiği tek örnekte uyuma bağlı değildir. *MİU* ve *NAME*'de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra *ters uyumsuzluk* bulunmaktadır.⁴²⁰ *AK*'de EAT'de olduğu gibi sürekli yuvarlak ünlülü olan {+Uz} eki, düz ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna bağlı değildir.⁴²¹

⁴¹⁷ Zeynep Korkmaz, "Eski Anadolu Türkçesindeki *-van/ -ven, -vuz/ -vüz* Şahıs ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 121-122.

⁴¹⁸ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 121, 123, 124, 126.

⁴¹⁹ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 511-518.

⁴²⁰ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 484, 486; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 19, 22.

⁴²¹ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 117.

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+Uz}	2	5
{+iz}	6	-
Uyum oranı	%75	%100

Düz ünlülü taban:

{+Uz}: *degilüz* 107a/2316, *umaruz* 61b/1320.

{+iz}: *bilmeziz* 36b/769 (2 yerde), *biziz* 92a/1986, *gide-riz* 47a/997, *muḥayyiriz* 35b/755, *severiz* 61b/1320.

Yuvarlak ünlülü taban:

{+Uz}: *me'mürüz* 35b/753 (3 yerde), *cevāb virürüz* 106b/2312, *yapışuruz* 36b/770.

Metinde ekin {+vUz} biçimi geçmemektedir. Hem kişi eki olarak hem bildirme eki olarak kullanılan {+Uz} eki, düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %75 oranında bağlıdır. Bu veriye göre 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde **geçiş** evresinde bulunan ekin *TTMSM*'de de aynı evrede olduğu görülmektedir.⁴²² Ancak uyum oranının 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerdeki orandan daha yüksek olduğu *TTMSM*'de {+Uz} ekinin **geçiş** evresinin sonlarında bulunup **uyum** evresine yaklaştığı söylenebilir.

1.6.2.2.3.7.4 {+sIz} (Çokluk İkinci Kişi Eki)**Ekin Eski Anadolu Türkçesindeki Durumu:**

Ek, EAT'de sürekli olarak düz ünlülüdür: *göndermişsiz*, *satmışsınız*; *bilürsüz*, *olursuz*; *salırsarsız*; *bilesiz*, *şaklayasız* vd.⁴²³

Ekin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Durumu:

Ek, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde sürekli olarak düz ünlülüdür ve **uyumsuzluk** evresindedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli iki metinde düz ünlülü olan ek, *Delā'il*'de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %50 oranında bağlıdır. *Delā'il*, 17. yüzyılın son çeyreğinde ekin {+sUz} biçiminin varlığını göstermesi bakımından çok önemlidir. 18. yüzyıla ait Arap harfli bir metinde ekin yuvarlak ünlülü biçimi vardır;

⁴²² Ekin *Tezkiretü's-Şalāt*'ta {+Uz} biçiminde ve sürekli olarak yuvarlak ünlülü olduğu görülmektedir (Kalkan 2012: 26).

⁴²³ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 80-109.

ancak bu biçim düz ünlülü tabandan sonra geldiği için uyuma bağlı değildir. Bu yüzyıla ait Arap harfli metinler, ekin dudak uyumuna bağlanıp bağlanmadığı konusunda fikir vermemektedir. Ekin {+sİz} biçimi, Klasik Osmanlı Türkçesinde yalnızca çeviri yazılı metinlerde geçer. Kartallıoğlu'na göre {+sİz} ve {+sXİz} biçimleri belki de 16. yüzyıldan beri yan yana kullanılmakta idi ve bunlar ağızdan ağza farklılık göstermekte idi. 17. ve 18. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde ikili biçimlerin kullanılmasından sonra 18. yüzyılın sonunda {+sXz} > {+sXİz} gelişimi tamamlanmış; ancak bu Arap harfli yazıma yansımamıştır. Arap harfli yazım, bu değişimi ancak 19. yüzyılda yansıtmıştır.⁴²⁴

{+sİz} eki, *MİU*'da sürekli olarak düz ünlüdür ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.⁴²⁵ *NAME*'de yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma %33 oranında bağlı olan ek, *AK*'de yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra geçtiği tek örnekte uyuma bütünüyle bağlıdır.⁴²⁶

Ekin TTMSM'deki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+sİz}	1	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *gidersiz* 46b/994.

Metinde düz ünlülü bir tabandan sonra uyuma bağlı olan {+sİz} ekinin yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra herhangi bir kullanımı bulunmamaktadır. Klasik Osmanlı Türkçesine ait Arap harfli metinlerin hiçbirinde bulunmayıp çeviri yazılı metinlerde görülen ekin /ŋ/'li biçiminin *TTMSM*'de görülmesi dikkat çekicidir: *dâhil olmaya-sıñuz* 91b/1982. Ekin ilk ünlüsü düz ünlülü tabandan sonra uyuma bağlanırken ikinci ünlüsü uyum dışıdır. Metinde ekin {+sıñuz} biçiminin görülmesi, söyleyişte var olan bu biçimin yazıma yansıdığını gösterir. Bu örneğin bir ağız özelliği olduğu söylenebilir.

⁴²⁴ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 518-521.

⁴²⁵ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 483.

⁴²⁶ Aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 13; Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 131.

1.6.2.2.4. Dudak Uyumunu ile İlgili Olan Diğer Ekler

TTMSM'de bu ekler dışında başkaca ekler de dudak uyumu ile ilgilidir. Ancak Kartallıoğlu'nda geçmeyen bu eklerle ilgili karşılaştırma ve yorum olanağı bulunmadığı için bu ekler ayrı bir başlık altında verilmektedir.

1.6.2.2.4.1. {-i-} ~ {-ü-} (Eylemden Eylem Türetme Eki)

İşlek olmayan eylemden eylem türetme eklerinden olup aslında düz ünlülü olan ek,⁴²⁷ *AK*'de yuvarlak ünlülü bir tabandan sonra ikili biçimde geçmektedir. Asıl biçimiyle geçtiği bir örnekte uyuma bağlı olmayan ek, diğer örnekte uyuma bağlıdır: *süri* ~ *sürü*.⁴²⁸

Ek, metinde de aynı eyleme gelir: *sürin*- 33b/705 ~ *sürün*- 70a/1507-1508. İkili biçimi bulunan ekin metindeki uyum oranının, *AK*'de olduğu gibi, %50 olduğu söylenebilir.

1.6.2.2.4.2. {-mİş} (Ortaç Eki)

Ek, ET ve EAT'de düz ünlülüdür: *örgeñmişin körüp*, *yazınmış yazuk*, *yir tenri törümüşte*, *açılmış*, *görmüş*, *şurulmuş* vd.⁴²⁹ *MİU* ve *NAME*'de hem düz ünlülü hem yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlı olan ek,⁴³⁰ *AK*'de ve *Tezkiretü's-Şalât*'ta sürekli olarak düz ünlülüdür ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bağlı değildir.⁴³¹

Ek, metinde büyük oranda düz ünlülüdür. Yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra geçtiği üç örneğin ikisinde uyuma bağlı olmayan ek, birinde uyuma bağlıdır: *olmuş* 56a/1198, *tamām olmuş ola* 47a/1004; *buyurmuş ola* 30b/641. Buna göre ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonraki uyum oranı %33'tür.

⁴²⁷ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 214.

⁴²⁸ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumunu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 130.

⁴²⁹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 81; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 123.

⁴³⁰ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumunu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 486; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumunu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 17.

⁴³¹ Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 416; Sultan Kalkan, *'Abdu'r-Rahmâni'd-Đarîr, Tezkiretü's-Şalât*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2012, s. 27.

1.6.2.2.4.3. {-mÜr} (Eylemden Ad Türetme Eki)

Ek, ET’de yuvarlak ünlüdür: *yağmur*, *kömür*. Ancak *almır* sözcüğünde düz ünlüdür.⁴³² EAT’de düz ünlü bir tabandan sonra geçtiği tek örnekte yuvarlak ünlüdür ve uyuma bağlı değildir: *yağmur*.⁴³³ EAT’deki bu durum, AK için geçerlidir.⁴³⁴ MİU’da yalnızca *kömür* örneğinde geçen ek,⁴³⁵ *Ġāyetü’l-Müntehā*’da *kömür* ve *yağmur* örneklerinde geçmektedir.⁴³⁶

Metinde sürekli olarak yuvarlak ünlü olan ek, dört yerde düz ünlü, iki yerde yuvarlak ünlü bir tabandan sonra geçmektedir: *yağmur* 24a/500 (4 yerde); *kömür* 84b/1823 (2 yerde). Ek, düz ünlü tabandan sonra dudak uyumuna bağlı değildir.

1.6.2.2.4.4. {+sI} (Addan Ad Türetme Eki)

Benzerlik, gibilik anlamı katan ek, ET’de {+sIG} biçimindedir ve düz ünlüdür: *adınsıg*, *begsig*, *kušıg*.⁴³⁷ EAT’de de düz ünlü olan ekin {+sIG} ekinden geldiği belirtilmektedir: *artuksı*, *ayruhsı*.⁴³⁸ Ergin, {+sI} ekinin ET’de anlam ve biçim bakımından bu eke benzeyen {+sIG} ekinden gelmiş olduğunu; ancak /-G/ ünsüzlerinin erimesi sonucu {+sU} olması gereken ekin belirtme durumu ekinin etkisinde eriyen ünsüzlerin izlerini taşımadığını söyler.⁴³⁹

Metinde yuvarlak ünlü bir tabandan sonra düz ünlü biçimiyle tek örnekte geçen ek, dudak uyumuna bağlı değildir: *kuş-sıdur* 40b/862.

1.6.2.2.4.5. {-sU} (Eylemden Ad Türetme Eki)

Türk dilinde eskiden beri görülen, ancak işlek olmayan bir ektir. Ergin, ekin {-sXG} gibi bir ekten geldiğinin düşünülebileceğini belirtir, ancak ET’de {-sXK} eki

⁴³² A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 53.

⁴³³ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 136.

⁴³⁴ Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter 2010, s. 116.

⁴³⁵ Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 441.

⁴³⁶ Talat Dinar, *Müderriş Hasan Efendi’nin “Ġāyetü’l-Müntehā Fî-Tedbiri’l-Merzâ”sı (Hastalıkların Tedavisinde En Son Nokta)*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Doktora Tezi, Denizli, 2013, s. 37.

⁴³⁷ A. von Gabain, *age.*, s. 48.

⁴³⁸ Güner Gülsevin, *age.*, s. 119.

⁴³⁹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 170-171.

bulduğu için ekin kökeni konusunda Ergin'in tereddütleri bulunmaktadır.⁴⁴⁰ Ek, *MİU* ve *AK*'de birer yerde, yalnızca *yatsu* sözcüğünde geçmektedir.⁴⁴¹

MİU ile *AK*'de olduğu gibi *TTMSM*'de de yalnızca *yatsu* sözcüğünde geçen ek, dudak uyumuna bağlı değildir: *yatsu* 32a/672 (4 yerde).

1.6.2.2.4.6. {-Ur} (Ortaç Eki)

ET ve EAT'de yuvarlak ünlülü olan ek dudak uyumuna bağlı değildir: *erüri*, *közünür*; *bilür* vd.⁴⁴² *MİU* ve *NAME*'de de düz ünlülü biçimi bulunmayan ek, uyuma bağlı değildir.⁴⁴³

Metinde yuvarlak ünlülü tabandan sonra kullanıldığı tek örnekte dudak uyumuna bağlıdır: *görür* 137b/2995. Düz ünlülü tabanlardan sonra ise kullanıldığı üç örneğin birinde uyuma bağlıdır: *sürinür* 33b/705, *uyanur* 70a/1501; *segirdir* 83a/1790. Buna göre ek, metinde düz ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna %33 oranında bağlıdır.

1.6.2.2.4.7. {-üpler} (Öğrenilen Geçmiş Zaman Çokluk Üçüncü Kişi Eki)

Ergin, EAT'ye dayanan bir Azeri özelliği olan {-Up} ulacının öğrenilen geçmiş zaman eki işlevinde kullanılmasının ET'de öğrenilen geçmiş zamana uygun bir anlam taşıyan birleşik çekimden kalmış bir durum olduğunu belirtir: *bilip turur men*, *bilip turur sen*, *bilip turur* gibi.⁴⁴⁴ Ulaş işlevi yanında *Codex Cumanicus*'tan başlayarak *Nehcü'l-Ferādīs*'te ve Çağatay sahasına ait eserlerde çoğu zaman *tur-* (< *turur*) eylemiyle birlikte öğrenilen geçmiş zaman işlevinde de kullanılan {-Up} biçim birimi, günümüzde Azerbaycan Türkçesi ile Anadolu'da Çıldır-Arpaçay, Kars, İğdır, Ahlat, Adilcevaz, Erciş ve Van yörelerini kapsayan Doğu Anadolu ağızlarında da aynı işlevde kul-

⁴⁴⁰ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 196.

⁴⁴¹ Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 446; Osman Yıldız, *AK*, Şüle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 421.

⁴⁴² A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 58, 80; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 124.

⁴⁴³ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 484; aynı yazar, "Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Güz 2014, s. 18.

⁴⁴⁴ Muharrem Ergin, *Azeri Türkçesi*, 2. Baskı, Ebru Yayınları, İstanbul, 1981, s. 123.

lanılmaktadır.⁴⁴⁵ Bu geçmiş zaman kipi ayrıca Türkmen, Özbek, Uygur, Karaçay-Malkar, Kazak, Kırgız, Nogay, gibi yazı dillerinde de kullanılmaktadır.⁴⁴⁶

EAT’de genellikle üçüncü kişide kullanılan ek, sürekli olarak yuvarlak ünlüdür: *idüpven, arupsın, bulupdur, gelüpdür* vd.⁴⁴⁷ *MİU*’da, bir örnekte, öğrenilen geçmiş zaman teklik birinci kişi eki {-üp тұrurun} yapısındadır: *idüp тұrurun*.⁴⁴⁸ *AK*’de ise yine bir örnekte teklik üçüncü kişi için {-updur} yapısı kullanılır: *tutupdur*.⁴⁴⁹

Metinde, düz ünlülü bir tabandan sonra geçen ek, dudak uyumuna bağlı değildir: *ħacca gidüp-ler ise 98a/2117-2118*. *MİU* ve *AK* ile birlikte *TTMSM*’de de geçen ekin bu metinler için Azerbaycan Türkçesi etkisinde bir ağız özelliği olduğu söylenebilir.

1.6.2.2.5. Eklerin *TTMSM*’deki Dudak Uyumu Süreçlerinin Değerlendirilmesi

1.6.2.2.5.1. Uyum Süreci Belirsiz Olan Ekler

Metinde dudak uyumu ile ilgili olan beş ekin uyum süreci konusunda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu eklerden “I” ve “X” sınıflarında yer alan dört ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra, “U” sınıfında yer alan bir ekin düz ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir kullanımının bulunmaması, bu eklerin uyum süreci konusunda yorum ve karşılaştırma yapma olanağı vermemektedir. Metindeki söz konusu ekler şunlardır:

“I” Sınıfı Ekler	{-(I)D-} eylemden eylem türetme eki
	{-Iş} eylemden ad türetme eki
“U” Sınıfı Ek	{-dUŋUz} görülen geçmiş zaman çokluk ikinci kişi eki
“X” Sınıfı Ekler	{+sIn} teklik ikinci kişi eki
	{+sIz} çokluk ikinci kişi eki

Tablo-2: Metinde Uyum Süreci Belirsiz Olan Ekler

⁴⁴⁵ Hamza Zülfikar, “Doğu Anadolu Ağızlarında Zaman Kavramı Taşıyan *-ip > -if* Eki”, *Türkoloji Dergisi*, c. X, S. 1, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1992, s. 13-20.

⁴⁴⁶ *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I -Fül-, Basit Çekim*, TDK Yayınları, Ankara, 2006, s. 69-94.

⁴⁴⁷ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 122.

⁴⁴⁸ Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 96.

⁴⁴⁹ Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 96.

1.6.2.2.5.2. Uyumsuzluğun Sürdüğü Ekler

ET ve EAT’de sürekli olarak/genellikle düz ünlülü veya yuvarlak ünlülü olan bazı eklerde, ET’de uyuma bağlı olup EAT’de sürekli olarak/genellikle düz ünlülü veya yuvarlak ünlülü olan bazı eklerde ve EAT’ye özgü olup sürekli olarak düz ünlülü biçimiyle kullanılan bir ekte var olan uyumsuzluk sürmektedir. ET ve/veya EAT’deki uyumsuzluğun metinde geçen on altı ekte sürdüğü görülür. Burada, iki ünlülü olan bazı eklerin ilgili ünlüleri de yer almaktadır. Bu eklerden “U” sınıfında yer alan {-sUn} istek teklik üçüncü kişi eki ile {-(y)Up} ulaç eki, metinde yalnızca birer örnek dışında yuvarlak ünlülüdür. “U” sınıfında yer alan diğer tüm ekler/eklerin ünlüleri ile “X” sınıfında yer alan {+sıñUz} çokluk ikinci ekinin ikinci ünlüsü metinde sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür. “I” sınıfında yer alan tüm ekler/eklerin ünlüleri ise sürekli olarak düz ünlülüdür. Metindeki söz konusu ekler/eklerin ünlüleri şunlardır:

“I” Sınıfı Ekler	{-dI} görülen geçmiş zaman üçüncü kişi eki
	{+(I)neI} addan ad türetme ekinin ünlüsü
	{mI} soru eki/ilgeci
	{-mIş} öğrenilen geçmiş zaman üçüncü kişi eki
	{+sI} addan ad türetme eki
	{-(y)IcAK} ulaç eki
“U” Sınıfı Ekler	{-AIUm} istek çokluk birinci kişi eki
	{-GU} eylemden ad türetme eki
	{-mUr} eylemden ad türetme eki
	{-sU} eylemden ad türetme eki
	{-sUn} istek teklik üçüncü kişi eki
	{+(U)mUz} çokluk birinci kişi iyelik ekinin ünlüsü
	{+(U)ñUz} çokluk ikinci kişi iyelik ekinin ünlüsü
	{-üpler} öğrenilen geçmiş zaman çokluk üçüncü kişi eki
{-(y)Up} ulaç eki	
“X” Sınıfı Ek	{+sıñUz} çokluk ikinci kişi ekinin ikinci ünlüsü

Tablo-3: Metinde Uyumsuzluğun Sürdüğü Ekler

1.6.2.2.5.3. Düzensizlik Evresinde Bulunan Ekler

Metinde, ET ve/veya EAT’de uyuma bağlı olmayan dokuz ekte dudak uyumu sürecinin başladığı görülür. “I” sınıfında yer alan bazı eklerin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra, “U” sınıfında yer alan bazı eklerin düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %30 oranına kadar bağlı olması, **düzensizlik** evresi olarak değerlendirilmektedir. Burada, iki ünlülü olan bazı eklerin ilgili ünlüleri de yer almaktadır. Metindeki söz konusu ekler/eklerin ünlüleri ve uyum oranları şunlardır:

		Düz*	Yuvarlak*
“I” Sınıfı Ekler	{+cI} addan ad türetme eki	%100	%25
	{+(s)I(n+)} teklik üçüncü kişi iyelik eki	%99	%25
	{+(y)I} belirtme durumu eki	%100	%11
	{-(y)IcI} eylemden ad türetme ekinin ikinci ünlüsü	%100	%11
“U” Sınıfı Ekler	{+ArU} yön gösterme eki	%19**	
	{+dUr} geniş zaman, bildirme teklik üçüncü kişi eki	%4	%99
	{+dUr} berkitme/ihtimal eki	%7	-
	{-U} ulaç eki	%5	-
	{-Ur}, {-Ir}, {-Ar} geniş zaman eki	%4	%100

Tablo-4: Metinde Düzensizlik Evresinde Bulunan Ekler

* Bu tablodaki ve sonraki üç tablodaki “Düz” ifadesi düz ünlülü tabanlardan sonraki uyum oranı, “Yuvarlak” ifadesi yuvarlak ünlülü tabanlardan sonraki uyum oranı anlamlarına gelir.

** Ekteki dudak uyumu, ekin ünlüleri için geçerlidir.

1.6.2.2.5.4. Geçiş Evresinde Bulunan Ekler

Metinde, ET ve/veya EAT’de uyuma bağlı olmayan on altı ekte başlayan dudak uyumu sürecinin belirli bir düzeye geldiği görülür. “I” sınıfında yer alan bazı eklerin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra, “U” sınıfında yer alan bazı ekler ile “X” sınıfında yer alan {+Uz} çokluk birinci kişi ekinin düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %30 ile %80 oranında bağlı olması, **geçiş** evresi olarak değerlendirilmektedir. Burada, iki ünlülü

bir ekin ilgili ünlüsü de yer almaktadır. Metindeki söz konusu ekler/ekin ünlüsü şunlardır:

		Düz	Yuvarlak
“T” Sınıfı Ekler	{-(I)l-} eylemden eylem türetme eki	%97	%63
	{-i-} ~ {-ü-} eylemden eylem türetme eki	-	%50
	{-mIş} ortaç eki	-	%33
	{-(y)IcI} eylemden ad türetme ekinin ilk ünlüsü	%98	%78
“U” Sınıfı Ekler	{-dUK} ortaç eki	%34	%98
	{-dUKdA} ulaç eki	%72	%95
	{-dUm} görülen geçmiş zaman teklik birinci kişi eki	%50	%100
	{-dUr-} eylemden eylem türetme eki	%58	%100
	{-GUn} eylemden ad türetme eki	%50	-
	{+IU} addan ad türetme eki	%62	%88
	{+ndU} addan ad türetme eki	%50	-
	{+(n)Uŋ} tamlayan eki	%48	%98
	{-U} eylemden ad türetme eki	%63	%70
	{-(U)r-} eylemden eylem türetme eki	%57	%100
	{-Ur} ortaç eki	%33	%100
“X” Sınıfı Ek	{+UZ} çokluk birinci kişi eki	%75	%100

Tablo-5: Metinde Geçiş Evresinde Bulunan Ekler

“T” sınıfında yer alan eklerin birinde önemli bir özellik bulunmaktadır: Edilgenlik işlevinde kullanılan {-(I)l-} eylemden eylem türetme eki, dönüşlülük işlevinde kullanıldığı tüm örneklerde düz ünlülü ve yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlıdır.

1.6.2.2.5.5. Uyum Evresinde Bulunan Ekler

Metinde, ET ve/veya EAT’de uyuma bağlı olmayan on beş ekte dudak uyumu sürecinin önemli bir düzeyde sağlandığı görülür. “T” sınıfında yer alan {+IIK} ekinin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra, “U” sınıfında yer alan bazı ekler ile “X” sınıfında bulunan {+UZ} çokluk birinci kişi ekinin düz ünlülü tabanlardan sonra uyuma %80 ve

üzeri bir oranda bağlı olması, **uyum** evresi olarak değerlendirilmektedir. Burada, iki ünlülü olan bazı eklerin ilgili ünlüleri de yer almaktadır. Metindeki söz konusu ekler/ekin ünlüsü şunlardır:

		Düz	Yuvarlak
“I” Sınıfı Ek	{+IIK} addan ad türetme eki	%97	%88
“U” Sınıfı Ekler	{+cUK} addan ad türetme eki	%100	-
	{-dUK} görülen geçmiş zaman çokluk birinci kişi eki	%100	-
	{-dUKCA} ulaç eki	%88	-
	{+sUz} addan ad türetme eki	%100	%61
	{-(U)K} eylemden ad türetme eki	%86	%99
	{+(U)m} teklik birinci kişi iyelik eki	%100	%29
	{+(U)mUz} çokluk birinci kişi iyelik ekinin destek ünlüsü	%100	%75
	{+(U)η} teklik ikinci kişi iyelik eki	%85	%86
	{+(U)ηUz} çokluk ikinci kişi iyelik ekinin destek ünlüsü	%100	-
	“X” Sınıfı Ekler	{+I-} addan eylem türetme eki	%100
{+(I)I} addan ad türetme eki		%100	-
{+Im} teklik birinci kişi eki		%100	-
{+sıηuz} çokluk ikinci kişi ekinin ilk ünlüsü		%100	-
{-(y)eyim} istek teklik birinci kişi eki		%100	-

Tablo-6: Metinde Uyum Evresinde Bulunan Ekler

1.6.2.2.5.6. Dudak Uyumu Sürecinin Tamamlandığı Ekler

“X” sınıfında yer alan {+(X)K-}, {-(X)m} ve {-(X)n} türetme ekleri, Türk dilinin tarihî dönemlerinde dudak uyumuna zaten bağlı olduğundan bu eklerin dudak uyumu sürecinin tamamlanması söz konusu değildir. Bu yüzden uyum sürecinin tamamlanması, “I” ve “U” sınıflarında yer alan ekler için geçerli olacaktır.

ET ve/veya EAT’de uyuma bağlı olmayan altı ekte dudak uyumu sürecinin tamamlandığı söylenebilir. Bu eklerin hem düz ünlülü hem yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra uyuma bütünüyle bağlı olması, sürecin tamamlandığını göstermektedir. Burada,

iki ünlülü olan bazı eklerin ilgili ünlüleri de yer almaktadır. Metindeki söz konusu ekler/ekin ünlüsü şunlardır:

		Düz	Yuvarlak
“T” Sınıfı Ekler	{-(X)n-} eylemden eylem türetme eki	%100	%100
	{+(X)ncI} addan ad türetme ekinin destek ünlüsü	%100	%100
	{-(X)ş-} eylemden eylem türetme eki	%100	%100
	{-(y)XncA} ulaç eki	%100	%100
“U” Sınıfı Ekler	{-dXη} görülen geçmiş zaman teklik ikinci kişi eki	%100	%100
	{-(X)η} istek çokluk ikinci kişi eki	%100	%100

Tablo-7: Metinde Dudak Uyumu Sürecinin Tamamlandığı Ekler

2. ÜNSÜZLER

2.1. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

2.1.1. Tabanlarda Ünsüz Değişmeleri

2.1.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Değişmeleri

2.1.1.1.1. Ötümlüleşme

2.1.1.1.1.1. Ön Seste Ötümlüleşme

/c-/ < /ç-/

Metinde iki örneği bulunmakla birlikte örneklerin birinde ikili biçim görülür: *cıblak*⁴⁵⁰ 73b/1578 (1 yerde) ~ *çıplak*⁴⁵¹ 69b/1500 (1 yerde) [< TSD *çıplak*], *ciz*⁴⁵² 133a/2890 [< ETG *çiz*-].

/d-/ < /t-/

ET’de /d-/ ünsüzü bulunmamaktadır. Dönemdeki /t-/ ünsüzlerinin bir bölümü, Batı Türkçesine geçişte ötümlüleşir. Ancak bu durum, hem zaman hem de saha bakımından karmaşık bir yapıdadır. ET’deki bazı sözcüklerde bulunan /t-/ ünsüzleri, EAT’de ötümlüleşirken Osmanlı Türkçesi Dönemi’nden sonra ÖTT’de /t-/ olarak kar-

⁴⁵⁰ bk. *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, c. II, TDK Yayınları, Ankara, 2009.

⁴⁵¹ Sözcükteki ikili biçim *Vasiyyet-name*’de de görülmektedir (bk. Duman 2000: 20).

⁴⁵² bk. *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, c. II, TDK Yayınları, Ankara, 2009 (*ciz*- “ipe dizmek”, *ciz*- “çizmek”).

şımıza çıkmaktadır.⁴⁵³ Bu karmaşık yapı, bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında da görül-
mektedir. Dağınık bir yapıda bulunan /t-/ ve /d-/ ünsüzleri ağızlarda birbirinin yerini
tutmakla birlikte /d-/'li biçimler daha yaygındır. Ancak Karadeniz kıyısı illerinde birin-
cil olan /t-/'li biçimleri daha çok yeğlenmekte olup Tonya'da (Trabzon), bütünüyle
/t-/'li biçimler kullanılmaktadır.⁴⁵⁴

EAT'de /t-/ ünsüzünün korunması ve /d-/ < /t-/ ötümlüleşmesi gibi ikili bir du-
rum ortaya çıkmıştır. Bu durum, farklı eserlere göre birtakım aykırılıklar gösterebildiği
gibi aynı eserde bile ikili kullanımlarla karşılaşılabilir.⁴⁵⁵

Ergin, Arap harfli yazımda art sıradan sözcüklerde kullanılan (ط) harfinin
ötümlüleştiği kesin olan sözcüklerde de bir yazım tarzı olarak yeni harflere geçilinceye
kadar hem /t-/ hem /d-/ ünsüzleri yerine kullanıldığını, bu yüzden art ünlülü sözcüklerde
/d-/ < /t-/ ötümlüleşmesini izlemenin çok güç bir duruma geldiğini söylemektedir.⁴⁵⁶

TTMSM'deki durum şöyledir:

/t-/ Ünsüzünün Korunduğu Sözcükler:

/t-/ ünsüzünün korunduğu kırk beş sözcüğün yalnızca ikisi ön ünlüdür. Diğer-
leri art ünlülü olan sözcükler, *Tanrı* ve *tarla* sözcükleri dışında sürekli olarak (ط) ile
yazılmıştır:

tağıl- 81b/1762, *tağıl-* 76b/1647, *tağın-* 26b/549, *tağlat-* 132a/2875, *tağna*
18b/372, *Tanrı* 9b/183, *tağp-* 85a/1837, *tağa-cık* 68a/1466, *tağarıl-* 56b/1215, *tağıl-*
105a/2280, *tarla* 17b/357, *tağt-* 83b/1808, *tağtı* 16b/336, *tağtıtl-* 97a/2100, *tağş* 22a/452,
tağşı- 69a/1482, *tağşra* 146a/3179, *tağt-* 38b/812, *tağtlı* 22b/466 ~ *tağtlu* 80a/1727, *tağyan-*
155a/3373, *tek* 153a/3328, *tağnaK+* 83b/1799, *tağ-* 62a/1332, *tağrı* 120a/2611 ~ *tağru*
118b/2569, *tağrul-* 151a/3286, *tağur-* 65a/1396, *tağsan* 108b/2351, *tağun-* 38b/813,
tağuz 25a/518, *tağuzuncı* 26a/543, *tağdur-* 66a/1415, *tağluca* 56b/1210, *tağpal* 47b/1015,
tağprak 22a/457, *tağptolu* 68b/1477, *tağpuK+* 70b/1516, *tağy-* 34a/714, *tağyur-* 23b/482, *tağl*
73b/1582, *tağt-* 151a/3290, *tağtul-* 85a/1832, *tağuz* 17a/340, *tağkür-* 157a/3416.

⁴⁵³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 91.

⁴⁵⁴ Ahmet Caferoğlu, "Anadolu Ağızları Konson Değişmeleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*
1963, 1964, s. 7-8.

⁴⁵⁵ Mustafa Özkan, *Mahmûd b. Kādî-i Manyâs, Gülistan Tercümesi*, TDK Yayınları, Ankara, 1993, s.
119.

⁴⁵⁶ Muharrem Ergin, *age.*, s. 91-92.

/d-/ < /t-/ Ötümlüleşmesi Görülen Sözcükler:

Metinde /d-/ < /t-/ ötümlüleşmesinin görüldüğü altmış sözcüğün elli dördü ön ünlülüdür:

da 30a/627 ~ *de* 74a/1597 (berkitme bağlacı), *dahı* 10a/192, *dağ* 39b/842 ~ *dek* 51b/1101, *de-* 39a/828 ~ *di-* 166a/3613, *deg-* 50a/1064, *degil* 13a/260, *degirmi* 56b/1211, *değiş-* 15b/309, *degneK+* 24b/507, *deli* 20a/413, *demir* 62b/1337, *deniz* 83a/1794, *depe* 87b/1892, *dere* 14a/272, *deri* 84b/1824, *deril-* 70b/1513, *derle-* 132b/2877, *deve* 18b/374, *devşir-* 156b/3404, *deyü* 9a/164, *deyze* 53a/1136, *dib* 40a/844, *dik-* 151b/3299, *dikil-* 77b/1675, *dil* 49b/1052, *dile-* 2a/17, *dilsiz* 39b/843, *diñle-* 108a/2339, *dire-K+* 159a/3459, *diri* 20b/415, *diril-* 85a/1841, *dirilT-* 69a/1489, *dirsek* 158b/3457, *diş* 84b/1822, *dişi* 42a/897, *diz* 76b/1651, *dizil-* 57a/1225, *dolaş-* 49b/1052, *dögüş-* 130a/2823, *dögüşdür-* 132b/2883, *dök-* 85a/1840, *dökül-* 79b/1710, *dön-* 12b/247, *dörder* 40b/863, *dördünci* 14b/283, *dört* 17a/341, *döşe-* 158a/3442, *döşeK+* 161b/3523, *döşet-* 134a/2919, *dudağK+* 57b/1227, *duy-* 158a/3440, *düg-* 162a/3525, *dügüm* 162a/3527, *dürlü* 17b/352, *düş-* 46a/984, *düz* 58b/1256, *düzelt-* 154b/3366.

Bu altmış sözcüğün elli altısındaki ötümlüleşme, ÖTT'deki durumla örtüşmektedir. Ancak ÖTT'de /t-/ ünsüzünün korunduğu şu sözcüklerin ön sesinin metinde ötümlüleştiği görülür: *depe* 87b/1892 “tepe”, *derle-* 132b/2877 “terlemek”, *deyze* 53a/1136 “teyze”, *dürlü* 17b/352 “türlü”.

İkili Biçimler:

Dört sözcükte görülen ikili biçimlerin hemen hepsinde ötümsüz biçimler daha yaygındır:

dağ 39b/843 (1 yerde) ~ *tağ* 79a/1707 (4 yerde), *der* 70b/1517 (1 yerde) ~ *ter* 156a/3403 (2 yerde), *dur-* 67b/1452 (1 yerde) ~ *tur-* 11b/226 (19 yerde), *düken-* 51b/1101 (2 yerde) ~ *tüken-* 66b/1429 (2 yerde).

/g-/ < /k-/

Bazı EAT metinlerinde /g/ ünsüzünün /k/ ünsüzünden açıkça ayırt edildiği özel işaretlemeler bulunmaktadır.⁴⁵⁷ Dönemde /d-/ < /t-/ ötümlüleşmesine paralel olarak /g-/ < /k-/ ötümlüleşmesi de gerçekleşmektedir. /k/ ve /g/ ünsüzleri, Arap harfli yazımda, bazı metinler dışında, aynı işaretle karşılandığı için bazı çalışmalarda sözcüklerin bir bölümü, ÖTT'deki karşılıkları göz önünde bulundurularak yazılmaktadır.⁴⁵⁸ 17. yüzyıl Türkçesinin söz varlığında ise *gendi* ~ *gendü*, *gey* gibi bazı sözcüklerin ötümlü ünsüz taşıdığı bildirilmektedir.⁴⁵⁹

/k-/ ünsüzünün durumu, Türkiye Türkçesi ağızlarında da farklılık göstermektedir. Özellikle Karadeniz Bölgesi ağızlarının bir bölümünde birincil /k-/ ünsüzünün düzenli olarak korunduğu örnekler bulunmaktadır.⁴⁶⁰

Metinde, bazı EAT metinlerinde görülen /k/ ve /g/ ünsüzlerinin açıkça ayırt edildiği özel bir işaretleme bulunmaması, /g-/ < /k-/ ötümlüleşmesinin hangi sözcükleri kapsadığının belirlenmesine olanak vermemektedir. Bu yüzden /k-/ ünsüzünün korunması ve /g-/ < /k-/ ötümlüleşmesi, bu çalışmada sözcüklerin ÖTT'deki durumları temelinde varsayım olarak ele alınmaktadır.

/k-/ Ünsüzünün Korunduğu Varsayılan Sözcükler:

kemük 69a/1490, *kendi* 8b/155 ~ *kendü* 6a/106, *kerpiÇ*+ 86b/1870, *kes-* 23b/483, *keskin* 82b/1784, *kesil-* 67a/1438, *kim* 70a/1506, *kimi* 42b/905, *kimse* 2a/12, *kir* 124a/2691, *kirlen-* 86b/1865, *kirpiK*+ 46a/982, *kişi* 64a/1377, *köle* 60b/1301, *kömür* 84b/1823, *köpeK*+ 162b/3539, *köpri* 134a/2918 ~ *köprü* 46a/983, *köpüK*+ 132a/2870, *köşeK*+ 18b/374, *kötü* 14a/277, *küçük* 79a/1700, *kül* 79a/1708, *küp* 68a/1466.

/g-/ < /k-/ Ötümlüleşmesinin Görüldüğü Varsayılan Sözcükler:

geç- 127b/2776, *geçin-* 73b/1582, *geçirici* 7b/135, *geçmiş* 38b/814, *gel-* 59a/1263, *gelecek* 38b/814, *gelin* 67b/1450, *gemi* 83a/1795, *geniş* 67b/1448, *gerçek*

⁴⁵⁷ Söz konusu metinler ve bu metinlerdeki özel işaretlemeler için bk. Zeki Kaymaz, "Bazı Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde 'K' Sesinin Temsili", *3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı, 1996*, TDK Yayınları, Ankara, 1999, s. 659-664.

⁴⁵⁸ Zeynep Korkmaz, "Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 490.

⁴⁵⁹ Mertol Tulum, *XVII. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 746, 753.

⁴⁶⁰ Ahmet Caferoğlu, "Anadolu Ağızları Konson Değişmeleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1963*, 1964, s. 12-13.

55a/1176, *gerek* 15b/311, *gerin-* 156b/3405, *getür-* 45b/968, *getürücü* 5b/87 ~ *getürücü* 6b/114, *gevde* 147a/3197 ~ *göde* 41a/870 ~ *gögde* 40b/856 ~ *gövde* 86b/1864, *gey-* 158a/3443 ~ *giy-* 10b/198, *geydir-* 73b/1579, *gibi* 2a/18, *gice* 23b/484, *gider-* 125b/2732, *gir-* 95b/2065, *giril-* 97a/2102, *girü* 59a/1262, *git-* 95b/2066, *gizli* 72b/1565 ~ *gizlü* 165a/3592, *göbeK+* 147b/3207, *gög(ü)s+* 152b/3318, *gök* 111a/2403, *gölge* 146b/3184, *göm-* 157a/3415, *gönder-* 37b/789, *gönül* 66b/1435, *gör-* 46b/993, *göre* 28b/598, *göril-* 21b/439, *görücü* 4a/55, *görün-* 45a/962, *göster-* 112b/2439, *götür-* 24b/510, *göz* 22b/459, *gözedici* 2b/25, *gözsüz* 68b/1474, *gözük-* 46a/977, *güc* 64a/1380, *gücen-* 113a/2457, *güçendir-* 113a/2452, *gül-* 161a/3504, *güldür-* 11b/224, *gümüş* 16a/319, *gün* 14a/276, *gündüz* 158b/3449, *Güneş* 23b/483, *günlük* 84b/1821, *güveygü* 67b/1450, *güzel* 4a/59.

2.1.1.1.1.2. İç Seste Ötümlüleşme

2.1.1.1.1.2.1. Tabanlarda:

/-b-/ < /-p-/

Metinde iki örneği bulunur:

*cıblağ*⁴⁶¹ 73b/1578 (1 yerde) ~ *çıplağ* 69b/1500 (1 yerde) [< **TSD** *çıplağ*], *sölbük*⁴⁶² 56b/1212 [< **TS** *sölpük*].

/-c-/ < /-ç-/

Eski Anadolu Türkçesinde hem ötümlü hem ötümsüz ünsüzlü biçimi ile geçen bir örnekte görülür: *ince* 82b/1784 [<< **TS** *inçge* ~ *ince* << **ETG** *inçke* ~ *yinçke*].

2.1.1.1.1.2.2. Eklenmeye Bağlı Ötümlüleşme:

Ötümsüz-patlayıcı bir ünsüzle kapanan bazı sözcükler, ünlüyle açılan bir ek aldığı anda son seste ötümlüleşme görülür. Erdoğan Boz'un bu ötümlüleşmenin nedenleri ve gerçekleşme koşulları üzerine kapsamlı bir çalışması bulunmaktadır. Boz'un belirlemelerine göre son sesinde ötümlüleşme gerçekleşen tek heceli ad ve eylemlerin büyük bir bölümü, aslında birincil uzun ünlülüdür: *art*, *borç*, *çok*, *dip*, *uç*; *dit-*, *et-*, *git-*, *tat-* vd. Ancak uzun ünlülü bazı ad ve eylemlerin son sesi ötümsüz kalmaktadır. Ötümlüleşme,

⁴⁶¹ bk. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, c. II, TDK Yayınları, Ankara, 2009.

⁴⁶² bk. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, c. V, TDK Yayınları, Ankara, 2009.

çok heceli ad ve eylemlerde ise yoğun olarak görülmektedir.⁴⁶³ Eklenmeye bağlı ötümlüleşmenin *TTMSM*'deki örnekleri şunlardır:

/-b-/ < /-p-/

gibi 2a/18.

/-c-/ < /-ç-/

acıkmak 86b/1865, *avcu* 160a/3490, *borcu* 164a/3571, *gice* 23b/484, *gücen-* 113a/2457, *güçendir-* 113a/2452, *kerpici* 86b/1870, *ucunu* 160a/3488.

/-d-/ > /-t-/

adım 70b/1514, *ardına* 45b/971, *dörder* 40b/863, *dördüncü* 14b/283, *gider-* 125b/2732, *gidersiz* 46b/994, *idici* 3b/46, *işidici* 4a/54, *iden* 26b/557, *kanadın* 46a/984, *odun* 17a/346.

/-G-/ < /-K-/

açlığını 74b/1600, *ağarmış idi* 57b/1229, *ala-cağını* 73a/1567, *aşağı* 3b/47, *ayağını* 151b/3299, *aydınlığı* 24a/499, *bilegi* 150b/3281, *birliğine* 20b/419, *bölüğü* 51a/1984, *büyüklüğü* 80a/1721, *çoğalt-* 58a/1241, *çoğı* 68a/1462, *dire-ge* 159a/3459, *döşegine* 161b/3523, *dudağı* 57b/1227, *enliligi* 85b/1844, *erkege* 64a/1377, *göbegi* 147b/3207, *gögsi* 152b/3318, *göge* 46b/992, *hırsızlığa* 142a/3088, *kapuculuğuna* 43a/918, *mekteb h̄āca-lığı* 29b/620, *kemüğünden* 24b/506, *kışrağına* 15a/297, *kirpigidir* 46a/982, *köpüğünü* 132a/2870, *kulağına* 162a/3533, *öksürigi* 153b/3345, *sancağı* 79b/1715, *şarığının* 158a/3438, *segirdir* 83a/1790, *yalan şahidliği* 19b/399, *tırnağı* 83b/1799, *toprağı* 147a/3205, *uşağı* 157b/3429, *uzunluğa* 57a/1221, *yogiken* 156a/3400.

Örnekler incelendiğinde son sesi ötümlüleşen tek heceli ad ve eylemlerin aslında birincil ünlülü olduğu görülmektedir: *acıkmak* 86b/1865, *borcu* 164a/3571, *çoğalt-* 58a/1241, *çoğı* 68a/1462, *dörder* 40b/863, *gibi* 2a/18, *gider-* 125b/2732, *gücen-* 113a/2457, *idici* 3b/46, *odun* 17a/346, *ucunu* 160a/3488, *yogiken* 156a/3400 vd.

⁴⁶³ Ayrıntılı bilgi için bk. Erdoğan Boz, "Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses Ç, K, P, T Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 605, Ankara, 2002, s. 447-455.

2.1.1.1.1.3. Son Seste Ötümlüleşme

/-ğ/ < /-k/

Metinde bir örnekte /-k/ ünsüzünün ötümlüleştigi görülür: *ayağ [üzre]* 156b/3407. Bu sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir sözcük bulunduğu için bu ötümlüleşmenin ulanmaya bağlı olduğu söylenebilir. Ancak iki yerde (70b/1512, 148a/3221) aynı yapıda geçen sözcükte son ses ünsüzünün ötümlüleşmediğini belirtmek gerekir: *ayağ [üzre]*.

2.1.1.1.1.4. Birincil Ünlü Uzunluklarının Kısalmasına Bağlı Ötümlüleşme

Ana Türkçede tek heceli sözcüklerin sonundaki ötümsüz-patlayıcı /ç/, /k/, /p/, /t/ ünsüzleri, Oğuz grubu Türk lehçelerinde kısa bir ünlüden sonra kendisini koruduğu hâlde birincil uzun ünlüden sonra uzun ünlünün boğumlanma süresinin ünsüze aktarımı sonucu ötümlüleşir.⁴⁶⁴ Bu durum, *TTMSM*'de yazımdan hareketle *ac* 70b/1512, *ad* 36a/758, *dib* 40a/844, *güc* 64a/1380, *kab* 132a/2869, *od* 85a/1835 gibi sözcüklerde belirlenebilmektedir. Birincil uzun ünlülü olan *üç* ve *yoğ* sözcükleri ikili biçimde geçmektedir: *üç* 9a/167 ~ *üç* 166a/3613, *yoğ* 19a/392 ~ *yoğ* 3a/32. Ancak *süt* sözcüğü ötümsüz ünsüzlü olarak kalmıştır: *süt* 80a/1727.

2.1.1.1.2. Ötümsüzleşme

Metinde yalnızca ön seste ve son seste olmak üzere kısıtlı sayıda örnekte görülen bir ses olayıdır.

2.1.1.1.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme

/p-/ < /b-/

Metinde üç örneği bulunmaktadır: *parmak* 152a/3312 [< **TS** *barmağ* ~ *barmağ*], *pire* 156b/3414 [< **TS** *büre* ~ *püre* << **DLT** *bürge*], *pekliK+* 158a/3439 [← **TS** *bek* ~ *pek* ~ *berk* ~ *perk* < **ETG** *berk*]. Çok biçimli olan *berk* 87b/1894 (1 yerde) ~ *bek* 57a/1225 (1 yerde) ~ *pek* 56b/1207 (9 yerde) örneklerinde yeni olan ötümsüz biçim daha yaygındır. Bunlardan *bek* 57a/1225 ~ *berk* 87b/1894 [<< **ETG** *berk*] biçimlerinde birincil olan /b-/li biçim korunmaktadır. *berk* 87b/1894 sözcüğünde ünsüz düşmesi de gerçekleşmemiştir.

⁴⁶⁴ Talât Tekin, *AUÜ*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1975, s. 179.

2.1.1.1.2.2. Son Seste Ötümsüzleşme

/-s/ < /-z/

Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesinde ikili biçimde geçen bir örnekte görülür: *gög(ü)s*+ 152b/3318 [< TS *gögüz* ~ *gögüs* << EUTS *köküz* ~ *kögüs* ~ *kögüz*].

2.1.1.1.3. Süreklileşme

2.1.1.1.3.1. Sızıcılaşma

2.1.1.1.3.1.1. Ön Seste Sızıcılaşma

/h-/ < /k-/

Metinde tek örneği bulunmaktadır: *hatun* 86a/1859 [< TS *katun* ~ *katın* ~ *hatun* < ETG *katun*].

Ancak, daha sonraları ön sesi sızıcılaşmış olan *kankı* 137a/2981 “hangi” [< TS *kaŋı* ~ *kankı*] örneğinde birincil olan /k-/li biçim korunmaktadır.

/v-/ < /b-/

ET’de bazı sözcüklerde bulunan /b-/ ünsüzü, TTMSM’de sızıcılaşır: *var* 10b/197, *varlıK*+ 20b/419 [← ETG **barır*], *var-* 18b/371 [< ETG *bar-*], *veresi* 15b/310, *vir-* 174b/3809, *virici* 2a/15, *viril-* 59b/1274 [← ETG *bir-*].

2.1.1.1.3.1.2. Kök Ünlüsünden Sonra Sızıcılaşma

/v/ < /b/

Orhon Türkçesinde kök ünlüsünden sonra yer alan /b/ ünsüzü, daha Eski Uygur Türkçesinde süreklileşmeye başlamıştır: *aw* < *ab*, *saw* < *sab*, *sewin-* < *sebin-* vd.⁴⁶⁵ Bu sızıcılaşma, metinde dört sözcükte görülmektedir: *deve* 18b/374 [< OTG *tebe* ~ *tebi*], *ev* 14b/292 [< OTG *eb*], *kavuşdur-* 161a/3505 [← OTG *kabiş-*], *sev-* 122b/2657 [< OTG *seb-*].

/h/ < /k/

Eski Anadolu Türkçesinde nöbetleşe kullanımların görüldüğü şu örnekler için TTMSM’de sızıcılaşmış biçimler kullanılır: *dahı* 10a/192 [< TS *dahı* ~ *dağı* < *dağı* << ETG *takı*], *koğu* 22b/465, *koğulu* 80a/1728 [< TS *koğu* ~ *koğu* ← DLT *kok-*]. İki söz-

⁴⁶⁵ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 39.

cüğün sürekli ve süreksiz ünsüzlü biçimleri bir arada kullanılmaktadır: *korhu* 88b/1909 (1 yerde) ~ *korku* 72b/1563 (2 yerde) [\leftarrow TS *korku* ~ *korhu* \leftarrow ETG *korku*], *yohsa* 10a/186 (6 yerde) ~ *yoksa* 107b/2332 (1 yerde) [\leftarrow TS *yoksa* \leftarrow ETG *yok*]. Bu örneklerdeki sızıcılaşmanın eklenmeye bağlı olduğu söylenebilir.

Buna karşın *aşşam* 161b/3523 sözcüğü, tanıklanabildiği en eski eserdeki biçimini⁴⁶⁶ sürdürdüğü görülmektedir.

2.1.1.1.3.1.3. /-G-/ ve /-G/ Ünsüzlerinin Sızıcılaşma Durumu

ÖTT’de şu sözcüklerde sızıcılaşmış olan /-G-/ ve /-G/ ünsüzleri, metinde henüz süreksizdir: *düg-* 161b/3525 “düğmek”, *egil-* 151a/3286 “eğilmek”, *eglen-* 149a/3244 “eğlenmek”, *egrice* 57a/1216 “eğrice”, *şagır* 39b/843 “sağır”; *şag* 134b/2927 “sağ”, *şığ-* 167b/3651 “şığmak”, *şıga-* 48a/1021 “sıvamak”.

2.1.1.1.3.2. Akıcılaşma

2.1.1.1.3.2.1. İç Seste Akıcılaşma

/-y-/ \ll /-d-/

ET’deki /d/ ünsüzü, dönemin sonlarında yerini /d/’ye bırakmıştır. /d/ ünsüzü ise bir süre sonra *adağ* > *adağ* > *adağ*, *azağ*, *ayağ* örneklerinde olduğu gibi yerini çeşitli şivelere göre /d/, /z/, /y/ ünsüzlerinden birine bırakmıştır. Batı Türkçesi, /y/ tarafındadır.⁴⁶⁷ Bu değişimin *TTMSM*’deki örnekleri şunlardır:

ayağ 70b/1512 [\ll ETG *adağ*], *aygır* 15a/297 [\ll ETG *adgır*], *ayı* 19b/400 [\ll OTG *adığ*], *ayır-* 153a/3335 [\ll ETG *adır-*], *bıyık* 85b/1845 [\leftarrow DLT *bıdık*], *büyük* 13a/253 [\ll ETG *bedü-*], *büyük* 27a/566 [\ll ETG *bedük*], *eyü* 14a/277 [\ll ETG *edgü*], *geydir-* 73b/1579 [\ll ETG *kedgür-*], *güveygü* 67b/1450 [\ll ETG *küdegü*], *kıyruğ*+ 154a/3355 [\ll ETG *kıdruğ*], *kuyu* 40a/844 [\ll ETG *kudug*], *öyle* 32a/672 “ögle (vakti)” [\leftarrow DLT *ödlek*⁴⁶⁸], *seyrek* 57a/1225 [\ll EUTS *sedrek*], *toyur-* 23b/482 [\ll EUTS *todgur-*], *uyan-* 162a/3526 [\ll ETG *odun-*], *uyanığ* 148a/3227 [\ll ETG *odug*], *uydur-* 16b/333 [\ll EUTS *udgur-*], *uyku* 70a/1501 [\ll EDPT **udıgu*], *uyluk*

⁴⁶⁶ Sözcük, *DLT*’de “aşşam” biçiminde geçmektedir (bk. Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 565).

⁴⁶⁷ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 93-94.

⁴⁶⁸ Sözcük, *DLT*’de “zaman, felek” anlamında (bk. Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 784), *Nehcü'l-Ferādīs*’te ise *TTMSM*’de olduğu gibi “ögle (vakti)” anlamında geçmektedir (bk. Eckmann vd. 2014: 335).

158a/3440 [<< **ETG** *udluk*], *uyu-* 106a/2294 [<< **ETG** *udı-*], *yayan* 130b/2839 [<< **ETG** *yadağın*].

/-y-/ < /-z-/

İç seste akıcılaşma, metinde */-y-/ < /-z-/* biçiminde de görülmektedir: *söyle-* 49a/1047, *söyleş-* 59a/1261 [\leftarrow **TS** *söyle-* ~ *sözle-* < **ETG** *sözle-*].

2.1.1.1.3.2.2. Son Seste Akıcılaşma

/-y/ << /-d/

Metindeki örnekleri şunlardır: *gey-* 158a/3443 ~ *giy-* 10b/198 [<< **ETG** *ked-*], *koy-* 147a/3203 [<< **ETG** *kod-*], *toy-* 34a/714 [<< **ETG** *tod-*], *uy-* 149a/3249 [\leftarrow **ETG** *ud-*].

2.1.1.1.4. Süreksizleşme

/-g-/ < /-v-/

Metinde yalnızca dört yerde geçen (40b/865, 41a/869, 41a/872, 124a/2691) *gögde* [\leftarrow **TS** *gevde* ~ *gövde* << **EUTS** *kövtüñ*] örneğinde görülmektedir. Sözcüğün süreksizleşmeye uğramamış biçimleri olan *gevde* 147a/3197 (2 yerde) ~ *gövde* 86b/1864 (1 yerde) örnekleri ile erimeye uğramış *göde* 41a/870 (5 yerde) biçimi de bulunmaktadır.⁴⁶⁹

2.1.1.1.5. Dudaklılaşma

2.1.1.1.5.1. İç Seste Dudaklılaşma

/-v-/ < /-G-/

Genellikle yuvarlak ünlülerin etkisiyle gerçekleşen bu değişimin örnekleri şunlardır: *devşir-* 156b/3404 [\leftarrow **TS** *degşür-* *derşür-* *devşür-* *devşir-* ~ *divşir-* << **ETG** *tegşür-*], *şovuk* 23b/485 [\leftarrow **TS** *sovuğ* << **ETG** *soğık*].

ÖTT’de dudaklılaşmaya uğrayan bazı sözcükler, metinde henüz */-G-’li* biçimdedir: *dögüş-* 130a/2823, *dögüşdür-* 132b/2883, *koğuculuk* 75b/1632, *ögül-* 6a/96.

Develi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*’ndeki biçimlerle diğer kaynaklardaki biçimler arasındaki farklılıkların bazı sözcüklerde ÖTT’ye kadar sürdürülen tereddütlü

⁴⁶⁹ Bu sözcük, *Ahvâl-i Kıyâmet*’te *gevde* ~ *göde* biçimlerinde geçmektedir (bk. Yıldız 2002: 116).

söyleyişin işareti sayılması gerektiğini, bazı sözcüklerde /v/ < /g/ değişmesinin görülmemesine bağlı olarak da değişmenin 17. yüzyılda daha tamamlanmamış olduğu sonucuna varılabileceğini belirtir.⁴⁷⁰ Söz konusu metindeki durumun benzer örnekler kapsamında *TTMSM*'de de görülmesine dayanarak /v/ < /g/ değişmesinin 18. yüzyılda da henüz tamamlanmadığı söylenebilir.

2.1.1.1.5.2. Son Seste Dudaklılaşma

/-m/ < /-n/

Tek örneği bulunmaktadır: *dügüm* 162a/3527 [**< TS düğün ~ düğüm << ETG tüğün**].

/-v/ < /-g/

Metinde örneği yoktur. ÖTT'de dudaklılaşmaya uğrayan *ög-* 120a/2602 sözcüğü, metinde henüz /-g/'li biçimdedir.

2.1.1.1.6. Diğer Ünsüz Değişmeleri

2.1.1.1.6.1. Ön Seste Diğer Ünsüz Değişmeleri

/g-/ < /-y/

Metinde ikili biçimde geçen tek örneği bulunmaktadır: *gine* 109b/2373 (1 yerde) ~ *yine* 6a/101 (46 yerde) [**<< ETG yana**].

2.1.1.1.6.2. İç Seste Diğer Ünsüz Değişmeleri

/-ŋ-/ < /-n-/

Eski Anadolu Türkçesinde /n/'li biçimin yanında /ŋ/'li biçimin de görüldüğü bir örnekte bulunan bu değişme, diş damaksılaşma (ünsüz benzeşmesi) olarak değerlendirilebilir: *koşu* 125b/2723 [**< TS konuşu ~ konuşu ~ konuşu < ETG konuşu**].

2.1.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Değişmeleri

Alıntı sözcüklerin Türkçeleştirilmesi, ünlü değişmelerinin yanında bazı ünsüz değişmeleri ile de gerçekleşmektedir. *TTMSM*'deki alıntı sözcüklerdeki ünsüz değişmeleri örneklerinin bir bölümü Türkçeleştirme ile ilgilidir. *Dede Korkut Kitabı*'nda *polat*

⁴⁷⁰ Hayati Develi, *Evlıya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 146-147.

örneğin son seste ötümsüzleşme ile Türkçeleştirilmesi,⁴⁷¹ metinde de *ittihāt* 23a/474 örneğinde kendisini gösteren en belirgin Türkçeleştirme örneğidir. Buna karşın metinde geçen *ceddād* 172a/3754 örneğinde sözcüğün asıl biçiminde bulunan ötümsüz /t/ ünsüzünün ötümlüleşmesi, Türkçeleştirme yöntemiyle çelişmektedir.

Kartallıoğlu'nun ara biçimlerini belirlediği sözcüklerden ünsüz değişimleri ile ilgili olan *perşembe* sözcüğü,⁴⁷² metinde asıl biçimiyle geçmektedir: *pencşenbih* 32b/687. Bu durum, metinde bu sözcük için Türkçeleştirme sürecinin daha başlamadığını göstermektedir.

Metindeki alıntı sözcüklerde belirlenen ünsüz değişimleri şunlardır:

2.1.1.2.1. Ötümlüleşme

Yalnızca son seste olmak üzere tek örnekte görülmektedir:

/-d/ < /-t/: *ceddād* 172a/3754 [< Ar. جَدَادٌ *ceddāt*].

2.1.1.2.2. Ötümsüzleşme

Ön seste, iç seste ve son seste olmak üzere dört örneği bulunmaktadır. Bu sözcüklerin biri asıl biçimiyle birlikte kullanılmaktadır:

Ön Seste:

/p-/ < /b-/: *put* 26a/536 [<< Far. بُوْتُ *büt*].

İç Seste:

/-k-/ < /-ğ-/: *bağça* 115b/2505 [< Far. بَاغِچَه *bāğ-ça*].

/-p-/ < /-b-/: Asıl biçimiyle birlikte kullanılan bir sözcükte görülmektedir: *haps* 77b/1669 (1 yerde) ~ *habis* 85a/1833 (1 yerde) [<< Ar. حَبْس *habs*].

Son Seste:

/-t/ < /-d/: *ittihāt* 23a/474 [< Ar. اِتِّهَادٌ *ittihād*].

⁴⁷¹ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı II*, 4. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 382.

⁴⁷² Yavuz Kartallıoğlu, "Osmanlı Türkçesinde Ara Biçim-I: Arapça ve Farsça Kelimeler", *Dil Araştırmaları*, S. 18, Bahar 2016, s. 118.

2.1.1.2.3. Süreklileşme

Yalnızca son seste olmak üzere bir örnekte görülmektedir:

/-z/ < /-d/: *ümīd* 39b/834 (3 yerde) ~ *ümīz* 72a/1545 (1 yerde) [< **Far.** *أُمِيدُ ümīd*].

Metinde geçen *üstād* 49a/1050 (2 yerde) ~ *üstāz* 115a/2491 (4 yerde) [< **Far.** *أُسْتَاذُ üstād* ~ **Ar.** *أُسْتَاذُ üstāz*] örnekleri ise asıl biçimlerinde ikili kullanıma sahiptir.

2.1.1.2.4. Süreksizleşme

Ön seste ve iç seste olmak üzere üç örneği bulunmaktadır:

Ön Seste:

/k-/ < /h-/: *kalfa* 115a/2491 [<< **Ar.** *خَلِيفَةُ ḫalīfe*].

İç Seste:

/-c-/ < /-j-/: *müjde* 43b/924 [< **Far.** *مُجْدَةٌ müjde*].

/-k-/ < /-h-/: *çūka* 33a/698 [< **Far.** *چُوخَه çūḫa*].

2.1.1.2.5. Diğer Ünsüz Değişmeleri

/-t/ < /-h/: *mest* 100b/2180 “mest” [< **Ar.** *مَسَحَ mesh*]. Sözcük, ÖTT’de de bu biçimiyle kullanılmaktadır. Metinde sözcüğün *mesih it-* 100b/2180 “mesh etmek” biçimi de geçmektedir.

2.1.2. Eklerde Ünsüz Değişmeleri

2.1.2.1. Ötümlüleşme

Oldurganlık-ettirgenlik işlevinde kullanılan {-t-} eki, metinde eklenme sırasında çoğunlukla iki ünlü arasında kaldığı durumlarda, ÖTT’den farklı olarak, ötümlüleşir. Benzer durum, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*’nde de görülmektedir.⁴⁷³ *TTMSM*’de belirlenen örnekler şunlardır:

⁴⁷³ krş. Hayati Develi, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 143.

ağladup 11b/223, *dirildüp* 69a/1489, *eydür* 1b/7, *gözedic* 2b/25, *işdil-* 149b/3250 ~ *işidül-* 8b/161, *kuşadup* 77a/1655, *ögreden* 76a/1635, *segirdir* 83a/1790, *yaradıcı* 4b/72, *yaradıl-* 46b/995, *yaradur* 89b/1930, *yürüdüci* 2b/28.

2.1.2.2. Diğer Ünsüz Değişmeleri

Metinde bazı eklerin bünyesinde /n/ < /ŋ/ veya tam tersi olarak /ŋ/ < /n/ değişimleri görülmektedir.

2.1.2.2.1. /n/ < /ŋ/

Türk dilinin birincil seslerinden olan /ŋ/ ünsüzünün bulunduğu bazı sözcüklerde Batı Türkçesinin bir özelliği olarak EAT'den itibaren, özellikle de 16. yüzyıldan sonra yazımda yerini /n/ ünsüzüne bırakma eğiliminde olduğu söylenebilir. *Ense*, *karanlık*, *sinek*, *yanak* gibi örnekler, 17. yüzyılda bu değişimin kısmen de olsa söyleyişe yerleştiğini ve yazıya da geçirilmeye başlandığını göstermektedir. Aynı olay, *Evliya Çelebi Seyahatname*'sinde sözcük tabanlarının dışında tamlayan eki ile teklik ikinci kişi eklerinde de görülmektedir.⁴⁷⁴ Develi, 18. yüzyıl için belirlediği önemli ses bilgisi özelliklerinden olan bu gelişimin tamamlanmış olduğunu gösteren yeterli sayıda örnek bulunmasa da gelişimin ileri düzeyde olduğunu kabul etmekte ve *Risâle-i Garîbe*'de, *Nasihât-nâme-i Dildâde*'de ve *Gazavat-nâme-i Sultan Murad Han*'da bu gelişmeyi gösteren çokça örnek bulunduğunu belirtmektedir. Develi'nin *Nasihât-nâme-i Dildâde*'de örneklerini verdiği eklerle *TTMSM*'deki ekler bütünüyle aynıdır.⁴⁷⁵ Bu değişimin metindeki durumu şöyledir:

⁴⁷⁴ Musa Duman, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 146-147.

⁴⁷⁵ krş. Hayati Develi, *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Risâle-i Garîbe*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 56.

2.1.2.2.1.1. {+In} ~ {+Un} < {(n)Uη} (Tamlayan Eki):

Türk dilinin tarihî dönemlerinde /η/'li olan ek, İstanbul Türkçesinde /n/'li biçime dönmüştür.⁴⁷⁶ Metinde büyük ölçüde asıl biçiminde olduğu gibi /η/'li olarak geçen ek, sekiz yerde İstanbul Türkçesinde olduğu gibi /n/'lidir: *boyun* 56b/1208, *elin* 15a/298, *hükmin* 30a/628, *mü'minlerin* 66b/1428, *namâzın* 145a/3159, *şer'in* 133a/2889 (2 yerde), *yerin* 158a/3439.

2.1.2.2.1.2. {+n} < {+η} (Teklik İkinci Kişi Eki):

İyelik kökenli olup görülen geçmiş zaman kipinde ve şart ulacında kullanılan teklik ikinci kişi eki, başlangıçtan Osmanlı Türkçesi Dönemi'nin sonlarına kadar {+η} biçimindedir. İstanbul Türkçesinde /+n/ biçimine dönmüştür.⁴⁷⁷ Metinde genellikle {+η} biçimi ile kullanılan ek, bir örnekte, İstanbul Türkçesinde olduğu gibi, {+n} biçimindedir: *işlersen* 28a/584.

2.1.2.2.1.3. {-ün} < {-Xη} (İstek Çokluk İkinci Kişi Eki):

Türk dilinin tarihî dönemlerinde /η/'li olan ek, İstanbul Türkçesinde /n/'li biçime dönmüştür.⁴⁷⁸ Metinde üç yerde asıl biçiminde olduğu gibi /η/'li olan ek, bir yerde İstanbul Türkçesinde olduğu gibi /n/'lidir: *çıkıη* 44a/938, *haber viriη* 130b/2836, *şuşuη* 85a/1831; *ölin* 116b/2524.

2.1.2.2.1.4. {+Xn} < {+Xη} (Teklik İkinci Kişi İyelik Eki):

Türk dilinin tarihî dönemlerinde ve hatta günümüzde Türkiye Türkçesi ağızlarının büyük bir bölümünde de /η/'li olan ek, İstanbul Türkçesinde /n/'li biçime dönmüştür.⁴⁷⁹ Metinde on altı yerde asıl biçiminde olduğu gibi /η/'li olan ek, altı yerde İstanbul Türkçesinde olduğu gibi /n/'lidir: *'avniη*, *işiη*, *kıllaruη*, *uyduηuη* vd.; *dâr-ı cinânında* 174a/3796, *evlâdını* 81b/1758, *hıfz-ı emânında* 172a/3746, *kıtında* 174a/3798, *vücûdunu* 81a/1743, *yüzün* 108b/2353.

⁴⁷⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 229-230.

⁴⁷⁷ Aynı yazar, *age.*, s. 287.

⁴⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. aynı yazar, *age.*, s. 306-307.

⁴⁷⁹ Aynı yazar, *age.*, s. 222.

Bu eklerin İstanbul Türkçesinde olduğu gibi /n/'li biçiminin kullanılması, söyleyişte var olan bu biçimin yazıya yansması olarak değerlendirilebilir.

2.1.2.2.2. /ŋ/ < /n/

Bu değişimin görüldüğü örnekler, müellifin bir ağız özelliği olarak değerlendirilebilir.

2.1.2.2.2.1. {+iŋ} < {+n} (Araç Durumu Eki):

Türk dilinde araç durumu eki {+n}'dir. Zamanla işlevliğini yitiren ek, Batı Türkçesinde sayılı örnekte kalıplaşmış olarak kalmıştır.⁴⁸⁰ Metinde birleşik yapıda da bulunan ek, geçtiği üç yerde asıl biçiminde olduğu gibi /n/'li, bir yerde /ŋ/'lidir: *añsızın* 130a/2825, *kanadın* 46a/984, *yayan* 130b/2839; *istemek-siziñ* 5a/77.

2.1.2.2.2.2. {-suŋ} < {-sUn} (İstek Teklik Üçüncü Kişi Eki):

ET'de {-zUn} ~ {-sUn} ile başkaca biçimleri de bulunan ek, Batı Türkçesine {-sUn} biçimiyle geçip uzun süre kullanılarak Osmanlı Türkçesi Dönemi'nin sonlarında dudak uyumuna bağlanarak bugünkü {-sXn} biçimini almıştır.⁴⁸¹ Türk dilinin tarihî dönemlerinde /n/'li biçimde olan ek, metinde on beş yerde aynı biçimdedir: *başmaşun* 130a/2826, *olsun* 24b/504 (4 yerde), *şagalsın* 63b/1366 vd. Ancak *ol-* eylemiyle kullanıldığı on üç yerde {-suŋ} biçimindedir: *olsuñ* 174a/3794 (13 yerde).

Ekin /ŋ/'li biçimi, çeşitli Türkiye Türkçesi ağızlarında da /n/'li biçimiyle birlikte kullanılmaktadır: *böyüsüñ*, *uyusuñ*; *āsıñ* “alsın”; *oynasıñ*, *patlasıñ*; *ossuñ* “olsun”, *vėrsiñ*; *alıñ*, *gelsiñ*; *açsıñ* vd.⁴⁸²

⁴⁸⁰ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 237.

⁴⁸¹ Aynı yazar, *age.*, s. 307.

⁴⁸² Ali Akar, *Muğla ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara, 2013, s. 161; Erdoğan Boz, *Afyon Merkez Ağızı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon, 2002, s. 110; Güner Gülsevin, *Uşak İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara, 2002, s. 116; Mehmet Dursun Erdem-Esra Kirik, *Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları*, Kahramanmaraş Valiliği Yayınları, Kahramanmaraş, 2011, s. 145; Mehmet Dursun Erdem-Güner Dağdelen, *Karabük ve Yöresi Ağızları*, Karabük Valiliği Yayınları, Karabük, 2012, s. 146-147; Mehmet Dursun Erdem-Ramazan Bölük, *Antalya ve Yöresi Ağızları*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2011, s. 173.

2.2. ÜNSÜZ TÜREMESİ

2.2.1. Tabanlarda Ünsüz Türemesi

2.2.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Türemesi

2.2.1.1.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi:

TTMSM'de ön seste ünsüz türemesi örneği bulunmamaktadır.

EAT metinlerinde, *ur-* “vurmak” eyleminin ET'deki asıl biçimi ve /v-/ ünsüzünün türediği yeni biçimi bir arada kullanılmaktadır: *ur-* ~ *vur-*.⁴⁸³ Eylem, metinde bütünüyle ET'deki asıl biçimi ile geçmektedir: *ur-* 71a/1533, 88a/1898, 101b/2204, 108a/2341.

2.2.1.1.2. İç Seste Ünsüz Türemesi:

Talat Tekin, Türk lehçelerinin bir bölümünde görülen bazı ünsüz türemelerini birincil uzun ünlülerin kısalmasına bağlamaktadır.⁴⁸⁴ Cahit Başdaş da bu bağlamda ÖTT'de geçen *bağla-*, *say-*, *yay*, *yufka* gibi sözcüklerde sonradan türediği anlaşılan bazı ünsüzlerin uzunluk belirtisi olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir.⁴⁸⁵ Bu bilgiler ışığında, metinde birer örnekte görülen /-v-/ ve /-y-/ ünsüzlerinin türemesinin birincil uzun ünlülerin kısalmasına bağlı olduğu düşünülebilir:

/-v-/ < /-Ø/:

Metinde tek örneği bulunmaktadır: *güveygü*⁴⁸⁶ 67b/1450 [\ll TS *güyegü* \ll ETG *küdegü* \leftarrow AUÜ *kü*⁴⁸⁷].

2.2.1.1.3. Son Seste Ünsüz Türemesi:

/-y/ < /-Ø/:

Metinde bir örnekte görülen /-y/ türemesi, yukarıda belirtildiği gibi, birincil uzun ünlünün kısalmasına bağlanabilir: *yay* 57a/1216 [\ll TS *ya* \ll AUÜ *yā*⁴⁸⁸].

⁴⁸³ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Genişletilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 109.

⁴⁸⁴ Talât Tekin, *AUÜ*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1975, s. 196, 209, 231.

⁴⁸⁵ Cahit Başdaş, “Türkiye Türkçesinde Aslı Uzunluk Belirtileri”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, V. 2/2, Spring 2007, s. 97-98.

⁴⁸⁶ Sözcükte yer alan /-y-/ ünsüzünün akıcılışma sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Ancak iki ünlü arasında yer alan /-d-/ ünsüzünün akıcılışıp yer değiştirdiği düşünülerek sözcükte /-v-/ sözcüğünün türemesinden söz edilebilir.

⁴⁸⁷ Talât Tekin, *age.*, s. 270.

2.2.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Türemesi

Ünsüz türemesi, metinde Farsça kökenli bir sözcükte son seste görülmektedir: *peydāh* 106a/2303 [< **Far.** *peydā*].

2.2.1.2.1. Ünlü Çatışmasını Önlemek İçin Ünsüz Türemesi

Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinin hemen hepsinde, bazı Arapça sözcüklerde, özellikle *fā`il* kalıbındaki sözcüklerde iki ünlü arasında bulunan (ء) ünsüzünün düşmesi sonucu gerçekleşecek ünlü çatışmasını önlemek üzere /-y-/ ünsüzü türer. Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinin hemen hepsinde bu türemenin örnekleri bulunmaktadır.⁴⁸⁹ *TTMSM*'de sözcükler çok büyük oranda asıl biçimi ile yazılmıştır. İki örnekte /-y-/ türemesi görülürken, bir sözcükte ikili biçim bulunmaktadır.

Sürekli olarak asıl biçimi (*hemzeli*) ile yazılan sözcükler: *bā`iş* 68a/1462,⁴⁹⁰ *cā`iz* 10a/187 (35 yerde), *dā`im* 8b/153 (6 yerde), *delā`il* 7a/121, *ekber-i kebā`ir* 103a/2236, *fā`ide* 20a/410 (12 yerde), *hā`il* 41a/867, *kā`im* 6a/105 (9 yerde), *mā`ide* 63a/1349, *mā`il* 56b/1212 (4 yerde), *mesā`il* 28b/596 (13 yerde), *nā`il* 86b/1873 (4 yerde), *sā`il* 14a/282, *sā`ir* 65b/1412 (2 yerde), *şe`ā`ir-i dīn* 29b/615 (4 yerde), *tā`ib* 71b/1543 (2 yerde), *tā`ife* 80a/1730 (4 yerde), *vesā`ir* 3a/34 (3 yerde).

/-y-/ ünsüzünün türediği sözcükler: *acāyibāt* 62a/1333 [< **Ar.** عَجَائِبَات 'acā`ibāt], *ālem-i revāyih* 22b/464 [< **Far.** عَالَمٌ رَوَائِح 'ālem-i revā`ih].

İkili biçimin bulunduğu sözcük: *gā`ib* 5b/89 (1 yerde) ~ *gāyib* 133a/2892 (1 yerde) [< **Ar.** غَائِبٌ *gā`ib*].

Metinde hem *hemze* (ء) hem *ye* (ي) ile yazılmış olan iki örnek, *ye* (ي) biçimleriyle okunmuştur: *gāyib* غَائِبٌ 73b/1587, *hāyin* خَائِنٌ 64b/1390.

⁴⁸⁸ Talât Tekin, *AUÜ*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1975, s. 255.

⁴⁸⁹ krş. Abdurrahman Özkan, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 61-62; Musa Duman, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 65-69; aynı yazar, *Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name*, R Yayınları, İstanbul, 2000, s. 80; Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 153 vd.

⁴⁹⁰ Metinde *ayın* (ع) ve *hemze* (ء) ünsüzlerinin karıştırılması nedeni ile *ayınlı* (ع) biçimiyle yazılan sözcük, düzeltilerek *hemzeli* (ء) biçimiyle okunmuştur.

2.2.2. /-y-/ Koruyucu Ünsüzünün Türemesi

Türk dili, ses yapısı gereği iki ünlüyü yan yana bulundurmaz. Ünlü ile kapanan bir sözcüğe ünlüyle açılan bir ekin getirilmesi ile oluşan aykırı durum, en az çaba kurallına göre en uygun ünsüz olan, “yarı ünsüz” de denilen /y/ ile ortadan kaldırılır.⁴⁹¹ ÖTT’de olduğu gibi *TTMSM*’de de koruyucu ünsüzün türediği pek çok örnek bulunmaktadır. Örneklerin bazıları şunlardır:

bağışla+y+ıdır 7b/132, *de-y-ü* 9a/164, *di-y-icek* 160b/3492, *eri-y-üp* 79a/1709, *isteme-y-üp* 20b/415, *kendü+y+e* 5a/83, *tarla+y+ı* 17b/357 vd.

2.3. ÜNSÜZ KAYBOLMALARI

Boz, ünsüz düşme ve kaybolmalarında araştırmacılar arasında terim birliği olmamasına bağlı olarak bir terim ve bölümlendirme karmaşası bulunduğunu belirterek araştırmacıların kullandıkları terimleri bir araya getirmeye çalışarak bölümlendirme ve inceleme yöntemi denemesi yapmıştır.⁴⁹² Konu, bu çalışmada büyük oranda söz konusu terim, bölümlendirme ve inceleme yöntemi kapsamında işlenmektedir.

2.3.1. Ünsüz Düşmesi

2.3.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Düşmesi

2.3.1.1.1. Ön Seste Ünsüz Düşmesi

/Ø-/ (< /v-/ <) /b-/

ET’deki *bol-* eylemi, EAT’de /Ø-/ < /v-/ < /b-/ gelişimi sonucu *ol-* biçimini almıştır.⁴⁹³ Metindeki örnekleri şunlardır: *ol-* 67b/1456, *olucı* 8a/148 ~ *olucu* 5a/84, *olun-* 77b/1666 [← ETG *bol-*].

/Ø-/ < /y-/

İki örnekte /y-/ ünsüzünün düştüğü görülür: *ince* 82b/1784 [< ETG *inçke* ~ *inçke*; DLT *inçge* << AUÜ *yinçge*], *incü* [< ET, DLT *yinçü*].

⁴⁹¹ Ahmet Bican Ercilasun, “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 585, Eylül 2000, s. 219-220.

⁴⁹² Ayrıntılı bilgi için bk. Erdoğan Boz, “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 600, Aralık 2001, s. 856-864.

⁴⁹³ Zeynep Korkmaz, *Şadru’-d-dîn Şeyhoğlu, Marzubân-Nâme Tercümesi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973, s. 133-134.

2.3.1.1.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi

/-Ø-/ < /-l-/

Yalnızca “getir-” ve “otur-” eylemlerinde görülür: *getür-* 45b/968, *getürücü* 5b/87 ~ *getürücü* 6b/114 [← EUTS *keltür-* ~ OTG, ETG, EUTS *kelür-*], *otur-* 163b/3564 [← ETG *oltur-*].

/-Ø-/ < /-r-/

bek 57a/1225 ~ *pek* 56b/1207 [← ETG *berk*], *bekle-* 130a/2826 [← ETG *berkle-*], *idi* 45a/954 [← ETG *erti*], *iken* 3a/32 [← ETG *erken*], *ise* 9b/180 [← ETG *erser*].

Metinde geçen *berk* 87b/1894 sözcüğünde /-r-/ ünsüzünün varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Sözcükte /b-/ ünsüzünün de ötümsüzleşmemiş olmasına dayanarak sözcüğün eskicil biçimini bütünüyle koruduğu söylenebilir.

2.3.1.1.2. Son Seste Ünsüz Düşmesi

/-Ø/ < /-l/

Metinde geçen *ol* ön adı ve adılında görülür. Sözcüğün Türk dilinin tarihî dönemlerinde kullanılan *ol* biçimi yaygın olmakla birlikte dokuz yerde /-l/ ünsüzünün düştüğü biçimle karşılaşılır: *ol* 9b/179 (89 yerde) ~ *o* 25b/533 (9 yerde).

2.3.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Düşmesi

Yoğun olarak yalın durumda son seste yer alan veya ünsüzle başlayan bir ek alması sırasında iç ses durumuna geçen (ء) ünsüzünün düşmesi olarak kendini göstermektedir.

2.3.1.2.1. İç Seste Ünsüz Düşmesi

/-Ø-/ < /-ʔ-/

aḳrabā+ya 74a/1592 [← Ar. أَقْرَبَاءَ *aḳrabā*ʔ], *eşyā+nıḡ* 6a/100 [← Ar. أَشْيَاءَ *eşyā*ʔ], *semā+da* 7a/120 [← Ar. سَمَاءَ *semā*ʔ], *ziyā+sı* 101b/2203 [← Ar. ضِيَاءَ *ziyā*ʔ] vd.

(ء) ünsüzü, bazı örneklerde ünsüzle açılan bir ek aldığıında düşerken (*şey+den* 37b/793, *ulemā+lar* 64a/1380 vd.) ünlüyle açılan bir ek aldığıında varlığını sürdürür:

şey'+i 3b/43 [← Ar. شَيْءٌ *şey*'], 'ulemā'+ı 114b/2481 [← Ar. عُلَمَاءُ *ulemā*']. Ancak metinde bu duruma aykırı bir kullanım bulunmaktadır: şey+i 89b/1932.

2.3.1.2.2. Son Seste Ünsüz Düşmesi

/-Ø/ < /-'/

'abā 33a/698 [← Ar. عَبَاءُ 'abā'], cüz 29b/622 [← Ar. جُزْءٌ *cüz*'], haṭā 98a/2121 [← Ar. حَطَاءٌ *haṭā*'], şifā 82a/1768 [← Ar. شِفَاءٌ *şifā*'] vd.

2.3.2. Erime

“Bir kelimede, vokalden sonraki konsonun, o vokalin açıklığı etkisiyle, niteliği silinerek, vokal içinde onu uzatmak sûretiyle kaybolmasıdır.”⁴⁹⁴

2.3.2.1. Türkçe Sözcüklerde Erime

2.3.2.1.1. İç Seste Erime

/-Ø-/ (< /-v-/ <) /-b-/

Tek örneği bulunmaktadır: şuşa- 86b/1865 [← TS *susal*- < ETG *suwsa*- ← *sub*].

/-Ø-/ < /-G-/

ET'deki /-G-/ ünsüzleri, Batı Türkçesine geçişte sızıcılaşarak erir: *ayıcılıktan* 19b/400 [← OTG *adıg*], *ışıcak* 23b/485 [← ETG *isig*], *irice* 57a/1217 [← ETG *irig*].

/-Ø-/ < /-K-/

büyücek 56b/1210 [← ETG *bedük*].

/-Ø-/ < /-v-/

Yalnızca beş yerde geçen (41a/870, 45b/973, 84a/1819, 84b/1822, 124a/2692) *göde* [← TS *gevde* ~ *gövde* << EUTS *kövtün*] örneğinde görülmektedir. Sözcüğün erimeye uğramamış biçimleri de bulunmaktadır: *gevde* 147a/3197 (2 yerde) ~ *gögde* 40b/865 (4 yerde) ~ *gövde* 86b/1864 (1 yerde).⁴⁹⁵

⁴⁹⁴ Osman Nedim Tuna, *Türk Dil Bilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları: 3, Malatya, 1986, s. 41-42.

⁴⁹⁵ Bu sözcük, *Ahvāl-i Kıyāmet*'te *gevde* ~ *göde* biçimlerinde geçmektedir (bk. Yıldız 2002: 116).

/-Ø/ < /-y-/

Metinde elli iki yerde geçen (35b/747 vd.) *eyle-* eylemi, iç seste erimenin görüldüğü bir yerde (81b/1754) *ile-* biçimindedir.

2.3.2.1.2. Son Seste Erime

/-Ø/ (< /v-/ <) /-b/

Metinde geçen *şu* sözcüğünde /-Ø/ < /v-/ < /-b/ gelişmesi sonucu⁴⁹⁶ görülür: *şu* 21b/439 [< **TS** *su* ~ *suv* << **ETG** *sub* ~ *suw*].

/-Ø/ < /-G/

ET'deki iki veya daha çok heceli sözcüklerin sonundaki /-G/ ünsüzleri, Batı Türkçesine geçişte sızıcılaraşak erir: *agrı* 63b/1367 [< **ETG** *agrığ*], *issi* 85a/1835 [<< **ETG** *isig*], *kamu* 3a/37 [< **ETG** *kamuğ*], *kuyu* 40a/844 [<< **ETG** *kuduğ*], *şarı* 154b/3360 [< **ETG** *sarığ*], *tarla* 17b/357 [<< **ETG** *tarığlağ*].

ET'de {+IXG}, {-X)G} gibi eklerin son sesindeki /G/ ünsüzleri, Batı Türkçesine geçişte sızıcılaraşarak erir: *adlu* 45a/962 [<< **ETG** *athığ*], *bellü* 30b/642 [<< **DLT** *belgülig*], *diri* 20b/415 [<< **ETG** *tirig*], *kapu* 20a/408 [<< **ETG** *kapığ*], *katı* 71b/1534 [< **ETG** *katığ*], *ölü* 20a/414 [< **ETG** *ölüg*] vd.

/-Ø/ < /-r/

İki örneği bulunmaktadır: *ise* 9b/180 [<< **ETG** *erser*], *kimse* 2a/12 [<< *kim er-ser*].

2.3.2.2. Alıntı Sözcüklerde Erime

Metinde geçen bir alıntı sözcükte de son seste bir erime olayından söz edilebilir. Arapça *veliyü'n-ni'am* tamlamasında olmak üzere bir yerde (167a/3639) geçen *veliy* sözcüğü, ünsüz tekleşmesi ve son seste erimeye uğradığı on yedi yerde (20a/413 vd.) *velī* biçimindedir.

⁴⁹⁶ Zeynep Korkmaz, *Şadru'd-dīn Şeyhoğlu, Marzubān-Nāme Tercümesi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973, s. 134.

2.3.3. Yutulma

/-Ø-/ < /-G-/

bulaşık 47b/1017 [← **ETG** *bulğa-*], *dirsek* 158b/3457 [<< **DLT** *tirsgek*], *ele-* 104a/2252 [< **ETG** *elge-*], *emekle-* 83a/1791 [← **ETG** *emek*], *eyü* 14a/277 [<< **ETG** *edgü*], *gerek* 15b/311 [<< **ETG** *kergek*], *karanjılık* 23b/484 [← **ETG** *karanjü* ~ **EUTS** *karanjku*], *kulak* 22b/461 [< **ETG** *kulgak*], *pire* 156b/3414 [<< **DLT** *bürge*], *yalan* 34a/715 [< **ETG** *yalgan*].

ET'de {-GA}, {+GARU}, {-GİnÇA} gibi eklerin ön sesindeki /G/ ünsüzleri ile Batı Türkçesine geçişte yutulur: *gelince* 17b/349 [<< **ETG** *kelginçe*], *içerü* 47b/1007 [< **ETG** *içgerü*], *ilerü* 144a/3129 [< **ETG** *ilgerü*], *kısa* 56b/1208 [< **ETG** *kısğa*] vd.

/-Ø-/ < /-K-/

ince 82b/1784 [<< **ETG** *inçke* ~ *yinçke*], *yarlıgan-* 164a/3574 [← **ETG** *yarlıgka-* ~ *yarlıka-*].

/-g-/ ünsüzü, metinde geçen bir örnekte varlığını sürdürmektedir: *güveygü* 67b/1450 [< **TS** *güyegü* << **ETG** *küdegü*].

2.4. HECE DÜŞMESİ

2.4.1. Tabanlarda Hece Düşmesi

2.4.1.1. Türkçe Sözcüklerde Hece Düşmesi

Metindeki örnekleri şunlardır:

bellü 30b/642 [<< **DLT** *belgüliüg*], *el* 108a/2340 [<< **ETG** *elig* ~ *ilig*], *elli* 51b/1103 [<< **ETG** *elig* ~ *ilig*], *eylik* 7a/126 ~ *eylük* 113a/2448 [<< **ETG** *edgüliüg*], *ıssız* 69a/1485 [<< **OTG** *idisiz*], *kurşun* 16a/321 [<< **DLT** *kurugjin*], *tarla* 17b/357 [<< **ETG** *tarıglağ*], *tatlı* 22b/466 ~ *tatlu* 80a/1727 [<< **ETG** *tatıghğ*], *utan-* 123a/2674 [<< **DLT** *uwutlan-*], *var* 10b/197, *varlık*+ 20b/419 [← **ETG** **barır*], *yaprak* 88a/1897 [<< **ETG** *yalpırğak* ~ *yapırğak*], *yayan* 130b/2839 [<< **ETG** *yadağın*].

2.4.1.2. Alıntı Sözcüklerde Hece Düşmesi

Tek örneği bulunmaktadır: *cömerd* 10a/188 [<< **Far.** *جوَانْمَرْد civān-merd*].

2.4.2. Ekte Hece Düşmesi

Ad çekiminde bildirme eki, eylem çekiminde berkitme/ihtimal eki olarak kullanılan *durur* < *turur* yardımcı eylemi, metinde benzer hecelerden birinin düşmesi (hece tekleşmesi) sonucu {+dUr} biçiminde ekleşir: *aşıldur* 96b/2092, *eyüdüür* 107a/2323, *sebebdür* 145a/3152, *yürümekdür* 130b/2840; *buyurulmuşdur* 120a/2603, *itmişlerdür* 9b/178 vd.

2.5. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

2.5.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz İkizleşmesi

Bir sözcükte birincil uzun ünlülerin kısalması veya başta /-G/ olmak üzere eriyen seslere bağlı olan ünsüz ikizleşmesinin hece dengelenmesi, vurgu, eklenme, birleşme gibi bazı türleri bulunmaktadır.⁴⁹⁷ Metinde belirlenen örneklerdeki ünsüz ikizleşmesinin hece dengelenmesine bağlı olduğu söylenebilir:

bellü 30b/642 [<< **DLT** *belgüüg*], *elli* 51b/1103 [<< **ETG** *elig ~ ilig*], *ıssız* 69a/1485 [<< **OTG** *idisiz*], *issi* 85a/1835 [<< **ETG** *isig*].

2.5.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz İkizleşmesi

Metinde tek örnekte görülmektedir: *sille* 26a/546 [<< **Far.** سيلي *sīlī*]. Örnekteki ünsüz ikizleşmesinin de hece dengelenmesine bağlı olduğu söylenebilir.

2.6. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ

2.6.1. Tabanlarda Ünsüz Tekleşmesi

Türk dilinde *hece dengelenmesi* ve *yalancı ikizleşme* dışında aynı türden iki ünsüz yan yana bulunamaz. Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerde bulunan ikiz ünsüzler, çoğu zaman tekleşir. Ancak bunların hemen hemen hepsi eklenme veya birleşme sırasında bir ünlüden önce ikiz ünsüzlü olan asıl biçimine döner.⁴⁹⁸

⁴⁹⁷ Osman Yıldız, *Şeyyād Ḥamza, Yūsuf ü Zelīhā (Destān-ı Yūsuf)*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008, s. 198.

⁴⁹⁸ Aynı yazar, “Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4, Isparta, 1999, s. 330-331.

2.6.1.1. İç Seste Ünsüz Tekleşmesi

Üç örneği bulunmaktadır: *Ḍār+dur* 35b/746 [< Ar. *ضَارَّ* *Ḍārr* + T. {+dur}], *kılab-dān* 16b/330 [<< Ar. + Far. *قَلَابْدَانُ* *kullāb-dān*], *sofa* 59a/1267 [<< Ar. *صُفَّة* *ṣuffe*].

Ölçünlü Türkiye Türkçesindeki Biçiminden Farklı Olan Örnekler:

ÖTT’de ikiz ünsüzü tekleyen bir sözcük, metinde ikiz ünsüzlü olan asıl biçimiyle kullanılmaktadır: *niyyet* 147b/3215.

2.6.1.2. Son Seste Ünsüz Tekleşmesi

Ünsüz tekleşmesi, metindeki Arapça sözcüklerin son sesinde yoğun olarak görülmektedir. Belirlenebilen bazı örnekler şunlardır:

‘*adālet-i ḥaḳ*⁴⁹⁹ 117b/2546-2547 [< Far. *عَدَالَتِ حَقِّ* ‘*adālet-i ḥaḳḳ*], *eşah* 160a/3485 [< Ar. *أَصْحَ* *eşahḥ*], *gam* 175a/3818 [< Ar. *عَمَّ* *gamm*], *hür* 18a/364 [< Ar. *حُرَّ* *hür*], *irāde-i küll* 134a/2909 [< Far. *إِرَادَةُ كُلِّ* *irāde-i küll*], *izn-i ‘ām* 135a/2931-2932 [< Far. *إِذْنٌ عَامٌّ* *izn-i ‘āmm*], *med* 160a/3490 [< Ar. *مَدَّ* *medd*], *şaf* 87b/1889 [< Ar. *صَفَّ* *şaff*], *şek* 28a/589 [< Ar. *شَكَ* *şekk*] vd.

Yalın durumda kullanıldığında veya ünsüzle açılan bir ek aldığı anda ünsüzü tekleyen alıntı sözcükler, ünlü ile açılan bir ek aldığı anda ikiz ünsüzlü olan asıl biçimine döner:

cin 41a/875 ~ *cinn+e* 55b/1193 [← Ar. *جِنَّ* *cinn*], *ḥaḳ* 29a/605 ~ *ḥaḳḳ+ını* 7b/139 [← Ar. *حَقِّ* *ḥaḳḳ*], *maḥal+de* 135b/2945 ~ *maḥall+i* 36b/777 [← Ar. *مَحَلِّ* *maḥall*], *Rab* 174b/3800 ~ *Rabb+im* 97a/2105 [← Ar. *رَبِّ* *Rabb*], *zıd+ları* 11a/214 ~ *zıdd+ı* 11b/220 [← Ar. *زَيْدٍ* *zıdd*] vd.

⁴⁹⁹ Ünsüz tekleşmesinin görüldüğü *ḥaḳ* sözcüğü şu Farsça tamlamalar ile bazı yapılarda da görülmektedir: *cihād-ı ḥaḳ* 118a/2561, *ehl-i ḥaḳ* 20b/421, *ma’rifet-i ḥaḳ* 117a/2545, *mü’min-i ḥaḳ* 117b/2547, *ri’āyet-i ḥaḳ* 117a/2544, *taḳvā-i ḥaḳ* 117a/2542, *tarīk-i ḥaḳ* 133a/2894, *tavşif-i ḥaḳ* 117b/2546, *ta’zīm-i ḥaḳ* 117b/2546, *tilāvet-i ḥaḳ* 117a/2545, *vaşıyyet-i ḥaḳ* 117a/2543; *el-ḥaḳ* 175a/3811, *nā-ḥaḳ* 34a/716.

Metinde kendisinden sonra ünlü ile açılan bir öge bulunan bir örnekte sözcüğün asıl biçiminde bulunan ikiz ünsüzün ulanmaya bağlı olarak korunduğu söylenebilir: *redd [ü men ']* 104a/2257 [Ar. رَدَّ *redd*].

Yardımcı eylem ile kurulan birleşik eylem yapısında olan ve ÖTT’de ikiz ünsüz- lü biçimi ile kullanılan şu örnekteki ikiz ünsüzün metinde tekleştiği görülür: *haz iT-* 37b/794 [< Ar. حَظَّ *hazz* + T. iT-] “hazzetmek”.

2.6.2. Arapça Eklerde Ünsüz Tekleşmesi

Arapça {-iyye}, {-iyyet} eklerindeki ikiz ünsüzler, Türkiye Türkçesinde her za- man tekleşmiştir.⁵⁰⁰ Metinde söz konusu ekler ile birlikte {-iyyāt} eki de genelde ikiz ünsüzlü olan asıl biçimleriyle geçmektedir: *eziyyet* 113a/2451 [< Ar. اذِيَّتْ *eziyyet*], ‘ilm-i ‘Arabiyyāt 49a/1049 [Far. عِلْمَ عَرَبِيَّاتٍ ‘ilm-i ‘Arabiyyāt], *kābiliyyet* 104b/2261 [Ar. قَابِلِيَّتْ *kābiliyyet*], *nüzūr-ı māliyye* 118b/2573 [Far. نُوذُورِ مَالِيَّهْ *nüzūr-ı māliyye*], *teslīmiyyet* 97a/2103 [Ar. تَسْلِيمِيَّتْ *teslīmiyyet*] vd.

Ancak belirlenebilen dört örnekte eklerdeki ikiz ünsüzlerin tekleştiği görülür: *fırka-i nāciye* 98a/2124 [< Far. فِرْقَةَ نَاجِيَهْ *fırka-i nāciyye*], *kemmiyeten* 137b/2993 [< Ar. كَمِيَّةٌ *kemmiyyeten*], *külliyāt* 103b/2243 [< Ar. كُؤِّيَاتٌ *külliyāt*], *zürriyet* 97b/2108 [< Ar. ذُرِّيَّتٌ *zürriyyet*].

Metinde geçen iki sözcükte ise ikili biçim bulunmaktadır: [*ezān-ı*] *Muhammediye* 87b/1886-1887 (1 yerde) ~ [*şerī‘at-ı*] *Muhammediye* 28a/584 (1 yerde) [< Ar. مُحَمَّدِيَّةٌ *Muhammediyye*], *zātiyyāt* 21a/427 (3 yerde) ~ *zātiyāt* 21a/436 (1 yerde) [< Ar. ذَاتِيَّاتٌ *zātiyyāt*].

2.7. BAŞKALAŞMA

Yalnızca Arapça kökenli bir sözcükte görülmektedir: *elbetde* 16b/332 (7 yerde) [< Ar. اَلْبَتَّةُ *elbette*]. Sözcük, sürekli olarak *elbetde* (اَلْبَتَّةُ) biçiminde yazılmaktadır.

⁵⁰⁰ bk. Jean Deny, *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi)* (Çeviren: Oytun Şahin), 4. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2013, s. 130.

2.8. GÖÇÜŞME

2.8.1. Ünlü-Ünsüz Göçüşmesi

İkili biçimde geçen bir alıntı sözcükte görülmektedir. Altı yerde (13b/270 vd.) asıl biçimiyle *Müslimān* olarak geçen sözcük [Ar. + Far. مُسْلِمَانٌ *Müslimān*], üç yerde (57b/1233 vd.) ünlü-ünsüz göçüşmesine uğramış biçimiyle *Müsülmān* olarak geçmektedir.

2.8.2. Ünsüz-Ünsüz Göçüşmesi

Tek örneği bulunmaktadır: *güveygü* 67b/1450 [<< ETG *küdegü* ← AUÜ *kü-*]. Sözcükte birincil uzun ünlünün kısalmasına bağlı olarak türediği düşünülen /-v-/ ünsüzünün⁵⁰¹ akıcılaşan /-d-/ ünsüzüyle yer değiştirdiği söylenebilir.

2.9. ÜNSÜZ UYUMU

Ünsüz uyumu, sözcüklerde yan yana gelen iki ünsüzün titreşim bakımından uyuşmasıdır. Türk dilinde, akıcı ünsüzler dışındaki ötümlü ünsüzlerin ötümsüz karşılıkları bulunmaktadır. Ötümlü olan akıcı ünsüzlerin ötümsüz karşılıkları yoktur. Ötümlülük-ötümsüzlük bakımından ünsüz uyumunun sağlanabilmesi için yan yana bulunan ünsüzlerin ya ötümlü ya da ötümsüz nitelikte olması gerekir.⁵⁰²

Metinde bir yerde (159b/3476) geçen *ökçe* sözcüğü (چ) ile yazılmaktadır. Ancak Farsça kökenli olup sürekli olarak (چ) ile yazılan *bağça* 67b/1449 (üç yerde) sözcüğü ile {-dıkça} ~ {-dükçe} ulaç eki tarafımızca ünsüz uyumuna bağlı olarak okunmuştur.

2.9.1. Tabanlarda Ünsüz Uyumu

2.9.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Uyumu

2.9.1.1.1. Ünsüz Uyumunun Sonradan Bozulduğu Sözcükler

Metinde geçen bir örnekte ünlü düşmesi sonucu ötümsüz bir ünsüz ile ötümlü bir ünsüzün karşılaşması sonucu ünsüz uyumu bozulur: *işdil-* 149b/3250 [< EUTS *işdil-*].

⁵⁰¹ bk. *Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Türemesi: İç Seste Ünsüz Türemesi*.

⁵⁰² Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 75-76.

2.9.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Uyumu

Ünsüz uyumunun metinde geçen alıntı bir sözcükte başkalaşma sonucu sonradan bozulduğu görülmektedir: *elbetde* 16b/332 [**Ar.** *أَلْبَتَّة* *elbette*].

Asıl biçiminde ünsüz uyumuna bağlı olmayan ve metinde *cim* (ج) ile yazılan alıntı bir sözcük, tarafımızca ünsüz uyumuna bağlı olarak okunmuştur: *bağça* 115b/2505 [**Far.** *بَاغِچَه* *bāğ-ça*].

2.9.2. Eklerde Ünsüz Uyumu

ET’de, ek başındaki /d/ ünsüzünün /l/, /n/, /r/ gibi diş ve diş eti ünsüzlerinden sonra /t/ ile yazılması (*költe*, *boltaçı*; *ötüntüm*, *tıntılar*; *bertim*, *yerte* gibi),⁵⁰³ /c/ ünsüzü bulunmamasına bağlı olarak {+çA}, {+çI} gibi eklerin tek biçimli olması (*subça*, *tagça* gibi), yönelme durumu ekinin sürekli olarak {+KA} biçiminde, yön gösterme ekinin sürekli olarak {+GARU} biçiminde olması (*ebke*, *kapıgka*; *tabgaçgaru*, *yışgaru* gibi)⁵⁰⁴ ünsüz uyumunun bozulmasına yol açan durumlardır.

Tarihî Türkiye Türkçesinde {+dA} ayrılma durumu eki, {+dAn} ayrılma durumu eki, {-dI} görülen geçmiş zaman eki, {+dUr} bildirme eki gibi ekler (د) ile yazılarak kalıplaşmış, bu eklerde tek biçimli yazılışlar sonuna kadar korunmuştur. “D” sınıfı eklerde görülen bu kalıplaşmış yazım, Arap harfli metinlerde özellikle “D” sınıfı eklerde yeni alfabeğe geçişe kadar sürmüştür.”C” ve “G” sınıfı eklerde ise ötümsüz ünsüzlü tabanlardan sonra uyuma bağlanan biçimler yazıma yansımıştır.⁵⁰⁵

Diğer uyumlar gibi ses benzeşmesine dayalı olup ET ve EAT’de belirli bir ölçüde bulunan eklerde ünsüz uyumu, Batı Türkçesinin son zamanlarında, özellikle günümüz Türkçesinde tam olarak kendisini göstermiştir.⁵⁰⁶ Kartallıoğlu’nun verdiği bilgilere göre ünsüz uyumu, 20. yüzyılın başlarında büyük göçler sonucunda Kıpçak ve Rumeli

⁵⁰³ Osman Nedim Tuna, “Bazı İmlâ Gelenekleri Bunların Metin İncelemelerindeki Önemi ve Orhon Yazıtların’da Birkaç Açıklama”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1957*, 2. Baskı, 1988, s. 44-48. Bu yazımın nedeni için bk. Ahmet Bican Ercilasun, “L, N, R’den Sonra Niçin T?”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 2000*, 2001, s. 191-194.

⁵⁰⁴ Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 110-112, 115, 116.

⁵⁰⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 527.

⁵⁰⁶ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 76.

ağzlarının etkisi ile kurallı duruma gelmiş olabilir. Latin alfabesine geçiş ile birlikte eklerin ünsüz uyumuna tam olarak bağlandığı söylenebilir.⁵⁰⁷

TTMSM de, ünsüz uyumuna konu olan ekler, burada Kartallıoğlu'nun adlandırma ve bölümlendirme yöntemine göre “C” Sınıfı Ekler, “D” Sınıfı Ekler ve “G” Sınıfı Ekler başlıkları altında incelenmektedir.⁵⁰⁸

2.9.2.1. “C” Sınıfı Ekler

Kartallıoğlu, Klasik Osmanlı Türkçesinde “C” sınıfında yer alan bir ekin Arap harfli yazımda (چ) veya (چ) ile yazılmasının bir sisteme bağlı olmadığını belirtir. (چ) harfinin /c/ sesi yanında /ç/ sesini de karşılmasına karşın (چ) harfi yalnızca /ç/ sesini karşılamaktadır. Bu durumda, ötümsüz ünsüzlü tabandan sonra gelen (چ)'li biçimler ünsüz uyumuna göre /ç/ biçiminde yorumlansa da ötümlü ünsüzlü tabandan sonra gelen (چ)'li biçimler sorun oluşturmaktadır. Kartallıoğlu, 19. yüzyılda yazılmaya başlanan gramer ve sözlüklerde de kalıplaşmış yazım bulunduğu için bu tür ekler hakkında sağlıklı bilgi edinmenin zor olduğunu söyler. Kartallıoğlu'nun belirlemelerine göre Klasik Osmanlı Türkçesine ait Arap harfli ve çeviri yazılı metinlerde “C” sınıfı eklerin ötümsüz ünsüzlü tabanlardan sonra uyumlu biçimi bulunmamaktadır. Az da olsa görülen /ç/'li biçimler, ötümlü ünsüzlü tabanlardan sonra gelmektedir.⁵⁰⁹

Metinde kullanılan “C” sınıfı eklerde (چ) ile yazım bulunmamaktadır. Kalıplaşmış yazımın etkisiyle sürekli olarak (چ) ile yazılan bu ekler ile ilgili sağlıklı bilgi edinmek zordur. Ötümsüz ünsüz ile kapanan beş sözcükten sonra kullanılan {+CA} eşitlik durumu eki, tarafımızca ünsüz uyumuna bağlı olarak okunmuştur.

2.9.2.1.1. {+CA} (Eşitlik Durumu Eki)

Metinde yetmiş iki yerde geçen ek, bunların altmış altısında ünsüzle kapanan tabanlardan sonra kullanılmaktadır. Elli iki yerde ötümlü ünsüzlü tabanlardan sonra kullanılan ek, ünsüz uyumuna bağlıdır: *ardınca* 87b/1890, *dilince* 9b/181, *meretebe-since* 72a/1551, *öjünce* 87b/1890 vd.

⁵⁰⁷ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 548.

⁵⁰⁸ bk. aynı yazar, *age.*, s. 528.

⁵⁰⁹ Aynı yazar, *age.*, s. 528-547.

Ek, on dört yerde ötümsüz ünsüzlü tabanlardan sonra kullanılmaktadır: *aķça* 14a/277 (10 yerde), *hoşça* 108b/2349, *şahîh-çe* 43b/927 (3 yerde). Sürekli olarak (ج) ile yazılan {+CA} eki, söz konusu örneklerde ünsüz uyumuna bağlı olarak {+çA} biçiminde okunmuştur.

2.9.2.1.2. {+cAK} (Addan Ad Türetme Eki)

Ek, metinde geçtiği beş yerde ünlü ile kapanan tabanlardan sonra kullanılmaktadır: *büyücek* 56b/1210 (2 yerde), *ışıcaķda* 73a/1574, *ışıcaķlık* 25b/526 (2 yerde). Bu yüzden ekin ünsüz uyumu ile ilgisi bulunmamaktadır.

2.9.2.1.3. {+cı} ~ {+cu} (Addan Ad Türetme Eki)

Metinde yedi yerde geçen ek, dört yerde ünlü ile kapanan tabanlardan sonra kullanılmaktadır: *ayıcılıkdan* 19b/400, *kapucılığına* 43a/918 (2 yerde), *koğuculuk* 75b/1632. Bu örneklerin de ekin ünsüz uyumu ile ilgisi bulunmamaktadır.

Üç yerde ise yalnızca ötümlü ünsüzlü tabanlardan sonra kullanılan ek, ünsüz uyumuna bağlıdır: *maymüncilikdan* 19b/401, *yalancıdan* 53a/1130, *yardımcısı* 25a/518.

2.9.2.2. “D” Sınıfı Ekler

Kartallıoğlu, Türkiye Türkçesinin tarihî dönemlerinde söyleyişte yaygın olan iç seste ünsüz benzeşmesinin yazıya yansımadağını; ancak *Tezkiretü'l-Evliyā Tercümesi*, *Süheyl ü Nevbahār*, *Miracname* gibi bazı Arap harfli metinlerde görülen geçmiş zaman çekimlerinde uyuma bağlı örneklerin bulunduğunu aktarmaktadır: *bıraktum*, *düştü*, *eyittüm*, *içtüm* vd. Ayrıca bazı araştırmacıların “D” sınıfı eklerdeki (د) ile yazımları ötümsüz ünsüzlerden sonra ünsüz uyumuna bağlayarak okumayı yeğlediklerini; ancak bu durumun 18. yüzyıl için zorlama olduğunu belirtmektedir.⁵¹⁰ Kartallıoğlu'nun belirlemelerine göre “D” sınıfı ekler, Klasik Osmanlı Türkçesine ait Arap harfli metinlerde sürekli olarak (د) ile yazılır. Eklerin /t'/li biçimleri, her zaman kurala bağlı olmamakla birlikte birkaç çeviri yazılı metinde bulunmektedir.⁵¹¹

⁵¹⁰ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 563-564.

Yūsuf u Zelīhā'da da uyuma giren örnekler bulunmaktadır: *eytti*, *ittüklerin*, *şat-tuķ*, *yetti* vd. (bk. Yıldız 2008: 200).

⁵¹¹ Yavuz Kartallıoğlu, *age.*, s. 549-562.

Develi'ye göre "D" sınıfı eklerin sürekli olarak (د) ile yazılması, aslında "Osmanlı alfabesinin bir kolaylığı"dır ve bu yazılışlara bakarak ünsüz uyumunun bulunmadığını iddia etmek pek doğru değildir. Çünkü tarihî dönemlerden beri var olagelen bu uyum, yazıda gösterilmemiştir.⁵¹²

"D" sınıfı ekler, *TTMSM*'de de birkaç ek dışında sürekli olarak (د) ile yazılmaktadır. Yalnızca {+DA-} ekinin ünsüz uyumuna bütünüyle bağlı olduğu görülmektedir: *bağdaş* 155b/3383, *iste-* 5a/77 (26 yerde). Ekin /t'/li biçimi ettirgenlik ekinde de bulunmaktadır. Ancak yalnızca ünsüz düşmesine uğrayan *getür-*, *götür-* ve *otur-* eylemlerinde kullanılan ekin bu biçimi, ünlüden sonra yer aldığı için ünsüz uyumu ile ilgili değildir.

Bu bilgiler ışığında kalıplaşmış yazıma bağlı olarak bir ek dışında hep (د) ile yazılan "D" sınıfı eklerin de ünsüz uyumuna bağlanıp bağlanmadığı konusunda kesin bir yargıya varmak zordur. Burada, metinde kullanılan "D" sınıfı ekler ile bu eklerin örneklerini vermekle yetinilmektedir.

2.9.2.2.1. {-d+} (Görülen Geçmiş Zaman Eki)

toğdum 13a/253, *viridiler* 9a/165, *yazdı* 37a/788; *bağdı* 95b/2066, *itdiler ise* 17a/345 vd.

2.9.2.2.2. {+dA} (Bulunma Durumu Eki)

ağızda 49b/1052, *dilde* 108a/2347, *yerde* 17b/355; *'âdetde* 104a/2251, *işde* 42a/892, *vakitte* 39b/840 vd.

2.9.2.2.3. {+dAn} (Ayrılma Durumu Eki)

baldan 80a/1727, *dilsizden* 53a/1129, *sebebdan* 24a/495; *ağaçdan* 20a/414, *gökden* 18a/363, *kerâmetden* 60b/1299 vd.

2.9.2.2.4. {+dAş} (Addan Ad Türetme Eki)

karındaş 121b/2642 (6 yerde), *yoldaş* 67a/1445.

⁵¹² Hayati Develi, *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Risâle-i Garîbe*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 16.

2.9.2.2.5. {-dIK} ~ {-dUK} (Ortaç Eki)

sevdügi 138a/3003, *toğduğı* 55b/1188, *yazduğı* 72a/1552; *başdığı* 147a/3202, *itdügi* 24b/507, *yapışdıkdan* 35a/743 vd.

2.9.2.2.6. {-dıkça} ~ {-dükçe}⁵¹³ (Ulaç Eki)

yandıkça 78a/1684, *yapışdıkça* 37b/791; *itmedükçe* 89b/1931.

2.9.2.2.7. {-dIKdA} ~ {-dUKdA} (Ulaç Eki)

aldıkda 16b/327, *girdikde* 46a/985, *oldukda* 115a/2501; *itdikde* 80a/1730, *kalkdukda* 153a/3332, *karışdukda* 34b/723 vd.

2.9.2.2.8. {+dIn} (Addan Ad Türetme Eki)

aydınlıK+ 23b/483 (2 yerde).

2.9.2.2.9. {+dIr} ~ {+dUr} (Geniş Zaman, Bildirme Teklik Üçüncü Kişi Eki)

kalbdür 127b/2769, *lâzımdır* 37b/796, *nefsimüzdür* 26a/539; *dörtdür* 30a/629, *kuruluk-dır* 25b/526, *tevkîfdür* 9a/166 vd.

2.9.2.2.10. {-dIr} ~ {-dUr} ~ {-tUr-} (Eylemden Eylem Türetme Eki)

dögüşdürmek 132b/2883, *kızdırup* 77b/1672, *yazdurdı* 49b/1059; *kavuşdurmak* 161a/3505, *yapışdırmağ* 158a/3441, *yutdurduğ* 90a/1945 vd.

Ekin {-tUr} biçimi ünsüz düşmesi sonucu ünlü ile kapanan belirli eylemlerde kullanılmaktadır: *getür-* 5b/87 (16 yerde), *götür-* 16b/335 (2 yerde), *otur-* 43b/929 (15 yerde) ~ *oçur-* 154a/3359. Ancak bu örnekler ünsüz uyumu ile ilgili değildir.

2.9.2.2.11. {+düz} (Addan Ad Türetme Eki)

gündüz 158b/3449 (4 yerde).

⁵¹³ Metinde sürekli olarak *cim* (چ) ile yazılan bu ek, tarafımızca ünsüz uyumuna bağlı olarak okunmuştur.

2.9.2.3. “G” Sınıfı Ekler

“G” sınıfı ekler, Arap harfli metinlerde ön sıradan tabanlardan sonra (ك), art sıradan tabanlardan sonra (ق) ve (غ) ile yazılmaktadır. Eklerin ön sıradan tabanlardan sonra /k/ veya /g/ olarak okunması, yorum meselesidir. Ekler, ötümlü ünsüzle kapanan tabanlardan sonra /k/’li, ötümlü ünsüzle kapanan tabanlardan sonra /g/’li biçimleriyle okunagelmektedir. Ekin art sıradan tabanlardan sonraki durumu, (ق) ve (غ) harflerinin ayırt edilmesi nedeniyle daha açıktır. Ekler, ötümsüz ünsüzle kapanan sonra (ق) ile, ötümlü ünsüzle kapanan tabanlardan sonra (غ) ile yazılır. Kartallıoğlu’nun belirlemelerine göre “G” sınıfı ekler, Klasik Osmanlı Türkçesine ait Arap harfli ve çeviri yazılı metinlerde ünsüz uyumuna bütünüyle bağlıdır. Ekler, çeviri yazılı metinlerde ince sıradan olup ötümlü ünsüzle kapanan tabanlardan sonra sürekli olarak /g/’li biçimiyle verilmektedir. Bu da söz konusu durumda ekin /g/’li okunmasında sakınca bulunmadığını göstermektedir.⁵¹⁴

Metinde sınırlı sayıda örnekte geçen ve ünsüz uyumu ile ilgili olan “G” sınıfı ekler şunlardır:

2.9.2.3.1. {-ğün} ~ {-kin} (Eylemden Ad Türetme Eki)

Biri ötümlü ünsüzle biri ötümsüz ünsüzle kapanan tabanlardan sonra kullanılan ek, ünsüz uyumuna bağlıdır: *azğün* 41a/876, *keskin* 82b/1784.

2.9.2.3.2. {-gü} ~ {-ku} (Eylemden Ad Türetme Eki)

Ek, /y/ akıcı ünsüzü ile kapanan tabanlardan sonra üç örnekte geçmektedir: *güveygü* 67b/1450, *uyku* 67b/1450 (2 yerde). Bu örneklerden {-gü} biçiminin kullanıldığı örnek ünsüz uyumuna bağlıdır. Ancak {-ku} biçiminin kullanıldığı örneklerde ünlü düşmesinin ardından /y/ ünsüzü komşuluğuna geçen /ğ/ ünsüzünün başkalaşması sonucu örneklerin ünsüz uyumuna bağlı olmadığı söylenebilir: *uyku* 67b/1450 (2 yerde) [**<< EDPT *udıgu**].

⁵¹⁴ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 564-568.

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

TTMSM'de belirlenen ayırıcı ses bilgisi özellikleri şunlardır:

Ünlü Değişmeleri

1. Yazım özelliklerinde belirtilen bazı sözcükler ile eklerdeki ünlülerin yazımında çift harekenin kullanılması, /è/'ye işaret ediyor olabilir. Ancak bu dil birimlerinin çok büyük oranda tek hareke ile, yalnızca birer örnekte çift hareke ile gösterilmesi, kaimımızca /è/'ye işaret etmeye yeterli kanıtlar sunmamaktadır.

2. Alıntı sözcüklerin çeşitli ünlü değişmeleri ile geniş ölçüde Türkçeleştirildiği, Türk dilinin ses yapısına uyarlandığı görülür:

a. Ünlü türemesi ile: *faşıl* 93a/2017, *şükür* 90a/1948 vd. Bazı sözcüklerde ikili biçim görülürken (*emr* 60a/1288 ~ *emir* 1924, *zulm* 7b/129 ~ *zulüm* 17b/353) asıl biçimleri ile kullanılan bazı sözcükler de bulunur: *ayb* 53a/1131, *hüsn* 102a/2209 vd. Arapça {-eyn} ekinde genelde görülmemekle birlikte iki örnekte ünlü türemesi görülür: *dāreyin* 172a/3746, *menzileyin* 172b/3762. İki örnekte görülen ünlü türemesi ise ÖTT'den farklı durumdadır: *kaṭırānlı* 85a/1834, *sekerāt-ı mevit* 77b/1666.

b. Uzun ünlünün kısalması ile: *baḳça* 67b/1449, *raḳı* 132a/2872 vd. Uzun ünlülü olan "*nispēt i'si*"nin metinde hareke ile gösteriliyor olması da ünlü kısalmasını gösteriyor olmalıdır: *ekşeri* 32a/668, *vezni* 16b/336. Bazı sözcüklerde ikili biçim görülür: *emīn* 55a/1177 ~ *emin* 64b/1390, *kīle* 16b/334 ~ *kile* 17a/342.

3. Kalıcı ünlü düşmesi örneklerinin birkaçı diğer eserlerde pek görülmez: *ikşer* 20a/408 "ikişer", *işdil-* 149b/3250, *üfril-* 44b/944. Metinde *buyurulmuşdur* 120a/2603, *omuzu* 56b/1215, *omuzuna* 84b/1821, *omuzundan* 84b/1820 örneklerinde ünlü düşmesi görülmez.

4. Metinde çok sayıda birleşme örneği bulunur. Bir sözcük ikili biçimdedir: *biri biri* 22b/462 ~ *birbiri* 85a/1833. Ancak bir örnekte birleşmenin daha gerçekleşmediği görülür: *bāzār irtesi* 32b/687 "pazartesi".

5. Metinde *dek* ilgecinin damak uyumuna bağlandığı bir örnek bulunmaktadır: *oluncaya daḳdur* 39b/842 "oluncaya dektir". Ancak ilgeç, benzer durumda kullanıldığı diğer örneklerde *dek* biçimindedir.

6. Bazı örneklerde eklerin damak uyumuna bağlı olmadığı görülür: *şeyhlik* 29b/619 “şeyhlik”, *rüzgârlenmek* 157a/3421 “rüzgârlanmak”.

7. Arapça ve Farsça tamlamalar ile Farsça *u/ü* bağlacının çeşitli ses değişimleri ile dudak uyumuna bağlandığı görülür:

a. Arapça tamlamaların bir bölümünde ilk ögenin sonundaki yuvarlak ünlü düzleşebilir. Bu ünlü, kendisinden önceki düz ünlüden sonra dudak uyumuna %17 oranında bağlıdır: *dāri's-selām* 117a/2536, *hāriki'l-āde* 62a/1329 vd.

b. Farsça tamlamalarda aslında düz olan tamlama ünlüsü, kendisinden önceki yuvarlak ünlüden sonra yuvarlaklaşabilir. Tamlama ünlüsü, kendisinden önceki yuvarlak ünlüden sonra dudak uyumuna %40 oranında bağlıdır: *hük-m-ü ilāhi* 27b/579, *rūh-u şerif* vd.

c. Farsça *u/ü* bağlacı, düz ünlülü sözcüklerden sonra düzleşebilir. Bağlaç, düz ünlülü sözcüklerden sonra dudak uyumuna %32 oranında bağlıdır: *bey' i şirā* 15a/299, *dīn i millet* 50b/1080 vd.

8. Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nin en önemli özelliklerinden biri dudak uyumunu sürecinin büyük ölçüde tamamlanmış olmasıdır. Metinde kullanılan eklerin dudak uyumu sürecinin görünümü şöyledir:

Uyumsuzluğun sürdüğü ekler: {-dI} (görülen geçmiş zaman üçüncü kişi eki), {mI} (soru eki/ilgeci), {-mIş} (öğrenilen geçmiş zaman üçüncü kişi eki), {+sI} (addan ad türetme eki), {-(y)IcAK} (ulaç eki).

Düzensizlik evresinde bulunan ekler: {+cI} (addan ad türetme eki), {+(s)I(n+)} (teklik üçüncü kişi iyelik eki), {+(y)I} (belirtme durumu eki); {+ArU} (yön gösterme eki), {+dUr} (geniş zaman, bildirme teklik üçüncü kişi eki), {+dUr} (berkitme/ihtimal eki), {-U} (ulaç eki), {-(V)r} (geniş zaman eki).

Geçiş evresinde bulunan ekler: {-(I)l-} (eylemden eylem türetme eki), {-i-} ~ {-ü-} (eylemden eylem türetme eki), {-mIş} (ortaç eki); {-dUK} (ortaç eki), {-dUKdA} (ulaç eki), {-dUm} (görülen geçmiş zaman teklik birinci kişi eki), {-dUr-} (eylemden eylem türetme eki), {-GUn} (eylemden ad türetme eki), {+IU} (addan ad türetme eki), {+ndU} (addan ad türetme eki), {+(n)Uᅇ} (tamlayan eki), {-U} (eylemden ad türetme

eki), {- (U)r-} (eylemden eylem türetme eki), {-Ur} (ortaç eki), {+Uz} (çokluk birinci kişi eki).

Uyum evresinde bulunan ekler: {+IIK} (addan ad türetme eki); {+cUK} (addan ad türetme eki), {-dUK} (görülen geçmiş zaman çokluk birinci kişi eki), {-dUKCA} (ulaç eki), {+sUz} (addan ad türetme eki), {- (U)K} (eylemden ad türetme eki), {+(U)m} (teklik birinci kişi iyelik eki), {+(U)η} (teklik ikinci kişi iyelik eki), {+I-} (addan eylem türetme eki), {+(I)I} (addan ad türetme eki), {+Im} (teklik birinci kişi eki), {- (y)eyim} (istek teklik birinci kişi).

Dudak uyumu sürecinin tamamlandığı ekler: {- (X)n-} (eylemden eylem türetme eki), {- (X)ş-} (eylemden eylem türetme eki), {- (y)XncA} (ulaç eki); {-dXη} (görülen geçmiş zaman teklik ikinci kişi eki), {- (X)η} (istek çokluk ikinci kişi eki).

Birden çok ünlü taşıyan eklerin ünlülerindeki dudak uyumu süreci ise şöyledir:

Uyuumsuzluğun sürdüğü ünlüler: {+(I)ncI} (addan ad türetme ekinin ünlüsü); {+(U)mUz} (çokluk birinci kişi iyelik ekinin ünlüsü), {+(U)ηUz} (çokluk ikinci kişi iyelik ekinin ünlüsü), {+sıñuz} (çokluk ikinci kişi ekinin ikinci ünlüsü).

Düzensizlik evresinde bulunan ünlüler: {- (y)IcI} (eylemden ad türetme ekinin ikinci ünlüsü).

Geçiş evresinde bulunan ünlüler: {- (y)IcI} (eylemden ad türetme ekinin ilk ünlüsü).

Uyum evresinde bulunan ünlüler: {+(U)mUz} (çokluk birinci kişi iyelik ekinin destek ünlüsü), {+(U)ηUz} (çokluk ikinci kişi iyelik ekinin destek ünlüsü), {+sıñuz} (çokluk ikinci kişi ekinin ilk ünlüsü).

Dudak uyumu sürecinin tamamlandığı ünlüler: {+(X)ncI} (addan ad türetme ekinin destek ünlüsü).

Ünsüz Değişmeleri

1. Oldurganlık-ettirgenlik işlevinde kullanılan {-t-} eki, eklenme sırasında çoğunlukla iki ünlü arasında kaldığı durumlarda, ÖTT'den farklı olarak, ötümlüleşir: *dirildüp* 69a/1489, *gözedici* 2b/25, *yaradıcı* 4b/72 vd.

2. Metinde /-v-/ < /-G-/ değişmesinin daha tamamlanmadığı görülür: *dögüş-* 130a/2823, *ögül-* 6a/96. Değişmenin iki örneği bulunur: *devşir-* 156b/2404, *sovuğ* 23b/485 “soğuk”.

3. 18. yüzyılın ayırıcı özelliklerinden olan tamlayan, teklik ikinci kiři, istek çokluk ikinci kiři ve teklik ikinci kiři iyelik eklerinde bazı örneklerde görülen /n/ < /ŋ/ değişmesi, *TTMSM*’de de görölmektedir: *namāzın* 145a/3159, *işlersen* 28a/584, *ölün* 116b/2524, *vücūdunı* 81a/1743 vd.

4. Bazı eklerde birkaç örnekte görülen /ŋ/ < /n/ değişmesi ise müellifin ağız özelliğinin yazıya yansımaları olarak değerlendirilebilir: *istemek-siziŋ* 5a/77, *olsun* 174a/3794.

5. Alıntı sözcüklerin son sesinde bulunan ikiz ünsüzler, Türk dilinin ses yapısına uygun olarak büyük oranda tekleşir: *cin* 41a/875, *ğam* 175a/3818 vd. Ancak ikiz ünsüzlü biçimi ile kullanılması gereken bir örnekte ünsüzün tekleştiği görülür: *haz iT-* 37b/794 “hazzetmek”. Türkiye Türkçesinde tekleşen Arapça {-iyye}, {-iyyet} eklerindeki ikiz ünsüzler ise metinde genel olarak asıl biçimleri ile kullanılır.

6. Kalıplaşmış yazımın etkisi nedeni ile “C” ve “D” sınıfı eklerin ünsüz uyumu durumları konusunda sağlıklı bilgi edinilememektedir. Sınırlı sayıda örnekte kullanılan “G” sınıfı eklerde örnekler belirli oranda ünsüz uyumuna bağlıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİÇİM BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde adı geçecek olan ve açıklanması gereken bazı dil bilimi kavramları bulunmaktadır:

“Derin Yapı” ve “Yüzey Yapı”:

Chomsky’ye göre bir söz dizimi ögesinin iki yönü vardır. Bunlardan biri anlamsal yorumu içeren *derin yapı* (*deep structure*), diğeri ise ses bilimi yorumunu içeren *yüzey yapı* (*surface structure*) kavramlarıdır.⁵¹⁵ Bir tümcenin soyut olarak anlam bilimi boyutunu temsil eden *derin yapı*, tümcenin görünmeyen fakat algılanabilen, varsayılan ve anlama dayalı seviyesidir. *Yüzey yapı* ise bir tümcenin söz dizimsel olarak üretilmiş ve son durumunu almış biçimidir. Yalnızca yapısal özelliklerden kaynaklanmayan bu yapılar, anlam bilimi boyutunda da kendisini gösterir.⁵¹⁶

Biçim Birimi (Morfem):

Geleneksel dil bilgisinin ad ve eylem kökleri ile işletme ve türetme eklerinin tümü dil bilimi incelemelerinde *biçim birimi (morfem)* olarak adlandırılır.⁵¹⁷

Sıfır Biçim Birimi (Zero Morfem):

“Eksilti”, “boşluk”, “iz” kavramları *derin yapı* ve *yüzey yapıyı* ilgilendirir ve birbiriyle doğrudan ilintilidir. Dönüşümsel dil bilgisi açısından eksilteler, derin yapıda bulunup yüzey yapıda gösterilmeyen öğelerdir. Dilsel yapılarda bütün öğelerin açık olması beklenmemelidir. *Sıfır biçim birimi* denilen bileşenler de dilsel bir işlevin dış yapıda herhangi bir işaretleyicisinin bulunmadığı durumlar için kullanılır.⁵¹⁸

⁵¹⁵ Caner Kerimoğlu, *Kuram ve Uygulamalarla Dilbilim, Göstergibilim ve Türkoloji - Genel Dilbilime Giriş*, 2. Baskı, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2014, s. 72.

⁵¹⁶ Kerim Demirci, “Derin Yapı ve Yüzey Yapı Kavramlarından Ne Anlıyoruz?”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/4, Fall 2010, s. 291-304; Kerime Üstünova, “Yüzey Yapı - Derin Yapı Kavramları Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/4, Fall 2010, s. 697-704.

⁵¹⁷ Kerim Demirci, *Türkoloji İçin Dilbilim - Konular Kavramlar Teoriler*, Genişletilmiş 2. Baskı, Anı Yayınları, Ankara, 2014, s. 117.

⁵¹⁸ Aynı yazar, *age.*, s. 187; Caner Kerimoğlu, *age.*, s. 159.

1. EKLER

Türk dilinde ekler, ana başlıkta geleneksel olarak *işletme (çekim) ve türetme (yapım)* ekleri olmak üzere bölümlendirilmektedir. Ancak son yıllarda, genel kabul gören bu bölümlendirmenin sorgulandığı, sorunlarının irdelenip çözüm önerilerinin sunulduğu bazı bölümlendirme denemeleri de bulunmaktadır.⁵¹⁹ Ekler, bu çalışmada genel olarak geleneksel yönteme göre bölümlendirilmektedir. Bu bölümdeki ekler, metinde geçen örneklere göre biçim birimi veya değişken biçim birimi olarak verilmektedir. Ayrıca eklerin bir bölümünün ET ve EAT'deki biçimleri "Ses Bilgisi Özellikleri" bölümünün "Dudak Uyumu" başlığı altında verildiği için burada tekrarlanmamaktadır.

Ekler, işlevini yürütürken göstericili veya göstericisiz (*sıfır biçim birimi*) olarak kullanılabilir. Göstericisiz ekler, dil bilgisi yapısı daha ölçünlü duruma gelmemiş olan bütün tarihî Türk yazı dilleri için ortak bir özelliktir. Yıldız, "Yûsuf u Zelîhâ Özelinde Eski Anadolu Türkçesinde Göstericisiz Ekler" adlı bildirisinde,⁵²⁰ biçim bilgisinde bile- rek veya bilmeyerek göz ardı edilen "göstericisiz ekler" konusunun EAT'deki genel bir görünümünü örnekleri ile ortaya koymaktadır. Yıldız'ın belirlemelerine göre *sıfır biçim birimi* ile kullanılan ekler, bütünüyle işletme ekleridir. Bu bölümde herhangi bir ekin alt başlığında {+Ø} biçim birimi ile gösterilen biçimi, ekin *sıfır biçim birimi* ile karşılandığını, başka bir deyişle göstericisiz olduğunu belirtmektedir.

⁵¹⁹ H. İbrahim Delice, "Türk Dilinde İşlevsel Ek Tasnifi Denemesi", *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 24, 2000, s. 221-235; Gürer Gülsevin, "Türkçede Sıra Dışı Ekler ve Eklerin Tasnif-Tanımlanma Sorunu Üzerine", *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I (20-26 Eylül 2004)*, TDK Yayınları, Ankara, 2004, s. 1267-1283; Zikri Turan, "Türkçenin Yapım ve Çekim Düzeninde Yer Alan Eklerin Sınıflandırılması Nasıl Olmalıdır?", *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II (24-29 Eylül 2000)*, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 1835-1844 vd.

⁵²⁰ Osman Yıldız, "Yûsuf u Zelîhâ Özelinde Eski Anadolu Türkçesinde Göstericisiz Ekler", *Uluslararası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri (1-2 Aralık 2010)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013, s. 545-561.

1.1. İŞLETME EKLERİ

1.1.1. Ad İşletme Ekleri

1.1.1.1. Çokluk Ekleri

ET ve Orta Türkçede çokluk, en yaygın olarak {+lAr} eki ile yapılmaktadır.⁵²¹ ET’de, {+lAr} ekinin yanında {+GUn} ~ {+KUn}, {+An}, {+t} ve ikilik bildiren {+z} ekleri de çokluk için kullanılmaktadır: *keliñünüm* “gelinlerim”, *iniyigünüm* “küçük kardeşlerim”; *eren* “er, erkek, yiğit”, *oğlan* “küçük çocuk, oğlan”; *tigit* “prensler”; *kögüz* “göğüs”, *müñüz* ~ *müyüz* “boynuz” vd.⁵²² Orta Türkçe Dönemi’nde, eski işlevini kaybeden {+An} ve {+z} ekleri de bazı örneklerde kalıplaşmış olarak kullanılmaktadır: *eren* “erkekler, erkek, insan”, *oğlan* “oğullar, çocuklar, oğul, çocuk”; *beñzi*.⁵²³

{+lAr}

Çokluk eki, *TTMSM*’de de daha önceki dönemlerdeki en yaygın biçimi ile kullanılmaktadır: *ağaçlara* 90a/1945, *cānlar* 21b/441, *erleri* 33b/704, *işidenler* 88a/1898, *tağların* 79a/1707, *yıldızlar* 79b/1710 vd.

{+Ø}

Çokluk eki, metinde sekiz yerde *ba* ‘zı ön adıyla tamlama kuran adlarda *sıfır biçim birimi* ile karşılanmaktadır: *ba* ‘zı *huşuş*[+Ø]+*da* 99a/2143, *ba* ‘zı *mü*’*min*[+Ø] 82a/1773, *ba* ‘zı *nuşret*[+Ø]+*e* 43a/911-912 vd.

Alıntı Sözcüklerde Çokluk

Arapça çokluklar, Orta Türkçe Dönemi’ne ait bazı metinlerde olduğu gibi,⁵²⁴ bazen ayrıca Türkçe çokluk ekini de alır: *esmālar* 9a/163, *evlādlar* 64a/1374, *‘ulemālar* 64a/1380 vd. Bazı örneklerde hem teklik hem de çokluk yapılarına Türkçe çokluk eki getirilir: *nebīler* 60a/1287 (8 yerde) ~ *enbiyālar* 35a/741 (5 yerde) ~ *velīler* 60a/1286 (11 yerde) ~ *evliyālar* 3b/48 (5 yerde), *şıfatlar* 5a/76 (11 yerde) ~ *şıfātılar* 10a/194 (2 yerde).

⁵²¹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 62; Osman Yıldız, “Orta Türkçe Lehçeleri’nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi’nin Yeri”, *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat 2000, s. 14-15.

⁵²² A. von Gabain, *age*, s. 44, 46, 62.

⁵²³ Osman Yıldız, *agm.*, s. 15.

⁵²⁴ bk. Aynı yazar, *agm.*, s. 15.

Farsça çokluk ekinin bulunduğu üç örnekte de ayrıca Türkçe çokluk ekinin kullanıldığı görülür: *gılmānlar* 86a/1859, *Müslimānlar* 29b/616, *vildānlar* 86a/1859.

1.1.1.2. Tamlayan Eki⁵²⁵

Ek, Köktürkçede ünlü ile kapanan tabanlardan sonra {+In}, ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra {+nIn} biçimindedir. Eski Uygur Türkçesinde ise hem ünlü ile hem ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra {+nIn} biçimi kullanılır.⁵²⁶ Ek, EAT'de, Köktürkçedeki durumuna paralel olarak, ünlü ile biten tabanlardan sonra {+nUn}, ünsüzle kapanan tabanlardan sonra {+Uη} biçimlerinde kullanılır.⁵²⁷

Metinde düz ünlülü biçimi de bulunan ek, düz ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna belirli bir oranda bağlıdır.

{+(n)In} ~ {+(n)Uη}

Metinde ekin {+(n)In} ~ {+(n)Uη} biçimi yaygındır. Ünlü ile kapanan tabanlardan sonra {+nIn} ~ {+nUη}, ünsüzle kapanan tabanlardan sonra {+In} ~ {+Uη} biçimleri kullanılmaktadır: *aḳbabanuη şerehi* 142a/3087, *ol yetmiş yedinüη ba'zısı* 121a/2633-122a/2634; *altunuη gümüüşüη gışşı* 15a/303-304, *mü'minleriη günāhi* 3a/35, *selīm aḡziη ūatma-sı* 38b/812 vd.

{+In} ~ {+un}

Türk dilinin tarihî dönemlerinde /η'/li olan ek, sekiz örnekte bir İstanbul Türkçesi özelliği olarak /n'/li biçimi ile kullanılmaktadır. Yalnızca ünsüzle kapanan tabanlardan sonra kullanılan ekin bu biçiminin örnekleri şunlardır:

cümle mü'minlerin birden ölmesi 66b/1427-1428, *elin koyunu* 15a/298, *namāzın on altı farzı* 145a/3159, *şer'in izin virmediği şey* 133a/2889, *şer'in ta'yin itdüğinden ziyāde* 157a/3421-3422, *yerin pekliği* 158a/3439; *ol hükmin mübeyyini* 30a/628-629, *orta boyun ḳaba-cası* 56b/1208.

⁵²⁵ Ergin, ekin üç işlevde kullanıldığını belirtir: adı ada, adı eyleme ve adları bazı ilgeçlere bağlamak. İkinci işlevi ile ilgili olarak *Orhan-in-dir*, *sen-in olsun* örneklerini vererek bu işlevin de aslında birinci işleve dayandığını söyler (1984: 230-231). Gülsevin, eki "İşletme Ekleri" başlığı altında durum eklerinin bulunduğu "Öge belirleyiciler" arasında değil "Bağlantı kurucu ekler" arasında verir (2004: 1279). Bu doğrultuda adlarla adlar veya adlarla ilgeçler arasında bağlantı kuran tamlayan eki, adlarla eylemler arasında bağlantı kuran durum ekleri içinde değerlendirilmemelidir.

⁵²⁶ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, 15. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015, s. 277.

⁵²⁷ Osman Yıldız, "Orta Türkçe Lehçeleri'nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi'nin Yeri", *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat 2000, s. 19.

{+im}

Tamlayan eki, Türk dilinin tarihî dönemlerinde, teklik ve çokluk birinci kişi adlarında genel olarak /η/'li biçimi ile kullanılır. Ancak bazı dönemlerde /m/'li biçimler ile karşılaşılır. Ekin /m/'li biçiminin ortaya çıkışında iki farklı görüş bulunmaktadır: “teklik birinci kişi iyelik ekinin etkisi (örnekseme)”⁵²⁸ ve “ilerleyici ünsüz benzeşmesi (dudak benzeşmesi: *benim* << *beniη*, *bizim* << *biziη*).”⁵²⁹ Hârezm ve Kıpçak Türkçelerinde ekin /η/'li ve /m/'li biçimleri bir arada kullanılabilirken EAT'de ise sürekli olarak ekin /m/'li biçimi bulunur.⁵³⁰

Ek, *TTMSM*'de de teklik ve çokluk birinci kişi adlarında sürekli olarak /m/'li biçimi ile kullanılmaktadır: *benim üstâzım* 174a/3798, *bizim nefsimüzdür* 26a/539, *bizim peygamberimiz* 48b/1037 vd.

Tamlayan eki, adları ilgeçlere de bağlar: *anuy için 'acabâ mu 'allağ mıdur deyü sebeline yapışuruz* 36b/769-770, *dil ve anuyla kelime-i şehâdet söylemek gibi* 109a/2359, *bunlaruy gayrı günâh olmayan her ne dürlü hâceti var ise anı isteye* 164a/3575-3576 vd.

{+Ø}

Tamlayan eki, bazı örneklerde *sıfır biçim birimi* ile karşılanmaktadır. Bu durumda belirtisiz ad tamlamaları oluşur: *babalar[+Ø] belinden analar[+Ø] rahmine* 12a/229, *bilegi[+Ø] üstüne* 150b/3281, *îmân[+Ø] ne idüğini* 116a/2519, *kile[+Ø] ve okka[+Ø] eksik üzre olması* 65a/1395-1396, *şeytân[+Ø] insân[+Ø] şüretine girüp yanlış mes'ele ta 'lîm itmesi* 64b/1382-1383 vd.

⁵²⁸ Mecdut Mansuroğlu, “Türkçede Zamir Çekimi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, III, 1949, s. 507, 515; Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 268.

⁵²⁹ Osman Nedim Tuna, *Türk Dil Bilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları: 3, Malatya, 1986, s. 35.

⁵³⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Gülsel Sev, *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 146-147, 150-151.

1.1.1.3. İyelik Ekleri

1.1.1.3.1. Teklik Birinci Kişi İyelik Eki

ET'de $\{+(X)m\}$ biçiminde olan ek,⁵³¹ EAT'de sürekli olarak $\{+(U)m\}$ biçimindedir.⁵³²

$\{+(I)m\} \sim \{+(U)m\}$

Metinde ekin $\{+(I)m\}$ biçimi yaygındır. Ekin yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna bağlanma oranı, dikkat çekici biçimde oldukça düşüktür. Ünlü ile kapanan tabanlardan sonra $\{+m\}$ biçimindedir: *du'āma* 173b/3778, *kıblem* 97b/2107, *rızām* 173a/3777 vd. Ünsüzle kapanan tabanlardan sonra /I/ ve /U/ destek ünlüleri ile kullanılmaktadır: *ābdestim* 28a/590, *cismi-mi* 12b/245, *hüsünümi* 12b/245, *işledüğim* 91a/1963, *yerlerim* 171b/3744 vd.

1.1.1.3.2. Teklik İkinci Kişi İyelik Eki

ET'de $\{+(X)\eta\}$ biçiminde olan ek,⁵³³ EAT'de sürekli olarak $\{+(U)\eta\}$ biçimindedir.⁵³⁴

Metinde ekin düz ünlülü biçimleri yaygındır ve ek düz ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna büyük oranda bağlıdır.

$\{+(I)\eta\} \sim \{+(U)\eta\}$

Ek, ünlü ile kapanan bir örnekte $\{+\eta\}$ biçimindedir: *añmaña* 133b/2901. Ünsüzle kapanan tabanlardan sonra /I/ ve /U/ destek ünlüleri ile kullanılmaktadır: *'avniñ* 174b/3808, *işin* 108b/2352, *'ömriñi* 80b/1742, *uyduğun* 137a/2982 vd.

$\{+Xn\}$

Türk dilinin tarihî dönemlerinde /ñ/'li olan ek, altı örnekte /n/'li biçimi ile kullanılmaktadır. Yalnızca ünsüzle kapanan tabanlardan sonra kullanılan ekin bu biçiminin örnekleri şunlardır:

⁵³¹ Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 103.

⁵³² Osman Yıldız, "Orta Türkçe Lehçeleri'nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi'nin Yeri", *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat 2000, s. 15.

⁵³³ Talat Tekin, *age*, s. 103.

⁵³⁴ Osman Yıldız, *agm.*, s. 16.

Ādem 'aleyhi's-selāma emir olunup evlādını ayır biñde birini cennete bākīsini cehenneme dinilse gerekdür 81b/1757-1759, hemān dār-ı cinānında maķāmları qarār olsun 174a/3796, her işiñ āsān olurdu bunda anda yüzün aķ 108b/2352-2353, ki tā ki benim üstāzım kıtında 'abd-u hāş olsun 174a/3798, vücūdımı 'illetden mālumu kılletden dāreyinde zilletden hıfz-ı emānında eyle 172a/3745-3746, vücūdunu nere-ye ifnā itdiñ 81a/1743.

Ek, metinde geçen beş örnekte teklik üçüncü kişi iyelik işlevinde kullanılmaktadır: *İlāhī pür-vücūduñ hem kederlerden ĥalāş eyle 174a/3799, İlāhī vir murādātıñ dañı artur kemālātın 174b/3809, maħalliñ murād iden Meşābīh-i Şerīfe ve İbrāhīmü'l-Ĥalebī-ye nazar eyleye 167a/3637-3638, ol dört kuşuñ tafşīliñ murād iden Tefsīr-i İbn-i Hāzine nazar eyleye 143a/3107-3108, tafşīliñ murād iden kütüb-i eħādīse mürāca 'at eyleye 131a/2852-2853.*

1.1.1.3.3. Teklik Üçüncü Kişi İyelik Eki⁵³⁵

ET'de sürekli olarak düz ünlülü olan ek,⁵³⁶ EAT'de {+(s)I(n+)} biçimindedir.⁵³⁷

Metinde ekin düz ünlülü biçimleri yaygındır. Ancak yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra dudak uyumuna bağlı olan ekin yuvarlak ünlülü biçimlerinin kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır.

⁵³⁵ Türk dilinde iyelik üçüncü kişi ve biçim birimi, görüş birliğine varılamayan bir konudur. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Şinasi Tekin, "Eski Türkçe", *Türk Dünyası El Kitabı*, c. 2, 2. Baskı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992, s. 90; Talat Tekin, "Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine", *Makaleler I - Altayistik* (Yayıma Hazırlayanlar: Emine Yılmaz-Nurettin Demir), Grafiker Yayınları, Ankara, 2003, s. 131-138; Han-Woo Choi, "Ana Altayca İyelik Zamiri", *Türk Dilleri Araştırmaları 1991*, s. 191-196; Gürer Gülsevin, "Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 466, Ekim 1990, s. 187-190; konu ile ilgili toplu bir değerlendirme ve öneriler için ayrıca bk. Hakan Özdemir, "III. Teklik Kişi İyelik Eki +(s)I* ve Zamir n'si Üzerine Bir Değerlendirme Denemesi", *Dil Araştırmaları*, S. 14, Bahar 2014, s. 137-145; Cahit Başdaş, "Türkçede Üçüncü Şahıs İyelik Eki ve Zamir n'si", *The Journal of Academic Social Science Studies - International Journal of Social Science*, Number: 30, Winter I 2014, s. 147-161.

⁵³⁶ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 71.

⁵³⁷ Osman Yıldız, "Orta Türkçe Lehçeleri'nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi'nin Yeri", *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat 2000, s. 16.

{+(s)I(n+)} ~ {+(s)U(n+)}

Ek, ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra {+I} ~ {+U}, ünlü ile kapanan tabanlardan sonra {+sI} ~ {+sU} biçimlerindedir: *boğazı* 65a/1393, *eli* 94b/2047, *sevdiği* 138a/3003; *babası* 65a/1394, *kuvâsı* 104b/2261, *uykusı* 67b/1450 vd. İyeliğe dâhil ettiğimiz /n/ sesi ise ekin üzerine bir durum eki gelmesi ile ortaya çıkar: *cümle-sini* 4b/73, *okuduğunu* 49b/1053, *şğıından* 71a/1524 vd.

{+yI(n+)} ~ {+yu}

Yalnızca *şu* sözcüğünde bu biçimler ile kullanılmaktadır: *şuyı* 66b/1434, *şuyından* 45a/963, *üzüm suyu* 132a/2868 vd. Korkmaz, bu durumun *suy* < *suw* < *sub* değişiminin sonucu olduğu düşüncesindedir.⁵³⁸

İyelik Eki Yığılması

Türk dilinde, üçüncü kişi iyelik eki almış bazı sözcüklerde ekin işlevinin kaybolması ve sözcüğün kalıplaşarak taban durumuna gelmesine bağlı olarak tabanın üzerine bir teklik üçüncü kişi iyelik eki gelir.⁵³⁹ Metinde geçen bazı örneklerde iyelik eki yığılması görülür: *bir+i+si* 23a/473, *Rabb+i+si* 60a/1283.

{+Ø}

Teklik üçüncü kişi eki, bazı örneklerde *sıfır biçim birimi* ile karşılanmaktadır. Bu örneklerin çoğu sıralama sayı ön adlarında görülmektedir: *altmışıncı[+Ø]* 124b/2710, *ikinci[+Ø]* 9a/168, *otuz dördüncü[+Ø]* 75a/1611, *yigirmi birinci[+Ø]* 74a/1589 vd. Belirlenebilen diğer örnekler şunlardır: *peygamberimiz Muhammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selām Mi'rāc Gice[+Ø]* göge çıkdıkda bir bölük melek gördi 46b/991-993, *üçüncü imān[+Ø]* olmayan kâfirler hakkında 68b/1471.

Ek, üç örnekte çokluk üçüncü kişi işlevindedir: *her biri gerçek söyledi aslā yalanı yok* 55a/1176-1177, *her biri pāk idi kaşdıla günāhu yok* 55a/1178-1179, *her biri 'akıllı idi hamākatı yok* 55a/1181.

⁵³⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s. 260.

⁵³⁹ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 15.

1.1.1.3.4. Çokluk Birinci Kişi İyelik Eki

ET'de $\{+(X)mXz\}$ biçiminde olan ek,⁵⁴⁰ EAT'de sürekli olarak $\{+(U)mUz\}$ biçimindedir dudak uyumuna bağlı değildir.⁵⁴¹

Metinde ekin düz ünlülü biçimleri de bulunmaktadır. Köke yakın olan destek ünlüsü dudak uyumuna bütünüyle bağlı iken ekin ünlüsü yalnızca birkaç örnekte uyuma bağlıdır.

$\{+(I)mUz\} \sim \{+imiz\} \sim \{+(U)mUz\}$

TTMSM'de de çok biçimli olan ek, ünlü ile kapanan tabanlardan sonra $\{+mUz\}$ biçimindedir: *anamuz* 58a/1234, *babamuz* 39b/839, *ulemāmuz* 9a/164. Ünsüzle kapanan tabanlardan sonra /I/ ve /U/ destek ünlüleri ile kullanılmaktadır: *çıkdüğumuz* 39b/840, *ihtiyācımız* 92a/1987, *nefsimüzdür* 26a/539, *peygamberimiz* 54b/1168 (2 yerde) ~ *peygamberimüz* 9a/171 (37 yerde) vd.

1.1.1.3.5. Çokluk İkinci Kişi İyelik Eki

ET'de $\{+(X)ηXz\}$ biçiminde olan ek,⁵⁴² EAT'de sürekli olarak $\{+(U)ηUz\}$ biçimindedir ve dudak uyumuna bağlı değildir.⁵⁴³

$\{+iηüz\}$

Metinde yalnızca iki örnekte $\{+iηüz\}$ biçimi ile kullanılmaktadır. Ekin yalnızca köke yakın olan destek ünlüsü dudak uyumuna bağlıdır: *mābeyniηüzde* 69b/1492, *yerli yeriniηüze gelüp* 69b/1491.

1.1.1.3.5. Çokluk Üçüncü Kişi İyelik Eki

ET'de teklik üçüncü kişi iyelik eki ile karşılanan ekin $\{+lArI\}$ biçimi de bulunmaktadır.⁵⁴⁴ ET'de $\{+lArI(n+)\}$ biçimindedir.⁵⁴⁵

⁵⁴⁰ Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 103.

⁵⁴¹ Osman Yıldız, "Orta Türkçe Lehçeleri'nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi'nin Yeri", *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat 2000, s. 16-17.

⁵⁴² Talat Tekin, *age.*, s. 103-104.

⁵⁴³ Osman Yıldız, *agm.*, s. 17.

⁵⁴⁴ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 70-71.

⁵⁴⁵ Osman Yıldız, "Orta Türkçe Lehçeleri'nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi'nin Yeri", *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat 2000, s. 17.

{+lArI(n+)}

Ek, metinde de {+lArI(n+)} biçimindedir. Teklik üçüncü kişi iyelik ekinde olduğu gibi, ekin üzerine bir durum eki gelmesi ile /n/ sesi ortaya çıkar: *anaları* 53a/1134, *kendileri* 114a/2471, *virdükleri* 101a/2189; *başlarına* 70b/1513, *kendülerinin* 8a/150, *üstlerinde* 13b/266 vd.

{+lArI(n+)} eki, metinde teklik üçüncü kişi işlevinde kullanıldığı bazı örneklerde saygı belirtmektedir: *h̄üce hazretleri* 167a/3639, *peygamberimiz Muhammed 'aleyhi 'ş-şalātu ve 'ş-selāmuḡ mübārek boyları pek uzun ve pek kısa degil orta boyun kaba-cası idi* 56b/1206-1209, *Sirāce 'l-Mušallī ve Mebhāşi 'ş-Şalāt nām kitābıḡ ta 'dūd itdikleri vecih üzre üç yüz kırk beş mekrūh ve üç yüz toḡsan altı kadar müfsidi yazılmışdur* 145b/3170-146a/3173 vd.

{+Ø}

Çokluk üçüncü kişi eki, bir örnekte *sıfır biçim birimi* ile karşılanmaktadır: *her biri emīn idi h̄yānet[+Ø] yok* 55a/1177-1178.

1.1.1.4. Aitlik Eki

{+ki}

ET ve EAT dönemlerinde damak uyumuna girebilen ek,⁵⁴⁶ *TTMSM*'de tek biçimlidir: *evvelki* 9a/168, *evvelkisi* 91b/1984 ve *şonra-ki rek 'at* 157b/3433. Ek, bu örnekler dışında bulunma durumu eki ile kullanılmaktadır: *cennetde-ki h̄ürīler* 55b-1191, *şagda-ki melek* 111b/2414, *yeryüzinde-ki h̄orazlar* 48a/1024 vd.

Ek, bir sözcükte kalıplaşmış durumdadır: *kanḡı* 18a/366 (4 yerde).

⁵⁴⁶ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 47; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 117.

1.1.1.5. Durum Ekleri

Durum ekleri, adları eylemlere ve ilgeçlere bağlayan ve bunlar arasında ilgi kuran eklerdir.

1.1.1.5.1. Özne Durumu

Türk dilinde yalın durum, yalnızca özne konumundaki dil birimlerinin girdiği bir durumdur. Yalın durumdaki adlar, bağlandığı eylemin kim/ne tarafından yapıldığını belirtir ve söz diziminde yalın durum çekimine yalnızca eylemle yapan/eden işlevi kuran ad ve adıllar girebilir. Yalın durum, *sıfır biçim birimi* ($\{+\emptyset\}$) ile belirlenir. Ancak *sıfır biçim birimi*, başka yapılarda da kullanılmaktadır. *Yüzey yapıda sıfır biçim birimi* ile işleme giren tamlayan ve belirtme durumları ile ön ad, adıl, belirteç, bağlaç ve ünlem gibi dil birimleri, yalın durum olarak değerlendirilmemelidir.⁵⁴⁷ Gabain de “*Bir ismin eksiz tabanı, hem yalın hal, hem de belirsiz hal olarak vazife görür.*” diyerek bu ayrımı belirtmektedir.⁵⁴⁸ Bu görüşler doğrultusunda bu çalışmada *sıfır biçim birimi* ile karşılanabilen çokluk eki, teklik üçüncü kişi iyelik eki, tamlayan eki ve ad durum ekleri gibi dil birimleri yalın durum olarak değerlendirilmemektedir.

Metinde özne durumunun görünümü şöyledir:

1.1.1.5.1.1. Özne Durumunda Bulunan Dil Birimleri

Adlar:

Kök ve tabanlar:

Bārī Ta ‘ālā[+Ø] buyurdu 24a/492, *boynuzlu koyun[+Ø]* boynuzsuz koyunu urduğıçun hakkını alıvirse gerekdür 71a/1532-71b/1534 vd.

Çokluk eki almış sözcükler:

gökler[+Ø] pāre pāre olup yağ gibi eriyüp *yıldızlar[+Ø]* dökülse gerekdür 79a/1709-79b/1710 vd.

⁵⁴⁷ Kerime Üstünova, “Yalın Durum Karmaşası”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, V. 2/2, Spring 2007, 736-748.

⁵⁴⁸ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 63.

İyelik eki almış sözcükler:

el-Vāriṣu öyle Allāh ki maḥlūḳātuy ba 'zı-sı[+Ø] fānī olduğdan sonra yine kendi bākīdür 8b/154-155 vd.

Adıllar:

Kişi adılları:

ḥayrı ol[+Ø] ḥalk ider ve şerri şeytān ḥalk ider deyü i tikād iderler 25b/532-534, *sen[+Ø] başa şu kadar şey virir misin* 132b/2882 vd.

İşaret adılları:

'ādetā kul elinden çıkan şey'iy sebebine yapışmadıkça Bārī Ta 'ālā anı ḥalk itmez bu[+Ø] 'ādeti beyāndur 24a/501-24b/503, *ol[+Ø] daḥi üç bölükdür* 98a/2125 vd.

Dönüslülük adılları:

kendi[+Ø] güzel ḥūyı güzel ve kavminüñ a 'yānı ve 'aḳıllısı ve şehirli gerekdür 52b/1123-1124, *şol kimselerdür ki kendileri[+Ø] Müsülmān geçinür* 114a/2470-2471 vd.

Soru adılı:

kıyāmetiñ şiddetini göricek bizi yerimüzden kim[+Ø] kaldırdı deyü vā-veylā idüp yüzleri üstüne sürünerek maḥşer yerine cem ' olsa-lar gerekdür 70a/1506-1508.

Belirsizlik adılları:

Bārī Ta 'ālā-dan ḡayrı her ne[+Ø] var ise cümle-si maḥlūḳdur deyü inanmak 122a/2650-2651, *herkes[+Ø] günāhına göre kimi[+Ø] topuḡına ve kimi[+Ø] dizine ve kimi[+Ø] boḡazına dek der içinde batsalar gerekdür* 70b/1516-1517 vd.

1.1.1.5.1.2. Özne Durumunun Söz Dizimindeki İşlevi

Yalnızca özne konumundadır:

ḥāceti olan[+Ø] Ṭariḳat-ı Muḥammediyye nām kitāba mürāca 'at eyleye 109a/2367-2368, *iḥtimāl ki eyyāmdan murād[+Ø] eyyām-ı dünyā ola* 47a/1001 vd.

1.1.1.5.2. Belirtme Durumu Eki

ET’de $\{+(X)G\}$ biçiminde olan ek,⁵⁴⁹ EAT’de $\{+(y)I\}$ biçimindedir. Diğer Orta Türkçe Dönemi lehçelerinde asıl biçim olarak kullanılan $\{+nI\}$ biçimi, EAT’de yalnızca işaret adıllardan sonra kullanılır. Adı geçen tarihî dönemlerinin tümünde belirtisiz nesneyi oluşturan $\{+\emptyset\}$ biçimi de bulunmaktadır.⁵⁵⁰

Ekin kökeni ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. EAT’de, ekin ET’de kullanılan biçimindeki $/-G/$ ünsüzlerinin eriyip yitmesinden sonra destek ünlülerinin belirtme durumu eki olarak kullanıldığı görüşü yaygın idi.⁵⁵¹ Ancak Canpolat’ın konu ile ilgili bir çalışması,⁵⁵² bu yaygın görüşün yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Ona göre ek $/-G/$ ünsüzlerinin erimesi sonucu oluşsaydı ekin yuvarlak ünlülü olması gerekirdi.

1.1.1.5.2.1. Belirtme Durumu Ekinin Kullanımı

$\{+(y)I\} \sim \{+(y)U\}$

Metinde ekin düz ünlülü biçimleri yaygın olmakla birlikte az da olsa dudak uyumuna bağlı olan yuvarlak ünlülü biçimleri de görülmektedir. Ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra $\{+I\} \sim \{+U\}$, ünlü ile biten tabanlardan sonra $\{+yI\} \sim \{+yU\}$ biçimleri kullanılır.

Adlarda:

Kök ve tabanlarda:

gümüſü gümüſe ve *altunı* altuna veznile alup virmek gerekdür 16b/327-328, *ſer’e ve mürü’ete muvâfık helâlden yemegi* ve *içmegi* ve *gymegi* ve *kuſanmağı* ve *uyumağı* ve *evlenmegi* terk itmek 106a/2293-2295, *yedi mes’ele-yi bilüp muqtezâsıla ‘amel idüp tâ ki ribâdan halâſ ola* 15a/300-301 vd.

⁵⁴⁹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 64.

⁵⁵⁰ Gülsel Sev, *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 190-206.

⁵⁵¹ Zeynep Korkmaz, “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 211.

⁵⁵² Mustafa Canpolat, “Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine”, *Türkoloji Dergisi*, c. X, S. 1, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1992, s. 9-11.

Çokluk eki almış sözcüklerde:

ḥaḫālari mahıv idüp derecāti yukarı kalduran şey didikde 130b/2833-2835, biri kemmiyeten ol farza beñzeyen nāfile *'amelleri* işlemekdür 137b/2993-2994 vd.

İyelik eki almış sözcüklerde:

libāsını şer'ī vecih üzre icāre-ye virmek gibi 15a/294-295, yā Rabbi *'amellerimi* kabūl eyle 172a/3752 vd.

Adıllarda:

Kişi adıllarında:

felek bizi bu ḥāle kodı 26a/545, sen *anı* görmezseñ ol *seni* görür 137b/2996 vd.

İşaret adıllarında:

anları icmālen ta'dād ide-lüm 121b/2639-2640, lāyık midur ki *bunları* bilmeden nice namāz kılarısın 145b/3167-3168 vd.

Dönüşlülük adıllarında:

ba'zı günāh ki zekātını virmeyen kimsenüñ mālī yılan olup *kendini* şoksa gerekdür 77b/1670-1672, *kendimi* 'azāb-ı caḥīme lāyık eyledim 91a/1969

Belirsizlik adıllarında:

kimini bilüp tutmalı ve *kimini* bilüp kaçmalı 145b/3166-3167, 'ilmine ve takdīrine muvāfık *ba'zı-sını* levḥe yazdı ol yazılandan *ba'zı-sını* Cibrīl-i emīn vāsıta-sıla peygamberlerine gönderdi 88b/1917-89a/1920 vd.

{-mAK+} eylemlilik eki ile:

mişāli şer'e ve mürü'ete muvāfık ḥelālden *yemeği* ve *içmeği* ve *geymegi* ve *kuşanmağı* ve *uyumağı* ve *evlenmeği* terk itmek gibi 106a/2293-2295, sağına ve şoluna *bakmağı* terk itmek 153b/3342-3343 vd.

{+nı}

Ekin bu biçimi TTMSM'de, EAT'de olduğu gibi, yalnızca işaret adıllarında kullanılmaktadır.

Adıllarda:

İşaret adıllarında:

bunu dahil *āher hadīs-i şerīf*inde buyurdu 163b/3563, eger secde itmege māni‘
ola-cak şey var ise bir yā iki kerre *anı* düzeltmek 154b/3365-3366 vd.

{+Ø}

Adlarda:

Kök ve tabanlarda:

etmek[+Ø] *toyurmada* ve *şu*[+Ø] *kandırmada* ve *bıçak*[+Ø] *kesme-de* ve *āteş*[+Ø] *yakma-da* ve *Güneş*[+Ø] *aydınlık idüp* ve *gice*[+Ø] *karanlılık itmede yaz günü*[+Ø] *ışıcak* ve *kış günü*[+Ø] *şovuk itmede mü`eşsir ancak Bārī Ta`ālā-dur* 23b/482-486, *mişāli odun*[+Ø] *çekile cevizi ve yumurta-yı sayı ile ve findığı oğka ile alup virmek* 17a/346-348 vd.

Çokluk eki almış sözcükte:

Hāzret-i`İsā-nuñ ölüler[+Ø] *dirilmesi* 62b/1338-1339.

İyelik eki almış sözcüklerde:

Gülsevin, EAT’deki durumu şöyle açıklar: “Bugün, bazı fiiller hem belirtme hem de yalın haldeki isimlerle kullanılırlar. Bu kullanılışlarda bir ‘belirlilik’ ve ‘belirsizlik’ farkı vardır: *kitap oku-*, *kitab+ı oku-*. Günümüzde bu fiiller, ancak ‘kök veya taban’ durumundaki isimlerde iki halde de (yani yalın hal ve belirtme hali) bulunabilmektedir. İyelik eki almış isimlerde ise mutlaka belirtme eki almaları gerekir: *kitab+ım+ı oku-*. Oysa, ..., EAT. devresinde, iyelik eki almış isimlerin de +(y)I₂ veya +nI₂ eklerini almaksızın belirli nesne oldukları görülür.”⁵⁵³ Yıldız da Orta Türkçe Dönemi lehçelerindeki durum ile ilgili şöyle der: “Yani OTL.’de iyelik ekleri almış isimlerden sonra da belirtme eki kullanılmadan, belirtme fonksiyonu icra edilebilmektedir. Buna +ø belirtme hâli eki diyoruz. +ø ek, tarihî metinlerimiz fonksiyonel açıdan incelendiğinde, diğer hâl ekleri için de geçerlidir. Gramerde bir ekin kendi yokluğu ile alternans hâlinde olması

⁵⁵³ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 34.

*durumunda, eksiz gibi görülen yerde bir +ø (sıfır ek) söz konusudur.”*⁵⁵⁴ Bu kullanımın örnekleri, ET’de de bulunur.⁵⁵⁵

Türk dilinin tarihî dönemlerinde görülen bu durumun örnekleri, *TTMSM*’de de bolca bulunur: ***ağzın[+Ø]*** *kapamak* 156a/3400, ***cemî’-i maḥlūkātın kemâllerin[+Ø]*** ve ***ta’âmların[+Ø]*** *yaradıcıdır* 4b/71-72, *İlāhî dilerim senden ḳabûl eyle münâcâtım[+Ø]* 174a/3797 vd.

Adıllarda:

Belirsizlik adılarında:

Bārî Ta’ālānuḡ rızāsıçun biri birin[+Ø] seven kimseler 72b/1561-1562, *ol ecilden kişi ḫayırdan ve şerden her ne[+Ø] murâd iderse Ḥālîḳ daḫı yaradı-virür* 93a/2009-2011 vd.

Soru adılında:

ne[+Ø] *bildiḡ ve ne ‘amel itdiḡ* 80b/1741-1742.

1.1.1.5.2.2. Belirtme Durumu Ekinin Söz Dizimindeki İşlevleri

Belirtme durumu ekinin söz dizimindeki işlevi, belirtili nesne ve belirtisiz nesne ögelerini belirlemektir.

Belirtili nesne ögeleri:

Deccāl zuhūr idüp Mekke ile Medîne-nüḡ ḡayrı bütün dünyâyı kırk gün küfrile fesâda virmesi 66a/1417-1418, *on ikinci faşıl inâbeti beyân ider* 141a/3070-3071 vd.

Belirtisiz nesne ögeleri:

Bārî Ta’ālā ḳullarına Şarâb-ı Ṭahūr adlu bir şu[+Ø] virse gerekdür 88a/1899-1900, ***yumurta[+Ø]*** *döḡüşdürmek* ve ***ceviz[+Ø]*** *oynayup biri birinden şey almak gibi* 132b/2883-2884 vd.

⁵⁵⁴ Osman Yıldız, “Orta Türkçe Lehçeleri’nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi’nin Yeri”, *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat 2000, s. 21.

⁵⁵⁵ bk. Gülsel Sev, *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 188-190.

Ekin metinde geçen bir örnekte başka bir işlevi daha bulunmaktadır:

Çağatay Türkçesinde, bazen {+nIŋ} yerine, bugünkü Özbek şivelerinde olduğu gibi, {+nI} eki kullanılır: *Efrâsiyâb+nu oğlu* “Efrasyab’ın oğlu” gibi.⁵⁵⁶ Bu türden bir kullanım, EAT için kurallı değilse de kullanımın örnekleri ile karşılaşılmaktadır: *ve ‘âkil oldur kim bu günlük ‘ömrüni beğâsı böyle olıcağ ol mülk-i câvidân elden çıkarmaya; avvalğı bab gökleri ilkin neden yaradılduğın beyân kıılır.*⁵⁵⁷ Ek, *TTMSM*’de de bir örnekte tamlayan işlevinde kullanılmaktadır: *on yedinci Tahıyyâtda otururken ellerini uyluğlarını üzerine komağ* 153b/3339-3340.

1.1.1.5.3. Yönelme Durumu Eki

ET’de yaygın olarak {+KA}, seyrek olarak {+A} biçimlerinde olan yönelme durumu eki,⁵⁵⁸ EAT’de /K/ seslerinin süreklileşip yutulması sonucunda {+(y)A} biçimini alır. Oğuz Türkçesinin ilk dönem eserlerinde geçen birkaç {+GA} biçimli örnek, bu lehçe için ayırt edici değildir.⁵⁵⁹

1.1.1.5.3.1. Yönelme Durumu Ekinin Kullanımı

{+(y)A}

Ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra {+A}, ünlü ile kapanan tabanlardan sonra {+yA} biçimleri kullanılır.

Adlarda:

Kök ve tabanlarda:

namâz kılan kimse yüzini çevirmeden göz kıyruğıla şağa ve şola bakmağ 154a/3354-3356, *yere yâ dīvāra yâ ‘aşāya tayanup kalkmağ* 159b/3470-3471 vd.

Çokluk eki almış sözcüklerde:

anları istemeyüp göklere gitdi deyü i’tikād idüp hüsrānda kaldılar 95b/2066-2067, *herkes ezberinde olan Kur’ân âyetinüñ sayısı kadar köşklere çıkısa-lar gerekdür* 86a/1855-1857 vd.

⁵⁵⁶ Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı* (Çeviren: Günay Karaağaç), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1988, s. 57.

⁵⁵⁷ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 27-28, 36.

⁵⁵⁸ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 63.

⁵⁵⁹ Güner Gülsevin, *age.*, s. 39.

İyelik eki almış sözcüklerde:

*Fahr-i 'Âlem mübârek başını kaldırup Mūsā 'aleyhi's-selām 'arşın **ayağına** yapışmış görse gerekdür* 76b/1652-1654, *yā Rabbi bu **derdime** dermân eyle* 90b/1955 vd.

Adıllarda:

Kişi adılarında:

***anlara** hiçbir şey hā'il olmaz* 41a/866-867, ***bize** bu yolu o koydı* 94b/2045-2046, *ümmetim **size** haber vire-yim mi* 130b/2833 vd.

Ek, EAT'de olduğu gibi⁵⁶⁰ TTMSM'de de teklik kişi adıları ile kalıplaşmış olarak kullanılmaktadır: *burada **baña** beş vir de yarın kıyâmetde **saña** on vire-yim demek* 114b/2485-2486 ***aña** a 'mâl-i şâliha yazılır* 130a/2829 vd.

İşaret adılarında:

*bu üçün birinden yâ iki-sinden yâ üçünden hâşıl olur eger **aña** garaz-ı fâsîd karışmazsa* 106b/2307-2309, *Hâlik **bunlara** benzemez* 23a/470-471 vd.

Dönüşlülük adılarda:

*el-Vedüdu öyle Allâh ki **kendüye** itâ'at iden kullarını sevip rāzî olucudur* 5a/83-84, *her ayda üç gün oruç **kendine** ve ümmetine farz oldu* 58b/1250-1251 vd.

Soru adılarında:

*anlar **kime** indügi ittifâkîdür* 48a/1027, *nere-den kazandıñ ve **nere-ye** harc itdiñ deyü su'âl itse gerekdür* 81a/1744-1745 vd.

Belirsizlik adılarında:

*ana baba hakkında **her kanksına** cevâb vire-mezse oradan aşağı düşse-ler gerekdür* 83b/1804-1806, *hâzer idüp anlardan **birine** dâhil olmaya-sınız* 91b/1981-1982, *bu melekütünden hiçbir nesne-yi Bārî Ta'âlâ **kimseye** virmemişdür* 20a/406-407 vd.

{-mAK+} eylemlilik eki ile:

*anı cân **almağa** mü'ekkel kılmışdur* 43a/913-914, *îmânıla **ölmege** irâde-i cüz'iyeye-sini şarf itme-mekdür* 116a/2521-2522 vd.

⁵⁶⁰ bk. Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 69.

İlgeçler ile:

herkes günāhına göre kimi topuğuna ve kimi dizine ve kimi boğazına dek der içinde batsalar gerektir 70b/1516-1517, hīn-i harbde üç kāfire yā dahtı ziyāde-ye karşı varmak 105a/2281-105b/2282, kıbleye doğru turmak 147b/3212-3213 vd.

Deyim ve birleşik eylem oluşturmada:

imdi menni ve ezā deyü gayrıya itdüğü eylüğü başına kağmağa dirler 112b/2245-2246, kılmağa başlayacak tesbīh namāzı deyü niyyet idüp tekbīr eyleye 165b/3604-3605, ne kadar kelime-i tevhīd ve kelime-i şehādet okuyup ve namāz kılup ve zekāt virüp ve oruç tutup ve hacca gidüp-ler ise de ‘amelleri kabūle geçmez 97b/2115-98a/2118 vd.

Yönelme öbeği oluşturmada:

eger ben bu belāya lāyık ve müstahik olmayaydum başa gelmezdi deye 90a/1951-90b/1952, şer’e muvāfik sefer iktizā iden harb-i kāfirin erkek-lerini katil dişilerini ve evlādlarını esīr idüp ve emvāllerini almak 19a/383-385 vd.

Türetme eki olarak:

Ek, üç yerde geçen bir sözcükte türetme işlevindedir: *nā-ħak yere ādem öldürmek 34a/716 vd.*

{+Ø}

Metinde yönelme durumunun sıfır biçim birimi ile karşılandığı iki örnek bulunmaktadır.

Adda:

Çokluk eki almış sözcükte:

günāhı tükenmeyen mü’minler[+Ø] eger mağfiret ve şefā ‘at dahtı naşīb olmazsa iħrāk-ı nār ile günāhı miğdārı ‘azāb olunur 78a/1680-1683.

Adılda:

Belirsizlik adılında:

anlardan gayrı hiçbir kimse[+Ø] müteşābihāt söylemek cā’iz degildir 11a/209-211.

1.1.1.5.3.2. Yönelme Durumu Ekinin Söz Dizimindeki İşlevleri

Yer tamlayıcısı öğelerini belirler:

Eklendiği sözcüğe “içine, üstüne, altına” gibi anlamlar kazandırarak sözcüğü yer ilgisi ile yükleme bağlar:

bayram gice-leri şabāh yeri ağardıktan sonra namāz kıla-caķ kimse-lere muşallā-ya çıkıñ deyü gelür 44a/936-938, ma'lūm ola ki her kişi aḥşam olup döşegine girüp uyuyıcaķ şeytān anuñ üzerine üç düğüm düger 161b/3522-162a/3525 vd.

Hareket, iş ve nesnenin yönünü belirtir:

anları istemeyüp göklere gitdi deyü i'tikād idüp hüsrandā kaldılar 95b/2066-2067, Sidret-i Müntehāya varup ve andan cennete girüp ve cehennemi görüp sonra bir düz mekāna vardı 58b/1255-1257 vd.

Belirteç tümleci öğelerini belirler:

Miktar ve süre sınırını bildirir:

herkes günāhına göre kimi topuğına ve kimi dizine ve kimi boğazına dek der içinde batsalar gerekdür 70b/1516-1517, hükmi kıyāmet yakīn olup mü'minler dükenüp Allāh deyen kimse kalmayınca-ya dek bākīdür 51b/1100-1102, sonra-dan imāma uyan kimse imām selām virinceye dek Tahıyyātda eğlenmek 153b/3340-3342 vd.

Neden ve amaç belirtir:

anı cān almağa mü'ekkel kılmışdur 43a/913-914, eller baña ne şālīḥ ve ne dīn-dār ve ne gāzī kimse-dür disünler deyü anlar Bārī Ta'ālā-yı bilmiş iken anuñ ni'metini yeyüp fā'ide-yi ve zararı āherden umarlar 27a/560-563, hasta hātırın şormağa giden kimseler 75a/1618-1619 vd.

Görelilik bildirir:

herkes günāhına göre kimi topuğına ve kimi dizine ve kimi boğazına dek der içinde batsalar gerekdür 70b/1516-1517, İmām Muhammede göre deyin zimmete geçer bir şey'iñ bahāsını kesüp aldıktan sonra şāhibini her ne ile rāzī kılsañ cā'izdür 28a/606-609 vd.

“...e karşı” anlamı katar:

Bārī Ta ‘ālā-dan gelen muşibete şabır itmek 123a/2672, *kişi kızlarına rağbet olmayup cāriye-lere mahabbet olması* 64a/1377-1378 vd.

Nesne öğelerini belirler:⁵⁶¹

bu ma ‘lūm olan eşyādan bir miqdārını levhe yazdı 37a/787-788, *şonra istiğfār idüp ādāb üzre Bārī Ta ‘ālā-ya hamdile ve Resūlüne şalavāt u selām ile du ‘āya başlaya* 164a/3569-3571, *vaqt-i seherde uyanık olan kimseniñ mişāli koyuna beñzer ve uyuyan kimseniñ mişāli köpege beñzer deyü teşbīh itdiler* 162b/3537-3539 vd.

1.1.1.5.4. Bulunma Durumu Eki

ET’de {+dA} ~ {+tA} biçimlerinde olup ünsüz uyumuna bağlı olmayan ek,⁵⁶² EAT’de {+dA} biçimindedir ve ünsüz uyumuna bağlı değildir.⁵⁶³

1.1.1.5.4.1. Bulunma Durumu Ekinin Kullanımı

{+dA}

EAT’de tek biçimi bulunan ek, *TTMSM*’de de hem ötümlü ünsüzle kapanan hem ötümsüz ünsüzle kapanan tabanlardan sonra {+dA} biçimindedir.

Adlarda:

Kök ve tabanlarda:

bir miqdārı levihde kalmışdur 37b/790, *lākin haq şāhibleri ol kimse-den yā dūn-yāda yā āhiretde haqqını alur* 28a/604-606 vd.

⁵⁶¹ Nesnenin {+I} ve {+Ø} biçim birimlerinden başka biçim birimleri ile de karşılanabileceği üzerine çalışmalar bulunmaktadır. Bunlardan biri {+A} biçim birimidir. Boz’a göre geleneksel “nesne” tanımındaki kalıplaşma ve tümce öğelerinin sınırlarının tam olarak çizilmemiş olması, araştırmacıları çeşitli tümceler karşısında zor durumda bırakmaktadır. “Nesne” kavramı, Boz’un ifadesi ile “öznenin gerçekleştirdiği eylemle ilişkisi olan”dır. “Hemşire hastaya bakıyor.”, “Çocuk sobaya dokundu.” gibi tümcelerde görüldüğü gibi bazı eylemlerin çeşitli özelliklerine göre {+A} biçim birimi alan bazı öğelerin söz diziminde nesne işlevinde kullanıldığı kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Erdoğan Boz, “Adın Yükleme (Nesne) Durumu ve Tümcenin Nesne Ögesi Üzerine”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, V. 2/2, Spring 2007, s. 102-108; aynı yazar, *Türkiye Türkçesinde +{A} Durum Biçimbirimi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007, s. 72-81, 90-91.

⁵⁶² A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 64.

⁵⁶³ Osman Yıldız, “Orta Türkçe Lehçeleri’nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi’nin Yeri”, *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat 2000, s. 22.

Çokluk eki almış sözcüklerde:

ammā dükkānlarda ve mağzenlerde ve evlerde şatılık olan şeyler her ne dürlü eşyā olursa bahāsını altundan yā gümüşden hisāb idüp almak 18b/378-381, *nāfile namāzlarda* 'özürsüz bir şey'e tayanmak 155a/3373 vd.

İyelik eki almış sözcüklerde:

el-Muşavviru öyle Allāh ki ana karnında evlādı vesā'ir hayvānātı taşvīr idicidür 3a/33-34, *içlerinde* üç yüz on üçü mürseldür 53b/1148-1149 vd.

Adıllarda:

Kişi adında:

eger bu zikir olunacak şu 'be-ler sende var ise Bārī Ta'ālā-ya hamd ü şenā idesin 121b/2642-2643.

İşaret adlarında:

cennete girüp anda bir miqdār eglenüp yine yeryüzine inmişdür 53b/1141-1142, *her işiñ āsān olurdu bunda anda yüzün aķ* 108b/2352-2353 vd.

Belirsizlik adlarında:

'azāb āyetinden birinde imām ve imāma uyanlar ma'nāyı fikir idüp eglenmek 157b/3435-3436, *imdi küfür deyü īmān şānından olan kimse-de ma'rifet ve taşdıķ ve ikrār olmamağa dirler* 113b/2466-2468 vd.

Aitlik eki ile birlikte:

'avratları cennetde-ki hūrīlerden efdaldür 55b/1191, *imdi işleyecek 'ameli sağda-ki melek mi yazar yāhud solda-ki melek mi yazar* 111b/2414-2415 vd.

{-mAK} ve {-mA} eylemlilik ekleri ile:

ve yaz günü ısıcaķ ve kış günü sovuķ itmede mü'eşsir ancak Bārī Ta'ālā-dur 23b/484-486, *yāhud filān şey getürmek-de ve takınmada ve bağlanmada meymenet vardur işim rāst gelir ve hācetim kazā olur deyü i'tikād iderler* 26b/548-550 vd.

{-mA} eylemlilik eki ile birleşerek şimdiki zaman işlevini karşılamada:

bā-ḥuşuş üç bölük işi işler dā'im işleme-de-dir 11b/227-12a/228, *bir bölük 'askeri babalar belinden analar rahmine ikinci analar rahminden dünyāya üçüncü dünyādan āhirete müheyyā idüp göndermede-dir* 12a/228-231, *'ulemā kitābıla ve ümerā kılıç ile şerī'atın hükmünü icrā itmede-dirler* 59b/1275-1276.

Ortaç eki ile birleşerek ulaç eki oluşturmada:

öldükde meyyiti yaykanur 115b/2502-2503, *taranıldıķda omuzu berāberine inerdı* 56b/1215 vd.

Bütünün parçasını göstermede:

otuz şıģırda bir yaşar țana 18b/372, *beş deve-de bir koyun yigirmi beş tamāmında bir yaşar deve köşegi* 18b/373-374.

İkileme ve yineleme oluşturmada:

her işiñ āsān olurdu bunda anda yüzün aķ 108b/2352-2353.

Bulunma öbeği oluşturmada:

tesbīḥ namāzını günde bir kerre olmaz ise hafta-da bir kerre olmazsa ayda bir kerre olmaz ise yılda bir kerre olmazsa 'ömürde bir kerre kıla-sın deyü işmarlamışdur 165a/3597-3600, *yerde biten dāne-leriñ ve mīve-leriñ onda birini almak* 17b/355-356 vd.

{+Ø}

Metinde bulunma durumu ekinin *sıfır biçim birimi* ile karşılandığı dört örnek bulunmaktadır.

Adlarda:

Kök ve tabanlarda:

andan yukarı[+Ø] yedi kat gökleri Beyti'l-Ma 'mürı geçüp ve Sidret-i Müntehāya varup ve andan cennete girüp ve cehennemi görüp sonra bir düz mekāna vardı 58b/1254-1257, *anunla geçmiş[+Ø] ve gelecek-de olan şeyler bilinür* 38b/814-815, *imdi dīn-i ḥaķ[+Ø] Bārī Ta 'ālānun koyduğı yol iki bölükdür* 117b/2547-2548,

ümmetleriniñ cennet içinde **aşağı[+Ø]** olan köşklerini yukarı kaldırmak için şefâ'at itmesi *hakdur* 82b/1776-1778.

1.1.1.5.4.1. Bulunma Durumu Ekinin Söz Dizimindeki İşlevleri

Yer tamlayıcısı ögelerini belirler:

ehl-i cennet cennetde tura tura melek olurlar dimek bâıldur 47b/1008-1009, *hālā Medīne-i münevvere-de 'Ā'ışe anamuzuñ eviniñ şofa-sı olan yerde kabr-i şerīfi içinde diridür* 59a/1266-1268 vd.

“... içinde” anlamı katar:

ağızda dil dolaşa 49b/1052, *nitekim Seyyid-i merhūm Şifā'i'l-Ḳulūb nām kitābında buyurdu* 108a/2345-2346 vd.

Belirteç tümleci ögelerini belirler:

Zaman bildiren sözcüklere eklenerek zaman belirteçleri oluşturur:

aşşamda ve şabāhda sūre-i Haşriñ āhirini şahīh-çe okuyan kimse-lere gelür 43b/931-933, *Hācīler Bayramında ganīlere ḳurbān kesmek ve Ramazān-ı Şerīf Bayramında fıtra virmek* 31b/659-660 vd.

Karşıtlık belirtir:

cübün deyü iḳdāmı lāzım olan yerde ḳorḳaḳ olmağa dirler 105b/2282-2283, *tehevür deyü ṭarılması lāzım olmayan yerde ṭarılmağa dirler* 105a/2279-2280 vd.

1.1.1.5.5. Ayrılma Durumu Eki

{+dA} ~ {+tA} biçim birimi, Köktürkçede bulunma durumunun yanı sıra ayrılma durumu için de kullanılır.⁵⁶⁴ Eski Uygur Türkçesinde bu durumun örnekleri ile çokça karşılaşılsa da {+dIn} ~ {+tIn} eki ayrılma durumunun asıl ekidir.⁵⁶⁵ Ek, EAT'de ise sürekli olarak {+dAn} biçimindedir ve uyuma bağlı değildir. Bu lehçede yaygın olmakla birlikte genellikle *öñ* sözcüğü ile bazı ilgeçlerde {+dIn} biçimi de bulunur.⁵⁶⁶

⁵⁶⁴ Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 113.

⁵⁶⁵ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, 15. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015, s. 277-278.

⁵⁶⁶ Osman Yıldız, “Orta Türkçe Lehçeleri’nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi’nin Yeri”, *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat 2000, s. 22-23.

1.1.1.5.5.1. Ayrılma Durumu Ekinin Kullanımı⁵⁶⁷

{+dAn}

EAT’de tek biçimi bulunan ek, *TTMSM*’de de sürekli olarak {+dAn} biçimindedir.

Adlarda:

Kök ve tabanlarda:

gerek virilenden ve gerek virilmeyenden Müslimânların helâl vech üzere geçinmesi sekiz bölüktür 13b/269-271, şuyı baldan tatlu ve sütden aķ ve kardan şovuk ve kaymaķdan yumuşak ve miskden koķulu olup andan bir kerre iķen artık şuşamasa gerekdür 80a/1727-1730 vd.

Çokluk eki almış sözcüklerde:

istidrâc şol şeydür ki peygamberlerine tâbi‘ olmayan kâfirlerden şadır olur 63a/1353-1354, meger Allāhu Ta‘âlā mağfired ide veyā şefā‘at irişe peygamberlerden yā ‘ulemādan yā şehīdlerden yā şālihlerden eger imānıla gitdise 84a/1812-1815 vd.

İyelik eki almış sözcüklerde:

bu altınun birinden yā iki-sinden yā cümle-sinden hāşıl olur 106a/2303-106b/2304, kimseye virilmeyen tağların ve dere-lerin otlarından ve şularından ve hayvānātından ve ağaçlarından ve mīve-lerinden yeyüp ve içüp ve şatup geçinmek 13b/271-14a/274 vd.

Adıllarda:

Kişi adıllarında:

en-Nāfi‘u öyle Allāh ki cemī‘-i hayır andan şadır olucudur 8a/146-148, İlāhī dilerim senden kabül eyle münâcātım 174a/3797, pes imdi böyle olıcaķ Muşhaf-ı ‘Osmān üzerine icmā‘-ı şahābī vāķi‘ olup anlardan bize tevātür ile vāşıl oldu 50b/1077-1079.

⁵⁶⁷ Konu ile ilgili olarak bazı çalışmalar bulunmaktadır: Kevser Acarlar, “Çıkma Durumunda (“den” halinde) Sözcüklerin Tümcede Türlü Kullanılışları”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, c. 24, S. 235, Nisan 1971, s. 34-37; Enver Naci Gökşen, “Çıkma Durumu (-den) ve Kapsamı”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, c. 30, S. 279, Aralık 1974, s. 973-978.

İşaret adlarında:

***bundan** sonra melegi ve kitābı ve rüsūli ve kıyāmet gününü ve kazā vü kaderi daḥı bilmek lāzımdır 40b/858-860, zīrā bunlar şe‘ā’ir-i dīnden degildir **anlardan** alınan kesb-i ḥabīsdür 30a/625-626 vd.*

Dönüşlülük adlarında:

*lākin **kendüden** tafşīlen ta‘bīre kādır olmasa bu daḥı īmānda mu‘teberdür 40a/848-850, ‘ucub deyü Bārī Ta‘ālānuḥ taḳdīrile ve yaratma-sıla olduğundan gāfil olup ‘ameli **kendinden** bilmege dirler 112b/2440-2443.*

Soru adlarında:

***nere-den** kazandıḡ ve nere-ye ḥarc itdiḡ deyü su‘āl itse gerekdür 81a/1744-1745 vd.*

Belirsizlik adlarında:

*aḡa dāḥil olıcaḡ kuluḡ cümle a‘zāsına taḡılıp **her birinden** zuhūr ider 128b/2769-2791, ihānet şol şeydür ki peygamberlik da‘vā iden **kimse-lerden** şadır olur 63b/1363-1364 vd.*

İlgeçler ile:

*eger ol ismi Bārī Ta‘ālā-dan ḡayrı kimseye ıtlāḡ itmezler ise ol daḥı esmādan olur 9b/179-180, el-Evvelu öyle Allāh ki cümle mevcūdāt**dan evveldür** 6b/117-7a/118, şarrāfa yā bir ḡayrı kimseye bir miḡdār beyāz aḡça virüp birkaç günden **sonra** altun almaḡ 15b/315-16a/316, zīrā dirhemden **ziyāde** olursa namāzı şaḡīḡ olmaz 132a/2875-132b/2876 vd.*

{-mA} eylemlilik eki ile:

*eger şu bulunmazsa yāḡud **ābdest almadan** ‘āciz olsa pāk topraḡa yā toprak cinsinden olan şey’e teyemmüm itmek-dür 147a/3204-147b/3206, ḡelālden māl cem‘ idüp maḡalline şarf iderken ḡüsn-ü mu‘āmele idüp ve maḡalliḡ ḡayrıya şarf idüp **isrāf itmeden** şaḡınmaḡ 125b/2724-2727 vd.*

Ortaç ekleri ile:

kemāl-i tevekkül şol şeydür ki şer'ice bir şey'ij sebebine yapışdıkdan sonra ancak i'timādı Bārī Ta'ālā-ya itmege dirler 35a/742-744, ve dahı kıyāmet kopmazdan evvel 'alāmetler zuhūr itse gerekdür 63b/1368-1369 vd.

Bir şeyin neden oluştuğunu bildirir:

anlarıñ cümle-si nürdan yaradılmışdur 40b/861-862, kullarına altundan ve gümüşden ve incüden bile-zikler taqınsalar gerekdür 86a/1861-1863 vd.

Bütünün bir parçasını belirtir:

Ek, metinde bazı örneklerde tamlayan işlevinde kullanılmaktadır. Ek, bu işleviyle sözcükleri bir bütünün bir parçasını gösterme veya o bütünden gelme ilişkisi ile bağlar.⁵⁶⁸

esmālardan biri 8b/161, evvelki imāndan ikinci ābdestden üçüncü namāzdan dördüncü oruçdan beşinci hacdan altıncı zekātdan yedinci ana baba hakkından her kankasına cevāb vire-mezse 83b/1802-1805, bu ma'lūm olan eşyādan bir miqdārını levhe yazdı üçüncü yazduğından bir miqdārını bize şerī'at olmak üzere gönderdi 37a/787-37b/789 vd.

Bütünü bildirir:

bildügi şeyleriñ altı-sına birden kalbile inanmak 39a/824-825, eger māni'i yok ise inandığı şeyleriñ altı-sını birden delīle ikrār itmenüñ adına imān ve İslām dirler 39a/825-827.

Karşılaştırma ilgisi kurar:

cehennem üzerine kıldan ince ve kılıçdan keskin eñ aşağı uzunluğı üç biñ yıllık yol biñ yılı yokuş ve biñ yılı düz ve biñ yılı eniş şırāt köprüsi kurulsa gerekdür 82b/1783-83a/1787, şuyı baldan tatlu ve sütden ak ve kardan şovuk ve kaymağdan yumuşak ve miskden koşulu olup andan bir kerre içen artık şuşamasa gerekdür 80a/1727-1730 vd.

⁵⁶⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s. 305.

İkileme oluşturmada:

Türk dilinde ikilemelerde öbekleşmiş tamlayıcılardan en çok "...{+DAn} ... {+A}" tamlayıcısı kullanılır. Bu yapı, ilk sözcüğün çıkma durumu eki, ikinci sözcüğün yönelme durumu eki alması ile oluşturulur. Tamlayıcı, *kadar*, *dek*, *değın* gibi ilgeçlerle kullanılarak ilgeç öbekleri de oluşturabilir.⁵⁶⁹

Metindeki örnekleri şunlardır:

evvelki bir bölük 'askeri babalar belinden analar rahmine ikinci analar rahminden dünyāya üçüncü dünyādan āhirete müheyyā idüp göndermede-dir 12a/228-231, *hamır deyü gerek üzüm şuyu ve gerek hurmā şuyu bir kab içine koyup āteş görmeden kendi kendine kaynayup köpüğünü atan şey'e* 132a/2868-2870, *hattā bir omuzundan bir omuzuna varınca üç günlük yol olup ve her bir dişi Uhud tağı kadar ola göde-leri yanup kömür olduğda Bārī Ta'ālā tāze deriler bitürüp envā'idürlü şiddetile 'azāb itse gerekdür* 84b/1820-1825 vd.

Deyim oluşturmada:

dünyāda mālī elden gider 128b/2794, *kendi umūrınıñ haqqından gelmeyenlere yardım iden kimseler* 73b/1579-1580 vd.

Türetme eki olarak:

Ek, bir örnekte türetme işlevinde kullanılmaktadır:

Yemen semtinden bir rüzgār esüp cümle mü'minlerin birden ölmesi 66b/1427-1428.

1.1.1.5.5.2. Ayrılma Durumu Ekinin Söz Dizimindeki İşlevleri

Yer tamlayıcısı öğelerini belirler:

Başlangıç, çıkış noktası bildirir:

cehennemden bir pencere açılıp ol kabriñ içi toptolu āteş olup Şūr üfürilüp mahşere kalkıncaya dek 'azāb içinde kalması haqqdur 68b/1476-1479, *lākin bu cizye hükminüñ şubūti 'İsā 'aleyhi's-selām gökden ininceye dek-dür* 18a/362-364 vd.

⁵⁶⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. Gülsel Sev, "/+DAn...+A/ Yapısına İlişkin", *Türkoloji Dergisi*, c. 15, S. 1, 2002, s. 247-259.

Yer ve yön belirtir:

*dünyāda hāfaẓa meleklerinin yazdığı kitābları anda virseler gerekdür mü'minlere **şğından** ve kāfirlere **şolundan** veyā **arķa-sı ardından** 71a/1523-1525, **Ye-men semtinden** bir rüzgār esüp cümle mü'minlerin birden ölmesi 66b/1427-1428 vd.*

“... içinden” anlamı katar:

***ķabirden** ķalkıp mahşere giderken hüsñā sebķat iden kimselere gelür 44a/940-942, **topraķdan** hāşıl olan altun ve gümüş ve **yerden** çıkan defîne-lerdir 18b/381-19a/382 vd.*

“... üstünden” anlamı bildirir:

*erler secde-de kollarını ķoltuķlarından ve ķarnını uyluķlarından ve uyluķlarını **inciklerinden** ve inciklerini **yerden** ayırmak 153a/3333-3335, rükū 'da ve secde-de ayağı parmaķların **yerden** kaldırmak 159a/3474-3475 vd.*

Belirteç tümleci öğelerini belirler:

Neden bildirir:

*er-Rahmānu öyle Allāh ki dünyāda rızķa muhtāc olanların rızķını viricidür **ke-reminden** 2a/13-15, rahmet āyeti **sürürından** yā 'azāb āyeti **hüzninden** tekrār okumak 158b/3453-3454 vd.*

Zaman bildiren sözcüklere eklenerek zaman belirteçleri oluşturur:

***şoņra-dan** imāma uyan kimse imām selām virinceye dek Tahıyyātda eglenmek 153b/3340-3342.*

Yer aldığı ilgeç öbekleri ile zaman belirteçleri oluşturur:

***andan şoņra** bir rüzgār esüp cennetin āģaçlarının yapraķlarını biri birine urup bir şadā hāşıl olsa gerekdür 87b/1896-88a/1898, vitir namāzının vakti **yatsu namāzını** **ķıldıķdan şoņra-dur şabāh yeri āģarmazdan evvel** 147a/3195-3197 vd.*

Nesne ögelerini belirler:⁵⁷⁰

Bārī Ta'ālādan utanmak 123a/2674, *Bārī Ta'ālānuḡ 'azābından korkmak* 123a/2667, *każā vü kaderden ve müteşābihātđan baħiṡ itmek* 104b/2269-2270, *yedi mes'ele-yi bilüp muktezāsıla 'amel idüp tā ki ribāđan ħalāş ola* 15a/300-301 vd.

ÖTT'de *kuşkulan-* ve *şüphelen-* eylemleri, zorunlu olarak {+DAn} ekli tamlayıcı alır. Bu tamlayıcı da {+DAn} ekli nesne ögesi olarak değerlendirilebilir. Metinde “şüphelenmek, kuşkulanmak” anlamında geçen *şek eyle-* birleşik eyleminin {+I} ekli tamlayıcı alması ilgi çekicidir: *imām olan kimse kaç rek 'at kıldığını şek eylese* 154a/3356-3357.

1.1.1.5.6. Eşitlik Durumu Eki

ET'de {+çA} biçiminde olan ek,⁵⁷¹ EAT'de {+cA} biçimindedir. Ancak ekin biçimlerinin kullanımı sistemli olmadığı için ek ünsüz uyumuna bütünüyle bağlı değildir.⁵⁷²

Korkmaz'ın eki köken, kullanım, işlev, kalıplaşma gibi yönlerden incelediği kapsamlı bir çalışması bulunmaktadır.⁵⁷³

1.1.1.5.6.1 Eşitlik Durumu Ekinin Kullanımı

{+CA}

Ek, ünlü ile veya ötümlü ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra {+cA}, ötümsüz ünsüzle kapanan tabanlardan sonra {+CA} biçimindedir.⁵⁷⁴

⁵⁷⁰ Yukarıda konusu geçen {+A} biçim birimli bazı ögelerin söz diziminde nesne işlevinde kullanılması gibi {+DAn} biçim birimli bazı ögelerin de aynı işlevde kullanılması söz konusudur. Bazı çalışmalarda bu konuya da değinilmektedir. Söz diziminde ögelerin belirlenmesinde *yüzey yapı* ve *derin yapının* bir bütün olarak ele alınması gerektiği görüşünde olan Boz'a göre *bahset-*, *kaynaklan-*, *kork-*, *kuşkulan-*, *utan-*, *vazgeç-* gibi zorunlu olarak {+DAn} eki alan eylemler ve eylemin özne dışında bir varlığı etkilediği tümceler için {+DAn} ekli nesne ögesinden söz edilebilir. Ayrıntılı bilgi için bk. Erdoğan Boz, “Türkiye Türkçesinde +DAn Ekli Nesne Ögesi Üzerine”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I (20-26 Eylül 2004)*, TDK Yayınları, Ankara, 2004, s. 501-511.

Sev de geçişli olup {+I} ekli tamlayıcı yanında {+DAn} ekli tamlayıcı da alabilen eylemleri temel aldığı çalışmasında, {+DAn} ekli yapıların nesne gibi işletilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Gülsel Sev, “Çıkma Durumu Ekinin Nesne Görevinde Kullanımı”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II (20-26 Eylül 2004)*, TDK Yayınları, Ankara, 2004, s. 2655-2666.

⁵⁷¹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 65.

⁵⁷² Gülsel Sev, *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 505-515.

⁵⁷³ Zeynep Korkmaz, “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1958*, s. 41-68.

Adlarda:

Kök ve tabanlarda:

cāmi 'lerde **şahīh-çe** tefsīr ve hadīş ve dīn mesā'ili nakil olunurken meclis-i 'ilimde oturan kimselere gelür 43b/927-929, mübārek gözleri **irice** siyāhı gāyetde siyāh ve beyāzı gāyetde beyāz olup kudretten sürmeli idi 57a/1217-1219 vd.

İyelik eki almış sözcüklerde:

bu ümmetden olan etkīyāya ve şulehāya **mertebe-lerince** minberler kurulup otursalar gerekdür 80b/1732-1724, *el-Laṭīfu* öyle Allāh ki her bir işi **lāyıkınca** güzel idicidir 4a/58-59 vd.

Adıllarda (kalıplaşmış olarak):

İşaret adılında:

her bir şey idüp eyleyen **ancaḳ** Bārī Ta'ālā-dur 92a/1989-1990.

Soru belirtecinde:

lāyık mıdur ki bunları bilmeden **nice** namāz kılırsın ve **nice** kabūlini recā idersin 145b/3167-3168.

Ortaç ekleri ile birleşerek ulaç eki oluşturur:

eger dilerse irāde-i cüz'ıyyeyi **şarf itmedükçe** kul elinden çıkan şeylerin hiçbirini halk itmez 89b/1930-1932, *kāfirler gibi* **yandıkça** derileri tāze-lenmez 78a/1684-1685, *kul irāde-i cüz'ıyye-sini şarf idüp sebebine* **yapışdıkça** zuhūr ider 37b/790-792.

Türetme eki olarak:

Ek, on yerde geçen bir sözcükte türetme işlevindedir:

mişāli bir kimseye gerek **aḳça** virüp ve gerek libās geydirüp ve gerek ta'ām yedirmek gibi 113a/2447-2448.

⁵⁷⁴ Metinde sürekli olarak *cim* (چ) ile yazılan {+CA} eşitlik durumu eki ile {-dıkça} ~ {-dükçe} ulaç ekinin ünsüz uyumuna bağlı olarak okunduğunu belirtmiştik; bk. *Yazım Özellikleri: Ünsüzlerin Yazımı*.

1.1.1.5.6.2. Eşitlik Durumu Ekinin Söz Dizimindeki İşlevleri:

Belirteç tümleci öğelerini belirler:

Eşitlik bildirir:

Gibi ve *göre* ilgeçlerinin işlevinde kullanılarak sözcükler arasında nitelik ve nicelik esasına dayalı eşitlik ve benzerlik ilgisi kurar:

mişâli 'Arab **dilince** *Vācibū*'l-Vücūd *yāḥud Şāni* 'ü'l- 'Ālem *yāḥud Zāt yāḥud Şey dimek gibi* 9b/181-182, *şoḡra mü*'minler **mertebe-since** *geyse-ler gerekdür* 72a/1550-1551 vd.

TTMSM'de ekin karşılaştırma ve sınırlama işlevlerinde kullanıldığı herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Eşitlik durumu işlevinde kullanılan {+lAyIn} eki:⁵⁷⁵

Metinde *kaḡar* ilgecinin işlevinde kullanıldığı bir örnekte sınırlandırma bildirir: *rükū*'lı ve *sücūd*lı *namāz içinde kendi işidecek kaḡar gülmek ammā ḡayrı işidecek-leyin gülerse ābdesti daḡı bozılır* 160b/3502-161a/3505. Bu örnekte aynı tümcede hem *kaḡar* ilgecinin hem de aynı işlevdeki {+leyin} ekinin bir arada kullanıldığı göze çarpmaktadır.⁵⁷⁶

1.1.1.5.7. Araç Durumu Eki

ET'de {+(X)n} biçiminde olan ekin⁵⁷⁷ destek ünlüsü, EAT'de genellikle dudak uyumuna bağlı olmamakla birlikte bazı sözcüklerde kalıplaşmış olarak uyuma bağlıdır. Bu lehçede araç durumu, diğer Orta Türkçe lehçelerine göre daha çok *ile* ilgecinin ekleşmiş biçimi olan {+lA} eki ile karşılanır. Ek, ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra {+lA} ~ {+lIA}, ünlü ile kapanan tabanlardan sonra {+yIIA} ~ {+ylA} biçimlerindedir.⁵⁷⁸

{+(X)n} eki, Türk dilinde durum eki olarak kullanıldığı dönem ve metinlerde bile özellikle araç ilgisinin anlam kaymasına uygun olduğu bazı sözcükler ile kaynaşarak

⁵⁷⁵ Ekin kökeni ile ilgili görüşler ve Türk dilinin tarihî dönemlerindeki kullanımı için bk. Gülsel Sev, *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 552-553.

⁵⁷⁶ İlgeçlerin ek olarak değerlendirilmesi konusunda bk. *İlgeçler: Çekim İlgeçleri*.

⁵⁷⁷ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 64.

⁵⁷⁸ Osman Yıldız, "Orta Türkçe Lehçeleri'nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi'nin Yeri", *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat 2000, s. 23-24.

kalıplaşmış çeşitli belirteçler oluşturmaktadır.⁵⁷⁹ ÖTT’de de kalıplaşmış belirteçlerde karşımıza çıkmaktadır. Araç durumu, *ile* ilgeci veya ilgecin ekleşebilen {+IA} biçimi ile karşılanmaktadır.⁵⁸⁰

1.1.1.5.7.1. Araç Durumu Ekinin Kullanımı

{+(I)n} ~ {+iŋ}

Metinde dört yerde kullanılan ekin bu biçimi, ÖTT’de olduğu gibi, yalnızca kalıplaşmış belirteçlerde görülmektedir. Ünlü ile kapanan bir tabandan sonra {+n}, ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra {+In} ~ {+iŋ} biçimlerinde kullanılmaktadır. Ekin {+iŋ} biçimi, müellifin ağız özelliğinin yazıma yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Adlarda:

Kök ve tabanlarda:

cemā’at için mescidlere yayan çok yürümekdür 130b/2839-2840, *Cibril-i emīn sırāt köprüsi üzerine kanadın düşer halk anuŋ üzerinden geçerler demek bâıldır* 46a/983-985.

{-mAK} ve {+sIz} ekleri ile birleşerek ulaç eki oluşturmada:

el-Kerīmu öyle Allāh ki va’dine vefā idüp ve istemek-siziy viricidür 5a/76-78.

{+sIz} eki ile birleşerek belirteç türetmede:

ribāŋ deyü harbi olan kāfir ile mü’minler mābeyninde turup kāfirler mü’minleri anşızın başmaşun deyü beklemege dirler 130a/2824-2826.

{+[(y)I]IA}

Araç durumu, TTMSM’de de *ile* ilgecinin eklektik biçimi olan {+[(y)I]IA} ile karşılanmaktadır. Metinde teklik üçüncü kişi iyelik eki ile kullanımı yaygındır. Ünsüzle kapanan tabanlardan sonra {+IA} ~ {+IIA}, ünlü ile kapanan tabanlardan sonra {+IA} ~ (bir örnekte) {+yıla} biçimleri kullanılmaktadır.

⁵⁷⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 18-31.

⁵⁸⁰ Aynı yazar, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 1992, s. 165.

Adlarda:

Kök ve tabanlarda:

baṭnıla āfāt otuz dört fercile otuz iki 108b/2349-2350, *her kim bu vāciblerden birini gerek kaşden ve gerek sehven gerek 'özrile ve gerek 'özürsüz terk eylese namāzı fāsīd olmaz* 150a/3264-3267 vd.

Çokluk eki almış sözcüklerde:

binerse ger uğurlarla sa 'ādetle süvār olsun 175a/3816, *īmān-ı istidlālī inanması lāzım olan şeyleri delīl-lerile bilüp iḳāna varmaḳdur* 40a/852-853.

İyelik eki almış sözcüklerde:

ba'zı huşūşda bunlarıñ kavillerile 'amel itmek cā'izdür 99b/2155-2156, *bu 'ibādeti tevfiḳüñle işledüğim gibi rāzī olduḡun a 'māliñ cümle-sini işlemege naşīb ü mü-yesser eyle deyü tazarru ' eyleye* 91a/1963-1965, *ve daḡı ḡayır ve şer Bārī Ta 'ālānuñ bilmesile ve taḳdīrile ve Levḡ-i Maḡfūza yazmasıla ve dilemesile ve yaratmasıla olduḡuna inanmaḳ lāzımdur* 88b/1911-1913 vd.

Adıllarda:

İşaret adılında:

namāz mü 'miniñ mi 'rācıdur gerek dünyevī ve gerek uhrevī her bir murād anıñla ḡāşıl olur 145a/3154-3156.

Dönüşlülük adılında:

kendile dünyā mābeyninde ṭama 'ı terk idüp zühdi ola 141b/3080-3081.

Belirsizlik adıllarında:

ḡüsn-i ḡulḡ şahibi olup her kimiñle olursa ḡoş geḡinen kimseler 73b/1580-1582, *üç delīliñ birile evvelki Ḳur 'ān-ı 'Azīmü 'ş-Şān ikinci (169) ḡadīş-i şerīf üçüñci icmā 'ı ümmet ola* 9a/167-169.

Eylemlilik eki ile:

namāzı zāyi ' itmek yā ḡılmamaḡıla yāḡud ḡılıp bilme-megile ḡāşıl olup va 'īde mazḡar olur 146a/3173-3175, *şu 'ab-ı īmān daḡı ḡışāl-ı ḡamīde-leri cem ' itmegile ḡāşıl olur* 121a/2629-2630 vd.

1.1.1.5.7.2. Araç Durumu Ekinin Söz Dizimindeki İşlevleri

Belirteç tümleci ögelerini belirler:

Araç bildirir:

Hazret-i Mehdinün āl-i resūlden gelüp çıkma-sı ve 'ālemi 'adlile işlāh itmesi ve Deccāl zuhūr idüp Mekke ile Medīne-nün gayrı bütün dünyāyı kırk gün küfrile fesāda virmesi 66a/1415-1419 vd.

Birliktelik bildirir:

insān mahşere tenile ve cānıla berāber gelür dimek 102b/2222, *mişāli beş vakit namāzı cemā'atile kılmak* 32a/670-671 vd.

Durum belirteçleri kurar:

imām olan kimse cehrile okuyacak yerde Qur'āni cehrile okumak 149a/3246-3247, *peygamberimiz Muhammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selām sa'adetile buyurdılar* 130b/2832-2833 vd.

Bir işin karşılıklı yapıldığını belirtir:

anlar namāz kılup zekāt virüp oruç tutup hacca gidüp ve gazāya gidüp ve küffārıla ceng iderler 26b/557-27a/559, *Bārī Ta'ālānuñ rızāsıçun nefsile ve mālula cihād iden kimseler* 75b/1622-1623 vd.

“... olarak” anlamı katar:

eger söylelse bid'atula hüküm olunur 11a/211, *ikrār itmede yer ehli ve gök ehli berāberdür mü'menün bih i'tiyādıla zīrā imān ziyāde ve noqşān kabül itmez* 111a/2403-2405 vd.

1.1.1.5.8. Yön Gösterme Durumu Eki

Ek, ET'de {+GARU} ~ {+KARU} biçiminde olan ek,⁵⁸¹ EAT'de ek başındaki /G/ ünsüzlerinin sızıcılaşıp yitmesi sonucu {+ARU} biçimindedir.⁵⁸²

⁵⁸¹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 65.

Gabain, aynı sayfada bulunan “Diğer Yer ve Zaman Belirleyicileri” başlığında *taş+ra* “dışarı”, *ebim+rü* “evime” gibi çok seyrek olan yapıların **ra* veya **ru* eklerini yön gösterme durumuna yeterli olmadığını, bunların uzak bir akraba dilden gelmiş olabileceğini ve bazen bir ulaç olduğunun düşünülebileceğini belirtmektedir.

⁵⁸² Osman Yıldız, “Orta Türkçe Lehçeleri'nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi'nin Yeri”, *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat 2000, s. 24-25.

Ek, bugünkü Türk şivelerinde ancak kalıplaşmış biçimleri ile kullanılmaktadır.⁵⁸³

1.1.1.5.8.1. Yön Gösterme Durumu Ekinin Kullanımı

Ek, metinde de belirli sözcüklerde kalıplaşmış olarak kullanılmaktadır.

{+ArU} ~ {+arı}

Adlarda:

Kök ve tabanlarda:

Reyyān adlu kapudan içerü girüp herkes begendükleri yere otursa-lar gerekdür 85b/1848-1852, *sābıkun bi'l-ḥayrāt deyü gerek kavlen ve gerek fi'len her ḥâlde ḥayrāta sa'y-i belîğ idüp ilerü varmağa dirler* 143b/3127-144a/3129, *ümmetleriniñ cennet içinde aşağı olan köşklerini yukarı kaldırmak için şefâ'at itmesi ḥakdur* 82b/1776-1778 vd.

Ek, kalıplaşarak işlevini yitirdiği için üzerine durum eki alabilir: *biri içerüde i'tikâda müte'allik olan mezheb* 97b/2112-2113.

{+rA}

Kök ve tabanlarda:

anlarıñ i'tikâdı üzre zâtiyât ve 'araziyyâtıñ aşlı yokdur 21a/435-436, *eger kılmayup yâhud namâz ne idüğini bilmeden edâ iderler ise sonra elbetde peşimân olurlar* 145a/3156-3158 vd.

Ek, kalıplaşarak işlevini yitirdiği için üzerine bazı ad işletme eklerini alabilir: *ammâ bid'at deyü sonra-dan çıkan şey'e dirler* 103a/2231, *sonra-dan imâma uyan kimse imâm selâm virinceye dek Tahıyyâtda eğlenmek* 153b/3340-3342, *imdi namâzıñ farzları on altı-dur tokuzı taşra-sında aña şart dirler* 146a/3178-3179.

1.1.1.5.8.2. Yön Gösterme Durumu Ekinin Söz Dizimindeki İşlevleri

Belirteç tümleci ögelerini belirler:

altun bozup beyâz akça alup bir miqdârını sonra vir demek gibi 16a/317-318, *'Azrâ'il 'aleyhi's-selâm bir 'Arab şüretinde kapuya gelüp içerü girmege izin istedi*

⁵⁸³ Suzan Duran, "Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözcükler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1956, s. 3-36.

dimek bâıldur 47a/1006-47b/1008, *lâkin her bir insile cinniñ gökde ikşer kapusı vardır birinden rızkı aşağı ener birinden ‘ameli yuķaru çıkar* 20a/407-409 vd.

Kalıplaşmış olarak belirli sözcüklerde görülen ekin işlevi yer ve yön bildiren ilgeçler, belirteçler ve bazı durum ekleri ile karşılanmaktadır.⁵⁸⁴ Metinde bu durumla ilgili bazı örnekler şunlardır:

lâkin ebedî kıalmazlar ve üst kıatından aşığı inmezler 78a/1683-1684, *mişâli iki kâfire karşı varmak* ve *‘iyâlini hıfız itmek gibi* 105b/2287-2288, *şag elini şol eli üzerine koyup başparmağıla sırça parmağını bile-zik idüp ve üç parmağını bilegi üstüne toğru komaķ* 150b/3279-3282 vd.

1.1.1.5.9. Eylemlerin Tamlayıcılarla İlişkisi

Biçim birimlerinin söz diziminde birbirleriyle ilişkisini temel alan “*fiil-tamlayıcı ilişkisi*” kavramı, Korkmaz ve Vardar tarafından şöyle açıklanmaktadır:

“Cümle içerisinde yalın ya da yükleme, yönelme, çıkma, vasıta durumu gibi bir durum eki almış olarak kendisini fiille ilişkili duruma getiren ad.”⁵⁸⁵

“(fiil tamlayıcı ilişkisi=birleşim değeri:) Bağımsal dilbilgisinde, eylemleri bunlara bağımlı eylemlerin sayısına göre nitelendirme ve sınıflandırma ölçütü.”⁵⁸⁶

Türk dilinde “*fiil tamlayıcı ilişkisi*”nin çok yönlü olarak değerlendirilebilecek geniş bir konu olduğunu ve eylemlerin anlamına göre farklı tamlayıcılar alabileceğini belirten Karahan, eylemlerin tamlayıcıya ihtiyaç duyup duymaması, tamlayıcı sayısı, tamlayıcının niteliği bakımlarından da değerlendirilerek *geçişli eylem-geçişsiz eylem* bölümlendirmesinin dışında başka bir bölümlendirmenin de yapılabileceğini düşünmektedir.⁵⁸⁷ *Derin yapıya* bakarak böyle bir bölümlendirme daha uygun olabilir. Çünkü *yüzey yapıda* geçişsiz görünen bir eylem, *derin yapıda* geçişli olabilir, nesne ögesi de söz diziminde belirtme durumu ekinden başka durum eki ile karşılanabilir.⁵⁸⁸

⁵⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Suzan Duran, “Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözcükler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1956, s. 36-107.

⁵⁸⁵ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 216.

⁵⁸⁶ Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, 2. Baskı, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2007, s. 46.

⁵⁸⁷ Leylâ Karahan, “Fiil - Tamlayıcı İlişkisi Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 549, Eylül 1997, s. 209-213.

⁵⁸⁸ bk. Tahir Kahraman, *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Füllerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, TDK Yayınları, Ankara, 1996, s. 378-379; Erdoğan Boz, “Türkiye Türkçesinde +DAn Ekli Nesne Ögesi Üzerine”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I (20-26 Eylül 2004)*, TDK Yayınları, Ankara, 2004, s. 501-512; aynı yazar, “Adın Yükleme (Nesne) Durumu ve Tümcenin Nesne Ögesi Üzerine”, *Turkish*

Eylemle tamlayıcı arasındaki ilişkiyi eylemin anlamı belirler. Aynı eylem, söz dizimindeki anlamına göre farklı tamlayıcı/tamlayıcılar olabilir. Bunun yanında aynı anlamda kullanılan eylemler de tarihî süreçte şiveler arasında, aynı dönemde lehçeler ve ağızlar arasında, hatta aynı metin içinde bile farklı tamlayıcılar olabilir. Bu durum, araştırmacılar tarafından durum eklerinin birbiri yerine kullanılması, eklerin görev aktarımı, eylemlerin istem değiştirilmesi olarak değerlendirilmektedir.⁵⁸⁹

Karahan, bu durumu şöyle yorumlar: “*Fiil-tamlayıcı ilişkisinin şeklini, niteliğini ise o dili kullananlar belirler. Bazı fiillerin tamlayıcılarındaki hâl eklerinin lehçe ve ağızlara göre farklılık göstermesi bu ilişkiyi algılayıştaki tasavvurdaki farklılıktan kaynaklanmaktadır.*”⁵⁹⁰ Korkmaz’ın yorumu da buna yakındır: “*Ayrıca, kapuyu vurmak, kapuya vurmak; gitmeğe korkmak, gitmekten korkmak örneklerinde olduğu gibi, yer yer çekim ekleri almış isimlerin fiillerle olan bağlantılarındaki tasavvur ve anlatım biçiminden doğmuş bir sentaks özelliği olarak da kendini gösteriyor.*”⁵⁹¹

Bu bilgiler ışığında metinde farklı tamlayıcılarla kullanıldığı belirlenen eylemler, burada, konuyu dönem veya metin düzleminde konu alan bazı çalışmalardaki⁵⁹² eylem-

Studies/Türkoloji Araştırmaları, V. 2/2, 2007, s. 102-108; Gülsel Sev, “Çıkma Durumu Ekinin Nesne Görevinde Kullanımı”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II (20-26 Eylül 2004)*, TDK Yayınları, Ankara, 2004, s. 2655-2666; Münir Erten, “Türkiye Türkçesinde Geçişsiz Olduğu Hâlde Geçişli Gibi Kullanılmaya Başlayan Fiiller”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I (20-26 Eylül 2004)*, TDK Yayınları, Ankara, 2004, s. 1111-1124 vd.

⁵⁸⁹ Ahmet Buran, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, TDK Yayınları, Ankara, 1996, s. 124-125, 192-193, 200, 300, 302; Abdurrahman Özkan, “Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkisi ve Fiillerin İstem Değiştirilmesi”, *Araştırmalar-İnsan Bilimleri Araştırmaları*, S. 1, Isparta, 1999, s. 130; aynı yazar, “Eski Anadolu Türkçesindeki Bazı Fiillerin Hâl Ekli Tamlayıcıları ve Bu Tamlayıcılarda Zaman İçinde Görülen Değişiklikler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 6/1, Winter 2011, s. 523-524; Gürer Gülsevin-Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s. 104, 108-114 vd.

⁵⁹⁰ Leylâ Karahan, “Fiil - Tamlayıcı İlişkisi Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 549, Eylül 1997, s. 212.

⁵⁹¹ Zeynep Korkmaz, “Batı Anadolu Ağızlarında Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekim Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 2, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 226.

⁵⁹² Tahir Kahraman, *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, TDK Yayınları, Ankara, 1996; Ahmet Buran, *age.*; Abdurrahman Özkan, “Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkisi ve Fiillerin İstem Değiştirilmesi”, *Araştırmalar-İnsan Bilimleri Araştırmaları*, S. 1, Isparta, 1999, s. 125-143; aynı yazar, “Eski Anadolu Türkçesindeki Bazı Fiillerin Hâl Ekli Tamlayıcıları ve Bu Tamlayıcılarda Zaman İçinde Görülen Değişiklikler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 6/1, Winter 2011, s. 521-532; Gülsel Sev, *Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı*, TDK Yayınları, Ankara, 2001; Arzu Özdemir, *Eski Anadolu Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004; Talat Dinar, “Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’deki Ortak Fiillerin Tamlayıcı İlişkisi Açısından İncelenmesi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/3, Summer 2010, s. 1044-1091; Ali Osman Yalkın, “Yûnus Emre Divânı’nda Fiil-Tamlayıcı İlişkisi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, c. 5, S. 6, 2016, s. 1501-1519.

lerin kullanımları ile karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

***bil-* “bilmek”**

Eylem, *Kül Tigin Abidesi*'nde {+çA} ve {+In} ekli tamlayıcılarla, *Kutadgu Bilig*'de {+nI}, {+dA}, {+kA}, {+Ig}, {+Ø}, {+dIn} gibi farklı ekli tamlayıcılar ve *birle* ilgeci ile kullanılmaktadır.⁵⁹³ EAT metinlerinde {+I}, {+Ø}, {+dA} ve {+dAn} ekli tamlayıcılar alan eylem, “*afv kılmağı gendüye vâcib bile*”; “*yazuğumuzu bize bilmek gerek*” örneklerinde {+A} ekli tamlayıcı ile kullanılmaktadır.⁵⁹⁴ ÖTT'de ise {+Ø}, {+I}, {+DA}, {+DAn} ve {+IA} ekli tamlayıcılar almaktadır.⁵⁹⁵

Eylem, *TTMSM*'de geçen bir örnekte, *Kutadgu Bilig*'deki {+kA} ekli kullanıma benzer biçimde, {+A} ekli tamlayıcı alır: *hayır ve şer Bārī Ta 'ālānuş yaratması ve kuluş kesbile olduğuna bilüp ve inanup ikrār itmek* 93a/2013-2015.

***buyur-* “buyurmak, emir vermek”**

Eylem, EAT metinlerinde {+A}, {+I}, {+dA}, {+dAn} ekli tamlayıcılar alır.⁵⁹⁶ ÖTT'de bunlarla birlikte {+Ø} ekli tamlayıcı ile de kullanılır.⁵⁹⁷

Bir örnekte bağlamın ÖTT'den farklı olarak {+IA} ekli tamlayıcı yerine {+A} ekli tamlayıcı ile oluşturulduğu söylenebilir: *Bārī Ta 'ālā Ya 'kūb 'aleyhi's-selāmdan hikāyete buyurdu* 36b/771-772.

***di-* “demek”**

Kül Tigin Abidesi ile *Kutadgu Bilig*'de *ti-* biçiminde olan eylem, *Kül Tigin Abidesi*'nde {+çA} ekli tamlayıcı alır, *Kutadgu Bilig*'de {+kA}, {+Ig}, {+Ø}, {+dIn} gibi

⁵⁹³ Talat Dinar, “Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig'deki Ortak Fiillerin Tamlayıcı İlişkisi Açısından İncelenmesi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/3, Summer 2010, s. 1054-1055.

⁵⁹⁴ Arzu Özdemir, *Eski Anadolu Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s. 30.

⁵⁹⁵ Tahir Kahraman, *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, TDK Yayınları, Ankara, 1996, s. 107.

⁵⁹⁶ Arzu Özdemir, *agt.*, s. 36.

⁵⁹⁷ Tahir Kahraman, *age.*, s. 112.

farklı ekli tamlayıcılar ve *üçün* ilgeci ile kullanılır.⁵⁹⁸ EAT metinlerinde {+A}, {+dA} ve {+I} ekli tamlayıcılar alır.⁵⁹⁹

Kutadgu Bilig'de geçen "*seni siz téseler anı siz tégil / takı anda yégrek yanıt sözlegil*" örneği ile *Yûnus Emre Dîvânı*'nda geçen "*Anı er dirisen evvelki âyet*" örneğindeki {+I} ekli tamlayıcı kullanımı,⁶⁰⁰ metindeki bir örnekte de görülmektedir: *her bir şey'i ilim olmadıkça harâma helâl ve helâle harâm dimeye* 109a/2369-109b/2370. Bu örneklerde eylemin bağlama göre ÖTT'de {+A} ekli tamlayıcı gerektirdiği söylenebilir. Ancak söz konusu üç metinde {+I} ekli tamlayıcının kullanılması, bu metinler açısından ayırıcı bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

dikil- (II) "ayakta durmak"

Karşılaştırma yaptığımız çalışmalarda geçmeyen bu eylem, ÖTT'de "ayakta durmak" anlamında kullanıldığında {+DA} ekli tamlayıcı almaktadır.

Ancak eylemin bir örnekte {+A} ekli tamlayıcı ile kullanıldığı görülür: *cân alıcı melek gibi karşıma dikilme* 45b/975.

i'tikâd it- "itikâd etmek, inanmak"

EAT'de *itikâd it-* eylemi ile aynı anlamda olan *inan-* eylemi {+A} ekli tamlayıcı almaktadır.⁶⁰¹ ÖTT'de ise *itikâd et-* eylemi {+A} ekli tamlayıcı ile, bu eylemin eş değeri olan *inan-* eylemi {+A} ve {+DA} ekli tamlayıcılar ile kullanılmaktadır.⁶⁰²

Eylemin *TTMSM*'de hem EAT metinlerinden hem ÖTT'den farklı olarak {+I} ekli tamlayıcı alması ilgi çekicidir: *anlarıñ i'tikâd-ı ehl-i sünnet için tahrîr olunan mesâ'illeriñ hilâfını i'tikâd iderler* 103a/2236-103b/2238.

⁵⁹⁸ Talat Dinar, "Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig'deki Ortak Fiillerin Tamlayıcı İlişkisi Açısından İncelenmesi", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/3, Summer 2010, s. 1073.

⁵⁹⁹ Arzu Özdemir, *Eski Anadolu Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s. 48-49.

⁶⁰⁰ Talat Dinar, *agm.*, s. 1073; Ali Osman Yalkın, "Yûnus Emre Dîvânı'nda Fiil-Tamlayıcı İlişkisi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, c. 5, S. 6, 2016, s. 1509.

⁶⁰¹ Arzu Özdemir, *agt.*, s. 93.

⁶⁰² Gülsel Sev, *Etmek Fiiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı*, TDK Yayınları, Ankara, 2001, s. 175; Tahir Kahraman, *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, TDK Yayınları, Ankara, 1996, s. 180.

***kıyās olun-* “kıyas olunmak; kıyaslanmak, karşılaştırılmak”**

Eylemin EAT’de kullanımı verilmemiştir. ÖTT’de ise eylemin etken biçimleri olan *kıyasla-* ve *kıyas et-/mukayese et-* eylemleri {+I} ve {+IA} ekli tamlayıcılar almaktadır.⁶⁰³

Eylem, bir örnekte ÖTT’den farklı olarak {+A} ekli tamlayıcı ile kullanılmaktadır: *her bir rek’atı ta’rīf olunan rek’ata kıyās oluna* 166b/3629-3630.

***otur-* “oturmak, ikamet etmek”**

Kül Tigin Abidesi’nde *olur-* biçiminde olan eylem, {+kA}, {+Ø}, {+dA}, {+çA} gibi farklı ekli tamlayıcılar ve bazı ilgeçler ile kullanılmaktadır. *Kutadgu Bilig*’de *oldur-* biçiminde olup {+In} ekli tamlayıcı ile *birle* ve *öze* ilgeçleri alır.⁶⁰⁴ EAT metinlerinde anlamı ayırt edilmeyen *otur-* eyleminin {+A}, {+dA} ve {+IA} ekli tamlayıcılarla kullanıldığı belirtilmektedir.⁶⁰⁵ ÖTT’de ise *TTMSM*’de olduğu gibi “bir yerde sürekli olarak kalmak, ikamet etmek” anlamında kullanıldığı durumda {+dA} ve {+IA} ekli tamlayıcılar almaktadır.⁶⁰⁶

Eylem, üç örnekte ÖTT’den farklı olarak {+A} ekli tamlayıcı ile kullanılmaktadır: *cennet köşklerine oturan kimse-lere gelir* 44b/943-944, *herkes begendükleri yere otursa-lar gerekdir ve selef ümmet sonra girüp bākī kalan yerlere otursalar gerekdir* 85b/1851-86a/1854. Buna göre *Kül Tigin Abidesi*’nde ve bazı EAT metinlerinde görülen {+A} ekli kullanımların *TTMSM*’de de bulunduğu görülmektedir.

***şek eyle-* “şüphe etmek, kuşkulanmak”**

Eylemin EAT’de kullanımı verilmemiştir. ÖTT’de ise aynı anlamda kullanılan *şüphelen-* ve *kuşkulan-* eylemlerinin {+DAn} ekli tamlayıcı, *şüphe et-* eyleminin {+A} ve {+DAn} ekli tamlayıcılarla kullanıldığı belirtilmektedir.⁶⁰⁷

⁶⁰³ Tahir Kahraman, *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, TDK Yayınları, Ankara, 1996, s. 202; Gülsel Sev, *Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı*, TDK Yayınları, Ankara, 2001, s. 199, 229.

⁶⁰⁴ Talat Dinar, “Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’deki Ortak Fiillerin Tamlayıcı İlişkisi Açısından İncelenmesi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/3, Summer 2010, s. 1069.

⁶⁰⁵ Arzu Özdemir, *Eski Anadolu Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s. 130.

⁶⁰⁶ Tahir Kahraman, *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, TDK Yayınları, Ankara, 1996, s. 223.

⁶⁰⁷ Tahir Kahraman, *age.*, s. 213, 265; Gülsel Sev, *age.*, s. 293.

Eylemin bir örnekte ÖTT'den farklı olarak {+I} ekli tamlayıcı alması ilgi çekicidir: *imām olan kimse kaç rek 'at kıldığını şek eylese* 154a/3356-3357.

ta 'bīr it- “ifade etmek, anlatmak”

EAT'deki kullanımları verilen *ta 'bīr eyle-* eylemi, “rüya yorumlamak” anlamında olup⁶⁰⁸ *TTMSM*'deki anlamından farklıdır. ÖTT'de ise “yorumlamak; söz ile anlatmak” anlamlarındaki *tabir et-* eylemi {+Ø} ve {+A} ekli tamlayıcı ile kullanılırken metindeki anlama uygun olan *ifade et-* eylemi, {+I} ekli tamlayıcı ile kullanılmaktadır.⁶⁰⁹

Eylem, bir örnekte ÖTT'den farklı olarak {+A} ekli tamlayıcı ile kullanılır: *peygamberimiz Muhammed 'aleyhi ş-şalātu ve ş-selām anları cümle-sine imān deyü ta 'bīr itmişdür* 121a/2632-2633.

teyemmüm it- “teyemmüm etmek”

ÖTT'de eylemin durum ekli veya eksiz herhangi bir tamlayıcıya gerek duymadan kullanılan bir eylem ve bütün birleşik eylemlerin kabul ettiği yer bildiren {+DA} ekli yapılardan biri olduğu belirtilmektedir.⁶¹⁰ *Türkçe Sözlük*'te *teyemmüm* sözcüğü için “su bulunmayan yerde su niyetiyle toprak, kum vb. şeylerle abdest alma” biçiminde verilen anlamdan⁶¹¹ hareketle *teyemmüm it-* eyleminin {+IA} ekli tamlayıcı alabileceği de kabul edilebilir.

Eylem, bir örnekte ÖTT'den farklı olarak {+A} ekli tamlayıcı alır: *ābdest almaktan 'āciz olsa pāk toprağa yā toprak cinsinden olan şey'e teyemmüm itmek-dür* 147a/3204-147b/3206.

tur- “durmak”

tur- eylemi, EAT'de {+dA} ekli tamlayıcıdan ziyade {+A} ekli tamlayıcı alır.⁶¹² Eylem, metinde deyimde kullanıldığı bir örnekte de {+A} ekli tamlayıcı ile kullanılır: *'ahdine turmayan kimseler* 77b/1673-1674. Bilindiği gibi, ÖTT'de “sözünde durmak” anlamında olan deyimde {+DA} ekli tamlayıcı bulunmaktadır.

⁶⁰⁸ Arzu Özdemir, *Eski Anadolu Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s. 157.

⁶⁰⁹ Gülsel Sev, *Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı*, TDK Yayınları, Ankara, 2001, s. 122, 296.

⁶¹⁰ Aynı yazar, *age.*, s. 381.

⁶¹¹ *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 2343.

⁶¹² Abdurrahman Özkan, “Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkisi ve Fiillerin İstem Değiştirmesi”, *Araştırmalar-İnsan Bilimleri Araştırmaları*, S. 1, Isparta, 1999, s. 136-137.

Özkan'ın belirlemelerine göre *Süheyl ü Nev-bahar*'da *TTMSM*'deki deyim'in eş değerleri olan ve {+A} ekli tamlayıcı ile kullanılan iki örnek bulunmaktadır: “ve ger düşmenüñ tırmaya sözine”, “karar itdügüm kavlüme tıradum”. *Va 'desine tur-* biçiminin *va 'desine vefā kı-*, *va 'desine vefā it-* biçimlerinin bir karşılığı olduğunu belirten Özkan, eylemlerin durum ekli tamlayıcılarında tercümenin (yabancı dilin) etkisinin düşünülebi-leceğini söyler.⁶¹³

ur- “vurmak”

Kül Tigin Abidesi'nde ve *Kutadgu Bilig*'de “vurmak, taşa yazmak” anlamlarında olan eylem, *Kül Tigin Abidesi*'nde {+dA}, {+kA}, {+In}, {+Ig} gibi farklı ekli tamlayıcılar ile, *Kutadgu Bilig*'de {+nI}, {+kA}, {+In}, {+Ø} gibi farklı ekli tamlayıcılar ve *bile*, *öze* ilgeçleri ile kullanılır.⁶¹⁴ EAT metinlerinde {+I}, {+Ø} ve {+A} ekli tamlayıcılar alır.⁶¹⁵ ÖTT'de ise {+Ø}, {+I}, {+A}, {+DA}, {+DAn} ve {+IA} ekli tamlayıcılarla kullanılır.⁶¹⁶

Eylemin anlamının EAT ile ÖTT'de ayırt edilmediği görülmektedir. Eylem, metinde “yansımak, aksetmek” anlamında kullanıldığı örnekte {+A} ekli tamlayıcı almaktadır: *'akıl kalbde olur ziyası dimāğa urur dimek* 101b/2203-2204. “Öldürmek” anlamında kullanıldığı bir örnekte de {+I} ekli tamlayıcı almaktadır: *el ve anuñ günāhi nā-hağ yere kimseyi urmağ gibi* 108a/2340-2341.

Ancak “vurmak, çarpmak” anlamında kullanıldığı iki örnekte durumun değiştiği görülmektedir. Eylem, örneklerin birinde {+I} ve {+A} ekli tamlayıcılar ile kullanılmaktadır: *andan şonra bir rüzgār esüp cennetiñ ağaçlarınuñ yapraqlarını biri birine urup bir şadā hāşıl olsa gerekdür* 87b/1896-88a/1898. Diğer örnekte ise eylemin “öldürmek” anlamını veren {+I} ekli tamlayıcı ile kullanılış⁶¹⁷ göze çarpmaktadır: *boynuz-*

⁶¹³ Abdurrahman Özkan, “Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkisi ve Fiillerin İstem Değiştirmesi”, *Araştırmalar-İnsan Bilimleri Araştırmaları*, S. 1, Isparta, 1999, s. 137.

⁶¹⁴ Talat Dinar, “Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig'deki Ortak Fiillerin Tamlayıcı İlişkisi Açısından İncelenmesi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/3, Summer 2010, s. 1076-1077.

⁶¹⁵ Arzu Özdemir, *Eski Anadolu Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s. 172-173.

⁶¹⁶ Tahir Kahraman, *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, TDK Yayınları, Ankara, 1996, s. 286-287.

⁶¹⁷ bk. Abdurrahman Özkan, “Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkisi ve Fiillerin İstem Değiştirmesi”, *Araştırmalar-İnsan Bilimleri Araştırmaları*, S. 1, Isparta, 1999, s. 126.

lu koyun boynuzsuz koyunu urduğıçun haqqını alıvirse gerekdür 71a/1532-71b/1534. Oysa bu örnekte “öldürmek” anlamı bulunmamaktadır.

Bir örnekte ise yukarıda verilen örneklerden ayrı olarak yalın durumda (özne konumunda) bulunan bir öbeğin {+I} eki ile kullanılması da sıra dışı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır: *her bir şeyi kim 'ālemde zuhūr ider Bārī Ta 'ālānuñ bilmesile ve taqdīr itmesile ve Levh-i Mahfūza yazmasıla ve yaratmasıla ve murād itmesile-dür* 89b/1932-1935.

1.1.2. Eylem İşletme Ekleri

1.1.2.1. Kişi Ekleri

Metinde eylem işletiminde kullanılan kişi ekleri aşağıdaki tablolarda verilmektedir. Eklerin kullanıldığı örnekler bildirme ve istek kiplerinde yer almaktadır.

1.1.2.1.1. Adıl Kökenli Kişi Ekleri

Kişi adıllarının zaman içinde ekleşmesi ile oluşan bu ekler, öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman, istek ve gereklilik kiplerinde kullanılır. Metinde kullanılan biçimleri şöyledir:

	Teklik	Çokluk
1. kişi	{+in} ~ {+Am} ~ {+im}	{+Uz} ~ {+iz}
2. kişi	{+sIn}	{+sIz} ~ (istek kipinde:) {+sıñuz}
3. kişi	{+Ø}	{+lAr}

Tablo-8: Adıl Kökenli Kişi Ekleri

1.1.2.1.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri

İyelik kökenli kişi ekleri, aslında birer iyelik eki olup zamanla eylem işletiminde kişi belirtmek üzere de kullanılan eklerdir. Ancak çokluk birinci kişi için kullanılan {+K} eki bir iyelik eki değildir. Ergin, bu ekin {-dUK} ortacının etkisi ile ortaya çıktığı düşüncesindedir.⁶¹⁸ Bu ekler, görülen geçmiş zaman kipinde kullanılmaktadır.⁶¹⁹

⁶¹⁸ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 287.

⁶¹⁹ Bazı dil bilgisi kitaplarına göre bu eklerin şart kipinde de kullanılır. Ancak {-sA} eki bu çalışmada şart kipi olarak değil şart bildiren ulaç eki olarak değerlendirilmektedir: bk. *Eylemden Ad Türetme Ekleri: Ulaç Ekleri: Şart Bildiren Ulaç Eki*.

Görülen Geçmiş Zaman	Teklik	Çokluk
1. kişi	{+Um} ~ {(i)m}	{+ık}
2. kişi	{+Xη}	{+uñuz}
3. kişi	{+I}	{+IlAr}

Tablo-9: İyelik Kökenli Kişi Ekleri

1.1.2.1.3. İstek Kipinde Her Kişi İçin Ayrı Biçimlerde Kullanılan Ekler

Her kişi için ayrı bir ekin bulunduğu istek kipinde kip ekleri aynı zamanda kişiyi de karşılamaktadır.⁶²⁰ Eklerin metindeki görünümü şöyledir:

	Teklik	Çokluk
1. kişi	{-(y)eyim}	{-elüm}
2. kişi	{-Ø}	{-Xη} ~ {-ün}
3. kişi	{-sın} ~ {-sun} ~ {-şun} ~ {-suñ}	{-sünler}

Tablo-10: İstek Kipinde Her Kişi İçin Ayrı Biçimlerde Kullanılan Ekler

1.1.2.2. Kip Ekleri

Metinde kip eklerinde bazı eklerin birden çok kip çekiminin görevini üstlendiği görülür. Örneğin {-(y)A} eki, istek kipi yanında gelecek zaman, geniş zaman, gereklilik gibi işlevlerde kullanılmaktadır. Bu durumdaki ekler, kullanıldığı işlevlere göre birkaç başlık altında bulunmaktadır.

1.1.2.2.1. Basit Kipler

1.1.2.2.1.1. Bildirme Kipleri

1.1.2.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

1.1.2.2.1.1.1.1. {-d+}

Kişilerin iyelik ekleri ile ifade edildiği ek, ET'de {-t+} ~ {-d+} biçimlerinde, EAT'de {-d+} biçimindedir.⁶²¹ Metinde de ekin yalnızca {-d+} biçimi kullanılmaktadır.

⁶²⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s. 572.

⁶²¹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 80; Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 89.

Teklik birinci kişi: {-dim} ~ {-dUm}

Metinde ekin yuvarlak ünlülü biçimi yaygın olmakla birlikte dudak uyumuna bağlı olan düz ünlülü biçimi de kullanılmaktadır.

lākin hālā nādim ve peşimān olup terk itdüm bir dahı itme-mege kaşd itdim 91a/1969-1971, *semi' ta'alluķ idüp mesmū'ātdan oldum toędum büyüdüm hadd-i bülūęa irdim* 13a/252-254, *zīrā ve rüsülühi dimek yalıņuz mürsel-lere inandum dimek olur* 54a/1151-1152 vd.

Teklik ikinci kişi: {-dXŋ}

Metinde dudak uyumunun bütünüyle sağlandığı eklerden biridir:

evvelki ne bildiņ ve ne 'amel itdiņ ikinci 'ömriņi nere-ye şarf itdiņ üçüncü vücūdunu nere-ye ifnā itdiņ dördüncü nere-den kazandıņ ve nere-ye harc itdiņ deyü su'āl itse gerekdür 80b/1741-81a/1745, *melekler vāsıta-sıla göklerden yaędırdıņ yerlere yutdurduņ ağaçlara çekdirdiņ levni bir gūne koęusı bir gūne mīve-ler ve dāne-ler halk eylediņ ba'dehu eņrāflardan cem' idüp kullarıņ ile getürdüņ* 90a/1944-1948 vd.

Teklik üçüncü kişi: {-dI}

Metinde tek biçimi bulunan ek, hem ünsüz uyumuna hem dudak uyumuna bağlı değildir.

böyle olan zāt-ı şerīf Mekke-de anasından peyęamber olduği hālde toğdı yigirmi beş yaşına giricek evlenüp Hadīce anamuzı nikāh ile aldı 58a/1241-1244, *yazduğından bir miķdārını bize şerī'at olmak üzere gönderdi* 37a/788-37b/789, *zīrā İbrāhīm 'aleyhi's-selām bu dört kuşı boğazlamağıla maţlūba nā'il oldu* 142a/3088-3090 vd.

Çokluk birinci kişi: {-dık}

Ek, yalnızca *inan-* eylemi ile beş yerde kullanılmaktadır.

Dāvūd 'aleyhi's-selāma inandıķ 95a/2051-2052, *İsā 'aleyhi's-selāma inandıķ* 95a/2057-2058, *Mūsā 'aleyhi's-selāma inandıķ* 94b/2045 vd.

Ek, düz ünlülü olan bu tabandan sonra uyuma bağlı olsa da ekin dudak uyumu süreci konusunda tek sözcükten çıkarım yapmak güçtür.

Çokluk ikinci kişi: {-duñuz}

Tek örneği bulunur:

*lākin bir iş işleyüp yāḥud bir söz söyler ki şeri' anlara kāfir **olduñuz** deyü hüküm ider 114a/2471-2473.*

Ekin düz ünlülü tabanlardan sonra herhangi bir kullanımının bulunmaması, dudak uyumu süreci konusunda yorum yapmayı engellemektedir.

Çokluk üçüncü kişi: {-dIIAr}

Metinde yalnızca düz ünlülü biçimi ile kullanılmaktadır:

*ḥaber viriñ yā Resūlu'llāhi **didiler** 130b/2836, lākin bu esmālar tekrār işidülse 'ulemāmuz raḥimehu'llāh bir ta'zīm kifāyet ider deyü **fetvā virdiler** 9a/163-165, zīrā ol kitāblarıñ içinde olan aḥkāmıñ ba'zı-sını **tebdil itdiler** 52a/1113-1115 vd.*

Ek, metinde görülen geçmiş zaman teklik üçüncü kişi işlevinde kullanıldığı iki örnekte saygı belirtmektedir:

*İmām-ı Müslim ve Ebū Hüreyre rivāyetile peygamberimiz Muḥammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selām sa'ādetile **buyurdılar** 130a/2831-130b/2833, peygamberimiz Muḥammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selām sa'ādetile **buyurdılar** ki bir kimse-niñ Bārī Ta'ālādan ḥāceti olsa ābdest alup kimse görmeyecek bir tenhā mekāna vara 162b/3545-163a/3549.*

1.1.2.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

1.1.2.2.1.1.2.1. {-mIş}

Metinde ekin yalnızca üçüncü kişiler için örnekleri bulunmaktadır. Ek, bu örneklerde sürekli olarak düz ünlülüdür:

Teklik üçüncü kişi: {-mIş}

*kimi emekleyü emekleyü arḫa-sında günāhi **yüklenmiş** ve kimi düşüp cehenneme girse-ler gerekdür 83a/1791-1793, mişāli Güneş toğarken ve batarken ve ortaya **gelmiş** iken ve ḥaṭīb ḥuṭbe-de iken namāz kılmak ve bayram günlerinde oruç tutmak gibi 103b/2248-104a/2250 vd.*

Çokluk üçüncü kişi: {-mİşlAr}

gerçi ‘ulemā bu iş küfür degil **dimişler** 27a/565, vücūdlarında olan ‘illete devāyi anıyla **bulmuşlar** 107a/2319.

1.1.2.2.1.1.2.1.1. Ekin {+dUr} Berkitme/İhtimal Eki ile Kullanımı

Bu kullanımda eylemin “belirliliği” kaybolarak “kesin olarak işlendiği” veya “belki işlenmiş olabileceği” ifadesi ortaya çıkar ve eylemin işlenmesindeki “rivayet” de ortadan kalkar.⁶²²

Teklik üçüncü kişi: {-mİşdUr}

anladuklarına göre ol muhālefet Bārī Ta ‘ālānuñ iznile **olmuşdur** 99a/2144-2145, büyük kitābiñ evveli Tevrāt İmrān oğlu Mūsā ‘aleyhi’s-selāma yazılı **inmişdür** 48b/1032-1033 vd.

Çokluk üçüncü kişi: {-mİşlArdUr}

anuñ şol eyegüsinden Havvā anamuzı yaratmışdur ve melekler aña **secde itmişlerdür** 53b/1139-1141, ey ihvān-ı mü’minīn ve hullān-ı rāğibīn ma ‘lūm ola ki beş bölük kimse kazā vü kader bahşinde **helāk olmuşlardur** 91b/1979-1981 vd.

EAT’de öğrenilen geçmiş zamanın olumsuzu için {-mAmİşdUr} biçiminin yanında kullanılan {-dUK} ve {-mİş} eklerinin “yok” ve “degül” gibi sözcüklerle birleşerek oluşturduğu yapılar,⁶²³ metinde kullanılmamaktadır.

1.1.2.2.1.1.2.2. {-Up}

Ergin, EAT’ye dayanan bir Azeri özelliği olan {-Up} ulacının öğrenilen geçmiş zaman eki işlevinde kullanılmasının ET’de öğrenilen geçmiş zamana uygun bir anlam taşıyan birleşik çekimden kalmış bir durum olduğunu belirtir: *bilip turur men, bilip turur sen, bilip turur* gibi.⁶²⁴ Ulaş işlevi yanında *Codex Cumanicus*’tan başlayarak *Nehcü’l-Ferādīs*’te ve Çağatay sahasına ait eserlerde çoğu zaman *tur-* (< *turur*) eylemiyle birlikte öğrenilen geçmiş zaman işlevinde de kullanılan {-Up} biçim birimi, günümüzde Azerbaycan Türkçesi ile Anadolu’da Çıldır-Arpaçay, Kars, Iğdır, Ahlat, Adil-

⁶²² Güner Gülsevin-Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s. 120.

⁶²³ bk. Güner Gülsevin, “Eski Anadolu Türkçesinde Birleştirilmiş Özel Şekiller”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 489, Eylül 1992, s. 256-261.

⁶²⁴ Muharrem Ergin, *Azeri Türkçesi*, 2. Baskı, Ebru Yayınları, İstanbul, 1981, s. 123.

cevaz, Erciş ve Van yörelerini kapsayan Doğu Anadolu ağızlarında da aynı işlevde kullanılmaktadır.⁶²⁵ Bu geçmiş zaman kipi ayrıca Türkmen, Özbek, Uygur, Karaçay-Malkar, Kazak, Kırgız, Nogay, gibi yazı dillerinde de kullanılmaktadır.⁶²⁶

EAT'de genellikle üçüncü kişide kullanılan ek, sürekli olarak yuvarlak ünlülüdür: *idüpven, arupsın, bulupdur, gelüpdür* vd.⁶²⁷ *MİU* da, bir örnekte, öğrenilen geçmiş zaman teklik birinci kişi eki {-üp tururun} yapısındadır: *idüp tururun*.⁶²⁸ *AK*'de ise yine bir örnekte teklik üçüncü kişi eki için {-updur} yapısı kullanılır: *tutupdur*.⁶²⁹

Çokluk üçüncü kişi: {-üpler}

TTMSM'de de ekin kullanıldığı bir örnek bulunmaktadır. Bu örneğe dayanarak müellifin Azerbaycan kökenli olduğu veya Azerbaycan Türkçesinin etkisinde bulunan bir Doğu Anadolu ağzına mensup olduğu söylenebilir.

ne kadar kelime-i tevhi̇d ve kelime-i şehadet okuyup ve namāz kılup ve zekāt virüp ve oruç tutup ve hacca gidüp-ler ise de 'amelleri kabüle geçmez 97b/2115-98a/2118.

1.1.2.2.1.1.3. Şimdiki Zaman

Türk dilinin tarihî dönemlerinde şimdiki zaman kipi için bağımsız bir ek bulunmamaktadır. Kip, geniş zaman eki ile karşılanmaktadır. Ancak {- (y)V Durur} yapısı, EAT'de şimdiki zaman kipini karşılamak için seyrek olarak kullanılan yapılardan biridir. Bunun yanında 13. yüzyıla ait bir metinde geçmiş olmasına karşın 15. yüzyıldan itibaren şimdiki zaman kipi için kullanılan ve o yüzyıldan sonra kullanım alanı genişleyerek Türk dilinin işlek şimdiki zaman eki durumuna gelen {- (y)A yor(ur)} yapısı da bulunmaktadır.⁶³⁰ Metinde bu yapıların kullanımı yoktur. Şimdiki zaman kipi, yalnızca {-mede} eki ile karşılanmaktadır.

⁶²⁵ Hamza Zülfikar, "Doğu Anadolu Ağızlarında Zaman Kavramı Taşıyan *-ip > -if* Eki", *Türkoloji Dergisi*, c. X, S. 1, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1992, s. 13-20.

⁶²⁶ *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I -Fül-, Basit Çekim*, TDK Yayınları, Ankara, 2006, s. 69-94.

⁶²⁷ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 122.

⁶²⁸ Abdurrahman Özkan, *MİU*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009, s. 96.

⁶²⁹ Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 96.

⁶³⁰ Gürer Gülsevin-Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s. 126-127.

1.1.2.2.1.1.3.1. {-mede}

Metinde şimdiki zaman kipi, {-me} eylemlilik eki ile {+de} bulunma durumu ekinin birleşmesiyle oluşan {-mede} eki ile karşılanmaktadır. Ergin, {-mAKtA} ve {-mAdA} biçimleri ile {-yor} biçimi arasında belirgin bir işlev farkı olmadığını, ancak zaman farkı bulunduğunu belirtir. Birleşik yapıdaki biçimlerde bulunma durumu ekinin “içinde bulunma” işlevine bağlı olarak hareketin kesin olarak başlamış olduğu anlamı bulunurken {-yor} biçiminde başlamak üzere olan bir gelecek zaman anlamı da bulunmaktadır. Yani birleşik yapıdaki biçimler daha kesin bir şimdiki zaman bildirir.⁶³¹

Öğrenilen geçmiş zaman kipinde olduğu gibi şimdiki zaman kipinde de yalnızca üçüncü kişiler için örnekler vardır. Metinde üç örnekte belirlenen ek, sürekli olarak {+dir} berkitme/ihtimal eki ile kullanılmaktadır.

Teklik üçüncü kişi: {-mededir}

bā-ḥuşūş üc bölük işi işler dā'im işleme-de-dir evvelki bir bölük 'askeri babalar belinden analar rahmine ikinci analar rahminden dünyaya üçüncü dünyadan āhirete müheyyə idüp göndermede-dir 11b/227-12a/231.

Çokluk üçüncü kişi: {-mededirler}

peygamberimiz Muhammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selāmın imāmet manşıbı üm-mete verāset tariķile virildügi muḳtezāsınca 'ulemā kitābıla ve ümerā ḳılıç ile şerī'atın ḥükmüni icrā itmede-dirler 59b/1272-1276.

1.1.2.2.1.1.4. Gelecek Zaman

Gelecek zaman kipi, ET'de Orhon Türkçesinde {-tAçI} ve {-çI} biçimleri ile, Eski Uygur Türkçesinde ise {-GAy} biçimi ile karşılanır.⁶³² EAT'de ise en işlek olarak {-(y)IsAr} eki ile karşılanmaktadır. Dönemin sonlarına kadar işlek bir ortaç eki olarak kullanılan {-(y)AcAk} eki, 15. yüzyıldan itibaren gelecek zamanı karşılamak üzere kullanılmaya başlanır. Bunların yanında istek kipinde yaygın olarak kullanılan {-(y)A} eki ile gereklilik bildiren {-sA gerek} yapısı da gelecek zaman kipini karşılar biçimde kul-

⁶³¹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 297-298.

⁶³² A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 81-82.

lanılmaktadır. {-sA gerek} yapısının “gereklilik” bildiren örneklerinden çok gelecek zaman bildiren kullanışları bulunmaktadır.⁶³³

Metindeki kullanımlarda şöyle bir durumla karşılaşılır: EAT’de en işlek olarak {-(y)IsAr} ekinin *TTMSM*’de kullanımı bulunmamaktadır. Gelecek zaman kipi, yoğun olarak {-sA gerek} yapısı ile karşılanır. İstek bildiren {-(y)A} eki, EAT’de olduğu gibi, bazı örneklerde gelecek zaman işlevinde kullanılmaktadır. 15. yüzyıldan itibaren gelecek zaman kipinde kullanılmaya başlanan {-(y)AcAK} ekinin de birkaç örnekte kullanımı bulunmaktadır. Ayrıca öğrenilen geçmiş zaman ve şimdiki zaman kiplerinde olduğu gibi gelecek zaman kipinde de yalnızca üçüncü kişiler için örnekler bulunmaktadır.

1.1.2.2.1.1.4.1. {-sA gerek}

Metinde hem teklik üçüncü kişi hem çokluk üçüncü kişi için örnekleri bulunan bu yapı, sürekli olarak {+dUr} berkitme/ihtimal eki ile kullanılmaktadır:

Teklik üçüncü kişi: {-sA gerek}

*cehennem üzerine kıldan ince ve kılıçdan keskin en aşağı uzunluğu üç bin yıllık yol bin yılı yokuş ve bin yılı düz ve bin yılı geniş sırât köprüsi **kurulsa gerektür** 82b/1783-83a/1787, her bir kâfir itdüğü-ni **bulsa gerektür** ve mazlûmunun hakkını zalimden **alvirse gerektür** 71a/1528-1530, her bir peygamberin havzının büyüklüğü ümmetinün çokluğu kadar **olsa gerektür** 79b/1720-80a/1721 vd.*

Metinde geçen şu tümcede gelecek zaman kipi teklik üçüncü kişi için {-sa} eki ile karşılanmaktadır: *bunların gayri nâ-hak yere üzerinde hükûk olan kimse tâ’ib müstağfir olup vire-cek nesne **bulmasa** halâllaşmak dahı **naşîb olmasa** 71b/1541-1544.*

Çokluk üçüncü kişi: {-sAlAr gerek}

*andan sonra ehl-i cennet ölüm korkusundan emîn olup ve ehl-i cehennem olmandan **ümîdin kesse-ler gerektür** 88b/1908-1911, cennetde olan kimselerin ni‘metleri ve lezzetleri ân-be-ân ziyâde olup anda **bâkî kalsa-lar gerektür** 88a/1902-1904, kâfirlerin yüzleri siyâh olup kıyâmetin şiddetini göricek bizi yerimüzden kim kaldırdı deyü vâ-veylâ idüp yüzleri üstüne sürünerek mahşer yerine **cem’ olsa-lar gerektür** 70a/1505-1508 vd.*

⁶³³ Güner Gülsevin-Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s. 127-130.

1.1.2.2.1.1.4.2. {-(y)AcAK}

Teklik üçüncü kişi: {-(y)AcAK}

Ekin yalnızca teklik üçüncü kişi için kullanıldığı üç örnek bulunmaktadır. Ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra {-AcAK} biçimi, ünlü ile kapanan tabanlardan sonra {-yacak} biçimi kullanılmaktadır:

*Cibrīl 'aleyhi's-selām vahyi 'Alī-ye **getürecek** iken ihānet idüp Muḥammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selāma getürdi dimek bātıldur 45b/966-968, mişāli remil cizmek ve vefk ve fāl ve bakla ve arpa isti'māl idüp filān şey **ola-cağ** ve filān **olmayacak** deyü ğāyibden ḥaber virmek gibi 133a/2890-2892.*

1.1.2.2.1.1.4.2.3. {-(y)A}⁶³⁴

Teklik üçüncü kişi: {-A}

*anda olan mü'minler günāhı miqdāri yā eksik yanup sonra çıkup cennete gitse-ler gerekdür meger Allāhu Ta'ālā **mağfired ide** veyā şefā'at **irişe** 84a/1810-1813, anlar Münkerīne cevāb vire-meyüp kabir şol kadar **şıka** eyegüleri biri birine **geçe** 68b/1472-1474 vd.*

1.1.2.2.1.1.5. Geniş Zaman

1.1.2.2.1.1.5.1. {-(V)r}

Türk dilinde bir sorun olarak görülen geniş zaman ekinin ünlü ile kullanılan biçimlerinin hangi durumlarda hangi eylemlere getirileceği konusunda bazı çalışmalar bulunmaktadır:

Ünlü ile kapanan eylem tabanlarına Türk dilinin tarihî dönemlerinin tümünde değişmeyen bir kural olarak {-r} biçimi geldiğini belirten Gencan, ünsüzle kapanan eylem kök ve tabanlarının bu eki alış bakımından ikiye ayrıldığı sonucuna ulaşır. Buna göre tek heceli köklere genellikle ekin geniş ünlülü olan biçimi (ancak /l/ ve /r/ ünsüzle-

⁶³⁴ Ekin Eski Anadolu Türkçesi Dönemi metinlerinde gelecek zaman işlevinde de kullanılması ile ilgili örnekler için bk. Mustafa Özkan, "Tarihî Türkiye Türkçesi Metinlerinde İstek Eki -A / -E'nin Kullanılışı Üzerine", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 30, 2012, s. 360-363.

ri ile kapanan on iki eylem köküne ekin dar ünlülü biçimi), türemiş eylem tabanlarına ise -kaç heceli olursa olsun- dar ünlülü biçimi gelmektedir.⁶³⁵

Ercilasun da Türk dilinde başlangıçta {-Ur} ve {-Ar} olmak üzere iki biçimi bulunan geniş zaman ekinin {-Ur} biçiminin türemiş eylemlerde, {-Ar} biçiminin ise basit eylemlerde kullanıldığını, ekin {-r} ve {-Ir} biçimlerinin {-Ur} ve {-Ar} biçimlerinden ortaya çıktığını ifade eder.⁶³⁶

Metindeki örnekler incelendiğinde bir örnek dışında yukarıdaki kuralların işlediği görülür. Kural dışı olan *yatur* 162a/3526 örneğinde ekin geniş ünlülü biçimi ile kullanılması gereken eylem kökü, ekin dar ünlülü biçimi ile kullanılır.

Ekin metinde kişilere göre kullanımı şöyledir:

Geniş zaman kipi, *TTMSM*'de de yaygın olarak {-Ur} biçimi ile karşılanır. Ekin {-Ar} biçiminin kullanımı, ÖTT'deki kullanımla aynıdır. Yalnızca teklik üçüncü kişi için geçen birkaç örnekte {-ir} biçimi görülür. Ünlü ile kapanan tabanlardan sonra ise {-r} biçimi kullanılır.

Teklik birinci kişi: {-erin} ~ {-rim} ~ {-uram}

Geniş zaman teklik birinci kişi kipi, metinde birer örnekte olmak üzere {+in}, {+im} ve {+am} kişi ekleri karşılanmaktadır.

Ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra:

{-erin}: *eş-Şabūru öyle Allāh ki kāfirleri mu'ākabe ve mü'minleriñ 'āşīlerini mu'āheze ide-rin didügi kavlinde 'acele idici degildir* 8b/158-160.

{-uram}: *şer'ī dinildi ki gün ta'yīn idiüp ribā itmeye yāhud kötü akça virüüp eyü aluram deyü kavil itmeye* 14a/276-278.

Ünlü ile kapanan tabandan sonra:

{-rim}: *İlāhī dilerim senden kabūl eyle münācātım* 174a/3797.

⁶³⁵ Tahir Nejat Gencan, "Geniş Zaman Kipi", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 268, Ocak 1974, s. 325-330.

Özçelik, ekin dar ünlülü biçiminin geldiği tek heceli köklerden /l/ ve /r/ ünsüzleri ile kapanan eylemlere /n/ ile biten *san-* eylemini de ekler (2001: 411).

⁶³⁶ Ahmet Bican Ercilasun, "Geniş Zaman Ekine Dair Bazı Düşünceler", *Makaleler Dil - Destan - Tarih - Edebiyat*, 2. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014, s. 359-363.

Teklik ikinci kişi: {-ArsIn}

Metinde belirlenebilen iki örneği bulunmaktadır. Ek, örneklerde ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra kullanılmaktadır:

*lāyık mıdur ki bunları bilmeden nice **namāz kılersin** ve nice kabūlini **recā idersin*** 145b/3167-3168.

Teklik üçüncü kişi: {-(A/U)r} ~ {-ir}

Ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra:

{-Ar}: *ammā 'afiv ider demek hiç 'azāb itmez **günāhından geçer** cürmini bağışlar ve cehennemden **āzād ider** fazlıla cennete **idhāl ider** demekdür* 78a/1687-78b/1689, *insān ölüp kabre girdikde Münker ve Nekīrden evvel Rūmān adlu bir melek gelüp ol meyyitiñ itdüğü hayrı ve şerri kendine yazdırup boynuna **aşar** demek bāıldır* 46a/985-46b/989 vd.

{-Ur}: *Bārī Ta 'ālā her hālde kendini **görür*** 74a/1596-1597, *kendüsi ol kimse-niñ burnına girüp **yatur*** 162a/3525-3526, *lākin hak şāhibleri ol kimse-den yā dünyāda yā āhiretde hakķını **alur*** 29a/604-606 vd.

{-ir}: *her kim ol ism-i şerīfi **işidirse** üzerine ta 'zīm itmek lāzımdur* 57b/1233-1234, *selām **virirken** şağına ve şoluna yüzini ziyāde çevirmek* 153b/3347-3348.

Ünlü ile kapanan tabanlardan sonra:

{-r}: *lākin rūh-u şerīfleri vücūd-ı enverlerinde olmağıla değil ezān **oķur** ve kāmēt ider ve namāz kılar* 59a/1268-1270, *mişāli bir şey'e **beyzer** oğlu ve kızı var mekāna muhtācdur ve **yer** ve iķer ve giyer ve kuşanur demek gibi* 10b/196-198 vd.

Çokluk birinci kişi: {-(a/U)rUz} ~ {-eriz}

Ek, metinde geniş zaman çokluk birinci kişi için belirlenen örneklerin tümünde ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra kullanılmaktadır:

*ammā selef geçen evliyālardan nakil olunan hamūdlara üç dürlü cevāb ile **cevāb virürüz*** 106b/2310-2312, *anuñ için 'acabā mu 'allaķ mıdur deyü sebebine **yapışuruz*** 36b/769-770, *bilmeziz nere-den gelüp ve nere-ye **gide-riz** deyü cevāb itdiler demek bāıldır* 47a/996-998, *cümle-sini **severiz** ve şefā 'atlerin **umaruz*** 61b/1319-1320.

Çokluk ikinci kişi: {-ersiz}

Ekin ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra kullanıldığı tek örnek bulunmaktadır: *ey melekler nereden gelüp ve nerye **gidersiz** didikde ol melekler cevāb idüp Bārī Ta ‘ālā yüz biñ yılda bir yıldız halkı ider* 46b/993-995.

Çokluk üçüncü kişi: {-(A/U)rlAr}

Ünsüz ile kapanan tabanlardan sonra:

*anlar namāz kılup zekāt virüp oruç tutup hacca gidüp ve gazāya gidüp ve küffārıla **ceng iderler** 26b/557-27a/559, Bārī Ta ‘ālānuñ iznile her bir eyü şūrete **girürler** 40b/864-865, kimi ādemoğlanlarına mü’ekkeldür ‘amellerini **yazarlar** 42b/907-908 vd.*

Ünlü ile kapanan tabanlardan sonra:

*aña kazā’-i ilāhī ve aḥkām-ı şer’iyye **dirlər** 89a/1920-1921, **yerler** ve içerler ve toğururlar dimek bātıldur 48a/1019-1021, böyle olan kimselere kabriñ ni‘meti ḥaḳdur yā **çürürler** yā dururlar 67b/1451-1452.*

1.1.2.2.1.1.5.2. {-(y)A}⁶³⁷

Genellikle *ol-* eylemi ile bildirici olarak kullanıldığı örneklerde geniş zaman teklik üçüncü kişi işlevini karşılayabilir:

*‘aceb **bula mı** bir şāfī ki ğamlardan āzād olsun 175a/3818, evliyālar ḥāl-i ḥayātında melekleri görürler dimek bātıldur meger insān şūretinde **görüne** 45a/960-962, tā ki dilile itdügi tevḥīd parmağıla daḥı **işbāt itmiş ola** 160b/3492-3493, üç delīliñ birile evvelki *Ḳur’ān-ı ‘Azīmü’ş-Şān* ikinci ḥadīṣ-i şerīf üçüncü icmā’-ı ümmet **ola** 9a/168-169 vd.*

1.1.2.2.1.1.5.3. {-mAz}

Geniş zaman kipinin olumsuzluk biçimidir.

⁶³⁷ Ekin Eski Anadolu Türkçesi Dönemi metinlerinde geniş zaman işlevinde de kullanılması ile ilgili örnekler için bk. Mustafa Özkan, “Tarihî Türkiye Türkçesi Metinlerinde İstek Eki -A / -E’nin Kullanılışı Üzerine”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 30, 2012, s. 368-372.

Teklik üçüncü kişi: {-mAz}

İmānıñ sevābı kıyāmet günü haşımlara virilmez 97a/2098-2099, *İmānsız gidene mağfıret ve şefā'at olmaz* ve *hiç cehennemden çıkmaz* 84a/1815-1816, *lākin hayāt şıfatı hiçbir şey'e ta'alluķ itmez* 12a/238-12b/239 vd.

Çokluk birinci kişi: {-meziz}

bilmeziz nere-den gelüp ve nere-ye gide-riz deyü cevāb itdiler dimek bāıldur 47a/996-998, *lākin biz bilmeziz ki bir şey mübrem midür yoħsa mu'allak mıdur* 36b/768-769.

Çokluk üçüncü kişi: {-mAzlar}

lākin anlar vefāt itmegile peygamberlikden azil olmazlar 55a/1174-1175, *velī ile nebī mābeyninde fark budur ki nebīler nebīyem deyü da'vā iderler velīler da'vā idemezler* 60a/1289-1291 vd.

1.1.2.2.1.2. İstek Kipi

Gülsevin, EAT'de aynı ek hem emir hem istek hem gereklilik vs. bildirebildiği için günümüzde bir geleneğin devamı olarak ayrı başlıklar altında verilegelen “emir”, “istek”, “dilek-şart” ve “gereklilik” kiplerini bağımsız biçimlerde gösterebilmenin oldukça güç olduğunu belirtir. EAT'de tek bir biçim, hemen hemen bütün tür ve derecelerde istek bildirebilir. Bunların farklı işlevler ifade edebilmesinin ancak tümcedeki diğer sözcüklere, kişiler arasındaki hissî ve hiyerarşik ilişkilere, vurgu ve tonlamaya, isteğin gerçekleşmesi için gereken zamana, isteğin derecesine ve isteğin gerçekleşmesi için müsamaha ile mecburiyete bağlı olduğunu ortaya koyan Gülsevin, ayrı ayrı verilegelen biçimleri “İstek Kipi” adı altında birleştirerek incelemektedir.⁶³⁸ Bu çalışmada da aynı yöntem uygulanmaktadır.

1.1.2.2.1.2.1. {-(y)A}

Genel olarak ET'deki gelecek zaman, gereklilik, dilek kiplerini kuran {-GAy} ekinden geldiği kabul edilen bu ek, EAT metinlerinde gelecek zaman ve gereklilik iş-

⁶³⁸ Gürer Gülsevin, “Eski Türkiye Türkçesinde ‘İstek Kipi’ Üzerine”, *İlmî Araştırmalar*, S. 13, 2002, s. 35-50; Gürer Gülsevin-Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s. 130-135.

levlerinin yanında geniş zaman, şimdiki zaman, istek, emir gibi başkaca işlevlerde de kullanılmaktadır.⁶³⁹

Teklik birinci kişi: {-(y)eyim}

Dilek-istek bildirir:

ve'l-yevmi 'l-āhırini tahfif idüp burada baña beş vir de yarın kıyāmetde saña on vire-yim demek gibi 114b/2483-2486, *yā Rabbi rızā' -ı şerīfīne muhālif olan a 'māli itme-ye-yim* 'ibādūña sū' -i kaşd idüp *eziyyet itmeye-yim* nāfile 'amellerimi aņ yerlerim için şadaķa *ide-yim* 171b/3742-172a/3745 vd.

Teklik ikinci kişi: {-AsIn}

Tavsiye yolu ile gereklilik bildirir:

ey 'ammi tesbīh namāzını günde bir kerre olmaz ise hafta-da bir kerre olmazsa ayda bir kerre olmaz ise yilda bir kerre olmazsa 'ömürde bir kerre kıla-sın 165a/3597-3599, *ey mü'min karındaş eger bu zikir olunacak şu 'be-ler sende var ise Bārī Ta 'ālā-ya hamd ü şenā ide-sin* eger yok ise sa'iy idüp anları *taḥşīl ide-sin* 121b/2641-122a/2645.

Teklik üçüncü kişi: {-(y)A}

Dilek-istek bildirir:

eger günāhı var ise Bārī Ta 'ālā-dan yarlığanmak isteye 164a/3573-3574, *ḥāceti olan Tarikat-ı Muhammediyye nām kitāba mürāca 'at eyleye* 109a/2367-2368, *tāvus kuşunuñ cāhına mā'ıl olmaya* 141b/3084-142a/3085 vd.

“-mAk için” anlamında amaç bildirir:

kul bir işde ola ki Hudāsı andan rāzī ola deyü i 'tikād iderler 42a/892-893, *yāhud bir iş işleye ki gayrı kimse anı göricek namāzda degil şana* 161a/3507-3508 vd.

Gereklilik bildirir:

böyle olan Kur'ānı okumanıñ şartı daḥı üçdür evvelki ağızda dil dolaşa ikinci hurūf maḥāricinden kopa üçüncü okuduğunu kendi kulağı *işide* 49b/1051-1054, *şer'e*

⁶³⁹ Mustafa Özkan, “Tarihî Türkiye Türkçesi Metinlerinde İstek Eki -A / -E'nin Kullanılışı Üzerine”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 30, 2012, s. 359-385. Ekin Eski Anadolu Türkçesi Dönemi metinlerindeki farklı kip işlevlerinde kullanımı TTMSM için de geçerli olduğu gelecek zaman ve geniş zaman kiplerinin biçim birimleri arasında bu biçim de yer almaktadır.

muwāfık dinildi ki kendüye intikāl iden şey bir gayrı kimseniñ milki idügi yaqānen ma'lūm olmaya 14b/279-291 vd.

Şart bildirir:

her kim bu 'ameli işleye lākin Bārī Ta'ālā-dan bir hācet istemeye ana gāzab ider deyü sābit oldu 164a/3576-3578, *meger virdigi şey'e hilāf-ı cins k̄ata üstādiyye-si için ziyāde virmek cā'iz degildir* 16b/328-330 vd.

Çokluk birinci kişi: {-elüm}

Dilek-istek bildirir:

pes imdi iş böyle oldısa iktizā itdi ki 'Aliyyü'l-Ḳārī 'aleyhi rahmetü'l-Bārī hazretleri Mişkāt-ı Meşābīḥ Şerhinde yazdığı vecih üzre anları icmālen ta'dād ide-lüm 121b/2636-2640, *ḫālibine āsān olup ve rağbet ḫāşıl olsun için taḫte'l-lafz ma'nā-i şerīflerini beyān ide-lüm* 2a/8-10 vd.

Çokluk ikinci kişi: {-yasıñuz}

Emir yolu ile gereklilik bildirir:

ḫazer idüp anlardan birine dāḫil olmaya-sıñuz 91b/1981-1982.

Çokluk üçüncü kişi: {-(y)AlAr}

Dilek-istek bildirir:

günāhiñ çokluğičun rahmetden nā-ümīd olmayup ve 'ameliñ çokluğičun 'azābdan ḫavflarını eksiltmeye-ler 79a/1702-1703, *daḫı namāzlarını k̄ıla-lar ve ze-kātlarını vire-ler ve nāfile şadaḫa ide-ler* 121a/2625-2627, *tesbīḫ namāzını kılmadan gāfil k̄almaya-lar* 164b/3584 vd.

1.1.2.2.1.2.2. {-sA}

Talat Tekin, Orhon Türkçesinde {-sAr} biçiminde olan şart ulacının asıl eylemin hangi şart/şartlar altında işlendiğini belirtmek ve hangi durumlarda/ne zaman işlendiğini olmak üzere iki işlevi olduğunu bildirir.⁶⁴⁰ Ahmet Bican Ercilasun, Eski Uygur Türkçe-

⁶⁴⁰ Talat Tekin, *OTG* (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003, s. 177.

sinde ekin kişi adıları ile kullanılmasından sonra şart kipinin oluştuğunu söyler.⁶⁴¹ Mecdut Mansuroğlu da Karahanlı Türkçesi Dönemi'nde {-sA} ~ (seyrek olarak) {-sAr} biçimlerinde ifade edilen şartın kişi ekleri ile kullanıldığını belirtir.⁶⁴²

Gülsevin, bazı dil bilgisi kitaplarında eylem kipinde “Dilek-Şart Kipi” eki olarak verilegelen {-sA} ekinin dilek bildiren birkaç özel kullanım dışında söz diziminde hiçbir zaman yüklem görevini üstlenmediğini, işlev olarak yüklem belirteci durumunda bulunduğunu, bu yüzden “ulaçlar” bölümünde “şart ulacı” olarak verilmesi gerektiğini nedenleri ile açıklar.⁶⁴³ Karahan da aynı konu üzerinde durduğu çalışmasında ekin ulaç ekleri arasında yer alması gerektiğini, böyle bir yaklaşımın da “şartlı birleşik cümle” anlayışını yeniden gözden geçirmeyi gerekli kıldığını söyler.⁶⁴⁴

Metinde dilek işlevinde kullanımı bulunmayan ek, yukarıda belirtilen görüşler doğrultusunda olup ulaç ekleri arasında olarak yer almaktadır.⁶⁴⁵

1.1.2.2.1.2.3. {-mAlI}

EAT'de daha bir ortaç eki durumunda olup tam olarak bir kip oluşturamadığını söyleyen Korkmaz, ekin gereklilik işlevini -mAlI < -mAlU değişimi ile Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde kazanmış olabileceğini düşünür.⁶⁴⁶

Bazı örneklerde {+dUr} berkitme/ihtimal eki ile kullanılan ek, gereklilik bildirir:

*hemān ol meclisde alup **virmelidür** 15b/311-312, kimini bilüp **tutmalı** ve kimini bilüp **kaçmalı** 145b/3166-3167, **tarıla alup virmelidür** 16b/336-337.*

Ek, metinde yuvarlak ünlülü olan {-mAlU} biçimi ile ortaç eki olarak da kullanılmaktadır.⁶⁴⁷

⁶⁴¹ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, 15. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015, s. 282.

⁶⁴² Mecdut Mansuroğlu, “Karahanlıca”, *Tarihî Türk Şiveleri*, 3. Baskı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1998, s. 162-163.

⁶⁴³ Güler Gülsevin, “Türkçede -sA Şart Gerundiumu Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 467, Kasım 1990, s. 276-279.

⁶⁴⁴ Leylâ Karahan, “-sa / -se Eki Hakkında”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 516, Aralık 1994, s. 471-474.

⁶⁴⁵ bk. *Türetme Ekleri: Ulaç Ekleri: Şart Bildiren Ulaç Eki*.

⁶⁴⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s. 693-694.

⁶⁴⁷ bk. *Türetme Ekleri: Eylemden Ad Türetme Ekleri: Ortaç Ekleri*.

1.1.2.2.1.2.4. {-mAK gerek}

{-mAlI} eki gibi bazı örneklerde {+dUr} berkitme/ihtimal eki ile kullanılan bu yapı da gereklilik bildirir:

ammā kāfir ḥaqqı ile ḥayvān ḥaqqı katı gāyet şaḫınmak gerekdür 71b/1534-1535, *Bārī Ta ‘ālānuḡ emrini bilüp tutmak gerek* 59b/1279, *işleyecegi ‘ameli bilmek gerek* 110a/2386-2387 vd.

Metinde *lāzım* sözcüğü ile *lāzım gel-* ve *lāzım ol-* yapıları da gereklilik işlevini karşılamak için kullanılmaktadır:

ḥikmet deyü herkese bilmesi lāzım olan şeylerin ‘ilmini bilüp ḥayrı şerden fark itmege dirler 105a/2274-2276, *lākin ḫuldan ḥareket lāzımdur* 27a/564, *secde-i sehiv daḡı lāzım gelmez* 152a/3308, *şerri yaratmağa ḫudreti olmamak lāzım gelürdi* 93a/2008-2009 vd.

1.1.2.2.1.2.5. Her Kişi İçin Ayrı Eklerle Yapılanlar⁶⁴⁸

Teklik ikinci kişi: {-Ø}

Dua yolu ile istek bildirir:

cān alıcı melek gibi ḫarşuma dikilme demek bātıldır 45b/975-46a/976, *geçmişlerine rahmet meskenlerini cennet eyle yā Rabbi* 172b/3756-3757, *İlāhī vir murādātın daḡı artur kemālātın* 174b/3809 vd.

Emir bildirir:

cān alıcı melek gibi ḫarşuma dikilme demek bātıldır 45b/975-46a/976, ve *Ādem ‘aleyhi’s-selāma emir olunup evlādını ayır biḡde birini cennete bākīsini cehenneme dinilse gerekdür* 81b/1757-1759.

Tavsiye bildirir:

ḫalbde altmış dilde ḫoksan dört on dört tut ḫulak / gözde ḫokuz yüz yedi āfāt-ı yed bir ḫoşça bak 108a/2347-108b/2349.

⁶⁴⁸ “İnsan kendi kendine emir veremeyeceği için emir kipinin birinci teklik ve çokluk şahısları yoktur.” görüşünde olan ve bu eklerin kullanıldığı biçimlerin emirden çok istek işlevinde olduğunu düşünen bazı araştırmacılar, söz konusu eklerin istek kipine alınması gerektiğini söyler. Ercilasun, bu biçimlerin emir kipine girmesi gerektiğini gerekçeleri ile anlatmaktadır (1995: 61-66).

Bu biçimler, bu çalışmada tek bir başlıkta toplanan istek kipinde {-(y)A} biçimine alınmıştır.

Teklik üçüncü kişi: {-sın} ~ {-sUn} ~ {-şun} ~ {-sun}

Metinde genelde ekin yuvarlak ünlülü biçimi kullanılmaktadır ve EAT'deki uyumsuzluk sürdürülmektedir. Bazı örneklerde görülen ekin /η/'li biçimi ise müellifin ağız özelliği olarak değerlendirilebilir.

Dilek-istek bildirir:

*fülān tarlayı yāḥud fülān yeri mutaşarrıf olan kimse yılda şu kadar akça **virşün** deyü ḥüküm idüp almak 17b/357-359, kaftanı gevde-sine yapışup namāza **māni'** olmasun deyü az 'amel ile düzeltmek 154b/3366-3368 vd.*

Temenni bildirir:

*mişāli Müseylemetü'l-Kezzābdan şadır olan şeyler bir hasta-ya **şağalsın** deyü okudukda ölmesi 63b/1364-1366, ribāṭ deyü ḥarbi olan kāfir ile mü'minler mābeyninde turup kāfirler mü'minleri aḥsızın **başmaşun** deyü beklemege dirler 130a/2824-2826, **yücelşün** kadri her sâ'at bu İslāma **menār olsun** 175a/3814 vd.*

“-mAk için” anlamında amaç bildirir:

*'aceb bula mı bir şāfī ki ḡamlardan **āzād olsun** 175a/3818.*

Çokluk ikinci kişi: {-Xη} ~ {-ün}

Metinde dudak uyumunun bütünüyle sağlandığı eklerden biridir.

Emir bildirir:

*Bārī Ta'ālā Qur'an-ı 'Azīminde imānıla **ölün** deyü emir itmezdi 116a/2523-116b/2524, bayram gece-leri şabāḥ yeri ağardıktan sonra namāz kıla-caḡ kimse-lere muşallā-ya **çıkıy** deyü gelir 44a/936-938, sonra kāfirlere **şuşun** deyü ḥiṭāb olunup dilleri tütulsa gerekdür 85a/1831-1832.*

Dilek-istek bildirir:

*ḥaṭāları maḥıv idüp derecāti yukarı kalduran şey didikde aşḡāb rıḍvānu'llāhi 'aleyhim ecma 'in **haber viriy** yā Resūlu'llāhi didiler 130b/2833-2836.*

Ek, bu örnekte ayrıca saygı belirtmek üzere teklik ikinci kişi işlevindedir.

Çokluk üçüncü kişi: {-sünler}

Geçtiği tek örnekte temenni bildirir:

*eller başa ne şālīh ve ne dīn-dār ve ne ġāzī kimse-dür **disünler** deyü anlar Bārī Ta 'ālā-yı bilmiş iken anuñ ni 'metini yeyüp fā 'ide-yi ve zararı āherden umarlar 27a/560-563.*

1.1.2.2.2. Birleşik Kipler⁶⁴⁹

1.1.2.2.2.1. Hikâye

1.1.2.2.2.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi:

Teklik üçüncü kişi: {-mı̄ş idi}

*mübārek alt dudağı ile çeñesi mābeyninde on altı yā on yedi yā on sekiz şa 'r-ı şerīfī **ağarmı̄ş idi** 57b/1227-1229.*

1.1.2.2.2.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi:

Teklik üçüncü kişi: {-r idi} ~ {-(A/U)rdI}

{-r idi}: *mübārek dişleri beyāz ve berrāk ne pek şık ve ne bek seyrek dizilmiş incü aña **beñzer idi** 57a/1224-1226, mübārek kaşları egrice yay aña **beñzer idi** 57a/1216.*

{-(A/U)rdI}: *eger mā-sivāda te 'şīr olaydı şeytān 'aleyhi mā-yestaḥik cennete gire-cek hiçbir kul kıomayup cümle-sini cehenneme **götürürdi** 24b/508-510, kaçan tırāş olmadığı vakitte uzunluğı mübārek kulaqlarınun yumuşağı berāberine **inerdi** 56b/1213-1214 vd.*

Çokluk üçüncü kişi: {-ürlerdi}

*eger olaydı her bir enbiyā 'aleyhimü 'ş-şalātu ve 's-selām teblīğ ile me 'mūr oldukları ümmetlerinün cümle-sini cennete **götürürlerdi** 23b/487-490.*

⁶⁴⁹ {-sA} ekinin şart bildirdiği durumlarda şart ulacı olarak verilmesi gerektiği için (bk. *İşletme Ekleri: İstek Kipi: {-sA}*) burada “şart birleşik kipi” yer almamaktadır.

1.1.2.2.1.3. Olumsuz Geniş Zamanın Hikâyesi:

Teklik birinci kişi: {-mezdım}

yāḥud kaẓā vü kadeṛi 'özür tıtuḫ eger taḫdīr olmasa ben bu ma'şiyeti işlemezdım demek gibi 114b/2486-2488.

Teklik üçüncü kişi: {-mAzdı}

eger imānıla ölmege kulda irāde-i cüz'iyeye olmayadı Bārī Ta'ālā Kur'an-ı 'Azīmında imānıla ölün deyü emir itmezdi 116a/2522-116b/2524, eger tevfiḫiñ refīḫ olmayadı bu 'ibādeti bir vechile mümkin olup işlemege aṣlā tākātım olmazdı 90b/1958-1960, ya'nī şiddet ve belā işābet iderse deye ki eger ben bu belāya lāyık ve müstaḫik olmayadım baña gelmezdi deye 90a/1950-90b/1952.

Çokluk üçüncü kişi: {-mazlar idi}

selef ümmet içinde eyüler yediden eksik olmazlar idi 62a/1326-1327.

1.1.2.2.1.4. İsteğin Hikâyesi:

Kullanımda şart işlevi bulunmaktadır:

Teklik birinci kişi: {-yaydım}

ya'nī şiddet ve belā işābet iderse deye ki eger ben bu belāya lāyık ve müstaḫik olmayadım baña gelmezdi deye 90a/1950-90b/1952.

Teklik üçüncü kişi: {-(y)aydı}

eger olaydı her bir enbiyā 'aleyhimü's-şalātu ve's-selām teblīğ ile me'mūr (489) oldukları ümmetlerinün cümle-sini cennete götürürlerdi 23b/487-490, eger tevfiḫiñ refīḫ olmayadı bu 'ibādeti bir vechile mümkin olup işlemege aṣlā tākātım olmazdı 90b/1958-1960 vd.

1.1.2.2.2. Rivayet

Metinde kullanımı bulunmamaktadır.

1.1.2.3. Ek Eylemin Kipleri ve Bildirme Ekleri

Ad soylu dil birimlerinin yüklem işlevi üstlenmesini sağlayan eylemdir. Olumsuzu *değil* biçim birimi ile kurulur.⁶⁵⁰ Ek eylem, ET'deki *er-* “olmak” yardımcı eyleminin *i-* < *ir-* < *er-* değişimi ile ekleşmiş biçimidir.⁶⁵¹

Metinde ek eylem olarak *i-* ve *tur-* eylemlerinin yanı sıra geniş zaman teklik üçüncü kişide *ol-* eylemi de kullanılmaktadır. Bu bölümde ek eylemin kipleri öğrenilen geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman ve geniş zaman olmak üzere üç ana başlıkta ele alınmaktadır. Ayrıca ek eylemin ulaçları ve ortacı da verilmekte olup olumsuzluk ve soru biçimlerine de yer verilmektedir. Ek eylemin birleşik eylem çekiminde kullanılan hikâye ve rivayet biçimleri bir önceki bölümde “Birleşik Kipler” başlığı altında yer almaktadır.

1.1.2.3.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Ek eylemin öğrenilen geçmiş zaman kipinde yalnızca teklik üçüncü kişi için iki örnek bulunmaktadır.

Teklik üçüncü kişi: {imiş}

bahtım açık değil imiş 26a/546-26b/547, *eger vâki' ise anlar bir âlây merzâlar imiş* 107a/2318.

1.1.2.3.2. Görülen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman kipinde olduğu gibi görülen geçmiş zaman kipinde de yalnızca teklik üçüncü kişi için örnekler yer almaktadır.

Teklik üçüncü kişi: {idi} ~ {+udı}

her biri emîn idi 55a/1177-1178, *mübârek boyları pek uzun ve pek kışa değil orta boyun kaba-cası idi* 56b/1207-1209 vd.; *ammâ 'amelde mezheb evvel çoğudı lâkin şimdi dörtde kaldı* 98b/2132-2133.

⁶⁵⁰ Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, 2. Baskı, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2007, s. 90.

⁶⁵¹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s. 702.

1.1.2.3.3. Geniş Zaman

Ek eylemin bütün kişileri *er-* kökünden gelmez. Geniş zaman kipinde karma bir özellik bulunur. Birinci ve ikinci kişilerde yalnızca *er-* kökünün değil zaman eki taşıyan *erür* tabanının da erimesi ile bağımsız kişi ekleri kalır: *-im* < *erür ben*; *-sin* < *erür siz*; *-sin* < *erür sen*; *-sınız* < *erür siz*. Üçüncü kişilerde ise ET'den beri *tur-* eylemi kullanılır: *-dir* < *durur* < *turur*; *-dirler* < *dururlar* < *tururlar*.⁶⁵²

Ek eylemin geniş zaman kipinde ikinci kişiler için herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Teklik birinci kişi: {+(y)em}

Ādem 'aleyhi's-selāmiñ zürriyetindenem 97b/2107-2108, *bu araya gelince zikir olunan kimselerin itdikleri şirk-i celīdür ammā üçüncü mü'minem diyen kimselerin itdüğü şirk-i hafīdür* 26b/551-553, *velī ile nebī mābeyninde fark budur ki nebīler nebīyem deyü da 'vā iderler* 60a/1289-1290.

Teklik üçüncü kişi:

Metinde {+dIr} ~ {+dUr} (< *turur*) biçimleri ile *ol-* eyleminin geniş zaman kipleri kullanılır. Ek eylemin geniş zaman kipi, teklik üçüncü kişi için bazı örneklerde *sıfır biçim birimi* ile karşılanmaktadır.

a. {+dIr} ~ {+dUr}

Ek, metinde geniş ölçüde yuvarlak ünlülü biçimi ile kullanılır. Ekin düz ünlülü biçimi az sayıda örnekte görülür.

aḥa zülüüm dimek haḥādur zīrā Bārī Ta 'ālānuñ emri böyle-dir 17b/353-354, *arpa buğday ḥurmā tuz keylīdür* 17a/340-341, *eger bunlar dirlerse ki Aşhāb-ı Kirāmiñ işleri güzeldür zīrā anlar ḥamūd itmediler bizim işimiz kötüdür dirlerse anlar evliyā'-i Raḥmāndur* 107a/2320-2322 vd.

b. *ola*

anı inkār iden kāfir olmaz meger inkāri istihfāf tariḥīle ola 32b/680-681, *iḥtimāl ki eyyāmdan murād eyyām-ı dünyā ola* 47a/1001, *mü'mine lāyık degildür ki ümmet-i Muhammeden olup da bu 'amelden gāfil ola* 165a/3600-3601 vd.

⁶⁵² Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 7. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2004, s. 474.

c. olur

ol akça-dan zekāt virüp hacca gidüp kurbān kesüp şadağa virmek cā'iz olur 29a/602-604, *rüsülühi diye-nüh imāni şahih olmaz zīrā ve rüsülühi dimek yalıñuz mürsel- lere inandum dimek olur* 54a/1150-1152, *tekrār kılmak lāzımdur zīrā hiç kılmamış gibi olur* 161b/3514-3515 vd.

ç. {+Ø}

İmām-ı Aħmed Ĥanbelī Ebū Ĥanīfe mezhebi şavābdur ba'zı ictihādında ĥatā olmak ihtimāli de var{+Ø} 98b/2137-99a/2139, *'ivažeyn cinseyn oluğda gümüşi altuna altını gümüşe değışdikde ziyāde-si ve noķşāni cā'iz{+Ø} lākin veresisi ĥarām{+Ø}* 15b/312-314 vd.

Çokluk birinci kişi: {+Xz}

Ek, kullanıldığı üç örnekte dudak uyumuna bağlıdır:

aña yapışmak ile me'mūruz 35b/753, *aña yapışmakda muĥayyiriz* 35b/755, *her bir şey gerek ĥayır ve gerek şer idüp eyleyen biziz* 92a/1985-1986.

Çokluk üçüncü kişi: {-dürler}

Tek örnekte görülür:

nebīler imān zevālinden emīn-dürler 60a/1292-60b/1293.

1.1.2.3.4. Ek Eylemin Ulaçları

1.1.2.3.4.1. Durum Ulacı: {iken} ~ {+iken}

el-Bārī'u öyle Allāh ki mişāli yok iken maĥlūkātı icād idicidür 3a/31-32, *esnemegi yoğiken ağzın kapamak* 156a/3399-3400, *ĥatīb ĥuṭbe-de iken namāz kılmak* 104a/2249 vd.

1.1.2.3.4.2. Şart Ulacı: {ise}

görünen şey her ne ise gerek zī-rūĥ ve gerek cemādāt elbetde bir ĥaķīķati vardur 20b/422-423, *ĥayır 'ameli var ise alup mazlūma virse gerekdür yok ise günāhını zālime yükletse gerekdür* 71a/1530-1532 vd.

1.1.2.3.5. Ek Eylemin Ortacı

{idük+}

Bārī Ta'ālā her hâlde kendini görür ve bilir idüğünü bilüp de haşyet üzre olan kimseler 74a/1596-1598, eger kılmayıp yâhud namâz ne idüğünü bilmeden edâ iderler ise sonra elbetde peşimân olurlar 145a/3156-3158, şer'e muvâfık dinildi ki kendüye intikâl iden şey bir gayrı kimsenin milki idüğü yakînen ma'lûm olmaya 14b/289-291 vd.

1.1.2.3.6. Ek Eylemde Olumsuzluk

Metinde ek eylemin olumsuz biçiminde yalnızca geniş zaman için örnekler bulunmaktadır.

degil

Teklük üçüncü kişi: degil ~ degildür

anlar ile şimdi 'amel cā'iz degildür 51b/1099-1100, lâkin kıldan hareket lâzımdur deyü i'tikâd iderler gerçi 'ulemâ bu iş küfür degil dimişler 27a/564-565 vd.

Çokluk birinci kişi: degilüz

velev vâki' oldısa biz anlara teba'iyet ile me'mûr degilüz 107a/2315-2316.

Çokluk üçüncü kişi: degillerdür

zîrâ anlar aşhâb yâhud müctehid degillerdür 107a/2316-2317 vd.

1.1.2.3.7. Ek Eylemde Soru

{mI} soru eki/ilgeci ile yapılır:

*ammâ imân mahlûk midür ve gayr-ı mahlûk mi deyü su'âl olunduğda cevâb ol-
dur ki eger Bārī Ta'âlânun kelâmı ve hidâyeti ve tevfiķi ma'nâsınca su'âl idersen gayr-ı
mahlûğdur 111a/2405-2408, lâkin biz bilmeziz ki bir şey mübrem midür yoğsa mu'allak
midür 36b/768-769, lâkin Şâlih 'aleyhi's-selâmın havzı var midür yoğsa anuğ havzı
deve-si mi olsa gerekdür ihtilâf olundu 79b/1718-1720 vd.*

1.2. TÜRETME EKLERİ

1.2.1. Addan Ad Türetme Ekleri

1.2.1.1. {+(a)cıK+}

Sevgi, şefkat ve acıma bildiren küçültme adları yapar:

hayvāncıklar ve ağaçlar ve taşlar ana söylemesi 58a/1239-1240, *oğlancıkları* hitān itmek 32a/673-674.

Ön adları anlamca pekiştirilmiş küçültme veya abartma ön adlarına dönüştürür:

anlara ağzı *tura-cık* küp içinde 'azāb olsa gerekdür 68a/1466-1467, mübārek saçları pek kıvırcık ve pek sölbük degil *aza-cık* kıvırcığa mā'il idi 56b/1211-1213 vd.

1.2.1.2. {+aK}

Genellikle tek heceli sözcüklere gelerek benzetme ve küçültme işleviyle adlar türetir. Metinde bir örnekte görülür:

mübārek beşizleri aK ve al yanaklı idi 57a/1222.

1.2.1.3. {+Ar} ~ {+şer}

Sayı adlarından üleştirme ön adları türetir:

boyları *altmışar* arşun ve enliligi *yedişer* arşun ve yaşları *otuz üçer* olup şakal ve bıyık olmasa gerekdür 85b/1843-1845, her bir mü'mine 'amelleri muktezāsınca *ikşer* cennet virilse gerekdür 86a/1854-1855 vd.

1.2.1.4. {+caK}

Pekiştirilmiş küçültme adlar türetir:

ışıcakda ve şovukda ābdesti kāmīl alan kimseler 73a/1574-1575, mübārek başları *büyücek* ve degirmi idi 56b/1210 vd.

1.2.1.5. {+cı} ~ {+cu}

Türk dilinin işlek eklerinden biri olan ek, metinde çok işlek değildir. Metinde genelde düz ünlülü olan ek, tek örnekte yuvarlak ünlülü biçimi ile kullanılır.

Bir nesne, iş veya sanatı kendisine meslek veya uğraşı olarak seçmiş olanları bildiren adlar türetir:

miṣāli yalan ṣāhidliginden ve yetīm mālından kumār oyunundan ve ayıcılıktan ve maymūncılıktan ve çengī-likden ve edā'-ı hīdmet olunmayan vakıflardan ve nikāhdan almak gibi 19b/399-402.

Bir işi görev olarak almış kimseyi gösterir:

beşinci Rıdvān 'aleyhi's-selām anı cennet kapucılığına mü'ekkel kalmışdır altıncı Mālik 'aleyhi's-selām anı cehennem kapucılığına mü'ekkel kalmışdır 43a/918-920, lākin yalnız iş hakkında gelmez anuñ tokuz yardımcısı vardır deyü i'tikād iderler 25a/517-519.

Bir şeyi huy edinen kimseyi belirtir:

nās mābeyninde koğuculuk itmeyen kimseler 75b/1631-1632, ve yalancudan ve nāsa 'ayb viren marazlara mübtelā olan kimselerden peygamber olmaz 53a/1130-1132.

1.2.1.6. {+daş}

“Ortaklık, beraberlik” bildiren bildiren adlar yapar:

ey mü'min karındaş eger bu zikir olunacak şu 'be-ler sende var ise Bārī Ta 'ālā-ya hamd ü şenā ide-sin 121b/2641-2643, meyyit kabre konıcak itdügi a 'māl-i şāliha her biri güzel şürete girüp aña yoldaş olur 67a/1443-1445 vd.

1.2.1.7. {+dın}

Metinde üç yerde geçen *aydınlık* sözcüğünde kullanılan bir addan ad türetme ekidir:

geçmiş ve gele-cegi ezelde ya 'nī ışıcaklık ve şovukluk ve kuruluk ve yaşlık ve aydınlık ve karanulık yok iken Bārī Ta 'ālā cümle olup ve olacak eşyayı 'ilminde bildi ve taqdīr itdi 88b/1914-1917 vd.

1.2.1.8. {+düz}

Dört yerde geçen *gündüz* sözcüğünde belirlenen ek, zaman belirteci türetir:

gündüz kılınan nāfile namāz içinde Kur'ānı cehrile okumağ 158b/3449-3450 vd.

1.2.1.9. {+II}

Ekin Türk dilinin tarihî dönemlerinde kullanılageldiği renk adı olan iki sözcük, TTMSM'de de geçmektedir:

*aḥşam namāzinuḡ vaḡti gūn batdıḡdan ōnra **kızılık** batınca-dur 146b/3190-3191, ḡarīrden ve dībādan **yeşil** rengli libāslar geyselere gerekdūr 86a/1860-1861.*

1.2.1.10. {+kek}

Dokuz yerde geḡen *erkek* sözcüġünde kalıplaşmış olarak kullanılan bir addan ad türetme ekidir:

*cennet iḡinde bekār ‘avrat ve **erkek** olmaz 86a/1857-1858 vd.*

1.2.1.11. {+II} ~ {+IU}

Metinde dudak uyumu sürecini henüz tamamlamamış olan ek, işlek olarak kullanılan addan ad türetme eklerinden biridir.

Adlardan “sahip olma, o özelliġi taşıma” gibi anlamlarda ad veya ön ad türeten en işlek eklerden biridir:

*her biri ‘**aḡıllı** idi 55a/1181, Hārūt ve Mārūt **adlu** iki melek gūnāh itdiler dimek bāḡıldur 45a/962-963, herkes anuḡ üzerine ḡekirgeler gibi ḡıkup **rūzgārılı** ḡavāda deniz üstünde gemiler ḡareket itdüġi gibi řırāḡ köprüsi ḡareketitse gerekdūr 83a/1793-1796 vd.*

Bazı örneklerde “bir yere ait olma, bir yer ile baġlantılı olma” anlamı veren adlar türetir:

*erkek ādem ve nesli pāk kendi güzel ḡūyū güzel ve ḡavminūḡ a ‘yānı ve ‘aḡıllısı ve **şehirli** gerekdūr 52b/1122-1124, **köylüden** ve köle-den velī olur nebī olmaz 60b/1300-1301.*

{+Ø}

Metinde *kitāb* adının *nām* ön adı ile nitelendiġi dört örnekte ekin *sıfır biçim birimi* ile karşılandığı görülür:

*bā-ḡuřuř Sirāce’l-Muřallī ve Mebḡaşı’ş-Şalāt **nām[+Ø]** kitābıḡ ta ‘dād itdikleri vecih üzre üç yüz kırk beř mekrūh ve üç yüz toḡsan altı kadar müfsidi yazılmıřdur 145b/3169-146a/3173, bā-ḡuřuř Zilāliyye **nām[+Ø]** kitābıḡ yazduġı vech üzre yetmiř kadar ḡaşlet ile mevşūf olan kimseler ‘arş gölge-sinde rāḡat itseler gerekdūr 72a/1551-1555, Seyyid-i merḡūm Şifā’i’l-Ḳulūb **nām[+Ø]** kitābında buyurdı 108a/2345-2346, Ḥarīkat-ı Muḡammediyye **nām[+Ø]** kitāba mūrāca ‘at eyleye 109a/2367-2368.*

1.2.1.12. {+HIK+} ~ {+HUK}

Metinde dudak uyumu sürecini büyük ölçüde tamamlayan ek, en işlek addan ad türetme ekidir.

“Tahsis, bulunma” işlevindedir:

*Dābbetü'l-Arz çıkup evvel şeytānı katil idüp sonra **cennetlik** ve **cehennemlik** olan insānı ayırması* 66a/1424-66b/1426.

Meslekle uğraşan kimseyi belirten adlardan meslek adı ve uğraşı alanını gösteren adlar türetir:

*bir topal melek vardur hāmile 'avratlara **ebe-lik** ider o gelmeyince toğurmaz demek bātıldur* 47b/1015-1017, *ve **ayıcılıktan** ve **maymüncülüktan** ve **çengī-likden** ve edā'-ı hizmet olunmayan vakıflardan ve nikāhdan almak gibi* 19b/400-402 vd.

Rütbe ve makam bildiren adlar yapar:

*ihānet şol şeydür ki **peygamberlik** da 'vā iden kimse-lerden şādır olur* 63b/1363-1364, *şe 'ā'ir-i dīn dahı yedidür imāmet ve hīṭābet ve **mü'ezzinlik** ve **kurrālīk** ve **ders-i 'āmlīk** ve **şeyh-lik** ve **mekteb h'āca-lığı*** 29b/617-620 vd.

Dinî düşünüş ve inancı, o inanışa bağlılığı bildiren adlar türetir:

*mişāli ĩmānı fāsīd iden küfürler ve şirkler ve **ehl-i sünnetligi** fāsīd iden bid'atlar* 34b/725-726.

Sözcükleri genelleştiren, yaygınlaştıran nitelikte soyut adlar türetir:

*bu **eylükden** birini edā itdükden sonra ol kimseniñ başına kaçarsa itdügi 'amelin ecrini kaldurur* 113a/2448-2450, *her bir peygamberin havzınun **büyükluğu** ümmetinün **çokluğu** kadar olsa gerekdür* 79b/1720-80a/1721 vd.

Renk adlarından o rengin hâkim ve yaygın olduğunu gösteren soyut adlar yapar:

*aşşam namāzınun vakti gün batdıktan sonra **kızullık** batınca-dur İmāmeyne göre ve **beyāzlık** batınca-dur* 146b/3190-3192, *geçmiş ve gele-cegi ezelde ya 'nī ışıcaklık ve şovukluk ve kuruluk ve yaşlık ve aydınlık ve **karanınlık** yok iken Bārī Ta 'ālā cümle olup ve olacak eşyāyi 'ilminde bildi ve taqdīr itdi* 88b/1914-1917.

Zaman bildiren adlara gelerek “o zaman süresi içine giren” anlamında ön adlar türetir:

ammā bizim peygamberimiz Muhammed ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selāmuḥ ḥavzı cümle-sinden büyük olup bütün eṭrāfı dört aylık yol kadar olsa gerektür 80a/1722-1724, cehennem üzerine kıldan ince ve kılıçdan keskin eḡ aşağı uzunluḡı üç biḡ yıllık yol biḡ yılı yoḡuş ve biḡ yılı düz ve biḡ yılı eniş şırāt köprüsi kurulsa gerektür 82b/1783-83a/1787, ḥattā bir omuzundan bir omuzuna varınca üç günlük yol olup ve her bir dişi Uḡud taḡı kadar ola göde-leri yanıp kömür olduğda Bārī Ta’ālā tāze deriler bitürüp envā’ idürlü şiddetile ‘azāb itse gerektür 84b/1820-1825.

Ek, uzunluḡa 57a/1221, uzunluḡı 56b/1213, 82b/1785 örneklerinde gösterilmektedir. Ancak şu örnekte gösterilmeyen ekin işlevinin anlam ile karşılandığı görülür: *yāḡud eḡ aşağı rivāyet üzre bir ḡarış eni ve bir ḡarış uzunı olan necāset-i ḡafīfe-den pāk itmekdür 147a/3198-3201.* Bu yüzden bu işlevi sıfır biçim birimi olarak değerlendirilmemektedir.

1.2.1.13. {+ndi} ~ {+ndü}

Metinde dudak uyumu sürecinin tamamlanmadığı eklerden biri olup dört örnekte belirlenen bu ek, “iki” sayı adından vakit bildiren yeni bir sözcük türetir:

ammā görmeniḡ taksīmi peygamberler her şabāḡ ve ikindü mahalleri görürler 87a/1879-1881, ikindi namāzınun vakti her şey’iḡ gölge-si iki kendi kadar olunca-dır 146b/3186-3188 vd.

1.2.1.14. {+sı}

Tek örnekte belirlenen ek, “benzerlik, yakınlık, andırma” belirtir:

anlarıḡ cümle-si nürdan yaradılmışdur ve şüretleri kuş-sıdur 40b/861-862.

1.2.1.15. {+sIz} ~ {+sUz}

Metinde dudak uyumu sürecinin büyük ölçüde tamamlandığı, “yokluk, eksiklik” bildiren işlek eklerden biridir:

gözsüz ve kulaksız bir melek ta’yīn olup ‘azāb ider 98b/1474-1475, ḥattā boy-nuzlu ḡoyun boynuzsuz ḡoyunu urduḡıçun ḡaḡkını alvirse gerektür 71a/1532-71b/1534, yāḡud fülān şey uğursuzdur fülān şey uğurludur 26b/547-548 vd.

Ek, söz diziminde daha çok belirteç tümleci işlevini üstlenen sözcükler türetir:

*bu Qur`ānı Bārī Ta`ālā **harfsiz** ve **şavtsız** buyurdu* 49a/1043-1044, *īmānsız gide-
ne mağfîret ve şefâ`at olmaz* 84a/1815-1816, *özürsüz anı terk iden`azāba lāyık olur*
31a/651 vd.

Üç yerde geçen (36a/758, 82a/1769, 53a/1129) *belürsüz* sözcüğünde sıra dışı bir durum göze çarpmaktadır. Örneklerde addan ad türetme eki olan {+siz} ekinin *belür-* eylemine getirildiği görülmektedir. Özkan, adlara gelen ekleri de alabilen *belir-* eylemini konu aldığı çalışmasında⁶⁵³ bu kullanımın 14. yüzyılda yazılmış eserlere dayandığını (*belürsüz*) ve sonrasında da sürdüğünü belirterek eylemin {+le-} eki gibi {+li} ve {+siz} eklerini de almasının ortaç eki almış olan “*gelir (durumu iyi), bilir (kişi); geçerli, geçersiz, tutarlı, tutarsız*” gibi sözcüklere ses ve kullanım bakımından benzeştirilmesi ile açıklanabileceğini söyler.

1.2.1.16. {+sızın}

Birleşik yapıda olan ek, bir örnekte addan belirteç türetme işlevindedir:

ribâṭ deyü ḥarbi olan kāfir ile mü`minler mābeyninde ṭurup kāfirler mü`minleri
aşsızın başmaşun deyü beklemege dirler 130a/2824-2826.

1.2.1.17. {+Xn}

İki sözcükte belirlenen ek, dudak uyumuna bağlıdır:

bundan sonra peygamberimiz Muhammed `aleyhi`ş-şalātu ve`s-selāmın
*mübârek boyları pek **uzun** ve pek kısa değil orta boyun kaba-cası idi* 56b/1206-1209,
*Güneş başlarına dört biḡ adım miḡdârı yāḥud bir sürme-dân mîli kadar **yakın** gelüp*
derlese-ler gerekdür 70b/1513-1515.

1.2.1.18. {+(X)ncI}

Köke yakın olan destek ünlüsü dudak uyumuna bütünüyle bağlı olan ek, metinde sayı adlarından sıralama sayı ön adları yapma işlevinde kullanılır:

*evveli Bārī Ta`ālā vardır birdür bir şey`e beḡzemez deyü inanmak **ikinci** şifât-ı*
*selbiyye-lerden münezzeh ve şifât-ı subūtiyye-ler ile muttaşıfdur deyü inanmak **üçüncü***

⁶⁵³ Nevzat Özkan, “İsme Gelen Ekleri de Alan Bir Fiil Gövdesi: Belir-”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1996, 1999, s. 213-220.

Bārī Ta 'ālā-dan ğayrı her ne var ise cümle-si maḥlūḳdur deyü inanmaq dördünci Bārī Ta 'ālānuḡ meleklerine inanmaq beşinci Bārī Ta 'ālā-nuḡ kitāblarına inanmaq altıncı Bārī Ta 'ālānuḡ peygamberlerine inanmaq ... 122a/2647-2654 vd.

{+Ø}

Metinde *evveli* veya *evvelki* sözcükleri ile karşılanan “birinci” sıra sayı ön adının belirlenen bir örnekte “bir” sayı adına *sıfır biçim birimi* getirilmesi ile karşılandığı görülmür:

kaşdıla iki süre-nüḡ ara yerinde bir süre atlamak gerek bir[+Ø] rek'atda ve gerek ikinci rek'atda olsun 157a/3423-3425.

1.2.1.19. Kalıplaşmış Olarak Addan Ad Türetme İşlevinde Kullanılan İşletme Ekleri

1.2.1.19.1. {+an}

İki örnekte kalıplaşmış olarak çokluk yapar:

kimi ādemoĝlanlarına mü'ekkeldür 42b/907, oĝlancıkları hitān itmek 32a/673-674.

1.2.1.19.2. {+ça}

Eşitlik durumu eki, on yerde geçen *aķça* sözcüğünde türetme işlevindedir:

yāḥud kötü aķça virüp eyü aluram deyü ḳavil itmeye 14a/277-278 vd.

1.2.1.19.3. {+dAn}

Ayrılma durumu eki, bir örnekte sayı adından durum belirteci türetme işlevinde kullanılmaktadır:

Yemen semtinden bir rüzgār esüp cümle mü'minlerin birden ölmesi 66b/1427-1428.

1.2.1.19.4. {+e}

Yönelme durumu eki, üç yerde geçen *nā-ḥaḳ yere* öbeğinde türetme işlevindedir:

el ve anuḡ günāhı nā-ḥaḳ yere kimseyi urmaḳ gibi 108a/2340-2341 vd.

1.2.1.19.5. {+kı}

{+ki} aitlik eki, beş yerde geçen *kankı* sözcüğünde kalıplaşmış durumdadır:

'amelde **kankı** mezhebde olursañ uyduğuş imāma 'ibādetde ve mu'āmelātda ve 'ukūbātda tābi' olmağdur 137a/2981-2983 vd.

{+(X)z} ~ {+s}

Birkaç örnekte kalıplaşmış olarak çokluk yapar:

ammā 'avratlar gögsi üzerine komağ 152b/3317-3318, hattā boynuzlu koyun boynuzsuz koyunu urduğıçun hağğını alvirse gerekdür 71a/1532-71b/1534, mübārek beñizleri ağ ve al yañağlı idi 57a/1222 vd.

1.2.2. Addan Eylem Türetme Ekleri

1.2.2.1. {+A-}

Geçişli eylemler türetir:

evvelki fazıl Bārī Ta'ālā-dandur diledüğine virür 42a/891-892, yāğud yumurta döğüşdürmek ve ceviz oynayup biri birinden şey almağ gibi 132b/2883-2884 vd.

Geçişsiz eylemler yapar:

cemā'ate sıklet ola-cağ kadar imām namāzı uzatmağ 158a/3444-3445, esnemegi yoğiken ağzın kapamağ 156a/3399-3400.

1.2.2.1.1. {+A-} Ekinin Çatı Ekleri ile Kaynaşması

Türk dilinde {+Al-}, {+An-}, {+Ar-}, {+Aş-} ve {+At-} ekleri {+A-} eki ile çatı eklerinin birleşmesinden oluşmuş yapılardır. Tarihî süreçte {+A-} ekli bazı eylem tabanlarının kullanımdan düşmesi sonucu {+An-}, {+Aş-}, {+At-} ekli yapılar kalmıştır.⁶⁵⁴ Bu eklerin metindeki görünümü şöyledir:

1.2.2.1.1.1. {+AD-}

Geçişli eylemler yapar:

biz yaradılalı yüz biğ yıldız yaratdı 46b/995-47a/996, 'ulūm-ı nāfi'e öğredüp şākird koyan 'ulemālar 131a/2849 vd.

⁶⁵⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s. 112-114.

1.2.2.1.1.2. {+An}

Dönüslülük bildirir:

Bārī Ta'ālādan utanmak 123a/2674, *hemān aşlı ma'lūm vaşfi mechūl īmān vācib su'āl bid'at inkārı küfür deyü inanmak* lāzımdur 10b/202-203, *yeryüzinde Bārī Ta'ālānuñ adını ağan kimse-leriñ tükenmesi* 66b/1428-1429 vd.

1.2.2.2. {+(A)l-}

Geçişsiz eylemler türeten bir ektir:

eger secde itmege māni' ola-cağ şey var ise bir yā iki kerre anı düzeltmek 154b/3365-3366, *mişāli Müseylemetü'l-Kezzābdan şādır olan şeyler bir hasta-ya sağalsın deyü okudukda ölmesi* 63b/1364-1366, *yücelsün* kadri her sā'at bu İslāma menār olsun 175a/3814 vd.

1.2.2.3. {+ar-}

Korkmaz, Kâşgarlı Mahmud'un verdiği bilgilere dayanarak ET'deki *er-* eyleminin birleştiği sözcükler ile kaynaşıp "bir durumdan bir duruma geçişi ve dönüşmeyi" gösteren geçişsiz eylemler türetme eki olarak kullanılmaya başlandığı belirtir.⁶⁵⁵ Metinde altı yerde geçen bir renk adından geçişsiz eylem türetmektedir:

mübārek alt dudağı ile çeşesi mābeyninde on altı yā on yedi yā on sekiz şa'r-ı şerīfi ağarmış idi 57b/1227-1229, *şabāh namāzınun vakti şabāh yeri ağardukdan sonra gün toğuncaya dek* 146a/3181-3182 vd.

1.2.2.4. {+DA-}

Metindeki "D" sınıfı ekler içinde ünsüz uyumuna bağlı olan tek ektir. Geçişli eylemler türeten ekin kullanımı seyrektiler:

eger borcu var ise anuñ edāsını isteye 164a/3571-3572, *mişāli namāz içinde libāsını silmek ve 'özürsüz bağdaş kırmak ve kendi için mahşüş mescidde namāz kıla-cağ yer hāzırlamak gibi* 155b/3383-3385 vd.

⁶⁵⁵ Zeynep Korkmaz, "Köktürkçede İsimden Fiil Türeten Ekler ve Köken Yapıları Üzerine", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 190-191.

1.2.2.5. {+I-}

Geçişli ve geçişsiz eylemler türetir:

*bir cum`a günü İsrāfīl`aleyhi`selām Şūr üfürüp yerlerde ve göklerde cān **taşıyan** maḥlūkātın cümle-si ölüp kıyāmet kıpsa gerekdür 69a/1480-1483, ol kabir yetmiş arşun miḳdārı yāhud göz ırımı kadar **geniş** olup ve cennetden bir pencere açılır 67b/1447-1449, tehevür deyü **tarılması** lāzım olmayan yerde **tarılmağa** dirler 105a/2279-2280.*

1.2.2.6. {+irge-}

Bir yerde geçen bir sözcükte geçişli eylem yapar:

*er-Ra`ūfu öyle Allāh ki envā`-i rahmetinün ziyāde-si ile kıllarını **esirgeyicidür** 7b/132-133.*

1.2.2.7. {+IA-}

Türk dilinde, ET`den bu yana hem Türkçe sözcüklerle hem alıntı sözcüklerle kullanılan çok işlek bir ektir. *DLT*`de yalın olarak kullanımının yanında -özellikle dönüşlülük eki olmak üzere- çatı ekleri ile de sıkça kullanılmaktadır.⁶⁵⁶ Ekin bu özellikleri *TTMSM* için de geçerlidir.

Yalın olarak kullanımı:

*namāz evvelinde Bārī Ta`ālānuḡ esmālarından birini **söylemekdür** 148a/3218-3219, *şoḡra istiḡfār idüp ādāb üzre Bārī Ta`ālā-ya ḡamdile ve Resūlüne şalavāt u selām ile du`āya **başlaya** 164a/3569-3571 vd.**

Çatı ekleri ile kullanımı:

*lākin ebedī ḡalmazlar ve üst katından aşıağı inmezler ve kāfirler gibi yandıkça derileri **tāze-lenmez** 78a/1683-1685, ol daḡı ezberleyüp Aşḡāb-ı Kirāma **ezberletdi** 49a/1047-1048 vd.*

Ek, geçişli ve geçişsiz eylemler türetme işlevinde kullanılmaktadır.

Geçişli eylemler yapar:

⁶⁵⁶ Şerif Ali Bozkaplan, "Divanu Lügati't-Türk'te +LA-", *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, V. 2/2, Spring 2007, s. 109-120.

ammā 'afiv ider dimek hiç 'azāb itmez günāhından geçer cürmini bağışlar ve cehennemden āzād ider fazlıla cennete idhāl ider dimekdür 78a/1687-78b/1689, *kendi için mahşūş mescidde namāz kıla-cağ yer hāzırlamak* gibi 155b/3384-3385 vd.

Geçişsiz eylemler türetir:

Güneş başlarına dört biñ adım miqdārı yāhud bir sürme-dān mīli kadar yakın gelüp derlese-ler gerekdür 70b/1513-1515, *rükū 'da ve secde-de bir kerre tesbīh ide-cek kadar eglenmek* 149a/3243-3244 vd.

Ek, artık yalın olarak kullanılmasını yitirmiş olan bazı kökler ile kaynaşmış durumdadır:

añladuğlarına göre ol muhālefet Bārī Ta 'ālānuñ iznile olmışdur 99a/2144-2145, *ribāṭ beklemekdür* 130a/2823, *kulağ anuñ günāhı tağannī diñlemek* gibi 108a/2338-2339 vd.

1.2.2.7.1. {+IA-} Ekinin Çatı Ekleri ile Kaynaşması

Akalın'ın {+IA-} ekinin bazı adlara tek başına getirilemeyip çatı ekleriyle kullanılması konusundaki görüşü şudur: “*Bu tür kelimelerde geçişli fiillerin geçişsiz hāle getirilmesi durumu söz konusudur. Bu sebeple, ayrı ayrı +IAş-, +IAn- gibi addan fiil türeten ekler değil, +IA- ekinden sonra çatı eki getirilerek geçişsiz hāle getirilen fiiller olduğu kanaatindeyiz.*”⁶⁵⁷ Delice ise, kılış anlamı içeren adlardan eylem türetirken kılış tabanlı eylem kategorisini oluşturmak için {+IA-} birleşik ekinin, oluş anlamı içeren adlardan eylem türetirken de oluş tabanlı eylem kategorisini oluşturabilmek için {+IAş-} veya {+IAn-} birleşik eklerinin kullanıldığı ve bu birleşimlerin “*tekrar ayrımı mümkün olmayacak derecede kaynaşmış bir birleşik*” olduğu görüşünü savunur.⁶⁵⁸

Bu çalışmada tarafımızca birleşik olarak kabul edilen {+IA-} ekinin çatı ekleri ile kaynaştığı biçimler şu alt başlıklarda değerlendirilebilir:

⁶⁵⁷ Ş. Halük Akalın, “+IA- Ekinin Çatı Ekleriyle Kullanılışı Konusundaki Görüşler ve Ekin Yabancı Kaynaklı Kelimelere Getirilişi Üzerine”, *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı (22-23 Ekim 1993)*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 98.

⁶⁵⁸ H. İbrahim Delice, “Çatı Eklerinin Bilinmeyen Bir İşlevi”, *38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi) (10-15.09.2007, Ankara) - Bildiriler*, c. 1, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, 423-424; 426-432.

1.2.2.7.1.1. {+IA-}

{+IA-} eki, metinde yalın olarak kullanılmadığı *evlen-*, *hūylan-*, *kirlen-*, *kullan-* ve *nūrlan-* eylemlerinde dönüşlülük eki ile kalıplaşmış olarak kullanılmaktadır:

anda libās eskimek ve gövde kirlenmek ve karnı acıkmağ ve toymağ ve şuşamağ ve uyumağ ve ayakyoluna gitmek olmaz 86b/1864-1866, *en-Nūru öyle Allāh ki yeri ve gögi nūrlandırıcıdur* 8a/148-149, *mişāli helālden yemek ve içmek ve geymek ve kuşanmağ ve yatup ve uyumağ ve evlenmek* gibi 106a/2297-2298 vd.

1.2.2.7.1.2. {+laş-}

Ek, bir örnekte işteşlik eki ile kalıplaşmış durumdadır:

halāllaşmağ dahı naşīb olmasa 71b/1541-1544.

1.2.2.8. {+sA-}

Yalnızca *şuşa-* eyleminde kullanılan ek, “istemek, ihtiyaç” bildirir:

şuyı baldan tatlu ve sütden ağ ve kardan şovuk ve kaymağdan yumuşağ ve miskden koğulu olup andan bir kerre içen artık şuşamasa gerekdür 80a/1727-1730.

1.2.2.9. {+(ü)r-}

Daha çok tek heceli yansıma sözcüklerle kullanılır. Metindeki kullanımı seyrek-tir.

Geçişli eylem yapar:

anı Şūr üfürmege mü'ekkel kılmuşdur 43a/915-916.

Geçişsiz eylem türetir:

ma'nāsı belürsüz efsūn okuyup veyā okutdurmaya 82a/1768-1769.

1.2.2.10. {+XK-}

Metinde dudak uyumu sürecini tamamlayan eklerden biri olup geçişsiz eylemler yapar:

anda libās eskimek ve gövde kirlenmek ve karnı acıkmağ ve toymağ ve şuşamağ ve uyumağ ve ayakyoluna gitmek olmaz 86b/1864-1866, *ve baña zebānī melek gibi gözükme dimek bātıldır* 46a/976-977 vd.

1.2.3. Eylemden Ad Türetme Ekleri

1.2.3.1. Eylemsi Ekleri

1.2.3.1.1. Eylemlik Ekleri

Eylemin belirttiği oluşu gösterme işlevinde kullanılan ad özellikli eylemsi olan eylemlik, {-mAK}, {-mA} ve {-Xş} eklerinin getirilmesiyle oluştu. ⁶⁵⁹ Adların aldığı tüm ekleri alabilen eylemlikler, eylemler karşısında adlar gibi durumlara girebilir. ⁶⁶⁰

1.2.3.1.1.1. {-mAK+}

EAT'de en işlek eylemlik ekidir. Dönemde ekin genişletilmiş biçimi olarak aynı işlevde kullanılan {-mAKIİK} eki de ikinci derecede işlektir. ⁶⁶¹ {-mAK+} eki, TTMSM'de de en işlek eylemsi ekidir; ancak ekin genişletilmiş biçimi bulunmamaktadır.

eger günāhi var ise Bārī Ta'ālā-dan yarlığanmak isteye 164a/3573-3574, imdi ğıybet deyü iki kimseniñ ma'lūmı olan bir kimseniñ gücenecegi şey'i söylemege dirler 113a/2455-2457,

kaşdıla iki süre-nünj ara yerinde bir süre atlamak gerek bir rek'atda ve gerek ikinci rek'atda olsun 157a/3423-3425, kıyāmda okunan Kur'ānı rükū'da tamām itmek 156a/3393-3394 vd.

Ekin {+dUr} bildirme eki ile kullanıldığı bazı örnekler, söz diziminde yüklem konumunda yer alır:

biri kemmiyeten ol farza beñzeyen nāfile 'amelleri işlemekdür ve biri keyfiyyeten kul Bārī Ta'ālā-yı görür gibi 'ibādet itmekdür 137b/2993-2995, cum'a namāzını ve aña müte'allik olan 'ameli edā itdikden sonra oturmayup şer'e muvāfiķ vech üzre Bārī Ta'ālānuñ fażlını taleb idüp rızķını ara-maķdır 135a/2937-2940 vd.

Ekin bir örnekte kalıcı bir ad türettiği görülür:

şuyı baldan tatlu ve sütden aķ ve kardan şovuk ve kaymaķdan yumuşaķ ve miskden koķulu olup andan bir kerre içen artık şuşamasa gerekdür 80a/1727-1730.

⁶⁵⁹ Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, 2. Baskı, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2007, s. 98.

⁶⁶⁰ Eylemliklerin ad durum ekleri ile kullanılışı için bk. *Ad İşletme Ekleri: Durum Ekleri*.

⁶⁶¹ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 122.

1.2.3.1.1.2. {-mA}

EAT'de çok az kullanılan ek,⁶⁶² *TTMSM*'de işlek durumdadır ve daha çok teklik üçüncü kişi iyelik eki ile kullanılmaktadır.

mişâli üzerine Kur'ân inmesi ve mi'rāca gitmesi ve Ayı iki pāre itmesi ve mübārek parmakları arasından şular akitması ve hayvāncıklar ve ağaçlar ve taşlar ana söylemesi ve az ta'āmı çoğaltma-sı gibi 57b/1237-58a/1241, sebebine yapışma-nuñ fā'ide-si yokdur 36a/763 vd.

Ek, {-mAK+} eylemlik ekinde olduğu gibi, bir örnekte kalıcı ad türetme işlevindedir:

mübārek burunları çekme idi 57a/1219-1220.

1.2.3.1.1.3. {-(I)ş}

Türk dilindeki eylemlik ekleri arasında kalıcı ad türetmeye en elverişli ektir.⁶⁶³ Ek, metinde kullanıldığı tüm örneklerde kalıcı ad türetme işlevindedir. Bu durum, ekin oldukça elverişli olduğu söz konusu işlevinin metindeki işlerliğini göstermektedir.

cehennem üzerine kıldan ince ve kılıçdan keskin en aşağı uzunluğu üç biñ yıllık yol biñ yılı yokuş ve biñ yılı düz ve biñ yılı eniş şurāt köprüsi kurulsa gerekdür 82b/1783-83a/1787, mişâli namāz içinde libāsını silmek ve 'özürsiz bağdaş kırmak ve kendi için mahşūs mescidde namāz kıla-cağ yer hāzırlamak gibi 155b/3382-3385, namāzi fāsīd iden içinde olan okuyacak şeyleri yanlış okumak 34b/726-727 vd.

1.2.3.1.1.4. {-dık+} ~ {-dUK+}

Aslında işlek bir ortaç eki olup bazı örneklerde {-mA} eylemlik eki işlevinde kullanılmaktadır:

hamīrden kıl çıktığı gibi anlara ehl-i bida' ve firāk-ı dālle dirler 98a/2119-2120, şer 'ī dinildiginüñ aşlı Bārī Ta 'ālānuñ bir ismi Nāfi' ve bir ismi Dārdur 35a/744-35b/746 vd.

⁶⁶² Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 122.

⁶⁶³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 185-187.

1.2.3.1.2. Ortaç Ekleri

Eylemi, zamana bağlı olarak ön ad durumuna getiren eklerdir.⁶⁶⁴ Ortaç ekleri, ad işletme eklerinden çokluk, iyelik ve durum ekleri ile kullanılabilir.

1.2.3.1.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman Ortaç Eki

1.2.3.1.2.1.1. {-mİş}

Sekiz örnekte kullanılan ek, sürekli olarak düz ünlüdür:

bahāya kesilmiş cāriye-yi ve köle-yi halāş itmek için yardım iden kimseler 73a/1572-1574, İsrāfīl ‘aleyhi’s-selāmi dirildüp ol daḥı nidā idüp ey çürümiş kemükler ve ey taḡılmıṣ etler ve kıllar yerlü yerinüze gelüp cem‘ olup mābeyniñüzde cereyān iden hūkūkı Bārī Ta‘ālā icrā idüp kıṣāş itse gerekdür deyü nidā itse gerekdür 69a/1489-69b/1494 vd.

Ek, üç yerde geçen geçmiş sözcüğünde kalıcı ad türetme işlevindedir:

anunla geçmiş ve gele-cek-de olan şeyler bilinür 38b/814-815, geçmiş ve gelecegi ezelde ya ‘nī ısıcaklık ve şovukluk ve kuruluk ve yaşlık ve aydınlık ve karanlık yok iken Bārī Ta‘ālā cümle olup ve olacağı eşyayı ‘ilminde bildi ve taqdīr itdi 88b/1914-1917, geçmiş-lerine rahmet meskenlerini cennet eyle 172b/3756-3757.

Yukarıda da geçen şu tümcede {-up} ulaç ekinin öğrenilen geçmiş zaman ortaç eki işlevinde kullanıldığı söylenebilir: *geçmiş ve gele-cegi ezelde ya ‘nī ısıcaklık ve şovukluk ve kuruluk ve yaşlık ve aydınlık ve karanlık yok iken Bārī Ta‘ālā cümle olup ve olacağı eşyayı ‘ilminde bildi ve taqdīr itdi 88b/1914-1917.*

1.2.3.1.2.2. Görülen Geçmiş Zaman Ortaç Eki

{-dIK+} ~ {+dUK+}

Metinde dudak uyumu sürecinin başlarında bulunan ek, işlek olarak kullanılmaktadır:

imām olan kimse kaç rek‘at kıldığını şek eylese gözi kuyruğıla cemā‘ate bakup kıyāma kalkarsa kalkup ve oturursa oturmak 154a/3356-3359, mā-sivā‘u’llāhu ‘ālem

⁶⁶⁴ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 1992, s. 132-133 (“sıfat-fiil” maddesi).

dirler Bārī Ta'ālānuñ varlığına birligine bir şey'e **benzemedüğine** 'alāmet olduğıçun 20b/418-420 vd.

1.2.3.1.2.3. Gelecek Zaman Ortaç Ekleri

1.2.3.1.2.3.1. {-(y)AcAK+}

Metinde gelecek zaman ortaç eklerinden işlek olanıdır.

işleyecegi 'ameli bilmek gerek 110a/2386-2387, **mağallinde okunacak** Kur'ānı ve tesbīhātı ve tekbīrātı mağalli tamām olduğdan şonjra okumağ 156a/3394-3396, **ol gün ol kimseniñ birikmiş işleri perişān olup bitecek** hācetleri bitmez olur 162a/3534-162b/3536 vd.

Ek, üç örnekte kalıcı ad türetme işlevindedir:

anuñla geçmiş ve **gelecek-de** olan şeyler bilinür 38b/814-815, **fıkarā olan kimse-den ala-cağınu** te'hīr idüp belki ba'zısını bağışlayan kimseler 72b/1566-73a/1568, **geçmiş ve gelecegi** ezelde ya'nī ışıcaklık ve şovukluk ve kuruluk ve yaşlık ve aydınlık ve karanılık yok iken Bārī Ta'ālā cümle olup ve olacaq eşyāyı 'ilminde bildi ve tağdīr itdi 88b/1914-1917.

1.2.3.1.2.3.2. {-esi}

Bir örnekte kullanılan ek, kalıcı ad türetme işlevindedir:

ammā 'ivażeyn cins-i vāhid olduğda a'nī altun altuna ve gümüşi gümüşe değışdikde ziyāde-si ve noğşānu ve **veresisi** harām zīrā yeden biyed gerekdür 15b/308-311.

1.2.3.1.2.3.3. {-melü}

Özkan, EAT'de daha çok Azeri sahasında kullanılan ekin gelecek zaman ve li-yakat ifadesi taşıyan ön adlar türettiğini belirtmektedir: *gülüşmece nükteler* (= *gölünecek sözler*), *añmalu olam*, *gıtmelü olıcak*.⁶⁶⁵ Ek, Oğuz grubu Türk yazı dillerinden Azerbaycan Türkçesinde gelecek zaman ortacı olarak kullanılmaktadır: *ekilmeli yer*

⁶⁶⁵ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Genişletilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 151.

“ekilecek yer”, *oxunmalı kitab* “okunacak kitap”, *gülmeli söz* “gülünç söz”. Türkmen Türkçesinde ise gereklik ortacı biçimindedir: *geçmeli köpri* “geçilecek köprü”.⁶⁶⁶

Bir örnekte belirlenen ek, EAT’ye ait *aşmalı ol-*, *gitmeli ol-* örneklerinde olduğu gibi, birleşik eylem oluşturmada kullanılmaktadır.⁶⁶⁷

cemî’-i ehl-i îmân cennete gitmeli olcağ peygamberimiz Muhammed ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selām öñlerine düşüp cennetiñ sekiz kapısı açılıp Reyân adlu kapudan içerü girüp herkes begendükleri yere otursa-lar gerekdür 85b/1848-1852.

1.2.3.1.2.4. Geniş Zaman Ortaç Ekleri

1.2.3.1.2.4.1. {-(y)An}

Metinde en işlek olarak kullanılan geniş zaman ortaç ekidir.

er-Rahmānu öyle Allāh ki dünyāda rızka muhtāc olanlarıñ rızkını viricidür ke-reminden 2a/13-15, *fukarā olan kimse-den ala-cağını te’hîr idüp belki ba’zısını bağışlayan kimseler* 72b/1566-73a/1568, *kendi umûrınıñ haqqından gelmeyenlere yardım iden kimseler* 73b/1579-1580 vd.

1.2.3.1.2.4.2. {-(A/ü)r} ~ {-ir}

Metinde işlek olmayan eklerden biridir. Ekin düz ünlülü biçimi bulunmakla birlikte düz ünlülü tabanlardan sonra genelde ekin yuvarlak ünlülü biçimi kullanılır:

kimi göz açup yumunca ve kimi yıldırım gibi ve kimi eser yel gibi ve kimi uçar kuş gibi ve kimi segirdir at gibi ve kimi yürür at gibi ve kimi emekleyü emekleyü arkasında günāhı yüklenmiş ve kimi düşüp cehenneme girse-ler gerekdür 83a/1789-1793, *mişāli erler ve harîr ve bunlarıñ gayrı yerde sürinür libās geymek* 33b/704-705 vd.

1.2.3.1.3. Ulaç Ekleri

Tümcede eylemin belirteç görevinde kullanılmasını sağlayan eklerdir.⁶⁶⁸ Gülsevin, Türkiye Türkçesinde asıl ulaç eklerinin yanında aslında ulaç eki olmayan bazı eklerin başkaca bazı ek ve ilgeçlerle birleşmesi sonucu oluşan ve asıl ulaç eklerinin iş-

⁶⁶⁶ Ahmet Buran-Ercan Alkaya, *Çağdaş Türk Lehçeleri*, 9. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2013, s. 98, 143.

⁶⁶⁷ bk. *Birleşik Eylemler: Karmaşık Eylemler*.

⁶⁶⁸ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 1992, s. 179 (“zarf-fiil ekleri” maddesi).

levini karşılayan birleşik yapıların da bulunduğunu,⁶⁶⁹ EAT’de bu yapılarla birlikte tümcedeki başka öğelerle bir araya gelerek ulaç görevinde kullanılan zaman ve kip eklerinin de bulunduğunu (“*kaçan ... F-dI*” yapısının “... -dığında”, “... -ınca” anlamında kullanılması gibi) belirtmektedir.⁶⁷⁰ Ulaç ekleri, bu bölümde yapısı bakımından Gülsevin’in yöntemine göre bölümlenerek ele alınmakta olup birleşik ulaç eklerinden yalnızca “ek + ek(ler)” yapısında olanlar verilmektedir.

1.2.3.1.3.1. Zaman Bildiren Ulaç Ekleri

1.2.3.1.3.1.1. Asıl Ulaç Ekleri

1.2.3.1.3.1.1.1. {-(y)IcAK}

İşlek olarak kullanılan ulaç eklerinden biridir:

böyle olan zāt-ı şerīf Mekke-de anasından peygamber olduğu hâlde toğdı yigirmi beş yaşına giricek evlenüp Hadice anamuzu nikāh ile aldı 58a/1241-1243, eger gice kıalarsa ikide bir selām vire kılmağa başlayıcak tesbīh namāzı deyü niyyet idüp tekbir eyleye 165b/3603-3605 vd.

1.2.3.1.3.1.1.2. {-(y)XncA}

Metinde dudak uyumu sürecini tamamlamış olan eklerden biridir ve işlek olarak kullanılmaktadır:

öyle namāzınun vakti gün ortaya geldikten sonra her şey’in gölge-si fey’-i zevālden sonra iki kendi kadar olunca-dur 146a/3182-146b/3185, ta ‘ām yenmiş bulaşık kabı yaykamayınca melekler anı yalar dimek bāıldur 47b/1017-48a/1018 vd.

1.2.3.1.3.1.1.3. {-mAdAn}

ET’de {-mADI} ~ {-mADIn} biçimlerinde olan ek,⁶⁷¹ EAT’de {-mAdIn} biçimindedir.⁶⁷² Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’ne bakıldığında 16. yüzyılın başında ortaya çıktığı söylenebilecek {-mAdAn} biçiminin 16. ve 17. yüzyıllarda {-mAdIn} biçimi ile yan yana kullanıldığı görülür. Ancak 17. yüzyılın son çeyreğinde {-mAdAn} < {-mAdIn} değişmesinin ortaya çıktığı söylenebilir. Nitekim 18. yüzyıla ait metinlerde

⁶⁶⁹ Gürer Gülsevin, “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. II, S. 2, Şubat 2001, s. 125-144.

⁶⁷⁰ Aynı yazar, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 125.

⁶⁷¹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 87.

⁶⁷² Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 138.

ek genelde {-mAdAn} biçimindedir. Az sayıda görülen {-mAdIn} biçimi, bazı metinlerde eskicil biçim olarak bulunur.⁶⁷³

Metinde diğer asıl ulaç ekleri kadar işlek olmayan ek, {-mAdAn} biçiminde karşımıza çıkmaktadır:

*eger kılmayup yāḥud namāz ne idüğini **bilmeden** edā iderler ise sonra elbetde peşimān olurlar 145a/3156-3158, kimse-si olmayan mevtāya kefen şarmak için borc idüp **ödeyeme-den** ölen kimseler 71b/1538-1540 vd.*

1.2.3.1.3.1.1.4. {-alı}

Yalnızca bir örnekte geçmektedir:

*Bārī Ta 'ālā yüz biḡ yılda bir yıldız ḥalk ider biz **yaradılalı** yüz biḡ yıldız yaratdı 46b/995-47a/996.*

1.2.3.1.3.1.2. Birleşik Yapıdaki Ulaç Ekleri

1.2.3.1.3.1.2.1. {-dIKdA} ~ {-dUKdA}

Metinde dudak uyumu sürecini belirli ölçüde tamamlayan ve işlek olarak kullanılan eklerden biridir:

*kaçan tırāş olmaduğı vakitte uzunluğı mübārek kulaḳlarınınḡ yumuşağı berāberine inerdi ve **ṭaranıldıkda** omuzu berāberine inerdi 56b/1213-1215, rükū 'a ve secde-ye **egildükde** ve **toğruldukda** Allāhu ekber dimek 151a/3285-3286 vd.*

1.2.3.1.3.1.2.2. {-anda}

Oğuz grubu Türk yazı dillerinden Azerbaycan Türkçesi için ayırıcı özellikte bir ek olan {-AndA}, Türkmen Türkçesinde de görülmektedir.⁶⁷⁴ Belirlenebildiği kadarıyla Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinden *AK*'de ekin kullanıldığı bir örnek bulunmaktadır.⁶⁷⁵ *TTMSM*'de de tek örnekte görülür:

*zātıla kâ'im **olanda** a'yānda taḳsīm ḳabūl itmezse aḡa cüz'ün lā-yetecezzā ve cevher-i ferd dirler 22a/448-449.*

⁶⁷³ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 130-133.

⁶⁷⁴ Ayşe İlker, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiiil*, TDK Yayınları, Ankara, 1997, s. 153.

⁶⁷⁵ bk. Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 106.

1.2.3.1.3.1.2.3. {-mAzdAn}

{-mAdAn} işlevindedir:

kabûl olmasınınun şartı vücûd şihhatde olup hayâtdan ümîdi kesmezden evvel ola 39b/833-835, *maşşer yerinde her bir peygamberin bir havzı vardır cennete girmezden* evvel ümmetile andan içseler gerekdür 79b/1715-1717, ve dahı *kıyâmet kopmazdan* evvel *'alâmetler zühür itse gerekdür* 63b/1368-1369 vd.

1.2.3.1.3.1.2.4. {-meksiziñ}

Metinde bir örnekte kullanılmaktadır. Ekin /η/'li biçimde olması, müellifin ağız özelliğinin yazıya aktarılması olarak değerlendirilebilir:

el-Kerîmu öyle Allâh ki va 'dine vefâ idüp ve istemek-siziñ viricidür 5a/76-78.

1.2.3.1.3.2. Durum Bildiren Ulaş Ekleri

1.2.3.1.3.2.1. Asıl Ulaş Ekleri

1.2.3.1.3.2.1.1. {+(i)ken}

Ek eylem ile kullanılır. Damak uyumuna bağlı değildir:

eger içerse bismi'llâhi dimeye ve pāk deyü i'tikâd itmeye ve içerken libâsına tamlatmaya 132a/2874-2875, *mişâli Güneş toğarken ve batarken ve ortaya gelmiş iken* ve *hañib huñbe-de iken* namâz kılmak ve bayram günlerinde oruç tutmak gibi 103b/2248-104a/2250, *Tahıyyâtda otururken* ellerini uyluklarını üzerine komak 153b/3339-3340 vd.

1.2.3.1.3.2.1.2. {-(y)V}

Ek, metinde günümüzdeki işlevleri ile kullanılmaktadır. EAT'de tasvir eylemlerinin oluşturulmasında ÖTT'ye göre farklı ünlü tercihleri bulunmaktadır.⁶⁷⁶ Söz gelimi, EAT metinlerinde yeterlik eylemlerinin oluşturulmasında bazı eylemler sürekli olarak ekin aynı biçimi ile kullanılırken bazı eylemler ekin iki, hatta üç biçimi ile kullanılmaktadır.⁶⁷⁷ Ekin metindeki kullanımının ÖTT'ye oldukça yaklaştığı söylenebilir. {-(y)A}

⁶⁷⁶ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 130.

⁶⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Osman Yıldız, "Eski Anadolu Türkçesinde Yeterlik Fiillerinin Fonetik Durumu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 7/4, Fall 2012, s. 233-252.

ve {-I} ulaç eklerinin kullanımı ÖTT'deki kullanım ile aynıdır. Ancak birkaç sözcükte kullanılan {-yü} eki, kalıplaşmış yazımın etkisiyle farklı kullanımdadır.

Tasvir eylemleri oluşturmada:

{-(y)A}

bir kimse bir kimse-nüñ rızkını yeye-mez 102a/2212-2213, *iẓn-i 'ām olup herkes namāz kılmāğa vara-bile* 135a/2931-2932, *ol kabir cennet baqça-sı olup anuñla zevk ide-rek gelin güveygü uykusı gibi uyuya-çalur* 67b/1449-1451 vd.

{-i}

ol ecilden kişi hayırdan ve şerden her ne murād iderse Hālik dahı yaradı-virür eger dilerse 93a/2009-2011, *her bir kāfir itdügi-ni bulsa gerekdür ve mazlūmunñ haqqını zālīmden alvirse gerekdür* 71a/1528-1530.

{-yü}

imām olan kimse namāz cā'iz ola-caq kadar okuduqdan soñra yanılduqda cemā'at deyüvirsün deyü tekrār okumaq yāhud eglenmek 158a/3446-158b/3449.

İkilemeler kurmada:

{-a}

ehl-i cennet cennetde tura tura melek olurlar dimek bātıldur ve ehl-i cehennem cehennemde tura tura şeytān olurlar dimek bātıldur 47b/1008-1010.

{-yü}

kimi göz açup yumunca ve kimi yıldırım gibi ve kimi eser yel gibi ve kimi uçar kuş gibi ve kimi segirdir at gibi ve kimi yürür at gibi ve kimi emekleyü emekleyü arka-sında günāhı yüklenmiş ve kimi düşüp cehenneme girse-ler gerekdür 83a/1789-1793.

Kalıplaşmış olarak belirteçlerde:

{-e}

el-Mü'īdu öyle Allāh ki eşyānıñ halkını ma'dūm olduqdan soñra yine i'āde idicidür 6a/99-101, ve *gine* buyurdu 109b/2373-2374.

{-(y)ü}

lākin bu esmālar tekrār işidülse 'ulemāmuz raḥimehu'llāh bir ta 'zīm kifāyet ider deyü fetvā virdiler 9a/163-165, şonra girü Kudse inüp daḥı şabāḥ olmadan Mekke-ye geldi 59a/1262-1263.

Kalıplaşmış olarak ilgeçlerde:

{-e}

İmām Muḥammede göre deyin zımmete geçer bir şey'ih bahāsını kesüp aldıktan şonra şāhibini her ne ile rāzī kılursaḥ cā'izdür 29a/606-609, vācib şol şeydür ki āḥer ma'nāya ihtimāli olan delīl ile şābit ola 31a/653-654.

{-ı}

eger ol ismi Bārī Ta'ālā-dan ḡayrı kimseye ıtlāk itmezler ise ol daḥı esmādan olur 9b/179-180.

1.2.3.1.3.2.1.3. {-ArAK}

ET'de bulunmayan ek, EAT'de {-(y)UrAK} ~ {-(y)ArAK} biçimlerindedir.⁶⁷⁸ Dönemde, Gülsevin'in belirlediği {-(y)IrAK} biçimi de bulunur.⁶⁷⁹ Kartallıoğlu, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi için 16. ve 17. yüzyıllara ait bazı metinlerde {-(y)UrAK} ve {-(y)ArAK} biçimlerinin bir arada kullanıldığı, aşağı yukarı 17. yüzyılın sonlarında ise {-(y)UrAK} biçiminin yerini {-(y)ArAK} biçimine bıraktığı bilgisini verir.⁶⁸⁰ Kartallıoğlu'nun verdiği bilgiyi destekler nitelikte metinde {-ArAK} biçiminde kullanılan ekin örneği sınırlı sayıda:

maḥabbet deyü Bārī Ta'ālānuḥ emrini severek tutup nehyinden rāzī ola-raḥ kaçmaḡa dirler 37a/781-783, ribā yeyen kimselerin ḡarınları kubbe gibi olup yıķı-laraḥ maḥşer yerine gelse-ler gerekdür 77b/1676-78a/1678 vd.

⁶⁷⁸ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 137.

⁶⁷⁹ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 131.

⁶⁸⁰ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 479.

1.2.3.1.3.2.2. Birleşik Yapıdaki Ulaç Eki

1.2.3.1.3.2.2.1. {-dıkça} ~ {-dükçe}

Dudak uyumu sürecini büyük ölçüde tamamlamış olan ek, metinde pek işlek değildir:

eger dilerse irāde-i cüz`iyyeyi şarf itmedükçe kul elinden çıkan şeylerin hiçbirini halk itmez 89b/1930-1932, üst katından aşağı inmezler ve kâfirler gibi yandıķça derileri tāze-lenmez 78a/1683-1685 vd.

1.2.3.1.3.3. Şart Bildiren Ulaç Eki

Eklendiği eylemi asıl eyleme şart işlevi ile bağlar.

1.2.3.1.3.3.1. Asıl Ulaç Eki

1.2.3.1.3.3.1.1. {-sA}⁶⁸¹ + kişi eki

cümle dört yüz toksan altı hıfıza alsay dā`im / her işiñ āsān olurdu bunda anda yüzün ak 108b/2351-2353, eger insān hayrı kaşid itdikde yaradı-virmese ve şer murād itdikde yaradı-virmese `adālet bulunmayup bahīl olmak lāzım gelürdi 92b/2005-93a/2008, imām olan kimse kaç rek`at kıldığını şek eylese gözi kıyruğıla cemā`ate bakup kıyāma kalkarsa kalkup ve oturursa oturmak 154a/3356-3359 vd.

1.2.3.1.3.3.2. Birleşik Yapıdaki Ulaç Ekleri

1.2.3.1.3.3.2.1. {-(A/U)rsA} ~ {-irse} ~ {-ur ise}

`amelde kanķı mezhebde olursay uyduğuy imāma `ibādetde ve mu`āmelātda ve `ukūbātda tābi` olmakdur 137a/2981-2983, bu eylükden birini edā itdükden sonra ol kimseniñ başına kaķarsa itdügi `ameliñ ecrini kıldurur 113a/2448-2450, her kim ol ism-i şerīfi işidirse üzerine ta`zīm itmek lāzımdur 57b/1233-1234, ve daķı kerāmāt-ı evliyā haķdur eger toķuz şart bulunur ise 59b/1276-1277 vd.

1.2.3.1.3.3.2.2. {-(A/ü)rlArsA} ~ {-erler ise} ~ {-ürler ise}

yāħud maħlūkātdan her ne-yi görürlerse aña tapup bize fā`ide ve zarar anlardandır deyü i`tikād idüp hüsrānda kıldılar 96a/2080-2083, yāħud namāz ne idüğünü bilmeden edā iderler ise sonra elbetde peşimān olurlar 145a/3156-3158, bu zikir

⁶⁸¹ Ekin burada verilmesinin nedeni için bk. *İşletme Ekleri: İstek Kipi: {-sA}*.

olunan beş bölük t̄a'ife eger bu i'tikād üzre **ölürler ise** cehennemde ebedī qalurlar 96a/2083-96b/2085 vd.

1.2.3.1.3.3.2.3. {-dIsA} ~ {-dı ise}

meger Allāhu Ta'ālā mağfıret ide veyā şefā'at irişe peygamberlerden yā 'ulemādan yā şehīdlerden yā şālihlerden eger īmānıla **gıtdise** 84a/1812-1815, bu araya gelince 'alā kadri't-ṭāka melekler hakkında bilmesi lāzım olan mesā'il bir miqdār **taḳrīr olundu ise** ve yine ma'lūm ola ki anların hakkında lāyık olmayan ba'zı sözler daḥı taḥrīr ide-lüm 44b/946-950 vd.

1.2.3.1.3.3.2.4. {-dIIAr ise}

ammā 'örf-ü beled bu zikir olunan altı vechin ḡayrı her bir şehrin köyün ḡalkı ne şey üzerine 'örf **ıtdiler ise** aḡa i'tibār olunur 17a/343-346, herkes ne hey'et üzre **oldılar ise** yine o minvāl üzre a'zāları tamām çıplak kabirlerinden ḡalksa-lar gerekdür 69b/1498-70a/1501.

1.2.3.1.3.3.2.5. {-mAzsA} ~ {-maz ise}

eger Allāh-dan **ḡorḡmazsaḡ** ne işlersen işle 28a/583-584, eger **işdilmezse** diḡler gibi ṭurmak 149b/3250-3251, ey 'ammi tesbīḡ namāzını günde bir kerre **olmaz ise** haftada bir kerre **olmazsa** ayda bir kerre **olmaz ise** yılda bir kerre **olmazsa** 'ömürde bir kerre ḡıla-sın deyü işmarlamışdur 165a/3597-3600 vd.

1.2.3.1.3.3.2.6. {-mezler ise}

eger ol ismi Bārī Ta'ālā-dan ḡayrı kimseye **ıtlāḡ itmezler ise** ol daḥı esmādan olur 9b/179-180.

1.2.3.1.3.3.2.7. {-miş ise}

ammā ol sebepleri Faḡr-i 'Ālem **ḡaber virme-miş ise** aḡa yapışmak yā şirkdür yā siḡirdür 35b/749-751.

1.2.3.1.3.3.2.8. {-üpler ise}

ne ḡadar kelime-i tevḡīd ve kelime-i şehādet okuyup ve namāz ḡılup ve zekāt virüp ve oruç ṭutup ve **ḡacca gidüp-ler ise** de 'amelleri ḡabüle ḡeçmez 97b/2115-98a/2118.

1.2.3.1.3.4. Bağlama İşlevindeki Ulaş Eki

EAT'de {-(y)Up} ekinin yanında ekin genişletilmiş olan {-(y)UbAn} ve {-(y)UbAnIn} biçimleri de kullanılmaktadır.⁶⁸² Klasik Osmanlı Türkçesinde, 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde {-UbAn} biçiminin kullanımı sürmektedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerden yalnızca 1639 istinsah tarihli *Mir 'āt*'ta birkaç örnekte kullanılan {-UbAn} eki, bu tarihten sonra yazılan Arap harfli metinlerde yoktur. Yavuz Kartallıoğlu, 17. ve 18. yüzyıla ait çeviri yazılı metinlerde de bulunmayan ekin bu biçiminin 17. yüzyılın başında kullanımdan düşmüş olabileceğini belirtmektedir.⁶⁸³ Metinde ekin yalnızca {-(y)Up} biçimi kullanılmaktadır.

{-(y)Up} ~ {-ip}

Bir örnek dışında sürekli olarak ekin yuvarlak ünlülü biçimi kullanılmaktadır:

*cehennemden meleklerin çıkardığı ehl-i imānı cennetin kapısı önünde olan hālī yere **konup** aman üzerine şular **döküp** dirilse-ler gerekdir 85a/1838-1841, el-Vedūdu öyle Allāh ki kendüye itā'at iden kullarını **sevip** rāzī olucudur 5a/83-84, kırk yaşına giricek peygamberliği **āşikāre olup** İkrā' sūre-si **inüp** ve her gice iki rek'at namāz ve her ayda üç gün oruç kendine ve ümmetine farz oldı 58a/1248-58b/1251 vd.*

Sıralı tümcelerde ilk tümceyi son tümceye tarz ve sıra bildirerek tamamlayan kipler, bir ulaş eki gibi kullanılmaktadır. Karahan, {-dI} ekinin çeşitli dönemlere ait bazı metinlerde ve bazı Türkiye Türkçesi ağızlarında kişi eki almadan, kişi ve kip ifadesi taşımadan eklendiği sözcüğü ve söz öbeğini tümcenin yüklemine bağlayarak bir ulaş eki gibi kullanıldığını belirtir.⁶⁸⁴ Yıldız, bu durumun yalnızca {-dI} eki için değil bütün kipler için geçerli olduğunu, ayrıca ulaşların kişi eki alabildiğini söyleyerek kip ekleri ile ulaş eklerinin nöbetleşe kullanıldığı örnekleri verir.⁶⁸⁵

Metinde bu kullanımın bir örneği bulunmaktadır. Örnekte geniş zaman eki, {-(y)Up} ulaş eki işlevinde kullanılmaktadır:

⁶⁸² Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 133.

⁶⁸³ Yavuz Kartallıoğlu, *KOTESD*, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 427-428.

⁶⁸⁴ Leylâ Karahan, "Görülen Geçmiş Zaman Eki -dı/-di'nin Tarz ve Bağlama Fonksiyonlarına Dair", *Türk Kültürü Araştırmaları*, Prof. Dr. Muharrem Ergin'e Armağan, Yıl: XXVIII/1-2, 1990, Ankara, 1992, s. 336.

⁶⁸⁵ Osman Yıldız, *Cemālī-i Karamanī, Miftāhu'l-Ferec, I. Cilt (Dil Özellikleri)*, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Doktora Tezi, Malatya, 1992, s. 277-279.

ammā böyle itmeyüp şabāh yeri ağarincaya dek uyursa şeytān ol kimse-niñ kulağına tebevül idüp çıkar gider 162a/3531-3534.

Ek, bir örnekte {-mİş} ortaç eki işlevinde kullanılıyormuş gibi görünmektedir. Ancak bu durum yanlış bir kullanımdan kaynaklanıyor olabilir:

geçmişi ve gele-cegi ezelde ya 'nī ısıcaklık ve şovukluk ve kuruluk ve yaşlık ve aydınlık ve karanlılık yok iken Bārī Ta 'ālā cümle olup ve olacak eşyayı 'ilminde bildi ve takdīr itdi 88b/1914-1917.

1.2.3.2. Eylemden Ad Türeten Diğer Ekler

1.2.3.2.1. {-a}

Ön ad veya ad türeten ek, eylemin gösterdiği işten etkileneni veya bir işin sonucu olanı belirtir. Dört yerde geçen bir sözcükte görülür:

bir uzun āyet yā üc kışa āyet Fātiha-nıñ ardınca oğumağ 149a/3239-3240, mübārek boyları pek uzun ve pek kışa degil orta boyun kaba-cası idi 56b/1207-1209 vd.

1.2.3.2.2. {-(A)K+}

“Huy, tabiat, alışkanlık” bildirir:

cübün deyü ikdāmı lāzım olan yerde korkağ olmağa dirler 105b/2282-2283.

Kökteki anlama “yoğun biçimde uğramış sonuç” kavramı katar:

Hāzret-i Dāvūduñ elinde demir yumuşağ olması 62a/1336-62b/1337, *mübārek dişleri beyāz ve berrāğ ne pek şık ve ne bek seyrek dizilmiş* 57a/1224-1225 vd.

Araç gereç adları türetir:

etmek toymada ve şu kandırmada ve bıcağ kesme-de ve āteş yakma-da ve Güneş aydınlık idüp ve gice karanlılık itmede ve yaz günü ısıcağ ve kış günü şovuk itmede mü'essir ancağ Bārī Ta 'ālā-dur 23b/482-486, *ma'lüm ola ki her kişi aḥşam olup döşegine girüp uyuyıcağ şeytān anuñ üzerine üç düğüm düger* 161b/3522-162a/3525 vd.

Soyut ve somut adlar türetir:

kerāmāt şol şeydür ki her peygambere gere-gi gibi tābi' olan ümmetlerinüñ elinden şadır olur 62b/1342-1344, *mübārek alt dudağı ile çeñesi mābeyninde on altı yā on yedi yā on sekiz şa 'r-ı şerifi ağarmış idi* 57b/1227-1229 vd.

1.2.3.2.3. {-(a)z}

İki sözcükte belirlenebilen, işlek olmayan bir eylemden ad türetme ekidir:

Bārī Ta ‘ālānuḥ rāzī olmadığı sözden şakınmak 124a/2689-2690, *ekşeri nāsıḥ ĩmānı boğazu kemüğinden içerü geçme-mesi* 65a/1393-1394.

1.2.3.2.4. {-ğ}

ET’deki {-(I)G} ekinin /G/ sesi EAT’de eriyip yiterken tek ünlüden ibaret eylemler üzerinde saklanır.⁶⁸⁶ Ekin metinde üç yerde geçen bir sözcükte kullanıldığı görülür:

filān şey getürmek-de ve taķınmada ve bağlanmada meymenet vardır 26b/548-549 vd.

1.2.3.2.5. {-ğun} ~ {-kin}

İki örnekte belirlenebilen ek, bu örneklerin birinde dudak uyumuna bağlıdır.

Geçişli ve geçişsiz eylemlere gelerek eylemin gösterdiği işin tamamlanmış olduğunu bildirir:

eger şehvet ‘akıl üzre gālib olursa insānıla cin ḥayvāna mülḥak olup belki daḥı azğun olur 41a/874-876.

Eklendiği sözcüğe “yapabilirlik, olabilirlik” anlamı da katabilir:

cehennem üzerine kıldan ince ve kılıçdan keskin eḡ aṣağı uzunluğı üç biḡ yıllık yol biḡ yılı yokuş ve biḡ yılı düz ve biḡ yılı eniş şırāt köprüsi kurulsa gerekdür 82b/1783-83a/1787.

1.2.3.2.6. {-gü} ~ {-ķu}

Ünlüsü yuvarlak olan ek TTMSM’de yalnızca iki sözcükte kullanılmaktadır:

ol kabir cennet bakça-sı olup anuḡla zevķ ide-rek gelin güveygü uyķusu gibi uyuya-ķalur 67b/1449-1451.

⁶⁸⁶ Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 134.

1.2.3.2.7. {-I} ~ {-ıġ} ~ {-U}

Dudak uyumu sürecinde belirli bir aşamada bulunan ek, geçişli ve geçişli eylemlere gelebilir. Eylemin gösterdiği işin sonucu veya ürünü olan somut ve soyut adlar ve ön adlar türeten işlek bir ektir:

*bir melek vardır **yarusu** kar ve **yarusu** âteş dimek bâtıldur* 45a/964-45b/965, *öyle olsa **şayı** ile alup virmek cā`iz olur* 17a/339-340, *zīrā`azāblardan **korquyu** kesmek cā`iz degildür* 78b/1698-79a/1699 vd.

Metinde üç yerde geçen *yarlıġan-* eyleminde ET’de ekte bulunan /-G/ sesinin korunduġu görülür:

*hattā bir kişi ayakda iken okusa oturmada**n yarlıġanur*** 163b/3564-3565 vd.

1.2.3.2.8. {-(I)K+} ~ {-(U)K+}

Geçişli ve geçişsiz eylemlere gelebilir. Metinde dudak uyumu sürecini büyük ölçüde tamamlayan eklerden biridir.

Geçişsiz eylemlerin gösterdiği işin “yapılmış, bitmiş” olduğunu gösterir:

*namāz āhirinde **uyanık** olduġı hālide Tahıyyāt okuyacaġ kadar oturmaġdur* 148a/3227-148b/3228, *ta`ām yenmiş **bulaşıġ** kabı yaykamayınca melekler anı yalar dimek bâtıldur* 47b/1017-48a/1018 vd.

Geçişsiz eylemlerden “edilgen çatıda {-mİş} eki” işlevinde adlar ve ön adlar türetir:

*mübārek saçları pek kıvırcık ve pek **sölbük** degil aza-cık kıvırcıġa mā`il idi* 56b/1211-1213, *yāġud baġtım **açık** degil imiş* 26a/546-26b/547 vd.

Geçişli ve geçişsiz eylemlerden “yapılmış, tamamlanmış bir işin ürünü” olan adlar türetir:

*İmām A`zama göre bir **buçuġ** kendi kadar olunca-dur* 146b/3185-3186, *şarıġınuġ kolanı üzre secde itmek eger yerin pekligini duyarsa da* 158a/3438-3440 vd.

1.2.3.2.9. {-l}

Metinde yalnızca *dil* sözcüğünde kullanılan bir ektir:

dil ve *anun günāhi gıybet itmek gibi* 108a/2339-2340.

1.2.3.2.10. {-mUr}

Geçişsiz olan iki eyleme gelen, işlek olmayan bir ektir:

her bir dişi Uhud tağı kadar ola göde-leri yanıp kömür olduğda Bārī Ta'ālā tāze deriler bitürüp envā'idürlü şiddetile 'azāb itse gerekdür 84b/1822-1825, *şonra Bārī Ta'ālā insān menīsi gibi bir yağmur yağdırup anunla kabirlerde olan mevtāyı ve her bir cān şāhibi olan maḥlūkı ihyā itse gerekdür* 69a/1485-1488.

1.2.3.2.11. {-sU}

Yalnızca dört yerde geçen *yatsu* sözcüğünde görülür:

İmām A'zama göre ve yatsu namāzının vakti kızıllık batınca-dur 146b/3192-3193.

1.2.3.2.12. {-t}

Tek örneği bulunur:

'özürsüz boğazını ayırtlamak 155b/3385-3386.

1.2.3.2.13. {-UcI} ~ {-ucu} ~ {-(y)IcI}

Her türlü eyleme gelerek ad ve ön adlar türeten işlek bir ektir. Metinde ekin daha çok “Esmâ'ül-Hüsna”ların açıklanmasında, eylemin gösterdiği işi sürekli olarak yapma gösterme işlevinde kullanıldığı görülür. Dudak uyumunu sürecini belirli ölçüde tamamlayan ekin kök veya tabana yakın olan ilk ünlüsünün uyuma bağlanma oranı daha fazladır.

Eylemin gösterdiği işi sürekli olarak yapma bildirir:

el-Başīru öyle Allāh ki cemī'-i mevcūdātı görücidür 4a/54-55, *el-Vedūdu öyle Allāh ki kendüye itā'at iden kullarını sevip rāzī olucudur* 5a/83-84, *er-Ra'ūfu öyle Allāh ki envā'-i rahmetinün ziyāde-si ile kullarını esirgeyicidir* 7b/132-133 vd.

Eylemin gösterdiği işi bir özellik olarak taşıyan ad ve ön ad türetir:

*biri birini **kablayıcı** olduğu hâlde zikir olunan beş mahallî evveli sırdur 127b/2770-2771, **cân alıcı** melek gibi karşuma dikilme demek bātıldır 45b/975-46a/976.*

1.2.3.2.14. {-(X)m}

Geçişli ve geçişsiz eylemlerin gösterdiği iş ile ilgili hareket adı yapan bir ektir. Daha çok bir defada veya kısa sürede oluşan işleri gösterir. Ek, metindeki örneklerde dudak uyumuna bütünü ile bağlıdır:

*Güneş başlarına dört biñ **adım** miqdârı yâhud bir sürme-dân mîli kadar yakın gelüp derlese-ler gerekdür 70b/1513-1515, ikinci nişâb yigirmi mişkâl altundan **yarım** mişkâl 18a/369-370, **ölüm** didükleri şey çoç koyun şüretinde olup yukaru kaldırılıp cennet ve cehennem ehli anı gördükden sonra boğazlasa-lar gerekdür 88a/1906-88b/1908 vd.*

1.2.3.2.15. {-(X)n}

Geçişli ve geçişsiz eylemlerin gösterdiği işin sonucunu veya ürününü bildiren adlar ve seyrek olarak ön adlar türeten bir ek olup metindeki örneklerde dudak uyumuna bütünü ile bağlıdır:

*Deccâl zühür idüp Mekke ile Medîne-nün gayrı **bütün** dünyâyı kırk gün küfrile fesâda virmesi 66a/1417-1419, eger anı **burun** bilürse aña 'âlem-i revâyiñ dirler 22b/464, ol kabir cennet bakça-sı olup anuñla zevk ide-rek **gelin** güveygü uykusı gibi uyuya-çalur 67b/1449-1451.*

1.2.4. Eylemden Eylem Türetme Ekleri

1.2.4.1. Çatı Ekleri

1.2.4.1.1. Geçişli-Ettirgenlik Ekleri

Bu ekler geçişsiz eylemleri geçişli duruma, geçişli eylemleri ettirgen duruma getirir.

Türk dilinin tarihî dönemlerinden beri kullanılan çok sayıda geçişli-ettirgenlik eki bulunmaktadır. Tuna'nın bu eklerin hangi koşullarda hangi eyleme geleceğinin ku-

rallarını sıralı olarak belirlediği çalışması bulunmaktadır.⁶⁸⁷ ÖTT için verilen sıralı kurallar, EAT için de büyük ölçüde geçerlidir.⁶⁸⁸ Burada ekler Tuna'nın çalışmasındaki sıraya göre *TTMSM*'e uygulanacak, bu yolla ÖTT için verilen ve EAT için büyük ölçüde geçerli olan kuralların Klasik Osmanlı Türkçesine ait olan metinde geçerli olup olmadığı karşılaştırma yöntemi ile belirlenmiş olacaktır.⁶⁸⁹

I. Anlamına göre iki biçimli ettirgenler:

git-: (1) bir yerden başka bir yere geçmek, hareket etmek

gönder- 12a/231

(2) (bir şey) yok olmak, gözden kaybolmak

gider- 125b/2732

II. Biçimleri birbirinden farklı veya ilgileri açık olmayan köklerden yapılan ettirgenler:

git- 95b/2066 / *gönder-* 37b/789

gör- 46b/993 / *göster-* 112b/2439

götür- 24b/510 / *gönder-* 89a/1920

kal- 60b/1302 / *ko-* 26a/545

III. Değişmelikler

a. *k* → *dUr*: *kalç-* 163b/3565 / *kaldır-* 82b/1777 ~ *kaldu-* 130b/2834

n → *k*: *yan-* 78a/1684 / *yaç-* 23b/483

ul → *ar*: *kırtul-* 116b/2531 / *kırtar-* 110b/2396

b. *n* → *t*: *kuşan-* 105b/2291 / *kuşaT-* 77a/1655

öğren- 123b/2685 / *öğret-* 123b/2686

⁶⁸⁷ Osman Nedim Tuna, "Türkçede Transitive-Causative 'Geçişli-Ettirgen' Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXIV-XXV (1980-1986), 1986, s. 381-428.

⁶⁸⁸ bk. Gürer Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 138-140.

⁶⁸⁹ Bu bölümdeki ekler metindeki örneklere göre biçim birimi veya değişken biçim birimi olarak verilmektedir.

IV. Ekler

a. İşlek olmayanlar

1. **{-(D)-}**: *akıt-* 58a/1239 *eyT-* 1b/7
2. **{-Ar-}**: *çıkār-* 85a/1838 *gider-* 125b/2732
3. **{-ir-} ~ {-(U)r-}**: *artur-* 174b/3809 *bitür-* 73b/1583
devşir- 69b/1495 *geçir-* 7b/135
şavrul- 79a/1708 *toğur-* 42a/897
toyur- 23b/482

b. İşlek olanlar

1. **{-D-}**

Ünlü ile veya /r/ ve /l/ ünsüzlerinden biri ile kapanan çok heceli eylemlere getirilir.

Ünlü ile kapanan eylemlere:

<i>ağlaT-</i> 11b/223	<i>añlat-</i> 104b/2262
<i>çatlat-</i> 156b/3406	<i>döşet-</i> 134a/2919
<i>ezberlet-</i> 49a/1048	<i>kuşaT-</i> 77a/1655
<i>okut-</i> 36a/759	<i>tañlat-</i> 132a/2875
<i>uzat-</i> 158a/3445	<i>yüklet-</i> 71a/1532
<i>yürüT-</i> 2b/28	

/r/ ile kapanan eylemlere:

- segirT-* 83a/1790

/l/ ile kapanan eylemlere:

<i>çoğalt-</i> 58a/1241	<i>dirilt-</i> 62b/1339
<i>düzelt-</i> 154b/3366	<i>eksilt-</i> 79a/1703

2. {-dIr-} ~ {-dUr-}

Kalan eylemlere getirilir:

<i>bildir-</i> 10b/205	<i>çekdir-</i> 90a/1945
<i>dögüşdür-</i> 132b/2883	<i>endir-</i> 48b/1029 ~ <i>indür-</i> 160b/3492
<i>geydir-</i> 73b/1579	<i>gücendir-</i> 113a/2452
<i>güldür-</i> 11b/224	<i>işitdir-</i> 112b/2440
<i>ķandır-</i> 23b/482	<i>itdir-</i> 82a/1766 ~ <i>itdür-</i> 120b/2619
<i>ķavuşdur-</i> 161a/3505	<i>ķındır-</i> 73b/1588 ~ <i>ķındur-</i> 75a/1621
<i>ķızdır-</i> 77b/1672	<i>nūrlandır-</i> 8a/149
<i>okutdur-</i> 82a/1769	<i>öldür-</i> 34a/716
<i>söyündür-</i> 129a/2806	<i>ıoldur-</i> 66a/1415
<i>uydur-</i> 16b/333	<i>yağdır-</i> 90a/1945
<i>yapışdır-</i> 158a/3441	<i>yazdır-</i> 46b/988 ~ <i>yazdur-</i> 49b/1059
<i>yutdur-</i> 90a/1945	<i>yedir-</i> 113a/2448 ~ <i>yedür-</i> 74a/1595

Uygulamada, Tuna'nın verdiği sıralı kuralların, EAT için olduğu gibi, *TTMSM* için de büyük ölçüde geçerli olduğu görülmektedir.

Eklemeli bir dil olan Türk dilinde ettirgenlik doğal olarak daha çok ekler ile yapılmaktadır. Ancak eklerin yeterli olmadığı bazı durumlarda devreye sözcük bilimi ögeleri girer. Tuna'nın örneklerini verdiği II. ve III. maddeler bununla ilgilidir. Kerimoğlu, ekler aracılığıyla ettirgen yapılamayan birleşik eylemlerin de bu bölümde değerlendirilmesi gerektiği görüşündedir: *mahvol-* / *mahvet-*, *kaybol-* / *kaybet-* gibi. Bu ettirgenlik araçlarının yanı sıra birkaç çalışma dışında hiç değinilmeyen, bu yüzden örnekler verilirken tereddütlerin yaşanan bir ettirgenlik aracı daha bulunmaktadır. *Sağla-*, *neden/sebepl-*, *yol aç-* gibi eylemlerle kurulan söz dizimsel ettirgenliğe dikkat çeken

Kerimoğlu, söz diziminin çatı kategorisindeki öneminin dikkatle ele alınması gerektiğini belirtir.⁶⁹⁰

1.2.4.1.2. Edilgenlik Ekleri

1.2.4.1.2.1. {-I} ~ {-UI}

Asıl edilgenlik ekidir. Metindeki dudak uyumu sürecinde belirli bir aşamada bulunan eklerden biridir:

bu üç âyet zaleme ve fecere hakkında buyurulmuşdur 120a/2602-2603, *bu ümmetden olan etkîyâya ve şulehâya mertebelince minberler **kurulup** otursalar gerektür* 80b/1732-1734, *cehennemden bir pencere **açılup** ol kabriñ içi toptolu âteş olup Şür üfürilüp mahşere kalkıncaya dek 'azâb içinde kalması **hakdur*** 68b/1476-1479, *namâzı fâsid iden içinde olan okuyacak şeyleri **yanlıs** okumak* 34b/726-727 vd.

1.2.4.1.2.2. {-X}n-}

Aslında dönüşlülük eki olup ünlü ile veya /l/ ünsüzü ile kapanan eylemlerde edilgenlik işlevini üstlenebilmektedir.

Ünlü ile kapanan eylemlerde:

*câmi'lerde Kur'ân cehrile **okunması*** 64b/1381-1382, *ehl-i cennet tamâm girdikten sonra kapısı **kapanup** ebedî anda kalsalar gerektür* 88a/1904-1906, *el-Bâtinu öyle Allâh ki hafîdür künh-i zâtı **bilinmez*** 7a/121-122 vd.

/l/ ünsüzü ile kapanan eylemlerde:

*anlardan **alınan** kesb-i habîşdür* 30a/626, *öldükde meyyiti yaykanur ve kefen şarılır ve namâzı **kılınur** ve Müslimânlar kabrine konup **telkîn olunur*** 115b/2502-2504 vd.

1.2.4.1.2.3. {-Ø-}

Bazı örneklerde edilgenliğin sıfır biçim birimi ile karşılandığı görülür:

{-Ø-} = {-ıl-}: *anlar çokdur lâkin pek **şakınacak** câhil-likdür* 116a/2517.

⁶⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Caner Kerimoğlu, "Türkiye Türkçesinde Ettirgenlik", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 4/8, Fall 2009, s. 1734-1745.

{-Ø-} = {-(u)n-}: *dāri's-selāma da 'vet olan kimselerin on iki şifātını beyān ider 117a/2536-2537, lākin anlar vefāt itmegile peygamberlikden 'azil olmazlar 55a/1174-1175, ol muşibet söyünmek için okuyacak āyet-i kerīme budur ve okuyacak hadīs-i şerīf dahı budur 129b/2817, zīrā kıyāmet günü bir kimse-nün namāzı tamām gelse kuşūr 'aybınıñ 'afiv olmasına sebebdür 145a/3151-3152 vd.*

1.2.4.1.3. Dönüşlülük Ekleri

1.2.4.1.3.1. {-(X)n-}

Asıl dönüşlülük ekidir. Metinde dudak uyumu sürecini tamamlamış olan eklerden biridir.

bütün vücūd ve anuñ günāhi Qur'an okurken şalınmak gibi 108a/2344-2345, görünen şey her ne ise gerek zī-rūh ve gerek cemādāt elbetde bir haķīkati vardur 20b/422-423, Leyle-i Kadırde bulunan mü'minlere gelür 44a/934-935, yāhud filān şey getürmekde ve takınmada ve bağlanmada meymenet vardur işim rāst gelür ve hācetim kazā olur deyü i'tikād iderler 26b/548-550 vd.

Ek, bazı addan eylem türetme eklerinin yalın olarak kullanılmadığı bazı tabanlarda söz konusu ekler ile kaynaşmış yapıdadır:

1.2.4.1.3.1.1. {+An-}

Bārī Ta'ālādan utanmak 123a/2674, dīn 'ilmini öğrenmek 123b/2685, Mūsā 'aleyhi's-selāma inandık 94b/2045 vd.

1.2.4.1.3.1.2. {+lAn-}

anda libās eskimek ve gövde kirlenmek ve karnı acıkmaq ve toymak ve şuşamak ve uyumak ve ayakyoluna gitmek olmaz 86b/1864-1866, eziyyet iderse hıdmetinde kullanmak 113a/2451, yigirmi beş yaşına giricek evlenüp Hadīce anamuzı nikāh ile aldı 58a/1242-1244 vd.

1.2.4.1.3.2. {-(X)l-}

Aslında edilgenlik eki olup bazı örneklerde dönüşlülük işlevinde kullanılmaktadır. Ekin metinde dikkat çekici bir özelliği bulunmaktadır. Edilgenlik işlevinde kullanıldığında belirli bir düzeyde dudak uyumuna bağlı olan ek, dönüşlülük işlevinde kullanıldığı tüm örneklerde uyuma bütünüyle bağlıdır.

andan rûhlar çıkup **tağılup** her bir rûh kendi vücudunu bulup içine girse *gerekdür* 69b/1496-1498, *cehennemden meleklerin çıkardığı ehl-i imānı cennetin kapısı önünde olan hālī yere konup anuñ üzerine şular döküp **dirilse-ler gerekdür*** 85a/1838-1841, *şonra kâfirlere şuşuñ deyü hıtab olunup **dilleri tutulsa gerekdür*** 85a/1831-1823 vd.

1.2.4.1.3.3. {-Iş-}

Aslında işteşlik eki olup bazı örneklerde dönüşlülük işlevindedir:

*ağızda dil **dolaşa*** 49b/1052, *anuñ için ‘acabā mu‘allak mıdur deyü sebebine **yapışuruz*** 36b/769-770, *eger **karışursa** anlar dañı fāsıd olup ahlāk-ı zemīme olur* 106b/2309-2310 vd.

1.2.4.1.3.4. {-Ø-}

Bazı örneklerde dönüşlülüğün *sıfır biçim birimi* ile karşılandığı görülür:

{-Ø-} = {-un-}: *kâfirlerin yüzleri siyāh olup kıyāmetin şiddetini göricek bizi yerimizden kim kaldırdı deyü vā-veylā idüp yüzleri üstüne sürünerek maşşer yerine **cem‘ olsa-lar gerekdür*** 70a/1505-1508 vd.

1.2.4.1.4. İşteşlik Ekleri

1.2.4.1.4.1. {-(X)ş-}

Eylemin gösterdiği işin “karşılıklı” veya “birlikte” yapıldığını bildiren ek, metinde dudak uyumu sürecini tamamlamış olan eklerden biridir.

“Karşılıklılık” bildirir:

*a‘nī altun altuna ve gümüşi gümüşe **değişdikde** ziyāde-si ve noqşānı ve veresisi **harām*** 15b/309-310, *küffār ile ceng itmek kâfir üzerine şer‘e muvāfık sefer iktizā idüp **hamil** olunduğda kaçmayup **keenne-hu dīvār** gibi **turup** hevā ile sivā olmayup **dögüşmekdür*** 129b/2820-130a/2823 vd.

“Birliktelik” bildirir:

*peygamberimiz Muhammed ‘aleyhi‘ş-şalātu ve‘s-selām anda iken Bārī Ta‘ālā-yi mekāndan ve zamāndan ve cihetden ve şüretten ve şekilden ve rengden ve a‘zādan münezzeh olduğu hâlde görüp ve **söyleşüp** ve beş vakit namāz farz oldu* 58b/1257-59a/1262, *secde-ye inerken eteklerini **devşirmek*** 156b/3404 vd.

Ek, {+IA-} addan eylem türetme ekinin yalın olarak kullanılmadığı bir örnekte söz konusu ek ile kaynaşmış durumdadır:

1.2.4.1.4.1.1. {+laş-}

*bunların gayri nā-hak yere üzerinde hukūk olan kimse tā`ib müstağfir olup virecek nesne bulmasa **halāllaşmak** dağı naşīb olmasa 71b/1541-1544.*

1.2.4.1.4.2. {-Ø-}

Bir örnekte işteşliğin sıfır biçim birimi ile karşılandığı görülür:

şoş nefesde cān çekerken istikāmet şāhibi olan kimse-lere gelür 44a/939-940.

1.2.4.1.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması

Metinde en çok iki çatı eki üst üste kullanılmaktadır:

{-dır-}: {-dır-ıl-}: *kaldırıl-* 88a/1907

{-(i)l-}: {-(i)l-t-}: *dirilt-* 62b/1339, *eksilt-* 79a/1703

{-n-}: {-n-ıl-}: *dinil-* 14a/276, *taranıl-* 56b/1215

{+en-dir-}: *gücendir-* 113a/2452

{+lan-dir-}: *nürlandır-* 8a/149

{-t-}: {-t-dur-}: *okutdur-* 82a/1769

{(+a)-d-ıl-}: *yaradıl-* 40b/862

{-(X)ş-}: {-Xş-dUr-}: *döğüşdür-* 132b/2883, *karışdur-* 28b/599, *kaşudur-* 161a/3505, *yapışdır-* 158a/3441

{-ş-ir-}: *devşir-* 69b/1495

1.2.4.2. Eylemden Eylem Türeten Diğer Ekler

1.2.4.2.1. {-a-}

Dokuz yerde geçen bir eylemde kullanıldığı görülür:

*bu ma`küle `amel eger hulüş üzre olursa Şür üfrülüinceye dek ol kimseniş defteri **kapamaz** 130a/2826-2828, esnemek kıtında ağzını **kapamak** 153b/3343-3344 vd.*

1.2.4.2.2. {-i-} ~ {-ü-}

Bir eylemde ikili biçimde görülen bir ektir:

*erler ve harîr ve bunların gayrı yerde **sürinür** libās geymek 33b/704-705, kâfirlerin yüzleri siyâh olup kıyâmetin şiddetini göricek bizi yerimüzden kim kaldırdı deyü vâ-veylâ idüp yüzleri üstüne **sürünerek** mahşer yerine cem‘ olsa-lar gerekdür 70a/1505-1508.*

1.2.4.2.3. {-y-}

ET’de artık canlılığını yitirmiş olan {-d-} ekinin⁶⁹¹ akıcılaşmış biçimidir. Eklen-
diği kök ile kaynaşmış olan ekin “pekiştirme” işlevinde olduğu kabul edilmektedir.

*anunla zevk ide-rek gelin **güveygü** uykusı gibi uyuya-çalur 67b/1450-1451, âyetleri ve tesbîhleri parmaklarıyla **şaymak** 155a/3380-3381, karın **toyduktan** sonra ta‘âm yemek 34a/713-714, namâz kılariken ayak başdığı yer ile başın **koyacak** yeri pāk itmekdür 147a/3202-3203 vd.*

Türetme Eklerinin {Ø} ile Karşılanması

Bölümün başında da değindiğimiz gibi, Yıldız’ın belirlemelerine göre EAT’de *sıfır biçim birimi* ile kullanılan ekler, bütünüyle işletme ekleridir.⁶⁹² *TTMSM*’de de çoğunlukla işletme ekleri *sıfır biçim birimi* ile karşılanmaktadır. Ancak “Türetme Ekleri” başlığı altındaki bazı örneklerde görüldüğü gibi türetme ekleri de *sıfır biçim birimi* ile karşılanabilmektedir: {+II} ~ {+IU} (addan ad türetme eki), {+(X)ncI} (addan ad türetme eki), {-(I)l-} ~ {-Ul-} (eylemden eylem türetme eki = edilgenlik işlevinde), {-(X)n-} (eylemden eylem türetme eki = edilgenlik ve dönüşlülük işlevlerinde), {-(X)ş-} (eylemden eylem türetme eki). Bu durum, *TTMSM* açısından ayırıcı ve dikkat çekici bir özelliktir.

⁶⁹¹ A. von Gabain, *ETG* (Çeviren: Mehmet Akalın), 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 58.

⁶⁹² Osman Yıldız, “Yûsuf u Zelihâ Özelinde Eski Anadolu Türkçesinde Göstericisiz Ekler”, *Uluslararası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri (1-2 Aralık 2010)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013, s. 545-561.

2. SÖZCÜK TÜRLERİ

2.1. ADLAR

2.1.1. Ad İşletimi (bk. İŞLETME EKLERİ: Ad İşletme Ekleri)

2.1.2. Adlarda Tamlama

2.1.2.1. Belirtili Ad Tamlaması

2.1.2.1.1. Ad + Tamlayan eki ... Ad + İyelik eki

Belirtili ad tamlaması kurmak için kullanılan temel biçimdir. Tamlayan eki, iyelik eki almış sözcüklere gelirse tamlamaya daha kuvvetli bir belirlilik kazandırır.

Kök ve tabanlarda:

günāhiḡ çoḡluḡıçun rahmetden nā-ümiḡd olmayup ve ‘*ameliḡ çoḡluḡıçun* ‘azābdan ḡavflarını eksiltmeye-ler 79a/1702-1703, *şāliḡiḡ cāni* melekdür ve *fāsıḡıḡ cāni* şeyḡāndur demek bāḡıldur 45b/971-972, rızā deyü *Bārī Ta ‘ālānuḡ ḡükmüne* teslīm olmaḡa dirler 37a/784-785 vd.

İyelik eki almış sözcüklerde:

eḡ aḡaḡı bināsınuḡ bir kerpici altun ve bir kerpici gümüḡdür 86b/1869-1871, *şonra gelüp peyḡamberimizüḡ şeri‘atına tābi‘ olsa gerekdür* 56a/1198-1199, zīrā kıyāmet ḡüni bir kimse-nüḡ namāzı tamām gelse *ḡuḡūr ‘aybınuḡ ‘afıv olmasına* sebebdür 145a/3151-3152 vd.

Teklik ve çokluk birinci kişi adıları ile kurulan tamlamalarda tamlama eki olarak {+im} biçimi kullanılır:

ki tā ki benim üstāzım kıtında ‘*abd-u ḡāḡ olsun* 174a/3798, *şerriḡ ḡāliḡi bizim nefsimüzdür* deyü i ‘*tikād iderler* 26a/539-540.

2.1.2.1.2. Ad {+Ø} ... Ad + İyelik eki

Tamlayan ekinin *sıfır biçim birimi* ile karşılandığı bazı durumlarda da belirtili ad tamlaması kurulabilir. Bu tür belirtili ad tamlamalarının özellikleri şunlar olmalıdır:

Tamlayan ögesi iyelik eki almış olmalıdır:

mişāli Ḥāzret-i Mūsā-nuḡ 'aşāsı ejderhā olmasḯ 62a/1335-1336, neh-y-i münkeri taḡyire mu 'in olmaḡıla mü 'minüḡ kalbi tuz gibi erimesi 65a/1402-65b/1403 vd.

Tamlayan ögesi çokluk eki almış olmalıdır:

mişāli pādīşāhlar pādīşāhu yāḡud cömerd yāḡud efendi yāḡud ṭabīb yāḡud fakīḡ yāḡud zekī dimek 10a/188-190.

2.1.2.2. Belirtisiz Ad Tamlaması

Ad {+Ø} ... Ad + İyelik eki

eger kılmayup yāḡud namāz ne idüḡini bilmeden edā iderler ise sonra elbetde peşimān olurlar 145a/3156-3158, kulūblardan merḡamet kalkma-sḯ 65b/1405 vd.

Metinde belirlenen bir belirtisiz ad tamlamasında iyelik eki hem göstericili hem göstericisiz olarak (*sıfır biçim birimi ile*) kullanılmaktadır: *Mi 'rāc Gice-si 45b/968-969 ~ Mi 'rāc Gice{+Ø} 46b/992.*

2.1.3. Ad Türetme Yolları (bk. TÜRETME EKLERİ: Addan Ad Türetme Ekleri, Eylemden Ad Türetme Ekleri)

2.1.4. Adlarda Soru

{mI} soru eki/ilgeci ile yapılır:

imdi işleyecek 'ameli sağda-ki melek mi yazar yāḡud şolda-ki melek mi yazar mizānıḡ sağına mı konur yāḡud şoluna mı konur 111b/2414-2416, lākin Şālih 'aleyhi 's-selāmıḡ havzı var midur yoḡsa anuḡ havzı deve-si mi olsa gerekdür 79b/1718-1719.

2.2. ÖN ADLAR

Nitelendirme adları olan ön adlar, söz diziminde ancak bir adı nitelendirdiği durumda ön ad işlevini yüklenir.

2.2.1. Niteleme Ön Adları

Adların niteliğini bildiren ön adlardır:

anda olan hüriler ve 'avratlar ḡayızdān ve nifāsdañ ve kötü ḡüydāñ berilerdür 86b/1866-1868, güzel koḡulu şeylerden birini koḡmak 157a/3418-3419, lākin büyük

günāh olduğuna iştibāh yokdur 27a/566, 'özürsüz **küçük** uşağı yüklenüp kılmak 157b/3429 vd.

2.2.2. Belirtme Ön Adları

2.2.2.1. İşaret Ön Adları

Metinde *bu*, *şu*, *ol ~ o* ve *şol* işaret ön adları kullanılmaktadır. Bunlardan *bu* ve *ol ~ o* işaret ön adları sıkça kullanılmaktadır. *Şu* işaret ön adı, en az kullanılanıdır.

bu:

lākin bu esmālar tekrār işidülse 'ulemāmuz rahimehu'llāh bir ta zīm kifāyet ider deyü fetvā virdiler 9a/163-165, *lākin bu mes'ele İmām-ı A'zam vesā'ir 'ulemā kıtında eşaḥ kavil sünnet-dür* 160a/348-3485 vd.

şu:

niyyet itmek dil ile söylemek lāzım degil şu vaktiñ farzına deye 147b/3215-3216, *ve'l-ḥāşıl āyet-i kerīme ile yā ḥadīs-i şerīf ile şu günāhi işleyene bu güne 'azāb olunur deyü şābit oldısa āmennā* 78b/1689-1692 vd.

ol ~ o:

Metinde sık kullanılan bir işaret ön adıdır. Genellikle *ol* biçimi kullanılırken tek örnekte *o* biçiminin kullanıldığı görülür:

ol kabir yetmiş arşun miqdāri yāḥud göz ırımı kadar geniş olup ve cennetden bir pencere açılır 67b/1447-1449, *ol kelime-i tayyibe bunlardır* 167b/3651 vd.; *herkes ne hey'et üzre oldılar ise yine o minvāl üzre a'zāları tamām çıplak kabirlerinden kalksa-lar gerekdür* 69b/1498-70a/1501.

şol:

mişāli şol kimselerdür ki kendileri Müsülmān geçinür 114a/2470-2471, *vācib şol şeydür ki āḥer ma'nāya ihtimāli olan delīl ile şābit ola* 31a/653-654 vd.

2.2.2.2. Sayı Ön Adları

Türk dilinde sayıların kullanımı ilk olarak Köktürk karakterli metinlerde görülür. Bugün kullanılan sayı biçimleri EAT'ye dayanır. Ancak Kaymaz'ın verdiği bilgilere göre söz konusu döneme ait metinlerde günümüzde kullanılan biçimlerin yanında

ET'deki kullanımlarla aynı doğrultuda olan veya EAT'ye özgü olup günümüze kadar ulaşamayan çeşitli kullanımlar da bulunmaktadır.⁶⁹³

Nesneleri sayı bakımından belirten sayı ön adlarının metindeki kullanımları şöyledir:

2.2.2.2.1. Asıl Sayı Ön Adları

Metinde çok sayıda asıl sayı ön adı kullanılmaktadır:

bir yıl 18a/367, *iki bölüm* 20b/424, *üç gün* 58b/1250, *dört şaf* 87b/1889, *beş zarf* 127b/2769, *altı mü'menin bih* 128a/2785-2786, *yedi a'zâ* 151b/3297, *sekiz vecih* 17b/350, *toğuz yardımcı* 25a/518, *on şuhuf* 51b/1103, *yigirmi İhlâş* 163a/3553, *otuz İhlâş* 163a/3555, *kırk koyun* 18a/370, *elli şuhuf* 51b/1103, *altmış (âfât-ı yed)* 108a/2347, *yetmiş arşun* 67b/1447, *toğsan (âfât)* 108b/2351, *biş yıl* 82b/1786, *yüz biş yılda* 46b/995.

Birleşik yapıdaki sayı ön adları için bazı örnekler şunlardır:

on altı farz 145a/3159, *yigirmi yedi sünnet* 145a/3160, *elli altı (âfât)* 108b/2350, *altmış üç yaş* 59a/1265, *yüz yigirmi yıl* 67a/1438-1439, *iki yüz dirhem* 18a/368, *üç yüz tesbîh* 166b/3629, *üç yüz toğsan altı kadar müfsid* 145b/3172-146a/3173, *dört yüz toğsan altı günâh* 117b/2556-118a/2557, *toğuz yüz yedi âfât-ı yed* 108a/2348-2349, *biş dört yüz şahâbî* 61a/1313-1314, *dört biş adım* 70b/1514, *yüz on dört biş şahâbî* 61b/1315-1316 vd.

2.2.2.2.2. Sıra Sayı Ön Adları

Asıl sayı ön adları gibi sıra sayı ön adları da sıkça görülür. *Bir* ile *yetmiş yedi* sayısı arasındaki tüm sayılar sıra sayı ön adı olarak geçmektedir. Bunlardan *evveli* ~ *evvelki* biçimleri alıntı bir sözcüğe Türkçe eklerin getirilmesi ile oluşturulur:

evveli 43a/910 ~ *evvelki* 43b/925 “birinci”, *ikinci* 9a/168, *üçüncü* 9a/169, *dördüncü* 14b/283, *beşinci* 14b/286, *altıncı* 14b/288, *yedinci* 14b/292, *sekizinci* 15a/299, *toğuzuncu* 26a/543, *onuncu* 44a/940, *yigirmi beşinci* 74a/1596, *otuz üçüncü* 74b/1610, *kırkıncı* 75b/1623, *elli ikinci* 76b/1644, *altmışıncı* 124b/2710, *yetmiş yedinci* 125b/2730-2731 vd.

⁶⁹³ Ayrıntılı bilgi için bk. Zeki Kaymaz, “Eski Anadolu Türkçesinde Sayı Adları ve Kullanılışları”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1991, 1994, s. 9-17.

Bir örnekte *birinci* sıra sayı ön adının *sıfır biçim birimi* ile karşılandığı görülür:

*kaşdıla iki sūre-nūñ ara yerinde bir sūre atlamak gerek **bir[+Ø]** rek'atda ve gerek ikinci rek'atda olsun* 157a/3423-3425.

2.2.2.2.3. Kesir Sayı Ön Adları

Tam sayıların bir parçasını bildirir. Metinde, bütünü bildiren sayıdan sonra {+dA} ekinin getirilmesi ile oluşturulan yapının belirlenebilen iki örneği bulunmaktadır:

*Ādem 'aleyhi's-selāma emir olunup evlādını ayır **biñde birini** cennete bākīsini cehenneme dinilse gerekdür* 81b/1757-1759, *yerde biten dāne-leriñ ve mīve-leriñ **onda birini** almak* 17b/355-356.

Metinde “yarı, ikide bir” kesrini göstermek üzere bağımsız bir sözcük de kullanılmaktadır:

*ikinci nişāb yigirmi mişkāl altundan **yarım** mişkāl* 18a/369-370.

2.2.2.2.4. Üleştirme Sayı Ön Adları

Bölme, paylaşırma, dağıtma belirten üleştirme ön adlarının *TTMSM*'deki örnekleri şunlardır:

***birer** uzun āyet* 148a/3224, ***ikşer** rek'at* 148a/3224, ***üçer** kışa āyet* 148a/3224-3225, ***dörder** kanat* 40b/863, ***otuz üçer** (yaş)* 85b/1844-1845, ***yedişer** arşun* 85b/1844, ***altmışar** arşun* 85b/1843, ***yetmişer biñ** (kimse)* 81b/1764.

Sayı ön adları ile ilgili örneklere göre metindeki sayı biçimlerinin EAT'ye özgü kullanımlar dışında- genel olarak EAT'deki kullanımlara dayandığı ve bu kullanımların günümüzde de büyük ölçüde sürdürüldüğü söylenebilir.

2.2.2.3. Belirsizlik Ön Adları

Metinde çeşitli belirsizlik ön adları kullanılır. Bazıları şunlardır:

*anlara **hiçbir** şey hā'il olmaz* 41a/866-867, ***birkaç** günden sonra altun almak* 16a/316, ***bir** şey bey' olundukda yā şatana veyā alana veyā şatılan şey'e menfa'at kavil itmek* 19b/394-396, *bundan sonra yüz yigirmi yıl kadar **bütün** dünyā kāfir-istān olması hağdur* 67a/1438-1439, *el-Bāsıtu öyle Allāh ki **ba'zı** kullarına rızkı bol idicidür* 3b/45-46, *el-Ḳahhāru öyle Allāh ki **kamu** eşyāyı ḳahır itmege güci yetücidür* 3a/37-38, ***fülān***

şey uğursuzdur fülân şey uğurludur 26b/547-548, *her* hâlinde şâdiğ olan tâcirler 74a/1598-1599, *kitâbî cümle* kitâblardan efdaldür 55b/1185, *zîrâ* bunlar **başka** mezheb sayılmaz 99b/2156-2157 vd.

Şu örnekte farklı bir kullanım bulunmaktadır: *ammâ bunun keyfiyyetinde bir iki kaç dürlü rivāyet vardır* 162b/3541-3542.

2.2.2.4. Soru Ön Adları

Metinde soru ön adı olarak *kaç*, *kanķı* ve *ne* sözcükleri kullanılmaktadır:

gerçi bu hadîs-i şerîf içinde kanķı şalavâtdur ma'lûm olmadı 163b/3560-3561, *imâm olan kimse kaç rek'at kıldığını şek eylese gözi kıyruğıla cem'ate bakıp kıyâma kalkarsa kalkıp ve oturursa oturmak* 154a/3356-3359, *ne 'amel itdiñ* 80b/1742.

2.2.3. Ön Adlarda İşlevler

2.2.3.1. Karşılaştırma ve Derecelendirme İşlevi

2.2.3.1.1. Eşitlik Derecesi

Ön adlardaki eşitlik derecesi, *gibi* ve *kadâr* ilgeçleri ile karşılanır:

herkes ezberinde olan Kur'an âyetinin şayısı kadâr köşklere çık-sa-lar gerekdür 86a/1855-1857, *şonra Bārī Ta'ālā insân menîsi gibi bir yağmur yağdırup anuñla kabirlerde olan mevtâyı ve her bir cān şāhibi olan maħlūkı ihyā itse gerekdür* 69a/1485-1488 vd.

2.2.3.1.2. Üstünlük (Karşılaştırma) Derecesi

Metinde bu işlevin yalnızca *daħı* sözcüğü ile karşılandığı örnekler bulunmaktadır:

daħı yukaru aħfāya geçer 127b/2775-2776, *eger şehvet 'aķıl üzre gālib olursa insānıla cin hayvāna mülħaķ olup belki daħı azğun olur* 41a/874-876, *ikşer ve üçer ve dörder kanat şāhibleridür daħı ziyāde olmaķ mümkin-dür* 40b/863-864, *seferlerin şid-deti daħı ziyāde olup anı mühim görüp sa'y-i belīg eyledi* 50a/1062-1063 vd.

2.2.3.1.3. Aşırılık Derecesi

pek ulu sa'ādetdür 130a/2829, *ve daħı kerāmete beñzeyen ħāriķi'l-ūde şey sekizdür* 62a/1329-1330 vd.

2.2.3.1.4. En Üstünlük Derecesi

Ön addaki niteliğin en üst derecesini gösteren bu işlev, *eη* belirteci ile yapılır:

eη üst katına *īmānı* olan *güneh-kārlar girüp āteş anları hāşlayup ölse-ler* gerekdür 84b/1825-1827, *maḥşer yerinde eη* evvel *İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām hulle geyüp* sonra *bizim peygamberimiz Muhammed ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām* geyse gerekdür 72a/1548-1550 vd.

2.2.3.2. Küçültme İşlevi

Metinde {+acıķ} eki ile genişletilen iki örnekte görülür:

anlara ağızı tara-cıķ küp içinde ‘azāb olsa gerekdür 68a/1466-1467, *mübārek yüzleri degirmi olup aza-cıķ uzunluğa mā`il idi* 57a/1220-1221.

2.2.3.3. Pekiştirme İşlevi

Bir niteleme ön adının ünlü ile biten ilk hecenin sonuna /m/, /p/, /r/, /s/ ünsüzlerinden biri getirilerek oluşturulan hece, ön adın başına eklenerek pekiştirme ön adları elde edilir.⁶⁹⁴ Metinde bir örneği bulunmaktadır:

cehennemden bir pencere açılıp ol kabriη içi toptolu āteş olup Şūr üfürülüp maḥşere *kalıncaya dek ‘azāb içinde kalması ḥaķdur* 68b/1476-1479.

2.3. ADILLAR

Adıllar, nesnelere temsil ve işaret yolu ile karşılayan sözcüklerdir.⁶⁹⁵ Adılları diğer sözcük türlerinden ayıran en belirgin özellikler adılardan hemen hemen hiç türetme yapılamaması ve adıl işletiminde kökün değişmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁹⁶ Aşağıdaki tablolarda metinde geçen adılların durum ekleri ve tamlayan eki ile kullanımları yer almaktadır. Metinde kullanımı bulunmayan biçimler (*) işareti ile gösterilmektedir.

2.3.1. Kişi Adılları

Kişi adlarının yerini geçici olarak tutan adıllardır. Metinde geçen kişi adlarının durum ekleri ile kullanımı şöyledir:

⁶⁹⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s. 348.

⁶⁹⁵ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 262.

⁶⁹⁶ Mecdut Mansuroğlu, “Türkçede Zamir Çekimi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, III, 1949, s. 508.

Durum	Teklik			Çokluk		
	1. Kişi	2. Kişi	3. Kişi	1. Kişi	2. Kişi	3. Kişi
Yalın	<i>ben</i> 90a/1951	<i>sen</i> 132b/2882	<i>ol</i> 49a/1047 ~ <i>o</i> 25b/533	<i>biz</i> 36b/768	*	<i>anlar</i> 94b/2043
Belirtme	*	<i>seni</i> 137b/2996	<i>anı</i> 43a/910	<i>bizi</i> 26a/545	*	<i>anları</i> 46a/980
Yönelme	<i>başa</i> 27a/560	<i>saşa</i> 96a/1948	<i>aşa</i> 53b/1140	<i>bize</i> 25a/521	<i>size</i> 130b/2833	<i>anlara</i> 41a/866
Bulunma	*	<i>sende</i> 121b/2642	*	*	*	*
Ayrılma	*	<i>senden</i> 174a/3797	<i>andan</i> 8a/147	*	*	<i>anlardan</i> 11a/209
Araç	*	*	*	*	*	*
Eşitlik	*	*	*	*	*	*

Tablo-11: Kişi Adıllarının Durum Ekleri ile Kullanımı

{(+y)IIA} eklettik biçimindeki ilgeç, adıllarla kullanımında tamlayan eki ile kılıplaşmış durumdadır.

Kişi adıllarının tamlayan eki ile kullanımını ise şöyledir:

Teklik			Çokluk		
1. Kişi	2. Kişi	3. Kişi	1. kişi	2. Kişi	3. Kişi
<i>benim</i> 174a/3798	*	<i>anuy</i> 139a/3025 ~ <i>anuy</i> 4a/55	<i>bizim</i> 26a/539	*	<i>anlarıy</i> 21a/435 ~ <i>anlarıy</i> 92a/1989

Tablo-12: Kişi Adıllarının Tamlayan Eki ile Kullanımı

2.3.2. İşaret Adılları

Metinde geçen işaret adıllarının durum ekleri ile kullanımı şöyledir:

Durum	Teklik				Çokluk		
	Bu	Şu**	Şol**	Ol***	Bunlar	Şunlar	Anlar
Yalın	<i>bu</i> 24a/502	*	*	<i>ol</i> 9b/180	<i>bunlar</i> 23a/471	*	<i>anlar</i> 10a/194
Belirtme	<i>bunu</i> 163b/3563	*	*	<i>anı</i> 22b/459	<i>bunları</i> 145b/3167	*	<i>anları</i> 35a/736
Yönelme	*	*	*	<i>aya</i> 11b/218	<i>bunlara</i> 23a/471	<i>size</i> 130b/2833	<i>anlara</i> 21b/438
Bulunma	<i>bunda</i> 108b/2353	*	*	<i>anda</i> 53b/1141	*	*	*
Ayrılma	<i>bundan</i> 1b/5	*	*	<i>andan</i> 79b/1717	<i>bunlardan</i> 106a/2301	*	<i>anlardan</i> 30a/626
Araç	*	*	*	<i>anıyla</i> 107a/2319 ~ <i>anıyla</i> 38a/808	*	*	*
Eşitlik	*	*	*	*	*	*	*

Tablo-13: İşaret Adıllarının Durum Ekleri ile Kullanımı

** *Şu* ve *şol* sözcükleri, metinde yalnızca işaret ön adları olarak kullanılmaktadır.

*** *Ol* adılı, kişi adılı olarak *o* biçiminde de kullanılır. Ancak işaret adılı olarak yalnızca *ol* biçimi ile kullanılmaktadır.

İşaret adıllarının tamlayan eki ile kullanımı ise şöyledir:

Teklik			Çokluk		
Bu	Şu	Ol	Bunlar	Şunlar	Anlar
<i>bunuş</i> 16b/330	*	<i>anış</i> 108a/2337	<i>bunlarış</i> 10a/185 ~ <i>bunlarış</i> 71b/1541	*	<i>anlarış</i> 121a/2633

Tablo-14: İşaret Adıllarının Tamlayan Eki ile Kullanımı

2.3.3. Dönüslülük Adılı

Metinde dönüslülük adılı olarak *kendi ~ kendü* sözcükleri kullanılmaktadır. Örneklere göre bu sözcüklerin durum ekleri ile kullanımı şöyledir:

Durum	Teklik			Çokluk		
	1. Kişi	2. Kişi	3. Kişi	1. Kişi	2. Kişi	3. Kişi
Yalın	*	*	<i>kendi</i> 8b/155 ~ <i>kendü</i> 6a/106 ~ <i>kendüsi</i> 49b/1059	*	*	<i>kendileri</i> 114a/2471
Belirtme	<i>kendimi</i> 91a/1969	*	<i>kendini</i> 77b/1671	*	*	*
Yönelme	*	*	<i>kendine</i> 46b/988 ~ <i>kendüye</i> 5a/83	*	*	*
Bulunma	*	*	*	*	*	*
Ayrılma	*	*	<i>kendinden</i> 112b/2442 ~ <i>kendüden</i> 40a/848	*	*	<i>kendülerden</i> 76a/1635
Araç	*	*	<i>kendile</i> 141b/3080	*	*	*
Eşitlik	*	*	*	*	*	*

Tablo-15: Dönüslülük Adılıının Durum Ekleri ile Kullanımı

Dönüslülük adılıının tamlayan eki ile kullanımı ise şöyledir:

Teklik			Çokluk		
1. Kişi	2. Kişi	3. Kişi	1. kişi	2. Kişi	3. Kişi
*	*	<i>kendinün</i> 14a/280	*	*	<i>kendülerinün</i> 8a/150

Tablo-16: Dönüslülük Adılıının Tamlayan Eki ile Kullanımı

Adılların durum ekleri ve tamlayan eki ile kullanımı, ÖTT'dekinden çok farklı değildir. Kişi ve işaret adıllarının teklik ve çokluk üçüncü kişilerinde kökte görülen değişmeler, dönüslülük adılıında bazı örneklerde /n/ sesinin kullanılmaması bazı farklılıklar olarak göze çarpmaktadır.

2.3.4. Belirsizlik Adılları

Metinde kullanılan belirsizlik adıllarından bazıları şunlardır:

cümle-si yüz dördür 48a/1026, *her biri* gerçek söyledi *aşlā yalanı yok* 55a/1176-1177, *her kaçışına tābi* 'olsa bir kişi cā'izdür 99a/2146-2147, *herkes günāhına göre kimi* topuğuna ve *kimi* dizine ve *kimi* boğazına dek der içinde batsalar gerektür 70b/1516-1517, *her kim* ol ism-i şerīfi işdirse üzerine ta'zīm itmek lāzımdur 57b/1233-1234, *şahābīniş kamusından Hudā rāzī* ola her dem 174a/3795, *yaradılmışlar içinde andan efdal hiç kimse yokdur* 56a/1195 vd.

2.3.5. Soru Adılları

Metinde soru adılı olarak *kim* ve *ne* sözcükleri ile bunların türevleri ile kullanılmaktadır:

anlar kime indügi ittifākīdür 48a/1027, *bizi yerimüzden kim* kaldırdı deyü vā-veylā idüp yüzleri üstüne sürünerek mahşer yerine cem' olsa-lar gerektür 70a/1506-1508, *evvelki ne* bildiñ ve *ne* 'amel itdiñ ikinci 'ömriñi *nere-ye* şarf itdiñ üçüncü vücūdunu *nere-ye* ifnā itdiñ dördüncü *nere-den* kazandıñ ve *nere-ye* harc itdiñ deyü su'āl itse gerektür 80b/1741-81a/1745 vd.

2.4. BELİRTEÇLER

Yer, zaman, durum ve miktar adları olan belirteçler, eylemleri nitelendirme işlevindedir. Belirteçler şöyle bölümlendirilebilir:

2.4.1. Zaman Belirteçleri

2.4.1.1. Zaman Adlarının Belirteç Olarak Kullanılışı

ammā ta'īl idüp Bārī Ta'ālā ezelde cümle şey'i halk itdi *şimdi* boş turur demek *bāñıldur* 11b/224-226, *eger ahşam* dañı okurlarsa menfa'at-i keşire bulurlar deyü *tenbīh* eyledi 167a/3641-3642, *eger gice* kıllarsa ikide bir selām vire kıllmağa başlayacak *tesbīh* namāzı deyü niyyet idüp *tekbīr* eyleye 165b/3603-3605 vd.

2.4.1.2. İlgeç Öbeği Yapısında Olan Belirteçler

bayram gice-leri şabāh yeri ağardıñdan sonra namāz kılla-cağ kimse-lere muşallā-ya çıkıñ deyü gelür 44a/936-938, ve dañı *kıyūmet kopmazdan evvel* 'alāmetler *zuhūr* itse gerektür 63b/1368-1369 vd.

2.4.1.3. Adlardan Durum Ekleri ile Türetilen Belirteçler

*ey 'ammi tesbîh namâzını **günde** bir kerre olmaz ise **hafta-da** bir kerre olmazsa **ayda** bir kerre olmaz ise **yılda** bir kerre olmazsa 'ömürde bir kerre kıla-sın deyü ısmarlamışdur 165a/3597-3600, **gice-de** ve **gündüzde** peygamberimiz Muhammed 'aleyhi 'ş-şalātu ve 's-selām üzerine şalavāt-ı şerîfi çok getüren kimseler 75a/1614-1616 vd.*

2.4.1.4. Zaman Bildiren Ulaç Yapısında Olan Belirteçler

*biz **yaradılalı** yüz biñ yıldız yaratdı 46b/995-47a/996, sonra lā ilāhe deyü med ıderken lāma **gelince** şehādet parmağını kaldıra illa 'llāh **diyicek** indüre 160a/3490-160b/3492 vd.*

2.4.1.5. Alıntı Olan Zaman Belirteçleri

*binā-yi 'ömri dünyāda **hemîşe** bir murād olsun 175a/3812, Dābbetü 'l-Arz çıkup **evvel** şeytānı katil idüp sonra cennetlik ve cehennemlik olan insānı ayırması 66a/1424-66b/1425, günāhı miqdārı yā eksik yanup elbetde çıkup cennete girüp ve anda **ebedî** kalur 115b/2512-116a/2514, zīrā **her ān** ve **her sâ'at** iş işler bā-ħuşuş üç bölük işi işler **dā'im** işleme-de-dir 11b/226-12a/228 vd.*

2.4.2. Yer ve Yön Belirteçleri

*'Azrā'il 'aleyhi 's-selām bir 'Arab şüretinde kapuya gelüp **içerü** girmege izin istedi demek bātıldur 47a/1006-47b/1008, mişāli ħñ-i ħarbde üç kâfire yā daħı ziyāde-ye **karşu** varmak gibi 105a/2281-105b/2282, rükū 'da iken başın **yukaru** ve **aşağı** tutmak 155b/3390-3391 vd.*

2.4.3. Nitelik ve Durum Belirteçleri

Tarz bildiren belirteçlerdir. *Böyle, öyle, şöyle* sözcüklerinin yanı sıra tarz bildiren her ad nitelik ve durum belirteci olarak kullanılabileceği için sayısı oldukça fazladır:

*fülān iş **böyle** olursa saña bu kadar şey vire-yim eger olmazsa sen baña şu kadar şey virir misin demek 132b/2880-2883, **öyle** olsa şayı ile alup virmek cā'iz olur 17a/339-340; günāhı miqdārı yā eksik yanup **elbetde** çıkup cennete girüp ve anda ebedî kalur 115b/2512-116a/2514, imām cemā'atih 'acele-siçün namāzı **tez** kılmak 158a/3445-3446, kabre konıcağ anlar Münkerine cevāb vire-meyüp kabir **şol kadar** şıka eyegüleri biri*

birine geçe 68b/1472-1474, kötü akça virüp **eyü** aluram deyü kavil itmeye 14a/277-278 vd.

Durum bildiren ulaçlar da tarz belirteci işlevindedir:

*ehl-i cennet cennetde **tura tura** melek olurlar dimek bâıldur* 47b/1008-1009, *kâfirler gibi **yandıkça** derileri tâze-lenmez* 78a/1684-1685, *yüzleri üstüne **sürünerek** mahşer yerine cem ' olsa-lar gerekdür* 70a/1507-1508 vd.

Ayrıca araç ve eşitlik ekleri ile de bu tür belirteçler oluşturulabilir:

*ammā gayrı **işidecek-leyin** gülerse ābdesti dahı bozılır* 161a/3503-3505, *cāmi 'lerde **şahīh-çe** tefsīr ve hadīs ve dīn mesā'ili nakil olunurken meclis-i 'ilimde oturan kimselere gelir* 43b/927-929, *cemā'at için mescidlere **yayan** çok yürümekdür* 130b/2839-2840 vd.

2.4.4. Miktar Belirteçleri

Azlık-çokluk, miktar ve derece bildiren belirteçlerdir. Sayısı fazla olmayan miktar belirteçlerinin metindeki bazı örnekleri şunlardır:

*ammā kâfir hakkı ile hayvân hakkı **katı gāyet** şakınmak gerekdür* 71b/1534-1535, *şer 'i dinildi ki virilen şey rişvet olmaya yāhud **az** virüp **çok** ummaya* 14b/284-286 vd.

2.4.5. Soru Belirteçleri

Metinde soru belirteci olarak *ne miqdār*, *nice* ve *niçün* sözcükleri kullanılmaktadır:

*lāyık mıdur ki bunları bilmeden **nice** namāz kılarsın ve **nice** kabūlini recā idersin* 145b/3167-3168, ***niçün** diler ve **niçün** yaradur* 92b/2004, *her bir mükellefe **ne miqdār** 'ilm-i hāl iktizā iderse cümle-sini şek-siz ve vehimsiz tahkīk üzere vāki'e muṭābık bilüp inanmağa dirler* 37b/799-38a/801.

2.5. İLGEÇLER

Tek başına anlamı bulunmayan, anlamlı olan diğer sözcükler arasında çeşitli ilgiler kuran, görevli dil birimleridir. Türk dilinde kullanılan ilgeçler üzerine Hacıeminoğlu'nun kapsamlı bir çalışması bulunmaktadır.⁶⁹⁷ Tiken'in de EAT'de kullanılan ulaçların yanı sıra ilgeçleri incelediği bir çalışması vardır.⁶⁹⁸

Adlardan sonra gelerek o ad ile tümcenin diğer ögeleri arasında zaman, yer, yön, tarz, benzerlik, başkalık gibi ilgiler kuran sözcüklerdir. İlgeçlerin mutlaka bir addan sonra geldiğini, ancak o ad sayesinde anlam kazandığı için ad durum eklerine çok benzediğini ve bu yüzden bazı dil bilgisi kitaplarında ad durum eklerinin ilgeçler arasında sayıldığını belirten Hacıeminoğlu, ilgeçlerin ad durum eklerinden farklı olduğunu açıklar.⁶⁹⁹

Ad veya eylemden türeyebilen ilgeçler, genellikle adların durum eki almış biçimleri ile kullanılır. İlgeçler, ad durum ekleri ve tamlayan eki ile kullanımına göre şöyle bölümlendirilebilir:

2.5.1. Durum Eki veya Tamlayan Eki Almadan Kullanılanlar

2.5.1.1. “Benzerlik” Bildirenler

gibi

fincan zarfı veyā gül-ab-dān veyā buhūr-dān gibi şeyler şatup aldıkda gümüüşü gümüşe ve altını altuna veznile alup virmek gerekdür 16a/325-16b/328, *namāzın gayrıda selām virmek gibi* 32a/674-675, *veyāhud balık şuda olduğu gibi olurlar dimek bātıldur* 47b/1011-1012 vd.

⁶⁹⁷ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 1992.

⁶⁹⁸ Kâmil Tiken, *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Filler*, TDK Yayınları, Ankara, 2004.

⁶⁹⁹ Necmettin Hacıeminoğlu, *age.*, s. 1.

Daha yakın zamanda yapılan çalışmalarda, ilgeçlerin ek olarak değerlendirilip ad işletimine alınabileceği yönünde görüşler de bulunmaktadır: Oruç, ilgeçlerin biçimce sözcük, işlevce iki kavram arasında ilgi kuran ad işletme ekleri durumunda bulunduğunu, çoğu zaman da işlevlerinin bir işletme ekiyle karşılanabildiğini belirtmektedir (*Türk Gramerinin Sorunları II*: 424). Öner, durum ekleri ile aynı işlevde kullanılan ilgeç öbeklerinin de “*edatlı (sentaktik) isim çekimi*” denebilecek bir başlık altında ad işletimine alınabileceği görüşünü savunmaktadır (1999: 10-18). Nitekim Üstünova da bu yapıları “*Ad İşletme Edatları*” başlığı altında vermektedir (2012: 279-381).

2.5.1.2. “Miktar, Derece” Bildirenler

kadar

her bir peygamberin havzının büyüklüğü ümmetinin çokluğu kadar olsa gerektür 79b/1720-80a/1721, rükû'lı ve sücûdli namâz içinde kendi işidecek kadar gülmek ammâ gayrı işidecek-leyin gülerse âbdesti dahı bozılır 160b/3502-161a/3505 vd.

2.5.1.3. “Neden, Amaç” Bildirenler

içün ~ {+(I)çUn}

anı Bārī Ta'ālā yeryüzinde olan peygamberlere vahy için ve ba'zı nuşrete ve ba'zı belālara mü'ekkel kılmışdur 43a/910-912, imānı olduğıçun Hakk Ta'ālā fazlıla 'azāblardan halâş idüp cennete kor 78a/1685-1686, ol muşîbet söyünmek için okuyacak âyet-i kerîme budur 129b/2815-2816 vd.

Metinde geçen iki örnekte ilgecin {-sun} istek ekini alan eylemler ile sıra dışı bir kullanımı bulunmaktadır.⁷⁰⁰

anları icmâlen ta'dād ide-lüm mü'minlere zabtı āsān olsun için 121b/2639-2641, t̄alibine āsān olup ve ragbet h̄āşıl olsun için tahte'l-lafz ma'nā-i şerîflerini beyān ide-lüm 2a/8-10.

üzre

yazduğından bir miqdārını bize şerî'at olmak üzre gönderdi 37a/788-37b/789.

⁷⁰⁰ İlgecin birkaç araştırmacı dışında eylemler ile kullanılmasına değinilmediğini söyleyen Ölker, ilgecin yalnızca ad ve ad soylu sözcükler ile değil emir teklik üçüncü kişi kipinde bulunan eylemler ile de kullanıldığını belirtir. Türk dilinin tarihî dönemlerinde çok sayıda örneği bulunan bu yapının ilk örneklerini 11. yüzyıl Karahanlı sahası Kur'an Tercümesi'nde belirleyen Ölker, dönemde daha yaygın olan eylemlik eki ile oluşturulan yapının (-mAK için/-mAgI UçUn/içün/için) yerine bu yapının ortaya çıkıp yaygınlaşmasını, emir kipinin kesinliği yansıtmaya, anlamı vurgulama özelliklerine bağlamaktadır. İlgecin ulaç ile ve görülen geçmiş zaman çekimi ile de kullanıldığı bir iki örnek bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. Perihan Ölker, “İçin Edatının Standart Dışı Kullanımı”, *Türkiyat Mecmuası*, c. 24, Güz 2014, s. 171-193.

2.5.1.4. “Uygunluk, Denklik” Bildirenler

üzre

gerek Kur’ân ve gerek hadîs zâhiri üzre ma’nâ virilüp eger mümkün olmazsa te`vîl olunur demek 101a/2186-2188, virilenden şer`î vecih üzre ödünç alup virmek gibi 14a/274-275 vd.

2.5.2. Yönelme Durumu Eki ile Kullanılanlar

2.5.2.1. “Yer” Bildirenler

dek

erler yenşlerini dirseklerine dek şığa-mak 158b/3456-3457, herkes günâhına göre kimi topuğuna ve kimi dizine ve kimi boğazına dek der içinde batsalar gerekdür 70b/1516-1517 vd.

İlgeç, iki örnekte /+dAn ... +A.../ yapısında da kullanılmaktadır.⁷⁰¹

câriye-niñ ‘avret yeri arka-sı omuzlarından dizleri altına dek ve karnı dahı dizi altına dek ‘avretdür 147b/3210-3212, eriş ‘avret yeri göbegi altından dizleri altına dek 147b/3207-3208.

2.5.2.2. “Yön” Bildirenler

toğrı

kibleye toğrı turmak eger Ka’be-de olursa ve cihetine toğrı turmak gayrı memleketde olursa 147b/3211-3214, üç parmağını bilegi üstüne toğrı komak 150b/3271-3282 vd.

2.5.2.3. “Zaman” Bildirenler

dek

İlgeç, {-(y)XncA} ulaç eki ile kullanıldığında zamanda sınırlama bildirir:

eger hulüş üzre olursa Şür üfrülünceye dek ol kimseniñ defteri kapanmaz 130a/2827-2828, hükmi kıyâmet yakîn olup mü`minler dükenüp Allâh deyen kimse kalmayınca-ya dek bâkîdür 51b/1100-1102 vd.

⁷⁰¹ Bu yapı hakkında bk. Gülsel Sev, “/+DAn...+A/ Yapısına İlişkin”, *Türkoloji Dergisi*, c. 15, S. 1, 2002, s. 247-259.

2.5.2.4. “Tarz ve Karşılaştırma” Bildirenler

göre

herkes ‘ameline göre dürlü ni‘metlere nā’il olup mükrem olsa-lar gerekdür 86b/1872-1874, *İmām A‘zama göre bir buçuğ kendi kadar olunca-dur* 146b/3185-3186 vd.

2.5.3. Ayrılma Durumu Eki ile Kullanılanlar

2.5.3.1. “Başkalık, Farklılık” Bildirenler

ğayrı

eger ol ismi Bārī Ta‘ālā-dan ğayrı kimseye ıtlāğ itmezler ise ol dağı esmādan olur 9b/179-180, *zīrā ol vağitde cum‘a namāzından ğayrı şey ile meşğul olmağ cā‘iz degildür* 135a/2934-2936 vd.

ziyāde

tekbīrde ve Sübhāneke-de ve tesbīhlerde ve Tahıyyātda sünnet olanlardan ziyāde şey okumağ 159b/3480-160a/3481, *vesā‘ir enbiyādan ziyāde üç şıfātı dağı vardur* 55b/1192-1193 vd.

2.5.3.2. “Zaman” Bildirenler

evvel

cennete girmezden evvel ümmetile andan içseler gerekdür 79b/1716-1717, *secde-ye dizlerini iki ellerinden evvel ve iki ellerini burnundan evvel ve burnunu alnından evvel komağ* 153a/3329-3331 vd.

şoğra

bundan şoğra yüz yigirmi yıl kadar bütün dünyā kāfir-istān olması hağdur 67a/1438-1439, *şabāğ namāzını kıldığdan şoğra sūre-i En‘āmıñ evvelinden ve mātaksibūna varınca üç āyet okuyan kimseler* 75b/1623-1626 vd.

2.5.4. Tamlayan Eki ile Kullanılanlar

gibi

kılab-dān dağı bunuğ gibidür 16b/330.

içün ~ {+çun}

anuñ içün peygamberimiz Muhammed ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām ‘ammisi ‘Abbās radiya’llāhu ‘anhu hazretlerine hitāb idüp ey ‘ammi tesbīh namāzını günde bir kerre olmaz ise hafta-da bir kerre olmazsa ayda bir kerre olmaz ise yılda bir kerre olmazsa ‘ömürde bir kerre kıla-sın deyü işmarlamışdur 165a/3595-3600, **anuñ sesini** işidicek yeryüzinde-ki horazlar **anuñçun** öterler dimek bātıldur 48a/1023-1025 vd.

{+IA} (<< ile)

anuñla ancak Bārī Ta’ālā bilinür 38a/808-809, hüsn-i hulk şahibi olup **her kimikle** olursa hoş geçinen kimseler 73b/1580-1582 vd.

2.6. BAĞLAÇLAR

Sözcükleri, sözcük öbeklerini veya tümceleri anlam veya biçim bakımından birbirine bağlayan sözcüklere denir.

2.6.1. Sıralama Bağlaçları

Arka arkaya gelen dil birimlerini “ve” anlamı ile birbirine bağlar.

ile ~ {(y)IA}

Sözcükleri ve sözcük öbeklerini birbirine bağlar:

anda olan insile cinne Bārī Ta’ālā üç şey ile mu’āmele itse gerekdür 77a/1655-1657, **eger anı vücūd ile** ‘akıl bilürse aña ‘ālem-i ekvān dirler 22b/467-468, **namāz kılariken ayak başdığı yer ile** başın koyacak yeri pāk itmekdür 147a/3202-3203, **sağ elini sol eli üzerine koyup başparmağıla** şırça parmağını bile-zik idüp ve üç parmağını bilegi üstüne doğru komak 150b/3279-3282 vd.

Metinde geçen iki örneklerde bağlacın ve bağlacı ile kullanıldığı görülür:

Ebūbekri’s-Şiddīk ile ve ‘Ömerü’l-Fārūka ta’zīm itmek 100a/2171-100b/2172, **‘Osmān-ı Zū’n-Nüreyn ile ve** ‘Aliyyü’l-Murtaza-ya maḥabbet itmek 100b/2173-2174.

I / U / vü

Genellikle eş değerde bulunan ve bir arada kullanılan sözcükleri ve sözcük öbeklerini birbirine bağlayan, Farsça kökenli bir bağlaçtır. Asıl olarak ünsüzle kapanan sözcüklerden sonra u/ü, ünlü ile kapanan sözcüklerden sonra vu / vü biçimindedir.

TTMSM'de ayırıcı bir özellik olarak bağlacın dudak uyumuna girebildiği ı / i biçimleri de kullanılmaktadır:

bundan sonra melegi ve kitābı ve rūsūli ve kıyāmet gününü ve kazā vü kaderi dağı bilmek lāzımdur 40b/858-860, İlāhī lutf u ihsānıñ aña her dem 'aṭā eyle 174b/3805, velī olmağıla üzerlerinden emr ü nehiy sāķıñ olmaz 60a/1288-1289, işidenler hayrān ı mest olup Bārī Ta'ālā kullarına Şarāb-ı Ṭahūr adlu bir şu virse gerekdür 88a/1898-1900, cum'a namāzını kılacak kimse-ler vakt-i şalātda yemeği ve içmeği ve bey' i şirā itmeği terk itmek 135a/2933-2934.

ve

Metinde Farsça *u/ü* bağlacından çok daha yoğun olarak kullanılan Arapça kökenli *ve* bağlacı, sözcük ve sözcük öbeklerini birbirine bağlar:

el-Vāhidu öyle Allāh ki zātı ve şifātı ve ef'ālinde mişlü ve nazīri yokdur 6b/109-110, sonra istiğfār idüp ādāb üzre Bārī Ta'ālā-ya ḥamdile ve Resūlüne şalavāt u selām ile du'āya başlaya 164a/3569-3571 vd.

Bağlaç, diğer bağlaçlardan farklı olarak tümceleri de birbirine bağlayabilir:

Bārī Ta'ālānıñ esmālarından biri maḥlūka ıtlāk olunmaz ve maḥlūkuñ ismi dağı Bārī Ta'ālā-ya ıtlāk olunmaz ve esmāları zātınıñ 'aynı-dur 10a/190-193, cehennem maḥşer ḥalkını kuşadup içine alsa gerekdür ve anda olan insile cinne Bārī Ta'ālā üç şey ile mu'āmele itse gerekdür 76b/1654-77a/1657 vd.

Bazı örneklerde bağlama işlevindeki *{-(y)Up}* ulaç eki ile kullanılmaktadır:

el-Mü'minu öyle Allāh ki kullarına emān virüp ve enbiyāsını taşdıķ idicidür 2b/22-23, kaṭırānlı libāslar geyüp ve zaķķūm yeyüp ve gıslīn şuyı içüp od ile ve issi şu ile ve deve boynu gibi yılanlar semerlü kaṭır gibi 'akrebler ile 'azāb idüp ve ṭapdıķları şey ile berāber yansalar gerekdür 85a/1834-1838 vd.

2.6.2. Denkleştirme Bağlaçları

Birbirine denk olan iki veya daha çok dil birimini birbirine bağlar:

veyā

fıncan zarfi veyā gül-ab-dān veyā buḥūr-dān gibi şeyler şatup aldıķda gümüşü gümüşe ve altını altuna veznile alup virmek gerekdür 16a/325-16b/328, müsteḥab şol

şeydür ki peygamberimiz Muhammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selām anuñ hüsnüni beyān için bir kerre yā iki kerre işlemiş ola **veyā** işleyene şevāb var dimiş ola 32b/681-684 vd.

veyāḥud

bu imānıñ şāhibine menfa'ati ancak bāliğ oluncaya daḳdur yāḥud dilsiz ve sağır olanlara **veyāḥud** dağ başında **veyāḥud** kıyu dibinde **veyāḥud** kāfir-istān içinde çıkmak mümkün olmaya **veyāḥud** zamān-ı cehāletde geçen mü'minler hakkında kāfīdür 39b/841-40a/846, ehl-i cehennem cehennemde tura tura şeytān olurlar demek bātıldur **veyāḥud** balık şuda olduğu gibi olurlar demek bātıldur 47b/1009-1012 vd.

yā

günāhi miḳdārı **yā** eksik yanup elbetde çıkup cennete girüp ve anda ebedī ḳalır 115b/2512-116a/2514, meger Allāhu Ta'ālā mağfiret ide veyā şefā'at irişe peygamberlerden **yā** 'ulemādan **yā** şehīdlerden **yā** şālihlerden eger imānıla gitdise 84a/1812-1815 vd.

yāḥud

mişāli pādişāhlar pādişāhi **yāḥud** cömerd **yāḥud** efendi **yāḥud** tabīb **yāḥud** fakīh **yāḥud** zekī demek gibi 10a/188-190, on dirhem gümüş **yāḥud** altun içinde dört bucuḳ **yāḥud** beş dirhem kurşun yā bakır yā ḳalay olsa yine ḥāliş hükmünde-diir 16a/319-322 vd.

2.6.3. Karşılaştırma Bağlaçları

İki veya daha çok dil birimini karşılaştırma işlevi ile birbirine bağlayan sözlere dir. Metinde en çok *gerek ... gerek ...* yapısının, en az ise *hem ... hem ...* yapısının kullanıldığı görülür.

Karşılaştırma bağlaçları, işlevleri bakımından şöyle bölümlendirilebilir:

Karşılaştırılan birimlerden birini bildirenler:

gāh ... gāh ...

müctehid olan kimse **gāh** işābet ider ve **gāh** ḥaṭā ider demek gibi 102b/2226-103a/2228, yoḥsa herkes begendiği sözi **gāh** maḥlūḳa ve **gāh** Bārī Ta'ālā-ya söylemek cā'iz degildür 10a/186-188 vd.

Karşılaştırılan birimlerin hepsini kapsayanlar:

gerek ... gerek ...

görünen şey her ne ise gerek zî-rûh ve gerek cemādât elbetde bir hakîkati vardır 20b/422-423, her kim bu mubāhlardan birini gerek kaçden ve gerek sehven gerek 'özrile ve gerek 'özürsüz terk eylese namāzı fāsîd olmaz 155a/3374-3376 vd.

hem ... hem ...

şol şıfatdur ki hem kendi ve hem zıddı olmağ cā'izdür 11b/219-220.

Karşılaştırılan birimlerin hiçbirini kapsamayanlar:

ne ... ne ...

'ālem-i mişāl ne zātiyyātdan ve ne 'araziyyātdandır 21a/431-432, lākin Yehūd ve Şābi'īn ve Naşārā elinde olan Tevrāt ve Zebūr ve İncil ne taşdīk olunur ve ne tekzīb olunur 52a/1111-1113 vd.

Karşılaştırılan birimlerden birini denkleştirme yoluyla diğerinin yerine koyanlar:

yā ... veyā ... veyā ...

bir şey bey' olunduğda yā şatana veyā alana veyā şatılan şey'e menfa'at kavil itmek 19b/394-396

yā ... yā ...

böyle olan kimselere kabriñ ni'meti hağdur yā çürürler yā dururlar 67b/1451-1452, lākin hağ şāhibleri ol kimse-den yā dünyāda yā āhiretde hağkını alur 29a/604-606 vd.

2.6.4. Berkitme Bağlaçları

dağı

ET'den itibaren hem bağlama hem berkitme işlevinde kullanılan bağlaç,⁷⁰² TTMSM'de kullanıldığı çok sayıda örnekte yalnızca berkitme işlevindedir:

⁷⁰² Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 1992, s. 138-139, 195-196, 238-240, 255-256.

*bunların gayri nâ-hak yere üzerinde hukûk olan kimse tâ'ib müstağfir olup virecek nesne bulmasa halâllaşmak **da**hi naşib olmasa 71b/1541-1544, Hâlik bunlara benzemez bunlar **da**hi Hâlike benzemez 23a/470-471 vd.*

da / de

Bir diğer berkitme bağlacı olan ve genel olarak *ta*kı sözcüğünden bazı ses değişimleri yolu ile oluştuğu kabul edilen bağlacın⁷⁰³ metindeki kullanımını oldukça kısıtlıdır:

*lâkin ekber-i kebâ'ir **de** dirler 103a/2236, şarığınınuñ kolanı üzre secde itmek eger yerin pekligini duyarsa **da** 158a/3438-3440, tâbi' olduğı imâm haṭâ **da** itdise zarar virmez 99a/2147-2148 vd.*

2.6.5. Tümce Bağlayıcıları

Tümceleri anlam bakımından birbirine bağlayan sözlerdir. Burada metinde belirlenen ve işlevlerine göre bölümlendirilen tümce bağlayıcılarının her biri için birer örnek verilmektedir.

2.6.5.1. Açıklama Bildirenler

*anda olan mü'minler günâhı miqdârı yâ eksik yanup sonra çıkup cennete gitse-ler gerekdür **meger** Allâhu Ta'âlâ mağfîret ide veyâ şefâ'at irişe peygamberlerden yâ 'ulemâdan yâ şehîdlerden yâ şâlihlerden eger imânıla gitdise 84a/1810-1815, Bârî Ta'âlânun esmâları tevkiḫdür **ya** 'nî anılmağa şeri'den izne muhtâcdur 9a/166-167, eger mâ-sivâda te'sîr olaydı şeytân 'aleyhi mâ-yestaḫik cennete girecek hiçbir kul komayup cümle-sini cehenneme götürürdi **nitekim** Bârî Ta'âlâ buyurdu 24b/508-511, her bir şeyi **kim** 'âlemdе zuhûr ider Bârî Ta'âlânun bilmesile ve takdîr itmesile ve Levh-i Maḥfûza yazmasıla ve yaratmasıla ve murâd itmesile-dür 89b/1932-1935, ma'ünât şol şeydür **ki** peygamberlere bir miqdâr tâbi' olan kimse-den şâdir olur 63a/1350-1351, **ne kadar** şart-ı vâki'e ri'âyet olursa **da** Bârî Ta'âlânun hükmünü beyâna şeri' dirler 30a/626-628,*

⁷⁰³ Talât Tekin, "Türeme Bilgisi Araştırmaları: da/de Bağlayıcısının Türeyişi", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 78, Mart 1958, s. 276-277; Ali Ulvi Elöve, "da/de Üzerine Bazı Düşünceler", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 81, Haziran 1958, s. 454-457; Mehmet Özmen, "da/de Bağlama ve Kuvvetlendirme Edatının Türeyişi", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 4, 1987, s. 73-79.

Ancak Muharrem Ergin *da/de*'nin kökenini Eski Türkçedeki *ma/me*'ye dayandırırken (1984: 360) Necmettin Hacıeminoğlu ise bunun kesin olarak *da*kı'dan oluşmadığını, ortaya çıkışı konusunda da henüz bir şey söylemenin mümkün olmadığını açıklar (1992: 221-223).

şeytānāt şol şeydür ki delilerden şadır olur mişāli bir söz söyleyüp didikleri vakitte gelüp zuhūr itmesi gibi 63a/1357-63b/1359.

2.6.5.2. Karşıtlık Bildirenler

hayvāndan ve cinden ve melekden peygamber olmaz ammā melekden peygamber yine melege olur 52b/1120-1121, her kim ol ism-i şerīfi işidirse üzerine ta'zīm itmek lāzımdur lākin tekrār işidülse bir ta'zīm itmek kifāyet ider dinildi 57b/1233-1235, illā bu āyet-i kerīmeyi ve bu hadīs-i şerīfi okumağıla söner yoħsa şabır itmeyüp gün-ā-gün şekvā iderse ancak çekdiği zahmet yanına kalur 129a/2807-2809, ol kimselerin içinde aşhābdan ve Haremeyn-i Şerīfden ve Sādāt-ı Kirāmdan olmak şart degıldür ancak ol ittifāķda bulunan kimselere 'adālet şartdur 136b/2973-137a/2976, rızķı Bārī Ta'ālā virür lākin kıldan hareket lāzımdur deyü i'tikād iderler gerçi 'ulemā bu iş küfür degil dimişler 27a/563-565, zīrā ve rüsülühi demek yalıuz mürsel-lere inandum demek olur hālbuki cümle-sine inanmağıla me'mūruz 54a/1151-1153.

2.6.5.3. Neden Bildirenler

çü budur ravza-i dīni 'imāret eyleyen el-ħaķ 175a/3811, ammā ta'bīr olunduķda gökden inen şuhūflar ve gökden inen Tevrāt ve gökden inen Zebūr ve gökden inen İncīle inanup taşdıķ ve ikrār itmek lāzımdur zīrā cümle-si kelāmu'llāhdur 52a/1107-1111.

2.6.5.4. Sonuç Bildirenler

imdi Bārī Ta'ālānuñ melekūtını daħı bilmek lāzımdur 19b/403-20a/404, kaşdıla anı işleyen 'azāba lāyık olur ve'l-ħāşıl her bir 'ameliñ kendine münāsib müfsidleri vardır 35a/734-735, pes imdi böyle olıcaķ Muşhaf-ı 'Osmān üzerine icmā'-ı şahābī vāķi' olup anlardan bize tevātür ile vāşıl oldu 50b/1077-1079, şonra lā ilāhe deyü med iderken lāma gelince şehādet parmağını kaldıra illa'llāh diyicek indüre tū ki dilile itdüğü tevħīd parmağıla daħı işbāt itmiş ola 160a/3490-160b/3493.

2.6.5.5. Üsteleme Bildirenler

anlar hāşıl olmaz illā bu üç hüyuñ birinden yā iki-sinden yā üçünden hāşıl olur 107b/2329-2331, dördünci muķallid-i 'avām anuñ delīli müftīnün fetvāsıdır ve daħı bu dört mübeyyenden hāşıl olan aħkām-ı şer'iyye sekizdür 30b/637-640, hayır 'ameli var ise alup mazlūma virse gerekdür yok ise günāhını zālime yükletse gerekdür hattā boynuzlu koyun boynuzsuz koyunu urduğıçun haķķını alıvirse gerekdür 71a/1530-71b/1534,

*zīrā her ān ve her sâ'at iş işler **bâ-huşûş** üç bölük işi işler dâ'im işleme-de-dir* 11b/226-12a/228.

2.6.5.6. Başkaca İşlevlerde Kullanılanlar

***belki** bu iki-siniñ 'amel-i şâlih olma-sı efrâdını cāmi' ve agyārını māni' beş vakit namāzı edā itmegile hāşıl olur* 133b/2906-134a/2909 (tahmin/ihtimal), *binerse **ger** uğurlarla sa'âdetle süvār olsun* 175a/3816 (şart), ***eger** ol ismi Bārī Ta'ālā-dan gayrı kimseye ıtlāk itmezler ise ol dahı esmādan olur* 9b/179-180 (şart), ***hiç olmazsa** hācet namāzını kılup münācātdan girü qalmaya-lar* 162b/3539-3541 (tercih), ***kaçan** tırāş olmaduğı vakitte uzunluğı mübārek kulaklarınuñ yumuşağı berāberine inerdı* 56b/1213-1214 (zaman).

2.7. ÜNLEMLER

Metinde yalnızca *ey* ve *yā* ünlemleri kullanılmaktadır:

***ey** melekler nereden gelüp ve nerye gidersiz* 46b/993-994, ***yā** Rabbi havil kuvvet sendendür* 90b/1957-1958.

2.8. EYLEMLER

2.8.1. Eylemlerde Olumsuzluk

{-mA-} olumsuzluk eki ile yapılır:

*baña zebānī melek gibi **gözükme** demek bāıldır* 46a/976-977, *bunların gayrı nā-hak yere üzerinde hukūk olan kimse tā'ib müstağfir olup vire-cek nesne **bulmasa** halāllaşmak dahı **naşib olmasa*** 71b/1541-1544, *zīrā anlar hamūd **itmediler*** 107a/2321 vd.

Ancak olumsuz geniş zaman kiplerinde farklı bir durum bulunmaktadır. Metinde teklik ve çokluk üçüncü kişi ile çokluk birinci kişi için örnekleri bulunan kipte {-mAz} biçimi kullanılmaktadır:

Teklik üçüncü kişi: {-mAz}

*lākin velīlerin derece-si nebīler derece-sine **yetişmez*** 60a/1287-1288, *şek yakīn **kaldırmaz*** 28a/589-590 vd.

Çokluk birinci kişi: {-meziz}

ÖTT'de {-mAYIz} biçiminde olan olumsuz geniş zaman çokluk birinci kişi kipi, TTMSM'de {-meziz} biçimi ile karşılaşılır. İki örneği vardır:

***bilmeziz** nere-den gelüp ve nere-ye gide-riz 47a/996-997, lākin biz **bilmeziz** ki bir şey mübrem midür yoḥsa mu 'allaḫ midur 36b/768-769.*

Çokluk üçüncü kişi: {-mAZIAr}

*lākin ebedī **ḳalmazlar** ve üst katından aşağı **inmezler** 78a/1683-1684, ölen insān bir dahı dirilüp kıyāmet günü maḥşer yerine **gelmezler** 96a/2078-2079 vd.*

Metinde adlarda olumsuzluk bildiren *degil* sözcüğünün eylemlerde olumsuzluk bildirdiği herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

2.8.2. Eylemlerde Soru

Çekimli eylemlerde soru {mI} soru eki/ilgeci ile yapılır. Ekin/ilgecin yeri kiplere göre değişir. Bazı kiplerde kişi eklerinden önce, bazılarında kişi eklerinden sonra yer alır:

*'aceb bula **mi** bir şāfī ki ḡamlardan āzād olsun 175a/3818, 'Allāmü'l-Ḡuyūbdan uṭanmaz **mısın** 145b/3169, eger olmazsa sen baḡa şu kadar şey virir **misin** demek 132b/2881-2883, selef ümmet görürler **mi** iḥtilāf olundı 87a/1883-1884, ümmetim size ḡaber vire-yim **mi** 130b/2833 vd.*

2.8.3. Eylem İşletimi (bk. İŞLETME EKLERİ: Eylem İşletme Ekleri)

2.8.4. Eylem Türetme Yolları (bk. TÜRETME EKLERİ: Addan Eylem Türetme Ekleri, Eylemden Eylem Türetme Ekleri)

2.8.5. Eylemsiler (bk. TÜRETME EKLERİ: Eylemden Ad Türetme Ekleri: Eylemsi Ekleri)

2.8.6. Birleşik Eylemler

Türk dilinde yeni sözcük oluşturma yollarından biri olan birleştirme ile oluşturulan birleşik eylemler, bir ad ile bir yardımcı eylemin, iki ayrı eylem biçiminin veya ad soylu bir/birkaç sözcük ile asıl eylemin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavramı karşılayan eylem türleridir. Birleşik eylemler, çeşitli biçim, anlam ve işlev özellikleri ile dile zengin bir anlatım gücü kazandırmaktadır.⁷⁰⁴

2.8.6.1. Yardımcı Eylemlerle Oluşturulan Birleşik Eylemler

2.8.6.1.1. “Ad + Yardımcı Eylem” Yapısında Olanlar

“Ad + yardımcı eylem” yapısında bulunan birleşik eylemlerdir. Bu yapılarda *it-*, *eyle-*, *kıl-*, *ol-* gibi yardımcı eylemler kullanılır. Bu birleşik eylemler, burada kullanım sıklığına göre dizilmektedir.

2.8.6.1.1.1. *it-* Yardımcı Eylemi ile Oluşturulanlar

Metinde birleşik eylem oluşturmada çok yoğun olarak *it-* yardımcı eylemi kullanılır:

‘aḏāb it- 4a/61, *baḥiṣ it-*104b/2269 “bahsetmek”, *cereyān iT-* 69b/1492, *def‘ it-* 153b/3345 “defetmek”, *du‘ā it-* 151b/3304, *farḳ iT-* 105b/2291, *ḥaṭā it-* 99a/2148, *‘ibādet it-* 134a/2911, *merḥamet it-* 123a/2667, *ṣabır it-* 123a/2672 “sabretmek”, *ṣarf it-* 89b/1931, *taṣarruf it-* 175a/3815, *vefāt it-* 55a/1174, *yardım it-* 125a/2719, *zuhūr it-* 63b/1359 vd.

2.8.6.1.1.2. *ol-* Yardımcı Eylemi ile Oluşturulanlar

Yoğun bir kullanıma sahiptir:

‘afiv ol- 145a/3152 “affol(un)mak”, *‘arız ol-* 42a/896, *bellü ol-* 30b/642, *esīr ol-* 115a/2501, *ḡā‘ib ol-* 5b/89 “kaybolmak”, *ḥāṣıl ol-* 18b/381, *ḳabūl ol-* 37a/780, *ma‘lūm ol-* 1b/5, *naṣīb ol-* 49b/1060, *rāzī ol-* 42a/893, *ṣābit ol-* 78b/1692, *tırāṣ ol-* 17a/348, *vāṣıl ol-* 50b/1079 vd.

⁷⁰⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s. 791.

2.8.6.1.1.3. *olun-* Yardımcı Eylemi ile Oluşturulanlar

'*azāb olun-* 77b/1666 “azlolanmak”, *beyān olun-* 9b/173, *da'vet olun-* 126a/2740, *halk olun-* 56a/1203, *i'tibār olun-* 17a/346, *müşāhede olun-* 111b/2422-2423, *rivāyet olun-* 165a/3594, *ta'bīr olun-* 55a/1180, *tekzīb olun-* 52a/1113, *zikir olun-* 17a/343 “zikrolunmak” vd.

2.8.6.1.1.4. *eyle-* (~ *ile-*) Yardımcı Eylemi ile Oluşturulanlar

'*afiv eyle-* 79a/1700 “affeylemek”, *halāş eyle-* 174a/3799 ~ *halāş ile-* 81b/1754, *halk eyle-* 90a/1947, *mürāca'at eyle-* 109a/2368, *şehādet eyle-* 50b/1076, *tenbīh eyle-* 167a/3643, *terk eyle-* 148b/3232 vd.

2.8.6.1.1.5. *kıl-* Yardımcı Eylemi ile Oluşturulanlar

Metinde birleşik eylem oluşturmada en az kullanılan yardımcı eylemlerden biri *kıl-* yardımcı eylemidir. Çok yoğun biçimde *namaz* sözcüğü ile kullanılan eylem, tek örnekte *rāzī* sözcüğü ile kullanılmaktadır:

namāz kıl- 162a/3529, *rāzī kıl-* 29a/608-609.

2.8.6.1.1.6. *itdir-* ~ *itdür-* Yardımcı Eylemi ile Oluşturulanlar

Belirlenebilen iki örneği bulunur:

'*afiv itdir-* 82a/1766, *cem' itdür-* 50a/1068.

Metinde “ad + yardımcı eylem” yapısında birleşik eylem oluşturmada en çok Türk dilinde geçmişten beri sıkça kullanılan *it-* ve *ol-* yardımcı eylemlerinin kullanıldığı görülür.

Ölçünlü Türkiye Türkçesindeki Biçimden Farklı Kullanımlar:

Metinde *et-*, *eyle-*, *ol-* ve *olun-* yardımcı eylemleri ile oluşturulan birleşik eylemlerde yer alan sözcüklerin bir bölümü, ses bilgisi açısından ÖTT'deki biçiminden farklı olarak kullanılmaktadır. Sözcüklerin bir bölümü ulanmaya bağlı olarak asıl biçimi ile kullanılır: *hatm ol-* 47a/1002, *vaşf it-* 120a/2601-2602 gibi. Ancak bir bölümü ise ünlü türemesine uğramış biçimi ile görülür: *baḥiṣ it-* 104b/2269, *emir olun-* 81b/1758, *fikir iT-* 74b/1600, *habis ol-* 85a/1833, *kaḥır it-* 3a/37, *maḥıv iT-* 130b/2834, *mesih it-* 100b/2180, *meyil it-* 64a/1377, *şükür it-* 116a/2520 vd.

Bu ikili biçim aynı sözcük için de geçerli olabilir: *gusl iT-* 132b/2877 (1 yerde) ~ *gusül it-* 30b/645 (1 yerde), *kaşd iT-* 92b/2005-2006 (1 yerde) ~ *kaşid it-* 73a/1569 (2 yerde) vd.⁷⁰⁵

ÖTT’de ikiz ünsüzlü olan asıl biçimi ile kullanılan şu ad ögesi ise *TTMSM*’de ünsüz tekleşmesine uğramış biçimi ile kullanılır: *haz iT-* 37b/794 “hazzetmek”.⁷⁰⁶

2.8.6.1.2. Karmaşık Eylemler

ET’den beri yardımcı eylem işlevinde de kullanılan *ol-* eyleminin ek eylem eklerine benzer biçimde bazı ortaçlara gelerek oluş ve kılışın zamanı ve tarzı ile ilgili özellik taşıdığı yapılarıdır. Ortaçların bağlı olduğu zaman kesimine göre anlam kazanan karmaşık eylemler *öncelik eylemleri*, *başlama eylemleri*, *niyet eylemleri* olmak üzere üçe ayrılır.⁷⁰⁷

2.8.6.1.2.1. Öncelik Eylemleri

Öğrenilen geçmiş zaman ortacı ile yapılarak yardımcı eylemin zamanının öncesinde tamamlanmış olan kılış ve oluşu bildirir.

{-mİş ol-} ~ {-muş ol-}

TTMSM gibi Klasik Osmanlı Türkçesine ait olan *AK*, *MİU* ve *NAME* eserlerinde de kullanılan bu yapının⁷⁰⁸ *TTMSM*’deki bazı örnekleri şunlardır:

eger dirse Bārī Ta ‘ālā-ya iftirā itmiş olur 109b/2370-2371, *farz şol şeydür ki anı Bārī Ta ‘ālā buyurmuş ola* 30b/640-641, *tā ki dilile itdügi tevḥīd parmağıla dahı işbāt itmiş ola* 160b/3492-3493 vd.

2.8.6.1.2.2. Başlama Eylemleri⁷⁰⁹

Geniş zaman ortaçları ile oluşturulan başlama eylemleri, yardımcı eylemin zamanına göre geçmişte, şimdiki zamanda veya gelecekte alışkanlık biçiminde sürekli

⁷⁰⁵ bk. *Ses Bilgisi Özellikleri: Ünlü Türemesi: Alıntı Sözcüklerde Ünlü Türemesi*.

⁷⁰⁶ bk. *Ses Bilgisi Özellikleri: Ünsüz Tekleşmesi: Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Tekleşmesi*.

⁷⁰⁷ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 7. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2004, s. 482-488.

⁷⁰⁸ Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 416; Abdurrahman Özkan, “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Birleşik Fiiller”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 34, 2013, s. 23-24; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 239.

⁷⁰⁹ Korkmaz, bu eylemleri işlev özelliğini göz önünde bulundurarak “Alışkanlık Eylemleri” olarak adlandırmaktadır (2003: 803).

olan kılış ve oluşları bildirir. Çoğunlukla geçmişte başlayıp süren kılış ve oluşları belirten başlama eylemleri, daha çok tarz yönünden anlam özelliği kazandırır.

AK'de yalnızca {-ar ol-} biçimi, *MİU*'da hem {-(u)r ol-} hem de {-mAz ol-} biçimleri bulunan bu yapı,⁷¹⁰ metinde yalnızca olumsuz biçimde tek örnekte kullanılmaktadır:

{-mez ol-}

ol gün ol kimseniñ birikmiş işleri perişān olup bitecek hācetleri bitmez olur
162a/3534-162b/3536.

2.8.6.1.2.3. Niyet Eylemleri

Gelecek zaman ortaçları ile oluşturulan niyet eylemleri, daha çok geçmişte ve şimdiki zamanda gerçekleşmemiş, teşebbüs olarak kalmış kılış ve oluşu anlatmak için kullanılır. Daha çok tarz yönünden bir anlam özelliği kazandırır. Geniş zaman ortacı ile yapılan başlama eylemleri de bazen niyet eylemi olarak kullanılabilir.

MİU'da {-AcAK} ve {-IcI} ekleri, *NAME*'de {-AcAK} eki ile kurulan bu yapı,⁷¹¹ *TTMSM*'de bu eserlerde kullanılmayan {-melü} eki ile kurulur.

{-melü ol-}⁷¹²

Tek örneği vardır:

cemī'-i ehl-i imān cennete gitmelü olucağ peygamberimiz Muhammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selām öñlerine düşüp cennetiñ sekiz kapusu açılıp Reyyn adlu kapudan içerü girüp herkes begendükleri yere otursa-lar gerekdür 85b/1848-1852.

2.8.6.1.3. Tasvir Eylemleri

İki ayrı eylemin kaynaşması ile oluşan tasvir eylemlerinde birinci eylem ulaç yapısındadır ve asıl anlamı bu eylem taşır. Eylem işletimini üstlenen ikinci eylem ise anlam kayması yolu ile artık bir yardımcı eylem durumundadır. Bu birleşiklerde yar-

⁷¹⁰ Osman Yıldız, *AK*, Şüle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 402; Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Birleşik Fiiller", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 34, 2013, s. 24.

⁷¹¹ Abdurrahman Özkan, "Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Birleşik Fiiller", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 34, 2013, s. 24; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 216.

⁷¹² Metinde gelecek zaman bildiren ortaç oluşturmada kullanılan {-melü} eki için bk. *Türetme Ekleri: Eylemden Ad Türetme Ekleri: Ortaç Ekleri*.

dımcı eylemin görevi, asıl eylemdeki oluş ve kılışın biçimini, tarzını tasvir etmektir.⁷¹³ Karahan, tasvir eylemlerini “*Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller*” başlığı altında diğer birleşik eylemlerden ayrı biçimde değerlendirmektedir.⁷¹⁴

Metinde *süreklilik*, *yeterlik* ve *tezlik* bildiren tasvir eylemleri kullanılmaktadır.

2.8.6.1.3.1. Süreklilik Bildiren Tasvir Eylemleri

Ulaş eki alan eylemlerin yardımcı eylemlerle kullanılması biçiminde kurulan bu yapının oluşturulması için *AK*'de *bak-*, *git-*, *tur-* ~ *dur-* yardımcı eylemleri, *MİU*'da *tur-*, *kal-*, *gel-*, *ko-*, *git-*, *var-*, *yoru-* yardımcı eylemleri, *NAME*'de *gel-*, *tur-*, *var-*, *yoru-* yardımcı eylemleri kullanılmaktadır.⁷¹⁵

Metinde ise yalnızca *kal-* eylemi ile kurulan bir örnek bulunmaktadır: *uyuya-kalur* 67b/1451.

2.8.6.1.3.2. Yeterlik Bildiren Tasvir Eylemleri

Olumlu ve olumsuz biçimleri ayrı ayrı yapılır.

Olumlu biçimi:

Yardımcı eylem olarak *bil-* kullanılır. Tek örneği bulunur: *vara-bile* 135a/2932.

Olumsuz biçimi:

Yeterlik eyleminin olumsuz biçimi, olumlu yapıda kullanılan *bil-* eyleminin üzerine olumsuzluk ekinin getirilmesi ile değil ET'de “muktedir olmak, yapabilmek” anlamında kullanılan *u-* yardımcı eyleminin üzerine olumsuzluk ekinin getirilmesi ile yapılmaktadır. {-A} ulaş ekleri bu yapıda, *u-* iktidar eyleminin izini taşımaktadır: *tut-a-ma-* < *tut-a u-ma-*, *ver-e-me-* < *ver-e u-ma-* gibi.⁷¹⁶

Metindeki örnekleri şunlardır: *ide-mez* 116a/2519, *ola-maz* 4a/56, *ödeyeme-den* 71b/1540, *vire-meyüp* 68b/1472, *yeye-mez* 102a/2213.

⁷¹³ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s. 811.

⁷¹⁴ Leylâ Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, 12. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 77-79.

⁷¹⁵ Osman Yıldız, *AK*, Şûle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 426; Abdurrahman Özkan, “Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ İsimli Eserde Birleşik Fiiller”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 34, 2013, s. 36-39; aynı yazar, *NAME*, Palet Yayınları, Konya, 2015, s. 214.

⁷¹⁶ Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesinde ‘İktidar’ ve ‘İmkân’ Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 608.

EAT metinlerinde yeterlik eylemlerinin oluşturulmasında $\{-(y)V\}$ ulaç ekinin biçimlerinin kullanımı ölçünlü değildir.⁷¹⁷ Ancak *TTMSM*'de günümüzdeki ölçünün sağlandığı, yani $\{-(y)A\}$ biçiminin kullanıldığı görülmektedir.

2.8.6.1.3.3. Tezlik Bildiren Tasvir Eylemleri

Eylemlere tezlik ve çabukluk anlamı katan bu birleşik *vir-* eylemi ile yapılır. Marcel Erdal, tezlik eylemlerinin *ver-* eylemi ile değil **ıdu bér-* biçiminden gelen ve bazı Türk dillerinde tezlik bildiren yardımcı eylem işlevinde kullanılan **yiver-* eylemi ile oluşturulduğu düşüncesindedir.⁷¹⁸

Metinde tezlik bildiren tasvir eylemlerinin belirlenebilen örnekleri şunlardır: *alvirse gerekdür* 71a/1530, *yaradı-virmese* 92b/2006, *deyüvirsün* 158b/3448.

EAT'de tasvir eylemlerinin oluşturulmasında ÖTT'ye göre farklı ünlü tercihleri bulunmaktadır.⁷¹⁹ Metindeki örnekler incelendiğinde tasvir eylemlerinin oluşturulmasındaki ünlü tercihlerinin bir örnek dışında ÖTT'de ile aynı doğrultuda olduğu söylenebilir. Kural dışı olan *deyüvirsün* 158b/3448 örneğinde kalıplaşmış yazımın etkisi bulunmaktadır.

2.8.6.2. Deyimleşmiş Birleşik Eylemler

Türk dili, anlam kaymasına uğrayarak deyimleşmiş birleşik eylemler açısından oldukça zengindir. Yüzyıllar boyunca biçimden anlama uzanan bir değişme sürecinden geçen bu tür birleşik eylemler, dil bilgisi yapısı yönünden diğer birleşik eylemlerden farklı bazı özellikler taşır. Birleşik, eylemden önceki ad ögesinin birden fazla olabilmesi, yalın olarak kullanılabilirdiği gibi ad grubu biçiminde de bulunabilmesi ve işletme

⁷¹⁷ bk. Osman Yıldız, "Eski Anadolu Türkçesinde Yeterlik Fiillerinin Fonetik Durumu", *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 7/4, Fall 2012, s. 233-252.

⁷¹⁸ Erdal, Eski Türkçe Dönemi'nde ulaç biçimlerinin ünlülerinin geniş zaman biçimine uyduğunu (yani geniş zaman biçimi geniş ünlülü olan eylemin ulacının geniş ünlülü, geniş zaman biçimi dar ünlülü olan eylemin ulacının dar ünlülü olduğunu), bu durumun Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde de sürdüğünü, dar ünlünün kendisini bugün yalnızca *alıkoy-* eyleminde koruyabildiğini belirtir. Tarihî verilerin $-(y)A-$ *dur-*, $-(y)A-$ *kal-*, $-(y)A-$ *gel-*, $-(y)A-$ *gör-*, $-(y)A-$ *yaz-* ve $-(y)A-$ *bil-* yapıları geniş ünlülü iken $-(y)Iver-$ yapısının dar ünlülü olmasının nedenini açıklayamadığını söyler. Bu yapıda *ver-* eyleminin değil Eski Türkçe *ıd-* 'yollamak' ve *ber-* 'vermek' eylemlerinin *ıdu ber-* biçiminde birleşmesinden oluşan, 'yollamak' anlamındaki başka bir eylemin kullanıldığı düşüncesindedir. Erdal, Eski Türkçede bulunmayan bu eylemin Çağatay Türkçesinde *yiber-*, Memluk Kıpçakçası ile günümüz Kıpçak dillerinde *yeber-*, *jiber-*, *yiber-*, *ziber-*, *ciber-* gibi, Özbek Türkçesinde *yuber-*, Türkmen Türkçesinde *i:ber-* biçimlerinde görüldüğünü belirtir. Ayrıntılı bilgi için bk. Marcel Erdal, "Tezlik Fiilinin Kaynağı", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Semih TEZCAN'a Armağan*, c. 13, Yıl: 13, 2013, s. 169-173.

⁷¹⁹ Güner Gülsevin, *EATE*, 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 130.

ekleri ile genişletilebilmesi gibi özellikleri ile benzetmeler, mecazlı anlatımlar, somutlaştırma gibi yollarla anlam kaymasına elverişli duruma gelmektedir.⁷²⁰

Metinde çok sayıda deyimleşmiş birleşik eylem kullanılmaktadır. Örneklerinden bazıları şunlardır:

'ahdine tırmayan kimselerin ardına muşbet bayrak dikilse gerektür 77b/1673-1675, *anı cān almağa mü'ekkel kılmışdur* 43a/913-914, *Bārī Ta'ālā kıllarına tākāt getürmedügi şey'i teklif itmez* 101b/2200-2201, *felek sille-si yeyen böyle olur* 26a/545-546, *İmām-ı A'zama göre ve āhir vaqti şabāh yeri aġarınca-dur* 146b/3194-147a/3195, *kalbde altmış dilde toksan dört on dört tut kulak* 108a/2347-108b/2348, *kaşdıla ābdest bozmağ* 161a/3510-3511, *kul elinden hiçbir şey gelmez deyü i'tikād idüp irāde-i cüz'iyeye-yi bi'l-külliyeye inkār iderler* 92a/1990-1992, *şonra kāfirlere şuşuş deyü hitāb olunup dilleri tutulsa gerektür* 85a/1831-1832, *ta'ām yenürken melekler dīvān tururlar demek bāıldur* 48a/1018-1019, *yā Rabbi nefis-i emmāre ile şeytāna uyup ihtiyār-ı cüz'imi işyāna şarf idüp hizlānula mazhar oldum* 91a/1966-1968, *yoğsa şabır itmeyüp gün-ā-gün şekvā iderse ancak çekdiği zahmet yanına kalur* 129a/2808-2809, *zīrā anlar tamām olmadıkça kıyāmet kopmaz* 63b/1369-64a/1370 vd.

⁷²⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s. 837-838.

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

TTMSM'de ayırıcı biçim bilgisi özellikleri şunlardır:

Ekler

1. Ad işletme eklerinin bir bölümü, bazı örneklerde *sıfır biçim birimi* ile karşılanır. Bu ekler şunlardır: teklik ve çokluk üçüncü kişi iyelik ekleri, yönelme durumu eki ve bulunma durumu eki. *Sıfır biçim birimi* ile karşılanan türetme ekleri de bulunur: {+II} ~ {+IU} addan ad türetme eki, {+(X)ncI} addan ad türetme eki, {-(I)I-} ~ {-(U)I-} eylemden eylem türetme eki, {-Xn-} eylemden eylem türetme eki, {-(X)ş-} eylemden eylem türetme eki.

2. Metinde *bil-*, *buyur-*, *di-*, *dikil-*, *i'tikād it-*, *kıyās olun-*, *otur-*, *şek eyle-*, *ta'bir it-*, *teyemmüm it-*, *tur-* ve *ur-* eylemleri, bazı örneklerde farklı tamlayıcılarla kullanılmaktadır.

3. Azeri sahası özelliği olan üç ek kullanılmaktadır: {-üpler ise} (öğrenilen geçmiş zaman çokluk üçüncü kişi eki): *hacca gidüp-ler ise de* 97b/2117-2118, {-melü} (gelecek zaman ortaç eki): *gitmelü olıcağ* 85b/1848, {-anda} (ulaç eki): *olanda* 22a/448. Bu eklerin kullanımına dayanarak eserin müellifinin Azeri kökenli olduğu veya müellifin konuştuğu ağzın Azeri Türkçesi etkisi altındaki bir Doğu grubu ağzı olduğu düşünülebilir.

4. Şimdiki zaman kipi, metinde {-mede} eki ile karşılanmaktadır.

5. Gelecek zaman kipi, çoğunlukla {-sA gerek} yapısı ile karşılanır. Metinde yalnızca teklik üçüncü kişi için kullanılan {-(y)AcAK} biçiminin üç örneği bulunmaktadır.

6. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde kullanımında azalmanın belirlendiği {-(y)XncA} ulaç ekinin *TTMSM*'de söz konusu eserlerdeki toplam kullanım sayısının iki katından daha fazla sayıda kullanıma sahip olması, ilgi çekici bir özellik olarak kayda geçmektedir.

7. Aslında edilgenlik eki olan {-(I)I-} ~ {-(U)I-} ekinin metinde dönüşlülük işlevinde kullanıldığı örneklerde {-(X)I-} < {-(U)I-} gelişimini tamamlaması dikkate değer bir özelliktir.

8. Çokluk ikinci kişi eki, metinde {+sıñuz} biçimindedir. Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne ait Arap harfli metinlerde görülmeyip çeviri yazılı metinlerde belirlenen bu biçim, *TTMSM* de söyleyişteki biçimin yazıya yansıması olarak değerlendirilebilir.

Sözcük Türleri

1. {-mA} eylemlilik eki ve {+sI} teklik üçüncü kişi iyelik eki ile kullanılması gereken *içün* ilgecinin iki örnekte {-sun} eki ile sıra dışı bir kullanımı bulunmaktadır: *ol-sun için* 2a/9, 121b/2641.

2. Bir örneği bulunan niyet eylemi, bu örnekte {-melü} gelecek zaman ortaç eki ile kurulmaktadır: *gütmelü olıcağ* 85b/1848.

3. Yeterlik eylemlerinin oluşturulmasında {-(y)V} ulaç ekindeki ünlü tercihinde günümüzdeki ölçünün sağlandığı görülür. Tezlik bildiren eylemlerde ise kalıplaşmış yazımın etkisinden söz edilebilecek *deyüvir-* 158b/3448 örneği dışında ölçünün sağlandığı görülmektedir.

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**‘ABDU’R-RAHMÂN-İ ĐARİR
TAFŞİL-İ TARIĞ-İ MUĞARREBİN ve SEBİLİ’L-MÜTTEBİ’İN
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİNLER)**

**II. CİLT
(METİN)**

**Ali Osman YALKIN
1240205505**

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Osman YILDIZ**

ISPARTA – 2017

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİN

A. ÇEVİRİ YAZILI METİN

[1b] Hāzā Kitāb-ı Tafşil-i Tarīk-i Muḳarrebīn ve Sebīli'l-Müttebi'in

(1) Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm (2) وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ (3) اللَّهُ⁷²¹ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ (4) لَوْلَا أَنْ هَدَانَا (5) الَّذِينَ عَبَدُوا اللَّهَ⁷²² عَلَىٰ أَكْثَرِ رُسُلِ اللَّهِ وَ عَلَىٰ آلِهِ وَ أَصْحَابِهِ (6) لَوْلَا أَنْ هَدَانَا

bundan sonra ma'lūm ola ki (6) fakīrū'l-ḥaḳīr el-mu'terifu bi'l-'aciz ve't-taḳṣīr el-muḥtācu (7) ilā raḥmeti Rabbihi'l-Ḳadīr 'Abdu'r-Raḥmān-i Darīr eydür [2a] (8) tālibine āsān olup ve raḡbet ḥāşıl (9) olsun için taḥte'l-lafz ma'nā-i şerīflerini (10) beyān idelüm bi-'avni'llāhi Ta'ālā هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا (11) ma'nā-i şerīfi 'ibādeti lāyık (12) ve müstaḥik hiç kimse yokdur ancak Vācibü (13) 'l-Vücūd olan Bārī Ta'ālā vardur er-Raḥmānu (14) öyle Allāh ki dünyāda rızka muḥtāc olanları (15) rızkını viricidür kere minden er-Raḥīmu öyle Allāh ki (16) āḥiretde ancak mü'minlere raḥmet idicidür luḡfindan (17) el-Meliku öyle Allāh ki mülkinde diledüğü (18) gibi maḥlūḳına ḥüküm idicidür el-Ḳuddūsu [2b] (19) öyle Allāh ki zātına lāyık olmayan şifāt-ı selbiyye- (20) lerin cümle-sinden münezzehdür es-Selāmu öyle (21) Allāh ki zātı ve şifātı ve ef'ālī şerr-i maḥızdan (22) sālimdür el-Mü'minu öyle Allāh ki ḳullarına (23) emān virüp ve enbiyāsını taşdıḳ idicidür (24) el-Müheyminu öyle Allāh ki⁷²⁴ maḥlūḳātın cemī'i-sini (25) ḥıfız idüp gözedicidür el-'Azīzu öyle (26) Allāh ki her bir mümkin olan şey'in üzerine (27) ḥükmü gālibdür el-Cebbāru öyle Allāh ki maḥlūḳātın (28) üzerine diledüğü ḥükmü yürüdücidür el-Mütekebbiru (29) öyle Allāh ki kibriyā ve 'azamet şāhibidür [3a] (30) el-Ḥāliḳu öyle Allāh ki cümle eşyāyı taḳdīr idicidür (31) ḥikmeti iḳtizā itdüğü üzre el-Bārī'u öyle (32) Allāh ki mişāli yok iken maḥlūḳātı icād idicidür (33) el-Muşavviru öyle Allāh ki ana ḳarnında evlādı (34) vesā'ir ḥayvānātı taşvīr idicidür el-Ġaffāru (35)

⁷²¹ A'râf, 7/43.

⁷²² Dua (bk. Notlar).

⁷²³ Haşr, 59/22.

⁷²⁴ Metinde "ki" ilgeci yazılmamıştır.

öyle Allāh ki mü'minlerin günāhını 'afiv idicidür (36) ba'zısını tevbe ile ve ba'zısını tevbe-siz (37) el-Ḳahhāru öyle Allāh ki kamu eşyāyı ḳahır itmege (38) güci yetücidür el-Vehhābu öyle Allāh ki bilā- (39) ḡarazın velā-'ivazın muhtācınun ḥācetini viricidür (40) er-Rezzāḳu öyle Allāh ki rızḳa muhtāc olanların **[3b]** (41) rızḳını fazlından viricidür el-Fettāḥu öyle (42) Allāh ki cemī'-i baḡluları açıcudur el-'Alīmu öyle (43) Allāh ki her bir şey'i bilicidür el-Ḳābīzu öyle (44) Allāh ki ḳullarınun rūḥlarını ḳabız idicidür (45) el-Bāsītu öyle Allāh ki ba'zı ḳullarına rızḳı (46) bol idicidür el-Ḥāfīdu öyle Allāh ki a'dā (47) sını kesibleri sebeble aṣaḡı endiricidür (48) er-Rāfi'u öyle Allāh ki evliyālarını ihtiyār-ı (49) cüz'iyeler-sebeble refi' idicidür el-Mu'izzu (50) öyle Allāh ki diledüḡi ḳula 'izzet viricidür (51) tātleri sebeble el-Muzillu öyle Allāh ki **[4a]** (52) diledüḡi ḳulunı zelīl idicidür ma'āşileri (53) sebeble es-Semī'u öyle Allāh ki cümle mesmū'ātu (54) işidicidür el-Başıru öyle Allāh ki cemī'-i mevcū (55) dātı görücidür el-Ḥakemu öyle Allāh ki anun (56) ḳazāsını ve ḥükmini hiç kimse redde ḳādir ola-maz (57) el-'Adlu öyle Allāh ki her işinde 'adālet (58) şāhibidür el-Laṭīfu öyle Allāh ki her bir işi (59) lāyıkınca güzel idicidür el-Ḥabīru öyle Allāh (60) ki geḡmiş ve gelecek cümle eşyāyı bilicidür (61) el-Ḥalīmu öyle Allāh ki 'āşilere 'azāb itmek (62) için 'acele idici degildür el-'Azīmu öyle **[4b]** (63) Allāh ki uludur 'azamet ve ḳudret eclinden (64) el-Ġafūru öyle Allāh ki mü'minleri mübālaḡa ile (65) maḡfıret idicidür eş-Şekūru öyle Allāh ki az (66) 'amel için çok şevāb viricidür el-'Aliyyu öyle (67) Allāh ki mübālaḡa ile mekānsız ve cihetsiz mertebe-si (68) 'ālīdür el-Kebīru öyle Allāh ki mübālaḡa ile (69) kibriyā ve 'azamet şāhibidür el-Ḥaffīzu öyle (70) Allāh ki diledüḡi eşyāyı helākten ḥıfız (71) idicidür el-Muḳītu öyle Allāh ki cemī'-i maḥlūḳatın (72) kemāllerin ve tātamların yaradıcudur el-Ḥasību (73) öyle Allāh ki ḳıyāmet günü ḳullarınun cümle-sini **[5a]** (74) bir ḳoyun ṣaḡacak miḡdārı yāḥud tārketü'l-'ayn-da (75) ḥisāb idicidür el-Celīlu öyle Allāh ki celāl (76) ve 'azamet şıfatlarıyla mevşūfdur el-Kerīmu öyle (77) Allāh ki va'dine vefā idüp ve istemek-sizin (78) viricidür er-Raḳību öyle Allāh ki cümle eşyāyı (79) gözedicidür el-Mucību öyle Allāh ki muṣtar olan (80) kimselerin du'ālarını ḳabül idicidür el-Vāsi'u (81) öyle Allāh ki 'ilmi cümle eşyāya vāsi'dür (82) el-Ḥakīmu öyle Allāh ki her bir işinde ḥikmet-i bāliḡa (83) şāhibidür el-Vedūdu öyle Allāh ki kendüye (84) itāt iden ḳullarını sevip rāzī olucudur **[5b]** (85) el-Mecīdu öyle Allāh ki zātı ve şıfātu ve ef'ālinde (86) uludur el-Bā'īşu öyle Allāh ki cümle mevtāyı (87) ḳabirlerinden ḳaldırıp maḡşer yerine getüricidür (88) eş-Şehīdu öyle Allāh ki anun

‘ilminde hiçbir şey (89) gâ’ib olmaz el-Ḥaḫḫu öyle Allāh ki ulūhiyyeti (90) ḥaḫḫā ṣābitdür el-Vekīlu öyle Allāh ki fazlından (91) ḫullarınun rızḫına kefldür el-Ḳaviyyu öyle Allāh ki (92) murād itdügi eşyāya güci yeticidür el-Metīnu (93) öyle Allāh ki diledügi şey’e ḫuvveti ṣedīddür (94) el-Veliyyu öyle Allāh ki kendüye muṭī‘ olan (95) dostlarına yardım idicidür el-Ḥamīdu öyle **[6a]** (96) Allāh ki zātında ögölmişdür el-Muḫṣī öyle (97) Allāh ki cümle eşyānun ṣayısını bilicidür (98) el-Mübdī öyle Allāh ki cümle eşyāyı ‘ademden (99) vücūda getüricidür el-Mü‘īdu öyle Allāh ki (100) eşyānın ḫalkını ma’düm olduğdan ṣonra (101) yine i‘āde idicidür el-Muḫyī öyle Allāh ki (102) cismiñ ba‘zı-sında ḫayāt ḫalk idicidür (103) el-Mümītu öyle Allāh ki rūḫları cisimden (104) izāle idüp ve öldüricidür el-Ḥayyu öyle (105) Allāh ki ḫayātı zātıla ḫā’imdür el-Ḳayyūmu öyle (106) Allāh ki kendü zātıla ḫā’im ve ḡayrıyı muḫīm idicidür **[6b]** (107) el-Vācidu öyle Allāh ki muḫtāc olmayan ḡanī-dür (108) el-Mācidu öyle Allāh ki mu‘azzam ve mükerrem ve uludur (109) el-Vāḫidu öyle Allāh ki zātı ve ṣıfātı ve (110) ef‘ālinde mişlü ve nazīri yoḫdur eṣ-Ṣamedu öyle (111) Allāh ki muḫtācun ileyh olan seyyid-i ḡanīdür (112) el-Ḳādiru öyle Allāh ki her bir mümkin olan (113) eşyāyı yaratmaḡa güci yeticidür el-Muḫtediru öyle (114) Allāh ki murād itdügi mümkināti vücūda getüricidür (115) el-Muḫaddimu öyle Allāh ki diledügi şey’i taḫdīm (116) idicidür el-Mu‘aḫḫiru öyle Allāh ki diledügi (117) şey’i te’ḫīr idicidür el-Evvelu öyle Allāh ki **[7a]**⁷²⁵ (118) cümle mevcūdātın evveldür el-Āḫiru (119) öyle Allāh ki ebedī bāḫīdür eṣ-Zāḫiru öyle (120) Allāh ki vücūdı zāḫirdür arzda ve semāda (121) delā’ilin keṣreti sebebile el-Bāṭınu öyle Allāh (122) ki ḫafīdür künh-i zātı bilinmez el-Vālī öyle Allāh (123) ki maḫlūḫātın umūrını tedebbür idicidür el-Müte‘ālī (124) öyle Allāh ki cemī‘ şey üzerine ‘ālīdür ḫudret-i (125) ṣān yönünden el-Berru öyle Allāh ki cemī‘-i maḫlū (126) ḫāta lāyıkınca eylik idicidür et-Tevvābu öyle (127) Allāh ki ṣurūṭı üzre tevbe iden kimselerin (128) tevbe-sini ḫabūl idicidür el-Muntaḫımu öyle Allāh **[7b]** (129) ki ḫulm üzre muṣir olan a’dāsından evliyā (130) sınıñ intikāmını alıviricidür el-‘Afüvvu öyle Allāh (131) ki mü’milerin ḡunāhını ‘afıv idüp ṣuçlarını (132) baḡıṣlayıcıdur er-Ra’ūfu öyle Allāh ki envā‘-i (133) raḫmetinun ziyāde-si ile ḫullarını esirgeyicidür (134) Mālike’l-Mülki öyle Allāh ki mülkinde diledügi (135) gibi meṣiyyetini geçiricidür Zū’l-Celāli öyle Allāh (136) ki maḫlūḫātın istignā’-ı muṭlak ṣāḫībidür (137) ve’l-İkrām öyle Allāh ki dünyā i’tibārıla (138) faḫl-ı ‘ām ṣāḫībidür el-

⁷²⁵ Derkenar (bk. Notlar).

Muḫsiṭu öyle Allāh ki (139) yevm-i cezāda mazlūmunun ḥaḫḫını zālîmden alıvı **[8a]** (140) ricidür el-Cāmi‘u öyle Allāh ki kıyāmet günü (141) cümle zî-rūḥı cem‘ idicidür el-Ġaniyyu öyle (142) Allāh ki hiçbir şey’e ihtiyācı yoḫdur el-Muġnî (143) öyle Allāh ki diledüğünü ġanî idicidür el-Māni‘u (144) öyle Allāh ki⁷²⁶ diledüğü şey’i maḫlūkından men‘ (145) idicidür eḡ-Ḍāru öyle Allāh ki ḫuluḡ (146) kesbi sebebeyle şerri ḫalk idicidür en-Nāfi‘u (147) öyle Allāh ki cemî‘-i ḫayır andan şādır o (148) lucidur en-Nūru öyle Allāh ki yeri ve göġi (149) nūrlandırıcıdur el-Hādî öyle Allāh ki (150) envā‘idürlü maḫlūkātı kendülerinün mühimmātına **[8b]** (151) delālet idicidür el-Bedî‘u öyle Allāh ki yerleri (152) ve gökleri ve içlerinde olanları ālet-siz yaradıcıdur (153) el-Bāḫî öyle Allāh ki dā‘im bāḫîdür fānî olmaz (154) el-Vāriṣu öyle Allāh ki maḫlūkātın ba‘zı-sı (155) fānî olduḫdan ōnra yine kendi bāḫîdür er-Reṣîdu (156) öyle Allāh ki cemî‘-i maḫlūkātı mevcūdātı ġāyetine (157) sürücidür kimini fazlından ve kimini ‘adlinden (158) eṣ-Şabūru öyle Allāh ki kāfirleri mu‘ākabe (159) ve mü‘minlerin ‘āşîlerini mu‘āḫeze iderin (160) didüğü ḫavlinde ‘acele idici degildür

ve bu (161) esmālardan biri işidüldükde ta‘zîm itmek **[9a]** (162) lāzımdur miṣāli يَا سُبْحَانَ اللَّهِ (163) ⁷²⁷اللَّهُ demek gibi lākin bu esmālar tekrār işidülse (164) ‘ulemāmuz raḫimehu’llāh bir ta‘zîm kifāyet ider deyü (165) fetvā virdiler Ḥalebî-i Kebîr Şifāt-ı Şalātda (166) yazar Bārî Ta‘ālānun esmāları tevḫîfdür (167) ya‘nî anılmaġa şeri‘den izne muḫtācdur üç (168) delîlin birile evvelki Ḳur‘ān-ı ‘Azîmü’ş-Şān ikinci (169) ḫadîṣ-i şerîf üçüncü icmā‘-ı ümmet ola ammā (170) Ḳur‘ān içinde ṣābit olan toḫsan toḫuz (171) Esmā’ü’l-Hüsna peyġamberimiz Muḫammed ‘aleyhi’s-şalātu (172) ve’s-selām ḫadîṣ-i şerîfde cem‘ idüp **[9b]** (173) buyurduġı beyān olundu ammā yalnız ḫadîṣ-i (174) şerîfde buyurduġunun miṣāli yā Ḥannān yā Mennān (175) yā Deyyān yā Cemîlu yā Vitru yā Refîḫu demek gibi ammā (176) icmā‘-ı ümmet ile ṣābit olan esmā çoḫdur (177) zîrā her bir ḫavim dilleri muḫtezāsınca icmā‘ (178) idüp Bārî Ta‘ālā-ya bir isim ıtlāk itmişlerdür (179) eger ol ismi Bārî Ta‘ālā-dan ġayrı kimseye (180) ıtlāk itmezler ise ol daḫı esmādan olur (181) miṣāli ‘Arab dilince Vācibü’l-Vücūd yāḫud Şāni‘ü (182) ‘l-‘Ālem yāḫud Zāt yāḫud Şey demek gibi (183) ammā Türkî dilince Taḫrı yāḫud Bayat demek gibi **[10a]** (184) ammā Fürs dilince Yezdān yāḫud Ḥudā demek gibi (185) zîrā bunların cümle-si Allāh dimekdür lafızları baṣḫa (186) lākin ma‘naları birdür yoḫsa

⁷²⁶ Metinde “ki” ilgeci yazılmamıştır.

⁷²⁷ Tazim (bk. Notlar).

herkes beğendiği sözi (187) gâh maḥlûka ve gâh Bārī Ta‘ālā-ya söylemek cā’iz (188) degildir mişāli pādişāhlar pādişāhı yāḥud cömerd (189) yāḥud efendi yāḥud ṭabīb yāḥud faḳīh (190) yāḥud zekī demek gibi Bārī Ta‘ālānuḡ esmālarından (191) biri maḥlûka ıtlāk olunmaz ve maḥlûkuḡ ismi (192) daḡı Bārī Ta‘ālā-ya ıtlāk olunmaz ve esmāları (193) zātınun ‘aynı-dur

imdi Bārī Ta‘ālānuḡ (194) şıfātlarını daḡı bilmek lāzımdur anlar daḡı **[10b]** (195) üç bölükdür evvelki şıfāt-ı selbiyye anlar Bārī (196) Ta‘ālānuḡ zātına lāyık olmayan şıfatlardır mişāli (197) bir şey’e beñzer oḡlı ve kıızı var mekāna muḥtācdur (198) ve yer ve iḡer ve giyer ve kuşanur demek gibi ikinci (199) şıfāt-ı müteşābihāt anlar Bārī Ta‘ālā-da (200) vardur lākin zāhiri üzre ma’nā virmek (201) cā’iz degildir zīrā noḡşān iḡtizā ider (202) hemān aşlı ma’lūm vaşfi mechūl ĩmān vācib (203) su’āl bid‘at inkārı küfür deyü inanmak lāzımdur (204) ol şıfātların ma’nālarını ancak ‘ālim olan (205) Bārī Ta‘ālā bilür ve bildirdiḡi Resūli bilür **[11a]** (206) ol müteşābihātların mişāli er-Raḡmānu ‘ale’l-‘arşı (207) ‘stevā ve yed ve vecih ve nefis ve işbi‘ ve ḡadem (208) ve nuzūl ve ḡurb ve bu‘ud gibi bu müteşābihātı söyleyen (209) ancak Bārī Ta‘ālā yāḥud Resūl-ü Ekremdür anlardan (210) ḡayrı hiçbir kimse müteşābihāt söylemek cā’iz (211) degildir eger söylese bid‘atıla ḡüküm olunur (212) üçüncü şıfāt-ı şübūtiyye-dir anlar daḡı iki (213) bölükdür evvelki şübūtiyye-i zātıyye anlar Bārī Ta‘ālā-da (214) vardır lākin zıdları olmaḡ muḡāl mişāli (215) ḡayāt var mevt muḡāl ‘ilim var cehil muḡāl (216) irādesi var cebir muḡāl ḡudret var ‘aciz muḡāl **[11b]** (217) başarı var ‘amā muḡāl semi‘ var şamem muḡāl kelām (218) var bekem muḡāl ikinci şübūtiyye-i fi’liyye-dür aḡa (219) tekvīn dirler şol şıfatdur ki hem kendi ve hem (220) zıddı olmaḡ cā’izdür mişāli bir ḡulunu iḡyā (221) idüp ve bir ḡulunu imāte itmek ve bir ḡuluna ‘izzet (222) virüp ve bir ḡuluna zillet virmek ve bir ḡulunu ḡanī idüp ve bir ḡulunu (223) faḡīr itmek ve bir ḡulunu aḡladup ve bir ḡulunu (224) ḡöldürmek gibi ammā ta‘īl idüp Bārī (225) Ta‘ālā ezelde cümle şey’i ḡalk itdi şimdi (226) boş ṭurur demek bātıldur zīrā her ān ve her (227) sā‘at iş işler bāḡuşuş üç bölük **[12a]** (228) işi işler dā’im işleme-de-dir evvelki bir bölük (229) ‘askeri babalar belinden analar raḡmine ikinci analar (230) raḡminden dünyāya üçüncü dünyādan āḡirete (231) müheyyā idüp göndermede-dir delīl neste‘īzu (232) bi’llāh ⁷²⁸كُلُّ شَأْنٍ ve’l-ḡāşıl ĩmām-ı (233) A‘zam raḡimehu’llāh mezhebinde olan ‘ulemānıḡ (234)

⁷²⁸ Raḡmān, 55/29.

icmā'ı üzre Bārī Ta'ālānuñ şıfāt-ı şubū (235) tiyye-si sekizdür hayyun bi-hayātihi 'alīmun bi-'ilmihî (236) mūrīdun bi-irādetihî qādīrun bi-ḳudrethî mūkevvinun bi-tekvīnihî (237) başīrun bi-başarihî semī'un bi-sem'ihî mūtekellimun bi-kelāmihî (238) bu şıfatlarıñ ta'alluḳları daḫı vardır lākin **[12b]** (239) hayāt şıfatı hiçbir şey'e ta'alluḳ itmez aña (240) şıfat-ı muşahḫiḫe dirler bāḳī şıfatlarıñ ta'alluḳları (241) vardır anlar daḫı bu tertīb üzre-dür a'nī (242) evvel 'ilim şonra irādet şonra ḳudret şonra (243) tekvīn şonra başar şonra semī' şonra kelām (244) ta'alluḳ ider mişāli Bārī Ta'ālā ezelde ismimi (245) ve cismi-mi ve ḫüsnümi ve ḳubḫümü ve şüretimi bildi (246) 'ilim ta'alluḳ idüp ma'lümātdan oldum zamān (247) geçdi devrān döndi toḡacaḡım yıl geldi (248) irādet ta'alluḳ idüp müreccih oldı murādātdan (249) oldum ḳudret ta'alluḳ idüp mü'eşşir oldı **[13a]** (250) maḳdūrātdan oldum tekvīn ta'alluḳ idüp mūcid (251) oldı mevcūdātdan oldum başar ta'alluḳ idüp (252) mubaşşirātdan oldum semī' ta'alluḳ idüp mesmū (253) 'ātdan oldum toḡdum büyüdüm ḫadd-i bülūḡa (254) irdim kelām ta'alluḳ idüp muḫātabātdan oldum (255) 'ilim birdür ma'lümāt çoḡdur irādet birdür (256) murādāt çoḡdur ḳudret birdür maḳdūrāt (257) çoḡdur tekvīn birdür mūkevvenāt⁷²⁹ çoḡdur başar (258) birdür mubaşşirāt çoḡdur semī' birdür mesmū'āt (259) çoḡdur kelām birdür muḫātabāt çoḡdur bu (260) şıfatlar Bārī Ta'ālā-nuñ zātınuñ 'aynı degil **[13b]** (261) ḡayrı degil zātıla ḳā'imlerdür zevālden ve taḡayyūrātdan⁷³⁰ (262) berīlerdür Bārīnuñ şıfatı Bārıla ḳā'im ve ḳuluñ (263) şıfatı ḳul ile ḳā'im ḳuluñ şıfatı Bārī Ta'ālāya⁷³¹ (264) geçmez ve Bārī Ta'ālā-nuñ şıfatı ḳula geçmez

imdi Bārī (265) Ta'ālānuñ mülküni daḫı bilmek lāzımdur yedi ḳat (266) yerler ve içle-
rinde ve üstlerinde olan maḫlūḳāt (267) cümle-si anuñ mülki-dür bu mülkden ba'zısını
(268) ba'zı ḳullarına 'alā tarīḳi't-tevliye virmişdür (269) ve ba'zısını virmemişdür gerek
virilenden ve gerek (270) virilmeyenden Müslimānlarıñ ḫelāl vech üzre (271) geçinme-
si sekiz bölükdür evvelki kimseye virilmeyen **[14a]** (272) taḡlarıñ ve dere-leriñ otların-
dan ve şularından ve (273) ḫayvānātından ve aḡaçlarından ve mīve-lerinden yeyüp
(274) ve içüp ve şatup geçinmek gibi ikinci virilenden (275) şer'ī vecih üzre ödünç alup
virmek gibi (276) şer'ī dinildi ki gün ta'yīn idüp ribā itmeye (277) yāḫud kötü akça
virüp eyü aluram deyü ḳavil (278) itmeye üçüncü aḡniyānuñ fuḳarāya şer'ī vecih (279)

⁷²⁹ Metinde “ مَكُونَاتٌ ” biçiminde yazılmıştır.

⁷³⁰ Metinde “ تَعَيَّرَاتُهَا ” biçiminde yazılmıştır.

⁷³¹ Metinde “ بَارِ تَعَايَاهُ ” biçiminde yazılmıştır.

üzre virdiği şadağa şer‘î dinildi ki vir (280) digi māl kendinüñ milki ola yāhud virür (281) iken riyā itmeye yāhud virdikden sonra menni (282) ve ezā itmeye sâ‘il daħı kıt-ı yevmiyye-si var iken **[14b]** (283) isteyüp almaya dördüncü fuķarānuñ şer‘î vecih üzre (284) aġniyāya virdiği hedāyā şer‘î dinildi ki virilen (285) şey rişvet olmaya yāhud az virüp çok (286) ummaya beşinci aġniyānuñ aġniyāya şer‘î vecih (287) üzre virdüğü hībā⁷³² şer‘î dinildi ki maṭlūbu (288) hevā ile sivā olmaya altıncı kendüye şer‘e (289) muvāfiķ intikāl iden mīrās şer‘e muvāfiķ (290) dinildi ki kendüye intikāl iden şey bir ġayrı (291) kimseniñ milki idüğü yaķīnen ma‘lūm olmaya (292) yedinci mālīk olduğı evini ve dükkānını (293) ve hānını⁷³³ ve ħammāmını ve ħayvānını yāhud vücūdunu **[15a]** (294) ve libāsını şer‘î vecih üzre icāre-ye virmek (295) gibi şer‘î dinildi ki kesbi ħabīs idüp vü (296) cūdunu zināya ve livātaya ve çengī-lige ve milkini (297) mey-ħāneye ve buz-ħāneye ve aygırını elin kışraġına (298) ve қоçunu elin қоyununa virüp aķça almaya (299) sekizinci şer‘î vecih üzre bey‘ i şirā itmek (300) şer‘î dinildi ki yedi mes‘ele-yi bilüp muķtezā (301) sıla ‘amel idüp tā ki ribādan ħalāş ola (302) evvelki ‘ivazeyn cins-i vāħid olmaķ ikinci (303) cinseyn olmaķ üçüncü altunuñ gümüşüñ (304) ġışşı ġālib olmadıķça ħāliş ħükmünde-dür **[15b]** (305) dördüncü altunuñ ve gümüşüñ isti‘māline zarūret (306) olmadıģıçun üstādiyye-sine⁷³⁴ i‘tibār yoķdur (307) beşinci mi‘yār-ı şer‘î altıncı manşūş-u şer‘î yedinci (308) ‘orf-ü beled ammā ‘ivazeyn cins-i vāħid olduķda (309) a‘nī altun altuna ve gümüşi gümüşe deġişdikde (310) ziyāde-si ve noķşanı ve veresisi ħarām zīrā (311) yeden biyed gerekdür hemān ol meclisde alup (312) virmelidür ‘ivazeyn cinseyn olduķda gümüşi (313) altuna altunu gümüşe deġişdikde ziyāde-si (314) ve noķşanı cā‘iz lākin veresisi ħarām mişāli (315) şarrāfa yā bir ġayrı kimseye bir miķdār beyāz aķça **[16a]** (316) virüp birkaç günden sonra altun almaķ yāhud (317) altun bozup beyāz aķça alup bir miķdārını sonra (318) vir demek gibi ammā altunuñ gümüşüñ ġışşı ġālib (319) olmadıķça ħāliş ħükmünde-dür on dirhem gümüş (320) yāhud altun içinde dört buçuk yāhud beş (321) dirhem kırşun yā bakır yā kalay olsa yine ħāliş (322) ħükmünde-dür ammā beş buçuk dirhem olsa ħāliş (323) ħükminden çıkup ġışşı ġālib olur altunuñ (324) ve gümüşüñ isti‘māline zarūret

⁷³² Metinde “ ħیا ” biçiminde yazılmıştır.

⁷³³ Metinde “ ħانیی ” biçiminde yazılmıştır.

⁷³⁴ Metinde “ اوستادیه سته ” biçiminde yazılmıştır.

olmaduğıçun (325) üstādiyye-sine⁷³⁵ i'tibār yokdur fincan zarfı (326) veyā gül-ab-dān⁷³⁶ veyā buhūr-dān gibi şeyler şatup **[16b]** (327) aldıkdā gümüşü gümüşe ve altını altuna veznile (328) alup virmek gerekdür meger virdigi şey'e hilāf-ı (329) cins kıta üstādiyye-si⁷³⁷ için ziyāde virmek (330) cā'iz degildür kılab-dān⁷³⁸ dağı bunun gibidür veznile (331) alup virmek gerekdür mi'yār-ı şer'ī dağı beşdür (332) alınup ve şatılan şeyleri elbetde bu beşin (333) birine uydurmak lāzımdur evvelki ođka ikinci (334) şayı üçüncü endāze dördüncü kīle beşinci (335) götürü bāzār manşüş-u şer'ī dağı iki bölükdür (336) evvelki altun gümüş veznidür tartıla alup (337) virmelidür lākin üstünde sikke olursa **[17a]** (338) İmām Ebū Yūsufun kavline yapışmadan ğayrı 'ilāc (339) yokdur öyle olsa şayı ile alup virmek (340) cā'iz olur ikinci arpa buğday hürmā⁷³⁹ tuz (341) keylīdür bu dört şey her bir şehriñ ma'lūm (342) olan kile-si ile alup virmek gerekdür (343) ammā 'örf-ü beled bu zikir olunan altı vechiñ (344) ğayrı her bir şehriñ köyün ğalkı ne şey (345) üzerine 'örf itdiler ise aña i'tibār (346) olunur mişāli odun çekile cevizi ve yumurta- (347) yı şayı ile ve findığı ođka ile alup (348) virmek ve kavilsiz berbere tırāş olmağ ve ğammāma **[17b]** (349) girüp yayķanmađ gibi bu araya gelince herkese ğelāl (350) olan sekiz vecih beyān olundu

imdi mütevellī-i (351) 'amme olan pādişāh yāhud anuñ vekīlleri (352) şer'e muvāfiķ vecih üzre altı dürlü mālī (353) alup maħalline virmek cā'izdür aña zulüm dimek (354) ğaťadur zīrā Bārī Ta'ālānuñ emri böyle-dir (355) altı vechiñ evveli 'öşürdür yerde biten dāne- (356) leriñ ve mīve-leriñ onda birini almağ ikinci (357) arz-ı ğarāciyye-dür fülān tarlayı yāhud (358) fülān yeri mutaşarrıf olan kimse yılda şu (359) kadar ađça virsün deyü ğüküm idüp almağ **[18a]** (360) üçüncü cizye-dir emānı ķabül iden Yehūd (361) ve Naşārā-dan şer'iñ ta'yīn itdügi miķdārı (362) yılda bir kerre ađça almağ lākin bu cizye ğükminün (363) şubūtı 'İsā 'aleyhi's-selām ğokden ininceye dek- (364) dür dördüncü zekātdur 'āķil bāliğ Müslim hür (365) ğavāyic-i aşıyye-sinden ve borcundan ziyāde (366) altı dürlü nişābdan⁷⁴⁰ her ķanķısına mālīk olursa (367) üzerinden bir yıl ğeğdikden sonra ğisāb idüp (368) almağ evvelki nişāb iki yüz dirhem gümüşden (369) beş dirhem

⁷³⁵ Metinde “أُوسْتَادِيَّةٌ بِسَنَةٍ” biçiminde yazılmıştır.

⁷³⁶ Metinde “كَوْلِيْدَانٌ” biçiminde yazılmıştır.

⁷³⁷ Metinde “أُوسْتَادِيَّةٌ بِسَيِّ” biçiminde yazılmıştır.

⁷³⁸ Metinde “كَوْلِيْدَانٌ” biçiminde yazılmıştır.

⁷³⁹ Metinde “حُورْمَةٌ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁴⁰ Metinde “نَصَابِدَانٌ” biçiminde yazılmıştır.

ikinci nişāb yigirmi mişkāl altundan (370) yarım mişkāl üçüncü nişāb kırk koyundan [18b] (371) bir koyun yüz yigirmi bire varınca iki koyun (372) dördüncü nişāb otuz şığırdada bir yaşar tana (373) beşinci nişāb beş deve-de bir koyun yigirmi beş (374) tamāmında bir yaşar deve köşegi altıncı nişāb (375) atdan her hayvān başına bir altun yāhud (376) bahāsını hisāb idüp almak eger bu hayvānlar (377) yılıñ ekşerini yabānda otlayup geçinürse (378) ammā dükkānlarda ve maħzenlerde ve evlerde satılık (379) olan şeyler her ne dürlü eşyā olursa (380) bahāsını altundan yā gümüşden hisāb (381) idüp almak beşinci toprakdan hāşıl olan [19a] (382) altun ve gümüş ve yerden çıkan defīnelerdir (383) altıncı māl-ı ğanīmet şer'e muvāfiķ sefer iķtizā iden (384) ħarb-i kāfirin erkek-lerini ķatil dişilerini ve ev (385) lādılarını esīr idüp ve emvāllerini almak bu araya (386) gelince şer'an alınması helāl olup maħalline virmek (387) cā'iz olduğuna delīl neste'īzu bi'llāhi إِنَّمَا (388) الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ (389) فِي الرِّقَابِ وَالْعَا (390) مَنِ اللَّهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ⁷⁴¹ (391) رَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً (392)

imdi ħarām olan (392) tarīķ daħı beşdür evvelki bey'-i bātıl yoğ olan [19b] (393) şey'i yāhud murdārı almak ve satmak ikinci (394) bey'-i fāsīd bir şey bey' olunduğda yā şatana (395) veyā alana veyā şatılan şey'e menfa'at ķavil (396) itmek üçüncü ğaşıb ğayrınıñ mālını cebrile (397) almak dördüncü seriķa⁷⁴² āħeriñ mālını görmeden (398) almak beşinci ekl-i bi'l-bātıl şer'e muħālif olan (399) yerden şey almak mişāli yalan şāhidliğinden ve (400) yetīm mālından ķumār⁷⁴³ oyunundan ve ayıcılığdan (401) ve maymüncülikden ve çengī-likden ve edā'-ı ħidmet (402) olunmayan vaķıflardan ve nikāħdan almak gibi

(403) imdi Bārī Ta'ālānuñ melekūtını daħı bilmek [20a] (404) lāzımdur melekūt deyü yedi ķat gökler (405) ve içlerinde ve üstlerinde olan şeylere dirler (406) bu melekütüden hiçbir nesne-yi Bārī Ta'ālā kimseye (407) virmemişdür lākin her bir insile cinnin ğökde (408) ikşer ķapusu vardır birinden rızķı aşığı ener (409) birinden 'ameli yuķaru çıkar mülk-ü melekūt anıñdur (410) dimeniñ ma'nāsı fā'ide ve zarar ancak Bārī (411) Ta'ālādan idüğini bilüp ħācetini andan (412) istemek gerekdür Hızırdan⁷⁴⁴ ve İlyāsdan

⁷⁴¹ Tevbe, 9/60.

⁷⁴² Metinde “سَرِيفَه” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁴³ Metinde “قَوْمَارُ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁴⁴ Metinde “خَضِرْدُنْ” biçiminde yazılmıştır.

ve kütubdan (413) ve ğavişden⁷⁴⁵ ve veliden ve deliden ve kurdan (414) ve yaşdan ve ağaçdan ve taşdan ve ölüden **[20b]** (415) ve diriden yardım istemeyüp ancak ihtiyacını (416) Bārī Ta‘ālā-ya ‘arz idüp ve hācetini (417) andan istemek gerekdür

imdi Bārī Ta‘ālānuñ (418) mā-sivāsını dañı bilmek lāzımdur mā-sivā’u’llāhu (419) ‘ālem dirler Bārī Ta‘ālānuñ varlığına birliğine (420) bir şey’e benzemedüğine ‘alāmet olduğıçun (421) ve’l-hāşıl ehl-i hağ kıtında hağāyık-ı eşyā şābitdür (422) görünen şey her ne ise gerek zī-rūh (423) ve gerek cemādāt elbetde bir hağīkati vardur (424) hağīkaten var olan şey dañı iki bölükdür (425) biri Vācibü’l-Vücūddur Bārī Ta‘ālānuñ zātı **[21a]** (426) ve esmāları ve şıfatlarıdır ve biri mümkinil-vücūd mā- (427) sivādur ol dañı iki bölükdür biri zātiyyāt (428) ve biri ‘araziyyātdur ‘ālem dañı üç bölükdür (429) biri ‘ālem-i ervāhdur ve biri ‘ālem-i eşbāhdur⁷⁴⁶ (430) ve biri ‘ālem-i mişāldür ‘ālem-i ervāh ‘ālem-i eşbāh⁷⁴⁷ (431) zātiyyāt ve ‘araziyyātdandur ‘ālem-i mişāl ne zātiyyātdan (432) ve ne ‘araziyyātdandur hağāyık-ı eşyayı inkār (433) idüp aşlı yokdur deyen safsaşa-ı⁷⁴⁸ kefere-si (434) dañı üç bölükdür evvelki ‘indiyye ikinci ‘inādiyye (435) üçüncü lā-edriyye anlarıñ i’tikādı üzre (436) zātiyyāt ve ‘araziyyātın aşlı yokdur yek-pāre **[21b]** (437) cümle-si ‘ālem-i mişāldür dirler ve mutaşavvifeden (438) ba‘zısı dañı anlara tābi‘ olup bu ‘ālem (439) āyine içinde ve şu içinde rü’yāda görülen (440) evhām-ı hayāletdür hağāyık-ı eşyānuñ aşlı yokdur (441) deyü inkār idüp kāfir oldılar ammā cānlar ya’nī (442) rūhlar olduğı yere ‘ālem-i ervāh dirler ve tenler olduğı (443) yere ‘ālem-i eşbāh⁷⁴⁹ dirler rü’yāda ve āyine (444) içinde ve şu içinde görülen evhām-ı hayālete (445) ‘ālem-i mişāl dirler lākin aşlı ‘ālem iki bölükdür (446) biri a’yān ve biri a’rāzdur eger zātıla (447) kā’im ise a’yān dirler ğayrıla kā’im ise **[22a]** (448) a’rāz dirler zātıla kā’im olanda a’yānda tağsīm kabūl (449) itmezse aña cüz’ün lā-yetecezzā ve cevher-i ferd dirler (450) eger tağsīm kabūl iderse aña cisim dirler ol (451) dañı beşdür evvelki eger ol cismiñ cānı ve ‘aklı (452) yok ise aña ‘ālem-i cemādāt dirler taş ve ağaç (453) gibi eger cānı var ‘aklı yok ise aña ‘ālem-i (454) hayvānāt dirler koyun ve şığır gibi eger cānı (455) ve ‘aklı var aşlı nūr ise aña ‘ālem-i melek (456) dirler eger aşlı

⁷⁴⁵ Metinde “عَوِشْدَنْ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁴⁶ Metinde “أَشْبَاهُدْر” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁴⁷ Metinde “أَشْبَاهُ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁴⁸ Metinde “صَفْسَاءُ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁴⁹ Metinde “أَشْبَاهُ” biçiminde yazılmıştır.

māric-i nārdan ise aña ‘ālem-i (457) cin⁷⁵⁰ dirler eger aşlı toprak ise aña ‘ālem-i (458) insān dirler ğayrıla k̄ā’im olan a‘rāz daħı [22b] (459) beşdür evvelki eger anı göz bilürse aña ‘ālem-i (460) elvān dirler beyāzlar ve siyāhlar gibi ikinci eger (461) anı kulağ bilürse aña ‘ālem-i eşvāt dirler (462) insān ve ħayvān sesleri ve cemādātın biri birine (463) ta‘alluğından hāşıl olan şavıtlar gibi üçüncü (464) eger anı burun bilürse aña ‘ālem-i revāyih dirler (465) güzel ve çirkīn⁷⁵¹ koğular gibi dördüncü eger anı (466) ağız bilürse aña ‘ālem-i tu‘üm dirler tatlılar (467) ve ekşiler gibi beşinci eger anı vücūd ile ‘akıl (468) bilürse aña ‘ālem-i ekvān dirler ħarāret ve (469) bürüdet gibi bu on şey mādde-i ‘ālem ve aşı-ı [23a] (470) mā-sivādur ve uşülü maħlūk-u Ĥudā ve maħhūr-u Ĥudādur Ĥālīğ (471) bunlara benzemez bunlar daħı Ĥālīğe benzemez Bārī Ta‘ālā (472) bu ondan birinüñ içine gelüp girmez ħulūldan (473) berīdür bu ondan birisi büyüyüp ulūhiyyetle (474) mevşūf olmaz ittiħātdan berīdür ve bu onuñ (475) cümle-si ile degildür vücūd-ı muṭlağdan berīdür (476) zīrā bunlar mümkinī’l-vücūddur Bārī Ta‘ālā esmā (477) ve şıfatıla Vācibü’l-Vücūddur Vācibü’l-Vücūd (478) mümkinī’l-vücūd olmaz ve mümkinī’l-vücūd daħı (479) Vācibü’l-Vücūd olmaz

imdi Bārī Ta‘ālānuñ (480) mā-sivāya olan te’sīrini daħı bilmek lāzımdur [23b] (481) cümle eşyāda mü’eşşir ancak Bārī Ta‘ālā-dur (482) etmek toymada ve şu kandırmada ve bıçağ (483) kesme-de ve āteş yakma-da ve Güneş aydınlık (484) idüp ve gice karanlılık itmede ve yaz günü (485) ışıcağ ve kış günü şovuk itmede mü’eşşir (486) ancak Bārī Ta‘ālā-dur hiç mā-sivānuñ te’sīrde (487) ‘alāğa-sı yoğdur eger olaydı her bir enbiyā (488) ‘aleyhimü’s-şalātu ve’s-selām teblīğ ile me’mūr (489) oldukları ümmetlerinüñ cümle-sini cennete götürür (490) lerdı bā-ħuşuş eger te’sīr olaydı Fahr-i (491) ‘Ālemde olurdu ħālbuki anuñ ħağğında [24a] (492) Bārī Ta‘ālā buyurdu neste‘īzu bi’llāh لَيْسَ (493) ⁷⁵² مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ sebebiñ müsebbebde kaṭ‘ā (494) ‘alāğa-sı yoğdur ‘indehā lā-bihādur te’sīr (495) sebebden degildür lākin Bārī Ta‘ālā (496) ol te’sīri sebep kıtında ħalk ider mişāli (497) yemek kıtında toymağı ve içmek kıtında kanmağı (498) ve bıçağ kıtında kesmeğı ve āteş kıtında yanmağı (499) ve şovuk kıtında üşümeğı ve nūr kıtında aydınlığı (500) ve bulut kıtında yağmuru dilerse ħalk ider (501) lākin ‘ādetā ħul elinden çıkan şey’iñ sebebine (502) yapışmadıkça Bārī Ta‘ālā anı ħalk itmez bu ‘ādeti

⁷⁵⁰ Metinde “جین” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁵¹ Metinde “چيرکين” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁵² Āli İmrān, 3/128.

[24b] (503) beyāndur lākin her mümkün olanı halk itmege (504) kādirdür gerek sebep olsun ve gerek olmasun (505) bu kudreti beyāndur mişāli toprağı Ādem idüp (506) ve kemüğinden Ḥavvā yara-dup ve kayadan deve (507) çıkarup ve degnegi ejderhā itdügi gibi (508) ve eger mā-sivāda te'sīr olaydı şeytān 'aleyhi (509) mā-yestaḥik cennete girecek hiçbir kul kımayup (510) cümle-sini cehenneme götürürdü nitekim Bārī Ta'ālā (511) buyurdı delīl neste 'īzu bi'llāhi إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ (512) ⁷⁵³ سُلْطَانٌ عَلَى الدِّينِ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (513) ve yine buyurdı ⁷⁵⁴ وَكَفَى بِرَبِّكَ وَكِيلًا [25a] (514) إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ (513)

imdi mā-sivāda te'sīr (515) var deyen kimseler on bölük müşrikdür evvelki (516) hükemā didikleri süfehānuş şirki anlar dirler ki (517) yerin ve gögün hāliki Bārī Ta'ālā-dur lākin yalnız (518) iş hakkında gelmez anuş toktuz yardımcısu vardur (519) deyü i'tikād iderler ikinci eflākiyyūnuş şirki (520) anlar dirler ki yerin ve gögün hāliki Bārī Ta'ālā-dur (521) lākin bize menfa'at yedi yıldızdandır deyü i'tikād (522) iderler Ay ve Güneş ve Zuḥal⁷⁵⁵ ve'l-Müşterī ve (523) 'l-Mirriḥ⁷⁵⁶ ve'z-Zühre ve 'Utāriddür üçüncü ṭabī'iyūnuş⁷⁵⁷ (524) şirki anlar dirler ki yerin ve gögün hāliki Bārī [25b] (525) Ta'ālā-dur bize fā'ide ve zarar dört şeydendir (526) ısıcaklık ve sovuklık ve yaşlık ve kuruluşdur (527) deyü i'tikād iderler dördüncü müşrik ile Şenevīlerin (528) şirki anlar dirler ki yerin ve gögün hāliki Bārī (529) Ta'ālā-dur lākin maḥlūkātdan her ne-yi görürler ise (530) bize fā'ide ve zarar anlardandır deyü i'tikād iderler (531) beşinci Mecūsīlerin şirki anlar dirler ki yerin (532) ve gögün hāliki Bārī Ta'ālā-dur lākin ḥayrı (533) o halk ider ve şerri şeytān halk ider deyü (534) i'tikād iderler altıncı Vesenīlerin şirki anlar (535) dirler ki yerin ve gögün hāliki Bārī Ta'ālā-dur [26a] (536) lākin bize fā'ide ve zarar putlardandır deyü i'tikād (537) iderler yedinci mu'tezile-nün şirki anlar dirler ki (538) yerin ve gögün hāliki Bārī Ta'ālā-dur lākin ḥayrın (539) hāliki odur şerri hāliki bizim nefsimüzdür deyü (540) i'tikād iderler sekizinci kaderiyye-lerin⁷⁵⁸ şirki (541) anlar dirler ki yerin ve gögün hāliki Bārī Ta'ālā- (542) dur lākin ḥayrın ve şerri hāliki bizim nefsimüzdür (543) deyü i'tikād iderler toktuzuncü cehele-i nāsın (544) şirki anlar dirler ki yerin ve gögün hāliki Bārī (545) Ta'ālā-dur lākin felek bizi bu hāle kodı felek

⁷⁵³ Nahl, 16/99.

⁷⁵⁴ İsrā, 17/65.

⁷⁵⁵ Metinde “ نُحْلُ ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁵⁶ Metinde “ وَ الْمَرِيحُ ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁵⁷ Metinde “ طَائِفِيؤُنْكَ ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁵⁸ Metinde “ قَدَرِيَّةَ لَرِكْ ” biçiminde yazılmıştır.

(546) sille-si yeyen böyle olur yāhūd bahtım açık **[26b]** (547) değil imiş yāhūd fülān şey uğursuzdur fülān (548) şey uğurludur yāhūd filān şey getürmek-de (549) ve taqınmada ve bağlanmada meymenet vardır işim rāst (550) gelir ve hācetim kazā olur deyü i'tikād iderler (551) bu araya gelince zikir olunan kimselerin itdikleri (552) şirk-i celīdür ammā üçüncü mü'minem diyen kimselerin (553) itdüğü şirk-i hafīdür anlar dirler ki yerin (554) ve göğün hayrın ve şerrin hāliki 'ālemin (555) ma'būdı rāzıkı ve mü'eşşiri ancak Bārī Ta'ālā- (556) dur deyü i'tikād itmiş iken sonra āhīret 'amelini (557) dünyāya vesīle için riyā iden kimselerdür anlar **[27a]** (558) namāz kılup zekāt virüp oruç tutup hacca (559) gidüp ve gazāya gidüp ve küffārıyla ceng iderler (560) eller başa ne şālīh ve ne dīn-dār ve ne gāzī kimse-dür (561) disünler deyü anlar Bārī Ta'ālā-yı bilmiş iken (562) anın ni'metini yeyüp fā'ide-yi ve zararı āherden (563) umarlar yāhūd rızkı Bārī Ta'ālā virür (564) lākin kıldan hareket lāzımdur deyü i'tikād (565) iderler gerçi 'ulemā bu iş küfür değil dimişler (566) lākin büyük günāh olduğuna iştibāh yokdur (567) zīrā müşriklerin şirkine benzer bir kimse harāmdur (568) deyü iderse güneş-kār olur helāl ve cā'izdür **[27b]** (569) deyü iderse el-'ayānu bi'llāh kāfir olur bu (570) vaşın mecmū'ı bātil olduğuna delīl neste'īzu (571) bi'llāh ⁷⁵⁹ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ

(572) imdi Bārī Ta'ālānuş şer'ini bilmek lāzımdur (573) şerī'at dağı yedidür evvelki şeri' Ādem 'aleyhi (574) 's-selām ikinci şer'i Şīş 'aleyhi's-selām (575) üçüncü şer'i İdrīs 'aleyhi's-selām dördüncü (576) şer'i İbrāhīm 'aleyhi's-selām beşinci şer'i (577) Mūsā 'aleyhi's-selām altıncı şer'i 'İsā (578) 'aleyhi's-selām yedinci şer'i Muhammed 'aleyhi's-salātu ve's-selām (579) ve cümle şerī'atlardan nesih olmayan hüküm-ü ilāhī dağı **[28a]** (580) yedidür evvelki vücūdı hıfız farz ikinci dīni (581) hıfız farz üçüncü 'aklı hıfız farz dördüncü (582) 'ırzı hıfız farz beşinci nesebi hıfız farz (583) altıncı mālī hıfız farz yedinci eger Allāh-dan korkmazsan (584) ne işlersen işle şerī'at-ı Muhammediye-de yedi (585) mes'ele dağı bilmek lāzımdur dördü ittifākīdür (586) anı uşul-i muqarrere dirler evvelki eşyāda aşıl (587) ibāhetdür anı harām olduğuna nakil gerekdür (588) ikinci eşyāda aşıl tahāretdür anı murdār (589) idüğine 'ilim gerekdür üçüncü şek yakīn (590) kaldırmaz bir kimse ābdestim bozuldu mı deyü **[28b]** (591) şübhe itmegile bozulmaz tā ki bozuldu deyü hüküm (592) itmeyince dördüncü yed milk ifāde ider her (593) kesin elinde-ki kendi mālīdur da'vā iden (594) kimseye işbāt ve

⁷⁵⁹ Yūsuf, 12/106.

inkār iden kimseye yemān (595) lāzımdur ve daḥı mezḥeb-i Nu‘mānīde ihtilāf (596) olan mesā’il üçdür anı bilmek ehemmi (597) lāzımdur zīrā nās aḡa muhtācdur evvelki İmām-ı (598) A‘zama göre taḥlīt idüp ba‘zı şey’i biri (599) birine qarışdursa kendinüñ milki olur ayırması (600) mümkün olmaduḡıçun mişāli bir kimse gerek cebrile (601) ve gerek hırsızlık ile bir miqdār aqça cem‘ idüp **[29a]** (602) qarışdursa ol kimse-niñ milki olur ol (603) aqça-dan zekāt virüp hacca gidüp qurbān (604) kesüp şadaqa virmek cā’iz olur lākin (605) ḡaḡ şāhibleri ol kimse-den yā dünyāda yā (606) āḡiretde ḡaḡḡını alur ikinci İmām Muḡammede göre (607) deyin zımmete geğer bir şey’iñ bahāsını kesüp (608) aldıḡdan sonra şāhibini her ne ile rāzī (609) kılungsāñ cā’izdür üçüncü İmām-ı Ebū Yūsufa (610) göre altunun ve gümüşün üzerinde sikke o (611) lduḡdan sonra vezinden çıkup sayı ile (612) alup virmek cā’iz olur ve daḥı ‘ulemā’-ı **[29b]** (613) müteḡḡirine göre ‘ibādet-i bedeniyye-de icāre ve (614) vekālet ve niyābet idüp ücret almak cā’izdür (615) eger ol ‘ibādet şe‘ā’ir-i dīnden olup edā’-ı (616) ḡidmet iderse şe‘ā’ir-i dīn demek Müslimānlar (617) aḡa muhtācdur ve ansız olmaz dimekdür şe‘ā’ir-i (618) dīn daḥı yedidür imāmet ve ḡiḡābet (619) ve mü’ezzinlik ve kurrālık ve ders-i ‘āmlıḡ⁷⁶⁰ ve şeyḡ-lik (620) ve mekteb ḡāca-lıḡı⁷⁶¹ bu yedinüñ ḡayrıda (621) ücret ve niyābet ve vekālet cā’iz degildür mişāli (622) cāmi’lerde cüz ve devir okumak ve sūre-i Yāsīn (623) ve sūre-i Nebe’ ve sūre-i ḡaḡrın āḡirini **[30a]** (624) ve üç İḡlāş okuyup ve tesbīḡ çeküp ücret (625) almak cā’iz degildür zīrā bunlar şe‘ā’ir-i dīnden (626) degildür anlardan alınan kesb-i ḡabīsdür ne ḡadar (627) şart-ı vāḡi’e⁷⁶² ri‘āyet olursa da Bārī (628) Ta‘ālānun ḡükmünü beyāna şeri’ dirler ol ḡükmin (629) mübeyyini dördür evvelki Qur‘ān-ı ‘Azīmü’ş-Şān (630) ikinci ḡadīs-i şerīf üçüncü icmā’-ı şāḡābī-dür (631) dördüncü kıyās-ı müctehid ricāl daḥı dört (632) bölükdür evvelki erbāb-ı zāḡir anuñ delīli (633) üçdür Qur‘ān ḡadīs⁷⁶³ icmā’-ı şāḡābī ikinci (634) müctehid anuñ delīli dördür Qur‘ān ḡadīs **[30b]**⁷⁶⁴ (635) icmā’-ı şāḡābī ve kendinüñ kıyāsı üçüncü muḡallid-i (636) ‘ālim anuñ delīli uyduḡı müctehidün şāḡīḡ (637) kitābından naklidür dördüncü muḡallid-i ‘avām anuñ (638) delīli müftinün fetvāsıdır ve daḥı bu dört (639) mübeyyenden ḡāşıl olan aḡkām-ı şer‘iyye (640) sekizdür evvelki farz şol şeydür ki anı

⁷⁶⁰ Metinde “ دَرَسٌ عَامِلِقٌ ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁶¹ Metinde “ حَوَاجَهُ لِي ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁶² Metinde “ وَاقِفَهُ ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁶³ Metinde “ حَدِيثٌ ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁶⁴ Derkenar (bk. Notlar).

Bārī (641) Ta'ālā buyurmuş ola Qur'an-ı 'Azīm ile yā hadīs-i (642) şerīf ile yā icmā'-ı şahābī ile bellü olup (643) āher ma'nāya ihtimāli olmayan delīl-i kaṭ'ī ile (644) şābit ola ol farzların mişālī īmān ve (645) cünüblükden gusül itmek ve ābdest almağ ve beş [31a]⁷⁶⁵ (646) vaḳit namāz kılmak ve zekāt virmek ve Ramazān-ı şerīf⁷⁶⁶ (647) orucunu tutmak ve hac itmek ve anaya ve babaya şer'e (648) muvāfiğ olan yerde muṭī' olmak gibi ol (649) farzın hūkmi üçdür evvelki şer'e muvāfiğ (650) rızā'en li'llāhi anı işleyen şevāba lāyık olur ikinci (651) 'özürsüz anı terk iden 'azāba lāyık olur (652) üçüncü ittifağ olan yerde anı inkār iden (653) kāfir olur ikinci vācib şol şeydür ki āher (654) ma'nāya ihtimāli olan delīl ile şābit ola (655) mişālī namāz evvelinde Allāhu ekber demek ve namāz (656) içinde Fātiha oğmak ve Fātiha-ya zamm-ı sūre [31b] (657) koşmak vitir namāzı ve vitirde Kunūt du'āsı (658) oğmak ve iki bayram namāzları ve yedişer tekbīr (659) leri ve Hācīler Bayramında gānīlere kurbān kesmek (660) ve Ramazān-ı Şerīf⁷⁶⁷ Bayramında fiṭra virmek gibi (661) ol vācibiğ hūkmi üçdür evvelki şer'e muvāfiğ (662) rızā'en li'llāh anı işleyen şevāba lāyık olur ikinci (663) 'özürsüz anı terk iden 'azāba lāyık olur (664) üçüncü vācib idüğünü inkār iden kāfir (665) olmaz meger anuğ delīli olan Qur'anı yā hadīs-i (666) mütevātiri⁷⁶⁸ inkār veyā istiḥfāf ola üçüncü (667) sünnet şol şeydür ki peygamberimüz Muḥammed 'aleyhi [32a]⁷⁶⁹ (668) 'ş-şalātu ve's-selām anı ekşeri zamānda işleyüp (669) farz vācib degil idüğünü beyān için az kerre (670) terk itmiş ola mişālī beş vaḳit namāzı cemā'atile (671) kılmak ve misvāk isti'māl itmek ve şabāh namāzınuğ (672) ve öyle namāzınuğ ve aḥşam namāzınuğ ve yatsu namāzınuğ (673) şoğ sünneti ve cum'a namāzınuğ sünnetleri ve oğlancıklar (674) ḥitān itmek ve evlendükde ta'ām itmek ve namāzınuğ (675) ğayrıda selām virmek gibi ve ol sünnetlerin hūkmi (676) üçdür evvelki şer'e muvāfiğ rızā'en li'llāh anı (677) işleyen şevāba lāyık olur ikinci 'özürsüz anı (678) terk iden 'azāba lāyık olmaz lākin 'itāba [32b]⁷⁷⁰ (679) ve şefā'atden maḥrūm olmağa lāyık olur üçüncü (680) anı inkār iden kāfir olmaz meger inkārı istiḥfāf (681) tariğkile ola dördüncü müsteḥab şol şeydür ki (682) peygamberimüz Muḥammed 'aleyhi'ş-şalātu ve's-selām anuğ ḥüsnüni (683) beyān için bir kerre yā iki kerre işlemiş ola veyā (684) işleyene şevāb var dimiş ola mişālī ikindi

⁷⁶⁵ Derkenar (bk. Notlar).

⁷⁶⁶ Metinde “رَمَضَانَ شَرِيفٌ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁶⁷ Metinde “رَمَضَانَ شَرِيفٌ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁶⁸ Metinde “مُتَوَاتِرِي” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁶⁹ Derkenar (bk. Notlar).

⁷⁷⁰ Derkenar (bk. Notlar).

(685) namāzinuñ ve yatsu namāzinuñ evvel sünnetleri ve şalāt-ı (686) evvābīn ve teheccüd ve işrāk ve duhā ve tesbīh namāzı (687) ve eyyām-ı beyzī ve pencşenbīh ve bāzār irte-si günlerinüñ (688) oruçları ve nāfile şadağa virmek gibi ol (689) müsteħabbıñ hūkmi üçdür evvelki şer‘e muvāfiķ [33a]⁷⁷¹ (690) rızā‘en li‘llāh anı işleyen şevāba lāyık olur ikinci (691) ‘özürsüz anı terk iden ‘azāba ve ‘itāba ve şefā (692) ‘atden mahrūm olmağa lāyık olmaz üçüncü anı (693) inkār iden kāfir olmaz meger inkārı istiħfāf (694) tarīķile ola beşinci mubāh şol şeydür ki anuñ (695) terkine ve fi‘line şāri‘den izin virilmiş ola (696) mişāli güci yeten semmūr⁷⁷² yetmeyen kızu geymek güci (697) yeten ħelālī kumāş yetmeyen boğaşı geymek güci yeten (698) çūķa yetmeyen ‘abā geymek güci yeten sūkkerī ta‘ām (699) yetmeyen kıru etmek yemek gibi ol mubāhuñ hūkmi (700) üçdür evvelki anı işleyen şevāba lāyık olmaz [33b]⁷⁷³ (701) ikinci anı terk iden ‘azāba lāyık olmaz üçüncü anı inkār iden kāfir olmaz meger inkārı (702) istiħfāf tarīķile ola altıncı mekrūh şol şeydür ki (703) āħer ma‘nāya ihtimāli olan delīl ile anuñ men‘i (704) sābit ola mişāli erler⁷⁷⁴ ve ħarīr ve bunların (705) ğayrı yerde sürinür libās geymek yāħud ere ve (706) ‘avrata altun ve gümüş isti‘māl itmek gibi ol (707) mekrūhuñ hūkmi üçdür evvelki rızā‘en li‘llāh anı (708) terk iden şevāba lāyık olur ikinci ‘özürsüz (709) anı işleyen ‘azāba lāyık olur üçüncü anı inkār (710) iden kāfir olmaz meger inkārı istiħfāf tarīķile (711) ola yedinci ħarām şol [34a]⁷⁷⁵ (712) şeydür ki āħer ma‘nāya ihtimāli olmayan delīl-i ka‘ī (713) ile anuñ nehy olduğı sābit ola mişāli kıarın (714) toymduķdan şonra ta‘ām yemek ve ribā itmek ve yetīm (715) mālı yemek ve rüşvet almaķ ve yalan söylemek ve (716) ğıybet itmek ve zinā itmek ve nā-ħaķ yere ādem öldürmek (717) ve şarāb içmek ve ħınzīr eti yemek gibi ol (718) ħarāmıñ hūkmi üçdür evvelki rızā‘en li‘llāh anı (719) terk iden şevāba lāyık olur ikinci ‘özürsüz (720) anı işleyen ‘azāba lāyık olur üçüncü ittifāķ (721) olan yerde anı inkār iden kāfir olur sekizinci (722) müfsid şol şeydür ki efrādını cāmi‘ olan [34b]⁷⁷⁶ (723) ħayır ‘ameliñ içine kıarışduķda anı fāsıd ider (724) ve ol ‘ameli itme-miş gibi olur tekrār itmek lāzımdur (725) mişāli ĩmānı fāsıd iden küfürler ve şirkler ve ehl-i (726) sünnetligi fāsıd iden bid‘atlar ve namāzı fāsıd (727) iden içinde olan okuyacaķ şeyleri yañlış okumaķ (728)

⁷⁷¹ Derkenar (bk. Notlar).

⁷⁷² Metinde “صُور” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁷³ Derkenar (bk. Notlar).

⁷⁷⁴ Metinde, diğēr nüshalarda “erler” sözcüğünden sonra yer alan “şarı ve kırmızı” ifadelerinin üstü karalanmıştır.

⁷⁷⁵ Derkenar (bk. Notlar).

⁷⁷⁶ Derkenar (bk. Notlar).

ve ‘ameli keşir itmek ve dünyā kelāmı söylemek gerek (729) haķikāten ve gerek hūkmen rükū‘lı ve sūcūdlı namāz içinde (730) kaķkaha ile gūlmek yāhūd ittifaķ olan farzlardan (731) birini terk itmek gibi ol müfsidiņ hūkmi ikidür (732) evvelki sehville anı işleyen ‘azāba lāyık olmaz (733) lākin defterinde ol ‘ameli dađı bulunmaz ikinci [35a] (734) kaşdıla anı işleyen ‘azāba lāyık olur ve’l-hāşıl (735) her bir ‘ameliņ kendine münāsib müfsidleri vardır (736) anları bilüp şaķınmak lāzımdur bu araya gelince (737) yalnız ma‘rifetu’llāhu taķrīr olundu bi-‘avni’llāhi Ta‘ālā

(738) imdi tevekkūli dağı bilmek lāzımdur bu dağı iki (739) bölükdür biri aşıl tevekkūl-dür ki lā hāliķa ve lā (740) rāziķa illa’llāhu mażmūnına i’timād idüp bir (741) şey’iņ sebebine bakma-maķdur ancak bu enbiyālar ve (742) evliyālar hāli-dir ikinci kemāl-i tevekkūl şol şeydür ki (743) şer‘ice bir şey’iņ sebebine yapışdıķdan sonra (744) ancak i’timādı Bārī Ta‘ālā-ya itmege dirler şer‘i [35b] (745) dinildiginüņ aşlı Bārī Ta‘ālānuņ bir ismi⁷⁷⁷ Nāfi‘ (746) ve bir ismi Dārdur öyle olıcaķ nef‘e ve darra (747) sebep hāķ eyledi eger ol sebebi Faħr-i ‘Ālem haber (748) virdise aņa yapışup yine mü’eşşir ancak Bārī (749) Ta‘ālā-dur dirse cā’izdür ammā ol sebepleri (750) Faħr-i ‘Ālem haber virme-miş ise aņa yapışmak (751) yā şirkdür yā siħirdür bi-izni’llāhi Ta‘ālā dise (752) dağı fā’ide-si yokdur sebep dağı üç bölükdür (753) evvelki sebep-i yakīn aņa yapışmak ile me’mūruz (754) ölmeyecek kadar yemek ve içmek ve geymek gibi (755) ikinci sebep-i zannī aņa yapışmaķda muħayyiriz mişāli [36a] (756) hasta-lara eşerde vārid olan du‘āları oķumak (757) yā devā itmek gibi üçüncü sebep-i vehmī anı terk (758) itmegile me’mūruz mişāli adı ve ma’nāsı belürsüz (759) şey oķuyup ve oķutmak yāhūd tıyere idüp bir şey’i (760) uğursuz tutmak gibi Bārī Ta‘ālānuņ każā şifatınuņ (761) eşeri dağı iki bölükdür evvelki każā’-i mübremdür (762) taķdīri olan şey elbetde gelüp zuhūr ider (763) sebebine yapışma-nuņ fā’ide-si yokdur mişāli ecel (764) gelüp ölmek gibi ikinci każā’-i mu‘allaķdur sebebine (765) yapışmak ile def‘ olur şer‘i olan sebep dağı (766) üç bölükdür evvelki şadaķa ikinci du‘ā üçüncü [36b] (767) şıla-ı raħim eger bunlar ile def‘ olursa mu‘allaķdur (768) olmazsa mübremdür aņa teslīm gerekdür lākin biz (769) bilmeziz ki bir şey mübrem midür yoħsa mu‘allaķ mıdır anuņ (770) için ‘acabā mu‘allaķ mıdır deyü sebebine yapışuruz (771) delīl Bārī Ta‘ālā Ya‘ķūb ‘aleyhi’s-selāmdan

⁷⁷⁷ Metinde “إسم” biçiminde yazılmıştır.

من بابٍ واحدٍ من أبواب مُتَّفَرِّقَةٍ (773) وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا بِلَاهِي إِذْ يُرَى نَسْتَهُ (772) hikāyete (772) buyurdı neste
عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ⁷⁷⁸ (775) وَمَا أَعْبَى عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ (774) وَأَدْخُلُوا

imdi (776) havfıla recāyı dağı bilmek lāzımdur havfıla (777) recānuñ maḥalli efrādını cāmi‘ ağıyārını māni‘ olan [37a] (778) a‘māl-i şālīḥa-yı şer‘e muvāfiq ḥulūş üzre (779) işledikten sonra ‘acabā kabūl oldu mı deyü umup (780) yoḥsa kabūl olmadı mı deyü korkmağa dirler

(781) imdi maḥabbeti dağı bilmek lāzımdur maḥabbet deyü (782) Bārī Ta‘ālānuñ emrini severek tutup nehyinden (783) rāzī ola-rağ kaçmağa dirler

imdi rızāyı (784) dağı bilmek lāzımdur rızā deyü Bārī Ta‘ālānuñ (785) ḥükmüne teslīm olmağa dirler bu dağı beş mes‘ele- (786) yi bilmege mevķūfdur evvelki cümle eşyā Bārī (787) Ta‘ālānuñ ma‘lūmıdır ikinci bu ma‘lūm olan (788) eşyādan bir miqđārını levḥe yazdı üçüncü yazduğından bir miqđārını bize şer‘at olmağ üzre [37b] (789) gönderdi aña każā’-i ilāhī dirler teslīm gerekdür (790) dördüncü bir miqđārı levḥde qalmışdur kul irāde-i (791) cüz’iyye-sini şarf idüp sebebine yapışdıqça (792) zūhūr ider aña ‘ilm-i ledünnī ve ‘ilm-i mefķūd dirler (793) beşinci eger ol gelen şeyden şer‘e muvāfiq (794) cān ḥaz iderse aña ni‘met dirler muķābele-sinde (795) şükür lāzımdur eger ḥaz itmezse aña belā dirler (796) şabır lāzımdur

imdi yaķını dağı bilmek lāzımdır yaķın deyü bu araya (797) gelince zikir olunan mesā’illeri ve bundan sonra (798) każā ve kadere varınca zikir olunacağ şeyleri ve (799) her bir mükellefe ne miqđār ‘ilm-i ḥāl iktizā iderse cümle-sini [38a]⁷⁷⁹ (800) şek-siz ve vehimsiz taḥķik üzre vāķi‘e muṭābık (801) bilüp inanmağa dirler inanmağ dağı üç bölükdür evvelki (802) ‘ilm-i yaķın ḥükmün cāzimün lā yaķbelü’t-teşķik enbiyālarıñ (803) ĩmānı gibi ikinci i‘tikād-ı meşḥūr ḥükmün cāzimün (804) yaķbelü’t-teşķik ‘ulemālarıñ ĩmānı gibi üçüncü (805) zann-ı gālib ‘avām-ı nāsıñ ĩmānı gibi ikrār iderken (806) ḥilāf ḥātırına gelmeye bu dağı Seyyid ile Sa‘de (807) ‘d-dīne göre ĩmānda mu‘teberdür esbāb-ı ‘ilim dağı (808) üç bölükdür evvelki ‘aql-ı kāmıldür anuñla ancağ (809) Bārī Ta‘ālā bilinür ikinci ḥavāss-ı⁷⁸⁰ ḥamse-i selīme (810) anuñla ancağ mevcūd olup cisim ve ‘araz olan [38b] (811) şeyler bilinür mişālī selīm gözün görmesi ve selīm

⁷⁷⁸ Yūsuf, 12/67.

⁷⁷⁹ Derkenar (bk. Notlar).

⁷⁸⁰ Metinde “خَوَاصِّ” biçiminde yazılmıştır.

(812) kulağın işitme-si ve selīm ağzın tatma-sı ve (813) selīm burnun koğma-sı ve selīm vücūdun toğunma-sı (814) üçüncü haber-i şādık anuñla geçmiş ve gelecek-de (815) olan şeyler bilinür bu dañı üç bölükdür evvelki (816) Bārī Ta‘ālānıñ kelāmı olan Kur‘ān-ı ‘Azīmü (817) ‘Ş-Şāndur ikinci Resūl-i Ekremiñ hadīs-i şāhīhidür (818) üçüncü sol kavmiñ haberidür ki anlarıñ kizbe (819) ihtimāli olmaya

imdi īmānı dañı bilmek gerek- (820) dūr zīrā īmānıñ vücūd ve beğāsı ve kabūli haqqında (821) altı mes‘ele-yi bilmek lāzımdur evvelki dīn-i haq [39a] (822) olan altı mü‘menün bihiñ ma‘nālarıñıñ icmālini (823) icmāl üzre ve tafşīlini tafşīl üzre vāki‘e (824) muṭābık bilmek ikinci bildüğü şeyleriñ altı-sına (825) birden qalbile inanmaq üçüncü eger māni‘i yok (826) ise inandığı şeyleriñ altı-sını birden delīle (827) ikrār itmenüñ adına īmān ve İslām dirler adı (828) ikidür göñli isteyen īmān der ve göñli isteyen (829) İslām der ikisi bir şeydür delīl neste‘īzu bi’llāh (830) مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَمَا (831) فَأَخْرَجْنَا 781 dördüncü (832) īmānıñ bākī kalmasınun şartı küfriyyāt ve şirkiyyātadan [39b] (833) şağınmaqdur beşinci kabūl olmasınun şartı vücūd (834) sıhhatde olup hayātadan ümīdi kesmezden evvel (835) ola altıncı Dābbetü’l-Arz çıkup ve Güneş mağribden (836) toğup ve tevbe qapusu kapanmazdan evvel ola (837) tā ki ol īmān maqbūl-ü Hudā olup şāhibi (838) necāt bula bu īmānıñ aqsāmı dañı dört bölükdür (839) evvelki īmān-ı fiṭrī Ādem babamız ‘aleyhi’s-selāmıñ (840) belinden çıkdüğümüz vaqıtde elestü bi-rabbiküm hitābını (841) işidüp belā deyü itdüğümüz ikrārdur bu īmānıñ (842) şāhibine menfa‘ati ancak bālīg oluncaya dağdur (843) yāhud dilsiz ve sağır olanlara veyāhud dağ [40a] 782 (844) başında veyāhud quyu dibinde veyāhud kāfir-istān (845) içinde çıkmak mümkün olmaya veyāhud zamān-ı cehāletde geçen mü‘minler (846) haqqında kāfidür mişāli Aşhāb-ı Uhdūdun 783 īmānları gibi (847) ikinci īmān-ı taqlīdī inanması vācib olan (848) şeyleri bilüp i’tikād eylese lākin kendüden (849) tafşīlen ta‘bīre qādir olmasa bu dañı īmānda (850) mu‘teberdür İslāmına hüküm olunur lākin delīli (851) terk itdüğüñün büyük günāh şāhibidür üçüncü (852) īmān-ı istidlālī inanması lāzım olan şeyleri (853) delīl-lerile bilüp ikāna 784 varmaqdur dördüncü (854) īmān-ı taḥkīkī inanması lāzım olan şeylerde [40b] (855) bir

781 Zāriyyāt, 51/35-36.

782 Derkenar (bk. Notlar).

783 Metinde “أُخْرَجْنَا” biçiminde yazılmıştır.

784 Metinde “أَيَّانَهُ” biçiminde yazılmıştır.

mertebe-ye gele ki şek kabûl itmek muhâl ola (856) bu araya gelince on altı tevḥîd-i muvahḥidîn mesâ (857) 'ili takrîr olunup yalnız âmentü bi'llâhi beyân olundu (858) bi-'avni'llâhi Ta'âlâ bundan sonra melegi ve kitâbı (859) ve rüsûli ve kıyâmet gününü ve kazâ vü kaderi daḥı (860) bilmek lâzımdur

ve daḥı Bārī Ta'âlâ-nuḥ (861) meleklerine inanmak lâzımdur anların cümle-si (862) nûrdan yaratılmışdur ve şüretleri kuş-sıdur (863) ikşer ve üçer ve dörder kanat şâhibleridür (864) daḥı ziyâde olmak mümkün-dür Bārī Ta'âlânun (865) iznile her bir eyü şürete girürler ve gögde-leri **[41a]** (866) cism-i laṭîfdür ve her nere-den olursa geçerler anlara (867) hiçbir şey ḥâ'il olmaz cân şâhibi olan maḥlûk (868) daḥı üç bölükdür evvelki ḥayvânâtdur anların (869) gögde-leri ve cânları ve şehvetleri var 'aқılları (870) yokdur ikinci melekdür anların göde-leri ve cânları (871) ve 'aқılları var şehvetleri yokdur üçüncü insânıla (872) cin-dür⁷⁸⁵ anların gögde-leri ve cânları ve 'aқılları (873) ve şehvetleri var şehvet ḥayvâniyyet ister ve (874) 'aқıl melekiyyet ister eger şehvet 'aқıl üzere (875) gâlib olursa insânıla cin⁷⁸⁶ ḥayvâna (876) mülḥak olup belki daḥı azgün olur delîl **[41b]** (877) neste 'îzu bi'llâh **وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا** (878) **مِّنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا** (879) **أُولَئِكَ هُمُ الْعَافِلُونَ**⁷⁸⁷ (881) **لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَصْلُ** (880) **وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ** (882) **وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ** (882) gâlib olursa melege mülḥak olup belki (883) daḥı efdal olurlar delîl neste 'îzu bi'llâh (884) **وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا**⁷⁸⁸ ve yine (885) buyurdu **إِنَّ** (885) **الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ** (886) **أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ**⁷⁸⁹ (887) insânın peygamberleri (887) meleklerin peygamberlerinden efdaldür ve meleklerin peygamberleri **[42a]** (888) insânın peygamber olmayanlarından efdaldür ve insânın (889) peygamber olmayan şâlihleri meleklerin peygamber olmayanlarından (890) efdaldür böyle olan meleklerin i'tikâdı altı (891) mü'menün bihden sonra ikidür evvelki fazıl Bārī (892) Ta'âlâ-dandur diledüğine virür ikinci kul bir işde (893) ola ki Ḥudâsı andan râzî ola deyü i'tikâd (894) iderler ve bundan sonra Ḥudâya kullukları **إِيَّاكَ** (895) **نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ**⁷⁹⁰ de kâmillerdür hevâ ile (896) sivâ anlara 'ârız olmaz böyle olan melekler (897) erkek ve dişi degil toğmazlar

⁷⁸⁵ Metinde “ جين دُر ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁸⁶ Metinde “ جين ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁸⁷ A'râf, 7/179.

⁷⁸⁸ İsrâ, 17/70.

⁷⁸⁹ Beyyine, 98/7.

⁷⁹⁰ Fâtiha, 1/5.

ve toğurmazlar (898) ve yemezler ve içmezler ve geymezler ve kuşanmazlar⁷⁹¹ ve yorulmazlar [42b] (899) ve yatmazlar ve uyumazlar ve hasta olmazlar insin (900) ve cinnin fāsıki gibi anlar Bārī Ta‘ālā-ya ‘āsī (901) olmazlar emrile ‘amillerdür ve kavline muhālefet (902) itmezler delīl neste ‘īzu bi’llāh لَا يَسْتَفْتُونَهُ بِالْقَوْلِ (903)⁷⁹² وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ ve yine buyurdu لَا يَعْصُونَ (904)⁷⁹³ مَا يُؤْمَرُونَ وَفَعَلُوا مَا أَمَرَهُمُ اللَّهُ مَا انları (905) her birini bir hizmete kōmıřdur kimi yerde ve kimi (906) gökde ve kimi kıyāmda ve kimi rükū‘da ve kimi sücūdda (907) ve kimi tesbīh iderler ve kimi ādemođlanlarına mü’ekkeldür (908) ‘amellerini yazarlar anlara Kirām-ı Kātībīn ve hafaza (909) dirler ve anlarıñ içlerinde mukarrebler ve peygamberler vardur [43a] (910) evveli Cibrīl ‘aleyhi’s-selām anı Bārī Ta‘ālā (911) yeryüzinde olan peygamberlere vahy için ve ba‘zı (912) nuşrete ve ba‘zı belālara mü’ekkel kılmışdur ikinci (913) ‘Azrā’il ‘aleyhi’s-selām anı cān almağa mü’ekkel (914) kılmışdur cümle cānları alan oldur üçüncü (915) İsrāfīl ‘aleyhi’s-selām anı Şūr üfürmege (916) mü’ekkel kılmışdur dördüncü Mīkā’il ‘aleyhi’s-selām (917) anı kullarıñ rızkını cem‘ itmege mü’ekkel kılmışdur (918) beşinci Rıdvān ‘aleyhi’s-selām anı cennet kapucılığına (919) mü’ekkel kılmışdur altıncı Mālik ‘aleyhi’s-selām (920) anı cehennem kapucılığına mü’ekkel kılmışdur yedinci [43b] (921) İsmā‘īl ‘aleyhi’s-selām anı mü’mīnleriñ ‘amelini (922) hıfız itmek için mü’ekkel kılmışdur lākin ehl-i (923) sünnet olan Müslimānlara mařřūş olup ziyāret (924) ve selām ve istiđfār ve du‘ā ve hediye ve mücde (925) için gelen melekler on iki bölükdür evvelki (926) řabāh namāzını ve ikindü namāzını bilüp ve kılan (927) kimselere gelür ikinci cāmi’lerde řařīh-çe (928) tefsīr ve hadīř ve dīn mesā’ili naķil olunurken (929) meclis-i ‘ilimde⁷⁹⁴ oturan kimselere gelür üçüncü (930) Ramazān-ı řerīfde⁷⁹⁵ orucunu bilüp ve tutan (931) kimse-lere gelür dördüncü aşşamda ve řabāhda [44a] (932) sūre-i Hařrıñ āhırini řařīh-çe okuyan kimse- (933) lere gelür beşinci her gice řařīh-çe sūre-i Duđān (934) okuyan kimse-lere gelür altıncı Leyle-i Kādirde (935) bulunan mü’mīnlere gelür yedinci buñ maşhallinde (936) muştar olan kimselere gelür sekizinci bayram gice- (937) leri řabāh yeri ađardıķdan şonra namāz kıla-caķ (938) kimse-lere muřallā-ya çıkıñ deyü gelür toķuzuncı (939) řon nefesde cān çekerken istiķāmet řařībi (940) olan kimse-lere gelür

⁷⁹¹ Metinde “ فُوسْتَمَزَلُّ ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁹² Enbiyā, 21/27.

⁷⁹³ Tahrīm, 66/6.

⁷⁹⁴ Metinde “ مَجْلِسٌ عِلْمٌ ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁹⁵ Metinde “ رَمَضَانٌ شَرِيفٌ ” biçiminde yazılmıştır.

onuncu kabirden kalkup (941) maşşere giderken hüsnā sebkat iden kimselere (942) gelür on birinci cennet kapusına varan kimselere **[44b]** (943) gelür on ikinci cennet köşşlerine oturan (944) kimse-lere gelür böyle olan melekler Şür üfrilüp (945) ecelleri geldikde ĩmānıla vefāt iderler şonra (946) yine dirilüp cennete giderler bu araya gelince (947) ‘alā kadri’ t-tāka⁷⁹⁶ melekler hakkında bilmesi lāzım (948) olan mesā’ il bir miqdār taqrīr olundu ise (949) ve yine ma’lūm ola ki anların hakkında lāyık (950) olmayan ba’zı söz-ler dağı taqrīr ide-lüm ihvān-ı (951) mü’minīn anları bilüp şaķına-lar zīrā anların (952) hakkında vārid olan hadīşler ve naķiller cümle-si (953) mevzū’ dur şeytān aşında bir ulu melek **[45a]**⁷⁹⁷ (954) idi yāhud meleklerin hoca-sı⁷⁹⁸ idi demek (955) bātıldur zīrā anuñ aşlı cinden bir cāhil ‘ābid (956) idi Ādem ‘aleyhi’s-selāma secde itmeyüp Bārī (957) Ta’ālānuñ hükmine i’tirāz idüp kāfir oldu (958) ve anuñ yeryüzinde secde itmedügi yer kalmadı demek (959) bātıldur ve el-ān melekler Bārī Ta’ālā-yı görürler (960) demek bātıldur evliyālar hāl-i hayātında melekleri (961) görürler demek bātıldur meger insān şüretinde (962) görüne Hārūt ve Mārūt adlu iki melek (963) günāh itdiler demek bātıldur ve cünüb şuyından (964) melek halk olunur demek bātıldur ve bir melek vardır **[45b]** (965) yarusı kar ve yarusı āteş demek bātıldur ve (966) Cibrīl ‘aleyhi’s-selām vahyi ‘Alī-ye getürecek (967) iken ihānet idüp Muħammed ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selāma (968) getürdi demek bātıldur ve bir ulu melek Mi’rāc (969) Gice-si peygamberimüz Muħammed ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selāma (970) ta’zīm itmedügiçün қanatları yanup Kāf taģınuñ (971) ardına atıldı demek bātıldur ve şālihīñ cānı (972) melekdür ve fāsıķıñ cānı şeytāndur demek bātıldur (973) ve meleklerin göde-si yok yalnız ervāhdur demek (974) bātıldur ve melekler Bārī Ta’ālānuñ kızıdır demek (975) bātıldur ve cān alıcı melek gibi karşıma dikilme **[46a]** (976) demek bātıldır ve baņa zebānī melek gibi (977) gözükme demek bātıldır ve cehennem içinde (978) olan melekler āteşden halk olunmuşdur demek (979) bātıldır ve bir bölük melek Ādem ‘aleyhi’s-selāma (980) secde itmediler anları Bārī Ta’ālā (981) yaķup kül itdi demek bātıldır ve şırāt (982) köprüsi bir melek kirpigidir demek bātıldır (983) ve Cibrīl-i emīn şırāt köprüsi üzerine (984) қanadın düşer halk anuñ üzerinden geçerler (985) demek bātıldır ve insān ölüp қabre girdikde **[46b]** (986) Munker ve Nekīrden evvel Rūmān adlu bir melek (987) gelüp ol meyyitiñ itdügi hayrı ve şerri (988) kendine yazdırup boynuna aşar demek (989) bātıldır ve Ka’be-i

⁷⁹⁶ Metinde “عَلَى قَدْرِ الطَّاقَةِ” biçiminde yazılmıştır.

⁷⁹⁷ Derkenar (bk. Notlar).

⁷⁹⁸ Metinde “خَوْجَه سِي” biçiminde yazılmıştır.

mükerreme-de Hacer'e'l-Esvedin (990) aşlı melek idi günâh idicek taş oldu (991) dimek bâtıldır ve peygamberimiz Muhammed 'aleyhi's-şalātu (992) ve's-selām Mi'rāc Gice göge çıkdıkda bir bölük (993) melek gördi geçüp giderler ey melekler nereden (994) gelüp ve nerye gidersiz didikde ol melekler cevāb (995) idüp Bārī Ta'ālā yüz biñ yılda bir yıldız halk ider biz yaradılalı [47a] (996) yüz biñ yıldız yarattı bilmeziz nere-den gelüp (997) ve nere-ye gide-riz deyü cevāb itdiler dimek (998) bâtıldır zīrā bu kevni Bārī Ta'ālā altı günde (999) yarattı delīl neste 'īzu bi'llāh اللّٰهُ رَبُّكُمْ (1000)⁷⁹⁹ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ (1001) ihtimāl ki eyyāmdan murād eyyām-ı dünyā ola bāzār (1002) günü bed' olup cum'a günü hatm ola yāhud (1003) eyyāmdan murād āhiret günü olup altı biñ (1004) yılda tamām olmuş ola va'llāhu a'lem bi's-şavāb (1005) peygamberimiz Muhammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selām vefātları (1006) hālinde 'Azrā'il 'aleyhi's-selām bir 'Arab şüretinde [47b] (1007) kapuya gelüp içerü girmeye izin istedi dimek (1008) bâtıldır ve ehl-i cennet cennetde tura tura melek (1009) olurlar dimek bâtıldır ve ehl-i cehennem cehennemde (1010) tura tura şeytān olurlar dimek bâtıldır (1011) veyāhud balık şuda olduğı gibi olurlar (1012) dimek bâtıldır ve berberler şakal tıraş itdükde (1013) meleklerin ellerini keserler dimek bâtıldır ve bir (1014) fuḡarā kimse gördükde Cebre'il buzağusına beñzer (1015) dimek bâtıldır ve bir topal melek vardır hāmile (1016) 'avratlara ebe-lik ider o gelmeyince toğurmaz dimek (1017) bâtıldır ve ta'ām yenmiş bulaşık kabı yaykamayınca [48a] (1018) melekler anı yalar dimek bâtıldır ve ta'ām yenürken (1019) melekler dīvān turlurlar dimek bâtıldır ve bir bölük (1020) melek vardır yerler ve içerler ve toğururlar dimek (1021) bâtıldır ve rü'yāda her kimin belini melek şığarsa (1022) ihtilām olur dimek bâtıldır ve gökyüzinde (1023) horoz⁸⁰⁰ şüretinde bir melek vardır anuñ sesini (1024) işidicek yeryüzinde-ki horazlar⁸⁰¹ anuñçun öterler (1025) dimek bâtıldır

ve dahı Bārī Ta'ālānuñ kitāblarına (1026) inanmak lāzımdır cümle-si yüz dördür dördü (1027) büyük kitāb anlar kime indügi ittifaḡidür ve yüzi (1028) şuhuf anlar kime indügi ihtilāfidür cümle-sini [48b] (1029) Cibrīl 'aleyhi's-selām gökden endirmişdür (1030) yeryüzinde-ki peygamberlerine peygamberlerden ġayrıya (1031) kitāb inmez ve vahy için Cibrīl 'aleyhi's-selām (1032) gelmez büyük kitābın evveli Tivrāt İmrān oğlu

⁷⁹⁹ A'rāf, 7/54.

⁸⁰⁰ Metinde "حُورٌ" biçiminde yazılmıştır.

⁸⁰¹ Metinde "حُورٌ" biçiminde yazılmıştır.

(1033) Mūsā ‘aleyhi’s-selāma yazılı inmişdür ikinci (1034) Zebūr İşāyānuḡ⁸⁰² oğlu Dāvūd ‘aleyhi’s-selāma (1035) yazılı inmişdür üçüncü İncİL Hāzret-i Meryemiḡ (1036) oğlu ‘İsā ‘aleyhi’s-selāma yazılı inmişdür (1037) dördüncü Kūr’ān-ı ‘Azīmü’s-Şān bizim peygamberimiz ki (1038) ‘Arabiyyü’l-aşıl ve Kureyşiyü’n-nesil ve Hāşim oğlu (1039) ‘Abdü’l-Muṭṭalib ve anuḡ oğlu ‘Abdu’llāh ve anuḡ **[49a]** (1040) oğlu Faḡr-i ‘Ālem server-i benī Ādem Muḡammed şalla’llāhu (1041) ‘aleyhi ve sellem üzerine az az CibrİL ‘aleyhi’s-selām (1042) vāsıta-sıla ezberden inüp yigirmi üç (1043) yılda tamām olmışdur bu Kūr’ānı Bārī Ta’ālā ḡarfsiz (1044) ve şavtsız buyurdi şonra ḡarf ve şavt ḡalk (1045) idüp CibrİL-i emīn ezberledi şonra Faḡr-i (1046) ‘Āleme gelüp mübārek gögsine girüp ḡalbine (1047) söyledi ol daḡı ezberleyüp Aşḡāb-ı Kirāma (1048) ezberletdi bu Kūr’ānuḡ şartı daḡı üçdür evvelki (1049) Muşḡaf-ı ‘Oşmāna muṭābık ikinci ‘ilm-i ‘Arabiyyāta (1050) muvāfık üçüncü sened-i şahīḡ ile üstāddan⁸⁰³ **[49b]** (1051) aḡız ola böyle olan Kūr’ānı okumanıḡ (1052) şartı daḡı üçdür evvelki aḡızda dil dolaşa (1053) ikinci ḡurūf maḡāricinden ḡopa üçüncü okuduḡunu (1054) kendi ḡulaḡı işide şonra (1055) Faḡr-i ‘Ālem vefāt (1056) idüp Ebübekri’s-Şiddīk raḡiya’llāhu ‘anhu ḡalīfe (1057) olıcaḡ Zeyd ibni Sābite emir idüp ezberde (1058) olan Kūr’ānı Bārī Ta’ālānuḡ ḡoyduḡı tertīb (1059) üzre cem’ idüp yazdurdı lākin kendüsi (1060) ḡalīfe iken kimseye göstermek naşīb olmadı (1061) seferlerin müḡimmāti ecilden şonra Hāzret-i ‘Ömer ḡalīfe **[50a]** (1062) olıcaḡ seferlerin şiddeti daḡı ziyāde olup anı (1063) müḡim görüp sa’y-i belīḡ eyledi ol daḡı Muşḡaf-ı (1064) Şerīfi ḡıkarmaḡa eli degmedi şonra Hāzret-i ‘Oşmān (1065) ḡalīfe olıcaḡ gördi ki Aşḡāb-ı Kirāmiḡ ḡāfızları (1066) kimi şehīd ve kimi ḡasta olup vefāt itmegile Kūr’ān (1067) iḡtilāfa düşmesün deyü Ebübekri’s-Şiddīkiḡ (1068) Zeyd ibni Sābite cem’ itdürdiḡi Muşḡaf-ı Şerīfi (1069) getirüp anuḡ üzerinden beş yā altı yā yedi (1070) Muşḡaf-ı Şerīf yazdurdı şonra Aşḡāb-ı (1071) Kirāmiḡ cümle-sini cem’ idüp anlarıḡ ḡuzūrında (1072) besmele-nüḡ bāsından ve’n-Nāsiḡ sinine varınca **[50b]** (1073) okudı ve ol vaḡitde bulunan Aşḡāb-ı Kirāmiḡ (1074) cümle-sine ḡiṭāb idüp Resūlu’llāh üzerine (1075) inen Kūr’ān bu mıdur deyü su’āl eyledi anlar daḡı (1076) ittifāk idüp evet budur deyü şehādet eylediler (1077) pes imdi böyle olıcaḡ Muşḡaf-ı ‘Oşmān üzerine (1078) icmā’-ı şahābi⁸⁰⁴ vāḡi’ olup anlardan

⁸⁰² Metinde “ أَشْيَانُكَ ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁰³ Metinde “ أَوْسْتَادُكَ ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁰⁴ Metinde “ إِجْمَاعُ صَحَابِي ” biçiminde yazılmıştır.

bize tevâtür (1079) ile vâsıl oldu böyle olan Ḵur'ân iki (1080) kısma münkasımdur bir kısmı dîn i millet olan altı (1081) mü'menün bihi beyân ider ve bir kısmı aḥkâm-ı şer'iyeye (1082) ve ef'âl-i mükellefîn olan yetmiş yedi ḥışâl-ı (1083) ḥamîdeyi beyân ider mü'menün bihi beyân iden [51a] (1084) kısım daḥı iki bölükdür bir bölüğü muḥkemât ve bir bölüğü (1085) müteşâbihât-dur cihân içine gelen insân (1086) daḥı iki bölükdür biri ehl-i cennet ve biri ehl-i (1087) cehennemdür ehl-i cennet olan muḥkemâta tâbi' olurlar (1088) ve ehl-i cehennem olanlar fitne talebi için müteşâbihâta (1089) tâbi' olurlar delîl neste'îzu bi'llâh فَاَمَّا الدِّينَ (1090) فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ (1091) ⁸⁰⁵ الْمُفْسَدَةِ muḥkemâta tâbi' olup cennete gidecek (1092) kimseler hakkında Bārī Ta'ālā buyurur delîl neste'îzu (1093) bi'llâh وَمَا يُعَلِّمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ (1094) فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ وَمَا يَدَّبُّكُرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ ⁸⁰⁶ [51b] (1095) آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا bu kitâbın muḥkemine (1096) muḥkem ve müteşâbihine müteşâbih ve içinde olan (1097) emriñ emr olup ve nehyiñ nehy olduğuna (1098) inanmak lâzımdur evvel inen kitâbların ba'zı (1099) ḥükmin nesh itmişdür anlar ile şimdi 'amel câ'iz (1100) degildür ḥükmi kıyâmet yakîn olup mü'minler (1101) dükenüp Allâh deyen kimse kalmayınca-ya dek (1102) bâkîdür 'alâ tarîki'l-iḥtilâf Bārī Ta'ālā (1103) on şuhuf Âdem 'aleyhi's-selâma ve elli şuhuf (1104) Şîş 'aleyhi's-selâma ve otuz şuhuf İdrîs (1105) 'aleyhi's-selâma ve on şuhuf İbrâhîm 'aleyhi [52a] (1106) 's-selâma Cibrîl-i (1107) emîn ⁸⁰⁷ vâsiṭa-sıla yazılı inmişdür ammâ ta'bîr (1108) olunduḡda gökden inen şuhuf lar ve gökden inen (1109) Tevrât ve gökden inen Zebûr ve gökden inen (1110) İncîle inanup taşdîk ve ikrâr itmek lâzımdur (1111) zîrâ cümle-si kelâmu'llâhdur lâkin Yehûd ve Şâbi'in (1112) ve Naşârâ elinde olan Tevrât ve Zebûr ve İncîl (1113) ne taşdîk olunur ve ne tekzîb olunur zîrâ (1114) ol kitâbların içinde olan aḥkâmın ba'zı- (1115) sını tebdîl itdiler delîl neste'îzu bi'llâhi (1116) ⁸⁰⁸ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ

ve daḥı Bārī Ta'ālā-nun [52b] (1117) peygamberlerine inanmak lâzımdur peygamber deyü Bārī (1118) Ta'ālā-nun emrini ve nehyini ümmetlerine teblîğ iden (1119) kimseye dirler insâna peygamber olmanın şartı yine (1120) insân gerekdür ḥayvândan ve cinden

⁸⁰⁵ Âli İmrân, 3/7.

⁸⁰⁶ Âli İmrân, 3/7.

⁸⁰⁷ Metinde “جَبْرِيْلُ أَمِيْنٌ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁰⁸ Mâide, 5/13.

ve melekden (1121) peygamber olmaz ammā melekden peygamber yine melege olur (1122) ‘avratdan peygamber olmaz erkek ādem ve nesli (1123) pāk kendi güzel hūyi⁸⁰⁹ güzel ve kavminūn a’yānı (1124) ve ‘aķılısı ve Őehirli gerekdür ve köylüden köle- (1125) den ve kötü hūyludan ve çirkīn⁸¹⁰ yüzlüden (1126) ve veled-i zinādan ve veled-i sifāhdan ve hırsızdan (1127) ve cāriyeden ve sehħārdan ve tā’ib-i müstağfir olan kimse- den **[53a]** (1128) ve aħmakdan ve Őağırdan ve a’mā-dan meger za’f-ı (1129) başarı ola ve dilsizden ve nesli belürsizden (1130) ve topaldan ve deliden ve yalancıdan ve nāsa (1131) ‘ayb viren marāzlara mübtelā olan kimselerden (1132) peygamber olmaz ve her bir peygamber babalarından Hāzret-i (1133) Ādeme ‘aleyhi’s-selāma ve analarından Hāzret-i Hāvvāya rađiya’llāhu Ta’ālā⁸¹¹ ‘anhāya varınca cümle-si (1134) nikāħ ev- lādıdır ve her bir enbiyānuñ kendü anaları (1135) ve kız karındaŐları ve ehilleri ve ana- ları ve kızları (1136) ve hāla-ları⁸¹² ve deyze-leri zinādan pākdür ve cümle (1137) peygamberleriñ evveli Ādem ‘aleyhi’s-selāmdür⁸¹³ anı (1138) Bārī Ta’ālā anasız ve ba- basız topraķdan halk **[53b]** (1139) idüp peygamber itmiŐdür ve anuñ Őol eyegüsinden (1140) Hāvvā anamuzu yaratmiŐdur ve melekler aña secde (1141) itmiŐlerdür cennete girüp anda bir miķdār eglenüp (1142) yine yeryüzine inmiŐdür ve āħiri bizim peygamberimiz (1143) Muħammed ‘aleyhi’Ő-Őalātu ve’s-selāmdur bu iki- (1144) sinuñ arasında çok peygamberler gelmiŐdür (1145) ŐağıŐını ancak Bārī Ta’ālā bilür lākin ‘alā Őarīķi (1146) ’l-iħtilāf yüz yigirmi dört biñ yāhud iki (1147) yüz yigirmi dört biñ-dür deyü rivāyet (1148) olunmiŐdur cümle-si nebīdür iķlerinde üç yüz (1149) on üçi mürseldür lākin cümle-sine mürsel **[54a]** (1150) itlāķı Őaħiħdür eger böyle olmasa ve rüsūlihi diye-nuñ (1151) ĩmānı Őaħiħ olmaz zīrā ve rüsūlihi demek yalnız (1152) mürsel-lere inandum demek olur hālbuki (1153) cümle-sine inanmağıla me’mūruz anlarıñ iķinde (1154) yigirmi sekizi Kūr’ān iķinde adı anılmıŐdur (1155) üçi iħtilāfidür ‘Üzeyr Loķmān Zü’l-Karneyn (1156) yigirmi beŐi ittifāķīdür Ādem ‘aleyhi’s-selām İdrīs ‘aleyhi’s-selām Nūħ ‘aleyhi’s-selām Hūd ‘aleyhi’s-selām (1157) Őāliħ ‘aleyhi’s- selām İŐħāķ ‘aleyhi’s-selām İsmā’īl ‘aleyhi’s-selām İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām Ya’ķūb ‘aleyhi’s-selām (1158) Yūsuf ‘aleyhi’s-selām Őu’ayb ‘aleyhi’s-selām Lūt ‘aleyhi’s-

⁸⁰⁹ Metinde “حويي” biçiminde yazılmıştır.

⁸¹⁰ Metinde “چيركين” biçiminde yazılmıştır.

⁸¹¹ Metinde “تعا” biçiminde yazılmıştır.

⁸¹² Metinde “خاله لرى” biçiminde yazılmıştır.

⁸¹³ Derkenar (bk. Notlar).

selām Yahyā ‘aleyhi’s-selām Zekerıyyā ‘aleyhi’s-selām (1159) Hārūn ‘aleyhi’s-selām Mūsā ‘aleyhi’s-selām Dāvūd ‘aleyhi’s-selām Süleymān⁸¹⁴ ‘aleyhi’s-selām İlyās ‘aleyhi’s-selām (1160) Eyyüb ‘aleyhi’s-selām Elyesa ‘aleyhi’s-selām ‘İsā ‘aleyhi’s-selām Zı’lkıfıl ‘aleyhi’s-selām Yūnus ‘aleyhi’s-selām **[54b]** (1161) ve Muḥammed ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selāmi şalavātu’llāhi ve selāmuhu ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhim (1162) ecma‘īn-dir enbiyālar içinde kitāb virilen (1163) peygamber daḡı sekizdür Ādem Şīş İdrīs (1164) İbrāhīm Mūsā Dāvūd ‘İsā ve Muḥammed şalavātu (1165) ’llāhi ve selāmuhu ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhim ecma‘īn (1166) ve ‘alā tariķi’l-iḡtilāf bunlarıḡ içinde ulū (1167) ’l-‘azim peygamber beşdür Nūḡ İbrāhīm Mūsā (1168) ‘İsā ve bizim peygamberimiz Muḥammed şalavātu’llāhi (1169) ve selāmuhu ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhim ecma‘īn ve cümle (1170) peygamberān ‘aleyhimü’s-selām ḡaḡkında cā’iz olan (1171) şıfatlar yemek ve içmek ve yatmak ve uyumak ve evlenmek **[55a]** (1172) ve evlādı olmak ve nāsa ‘ayb virmeyen marāzlar (1173) ile ḡasta olmak ve şehīd olmak ve ecelleri geldikde (1174) vefāt itmek cā’izdür lākin anlar vefāt itmegile (1175) peygamberlikden ‘azil olmazlar vācib olan şıfatları (1176) daḡı beşdür evveli şıdıḡ her biri gerçek söyledi (1177) aşlā yalanı yoḡ ikinci emānet her biri emīn (1178) idi ḡıyānet yoḡ üçüncü ‘işmet her biri (1179) pāk idi ḡaşdıla ḡünāḡı yoḡ sehville olmak (1180) māni’ degildür aḡa ḡünāḡ ta’bīr olunmaz dördüncü (1181) faḡānet her biri ‘aḡıllı idi ḡamāḡatı yoḡ (1182) beşinci teblīḡ-i aḡkām Bārī Ta’ālānuḡ emrini **[55b]** (1183) ve nehyini ḡavmine teblīḡ itdiler şaḡlamak yoḡ ammā (1184) bizim peygamberimiz Muḥammed ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām cümle- (1185) den efḡaldür ve kitābı cümle kitāblardan efḡaldür (1186) ve ümmeti cümle ümmetlerden efḡaldür ve mübārek (1187) parmaḡı arasından aḡan şular Kevşerden efḡaldür (1188) ve ḡabr-i şerīfi cennetden efḡaldür ve toḡduḡı (1189) gice Leyle-i ḡadirden efḡaldür ve ümmetinüḡ (1190) şālīḡ olan erleri meleklerden efḡaldür (1191) ve ‘avratları cennetde-ki ḡūrīlerden efḡaldür (1192) vesā’ir enbiyādan ziyāde üç şıfātı daḡı (1193) vardur evvelki Resūlü’s-Şeḡaleyn insile cinne **[56a]** (1194) belki cümle ‘āleme peygamber olmak ikinci efḡali’l-maḡlūḡāt (1195) yaradılmışlar içinde andan efḡal ḡiç kimse yoḡdur (1196) üçüncü ḡātemü’l-enbiyā ve andan şonra toḡup büyüyüp (1197) ḡiç kimse peygamber olmaz ḡazret-i ‘İsā gelmesi māni’ (1198) degildür zīrā selef olmuş peygamberdür şonra (1199) gelüp peygamberimizüḡ şerī’atına tābi’ olsa gerekdür (1200) böyle olan Resūlüḡ zāt-ı şerīfi

⁸¹⁴ Metinde “سَلِيمَانٌ” biçiminde yazılmıştır.

‘Arabîdür (1201) Kureyşîdür Hâşimîdür hasîbdür nesîbdür tayyîbdür (1202) tâhirdür pāk-ligi dağı beş vecih üzre-dür (1203) evvelki halk olunduğı nuḫfeteyn ikinci bevilleri (1204) üçüncü teğavvuḫları dördüncü demleri beşinci rūḫ-u **[56b]** (1205) şerîfleri teslîm olunduğdan sonra vücūd-u enver (1206) dağı pākdür bundan sonra peygamberimiz Muḫammed (1207) ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selāmuḫ mübārek boyları pek (1208) uzun ve pek kışa degil orta boyun kaba-cası (1209) idi ve mübārek etleri pek semiz ve pek hıra degil (1210) etine toluca idi ve mübārek başları büyücek (1211) ve degirmi idi ve mübārek saçları pek kıvırcık (1212) ve pek sölbük degil aza-cık kıvırcığa mā’il (1213) idi kaçan tırāş olmaduğı vaḫitde uzunluğı (1214) mübārek kulaḫlarının yumuşağı⁸¹⁵ berāberine inerdi (1215) ve ṭaranıldıkda omuzu berāberine inerdi ve mübārek **[57a]** (1216) alınları açık ve mübārek kaşları egrice yay aḫa beḫzer idi ve orta-sı (1217) çatık degil idi ve mübārek gözleri irice (1218) siyāḫı gāyetde siyāḫ ve beyāzı gāyetde beyāz (1219) olup kudretten sürmeli idi ve mübārek (1220) burunları çekme idi ve mübārek yüzleri degirmi (1221) olup aza-cık uzunluğā mā’il idi ve (1222) mübārek beḫizleri ak ve al yaḫaklı idi ve (1223) mübārek ağızları büyücek idi faşāḫat (1224) ecli içün ve mübārek dişleri beyāz ve berrāk (1225) ne pek şık ve ne bek seyrek dizilmiş incü (1226) aḫa beḫzer idi ve mübārek şakalları siyāḫ **[57b]** (1227) ve şık ve degirmi idi ve mübārek alt dudağı (1228) ile çeḫesi mābeyninde on altı yā on yedi (1229) yā on sekiz şa’r-ı şerîfi ağarmış idi (1230) böyle olan Resūlūḫ ism-i şerîfleri dağı iki yüz (1231) den ziyāde-dir içinde elbetde bilmesi lāzım (1232) olan Muḫammed ismidür şalla’llāhu Ta’ālā ‘aleyhi ve sellem zīrā anı anmayınca kāfir (1233) Müsülmān ola-maz her kim ol ism-i şerîfi işidirse (1234) üzerine ta’zīm itmek lāzımdur lākin tekrār (1235) işidülse bir ta’zīm itmek kifāyet ider dinildi (1236) bu sıfatlar ile mevşūf olan Resūlūḫ mu’cize- (1237) leri dağı vardır mişālî üzerine Qur’ān inmesi **[58a]** (1238) ve mi’rāca gitmesi ve Ayı iki pāre itmesi ve mübārek (1239) parmaḫları arasından şular aḫıtması ve ḫayvāncıklar (1240) ve ağaçlar ve taşlar aḫa söylemesi ve az ta’āmı (1241) çoğaltma-sı gibi böyle olan zāt-ı şerîf Mekke-de (1242) anasından peygamber olduğı ḫâlde toğdı yigirmi (1243) beş yaşına giricek evlenüp ḫadīce⁸¹⁶ anamuzı nikāḫ (1244) ile aldı ve andan Kāsım ve ‘Abdu’llāḫ adlu iki (1245) oğlu oldu ve Fāṭıma ve Ruḫiyye ve Zeyneb ve Ümmī Gülsüm (1246) adlu dört kıızı oldu ve İbrāḫīm adlu bir oğlu (1247) dağı

⁸¹⁵ Metinde “يَوْمَشُعْيَى” biçiminde yazılmıştır.

⁸¹⁶ Metinde “خَدِيجَةَ” biçiminde yazılmıştır.

Māriye adlu bir cāriye-den oldu rıdvānu (1248) 'llāhi Ta'ālā 'aleyhim ecma'īn kırk yaşına giricek **[58b]** (1249) peygamberliği āşikāre olup İkrā' sūre-si inüp (1250) ve her gice iki rek'at namāz ve her ayda üç gün oruç (1251) kendine ve ümmetine farz oldu elli iki yaşına (1252) giricek mi'rāc naşīb olup bir gice-nün içinde (1253) Mekke-i mükerrermeden Kuds-ü mübārekeye varup (1254) andan yukarı yedi kat gökleri Beyti'l-Ma'mūri (1255) geçüp ve Sidret-i Müntehāya varup ve andan (1256) cennete girüp ve cehennemi görüp sonra bir düz (1257) mekāna vardı peygamberimiz Muhammed 'aleyhi's-şalātu (1258) ve's-selām anda iken Bārī Ta'ālā-yı mekândan (1259) ve zamāndan ve cihetden ve şüretten ve şekilden **[59a]** (1260) ve rengden ve a'zādan münezzeh olduğu hālde (1261) görüp ve söyleşüp ve beş vakit namāz farz (1262) oldu sonra girü Kudse inüp daḥı şabāḥ (1263) olmadan Mekke-ye geldi elli üç yaşına giricek (1264) Mekke-den Medīne-ye hicret idüp anda on (1265) yıl daḥı eglenüp altmış üç yaşına giricek dünyādan (1266) āhirete riḥlet eyledi⁸¹⁷ hālā Medīne-i münevvere-de (1267) 'Ā'işe anamızın evinün sofa-sı olan yerde (1268) kabr-i şerīfi içinde diridür lākin rūḥ-u şerīfleri (1269) vücūd-ı enverlerinde olmağıla degil ezān okur ve (1270) kāmēt ider ve namāz kılar lākin tekliḥfen degil telezzüzzen **[59b]** (1271) ve tena'umandır hālā hükmi-risāletde-dür zamānımız (1272) zamān-ı cehālet degil zamān-ı risāletdür peygamberimiz (1273) Muhammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selāmın imāmet manşıbı (1274) ümmete verāset tariḫile virildüğü muḫtezāsınca (1275) 'ulemā kitābıla ve ümerā kılıç ile şerī'atın hükümünü (1276) icrā itmede-dirler

ve daḥı kerāmāt-ı evliyā (1277) ḥaḫdur eger toḫuz şart bulunur ise evvelki (1278) mü'min gerek ikinci ehl-i sünnet gerek üçüncü (1279) Bārī Ta'ālānın emrini bilüp tutmak gerek (1280) dördüncü nehyini bilüp kaçmak gerek beşinci āhirete (1281) māni' olan dünyādan i'rāz itmek gerek **[60a]** (1282) altıncı nāfile 'amel ile āhirete iḫbāl itmek gerek (1283) yedinci Rabbisi zikrile ḫalbi muḫma'in olmak gerek (1284) sekizinci ḫelālinden saḫī olmak gerek toḫuzuncu (1285) ḫüsn-i ḫulḫı olmak gerek bu vaşfila mevşūf (1286) olan velīlerden şādır olmak cā'izdür (1287) lākin velīlerin derece-si⁸¹⁸ nebīler derece-sine (1288) yetişmez velī olmağıla üzerlerinden emr ü nehiy (1289) sākıt olmaz velī ile nebī mābeyninde fark (1290) budur ki nebīler nebīyem deyü da'vā iderler velīler (1291) da'vā ide-mezler nebīler nebīlikden 'azil olunmaz (1292) velīlerin 'azli

⁸¹⁷ Derkenar (bk. Notlar).

⁸¹⁸ Metinde “ ذره جه سبی ” biçiminde yazılmıştır.

mümkindür nebîler îman zevâlinde **[60b]** (1293) emîn-dürler velîler emîn degildir nebîler melek (1294) görmege dermânı vardır velîlerin dermânı (1295) yokdur meger insân şüretinde göre nebîlere (1296) vahiy gelür velîlere gelmez nebîlerin rü'yâsı (1297) vahiydür velîlerin degildir nebîler kaşden günâh (1298) itmez⁸¹⁹ velîlere mümkindür eger kaşd ile iderse (1299) kerâmetden düşer cinden velî olur nebî olmaz (1300) 'avratdan velî olur nebî olmaz köylüden ve (1301) köle-den velî olur nebî olmaz velîlerin (1302) kerâmeti evlâdlarına mîrâş kalur ve cümle (1303) peygamberlerden sonra efdal-i nâs Ebübekri's-Şiddîk **[61a]** (1304) rağiya'llâhu 'anhu-dur sonra efdal 'Ömere'l-Fârûk rağiya (1305) 'llâhu 'anhu-dur sonra efdal 'Osmân-ı Zü'n-Nürin rağiya (1306) 'llâhu 'anhu-dur sonra efdal 'Aliyyü'l-Murtażâ rağiya (1307) 'llâhu 'anhu-dur bu dördün hilâfetleri dahı bu tertîb (1308) üzre haqdur sonra efdal altı kimse-dür (1309) Talha ve Zübeyr ve 'Abdu'r-raħmân bin 'Avf ve Sa'ad (1310) bin Ebî Vaqkâş ve Sa'îd ibni Zeyd ve Ebü 'Ubeyde (1311) bini'l-Cerrâh⁸²⁰ sonra efdal Bedir Ğazâsına hazır (1312) olan üç yüz on üç şahâbî sonra (1313) efdal Hudey-biyye Ğazâsına hazır olan biñ (1314) dört yüz şahâbî-dür sonra efdal Faħr-i 'Älemin **[61b]** (1315) vefâtı hâlinde bulunan yüz on dört biñ (1316) şahâbî sonra efdal bâkî kalan aşhâb (1317) rıdvânu'llâhi Ta'âlâ 'aleyhim ecma'in-dür cümle-si (1318) 'ādiller ve 'āmiller ve kāmillerdür anları sevmeyen (1319) ehl-i bida' ve firâk-ı dâlle-i muğille-dür cümle-sini (1320) severiz ve şefâ'atlerin umaruz ve bi'llâhi't-tevfîk (1321) sonra efdal tâbi'in-dür sonra efdal tebe'-i (1322) tâbi'in-dür⁸²¹ sonra efdal kıyâmet yakîn olup (1323) mü'minler dükeninceye dek bulunan müttakîlerdür (1324) neste 'İzu bi'llâh **عِنْدَ أَكْرَمِكُمْ** (1325) ⁸²² **اللَّهِ اتَّقَاكُمْ** ve yine buyurdu **وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً [62a]** (1326) ⁸²³ **يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ** selef ümmet içinde (1327) eyüler yediden eksik olmazlar idi ve bu ümmet (1328) merhûme içinde üç yüz elli beşden eksik (1329) olmazlar

ve dahı kerâmete benzeyen hâriki'l-'âde (1330) şey sekizdür evvelki irhâsât şol şeydür ki (1331) peygamber ola-caq kimselerden şadır olur mişâli (1332) peygamberimiz toğacağı gice-den kırk yaşına (1333) varınca zuhûr iden 'acâyibât gibi ikinci (1334) mu'cizât şol şeydür ki peygamber olduğdan sonra (1335) şadır olur mişâli Hâzret-i

⁸¹⁹ Derkenar (bk. Notlar).

⁸²⁰ Metinde “أَبُو عُبَيْدَةَ بْنِ الْجَرَّاحِ” biçiminde yazılmıştır.

⁸²¹ Metinde “تَبِعَهُ تَابِعِينَ ذُرَّ” biçiminde yazılmıştır.

⁸²² Hucurât, 49/13.

⁸²³ A'râf, 7/181.

Mūsā-nun (1336) ‘aşası ejderhā olması ve Hāzret-i Dāvūdun **[62b]** (1337) elinde demir yumuşak olması ve Hāzret-i Süleymānun (1338) havā⁸²⁴ üstünde gitmesi ve Hāzret-i ‘Īsā-nun (1339) ölümler diriltmesi ve bizim peygamberimiz Muhammed ‘aleyhi’ş-şalātu (1340) ve’s-selāmın üzerine Kūr’ān-ı ‘Azīmü’ş-Şān (1341) inmesi ve bir gece-nün içinde mi‘rāca gidüp (1342) gelmesi gibi üçüncü kerāmāt şol şeydür ki (1343) her peygambere gere-gi gibi tābi‘ olan ümmetlerinün (1344) elinden şadır olur⁸²⁵ mişāli Hāzret-i ‘Ömer Nihāvend (1345) elinde ‘asker-i İslāmı görüp yā Sāriye el-cebel (1346) deyü minberden çağırıp işitdirme-si ve Nīl-i (1347) mübāregi mektüb-ı şerīfi ile akıtması ve Āşaf **[63a]** (1348) bin Berhiyānun Belkīsini köşkünü göz açup (1349) yu-munca getürmesi ve Hāzret-i Meryeme gelen mā’ide-ler (1350) gibi dördüncü ma‘ünāt şol şeydür ki peygamberlere bir (1351) miqdār tābi‘ olan kimse-den şadır olur mişāli (1352) ‘ulemānun du‘ā idüp hasta şifā bulması ve (1353) yağmur yağma-sı gibi beşinci istidrāc şol şeydür ki (1354) peygamberlerine tābi‘ olmayan kâfirlerden şadır olur (1355) mişāli Nemrūddan ve Fir‘avından şadır olan (1356) şeyler ve Deccālden şadır olacak işler gibi (1357) altıncı şeytānāt şol şeydür ki delilerden (1358) şadır olur mişāli bir söz söyleyüp didikleri **[63b]** (1359) vaqitde gelüp zühür itmesi gibi yedinci şu‘beze⁸²⁶ (1360) şol şeydür ki sebebine yapışmağıla zühür ider (1361) mişāli Fir‘avnın seherelerinden ve zamāne hoqqa- (1362) bāzlarından şadır olan şeyler gibi sekizinci (1363) ihānet şol şeydür ki peygamberlik (1364) da‘vā iden kimse-lerden şadır olur mişāli (1365) Müseylemetü’l-Kezzābdan şadır olan şeyler bir (1366) hasta-ya şağalsın deyü okudukda ölmesi (1367) ve göz ağrısına okuyup kör olması gibi

(1368) ve dahı kıyāmet kopmazdan evvel ‘alāmetler (1369) zühür itse gerekdür bilmek lāzımdur zīrā anlar **[64a]** (1370) tamām olmadıqça kıyāmet kopmaz anlar dahı üç (1371) bölükdür evvelki ‘alāmet peygamberimiz Muhammed ‘aleyhi (1372) ’ş-şalātu ve’s-selāmın dünyāya gelüp peygamberligi (1373) āşikāre olup hātemü’l-enbiyā olmasıdır ikinci (1374) ‘alāmetler evlādlar anaya ve babaya ‘āşī (1375) olması ve rüş-vetler şāyi‘ olması ve şarāblar (1376) çok içilmesi ‘avratlar ‘avrata ve erkekler (1377) erkege meyil itmesi ve kişi kızlarına rağbet (1378) olmayup cāriye-lere maħabbet olması ve çengīler (1379) çok olması ve erler hārīr geymesini ve zekāt (1380) virmek güc ol-

⁸²⁴ Metinde “ هُوَا ” biçiminde yazılmıştır.

⁸²⁵ Derkenar (bk. Notlar).

⁸²⁶ Metinde “ شُعْبَةٌ ” biçiminde yazılmıştır.

ması ve ‘ulemālar dīni akça ile [64b] (1381) söyleme-si ve emānetiñ kalkması ve cāmi’lerde (1382) Kur’ān cehrele okunması ve şeytān insān (1383) şüretine girüp yanlış mes’ele ta’līm itmesi (1384) ve dīn ‘ilminden ragbet kalkma-sı ve namāzı (1385) zāyi’ idüp şehvete tābi’ olması ve ribā (1386) yenmesi ve binālarıñ yüksek olması ve şıla-ı (1387) raḥim terk olunması ve aḥkām-ı şer’iyye-nüñ (1388) satılması ve zaleme-nüñ çok olması ve insān (1389) zīnete mā’il olması ve talāk ve zinā çok (1390) olması ve eminler ḥāyin⁸²⁷ olması ve iftirā ve yalan şahidliği çok olması ve tüccārlar ḥīle-kār olması ve meşhidler (1391) ve muşḥaflar müzeyyen olması ve menāre-ler yüksek [65a] (1392) olması ve faḳīhler ve eminler az olması ve fuḳarā çok (1393) olması ve ekşeri nāsıñ ĩmānı boğazı kemüginden (1394) içerü geçme-mesi ve beytü’l-māla herkes babası mālī (1395) gibi şāhib çıkma-sı ve kile ve okça eksik üzre (1396) olması ve cāriye-ler efendisini toğurması ve ‘avrat (1397) erkek libāsına girüp ve erkek ‘avrat libāsına (1398) girmesi ve selām āşināya virilmesi ve ‘ilim ve fıkıh (1399) ve ‘ibādet niyyet-i şāliḥa ile olma-ması ve ‘amel-i (1400) āḥiret ile dünyā taleb olunması ve kāfire ve zālime (1401) ta’zīm olması ve münāfik ve fāsık kavī olması (1402) ve münkerāt çok olması ve nehy-i münkeri tağyīre [65b] (1403) mu’īn olmağıla mü’minüñ kalbi tuz gibi erimesi (1404) ve ĩmāniñ ancak ismi kalup ve dīniñ ancak resmi (1405) kalması ve kulūblardan merḥamet kalkma-sı ve ḥelāl (1406) kesb az olup ḥarām çok olma-sı ve zelzele (1407) çok olması ve bir sene bir ay miḳdārı ve bir ay (1408) bir hafta miḳdārı ve bir hafta bir gün miḳdārı ve bir (1409) gün bir sāt miḳdārı olması ve elli ‘avratıñ (1410) ma’ūnetini bir er kişi görmesi gibi bu araya gelince (1411) zikir olunan ‘alāmetleriñ ekşeri zuhūr itmişdür (1412) sāt zuhūr ide-cekleri beyān ide-lüm bi-‘avni (1413) ‘İlāhi Ta’ālā

üçüncü ‘alāmet Benī Aşfarıñ [66a]⁸²⁸ (1414) ḥurūc itmesi Cāh-cāh nāmında bir zālīm zuhūr (1415) idüp cihānı zulmile taldurma-sı ve Ḥazret-i (1416) Mehdīnüñ āl-i resūlden gelüp çıkma-sı ve ‘ālemi (1417) ‘adlile işlah itmesi ve Deccāl zuhūr idüp (1418) Mekke ile Medīne-nüñ ḡayrı bütün dünyāyı kırk (1419) gün küfrile fesāda virmesi ve Ḥazret-i ‘İsā- (1420) nuñ gökden inüp Deccāli öldürmesi (1421) Ye’cūc ve Me’cūcuñ zuhūr idüp yeryüzünü (1422) ḥarāb itmesi ve üç yer biri maḡribde ve biri (1423) maşriḳda ve biri Cezīre-i ‘Arabda yere geçmesi (1424) ve Güneşüñ maḡribden toğma-sı ve Dābbetü’l-

⁸²⁷ Metinde “حايين” biçiminde yazılmıştır.

⁸²⁸ Derkenar (bk. Notlar).

Arz [66b] (1425) çıkup evvel şeytānı katil idüp sonra cennetlik (1426) ve cehennemlik olan insānı ayırması ve tevbe kapusunun (1427) kapanması ve Yemen semtinden bir rüzgār esüp cümle (1428) mü'minlerin birden ölmesi ve yeryüzünde Bārī (1429) Ta'ālānı adını ağan kimse-lerin tükenmesi ve (1430) beş cennet şuyunun yeryüzünden (1431) kalkması evvelki Mışırda akan Nīl ikinci Bağdād (1432) dan akan Furāt üçüncü Kūfe-den akan (1433) Dicle dördüncü Adana-dan akan Seyhān beşinci (1434) Mişşiden akan Ceyhān şuyı ve Kur'an-ı (1435) 'Azīmü'ş-Şān göñüllerden ve Muşhaf-ı Şerīfden [67a] (1436) kalkması ve Ka'be-i şerīf yıkılması ve Hacer'e'l-Esved (1437) ve Maķām-ı İbrāhīm yeryüzünden kalkma-sı ve Leyle-i (1438) Kadriñ yeryüzünden kesilme-si bundan sonra yüz yigirmi (1439) yıl kadar bütün dünyā kāfir-istān olması haķdur

(1440) ve dağı ecel gelüp ölen insān üç bölükdür (1441) bir bölüğü mü'min-i şālih ve bir bölüğü mü'min-i fāsık (1442) ve bir bölüğü kāfirdir kabriñ ahvāli dağı üç (1443) bölükdür evvelki mü'min-i şālihün haķında meyyit (1444) kabre konıcaķ itdüğü a'māl-i şāliha her biri güzel (1445) şürete girüp aña yoldaş olur meyyit dağı (1446) Münker ve Nekīre cevābı āsānlık ile virür hem kabriñ [67b] (1447) şıkması şiddetli olmaz ve ol kabir yetmiş arşun (1448) miķdārı yāhud göz ırımı kadar geniş olup (1449) ve cennetden bir pencere açılır ve ol kabir cennet baķça-sı (1450) olup anuñla zevķ ide-rek gelin güveygü uykusı (1451) gibi uyuya-ķalır böyle olan kimselere kabriñ (1452) ni'meti haķdur yā çürürler yā dururlar ammā peygamberlerin (1453) vücūd-u şerīfleri ittifaķan çürümezler ikinci tevbe- (1454) siz olan fāsık mü'minler haķında cā'iz ki (1455) Bārī Ta'ālā 'afıv idüp Münkerine cevābı (1456) āsān virüp kabri cennet baķça-sı ola (1457) ve cā'iz ki Bārī Ta'ālā aña 'adl idüp [68a] (1458) bir miķdār zaķmet çeke ve kabriñ şıkma-sı şiddetli (1459) ola ve kabirde mü'mine 'azāb altı dürlü günāhdan (1460) hāşıl olur evvelki sidükden ikinci ğıybetden (1461) bu ikisinün 'azābı kabriñ şiddetile şıkma-sına (1462) bā'is⁸²⁹ olsa gerekdür zīrā kabir 'azābının çoğı (1463) sidükden şaķınma-mağıla hāşıl olsa gerekdür (1464) üçüncü ribādan hāşıl olur anlara ķan deryāsı (1465) içinde 'azāb olsa gerekdür dördüncü zinādan (1466) hāşıl olur anlara ağızı tara-cık küp içinde (1467) 'azāb olsa gerekdür beşinci yalan söylemeden (1468) hāşıl olur anlara ağızlarını yırtmağıla 'azāb [68b]⁸³⁰ (1469) olsa gerekdür altıncı 'ilmine 'amel itmeden hāşıl (1470) olur anlara başını ezmegile 'azāb olsa (1471) gerekdür üçüncü imān

⁸²⁹ Metinde “بَاعِثٌ” biçiminde yazılmıştır.

⁸³⁰ Derkenar (bk. Notlar).

olmayan kâfirler hakkında (1472) kabre konacak anlar Münkerîne cevâb vire-meyüp (1473) kabir şol kadar şıka eyegüleri biri birine (1474) geçe gözsüz ve kulaksız bir melek ta'yîn olup (1475) 'azâb ider ve hem toksan toköz yılan musallat (1476) olur ve cehennemden bir pencere açılup ol kabriñ (1477) içi toptolu âteş olup Şür üfürilüp (1478) maşşere kalıncaya dek 'azâb içinde kalması (1479) hağdur

ve dağı Bārī Ta'ālānuñ kıyâmet [69a] (1480) gününe inanmak lâzımdur bir cum'a günü İsrâfîl (1481) 'aleyhi's-selâm Şür üfürüp yerlerde ve göklerde (1482) cân taşıyan mañlûkâtıñ cümle-si ölüp (1483) kıyâmet kopsa gerekdür bu 'âlem kırk yıl yâ kırk (1484) ay yâ kırk hafta yâ kırk gün yâ kırk sâ'at (1485) miğdârı ıssız yatsa gerekdür sonra Bārī (1486) Ta'ālā insân menîsi gibi bir yağmur yağdırup (1487) anuñla kabirlerde olan mevtâyı ve her bir cân (1488) şâhibi olan mañlûkı ihyâ itse gerekdür (1489) İsrâfîl 'aleyhi's-selâmı dirildüp ol (1490) dağı nidâ idüp ey çürümüş kemükler ve ey [69b] (1491) tağılmış etler ve kıllar yerlü yerinüze gelüp cem' olup (1492) mâbeyniñüzde cereyân iden huğûkı Bārī Ta'ālā (1493) icrâ idüp kışâş itse gerekdür deyü nidâ (1494) itse gerekdür sonra İsrâfîl 'aleyhi's-selâm sağ elile mü'minleriñ cânlarını ve şol elile (1495) kâfirleriñ cânlarını devşirüp Şür içine (1496) koyup üfürse gerekdür andan rûhlar (1497) çıkup tağılup her bir rûh kendi vücûdunu (1498) bulup içine girse gerekdür herkes ne hey'et (1499) üzre oldılar ise yine o minvâl üzre (1500) a'zâları tamâm çıplak kabirlerinden kalksa-lar [70a] (1501) gerekdür mü'minler uykudan uyanur gibi kalkup (1502) âbdest a'zâları beyâz olduğı hâlde (1503) deve-ler gelüp kimine bir deve ve kimine iki kişiye (1504) bir deve ve kimine on kişiye bir deve virilüp binüp maşşer yerine gitse-ler (1505) gerekdür kâfirleriñ yüzleri siyâh olup kıyâmetiñ (1506) şiddetini göricek bizi yerimüzden kim kaldırdı (1507) deyü vâ-veylâ idüp yüzleri üstüne sürü (1508) nerek maşşer yerine cem' olsa-lar gerekdür anda (1509) olan insile cin⁸³¹ iki bölük olup bir (1510) bölüğü şâlihler anlar râhatda ve bir bölüğü kâfirler (1511) anlar miñnetde olsa-lar gerekdür miñnetde olanlar [70b] (1512) elli biñ yıl ac ve şusuz ve 'uryân ayak üzre (1513) şıkışup derilse-ler gerekdür Güneş başlarına (1514) dört biñ adım miğdârı yâhud bir sürme-dân (1515) mîli kadar yakın gelüp derlese-ler gerekdür (1516) herkes günâhına göre kimi topuğına ve kimi dizine (1517) ve kimi boğazına dek der içinde batsalar gerekdür (1518) nâs maşşerde iken Bārī Ta'ālā

⁸³¹ Metinde “جین” biçiminde yazılmıştır.

hiṭāb (1519) idüp ⁸³² لَمَّنِ الْمَلِكِ الْيَوْمِ dise gerekdür (1520) anı işiden kimseler cevāb virüp
 لِلَّهِ الْوَاحِدِ (1521) ⁸³³ الْقَهَّارِ dise-ler gerekdür dünyāda ḥafāza (1522) meleklerinüñ yazdığı
 kitābları anda virseler gerekdür [71a] (1523) dünyāda ḥafāza meleklerinüñ yazdığı
 kitābları (1524) anda virseler gerekdür mü'minlere şağından (1525) ve kāfirlere
 şolundan veyā arka-sı ardından (1526) ve ba'zı kāfirlere itdükleri günāh için su'āl
 (1527) olunduğda ağızları mühürlenüp ve a'zaları (1528) şehādet itse gerekdür her bir
 kāfir itdüğü-ni (1529) bulsa gerekdür ve mazlūmun ḥaqqını zālimden (1530) alıvirse
 gerekdür ḥayır 'ameli var ise alup (1531) mazlūma virse gerekdür yok ise günāhını
 (1532) zālime yükletse gerekdür ḥattā boynuzlu koyun (1533) boynuzsuz koyunu
 urduğıçun ḥaqqını alıvirse [71b] (1534) gerekdür ammā kāfir ḥaqqı ile ḥayvān ḥaqqı
 katı (1535) gāyet şakınmağ gerekdür bizlere göre müşküldür Bārī Ta'ālāya göre bir şey
 müşkül degildür lākin Bārī (1536) Ta'ālā üç bölük kimse-yi irzā itse (1537) gerekdür
 evvelki şer'ice evlenmek için (1538) ikinci sefer yolunda üçüncü kimse-si olmayan
 (1539) mevtāya kefen şarmak için borc idüp (1540) ödeyeme-den ölen kimseler bu üçü
 irzā (1541) olmada ittifākīdür bunların gayrı nā-ḥaḳ (1542) yere üzerinde ḥuḳūḳ olan
 kimse (1543) tā'ib müstağfir olup vire-cek nesne (1544) bulmasa ḥalāllaşmağ daḥı naşib
 olmasa [72a] ⁸³⁴ (1545) ümīzdür ki anları daḥı irzā eyleye ammā (1546) rāḥatda olanlar
 'arş gölge-sinde olup (1547) anlara iki rek'at namāz kıılmağ kadar olsa (1548) gerekdür
 maḥşer yerinde eñ evvel İbrāhīm 'aleyhi (1549) 's-selām ḥulle geyüp sonra bizim
 peygamberimiz Muḥammed (1550) 'aleyhi's-şalātu ve's-selām geysel gerekdür sonra
 (1551) mü'minler mertebe-since geysel gerekdür

bā-ḥuşuş (1552) Zilāliyye nām kitābın yazduğı vech üzre (1553) yetmiş kadar ḥaşlet ile
 mevşuf olan (1554) kimseler 'arş gölge-sinde rāḥat itseler (1555) gerekdür ol kitābın
 içinden bu araya [72b] (1556) elli iki kadar ḥaşlet taḥrīr olundu tā ki (1557) ihvān-ı
 mü'minīn sa'y-i belīg idüp anlardan (1558) ola-lar evvelki 'ādil pādīşāh-lar ikinci tāze-
 (1559) likde Bārī Ta'ālā-ya ḳulluḳ iden kimse-ler (1560) üçüncü ḳalbleri cāmi'lerde olan
 kimseler (1561) dördüncü Bārī Ta'ālānuñ rızāsıçun biri (1562) birin seven kimseler be-
 şinci Bārī Ta'ālānuñ (1563) ḳorkusıçun ağlayan kimseler altıncı zināya (1564) da'vet
 olunduğda itmeyen kimseler yedinci (1565) Bārī Ta'ālānuñ rızāsıçun şadaḳayı gizli

⁸³² Mu'min, 40/16.

⁸³³ Mu'min, 40/16.

⁸³⁴ Derkenar (bk. Notlar).

(1566) viren kimseler sekizinci fuḳarā olan kimse-den **[73a]** (1567) ala-cağını te'hîr idüp belki ba'zısını bağışlayan (1568) kimseler tokuzuncı Bārī Ta'ālānuḡ rızasıçun (1569) sefere gidüp cihād ıaş iden kimse beden (1570) ile yā māl ile yardım iden kimseler onuncı (1571) borclu olan kimsenüḡ ḡalāşı için yardım (1572) iden kimseler on birinci bahāya kesilmiş cāriye-yi (1573) ve köle-yi ḡalāş itmek için yardım iden (1574) kimseler on ikinci ışıcağda ve şovukda (1575) ābdesti kāmil alan kimseler on üçüncü (1576) gice ıaranulıḡında ve yağmurlarda mescidlerde (1577) cemā'ate varan kimse-ler on dördüncü 'alā **[73b]** (1578) ıadri'l-imkān⁸³⁵ acları toyurup ve cıblacları (1579) geydiren kimseler on beşinci kendi umūrınun ḡaḡından (1580) gelmeyenlere yardım iden kimseler on altıncı ḡüsn-i (1581) ḡulḡ şaḡibi olup her kimiḡle olursa (1582) ḡoş geçinen kimseler on yedinci yetimlerin ve tul (1583) 'avratlarun muḡtāc olduḡı ḡācetlerini bitüren (1584) kimseler on sekizinci feraḡ-nāk olmayup maḡzün (1585) olan kimseler on tokuzuncı mü'minlere ḡalīz (1586) ḡalb ve bed-ḡūy olmayup merḡametli ve şefāḡatlü (1587) olan kimseler yigirminci evlādını ḡāyib⁸³⁶ iden (1588) 'avratı şabra ıındırup tesellī iden kimseler **[74a]** (1589) yigirmi birinci 'ādil ḡākimlere (1590) ve vālilere kendü nefislerinde yāḡud mü'minlerin (1591) ḡācetleri ḡuşuşında naşīḡat iden kimseler (1592) yigirmi ikinci aḡrabāya şıla-ı raḡm iden kimseler (1593) yigirmi üçüncü ehli vefāt idüp yetimleri (1594) ḡalup ḡocaya varmayan 'avratlar yigirmi dördüncü (1595) faḡīr ve miskīn ve yetime rızā'en li'llāhi ḡa'am yedüren (1596) kimseler yigirmi beşinci Bārī Ta'ālā her ḡālde (1597) kendini görür ve bilür idüḡini bilüp de ḡaşyet (1598) üzre olan kimseler yigirmi altıncı her ḡālinde (1599) şādıḡ olan tācirler yigirmi yedinci maḡşer **[74b]** (1600) ḡününün aḡlıḡını fikir idüp Bārī Ta'ālānuḡ (1601) rızasıçun oruḡ tutan kimseler yigirmi sekizinci (1602) Ḳur'an-ı 'Azīmü's-Şāna ḡāfız olup muḡtezāsınca (1603) 'amel iden kimseler yigirmi tokuzuncı Bārī Ta'ālānuḡ (1604) emrine imtişāl ve neḡyinden ictināb idüp (1605) emri bi'l-ma'rūf ve neḡyi 'ani'l-münker iden kimseler (1606) otuzuncı Bārī Ta'ālānuḡ ḡarām itdüḡi şeylere (1607) elin uzatmayan kimseler otuz birinci Bārī (1608) Ta'ālānuḡ ḡarām itdüḡi şey'e baḡmayan kimseler (1609) otuz ikinci bey' i şirālarında ribā itmeyen kimseler (1610) otuz üçüncü rişvet almayan vāliler ve ḡākimler **[75a]** (1611) otuz dördüncü peyḡamberimiz Muḡammed 'aleyhi's-şalātu (1612) ve's-selāmın şünnet-i şerīfe-lerini ihyā (1613) idüp bid'atları

⁸³⁵ Metinde “عَلَى قَدَرِ الْإِمْكَانِ” biçiminde yazılmıştır.

⁸³⁶ Metinde “غَائِبٌ” biçiminde yazılmıştır.

ibtāl iden kimseler (1614) otuz beşinci gece-de ve gündüzde peygamberimiz Muhammed (1615) ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selām üzerine şalavāt-ı (1616) şerīfī çok getüren kimseler otuz altıncı (1617) Müslimānların ‘ākil ve bālīg olmadan ölen (1618) şabīleri otuz yedinci hasta hātırın (1619) şormağa giden kimseler otuz sekizinci (1620) evlādı vefāt iden ere ve ‘avrata tesellī (1621) idüp şabra kınduran kimseler otuz toktuzuncı **[75b]** (1622) Bārī Ta‘ālānuñ rızāsıçun nefside ve mālıla (1623) cihād iden kimseler kırkıncı şabāh namāzını (1624) kıldıkdan şonra sūre-i En‘āmıñ evvelinden (1625) ve mā-teksibūna varınca üç āyet okuyan (1626) kimseler kırk birinci Bārī Ta‘ālā-yı kalbile (1627) ve lisānıla harfen⁸³⁷ ağan kimseler kırk ikinci (1628) Bārī Ta‘ālānuñ kullarına virdüğü ni‘met (1629) için ğayrıya hased itmeyen kimseler kırk (1630) üçüncü anasına ve babasına mu‘tī olup (1631) ‘āşī olmayan kimseler kırk dördüncü nās (1632) mābeyninde koğuculuk itmeyen kimseler kırk beşinci **[76a]** (1633) Bārī Ta‘ālānuñ kitābını yāhūd peygamberimiz Muhammed ‘aleyhi (1634) ’ş-şalātu ve’s-selāmıñ hadīs-i şerīfini ğayrıya (1635) öğreden kimseler kırk altıncı cemā‘at kendülerden (1636) rāzī olan imāmlar kırk yedinci Bārī Ta‘ā (1637) lānuñ rızāsıçun mü‘ezzinlik iden kimseler (1638) kırk sekizinci dīnlerini hıfız etmek için bir yer (1639) den bir yere giden kimseler kırk toktuzuncı ābdestde (1640) ve ğusülde ve bedende ve libāsda ve mekānda (1641) pāk-lik taleb iden kimseler ellinci namāza ve (1642) gerek Bārī Ta‘ālānuñ zikrine sa‘y-i belīg iden (1643) kimseler elli birinci seher vaķitlerinde Bārī Ta‘ālā-yı **[76b]** (1644) aņup istiğfār iden kimseler elli ikinci (1645) mescidleri cemā‘atile yāhūd hārābını ta‘mīr itmegile (1646) ma‘mūr iden kimselerdür

ve daħı cehenneme yetmiş (1647) biņ yular taķılıp her bir yularıñ hālka-sına⁸³⁸ (1648) yetmiş biņ melek yapışup çekerek getirür iken (1649) bir kerre silkinüp meleklerin elinden boşanup (1650) maħşer hālķınıñ üzerine hücüm itse gerekdür (1651) anı ğoricek cümle insān dizi üzerine (1652) çökse-ler gerekdür Faħr-i ‘Ālem mübārek başını (1653) kaldırup Mūsā ‘aleyhi’s-selām ‘arşın (1654) ayağına yapışmış ğorse gerekdür cehennem maħşer **[77a]** (1655) hālķını kuşadup içine alsa gerekdür ve anda (1656) olan insile cinne Bārī Ta‘ālā üç şey ile mu‘ā (1657) mele itse gerekdür evvelki ‘adil kāfirlere idüp (1658) ‘azāb itse gerekdür ikinci fażıl peygamberlere ve anlara (1659) tābi olan şālihlere idüp luţf u kerem itse (1660) gerekdür üçüncü yā ‘afiv yā ‘adil ğünāhı olan

⁸³⁷ Metinde “ حُرْفًا ” biçiminde yazılmıştır.

⁸³⁸ Metinde “ خَلْقَهُ سِنَةً ” biçiminde yazılmıştır.

(1661) mü'minlere itse gerektür 'adil ider demek (1662) günâhı kadar yâ eksik 'azâb ider dimektür (1663) 'azâb dağı birkaç dürlüdür ba'zı mü'mine hâl-i (1664) hayâtda iken maraz ve fitne ve katil ve gayrı muşibetler (1665) işâbet ider anuñla mükâfât olur ve ba'zı-sına [77b] (1666) sekerât-ı mevitde şiddetle 'azâb olunur ve (1667) ba'zı-sına kabirde 'azâb olunur ve ba'zı-sına (1668) mahşerde su'âl hisâbında münâkaşa ile (1669) 'azâb olunur ve ba'zı-sına sırât-da hâpıs (1670) ile 'azâb olunur ve ba'zı günâh ki zekâtını (1671) virmeyen kimsenün mâlı yılan olup kendini (1672) şoksa gerektür yâhud tahte tahte kızdırup (1673) alnına ve yanına başsalar gerektür ve 'ahdine (1674) тұrmayan kimselerin ardına muşibet bayraq (1675) dikilse gerektür ve zâlim ile dostluq iden (1676) kimseler ellerini ırsırsalar gerektür ve ribâ yeyen [78a] (1677) kimselerin karınları kubbe gibi olup yıkı-larak mahşer (1678) yerine gelse-ler gerektür kâfir olan ana ve baba (1679) ve oğul ve kız karındaş biri birinden kaçsalar gerektür (1680) bu araya gelince günâhı tükenmeyen mü'minler eger (1681) mağfiret ve şefâ'at dağı naşib olmazsa (1682) ihrâk-ı nâr ile günâhı miqdârı (1683) 'azâb olunur lâkin ebedî qalmazlar ve üst (1684) katından aşağı inmezler ve kâfirler gibi yandıkça (1685) derileri taze-lenmez ĩmânı olduğıçun Haq Ta'âlâ (1686) fazlıla 'azâblardan halâş idüp cennete kor (1687) ammâ 'afiv ider demek hiç 'azâb itmez günâhından [78b] (1688) gezer cürmini bağışlar ve cehennemden âzâd ider (1689) fazlıla cennete idhâl ider dimektür ve'l-hâşıl (1690) âyet-i kerîme ile yâ hadîs-i şerîf ile şu (1691) günâhı işleyene bu güne 'azâb olunur deyü (1692) şâbit oldısa âmennâ eger Bârî Ta'âlâ 'adlıle (1693) mu'âmele iderse dimektür zîrâ rahmetden (1694) ümîdi kesmek câ'iz degıldür yâhud bir eyü (1695) 'amel ki işleyene toğrı cennet vardur deyü (1696) âyet ile veyâ hadîs-i şerîf ile şâbit oldısa (1697) âmennâ eger Bârî Ta'âlâ kabül idüp 'afvıla (1698) mu'âmele iderse dimektür zîrâ 'azâblardan [79a] (1699) korquyu kesmek câ'iz degıldür Bârî Ta'âlâ büyük (1700) günâhları 'afiv eylemek câ'iz olduğı gibi küçük (1701) günâh muqâbelesinde 'azâb itmek dağı câ'izdür (1702) günâhın çokluğıçun rahmetden nâ-ümîd olmayup (1703) ve 'amelin çokluğıçun 'azâbdan havflarını eksiltmeye-ler (1704) hemân beyne'l-havfi ve'r-recâda olmak gerek-dür (1705) lâkin bizim peygamberimiz Muhammed 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm (1706) ümmetile bir yüksek yerde olsa-lar gerektür ve bir (1707) zelzele zühür idüp tağlar havâyâ⁸³⁹ atıup (1708) kuş gibi uçup kül gibi şavrulsa gerektür (1709) ve gökler päre päre olup yağ gibi eriyüp [79b] (1710) yıldızlar dökülse

⁸³⁹ Metinde “ هَوَايَه ” biçiminde yazılmıştır.

gerekdür bu yer tebdîl olup (1711) beyâz ve düz ve vâsi' olsa gerekdür melekler (1712) aşığı inüp cân taşıyan maḥlûkâtın cümle- (1713) si maḥşer yerine gelse-ler gerekdür ehl-i îmân (1714) olanlar peygamberimiz Muḥammed 'aleyhi's-şalâtu ve's-selâmın (1715) sancağı altına cem' olsa-lar gerekdür ve maḥşer (1716) yerinde her bir peygamberin bir ḥavzı vardır cennete (1717) girmezden evvel ümmetile andan içseler gerekdür (1718) lâkin Şâlih 'aleyhi's-selâmın ḥavzı var mıdır (1719) yoḥsa anuḥ ḥavzı deve-si mi olsa gerekdür (1720) ihtilâf olundu her bir peygamberin ḥavzınınuḥ **[80a]** (1721) büyüklüğü ümmetinüḥ çokluğu kadar olsa gerekdür (1722) ammâ bizim peygamberimiz Muḥammed 'aleyhi's-şalâtu ve's-selâmın (1723) ḥavzı cümle-sinden büyük olup bütün etrâfi (1724) dört aylık yol kadar olsa gerekdür cennetden (1725) iki oluḫ ile içine şu akşa gerekdür kenârında (1726) bardakları yıldızlardan çok olsa gerekdür (1727) şuyı baldan tatlu ve sütten ak ve kırdan (1728) şovuk ve kıymaḫdan yumuşak ve miskden koḫulu (1729) olup andan bir kerre içen artık şuşamasa (1730) gerekdür bir bölük tâ'ife içmek murâd itdikde (1731) anları melekler ayırup bid'atları ve irtidâdları **[80b]** (1732) sebebile kıvsalar gerekdür bu ümmetden olan etkıyâya (1733) ve şuleḫâya mertebe-lerince minberler kırulup otursalar (1734) gerekdür elli biḫ yıl tamâm olduḫdan sonra Bârî (1735) Ta'âlâ ḫisâb itmege başlayup eḫ evvel Levḫ-i (1736) Maḥfûza sonra İsrâfil 'aleyhi's-selâma sonra (1737) Cibrîl 'aleyhi's-selâma sonra her bir 'aleyhimü (1738) 's-selâma sonra ümmetlerine vâsiṭa-sız su'âl (1739) idüp bir kıoyun şaḫacaḫ yâḫud göz açup (1740) yumacaḫ miḫdârı vakitde cümle-sine dört (1741) şeyden ḫisâb itse gerekdür evvelki ne bildiḫ (1742) ve ne 'amel itdiḫ ikinci 'ömriḫi nere-ye şarf **[81a]** (1743) itdiḫ üçüncü vücûdunu nere-ye ifnâ itdiḫ (1744) dördüncü nere-den kıazandıḫ ve nere-ye ḫarc itdiḫ (1745) deyü su'âl itse gerekdür nâs maḥşer yerinde (1746) iken ehl-i îmân ve îmân da'vâsında olanlar (1747) Bârî Ta'âlâ-yı mekândan ve zamândan ve cihetden (1748) ve şüretten ve şekilden ve rengden ve a'zâdan (1749) münezzeḫ olduḫı ḫâlde görseler gerekdür îmânı (1750) olanlar secde-ye varup olmayanlar arḫa-ları (1751) üzerine düşse-ler gerekdür elli biḫ yıl (1752) tamâm olduḫdan sonra peygamberimiz Muḥammed 'aleyhi's-şalâtu (1753) ve's-selâma izin virildikde yâ Rabbi bu maḥlûkâtı **[81b]** (1754) maḥşer yerinden ḫalâş ile deyü şefâ'at itse (1755) gerekdür peygamberler şiddikler ve şehidler Bârî (1756) Ta'âlânın izinile ve izin virdüğü güneḫ-kâr olan (1757) ehl-i îmâna şefâ'at itse-ler gerekdür ve Âdem (1758) 'aleyhi's-selâma emir olunup evlâdını ayır (1759) biḫde birini cennete bâḫîsini cehennemeye dinilse

gerekdür (1760) ve peygamberimiz Muḥammed ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selāmın (1761) şefā‘ati altı bölükdür evvelki nās maḥşer yerinden (1762) tağılmağ için ikinci bu ümmetden bilā ḥisābın (1763) velā su‘ālın yetmiş biñ bölük kimseye ve her bölüğü (1764) yetmişer biñ olmağ üzre ve bir bölüğü daḥı **[82a]** (1765) şayısız olmağ üzre cümle-sini recā idüp (1766) ḥisābını ‘afıv itdirse gerekdür anlarıñ şınaqları (1767) daḥı dört bölükdür evvelki āteş ile bir yerini (1768) yaqıp andan şifā ummaya ikinci ma‘nāsı (1769) belürsüz efsün okuyup veyā okıtdurmaya (1770) üçüncü tıyere idüp bir şey’i uğursuz tıtmaya (1771) dördüncü her ḥuşuşda Bārī Ta‘ālā-ya tevekkül (1772) idüp mā-sivāya i‘timād itmeye üçüncü (1773) ba‘zı mü‘min cehenneme giderken dördüncü (1774) ehl-i ĩmānı cehennemden çıkarmağ için beşinci (1775) Ebū Tālibün cehennem içinde ‘azābı ḥafif **[82b]** (1776) olmağ için altıncı ümmetlerinün cennet içinde (1777) aşağı olan köşkerini yukarı kaldırmağ (1778) için şefā‘at itmesi ḥaḳdur ve maḥşerde (1779) olan insile cin⁸⁴⁰ iki bölük olup ĩmānı (1780) olmayanlar cehennemde ebedī ḳalup gün-be-gün (1781) ‘azābları ziyāde olsa gerekdür ve ĩmānı (1782) olanlar cennette ebedī ḳalup gün-be-gün (1783) ni‘metleri ziyāde olsa gerekdür cehennem üzerine (1784) kıldan ince ve kılıçdan keskin eñ aşağı (1785) uzunluğı üç biñ yıllık yol biñ yılı (1786) yokuş ve biñ yılı düz ve biñ yılı eniş **[83a]** (1787) şırāt köprüsi ḳurulsa gerekdür cümle ins ve cin⁸⁴¹ (1788) ‘amellerine göre anuñ üzerinden geçse-ler gerekdür (1789) kimi göz açup yumunca ve kimi yıldırım gibi ve kimi (1790) eser yel gibi ve kimi uçar ḳuş gibi ve kimi segirdir (1791) at gibi ve kimi yürür at gibi ve kimi emekleyü emekleyü (1792) arḳa-sında günāhı yüklenmiş ve kimi düşüp (1793) cehenneme girse-ler gerekdür herkes anuñ üzerine (1794) çekirgeler gibi çıkup rüzgārlı ḥavāda⁸⁴² deñiz (1795) üstünde gemiler ḥareket itdüğü gibi şırāt (1796) köprüsi ḥareket itse gerekdür peygamberler anı (1797) görüp Allāhümme sellim deyü du‘ā itse-ler gerekdür **[83b]** (1798) kendini Müsülmān şanan kimselerin ayağı parmağınuñ (1799) tırnağı üstünde olan nūrı söyünüp (1800) cehenneme düşse-ler gerekdür ve anuñ üzerinde (1801) ‘alā rivāyetin yedi yerde su‘āl olsa gerekdür (1802) evvelki ĩmāndan ikinci ābdestden üçüncü (1803) namāzdan dördüncü oruçdan beşinci ḥacdan (1804) altıncı zekātdan yedinci ana baba ḥaḳkından her (1805) ḳaḳısına cevāb vire-mezse oradan aşağı (1806) düşse-ler gerekdür yedinci

⁸⁴⁰ Metinde “جین” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁴¹ Metinde “جین” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁴² Metinde “هواده” biçiminde yazılmıştır.

su'âlde 'alâ kavlin (1807) mîzân kurulup Cibrîl-i emîn herkesiñ (1808) 'amelini tartsa gerekdür hayrı ağır olanlar **[84a]** (1809) cennete ve şerri ağır olanlar cehenneme girse gerekdür (1810) anda olan mü'minler günâhı miqdârı yâ (1811) eksik yanup sonra çıkup cennete gitse-ler (1812) gerekdür meger Allâhu Ta'âlâ mağfîret ide veyâ (1813) şefâ'at irişe peygamberlerden yâ 'ulemâdan yâ (1814) şehîdlerden yâ şâlihlerden eger îmânıla (1815) gitdise îmânsız gidene mağfîret ve şefâ'at (1816) olmaz ve hiç cehennemden çıkmaz cehennem yedi (1817) katdur altı katıñ her birine mertebe-since (1818) îmânı olmayan kimse-ler girse-ler gerekdür (1819) cehenneme giricek her bir kâfirinğ göde-leri ol **[84b]** (1820) kadar büyük olsa gerekdür ki hattâ bir omuzundan (1821) bir omuzuna varınca üç günlük yol olup (1822) ve her bir dişi Uhud tağı kadar ola göde-leri (1823) yanup kömür olduğda Bârî Ta'âlâ tâze (1824) deriler bitürüp envâ'idürlü şiddetile 'azâb (1825) itse gerekdür ve enj üst katına îmânı (1826) olan güneş-kârlar girüp âteş anları hâşlayup⁸⁴³ (1827) ölse-ler gerekdür bir vakîtden sonra peygamberimiz (1828) Muhammed 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm şefâ'at (1829) idüp anlarıñ cümle-sini melekler çıkarup (1830) üst katı boş kalup kapusu kapansa **[85a]** (1831) gerekdür sonra kâfirlere şuşuñ deyü hitâb (1832) olunup dilleri tutulsa gerekdür her biri âteş (1833) içinde habîs olup birbirini görmeseler gerekdür (1834) katırânlı libâslar geyüp ve zakûm yeyüp ve ğıslîn⁸⁴⁴ (1835) şuyı içüp od ile ve issi şu ile ve deve (1836) boynu gibi yılanlar semerlü katır gibi 'akrebler ile (1837) 'azâb idüp ve tapdıkları şey ile berâber (1838) yansalar gerekdür cehennemden melekleriñ çıkardığı (1839) ehl-i îmânı cennetiñ kapusu öñünde olan (1840) hâlî⁸⁴⁵ yere konup anuñ üzerine şular döküp (1841) dirilse-ler gerekdür ol hâlî⁸⁴⁶ yerde bir ağaç **[85b]** (1842) olup anuñ dibinden iki şu çıkup birinden (1843) mü'minler içüp boyları altmışar arşun (1844) ve enliligi yedişer arşun ve yaşları otuz (1845) üçer olup şakal ve bıyık olmasa gerekdür (1846) ve birinden içüp içlerinde olan ğıll i ğış (1847) gidüp gönülleri şâfî olsa gerekdür ve (1848) cemî'-i ehl-i îmân cennete gitmelü olıcak peygamberimiz (1849) Muhammed 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm öñlerine (1850) düşüp cennetiñ sekiz kapusu açılıp (1851) Reyân adlu kapudan içerü girüp herkes (1852) begendükleri yere otursa-lar gerekdür ve selef **[86a]** (1853) ümmet sonra girüp bâkî kalan yerlere otursalar (1854) gerekdür ve her bir mü'mine 'amelleri

⁸⁴³ Metinde “ حاشائيب ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁴⁴ Metinde “ غسليين ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁴⁵ Metinde “ خالى ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁴⁶ Metinde “ خالى ” biçiminde yazılmıştır.

muktezāsınca (1855) ikşer cennet virilse gerekdür ve herkes ezberinde (1856) olan Kur'ān āyetinüñ sayısı kadar köşklere (1857) çıkşa-lar gerekdür ve cennet içinde bekār 'avrat (1858) ve erkek olmaz ve her bir mü'mine eñ aşağı (1859) ikşer dünyā hatunı ve hūrīler ve ğılmānlar ve vildānlar (1860) virilse gerekdür harīerden ve dībādan yeşil rengli (1861) libāslar geyselere gerekdür kullarına altundan (1862) ve gümüşden ve incüden bile-zikler taķınsalar (1863) gerekdür melekler Bārī Ta'ālā-dan hediye ve selām **[86b]** (1864) getürseler gerekdür anda libās eskimek ve gövde (1865) kirlenmek ve karnı acıkmak ve toymak ve şuşamak ve (1866) uyumak ve ayakyoluna gitmek olmaz anda olan (1867) hūrīler ve 'avratlar hayızdan ve nifāsdan ve kötü (1868) hüydan berīlerdür her mü'mine eñ aşağı (1869) on bu dünyā kadar yer virilse gerekdür ve eñ (1870) aşağı bināsınun bir kerpici altun ve bir kerpici (1871) gümüşdür ve toprağı miskden güzeldür ba'zı (1872) köşklere incüden ve mercāndan-dur ve her (1873) kes 'ameline göre dürlü ni'metlere nā'il olup (1874) mükrem olsa-lar gerekdür ve'l-hāşıl **[87a]** (1875) Bārī Ta'ālā kullarına gözler görmedik ve kulaqlar (1876) işitmedik ve bir kimsenin hātırına gelmedik ni'metler (1877) virse gerekdür ve cümle ni'metlerin ulusu Bārī (1878) Ta'ālānun zātını bilā-teşbīhin velā-keyfiyyetin mekānsız (1879) ve zamānsız ve cihetsiz görmekdür ammā görmenin (1880) takşimi peygamberler her şabāh ve ikindü mahalleri (1881) görürler ve bu ümmetin erkek-leri cum'a günü (1882) görürler ammā 'avratlar iki bayram günleri gör (1883) seler gerekdür selef ümmet görürler mi ihtilāf (1884) olundu meleklerden kimse görmez ancak Cibrīl (1885) 'aleyhi's-selām görür mi ihtilāf olundu **[87b]** (1886) görmege izin olduğda Bilāl-i Habeşī ezān-ı (1887) Muḥammediyye okuyup cennet ehlinün cümle-si işidüp (1888) peygamberimiz Muḥammed 'aleyhi's-salātu ve's-selāmın sarāyınun (1889) şofa-sına biriküp sonra dört şaf⁸⁴⁷ (1890) olup peygamberler önünce şiddīklerin ardınca (1891) şehidler anun ardınca ve şālihler anun ardınca (1892) ālāy tutup miskler depe-sini geçerek ḥazīre-i (1893) Kudse varsalar gerekdür mü'minler anda iken (1894) Dāvūd 'aleyhi's-selām berk āvāz ile bir miqdār (1895) okuyup sonra İsrāfīl 'aleyhi's-selām bir (1896) miqdār teşbīh idüp ve andan sonra bir rüzgār **[88a]** (1897) esüp cennetin ağaçlarının yapraklarını biri birine (1898) urup bir şadā hāşıl olsa gerekdür işidenler (1899) ḥayrān ı mest olup Bārī Ta'ālā kullarına Şarāb-ı (1900) Tahūr adlı bir şu virse gerekdür sonra bilā-teşbīhin (1901) velā-keyfiyyetin zātu e'azzu a'lāsını mü'minlere (1902) gösterse gerekdür cennetde

⁸⁴⁷ Metinde “ صاف ” biçiminde yazılmıştır.

olan kimselerin (1903) ni‘metleri ve lezzetleri ān-be-ān ziyāde olup anda (1904) bākī kalsa-lar gerekdür ehl-i cennet tamām girdikten (1905) sonra kapısı kapanup ebedi anda kalsa-lar (1906) gerekdür ölüm didükleri şey çoç koyun şüretinde (1907) olup yukarı kaldırılıp cennet ve cehennem ehli **[88b]** (1908) anı gördükden sonra boğazlasalar gerekdür andan (1909) sonra ehl-i cennet ölüm korhusından emīn (1910) olup ve ehl-i cehennem olmadan ümīdin kesse-ler (1911) gerekdür

ve dağı hayır ve şer Bārī Ta‘ālānuş (1912) bilmesile ve taqdīrile ve Levh-i Maḥfūza yazmasıla (1913) ve dilemesile ve yaratmasıla olduğuna inanmak lāzımdur (1914) geçmişi ve gele-cegi ezelde ya‘nī ışıcaklık ve şovukluk (1915) ve kuruluk ve yaşlık ve aydınlık ve karanlık yok (1916) iken Bārī Ta‘ālā cümle olup ve olacak eşyayı (1917) ‘ilminde bildi ve taqdīr itdi ‘ilmine ve taqdīrine (1918) muvāfık ba‘zı-sını levhe yazdı ol yazılardan **[89a]** (1919) ba‘zı-sını Cibrīl-i emīn vāsıta-sıla peygamberlerine (1920) gönderdi anlar dağı ümmetlerine teblīg itdiler aña (1921) kazā’-i ilāhī ve aḥkām-ı şer‘iyye dirler bu taqdīrce (1922) ta‘rif Allāhdan ma‘rifet kıldan hidāyet Allāhdan (1923) ihtidā kıldan tevfiḳ Allāhdan ‘azm-ı kaşd kıldan (1924) i‘tā Allāhdan kabūl kıldan emir Allāhdan (1925) i‘timār kıldan nehiy Allāhdan intihā kıldan kudret (1926) Allāhdan iktisāb kıldan hırmān Allāhdan (1927) tazarru‘ ve niyāz kıldan hizlān Allāhdan tevbe (1928) ve istiḡfār kıldan ni‘met Allāhdan şükür kıldan (1929) ve kul için irāde-i cüz’iyye vardur her neye şarf **[89b]** (1930) iderlerse Bārī Ta‘ālā anı yaradur eger dilerse (1931) irāde-i cüz’iyyeyi şarf itmedükçe kul elinden (1932) çıkan şeylerin hiçbiri ni halk itmez her bir şeyi (1933) kim ‘ālemde zühür ider Bārī Ta‘ālānuş (1934) bilmesile ve taqdīr itmesile ve Levh-i Maḥfūza yaz (1935) masıla ve yaratmasıla ve murād itmesile-dür lākin (1936) hayrı sever ve işleyenden rāzī olur şerri (1937) sevmez ve işleyenden rāzī olmaz lākin şerri (1938) halk itme-sinde nice dürlü menfa‘atler vardur (1939) zīrā hikmet-siz ve fā‘ide-siz iş işlemez kazā’-i (1940) ilāhī dağı dört bölükdür evvelki kazā’-i ni‘met **[90a]** (1941) şol şeydür ki cān ḥaz ide-cek şey (1942) şer‘e muvāfık işābet itdükde diye ki eger (1943) az ve eger çok yā Rabbi bu ni‘met aşlında semāda (1944) bir şu idi melekler vāsıta-sıla göklerden (1945) yağdırdıñ yerlere yutdurduñ ağaçlara çekdirdiñ (1946) levni bir güne koḥusı bir güne mīve-ler ve dāne-ler (1947) halk eylediñ ba‘dehu eṭrāflardan cem‘ idüp (1948) kullarūñ ile getürdüñ saña ḥamd ü şükür olsun (1949) bu ni‘metin muḳābele-sinde deye ikinci kazā’-i (1950) niḳmetdür ya‘nī şiddet ve belā işābet iderse (1951) deye ki eger ben bu belāya lāyık ve

müstahik olmayaydum [90b] (1952) baña gelmezdi deye ⁸⁴⁸إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (1953) خَيْراً
 حَيْثُ أَلْفَلْفِي (1954) ⁸⁴⁹اللَّهُمَّ اجْزِنِي فِي مَصِيبِي وَأَخْلِفْ لِي
 Rabbi bu derdime dermān eyle deye üçüncü (1956) kazā'-i tā'atdūr ya'nī šalāh u takvā
 işlemek (1957) bir kula müyesser olursa yā Rabbi havil kuvvet (1958) sendendür eger
 tevfiķiñ refiķ olmayadı (1959) bu 'ibādeti bir vechile mümkün olup işlemege (1960)
 ašlā tākatim olmazdı ⁸⁵⁰الْحَمْدُ لِلَّهِ (1961) هَدَانَا اللَّهُ وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنَّ (1962) الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
⁸⁵¹التَّوْفِيقُ deyü [91a] (1963) bu 'ibādeti tevfiķünle işledüğim gibi rāzī olduğun (1964)
 a'mālīñ cümle-sini işlemege naşīb ü müyesser eyle (1965) deyü tazarru' eyleye
 dördüncü kazā'-i 'işıyāndur (1966) ya'nī kul bir ma'şiyet işlerse yā Rabbi nefsi (1967)
 emmāre ile şeytāna uyup ihtiyār-ı cüz'im (1968) 'işıyāna şarf idüp hizlānıla mazhar
 oldum (1969) ve kendimi 'azāb-ı caħime lāyık eyledim lākin hālā (1970) nādim ve
 peşimān olup terk itdüm bir daħı (1971) itme-mege kaşd itdim ⁸⁵²اسْتَغْفِرُكَ اللَّهُ الْعَظِيمُ (1972)
⁸⁵²إِنَّهُ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ وَاتُّبُ (1973) Bārī Ta'ālānuñ kazāsına rızā lāzımdur lākin
 [91b] (1974) kul elinden şādır olan şey iki bölükdür (1975) biri hayır ve biri şerdür aña
 maķzī dirler hayır-ı (1976) maķzī-ye rızā ve maħabbet gerek ve şerr-i maķzīden (1977)
 ictināb ve i'rāz gerekdür şerr-i maķzī ma'şiyet (1978) ise aña rızā ma'şiyetdür ve eger
 küfür ise (1979) aña rızā küfürdür ey ihvān-ı mü'minīn ve hullān-ı (1980) rāğibīn
 ma'lūm ola ki beş bölük kimse kazā (1981) vü kader baħşinde helāk olmuşlardır hāzer
 (1982) idüp anlardan birine dāħil olmaya-sıñuz zīrā (1983) ekşeri nāsıñ i'tiķādı anlara
 dāħil olmuşdur (1984) cehli sebeble evvelkisi kaderiyye-dür ⁸⁵³ anlarıñ [92a] (1985)
 i'tiķādı her bir şey gerek hayır ve gerek şer idüp (1986) eyleyen biziz Bārī Ta'ālā taķdīr
 idüp halk (1987) itme-sine bizim ihtiyācımız yokdur kul fi'linüñ (1988) hālīkidür deyü
 i'tiķād iderler ikinci cebriyye- (1989) dür anlarıñ i'tiķādı her bir şey idüp eyleyen
 (1990) ancak Bārī Ta'ālā-dur kul elinden hiçbir şey (1991) gelmez deyü i'tiķād idüp
 irāde-i cüz'iyye-yi (1992) bi'l-küllīye inkār iderler üçüncü mu'teziliyye-dür (1993)
 anlarıñ i'tiķādı hayırıñ hālīki Bārī Ta'ālā- (1994) dur ve şerrīñ hālīki bizim nefsimüzdür

⁸⁴⁸ Bakara, 2/156.

⁸⁴⁹ Hadis, Kütüb-i Sitte, 3208.

⁸⁵⁰ A'rāf, 7/43.

⁸⁵¹ Dua (bk. Notlar).

⁸⁵² Dua (bk. Notlar).

⁸⁵³ Metinde “ فُدْرِيْهُ ذُر ” biçiminde yazılmıştır.

zīrā şerri (1995) halk itmek Bārī Ta‘ālā-ya lāyık degildir **[92b]** (1996) deyü i‘tikād iderler dördüncü Mecûsdur anların (1997) i‘tikâdı hayrın hâliki Bārī Ta‘ālā-dur ve şerriñ (1998) hâliki şeytândur deyü i‘tikād iderler beşinci (1999) cehele-i nās-dur anların i‘tikâdı ‘âlem-i rü’ (2000) yānuñ kötüsini yaradan şeytândur ve eyüsini (2001) yaradan Raḥmāndur deyü i‘tikād iderler bu zikir (2002) olunan beş bölük tã’ife-nün i‘tikâdları (2003) bātıldur ve eger dirseñ Bārī Ta‘ālā şerden (2004) rāzī degildir niçün diler ve niçün yaradur (2005) cevāb oldur ki eger insān hayrı kaşid (2006) itdikde yaradı-virmese ve şer murād itdikde **[93a]** (2007) yaradı-virmese ‘adālet bulunmayup bahīl olmağ (2008) lāzım gelürdi veyāḥud şerri yaratmağa kudreti (2009) olmamağ lāzım gelürdi ol ecilden kişi hayırdan (2010) ve şerden her ne murād iderse Ḥālīk dahı yaradı- (2011) virür eger dilerse ve’l-hāşıl Allāhu Ta‘ālā-ya ve (2012) meleklerine ve kitāblarına ve peygamberlerine ve kıyāmet günine (2013) ve hayır ve şer Bārī Ta‘ālānuñ yaratması ve kuluñ (2014) kesbile olduğuna bilüp ve inanup ikrār (2015) itmek lāzımdur bu araya gelince ‘alā kadri’l-ımkān⁸⁵⁴ (2016) altı mü’menün bih taqrīr olundu bi-‘avni’llāhi Ta‘ālā

(2017) ikinci faşıl bu tevḥīdi ile mevşūf olan **[93b]** (2018) kimselerin üzerinde Bārī Ta‘ālānuñ emāneti (2019) on ikidür anı beyān ider delīl neste’īzu (2020) bi’llāh الْأَمَانَاتِ إِنَّ اللَّهَ نَعِمًا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ (2022) إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا (2021) إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا (2024) إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ (2023) ⁸⁵⁵ بِأَعْدَلٍ ve yine buyurdu emānet-i ilāhī-niñ evveli ⁸⁵⁶ جَهُولًا (2026) وَأَشْفَقْنَا مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا (2025) عَلَى السَّمَاوَاتِ دİN ikinci millet (2027) üçüncü İmān dördüncü İslām beşinci şerī‘at (2028) altıncı mezheb yedinci i‘tikād-ı ehl-i sünnet **[94a]** (2029) sekizinci i‘tikād-ı ehl-i bid‘at tokuzuncu aḥlāk-ı (2030) zemīme onuncu aḥlāk-ı ḥamīde on birinci her bir (2031) a‘zāda olan ḥarāmlar on ikinci her bir a‘zāda (2032) olan ḥelāller

imdi ma‘lūm ola ki peygamberimiz (2033) Muḥammed ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selām Bārī Ta‘ālā-dan (2034) inanmağa müte‘allik getürdigi şey’iñ kendi zātına (2035) dīn ve millet dirler adı ikidür gönli isteyen (2036) dīn der ve gönli isteyen millet der ikisi (2037) bir şeydür tafşīlen beyān olundu dīn dahı (2038) iki bölükdür evvelki dīn-i ḥağ Bārī

⁸⁵⁴ Metinde “ عَلَى قَدْرِ الْإِمْكَانِ ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁵⁵ Nisâ, 4/58.

⁸⁵⁶ Ahzâb, 33/72.

Ta'ālānuḡ (2039) koyduḡı yol altı mü'menün bih-dür ikinci dīn-i **[94b]** (2040) bāṭıl insānıḡ koyduḡı yol beşdür aña deyden (2041) dirler dīn-i ḡaḡḡa tābi' olanlar necāt bu-
 lurlar (2042) deydenē tābi' olanlar helāk olurlar dīn-i (2043) bāṭılıḡ evveli Yehūdī yolu
 anlar dirler ki (2044) Bārī Ta'ālā vardur Tevrāt kitābı ḡaḡḡdur (2045) Mūsā 'aleyhi's-
 selāma inandıḡ bize bu yolu o (2046) koydı deyü iftirā idüp deydeni dīn şanup (2047)
 Bārī Ta'ālā cisimdür anuḡ eli ve ayaḡı vardur (2048) ve 'Üzeyr 'aleyhi's-selām anuḡ
 oḡlı-dur deyü (2049) i'tikād idüp ḡüsrānda ḡaldılar ikinci (2050) Şābi'ın yolu anlar
 dirler ki Bārī Ta'ālā **[95a]** (2051) vardur Zebūr kitābı ḡaḡḡdur Dāvūd 'aleyhi's-selāma
 (2052) inandıḡ bize bu yolu o koydı deyü iftirā idüp (2053) deydeni dīn şanup gökde-ki
 yürüyen yıldızlara (2054) ṡapup bize fā'ide ve zarar anlardandur deyü (2055) i'tikād
 idüp ḡüsrānda ḡaldılar üçünci (2056) Naşārā yolu anlar dirler ki Bārī Ta'ālā vardur
 (2057) İncil kitābı ḡaḡḡdur 'İsā 'aleyhi's-selāma (2058) inandıḡ bize bu yolu o koydı
 deyü iftirā (2059) idüp deydeni dīn şanup ḡazret-i Meryem (2060) Bārī Ta'ālānuḡ
 ehli-dür ve 'İsā 'aleyhi's-selām (2061) anuḡ oḡlıdur yāḡud Bārī Ta'ālā üçdür **[95b]**
 (2062) biri Meryem biri 'İsā ve biri İläḡ-dır yāḡud (2063) Bārī Ta'ālānuḡ şıfatı ikidür
 biri lāḡütiyyet (2064) ve biri nāsütiyyet lāḡütiyyet ile Meryemiḡ içine (2065) girdi
 nāsütiyyet ile yeryüzine ḡıḡdı insānuḡ (2066) ḡāline baḡdı anları istemeyüp göklere
 ḡitdi (2067) deyü i'tikād idüp ḡüsrānda ḡaldılar dördünci (2068) Mecūs yolu anlar dirler
 ki Bārī Ta'ālā vardur (2069) Zerādeşt nāmında bir peyḡambere inandıḡ bize bu (2070)
 yolu o koydı deyü da'vā idüp deydeni (2071) dīn şanup ḡayrıḡ ḡāliḡi Bārī Ta'ālā-dur
 (2072) ve şerriḡ ḡāliḡi şeyṡāndur deyü aña ta'zīm **[96a]** (2073) idüp ve āteşe ṡapup bize
 fā'ide ve zarar (2074) andandır deyü i'tikād idüp ḡüsrānda ḡaldılar (2075) beşinci müş-
 rik yolu anlar dirler ki Bārī Ta'ālā (2076) vardur İbrāḡīm 'aleyhi's-selāma inandıḡ bize
 (2077) bu yolu o koydı deyü iftirā idüp deydeni (2078) dīn şanup ölen insān bir daḡı
 dirilüp (2079) kıyāmet ḡüni maḡşer yerine gelmezler yāḡud melekler (2080) Bārī
 Ta'ālānuḡ kızıdur yāḡud maḡlūḡātdan (2081) her ne-yi görürlerse aña ṡapup bize fā'ide
 (2082) ve zarar anlardandur deyü i'tikād idüp ḡüsrānda (2083) ḡaldılar bu zikir olunan
 beş bölük ṡā'ife **[96b]** (2084) eger bu i'tikād üzre ölürlere ise cehennemde (2085) ebedī
 ḡalurlar dīn altı bölük olup biri (2086) ḡaḡ beşi bāṭıl olduḡuna delil neste'izu bi'llāḡ

بَيْنَهُمْ يَوْمَ (2089) وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ (2088) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ (2087) شهيد⁸⁵⁷ (2090) يَفْصِلُ الْقِيَامَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

imdi ĩmānıla ‘amel mābeyninde fark on (2091) mes’ele-dür evvelki mü’minde ĩmān dā’im-dür (2092) ‘amel vaktile olur ikinci ĩmān aşıldur ‘amel (2093) aña tābi’dür üçüncü ĩmān kazā olmaz ‘amel (2094) kazā olur dördüncü ĩmānı terk iden kāfir [97a] (2095) olur ‘ameli terk iden fāsık olur beşinci (2096) ĩmānda cümle mü’minler berāberdür şerī’at-ı a’ mālde (2097) muhteliflerdür altıncı cümle peygamberler ĩmānda berāberdür a’ mālde muhteliflerdür yedinci ĩmānıla vaşiyet olmaz ‘amel (2098) ile vaşiyet olur sekizinci ĩmānıñ sevābı (2099) kıyāmet günü haşımlara virilmez ‘ameliñ sevābı virilür (2100) tokuzuncü ĩmānıñ sevābı kıyāmet günü tartılmaz (2101) ‘ameliñ sevābı tartılır onuncü ĩmānıla cennete (2102) girilür ‘amel ile girilmez mü’mine lāzım olan (2103) kabirde su’āl olunacak altı teslīmiyyeti daħı (2104) bilüp inanup ikrār itmek lāzımdur aña (2105) tafşīl-i ĩmān dirler Rabbim Allāhu Ta’ālā peygamberim [97b] (2106) Muħammed ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selām kitābım Qur’an-ı (2107) ‘Azīmü’ş-Şān⁸⁵⁸ kıblem Ka’be-i şerīf Ādem ‘aleyhi (2108) ’s-selāmıñ zürriyetindenem mü’minler karındaşlarım

(2109) imdi şerī’at deyü Bārī Ta’ālānuñ hūkmüni (2110) beyāna dirler bu daħı şerī’at bahşinde tafşīlen (2111) beyān olundu

imdi mezheb deyü gide-cek (2112) yola dirler yolumuz daħı iki bölükdür biri (2113) içerde i’tikāda müte’alilik olan mezheb (2114) yetmiş üç bölükdür yetmiş ikisi bātıldur (2115) haķ olmak ihtimāli yoķdur ne kadar kelime-i tevħīd (2116) ve kelime-i şehādet okuyup ve namāz kılup [98a] (2117) ve zekāt virüp ve oruç tutup ve hacca gidüp- (2118) ler ise de ‘amelleri kabüle geçmez ve ĩmāndan çıkarlar (2119) ĥamīrden⁸⁵⁹ kıl çıķduğı gibi anlara ehl-i bida’ ve (2120) firāk-ı dālle dirler yetmiş üçüncü mezheb haķdur (2121) haķā olmak ihtimāli yoķdur anlara peygamberimüz Muħammed (2122) ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selāmıñ aşhābınıñ olduğı (2123) i’tikād üzre olanlardur anlara ehl-i haķ (2124) ve ehl-i sünnet ve fırka-i nāciye ve ümmet-i ittibā’ (2125) dirler ol daħı üç bölükdür evvelki zālimun (2126) li-nefsihi ikinci muķteşid üçüncü sābıkun (2127) bi’l-

⁸⁵⁷ Hacc, 22/17.

⁸⁵⁸ Metinde “ قُرْآنٌ عَظِيمٌ السَّانُ ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁵⁹ Metinde “ حَمِيرْدُنْ ” biçiminde yazılmıştır.

ḥayrāt selāmet ile cennete giden sābıkun **[98b]** (2128) bi'l-ḥayrāt olan kimse-lerdür delīl neste 'īzu (2129) bi'llāhi اصْطَفَيْنَا الَّذِيْنَ اَكْتَابَ الَّذِيْنَ اصْطَفَيْنَا الَّذِيْنَ اصْطَفَيْنَا (2130) ثُمَّ اَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِيْنَ اصْطَفَيْنَا الَّذِيْنَ اصْطَفَيْنَا (2131) مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُاذِنُ اللّٰهُ (2132) اَمَّا 'amelde mezheb (2133) evvel çoğudu lākin şimdi dördte kaldı (2134) Ka'be-i şerīfiñ dīvārı dört olduğıçun (2135) evvelki İmām-ı A'zam Ebū Ḥanīfe Nu'mān ibni (2136) Şābiti'l-Kūfī ikinci İmām Mālik (2137) üçüncü İmām-ı Şāfi'ī dördüncü İmām-ı Aḥmed (2138) Ḥanbelī Ebū Ḥanīfe mezhebi şavābdur ba'zı **[99a]** (2139) ictihādında ḥaṭā olmak ihtimāli de var (2140) Şāfi'ī ve Mālikī ve Ḥanbelī ḥaṭādur ba'zı ictihādlarında (2141) şavāb olmak ihtimāli de var lākin bunlarıñ (2142) cümle-si i'tikādda birdür ehl-i sünnet ve cemā'atdūr (2143) gāyeti bu ki 'amelde ba'zı ḥuşuşda biri birilerine (2144) muḥālif kavilleri vardır anladuğlarına göre ol (2145) muḥālefet Bārī Ta'ālānuñ iznile olmuşdur (2146) zarar virmez her kankısına tābi' olsa bir kişi (2147) cā'izdür kıyāmetde cennete girür tābi' olduğı (2148) imām ḥaṭā da itdise zarar virmez 'amelde (2149) mezhebim Ebū Ḥanīfe dimeniñ ma'nāsı Ebū Ḥanīfe-yi **[99b]** (2150) 'ibādetde ve mu'āmelātde imām idindim Qur'āndan (2151) ve ḥadīşden anlayup çıkarduğunu qabūl (2152) itdüm ve anuñ sözile 'ameli ihtiyār itdüm dimekdür (2153) ve anuñ şākirleri daḥı vardır İmām Ebū (2154) Yūsuf ve İmām Muḥammed ve İmām Züfer gibi Ebū Ḥanīfe (2155) mezhebinde olan kimseler ba'zı ḥuşuşda (2156) bunlarıñ kavillerile 'amel itmek cā'izdür zīrā (2157) bunlar başka mezheb şayılmaz çok yerde üstādlarına⁸⁶¹ (2158) tābi' olduklarıçun belki cümle bir mezheb şayılr (2159) İmām A'zam ḥazretleriñ adı Nu'mān künye-si (2160) Ebū Ḥanīfe laqabı İmām A'zam-dur müctehidi **[100a]** (2161) daḥı dört bölükdür evvelki müctehid bi'l-mezheb (2162) İmām A'zam gibi ikinci müctehid fi'l-mezheb İmām (2163) Ebū Yūsuf ve İmām Muḥammed gibi üçüncü müctehid bi'l-mes'ele (2164) Şems-i E'imme-i Ḥulvānī⁸⁶² ve Kerḥī gibi dördüncü müctehid fi (2165) 'l-mes'ele Ebū'l-Leyş-i Semerḳandī ve Qāzīḥān ve Tatar (2166) ḥāniyye gibi

imdi i'tikād-ı ehl-i sünnet deyü kitābıñ (2167) evvelinden bu araya gelince naḳil olunan mesā'il-i (2168) dīniyye-yi bilüp ve inanup ikrār itdikden (2169) sonra kırk mesā'ili daḥı bilüp i'tikād idüp (2170) ve ikrār itmegile ḥāşıl olur evvelki mü'min (2171) olan

⁸⁶⁰ Fâtr, 35/32.

⁸⁶¹ Metinde “ اوستادزيرنه ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁶² Metinde “ خلوانى ” biçiminde yazılmıştır.

kimseler hıyānet itme-mek ikinci Ebūbekri **[100b]** (2172) 'ş-Şiddīk ile ve 'Ömerü'l-
 Fārūka ta'zīm itmek üçüncü (2173) 'Osmān-ı Zū'n-Nūreyn ile ve 'Aliyyü'l-Murtaẓā-ya
 maḥabbet (2174) itmek rıdvānu'llāhi 'aleyhim ecma'ın dördüncü (2175) Ka'be-i şerīf ile
 Kuds-i mübārekeye ta'zīm itmek (2176) beşinci gerek şāliḥ ve gerek fāsık imām ardında
 (2177) namāz kılmak altıncı gerek şāliḥ ve gerek fāsık (2178) meyyitiḥ namāzını kılmak
 yedinci iki bayram namāzlarını (2179) kılmak sekizinci gerek seferde ve gerek ḥazarda
 (2180) iki mestih üzerine mesih itmek toközuncü (2181) gerek şāliḥ ve gerek fāsık
 pādişāh üzerine (2182) ḥurūc itme-mek onuncü eşhedu en lā İlähe **[101a]** (2183) illa'llāh
 ile eşhedu enne Muḥammeden 'abduhu ve resūluhu (2184) kelimesini ayırmayıp
 berāber söylemek on birinci (2185) ḥayır ve şer Bārī Ta'ālānuḥ taḳdīrile-dür deyü
 (2186) i'tikād itmek on ikinci gerek Qur'an ve gerek (2187) ḥadīs zāhiri üzre ma'nā
 virilüp eger mümkin (2188) olmazsa te'vīl olunur demek on üçüncü (2189) ḥayātda olan
 kimse-leriḥ virdükleri şadaḳa-dan (2190) ve itdükleri du'ādan meyyite fā'ide vardur
 deyü (2191) i'tikād itmek on dördüncü ba'zı yer ve ba'zı (2192) yerden efdaldür demek
 on beşinci mü'minler (2193) ve kāfirler üzerinde ḥafaza melekleri vardur **[101b]** (2194)
 demek on altıncü siḥir vāḳi'dür demek on (2195) yedinci 'ayn bi-izni'llāh işabet ider
 demek (2196) on sekizinci İmān ile ve şalāḥıla muttaşif (2197) olan er ve 'avrat-dan
 kerāmet şudūrı (2198) cā'izdür demek on toközuncü şehir-i Ramaẓān (2199) gice-lerinde
 terāvīḥ namāzını cemā'atile kılmak sünnetdür (2200) demek yigirminci Bārī Ta'ālā
 kullarına tāḳat (2201) getürmedügi şey'i teklīf itmez demek yigirmi (2202) birinci 'ilim
 'aḳıldan efdaldür demek yigirmi (2203) ikinci 'aḳıl ḳalbde olur ziyāsı dimāğa (2204)
 urur demek yigirmi üçüncü 'ibād için ihtiyār-ı **[102a]** (2205) cüz'iyeye vardur ḥayra şarf
 iderlerse şevāba ve (2206) şerre şarf iderlerse 'azāba lāyık olurlar demek (2207) yigirmi
 dördüncü a'māl-i şāliḥa ḥaḳīḳat-i İmāndan (2208) ḥāricdür demek yigirmi beşinci İmān
 ve İslām (2209) ikisi bir şeydür demek yigirmi altıncü ḥüsn ü (2210) ḳubuh naḳlīdür
 demek yigirmi yedinci ḳatil olunan (2211) kimse ecelile ölür demek yigirmi sekizinci
 (2212) ḥarām daḥı rızıḳdur demek yigirmi toközuncü bir (2213) kimse bir kimse-nün
 rızḳını yeye-mez demek otuzuncü (2214) Bārī Ta'ālā fazlından du'aları ḳabül idüp
 (2215) ve ḥācetleri ḳazā ider demek otuz birinci **[102b]** (2216) muḳallidiḥ İmānı
 şahīḥdür demek otuz ikinci mevcūd (2217) olmayan ma'düm şey degildür demek otuz
 üçüncü (2218) cennet ve cehennem el-ān maḥlūḳdur demek otuz dördüncü (2219) cümle
 eşyāda mü'essir bi'z-zāt ancak Bārī Ta'ālā-dur (2220) demek otuz beşinci Müslimānlar

içün tenfīz-i aḥkāma (2221) ḳādir bir imām lâzımdır dimek otuz altıncı (2222) insān maḥşere tenile ve cānıla berāber gelür dimek otuz (2223) yedinci ecel birdür dimek otuz sekizinci cennet (2224) ve cehennem göz açup ve yumacaḳ ḳadar fānī olmazlar (2225) dimek otuz toḳuzuncı ıslāḥ-ı ‘ālem Bārī Ta‘ālā-ya (2226) lâzım degildir dimek kırkıncı müctehid olan kimse **[103a]** (2227) gāḥ işābet ider ve gāḥ ḥaṭā ider dimek (2228) gibi

imdi i‘tikād-ı ehl-i bid‘at deyü Aşḫāb-ı (2229) Kirāma ve icmā‘-ı ümmete muḥālif i‘tikād itmege dirler (2230) bir miḳdār mezḥeb baḥşinde beyān olundu (2231) ammā bid‘at deyü sonra-dan çıkan şey’e dirler (2232) bu daḫı altı bölükdür evvelki dīnde bid‘at (2233) bu daḫı beş bölükdür dīn millet tafşīlinde beyān (2234) olundu ikinci i‘tikādda bid‘at bu daḫı iki (2235) bölükdür bir bölügi küfre çıḳmayup bid‘atda ḳalmışdır (2236) lâkin ekber-i kebā’ir de dirler anlarıḫ i‘tikād-ı ehl-i (2237) sünnet içün taḥrīr olunan mesā’illeriḫ ḫilāfını **[103b]** (2238) i‘tikād iderler ve bir bölüginüḫ i‘tikādı küfre (2239) çıḳmışdır sā’ir küfürden farkı yokdur (2240) anlarıḫ i‘tikād-ı bāṭıla-sınun mişāli Bārī Ta‘ālānuḫ (2241) zātı bir şey’e benzer şıfat-ı ḳadīme-lerini inkār (2242) ve cennet ve cehennem el-ān maḥlūḳ degildir ve ‘ālem (2243) ḳadīmdür Bārī Ta‘ālā külliyyātı ve cüz’iyyātı bilmez (2244) insān maḥşere tenile ve rūḫıla berāber gelmez dimek (2245) gibi üçüncü ‘amelde bid‘at bu daḫı şāri’iḫ (2246) izin virmedügi ‘ameli işlemek yāḫud meşrū‘ (2247) olan ‘amel maḥallinüḫ ḡayrıda edā itmek gibi (2248) mişāli Güneş toḫarken ve batarken ve ortaya gelmiş **[104a]** (2249) iken ve ḥaṭīb ḫuṭbe-de iken namāz ḳılmaḳ ve bayram (2250) günlerinde oruç tutmaḳ gibi bu üç bölük bid‘at (2251) bāṭıldır ammā dördüncü ‘ādetde bid‘at mubāḫdır (2252) mişāli ḳaşıḳ ile ta‘ām yemek ve un elemek ve her (2253) kes ṭarıḳinüḫ iḳtizāsınca libās geymek gibi beşinci (2254) bid‘at müsteḫabdır mişāli kitāb te’līf itmek (2255) ve mekteb ve medrese ve menāre yapmaḳ gibi altıncı (2256) bid‘at vācibdür mişāli firāḳ-ı ḳālle-nün ve melāḫide-niḫ (2257) i‘tikād-ı bāṭıla-larını redd ü men‘ itmek içün (2258) Ḳur’āndan ve ḥadīşden delīl serd itmek gibi

(2259) imdi aḫlāḳ-ı zemīme deyü kötü ḫūya dirler **[104b]** (2260) ḫūy daḫı ten ile cāniḫ bir yere gelme-sinden (2261) ḫāşıl olur anuḫ ḳuvāsı ya’nī ḳābiliyyeti üçdür (2262) evvelki nuṭuḳ nuṭuḳ deyü murādını ḡayrıya aḫlatmaḫa (2263) dirler ikinci ḡāzab ḡāzab deyü istemedügi şey’i (2264) atmaḫa dirler üçüncü şehvet şehvet deyü (2265) istedügi şey’i almaḫa dirler bunlarıḫ her biri (2266) daḫı üçer bölükdür evvelki nuṭuḳ bu daḫı (2267) üç kısımdır ifrāṭı cerbeze cerbeze deyü bilmesi (2268) lâzım olmayan şey’i bile-

yim dimege dirler mişāli (2269) każā vü kâderden ve müteşābihâtdan baħiş itmek (2270) gibi tefrîti belâdet belâdet deyü bilmesi lâzım **[105a]** (2271) olan şey'i bilmemege dirler mişāli herkese lâzım olan (2272) 'ilm-i hâlden dîn millet îmân İslâm aħkâm-ı (2273) şer'iyeye-yi öğrenmeyüp cāhil kalmağ gibi vasatı (2274) hikmet hikmet deyü herkese bilmesi lâzım olan (2275) şeylerin 'ilmini bilüp hayır şerden fark itmege (2276) dirler mişāli a'māl-i şāliha-nuñ 'ilmini bilüp (2277) ve 'ilme muvāfık 'amel ve içinde hülüş sonra beyne (2278) 'l-havf ve'r-recāda olmağ gibi ikinci gażab (2279) bu daħı üç kısımdur ifrātı tehevür tehevür deyü (2280) tarılması⁸⁶³ lâzım olmayan yerde tarılmağa⁸⁶⁴ dirler (2281) mişāli hîn-i harbde üç kâfire yâ daħı ziyāde-ye **[105b]** (2282) karşı varmağ gibi tefrîti cübün cübün deyü ikdāmı (2283) lâzım olan yerde korkağ olmağa dirler mişāli (2284) iki kâfirden kaçmağ yāhud ehlini ve evlādını (2285) nā-maħremden hıfız itmemek gibi vasatı şecā'at (2286) şecā'at deyü ikdāmı lâzım olan umūr üzerine (2287) ikdām eylemege dirler mişāli iki kâfire karşı (2288) varmağ ve 'iyālini⁸⁶⁵ hıfız itmek gibi üçüncü şehvet (2289) bu daħı üç kısımdur ifrātı şereh şereh deyü her (2290) istediğini almağa dirler mişāli helāli ve harāmı (2291) fark itmeyüp yeyüp ve içüp ve geyüp ve kuşanmağ (2292) gibi tefrîti hamūd hamūd deyü her istediğini terk **[106a]** (2293) itmege dirler mişāli şer'e ve mürü'ete muvāfık helâlden (2294) yemeği ve içmeği ve geymeği ve kuşanmağı ve uyumağı ve evlenmeği (2295) terk itmek gibi vasatı 'iffet 'iffet deyü şer'e (2296) ve mürü'ete muvāfık nefsin istediğini virmege (2297) dirler mişāli helâlden yemek ve içmek ve geymek (2298) ve kuşanmağ ve yatup ve uyumağ ve evlenmek gibi (2299) bu üç hūyuñ⁸⁶⁶ iki başlarında olan ifrātlar (2300) ve tefrîtler ki cerbeze belâdet tehevür cübün şereh (2301) hamūd bu altı hūy⁸⁶⁷ muṭlağ fāsiddür bunlardan (2302) hāşıl olan aħlāk-ı zemīme cümle-si altmışdur (2303) her bir kötü hūy ki peydāh olur bu altınuñ birinden **[106b]** (2304) yâ iki-sinden yâ cümle-sinden hāşıl olur (2305) ve bu üç vasaṭ ki hikmet şecā'at 'iffet bunlar (2306) aħlāk-ı hamīde-nuñ aşılılarıdır her bir eyü hūy ki (2307) peydāh olur bu üçün birinden yâ iki-sinden (2308) yâ üçünden hāşıl olur eger aña garaż-ı (2309) fāsīd karışmazsa ve eger karışursa anlar daħı (2310) fāsīd olup aħlāk-ı zemīme olur ammā

⁸⁶³ Metinde “ طَارِلْمَسِي ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁶⁴ Metinde “ طَارِلْمَعَه ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁶⁵ Metinde “ عِيَالِي ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁶⁶ Metinde “ حُوَيْكُ ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁶⁷ Metinde “ حُوِي ” biçiminde yazılmıştır.

(2311) selef geçen evliyâlardan naķil olunan ĥamūdulara (2312) üç dürlü cevâb ile cevâb virürüz evvelki (2313) ol kimselerden naķil olunan şeyler anlar da (2314) var idügi ma'lûmumuz degildir zîrâ Kur'ânıla ĥadîş [107a] (2315) ile sâbit olmadı ikinci velev vâķi' oldısa (2316) biz anlara teba'ıyyet ile me'mûr degilüz zîrâ (2317) anlar aşĥâb yâĥud müctehid degillerdür üçüncü (2318) eger vâķi' ise anlar bir âlây merzâlar imiş (2319) vücûdlarında olan 'illete devâyı anıĥla bulmuşlar (2320) eger bunlar dirlerse ki Aşĥâb-ı Kirâmın işleri (2321) güzeldür zîrâ anlar ĥamûd itmediler bizim işimiz kötü (2322) dür dirlerse anlar evliyâ'-i Raĥmândur eger bizim (2323) işimiz eyüdüdür aşĥâbın işi kötüdür zîrâ (2324) anlar yeyüp içüp geyme-den ve evlenmeden şaķınmadılar (2325) dirlerse anlar evliyâ'-i şeytândur katı şaķınmak [107b] (2326) gerekdür

imdi aĥlâķ-ı ĥamîde deyü üç vasať (2327) ki ĥikmet ve şecâ'at ve 'iffet ile muttasıf (2328) olmaĥa dirler bunlardan ĥâşıl olan aĥlâķ-ı (2329) ĥamîde daĥı altmış sekizdür anlar ĥâşıl olmaz (2330) illâ bu üç ĥüyuĥ birinden yâ iki-sinden yâ (2331) üçünden ĥâşıl olur eger ĥazâb ile şehveti (2332) nuťka ĥidmet-kâr kılarısa yoksa nuťkı ĥazâb (2333) ile şehvete ĥidmet-kâr kılarısa cümle-si fâsid (2334) olup aĥlâķ-ı zemîme olur

imdi her bir (2335) a'zâda olan ĥarâmlar dimek tokuz a'zâ ki (2336) evvelki ĥalb ve anuĥ ĥünâĥı ĥased gibi ikinci [108a] (2337) ĥöz ve anuĥ ĥünâĥı ĥayrınuĥ ĥarâm (2338) olan yerine baķmak gibi üçüncü ĥulaķ anuĥ ĥünâĥı (2339) taĥannî diĥlemek gibi dördüncü dil ve anuĥ ĥünâĥı (2340) ĥıybet itmek gibi beşinci el ve anuĥ ĥünâĥı nâ-ĥaķ (2341) yere kimseyi urmaķ gibi altıncı ĥarın ve anuĥ ĥünâĥı (2342) ĥarâm ta'âm yemek gibi yedinci ferc ve anuĥ ĥünâĥı (2343) zinâ itmek gibi sekizinci ayak ve anuĥ ĥünâĥı (2344) mey-ĥâneye gitmek gibi tokuzuncü bütün vücûd ve anuĥ (2345) ĥünâĥı Kur'ân okurken şalınmak gibi nitekim Seyyid-i (2346) merĥûm Şifâ'i'l-Ĥulûb nâm kitâbında buyurdu

(2347) beyt-i câmi'

ĥalbede altmış dilde tokusan dört [108b] (2348) on dört tut ĥulaķ

ĥözde tokuz yüz yedi (2349) âfât-ı yed bir ĥoşça baķ

baťnıla âfât otuz (2350) dört fercile otuz iki

riclile elli altı (2351) Seyyid cümle tokusan baša baķ

cümle dört yüz (2352) tokusan altı ĥıfıza alsan dâ'im

her işiñ (2353) āsān olurdu bunda anda yüzün ak

(2354) imdi her bir a‘zāda olan helālleri demek (2355) toköz a‘zāda işlemesi cā‘iz olan şeyler (2356) dimekdür evvelki kalb ve anuñla ĩmānı taşdıķ (2357) itmek gibi ikinci göz ve⁸⁶⁸ anuñla Qur‘āna bakmaq gibi (2358) üçüncü kulaķ ve anuñla Haķ kelāmı dıñlemek gibi **[109a]** (2359) dördüncü dil ve anuñla kelime-i şehādet söylemek gibi (2360) beşinci el ve anuñla Muşhaf-ı Şerīfe yapışmaq gibi altıncı (2361) karın ve anuñla helāl olan ta‘āmı yemek gibi yedinci ferc ve anuñla helāl olan⁸⁶⁹ ehline ve cāriye- (2362) sine yakın-lık itmek gibi sekizinci ayak ve anuñla (2363) meşid-i şerīfe ve meclis-i ‘ilme gitmek gibi toközuncü (2364) bütün vücūd ve anuñla namāz kıluş anaya ve babaya (2365) muṭī‘ olmak gibi bu zıķır olunan mesā‘illeriñ (2366) tafşīline bu maħalliñ taħammüli yoķdur hemān murād (2367) tenbīh-dür hāceti olan Tariķat-ı Muħammediyye (2368) nām kitāba mürāca‘at eyleye mü‘mine lāyık (2369) oldur ki her bir şey’i ‘ilim olmadıķça harāma helāl **[109b]** (2370) ve helāle harām dimeye eger dirse Bārī Ta‘ālā-ya (2371) iftirā itmiş olur delīl neste ‘Īzu bi’llāh وَلَا (2372) تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمْ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ لَا يُفْلِحُونَ⁸⁷¹ (2376) هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لَتَفْتُرُوا عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ (2375) الْكُذِبَ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى (2378) فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ (2377) (2379) ⁸⁷² لِّلْكَافِرِينَ ‘alā kadri’l-ımkān⁸⁷³ bu araya gelince (2380) emānet-i ilāhī taķrīr olundu bi-‘avni’llāhi Ta‘ālā

[110a] (2381) üçüncü faşıl bu şıfatla mevşūf olan eminleriñ (2382) ‘adāletini beyān ider on ikidür delīl neste ‘Īzu (2383) bi’llāh ذِي (2384) إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي (2385) الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ (2386) ikinci ehl-i sünnet gerek üçüncü işleyecegi ‘ameli (2387) bilmek gerek dördüncü ol ‘ameli uyduğı mezheb (2388) şāhibinüñ ictihādına muvāfık işlemek gerek (2389) beşinci işler-

⁸⁶⁸ Metinde “ve” ilgeci yazılmamıştır.

⁸⁶⁹ Metinde eksik olan “ta‘āmı yemek gibi yedinci ferc ve anuñla helāl olan” ifadesi diğer nüshalar aracı-lığıyla tamamlanmıştır.

⁸⁷⁰ İsrā, 17/36.

⁸⁷¹ Nahl, 16/116.

⁸⁷² Zümer, 39/32.

⁸⁷³ Metinde “ عَلَى قَدَرِ الْإِمْكَانِ ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁷⁴ Nahl, 16/90.

ken içinde hülüş itmek gerek altıncı (2390) ‘amel tamām olduğdan sonra beyne’l-havfi ve’r-recāda (2391) olmak gerek yedinci riyādan ve süm’a-dan ve ‘ucubdan **[110b]** (2392) şakınmak gerek sekizinci eger ol ‘amel māla müte’allik (2393) olursa menni ve ezādan şakınmak gerek tokuzuncı (2394) ğaybetden şakınmak gerek onuncı küfrile şirkden (2395) şakınmak gerek on birinci ĩmānla ölmek gerek (2396) on ikinci erbāb-ı hūkūkdan kurtarmak gerek (2397) tā ki ol ‘amel kendinū olup eñ aşığı (2398) birine on yāhud yedi yüze varınca şevāba (2399) lāyık ola

imdi mü’min demek Müslim (2400) demek Müslim demek mü’min demek zīrā (2401) ĩmān ve İslām ikisi bir şeydür zarūrāt-ı (2402) dīniyye-den olan şeyleri bilüp ve inanup **[111a]** (2403) ve ikrār itmede yer ehli ve gök ehli berāberdür mü’menün (2404) bih i’tiyādıla zīrā ĩmān ziyāde ve noqşān kabūl (2405) itmez ammā ĩmān maḥlūḳ mıdur ve ğayr-ı maḥlūḳ mı deyü (2406) su’āl olunduḳda cevāb oldur ki eger Bārī (2407) Ta’ālānuḳ kelāmı ve hidāyeti ve tevfiḳi ma’nāsınca (2408) su’āl iderseñ ğayr-ı maḥlūḳdur Bārī Ta’ā (2409) lānuḳ zātı ğayr-ı maḥlūḳ olduğı gibi şıfatları (2410) daḫı ğayr-ı maḥlūḳdur ammā kuluḳ kesbi ve fi’li (2411) ma’nāsınca su’āl iderseñ maḥlūḳdur imdi (2412) ehl-i sūnnet deyü Aşḫāb-ı Kirāma tābi’ olmağa (2413) dirler bu daḫı tafşīlen emānet-i ilāhī-de beyān olundu

[111b] (2414) imdi işleyecek ‘ameli sağıda-ki melek mi yazar (2415) yāhud şolda-ki melek mi yazar mīzānıñ sağına mı (2416) ḳonur yāhud şoluna mı ḳonur mülāḫaza idüp (2417) ne şey kendüye menfa’at-lidür ve ne şey kendüye (2418) mażarratlıdur anı daḫı bilmek lāzımdur ‘ilimsiz (2419) ‘ameliñ menfa’ati yoḳdur

imdi işlediğı ‘ameli (2420) daḫı uyduğı mezheb şāhibinūñ ictihādına (2421) muvāfiḳ işlemek efrādını cāmi’ ağıyārını māni’ (2422) ola dimekdür tā ki ḳıyāmet günü menfa’ati müşāhede (2423) oluna zīrā yalnız ‘ilim şāhibine necāt virmez (2424) meger maḥlūb-ı li-zātihı ola

imdi hülüş deyü **[112a]** (2425) ‘ameli işlerken celb-i menfa’at ve def’-i mażarrat mülāḫaza (2426) itmeyüp hevā ile sivā olmayup ancak Bārī Ta’ā (2427) lānuḳ rızası maḥlūb olmağa dirler

imdi (2428) beyne’l-havfi ve’r-recā deyü efrādını cāmi’ ve ağıyārını (2429) māni’ bir ‘ameli tamām itdikden sonra ‘aceb kabūl (2430) oldu mı deyü umup yoḫsa kabūl olmadı mı (2431) deyü ḳorḳmağa dirler bu daḫı tevḫīd-i muvaḫḫidinde (2432) beyān olundu

imdi riya ile ya 'ucub ile (2433) ya süm'a ile bir 'amel edā olunsa kabüle geçmez (2434) zīrā hülüş keenne-hu 'ameliñ rūhı gibidür lā-teşbīh (2435) insān hāl-i hayātda maqbūl olmasının sebebi **[112b]** (2436) rūhı içinde olduğu gibi 'amel dağı maqbūl (2437) olmasının şartı hülüş ile-dür riya deyü āhiret (2438) 'ameli ile dünyā menfa'atini taleb idüp yāhud (2439) gayrı-ya göstermege dirler süm'a deyü itdüğü (2440) hayır 'ameli gayrı-ya işitirmege dirler 'ucub (2441) deyü Bārī Ta'ālānuñ taqdīrile ve yaratma-sıla (2442) olduğundan gāfil olup 'ameli kendinden (2443) bilmege dirler bunlardan biri 'ameliñ içinde bulunursa (2444) İmām-ı A'zam kıtında ol 'ameliñ ecrini kaldırur

(2445) imdi menni ve ezā deyü gayrıya itdüğü eylūgi (2446) başına kaçmağa dirler eger māla müte'allik olursa **[113a]** (2447) mişāli bir kimseye gerek aqça virüp ve gerek libās (2448) geydirüp ve gerek ta'am yedirmek gibi bu eylükden (2449) birini edā itdükden sonra ol kimseniñ başına (2450) kaçarsa itdüğü 'ameliñ ecrini kaldırur yāhud (2451) eziyyet iderse hizmetinde kullanmak yāhud katı (2452) söyleyüp gücendirmek gibi delil neste'izu bi'llāhi (2453) **وَالَّذِي كَانَتْ يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا** (2454) **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ** (2455) ⁸⁷⁵ **يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ**

imdi gıybet (2456) deyü iki kimseniñ ma'lūmı olan bir kimseniñ (2457) gücenecegi şey'i söylemege dirler aña şe'n **[113b]** (2458) tariķile zararı budur ki gıybet iden kimseleriñ (2459) hayır 'amelleri var ise ol gıybet olunan kimseniñ (2460) defterine gider 'ākil olup ve āhirete imānı (2461) olan kimseye bu lāyik degildür delil neste'izu (2462) **أَنْ يَأْكُلَ** (2464) **الظَّنَّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا** (2463) **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنْ** (2462) **تَوَابٍ رَّحِيمٍ** ⁸⁷⁶ (2466) **لَحْمِ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ بَعْضُكُمْ** (2465) **بَعْضًا أَيْحُبُّ أَحَدَكُمُ**

imdi küfür deyü imān şānından (2467) olan kimse-de ma'rifet ve taşdik ve ikrār (2468) olmamağa dirler bu dağı iki bölükdür evvelki küfr-i **[114a]** (2469) haķikī mişāli kendinüñ kāfir idüğini bilen Yehūd u (2470) Naşārā gibi ikinci küfr-i hükmi mişāli şol kimselerdür ki (2471) kendileri Müsülmān geçinür lākin bir iş işleyüp (2472) yāhud bir söz söyler ki şeri' anlara kāfir olduğunuz (2473) deyü hüküm ider bu dağı iki bölükdür evvelki (2474) cehlen küfür anlara hāl-i zihin dirler mişāli (2475) kelime-i tevhid ve mü'menün bihi okuyup ma'nası ne (2476) dimekdür bilmeyüp cāhil kalmak gibi ikinci

⁸⁷⁵ Bakara, 2/264.

⁸⁷⁶ Hucurāt, 49/12.

ta'zīm (2477) lāzım olan şeyleri taḥfīf idüp ḥorlamak (2478) mişāli Bārī Ta'ālānuñ zātını ve esmālarını ve (2479) şıfatlarını lāyık olmayan vech üzre vaşf [114b] (2480) itmek ve Muşḥaf-ı Şerīfi lāyık olmayan yere koyup (2481) ve fetvā-yı şerīfi atmak ve 'ulemā'ı istihzā idüp (2482) cāhili 'ulemā kıyāfetine komak ve melekleri ḥorlamak (2483) ve enbiyālardan birini şān-ı şerīfine lāyık olmayan (2484) şey ile aḥmak gibi ve'l-yevmi'l-āḥirini taḥfīf (2485) idüp burada baña beş vir de yarın kıyāmetde (2486) saña on vire-yim demek gibi yāḥud każā vü (2487) kaderi 'özür tutup eger taḳdīr olmasa ben (2488) bu ma'şiyeti işlemezdim demek gibi yāḥud taḥfīf (2489) idüp ḥorlama-sı lāzım olan şeyleri (2490) ta'zīm idüp 'izzetlemek mişāli küfri ve ehli [115a] (2491) olan kāfirlere ta'zīmen yā üstāz⁸⁷⁷ yā kalfa demek (2492) yāḥud zararlı ellerini öpmek yā ayağa kalkup (2493) hoş geldiñ demek gibi ammā şirk deyü Bārī (2494) Ta'ālā-ya maḥşuş olan şey'i āḥerden ummağa (2495) dirler bu daḥı üç bölükdür evvelki şirk-i ulūhiyyet (2496) ikinci şirk-i rubūbiyyet üçüncü şirk-i 'azamet-dür (2497) tafşili mā-sivāya te'şīrde beyān olundu

imdi (2498) ĩmāna ĩmān dinildi şāḥibine emān virdügi (2499) için emānı daḥı iki bölükdür evvelki dünyāda (2500) başı kılıçdan ve mālī cizye-den ehli ve evlādı (2501) esīr olmadan ḥalāş olur ve ḥasta olduḳda [115b] (2502) ḥāṭırı su'āl olunur ve öldükde meyyiti (2503) yaykanur ve kefen şarılır ve namāzı kılinur ve Müslimānlar (2504) ḳabrine ḳonup telḳīn olunur ikinci ḳabirde elbetde (2505) Münkereyne cevāb virüp ḳabri cennet baḳçası (2506) olup ve kıyāmet günü aḳ yüzile ḳabirden (2507) ḳalkar cā'iz ki maḥşerde zaḥmet⁸⁷⁸ çekmeyüp (2508) ḥisābı āsān olup ve defteri şaḡ elinden (2509) alup cehennem girmeye eger girerse üst (2510) ḳatından aşağı inmez ve kāfirler gibi yanup (2511) kömür olduḳda yine derisi tāze-lenmez (2512) ve cehennemde ebedī ḳalmaz günāhı miḳdārı yā eksik [116a] (2513) yanup elbetde ḳıḳup cennete girüp ve anda (2514) ebedī ḳalur ammā ĩmānıla ölmek ĩmān (2515) ne idüğini bilüp anuñ üzerine dā'im olup (2516) gide-recek şeylerden şaḳınmak ile olur (2517) anlar çokdur lākin pek şaḳınacak cāhil-likdür (2518) zīrā cāhil olan kimse küfrile ĩmānı fark (2519) idüp ĩmān ne idüğini bilüp ḥıfız ide-mez (2520) yāḥud ni'met-i İslām üzre şükür itme-mekdür (2521) yāḥud ĩmānıla ölmege irāde-i cüz'iyeye-sini şarf (2522) itme-mekdür eger ĩmānıla ölmege ḳulda irāde-i (2523) cüz'iyeye olmayaydı Bārī Ta'ālā Ḳur'an-ı 'Azīminde [116b]

⁸⁷⁷ Metinde “أَوْسْتَأْذُ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁷⁸ Metinde “زُحْمَتٌ” biçiminde yazılmıştır.

تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ⁸⁷⁹ (2525) bi'llāh (2524) ĩmānıla ölün deyü emir itmezdi delİL neste'İzu

يَكْفُرُ وَلَا يَكْفُرُ مَا بِأَنْفُسِهِمْ⁸⁸⁰ (2527) إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا (2526) buyurdu ve yine buyurdu

عَلَيْهِمْ⁸⁸¹ (2530) بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ (2529) بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ (2528) فَمَنْ

imdi kıyāmet günü erbāb-ı hūkūḳdan (2531) ḳurtulmak yā irzā ile olur yāḥud ḳıṣāṣ (2532) ile olur bu daḥı ve'l-yevmi'l-āḥiri baḥşinde (2533) tafşİlen beyān olundu emİN olup dūnyāda (2534) ve āḥiretde zaḥmet⁸⁸² çekmeyecek kimselerin 'adāleti [117a] (2535) bu araya gelince taḳrİR olundu bi-'avni'llāhi Ta'ālā

(2536) dördüncü faşıl dāri's-selāma da'vet olan (2537) kimselerin on iki şıfātını beyān ider delİL (2538) neste'İzu bi'llāh وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَىٰ دَارِ السَّلَامِ (2539) لِلَّذِينَ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

خَالِدُونَ⁸⁸³ (2542) فَتَرَّ وَلَا دِئْلَةٌ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا (2541) أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ (2540)

evvelki dīn-i ḥaḳ ikinci taḳvā-yı ḥaḳ (2543) üçüncü cihād-ı ḥaḳdur dördüncü vaşıyyet-i ḥaḳ (2544) beşinci İtā'-ı ḥaḳ altıncı ri'āyet-i ḥaḳ yedinci (2545) tilāvet-i ḥaḳ sekizinci ma'rifet-i ḥaḳ ḳoḳuzuncu [117b] (2546) ta'zīm-i ḥaḳ onuncu tavşİf-i ḥaḳ on birinci 'adālet-i (2547) ḥaḳ on ikinci mü'min-i ḥaḳ

imdi dīn-i ḥaḳ (2548) Bārī Ta'ālānuḡ ḳoyduḡı yol iki bölükdür (2549) birine uşūl-i dīn dirler altı mü'menün bih-dür (2550) tafşİlen beyān olundu ve birine fūrū'-ı dīn dirler (2551) sekiz aḥkām-ı şer'iyye-dür bu daḥı tafşİlen (2552) beyān olundu delİL neste'İzu bi'llāhi هُوَ الَّذِي (2553) عَلَىٰ الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا مُحَمَّدٌ رَسُولُ (2554) أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ (2555) اللَّهُ⁸⁸⁴

imdi taḳvā-yı ḥaḳ ĩmāndan ōnra ḳoḳuz (2556) a'zāda cereyān iden dōrt yūz ḳoḳsan [118a] (2557) altı günāhı bilüp ōaḳınmaḡıla ḥāşıl olur (2558) bu daḥı a'zā āfetinde beyān olundu delİL (2559) neste'İzu bi'llāh اللَّهُ (2560) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ

حَقِّ تَقَاتِهِ وَلَا

⁸⁷⁹ Āli İmrān, 3/102.

⁸⁸⁰ Ra'd, 13/11.

⁸⁸¹ Bakara, 2/256.

⁸⁸² Metinde " زَحْمَتْ " biçiminde yazılmıştır.

⁸⁸³ Yūnus, 10/25-26.

⁸⁸⁴ Fetih, 48/28-29.

⁸⁸⁵ Āli İmrān, 3/102.

imdi (2561) cihād-ı hâk nefsilâ ve şeytânıla ve kötû yârân ile (2562) ünsiyyet itmeyüp muhâlefet itmege dirler zîrâ (2563) kâfir ile cihād itmeden gücdür aña cihād-ı (2564) ekber dirler delîl neste ‘îzu bi’llâh وَجَاهِدُوا (2565) ⁸⁸⁶ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ

imdi vaşiiyet-i hâk bir (2566) kimse gerek dîn huşuşunda ve gerek ma‘şiiyet (2567) olmayan dünyâ huşuşunda müşâvere idüp [118b] (2568) naşîhat istedikde ol kimse-yi irşâd itmek (2569) için toğrusını söylemek lâzımdur delîl (2570) neste ‘îzu bi’llâh لَصَبْرٌ ⁸⁸⁷ (2571) وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِا

imdi itâ’-ı hâk deyü virilmesi lâzım (2572) olan hûkûkî edâ itmege dirler mişâli zekât (2573) ve fitra-yı ve fidye-yi ve nüzûr-ı mâliyye-yi (2574) ve keffâretleri ve yerde biten dâne-leriñ ve mîve- (2575) leriñ ve yerleriñ ‘öşürlerini ve hâraçlarıñ maħalline (2576) edâ itmekdür delîl neste ‘îzu bi’llâh وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ⁸⁸⁸ (2577) وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ

imdi (2578) ri‘âyet-i hâk deyü gerek ilzâm-ı ilâhî ve gerek iltizâm-ı [119a] (2579) ‘ibâdî ‘alâ kâdri’l-îmkân ⁸⁸⁹ Bârî Ta‘âlânun (2580) emrini tutup ve nehy itdüğü şeyleriñ cümlesinden (2581) şâkınmağa dirler zîrâ emri tutup nehyinden (2582) kaçmayanlarıñ zemmi hâkķında Bârî Ta‘âlâ buyurdu (2583) delîl neste ‘îzu bi’llâh ⁸⁹⁰ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا

(2584) imdi tilâvet-i hâk deyü Kûr‘ân-ı ‘Azîmü’ş-Şâna (2585) hârfen hârfen inanup içinde-ki emre ve nehye (2586) inkıyâd itdikden şonra maħâricinden edâ ide- (2587) rek tecvîd üzre okumağa dirler delîl neste ‘îzu (2588) bi’llâh الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ (2589) ⁸⁹¹ أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ

imdi ma‘rifet-i hâk deyü [119b] (2590) Bârî Ta‘âlânun zâtını ve esmâsını ve şıfatını ve (2591) mülkünü ve melekûtını ve mâ-sivâsını ve mâ-sivâyâ (2592) te’şîrini ve şer‘ini bilmege dirler bu daħı tevĥîd-i (2593) muvaħĥidîn baħşinde beyân olundu delîl neste ‘îzu (2594) bi’llâh ⁸⁹² وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ

⁸⁸⁶ Hacc, 22/78.

⁸⁸⁷ Asr, 103/3.

⁸⁸⁸ En‘âm, 6/141.

⁸⁸⁹ Metinde “ عَلَى قَدْرِ الْإِمْكَانِ ” biçiminde yazılmıştır.

⁸⁹⁰ Hadîd, 57/27.

⁸⁹¹ Bakara, 2/121.

⁸⁹² Zumer, 39/67.

imdi ta'zīm-i (2595) haq deyü Bārī Ta'ālānuñ esmāsı añıldıqda (2596) Celle Celāluhu demek ve şer'-i şerīfī taḥkīr itmeyüp (2597) emri tıtmada ve nehiyden kaçmada istikāmet (2598) üzre olmağa dirler delīl neste 'İzu bi'llāh (2599) مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ (2600) ⁸⁹³عَزِيزٌ

imdi tavşif-i haq deyü Bārī Ta'ālānuñ [120a] (2601) zātını ve esmāsını ve şıfatını şer'e muvāfiq vaşf (2602) idüp ögmege dirler ve bu üç āyet zaleme (2603) ve fecere haqqında buyurulmuşdur mü'min olan (2604) kimseler şaқınup zem olunan tā'ife-nün (2605) vaşfi ile mevşūf olmaya-lar zīrā anlar Bārī (2606) Ta'ālā-ya lāyık olmayan vech üzre vaşf (2607) itdiler tafşil-i dīn i milletde beyān olundu (2608) delīl neste 'İzu bi'llāhi وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ

⁸⁹⁴حَقَّ قَدْرِهِ

(2609) imdi 'adālet-i haq dört yerde olur (2610) her biri üçer kısımdur on iki mes'ele ider (2611) orta-ları 'adil a'nī toğrı iki başları [120b] (2612) bātıldur evveli i'tikādda ifrāt teşrīk tefrīti (2613) ta'ṭil vasatı tevḥīddür ikinci ahlāqda ifrātı (2614) cerbeze tehevür şereh-dür tefrīti belādet cübün ḥamūd (2615) dur vasatı ḥikmet şecā'atı 'iffetdür üçüncü (2616) 'amelde ifrātı terehhüb tefrīti baṭālet vasatı (2617) ta'abbüddür dördüncü aqvāle ifrātı cebir tefrīti (2618) tefvīz vasatı beyne'l-cebri ve't-tefvīz-dür ve kul (2619) elinden zuhūr iden şey iden kul itdüren (2620) Bārī Ta'ālā-dur deyü i'tikād itmekdür delīl (2621) neste 'İzu bi'llāhi وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْتَدُونَ (2622) ⁸⁹⁵بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ

imdi mü'min-i haq olan [121a] (2623) kimse Bārī Ta'ālā añıldıqda qalbi qorqa ve (2624) āyet-i kerīme-leri⁸⁹⁶ okundukda ĩmānıñ nūrı ziyāde (2625) olup Bārī Ta'ālā-ya tevekkül-leri ola dağı namāz (2626) larını kıla-lar ve zekātlarını vire-ler ve nāfile şadaqa (2627) ide-ler aşıl ĩmān altı mü'menün bihi bilüp ve (2628) inanup ve ikrār itmegile ḥāşıl olur tafşilen (2629) beyān olundu artmaz ve eksilmez ve şu'ab-ı ĩmān (2630) dağı ḥışāl-ı ḥamīde-leri cem' itmegile ḥāşıl olur (2631) anlar dağı yetmiş yedidür artmaz ve eksilmez zīrā (2632) peyğamberimiz Muḥammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selām anlarıñ (2633) cümle-sine ĩmān deyü ta'bīr itmişdür ol yetmiş [121b] (2634) yedinün ba'zısını bilüp inanup ikrār itmegile (2635) ve ba'zısını bilüp 'ameli itmegile ve ba'zısını bilüp

⁸⁹³ Hacc, 22/74.

⁸⁹⁴ Zumer, 39/67.

⁸⁹⁵ A'rāf, 7/181.

⁸⁹⁶ Metinde “آية كريمة لرى” biçiminde yazılmıştır.

(2636) terk itmegile hāşıl olur pes imdi iş (2637) böyle oldısa iktizā itdi ki ‘Aliyyü’l-Kārī (2638) ‘aleyhi rahmetü’l-Bārī hazretleri Mişkāt-ı Meşābīh (2639) Şerhinde yazdığı vecih üzre anları icmālen (2640) ta’dād ide-lüm mü’minlere zabtı āsān (2641) olsun için ve bi’llāhi’t-tevfīk ey mü’min (2642) karındaş eger bu zikir olunacak şu’be-ler sende (2643) var ise Bārī Ta’ālā-ya hamd ü senā ide-sin (2644) eger yok ise sa’ıy idüp anları taḥşīl [122a] (2645) ide-sin zīrā dünyā ve āhiretiñ selāmeti anları (2646) cem’ itmegile hāşıl olur ol yetmiş yedi şu’ab-ı (2647) ĩmāniñ evveli Bārī Ta’ālā vardur birdür bir şey’e (2648) beñzemez deyü inanmak ikinci şıfāt-ı selbiyye-lerden (2649) münezzeh ve şıfāt-ı şubūtiyye-ler ile muttaşıfdur deyü (2650) inanmak üçüncü Bārī Ta’ālā-dan gayrı her ne (2651) var ise cümle-si maḥlūkdur deyü inanmak dördüncü (2652) Bārī Ta’ālānuñ meleklerine inanmak beşinci Bārī (2653) Ta’ālā-nuñ kitāblarına inanmak altıncı Bārī Ta’ālānuñ (2654) peygamberlerine inanmak yedinci Bārī Ta’ālānuñ kıyāmet (2655) günine inanmak sekizinci eşyā Bārī Ta’ālānuñ [122b] (2656) taḫdīrile olduğuna inanmak toközuncü Bārī (2657) Ta’ālā-yı sevmek onuncü Bārī Ta’ālānuñ sevdiği (2658) kimse-leri sevmek on birinci Bārī Ta’ālānuñ (2659) sevmedügi kimse-leri sevmemek on ikinci (2660) peygamberimüz Muḥammed ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selāmi sevmek (2661) on üçüncü aña ta’zīm i’tikād idüp şalavāt-ı (2662) şerīf getürmek on dördüncü peygamberimüz Muḥammed (2663) ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selāmiñ sünnetine tābi’ olmaḫ (2664) on beşinci ḫayır ‘amel işlerken içinde ḫulūş (2665) idüp riyāyı ve nifākı terk itmek on altıncü (2666) ma’āşīden rücū’ idüp tevbe itmek on [123a] (2667) yedinci Bārī Ta’ālānuñ ‘azābından ḫorḫmaḫ on (2668) sekizinci Bārī Ta’ālānuñ rahmetini ummaḫ on (2669) toközuncü Bārī Ta’ālānuñ virdiği ni’met muḫā (2670) bele-sinde şükür itmek yigirminci Bārī Ta’ālā (2671) ile olan ‘ahde vefā itmek yigirmi birinci (2672) Bārī Ta’ālā-dan gelen muşībete şabır itmek (2673) yigirmi ikinci Bārī Ta’ālānuñ ḫazāsına rāzī (2674) olmaḫ yigirmi üçüncü Bārī Ta’ālādan utanmaḫ (2675) yigirmi dördüncü ancak tevekküli Bārī Ta’ālā-ya (2676) itmek yigirmi beşinci Bārī Ta’ālānuñ merḫamete (2677) lāyıḫ olan maḥlūḫına merḫamet itmek yigirmi [123b] (2678) altıncü tevāzu’en iḫtiyārlara ta’zīm idüp ve (2679) küçüklere merḫamet itmek yigirmi yedinci kibri terk (2680) itmek yigirmi sekizinci ‘ucbı terk itmek yigirmi (2681) toközuncü ḫasedi terk itmek otuzuncü ḫıḫdı (2682) terk itmek otuz birinci şer’e muḫālif ḫazābı (2683) terk itmek otuz ikinci kelime-i tevḫīdi söylemek (2684) otuz üçüncü Ḫur’ān-ı ‘Azīmü’ş-Şān oḫumaḫ otuz (2685) dördüncü dīn ‘ilmini öğrenmek otuz beşinci (2686) ol ‘ilmi gayrı-

ya öğretmek otuz altıncı (2687) du‘ā idüp Bārī Ta‘ālā-dan hācetini istemek (2688) otuz yedinci Bārī Ta‘ālā-yı zikir idüp [124a] (2689) ve istiğfār itmek otuz sekizinci Bārī Ta‘ālānuñ (2690) rāzī olmadığı sözden şakınmak otuz toközuncı (2691) libāsını ve gögde-sini kirden pāk itmek kırkıncı (2692) libāsını ve göde-sini necāsetden pāk itmek (2693) kırk birinci ‘avret yerin örtmek kırk ikinci (2694) farz ve nāfile namāz kılmak kırk üçüncü zekāt ve (2695) şadağa virmek kırk dördüncü kul āzād itmek (2696) kırk beşinci cömerd olup ta‘ām ziyāfet itmek (2697) kırk altıncı farz ve nāfile oruç tutmak kırk (2698) yedinci i‘tikāf itmek kırk sekizinci Leyle-i (2699) Kadri aramak kırk toközuncü hac itmek ellinci [124b] (2700) ‘umre itmek elli birinci Ka‘be-i şerīfi nāfile tavāf (2701) itmek anda ihrām şart degildür elli ikinci dīni (2702) hıfız itmek içün bir maħalden bir maħalle gitmek elli (2703) üçüncü itdügi nezri yerine getürmek elli dördüncü (2704) ĩmānı şahīh ide-cek şeyleri aramak elli beşinci (2705) edāsı lāzım olan keffāreti edā itmek elli altıncı (2706) nikāhda hafif olup āfātından şakınmak (2707) elli yedinci edāsı üzerine lāzım olan kimselerin (2708) haqqını edā itmek elli sekizinci ana-ya ve babaya (2709) eylik itmek elli toközuncü evlādını şer‘e (2710) muvāfik terbiye itmek altmışıncı şıla-ı rahim itmek [125a] (2711) altmış birinci kendinden ulu kimselere ta‘zīm itmek (2712) altmış ikinci mālīk olduğı kuluna rıfkıla (2713) mu‘āmele itmek altmış üçüncü nikāhlı olan (2714) ‘avratına ‘adil üzre mu‘āmele itmek altmış (2715) dördüncü cemā‘ate tābi‘ olmak altmış beşinci (2716) vālilere mu‘tī‘ olmak altmış altıncı hāricileri (2717) ve bāğileri katil idüp mü‘minler mābeynini ıslāh (2718) itmek altmış yedinci emri bi‘l-ma‘rūf ve nehyi ‘ani (2719) ‘l-münker⁸⁹⁷ itmegile dīne yardım itmek altmış sekizinci (2720) aħkām-ı şer‘iyye-yi icrā itmegile hūdūd-ı ikāmet (2721) itmek altmış toközuncü cihādı fī sebīli’llāh [125b] (2722) idüp ribāt beklemek yetmişinci emāneti edā idüp (2723) beş vakit namāzı kılmak yetmiş birinci koñşuya eylik (2724) itmek yetmiş ikinci helālden māl cem‘ idüp (2725) maħalline şarf iderken hūsn-ü mu‘āmele idüp (2726) ve maħallin gayrıya şarf idüp isrāf itmeden (2727) şakınmak yetmiş üçüncü selām almak yetmiş dördüncü (2728) aқşıran kimseye hāmd idicek aya yerhāmük-Allāh (2729) demek yetmiş beşinci nāsa eziyyet itmemek (2730) [müzād harām olan oyun dimekdir] yetmiş altıncı oyun oynamadan şakınmak yetmiş (2731) yedinci yol üzerinde nāsa eziyyet viren şeyleri (2732) gidermek bu vaşfila mevşūf olan kimseler [126a] (2733) haqqan mü‘mindür nitekim Bārī Ta‘ālā onların haqqında (2734)

⁸⁹⁷ Metinde “أمر مغرّف و نهى عن المنكر” biçiminde yazılmıştır.

(2775) olur aña hidāyet-i hāşşa dirler ikinci dağı (2776) yuğaru aĥfāya geğer aña dāĥil olıcağ ģul [128a] (2777) dağı yerlere ve göklere bağup eğerden mü' eşşire (2778) intikāl ider Bārī Ta'ālā vardır birdür bir şey'e (2779) beñzemez deyü ĥüküm ider aña tevĥid dirler üçüncü (2780) dağı yuğaru fu'āda geğer aña dāĥil olıcağ (2781) ģul dağı Bārī Ta'ālānuñ zātını ve esmāsını (2782) ve şıfatını ve mülküni ve melekütını ve mā-sivāsını (2783) ve mā-sivāya te'sīrini ve şer'ini hoş⁹⁰⁸ bilür aña (2784) ma'rifet dirler dördüncü dağı yuğaru ģalbe (2785) geğer aña dāĥil olıcağ ģul dağı altı mü'menün (2786) bihiñ ma'nalarının icmālını icmāl üzre (2787) ve tafşilini tafşil üzre vāĥi'e mu'tābık [128b] (2788) bilüp inanup ikrār ider aña ĩmān İslām (2789) dirler beşinci dağı yuğaru şadra geğer aña dāĥil (2790) olıcağ ģuluñ cümle a'zāsına tağıluğ her (2791) birinden zuĥūr ider aña şu'ab-ı ĩmān dirler (2792) tafşilen beyān olundu ikinci riyādan şaĥınmađ (2793) ammā bunuñ ģatı çok zārarı vardır mişālī (2794) dünyāda mālī elden gider ve ģabirde ģan (2795) deryāsı içinde 'azāb olmağ ve ģıyāmet (2796) günü ģabirden ģalkıcađ ģarınları ģubbe gibi olup (2797) yıķılarak maĥşer yerine gelmek ve yetmiş üç (2798) zārarı dağı vardır eñ küçügi anasıla [129a] (2799) zinā itmek gibi bunuñ dağı tafşilī beyān-ı mülkde (2800) taĥrīr olundu üçüncü taĥvā itmekdür taĥvā deyü (2801) toğuz a'zāsını ma'āşiden şaĥınmađa dirler (2802) bu dağı emānet-i ilāhī-de beyān olundu dördüncü (2803) muşĥibete şabır itmekdür muşĥibet deyü ģişinüñ ģaz (2804) itmedügi şey'e dirler gerek māl cihetinden ve gerek (2805) vücüd cihetinden ve gerek 'ıyāl⁹⁰⁹ cihetinden ol (2806) muşĥibet keenne-hu bir āteşdür anı söyündürmek olmaz (2807) illā bu āyet-i kerīmeyi ve bu ĥadīs-i şerīfi oğumağıla (2808) söner yoĥsa şabır itmeyüp gün-ā-gün şekvā (2809) iderse ancağ çekdiği zaĥmet⁹¹⁰ yanına ģalur [129b] (2810) ecirden ĥālī⁹¹¹ olur şabır idenlerin ĥaĥķında ģatı (2811) mücde-ler vardır ĥattā Bārī Ta'ālā-nuñ şalātı ve (2812) ve raĥmeti ve hidāyeti ol kimseniñ üzerine olur (2813) delīl neste 'İzu bi'llāhi صَلَوَاتٌ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ (2814) ⁹¹² مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأَوْلَيْكَ هُمُ الْمُؤْتَدُونَ⁹¹² (2815) ol muşĥibet söyünmek için oğuyacağ āyet-i (2816) kerīme budur ⁹¹³ إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ⁹¹³ (2817) ve oğuyacağ ĥadīs-i

⁹⁰⁸ Metinde “ حَوْشٌ ” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁰⁹ Metinde “ عِيَالٌ ” biçiminde yazılmıştır.

⁹¹⁰ Metinde “ زُحْمَتْ ” biçiminde yazılmıştır.

⁹¹¹ Metinde “ خَالِي ” biçiminde yazılmıştır.

⁹¹² Bakara, 2/157.

⁹¹³ Bakara, 2/156.

şerîf dağı budur اللَّهُمَّ (2818)⁹¹⁴ (2819) اَجْرِنِي مُصِيبَتِي وَ اَخْلِفْنِي خَيْرًا مِنْهَا (2818) deye ammā ana ve baba fevt olduḡda va'hlufnī (2820) deye beşinci küffār ile ceng itmek kāfir üzerine [130a] (2821) şer'e muvāfiḡ sefer iḡtizā idüp ḡamil olunduḡda (2822) ḡaçmayup keenne-hu dīvār gibi ṡurup hevā ile sivā (2823) olmayup dōḡuşmekdür altıncı ribāṡ beklemekdür (2824) ribāṡ deyü ḡarbi olan kāfir ile mü'minler (2825) mābeyninde ṡurup kāfirler mü'minleri aḡsızın (2826) başmaşun deyü beklemege dirler bu ma'ḡüle 'amel (2827) eger ḡulūş üzre olursa Şūr üfrülünceye (2828) dek ol kimseniḡ defteri ḡapanmaz aḡa a'māl-i (2829) şālīḡa yazılır pek ulu sa'ādetdür ve dağı (2830) yine defter ḡapanmayacaḡ ribāṡdandır ḡatı ḡanīmet (2831) bilmek gerek İmām-ı Müslim ve Ebū Hüreyre rivāyetile [130b] (2832) peyḡamberimiz Muḡammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selām sa'ādetile (2833) buyurdılar ümmetim size ḡaber vire-yim mi ḡaṡaları (2834) maḡıv idüp derecātı yuḡarı ḡalduran (2835) şey didikde aşḡāb rıdvānu'llāhi 'aleyhim (2836) ecma'in ḡaber viriḡ yā Resūlu'llāhi didiler (2837) cevāb virüp buyurdu şovuk ḡünlerde (2838) ve ḡasta olduḡi ḡālde ābdesti ḡüzel (2839) almaḡ ve cemā'at için mescidlere yayan ḡoḡ (2840) yürümeḡdür bir vaḡit namāzı ḡıldıḡdan şonra (2841) bir vaḡte dağı ḡāzır olup beklemekdür delīl (2842) 'aleyhi's-şalātu ve's-selām مَا آدَلُّكُمْ عَلَى مَا يَارَسُولَ اللَّهِ قَالَ اسْبَاغُ الوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَ (2844) يَمْحُو اللَّهُ بِهَ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهَ الدَّرَجَاتِ قَالُوا بَلَى [131a] (2843) (2845) Revāhu Müslim 'An Ebū Hüreyre (2847) ve üç kimseniḡ dağı öldükden şonra defteri (2848) ḡapanmaz evvelki şālīḡ evlādi ḡalan kimseler ikinci (2849) 'ulūm-ı nāfi'e öḡredüp şākird ḡoyan 'ulemālar (2850) üçüncü ḡayrāt-ı cāriye şāḡibi olan kimseler (2851) delīl neste 'īzu bi'llāh مَا وَنَكُتُبُ (2852) قَدَمُوا وَأَثَارَهُمْ (2852)⁹¹⁶ (2853) tafşiliḡ murād iden kütüb-i eḡādīşe mürāca'at eyleye [131b] (2854) yedinci ibtiḡā'ı vesīle itmek vesīle deyü meşrū'a (2855) olan 'amel ki gerek iltizām-ı ilāḡi ve gerek iltizām-ı (2856) 'ibādī anı şer'e muvāfiḡ edā itmege dirler ammā (2857) sūre-i Esrāda zikir olunan vesīle kāfirleriḡ (2858) ve müşrikleriḡ aḡvāl-i ḡabīḡa-sını beyāndur mü'minlerde (2859) olmaḡ ḡarāmdur Bārī Ta'ālā anlarıḡ zemmi ḡaḡḡında (2860) buyurdu delīl neste 'īzu bi'llāhi قُلْ اذْعُوا الدِّينَ (2861)

⁹¹⁴ Hadīs, Kütüb-i Sitte, 3210.

⁹¹⁵ Hadīs, Müslim.

⁹¹⁶ Yāsīn, 36/12.

الْوَسِيلَةَ أَقْرَبُ⁹¹⁷ (2863) وَلَا تَحْوِيلًا أَوْلَانِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ (2862) زَعَمْتُمْ مَنْ ذُوهُ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضَّرِّ عَنْكُمْ
 إِلَى رَبِّهِمْ [132a] (2864) fī sebīli'llāh itmekdür cihādı fī sebīli'llāh deyü (2865) Bārī Ta'ālānuñ evāmırine imtişālī ve nevāhīden (2866) ictināb idüp gerek kavlen
 ve gerek fi'len maḥallinde (2867) icrā idüp sa'y-i belīg⁹¹⁸ itmege dirler tokuzuncı
 ḥamırdan (2868) şaḫınmak ḥamır deyü gerek üzüm şuyı ve gerek ḥurmā (2869) şuyı
 bir kab içine koyup āteş görmeden kendi (2870) kendine kaynayup köpügünü atan şey'e
 murdārılıqda (2871) ḥükmi sidik ve ḥarām-lıqda ḥınzīr eti gibidür gerek (2872) az ve
 gerek çok raqı daḫı bu ḥükümde berāberdür (2873) evvelā mü'mine lāyık olan böyle
 murdārı içme-mekdür (2874) eger içerse bismi'llāhi dimeye ve pāk deyü i'tikād (2875)
 itmeye ve içerken libāsına tamlatmaya zīrā dirhemden [132b] (2876) ziyāde olursa na-
 māzı şaḫīḥ olmaz ve çok (2877) içüp derlemeye zīrā sonra gısl idüp ve libāsını (2878)
 üç kerre yaykayup şıkmayınca pāk olmaz onuncı (2879) meysirden şaḫınmak meysir
 deyü iki başdan (2880) baḫşile oyun oynamağa dirler mişālī fülān iş (2881) böyle olursa
 saḫa bu kadar şey vire-yim eger (2882) olmazsa sen baḫa şu kadar şey virir misin
 (2883) demek yāḫud yumurta döğüşdürmek ve ceviz (2884) oynayup biri birinden şey
 almak gibi on birinci (2885) enşābdan şaḫınmak enşāb deyü bir şey kendi (2886)
 kıtından şeffī' tutup andan menfa'at ummağa [133a] (2887) dirler bu daḫı mā-sivāya
 te'sīr baḫşinde tafşīlen beyān (2888) olundu on ikinci ezlāmdan şaḫınmak ezlām (2889)
 deyü şer'in izin virmedüğü şey ile 'ilim taleb (2890) itmege dirler mişālī remil cizmek
 ve vefk ve fāl (2891) ve baqla ve arpa isti'māl idüp filān şey ola-caḫ (2892) ve filān
 olmayacak deyü gāyibden ḫaber virmek gibi (2893) on üçüncü tarīḫ-i ḫaḫda şābit olup
 turmağa (2894) dirler tarīḫ-i ḫaḫ deyü şer'e muvāfıḫ küffārıla muḫārebe (2895)
 vaḫtinde düşmene karşı turmağa dirler ammā muḫlak (2896) şebāt deyü Ḳur'ān-ı 'Azīm
 ile yā ḫadīs-i şerīf (2897) ile yā icmā'-ı ümmet ile yā kıyās-ı müctehid ile [133b] (2898)
 şābit olan aḫkām-ı dīniyye-nüñ ve aḫkām-ı şer'iyye- (2899) niñ i'tikādı ve 'amelī lāzım
 olanıñ devāmı üzerine (2900) turmaḫdur on dördüncü zıḫru'llāhı çok itmek (2901)
 zıḫru'llāh deyü Bārī Ta'ālā-yı anmaña dirler anuñ (2902) envā'ı çokdur mişālī Ḳur'ān
 oḫumak ve tesbīḫ (2903) ve tehlīl ve istiğfār itmek gibi on beşinci (2904) rükū' itmek
 on altıncı secde itmek ammā (2905) rükū' ile secde yalnız başına 'amel-i şāliḫ degildür
 (2906) zīrā namāzıñ farzlarından iki farzdur belki (2907) bu iki-siniñ 'amel-i şāliḫ olma-

⁹¹⁷ İsrâ, 17/56-57.

⁹¹⁸ Metinde “سَعَى بَلِيغٌ” biçiminde yazılmıştır.

sı efrādını (2908) cāmi‘ ve aġyārını māni‘ beş vakit namāzı edā [134a] (2909) itmegile hāşıl olur belki zıkr-i cüz irāde-i kül qābilindendür (2910) tafşīli aḥkām-ı şalāt baḥşinde gelse gerekdür on (2911) yedinci ‘ibādet itmek ‘ibādet şol şeydür ki (2912) Bārī Ta‘ālā kuluḡ işinden rāzī olup şevāb (2913) vire ‘ubūdiyyet şol şeydür ki kul Bārī Ta‘ā (2914) lānuḡ her işinden rāzī olup teslīm ola (2915) on sekizinci nāfile ‘amel itmekdür nāfile ‘amel deyü (2916) farz vācib sünneti mü’ekkede olmayup yine işlemege (2917) şāri‘den izin vārid olan şeylere dirler (2918) mişālî mekteb ve medrese ve menāre ve köpri ve (2919) yol döşetmek ve çeşme yapmak gibi on toközuncı [134b] (2920) cum‘a namāzını kılmanıḡ keyfiyyeti vücūbınuḡ ve edāsınuḡ (2921) şartlarını cem‘ iden kimselerinḡ üzerine lāzımdur (2922) ammā şartları on ikidür altı-sı vücūbınuḡ (2923) şartı ve altı-sı edāsınuḡ şartı-dur vücūbınuḡ (2924) evveli ‘ākil bāliġ Müslim ola ikinci er kişi (2925) ola üçüncü hür ola dördüncü şehirlerde muḳīm (2926) ola beşinci vücūdi şahīḡ ola altıncı gözleri (2927) ve ayakları sağ ola ammā edāsınuḡ evveli öyle (2928) namāzınuḡ vakti girmiş ola ikinci huṭbe oḡuna (2929) üçüncü huṭbe oḡuyup imām olan kimse pādişāḡ (2930) yā anuḡ vekīli ola dördüncü cemā‘at ola beşinci [135a] (2931) kılınan yer şehir yā muşallā-sı ola altıncı izn-i (2932) ‘ām olup herkes namāz kılmaġa vara-bile yigirminci (2933) cum‘a namāzını kılacak kimse-ler vakt-i şalātta yemeġi (2934) ve içmeġi ve bey‘ i şirā itmeġi terk itmek zīrā ol (2935) vaktide cum‘a namāzından ġayrı şey ile meşġul (2936) olmak cā‘iz degildür bu ḡüküm ancak şartını cem‘ (2937) iden erler içündür yigirmi birinci cum‘a namāzını (2938) ve aḡa mūte‘allik olan ‘ameli edā itdikden sonra (2939) oturmayup şer‘e muvāfiḡ vech üzre Bārī (2940) Ta‘ālānuḡ fazlını taleb idüp rızkınu ara-maḡdır (2941) bu araya gelince ‘alā ḡadri’l- imkān⁹¹⁹ müflihlere virilen [135b] (2942) yigirmi bir ḡüküm taḡrīr olundu bi-‘avni’llāhi Ta‘ālā

(2943) altıncı faşıl sünnetlerinḡ beş şey’e teba‘iyyetini beyān (2944) ider evvelki kul hevā ile sivāyı terk idüp (2945) her maḡalde Bārī Ta‘ālānuḡ rızāsına tābi‘ olmaḡdur (2946) delīl neste‘īzu bi’llāḡ (2947) ⁹²⁰ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ ve كِتَابٌ مُبِينٌ (2948) ⁹²¹ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (2949) رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ (2950) ⁹²¹ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (2951) ikinci Ḳur‘ān-ı ‘Azīmü’ş-Şāniḡ içinde olan (2951) aḡkāmıḡ cümle-sini bilüp inanup ḡabūl

⁹¹⁹ Metinde “ عَلَى قَدَرِ الْإِمْكَانِ ” biçiminde yazılmıştır.

⁹²⁰ Mâide, 5/15.

⁹²¹ Mâide, 5/16.

idici (2952) olduğı hâlde aña tâbi' olmağdur delîl neste'îzu [136a] (2953) bi'llâh وَنَصَرُوهُ (2954) üçüncü bid'at-ı وَاتَّبِعُوا الثَّوْرَ الَّذِي أَنْزَلَ مَعَهُ أَوْلِيَّكَ هُمْ الْمُفْلِحُونَ⁹²² (2955) seyyi'eleri terk idüp i'tikâd (2956) da ve ahlâkda ve ef'âlde ve aqvâlde peygamberimiz (2957) Muhammed 'aleyhi's-şalâtu ve's-selâma tâbi' olmağdur (2958) delîl neste'îzu bi'llâh اللَّهُ تَجِيبُ اللَّهُ وَيَغْفِرُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ (2959) قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ⁹²³ ve yine buyurdu (2962) الدِّينَ إِسْلَامِيًّا وَمَنْ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ⁹²⁴ (2961) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ كُرْآن-ı 'Azîmîñ ve hadîs-i (2963) şerîfîñ râvîsi ve şâhid-i 'ādilleri⁹²⁵ olan [136b] (2964) Aşhâb-ı Kirâmîñ her birini hayrıla aņup anlara (2965) tâbi' olmağdur رِذْوَانُ اللَّهِ تَالِئَ مَا يَخْتَارُ (2966) ecma'în neste'îzu bi'llâh وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ (2967) وَالَّذِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ (2969) يَا خَسَنَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ (2968) مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ اتَّبِعُوهُمْ (2970) فِيهَا خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ⁹²⁶ (2971) هُدَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ لِيُجِزُوا بِمَا نَزَّلْنَا بِالْقُرْآنِ وَهُمْ لَا يُخَلَّفُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ لِيُحْبِسُوا وَيَأْتِيَ الْبُرْجُ الْكَلْبَ (2972) olup bir şey'iñ üzerine ittifâk iden (2973) kimselere tâbi' olmağdur ol kimselerin içinde (2974) aşhâbdan ve Haremeyn-i Şerîfden ve Sādât-ı [137a] (2975) Kirâmdan olmağ şart degildür ancak (2976) ol ittifâkda bulunan kimselere 'adâlet şartıdır (2977) وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلٍ (2978) وَأَنْ يُتَّبِعَ⁹²⁷ (2978) أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ بِالْحَقِّ بِلَا حِسَابٍ (2979) ve yine buyurdu (2980) وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ⁹²⁹ (2980) وَإِنَّهُ لَعَلَّمَ الْبَشَرَةَ لَللَّسَانَةِ فَلَا تَمَتَّرْنَ بِهَا الْمُؤْمِنِينَ (2981) وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ⁹³⁰ (2982) beşinci 'amelde kankı (2982) mezhebde olursañ uyduđuñ imâma 'ibâdetde (2983) ve mu'âmelâtda ve 'ukûbâtda tâbi' olmağdur delîl [137b] أَوْ الْخَوْفِ أَدَاغُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ (2985) وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ بِلَا حِسَابٍ (2984) neste'îzu bi'llâhi (2988) مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمْ (2987) وَإِلَى أَوْلِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَبِطُونَهُ (2986)

⁹²² A'râf, 7/157.

⁹²³ Âli İmrân, 3/31.

⁹²⁴ Enfâl, 8/64.

⁹²⁵ Metinde "شاهد عدللى" biçiminde yazılmıştır.

⁹²⁶ Tevbe, 9/100.

⁹²⁷ Yûnus, 10/35.

⁹²⁸ Nisâ, 4/115.

⁹²⁹ Zuhrûf, 43/61.

⁹³⁰ Tevbe, 9/119.

(2990) وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا⁹³² (2991) فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ

(2992) yedinci faşıl muhsinlerin ihsânını beyân ider (2993) ihsân dağı iki bölükdür biri kemmiyeten ol farza (2994) benzeyen nâfile ‘amelleri işlemekdür ve biri keyfiyeten kul (2995) Bārī Ta‘ālā-yı görür gibi ‘ibadet itmekdür zīrā (2996) sen anı görmezsen ol seni görür delīl [138a] (2997) neste ‘īzu bi’llāh (2998) وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ إِلَهُكُمُ الَّذِي قَالُوا سَمِعْنَا اللَّهَ يُخَوِّفُ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَذَٰلِكَ اللَّهُ لَعَنَ الْكٰفِرِينَ (3000) حَسَنَةً وَلَٰذِذَا الْأُولَىٰ أُنزِلَتْ كَانَتْ فِيهَا جَنَّتٌ حَقَّتَّ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ (3001) لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ⁹³³

(3002) sekizinci faşıl hubbu li’llāhı beyân ider hubbu li’llāh (3003) deyü Bārī Ta‘ālānıñ sevdiği mü’minleri ve (3004) şālihleri ve velīleri bilā-garazın velā-‘ivazın (3005) yine anıñ rızāsıçun sevmege dirler delīl (3006) neste ‘īzu bi’llāh (3007) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ فَجَاء بِكُمْ بِهَذَا مَا بِهِ لُبُوكُمْ فَأَصْحَابُ هَذِهِ الْأُولَىٰ (3008) [138b] مِنْكُمْ عَنِ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَاللَّهُ أَسْعَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ (3009) لَوْ مَنَّا لَأَمِينٌ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ (3010) فَرِيقٌ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الْغَالِبُونَ⁹³⁴ (3011) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3012) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3013) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3014) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3015) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3016) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3017) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3018) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3019) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3020) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3021) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3022) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3023) الْعَظِيمُ⁹³⁵

toğuzuncı faşıl buğzu fi’llāhı beyân ider (3024) buğzu fi’llāh deyü kişi Bārī Ta‘ālānıñ sevmedüğü (3025) Yehūd ve Naşārā ve ehl-i bid‘at yine anıñ rızā (3026) sıçun sevmemege dirler delīl neste ‘īzu bi’llāh (3027) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3028) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3029) وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا عَلِيمٌ (3030) [139b] مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ⁹³⁶ ve

⁹³¹ Nisā, 4/83.

⁹³² Nisā, 4/59.

⁹³³ Nahl, 16/30-31.

⁹³⁴ Mâide, 5/54-56.

⁹³⁵ Tevbe, 9/71-72.

⁹³⁶ Mâide, 5/51.

كانوا آباءهم أو أبناءهم أو (3032) بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُؤَادُونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ (3031) لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ yine buyurdu
 (3035) الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ (3034) إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمْ (3033) وَرَسُولُهُ وَالْوَلِيُّ
 هُمُ الْمُؤْمِنُونَ⁹³⁷ (3037) عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ (3036) تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ
 حِزْبَ اللَّهِ

onuncu faşıl ta'zīm li-emri (3038) 'llāhı beyān ider ta'zīm li-emri'llāh deyü Bārī (3039)
 Ta'ālānuḡ yā Resūl-i Ekremiḡ⁹³⁸ yā Aşhāb-ı Kirāmıḡ (3040) yā tābi' olduḡuḡ mezheb
 şāhibinüḡ 'ibādet [140a] (3041) didüḡi şey Bārī Ta'ālā-ya ta'zīmen efrādını (3042)
 cāmi' aḡyārını māni' olduḡı ḡāde göḡül (3043) ḡoşluḡı ile işlemege dirler delīl
 KANT' LEM GENAT' ALFURDUS' NZLA' XALIDIN (3045) IN' ALDIN AMNUA' WEMLUO' VASALIHAT' BI'LLAHI (3044) BI'IZU
 GENA' BIMELE' MADA' (3048) MADA' LKALIMAT' RYI' LNFED' ALBCHR' QBL' AN (3047) FIIHA' LA' YINGUN' ENHA' HOVA' QUL' LU' KAN' ALBCHR' (3046)
 ILE' WAHID' FMN' KAN' YRJO' LQAA' RYI' FLIEMEL' (3050) QUL' INMA' ANA' BSHR' MTHLM' YUHI' ILI' ANMA' ILHLM' (3049) TNFED' KLIMAT' RYI' WLU'
 IN' ALDIN AMNUA' WEMLUO' (3052) [140b] EMALA' SALIHA' WLA' YSHRK' BICBADA' RYI' AHDA'⁹³⁹ (3051)
 WLA' HM' YCHZNUN'⁹⁴⁰ (3055) LHM' AJRHLM' ENDRYHM' WLA' XWF' ALIHEM' (3054) VASALIHAT' WAQAMUO' VASALAT' WATNUO' RYKA' (3053)
 ve yine buyurdu (3057) ILA' LIGBDUO' ALLAH' MUXLIVIN' LE' ALDIN' HNFAA' (3056) WMA' AMRUO' (3058) ALQIMMA'⁹⁴¹
 ve yine buyurdu (3058) ALQIMMA'⁹⁴¹

on birinci faşıl şefaḡatun 'alā ḡalki'llāhı (3059) beyān ider şefaḡatun 'alā ḡalki'llāh
 deyü Bārī (3060) Ta'ālānuḡ maḡlūḡınuḡ cümle-sine 'alā ḡarīki (3061) 'l-imkān lāyıkınca
 merḡamet itmege dirler delīl (3062) neste'izu bi'llāh bilāli' lldin' YNFQUN' AMUALHM' BALIL (3063) [141a] (3063)
 ve yine buyurdu (3065) WLA' XWF' ALIHEM' WLA' HM' YCHZNUN'⁹⁴² (3064) WALSHAR' SRA' W'ALAINI' FLHM' AJRHLM' ENDRYHM' (3065)
 HM' YCHZNUN'⁹⁴³ (3067) MA' ANFQUO' MTA' WLA' ADY' LHM' AJRHLM' ENDRYHM' (3066) ALDIN' YNFQUN' AMUALHM' FI' SIBIL' ALLAH' TM' LA' YSHGUN'

⁹³⁷ Mucādele, 58/22.

⁹³⁸ Metinde “ رسول اکرمک ” biçiminde yazılmıştır.

⁹³⁹ Kehf, 18/107-110.

⁹⁴⁰ Bakara, 2/277.

⁹⁴¹ Beyyine, 98/5.

⁹⁴² Bakara, 2/274.

⁹⁴³ Bakara, 2/262.

تُجْزَى إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ (3069) وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى (3068) ve yine buyurdu وَلَا خَوْفٌ وَلَا غَلِيظٌ عَلَيْهِمْ رَبُّهُ الْأَعْلَى وَلَسَوْفَ يَرْضَى⁹⁴⁴ (3070) وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ

on ikinci faşıl (3071) inābeti beyān ider inābet deyü ma‘āşīden (3072) rücū‘ hevā ile sivāyı terk şer‘e muvāfiķ (3073) ‘amele imtişāl idici olduđı hālde Bārī [141b] (3074) Ta‘ālā-ya rücū‘ itmege dirler bu haşlete nā’il (3075) olan kimse-ler dört şıfātıla mevşūf olan- (3076) lardır evvelki kendi ile Bārī Ta‘ālā mābeyninde (3077) toķuz a‘zāsı üzre fişkı terk idüp ‘ilme (3078) muvāfiķ taķvāsı ola ikinci kendi ile nās (3079) mābeyninde kibri terk idüp tevāzu‘i⁹⁴⁵ ola (3080) üçünci kendile dünyā mābeyninde tama‘ı terk (3081) idüp zühdi ola dördüncü hevāyıla kendü (3082) mābeyninde sivāyı terk idüp cihādı ola (3083) bu hūydan⁹⁴⁶ ķurtulmaķ dört bölük hayvānuđ (3084) hūyundan⁹⁴⁷ hālāş olmađıla olur evvelki tāvus [142a] (3085) ķuşunuđ cāhına mā’il olmaya ikinci ĥorozuđ⁹⁴⁸ (3086) ĥasedine ve şehvetine nā’il olmaya üçüncü (3087) aķbabanuđ şerehine⁹⁴⁹ mażhar olmaya dördüncü (3088) ķarğa gibi ĥırsızlığa tālib olmaya zīrā İbrāhīm (3089) ‘aleyhi’s-selām bu dört ķuşı boğazlamađıla maţlūba (3090) nā’il oldu mü’mine lāyık oldur ki bu hūyları⁹⁵⁰ (3091) terk idüp enbiyālar yoluna sülūk eyleye inābete (3092) delīl neste ‘Īzu bi’llāh (3093) قُلْ إِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أَنْابَ الَّذِينَ آمَنُوا (3094) [142b] الْقُلُوبَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى (3095) وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا اللَّهُ بِذِكْرِ تَطْمَئِنُّ (3096) اجْتَنَّبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ (3097) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَحَسُنَ مَا بَرَّ (3098) وَأُولَئِكَ هُمُ أُولُوا (3099) فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ (3100) فَصَّرْهُمْ إِيَّاكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ (3101) لِيُطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ الطَّيْرِ فَحَذُورًا مِّنَ (3102) كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ قَالَ بَلَىٰ وَلَكِنَّ (3103) وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي (3104) وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ (3106) فَصَّرْهُمْ إِيَّاكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ (3105) لِيُطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ الطَّيْرِ فَحَذُورًا مِّنَ (3104)

⁹⁴⁴ Leyl, 92/17-21.

⁹⁴⁵ Metinde “تَوْضِئِي” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁴⁶ Metinde “حُونِدُنْ” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁴⁷ Metinde “حُونِدُنْ” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁴⁸ Metinde “حُرُوزُكَ” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁴⁹ Metinde “شَرَّهٖ هِنَّةً” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁵⁰ Metinde “حُونِئِرِي” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁵¹ Ra’d, 13/27-29.

⁹⁵² Zumer, 39/17-18.

ol dört kuşuñ tafşiliñ (3108) murād iden ⁹⁵³ [143a] (3107) جُزْءًا ثُمَّ اذْعُهُنَّ يَأْتِيَنَّكَ سَعْيًا Tefsīr-i İbn-i Hāzine nazār eyleye

on (3109) üçünci faşıl istikāmeti beyān ider istikāmet (3110) deyü tokuz a'zā ile dīn-i İslāmıñ hūkmi (3111) üzerine dā'im olup tırmağa dirler delīl (3112) neste'īzu bi'llāh وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ (3114) اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا (3113) إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُي أَنفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ (3116) نَحْنُ أَوْلِيَائُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ (3115) وَلَا تَحْزَنُوا نُزُلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ ⁹⁵⁴ (3117)

on dördüncü faşıl ihbātı [143b] (3118) beyān ider ihbāt deyü Bārī Ta'alānuñ emrine (3119) imtişāl ve nehyinden ictināb idici olduğı (3120) hālde tevāzu' eylemege dirler delīl neste'īzu bi'llāhi (3121) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَخْبَتُوا (3122) وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا دَكِرَ اللَّهُ وَجَلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَى (3124) وَبَشِّرِ الْمُخْتَبِينَ الَّذِينَ ⁹⁵⁵ (3123) إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُفْفَقُونَ ⁹⁵⁶ (3126) مَا أَصَابَهُمُ الْمَقْصِبُ وَالصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ (3125) إِذَا

on beşinci faşıl sَابِيقُونَ bi'l-ḥayrātı (3127) beyān ider sَابِيقُونَ bi'l-ḥayrāt deyü gerek kavlen (3128) ve gerek fi'len her hālde ḥayrāta sa'y-i belīğ [144a] (3129) idüp ilerü varmağa dirler delīl neste'īzu (3130) bi'llāh وَقَلِيلٌ مِّنَ (3131) وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ (3132) فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ثَلَاثَةٌ مِّنَ الْأُولِينَ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ (3133) الْآخِرِينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ مُّتَّكِنِينَ عَلَيْهَا (3134) مَّتَقَابِلِينَ كَأَمْثَالِ (3136) عُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ (3135) بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ لَا يُصَدِّدُ (3137) طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ وَخَوْرٍ عَيْنٍ ve yine (3138) buyurdu اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ جَزَاءَ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ⁹⁵⁷ (3137) وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ وَخَوْرٍ عَيْنٍ سَابِيقٍ بِالْخَيْرَاتِ يَا ذُنَّ اللَّهِ (3140) [144b] مِّنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ (3139) ثُمَّ أَوْرَثْنَا الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا (3143) يُحَلُونَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا (3142) ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ جَنَّاتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا (3141) مُّقْتَصِدًا وَمِنْهُمْ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا (3145) أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ (3144) وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي

⁹⁵³ Bakara, 2/260.

⁹⁵⁴ Fussilet, 41/30-32.

⁹⁵⁵ Hūd, 11/23.

⁹⁵⁶ Hacc, 22/34-35.

⁹⁵⁷ Vākia sûresi, 56/10-24.

الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ 958 (3146) فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ (3147) bu araya gelince on beş faşıl üzere yetmiş üç (3148) mesā'il 'alā kadri'l-imkān⁹⁵⁹ taqrīr olundu (3149) ve bi'llāhi't-tevfīk evvelki vaşiiyyet şehevāta (3150) tābi' olup beş vakit namāzı zāyi' itmeye-ler [145a] (3151) zīrā kıyāmet günü bir kimse-nünj namāzı tamām gelse (3152) kuşūr 'aybınıñ 'afiv olmasına sebebdür ammā (3153) nokşān gelse her bir nedāmete mazhar olmağa (3154) sebebdür namāz mü'miniñ mi'rācidur gerek (3155) dünyevī ve gerek uhrevī her bir murād anıñla hāşıl (3156) olur eger kılmayup yāhud namāz ne idüğini (3157) bilmeden edā iderler ise şonra elbetde (3158) peşīmān olurlar zīrā Fıkhı'l-Keydānī kitābınıñ (3159) yazdığı üzere namāzın on altı farzı ve yigirmi (3160) bir vācibi ve yigirmi yedi sünneti ve yigirmi üç (3161) müsteħabbı ve on bir mubāhı ve elli tokuz mekrūhı [145b] (3162) ve on dört harāmı ve beş müfsidi vardır (3163) anı bilmek lāzımdur ey mü'min karındaş eger (3164) ednā inşāf ile inşāf idersen zikir (3165) olunan emr-i şalātıñ mesā'ili eñ aşağı yüz (3166) yetmiş altı oldı kimini bilüp tutmalı ve kimini (3167) bilüp kaçmalı lāyık mıdur ki bunları bilmeden nice (3168) namāz kılarsın ve nice kabūlini recā idersin (3169) 'Allāmü'l-Guyūbdan uşanmaz mısın bā-ħuşūş (3170) Sirāce'l-Muşallī ve Mebhāşī's-Şalāt nām kitābıñ (3171) ta'dād itdikleri vecih üzere üç yüz kırk (3172) beş mekrūh ve üç yüz tokusan altı kadar [146a] (3173) müfsidi yazılmışdur te'emmel şümme te'emmel namāzı zāyi' (3174) itmek yā kılmamağıla yāhud kıilup bilme-megile (3175) hāşıl olup va'ide mazhar olur delīl (3176) neste'īzu bi'llāh أَصَاغُوا بَعْدِهِمْ الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا⁹⁶⁰ (3177) فَخَلَفَ مِنْ خَلْفٍ

(3178) imdi namāzıñ farzları on altı-dur tokuzı (3179) taşra-sında aña şart dirler ve yedisinde (3180) aña rükün dirler şartıñ evveli vaqti bilmek (3181) şabāh namāzınıñ vaqti şabāh⁹⁶¹ yeri ağardukdan (3182) şonra gün toğuncaya dek ve öyle namāzınıñ (3183) vaqti gün ortaya geldikten şonra her şey'in [146b] (3184) gölge-si fey'-i zevālden şonra iki kendi (3185) kadar olunca-dur İmām A'zama göre bir buçuk kendi (3186) kadar olunca-dur İmāmeyne göre ve ikinci namāzınıñ (3187) vaqti her şey'in gölge-si iki kendi kadar (3188) olunca-dır İmām A'zama göre ve İmāmeyne göre (3189)

⁹⁵⁸ Fâtır, 35/32-35.

⁹⁵⁹ Metinde " عَلَى قَدْرِ الْإِمْكَانِ " biçiminde yazılmıştır.

⁹⁶⁰ Meryem, 19/59.

⁹⁶¹ Metinde " ضَاكٌ " biçiminde yazılmıştır.

bir buçuk kendi kadar olunca-dur ve āhir vakti gün (3190) batınca-dur ve aḥşam namāzının vakti gün batdıktan (3191) sonra kızılık batınca-dur İmāme'ye göre ve beyāzlık (3192) batınca-dur İmām A'zama göre ve yatsu namāzının vakti kızılık batınca-dur İmāme'ye göre ve beyāzlık (3194) batınca-dur İmām-ı A'zama göre ve āhir vakti şabāḥ [147a] (3195) yeri aḡarınca-dur ve vitir namāzının vakti yatsu (3196) namāzını kıldıktan sonra-dur şabāḥ yeri aḡarmazdan (3197) evvel ikinci gevde-sini dirhemden ziyāde (3198) necāset-i ḡalīza-dan pāk itmek yāḥud eḡ (3199) aḡaḡı rivāyet üzere bir karış eni ve bir karış (3200) uzun olan necāset-i ḡafīfe-den pāk (3201) itmekdür üçüncü libāsını pāk itmekdür dördüncü (3202) namāz kılariken ayak başdığı yer ile başın (3203) koyacak yeri pāk itmekdür beşinci ābdest (3204) almak eger şu bulunmazsa yāḥud ābdest almadan (3205) 'āciz olsa pāk topraḡa yā toprak [147b] (3206) cinsinden olan şey'e teyemmüm itmek-dür altıncı (3207) 'avret yerin örtmek erin 'avret yeri göbegi (3208) altından dizleri altına dek ḡürre 'avratın her (3209) yeri 'avretdür illā yüzi ve avuçları içi ve (3210) ayakları degil cāriye-nin 'avret yeri arḡa-sı (3211) omuzlarından dizleri altına dek ve karnı daḡı (3212) dizi altına dek 'avretdür yedinci kibleye toḡrı (3213) ḡurmak eger Ka'be-de olursa ve cihetine (3214) toḡrı ḡurmak ḡayrı memleketde olursa (3215) sekizinci niyyet itmek dil ile söylemek lāzım (3216) degil şu vaktin farzına deye farz ise [148a] (3217) şu vaktin sünnetine deye sünnet ise nāfile-de (3218) niyyet itdim namāza demek yiter toḡuzuncu namāz evvelinde (3219) Bārī Ta'ālānın esmālarından birini söylemekdür (3220) ve içinde olan rükünlerin evveli farz namāz (3221) kılariken ayak üzere ḡurmak eger kādir ise (3222) bir uzun āyet yā üç kıḡa āyet okuyacak miḡdārı (3223) ikinci üçer ve dörder rek'atlı olan farz namāzların (3224) ikşer rek'atında birer uzun āyet yā üçer kıḡa (3225) āyet Ḳur'ān okumakdur üçüncü her rek'atda birer rükū' (3226) itmekdür dördüncü her rek'atda ikşer secde itmekdür (3227) beşinci namāz āhirinde uyanık olduḡı ḡālde [148b] (3228) Tahiyyāt okuyacak kadar oturmakdur altıncı zikir (3229) olunan rükünleri tertīb üzere edā itmekdür (3230) yedinci kendi fi'lile namāzdan çıḡmakdur her kim (3231) bu rükünlerden birini gerek kaşden ve gerek sehven (3232) 'özürsiz terk eylese ol namāz fāsīd olup (3233) kılinmamış gibi olur tekrār kılmak lāzım-dur

imdi (3234) namāzın vācibleri yigirmi birdür evvelki namāz (3235) evvelinde Allāhu ekber demek ikinci üç rek'at (3236) yā dört rek'at olan farz namāzların iki (3237) evvelki rek'atlarına Fātiḡa okumaḡı ta'yīn itmek (3238) üçüncü Fātiḡa-yı bir kerre okumak

dördüncü Fātiha-yı **[149a]** (3239) sūre-den evvel okumak beşinci bir uzun āyet (3240) yā üc kışa āyet Fātiha-nın ardınca okumak (3241) altıncı üc rek‘at yā dört rek‘at olan (3242) farz namāzların iki evvelki rek‘atlarına Qur‘ān (3243) okumağı ta‘yīn etmek yedinci rükū‘da ve secde- (3244) de bir kerre tesbīh ide-cek kadar eglenmek sekizinci (3245) her farzı maḥallinde etmek toközuncü her vācibi (3246) maḥallinde etmek onuncü imām olan kimse cehrile (3247) okuyacak yerde Qur‘ānı cehrile okumak on birinci (3248) ihfā ile okuyacak yerde ihfā ile okumak on (3249) ikinci imāma uyan cemā‘at imāmın okuduğı **[149b]** (3250) Qur‘ānı dinlemek eger işdilmezse dinler gibi (3251) turmak on üçüncü imāmı ne hālde bulursa (3252) uymak on dördüncü imāma uyan kimse (3253) tilāvet secde-sini imām ile berāber etmek on (3254) beşinci vitir namāzında Kunūt du‘āsını okumak (3255) on altıncü bayram tekbīrlerini etmek on yedinci (3256) bayram namāzlarının āḥir rükū‘ tekbīrlerini etmek (3257) on sekizinci gerek imām ve gerek cemā‘at ve (3258) gerek yalnız kılan sehiv için secde etmek (3259) ammā imāma göre eger cemā‘at keşir degil ise (3260) on toközuncü üc rek‘at yā dört rek‘at **[150a]** (3261) olan farz namāzların ikşer rek‘atını kıldıktan (3262) sonra Taḥiyyāt okuyacak kadar oturmak yigirminci (3263) ka‘de-i ūlāda ve ka‘de-i āḥirde et-Taḥiyyātu okumak (3264) yigirmi birinci selām lafzıla namāzdan çıkmak her (3265) kim bu vāciblerden birini gerek kaşden ve gerek (3266) sehven gerek ‘özrile ve gerek ‘özürsiz terk (3267) eylese namāzı fāsıd olmaz lākin sehvile terk (3268) eylese secde-i sehiv lāzım olur imdi namāzın (3269) sünnetleri yigirmi yedidür evvelki namāz evvelinde (3270) Allāhu ekber dirken ellerini kaldırmak ikinci kaldırdıktan (3271) parmakların açmak üçüncü vitir namāzında Kunūt **[150b]** (3272) du‘ası okuyacak maḥalde ellerini kaldırmak dördüncü (3273) bayram namāzlarının tekbīrlerinde ellerini kaldırmak (3274) beşinci imām olan kimse tekbīrleri cehrile (3275) demek altıncü imāma uyan kimse tekbīrleri (3276) imāmın tekbīrile berāber demek yedinci imāma (3277) uyan kimse her hālde⁹⁶² (3278) imāma tābi‘ olmak sekizinci Sübhāneke (3279) Allāhümme okumak toközuncü sağ elini sol eli (3280) üzerine koyup başparmağıyla şırça parmağını (3281) bile-zik idüp ve üç parmağını bilegi üstüne (3282) toğrı kırmak onuncü e‘üzuyı ihfā ile okumak **[151a]** (3283) on birinci besmeleyi ihfā ile okumak on ikinci (3284) imām ve cemā‘at ve yalnız kılan kimse āmāni ihfā (3285) ile demek on üçüncü rükū‘a ve secde-ye (3286) egildükde

⁹⁶² Metinde “imāma uyan kimse her hālde” ifadesi, hemen sonrasında yanlışlıkla tekrarlanmıştır.

ve toğrulduğda Allāhu ekber demek on (3287) dördüncü rükü'da üç kerre sübhāne Rabbiye'l-'azīm (3288) demek on beşinci rükü'da iki ellerini dizleri (3289) üzerine kıamak on altıncı elleri dizlerinde iken (3290) parmakların açup ve dizlerin tutmak on yedinci (3291) rükü'dan kalkup toğrulmak on sekizinci imām (3292) semi'allāhu limen hamideh demek on toğkuzuncü imāma (3293) uyan kimseler Rabbenā leke'l-hamd demek yigirminci yalnız **[151b]** (3294) kılan kimseler iki-sini de cem' itmek yigirmi birinci (3295) iki secde-nün arasında kalkup toğrulmak (3296) yigirmi ikinci secde-de üç kerre sübhāne Rabbiyel-a'lā (3297) demek yigirmi üçüncü yedi a'zā üzerine secde (3298) itmek yigirmi dördüncü şol ayağın döşeyüp (3299) üstüne oturup sağ ayağını dikmek (3300) erlere ammā 'avratlara iki ayaklarını sağ cānibinden (3301) çıkarup şol dübüri üstüne oturmak (3302) yigirmi beşinci Tahıyyātdan sonra şalavāt du'āsını (3303) okumak yigirmi altıncı şalavāt du'āsından sonra (3304) kendi nefesine ve cümle mü'minlere du'ā itmek **[152a]** (3305) yigirmi yedinci sağına ve şoluna selām virmek (3306) her kim bu sünnetlerden birini gerek kaşden ve gerek sehven (3307) gerek 'özrile ve gerek 'özürsiz terk eylese namāzı (3308) fāsıd olmaz ve secde-i sehiv dağı lāzım gelmez lākin (3309) kaşdıla terk eylese güneh-kār olup 'itāba (3310) lāyıķ olur imdi namāzın müsteħabları yigirmi üçdür (3311) evvelki kıyāmda тұrurken iki ayağınun arasını (3312) dört parmak miqdārı açmak ikinci iftitāh tekbirinde (3313) iki ellerini kulakları yumuşađı⁹⁶³ berāberine kıaldırmak (3314) erler ammā 'avratlar omuzları berāberine kıaldırmak (3315) üçüncü evvelki tekbirde iki ellerin yeñlerinden **[152b]** (3316) kıarmak erler ammā 'avratlar örtmek lāzım dördüncü (3317) iki ellerin göbegi altına kıamak erler ammā 'avratlar (3318) gögsi üzerine kıamak beşinci her Fātiħa-nun evvelinde (3319) besmele okumak imām olana ve yalnız kılıana altıncı (3320) farz namāzların āħir rek'atlarında yalnız Fātiħa okumak (3321) yedinci Fātiħa-dan sonra okunan Kıur'ānı üç (3322) āyetden ziyāde itmek sekizinci Kıur'ān-ı Kerīmi (3323) ħurūfuna ve maħrecine ri'āyet idüp ħarfleri (3324) biri birinden seçerek tecvīd üzre okumak toğkuzuncü (3325) imām olan kimse Fātiħa-dan sonra Kıur'ānı rivāyet (3326) olunduğı vech üzre okumak onuncü rükü'da **[153a]** (3327) başını ve arka-sını berāber itmek on birinci yalnız (3328) kılan kimse rükü' ve secde tesbīħlerini tek olduğı (3329) ħāldde üçerden ziyāde itmek on ikinci secde-ye (3330) dizlerini iki ellerinden evvel ve

⁹⁶³ Metinde “يَوْمَشَعِي” biçiminde yazılmıştır.

iki ellerini burnundan (3331) evvel ve burnunu alnından evvel komaç on üçüncü (3332) kıyâma kalkıldıkda bunların ‘aksin itmek on (3333) dördüncü erler secde-de kollarını koltuklarından (3334) ve karnını uyluklarından⁹⁶⁴ ve uyluklarını inciklerinden (3335) ve inciklerini yerden ayırmak ve ‘avratlar ‘aksin (3336) itmek on beşinci secdeyi iki ellerinün ortasına (3337) itmek on altıncı kıyâmda ve rükū‘da ve sücūdda **[153b]** (3338) ve Tahıyyâtda eli ve ayağı parmakların kıbleye toğrı (3339) tutmak on yedinci Tahıyyâtda otururken ellerini (3340) uyluklarını üzerine komaç on sekizinci sonra- (3341) dan imâma uyan kimse imâm selâm virinceye (3342) dek Tahıyyâtda eğlenmek on toğuzuncı sağına (3343) ve şoluna bakmağı terk itmek yigirminci esnemek (3344) kıtında ağzını kapamak yigirmi birinci mümkün mertebe (3345) öksürigi def‘ itmek yigirmi ikinci selâmdan (3346) evvel yüzünden ve alnından toprağ veyâ teri silmek (3347) yigirmi üçüncü selâm virirken sağına ve (3348) şoluna yüzini ziyâde çevirmek her kim bu **[154a]** (3349) müsteħablardan birini gerek kaşden ve gerek sehven (3350) gerek ‘özrile ve gerek ‘özürsüz terk eylese (3351) namâzı fâsid olmaz ve secde-i sehiv dağı lâzım (3352) gelmez ve günâh olup ‘itâba dağı lâyık olmaz (3353) lâkin işleme- sinde şevâb olur

imdi namâzın (3354) mubâhları on birdür evvelki namâz kılan kimse (3355) yüzini çevirmeden göz kıyruğıla sağa (3356) ve şola bakmak ikinci imâm olan kimse (3357) kaç rek‘at kıldığını şek eylese gözi kıyru (3358) ğıla cemâ‘ate bakup kıyâma kalkarsa kalkup (3359) ve oturursa oturmak üçüncü namâz içinde **[154b]** (3360) yılan öldürmek beyâz şarı siyâh kanķı- (3361) sı olursa olsun dördüncü namâz içinde (3362) oğumağa mâni‘ olmayacak kadar ağzında altun (3363) veyâ gümüş tutmak beşinci sünnetleri işlemeden (3364) men‘ itmeyecek kadar elinde bir şey tutmak altıncı (3365) eger secde itmeğe mâni‘ ola- cağ şey var ise (3366) bir yâ iki kerre anı düzeltmek yedinci kaftanı (3367) gevde-sine yapışup namâza mâni‘ olmasun deyü (3368) az ‘amel ile düzeltmek sekizinci namâzda Kur‘ânı (3369) hatim üzre oğumak toğuzuncü Fâtiħa-dan sonra (3370) bir sūre-nün aħirini bir rek‘atda ve bir sūre-nün **[155a]** (3371) aħirini bir rek‘atda oğumak onuncü nâfile namâzlarda (3372) Fâtiħa-dan sonra bir sūreyi tekrâr oğumak on (3373) birinci nâfile namâzlarda ‘özürsüz bir şey’e tayanmak (3374) her kim bu mubâhlardan birini gerek kaşden ve gerek (3375) sehven gerek ‘özrile ve gerek ‘özürsüz

⁹⁶⁴ Metinde “أُوَيْلُكُلْتَدُنْ” biçiminde yazılmıştır.

terk (3376) eylese namāzı fāsīd olmaz ve secde-i sehiv (3377) dağı lāzım gelmez ve işlemede şevāb olmaz ve terk (3378) itmegile günāh olmaz

imdi namāzın mekrūhları (3379) elli tokuzdur evvelki namāz içinde olan (3380) tekbīrleri tekrār itmek ikinci āyetleri ve tesbīhleri (3381) parmaklarıyla şaymak üçüncü iki ellerin bögrine **[155b]** (3382) komağ dördüncü mütekebbir hūy⁹⁶⁵ ile hūylanmak⁹⁶⁶ mişāli (3383) namāz içinde libāsını silmek ve ‘özürsüz bağdaş (3384) kırmak ve kendi için mahşūş mescidde namāz (3385) kıla-cađ yer hāzırlamak gibi beşinci ‘özürsüz (3386) boğazını ayırtlamak altıncı sümkürmek yedinci (3387) namāz içinde ses-siz üfürmek sekizinci (3388) Kur’ānı okumağa māni’ olmayacak kadar ağızda (3389) altın veyā gümüş yā bir ğayrı nesne tutmak (3390) tokuzuncü rükū’da iken başın yukarı ve aşığı (3391) tutmak onuncü dişı arasında kalan nohūd (3392) dan küçük ta’am yutmak on birinci sünnetlerden **[156a]**⁹⁶⁷ (3393) birini terk itmek on ikinci kıyāmda okunan (3394) Kur’ānı rükū’da tamām itmek on üçüncü mahallinde (3395) okunacak Kur’ānı ve tesbīhātı ve tekbīrātı mahalli tamām (3396) olduğan sonra okumak on dördüncü ‘özürsüz ellerin dizlerinden evvel secde-ye komağ on beşinci ‘özürsüz⁹⁶⁸ (3397) ellerin dizlerinden sonra kaldırmak on altıncü (3398) namāz kılariken dibini yere koyup dizlerin diküp (3399) kelb gibi oturmak ‘özürsüz on yedinci esnemeği (3400) yoğiken ağızın kapamak on sekizinci gözlerin (3401) yummak ‘özürsüz on tokuzuncü secde yerinden (3402) taş gidermek ‘özürsüz yigirminci selāmdan (3403) evvel alından toprak yā ter silmek yigirmi birinci **[156b]** (3404) secde-ye inerken eteklerini devşirmek yigirmi ikinci (3405) esnemek yigirmi üçüncü gerinmek yigirmi dördüncü (3406) parmakların çatlatmak yigirmi beşinci kıyāmda тұrurken (3407) ğāh bir ayađ üzre ve ğāh bir ayađ üzre eglenmek (3408) ‘özürsüz yigirmi altıncü rükū’dan ğayrı mahalde (3409) parmakların açmak yigirmi yedinci Kur’ānı ‘acele ile (3410) okumak yigirmi sekizinci rükū’da başıla arka-sını (3411) berāber itme-mek yigirmi tokuzuncü üç veyā dört (3412) adım yürümek ‘özürsüz her birinde тұрмаđıla otuzuncü (3413) sağına ve şoluna şalınmak otuz birinci ücden (3414) eksik kehle ve pire öldürmek otuz ikinci **[157a]**

⁹⁶⁵ Metinde “ حویی ” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁶⁶ Metinde “ حویئتمق ” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁶⁷ Derkenar (bk. Notlar).

⁹⁶⁸ Harekesiz yazılan bu sözcük, metinde geçen daha önceki ve daha sonraki harekeli yazımların geneline bağlı olarak “özürsüz” biçiminde okunmuştur.

(3415) üçden eksik kehle ve pire yere gömmek⁹⁶⁹ otuz (3416) üçüncü namâz kıldığı yere tükürmek otuz (3417) dördüncü az ‘amel ile ayakkaabın çıkar (3418) mağ otuz beşinci güzel koşulu şeylerden birini (3419) koğmak otuz altıncı namâz içinde yelpaze ile (3420) yâhud yenile yâ bir gayrı şey ile üçden eksik (3421) rûzgârlenmek otuz yedinci şer‘in ta‘yîn (3422) itdüğinden ziyâde bir süre ta‘yîn itmek (3423) otuz sekizinci kaşdıla iki süre-nün (3424) ara yerinde bir süre atlamak gerek bir rek‘atda (3425) ve gerek ikinci rek‘atda olsun otuz toğuzuncu **[157b]** (3426) bir âyetden bir âyete atlamak kırkıncı evvel okuduğı (3427) süre-nün üstü yanından okumak farzda (3428) kırk birinci her süre evvelinde besmele okumak kırk (3429) ikinci ‘özürsüz küçük uşığı yüklenüp (3430) kılmak kırk üçüncü imâm cemâ‘atden birini (3431) sesini işidüp muntazır olup eğlenmek (3432) kırk dördüncü evvelki rek‘atda okuduğı süreden (3433) sonra-ki rek‘atda okuduğı süre üç âyetden (3434) ziyâde olmak farzlarda kırk beşinci rahmet (3435) âyetinden yâhud ‘azâb âyetinden birinde imâm (3436) ve imâma uyanlar ma‘nâyı fikir idüp eğlenmek **[158a]** (3437) farzlarda ve nâfile-lerde ammâ yalnız kılan kimse (3438) ancak farzlarda eğlenmek kırk altıncı şarığının (3439) kolanı üzre secde itmek eger yerin pekliğini (3440) duyarsa da kırk yedinci erler karnın uyluklarına (3441) yapışdırmak kırk sekizinci erler kolların yere (3442) döşemek kırk toğuzuncu arka-sına yâ başına (3443) geyecek şey’i az ‘amel ile geymek ve çıkarmak ellinci (3444) cemâ‘ate şiklet ola-cağ kadar imâm namâzı (3445) uzatmak elli birinci imâm cemâ‘atın ‘acele-siçün (3446) namâzı tez kılmak elli ikinci imâm olan kimse (3447) namâz câ‘iz ola-cağ kadar okuduğdan sonra yanılduğda **[158b]** (3448) cemâ‘at deyüvirsün deyü tekrâr okumak yâhud (3449) eğlenmek elli üçüncü gündüz kılınan nâfile namâz (3450) içinde Kur‘ânı cehrele okumak elli dördüncü (3451) imâm ihfâ ile kılınan namâzlarda secde âyeti (3452) okumak meger sürenün âhirinde ola elli beşinci (3453) rahmet âyeti sürürından yâ ‘azâb âyeti hüzninden⁹⁷⁰ (3454) tekrâr okumak farzlarda ammâ nâfile namâzlarda (3455) câ‘iz elli altıncı farzların bir rek‘atında bir (3456) süre-yi tekrâr okumak elli yedinci erler (3457) yenlerini dirseklerine dek şığamak elli sekizinci (3458) imâm cennet veyâ cehennem âyetleri okuduğda cemâ‘at **[159a]** (3459) şadağa’llâhu’l-‘azîm demek elli toğuzuncu dire-ge (3460) yâ dîvâra tayanmak ‘özürsüz farzlarda her kim (3461) bu mekrûhlardan birini gerek kaşden ve

⁹⁶⁹ Metinde “üçden eksik kehle ve pire yere gömmek” ifadesi çizilerek karalanmıştır.

⁹⁷⁰ Metinde “خُرْسِدُنْ” biçiminde yazılmıştır.

gerek (3462) sehven gerek ‘özrile ve gerek ‘özürsüz işlese (3463) namāzı fāsīd olmaz ve secde-i sehiv⁹⁷¹ dağı lāzım (3464) gelmez lākin ƙaşdıla işlerse günēh-kār olup (3465) ‘itāba ve şefā‘atden maħrūm olmağa lāyık olur

(3466) imdi namāzıñ ħarāmları on dördür evvelki (3467) besmeleyi cehrile oğumak ikinci āmīni cehrile (3468) demek üçüncü yüzünüñ bir miđdārını kıble-den (3469) çevirüp şağa ve şola bakmak dördüncü göge **[159b]** (3470) bakmak beşinci yere yā dīvāra yā ‘aşāya tayanup (3471) ƙalkmak ‘özürsüz farzlarda altıncı her namāzıñ (3472) evvelinde ve Ƙunūtda ve bayram namāzlarınuñ tekbīrlerinden (3473) ğayrıda ellerini tekbīr ider gibi yukarı ƙaldırmak (3474) yedinci rükū‘da ve secde-de ayağı parmağların (3475) yerden ƙaldırmak sekizinci Taħıyyātda iki ayaklarını (3476) diküp ökçe-si üzerine oturmak toğuzuncu (3477) üçden eksik libāsıla yā bedenile oynamak (3478) onuncu yalnız bir yanına selām virmek on birinci (3479) vitir namāzınuñ ğayrıda Ƙunūt du‘āsı oğumak (3480) on ikinci tekbīrde ve Sübhāneke-de ve tesbīhlerde **[160a]** (3481) ve Taħıyyātda sünnet olanlardan ziyāde şey oğumak on (3482) üçüncü ƙaşdıla vāciblerden birini terk itmek on (3483) dördüncü Taħıyyātıñ āħirinde kelime-i şēhādet oğurken (3484) parmağın ƙaldırmak lākin bu mes‘ele İmām-ı A‘zam (3485) vesā‘ir ‘ulemā ƙıtında eşah ƙavil sünnet-dür ammā (3486) parmağ ƙaldırmanın keyfiyyeti budur ki Taħıyyātıñ (3487) āħirinde kelime-i şēhādet maħalline gelicek beş par (3488) mağıla orta parmađınuñ ucunu biri birine getürüp (3489) ħalka⁹⁷² eyleye sırça parmağıla yanında-ki parmağını (3490) avcu içine yuma sonra lā ilāhe deyü med iderken (3491) lāma gelince şēhādet parmağını ƙaldıra illa’llāh **[160b]** (3492) diyicek indüre tā ki dilile itdüği tevħīd parmağıla (3493) dağı işbāt itmiş ola her kim bu ħarāmlardan birini (3494) gerek ƙaşden ve gerek sehven gerek ‘özrile ve gerek (3495) ‘özürsüz işlese namāzı fāsīd olmaz ve secde-i (3496) sehiv dağı lāzım gelmez lākin ƙaşdıla işlerse (3497) günāh-kār olup ‘azāba lāyık olur

imdi (3498) namāzıñ müfsidleri beşdür evvelki gerek ħađıƙaten (3499) ve gerek ħükmen ve gerek ƙaşden ve gerek sehven ve gerek (3500) uyurken ve gerek uyanık iken ve gerek sırran (3501) ve gerek cehren ve gerek az ve gerek çok dünyā (3502) kelāmı söylemek ikinci rükū‘lı ve sücüdüli namāz **[161a]** (3503) içinde kendi işidecek ƙadar

⁹⁷¹ Metinde “سَجْدَه سَهْو” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁷² Metinde “حَلْقَه” biçiminde yazılmıştır.

gülmek ammā (3504) ğayrı işidecek-leyin gülerse ābdesti daħı (3505) bozılır üçüncü iki elile libāsını kavuşdurmak (3506) yāhud bir elile bir rükünde üç kerre bir yerni kaçımak (3507) yāhud bir iş işleye ki ğayrı kimse anı göricek (3508) namāzda degil şana dördüncü ittifāk olan (3509) farzlardan birini gerek kaşden ve gerek sehven (3510) ‘özürsüz terk itmek beşinci kaşdıla ābdest (3511) bozmaq mişāli bevil ve yel çıkmak gibi her kim bu (3512) müfsidlerden birini gerek kaşden ve gerek sehven (3513) işlese namāzı fāsıd olur ve secde-i sehville **[161b]** (3514) daħı tamām olmaz tekrār kılmak lāzımdur zīrā hiç (3515) kılmamış gibi olur namāzın farzlarından bu araya (3516) gelince Fıkhı’l-Keydānī kitābının kelāmı tamām oldu (3517) bi-‘avni’llāhi Ta‘ālā

ikinci vaşıyyet teheccüd namāzını (3518) terk itmeye-ler hiç olmazsa vaqt-i seherde (3519) uyanık bulunup Bārī Ta‘ālā-ya niyāzda ola-lar (3520) ammā bunun vaqt-i bir miqdār uyuyup gice-nün (3521) yarısı geçdikden sonra aķalli iki rek‘at (3522) ekşeri on iki rek‘atdur ve ma‘lüm ola ki (3523) her kişi aħşam olup döşegine girüp (3524) uyuyacak şeytān anuñ üzerine üç düğüm **[162a]** (3525) düger ve kendüsi ol kimse-niñ burnına girüp (3526) yatur eger ol kimse gice-nün bir vaqtinde uyanup (3527) Bārī Ta‘ālā-nuñ adını añarsa ol düğümün (3528) biri çözüdür eger ābdest alursa ikisi (3529) çözüdür eger iki rek‘at namāz kılsa (3530) üçü daħı çözüdür ol gün perīşān işleri (3531) cem‘ olup ve her bir hāceti āsān olur ammā (3532) böyle itmeyüp şabāh yeri ağarınca dek uyursa (3533) şeytān ol kimse-niñ kulağına tebevül idüp (3534) çıkar gider ol gün ol kimseniñ birikmiş (3535) işleri perīşān olup bitecek hācetleri **[162b]** (3536) bitmez olur ve yüzi gülmeyüp süst-endām olur (3537) ve muħākķıklar eydür vaqt-i seherde uyanık olan (3538) kimseniñ mişāli koyuna beñzer ve uyuyan kimseniñ (3539) mişāli köpege beñzer deyü teşbīh itdiler hiç olmaz (3540) sa hācet namāzını kılp münācātdan girü (3541) kalmaya-lar ammā bunun keyfiyyetinde bir iki kaç (3542) dürlü rivāyet vardur cümle-niñ a‘lāsı (3543) olan rivāyet ki İmām ‘Abdu’r-Rezzāk ve İmām-ı (3544) Seħāvī ibni ‘Abbās rağiya’llāhu Ta‘ālā ‘anhumā (3545) hāzretlerinden rivāyet itdiler peyğamberimiz Muħammed (3546) ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām sa‘ādetile buyurdılar ki **[163a]** (3547) bir kimse-niñ Bārī Ta‘ālādan hāceti olsa (3548) ābdest alup kimse görmeyecek bir tenhā mekāna (3549) vara dört rek‘at hācet namāzı deyü niyyet (3550) idüp tekbīr eyleye evvelki rek‘atda Sübhāneke (3551) e‘ūzu besmele Fātiħa tamām olduĝdan sonra on (3552) İhlāş okuya ikinci rek‘atda Fātiħa-dan (3553) sonra yigirmi İhlāş okuya Tahıyyāt ve şalavāt (3554) tamām olduĝdan sonra kalķup üçüncü rek‘atda (3555) Fātiħa-

dan sonra otuz İhlâş okuya dördüncü (3556) rek'atda Fâtiha-dan sonra kırk İhlâş okuya (3557) Tahıyyât ve şalavât tamâm olup selâm virdikten sonra **[163b]** (3558) elli İhlâş okuya mecmû'ı yüz elli İhlâş olur (3559) sonra peygamberimiz Muhammed 'aleyhi's-şalâtu ve's-selâma yetmiş (3560) kerre şalât u selâm eyleye gerçi bu hadîs-i şerîf (3561) içinde kanķı şalavâtdur ma'lûm olmadı lâkin (3562) münâsib olan bu şalavât-ı şerîfi okumaķdur (3563) zîrâ bunu daķı âher hadîs-i şerîfnde buyurdı (3564) hattâ bir kişi ayakda iken okusa oturmadan (3565) yarlıģanur ve otururken okusa kalkmadan (3566) yarlıģanur deyü şâbit oldu İmâm-ı Fâsî (3567) Delâ'il Şerhinde yazar صَلَّى عَلَيَّ مُحَمَّدٍ (3568) ⁹⁷³ وَعَلَىٰ آلِهِ وَسَلَّمَ و sonra yetmiş kerre لَا حَوْلَ وَلَا **[164a]** (3569) ⁹⁷⁴ قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ deye sonra istiğfâr idüp âdâb (3570) üzre Bârî Ta'âlâ-ya hâmdile ve Resûlüne şalavât u (3571) selâm ile du'âya başlaya eger borcu var ise (3572) anuğ edâsını isteye eger ĝarîb ise vaţanına (3573) vuşlat isteye ve eger ĝünâhı var ise Bârî (3574) Ta'âlâ-dan yarlıģanmak isteye ve eger evlâdı yok (3575) ise anı isteye ve bunların ĝayrı ĝünâh olmayan (3576) her ne dürlü hâceti var ise anı isteye her (3577) kim bu 'ameli işleye lâkin Bârî Ta'âlâ-dan bir hâcet (3578) istemeye aña ĝazab ider deyü şâbit oldu (3579) ve yine Meşâbîh-i Şerîf içinde her kim Bârî Ta'âlâ-dan **[164b]** (3580) bir hâcet istemeye aña ĝazab ider deyü şâbit (3581) oldu ve du'âsınınuğ âhîrini رَبِّ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعَزَّةِ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ (3582) (3583) ⁹⁷⁵ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَمَّا يَصِفُونَ deyü tamâm eyleye

üçüncü vaşiyet (3584) tesbîh namâzını kılmadan ĝâfil kalmaya-lar zîrâ (3585) anuğ katı çok menfa'ati vardur hattâ on (3586) kadar ĝünâha keffâret olur deyü şâbit oldu (3587) evvel olan ĝünâhları ikinci sonra olan (3588) ĝünâhları üçüncü kadîm olan ĝünâhları (3589) dördüncü hâdis olan ĝünâhları beşinci (3590) haţâ ile olan ĝünâhları altıncı kaşdıla **[165a]** (3591) olan ĝünâhları yedinci küçük olan ĝünâhları (3592) sekizinci büyük olan ĝünâhları toķuzuncü gizlü (3593) olan ĝünâhları onuncü âşikâre olan ĝünâhları (3594) 'afiv ider eger şurûţına ri'âyet olunur ise (3595) anuğ içün peygamberimiz Muhammed 'aleyhi's-şalâtu ve's-selâm (3596) 'ammisi 'Abbâs rağiya'llâhu 'anhu hâzretlerine hitâb (3597) idüp ey 'ammi tesbîh namâzını ĝünde bir kerre olmaz (3598) ise hafta-da bir kerre olmazsa ayda bir kerre olmaz (3599) ise yılda bir kerre olmazsa

⁹⁷³ Dua (bk. Notlar).

⁹⁷⁴ Dua (bk. Notlar).

⁹⁷⁵ Sâffât, 37/180-182.

‘ömürde bir kerre kıla-sın (3600) deyü ısmarlamışdur mü’mine lāyık degildür ki üm-met-i (3601) Muhammedden olup da bu ‘amelden gāfil ola ol [165b] (3602) namāz dört rek’atdur ammā kılmamız keyfiyyeti eger (3603) gündüz kıllarsa dörtde bir selām ve eger gice (3604) kıllarsa ikide bir selām vire kılmāğa başlayıcağ (3605) tesbīh namāzı deyü niyyet idüp tekbīr eyleye (3606) Sübhāneke tamām olduqdan şonra on beş kerre سُبْحَانَ (3607) ⁹⁷⁶ قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ (3608) ve āhir-i tesbīh tamām olıcağ بِاللَّهِ قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ (3609) ⁹⁷⁷ لَا حَوْلَ وَلَا الْعَظِيمِ (3610) el-Hākümü’t-Tekāşür sūre-sini okuyup ayakda tırurken (3611) yine on kerre tesbīh idüp ve āhir-i tesbīhde لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَظِيمِ (3612) ⁹⁷⁸ didikden şonra (3613) varup üç kerre سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ (3614) yine on kerre tesbīh idüp ve āhir-i tesbīh-de لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَظِيمِ (3615) ⁹⁷⁹ deyü şonra (3616) kavmeye kalkup yine on kerre tesbīh idüp ve (3617) āhir-i tesbīh-de لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَظِيمِ (3618) deyü ve secde-ye varup üç kerre سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى (3619) ⁹⁷⁹ didikden şonra yine on (3620) kerre tesbīh idüp ve āhir-i tesbīh-de لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَظِيمِ (3621) ⁹⁷⁹ deyü şonra celse-ye (3622) kalkıcağ yine on kerre tesbīh idüp ve āhir-i tesbīh-de لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَظِيمِ (3623) ⁹⁷⁹ deyü [166b] (3624) ikinci secde-ye varup üç kerre سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى (3625) ⁹⁷⁹ didikden şonra yine on kerre tesbīh idüp (3626) ve āhir-i tesbīh-de لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَظِيمِ (3627) ⁹⁷⁹ deyü bu taqdīr üzre bir rek’atda yetmiş (3628) beş ve iki rek’atda yüz elli ve dört rek’atda (3629) üç yüz tesbīh olur ve her bir rek’atı ta’rif (3630) olunan rek’ata kıyās oluna ve eger dört rek’atda (3631) bir selām murād olunursa iki rek’at kılıcağ Tahıyyā (3632) tdan şonra şalavāt du’āsını dağı okuya-lar (3633) ve ikinci rek’atda Fātiha-dan şonra ve’l-‘Aşır sūre- (3634) sini okuya ve üçüncü rek’atda Fātiha-dan şonra [167a] (3635) kul yā eyyuhe’l-kāfirüne sūre-sini okuya ve dördüncü (3636) rek’atda Fātiha-dan şonra kul

⁹⁷⁶ Dua (bk. Notlar).

⁹⁷⁷ Dua (bk. Notlar).

⁹⁷⁸ Tazim (bk. Notlar).

⁹⁷⁹ Tazim (bk. Notlar).

huva'llāhu ehad sūre- (3637) sini okuya mahalliñ murād iden Meşābīh-i Şerīfe⁹⁸⁰ (3638) ve İbrāhīmü'l-Halebī-ye nazar eyleye

dördüncü vaşiyet (3639) veliyyü'n-ni'am ve üstāz-ı ekremim⁹⁸¹ h'āce⁹⁸² hazretleri (3640) Qur'an-ı Kerimden ve ehadis-i şerifden cem' eyledügi (3641) evrad-ı şerifi her sabah okuya-lar ve eger ahşam (3642) dahı okurlarsa menfa'at-i keşire bulurlar deyü (3643) tenbih eyledi Bārī Ta'alānuñ şol kavlı-i şerifine (3644) binā'en ki neste'izu bi'llāh⁹⁸³ (3645) ve yine buyurdu عَيَّيْ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي [167b] (3646)⁹⁸⁴ أَجِيبْ مَا تَدْعُوا فَلَهُ⁹⁸⁵ (3648) قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا ve (3647) yine buyurdu فَإِنِّي قَرِيبٌ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ zīrā ol kelime-i (3649) tayyibe-lerin içinde dünyā ve āhret hācetleri yek-pāre (3650) cemi' olunmuşdur her birinüñ menfa'ati tahrir olunsa (3651) bu araya şıgmaz

ol kelime-i tayyibe bunlardur (3652) مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ أَعُوذُ بِاللَّهِ (3653) بِسْمِ اللَّهِ ذِي الشَّانِ عَظِيمِ الْبُرْهَانَ شَدِيدُ (3654) بِكَ مِنْ هَمَزَاتٍ تَمَمَ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ⁹⁸⁷ (3655) أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنَ الشَّيْطَانِ⁹⁸⁶ (3654) السُّلْطَانِ بِرَحْمَتِكَ اسْتَعِثْ أَصْلِحْ لِي شَأْنِي (3657) [168a] (3657) أَعُوذُ بِالشَّيْطَانِ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ⁹⁸⁸ (3656) رَبِّ أَعُوذُ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ (3659) الْحَمْدُ لِلَّهِ (3659) كَلُّهُ وَ لَا تَكَلِّبْنِي إِلَّا نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ⁹⁸⁹ (3658) يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ أَكْبَرُ كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَ سُبْحَانَ (3661) تَمَمَ (3661) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِّنَ الدُّلِّ وَكَثْرَهُ تَكْبِيرًا⁹⁹⁰ (3660) الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا بِسْمِ اللَّهِ رَبِّ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي (3663) بِسْمِ اللَّهِ خَيْرِ الْأَسْمَاءِ (3662) اللَّهُ (3662) وَ عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ اللَّهُ رَبِّي لَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا⁹⁹² (3665) لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ سَمٌّ وَ لَا دَاءٌ بِسْمِ اللَّهِ افْتَتَحْتُ (3664) (3668) [168b] إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَحْدَهُ وَ كَفَرْتُ بِالْجِبْتِ وَ الطَّاغُوتِ (3667) أَمِنْتُ بِاللَّهِ الَّذِي لَا

⁹⁸⁰ Metinde “ مَصَابِيحُ شَرِيفِهِ ” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁸¹ Metinde “ أَوْسَادُ أَكْرَمِهِ ” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁸² Metinde “ حَوَاجِهِ ” biçiminde yazılmıştır.

⁹⁸³ Mu'min, 40/60.

⁹⁸⁴ Bakara, 2/186.

⁹⁸⁵ İsrâ, 17/110.

⁹⁸⁶ Dua (bk. Notlar).

⁹⁸⁷ Dua (bk. Notlar).

⁹⁸⁸ Mu'minûn, 23/97-98.

⁹⁸⁹ Dua (bk. Notlar).

⁹⁹⁰ İsrâ, 17/111.

⁹⁹¹ Tazim (bk. Notlar).

⁹⁹² Dua (bk. Notlar).

فى (3670) بِسْمِ اللّٰهِ üc kerre bunı okuya⁹⁹⁴ (3669) وَ اسْتَمْسَكْتُ بِالْعُرْوَةِ لَا انفِصَامَ لَهَا الْوُثْقَى⁹⁹³ واللّٰه
 اَنَا عَبْدُكَ وَ (3672) اَللّٰهُمَّ اَنْتَ التَّمَمَةُ السَّمَاءِ وَ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ⁹⁹⁵ (3671) الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِى الْاَرْضِ
 صَنَعْتَ لَكَ بِعِمَّتِكَ عَلِيًّا وَ اَبُوهُ (3674) عَلِيٌّ عَهْدُكَ وَ وَعْدُكَ مَا اسْتَطَعْتَ اَعُوذُ بِكَ (3673) رَبِّىَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ خَلَقْتَنِي وَ اَنَا
 اَنْتَ رَبِّىَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ temme (3676) بِذَنبِيْ فَاعْفِرْ لِيْ ذُنُوْبِيْ فَاِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ⁹⁹⁶ (3675) مِنْ شَرِّ مَا اَبُوهُ
 كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا (3678) تَوَكَّلْتُ وَ اَنْتَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ مَاشَاءَ اللّٰهُ (3677) اَللّٰهُمَّ عَلَيَّكَ
 وَ اَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا⁹⁹⁷ (3680) بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ (3679) [169a]
 عَلَيَّ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ بِنَاصِيَتِهَا اِنَّ⁹⁹⁸ (3682) اَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِيْ وَ مِنْ شَرِّ كُلِّ ذَابَةٍ اَنْتَ (3681) اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ temme
 وَ اَنَا اَعْلَمُ وَ اسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا اَعْلَمُ اِنَّكَ اَنْتَ (3684) اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوذُ بِكَ مِنْ اَنْ اُشْرِكَ بِكَ شَيْئًا (3683) temme اِحْدِ رَبِّ
 نَعُوذُ بِكَ اَنْ نُشْرِكَ بِكَ شَيْئًا نَعْلَمُهُ وَ نَسْتَغْفِرُكَ (3686) اَللّٰهُمَّ اِنَّا üc kerre bunı okuya عَالِمُ الْغُيُوْبِ⁹⁹⁹ (3685)
 وَ تَرَكْنَا الْمُتَكْرَاتِ وَ فَعَلْنَا الْخَيْرَاتِ وَ حُبَّ الْمَسَاكِيْنِ (3688) اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ الطَّيِّبَاتِ temme لِمَا لَا نَعْلَمُهُ¹⁰⁰⁰ (3687)
 فَتَنَةً فِى قَوْمٍ فَتَوَقَّفِيْ غَيْرِ مُفْتُونٍ¹⁰⁰¹ (3690) [169b] وَ اَنْ تَعْفِرَ لِيْ وَ تَرْحَمَنِيْ وَ تَتُوْبَ عَلَيَّ وَ اِذَا اَرَدْتَ (3689)
 üc مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَّصِيْرًا¹⁰⁰² (3692) مُدْخَلَ صِدْقٍ وَاُخْرَجِيْ مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاَجْعَلْ لِّيْ (3691) رَبِّ اُدْخِلْنِيْ temme
 خَيْرِ الْمُنْزِلِيْنَ¹⁰⁰⁴ (3694) رَبِّ temme اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لِيْ فِى الْمَوْتِ وَ فِيمَا بَعْدَ الْمَوْتِ¹⁰⁰³ (3693) kerre bunı okuya
 رَبُّ الْعَرْشِ (3696) حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ (3695) kerre bunı okuya yedi اَنْزَلْنِيْ مُنْزَلًا مُّبَارَكًا وَ اَنْتَ
 رَبِّ هَبْ temme وَ نِعْمَ الْوَكِيْلُ¹⁰⁰⁷ وَ نِعْمَ الْمَوْلَى وَ نِعْمَ النَّصِيْرُ¹⁰⁰⁶ (3697) حَسْبُنَا اللّٰهُ temme تَوَكَّلْتُ وَ هُوَ الْعَظِيْمُ¹⁰⁰⁵
 (3700) فِى الْاٰخِرِيْنَ وَاَجْعَلْنِيْ مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيْمِ¹⁰⁰⁸ (3699) حُكْمًا وَاَلْحِقْنِيْ بِالصّٰلِحِيْنَ وَاَجْعَلْ لِّيْ لِسَانَ صِدْقٍ (3698) لِي

⁹⁹³ Dua (bk. Notlar).

⁹⁹⁴ Bakara, 2/256.

⁹⁹⁵ Dua (bk. Notlar).

⁹⁹⁶ Dua (bk. Notlar).

⁹⁹⁷ Dua (bk. Notlar).

⁹⁹⁸ Dua (bk. Notlar).

⁹⁹⁹ Dua (bk. Notlar).

¹⁰⁰⁰ Dua (bk. Notlar).

¹⁰⁰¹ Dua (bk. Notlar).

¹⁰⁰² İsrâ, 17/80.

¹⁰⁰³ Dua (bk. Notlar).

¹⁰⁰⁴ Mu'minûn, 23/29.

¹⁰⁰⁵ Tevbe, 9/129.

¹⁰⁰⁶ Enfâl, 8/40.

¹⁰⁰⁷ Âli İmrân, 3/173.

¹⁰⁰⁸ Şuarâ, 26/83-85.

وَالْآخِرَةَ تَوْفِيئِي مُسْلِمًا وَالْحَفِيئِي بِالصَّالِحِينَ¹⁰⁰⁹ (3701) [170a] فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِي الدُّنْيَا temme
 (3704) عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَ (3703) رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ temme (3702)
 أَكْبُرَ وَلَا (3706) سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ (3705) temme أَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ¹⁰¹⁰
 نَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ¹⁰¹¹ (3708) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ نَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ نَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَ (3707) حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ
 اللَّهُمَّ اكْفِنِي temme بِالْعَافِيَةِ¹⁰¹² (3710) وَ زَيْبِي بِالْجُلْمِ وَ كَرِّ مَنِي بِالتَّقْوَى وَ جَمَلِي (3709) اللَّهُمَّ اغْنِي بِلِعْمِ temme
 أَعُوذُ بِكَ مِنْ جَهْدِ (3712) [170b] اللَّهُمَّ إِنِّي temme وَ اغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَنْ مَنْ سِوَاكَ¹⁰¹³ (3711) بِخِلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ
 كَاشَفَ الْعَمِّ مُجِيبِ (3714) اللَّهُمَّ فَارِحِ اللَّهُمَّ الْقَضَاءِ وَ شِمَاتَةَ الْأَعْدَاءِ¹⁰¹⁴ (3713) الْبِلَاءِ وَ دَرْكِ الشَّقَاءِ وَ سُوءِ
 رَحْمَةً تُغْنِينِي بِهَا عَنْ رَحْمَتِ مَنْ (3716) الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ وَ رَحِيمَهُمَا أَنْتَ تَرَحَّمْنِي فَارْحَمْنِي (3715) دَعْوَتِ الْمُضْطَرِّ بْنِ رَحْمَنِ
 رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا¹⁰¹⁷ temme (3718) إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالتُّقَا وَالتَّوْقَى وَالتَّوَقُّفَ¹⁰¹⁶ (3717) اللَّهُمَّ سِوَاكَ¹⁰¹⁵
 الْعَفْوِ وَالْعَافِيَةِ فِي (3720) اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ temme وَ أَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ¹⁰¹⁸ (3719) رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ temme
 الْآخِرَةَ حَسَنَةً وَ فِتْنَا عَذَابِ (3722) اللَّهُمَّ رَبَّنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَ فِي (3721) temme الدِّينِ وَالدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ¹⁰¹⁹
 رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ¹⁰²¹ (3724) تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ (3723) [171a] رَبَّنَا لَا temme النَّارِ¹⁰²⁰
 رَبَّنَا أفرِّغْ عَلَيْنَا¹⁰²³ (3726) temme لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا¹⁰²² (3725) وَاجْعَلْ لَنَا مِنَ الْوَهَابِ temme
 إِمَامًا¹⁰²⁵ (3728) وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ temme ارْحَمُهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا¹⁰²⁴ (3727) رَبِّ temme صَبْرًا وَتَوْفِقًا مُسْلِمِينَ
 سَدًّا وَلَا (3730) فِي قَلْبِي سِوَاكَ وَدًّا وَلَا تَجْعَلْ بَيْنِي وَ بَيْنَ تَوْفِيقِكَ (3729) اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ عَيْشِي كَدًّا وَلَا تَجْعَلْ temme
 أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلْتُكَ (3732) اللَّهُمَّ إِنِّي temme عَلَيَّ مِنَ الْخَيْرِ وَالبَّرَكَةِ صَبًّا¹⁰²⁶ (3731) تَجْعَلْنِي لِعَيْرِكَ عَبْدًا وَ أَصْئِبُ

¹⁰⁰⁹ Yûsuf, 12/101.

¹⁰¹⁰ Neml, 27/19.

¹⁰¹¹ Dua (bk. Notlar).

¹⁰¹² Dua (bk. Notlar).

¹⁰¹³ Dua (bk. Notlar).

¹⁰¹⁴ Dua (bk. Notlar).

¹⁰¹⁵ Dua (bk. Notlar).

¹⁰¹⁶ Dua (bk. Notlar).

¹⁰¹⁷ Tâhâ, 20/14.

¹⁰¹⁸ Mu'minûn, 23/118.

¹⁰¹⁹ Dua (bk. Notlar).

¹⁰²⁰ Bakara, 2/201.

¹⁰²¹ Âli İmrân, 3/8.

¹⁰²² Nisâ, 4/75.

¹⁰²³ A'râf, 7/126.

¹⁰²⁴ İsrâ, 17/24.

¹⁰²⁵ Furkân, 25/74.

¹⁰²⁶ Dua (bk. Notlar).

مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ (3734) [171b] صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَكَ (3733) مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ
 اللَّهُمَّ الْهَمْنَا الْحِكْمَةَ temme إِلَّا بِاللَّهِ¹⁰²⁷ (3736) الْمُسْتَعَانَ وَ عَلَيْكَ الْبَلَاءُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ (3735) عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنْتَ
 اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَ أَعُوذُ بِمَعَا (3738) مِنْ وَاجِعَلْنَا الَّذِينَ طُوبَى لَهُمْ وَحَسَنُ مَا ب¹⁰²⁸ (3737) وَالصَّوَابِ
 temme تَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَتَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ¹⁰²⁹ (3740) فَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَ أَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي (3739)
 (3742) temme اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَإِزْحَمْنِي وَ الْجَنِّي بِالرِّفِيقِ الْأَعْلَى¹⁰³⁰ (3741)

yā Rabbi rızā'-ı şerîfîne muhâlif olan (3743) a'mâli itmeye-yim 'ibâdına sū'-i kaçd idüp
 ezîyyet (3744) itmeye-yim nâfile 'amellerimi aḡ yerlerim içün şadağa [172a] (3745)
 ide-yim qabûl eyle yā Rabbi vücūdımı 'illetden mâlımı (3746) kılletten dâreyinde
 zilletten hıfz-ı emânında eyle (3747) yā Rabbi vücūdıma şihhat ü selâmet mâlıma keşret
 ü (3748) bereket dâreyinde 'izzet ü kerâmet naşîb ü müyesser eyle (3749) yā Rabbi
 cümle umûrımı zât-ı pâkile tefvîz eyledim (3750) dîn-i dünyâma nefi'lisini hayırlısını
 naşîb ü müyesser (3751) eyle yā Rabbi وَأَفْوُضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ¹⁰³¹ (3752) yā Rabbi
 'amellerimi qabûl eyle qabûl oldısa (3753) hâşıl olan şevâblarımı âbâ ve ecdâd
 ümmehât ı (3754) ceddâd akrabâ'-ı müte'allikât üstâz¹⁰³² şürekâ şâkird (3755) aşhâb-ı
 hayrât erbâb-ı hûkûk du'â emânet iden [172b] (3756) ehibbâ' u aşdikânıḡ 'âmme-sine
 hibe itdüm geçmiş- (3757) lerine rahmet meskenlerini cennet eyle yā Rabbi bâkîlerine
 (3758) şihhat ü selâmet 'âfiyet tarîk-i haqda şebât (3759) dîn-i İslâmda istikâmet gözde
 'ibret dilde (3760) hikmet vücûdda 'ibâdet 'ibâdetde halâvet (3761) dünyâda râhat
 'uqbâda rahmet dâreyinde (3762) 'izzet menzileyinde kerâmet her ânda i'ânet (3763)
 maqâm-ı şefâ'ate ikâmetile şâd u handân eyle (3764) yā Rabbi âmîn صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى
 [173a] رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ (3766) عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا هُوَ أَهْلُهُ¹⁰³³ سُبْحَانَ رَبِّكَ (3765) جَزَا اللَّهُ
 (3767) bu araya gelince inanması (3768) lâzım olan mesâ'illere
 inanup ve hūylanması lâzım (3769) olan ahlâq-ı hamîde-ler ile hūylanup ve işlemeşi
 (3770) lâzım olan 'amelleri işleyüp ve terk itmesi lâzım (3771) olan günâhlardan

¹⁰²⁷ Dua (bk. Notlar).

¹⁰²⁸ Dua (bk. Notlar).

¹⁰²⁹ Dua (bk. Notlar).

¹⁰³⁰ Dua (bk. Notlar).

¹⁰³¹ Mu'min, 40/44.

¹⁰³² Metinde "أَوْسْتَاذُ" biçiminde yazılmıştır.

¹⁰³³ Dua (bk. Notlar).

¹⁰³⁴ Sâffât, 37/180-182.

şakınan evliyâların medhi hakkında (3772) Bārī Ta‘ālā buyurdu delīl neste ‘īzu bi’llāh أَلَا
 ذَلِكْ هُوَ (3775) الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرَى فِي (3774) إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (3773)
 اللَّهُ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ¹⁰³⁵ (3776) الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ
 (3777) rızām ararlarsa bu mesā’illeri bilenler ʔarīk-i muqarrebīn [173b] (3778) ve
 sebīli’l-müttebi‘īn-dedür¹⁰³⁶ du ‘āma ve ‘arşın hamele-si (3779) ve eṡrāfında olan sādātı
 ve a’yān ve eṡrāf (3780) Melā’ike-i Kerrübīn ḥazretlerinüñ du‘ālarına maṡhar (3781)
 olan eḥibbā’ u aṡdikā ʔarındaşarım-dur nitekim (3782) anlarıñ ḥaḥḥında Bārī Ta‘ālā
 buyurdu delīl neste ‘īzu (3783) bi’llāh الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِهِ (3784)
 الَّذِينَ تَابُوا وَأَتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ (3786) آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ (3785) بِحَمْدِكَ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ
 [174a] صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ (3788) رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ (3787) الْجَحِيمِ
 (3791) السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ (3790) أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ (3789)
 الْعَظِيمُ

beşinci cāmī‘-i evrāḥ olan ‘Abdu’r-Raḥmān-i (3792) Darīrīniñ münācātını beyān ider
 (3793) Ḥaḥḥa ḥamd ü ṡenā ile bu cān irdi murādına
 (3794) daḥı Faḥr-i Kevneyne ṡalātıla selām olsun
 (3795) ṡaḥābīniñ ḥamusından Ḥudā rāzī ola her dem
 (3796) hemān dār-ı cinānında maḥāmları ʔarār olsun
 (3797) İlāhī dilerim senden ʔabūl eyle münācātım
 (3798) ki tā ki benim üstāzım¹⁰³⁸ ʔıtında ‘abd-u ḥāṡ olsun
 (3799) İlāhī pūr-vücūdunñ hem kederlerden ḥalāṡ eyle
 [174b] (3800) ḥamu eyliklere yā Rab bu ‘ālemde medār olsun
 (3801) İlāhī māl ı emlākin ḥasāretten emīn eyle
 (3802) daḥı emṡālī iḥinde müṡārun bi’l-benān olsun

¹⁰³⁵ Yūnus, 10/62-64.

¹⁰³⁶ Metinde “ سَبِيلِ الْمُتَّقِينَ دُور ” biçiminde yazılmıştır.

¹⁰³⁷ Mu’min, 40/7-9.

¹⁰³⁸ Metinde “ أَوْسَادِم ” biçiminde yazılmıştır.

- (3803) İlahî sırr-ı Kır'ânı aña hem reh-nümâ eyle
- (3804) aña nuşret zafer senden hezâr-ender-hezâr olsun
- (3805) İlahî luţf u ihsânıñ aña her dem 'atâ eyle
- (3806) şırâţ-ı müstaķim üzre telâmîze imâm olsun
- (3807) İlahî 'izzetiñ haķķı kemâli cüd-ı feyzünğden
- (3808) Hafız ismine kıl mażhar aña 'avniñ hişâr olsun
- (3809) İlahî vir murādâtıñ daħı artur kemâlâtın
- (3810) müdemmer eyle a' dâsın ħarâb-ender-ħarâb olsun
- [175a] (3811) çü budur ravza-i dîni 'imâret eyleyen el-ħaķ
- (3812) binâ-yi 'ömri dünyâda hemîşe bir murâd olsun
- (3813) kamu fi'l ü aķvâli ki ta'lîm ola aħkâmı
- (3814) yücelsün ħadri her sâ'at bu İslâma menâr olsun
- (3815) otursa ħuţb-ı¹⁰³⁹ şürîdür taşarruf itsün âfâķa
- (3816) binerse ger uğurlarla sa'âdetle süvâr olsun
- (3817) 'Abdu'r-Raħmân-i Ďarîrî gice gündüz âh ı zârî
- (3818) 'aceb bula mı bir şâfî ki ħamlardan âzâd olsun
- (3819) بِمَا فِيهِ¹⁰⁴⁰ رَبَّنَا (3821) بَارِكِ اللَّهُ يَا ضَرِيرِي شَكَرَ اللَّهُ شَعِيكَ طُوبَى (3820) قَالَ الْمُؤَلَّفُ بِعَمِهِ وَكَتَبَهُ بِحِطَّةٍ لِجَامِعِهِ (3819)
- قُلُوبِنَا غَالًا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا (3823) اغْفِرْ لَنَا وَلَا خَوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ [175b] (3822) لَكَ وَمَنْ قَرَأَ كِتَابَكَ وَاعْتَقَدَ
- إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ (3825) إِنَّكَ رُوُوفٌ رَحِيمٌ¹⁰⁴¹ رَبَّنَا لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ (3824) وَلَا تَجْعَلْ فِي
- وَ (3828) إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ¹⁰⁴³ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِمَوْلَانِي (3827) أَنْتَ الْوَهَّابُ¹⁰⁴² رَبَّنَا أَنْتَ أَعْلَمُ لَنَا نُورَنَا وَاعْفِرْ لَنَا (3826)

¹⁰³⁹ Metinde “ قَطْبِ ” biçiminde yazılmıştır.

¹⁰⁴⁰ Dua (bk. Notlar).

¹⁰⁴¹ Haşr, 59/10.

¹⁰⁴² Âli İmrân, 3/8.

¹⁰⁴³ Tahrîm, 66/8.

سنة 1156 (3833) 'l-Vehhāb (3832) 'l-Meliki (3831) bi-'avni'llāhi'l-Meliki (3831) hāzā'l-kitābi (3830) temme te'līfi ¹⁰⁴⁴العالمين (3829) وَ جَامِعِهِ وَ كَاتِبِهِ وَ قَارِئِهِ سَامِعِهِ يَا رَبُّ

¹⁰⁴⁴ Dua (bk. Notlar).

B. NOTLAR

(Metinde geçen ayet, hadis, dua ve diğer Arapça ibarelerin tercümelemleri ile derkenarları içerir.)

1b/2-3 (A'râf, 7/43): "Hamdolsun ki O Allah bizi hidayete ulaştırdı. Allah'ın bizi hidayete erdirmesi olmasaydı biz hidayete ermezdik."

1b/3-5 (Dua): "Salat ve selam, Allah'ın elçilerinin en büyüğünün, onun sadece Allah'a kulluk eden ailesinin ve arkadaşlarının üzerine olsun."

2a/10-11 (Haşr, 59/22): "O, öyle Allah'tır ki O'ndan başka tanrı yoktur."

7a (Derkenar): "Hak Ta'âlâ zâhirdir tarîk-i istidlâlile eger hizâne-i 'ağıldan taleb idersen ve Hak Ta'âlâ bâtıdır eger idrâk-i havas ile hizâne-i hayâlden taleb idersen Hışn-ı Hücce şerh terceme-sinde yazar"

9a/162-163 (Tazim): "Ey haklılığına kuvvetli delilleri olan Subhan (eksiklerden münezze) ve şanı yüce Allah!"

12a/232 (Rahmân, 55/29): "O, her an yeni bir iş ve oluşadır."

19a/387-391 (Tevbe, 9/60): "Sadakalar, ancak fakirler, miskinler, zekât toplama görevlileri, kalpleri İslamiyet'e ısındırılmak istenenler, köleler, borçlular, Allah yolundakiler, yolda kalmışlar içindir. Allah tarafından kesin olarak böyle farz edildi. Allah, her şeyi bilendir, hikmet sahibidir."

24a/492/493 (Âli İmrân, 3/128): "Senin elinde emirden bir şey yok."

24b/511-512 (Nahl, 16/99): "Şüphesiz ki edip de Rablerine tevekkül edenler üzerinde o şeytanın hiçbir nüfuzu yoktur."

24b/513-25a/514 (İsrâ, 17/65): "Doğrusu benim (ihlaslı) kullarım üzerinde senin hiçbir hakimiyetin yoktur. Vekil olarak Rabb'in yeter."

27b/571 (Yûsuf, 12/106): "Onların pek çoğu Allah'a ortak koşmaksızın iman etmezler."

30b (Derkenar): "bu farz dağı dört bölükdür bir bölüğü farz-ı 'ayndur bir kimse anı işlemegile gayrılardan sâkıf olmaz maşdar içinde beyân olundu ve bir bölüğü farz-ı

kifāye-dür bir kimse anı işlemegile ğayrılardan sâkıt olur mişāl cenāze namāzını kılmak ve selām almak gibi ve bir bölügi farz-ı kâfî-dür iki ellerin dirseklerine varınca ve iki ayakların topuklarına varınca yumak gibi ve bir bölügi farz-ı zannîdür mişāl iki kollarını dirseklerinden yukarı ve ayaklarını topuklarından yukarı geçince yaykamak ve şakal ile kulağ arasında olan tüysüz yeri yaykamak gibi münteha”

31a (Derkenar): “bu vâcib dağı iki bölükdür bir bölügi vâcib-i ‘aynî-dür bir kimse anı işlemegile ğayrılardan sâkıt olmaz maşdar içinde beyân olundu ve bir bölügi vâcib-i kifāye-dür bir kimse anı işlemegile ğayrılardan sâkıt olur mişāl emri bi’l-ma’rûf ve nehyi ‘ani’l-münker itmek gibi münteha ve bir bölügi dağı vâcib-i ‘ādîdür mişālî muzaflar kitâb olanda besmele hamdele şalvale beyân itdükleri gibi”

32a (Derkenar): “bu sünnet dağı altı bölükdür bir bölügi sünnet-i ‘ayndur bir kimse anı işlemek ile ğayrılardan sâkıt olmaz maşdar içinde beyân olundu ve bir bölügi sünnet-i kifāye-dür bir kimse anı işlemek ile ğayrılardan sâkıt olur mişāl ezân ve ikâmet ve i’tikâf gibi ve bir bölügi Ebû Bekri’s-Şiddîkûn sünnetidür rağiya’llâhu ‘anha mişāl Bārî Ta’âlânun koyduğı tertîb üzre Muşhaf-ı Şerîfi ez-berden cem’ itdirüp yazdurma-sı gibi ve bir bölügi ‘Ömerü’l-Fârûkun sünnetidür rağiya’llâhu ‘anha mişāl Ramazân-ı Şerîf gice-lerinde terāvîh namāzını yigirmi rek’at olmak üzre cemâ’atile kıldırma-sı gibi ve bir bölügi ‘Osmân Zi’n-Nüreynün sünnetidür rağiya’llâhu ‘anha”

32b (Derkenar): “mişāl cum’a günü öyle vaktinde cāmi’ün taşra-sında ezân okutdurma-sı gibi ve bir bölügi ‘Aliyye’l-Murtazā-nun sünnetidür rağiya’llâhu ‘anha mişāl her hafta başını tıraş itdürme-si gibi zîrâ peygamberimiz Muhammed ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām anların hakkında ‘aleyküm bi-sünneti ve sünnet-i hulefâ’i’r-râşidîne’l-mehdiyyîn deyü buyurdu münteha”

33a (Derkenar): “bu müsteħab dağı iki bölükdür bir bölügi isticâb-ı nebîdür maşdar içinde beyân olundu ve bir bölügi isticâb-ı ‘ulemâdur anların mişālî haţibler hutbe-nün âhîrinde *inna’llāhe ye’muru bi’l-‘adli ve’l-ihsāni ve ‘itā’i zi’l-kurbā* âyet-i kerîme-sini âhîrine varınca okumak ve cum’a günü zuhr-ı âhîr namāzını kılmak ve Ramazân günü iftârdan sonra Kûhistânînün yazduğı vecih üzre *Allāhumme leke şumtü* du’āsını âhîrine varınca okumak peygamberimiz Muhammed ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selāmın toğduğı gice sürür-ı izhâr idüp mevlüd itmek gibi münteha”

33b (Derkenar): “bu mubāh dağı iki bölükdür bir bölügi şāri‘ün hükmi ile s̄ābit olmuştur maşdar içinde beyān olundu ve bir bölügi pādīşāhların yāhud anların vekilleri olan umerānuñ emrile s̄ābit olur mişāl ḥarbī olan keferē üzerine şer‘e muvāfiḳ vecih üzre sefer iḳtizā itdükte ‘asker-i İslāma emir idüp memleket benüm mālī sizün olsun deyü izin virme-si gibi münteha bu mekrūh dağı iki bölükdür bir bölügi mekrūh-ı tahrīme ḥarāma yakındur maşdar içinde beyān ve bir bölügi mekrūh-ı tenzīhe ḥelāle yakındur mişāl kedi ve fāre artuğı ve at eti yimek ve içmek gibi münteha”

34a (Derkenar): “bu ḥarām dağı üç bölükdür bir bölügi ḥarām li-‘aynihi-dür maşdar içinde beyān olundu ve bir bölügi ḥarām li-ḡayrihi-dür mişāl elün mülki olan ta‘ām ve libāsı şeri‘den izinsiz ziyüp ve geymek gibi ve bir bölügi ḥarām-ı zannīdür mişāl denizden çıkan balık nev‘inden ḡayrı ḡayvānātı yimek gibi münteha”

34b (Derkenar): “bu müfsid dağı iki bölükdür bir bölügi zātında ḥarāmdur maşdar içinde beyān olundu ve bir bölügi zātında mubāhdür lākin ḡayr ‘amelün içinde ḡarışdığı için aña dağı müfsid dinilür mişāl namāz içinde ‘amel-i keşīr itmek ve oruçlı iken yimek ve içmek ve cimā‘ itmek gibi münteha”

36b/772-775 (Yūsuf, 12/67): “Ve dedi ki: “Ey yavrularım! (Şehre) Hepiniz bir kapıdan girmeyin de ayrı ayrı girin. Gerçi ben ne yapsam Allah’ın takdirini sizden engellemem. Hüküm yalnızca Allah’ındır. Onun için bütün tevekkül edenler ona tevekkül etmelidirler.”

38a (Derkenar): “*esbābi’l-‘ilim şelāsetun el-ḡevāsi’s-selīmete ve’l-ḡaberi’s-şādīḳ ve’l-‘aḡıl naḡl şerḡ-i ‘aḡāyidve emme’l-ilhām fe leyse min esbābi’l-‘ilm inde ehli’l-ḡaḡḡ şerḡ-i ‘aḡāyid mine’l-cüz’i’l-evvel’*”

39a/830-831 (Zāriyāt, 51/35-36): “Nihayet biz müminlerden orada bulunan kimseleri çıkardık. Fakat biz orada Müslümanlardan bir ev halkından başka kimseyi de bulamadık.”

40a (Derkenar): “īmānuñ aḡsāmı dört bölükdür evvelki īmān-ı fiḡrī ikinci īmān-ı taḡlīdī üçüncü īmān-ı istidlālī dördüncü īmān-ı taḡḡīḡī”

41b/877-881 (A’rāf, 7/179): “Andolsun ki cinlerden ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık. Onların kalpleri vardır, fakat onunla gerçeğı anlamazlar. Gözleri

vardır, fakat onlarla görmezler. Kulakları vardır, fakat onlarla işitmezler. İşte bunlar hayvan gibidirler. Hatta daha da aşağıdırlar. Bunlar da gafillerin ta kendileridir.”

41b/884 (İsrâ, 17/70): “Ve yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık.”

41b/885-886 (Beyyine, 98/7): “İnanan ve güzel amel işleyenler de insanların en hayırlılarıdır.”

42a/894-895 (Fâtiha, 1/5): “Ancak sana ederiz kulluğu, ibadeti ve ancak senden dileriz yardımı, inayeti (Ya Rab!).”

42b/902-903 (Enbiyâ, 21/27): “Onlar Allah’ın sözünün önüne geçmezler, hep O’nun emriyle hareket ederler.”

42b/903-904 (Tahrîm, 66/6): “Allah kendilerine ne emrettiyse ona isyan etmezler ve emroldukları her şeyi yaparlar.”

45a (Derkenar): Arapça ibare

47a/999-1000 (A’râf, 7/54): “Şüphesiz Rabb’iniz Allah, gökleri ve yeri altı günde yarattı.”

51a/1089-1091 (Âli İmrân, 3/7): “Ama kalplerinde bir yamukluk bulunanlar fitne aramak ve keyiflerince yorumlamak için sadece anlamı benzeşiklerin ardına düşerler.”

51a/1093-51b/1095 (Âli İmrân, 3/7): “Hâlbuki onun gerçek yorumunu ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar da: ‘İnandık, hepsi Rabb’imizdendir.’, derler. Bunları özü temiz olanlardan başkası düşünemez.”

52a/1116 (Mâide, 5/13): “Onlar, kelimeleri yerlerinden oynatarak değiştirirler.”

53a/1137 (Derkenar): “vücūd-u şerīfleri toprakdan halka olunmak i’tibārıyla ve halka olunmak i’tibārıyla peygamberimiz ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām cümleden evveldir hadīş *kuntu nebīyyen ve ādemu beyne’l-rūḥi ve’l-cesedi şadaқа resūlu’llāh şalla’llāhu Ta’ālā ‘aleyhi ve sellem*”

59a/1266 (Derkenar): “*innā li’llāhi ve innā ileyhi rāci’un şallū ‘alā resūlinā Muḥammed Allāhumme şallī ‘alā Muḥammedin ve ‘alā ālihi ve şaḥbihi ve sellem Bārī Ta’ālā cümle-mizi şefā‘at-i ḥāşş-sına maẓhar eyleye āmīn*”

60b/1298 (Derkenar): “eger sehven olur ise aña günâh dinmez tereke-i evlâ dinür”

61b/1324-1325 (Hucurât, 49/13): “Muhakkak ki Allah yanında en değerli ve en üstününüz O’ndan en çok korkanınızdır.”

61b/1325-62a/1326 (A’râf, 7/181): “Yine bizim yarattığımız insanlardan öyle bir ümmet var ki onlar hakka yol gösterirler ve o hak ile adaleti yerine getirirler.”

62b/1344 (Derkenar): “kendileri Medîne’de idi ‘asker-i İslâm Nihâvendde idi bir aylık yoldan ziyâde idi cum’a günü hutbe okur iken görüp nidâ eyledi”

66a (Derkenar): “evvelki günü bir yıldur ikinci günü bir aydur üçüncü günü bir haftadır âher günleri günlügidür”

68b (Derkenar): “kâfire Münkerîn su’âl idüp min Rabbike didükde kâfirler hâh hâh diseler gerekdür bi’llâhi Ta’âlâ”

70b/1519 (Mu’min, 40/16): “Bugün mülk kimindir? (diye sorulur.)”

70b/1520-1521 (Mu’min, 40/16): “(Cevaben:) ‘Tek ve kahhar olan Allah’ındır.’ (denir.)”

72a (Derkenar): “bu mes’ele böylece ma’lûm olunur ikinci def’ada kerre dimekdür peygamberimiz Muhammed ‘aleyhi’ş-şalâtu ve’s-selâm cümle-den evvel giyse gerekdür şihe maḥalli degildür zîrâ kabr-i şerîflerinden bizim peygamberimiz kalksa gerekdür Cibrîl-i emîn yetmiş biñ melek ile cennetden hulle ve tâc ve şancaḡ ve Burâḡ getirüp geyüp ve binüp âlây ile ‘arş gölge-sine varsa gerekdür”

90b/1952 (Bakara, 2/156): “Biz Allah’a aidiz ve sonunda O’na döneceğiz.”

90b/1953-1954 (Hadîs, Kütüb-i Sitte, 3208): “Bana bu musibetim için ücret ver. Ve bana bunun arkasından daha hayırlısını ver.”

90b/1960-1962 (A’râf, 7/43): “Bizi buna erdiren Allah’a hamdolsun. Eğer Allah bizi doğru yola sevk etmeseydi biz doğru yola erişemezdik.”

90b/1962 (Dua): “Bizi başarıya ulaştıran Allah’a hamdolsun.”

91a/1971-1972 (Dua): “Çok ulu ve yüce olan Allah’tan bütün günahlarımdan dolayı mağfiret diler ve günahlarıma tövbe ile sana rücu ederim.”

93b/2020-2023 (Nisâ, 4/58): “Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz ki Allah her şeyi hakkıyla işiten ve hakkıyla görendir.”

93b/2023-2026 (Ahzâb, 33/72): “Biz o emaneti göklere, yere ve dağlara sunduk da onlar onu yüklenmeye yanaşmadılar ve ondan korktular da insan yüklendi onu. O gerçekten çok zalim, çok cahil bulunuyor.”

96b/2087-2090 (Hacc, 22/17): “Şüphesiz o iman edenler, Yahudi olanlar, Sabîfler (yıldız tapanlar), Hristiyanlar, ateşe tapanlar ve (Allah’a) eş koşanlar (yok mu?) Allah, kıyamet günü bunların arasını şüphesiz ayıracaktır. Çünkü Allah her şeyi hakkıyla görüp bilendir.”

98b/2129-2132 (Fâtır, 35/32): “Sonra biz o kitabı kullarımızdan süzüp seçtiklerimize miras bıraktık. Onlardan da nefislerine zulmeden var, orta yolu tutan var, Allah’ın izniyle hayırlarda ileri geçenler var. İşte bu büyük lütuftur.”

109b/2371-2373 (İsrâ, 17/36): “Bir de hiç bilmediğin bir şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz, gönül, bunların her biri yaptıklarından sorumludurlar.”

109b/2374-2376 (Nahl, 16/116): “Dillerinizin yalan vasfetmesi ile: ‘Şu helaldir, şu haramdır.’, demeyin; aksi hâlde Allah’a iftira etmiş olursunuz. Şüphesiz Allah’a yalan uyduranlar asla kurtulamazlar.”

109b/2377-2379 (Zümer, 39/32): “Allah’a karşı yalan söyleyen ve doğru kendisine geldiği zaman onu yalan sayandan daha zalim (daha haksız) kim olabilir? Kâfirlerin yeri cehennemde değil midir?”

110a/2383-2385 (Nahl, 16/90): “Şüphesiz ki Allah, size adaleti, iyilik yapmayı ve yakınlarla bakmayı emreder; hayasızlıktan, fenalıktan ve azgınlıktan nehyeder. Öğüt almanız için size böyle öğüt verir.”

113a/2453-2455 (Bakara, 2/264): “Ey iman edenler! Sadakalarınızı, başa kakmak, gönül kırmakla boşa gidermeyin. O adam gibi ki, insanlara gösteriş için malını dağıtır da ne Allah’a inanır ne ahiret gününe.”

113b/2462-2466 (Hucurât, 49/12): “Ey iman edenler! Zannın birçoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğeri arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte

bundan tiksindiniz. O hâlde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyle çok kabul edendir, çok merhamet edendir.”

116b/2525 (Âli İmrân, 3/102): “Ve ancak Müslümanlar olarak can verin.”

116b/2526-2527 (Ra'd, 13/11): “Allah bir kavme verdiği, o kavim kendisini bozup değiştirmedikçe değiştirmez.”

116b/2527-2530 (Bakara, 2/256): “Artık her kim tâğutu inkâr edip Allah'a inanırsa sağlam bir kulpa yapılmıştır ki o hiçbir zaman kopmaz. Allah, her şeyi işitir ve bilir.”

117a/2538-2542 (Yûnus, 10/25-26): “Allah selamet yurduna çağırıyor ve dilediğine de hidayet ediyor. İyi iş, güzel amel yapanlara daha güzeli ve daha fazlasıyla karşılık vardır. Yüzlerine ne kara ulaşır ne de aşağılanırlar. Cennet ehli işte bunlardır. Orada ebedî kalacaklardır.”

117b/2552-2555 (Fetih, 48/28-29): “Bütün dinlerden üstün kılmak üzere Peygamber'ini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter. Muhammed Allah'ın elçisidir.”

118a/2559-2560 (Âli İmrân, 3/102): “Ey iman edenler! Allah'tan O'na yakışır şekilde korkun ve ancak Müslümanlar olarak can verin.”

118a/2564-2565 (Hacc, 22/78): “Allah uğrunda gerektiği gibi cihad edin.”

118b/2570-2571 (Asr, 103/3): “Birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye ettiler.”

118b/2576-2577 (En'âm, 6/141): “Hasat günü de hakkını (zekât ve sadakasını) verin; ama israf etmeyin, çünkü O, israf edenleri sevmez.”

119a/2583 (Hadîd, 57/27): “Ama buna da gereği gibi uymadılar.”

119a/2588-2589 (Bakara, 2/121): “Kendilerine kitabı verdiğimiz ehliyetli kimse-ler onu, tilavetinin hakkını vererek okurlar. İşte onlar, ona iman ederler.”

119b/2594 (Zümer, 39/67): “Allah'ı hakkıyla takdir edemediler.”

119b/2599-2600 (Hacc, 22/74): “Allah'ın büyüklüğünü gereği gibi değerlendirip bilemediler. Şüphesiz ki Allah çok kuvvetlidir, her şeye üstündür.”

120a/2608 (Zümer, 39/67): “Allah'ı hakkıyla takdir edemediler.”

120b/2621-2622 (A'râf, 7/181): "Yine bizim yarattığımız insanlardan öyle bir ümmet var ki onlar hakka yol gösterirler ve o hak ile adaleti yerine getirirler."

126a/2734-2739 (Enfâl, 8/2-4): "Gerçek müminler ancak o müminlerdir ki Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, âyetleri okunduğu zaman imanlarını artırır. Ve bunlar yalnızca Rablerine tevekkül ederler. Onlar ki namazı gereği gibi kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yoluna harcarlar. İşte gerçekten mümin olanlar onlardır. Onlara Rablerinin katında dereceler vardır, başışlanma ve değerli rızık vardır."

126b/2748-2750 (Bakara, 2/269): "Dilediğine hikmet verir, hikmet verilene ise pek çok hayır verilmiş demektir. Ve bunu ancak üstün akıllılar anlar."

126b/2751-2753 (Âli İmrân, 3/130): "Ey iman edenler! Kat kat artırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz."

126b/2753-127a/2755 (Âli İmrân, 3/200): "Ey iman edenler! Sabredin, düşmanlarınıza karşı sebat gösterin, nöbet bekleyin, Allah'tan gereğince korkun ki kurtuluşa eresiniz."

127a/2755-2757 (Mâide, 5/35): "Ey inananlar, Allah'tan korkun, O'na yaklaşmaya yol arayın ve O'nun yolunda cihad edin ki kurtuluşa eresiniz."

127a/2757-2759 (Mâide, 5/90): "Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar) ve fal okları şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz."

127a/2760-2761 (Enfâl, 8/45): "Ey iman edenler, bir düşman topluluğu ile karşılaştığınız zaman sebat edin ve Allah'ı çokça zikredin ki kurtuluşa eresiniz."

127a/2762-2763 (Hacc, 22/77): "Ey iman edenler! Rükû edin, secdeye varın, Rabb'inize kulluk edin, iyilik yapın ki kurtulabilesiniz."

127a/2763-127b/2768 (Cuma, 62/9-10): "Ey inananlar! Cuma günü namaz için çağrıldığı(nız) zaman Allah'ı anmaya koşun, alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz bu sizin için daha hayırlıdır. Namaz kıldıktan sonra yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan (nasibinizi) arayın. Allah'ı çok anın ki kurtuluşa eresiniz."

129b/2813-2814 (Bakara, 2/157): "İşte onlar var ya Rablerinden mağfiretler ve rahmet onlarıdır. İşte hidayete erenler de onlardır."

129b/2816 (Bakara, 2/156): "Biz Allah'a aidiz ve sonunda O'na döneceğiz."

129b/2817-2818 (Hadîs, Kütüb-i Sitte, 3210): : “Bana bu musibetim için ücret ver. Ve bana bunun arkasından daha hayırlısını ver.”

130b/2842-131a/2846 (Hadis, Müslim):“Size Allah’ın hatâları ne ile (hangi ibâdetle) yok ettiğini ve dereceleri ne ile yükselttiğini bildireyim mi? Evet, ey Allah’ın Resûl’ü (o dediğin güzel müjdeyi bize bildir), dediler. Sıkıntılardan ve uğradığımız kötülüklerden felâh bulmak (arzu ve temennilerinizin de içinde bulunduğu bir niyetle Allâh rızâsı için âdâb erkânınca) tam bir abdest almak, câmilerde (cemaatle namaz kılmak niyetiyle mescide giderken) çok adım atmak (yâni câmi ve cemaate müdâvim olmak), bir namaz (edâ edildikten) sonra gelecek vakitteki namazı beklemektir. İşte bu güzel davranışların her biri kalbin kuvvet bulması için gerekli olan birer mânevî bağdır, sabır, sebât ve tahammüldür, buyurmuşlardır.”

131a/2851-2852 (Yâsîn, 36/12): “Onların önceden yapıp gönderdiklerini ve bıraktıkları eserlerini yazarız. Zaten biz her şeyi açık bir kütükte, bir <imam-ı mübin>de (ana kitapta, yani Levh-i mahfuzda) sayıp tespit etmişizdir.”

131b/2860-2863 (İsrâ, 17/56-57): “De ki: ‘Allah’tan başka ilâh olduğunu sandığımız şeyleri çağırın, size yardım etsinler. Onlar, ne sizden sıkıntıyı kaldırabilirler ne de değiştirebilirler. Onların yalvardıkları da Rablerine daha yakın olmak için vesile ararlar.”

135b/2946-2947 (Mâide 5/15): “Ayrıca size Allah’tan bir nur ve apaçık bir kitap da gelmiştir.”

135b/2948-2949 (Mâide, 5/16): “Allah o kitapla rızasına uygun hareket edenleri selamet yollarına iletir. Onları izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve onları dosdoğru yola sevk eder.”

136a/2953-2954 (A’râf, 7/157): “İşte o vakit ona iman eden, ona kuvvetle saygı gösteren, ona yardımcı olan ve onun peygamberliği ile birlikte indirilen nuru izleyen kimseler var ya işte asıl murada eren kurtulmuşlar onlardır.”

136a/2958-2960 (Âli İmrân, 3/31): “De ki siz gerçekten Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve bağışlasın. Çünkü Allah çok esirgeyici ve bağışlayıcıdır.”

136a/2960-2961 (Enfâl, 8/64): “Ey Peygamber! Sana Allah yetişir, arkandan gelen müminlerle beraber.”

136b/2966-2970 (Tevbe, 9/100): “Muhacir ve Ensar’dan İslam’a ilk önce girenlerin başta gelenleri ve iyi amellerle onların ardınca gidenler var ya işte Allah onlardan razı oldu, onlar da Allah’tan razı oldular ve onlara altlarında ırmaklar akan cennetler hazırladı ki içlerinde ebedî kalacaklar. İşte büyük ve muhteşem kurtuluş budur.”

137a/2977-2978 (Yûnus, 10/35): “O hâlde doğru yola hidayet eden mi kendisine uyulmaya daha layıktır?”

137a/2978 (Nisâ, 4/115): “(Kim) Müminlerin yolundan başkasına uyup giderse (onu döndüğü yolda bırakırız ve cehenneme sokarız)”

137a/2979-2980 (Zuhrûf, 43/61): “Gerçekten o (İsâ’nın yere inişi), kıyâmetin yaklaştığını gösteren bir bilgidir. Sakın kıyâmet hakkında şüpheye düşmeyip bana uyun, bu doğru yoldur.”

137a/2981 (Tevbe, 9/119): “Ve doğrularla beraber olun.”

137a/2984-137b/2988 (Nisâ, 4/83): “Kendilerine güven veya korku hususunda bir haber geldiğinde onu hemen yayıverirler. Hâlbuki onu peygambere ve aralarında yetkili kimselere götürselerdi onlardan sonuç çıkarmaya gücü yetenler, onu anlardı. Allah’ın üzerinizdeki lütfu ve rahmeti olmasaydı, pek azınız hariç, şeytana uyardınız.”

137b/2988-2991 (Nisâ, 4/59): “Allah’a itaat edin, Peygamber’e de itaat edin ve sizden olan emir sahibine de itaat edin. Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz Allah’a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız onu Allah ve Resul’üne arz edin. Bu, daha iyidir ve sonuç bakımından da daha güzeldir.”

138a/2997-3001 (Nahl, 16/30-31): “Kötülüklerden sakınanlara: ‘Rabb’iniz ne indirdi?’ denilince: ‘Hayır indirdi’ derler. Bu dünyada güzel amel işleyenlere güzel bir mükâfat var. Elbette ahiret yurdu ise daha hayırlıdır. Allah’tan korkanların yurdu ne güzeldir! O girecekleri yer, Adn cennetleridir ki altından ırmaklar akar. Orada Allah’tan korkanlara diledikleri nimetler vardır. İşte Allah, takva sahiplerini böyle mükâfatlandırır.”

138a/3006-138b/3014 (Mâide, 5/54-56): “Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse bilsin ki Allah yakında öyle bir toplum getirir ki Allah onları sever, onlar da

Allah'ı severler; müminlere karşı yumuşak, kâfirlere karşı da onurlu ve şiddetlidirler; Allah yolunda mücadele eder, hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. Bu, Allah'ın bir lütfudur, onu dilediğine verir. Allah, geniş ihsan sahibidir, her şeyi çok iyi bilendir. Sizin asıl dostunuz Allah'tır, O'nun Resul'üdür ve namazlarını kılan, zekâtlarını veren ve rükû eden müminlerdir. Kim Allah'ı, O'nun Resul'ünü ve müminleri dost edinirse (iyi bilsin ki) Allah'ın taraftarları galip geleceklerdir.”

138b/3015-139a/3023 (Tevbe, 9/71-72): “Erkek ve kadın bütün müminler birbirlerinin dostları ve velileridirler. İyiliği emrederler, kötülükten vazgeçirirler, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve Resul'üne itaat ederler. İşte bunları Allah rahmetiyle yarlıgıyacaktır. Çünkü Allah azîzdir, hakîmdir. Allah mümin erkeklere ve mümin kadınlara altlarından ırmaklar akan cennetler vaad buyurdu. Orada ebedî kalacaklardır. Hem de Adn cennetlerinde hoş meskenler vaad etmiştir. Allah'ın rızası ise hepsinden büyüktür. İşte asıl büyük kurtuluş da budur.”

139a/3027-139b/3030 (Mâide, 5/51): “Ey iman edenler! Yahudileri ve Hristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları dost edinirse şüphesiz o onlardan olur. Şüphesiz Allah, zalim kavmi doğru yola iletmez.”

139b/3030-3037 (Mucâdele, 58/22): “Allah'a ve ahiret gününe inanan milletin babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa Allah'a ve Resul'üne düşman olanlarla dostluk ettiğini görmezsiniz. Onlar o kimselerdir ki Allah kalplerine iman yazmış ve onları kendinden bir ruh ile desteklemiştir. Onları, altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte onlar Allah'ın hizbidir (dininin yardımcılardır). İyi bil ki kurtuluşa ulaşacak olanlar, Allah'ın hizbidir.”

140a/3044-3051 (Kehf, 18/107-110): “İman edip salih amel işleyenlere gelince Firdevs cennetlerinde ağırLANacaklardır. İçlerinde ebedî olarak kalacaklar, oradan hiç ayrılmak istemeyeceklerdir. De ki: Eğer Rabb'imın sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa Rabb'imın sözleri tükenmeden önce deniz muhakkak tükenecekti, bir mislini daha yardımcı getirsek bile. De ki: Ben de sizin gibi ancak bir beşerim. Ne var ki bana ilâhınızın ancak bir ilâh olduğu vahyolunuyor. Onun için her kim Rabb'ine kavuşmayı arzu ederse iyi amel işlesin ve Rabb'ine yaptığı ibadete hiç kimseyi ortak etmesin.”

140b/3052-3055 (Bakara, 2/277): “İman edip iyi işler yapan, namazı dosdoğru kılıp zekâtı verenlerin Rableri katında elbette mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku olmadığı gibi onlar mahzun da olmazlar.”

140b/3055-3058 (Beyyine, 98/5): “Hâlbuki onlar, dini sadece Allah’a tahsis ederek, Allah’ı birleyerek ancak Allah’a ibadet etmekle, namazı kılmakla ve zekâtı vermekle emrolunmuşlardır. İşte dosdoğru din budur.”

140b/3062-141a/3064 (Bakara, 2/274): “Mallarını gece ve gündüz, gizlice ve açıkça infak edenler yok mu, işte onların Rableri katında ecir ve mükâfatları vardır. Ve onlara herhangi bir korku yoktur, onlar hiçbir zaman mahzun da olmazlar.”

141a/3065-3067 (Bakara, 2/262): “Allah yolunda mallarını infak eden, sonra verdiklerinin arkasından başa kakmayı, gönül incitmeyi uygun görmeyen kimselerin Rableri yanında mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku yoktur ve onlar, üzülmeyeceklerdir.”

141a/3068-3070 (Leyl, 92/17-21): “En çok korunan ise ondan uzaklaştırılacaktır. O ki Allah yolunda malını verir, temizlenir. Onun yanında, başka bir kimse için karşılığı verilecek hiçbir nimet yoktur. O ancak yüce Rabb’inin rızasını aramak için verir. Elbette yakında kendisi de hoşnut olacaktır.”

142a/3092-142b/3096 (Ra’d, 13/27-29): “De ki: Hakikaten Allah, dilediğini şaşırır ve kendisine gönül vereni de hidayete erdirir. Onlar, iman etmiş ve kalpleri Allah zikriyle yatışmış olanlardır. Evet, iyi bilin ki kalpler Allah’ın zikriyle yatıştır. Onlar ki iman etmişler ve salih amel işlemişlerdir, ne mutlu onlara, varacakları yer de ne güzeldir!”

142b/3096-3100 (Zümer, 39/17-18): “Tağuttan, ona kulluk etmekten kaçınıp da tam gönülle Allah’a yönelenlere gelince müjde onlarıdır. Haydi müjdele kullarımı. O kullarımı ki onlar sözü dinlerler, sonra da en güzeline uyarlar. İşte onlar, Allah’ın kendilerine hidayet verdiği kimselerdir. İşte temiz akıllılar da onlardır.”

142b/3102-143a/3107 (Bakara, 2/260): “Bir zamanlar İbrahim de: ‘Ey Rabb’im! Ölülerini nasıl dirilttiğini bana göster!’, demişti. Allah: ‘İnanmadın mı ki?’, buyurdu. İbrahim: ‘İnanırım, fakat kalbim iyice yatışsın diye istiyorum.’, dedi. Allah buyurdu ki: ‘Öyle ise kuşlardan dördünü tut da onları kendine çevir, iyice tanıdıktan sonra (kesip)

her dağın başına onlardan birer parça dağıt, sonra da onları çağır, koşa koşa sana gelecekler ve bil ki Allah gerçekten çok güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.”

143a/3112-3117 (Fussilet, 41/30-32): “Rabb’imiz Allah’tır, deyip sonra da doğrulukta devam edenlere gelince onların üzerine melekler iner ve derler ki: Korkmayın, üzülmeysin, size vaad edilen cennetle sevinin. Biz dünya hayatında da ahirette de sizin dostlarınızız. Cennette sizin için canınızın çektiği ve istediğiniz her şey vardır. Bunlar çok bağışlayıcı ve çok merhametli olan Allah tarafından bir ağırlamadır.”

143b/3121-3123 (Hûd, 11/23): “Fakat iman edip salih amel işleyenler ve Rablerine karşı edepli olanlar, güvenen ve itaat edenler var ya işte bunlar da cennet ehlidirler. Onlar orada ebedî kalırlar.”

143b/3123-3126 (Hacc, 22/34-35): “(Ey Muhammed!) Allah’a itaat eden alçak gönüllüleri müjdele. Ki Allah anıldığı vakit onların kalpleri titrer. Onlar başlarına geleceğe sabreden, namaz kılan kimselerdir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar.”

144a/3130-3137 (Vâkıa sûresi, 56/10-24): “Önde olanlar (var ya), onlar öncüdürler. İşte o yaklaştırılanlar, nimet cennetlerindedirler. Çoğu önceki ümmetlerden, birazı da sonrakilerden. (Onlar) Cevherlerle işlenmiş tahtlar üzerindedirler. Karşılıklı olarak onların üzerinde yaslanırlar. Çevrelerinde, ölümsüzlüğe ulaşmış gençler dolaşırlar. Kaynağından doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle ondan ne başları ağrıtır ne de akılları giderilir. Beğendikleri meyveler, canlarının çektiği kuş etleri, iri gözlü hûriler saklı inciler gibi yaptıklarına karşılık olarak verilir.”

144a/3138-144b/3146 (Fâtır, 35/32-35): “Sonra biz o kitabı kullarımızdan süzüp seçtiklerimize miras bıraktık. Onlardan da nefislerine zulmeden var, orta yolu tutan var, Allah’ın izniyle hayırlarda ileri geçenler var. İşte bu büyük lütuftur. Onlara Adn cennetleri vardır. Onlar oraya gireceklerdir. Orada altın bilezikler ve incilerle süsleneklerdir. Orada elbiseleri de ipektir. Onlar orada şöyle derler: Hamdolsun Allah’a, bizden o üzüntüyü giderdi. Gerçekten Rabb’imiz çok bağışlayıcı ve şükrün karşılığını vericidir. Lütfundan bizi durulacak bir yurda kondurdu. Burada bize yorgunluk gelmeyecek, burada bize usanç gelmeyecektir.”

146a/3176-3177 (Meryem, 19/59): “Sonra bunların ardından öyle bir nesil geldi ki namazı terk ettiler, heva ve heveslerine uydular; onlar bu taşkınlıklarının karşılığını mutlaka göreceklerdir (Cehennemdeki “Gayya” vadisini boylayacaklardır).”

156a (Derkenar): “bu sünnet birkaç dürlüdür cümle-den biri sünnetu’llâh gibi”

163b/3567-3568 (Dua): “Allah’ım! Muhammed’e ve ehl-i beytine rahmet eyle ve selamet ver.”

163b/3568-164a/3569 (Dua): “Güç ve kuvvet ancak Allah’tandır.”

164b/3581-3583 (Sâffât, 37/180-182): “Senin güç ve kudret sahibi Rabb’in, onların yakıştırdıkları vasıflardan münezze ve yücedir. Gönderilen bütün peygamberlere selam olsun. Hamd, âlemlerin Rabb’i Allah’a mahsustur.”

165b/3606-3607 (Dua): “Allah’ı hamd ve tesbih ederim. Allah’tan başka ilah yoktur ve O en büyüktür.”

165b/3608-3609 (Dua): “Güç ve kuvvet, sadece yüce ve büyük olan Allah’ın yardımıyla elde edilir.”

166a/3613 (Tazim): “Yüce Rabb’imi tesbih ederim.”

166a/3619 (Tazim): “Yüce Rabb’imi tesbih ederim.”

167a/3644 (Mu’min, 40/60): “Bana yalvarın, dua edin ki size karşılık vereyim.”

167a/3645-167b/3646 (Bakara, 2/186): “Şayet kullarım, sana benden sordularsa gerçekten ben çok yakınım. Bana dua edince duacının duasını kabul ederim.”

167b/3647-3648 (İsrâ, 17/110): “(Sen onlara) De ki: İster ‘Allah’ deyin ister ‘Rahmân’ deyin, nasıl çağırırsanız çağırın. En güzel isimler O’nundur.”

167b/3652-3654 (Dua): “Şanı yüce, büyük burhan ve şiddetli sulta sahibi Allah’ın adıyla... Allah ne dilerse olur. Şeytandan Allah’a sığınırım.”

167b/3654-3655 (Dua): “Allah’ın mükemmel kelimeleri ile yarattıklarının şerinden Allah’a sığınırım.”

167b/3654-3656 (Mu’minûn, 23/97-98): “Rabbi’m! Şeytanların kışkırtmalarından sana sığınırım. Onların yanımda bulunmalarından da sana sığınırım.”

168a/3657-3658 (Dua): “Ey Hayy ve Kayyum olan! Senden rahmetinle yardım istiyorum. Bütün işlerimi düzelt ve bir göz kırpması kadarlık bir süreliğine bile beni nefsimle baş başa bırakma.”

168a/3658-3660 (İsrâ, 17/111): “Ve şöyle de: Hamd o Allah’a ki hiçbir çocuk edinmedi, mülkte ortağı yoktur, aciz olmayıp bir yardımcıya da ihtiyacı yoktur. Tekbir getirerek O’nu noksanlıklardan yücelt de yücelt.”

168a/3661-3662 (Tazim): “Allah, büyük de büyüktür, Allah’a hamdimiz çoktur, sabah akşam tesbihimiz Allah’adır!”

168a/3662-3665 (Tazim): “İsimlerin en hayırlısı olan ‘Allah’ ismiyle... Göğün ve yerin Rabb’i Allah’ın adıyla... İsminin anılmasıyla hiçbir zehrin ve hastalığın zarar veremediği Allah’ın adıyla... Kendisiyle başladığım Allah’ın adıyla... Allah’a güvendim, dayandım, O’na hiçbir varlığı ortak koşmam.”

168a/3666-168b/3668 (Dua): “Kendisinden başka İlah olmayan Allah’a iman ettim, O’nun dışındaki zorba güçleri ve yönetimleri de reddettim.”

168b/3668-3669 (Bakara, 2/256): “Allah, her şeyi işitir ve bilir.”

168b/3669-3671 (Dua): “İsmiyle yerde ve gökte hiçbir şeyin zarar vermediği Allah adıyla başladım. O hakkıyla işiten, kemaliyle bilendir.”

168b/3671-3675 (Dua): “Allah’ım! Sen benim Rabb’imsin. Senden başka (ibadete layık) hiçbir ilah yoktur. Ancak sen varsın. Beni sen yarattın. Şüphesiz ben senin kulunum. Gücüm yettiği kadar Zât-ı Ecelli âlâna verdiğim sözde durmaya çalışıyorum. Ya Rabbi! İşlediğim günahların şerrinden sana sığınıyorum. Bana lütuf ve ihsan buyurduğun nimetleri ikrar ve itiraf ediyorum, günahlarımı da itiraf ediyorum. Ya Rabbi! Beni mağfiret buyur (günahlarımı bağışla).”

168b/3676-169a/3680 (Dua): “Allah’ım! Sen benim Rabb’imsin. Senden başka ilah yoktur. Sana dayandım. Sen yüce arşın Rabb’isin. Allah’ın dilediği olur. Dilemediği olmaz. Güç ve kuvvet ancak yüce olan Allah sayesinde. Bilirim ki Allah her şeye kadirdir. Allah her şeyi ilmiyle kuşatmıştır.”

169a/3680-3682 (Dua): “Allah’ım! Nefsimin şerrinden, emrin altında olan bütün canlıların şerrinden sana sığınırım. Benim Rabb’im dosdoğru bir yol üzeredir.”

169a/3683-3685 (Dua): “Allah’ım! Şüphesiz ben bilerek herhangi bir şeyi şirk koştuktan (eş ve ortak tanımak) sana sığınırım. Bilmeyerek işlemiş olduğumun (şirk ve hatalarım) senden bağışlanmasını dilerim. Şüphesiz ki bütün gaybları (gizli şeyleri) ancak sen bilirsin (Et-Terğîb ve Et-Terhib: 1/76).”

169a/3685-3687 (Dua): “Ey Allah’ım! Bildiğimiz hâlde şirk koştuktan sana sığınıyoruz. Bilmediklerimizden ötürü de senin affını talep ediyoruz (Kenzu’l-Ummal: 1/169, Ahmed, Müsned: 4/403).”

169a/3687-169b/3690 (Dua): “Allah’ım! Ben senden iyiliklerin hepsini istiyorum. Kötü işlerin hepsini de terk etmeyi istiyorum. Hayırlı işler yapmayı ve fakirleri sevmeyi, beni bağışlamayı, bana merhamet etmeni istiyorum. Bir toplumda fitneyi murat edersen beni fitneye düşmeden öldür, canımı al.”

169b/3690-3692 (İsrâ, 17/80): “Rabbi’m! Beni, takdir ettiğin yere gönül rahatlığı ve huzur içinde koy ve çıkacağım yerden de dürüstlikle ve selametle çıkmamı sağla. Bana katından yardım edici bir kuvvet ver.”

169b/3693 (Dua): “Allah’ım! Ölümümü ve sonrasını hakkımda mübarek kıl”

169b/3693-3694 (Mu’minûn, 23/29): “Rabbi’m! Beni mübarek bir yere indir. Sen, konuklatanların en hayırlısısın.”

169b/3695-3696 (Tevbe, 9/129): “Bana Allah yeter. O’ndan başka ilâh yoktur. Ben O’na dayanmaktayım ve O, o büyük Arş’ın Rabb’idir.”

169b/3696-3697 (Enfâl, 8/40): “O ne güzel Mevla, ne güzel yardımcıdır.”

169b/3697 (Âli İmrân, 3/173): “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir.”

169b/3697-3699 (Şuarâ, 26/83-85): “Ya Rab! Bana hikmet (hüküm) ver ve beni iyiler (zümresin)e kat. Sonra gelecekler içinde beni doğrulukla anılanlardan eyle! Ve beni naîm (nimeti bol) cennetin varislerinden eyle!”

169b/3700-170a/3701 (Yûsuf, 12/101): “Ey gökleri ve yeri yoktan var eden Rabb’im! Benim velim sensin, benim canımı Müslüman olarak al ve beni salih kulların arasına kat!”

170a/3702-3704 (Neml, 27/19): “Ey Rabb’im! Bana ve ana babama verdiğim nimete şükretmemi ve hoşnut olacağın iyi iş yapmamı gönlüme getir. Rahmetinle beni iyi kulların arasına kat.”

170a/3705-3708 (Dua): “Allah’ı tenzih ve hamdederim. Allah’tan başka İlah yoktur. Allah büyüktür. Allah’tan başka İlah yoktur. Senden cenneti istiyoruz. Cehennemden de sana sığınıyoruz.”

170a/3708-3710 (Dua): “Allah’ım! Beni ilminle zenginleştir. Yumuşaklıkla beni süsle. Beni takva ile şereflendir. Beni afiyetle güzelleştir.”

170a/3710-3711 (Dua): “Haramına karşı beni helâlin ile yetindir, Allah’ım! Senden başkasından da fazlınla beni müstağni kıl (senden başkasına beni muhtaç etme).”

170a/3711-170b/3713 (Dua): “Allah’ım! Çekilmez belalardan, isyana düşmekten, görülmez kazadan ve düşmanları sevindirecek musibetlerden sana sığınırım.”

170b/3713-3716 (Dua): “Ey sıkıntıyı defeden, darda kalanların duasını kabul eden, dünyanın ve ahiretin Rahman’ı ve Rahim’i! Bana sen merhamet edersin. Bana öyle bir merhamet et ki senden başkasının merhametine ihtiyaç bırakmasın (İbni Kayyim el-Cevzi, el-Vabilu’s-Sayyib, 133)”

170b/3716-3717 (Dua): “Allah’ım! Senden hidayet, takva, iffet ve yeterlilik vermeni niyaz ediyorum.”

170b/3718 (Tâhâ, 20/114): “Rabb’im! Benim ilmimi artır.”

170b/3718-3719 (Mu’minûn, 23/118): “Rabb’im, başısla ve merhamet et! Sen merhametlilerin en iyisisin.”

170b/3719-3720 (Dua): “Allah’ım! Din, dünya ve ahirete ait işlerimde senden af ve afiyet isterim.”

170b/3721-3722 (Bakara, 2/201): “Ey Rabb’imiz! Bize dünyada bir güzellik ve ahirette de bir güzellik ver ve bizi ateş azabından korusun!”

170b/3722-171a/3724 (Âli İmrân, 3/8): “Ey Rabb’imiz! Bize ihsan ettiğin hidayetten sonra kalplerimizi haktan saptırma, bize kendi katından rahmet ihsan eyle! Şüphesiz ki sen bol ihsan sahibisin.”

171a/3724-3725 (Nisâ, 4/75): “Tarafından bizi iyi idare edecek bir sahip ve bize katından bir kurtarıcı gönder.”

171a/3726 (A’râf, 7/126): “Ey Rabb’imiz! Üzerimize sabır yağdır ve canımızı Müslüman olarak al.”

171a/3726-3727 (İsrâ, 17/24): “Ey Rabb’im! Onların beni küçükten terbiye edip yetiştirdikleri gibi sen de kendilerine merhamet et.”

171a/3727-3728 (Furkân, 25/74): “Ve bizi takva sahiplerine önder kıl”

171a/3728-3731 (Dua): “Allah’ım! Yaşantımı sıkıntılı kılma. Kalbime senden başkasının sevgisini koyma. Benim ve senin başarılı kılmalarının arasına engel koyma. Beni senden başkasına kul kılma. Üzerime hayır ve bereket yağdır.”

171a/3731-171b/3736 (Dua): “Allah’ım! Peygamber’in Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin senden dilediği hayırları ben de dilerim. Peygamber’in Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin sana sığındığı şerlerden biz de sana sığınırız. Yardım ancak senden beklenir. İnsanı dünya ve ahirette muradına ulaştıracak sensin. Günahattan kaçacak güç, ibadet edecek kuvvet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılabilir.”

171b/3736-3737 (Dua): “Allah’ım! Bize hikmeti ve doğruyu ilham et. Allah’ım! Bizi kendilerine: ‘Ne mutlu size!’, dediklerinden kıl ve varacağımız yeri de güzel kıl.”

171b/3738-3740 (Dua): “Allah’ım! Senin rızanı şefaatchi kılarak öfkenden sana sığıyorum. Affını şefaatchi yaparak cezandan sana sığıyorum. Senden de sana sığıyorum. Sana layık olduğun senayı yapamam. Sen kendini sena ettiğin gibisin.”

171b/3741 (Dua): “Allah’ım! Beni mağfiret eyle, bana merhamet buyur, beni refik-i a’lâya ulaştır, lutfeyle ya Rabbi!”

172a/3751-3752 (Mu’min, 40/44): “Ben işimi Allah’a havale ediyorum. Şüphesiz Allah, kullarını görür, gözetir.”

172b/3764-3765 (Dua): “Allahü Taala, Muhammed aleyhisselamı biz ümmetine olan merhametinden dolayı layık olduğu bir mükafatla en yüksek dereceye erdirdin.”

172b/3765-173a/3767 (Sâffât, 37/180-182): “Senin güç ve kudret sahibi Rabb’in, onların yakıştırdıkları vasıflardan münezze ve yücedir. Gönderilen bütün peygamberlere selam olsun. Hamd, âlemlerin Rabb’i Allah’a mahsustur.”

173a/3772-3776 (Yûnus, 10/62-64): “Açın gözünüzü! Allah’ın dostları üzerine ne korku vardır ne de onlar mahzun olurlar. Onlar ki iman etmişler ve Allah’a karşı gelmekten sakınmışlardır. Onlara dünya hayatında da ahiret hayatında da müjdelere vardır. Allah’ın sözlerinde değişiklik yoktur. İşte bu en büyük kurtuluştur.”

173b/3783-174a/3791 (Mu’min, 40/7-9): “Arşı taşıyanlar ve onun etrafındakiler, Rablerinin hamdiyle tesbih ederler ve O’na inanırlar. İman etmişler için de şöyle bağışlanma dilerler: Ey Rabb’imiz! Rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O tevbe edip senin yoluna uyanları bağışla, onları cehennem azabından koru. Ey Rabb’imiz! Hem onları hem onların atalarından, zevcelerinden ve zürriyetlerinden iyi olanları kendilerine vaad buyurduğun Adn cennetlerine koy. Şüphesiz çok güçlü, hüküm ve hikmet sahibi olan sensin. Onları fenalıklardan koru. Sen her kimi fenalıklardan korursan o gün muhakkak onu rahmetinle yarlıgamişsindir. İşte asıl büyük kurtuluş da budur.”

175a/3819-3821 (Dua): “Müellif bütün kederiyle der ki ve bizzat kendi yazısıyla onu toplayana yazdı ki: Allah mübarek kılsın, gayretini karşılıksız bırakmasın, sana, kitabını okuyana ve içindekilere inanana ne mutlu!”

175a/3821-175b/3824 (Haşr, 59/10): “Rabb’imiz, bizi ve bizden önce inanan kardeşlerimizi bağışla, kalplerimizde inananlara karşı bir kin bırakma! Rabb’imiz! Sen çok şefkatli, çok merhametlisin.”

175b/3824-3826 (Âli İmrân, 3/8): “Ey Rabb’imiz! Bize ihsan ettiğin hidayetden sonra kalplerimizi haktan saptırma, bize kendi katından rahmet ihsan eyle! Şüphesiz ki sen bol ihsan sahibisin.”

175b/3826-3827 (Tahrîm, 66/8): “Ey Rabb’imiz! Nurumuzu tamamla, bizi bağışla, çünkü sen her şeye kâdirsin.”

175b/3827-3829 (Dua): “Ey âlemlerin Rabb’i olan Allah’ım! Kitabın müellifini, derleyicisini, yazıcısını, okuyucusunu ve dinleyicisini bağışla!”

C. TIPKIBASIM

1b

1 **هَذَا كِتَابٌ تَفْصِيلٌ لِمَرْبِي مَرْبِيٍّ وَسَبِيلٌ لِلتَّبَعِينَ**
 2 **بِرَبِّهِ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ**
 3 **الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَشْكُرَهُ**
 4 **قَوْلًا إِنَّ هَدْيَنَا اللَّهُ وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ**
 5 **عَلَىٰ أَعْظَمِ رُسُلِ اللَّهِ وَعَلَىٰ آلِهِ وَأَصْحَابِهِ**
 6 **الَّذِينَ عَمِلُوا فِيهِ بِوَدْعَانِ صَلَاحٍ مَعْلُومٍ أُولَٰئِكَ**
 7 **فَقِيرٌ لِلْحَقِيرِ الْمَعْرُوفِ بِالْحَجْرِ وَالنَّقْصِيرِ النَّجَاحِ**
 8 **إِلَى رَحْمَةِ رَبِّهِ الْقَدِيرِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ شَرِيحُ**

2a

8 **طَالِبِيهِ أَسَانِ أُولَوِيٍّ وَرَغَبْتِ حَاصِلِ**
 9 **أَوْسُونِ إِيجُونِ تَحْتِ النَّظْمِ مَعْنَاءِ شَرْيَاحِ**
 10 **بَيَانِ أَيْدِهِ لَوْمِ يَعُونِ أَلِهِ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا**
 11 **إِلَهَ إِلَّا هُوَ مَعْنَاءِ شَرْيَاحِي عِبَادَتِهِ لَا يُقْبَلُ**
 12 **وَسُجُودِي وَرُحْمَتِي يَوْفَقُهُ الْبِحْيُ وَالْجَبُّ**
 13 **الْوَجُودِ أَوْلَانِ بَارِي تَعَالَى وَأَوْدُرِ الرَّحْمَنِ**
 14 **أَوْلِيهِ اللَّهُ كَيْدُ تِيَادِهِ دَرْقُهُ مَحْتَاغِ أَوْلَادِهِ**
 15 **دَرْقِي وَرِيحِيهِ الرَّحِيمِ أَوْلِيهِ اللَّهُ كَيْدُ**
 16 **الْخِرْدَةِ الْبِحْيُ مَوْزَنْدَرُ رَحْمَتِ أَيْدِيهِ**
 17 **الْمَلَكِ أَوْلِيهِ اللَّهُ كَيْدُ مَلِكِدِهِ وَدَلْوَكِي**
 18 **يَكْبِي مَخْلُوقَتِهِ حَكْمِ أَيْدِيهِ الْقَدِيرِ**

19 أَوَّلَهُ اللَّهُ كَذَاتِهِ لِأَمْرِ وَأَمْرٍ صِفَاتٍ سَلْبِيَةٍ
 20 لَرُبِّ جَمَلُهُ سَيِّدٌ مَنْزَعُهُ السَّلَامُ أَوَّلَهُ
 21 اللَّهُ كَذَاتٍ وَصِفَاتٍ وَأَعْمَالٍ شَرِّحُضْدٍ
 22 سَالِمٌ مِنَ الْمَوْمِنِ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَقَوْلِهِ
 23 أَمَّا وَيُورِثُ وَأَنْبِيَاءُ تَصَدَّقَ بِالْحَبِيبِ
 24 الْحَبِيبِ أَوَّلَهُ اللَّهُ مَخْلُوقَاتِكُمْ يَجْمَعُ سَمِيًّا
 25 حِفْظًا بِذَوِي كَوِزْ بِحَبِيبِ الْعَزِيزِ أَوَّلَهُ
 26 اللَّهُ كَبِهَرٍ بِعَمَلِكُمْ أَوْلَادُ شَيْئِكُمْ أَوَّلَهُ
 27 كَلِمَةُ غَائِبَةٌ الْجَبَّارِ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَبِهَرٍ
 28 أَوَّلَهُ كَبِهَرٍ بِذَوِي كَوِزْ بِحَبِيبِ الْحَبِيبِ
 29 أَوَّلَهُ اللَّهُ كَبِهَرٍ بِعَمَلِكُمْ أَوْلَادُ شَيْئِكُمْ أَوَّلَهُ

الطالبي

30 الطالبي أَوَّلَهُ اللَّهُ كَبِهَرٍ بِعَمَلِكُمْ أَوْلَادُ شَيْئِكُمْ أَوَّلَهُ
 31 كَلِمَةُ غَائِبَةٌ الْجَبَّارِ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَبِهَرٍ
 32 أَوَّلَهُ كَبِهَرٍ بِذَوِي كَوِزْ بِحَبِيبِ الْحَبِيبِ
 33 أَوَّلَهُ اللَّهُ كَبِهَرٍ بِعَمَلِكُمْ أَوْلَادُ شَيْئِكُمْ أَوَّلَهُ
 34 وَسَائِرُ جِبْرَانَاتِي تَصَوِّرُ بِحَبِيبِ الْحَبِيبِ
 35 أَوَّلَهُ اللَّهُ كَبِهَرٍ بِعَمَلِكُمْ أَوْلَادُ شَيْئِكُمْ أَوَّلَهُ
 36 بِحَبِيبِ الْحَبِيبِ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَبِهَرٍ بِعَمَلِكُمْ
 37 الْقَمَارِ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَبِهَرٍ بِعَمَلِكُمْ أَوْلَادُ شَيْئِكُمْ أَوَّلَهُ
 38 كَلِمَةُ غَائِبَةٌ الْجَبَّارِ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَبِهَرٍ
 39 أَوَّلَهُ كَبِهَرٍ بِذَوِي كَوِزْ بِحَبِيبِ الْحَبِيبِ
 40 أَوَّلَهُ اللَّهُ كَبِهَرٍ بِعَمَلِكُمْ أَوْلَادُ شَيْئِكُمْ أَوَّلَهُ

41 دَرَقِي فَضْلِيكَ وَيَجِيدُ الْفَتَاحُ أَوَّلَهُ
 42 اللَّهُ كَيْ جَمِيعُ يَقُولُ إِيحِيدُ الْعَلِيمُ أَوَّلَهُ
 43 اللَّهُ كَيْ هُرَيْرِي وَيَجِيدُ الْقَائِمُ أَوَّلَهُ
 44 اللَّهُ كَيْ قَوْلِيكَ رَوْحِي قَبْضُ إِيحِيدُ
 45 التَّاسِطُ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَيْ بَعْضُ قَوْلِيهِ رَوْحِي
 46 بَوْلُ إِيحِيدُ الْخَاضِضُ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَيْ أَعْدُ
 47 سَيِّ كَيْلِي سَبِيلَهُ أَشَاقِي أَدْرَجِيدُ
 48 الرَّافِعُ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَيْ أَوْلِيَا لِي اِخْتِيَارُ
 49 جَزِيَّةُ لِي سَبِيلَهُ دَفْعُ إِيحِيدُ الْمَعْرُ
 50 أَوَّلَهُ اللَّهُ كَيْ دَلْدُوكِي قَوْلَهُ عِزَّتُ وَيَجِيدُ
 51 طَاعَتِي سَبِيلَهُ الْمَذَلُّ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَيْ عِ
 دَلْدُوكِي

52 دَلْدُوكِي قَوْلِي ذَلِيلُ إِيحِيدُ مَعَا صِيَارِي
 53 سَبِيلَهُ الْكَمِيعُ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَيْ جَمَلُهُ مَسْوَعَاتِي
 54 إِيحِيدُ الْكَمِيرُ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَيْ جَمِيعُ مَوْجِرُ
 55 دَائِي كَوْرَجِيدُ الْحَكْمُ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَيْ أَنْكَ
 56 قَضَائِي وَحَكْمِي مَعْ كَيْتَهُ دَدَهُ قَادِرُ أَوْلَهُ
 57 الْعَدْلُ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَيْ هُرَيْرِي عَدْلُكَ
 58 صَاحِبُ الدُّعَا أَوَّلَهُ اللَّهُ كَيْ هُرَيْرِي
 59 لَا يَفْتَنُهُ كَوْلُ إِيحِيدُ الْخَيْرُ أَوَّلَهُ اللَّهُ
 60 كَيْ كَمِيعُ وَكَلَهُ حَيْكَ جَمَلُهُ الشَّيْبِي إِيحِيدُ
 61 الْعَلِيمُ أَوَّلَهُ اللَّهُ كَيْ عَاصِمُهُ عَذَابُ تَيْكُ
 62 اِجْرَتُ مَجْلَهُ إِيحِيدُ دَلْدُوكِي الْعَظِيمُ أَوَّلَهُ

63 الله له اولود وعظمت وقدرت اجلندن
 64 الغفور اوليه الله له مؤنناري مبالغه اليه
 65 مغفرت ايديجيد الشكور اوليه الله له اذ
 66 عمل ايحي جوت طرب ويرجيد العين اوليه
 67 الله له مبالغه ايه مكافير وجمشتيز وبه حي
 68 عابد الكبير اوليه الله له مبالغه ايه
 69 كبريا وعظمت صاحيد الخيظ اوليه
 70 الله له ديدوكي اشياي هلاكدن حيفظ
 71 ايديجيد المقت اوليه الله له بجميع مخالفان
 72 كالدين وطعامدين يرجيد الحسيب
 73 اوليه الله له قيامت كوفي قرانك جمله سني
 برقيون

74 برقيون صغيق مقدري يا حوت طرقه العين ده
 75 سباب ايديجيد الجيل اوليه الله له علا
 76 وعظمت صفتايه موصوفد الكريم اوليه
 77 الله له وعدته وقايدوب واستك سزك
 78 ويرجيد الرقيب اوليه الله له جمله اشياي
 79 كوزجيد المجيب اوليه الله له مضطر اولا
 80 كسار دعاري قون ايديجيد الواسع
 81 اوليه الله له علم جمله اشيايه واميقد
 82 الكريم اوليه الله له مرايشند حكمت بالعه
 83 صاحيد الودود اوليه الله له كند ويه
 84 اطاعت ايدن قرانيني سويب ياضي الوحيد

85 المجد أوله الله كه ذات وصفات وأعماله
 86 والحمد الباعث أوله الله كه جملة مؤاتي
 87 فبرئوتن قالدروب محشرينه كتورجيد
 88 الشهيد أوله الله كه انك عيلند هج برغي
 89 غائب اولن الحق أوله الله كه اولهيتي
 90 حقا ثابتند الوكيل أوله الله كه فضيلندن
 91 فولدريك رزقنه كليلند القوي أوله الله كه
 92 مراد اتدوي اشيايه كوجي بيجيد المتين
 93 أوله الله كه ديلدوكي شينه قرة شند يد
 94 الولي أوله الله كه كند و به مطيع اولات
 95 دوستلرينه برقم ايدجيد المجد أوله
 الله

96 الله كه ذاتند او كليلند المحصي أوله
 97 الله كه جملة اشياك صابيتي بيجيد
 98 المدي أوله الله كه جملة اشياي عدمن
 99 وجوده كتورجيد المعيد أوله الله كه
 100 اشياك خلقتي معدوم اولدودن صكرو
 101 يته اصاده ايدجيد المحيي أوله الله كه
 102 جسمك بعض سنده حيات خلق ايدجيد
 103 الميت أوله الله كه رخلوي جسمندن
 104 ازاله ايدوي اولدودجيد الحي أوله
 105 الله كه حياتي ذاتله قائم القوم أوله
 106 الله كه كندو ذاتله قائم وغيري مقيم ايدجيد

107 الواحد اويله الله كه محتاج اولين حتى در
 108 الماحيد اويله الله كه معظم ومكرم واولود
 109 الواحد اويله الله كه ذات وصفات و
 110 فعالته مثل ونظيري يوردر الصمد اويله
 111 الله كه محتاج الية اولان سيدي عبيد
 112 القادر اويله الله كه عزيرممكن اولان
 113 اشياي يارعة كوجي مجيد المقدر اويله
 114 الله كه مراد اذكي فكتاف وجوده كوزيد
 115 المقدم اويله الله كه دلوكي شئ تقدير
 116 ايدجيدر المود عزير اويله الله كه دلوكي
 117 شئ ثاخير ايدجيدر الاول اويله الله كه
 جمله

118 جمله موجودات اولدر الاخر اويله الله
 119 اويله الله كه ابدى باقيدر الظاهر اويله
 120 الله كه وجود ظاهره ارضه وسماه
 121 دلائلك كثر سبيله الكاظمي اويله الله
 122 كه خفيدر كفي ذاتي بلير الوالي اويله الله
 123 كه مخلوقاتك امورني تدبر ايدجيدر المتعالي
 124 اويله الله كه جميع شئ اوزديته عاليدر قدره
 125 شاق بوندن البر اويله الله كه جميع مخلوق
 126 قاته لا يفتحه الملك ايدجيدر التواب اويله
 127 الله كه شروطي اودره توبه ايدن كسلك
 128 توبه سبي قول ايدجيدر امنتهم اويله الله

حق تعالي ظاهره
 طريق استدل الله
 عزانه عقلا طلب
 ابد سلك
 بالظن اكثر اذ لا
 ايله عزانه صيانه
 ابد سلك
 سئلما بار
 سئلما بار

- 129 كِه ظلم اودره مضر اولان اعدا سندن اوليا
 130 سينك اينقاييني ايريجيدور الكفر اوليه الله
 131 كه موزه منلريه كنا حبي غفور ايدوب سوجلري
 132 باغشلا بيجدور الروف اوليه الله كه افراع
 133 رحمتك زياده سي ايله قوللوي ايريجيدور
 134 ماللك ملك اوليه الله كه ملكده دللك
 135 كي مشيتي كيريجيدور دز لال اوليه الله
 136 كه مخلوقا تدا اينقواء مطلق صاجيدور
 137 والاكرام اوليه الله كه دنيا اعتباريه
 138 فضل عام صاجيدور المسطر اوليه الله كه
 139 يوم جزاء مظلومك حقي غايدن ايو
 بيجدور

- 140 بيجيدور الجامع اوليه الله كه قيامت كوني
 141 جمله ذي رومي جمع ايريجيدور الغني اوليه
 142 الله كه هم بر نشيه احتياجي بو قدر المغني
 143 اوليه الله كه دلدوكي غني ايريجدور اللانغ
 144 اوليه الله دلدوكي غني مخلوقدن صنع
 145 ايريجيدور الفصار اوليه الله كه قولك
 146 كسي سهيله شري خلق ايريجيدور النافع
 147 اوليه الله كه بجمع خير اذن صاورا
 148 اوجيدور الكور اوليه الله كه بري وكوي
 149 خور ايريجيدور الهادي اوليه الله كه
 150 انواع درو مخلوقاتي كند و لرنيك مهماتيه

151 دلالت ابراهيم البديع اويله الله كبري
 152 وكوكري واجلده او لثري الت سيزيد جده
 153 الياقي اويله الله كبري يا قيد فاني اول
 154 الوارث اويله الله كبري مخلوقا لك بعني سي
 155 فاني اول قد نضك يه كندي يا قيد الرشيد
 156 اويله الله كبري جميع مخلوقات مؤجرات غايته
 157 سور جيدر كبري فضيلته وكبري عدلته
 158 الصبور اويله الله كبري كافرزي معاقبه
 159 ومود منورتي عاصير يري مؤاخذه ايديه دين
 160 ديدوكي في ليله مجله ابراهيم دكلدر **و**
 161 **سمازون** يري اشد لوكه تعظيم اترك
 لا امدد

162 لا امدد رسال جل شانه يا عز برهانه يا سبحان
 163 الله ديك كي لكن بواصا نكزار اشد لسه
 164 علما مؤرخه الله بر تعظيم كفايت ايد ديو
 165 فتوح ديور ديو حليبي كبر صيفات صلاحته
 166 يا ازار يادي تعالينك سماوي توفيقدر
 167 يعني اكلفه شوعدت اذنه محتاجد فوج
 168 دليلك بريله اولكي قران عظيم القان ليكن
 169 حديث شريف او جني اجماع امت اوله اما
 170 قران اجمده ثابت اولان طقسا نطقه
 171 اسما الحسنى بغير من محمد عليه الصلوة
 172 والسلام حديث شريف فنده جمع ايدوب

184 اتا فرس د لجنه بزدا ان ياخونه خدا د پيك كې
 185 ذريا بونلر قجله ي الله د پيك د لوقلري بشقه
 186 كين معنار ي بود د يوخسه هر كس بگن د وي سوري
 187 كاه غلوقه وكاه باردي تعالي به سويلك جابر
 188 د كلدو مثال بادشاهلر بادشاهي ياخون بود
 189 ياخون اقدري ياخون مطيب ياخون فقيه
 190 ياخون ذكي د پيك كې باردي تعالينك اسمالرنه
 191 بري مخلوقه اطلاق اولمز و مخلوقك اسمي
 194 دخي باردي تعالي به اطلاق اولمز و اسماري
 193 ذاتيك عيني د امددي باردي تعالينك
 194 مسفاتر يني دخي بلمك لارتمد انلر دخي

مطلوبات تعالي

173 بود دوي بيان اولندي اما يا كرك حد بش
 174 شريفيد بود د غنك مثال يا سخان يا منا
 175 ياد يان يا جميل يا و تر يا ذيق د پيك كې اما
 176 ايجاع امت ايله ثابت اولان اسمابوقد
 177 ذريا هر بر قورم د لري مقتضا سجنه ايجاع
 178 ايدوب باردي تعالي به بر ايم اطلاق ايفله
 179 اكر اول اسمي باردي تعالي دن غيري كسيه
 180 اطلاق اتموز ايسه اول دخي اسمادن اولد
 181 مثال عرب د لجنه واجب الوجود ياخون صانع
 182 التاكه ياخون ذات ياخون شئ د پيك كې
 183 اما تركي د لجنه تكري ياخون بيات د پيك كې
 اما

195 أَوْجُ بَيُوكَدُرُ أَوْ لَكِي صِفَاتٍ سَلِيْبَةٍ أَنْزَلُ بَارِي
 196 عَالِيْنِكَ ذَاتِهِ لَا يُقِي أَوْلِيْنَ صِفَاتِهِ دَرَمِيَالٍ
 197 بِرَشِيْدَتِهِ بِكَوْرٍ أَوْ غَلِيٍّ وَقَرِيْبٍ وَأَزْمَكَانَهُ مَحَلَّاجِدٍ
 198 وَيَزِيْرٍ وَإِيْجِرٍ وَكِيْرٍ وَتَوْشِيْكَانُوْرٍ دَرِيْكَتِيْ كِيِي أَلِيْحِي
 199 صِفَاتٍ مُتَشَابِهَاتٍ أَنْزَلُ بَارِي تَعَالَى دَهْ ه
 200 وَأَدُوْرٍ لَكِيْنَ ظَاهِرِيٍّ أَوْ ذَهْ مَعْنَا وَيَوْمَك
 201 جَائِزٍ دَكَلْدُرٍ زِيْرًا نَفْسَانٍ اِقْتِيْضَا اِيْدِيْ
 202 هَمَانٍ اَصِيْلٍ مَعْلُوْمٍ وَصَفِيٍّ جَمْعِيٍّ اِيْمَانٍ وَاَكِيْبٍ
 203 سَوَالٍ بِدَعْمَتِ اِيْخَانٍ كَثُرَ دِيُوْرًا نَاغِيْلًا لِاَلْوَيْدِ
 204 أَوَّلِ صِفَاتِهِ لَكِيْ مَعْنَا اِيْرِيِي اِيْحِي عَالِمٍ أَوَّلَانٍ
 205 بَارِي تَعَالَى بِلُوْنٍ وَيَلْدُرُ دَكِي دَسُوْلٍ بِلُوْرٍ
أَوَّلٍ

206 أَوَّلِ مُتَشَابِهَاتٍ لَكِيْ مِيَالٍ اَلرَّحْمَنِ عَلَي الْعَرْشِ
 207 اَسْتَوْقَى وَيَدُ رَوْحِيَّةٍ وَفَسَى وَأَصْبِيْعٍ وَقَدَمٍ
 208 وَزُرُوْرٍ وَقَرِيْبٍ وَيَعْدُرُ كِيِي بِوَسْمَتَشَابِهَاتِي سُوْلِيْنٍ
 209 اِيْحِي بَارِي تَعَالَى بِاَحْوَدٍ دَسُوْلٍ اَلْكُرْمَدِ اَللَّوْنِ
 210 غِيْرِيٍّ هِيْجٍ بِرِيْكَسَهْ مُتَشَابِهَاتٍ سُوْلِيْكَ جَائِزٍ
 211 دَكَلْدُرٍ اَكْرَ سُوْلِيْرِيْسَهْ بِدَعْمَتِهِ حَكْمٍ اَوْتُوْرٍ
 212 اَلِيْحِي صِفَاتٍ ثَبُوْتِيَّةٍ دَرِ اَللَّوْدِيْحِي اِيْكِي
 213 بَلُوْكَدُرٍ أَوْ لَكِي ثَبُوْتِيَّةٍ ذَاتِيَّةٍ اَنْزَلُ بَارِي تَعَالَى
 214 وَأَدُوْرٍ لَكِي صِيْدَلُوْرِي اَوْتُوْرٍ مَحَلَّاتٍ مِيَالٍ
 215 حَيُوْتَةٍ دَادٍ مَوْتٍ مَحَلَّاتٍ عِيْلِمٍ وَادُ جَمْعِيٍّ مَحَلَّاتٍ
 216 اِرَادِيٍّ وَادُ خِيْرٍ مَحَلَّاتٍ قَدْرَتٍ وَادُ خِيْرٍ مَحَلَّاتٍ

10

12a

228 اِنِّي اِشْرَكُ دَاۤءِمًا اِشْرَافَهُ دِه دَر اَوَّلِي بِرَبِّكَ
 229 عَسْكَرِي يَا بَاۤءُ بَلَدِنَا اَنَا رُخْسِنَه اِنِّجِي اِنَّا
 230 رَحْمَتَه دُنْيَايَه اَوْجِي دُنَادَن اِحْرَتَه
 231 مَهْيَا اِيۡدُوۡبِ كُوۡنَدَر مَكَدَر دَلِيۡلِ نَسْتَعِيۡدُ
 232 بَابِهٖ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَاۡنِي وَاَلْحَاصِلُ اِيَّامِ
 233 اَعْظَمُ رَحْمَهٗ اَللّٰهُ مَدَّهِيۡنَدَهٗ اَوْلَانِ عِلْمَانِكَ
 234 اِبْجَاعِي اَوۡرَدَهٗ بَارِي تَعَالِيۡنِكَ صِفَاتِ بُرُوۡ
 235 تِيۡهٖ سَكُوۡرَدُ حَيِّ حَيَاتِهٖ عَلِيۡمٌ يَعْلِيۡمُهٗ
 236 سَوِيۡخُ يَارَا دَدِيۡهٖ قَدِيۡرٌ بِقَدَرِيۡهٖ مَكُوۡنُ تَبْكُوۡنِيۡهٖ
 237 بَصِيۡرٌ بِبَصِيۡرِهٖ سَمِيۡعٌ بِسَمْعِيۡهٖ مَسْكُوۡمٌ بِكَلَامِيۡهٖ
 238 بُوۡصِيۡفَاتِيۡهٖ تَعْلَافَمَرِيۡ دَخِيۡ وَاَوۡدَدُ لَكُوۡنُ

11b

217 بَصِيۡرِي وَاَرَحْمٰى عَمَّاۗلِ سِيۡحٍ وَاَرَحْمٰى عَمَّاۗلِ كَلَامِ
 218 وَاَرَحْمٰى عَمَّاۗلِ اِنِّجِيۡ تَبُوۡنِيۡدَهٗ فَوَعِيۡلَهٗ دَر اَكَا
 219 تَبْكُوۡنُ دَر اَرَاۡءِ سَوَّلِ صِفَتِهٖ دَكِيۡهٖ كَدِيۡ وَهَمِ
 220 ضِيۡدِيۡ اَوۡلَىٰ حَاوِيۡدَهٗ رُشَاۡلِ بِرَقَلُوۡنِيۡ اِحْيَا
 221 اِيۡدُوۡبِ وِبِرَقَلُوۡنِيۡ اِمَاۡنَكَ اَعْلَمُ وِبِرَقَلُوۡنَهٗ حُرَّتِ
 222 وِبِرُوۡبِ وِبِرَقَلُوۡنَهٗ ذَلِكُ وِبِرَمَكُ وِبِرَقَلُوۡنِيۡ فَمِنِ
 223 فَعِيۡرَاتِكَ وِبِرَقَلُوۡنِيۡ اَعْلَدُوۡبِ وِبِرَقَلُوۡنِيۡ
 224 كُوۡنَدَرَمَكُ كِيۡ اَمَّا تَعْطِيۡلِ اِيۡدُوۡبِ بَارِي
 225 تَعَالٰى اَدَاكُهٗ جَمَلَهٗ خِيۡ خَلْقِ اِنْدِيۡ شُوۡدِيۡ
 226 بُوۡشِ طُوۡرُ دِيۡبِكُ بَاۡطَلَدُ زِيۡرَاۡهَرَانِ وَحُرِّ
 227 سَاعَتِ اِنِّيۡ اِشْرَكُ بِاِخْتِصَاصِ اَوۡجِ بَلُوۡنِكَ
 اِنِّي

12b

239 حیوة صفت ریح بر شینه تعلق آنرا کما
 240 صفت مصححه در باره باقی صفات تعلق
 241 و آذر اللودخی بوزنجیب آورده در اصنی
 242 اول عیام سکره ارادت سکره قدرت سکره
 243 تکوین سکره بصورت سکره جمع سکره کلام
 244 تعلق ایدر مثال باره تعلق از لده اسمی
 245 و جسمی و حسنی و جمعی و صورتی بلدی
 246 علم تعلق ایدوب معلوماند اولد مردمان
 247 کجدی دوران دوندی طویغیم بل کلدی
 248 ارادت تعلق ایدوب مریح اولدی مردان
 249 اولد قدرت تعلق ایدوب مودت اولدی

معدود اولدی

13a

250 مقدمه راندن اولد نگوین تعلق ایدوب مرید
 251 اولدی موجوداندن اولدم بصورت تعلق ایدوب
 252 مبصیراندن اولدم جمع تعلق ایدوب مسمو
 253 فاندن اولدم طوقدم بیو دم حدی بلوغه
 254 ایدم کلام تعلق ایدوب مخاطبات اولدم
 255 علم برده معلومات چوقدر ارادت برده
 256 مراتب چوقدر قدرت برده مقدم مراتب
 257 چوقدر تکوین برده مکانات چوقدر بصیرت
 258 برده مبصیرات چوقدر جمع برده مستحقات
 259 چوقدر کلام برده مخاطبات چوقدر بر
 260 صفت باره تعلق آنرا ذایک عینی و کل

261 غيري دخل ذليله قائله قائله در زوالدن و خرابدن
 262 بر يرد در بارينك صفت با دريله قائم و قولك
 263 صفتي قول ايله قائم قولك صفتي بارتهايه
 264 بجز و باويك صفتي قوله بجز **مغلبه** باردي
 265 قائلينك ملكي دخي بملك لا دمدم يدي قات
 266 بمر و بايغله زنده و دستارنده اولان محاورات
 267 جمله هي انك ملكي در بو ملكدن بعضيني
 268 بعضي قولاييه على طريق التولي و بر مشدد
 269 و بعضيني و بر مشدد كرك و بر بندد و كرك
 270 و بر بندد مستانلوك حلال وجه اوزده
 271 كجمنه هي سكر بلكدر او ملكي كسبه و بر نيان
 حاورين

272 طاشورك و دره كرك او تيرندن و صور بندن و
 273 جوا ناندن و اخله زنده و صور كزندن بيوب
 274 و اجوب و صافق ب كجمنك كي ايجي و بر بندن
 275 شرعي وجه اوزده اودخ الوب و بر ملك كي
 276 شرعي ديندليك كون تعيين ايوب و يا ائجه
 277 يا خود كو تو اجه و بروب ابو الكوم ديور قول
 278 ائجه او جيني اعنيانك فقرايه شرعي و وجه
 279 اوزده و بر ديكي صدقه شرعي ديندليك و بر
 280 ديكي مال كندنك ملكي اوله يا خود و بر
 281 ايكن و يا ائجه يا خود و بر ديك نكسه من
 282 و اكا ائجه سايل دخي قول بوشيد و اركين

294 ولباسي شرعي وجهه اوده اجاره يد و برمد
 295 کي شرعي ديند بک کسب خيشت ايدوب و
 296 جودني زنايد و لواطيه و چنگي لک و ملکي
 297 مغانيه و بوزخانيه و اغربي المک قصراينه
 298 و قوجني الين قيوننه و روي القه الميه
 299 مکري شرعي وجهه اوده بيع شرا انک
 300 شرعي ديند بک بدي مسئله في بلوت مقصفا
 301 سيله عمل ايدوب ناکه ربادن خلاص اوله
 302 اولکي عوضين جنين واحد اولق ايکي
 303 جنين اولق اوجيني التوتک کومنتک
 304 غيشي غالب اولاد قيه خالص کندد

283 ايتوب الميه دردي فزاک شرعي وجهه اوده
 284 اغنيايه و رديکي هداک شرعي ديند بک و ريل
 285 شي رشوت اولمه يا خود از و روي جوش
 286 اوسيه بغي اغنيانک اغنيايه شرعي وجهه
 287 اوزه و رديکي هيا شرعي ديند بک طلب
 288 هيا ايله سوا اولمه ايکي کندويه شرعيه
 289 موافق اتقال ايدن ميراک شرعيه موافق
 290 ديند بک کندويه اتقال ايدن شي بر فري
 291 کسنتک بکي ايکي يقينا معلوم اولمه
 292 ديتي مالک اولدوني اويي و دکا يني
 293 و حايي و حايي و حيواني يا خود و جودني

ديني

305 در دخی التونك و كوستك استعاليه ضرورت
 306 اولدنجون اوستا يه سینه اعتبار بوقدر
 307 بيشي معيار شري التني مضمون شري يدي
 308 عرف بلد اما عوضين جنس واحد اولدوقده
 309 اخني التون التونه و كوشى كوشه دكندكده
 310 زياده بي و نقصاني و و سبي حرام زياد
 311 يدا بيد كوكدر همان اول مجلده الوب
 312 و برمليدر عوضين جنس اولدوقده كوشى
 313 التونه التوني كوشه دكندكده زياده بي
 314 و نقصاني جائز لكن و سبي حرام مثال
 315 صرفه يا غيري كسيه برمقدان بياض الحجه

و روي

316 و روي بر قاج كوندنصكه التون المي يا حوز
 317 التون بوزب بياض الحجه الوب برمقدان صدق
 318 و رويك يحي اما التونك كوستك عيشي غايب
 319 اولدوقده خالص حكده در اون درهم كوشى
 320 يا حوز التون ايجده درت بجي يا حق بشي
 321 درهم خوروشون يا باقر يا قلاقي اولسه يندخالمر
 322 حكده در اما بش بجي درهم اولسه خالص
 323 حكندن چتوب فشي غايب او كور التونك
 324 و كوستك استعاليه ضرورت اولدوچون
 325 اوستا يه سینه اعتبار بوقدر فخان ظرفي
 326 ويا كويدان ويا بخوردان يحي شير صانون

15

327 الدَّقْدَقُ كَوْمَشْ كَوْمَشْهُ وَالْوَبْنُ التَّوْبَةُ وَزَيْلُهُ
 328 الوَبْنُ وَوَيْمَنْكَ كَرَكْدُ مَكَرٌ وَوَيْدِي كَيْ شَيْلَهْ خَلَقِي
 329 جَيْشَ قَتَا أَوْ سَتَا وَيَدِي لِي بِي بِي بِي وَزَيْلُهُ وَوَيْمَنْكَ
 330 جَائِرٌ وَكَلْدٌ قَلْبَانٌ دَخِي وَنَيْكَ كَيْدٌ وَزَيْلُهُ
 331 الوَبْنُ وَوَيْمَنْكَ كَرَكْدُ مَعْيَارٌ شَرْحِي دَخِي بَيْدُ
 332 الوَبْنُ وَمَسَاتَلَانٌ شَيْلِي الْبَتَّةُ بُوَيْشَلِكْ
 333 بَرِيئَةٌ أَوْ يَدُ سَقِي لَا يَنْدُرُ أَوْ لِي أَوْ قَهْ أَوْ لِي الْبَحِي
 334 صَالِي الْجَيْحِي أَنْدَاةُ دَرْدَجِي كَيْلَهُ بَشِي
 335 كَتُورُ بَارَا مَضْمُونٌ شَرْحِي دَخِي أَيْ بِلُوكْدُ
 336 أَوْ لِي التَّوْبُ كَوْمَشْ وَزَيْدٌ طَارِطِلَهْ الوَبْنُ
 337 وَوَيْمَلِيدُ لَكِنْ أَدَسْتُونْدَهْ مَيْكَهْ أَوْ لُورَسَهْ
 أَيَامُ

338 أَيَامُ بَوْمَشْ قَوْلِي يَابَشْمَدَانٌ غَيْرِي عَلِيحْ
 339 وَوَقْدَرُ أَوْلِيهِ أَوْ لَسَهْ صَالِي إِلَهْ الوَبْنُ وَوَيْمَنْكَ
 340 جَائِرٌ أَوْ لُورُ الْبَحِي أَدِيهِ بَعْدَى حَمُورَمَهْ طُورُ
 341 كَيْلِيدُ بُوْدَرْتُ شِي هَمْرِي شَهْرِي مَعْلُومٌ
 342 أَوْ لَانْ كَلَهْ بِي إِلَهْ الوَبْنُ وَوَيْمَنْكَ كَرَكْدُ
 343 أَمَّا حَرْفٌ بَلْدُ بُوْدُرُ كَرُ أَوْ لَانَانُ الْبَحِي وَجَعَلِكْ
 344 غَيْرِي هَمْرِي شَهْرِي وَكَوَيْتْ خَلْقِي نَهْ شِي
 345 أَوْ زَيْلُهُ حَرْفٌ الْبَحِي أَيْسَهْ أَلَا اَعْتَبَارُ
 346 أَوْ لُورُ مِثَالٌ أَدُونُ جَيْكَلَهْ وَجُورِي وَوَيْمَلِيدُ
 347 بِي صَالِي إِلَهْ وَفَيْدِي بِي أَوْ قَهْ إِلَهْ الوَبْنُ
 348 وَوَيْمَنْكَ وَفُونَسِي بَرِيئَةٌ تَرَاشِ أَوْ لِي حَمَامَهْ

349 كزوب يبتغي بي بواريه كلينه هر كسه حلال
 اولا سكره وجه بيان اولندي **مطلبه** متولي
 351 عامه اولان بادشاه يا خود انك وكيلاي
 352 شرعه موافق وجه ادره التي در لومالي
 353 الوي محمله و بر ملك جا بر در كا ظلم ديك
 354 خطا در ذير باري تعاليتك امرى بويله
 355 التي و جهك اولي عشره در يده يقن دانه
 356 لوك و ميوه لوك اوله بري المي ايجي
 357 ارض خراجيه در فلان تر لاي يا خود
 358 فلان بري متصرف اولان كينه يله شو
 359 قدر اجهه و برسون ديوكم ايدي التي
 (دبجي)

360 او جني جزيه در امان قول ايدي يعون
 361 و نصاري دن شرعك قهين اتركي عقدي
 362 يله بر كره اجهه التي لكن بو جزيه حكومتك
 363 شوي عيسى عليه السلام كو كدن انجيد
 364 دو در دنجي كو كدن عاقل بالغ مسيم حر
 365 خويج اصليه سندن و بو رعدن زياده
 366 التي در نصابت هر قهينه مالك لور سه
 367 او رندن بريل كجوكدن صكو حساب ايدي
 368 التي اولكي نصابت اكيوز در هم كو مشدن
 369 يش در هم ايجي نصابت يكمي منتقال نوك
 370 يارم منتقال او جني نصابت ترق ميوندن
 (دبجي)

371 برِضُونِ يُوْرِدُ بِرِضِيٍّ بِرِوٍ وَارِجِحُهُ اِيْحَى صِيُوْنِ
 372 دِدِدِيْجِيْ نِصَابِ اَوْوَرِ صِغِرِدَةٍ بِرِشَاكَ طِنَه
 373 بِشِيْجِيْ نِصَابِ بِشِيْ دَوِّ دِه بِرِضِيُوْنِ بِرِوِيٍّ مِش
 374 تَمَامِنْدَه بِرِشَاكَ دَوِّ كُوْشِكِيْ اَلتَّجِيْ نِصَابِ
 375 اَتَدَنْ هَرُحِيُوْنِ بِاَشِنَه بِرِوِيٍّ يَاحُوْءِ
 376 بِعَاسِيْ حِصَابِ اِيْدُوْبِ اَلْمَقِيْ اَلرُّوِيْجِيُوْنِ
 377 مَلِكِ اَكْثَرِيْ مِيَاَنَدَه اَوْتَلُوْبِ كَجِيُوْرَسَه
 378 اَمَادِ كَانَدَه وَمَحْرَزَدَه وَاَوْرَدَه صَالِيُوْبِ
 379 اَوْلَانِ شِيْدَه هَرَانَه دَرُوْاَسِيَا اَوْلُوْرَسَه
 380 بِهَا سِيُوِيْ اَلتَّوْنَدَنْ يَاقُوْمَسْتَدَنْ حِصَابِ
 381 اِيْدُوْبِ اَلْمَقِيْ بِشِيْجِيْ تُوْرِ اَقْدَنْ حَاصِلِ اَوْلَا
 اَلتَّوْنِ

382 اَلتَّوْنِ وَكُوْشِيْ وَيُوْرِدُنِ جِهْمَانِ دَرِيْنَه اُرْدِ
 383 اَلتَّجِيْ مَا اِلْ شِيْجِيْ شَرَعَه مَوَاقِفِ سَفَرِ اِتِّصَانِ اِيْدِ
 384 حَرْبِ كَافِرِيْ اَدْكَافِ لِرِيْ قَتْلِ دِيْشَلِرِيْ وَاَوْرِ
 385 لَادِرِيْ اَسِيْرِ اِيْدُوْبِ وَامُوَالِرِيْ اَلْمَقِيْ يُوْرَا اِيْه
 386 كَلْبِيْجَه شَرَعًا اَلنَّبِيْ حِلَالًا اَوْ نُوْبِ مَحْلَنَه وَرِمَكِ
 387 جَاوْرًا وَتَدُوْغْنَه دَايِلِ نَسْعِيْدِ بِاَللَّهِ اِلْتِمَا
 388 اَلصَّدَقَاتِ اَلْفَقْرَاءِ وَاَلْمَسَاكِيْنِ وَاَلْعَامِلِيْنَ
 389 عَلِيْهَا وَاَلْمُوَلْفَةِ قَلُوْبِهِمْ وَفِي الرِّقَابِ وَاَلْعَا
 390 رِمِيْنِ وَفِي سَبِيْلِ اللهِ وَابْنِ السَّبِيْلِ وَرِيْضَنَه
 391 مِيْنِ اللهِ وَاللهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ اَمْدِيْ حَرَامِ اَوْلَا
 392 طَرِيْقِ دَخِيْ بِشَدِّ اَوْ لِكِيْ يَبْعُ بِاَحِلِّ يُوْعِ اَوْلَانِ

393 غي يا حور ممداري المي وصانق ابختي
 394 بيع فاسيد برشي بيع اولند قده يا صانته
 395 ويا الله ويا صان اولن مثينه برصنعت قول
 396 اتمك اجي غصب غيرنك ماني جبرله
 397 المي ددغي سويقه اخرك ماني كورمه
 398 المي بختي كل بايا حل شرعه مخالف اولان
 399 بردن غي المي مثال يلاق شاهه كيدن و
 400 بيتي ما ايندن قورما اديوندن و ايجليدن
 401 و ميونجليدن و جكي كيدن و ادا خديست
 402 اولنيان و قفلورن و نكاحدن المي كجي
 403 **امدي** بادي تغايفك ملكوتجي دغي بليك

مطلب ملكوت

لازمند

404 لا ايدور ملكوت ديدي يدي قات كوكلور
 405 و ايجلورنده و اوستارنده اولان شيلور ديو
 406 بو ملكوتدن هيج برسنه ي باري تعالى كسيه
 407 و برمشد لكن هر بر ايله جنك كوكلور
 408 ايكتر قويي د ادد برندن و ذقي اشاغي انور
 409 برندن عملي يوقا و جعفر ملك ملكوت اللور
 410 ديمك معاني فائده و ضرر ايجي بادي
 411 تغايلدن ايدوي بوب حاجتي اندن
 412 استمك كر كر خضرون و الياسدن و قطدن
 413 و غوسندن و ويدن و دويدن و قورون
 414 و ياخذن و ايجندن و طاشندن و اولودن

19

415 ودریدن بر دم استمویب الحق احتیاجی
 416 باری تقالی یه عرض ایدوب و حاجتی
 انذن استغاک کردد هدی باری تقالیک
 418 ماسواستی دخی بلمک لادمدد ماسوا الله
 419 عالمه دیزور باری تقالیک وارغینه برکنه
 420 برغینه بکرمده کنه علامت اوند عیون
 421 واماصل اهل حق قبتده حقایق اشیا نایند
 422 کورون شی هرته ایسه کرف ذی روح
 423 وکرف جادات البتده برحققت وارد
 424 حقیقه واولان شی دخی ایکی بوکد
 425 بری وحبب لوجودد باری تقالیک ذرات
 وسماری

426 وسماری و صفتله بدد وبری عین لوجود ما
 427 سواد اول دخی ایکی بوکد وبری ذرات
 428 وبری عرضیا تدر عالمه دخی اوج بوکد
 429 وبری عالمه ارواحد وبری عالمه اشباه
 430 وبری عالمه مینا لدد عالمه ارواح عالمه اشباه
 431 ذرات و عرضیا تدر عالمه مینا نه ذرات
 432 و نه عرضیا تدر حقایق اشیا بنگار
 433 ایدوب اصلی بوقدد دین صفتنا و کرمی
 434 دخی اوج بوکد اولکی عنده ایکی عناد
 435 اوجی لادریه اتلرک اعتقادی ادره
 436 ذرات و عرضیا تدر اصلی بوقدد یلاره

22a

اعماله

448 عرض ديور ذابله قائم اولاده تقسيم قبول
 449 اتموسه اكاچره لاييخري وچهره دور ديور
 450 اكر تقسيم قبول ايدسه اكاچيم دور اول
 451 دخي بندد اولكي اكر اولجهك جاني وعقلي
 452 يوق ايسه اكاچاله جادات دور طاق وبع
 453 يكي اكر جاني وادعقلي يوق ايسه اكاچاله
 454 حيوانات ديور قبول و صغيري اكر جاني
 455 وعقلي وراصلي نور ايسه اكاچاله ملك
 456 دور اكر اصلي مايج ناردن ايسه اكاچاله
 457 جهن دور اكر اصلي طيق ايسه اكاچاله
 458 انسان دور خيريله قائم اولان اعراض دخي

21b

437 جمله مي عالمه مثالده ديور و مصوبه دن
 438 بعضيسي دخي انلر تابع اولوب بو عالمه
 439 اينه ايجده و صوابجه ورويه كورين
 440 وهام خياند حقايق اشياك اصلي بو قدر
 441 ديور اكلاد ايدوب كافر اولدولر اما چالو بيشي
 442 روح اولدو دخي بزه عالمه ارواح ديور و تاول اولدولر
 443 بزه عالمه اشياه ديور ورويه و اينه
 444 ايجده و صوابجه كورين وهام خياله
 445 عالمه مثال ديور لكون اصل عالمه ابي بوكد
 446 بري اعيان و بري اعراضد اكر ذابله
 447 قائم ايسه اعيان ديور خيريله قائم ايسه
 اعراض

459 يشدرك أو تكبري كذا في كوز بودسه الكاعاليه
 460 الوان ديور بياضه وسياهلدي ايجي كبر
 461 افي قولي بودسه الكاعاليه اصوات ديور
 462 انسان وحيوان سسدي دجا لان بري بري
 463 تعلقت حاصيل اولان صوتلدي اوجي
 464 كرا في بورون بودسه الكاعاليه دواع ديور
 465 كوزل وچيرين قوخولدي دردي كرا في
 466 اغز بودسه الكاعاليه طغور ديور طائيل
 467 والكفيلدي ايجي بيجي كرا في وجوه اليه عقل
 468 بودسه الكاعاليه كوان ديور حرارت و
 469 بودس ايجي بوون غي ماده و عاله واصل
 مايندي

470 ما سواد و مخلوق خدا و مقهور خدا در خالق
 471 بولره كزوم بولره غي خالقه كزوم باردا تعال
 472 بووندن برينك ايجنه كلوب كزوم خولدن
 473 بريدر بووندن بريسي بوييب اوله عيشله
 474 موصوف اولماز ايجانندن بريدر بووانك
 475 جمله سي اله ذكدر وجود مقلدن بريدر
 476 زير بولره ممكن الوجود در باري تعالي اسما
 477 و صفيته واجب الوجود در واجب الوجود
 ممكن الوجود اولماز ممكن الوجود غي
 واجب الوجود اولماز **بدي** باري تعاليك
 479 ما سواله اولان تاثيري غي بلك لادند
 480

481 **جمله اشياء** مودرتا **بخي باري** تعالى در
 482 **اتك طور** مرده و صور **قدر** مده و **بخاق**
 483 **كسه ده** و **انق** **بشمه ده** و **كونق** **ايد** **نبي**
 484 **ايدوب** و **كجه** **قراكون** **آقده** و **بازكون**
 485 **اصحاق** و **قشق** **كون** **صوق** **آقده** **موش**
 486 **بخي باري** **تعالى** در **موج** **ماسونك** **ثانزه**
 487 **صلاقد** **يوقد** **اكر** **اويد** **يهر** **انبيا**
 488 **عليه** **الصلوة** و **السلام** **يليق** **الله** **مامور**
 489 **اوند** **قروي** **استلرنك** **جمله** **بي** **جمله** **كورد**
 490 **لروي** **باخصوص** **اكر** **ثاير** **اويد** **خري**
 491 **عالمده** **اورد** **ي** **حال** **بولك** **انك** **حقيده**

باري

493 **باري** **تعالى** **بورد** **شعده** **بايه** **ليس**
 494 **لك** **من** **الامر** **شي** **سبيلك** **مسبده** **قطعا**
 495 **صلاقد** **بي** **يوقد** **عند** **ها** **لا** **بها** **در** **ثاير**
 496 **سبدرن** **د** **كلد** **لكن** **باري** **تعالى** **اول**
 497 **اول** **تاير** **سبب** **قنده** **خلق** **ايد** **مثال**
 498 **يلك** **قنده** **طوبعي** **وايمك** **قنده** **قانع**
 499 **ويحاق** **قنده** **كسكي** **وانق** **قنده** **يانق**
 500 **وصوق** **قنده** **اوشمكي** **ونور** **قنده** **ايدنق**
 501 **وبوت** **قنده** **بعوري** **ديلرسه** **خلق** **ايد**
 502 **لكن** **عاد** **تا قول** **الند** **چقان** **شيك** **سبب**
 503 **يا** **بشهاد** **قده** **باري** **تعالى** **ايق** **خلق** **انمز** **مالاتر**

المرتكبه

503 بیاوند کنی هر مکن اولاد خلق اتکه
 504 قادر در کرب سبب اوتسون و کز اولسون
 505 بوقدرت بیاوند مثال طبرانی دم ایدوب
 506 و کز کندن حوایره دوت و قیادت دوه
 507 چهاروت و دکنی ادرها ایدوبی کج
 508 و اگر مایوده تاثیر ایدوبی شیطان علیه
 509 مایستخنی خسته کیره جک هیچ بر قول قوموب
 510 جمله سخا جفمه کوردی تنک باری خالی
 غلده
 512 بوردی **ذیل** نستعید بالله الله لیس که
 سلطان علی الذین اموا علی رهبر یوکلون
 سراده
ذینه بوردی این صیادی لیس لک علیهم السلام
 و علی

514 و کنی برینک و کیدا امدی مایوده تاثیر
 515 و ادرین کیمکرا اون بلوک مشرکدر اولکی
 516 حکما دید کلوی سفهانک شرکی انکر در کله
 517 یوت و کولک خانی باری تعالی در کین یاکر
 518 ایش حقیقتن کلز انک طغوز یاد جبری وارد
 519 دیوانعتقاد ایدر ایکنی افلاکیونک شرکی
 520 انکر در کله یوت و کولک خانی باری تعالی
 521 کین بزه منفعت بیدی یلد بزدندر دیوانعتقاد
 522 ایدر ای و کونشی و زخل و المشتری و ا
 523 برنج و الکرم و عطا ددر و اجمعی طبایعی
 524 ضری انکر در کله یوت و کولک خانی باری

525 تعالی در بره فائده و ضرور دودت شیدند
 526 اصحاب فایق و صوفیونی و یاشلیق و خوروشی در
 527 دیوا اعتقاد ایدرز در دینی مشرک ایله توبلرک
 528 غیری انلردر برکه برک و کولک خالق باری
 529 تعالی در لکن مخلوقاندن هر نه بی کوردن ایس
 530 بره فائده و ضرور انلردن دیوا اعتقاد ایدرز
 531 دینی مجوسلرک شرکی انلردر برکه برک
 532 و کولک خالق باری تعالی در لکن خبری
 533 او خلق ایدرز و شوی شیطان خلق ایدرز
 534 اعتقاد ایدرز ایشی و شیلرک شرکی انلر
 535 در برکه برک و کولک خالق باری تعالی در
 لکن

536 لکن بره فائده و ضرور چولکوردن دیوا اعتقاد
 537 ایدرز دینی معتزله نذ شرکی انلردر برکه
 538 برک و کولک خالق باری تعالی در لکن خبرک
 539 خالق اودرز و شرک خالق بریم تفسیرد دیوا
 540 اعتقاد ایدرز سکونتی قدریه لوز شرکی
 541 انلردر برکه برک و کولک خالق باری تعالی
 542 در لکن خبرک و شرک خالق بریم تفسیرد
 543 دیوا اعتقاد ایدرز طهور دینی جفله و ناسک
 544 شرکی انلردر برکه برک و کولک خالق باری
 545 تعالی در لکن فلک بری بوخاله خودی فلک
 546 سله بی بین بونه اوکور یاخو بیتم اجوی

547 دکل ایمنی یا خود فلان شی در خود سرور فلان
 548 شی او خود بود یا خود فلان شی کور ملک ده
 549 و طاقنده و علقده بخت و ادر ابراست
 550 کلور و حاجتم فضا او بود یواختقاد ایدر
 551 بوا یا به کلینه ذکر او نشان کس لورک ایدر
 552 شورک جلیدر اما او بجی موومیم دین کس لور
 553 ایدر کی شورک خفیدر انور در زگره یورک
 554 و کولک خیرک و شورک خالی عالمک
 555 معبودی در زرق و مور زرقی ایمنی باری تعالی
 556 در یواختقاد ایمنی ایمنی مکن ایزت عملی
 557 دنیا به وسیله ایمنی دنیا ایدر کس لورک انور
 علام

558 نماز قبول ذکر و پروب اوج طوبی حبه
 559 کیدوب و غزایه کیدوب و کفایه جنک ایدر
 560 انوریکانه صلح و نه دیندار و نه غازی کینه
 561 دیس لور بود انور باری تعالی بی بطش ایمنی
 562 انک نعتی بیوب فایده بی و صورتی ایزد
 563 او مارا یا خود رزقی باری تعالی ویر
 564 لیکن نولدن حرکت لازمدر دیواختقاد
 565 ایدر ز کوجه علیا بواشی کفر دکل دیشلر
 566 لیکن یورک کما، اولدوغنه اشیا، بوقدر
 567 زینا مشرکلورک شورکینه کور بر کسینه مومند
 568 دیوا ایدر سه کفکلارا اولور حلال و حایزدر

569 دُوا يَدْرَسُهُ الْعِيَانُ بِاللَّهِ كَأَقْرَابٍ كَوْرُ بُو
 570 وَصَفِيكَ مَجْمُوعِي بِالْمَلِ أَوْلَدُ وَغُنْدُ دَائِلِ اسْتَعِيدُ
 571 بِاللَّهِ وَمَا يُؤْتِيهِ الْكُتُوبُ بِاللَّهِ الْأَوْعَى مَسْرُوكُونَ
 573 **مَدِينِ** بَادِي تَعَالَيْتُكَ شُرْعِي بِهَذَا لَأَمْدَادُ
 شُرْهِيَتْ دَخِي يَدِيدُ أَوْلَاكِي شُرْعِ أَدَمِ عَلَيْهِ
 574 السَّلَامُ لِكَيْفِي شُرْعِي شَيْفِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 575 أَوْجِي شُرْعِي أَدْرِي عَلَيْهِ السَّلَامُ دَرُورِي
 576 شُرْعِي أَبْرَهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَبِيْنِي شُرْعِي
 577 مَوْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ وَبِيْنِي شُرْعِي عِيسَى
 578 عَلَيْهِ السَّلَامُ وَبِيْنِي شُرْعِي مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 579 وَجَلَّهُ شُرْعِي وَبِيْنِي أَوْلِيَانِ حَاكِمِي دَخِي

مطلبه كبريافت

580 يَدِيدُ أَوْلَاكِي وَجُوْرُ حِفْظِ فَرْضِ اِكْبِي دِيْنِ
 581 حِفْظِ فَرْضِ اِكْبِي عَقْلِ حِفْظِ فَرْضِ دَدِي
 582 عَرِيضِ حِفْظِ فَرْضِ دِيْنِي نَسِبِ حِفْظِ فَرْضِ
 583 اَلْبِيْنِي مَا لِحِفْظِ نِيْرِي اِكْرَامِ اللهِ وَنِ قَوْلِي
 584 نَهْ اَعْلَانِي اَشْلَهْ شُرْعِيَتْ مَحَلِّيَهْ دَوْدِي
 585 مَسْئَلَهْ دَخِي بِهَذَا لَأَمْدَادُ دَدِي اِقْتَائِدُ
 586 كَأَصْوَالِ مَقْرُوْرَهْ دَرُورِي اَوْلَاكِي اَشْيَاءُ اَصِيْلِ
 587 اِبْحَادُ اَنْكَ حَرَامِ اَوْلَدُ وَغُنْدُ نَعْلِ كُرْكُوْر
 588 اِكْبِي اَشْيَاءُ اَصِيْلِ طَهَارَتُ اَنْكَ مَرُوْر
 589 اِبْدُوْكِيَهْ عِيْلِمِ كُرْكُوْر اِكْبِي شَكِ يَقِيْبِ
 590 قَالِدُ مَرُوْرِي كِسْهْ اَبْدُوْمُ بُوْرْدِي دِيْنِي

602 فارشد رسه اول کسبه نیک ملک اولور اول
 603 لجه دن زکوة و پروپ بجه کیدوب قربان
 604 کسوب صدقه و بر ملک جاز اولور کین
 605 حق صالحه اولور کسبه دن یاد ناده یا
 606 اخرتده حقی اولور ایکنی ایام محمد کوره
 607 دین زمته کجه بر شینک بقاسی کسوب
 608 الد قد نصکم صالحی هر نده ایله واضی
 609 قلور سک جاز در اجمعی امام ابو یوسفه
 610 کوره التورک و کومشک اوز رنده سکه او
 611 لد قد نصکم وزندن جقوب صابی ایله
 612 الوب و بر ملک جاز اولور و دخی علماء

591 شبه انکله بوزنار ناکه بوزلدی دیوسکم
 592 اتمیجه د دخی یز ملک افاکه ایدر عمر
 593 کسک الندی کندی مالیدر دخی ایدر
 594 کسبه اثبات و اعزاز ایدر کسبه بیس
 595 لازندر و دخی مدهیب فغانیده لغتلاف
 596 اولان مسال اولجدر فی ملک اصیر
 597 لازندر ذیراناسی اکا محتاجدر اولک ایام
 598 اعطله کوره مخلیط ایدوب بغضی شی برو
 599 برینه فرشد رسه کندی ملک اولور ایسی
 600 حکم اولدر عین مثال برکسه کول جیره
 601 و کول خیر سوز ایله بر مقدار اجه جمع ایدر

فازند

29

30a

624 وارج اخلاص اوقوب وكيح جلوب اجرت
 625 المي جازد كلد زبرا بونل شعارو ديندن
 626 دكلدر انردن انان كسب جينددر فقدر
 627 شرط واقفله رعایت اولورسه ده ياري
 628 فقايلك حكمتي بيانه شرح درتر اول حكمن
 629 مهين درنددر اولكي قران عظيم القان
 630 ايكي حديث شريف اوجيني اجماع صحابي در
 631 در دجني قياس مجتهد رجال دخي درون
 632 بلكدر اولكي ازابير طام من انك دليلي
 633 اوجدر قران حديث اجماع صحابي ايكي
 634 مجتهد انك دليلي درنددر قران حديث

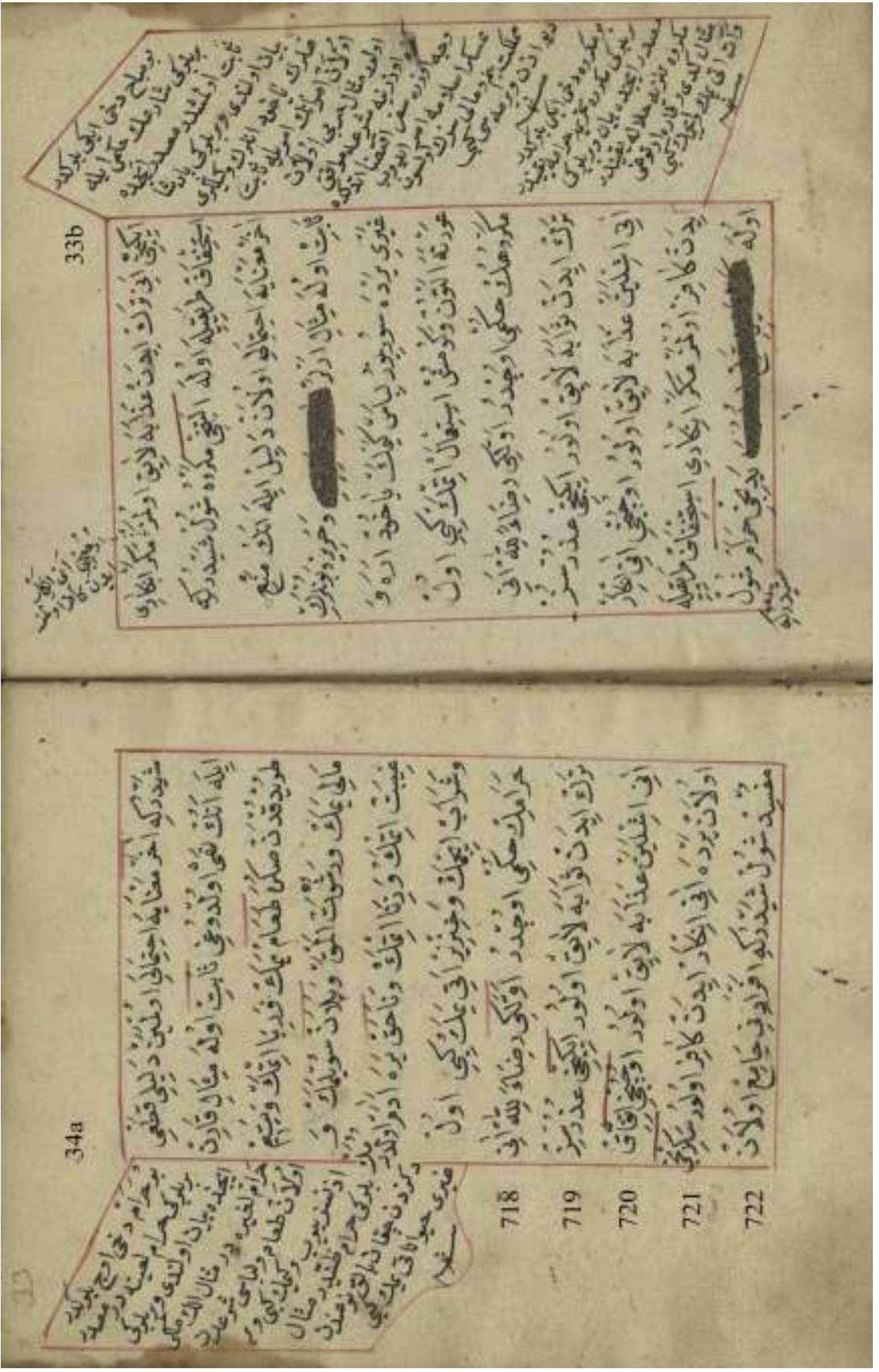
29b

613 متاخرينه كوره عبادت بدنيه ده اجاده و
 614 وكالت ونيابت ايروب اجرت المي جازددر
 615 اكر اول عبادت شعارو ديندن اولوي ادر
 616 خدمت ايدرسه شعارو ديندن ديك مسلمان
 617 اكا محتاجدر انتر اولكو ديكلد شعارو
 618 دين دخي ايددر امامت وخطابت
 619 وموذي ملك وقرابي ودر من عاماش ونيابت
 620 ومكتب حواجه يعني بويديك غيريده
 621 اجرت ونيابت وكالت جازد كلد مثال
 622 جاي معارده جز ودر واقع سورة ونيابت
 623 وسورة نباه سورة و حشر ك اخرف
 وارج

657 فَوَسَّقِي وَتَرَغَاذِي وَوَرْدَةَ قَتَوْتَ دَعَايِي
 658 اَوْعَقِي وَابِيكِي بِرَامِ غَاذَرِي وَبِدِي شَرِّ طَبِي
 659 لَمَرِي وَحَا جِيلِي بِرَامِي نَدِي وَشَيْخِي قَرَابَانِ كَسَمِي
 660 وَرَمَضَانَ شَرِيفِ بِرَامِي نَدِي وَرَمَضَانَ كِي
 661 اَوَّلِ وَابِيكَ حَكِيمِي وَجِدُّ اَوَّلِكِي شَرَعِي مَوَافِي
 662 رَضَاءِ اللَّهِ اِنِّي اَسْتَلِيكَ نَوَابِيهِ لَأَيُّكَ اَوْ لَوَدِدْتُ
 663 عَدُوَّ سِرِّي اِنِّي تَرَكْتُ اِيكَ عَدَايَةً لَأَيُّكَ اَوْ لَوَدِدْتُ
 664 اَوْجِيحِي وَاجِبِي اِيكَ وَكُنِي اِيكَ زَائِدًا لِي كَالْوَدِي
 665 اَوْ لَوَدِدْتُ عَدُوَّكَ اَوْ لَوَدِدْتُ اَوْلَادِي فَزَانِي لِحَدِي
 666 مَعَا تَرِي اِيكَ وَرَا اِسْتِغْفَانِي اَوْلَكَ اَوْجِيحِي
 667 سَنَّتْ ضَوْلُ شَيْخِي وَكَلِمَةُ بِيهِ بِرَامِي مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ
 الصَّلَاةُ

الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ اِنِّي اَكْتُرُّ رَضَاءَكَ اَشْتَلِيكَ
 فَرَضِي وَاجِبِي دِكْلِي اِيكَ وَكُنِي بِيَانِي اِيحِي اَزْكَرِي
 تَرَكْتُ اِيحِي اَوْلَكَ مِثَالِ بِيحِي وَرَمَضَانَ جَمَاعَتِكَ
 قَلْبِي وَمِثْوَانِي اِسْتَعَالَ اِيكَ وَصَبَّاحُ غَاذَرِي
 وَكَوْنِي غَاذَرِيكَ وَحَشَمَانِي غَاذَرِيكَ وَبِدِي غَاذَرِيكَ
 سَوِيحِي سَنِّي وَجَمَاعَتِي غَاذَرِيكَ سَنَّتِي وَبِدِي غَاذَرِيكَ
 حِيَانِي اِيكَ وَكَوْنِي اِيكَ صَحَامِي اِيكَ وَغَاذَرِيكَ
 شَيْخِي سَكَامِي وَرَمَضَانَ كِي وَوَدِدْتُ سَنَّتِي اِيحِي
 اَوْجِيحِي اَوْلَكَ شَرَعِي مَوَافِي رَضَاءِ اللَّهِ اِنِّي
 اَسْتَلِيكَ نَوَابِيهِ لَأَيُّكَ اَوْ لَوَدِدْتُ اَوْلَادِي فَزَانِي لِحَدِي
 تَرَكْتُ اِيكَ عَدَايَةً لَأَيُّكَ اَوْ لَوَدِدْتُ اَوْلَادِي فَزَانِي لِحَدِي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 بِرَامِي غَاذَرِي وَبِدِي شَرِّ طَبِي
 اِنِّي اَسْتَلِيكَ نَوَابِيهِ لَأَيُّكَ اَوْ لَوَدِدْتُ
 اَوْلَادِي فَزَانِي لِحَدِي
 اَوْلَكَ شَرَعِي مَوَافِي
 رَضَاءِ اللَّهِ اِنِّي اَسْتَلِيكَ
 نَوَابِيهِ لَأَيُّكَ اَوْ لَوَدِدْتُ
 عَدُوَّ سِرِّي اِنِّي تَرَكْتُ
 اِيكَ عَدَايَةً لَأَيُّكَ اَوْ
 لَوَدِدْتُ اَوْلَادِي فَزَانِي
 لِحَدِي اَوْجِيحِي وَاجِبِي
 اِيكَ وَكُنِي اِيكَ زَائِدًا
 لِي كَالْوَدِي اَوْ لَوَدِدْتُ
 عَدُوَّكَ اَوْ لَوَدِدْتُ
 اَوْلَادِي فَزَانِي لِحَدِي
 مَعَا تَرِي اِيكَ وَرَا
 اِسْتِغْفَانِي اَوْلَكَ اَوْجِيحِي
 سَنَّتْ ضَوْلُ شَيْخِي وَكَلِمَةُ
 بِيهِ بِرَامِي مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ
 الصَّلَاةُ

الكينى انى تزك ايدهن عذابه لايق اولمز مكر الكارى
 استحقات طريقيه اوله البتغ مكره شول شيدركه
 اخر معنائيه استعمال اولان دليل ايله انك منع
 ثابت اوله مثال اولان **حرمون** و **حريمون**
 شيرى يرد سور يور يامن كوزك يا حقه اده و
 حوزة التون و كوصقى استعمال اتك كينى اول
 مكره حذق حكيمى اوچدور اولكى رضاه الله انى
 تزك ايدهن ثوابه لايق اولور ايچنى عذر سر
 انى اشليين عذابه لايق اولور اوچنجى انى انكار
 ايدهن كاير اولمز مكره انكارى استحقات طريقيه
 اوله **حريمون** كينى حرام شول

بوسلم وضعى انى اوله
 بونى شارىك تمام ايله
 اولمشك مسلمة ايجله
 ثابت اولدى و بونى بونى
 بيان اولدى انك ثابت
 حذق انك اسلاف اولان
 اولون اسلاف سبي اولان
 اولوشه سبي احضار اولون
 اولون سبي احضار اولون
 ديه اولوشه سبي احضار اولون
 مسلمان اولون سبي احضار اولون
 مكلت غير مكلت سبي احضار اولون
 لقا اولون سبي احضار اولون
 سكره وضعى انى بونى
 سكره وضعى انى بونى
 سكره وضعى انى بونى
 سكره وضعى انى بونى
 سكره وضعى انى بونى
 سكره وضعى انى بونى

شيدركه اخر معنائيه اجتمالى اولون دليل قطنى
 ايله انك سقى اولدوغى ثابت اوله مثال قارن
 طويد قدن صك طعام نيك قدنا انك و بيم
 مالى يك و دست المى و بلان سويلك و
 غيبى اتك و زين اتك و ناهق يره ادرا اولدور
 و سكرات انك و حوزير انى يك كينى اول
 حرامك حكيمى اوچدور اولكى رضاه الله انى
 تزك ايدهن ثوابه لايق اولور ايچنى عذر سر
 انى اشليين عذابه لايق اولور اوچنجى انى انكار
 اولان يرد انى انكار ايدهن كاير اولور سكراتى
 مفسد شول شيدركه احوال و جايغ اولان

حرام وضعى ايج اوله
 حرام لعينه و سبي
 بونى حرام لعينه و سبي
 بونى حرام لعينه و سبي
 بونى حرام لعينه و سبي
 بونى حرام لعينه و سبي
 بونى حرام لعينه و سبي
 بونى حرام لعينه و سبي
 بونى حرام لعينه و سبي
 بونى حرام لعينه و سبي
 بونى حرام لعينه و سبي
 بونى حرام لعينه و سبي

718
719
720
721
722

خَيْرِ عَمَلِكِ اِيْحَمَّةَ قَارِشِدْ تَدَه اِيْحَمَّةَ فَاَسِيْدَ اِيْدِرْ
 وَاوَلْ عَمَلِي اِيْحَمَّةَ مَشِي كِي اُو لُوْر تَكَوْر اَتَاكْ لَاوِيْدْ
 مِثَالِ اِيْحَمَّةَ فَاَسِيْدَ اِيْدِرْ كَهْرُورْ وَشِرْ كَهْرُورْ وَاَهْلْ
 سَتَكِي فَاَسِيْدَ اِيْدِرْ بَدْ عَمَلُوْ وَاغَايْ فَاَسِيْدْ
 اِيْدِرْ اِيْحَمَّةَ اُو لَانِ اُو اِيْحَمَّةَ شِيْلَرِي يَكَلِيْشْ اِيْحَمَّةَ
 وِعَمَلْ كِيْرْ اَتَاكْ وُدْ نِيَا كَلَايِي سُوْ يَلِكْ كُرْشْ
 حَقِيْقَةً وَاوَلْ عَمَلِكِ اُو لُوْ عَمَلِي وَاوَلْ عَمَلِي نَاغَايْ اِيْحَمَّةَ
 قَهْقَهه اِيْلَه كُوْلُوكْ يَا حُوْر نَاغَايْ اُو لَانِ فَرْضُوْ
 بَرِي تُوْلُقْ اَتَاكْ كِي اُو لْ مَقْصِيْدْ لِي حَمَلِي اِيْحَمَّةَ
 اُو لُوْ سَهِيْلَه اِيْحَمَّةَ اَشِيْلِيْنْ عَدَا بَه اِيْحَمَّةَ اُو لُوْ
 لَكِيْنْ دُوْ تُوْنِدْ اُو لْ عَمَلِي دُوْ خِي تُوْلُقْ اِيْحَمَّةَ

731
 732
 733

مَقْصِيْدْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ
 مَقْصِيْدْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ
 مَقْصِيْدْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ
 مَقْصِيْدْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ
 مَقْصِيْدْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ
 مَقْصِيْدْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ
 مَقْصِيْدْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ
 مَقْصِيْدْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ

فَصِيْدْ لَه اِيْحَمَّةَ اَشِيْلِيْنْ عَدَا بَه اِيْحَمَّةَ اُو لُوْ وَاَلْحَمْدُ
 هَرِي عَمَلِكِ كِنْدْ تَه مَنَامِيْتْ مَقْصِيْدْ رِي وَاوَلْ
 اَلْمُرِي بِلُوْبْ صَقِيْقِي لَاوِيْدْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ
 يَا لَكِي مَعْرِفَتْ اَللَّهِ تَعَالَى اُو لُوْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ
 اِيْحَمَّةَ تُوْ كَلْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ لَاوِيْدْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ
 بِلُوْ كُوْدْ بَرِي اَصِيْلْ تُوْ كَلْ دُوْ خِي اِيْحَمَّةَ
 وَاوَلْ اَللَّهِ مَقْصِيْدْ اِيْحَمَّةَ اِيْحَمَّةَ
 سَيِّئِكْ سَبِيْبَه بَقَه مَقْصِيْدْ اِيْحَمَّةَ بُوَانِيَا كُوْ
 اُو لُوْ اَرْحَامِي دُوْ اِيْحَمَّةَ كَمَا تُوْ كَلْ شُوْلْ سَيِّئِكْ
 شُرُوْعِيْبَه بَرِي سَيِّئِكْ سَبِيْبَه يَابِيْشِدْ قُدُوْسِيْكْ
 اِيْحَمَّةَ اِعْتَادِي بَارِي تَعَالَى بَدَا اِيْحَمَّةَ دُوْ رُوْشِي

734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744

24

745 و ظلمتك اصلي باري قضايتك براسم نافع
 746 ويراسم صنادد اوله اوچين نفعه وضوه
 747 سبب خلق المدي اول سبب خوي عالم خير
 748 ويرديسه اكا بايشوي بيته موور ايجي باري
 749 عالي در درسه خارودر اما اول سبلي
 750 خوي عالم خير و برمه ميش اينه اكا بايشي
 751 باشوكدر يا خردر يا ذري الله تعالى ديسه
 752 دخي فائده بي بو قدر سبب دخي اوج بولكد
 753 اولكي سبب يقين اكا بايشي الله مالورد
 754 مثال اوچيك قدر يك و ايجك و كيك كي
 755 ايچي سبب ظني اكا بايشي عجزه مثال

حسته لوه

756 حسته كه ارده واد اولان دعا ري اوقق
 757 ياد و انك كي اوچيني سبب و عي ابي ترك
 758 نيله مامورد مثال ادي و معناي بوردن
 759 خي اوچوب و اوچي يا خرد طيره ايدوب برخي
 760 او خورس طومني كي باري قضايتك قضا ميقتريك
 761 اثر دخي ايكي بولكد اولكي قضا مبرمد
 762 قدر اولان خي البته كلوي ظهور ايد
 763 سببه يا بيه نك فائده بي بو قدر مثال اجل
 764 كلوي اولك كي ايچي قضا و معلقدر سببه
 765 بايشي الله دفع اولور شرعي اولان سبب دخي
 766 اوج بولكد اولكي صدقه ايچي دعا ايجر

55

767 صلته و روح اکثر بونند ایله دفع او لورسه معقله
 768 او نوزسه مهو مددو اگا صلیکم کرکدر لکن ز
 769 بلمز که برخی مهو میدد ر یوشه معقله مدد ائک
 770 ایچین عجباً معلق میدد دیوسینه بابشور
 771 دلیل باری تعالی بصغوب علیه الشک مدد جلا
 772 **بوردی شغید** بالله و قال یا بنی لاند خللا
 773 من بابیر و احد و اد خلوا من ابوابی ستر شته
 774 **و ما اعفی عنکم من الله من شیء ان الحكم الا لله**
 775 **عليه توکلث و علیه فلیوکل المتوکلون امیدی**
 776 خوفله رجایی دخی بلمک لا زمدد خوفله
 777 **و کما مک عمل افراد فی جامع اختیار فی مانع اولان**
 اعمال

778 اعمال صالحه بی شرمه موافق خلوص اوزده
 779 **شکله کدن صکه عجباً قبول اولدی دیو او مو**
 یوشه قبول اولدایمی دیو خور قغه دیر
امیدی محبتی دخی بلمک لا زمدد محبت دخی
 باری تعالی نیک اموری سوزک طوب و نیند
د امی اوله دخی قغه دیر امیدی رضای
 دخی بلمک لا زمدد رضادوی باری تعالی نیک
 حکنه صلیم اولغه دیر بودخی بی مسئله
 بی بلمکه موخورد اوکی جمله اشیا باری
 تعالی نیک معلومد ایچی بو معلوم اولان
اشیاد بر معتقد فی ایه شرمه اولدی اوزده
 عمل
 باری باری
 باری باری
 باری باری

789 كَوْنَهُ دَرِي الْكَافِيَّةِ الْبَلِي دَرِي صَدِّقِ كَرْدِ
 790 دَرِي بَرِي مَقْدَارِي لَوْجَدَه قَالْمَشْدَر دَوْلَادَه
 791 جَزَيْتِه سَبِي صَرَفِ اِي دَوْبِ سَبِيْنَه يَابِيْذِ حَقِيْ
 792 ظَهْرَه اِيْدَه اَكَا عِلْمِ كَدِي وَعِلْمِ مَقْفُوْ دَرِي
 793 بَرِي حِي اَكْرَاوَلْ لَكْنِ شَيْدَنْ شَرْعَه مُوَافِقِ
 794 جَانِ حَقْظِ اِيْدَرْسَه اَكَا بَغْتِ اِيْدَرْ مَقَابِلَه سِنْدَه
 795 شَكْرَ لَا رِيْمَنْدَه اَكْرَحَقْظِ اِيْمَرْسَه اَكَا بِلَاوِيْدَرْ
 صِيْرَ لَا رِيْمَنْدَرْ اِيْدَرْ اِيْقِيْمِ دِيُوْرِيُوْرَا اِيْدَرْ
 797 كَلِيْمَه دَرِي اَوْتَانِ مَسَا اِيْلَوِي وَبُوْدَنْ حَسْرَه
 798 فَضَا وَ قَدْرَه وَ اَرِيْمَه دَرِي اَوْتَانِ شِيْرِي وَ
 799 طَرِي وَ كَلْفَه عَقْدَارِ عِلْمِ اِيْتِيْضَا اِيْدَرْسَه جَمَلَه حِي
 شَدَاوِيْزِ

مَقَالَه يَقِيْنِد

800 مَنْكَ سَرِي وَ وَ هَمِيْزِ حَقْفِي اِيْدَرْ وَ اِيْقَعَه مَطَاوِيْ
 801 بِلُوْبِ اِيْتَانَقَه دَرِي اِيْمَانِ دَرِي اَوْتَانِ بِلُوْكِدَرْ اَوْتَانِ
 802 عِلْمِ يَقِيْبِ حَكْمِ حَاوِيْمِ لَا اِيْقِيْلِ اَتَشْتِيْكَ اِيْتِيْلَاوِي
 803 اِيْمَانِي كِي اِيْحِي اِيْتِيْقَادِ مَشْهُوْدِ حَكْمِ حَاوِيْمِ
 804 يَقِيْلِ اَتَشْتِيْكَ عِلْمَاوِي اِيْمَانِي كِي اَوْتَانِ
 805 ظَنِيْ غَايِبِ عَوَامِ نَاسِيْكَ اِيْمَانِي كِي اَوْتَانِ اِيْدَرْ
 806 خِلَافِ خَا طَرِيْتِه كَلِيْمَه بُوْدِي سِيْدِ اِيْلَه سَعْدِ
 اَلدِيْنَه كُوْرَه اِيْمَانِدَه مَعْتَبِرِدَرْ اَسْتِيْلِبِ عِلْمِ دَرِي
 اَوْتَانِ بِلُوْكِدَرْ اَوْتَانِ عَقِلِ كَا مِلْدَرْ اَكْلَه اِيْحِي
 بَارِي مَعَالِي بِلُوْرِي اِيْحِي خَوَامِ خَمْسَه سَلِيْلَه
 اَكْلَه اِيْحِي مَوْجُوْدِ اَوْتَانِ جِسْمِ دَرِي عَوْضِ اَوْتَانِ

و اما الالهام فليمن
 اسباب العلم عندها هل
 المسبق شرح عقائد
 من الجزء الاول

37

811 شيلر بيهور ميلال سليم كوزك كورمسي وسليم
 812 قولانك اشته بي وسليم انروز طنه بي و
 813 سليم بوزك قوقه بي وسليم وجودك طونه بي
 814 اوجي خبر صادق اكله كجشي وكله جلكه
 815 اولان شيلر بيهور بوزخي اوج بولكوز اولكي
 816 بادي خالينك كلا بي اولان قران سظيم
 817 نشا نوز ايجي رسول اكرمك حديق محمد
 818 اوجي شون قومك خبريد كه التوك كذب
 819 اجفالي اوليه امد ايان دخي بلك كوك
 820 دو وزا ايايك وجود وعا بي قبول حقد
 821 التي مسئله بي بلك لا زمد اولكي دين صق
 اولان

822 اولان التي صود من بهك معنارنك ايجالتي
 823 ايجال اوزره و تفصيلي تفصيل اوزره واجهه
 824 مطايق بلك ايجي بلدوكي شيلون التي سبه
 825 برون قنيله اناق اوجي اكرماني بوق
 826 ايسه اناق دخي شيلون التي سبه برون دليله
 827 اوزر ايتك اونه ايمان واملام دوز ادي
 828 ايكد كوكو استين ايمان دوز و كوكو استين
 829 اسلام دوز ايجي برشيد دليل سغيدانه
 830 فخر جنان من كان فيها من المؤمنين طنا
 831 وحيدنا فيها غير ميت من المسلمين دوزي
 832 ايمانك باق فالسناك خرطي كقرات و خوركا
 تدن

833 صَقِّفَقْدَرُ بِشَيْخِي قَبُولِ اَوْلَمَلِكِ شَرْطِي وَجِدِ
 834 صَحْمَدَةُ اَوْلُوْبِ حِيَاةِنِ اَصِيْدِي كَسْرُوْنِ اَوْلِ
 835 اَوْلَهُ اَلْبَيْحِي دَالَةَ اَلرَّاسِ جِيُوْبِي وَكُوْنَشِ مَعْرَبِي
 836 طُوغُوْبِي وَنُوْبِي قِيُوْبِي قِيَاغْرُوْدَانِ اَوْلِ اَوْلَهُ
 837 مَالِكُهُ اَوْلِ اِيْمَانِ مَقِيُوْبِ خَدَا اَوْلُوْبِ صَاغِي
 838 نَخَاتِ بُوْلُهُ بُوَايْمَانِكِ اَقْسَامِي دَخِي دُوْرَتِ بُوْلَكُدِ
 839 اَوْلَكِي اِيْمَانِ فِطْرِي اَدَامِ يَا اَمْرَ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 840 بَلِيْدَانِ جُوْدِ وَعَمْرُ وَفِيْدَهُ اَلْسَتْ بَرِيْحِ خَطَايِي
 841 اَشِدُوْبِي بَلِي دِيُوَا تَدُوْكُنْ اَقْرَارُ دُرُ بُوَايْمَانِكِ
 842 صَاغِيْبِنْدَه مَسْتَقْمِي اِيْحِي يَا لَعِبِ اَوْلِيْحِي دَقْدِ
 843 يَا خُوْدِ دَرِيْسِزِ وَصَغِيْرِزِ اَوْلَانْدَه وَيَا خُوْدِ دَرِغِ
 بِاَشِنْدَه

844 بِاَشِنْدَه وَيَا خُوْدِ قِيُوْبِ دِيْمِنْدَه وَيَا خُوْدِ كَا فَرُوْسْتَانِ
 اِيْحِيْبِنْدَه وَيَا خُوْدِ زَمَانِ جِيَهَا لَدَه كِيْحِي مَوْنِيْمُو
 846 حَقِيْقَتَه كَا فَيْدُرُ مِثَالِ اَحْدُوْدِي اِيْمَانِي كِي
 اِيْحِي اِيْمَانِ تَقْلِيْدِي يَا غَسِي وَيَا حِيْبَا وَاَلَانِ
 شِيْلَرِي بَلُوْبِ اَعِيْتَقَادِ اَلْمَسَلَه كِيْنِ كُدُوْدِي
 تَقْضِيَا تَغْيِيْرَه قَاوِرَ اَوْلَمَسَه بُوْدَخِي اِيْمَانْدَه
 مَعْتَرُوْدَرُ اَسْلَامِيَه حَكْمِ اَوْلَمُوْدُ كِيْنِ دِيْلِي
 851 تَرَكِ اِيْدُو كِيْحِي بِيُوْكِ كِنَاهِ صَاغِيْبِنْدَه اِيْحِي
 852 اِيْمَانِ اَسْتِلَالِي اِيْمَانِي لَارِيْمِ اَوْلَانِ شِيْلَرِي
 853 دِيْلِي لِيْلَه بَلُوْبِ اِيْقَاكَه وَاَدَمَقْدَرُ دُوْرَتِي
 854 اِيْمَانِ حَقِيْقِي يَا غَسِي لَارِيْمِ اَوْلَانِ شِيْلَرِي

39

844

حقیق ممکن اولید

846

ایمانه اقسامی دورت
 بولکدر اولکجا ایمان نظری
 ایچنی ایمان تقلیدک
 ایچنی ایمان اسند اولر
 دوروتجا ایمان حقیقی

851

852

853

854

855 بِرَمْتِيكَ يَهْ كُلَّهُ كَيْ شَلَّكَ فَبُولَ اِنَّمَاكَ حَمَّالٌ اَوْلَهُ
 856 بَوَّارِ اَيْدِ كَلْبِيْهِ اَوْ نِ الْحَيِّ تَوْحِيدِ مُوَحَّدِيْنَ مَسَا
 857 لِيْلَ تَقْرِيرِ اَوْ لُتُوْبِ يَا لِكْرِيْ اَهْتَبْ بِاَيْدِيْ بِيَانِ اَوْلِيْ
 858 صِيْبِ اَللّٰهِ تَعَالٰى بُوْنَدِ تَقْسَمُ مَلَكِيْ وَكِتَابِ
 859 وَرَسُلِ وَقِيَامَتِ كُوْنِيْ وَقَضَا وَقَدْرِيْ دُخِي
 مَلَكِيْكَ لَازِمٌ دُوْدِ دُخِيْ بَادِي تَعَالٰى نَدِيْ
 861 مَلَكِيْكَ اِنَّا نَعْنِيْ لَازِمٌ دُوْدِ اَنْلَرِكْ جَمَلِيْ
 862 نُوْرَدِيْ بَرَادِ مَسْتَدُوْدِ صُوْرَلَرِيْ فُوْشِ سِيْدِيْ
 863 اِكْتَدُوْ وَ اَوْجُوْدُوْدِ رَفَاتِ صَا حِيْرِيْ
 864 دُخِيْ زِيَادِ اَوْ تَمَّ حَمِيْ وَرُ بَادِي تَعَالٰىكَ
 865 اَزِيْنَلَهْ هَمِيْ رُوْدِ صُوْرَتَهْ كِيْرُوْ وَ كُوْدَهْ رُوْ
 دُخِيْ

مَلَكِيْكَ

866 جِسْمِ لَمِيْنَهْ وَ هَرَزَهْ دِنِ اَوْ لُوْرَسَهْ كَجَرِ اَنْلَرِيْ
 867 هَمِيْ بَرِيْ حَالِ اَوْ لُوْرُ جَانِ صَا حِيْ اَوْ لَانِ مَخْلُوْ
 868 دُخِيْ اَوْجِ بَلُوْ كُوْدُ اَوْ لُوْ كِيْ جِيْ اَنْلَرِيْ
 869 كُوْدَهْ رُوْ وَ جَانَلَرِيْ وَ شَهْوَتَرِيْ وَ اَرْ عَقْلَرِيْ
 870 يُوْقَدُوْ اِيْ كِيْ مَلَكُوْ اَنْلَرِكْ كُوْدَهْ رُوْ وَ جَانَلَرِيْ
 871 وَ عَقْلَرِيْ وَ اَرْ شَهْوَتَرِيْ يُوْقَدُوْ اَوْ جِيْ اِنْسَانَهْ
 872 جِيْنِ دُوْ اَنْلَرِكْ كُوْدَهْ رُوْ وَ جَانَلَرِيْ وَ عَقْلَرِيْ
 873 وَ شَهْوَتَرِيْ وَ اَرْ شَهْوَتِ جِيْ اِنْسَانُوْ
 874 عَقْلِ مَلَكِيْتِ اِيْسَرُوْ اَكْرُ شَهْوَتِ عَقْلِ اَوْزُوْ
 875 غَالِبِ اَوْ كُوْرَسَكَهْ اِنْسَانَهْ جِيْنِ جِيْ اَنْلَرِيْ
 876 مَخْلُوْ اَوْ لُوْبِ بَلَكَهْ دُخِيْ اَرْ عَوْنِ اَوْ لُوْدُوْ دِلِيْ

877 **سْتَعِيذُ بِاللَّهِ** وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا
 878 مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَعَنَهُمْ قَلْبًا لَا يَفْقَهُونَ فِيهَا
 879 وَلَهُمْ فِيهَا عِيشٌ يُبْصِرُونَ فِيهَا وَلَهُمْ فِيهَا نَارُ
 880 لَا تَسْفُوفُ فِيهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلِيغَةَ أَصْلٍ
 881 أُولَئِكَ هُمُ الْعَاقِلُونَ وَالَّذِينَ عَمِلُوا شَهْوَاتٍ أُورِثُوا
 882 غَايِبًا أَوْ كُورَسًا مَلَكَةً مَلْحِيًّا أَوْ لُوثًا بَلَلَهُ
 883 دَخِي أَصْلًا أَوْ لُورًا زُرْ دَلِيلٌ **سْتَعِيذُ بِاللَّهِ**
 884 وَفَضَّلْنَا هُمَ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْصِيلًا وَمِنَهُ
 885 يُورِدُ رِيحَ الدِّمِينِ آسَافًا وَمُجَلَّاتٍ الصَّالِحَاتِ
 886 **أُولَئِكَ هُمُ حَيْرَ الْبَرِيَّةِ** إِنشَاءً بِكَ بِيَعْبُرُ لُرِي
 887 **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ
 ١٠٠٠
 ١٠٠٠

888 **إِنشَاءً بِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ
 889 **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ
 890 **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ
 891 **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ
 892 **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ
 893 **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ
 894 **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ
 895 **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ
 896 **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ
 897 **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ
 898 **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ لُرِي أَصْلًا زُرْ **مَلَكُوتِكَ** بِيَعْبُرُ

899 وَأَمَّا تَمْرٌ وَأَوْ يَوْمَ تَمْرٍ وَخَسَنَةٌ أَوْ تَمْرٌ أَيْضًا
 900 وَجَيْدٌ فَاسْبِقِي كَيْ تَلْزِمِي بَارِي تَعَالَى يَا عَاصِي
 901 أَوْ تَمْرٌ أَمْ رَبِّهِ عَامِلَةٌ دَرٌّ وَقَوْلُهُ عَنَّا لَقَدْ
 902 أَتَمَّرْنَا ذِي لَيْلٍ نَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ لَا يَسْتَفِيقُنَا بِالْقَوْلِ
 903 وَهُمْ بِأَصْوَرِهِ يَعْمَلُونَ وَيَبْنُونَ بِوَرْدِي لِأَهْلِيهِمْ
 904 اللَّهُ مَا أَمْوَهُمْ وَيَعْمَلُونَ مَا وَوَسُرُونَ التَّمْرُ
 905 هَرِيرِي بِرُحْدٍ مَسَدٌ قَوْمٌ شَدِيدٌ كَيْ يَزِدَهُ وَيَجِبُ
 906 كُوكِدَةٌ وَيَكْبِي قِيَامَةً وَيَكْبِي كُوكِدَةٌ وَيَكْبِي مَجْجِدَةٌ
 907 وَكَيْ صَبِيحٌ أَيْدِرٌ وَيَكْبِي أَدَمٌ أَوْ غَلْمَةٌ يَنْبَغِي كَلْدٌ
 908 عَمَلٌ يَنْبَغِي يَزَارُ فِي التَّمْرِ كَوْمٌ كَانِيَيْنَ وَحَفْظُهُ
 909 دِرٌّ وَالتَّمْرُ كَيْ يَجْلُو تَبْدَهُ مَقْرَبٌ وَيَسْبِقُ تَمْرٌ وَارِدٌ
 أَوَّلُ

910 أَوَّلُ جَبْرِئِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيْ بَارِي تَعَالَى
 911 يُرِيهِمْ تَبْدَهُ أَوْلَادٌ يَسْبِقُونَ وَيَكْبِي أَيْضًا وَيَعْصِي
 912 فَضْرَتَهُ وَيَعْصِي بِلَاكِهِ مَوْكَلٌ قَلْبُهُ دَرٌّ كَيْ
 913 عَزْرًا عَلَى عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيْ جَارٌ التَّمْرُ مَوْكَلٌ
 914 قَلْبُهُ دَرٌّ جَاهِلِي الْأَنْ أَوْلَادٌ أَوْ يَكْبِي
 915 أَسْرًا قَلْبُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيْ صَوْرًا أَوْ وَرَدًا مَكَّةَ هُوَ
 916 مَوْكَلٌ قَلْبُهُ دَرٌّ وَيَكْبِي مِسْكَانٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 917 أَيْ قَوْلُهُمْ دَرٌّ وَيَكْبِي مَسْكَانٌ مَوْكَلٌ قَلْبُهُ
 918 بَشِيحِي دَرْوَانٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيْ جَنَّتْ قَلْبُهُ
 919 مَوْكَلٌ قَلْبُهُ دَرٌّ التَّمْرُ مَالِكٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 920 أَيْ جَسَمٌ يَوْمَ حُلُوبَتِهِ مَوْكَلٌ قَلْبُهُ دَرٌّ يَدْرٌ

912

- 921 اسما جمل عليه السلام واني مؤمنه لربك عيني
 922 حقلك اعدك ايحون مؤمنك فليشد لكن اهل
 923 سنت اولان مسلمانه مخصوصا اولوب زيارت
 924 وسلام و استغفار و دعا و هديه و مجله هر
 925 ايحون كلا دن سكلواون ايكي بولكدور اولوي
 926 صياح نازي و اكنيد و نازي بلوب و قلاون
 927 كيسله كلور ايكي جامعلوره صيخ حيه
 928 تفسير و حديث و دين مسالئل نقل اولوركن
 929 مجلس غلده او نوران كيسله كلور او يحي
 930 رمضان شريفده او يحي بلوب و طوق
 931 كيسله كلور دور يحي اخفامده و ميا جلد

- 932 سوره و حشر ايحون صيخ حيه او قيان كيسله
 933 كلور بشي هر كجه صيخ حيه سوره و دعان
 934 او قيان كيسله كلور ايكي نيله و قدوده
 935 بولان مؤمنه كلور يحي بولك محلنده هر
 936 مضطر اولان كيسله كلور سكر يحي برام كجه
 937 لوي صياح بري اورد قد صكره ناز قل جوق
 938 كيسله كلور مصلئ يه چيقتك ديوكلور طوق يحي
 939 مولق فسنده جان جكركن ايستقامت صاجي
 940 اولان كيسله كلور او يحي قبول فالتقاب
 941 عشره كيدركن حسني سبقت اولون كيسله
 942 كلور اون يحي جنت بوسنه و اكن كيسله

- 943 كلور اوت ايجي جنت كوشكلرته اوتورانت
- 944 كسه كره كلور بوليه اولان ملكلر صور اوتوريب
- 945 اجلدي كلدكده ايمانله وفات ايدر لوسكوه
- 946 ينه در يلوب جنتله كيدر لوبور ايله كلچنه
- 947 على قدر الطاقه ملكلر حقننده بلحسي لازم
- 948 اولان مسائل برمقدار تقرير اولدي ايسه
- 949 ويند معلوم اوله كه اترك حقيده لايق
- 950 اولان بعضي سوزلر دعي تحريز ايله نوم ايتور
- 951 موه متين اولوي بولوب صقينه لوبيك اترك
- 952 حقيده وارد اولان حد نيك و نقل جلد
- 953 موضوعدر شيطان اصلنده برا اولوسك

رجوي

- يدي ياخذو ملكلر حوصيه سي ايدي د عيش
- باطلدر زيرا انك اضلي جندن برجا عمل عايد
- ايدي ادم عليه السلامه مجده اقبوب باري
- غايانك كينه اقتراض ايدوب كلار اولدي
- وانك بربوزنده مجده اغدوكي برقانددي ديك
- باطلدر اولان ملكلر باري قعالك بي كورور
- ديك باطلدر واوليك ارحام حياتنده ملكلر
- كورور ديك باطلدر مكر انسان صور ننده
- كورورته هاروت وماروت اولويك ملك
- كناه ايدوب ديك باطلدر و جنب ضروبدر
- ملك خلق اولور ديك باطلدر و برملاك ودر

سئل عن ملكي روي عن ابن
عباس عن يحيى بن عمار
ان الملكة صفتان صنف
لا ياكلون ولا يشربون ولا
يعرفون ولا يحسبون تلك
الملكوتية صنفان
واحد من الجن والانس
والاخر من الملائكة
والاول من الجن والانس
والاخر من الملائكة
والاول من الجن والانس
والاخر من الملائكة

بعض النسخ
تقول ان
الملكوتية
صنفان
واحد من
الجن والانس
والاخر من
الملائكة
والاول من
الجن والانس
والاخر من
الملائكة

45

976 ديمك باطلدز ونگا زباني ملك كيمي
 977 كوزنگه ديمك باطلدز وجمهم ايجنده
 978 اولان ملكلر انشدن خلق اولمشدرد ديمك
 979 باطلدز وپير بلوك ملك اوم عليه السلامه
 980 سجده ايند بيلر انلري تاري نغالي
 981 باقوب كول اندي ديمك باطلدز وصراط
 982 كوزروسي بز ملك كوزكيدر ديمك باطلدز
 983 وچيريل اين صراط كوزروسي اور رينه
 984 قنارون دوش خلق انك اور رندن كج كوز
 985 ديمك باطلدز وائسان اولوب قهره كوزنگه

965 ياروسي قاد و ياروسي امش ديمك باطلدز و
 966 جبريل عليه السلام وحي علي كوزجك
 967 ايكن اهانت ايدوب محمد عليه الصلوة والسلامه
 968 كوزروي ديمك باطلدز بزرا اول ملك معراج
 969 كجدي بيومير محمد عليه الصلوة والسلامه
 970 تغليم ايد و كجمن قناروي ياروب كاف طاقك
 971 اونه اعلدي ديمك باطلدز وصاللي جاني
 972 ملكدر و قاسيق جاني شيطاندر ديمك باطلدز
 973 وملككوز كوزهي بوغ ياكوز اور اهدد ديمك
 974 باطلدز وملككوز ياروي نغالينك قزيرد ديمك
 975 باطلدز وچان احي ملك كيمي قارشومه در كانه
 ديمك

986 منكو وكنكيز دن اول زومان اولو نر ملك
 987 كلوب اول ميناك اندوكي خيرى وسترى
 988 كنده تازديروب بونونه اصار ديك
 989 باطلد وكه مكرمه ده حجر السنوك
 990 اصل ملك ايدى كناه ايدك طاش اولاي
 991 ديك باطلد ويجه بر مخر عد عليه الصلوك
 992 والسادم بمرج كجه كوكه جقد قد بربوك
 993 ملك كوردى كجوب كيدلر ائى نكلر ترون
 994 كلوب ونزبه كيدنيز ديك كان اول نكلر جوان
 995 ايدوب بارى تعالى بوزيك يله نيزد نكلر بوزيك
 بوز

996 بوزيك بوز بوز بوز بوز بوز بوز بوز
 997 ونه به كنده دود ديو جواب ايد بوزيك
 998 باطلد زيرا بونون بارى تعالى المتى كوند
 999 بوزدى دليل **شعيد** بالله ان وكن الله
 1000 لذي خلق السموات والارض في ستة ايام
 1001 جمال كه ايامت مراد ايام دنيا اوله بازل
 1002 كوني بذا اولوب جمعه كوني ختم اوله ياخون
 1003 ايامت مراد اخرت كوني اولوب المتى بيل
 1004 يله عام او شش اوله والله اعلم بالصواب
 1005 ويجه بر محمد عليه الصلوة والسلام وقاهرى
 1006 حالته عزرا اهل عليه السلام ويخرى صورته

1007 قُبِيهٌ كَلْبٌ اِيحْرُوكِرْمَكَةُ اِذْنِ اسْتَدِي دِيكَ
 1008 بَاطِلِدْ وَاَهْلُ جَنَّتْ جِنْدَهْ طُورَهْ طُورَهْ مَلِكْ
 1009 اَوَلُورُورْ دِيكَ بَاطِلِدْ وَاَهْلُ جَهْمْ جَهْمَهْ
 1010 طُورَهْ طُورَهْ شَيْطَانْ اَوَلُورُورْ دِيكَ بَاطِلِدْ
 1011 وَيَا حُوْتْ يَا لَيْقْ صُورَهْ اَوَلُورُورْ دِيكَ اَوَلُورُورْ
 1012 دِيكَ بَاطِلِدْ وِيْرِيْرُورْ صَفَالْ تِرَاقْ اِيْدَكَهْ
 1013 مَلِكَلِيْكَ اَلرِّيْ كَسْرُورْ دِيكَ بَاطِلِدْ وِيْرِيْرُورْ
 1014 فَرَا كَسْرَهْ كُورْدَكَهْ جَبْرِيْلْ بُوْرُورْ حُوسِنَهْ كَبْرُورْ
 1015 دِيكَ بَاطِلِدْ وِيْرُورْ بَالْ مَلِكْ وَاَدْرُورْ حَامِلَهْ
 1016 عَمْرُورْ كَرَهْ اَبَهْ لَيْقْ اِيْدُرْ اَوَلُورُورْ طُورُورْ دِيكَ
 1017 بَاطِلِدْ وَاَطْعَامْ جِيْنِيْشْ بُوْرُورْ قَايِيْ شِيْ قَايِيْ شِيْ
 مَلِكْ

1018 مَلِكَلِيْكَ اِيْ بِلَا دِيْكَ بَاطِلِدْ وَاَطْعَامْ بُوْرُورْ
 1019 مَلِكَلِيْكَ دِيْوَانْ طُورُورْ دِيْكَ بَاطِلِدْ وِيْرُورْ
 1020 مَلِكْ وَاَدْرُورْ رِيْرُورْ وَاِيْحْرُورْ وَاَطْعَامْ دِيْكَ
 1021 بَاطِلِدْ وَاَدْرُورْ يَادَهْ هَرِكِيْلِكْ تَخْلُوكْ صِفَا دَسَهْ
 1022 اِحْتِيَاْمْ اَوَلُورُورْ دِيْكَ بَاطِلِدْ وَاَدْرُورْ بُوْرُورْ
 1023 حُورُورْ صُورُورْ نَدَهْ بَرْمَلِكْ وَاَدْرُورْ اَبَكْ سِيْسِيْ
 اِيْشِيْ جَلِكْ بِيْرُورْ زِيْنْدَهْ رِيْ حُورُورْ اِيْحْرُورْ اَوَلُورُورْ
 دِيْكَ بَاطِلِدْ وَاَدْرُورْ بَاوِيْ تَقَا لِيْنَتِكْ كِتَابْ بِلَاوِيْ
 اِيْ اَتَقِيْ لَازِمْدُرْ جَمَلَهْ سِيْ بُوْرُورْ دِيْكَ دُوْرُورْ
 1026 بُوْرُورْ كِتَابْ اَلرِّيْ كَهْ اِنْدُوْرُورْ اَتَقَا قِيْدُرْ رُوْرُورْ
 1027 صَحْفْ اَتَقَا كِهْ اِنْدُوْرُورْ اِحْتِيَاْمْ فَيْدُرْ جَمَلَهْ سِيْ
 1028

مطلب كتاب الله

49

1040 او غلو خزي عالم سوروي ادم صلي الله
 1041 عليه وسلم اوردينه ازان جبريل عليه السلام
 1042 واسطه سيله ابروف ايوب يكرمي اوج
 1043 ينده تمام دكشند بوقرائي باوي قالي حرسز
 1044 وصورته بوردوي صك حروف وصور خلق
 1045 اديوب جبريل امين ابرولدي صك خزي
 1046 عالم كلوي عبارك كو كسسه كورب قلبنه
 1047 سولدي اولدخي ابرونوب اصحاب كرامه
 1048 ابرولدي بوقرائك شرحي دي اوچدر اولكي
 1049 مصحف عثمانه مطابق ايجي طومر يانه
 1050 سوايق ايجي سند صحيح اليه اوستادان

1029 جبريل عليه السلام كو كدان اندر مشدد
 1030 يورونده كي بيور رينه بيور رودن غيريه
 1031 كتاب انمز ووصي ايجي جبريل عليه السلام
 1032 كلوز بوزك كتابك اولي توديه عمران اوغلي
 1033 موسى عليه السلامه يازني اغشند ايجي
 1034 ذبوردا شيا نك اوغلو داود عليه السلامه
 1035 يازني اغشند ايجي ايجي حضرت مراد
 1036 اوغلو عيسى عليه السلامه يازني اغشند
 1037 در ديجي قران عظيم الثمان يوم بيور يركه
 1038 عربي الاصل وقريني النسل وهاشم اوغلو
 1039 عبدالمطلب واندك اوغلو عبد الله واندك
 اوغلو

1062 اولی سوزان شدی دخی زیاده اولوب این
 1063 مهم کودوب سنی بیغ ایلدی اول دخی مصعب
 1064 شریبی جفاد معنه کی دمدی صکره حورث عثمان
 1065 خلیفه اولی کودیکه اصحاب کرامک حانظلم
 1066 کیمی شهید و کیمی خسته اولوب وفات انیکه قرآن
 1067 اختلافه د غمسون دیوا یو بکر الصید یقک
 1068 زید این ثابته جمع ایدودیک مصعب شریبی
 1069 کتوروب انک اوزوندن بیی یا ایلی یایدی
 1070 مصعب شریبی یازدودی صکره اصحاب
 1071 کرامک جمله سنی جمع ایدوب انک حصرت
 1072 بسمله ناک باسندون و اناسک سننه و اوجند

1051 اخذ اول بولله اولان قرانی او قوصنک
 1052 شریبی دخی اوچند اولکی اغزده دلد
 1053 ایکنی حروف عفار جندن توبه اوچینی اوچودنی
 1054 کندی فولانی شده صکره حورث و صوت
 1055 خلق ایدوب جبریل امین خری عالمه وفات
 1056 ایدوب ابوبکر الصیدین رضی الله عنه خلیفه
 1057 اولی زید این ثابته امیر ایدوب ایدود
 1058 اولان قرانی باری تعالی نیک توبه دخی ترتیب
 1059 ادره جمع ایدوب یازدودی کنک کندی
 1060 خلیفه ایکن کیسه کورتمک نصیب اولان
 1061 سفر لیک موصافی اخلدن صکره حورث عمر خلیفه

1073 او قدري واول وقيدوه بولنان ايجال كرامك
 1074 جمله سينه خنبايا ايروب رسول الله اوردنيه
 1075 ايبن قرآن بوهدرد ديوسسوال ايلدي الكردخي
 1076 ايقاق ايروب اوت بودرد ديوشعادا تالير
 1077 پس ايدري بويله اوليچي مصفف عثمان اوردنيه
 1078 ايجال صحابي واقع اولوب الكردن بزه تالير
 1079 ايله واصل اولدي بويله اولان قران ايكي
 1080 قسه منقهدرد برشتي دين جلت اولان الي
 1081 مؤد من يدي بيان ايدرد فبرشتي احكام شوعيه
 1082 واقفال مكلفين اولان عيش يدي خصال
 1083 حيدره و بيان ايدرد مؤد من بولبيان ايدرد

1084 قسيم دخي ايكي بولكدرد برتوكي حكمت و ربوتكي
 1085 مشتاهيات در جهلان ايجه كلالن اشك
 1086 دخي ايكي بولكدرد بوي اهل جنت و بوي اهل
 1087 جهنمدر اهل جنت اولان حكمانه تابع اولور
 1088 و اهل جهنم اولور فتنه طليي بچون مشتاهيات
 1089 تابع اولور در ذيل مستعبد بالله فاما الذين
 1090 في قلوبهم ذريع فبشعون ما تشابه سنه ابتغاء
 1091 الفتنه حكمانه تابع اولوب جنته كيد جانه
 1092 كيسله مستعده باوي تعالف بوردور ذيل مستعبد
 1093 بالله و ما اعلم تاويله الا الله والرايخون
 1094 في العيام يتولون اشكاره كل من عرند و رب

المراد

المراد

1106 السَّلامَةُ وَاللَّيْحَةُ صَحْفٌ عَلَيْهِ السَّلَامَةُ جَبْرِيْلُ
 1107 أَمِيْنٌ وَأَسْطَلُ سَيْلُهُ يَا زَيْجِي ائْتَشِدُّ اِنَّمَا تَعْبُرُ
 1108 اَوَّلَ دَقْدَقِهِ كَوَكَّدْنَا اِيْمَانَ صَحْفًا وَكَوَكَّدْنَا اِيْمَانَ
 1109 نُورِيَّةً وَكَوَكَّدْنَا اِيْمَانَ زُبُورًا وَكَوَكَّدْنَا اِيْمَانَ
 1110 بِحِجْلِهِ اِيْمَانًا وَبِصِدْقِهِ اِقْرَارًا اِنَّكَ لَا تَرْتَدُّ
 1111 زَيْجًا حِجْلَهُ سِوَى كَلَامِ اَلْقُدْرَةِ كَيْفَ يَهْوَدُ وَصَابِيَانِي
 1112 وَصَاكِيَا لِحِجْلِهِ اَوْلَانٌ نُورِيَّةٌ وَزُبُورَةٌ بِحِجْلِ
 1113 لَهُ نَصْدِيْقٍ اِذْ تُوْرُ وَنَهْ تَكْذِيْبٍ اَوْ تُوْرُ زَيْجًا
 1114 اَوَّلَ كَيْتَا بَرْكٍ اِيْحِدَّةً اَوْلَانٌ اِحْكَامًا لِكَ بَعْضِ
 1115 سِوَى تَيْدِيْلٍ اِيْدِيْلُ دَيْلُ سَلْتَعِيْدُ بِاللَّهِ
 1116 بِحُرُوْرٍ اَلْحَمْدُ سَمْنٌ مَوْضِعِيْهِ وَدَرْجِيْ كَارِيْ كَمَا لِكَ

1095 وَمَا يَكْرَهُ اِلَّا اَوْلَادُ الْاَنْبِيَاءِ بِرُؤْيَا لِكَ عَمَلِيَّةً
 1096 عَمَلِيَّةً وَمَسْتَأْجِبِيْنَهُ مَسْتَأْجِبِيَّةً وَاِيْحِدَّةً اَوْلَادُ
 1097 اَمْرِيْكَ اَمْرًا اَوْلِيْبِيَّ وَنَضِيْقِيَّ لَعْنِيَّ اَوْلَادُ وَعَنْدَهُ
 1098 اِيْمَانِيَّ لِاَزِيْنَدَرُ اَوْ كَلِ اِيْمَانَ كَيْتَا بَرْكٍ بَعْضِ
 1099 عَمَلِيَّ كَيْفَ اَعْتَشِدُّ اَنْتَ اَيْلَهُ شَيْدِيَّ عَمَلِيَّ جَابِرُ
 1100 دَكْلَدُّ عَمَلِيَّ قِيَامَتِ بَقِيْنِ اَوْلِيْبِيَّ مَوْزَمِيْنَدُ
 1101 دَوَكْزُوْبِ اَللَّهِ دَرْجِيَّ كَيْتَا قَالِيْحِيَّةً يُوْدِيْسِيَّ
 1102 بِاَقِيْدَرُ عَلَى طَرْيِقِيَّ لِاِيْحِدَّةً بَارِيَّ نَعَالِيَّ
 1103 اَوْلَانٌ صَحْفٌ اَدَمٌ عَلَيْهِ السَّلَامَةُ وَاللَّيْحَةُ صَحْفٌ
 1104 شَيْفِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامَةُ وَاَوْلَادُ صَحْفٌ اَوْلَانِيَّ
 1105 عَلَيْهِ السَّلَامَةُ وَاَوْلَانٌ صَحْفٌ اَوْلَادِيَّ عَلَيْهِ
 السَّلَامَةُ

مجلسه رسول الله

1118 پیغمبر کریمه اتانق لارضند پیغمبر دور بادی
 1119 تعالی تک امری و کفایتی استارینه شلیغ این
 1120 کسبه دینرا ایشانه پیغمبر اولند شرمی نه
 1121 ایشان کرکند حوراندن فجدن و مللکدن
 1122 پیغمبر ادانت اما مللکدن پیغمبرینه ملکه اولد
 1123 حور تقدن پیغمبر ادانت اولکلاف دم و شل
 1124 پاک کندی کوزل حوری کوزل و غصینک ایشانی
 1125 و عقلسی و شهوری کرکند و کویلدن و کوله
 1126 دن و کویلدن و کویلدن و کویلدن و کویلدن
 و اولد زنادن و اولد سفاهدن و غیر سزیدن
 و حوراندن و نایب مستغنی اولان کسبه دن
 و احددن

1128 و احددن و صاعیزدن و اعنی دن مکر ضعیف
 1129 بصیری اوله و دیشزدن و کسل بکوز سزیدن
 1130 و طوبالکدن و دلیدن و یلا نچدن و ناسه
 1131 عیب ویرت مرصنکر وینلا اولان کسبندن
 1132 پیغمبر ادانت و هر بر پیغمبر بیا لرتدن حضرت
 1133 اوله و انا لرتدن حضرت حوایه و اوجه جمله
 1134 فلاح اولاییدن و هر بر ایشاند کندی نالاری
 1135 و قز قز ایشاری و اهلاری و نالاری و قز قز
 1136 و حاله کرمی و دینه کرمی زنادن پاکدن و جمله
 پیغمبر لری اولدی دم علیه السلام مدد اف
 باری تعالی آتاسن و بایسن طهراندن خلق

و احددن و صاعیزدن و اعنی دن مکر ضعیف

و صد و شصت و یقاری بلراندن
 خلق اولدی اعنی ایشان بلراندن
 اولدی ایشان بلراندن
 علیه السلام و اولدی ایشان بلراندن
 اولدی ایشان بلراندن

53b

- 1139 يدوب بغير تشدد وانك صول اكونيد
 - 1140 حرانا منى براتشد وملكلا الكاجده
 - 1141 انمشادد جنته كيروب اند برمقداد اكلدو
 - 1142 ينه بزوزينه اغشد وخرى برم بغير
 - 1143 مخشد عليه العسلر والسلامدد نو اي
 - 1144 سنگ ارايسد جوق بچير كلفد
 - 1145 صاغيني انخي بادي قعاكى بالدر كنى على مروي
 - 1146 الاختلاف يوزيكوي درد بيك ياخو اي
 - 1147 يوزيكوي درد بيك درد نورو اي
 - 1148 وانمشد حمله بي بيدد اخلايذه اجير
 - 1149 ونف اوحي مرشدد كنى خله نك مرسل
- ولاد

54a

- 1150 اطلاق صحيدد اكونويه اولسه ورسيله ديلا
 - 1151 اياني صحح اوئاد زيرا ورسيله ديك بالكر
 - 1152 مرسل نو اناندم ديك اونور حال نو كه
 - 1153 جملة سنة اناغله مامور اولور ايجده
 - 1154 يكوي سكوي قران ايجده ادي اكلشد
 - 1155 اوحي اختلافيدد حمزير لقان ذوالقرنين
 - 1157 يكوي بشي اقافيدد آدم ادرين حمزير
 - 1158 صلح احمق اسجبل ارجيم يعقوب
 - 1159 مرون موي دروب سلطان الياس
 - 1160 اوب اليوس عيسى ذوالكفل يوسف
- عليه السلام عليه السلام عليه السلام عليه السلام

53

1161 وَحَمْدُ صَلَوَاتِ اللَّهِ وَسَلَامِهِ عَلَى نَبِيِّنَا وَظَلَمِهِمْ
 عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَالْمَلَأُوا
 1162 جَعَلِينَ دُرِّ الْجَبَلِ كِتَابَ وَرِيبِي
 1163 بِعَجْرٍ ذِي سَكْرَةٍ أَدَمَ شَيْخَ أَدْرِيسَ
 1164 إِبْرَاهِيمَ مُوسَى دَاوُدَ عِيسَى وَ مُحَمَّدَ صَلَوَاتِ
 1165 اللَّهِ وَسَلَامِهِ عَلَى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِمُ الْجَعِينِ
 1166 وَعَلَى طَرِيقِ الْاِخْتِلَافِ بَوْلَكَوُ اِجْتِدَاهُ اَوْلَا
 1167 نَعْرَمَ بِعَجْرٍ بِشَدِّدِ لَوْحِ اِبْرَاهِيمَ مُوسَى
 1168 عِيسَى وَرِيمَ بِعَجْرٍ بِرَحْمَةِ صَلَوَاتِ اَللّٰهِ
 1169 وَسَلَامِهِ عَلَى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِمُ اِجْمَعِينَ وَحَمْلَهُ
 1170 بِعَجْرٍ اَنْ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ حَقِيْقَةً جَاوِزًا اَوْلَانِ
 1171 صِفَتَكَ بِكَ وَ اِيْحَمَكَ وَ اِيْحَمِي وَ اِيْحَمِي وَ اِيْحَمِي
 وَ اِيْحَمِي

1172 وَ اَوْلَادِي اَوْلَقِ وَ اَسْمَهُ عَيْبِ وَ رِيْمِيْنَ مَرْصَلِكِ
 1173 اِلَهَ خَسْتَهْ اَوْلَقِ وَ شَهِيْدَهْ اَوْلَقِ وَ اَجَلِيْ وَ اَكْبَدِ
 1174 وَ قَاتِ اَيْتِكَ جَاوِزِدُ لَكِنْ اَنْتَ وَ قَاتِ اَيْتِكَ هِ
 1175 بِعَجْرٍ لَكِنْ عَزَلِ اَوْلَانِ وَ اِحْبَابِ اَوْلَانِ صَفِيْحَتِي
 1176 ذِيْ بِشَدِّدِ اَوْلِيْ صِدْقِ هَرَبِيْ رُحْمَتِكَ سَوْلِيْ
 1177 صَلَاةً يَدَانِيْ يَوْقِ اِيْحَمِيْ اَمَانَتِ هَرَبِيْ اَمِيْنِ
 1178 اِيْدِيْ نِيْمَانَتِ يَوْقِ اَوْجِيْبِيْ عِضْمَتِ هَرَبِيْ
 1179 بَاثِ اِيْدِيْ قُصْدِيْ لَهُ كُنَا وَ يَوْقِ سَهْوِيْ لَهُ اَوْسِيْ
 1180 مَانِعِ ذِكْرِيْ اَكَا كُنَا وَ تَعْبِيْرِ اَوْلَانِ رَدِيْ
 1181 فَطَانَتِ هَرَبِيْ عَقْلِيْ اِيْدِيْ خَاقِيْتِ يَوْقِ
 1182 بَشِيْحِيْ بَلِيْغِ اَحْكَامِ بَارِيْ قَعَالِيْنِكَ اَشْرَفِيْ

- 1183 وفتی قومیه تبلیغ ایدر صفتی یوق اما
 1184 بریم بیغیر عجد علیہ الصلوٰۃ والسلام جمله
 1185 دن افضلدر و کتاب جمله کتابردن افضلدر
 1186 و امعی جمله امکردن افضلدر و مبارک
 1187 بریمغ آراستندن آقان صور کوزردن افضلدر
 1188 و تبر شریفی جندندن افضلدر و طوغدد و عی
 1189 کجه لیلہ و قدرندن افضلدر و آمینک
 1190 صالح اولان اولری مکلکردن افضلدر
 1191 و عورتلری جندنه کی حور بوردن افضلدر
 1192 و سایر انبیادن زیادہ اوج صیغتی دخی
 1193 و آردو اولکی رسول الثقلین ایزله جندنه

- 1194 بلکه جمله عالمه بیغیر اولقی ایکنی افضل خلق
 1195 براد شیار ایجده آندن افضل جمع کینه بوند
 1196 و جتی حاتم الانبیا و آندن صکره طغریه بوی
 1197 جمع کینه بیغیر اوتم حضرت عیسی کلیمی مانع
 1198 دکلد زبر اسلف اولیش بیورد صکره
 1199 کلوب بیغیر برک شریفینه تابع اولسه ککدر
 1200 بونله اولان رسولک ذات شریفی عمر بیدر
 1201 قرینیدر هاشمیدر حسیدر نسیدر طیبدر
 1202 طاهر در پاک تکی دخی بش و جمله آدده و
 1203 اولکی خلق اولند و عی نطفین ایکنی بولدی
 1204 او جتی نغوظلری دودخی دملدی بیخی روح

1205 شريفقاري شليم اولندقدن صكن وچون اولور
 1206 لري دخی پاكدر بوندن صكن بيوغرم محمد
 1207 عليه الصلوة والسلامك مبارك بوبري پاك
 1208 اوزون وپك قضاة دكل اورتك بون قدهجي
 1209 ايدي ومارك اتلوي پك بوز وپك غرا دكل
 1210 اتكك طو لوجه ايدي ومارك باشلوي بوجيك
 1211 ودر كرمي ايدي ومارك صخاري پك فوجي
 1212 وپك موليك دكل اذ بون فوججه مائل
 1213 ايدي چن نكافي اولندوغي وفته اولنغي
 1214 مبارك قولقونيك بوشغى بربرينه ايدي
 1215 وطرالندقدن اوصور بربرينه ايدي ومارك

شادي

1216 الكرمي اجي ومارك
 1217 متلوي الكرميه باي الكرمه اولور
 1218 جاتي دكل ايدي ومارك كوزلوي ايرجه
 1219 سياهي غاينه سياه وياضي غاينه باض
 1220 اولوب قدرتدن سوزملوي ايدي ومارك
 1221 بورتلوي چكده ايدي ومارك بوزلوي كرمي
 1222 اولوب اذ بون اولنوغده مائل ايدي و
 1223 مبارك كوزلوي اق وال كاقلي ايدي و
 1224 مبارك اغزلي بوجك ايدي فصاحه
 1225 اجلي ايچون ومارك دوشلوي باض وراق
 1226 نه پك صيق ونه پك سيوك دريش اغز
 1226 الكرمه ايدي ومارك صقلوي سياه

56

1227 وصوت و در کوهی اییدی و مبارک الت دودنی
 1228 یله جگسی مابینده اون التی یا اون اییدی
 1229 یا اون سکر شعری شریفی اغارمیش اییدی
 1230 بویله اولان رسولک ایسم شریفتری دخی بویله
 1231 دن زیاده در ایخنده البتده بلمی لایمز
 1234 اولان محمد اییدر زیرانی کیخنده کافر
 1235 ایشد لسه بر عظیم ایتک کفایت ایدر دینلای
 1236 بوصیفتر ایله موصوف اولان رسولک معجزه
 1237 نری دخی واردر مثال او ذریه قران اشپی
 وهرجه

سَلَامٌ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

1238 وهرجه کیمسی وایی ایکی یاده اشپی و مبارک
 1239 برصقلمی ادا سندن صور اشتمی و جویونخلر
 1240 و اغاخیر و طاشلر اکا سونلیسی و از طعامی
 1241 جوعلمته سی کچی بویله اولان ذات شریف مله
 1242 اناسندن بهمبر اولدوخی حالده طوعدی بکری
 1243 بشی یا شنه کویچک او نوب حدیجه اناموز نلخ
 1244 ایله الدی و اندن قاسم و عید الله اذرا یکی
 1245 اوغلو اولدی و قاطمه و رقیبه و ذنب و می کلوم
 1246 اولدو دوش قوی اولدی و ابرهیم اولدو اوغلو
 1247 دخی مالیه اولدو بر باریه دن اولدی دصوات
 1248 الله تعالی علیه صرا جمعین قوی یا شنه کویچک

1249

بمعبر لكي اشكارة اولوب اقره سورة يحيي بنوها
ايكي دكخت نماز وهر ايداه اوج كون اوج

وهيكله ايكي

1251

كندنه واميشه فرض اولدي ايكي باشنه

1252

كويچيك معراج نصيب اولوب بر كجه نذا ايجه

1253

مكة و مكره دن قدس مهار كيه واروب

1254

اندن يوقاري يدي قات كوكوري ونيب كهور

1255

كجوب و سدره منتهي به واروب و اندن

1256

جنته كجوب و جمني كوروب صكن برور

1257

مكانه و اودي بغير محمد عليه الصلاه

1258

و السلام انده ايكن بادي تعالي في مكاتك

1259

ورماندن و جهنم دن صور تندن و شكلا دن

درنگون

1260

ورنگون و اعضادن منزه اولدوغي حالده

1261

كوروب و سويلشوب و ييش و قيت نماز فرض

1262

اولدي صكن كير و قدسه اسوب دخي صباح

1263

اولدن مئه به كلدي الهي اوج باشنه كويچيك

1264

مكة دن مدينه به هجرت ايدوب انده اون

1265

بلد خي اكلوب القبي اوج باشنه كويچيك دنيا

الاله وانا اليه
راجعون ملوا
على رسولنا محمد صلى
على محمد و آله و صحبه
باري و صلوات الله
وا حسنة مظهر اليه
امين

1270

قامت ايدر و نماز قادر لكن تكليف و كل تلذذ

1282 الشيء ناطقاً عمل إليه الخرقة اقبال انتك كرك
 1283 بدعني ديسي ذكريه قلبي مصلين ادعني كرك
 1284 سكركني صلا لندن سني اوتق كرك طغوزنجي
 1285 حسني خلق اوتق كرك بو وصفله موسوف
 1286 اولان ويلدز كرك صلا د اوتق جارد
 1287 لكن ويلدرك دوه جده نيلا دوجه سنة
 1288 بشتر وتي اوتق له اود لندن اصروفني
 1289 ساقدا اوتق وتي ايلا بي ما بيند فوق
 1290 بودر كه بيلا بيم دو دعوا يدو ويلد
 1291 دعوا ايلا متر نيلا نيلا كرك عز اوتق
 1292 ويلدرك عز مكند نيلا ايمان ذوات لندن

1271 وتقنا دو حالا حكلي رسالتك ده دوما بمز
 1272 زمان بجالت دو زمان رسالتك بغير
 1273 محمد عليه الصلوة والسلام امامك مخبري
 1274 امك ورانت طريقك ويرلدو مقتضاتك
علمك كاتبك وامرا قاي ايلا شريفك حكمتي
 1277 اجرا اقد دو دو سك امات اوليا
 1278 حقد كرك طغوز شروط بوسوي ايلا اولي
 1279 مؤمن كرك ايك اهل سنت كرك ادعني
 1280 باري تعاليتك امير بيوب طوتق كرك
 1281 دو دعني تقيني بيوب محق كرك بشي الخرقة
صانع اولان ديان اعراض اقتك كرك

طلب كرامات الاله

1304
1305
1306
1307
1308
1309
1310
1311
1312
1313
1314

رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مُحَمَّدٌ أَحْسَنُ عَمَلٍ الْفَارُوقِ رَضِيَ
الله عَنْهُ مُحَمَّدٌ أَحْسَنُ عَمَلٍ ذُو النُّورَيْنِ رَضِيَ
الله عَنْهُ دُرُ صَكْرٌ أَحْسَنُ عَمَلٍ الْمُرْتَضَى رَضِيَ
الله عَنْهُ دُرُ بُو دُرْدُوكِ خِلَافَتُوكِ دُخِي بُو رُوَيْبِ
أُوذْرَه حَقْدٌ صَكْرٌ أَحْسَنُ عَمَلٍ كَيْسَه دُرُ
طَلْحَه وَذُبَيْرٌ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بِنِ عَوْفٍ وَسَعْدُ
بِنِ ابِي وَقَاصٍ وَسَعِيدُ بِنِ زَيْدٍ وَابُو عَبِيدَةَ
بِنِ الْجُرَيْجِ مَكْرَه أَحْسَنُ عَمَلٍ غَزَايِنَه حَاضِرُ
أَوْلَانِ ادْحِيوَنَ اَوْنَا اَوْجِحُ صَحَابِي صَكْرَه
أَحْسَنُ حُدُي بَيْتَه غَزَايِنَه حَاضِرُ أَوْلَانِ بَيْنِ
دُرْتُوْرٌ صَحَابِي مَكْرَه أَحْسَنُ عَمَلٍ فَرِي عَامِلِكُ

1293
1294
1295
1296
1297
1300
1301
1302
1303

مَيْنٌ هِرَاقٌ وَابِلٌ امِيْنٌ دَجْدُدٌ نَيْلِرُ مَلِكُ
كُوْرَمَكِه دَرْمَانِي وَارْدُرُ وَابِلِرِكُ دَرْمَانِ
بُوْقُدُدُ مَكْرَه اِنْشَانِ صُوْرَتِنْدَه كُوْرَه نَيْلِرَه
وَسِيحِي كَلُوْرٌ وَكَيْلِرَه كَلُوْرٌ نَيْلِرِكُ رُوْدِيَا سِي
وَحَيْدَتٌ وَابِلِرِكُ دَكْدُدُ نَيْلِرُ قَصْدٌ كَاهُ
اِتْمُرُ وَابِلِرَه مَكْنَزِدُ اَكْرَه قَصْدِ اِلَه اِبْدِرَه
كُرَامَتَدُنُ دُوْمَشْرُ حَيْدَتُنُ وَابِلِ اَوْكُوْرِي سِي اِتْمُرُ
عُوْرَدُنُ وَابِلِي اَوْلُوْدِ سِي اِتْمُرُ كُوْلُوْرُنُ وَ
كُوْلَه دُنُ وَابِلِي اَوْلُوْدِ سِي اِتْمُرُ وَابِلِرِكُ
كُرَامِيْتِ اَوْلَادِ كُوْرِيَه مِيرَانِ قَانْمُرُ وَجَمَلَه
بَيْغَمِرُوْرٌ نَصَكُوْرُ أَحْسَنُ عَمَلٍ ابُو بَكْرٍ الْعَدِيْبِي

كُرَامَتُوْرُ اَوْلُوْدِيَه
اِكْمَالِكُنَاهُ دَحْمُوْرُوْرُ
اَوْلَادِ دُوْرُ

رَضِيَ اللهُ

62a

1326

بهدون بالحق وبه يعدون سلفاً امت اجده

1327

اورايدون اكسك اوتمز لايدى وبوامسك

مكلمه خارق العاده

1329

اولمز تو ودي كلامته بگزيت خارقي العاده

1330

شي سكرزدر اولكي ارضاصات شون شينده

1331

بغير اوله حق كسكردون صادق اولور مثال

1332

بغير مرمو طومعني كجه دن قوش ياشينه هر

1333

وارنجه ظهور ايدن عجايبات كي ايكچي

1334

عجزات شول شينده كه بغير اوللاقد نظر

1335

صا در اولور مثال حضرت موسى نك

1336

عصا بي ادر حوا اولسي و حضرت داود ك

61b

1315

وقايت حالته بولنان بوز اون دردت بولك

1316

صحابي صكه افضل باقى علاق اصحاب

1317

رضوان الله تعالى عليهم اجمعين در جمله

1318

عادلكر و عاملكر و كاملاز در انري سومان

1319

احل يدع و فراق ضالله و مضله در جمله بي

1320

سوز و شقا عتارين اولماز و دايبه التوفيق

1321

صكه افضل تابعين در صكه افضل تبعه

1322

تابعين در صكه افضل قيامت يقين اولور

1323

مور مندر دو كنجكه دك بولنان مستقيلرد

1324

دليل سفيده بالله اين ككرمكم عند

1325

الله انفتكم و ينه بوردي و من خلقا امته

بهدون

63a

1348

بن برخیا نك بقیسك كوشكنی كوذا چوب

1349

یوحید كوزوسی و حضرت مریمه كلا ن مائده

1350

كی دردی معونات شول شیددكه بعبوره

1351

مقدار تاریخ اولان كینه دن صادر اولور مثال

1352

علمانك دعای ایدوب خسته شیفا بولسی و

1353

عبور نیمه سی کی بشی استدرایج شول شیددكه

1354

بعبور نیمه تاریخ اولین کافروردن صادر اولور

1355

مثال غروددن و فرعوندن صادر اولان

1356

شیلر و جدان صلوات اولین اشلر کی

1357

کتنی شیطانات شول شیددكه دلیردن

1358

صادر اولور مثال بر سوز سولوب و پیر

62b

1337

الیده دعبیر یومشقی اولسی و حضرت سلیمان

1338

عوا او سنده کیمسی و حضرت عیسی نك

1339

اولور در بریم بعبور محمد علیه الصلو

1340

و السلامك اوزرینه قرآن عظیم الشان

1341

انسی و بر کجه نك ایجده معراجیه کیدر

1342

کلمسی کی او جینی کرامات شول شیددكه

1343

هر بعبور کون کوی تابع اولان املر نك

کندیوی مدینه ایدی

عسکر اسلام دغا ونه

ایدی رالیق بوندن

زیا ده ایلد بجمعه کون

خطبه او قوراکین کوردا

ندا ایلدی

1347

مبارکی مکتوب شریعی ایله اقمسی و اصف

بن

1359 وَفِدَه كَلُوبِ ظُهُورِ اَتَمْسِي كِي بِرِي جِي شَعْبِرَه
 1360 شُولِ شِيدِرِكِه سِيْبِيَه بِاِشْعِيْلَه ظُهُورِ اِيْدِرِ
 1361 مِثَالِ فِرْعَوْنِيْكَ سَحْرُ رِيْدَنْ وَرَمَا لَه حَقَه
 1362 بَا زَرِيْدَنْ صَادِرِ اَوْلَانِ شِيلِرِكِي سَكْرِي جِي
 1363 اِهَانَتِ شُولِ شِيدِرِكِه يَادَنْدَنْ بِيْمِرِ لِيْكَ
 1364 دَعْوَا اِيْدَنْ كِيْسَه لُورَنْ صَادِرِ اَو كُورِ مِثَالِ
 1365 مِثِيْلَه اَلْكُذَّاءُ صَادِرِ اَوْلَانِ شِيلِرِكِي
 1366 حَسَنَه بِه صَاغَلِيْسِيْنِ دِيْمِرِ اَوْ قَدُّدَه اَوْتَمْسِي
 1367 وَكُوْرَا غُرِيْبِنَه اَوْ قِيُوْبِ كُوْرِ اَوْتَمْسِي كِي
 وَدِي جِي قِيَامَتِ فَرِيْدَنْ اَوْلِ عِلَامَتَمُ
 ظُهُورِ اَتَمْسِي كِي بِلُورِ لَانْتَمُه زِيْرَا اَتَمْسِي
 عَالَمِ

1370 عَالَمِ اَوْلَدِيْقِه قِيَامَتِ فَرِيْدَنْ اَتَمْسِي اَوْجِ
 1371 بِلُورِ اَوْتَمْسِي عِلَامَتِ بِيْمِرِ مِرْعَمَلِ عَلَيْهِ
 1372 اَلصَّلَاةُ وَاَلسَّلَامُ دُنْيَا يَه كَلُوبِ بِيْمِرِ كِي
 1373 اَلخِيْلَاةُ اَوْلُوبِ خَانِمِ الْاَيْنِيَا اَوْلَسِيْدِرِ اِي جِي
 1374 عِلَامَتَمُ اَوْلَادِ اَنَا يَه وَبَا يَا يَه عَا صِي
 1375 اَوْتَمْسِي وَرُوْتَمُ شَايِعِ اَوْتَمْسِي وَسُرَا يَلِرِ
 1376 جُوْرَقِ اِي جَمِيْسِي وَعُوْرَتَمُ عُوْرَتَمُ وَا دِ كَلْدَرِ
 1377 اَو كَلَه مِيْلِ اَتَمْسِي وَكِيْسِي قُرْا يَه رَغِيْبِ
 1378 اَوْتَمْسِي جَارِيَه لُورِ حَبِيْبِ اَوْتَمْسِي وَجِي كِي كِي
 1379 جُوْرَقِ اَوْتَمْسِي وَا دِ اَتَمْسِي كِي وَكُوْرَا
 1380 دِيْرَمَتِ كُوْرِ اَوْتَمْسِي وَعَالَمِ اَوْتَمْسِي اِي جِي اَتَمْسِي اِيْلَه

1403 معین او مغلله موزینک قلمی طوزی کی اریسی
 1404 وایایک ایچی ایشم قانوب و دینایک ایچی ایشی
 1405 قانسی و قلوبوردی مرفعت قانقه سی و حالای
 1406 کسب از اولوب حلام چوق اولسه سی و نزاله
 1407 چوق اولسی و برسته برای مقدری دربی
 1408 بر هفتک مقدری و بر هفتک بر کوه مقدری و بر
 1409 کون بر ساهت مقدری اوشی و االی غوزتیک
 1410 مؤننی بر ایشی کوزسی کی بر آیه کلینه
 1411 دیکر اوتان علا متاریک اکثری ظهور نمشد
 سار ظهور اید جهلری بیات اید لوم بوی
 1413 اقله قشاک و چینی علامت بنی اصغر تیک

علامت کدی

خروج

1414 خروج ایشی و حیاه جاه نامنده بر ظالم ظهور
 1415 ایوب جیاتی ظلمه طوندنمه سی و حضور
 1416 مقدریک ال رسوندن کلوب چقه سی و عالی
 1417 عدلیله اصلاح ایشی و جمال ظهور ایدوب
 مکه الیه مدینه تک غیری بون دینای قرق
 کون کفریله فساد و برسی و حضرت عیسی
 تک کونکون ایوب دجالی اولدومسی
 قاجوح و ما جویک ظهور ایدوب بر بودی
 خراب ایشی و اوج بر بری مغریده و بری
 مشرقده و بری جزیره عمیده بره جسمی
 و کوشک مغریدن طوغه سی و دایه الاصل

اقله کون بر اید
 ایک کون بر اید
 اوج بری ایشی
 بر هفتک
 اخرونلاری کونلو
 سید

65

1425 جویوب اول غیظاتی قتل ایروب صکر جنتک
 1426 وجمعتک اولان ایشان برستی و توبه بوسید
 1427 قباغسی و مین میزند بر روزگار اسوب جمله
 1428 مود منکرده بر زن اولسی و بر یوزنده باری
 1429 تقالینک اونی کاند کینه لر توکتسی و
 1430 بیستی جنت صونیک [REDACTED] بر یوزندن
 1431 فالغسی اولکی مصرد اغان نل ایکنی بجد
 1432 دن اقان فرات اوچتی کوفه دن اقان
 1433 جمله دردی اده دن اقان سیمان بیخی
 1434 مصصدن اقان جیمان صوبی و قران
 1435 عظیم الشان کولاردن و مصحف شریفین

فالغسی

1436 فالغسی و کعبه شریف بقیسی و حجر الاسود
 1437 و مقام ابرهیم یوزندن قائمه سی و لیله
 1438 قدوک یوزندن کسلیه می بوند نکه بود بیکری
 یل قدر بخت دنیا کافرستان اولسی حقد
 1441 **دخی** اجل کلوب اولن ایشان اوج بکدر
 بر بوی مومین صالح و بر بوی مومین فاسق
 1442 و بر بوی کافر قهرک احوال دخی اوج
 1443 بکدر اولکی مومین صالحان حقیده میت
 1444 قهره قویخی اید و کی اعمال صالحه هریری کوزل
 1445 صورت کوروب کابولدنش اولور میت دخی
 1446 سنگ و نیکره جوایی سالیق الیه و بود هر قهر

مطلب علی بن ابی طالب

1458 بر مقدار زحمت چکه و قبرك صغره بي شدت
 1459 اوله و قبرده، موعينه عذاب النج درو كاهك
 1460 حاصل اولور اولكي ميدكد فاكيجي خيستن
 1461 بواي سينك عذابي قبرك شدتله صغره سينه
 1462 باعث اولسه كركد زيرا قبر عذابك جوغي
 1463 سدكدن صافته مغله حاصل اولسه كركد
 1464 اوجيني ربادن حاصل اولور انزه فان دريا
 1465 اينجه عذاب اولسه كركد دوه نجا زندان
 1466 حاصل اولور اعزى طوجن كوت اينجه
 1467 عذاب اولسه كركد بشي بلان سويلان
 1468 حاصل اولور انزه اغز لري بر مغله عذاب

1447 صغرى شدتلى و ناز اول قير خيستن اولور
 1448 مقدارى يا خود كود ايرمي قدو گليني اولور
 1449 و جندان بر بجز اجدود اول جبرجت بجه
 1450 اولوب انكه ذوق ايد، دك گلين كو بو اولور
 1451 كيمي اولوبه قانور بويه اولان كينده قبرك
 1452 لغوي حقد ر يا چوردر ياد در اها بچور
 1453 وجود شو بغيري اتقا چوردر ر ايجي بويه
 1454 سيز اولن فاسق مومينده حقد حيا كيد
 1455 باري قتالي عيو ايدوب منكرينه جواج
 1456 انسان و پروب قيرى جنت بجه بي اوله
 1457 و جبار كه باري قتالي اعادل ايدوب ب

مقدار

1480 کونته انامتی لادفند بر جمعله کونی اسرافیل
 1481 علیه السلام هم صوراً و قرب بر کرده و کون طوره
 1482 جان طاشیان مخلوقا لک جمله سی اولوب
 1483 قیامت قیسه کردد بو عالمه فرق بل یا اونی
 1484 ای یارق هفتده یارق کون یارق ساعت
 1485 مقدری اصسر یاتسه و لک کردد حکم بادی
 1486 تقالی انسا ک منیبی کبی بر عموه یا عد یوب
 1487 اکلده قیورده اولان موتانی و هر بر جان
 1488 صاعیب اولان مخلوقی احیا اتسه کردد
 1489 اسرافیل علیه السلامی د و لد یوب اول
 1490 دخی بند ایدوب ای جور ییش کون طورای

1469 اولسه کردد الشیخ علیه عمل ائمه مدح حاصل
 1470 اولور انوره باشی اذ صکله عذاب اولسه
 1471 کردد او جیحی اعیان اولیان کافر و خندقه
 کافر قیوم فوضی انرا منکرینه جواب دیره میوب
 قیروشول قید صیغه که ای کوری بری برینه
 کجه کور سوور و فوضسز بر ملک نعین اولوب
 عذاب ایدر و هم طمسان طوم بلان مساط
 اولور و جمع غدن بر بجه اجوب اول قیورک
 ایچی طویظلوا انقی اولوب صوراً و قیوب
 محضوه قاتنجیه د ک عذاب اجمده قالمی
 حقد و **دخی** باوی قالی ک قیامت

حکایت بوم قیامت

کافر مکتوبین سوز
 ایدور من رینک
 دیدکله کافر لاهه
 عذاب د سوز کردد
 و الله تعالی

کونته

1501 کرگدر موه مندر او مقودن او با نور کي قانلوب
 1502 ابدست اعضا کري باضا ولد و غي مالد
 1503 دوه لکلوب کچنه برده و کينه ايکي کيشه
 1504 برده و پوچوب بونب محضد بويه کيشه لرون
 1505 کوگدر کافر لوب بوز لري سياه او نوب قيامتک
 1506 شديتي کورچاک بزي بر مردن کيم قالدرد
 1507 ديورا و بلا ايدوب بوز لري او مستنه سور
 1508 نوب محضد بويه جمع اولسه لرون کرگدر اند
 1509 اولان امله جين ايکي بلوک اولوب بر
 1510 بلوکي صالح لرون اکتد و بربلکي کافر
 1511 اند محضد اولسه لرون کرگدر محضد اولن

1491 طاعنمش اتمرو قتلر برون و کوره کلوب جمع اولوب
 1492 ماينکرده جريان ايدن حقوت با دي قالي
 1493 اجرا ايدوب فصا من ايشه کرگدر دويوندا
 1494 ايشه کرگدر صکر انرافيل عليه السلام
 1494 صالح اليه موه مندر قتلر با لرون وصول اليه
 1495 کافر لرون جانلرين دوشروب صور ايجنه
 1496 قيوب او فرسه کرگدر اندن دو حله
 1497 جيوب طاعنوب هر دو روح کندي و جوي
 1498 بوب ايجنه کسه کرگدر هر کس نه هوي
 1499 اوده اولد بوليسه ينه امثال اوده
 1500 اعناري تمام جملات بوز لرون قانلبه

کرگدر

1512 الهي بيك بل ايج و صوسوز و عريان ابو اوزده
 1513 صقشوب دوشسه كركدز كوئش باشلارينه
 1514 دوت بيك ادم عقدا دي باخو بر سورمدان
 1515 ميلي قدر يقين كلوب دوشسه كركدز
 1516 خرگس كناصنه كوده كي طوبوغنه و كي دزينه
 1517 و كي بوغازينه دك د رايچنده باشلار كركدز
 1518 ناس محشوده اكن بادي تعالي خطاب
 1519 ايديوب لمن الملك اليوم ديشه كركدز
 1520 الني اشدد كنسار جواي و يروب لله لاجل
 1521 تقهار ديشه كركدز دنياده حقله
 1522 مكلارينك يارديني كتابلري انده و رسال كركدز
 دنياده

1523 دنياده حقله مكلارينك يارديني كتابلري
 1524 انده ديسلر كركدز مومونلره صاغندن
 1525 و كافرلره صورلندن و ياراقه سي اديندن
 1526 و بعضي كافرلره ايدكلري كئا و ايجون سئال
 1527 اولندقد اغزلري مهرتوب و اعضا لري
 1528 شهادت ايشه كركدز هر بزرگ افر ايدوكي
 1529 بولسه كركدز و مظلومك حقيقي ظالمندن
 1530 اليوريسه كركدز خير عملي و اوايسه اويب
 1531 مظلومه و يرسه كركدز نوب ايسه كئا هي
 1532 ظالمه بولكلنسه كركدز حتى بوئوز لوئيون
 1533 بوئوز سوز قويوني اورد و عجبون حقيقي اليوريسه

1534 کرکدُر اَمَّا فَرِحْتِي اَيْلَهُ حَيَوَانَ حَقِّي تَمِي
 مُشْكَلَدُ عَايَتِ صَقِيحُ كُرَكْدُ لَكِن بَارِي
 بَرِي تَعَالَى كَوْنُ
 بِرَيْفِي مُشْكَلُ دَكَلَدُ
 بَرِي كَوْنُ مُشْكَلَدُ

1537 كُرَكْدُ اَوَّلُ شُرْعِيهِ اَوَّلُكَ اِيحُونُ

1538 اَيْحِي سَفَرُ بُولَنَدُ اَجِي كِنَهِي اَوَّلِيَانُ

1539 مَوْتَا يَه كَفَنُ صَادِقُ اِيحُونُ بُوَدِيح اِيحُونُ

1540 اَوَدِيهِ دَن اَوَّلُ كِسَلَرُ بُوَاوَجِي اِرْضَا

1541 اَوَلَدُ اِنْفَا قِيدُ بُوَنلُوكُ غَدُوِي نَا حَقُ

1542 بَرِه اَوَدُوكُ نَفْسُ صَقِيحُ اَوَّلَانُ كِنَهِي ه

1543 نَاغِيِبُ مَسْتَقْفِرُ اَوَلُوِي وَبِرِه جَاكُ نَفْسُهُ

1544 بُوَلَسُهُ حَلَا لَلشَقِي وَنَحِي نَهِيْبُ اَوَلَسُهُ

مِيذَدُ

1545 اَمِيذُ دُرُوكِ اَنلَرِي دَنِي اِرْضَا اَيْلَهُ اَمَّا

1546 دَا حَتَدُ اَوَلُنلَرُ عَرِيشُ كُوَلَكُ سِنْدُهُ اَوَلُوِي

1547 اَنلَرُ اِيحِي دَكَهْتُ نَاذُ قِيحِي قَدَرُ اَوَلَسُهُ

1548 كُرَكْدُ مَحْمُودُ بَرِي بَرِي اَوَّلُ اِرْوَحِيْمُ عَلَيْهِ
 السَّلَامُ كَلَمَةُ كُوِيْبُ صَمِي بِيْرِيْمُ بِيْعُوِي بَرِي عَمَدُ
 عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالتَّلَامُ كِنَهِي كُرَكْدُ رُصَلُ
 مَوْتُو شَاوَرُ مَرْتِيْدُ سِيخُهُ كِنَهِي لُرُوكُ دُرُوكُ اَخْصَا
 نَلَا لِيَه نَامُ كِتَابِيْتُ يَاذُ دُوَعِي وَجِهَهُ اَوَدُ
 يَمِيشُ قَدَرُ خَضَلُ اَيْلَهُ مَوْصُوفُ اَوَلَانُ
 كِسَلَرُ عَرِيشُ كُوَلَكُ سِنْدُهُ وَكَحْتُ اِسْتَلَرُ
 كُرَكْدُ اَوَّلُ كِتَابِيْتُ اِيحِيْدُنُ بُوَاوَا كِيَه

71

بِرُ مَسَلَهُ بِرُ اَيْلَهُ مَعْلُومُ اَو
 لُو كُو اِيكُو دُ فَنَسَلَهُ بِرُ اِيحُونُ
 مَحْمُودُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالتَّلَامُ
 جَمَلَهُ دَن اَوَّلُ كِنَهِي كُرَكْدُ
 سِيخُهُ صَمَلُ دَكَلَدُ
 مَحْمُودُ بَرِي بَرِي
 بِيْعُوِي بَرِي اَوَّلُ نَا اَلْمَقْدُ كُرَكْدُ
 جَمَلَهُ دَن اَوَّلُ كِنَهِي كُرَكْدُ
 مَلِكُ اَللّٰهُ جَسْتَدُ نَحَلُ
 وَنَا جُ وَصَلِيحَانُ وَبِرِيَانُ
 كُوَلُوِي بَرِي كُوِيْبُ وَبِيُوِي
 اَلَا اَيْلَهُ عَرِيشُ كُوَلَكُ
 صِنْدُهُ وَارْسُهُ كُرَكْدُ مَعْرُفُ

73a

1567 الذبيحني تاهيز ايدوب نلكه بعظمتي بغضبي
 1568 كيسلر طفوزنجي باري تعالينك رضا بيچون
 1569 سغره كيدوب جهاد قصد ايدن كيسيه بدن
 1570 ايلاه يامال ايله ياددم ايدن كيسلر اوونجي
 1571 بورجولو اولان كيسلر خلاصه ايچون ياددم
 1572 ايدن كيسلر اون برنجي بهايه كيسلر جاريله
 1573 وكونله بي خلاصه ايتك ايچون ياددم ايدن
 1574 كيسلر اون ايچي اصيلده وصوفده هـ
 1575 ايدسي كايل الان كيسلر اولي اوونجي
 1576 كجه قره كو اينده ويعود لرون مسي لرون
 1577 جماعته وارن كيسه لرون دودنجي على

72b

1556 التي ابي قدد غصلك تحريرو اولندي نالكه
 1557 اخوان موه منين سعي بليغ ايدوب انرون
 1558 اوله لرا اوونكي عادل يادشاهه لرا ايچي نازه
 1559 لكده باري تعالي يه قولون ايدن كيسه لرا
 1560 اوونجي قيليري جامعلرده اولان كيسلر
 1561 دودنجي باري تعالينك رضا بيچون بري
 1562 برين سون كيسلر بعضي باري تعالينك
 1563 قره بيهيچن اخيان كيسلر ايتي زنايله هـ
 1564 دعوت اولند قده ايتن كيسلر ايدنجي
 1565 باري تعالينك رضا بيچون صدقه كوني
 1566 ويون كيسلر سكرنجي فقرا اولان كيسه دن

الذبيحني

74a

1589 يَكْرِي بَرِيحِي ~~الطاهر~~ عَادِلٍ حَاكِمِهِ .
 1590 وَوَالِدِهِ ، كَذُو نَفْسِهِ لِيَتَّوَّعَ ، بِأَخُوهُ مَوْءِنُهُ لِيَكْتَدِ .
 1591 حَاجَتُهُ لِيَحْصُو صُنْدَهُ ، نَفِيحَتِ اَيْدِي كَيْسَلِهِ .
 1592 يَكْرِي اَيْحِي اَقْرَبِيهِ صِلَهُ وَدَعَمِ اَيْدِي كَيْسَلِهِ .
 1593 يَكْرِي اَوْجِي اَهْلٍ وَفَاتِ اَيْدِيهِ يَتَعَلَّزِي .
 1594 فَالْوَبِ قَوْجِيهِ وَارْمِي عَوْرَتَهُ يَكْرِي دَوْجِي .
 1595 فَتَقْبِرْ وَسَيَكِينِ وَيَتِيهِ رَمْنَاءُ يَبِيهِ طَعَامِ يَدُونِ .
 1596 كَيْسَلُهُ يَكْرِي يَبِيحِي بَارِي تَعَالَى هَرَجَالِدُهُ .
 1597 كَيْدِي كَوْرِي وَبَلِي وَبَلِي اَيْدِيهِ بَلِيهِ ، حَشِيْبِي .
 1598 اَوْزُوهُ ، اَوْلَانِ كَيْسَلِهِ يَكْرِي اَلْبَتِي هَرَجَالِدُهُ .
 1599 صَادِقِ اَوْلَانِ تَا هَزْرِي يَكْرِي لِيَدِي عَجْزِي .

73b

1578 قَدْرِ اَوْلَانِ اَجْمَلِي طَيُّوْبِي وَجِبَلَا قَلْبِي .
 1579 كَيْدِي يَدِي كَيْسَلِهِ اَوْتِي يَبِيحِي كَذِي اَمُوْدِي نَفِيحِي .
 1580 كَلْبِي كَرَهُ يَادُوْمِ اَيْدِي كَيْسَلِهِ اَوْتِي اَلْبَتِي حَسْبِي .
 1581 خَلَقَ صَاحِبِي وَتَوْبِي هَرَجَالِدُهُ اَوْلُوْرَسُهُ .
 1582 خَوْشِي كَيْسَلِهِ اَوْتِي اَيْدِيهِ يَتَعَلَّزِي وَطَوْرِي .
 1583 هَوْرَتُهُ كَوْرِي عَجْزِي اَوْلَدُوْعِي حَاجَتُهُ لِيَبْتَوْرِي .
 1584 كَيْسَلُهُ اَوْتِي سَاكْرَتِي فَوْحَاكَ اَوْلِيُوْبِي عَزْمِي .
 1585 اَوْلَانِ كَيْسَلِهِ اَوْتِي طَعُوْرَتِي مَوْءِنُهُ غَلِيْفِي .
 1586 قَلْبِي وَيَدِي اَوْلِيُوْبِي مَرْحَمَتِي وَشَفَقَتِي .
 1587 اَوْلَانِ كَيْسَلِهِ يَكْرِي بَرِيحِي اَوْلَادِي فِي خَايْبِي اَيْدِي .
 1588 عَوْرَتِي صَبُوْرَهُ قَدْرِ يَدِي كَيْسَلِي اَيْدِي كَيْسَلِهِ .

1611 او تورد د دین بی بی میرزا محمد علی علیه السلام
 1612 والسلام است شریفة لوزی اجنبا
 1613 ایروب وید علی ایضال ایدن کینسلر
 1614 او تورد بی بی کچه ده و کوند دده بی بی میرزا محمد
 1615 علیه السلام والسلام او ددیة صلوات
 1616 شریفی جوق کورد کینسلر او تورد التقی
 1617 مسلما نکر عاقل و بالغ اولدن اولن
 1618 مسیلمی او تورد بی بی حسنه خاطرین
 1619 صور مغه کیدن کینسلر او تورد سکرانج
 1620 اولادی وفات ایدن اده و عورنه نسلی
 1621 ایروب صبوره قندوردن کینسلر او تورد

1600 کوندک اجلیعتی فکر ایروب باری تعالی نیک
 1601 دضا بی بی اوزج طومان کینسلر بی بی سکرانی
 1602 قران صظیم الشانه حافظ اولون معتقنا سینه
 1603 عمل ایدن کینسلر بی بی طورتی باری تعالی نیک
 1604 امرنه امتثال و نهندن اجتناب ایروب
 1605 مری بالعرف و نهی عن المنکر ایدن کینسلر
 1606 او توردی باری تعالی نیک حرام ای دوکی شیاره
 1607 الین اوزا عین کینسلر او توردی بی بی باری
 1608 عا نیک حرام ای دوکی شینه بغیان کینسلر
 1609 او توردی بی بی بزرگ لرده دیا عین کینسلر
 1610 او توردی بی بی رشید امین و المیر و ساکنه

1633 بادي قعا لينك كيتا يحي يا حو بيو بر محمد عليه
 1634 الصلوة والسلامك حمدك شرهني غيريه
 1635 اوردون كينك فرق التيجي جماعت كذورد
 1636 راضي اولان ايامك فرق بدجي بادي قعا
 1637 لينك وصنا سيجي مون وتلك ايدن كينك
 1638 فرق سكرجي ديغورن حيفظ انك ايچن بر
 1639 دن بربره كيدن كينك فرق طوقن جي بدسند
 1640 وغسلده و بدنده و لباسده ومكانده
 1641 بالاق لوق طليب ايدن كينك اللجني نازه و
 1642 كوك بادي قعا لينك ذكروته سعي ليغ ايدن
 1643 كينك اللج برجي سخن و خاندنه بادي قعا لي

1622 بادي قعا لينك دينا سيجو نفييله وماليه
 1623 جهاد ايدن كينك فرقني صباح غارني
 1624 قيد قدكضك سوره و القامك اوليدن
 1625 وما تكسبون و ارجنده اوج ايت اوقيان
 1626 كينك فرق برجي بادي قعا ~~للك~~ في قبيله
 1627 و لسان الله خوفا انك كينك فرق اليجني
 1628 بادي قعا لينك قولونه ووردوكي نعمت
 1629 ايچون غيريه حمدك اتمين كينك فرق
 1630 ارجنجي ناسنه و باياسنه مطيع اولوب
 1631 عاصي اولين كينك فرق و دجني نام
 1632 ما بينده و غوجون اعين كينك فرق سيجي
 بادي

1644

كوفي استغفار ايدون كسلا ابي الكوفي

1645

مسيح زري جماعيله با خود خرابي نمي آيد

كتاب جمل

1647

معموز ايدون كسلا در *دحي* جهتمه بخش

1648

برك نولار طاقلوب هر بر نولار خلقه سنده

1649

تسني برك ملك با پشويب چكرك كنور كن

1650

بركزه سيلك نوب ملكا كرك ايدون بوشا نوب

1651

مختر خلقان وز زينه هجره ايشه كرك

1652

اني كورد چكرك جمل ايشان ديري اوز زينه

1653

چوكسه لوكرك در *قرب* عالمه مبارك افلا شوي

1654

قالد بروب مويي عليه السلام عرشك

حقيقت

1655

خاتمي قوشا دود ايجنه انسه كركدر واند

1656

اولان ايشه جهته بادي تعالى اوج غي اليه معا

1657

مله ايشه كركدر اولكي عدل كا فرزه ايدون

1658

عداب ايشه كركدر ايجني فضل بغيره و الله

1659

تابع اولان صالحه ايدون لطف كرم ايشه

1660

كركدر اوجيني يا عبق با عدل كتابي اولان

1661

مؤمنه ايشه كركدر عدل ايدون ديك

1662

كتابي قدر با اكنيك عذاب ايدون ديكدر

1663

عذاب دحي بروج در بود بعضي مؤمنه حال

1664

حياته ايك مؤمن وقتته وقيل وغيري مصيبت

1665

اصابت ايدون اكله مكافات اولون و بعض سنده

1666 سَكَرَاتِ مَوْتِدَه سِنْدَةَ عَذَابِ اَوْلَادِ اَوْلَادِ وَ
 1667 بَعْضِ سِنْدَةِ قَبْرِدَه عَذَابِ اَوْلَادِ وَبَعْضِ سِنْدَةِ
 1668 مَحْشَرِدَه سَوَالِ حِسَابِ اَيْدِه مَنَاقِشَه اَيْلِه ه
 1669 عَذَابِ اَوْلَادِ وَبَعْضِ سِنْدَةِ صِرَاطِ دِه حَبِيسِ
 1670 اَيْلِه عَذَابِ اَوْلَادِ وَبَعْضِ كُنَا ه كِه ذِكْرِي
 1671 وَبَعْضِ كِتَابِ مَالِ يَلَدِ اَوْلَادِ كِتَابِي
 1672 مَوْقِفَه كَرَكْدَرِ يَاحُوْجَه نَحْتَه نَحْتَه قَبْرِدَرِي
 1673 اَيْتِه وَبَآيَنَه بَاصْوَالِ كَرَكْدَرِ وَعَهْدِ بِيْتِه
 1674 طَوْرِيَا نِ كِتَابِي اَدْبِيْتِه مَعْصِيْتِ بِيْرَقِ
 1675 وَكَلِمَه كَرَكْدَرِ وَطَاحِ اَيْلِه دَوَسْتَقِ اَيْدِي
 1676 كِتَابِ اَلْمَرْبِي اَصْوَالِ كَرَكْدَرِ وَرَبَا بِيْتِي
 كِتَابِ

1677 كِتَابِي قَاوْمِي قِيَه كِي اَوْلَادِ بِي اَوْلَادِ حَشَرِ
 1678 بَرِيْتِه كَلِمَه كَرَكْدَرِ كَلَامِ اَوْلَادِ اَنَا وَبَا
 1679 وَادْخَالِ وَتَوَقُّفِ اَمْسِ بَرِي بَرِيْتِي فَجَسَلِ كَرَكْدَرِ
 1680 بِيْرَا يَه كَلِمَه كُنَا هِي تَوَكُّبِي مَوْوَسَلِ اَكْر
 1681 مَغْفِرَتِ وَشَفَاعَتِ دَخِي نَصِيْبِ اَوْلَادِ ه
 1682 جَهَنَّمِه اَخْرَاقِ نَادِ اَيْلِه كُنَا هِي مَقْدَرِي
 1683 عَذَابِ اَوْلَادِ لَكِنِ اَيْدِي قَالَمُ نُوْ وَكُوْسْتِ
 1684 قَاتِلَتِ اَشَاعِي اَمْرُ نُوْ وَكَافِرُ لِي بِي بَازِ قِيَه
 1685 دَرِي اَيْرِي نَادِه كُنَا اَيْمَانِي اَوْلَادِ وَنَجِيْتِ حَقِّ قَعَالِي
 1686 فَغْلِيْلِه عَذَابِ اَوْلَادِ خِلَاصِ اَيْدِي وَجَنَّتِه قَوْرِ
 1687 اَشَاعِي اَوْلَادِ رَجِيْعِ عَذَابِ اَمْرِ كُنَا هِي

1688 كَجَرِّ جُورِيٍّ بِأَعْيُنِ دَارٍ وَجَهْمَدَانَ إِذْ أَيْدِي
 1689 وَفَضِيلَةَ جَنَّةِ إِدْخَالَ أَيْدِي دَعْدِكُورٍ وَالْمَاحِلِ
 1690 أَيْتِ كَرِيمَةَ إِلَهٍ بِأَحَدِيَّتِ شَرْحِيٍّ إِلَهٍ شَعْرِ
 1691 كُنَا حِيٍّ إِشْلِيْنِيَّةً بُو كُوْنَهُ عَدَابٌ أَوْ لُتُوْرٌ دُوِيٍّ
 1692 ثَابِتٌ أَوْ لُدَيْسَةٌ أَمَّا أَكْرَبَارِيٌّ فَتَعَالَى عَدْلُهُ إِلَهٌ
 1693 مَعَامَلَةٌ أَيْدِي دَعْدِكُورٍ زِيْرًا رَحْمَتَانِ
 1694 أَيْدِي كَسْمِيَّتِكَ جَارِزَةً دَعْدِكُورٍ بِأَحْوَجٍ بَرِيْرِيٍّ
 1695 مَعْمَلٌ كَيْدِ إِشْلِيْنِيَّةٍ طُوْعَرِيٍّ جَنَّتِ وَأَوْدَرٌ دُوِيٍّ
 1696 أَيْتِ أَيْلَةَ وَيَا حَلِيْمَةَ شَرِيْفَةَ أَيْلَةَ ثَابِتِ أَوْ لُدَيْسَةَ
 1697 أَمَّا أَكْرَبَارِيٌّ فَتَعَالَى قَبُولِ أَيْدِيَّتِ عَقُوْلُهُ
 1698 مَعَامَلَةٌ أَيْدِي دَعْدِكُورٍ زِيْرًا عَدْلُ بَلَدِيٍّ
 دُوِيٍّ

1699 شُوْرِيٍّ كُوْنِيَّتِكَ جَارِزَةً دَعْدِكُورٍ بَادِيٍّ تَعَالَى بُوْتِ
 1700 كُنَا حَلِيْمَةَ عَقُوْلِيَّتِكَ جَارِزَةً أَوْ لُدَيْسَةَ كَيْدِيٍّ كُوْنِيَّتِكَ
 1701 كُنَا مَعَالِيَّةً سِنْدَةً عَدَابٌ أَيْلَتِكَ دُوِيٍّ جَارِزَةً
 1702 كُنَا حَلِيَّتِ جُوْفَلُوْغِيْرِيٍّ دَعْدِكُورٍ نَا أَيْدِيٍّ أَوْ لُدَيْسَةَ
 1703 دَعْمَالِيَّتِ جُوْفَلُوْغِيْرِيٍّ عَدَابٌ دَعْدِكُورٍ خُوْفَلُوْغِيْرِيٍّ كَسْمِيَّتِيٍّ
 1704 عَمَانِ بِيْنِ الْحُوْقِ وَالرَّجَاءِ أَوْ لُدَيْسَةَ كُوْنِيَّتِكَ
 1705 لَكِيْنِ بِيْرِيٍّ بِعِيْرِيْرِيٍّ مَحْدُوكِيَّةً أَيْلَتِيَّةً وَالسَّلَامُ
 1706 أَيْلَتُهُ بَرِيْرِيَّتِكَ بَرْدَةً أَوْ لُدَيْسَةَ كُوْنِيَّتِكَ زِيْرًا
 1707 زُوْرِيَّةً طَهْرًا أَيْدِيَّتِ طَاغُوْرِيٍّ أَيْلَتِيَّةً أَيْلَتِيٍّ
 1708 قُوْمِشِ كَيْدِيٍّ أَوْ جُوْرِيَّتِ كُوْلِ كَيْدِيٍّ صَا دَعْدِكُورٍ كُوْنِيَّتِكَ
 1709 دُوِيٍّ كُوْنِيَّتِكَ بَادِيٍّ أَوْ لُدَيْسَةَ كَيْدِيٍّ كُوْنِيَّتِكَ

1710 بلديزرد و كطسه كركرد بوز تيد يا اولوب
 1711 بياض و دوز و واسخ اولسه كركرد ملكار
 1712 اشاعي ايوز جان طاشيان مخلوقاينك جمله
 1713 سي محشر يرينه كطسه كر كركرد احل اعان
 1714 اولنر بيجه بر عهد عليه الصلوة والسلامك
 1715 سخاخي التذبيح اولسه كر كركرد و محشر
 يرد + عمر بر بيجه بر **بر حوضي** و ادد جنه
 1717 كرمزدن اول ايشله اذن ايجه كر كركرد
 1718 لكن صالح عليه السلامك حوضي و ادميك
 1719 يوحسه اذك حوضي دوه سي اولسه كركرد
 1720 اخلاق اولندي عمر بر بيجه بر **حوضي**

مطالعه حوضي

1721 بيوكلوكي امتتكم جوقاوغني قدد اولسه كركرد
 1722 اما يوم بيوم عمرتك محمد عليه الصلوة والسلامك
 1723 حوضي جمله سندن بورك اولوب بون طرفي
 1724 دوزن ايتق بول قدد اولسه كركرد جنه
 1725 ايكي اولوق ايله ايجه صواضه كركرد كايت
 1726 بره قلدي بلديزردن جوق اولسه كركرد
 1727 صوبي بالدف طنلو و سوتدن اق و قاردن
 1728 صوق و قايقدن يوشنى و سندن قوخلو
 1729 اولوب اذنت بركه ايجه ارتق صوصسه
 1730 كركرد بر بورك طافيه ايجه مراد ائدكه
 1731 ائري ملكا اولوب بدعتلكي و ايدو اولوب

- 1732 سبيله فوسله كوكرد بواستد اولان نقيانه
- 1733 وصلمايه مرتبه لرجه منبر فروروي اوتور
- 1734 كوكرد الهي بيك ين عام اولدقدنصه باري
- 1735 تعالي حساب اعله باشلوب اذ اولكوج
- 1736 محفوظله صكه ايزاخيل عليه السلامه صكه
- 1737 جبريل عليه السلامه صكه هر اينايا عليهم
- 1738 السلامه صكه اتمرينه واسطه بزن سوال
- 1739 اديوب برميون صغعي يا خود كوز اجوب
- 1740 يوعجني مقدره وقتده جمله سته دوت
- 1741 شيدن حساب ايشه كوكرد اوئي نه بلك
- 1742 ونه عمل اذك ايجني عمريكي زه به صوف
ايدوك

- 1743 اذك اوججني وجودي زه به اغنا اذك
- 1744 دديجي زه دن قوندك ونه به خرج بلك
- 1745 ديوسسوال ايشه كوكرد فامن محشر برده
- 1746 ايكن اهل ايمان و ايمان دعوا سينده اولنك
- 1747 باري تعالي بي مكادن و زماندا و جندك
- 1748 و صورتدن و شكلدن و رنگدن و اعضادن
- 1749 صزه اولدوغني سالد كوكرد كوكرد ايمان
- 1750 اولنك مجد ه به واروي او تينك ارقه لوي
- 1751 اوزرينه دوشسه كوكرد الهي بيك يل
- 1752 تمام اولدقدنصكه بيمر عمر محمد عليه الصلاه
- 1753 و السلامه اذن و بولدكده باري بو مخلوقني

80

1765 صايسر اولق اوزده نجه سبي رجاي ايدوب
 1766 حيايبي عفو ايدوسه كوكدر انوز صنفك
 1767 دخي دوت بولكدر اولكي اتق ايله يوزيني
 1768 يقوب اندن شفا اوميه ايجني معناسي
 1769 بوردوسه افسون اوئوب ويا اوئكدردميه
 1770 اوچيني طيله ايدوب برشي اوغورسوز صوميه
 1771 در دنجي هر خصوصده بادي تقالي به توكل
 1772 ايدوب ماسوايه اعتقاد اتميه اوچيني
 1773 بعضي صوموني جهممه كيدركن در دنجي
 1774 اهل ايمان جهممه ك جقاد مون ايجون بوشيني
 1775 بوها ايلك جهمم لرچند، عذاب خفيف

1754 محشر يردن خلاص ايله ديو شفاعت ايشه
 1755 كوكدر بيمبر و صيد قلم و شمشيد لر بادي
 1756 تقاليدك اذنيه واذن ويردوكي كضكار اولان
 1757 اهل ايمان شفاعت ايشه لر كوكدر وادم
 1758 عليه السلامه امزا اولوب اولاد في اير
 1759 كنده يرفي حستك باچيسي جهممه دنله كوكدر
 1760 ويغوريم محمد عجمه عليه الصلاه و السلامه ملك
 1761 شفاعت القبولكدر اولكي نام محشر يردن
 1762 طالعني ايجون ايجني بومندق يلا حيايبي
 1763 ولا سنوالم بيمشيك بولك كنيه وهر بولكي
 1764 بيمشريك اولق اوزده و بولكي دخي

صايسر

1776 اوتوق ایچون ایتنی املازینک جنت بیجده
 1777 اشاغنی اولان کوشکلرینی یوقاردی قالدیر
 1778 ییقرق شفاعت ایتسی حقدور و محشوره
 1779 اولان اینسه جین ایکی یوک اولوب یالیز
 1780 اولینلو جصعه ایدی قلوب کون به کون
 1781 عذر یوری زیاده اولسه کرکده و ایچان
 1782 اولنلر جنتده ایدی قلوب کون به کون
 1784 **مطلب جریط** نعمتوری زیاده اولسه کرکده **جصم** اوزرینه
 1785 قلدن ایجه و قیلدن کسکن ایشاغنی
 1786 اوزنلوعی اوج بیگ یلیق بون بیلک بیلی
 یغوش و سلیک بیلی دوز و بیگ بیلی انیش
 صراط

1787 صراط کور بوی فورسکه کرکده جمله نص و جین
 1788 عملارینه کوره آنک اوزرندن کجسه کرکده
 1789 کی کوز اچوب بو صخه وکی یلدریم کی وکی
 1790 اسریل کی وکی اوجاز فوش کی وکی سکورد
 1791 ات کی وکی بودرات کی وکی املازینک کلور
 1792 ارقه سنده کنایه بو کلغنی وکی دوشوب
 1793 جصمه کرسه کرکده هر کس آنک اوزرینه
 1794 جگر کلر کی صغوب روز کارلی حوده دکر
 1795 اوستونده کلمه حرکت ایتدی کی صراط
 1796 کور بوی حرکت ایتسه کرکده بیله ترانی
 1797 کور بوی اللهم صلکم دیو غا ایتسه کرکده

1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819

جنته و شرف اعزاز اولاد جنته كرسه كردد
انده اولاد مومند كنارهي مقدادي نيا
اكساف يابوب صكه چوقوب جنته كرسه
كوكردن مكر الله تعالى مغفرت ايد و نيا
شفاعت ابريشه بيغورزدون يا علمادان يا
شهيد زردن يا صالح زردن اگر ايمانته
كند رسه ايمانز كيدنه مغفرت و شفاعت
اولاد و هج جهمذون جهمذ جهمذ يدي
قاندرد التي قالك هر برينه مومنه سنجيه
ايمان اولين كرسه كوكردن
جهمه كرسهك هر بر كا فراد كوده لوي اول

1798
1799
1800
1801
1802
1803
1804
1805
1806

كند في مسلمان صنان كسلونك اياي بر مغفرت
طربانغي اوستونده اولان نوري سونيب
جهمه دوشسه كوكردن اولاد اوندنه
علي روايه يدي يرد. سوال اولسه كوكرد
اولكي ايمان ايجي ابد سندان او جيجي
غادون دودنجي اوجيدن بيجي محمد
النجي زكوتون بيجي انا يا احققان هر
قتقينه جواب و بره مرسه اولاد اشافي
دوشسه كوكردن بيجي سواد علي قول
ميران فور يوب جوبيل امين هر كيك
مغفرتي طاد تشه كوكردن خيري اعزاز اولاد
جنته

سلايدين

- 1820 قد زبیرک اولسه کورکده کورکده حتی برادره
- 1821 برآموزنه واربخله اویخ کونلک بول اولوب
- 1822 وهربردی حد طاعی قدر اوله کورکده
- 1823 یا لوب کورکده اولدقد، باری معالی نازه
- 1824 دریلر بویون انواع درونشیدتله عذاب
- 1825 ایشه کورکدر واک اوست فائده ایات
- 1826 اولان کسکلار تر کوروب اشق اندر کاسکله
- 1827 اولسه کورکدر برود قدر صکره بیهر بر
- 1828 محمد علیه الصلوٰة والسلام شفاعت
- 1829 ایدوب اندر جمله بی مکلر جفادوب
- 1830 اوست قای بوشی قانوب قومی قیاسله
کورکده نسکله

- 1831 کورکدر صکره کافرزه و صوصک دیو خنطاب
- 1832 اولوب دهری طوتسه کورکدر هربری اشق
- 1833 ایچنده حسین اولوب بربری کور مسار کورکدر
- 1834 قطرانی لیا سله کیوب و ذوقم بیوب و غنیل
- 1835 صوبی ایچوب اولدایله وایی صوابله و دوه
- 1836 بویون کورکدر و محرو قاطر کور عقر بر ایله
- 1837 عذاب ایدوب و طهد قدری شی ایله برابره
- 1838 یا سله کورکدر جهنم کور مکلرک جفادوب
- 1839 اصل ایمان جنتک قیوب اولکده اولان
- 1840 حالی بوه قویب انک اولدیه صور کورکوب
- 1841 درسه کورکدر اول حال برده بریخ

- 1853 امت مسکر، کیروی باقی قادی برلره او نو سکر
 1854 کرکدر و هر بر موه منه عملری مقصفاً سجنه
 1855 اکتز جنت ویرنسه کرکدر و هر کس اذیرنه
 1856 اولان قران ایتمک صایسی قدر کوشکاره
 1857 چیشنه لر کرکدر و جنت ایجده بکار عورت
 1858 واکلده اولمز و هر بر موه منه الک اشافی
 1859 اکتز دینا خاتونی و هر دیر و علماند و ولد کو
 1860 ویرنسه کرکدر حریردن و دیبادن بیقل و کلی
 1861 یاسلر کینه لر کرکدر قورلریه التوندن
 1862 و کوشندن و ایخودن بله دکطر طافنسلر
 1863 کرکدر ملکلر باری تعالی دن هدیره و سلام

- 1842 اولوب انک دیندن ایک صوجوقوب برندن
 1843 موه منلر ایچوب بویرری التمن اوشون
 1844 وائلکلی بدیش اوشون و یاشاری اوز
 1845 ارجر اولوب صفال و بیق اولسه کرکدر
 1846 ویرندن ایچوب ایچارنده اولان غلغیش
 1847 کیدوب کوکلری صافی اولسه کرکدر
 1848 جمیع اطرا ایمان جنته کینلر اولیجی بیخبر
 1849 محمد علیه الصلو و السلام اولکلریه
 دوشوب **حکایت** سکر قیومی ایچوب
 دیان اولوب قیودن ایچر کیوب هر کس
 کند کلری بیره اولورسه لر کرکدر و سلف
 است

مکملی

- 1864 کورسلو کرکدر انده لپاسن استیک و کورده
- 1865 کرلندک و فرق الحق و طوعنی و صوصنی و
- 1866 اویوسق و آیق یولنه کیمتک اولنر انده اولان
- 1867 حوریلر و عورتو حیضدن و قفاسدن و کورتو
- 1868 خویدن بریلر در هر نو صنه انک اشاعنی
- 1869 اون بودنیا قدو پرو بریلنه کرکدر و آلف
- 1870 شایخی بناسنک بر کریمی التون وبر کریمی
- 1871 کومقدد و طبریزی مینکدن کوزلدو بعضی
- 1872 کوشکوری ایخودنی و صرحانددن در و هر
- 1873 کسن عملنه کورده دولو نغمتله نایل اولوب
- 1874 سگوره اوکسه لور کورکدر و الحاصل باری

غالی

- 1875 باری تعالی قولدینه کوردر کورمدک و قلقدر
- 1876 استمدک و بریکسنک خا طریبه کلاید نغمتله
- 1877 ویرسه کرکدر و جمله نغمتک اولوبی باری
- 1878 خالیانک ذابنی بلا تشبیه و لا کیفیه مکاتیر
- 1879 و زمانسنو و جهنیز کورمکدر اما کورمک
- 1880 نفسی بیعبور لر هر صباح و ایلدو محلدی
- 1881 کوردر و بو امتک اولک لری هر جمعه کوفی
- 1882 کوردر اما عورتو ایکی بیام کونلری کوب
- 1883 سلو کرکدر سلف امت کوردری اختلا
- 1884 اولندی ملکردن کسه کورمر ایخی خیریل
- 1885 علیه السلام کوردری اختلافا اولندی

86

1897 اسوب جنك اعلمناك يا اقدرني بري بريته
 1898 اودوب برصدا حاصل اولسه كركدد ايشدنر
 1899 خيران مست اولوب يادي قالكه قولرنيه شراب
 1900 طهور اذلو برصور ورسه كركدد صكره بلا مشيه
 1901 ولا كيفتو ذات اعز اعلا ربي مود مناره
 1902 كوسترسه كركدد جنتده اولان كينلريك
 1903 نغمكري وندتري ان باق زياده اولوب انده
 1904 باق فائسه لوكركدد اصل جنت تمام كوكدن
 1905 صكره قومي غبانوب ابدى انده فائسه لر
 1906 كركدد اولوم ديد كلوري غني قوج قيون صورتده
 1907 اولوب يوقار و قالد بر يوب جنت و جهم اصل

1886 كورسكه اذن اولدنده بلا حيشي اذن
 1887 محمدية اوتوب جنت اهليك جمله مرانده
 1888 بيمبر مير محمد عليه الصلاه والسلامك سرانك
 1889 صوفه سنه بر يوب صكره دوت صراف
 1890 اولوب بيمبر تر او كجه صديقك اذك اذ كجه
 1891 شهيد لوانك اذ كجه وصلك اذك اذ كجه
 1892 الاي طوبوب مسكره د بدي كوك حصيره
 1893 قدسه وادسك كركدد مود مناره انده ايكن
 1894 داووك عليه السلام برك او ازل الله بوقدر
 1895 اولوب صكره اسرائيل عليه السلام بر
 1896 منتقاز شيبخ ايدوب واذن صكره بوزنكار

اسوب

1919 بعض سخي جبريل امين واسطه سيله بيمبر لرينه
 1920 كودرد دي انلر د خي امكدرنه بيلغ ايدلر اكا
 1921 فضاء الهي واحكام شرعيه دير لر بو قدير حيه
 1922 تعريف المهدن معرفت قولدن جلايت المهدن
 1923 اهدلا قولدن توفيق المهدن عزم قصد قولدن
 1924 اعطلا المهدن قبول قولدن امر المهدن
 1925 ايتار قولدن يقين المهدن ايضا قولدن قدس
 1926 المهدن ايتساب قولدن حرمان المهدن
 1927 تضمن ونياد قولدن خذلان المهدن توبه
 1928 واستغفار قولدن بعثت المهدن شكر قولدن
 1929 وقول ايجون اوده جزئيه واردر هرونه صرف

1908 انلر كودرد كدن صكوه بو غزنسه لر كوكدر انلر
 1909 صكوه اهل جنت اولوم نور خوسيدن امين
 1910 اولوب واهل جنت اولدن اميدن كسه لر
 1911 كوكدر قدسي خير وشر باري تعالى شك
 1912 بمسيله و قد يريه ولوح محفله ياز مسيله
 1913 ودي مسيله وبرا مسيله اولدوغنه اتاغن لاوند
 1914 كنجي و كلاه جكي ازده يعني اصيل اولق و صوفلق
 1915 و قوروق ويا شليق و ايدنلق ، قر كوكلق يوق
 1916 ايكن باري تعالى جمله اولوب و اولجى ايتابي
 1917 عطينده بلدي و قد ير ايكي جليله و قد يرينه
 1918 موافق بعض سخي لوحه ياز دي اول ياز يلان
 بعض سخي

مطلبه قضا و قدس

1930 ایدر لرسته بادی تعالی ای برادر اگرد بوسه
 1931 اراده و خیریه و صوفی اتمد کجه قول الیندن
 1932 چقان شیلرین جمع برینی خلق اتمر عمر برینی
 1933 کیم عالمده ظهور ایدر بادی تعالی نیک
 1934 بلسیله و نقد بر اعسیله و لوح عقیقه یاز
 1935 مسیله و بر اعسیله و سواد اعسیله در کین
 1936 خیر سوز و اشلیندت راضی اولور شوری
 1937 سوز و اشلیندت راضی اولور کین شوری
 1938 خلق اتمه سنده نجه در لور منفعتلر وارد
 1939 دیر احکمت برز و قاعده برز ایش اشلمر قضاء
 1940 ایلر و خدیوت بلو کدر اولور قضاء بعثت
 عول

1941 شول شیدر کله جان حفظ ایده جک شی
 1942 شوعه موافق اصابت ایدکده دیه کله کر
 1943 اذو کر جوق یادی بو عیفت اصلنده سماء
 1944 بر صو ایدی ملکلر واسطه سیله کولاردن
 1945 نغدد دیش برزه بوندردت اچلموه چکدردن
 1946 لوفی بر کونه قوحسی بر کونه میوه لور دانه کر
 1947 خلق ایلدک بعد اطلاق درون جمع ایدوب
 1948 قولورک ایلله کوردت منکاحد شکر اولسون
 1949 بو عیفتک مقابله سنده دیه ایچی قضاء
 1950 نغدد بر یعنی شدت و بلا اصابت ایدر سه
 1951 دیه کله کر بن بو بلا یه لایق و مسیحی ایشیا
 یدم

1963 بومباديت توفيقك اغثك وكم راحي اولد
 1964 عالمك جمله سني اشلك تصيب ميسر اليه
 1965 ديون نصر اليه درد تج فنا وصنيا ند
 1966 يعني قول بمعصيتنا اشلر سه ياد فسي
 1967 اتاره ايه شيطانه ايوب اجتيا جزئي
 1968 عصيانته صرف ايوب خذلانك مظهر اولد
 1969 وكندي مدي جميله لايق ايلم كن حالا
 1970 نادم ويشمان اولوي ترق اندم بردي
 1971 انته ملكه فصد ادرو استغفر الله العظيم
 1972 من كل ذنب واتوب اليه ديه والها صل
 1973 بادي تعالينك فنا سنه دنا لازفد كن

1952 بلكم دي ديه انا الله وانا اليد الرحيم
 1953 اللهم اجري في مصيبي واخلفي خير
 1954 منها ديون جزع وفرع اقرب صبر ايوب
 1955 ياد بودد ديه درملنا ايه ديه البحر
 1956 فضله طاعتك يجي صلاح تقوي اشلك
 1957 برقوله ميسر اولو ياد حول قوت
 1958 سند ند الكر توفيقك رفيق اولميد
 1959 بوعبادت بروجعله مكن اولوي اشلك
 1960 اصلا صا تم اولوي الهد الذي
 1961 هدينا لهذا وما كننا لنفتد ولا ان
 1962 هدينا الله لهد الله على التوفيق ديوب
 بوعبادت

1974 قول النذرة صادرة اولان غي ايكي بئوكده
 1975 بيري خيري زيري شردد اكا مقضي دور خيري
 1976 مقضي بد رضا و محبت كرك و مشر مقضيدان
 1977 اجتناب و اعراض كركده مشري مقضي مقصبت
 1978 ايسه اكا وقتا مقصبتدر و اكر كغور ايسه
 1979 اكارضا كغورد اي اخوان مود مينين و خلائق
 1980 لرغيين معلوم اوله كه بيش بئوك كينه قضا
 1981 و قدر مجتذده هادرك اولمشكورد حدرد
 1982 ادوي اندردن بريته داخل اولمشكورد
 1983 اكثر نايك اعتقادي اندره داخل اولمشكده
 1984 جليل سبيله اولگوي قدرته در التريك
 اعتقادي

1985 اعتقادي هربرشي كرك خيرو كرك شوق ايدي
 1986 ايلين بزر بادي تعالى تقدير ايدي خلق
 1987 اتمه سته بزم اجتناب يوقدد قول فعليك
 1988 خالق قدر ديو اعتقاد ايدرد ايچي جبريد
 1989 در اولوك اعتقادي هربرشي ايدي ايلين
 1990 ايجق بادي تعالى قول النذرة هيج برشي
 1991 كلرد ديو اعتقاد ايدي ادوي اراده جزئيه
 1992 بالكلية انكار ايدرد اوچي معتزليه دور
 1993 التريك اعتقادي خيرو خالق بادي تعالى
 1994 دور و شركت خالق بزم تفسير دور زير ايسري
 1995 خلق انك بادي تعالى به لايق دكلده

2007 برادی و برصه عدالت بولنبوب مجمل اومنی
 2008 لادم کلوردی و یاخوند شری برامعه قدوسی
 2009 اومنی لادم کلوردی اول اجلدت کیمی خیردی
 2010 وشودن هرته مراد ایدرسه خالی دخی برادی
 2011 ویرد اکر دیردنه و الحامیل الله تعالی یه و
 2012 ملکوتیه و کیم بلینه و سحر زینه و قیامت کونیه
 2013 و خیر و شر برادی تعالیاتک براتمسيله و قولک
 2014 کسيله اولدوغنه بلوب و اینانوب اقرار
 2015 اتمک لارمند. بواریه کلینه علی قدر الحامیل
 الی موصوفن به تقریر اولدی بعین الله تعالی
 2017 *سکله ماخیزد الی* فصل بو توخید الیه موصوفی اولان
 برادی

1996 دیو اعتقاد ایدر دودخی مجوسدود الملک
 1997 اعتقادی صبرک خالی برادی تعالی درو شرک
 1998 خالی شیطاند ديو اعتقاد ایدر کیمینی
 1999 جصله و نامن در انلورک اعتقادی عالم دود
 2000 بانک کوسری برادن شیطاند و اوسینی
 2001 برادن دحاند ديو اعتقاد ایدر بو کیم
 2002 اولتات بعش بلوک طاقه تک اعتقادی
 2003 باطلد و اکر دیرسک برادی تعالی غورن
 2004 راصی دکلدر بخون دیلر و بخون برادر
 2005 جوک اولدوکه اکر انشان خیر صید
 2006 ایدرکه برادی برصه و شر براد ایدرکه
 برادی

2018 كَسْرُكَ اَوْزُرْتَهُ بَادِي هَذَا لَيْدِكَ اَمَانَتِي
 2019 اَوْنُ اَيْكِيْدُرُ اَوْ اِيْبَانُ اَيْدُرُ دَيْلُ شَعْدُ
 2020 بِاللهِ اِنَّ اللهَ يَأْمُرُكُمْ اَنْ تُوَدُّواَ الْاَمَانَاتِ
 2021 اِلَى اَهْلِهَا وَاِذَا حُكِمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ اَنْ تَحْكُمُوا
 2022 بِالْعَدْلِ اِنَّ اللهَ يُعْطِيكُمْ بِهِ اِنْ اَنْتُمْ كَانْتُمْ
 2023 سَمِيعًا بَصِيرًا رُبِّيَهْ بِيُوْرِدِي اِنَّا عَرْضْنَا الْاَمَانَاتِ
 2024 عَلَي السَّمْعَلَةِ وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ اَنْ يُحْلَمَهَا
 2025 وَاَشْفَقْنَا سِتْفَا وَحَمَلَهَا الْاِنْسَانُ اِنَّهٗ كَانَ ظَلِيْمًا
 2026 جَهْلًا اَمَانَتِ اِلٰهِي نَبِيْكَ اَوْ اِيْ دِيْنِ اِكْبِيْ نَبِيْتِ
 2027 اَوْ جِيْبِيْ اِيْمَانٍ دَرْدِيْجِيْ اَسْلَامٍ نَبِيْجِيْ شَرِيْفِ
 2028 اَلْعِيْجِيْ مَذْهَبِ يَدِيْجِيْ اِعْتِقَادِ اَهْلِ سُنَّتِ
 سُرُوْجِيْ

2029 سُرُوْجِيْ اِعْتِقَادِ اَهْلِ بِيُوْسْتِ طُوْفُوْرِيْجِيْ اَخْلَاقِ
 2030 ذِيْمِهِ اَوْ اِيْجِيْ اَخْلَاقِ حَيْدِهِ اَوْ اِنِ بَرِيْجِيْ هُرَيْرِ
 2031 اَعْضَادِ اَوْلَانِ حِرَامَتِ اَوْ اِنِ اِكْبِيْ حُرَيْرِ اَعْضَادِ
 2032 اَوْلَانِ حَلَاكَتِ اَمْدِيْ مَعْلُوْمِ اَوْلَاهِ كَيْدِ بِيُوْمِيْ
 2033 مُحَمَّدِ عَلِيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بَادِي تَقَالِيْ دُنَا
 2034 اِلَا اَنْعَقَهُ مَعَالِيْ كُوْرِدِيْجِيْ شِيْكَ كُنْدِيْ ذَاتِنَهٗ
 2035 دِيْنِ وِعَلِيْتِ دِرْزِ اِدِيْ اَيْكِيْدُرُ كُوْطَلِيْ اِسْتِيْنِ
 2036 دِيْنِ دُرُ وَاَكُوْطَلِيْ اِسْتِيْنِ مِلْتِ دُرُ اَيْكِيْجِيْ
 2037 بَرِشِيْدُرُ تَقْضِيْلَا بِيَانِ اَوْلَانِدِيْ دِيْنِ دِيْجِيْ
 2038 اَيْكِيْ بُلُوْكَدُرُ اَوْ اَلْكِيْ دِيْنِ حَقِّ بَادِي هَذَا لَيْدِكَ
 2039 فَرِيْدِ وَفَرِيْدِ بُولِ اَلَّذِيْ مُؤَدِّمٌ بِهِ دُرُ اِكْبِيْجِيْ دِيْنِ

مطلبه دین مندا

ap

2040 باطل انساينك قويد وعي بول بقدرد اكلاديد
 2041 ديزر دين حقد تابع اولنك نجات بولور
 2042 ديد كه تابع اولنك علاك اولور ديت
 2043 باطلك اولي يهودي بولو انك ديزر كه
 2044 باري تعالى وارد نورته كتابي حقد
 2045 موسى عليه السلامه انك بيزه بولور او
 2046 قويد ديزر ايترا ايديب ديدن دين صلاب
 2047 باري تعالى جسدرك انك الهي والهي وارد
 2048 وعمر عليه السلامك انك اوغلي در ديو
 2049 اعتقاد ايديب خسرانده قالد بيز ايگني
 2050 ساينين بولو انك ديزر كه باري تعالى وارد

2051 وارد ديزر كتابي حقدرد اوله عليه السلامه
 2052 انك بيزه بولو او قويد ديزر ايترا ايديب
 2053 ديدن دين صلاب كوكده كي بوزور بيزر
 2054 طابوب بيزه فائده وضرا انك ديدن ديزر
 2055 اعتقاد ايديب خسرانده قالد بيز اوغني
 2056 نصاري بولو انك ديزر كه باري تعالى وارد
 2057 ايچيل كتابي حقدرد عيسى عليه السلامه
 2058 انك بيزه بولو او قويد ديزر ايترا
 2059 ايديب ديدن دين صلاب حقدرد مرير
 2060 باري تعالى انك اهليلد وعيسى عليه السلام
 2061 انك اوغليلد يا حقد باري تعالى اوچلد

94

- 2062 بری مریبر بری عیسی وبری اله دوز باخورد
- 2063 باری تعالینک صغنی ایدد بری لا هویت
- 2064 وبری ناموسیت لا هویت ایله مزلیک ایچنه
- 2065 کوردی ناموسیت ایله بریوینده جتدی انساند
- 2066 حالته بئکدی انتری استقیوب کو کلره کئیدی
- 2067 دیوا اعتقاد ایدوب خسرونده قالدیلر دوز
- 2068 مجوس یولو انلردر کرکه باری تعالی وارد
- 2069 ذرا دست نامنده بریوینده انانوق بزه یور
- 2070 یولو او قودی دیوز غوا ایدوب دیندن
- 2071 دین صانوب خیرک خالی باری تعالی
- 2072 وشرک خالی غیطان دوز دیوا کاعظیم
ایدوب

- 2073 ایدوب واتشه طابوب بزه قائده وصدور
- 2074 اندد دیوا اعتقاد ایدوب خسرونده قالدیلر
- 2075 بیخی مشرک یولو انلردر کرکه باری تعالی
- 2076 وارد برصیم مکیه السکلامه انانوق بزه
- 2077 یولو او قودی دیوا افترا ایدوب دیندن
- 2078 دین صانوب اولن انسان بزه خدی دیلوب
- 2079 قیامت کو قیامت برینه کلر "باخورد مملک
- 2080 باری تعالینک قزیدر باخورد مخلوق قاند
- 2081 صرله یی کوردی سه انکا طابوب بزه قائده
- 2082 وصور انلردند دیوا اعتقاد خسرونده
- 2083 قالدیلر یوز کز اولن بقی بلوک طایفه

2084 اكر بو اعتقاد اوزر، اولور ايسه جهنمه
 2085 ادي قالور دين الين بلوك اولور بوي
 2086 حقي بي باطل اولدوغنه دليل استغفر بالله
 2087 ان الدين امنوا والذين هادوا والصابئين
 2088 والنصارى واليهودى والذين اشركوا الله
 2089 يفصل بينهم يوم القيمة ان الله على كل شئ
 شهيد ايدى ايمانله عمل ما بينده فقاون
 2091 مسئله در ولكن موه منده ايمان دايه در
 2092 عمل وقيله اولور ايكن ايمان اصلدر عمل
 2093 كما تبعدر اويكن ايمان قضا اولمز عمل
 2094 قضا اولور در ديني ايمان ترك ايدن كانر
 اولور

مطلب ايمان

2095 اولور عمل ترك ايدن فاسق اولور ديني
 2096 ايمانله جمله موه منتر برورد شرعيت حالله
 2098 مختلفدر د ديني ايمانله وصيت اولمز عمل
 ايله وصيت اولور سكر ديني ايمانك ذاب
 2099 قيامت كوفي خصمه ويرتر عمالك ذاب ويرتر
 2100 طوق ديني ايمانك ذاب قيامت كوفي طارظنر
 2101 عمالك ذاب طارظنور اويكن ايمانله جسته
 2102 كويور عمل ايله كوشتر موه منه لازم اولان
 2103 قيردر سوال اويكن النبي تسليميه ديني
 2104 بلوب ايمانوب افراد ايمانك لازمدر اكا
 2105 تفصيل ايمان دينر دين الله تعالى يميم

التي جملة يعمور ايمانه
 بلوب و اعماله مختلفدر

2106 محمد عليه الصلوة والسلام كتاب قرآن
 2107 عظيم الشأن قلم كعبه وعرف آدم عليه
 2108 السلام ذريتكم موء منلو وزندلشلمر
مطلب
 2110 **امدی** شریعت دیو یادی نقالینک حکمی
 بیانه دیور بودخی شریعت یختده قضیه
مطلب
 2112 بیان دیور یو کور دخی ایکی بولکدر بری
 2113 ایچورده اعتقاد صغلق اولان مذهب
 2114 یتمش ایچ بولکدر یتمش ایکی باطلدر
 2115 حق اولن احتیالی بوقدر نقدر کلمه زور
 2116 وکلده و شهادت او قیوب و غار قیوب
 و ذکوره

2117 و ذکوره دیوب و ادیح طوبوب و وجه کیدو
 2118 لرایسه ده عملری قبوله کور و ایمان جقار
 2119 حمردن قیل جوقدونی کی انده اهل بیع و
 2120 فرایضاله دردی یتمش او جینی مذهب عقد
 2121 خطا اولن احتیالی بوقدر انده بسمیر محمد
 2122 علیه الصلوة والسلام اصحابک اولدر
 2123 اعتقاد او ذره اولدر انده اهل حق
 2124 و اهل سنت و فرقه ناسیه و امت ایچ
 2125 دیور اول دخی ایچ بولکدر اولکی ظالم
 2126 انفسیه ایکی مقتصد او جینی سابق
 2127 بالخیرات سلامت الیه عینته کیدن سابق

2128 بِالْحَيْرَاتِ اَوْلَادُ كِسْفَةِ لُورٍ دِلِيلِ مُسْتَعِيْدٍ
 2129 بِاللّٰهِ لَعْنَةُ اَوْرَشَا الْكِنَانِ الَّذِيْنَ اصْطَفَيْتَنَا
 2130 مِنْ عِبَادِ تَائِبِيْنَهٗ طَائِمٌ لِيَقْتَبِهٖ وَيُضَيِّعُهٗ
 2131 مَقْتَصِدٌ وَمُضَيِّعٌ سَابِقٌ بِالْحَيْرَاتِ يَا ذَا اللّٰهِ
 2132 ذٰلِكَ حُوْرُ الْفَضْلِ الْكَبِيْرُ اَمَّا عَمَلُهُ مَذْعُوْبٌ
 2133 اَوْ لَجُوعُهُ دِيْ كَيْتٍ مُّثْمَدِيْ دَوْرَةً قَالِدِيْ
 2134 كَهْبَةٌ وَ شَرِيْفِيْكَ دِيْوَارِيْ دَوْرَتَا دَكُوْغِيْ
 2135 اَوْ لَكِيْ اَيَّامُ اعْظَمُ اَبُوْحَنِيفَةَ نَهْمَانِ ابْنِ
 2136 ثَابِيْتِ الْكُوفِيِّ الْاِكْبَرِ اِيْمَانُ مَالِكِ
 2137 اَوْ جَمِيْعُ اَيَّامِ شَاعِرِيْ دِيْ دُوْجِيْ اَيَّامِ اَحْمَدِ
 2138 حَنِيْلِيْ اَبُوْحَنِيفَةَ مَذْهَبِيْ صُوْبِيْ دِيْ بَعْضِيْ
 اِحْتِمَادِيْ

2139 اِحْتِمَادِيْ نَدَى حُطَّ اَوْلَى اِحْتِمَالِيْدَهٗ وَ اَوْلَى
 2140 شَاعِرِيْ وَمَا لَكِيْ وَ حَنِيْلِيْ حُطَّ اَوْلَى بَعْضِيْ اِحْتِمَادِيْ نَدَى
 2141 صُوْبِيْ اَوْلَى اِحْتِمَالِيْدَهٗ وَ اَوْلَى لَكِيْ بُوْنُوْرِيْ
 2142 جَمَلِيْ اِحْتِمَادِيْ نَدَى بَرْدِيْ اَهْلِ سُنْتٍ وَ جَمَاعَتِيْ
 2143 عَابِيْ بُوْكَرِيْ عَمَلُهُ بَعْضِيْ خُصُوْرُ صُدُوْغِيْ بَرِيْ بَرِيْ
 2144 مَخَالِفٌ قَوْلِيْ اَوْلَى اَكْلُ قَلْبِيْ لَكِيْ كُوْرِيْ اَوْلَى
 2145 مَخَالِفٌ اَوْلَى قَوْلِيْكَ اَوْلَى اَوْلَى اَوْلَى
 2146 صُرُوْرِيْ وَ رِيْمِيْ هُوْرِيْ قَنْبِيْ سِنِيْ تَابِعِ اَوْلَى اَوْلَى
 2147 جَائِزِيْ قِيَامِيْ اَوْلَى اَوْلَى اَوْلَى اَوْلَى
 2148 اَيَّامُ خَطَا اَوْلَى اَوْلَى اَوْلَى اَوْلَى
 2149 مَذْهَبِيْ اَبُوْحَنِيفَةَ دِيْمِيْكَ مَعْنَا مِيْ اَبُوْحَنِيفَةَ

98

2150 عبادته، وَمَعَامِلَاتِهِ، إِمَارَاتِهِ، بِئْسَ مَا قَرَأْتُمْ
 2151 وَحَدِيثُ الْكَلْبِيِّ جَعَادٌ دَخَنِي قَبُولٌ
 2152 إِيْتَمٌ وَإِنَّكَ سَوْزِيلُهُ عَمَلِي اِحْتِيَارٌ إِنَّمَا دَعِمَكَ
 2153 وَإِنَّكَ مَشَاكِرِي دَخَنِي وَإِنَّكَ رَأْسٌ إِمَامٌ أَيُّ
 2154 يُوسُفَ وَإِمَامٌ مُحَمَّدٌ وَإِمَامٌ زُفَرِي بُيُوسُفَةَ
 2155 مَذْهَبُهُ أَوْلَا كَيْسَارَ بَعْضِ خُصُوصِهِ
 2156 بُيُوسُفَ قَوْلُهُ عَلَيْهِ عَلَّمْنَا جَارِدٌ زَيْرٌ
 2157 بُيُوسُفَ بِقَفْقَه مَذْهَبُ صَالِحِ بُرْجُومِ بِرُزْه وَسَائِرِ
 2158 تَابِعِ أَوْلَادِ بُرْجُومِ بَلْكَ جَمْعُهُ بِرْمَذْهَبِ صَالِحِ
 2159 إِمَامِ عِظْمَةَ حَضْرَتِ بُرْجُومِ أَبِي تَمِيمِ كُونِيهِ بِي
 2160 بُيُوسُفَةَ لَقَبِ إِمَامِ عِظْمَةَ دَرَجَتِهِ
 دَخَنِي

2161 دَخَنِي دَرَجَتِ بُيُوسُفَةَ أَوْلَا كَيْسَارَ بَعْضِ خُصُوصِهِ
 2162 إِمَامِ عِظْمَةَ بِي إِبْنِي جَمْعُهُ بِي الذَّهَبِي إِمَامٌ
 2163 بُيُوسُفَ وَإِمَامٌ مُحَمَّدٌ بِي أَبِي جَمْعُهُ بِلسَلَةِ
 2164 عَمَلِي أَيُّ مُحَمَّدٌ بِي دَخَنِي بِي دَخَنِي بِي
 2165 السَّلَةِ أَبِي بَلْبَلِ سَمْرَقَنْدِي وَقَا ضِيحَانِ وَتَابِعِ
 2166 خَانِيهِ بِي بُيُوسُفَةَ إِعْتِقَادِ أَهْلِ سُنَّتِ دُيُوسُفَةَ
 2167 أَوْلَادِهِ بِي بُيُوسُفَةَ بِقَفْقَه تَقُولُ أَنَّ مَسَائِلَ
 2168 دِينِيهِ بِي بُيُوسُفَةَ وَإِنَّمَا بُيُوسُفَةَ أَقْرَبُ إِيْتِمَانِ
 2169 سَلَمِ قَوْلِ مَسَائِلِ دَخَنِي بُيُوسُفَةَ إِعْتِقَادِ أَيْدِيهِ
 2170 وَإِقْرَارِ إِيْتِمَانِ حَاصِلِ أَوْلَادِهِ بُيُوسُفَةَ
 2171 أَوْلَادِ كَيْسَارَ خِيَانَتِ أَمَةٍ مَلِكِ إِبْنِي بُيُوسُفَةَ

2183 اللَّهُ إِلَهُهُ وَأَشْهَدُ أَنْ جَمَلَ عَبْدَهُ وَرَسُولَهُ
 2184 كَلِمَتِي بِرُصُوبٍ بَرٍّ سَوِيكٍ أَوْ بَرِيحِي
 2185 خَيْرٍ وَشَرِّ بَارِي تَعَالَيْكَ تَقْدِيرُهُ دُرُوبِي
 2186 اصْتِقَارِ أَيْتِكَ أَوْ أَيْحِي كُورِكَ قِرَانِ وَرُوكِ
 2187 حَدِيثِ ظَاهِرِي أَوْ رُوكِ مَعْنَى دِرِيوبِ كُورِي
 2188 أَوْ كُورِي تَأْوِيلِ أَوْ شُورِ دِيمِكَ أَوْ أَيْحِي
 2189 حَيَانِدِهِ أَوْلَانِ كُنْهَ لُوكِ وَوِدْ كُورِي صَدَقَتُهُ
 2190 وَأَيْدِي كُورِي دُعَادَتِ مَيْتَةِ فَايِدِهِ وَرُدُّ دُرُوبِي
 2191 اصْتِقَادِ أَيْتِكَ أَوْ دُرُوبِي بَعْضِي بَرٍّ وَبَعْضِي
 2192 بِرْدَتِ ائْتِقَادِ دُرُوبِي أَوْ تَيْحِي مَوْعِدِي
 2193 وَكَا فِرَانِ أَوْ رُوكِ حَفِظْتُهُ مَلَكُورِي وَرُدُّ

2172 الصَّدِيقِ إِلَهُهُ وَعَمْرُ الْفَارِقِ نَعْتِيمِ أَيْتِكَ أَيْحِي
 2173 عَمَّانِ ذُو النُّورِي إِلَهُهُ وَعَمْرُ الْمُرْتَضَى بِدَعْوَتِي
 2174 أَيْتِكَ دِعْوَانِ أَمَّةٍ عَلَيْهِمُ ائْتِمَاعِي دُرُوبِي
 2175 كُفَيْهِ وَشَرِيفِ إِلَهُهُ وَقَدَمِي مَارِكِي نَعْتِيمِ أَيْتِكَ
 2176 بِشَيْحِي كُورِكَ صَلَاحِ وَكُورِكَ فَاسِقِ أَمَامِ أَوْ دِينِهِ
 2177 عَمَّانِ قَلْبِي النَّحِي كُورِكَ صَلَاحِ وَكُورِكَ فَاسِقِ
 2178 مَيْتِكَ غَاذِي قَلْبِي بِدَعْوَتِي أَيْحِي بِرَّامِ غَاذِي
 2179 قَلْبِي سَكْرِي كُورِكَ سَفَرِي وَكُورِكَ حَضْرِي
 2180 أَيْحِي مَسْتِكِ أَوْ دِينِي مَسْخِ أَيْتِكَ طَعْوَتِي
 2181 كُورِكَ صَلَاحِ وَكُورِكَ فَاسِقِ بِأَدْبَابِهِ أَوْ دِينِي
 2182 خُرُوجِ أَيْتِهِ مَكَ أَيْحِي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا

2205 جزئیہ دادد و خبرہ صرف ایدر اسہ فایہ و
 2206 شرہ صرف ایدر اسہ عدلہ بہ لایق اولور دیک
 2207 بکرمی ددی اعمال صالحہ حقیقت ایمانند
 2208 خادجیدد دیک بکرمی بشی ایمان و امدام
 2209 ایسی برشدند دیک بکرمی البشی حسن و
 2210 بیخ نقدند دیک بکرمی بدی قیل اولمان
 2211 کتسه اجیلہ اولور دیک بکرمی سکر بخت
 2212 حرام دخی و زقدند دیک بکرمی طغوزنی بر
 2213 کتسه برکتہ نیک دوقنی بید مودیک اولورنی
 2214 باری تعالیٰ فضلندند دعایوی قبول ایدوب
 2215 و حاجتدوی نقصا ایدد دیک اولور بر بخت

2194 دیک اون البشی بحر واقعند دیک اون
 2195 بدی عین یادند الله اصابت ایدد دیک
 2196 اون سکر بختی ایمان ایله و صلاحیله متصف
 2197 اولان اولور دیک کرامت صدوری
 2198 جائزدر دیک اون طغوزنی شهر رمضان
 2199 کجه لندہ تراویح غازی جاعتله قلی سند
 2200 دیک بکرمی باری تعالیٰ قولدیہ طاقت
 2201 کمزمدوکی شی تکلیف اتمد دیک بکرمی
 2202 برینی علم غفلت افضلند دیک بکرمی
 2203 ایبختی عقل تلبد اولور و ضیای دماغه
 2204 اولور دیک بکرمی اشقی عباد ایبختی اختیار
 برکتی

2216 مقلدك يا في صحبته ديك اووز اكي موجود
 2217 ولم يمددني ديك اووز اكي
 2218 جنت وجهم الان مخلوقد ديك اووز در
 2219 جمله اشياء مودتر بالقات ايجي باري عالي
 2220 ديك اووز ايجي مسلمان ايجون تنفد املا
 2221 قادر بر امام لادمدد ديك اووز النبي
 2222 انسان محشره تنيله وجاهيله بربر ديك اووز
 2223 يدي اهل برود ديك اووز سكوني جنت
 2224 وجهم كوز اجوب ويوجي قدر فاني ان
 2225 ديك اووز طغوز ايجي اصراج عالم باري عالي
 2226 لازم دكلد ديك فرقي مجتهد اولان كند

2227 ما اصاب ايدو وكاه خطا ايدو ديك
 2229 كوي ايدو اعتقاد اهل بدعت ديوصحاب
 2230 كوايه واجماع امه عتاي اعتقاد ائمه در
 2231 برمقدار مذهب مجتده بيان اولندي
 2232 اما بعض ديوصحاب دن چقان شبيه در
 2233 بودني التي بولكد دين ميت تفصيلته بيان
 2234 اولندي ايجي اعتقاده بدعت بودني ايجي
 2235 بولكد بر بوي كفته جفا بوب بدعت قائنده
 2236 لكن اكبر كائوده دير انلوك اعتقادي اهل
 2237 سنت ايجون تحرير اولان مساللايك خلاقني

162

مقلدك يا في صحبته

2249 ایکن وخطیب خطبه ده ایکن غار قلمی ویرام
 2250 کونلر ده ادرج طوعتی کی بواج بلوک بدعت
 2251 باطلند اما در دخی صادق بدعت مباحند
 2252 میال قاتیق ایله طعام یوک واون ملک وهر
 2253 کمن طریقیک ایتضا اجه لباس کیک کی بیخی
 2254 بدعت مستحند میال کتاب تالیف افک
 2255 وکتیب ومددسه و مناده بایق کی بیخی
 2257 بدعت واجند میال فریق ضاله تک وملا
 2259 اعتقاد باطله لر بی ده وضع افک ایچون
 فراندن وحدیدندت دلیل سره افک کیج
 مددی اخلاق ذمیله دیو کونوشون بدی بر لر
 حکم اخلاق ز صیحه

2238 اعتقاد ایدر لر ویر بلوکیک اعتقادی کفره
 2239 کفره جتیشند سائر کفر دن فرق بو قدر
 2240 انورک اعتقاد باطله سینک میال باوری جانیک
 2241 ذات بر شینه بکره وصفت قدیمه لر بی افکار
 2242 وجنت و جهنم الان مخلوق دکلدن وعالمه
 2243 قدیدر باوری قعالی طیباقی وخریناقی بلور
 2244 ایشان عشره تنبله ودر وجهله بر ابر کلر دیک
 2245 کبی و بیخی عله بدعت بودخی شار علیک
 2246 اوزن ویرمد وکی عملی اشکاف یا حرمه مشرع
 2247 اولان عمل محبتک غیریده ادا ایتک کیج
 2248 میال کونش طوعتی و بیطر کن و ادرینه کلش
 بیکی

2260 خوف دخی تن ایله جائیک بریره کلمه سندن
 2261 حاصل اولور الیک قوامی یعنی قایلین اچید
 2262 اولکی نطق نطق دیومرد فی غیریه اکلغده
 2263 دیرلر ایکنی غضب دیواستدوکی شیء
 2264 اتغده دیرلر اوچینی شهورت شهورت دیو
 2265 استدوکی شیء المغنه دیرلر بونلرک هروری
 2266 دشخی اوچر بلوکلر اولکی نطق بودخی
 2267 اویج قیئدر افراط جریره جریره دیو بلوی
 2268 لایم اولتی شیء بلهیم دیمکه دیرلر مثال
 2269 قضا و قدردن و متغایها تندن بیث انک
 2270 کیی تقریط بلادست بلادست دیو نیسی لایم

2271 اولان شیء بلیمکه دیرلر مثال هرکسه لایم اولان
 2272 علم ما لدن دین ملت ایمان ایلام احکام
 2273 شریعتیه ای اوکرمیوب جاهل قالمی کی وسط
 2274 حکمت حکمت دیو هرکسه نیسی لایم اولان
 2275 شلرلر علمنی بلوی خدی سردن فرق انکه
 2276 دیرلر مثال اعمال صالحه ناک علمانی بلوی
 2277 و علمه موافق عمل و ایچنده خلوص صفاک بینی
 2278 الحورف و الراجاده اولتی کی ایکنی غضب
 2279 بودخی اویج قیئدر افراط نطق تصور دیو
 2280 ضار نیسی لایم اولتی یوده ضار و لغنه دیرلر
 2281 مثال حسین سریده اویج کافره یادخی زیاده

104

2282 قارشو وارمق کچی قفزیط جین جین دیو ایدم
 2283 لازم اولان بود. قورشق اولغند دیو مثال
 2284 ایکی کافر دنجی یاخود اعلینی اولادنی
 2285 ناسخ مودن حفظ اتمک کچی وسط شجاعت
 2286 شجاعت دیو اقدام لازم اولان اود اودنی
 2287 اقدام اتمک دیو مثال ایکی کافر قارشو
 2288 وارمق و عیالی حفظ اتمک کچی اوجی شوق
 2289 بود خواجه قشند افریط شوق شوق دیو هر
 2290 استند و کچی المنه دیو مثال حالل و حرور
 2291 فوق ایوب یوب و ایوب و کوب و قوشوق
 2292 کچی قفزیط حود حود دیو هر استند و کچی ترک
 اتمک

2293 اتمک در مثال شرعه و مروته موافق حالل
 2294 ایکی و ایکی و کچی و قوشمقی و ایینی و اولمک
 2295 ترک اتمک کچی وسط عیقت عقت دیو شرعه
 2296 و مروته موافق نفسک استند کچی و بر مکله
 2297 دیو مثال حاللندن اتمک و ایچک و کیمک
 2298 و قوشمقی و ایوب و ایومق و اولمک کچی
 2299 بواج حویک ایکی باشمکند. اولان افریط
 2300 و قفزیط اتمک جریزه بلادک قفزیط جین شوق
 2301 حود بواجی حوی مطلق فاسد در بونلوق
 2302 حاصل اولان اخلاق ذمیمه جمله ای استند
 2303 هر بونلوق حویله بدیه اولور بواجک برندن

105

2315 ايله ثابت اولمادي ايگيني ولو واقع اولدنيك
 2316 بيز انلره تبعيت ايله فاموردي كلوز ديميا
 2317 انلر اصحاب ياخود مجتهد دكلوز دواجيني
 2318 كوز واقع ايسه انلر بزلای موصالو ايش
 2319 وجود كرنده اولان علتله دوايي اكله بولمشلر
 2320 اكر بولمز ديمورسه كه اصحاب كرامتك اغلوي
 2321 كوزلدوز بيزا انلر حوق اقد بولم ايشمز كوتو
 2322 دور دورسه انلر اولياو دهخاندو اكر بريم
 2323 ايشمز اولوز اضا بك ايشي كوتوز بيزا
 2324 انلر بيبوب ايجوب كيمه دن واولدك صيفد
 2325 ديمورسه انلر اولياو شيطان دتقي صفتي

2304 يا ايگي سندن باجمله سندن حاصل اولوز
 2305 دواج وسط كه حكمت نجاعت عفت بولمز
 2306 اخلاق حيدره نك اصلاريد هر بريم خوي كه
 2307 بيدنا اولوز بواجك بندن يا ايگي سندن
 2308 يا اوچندن حاصل اولوز اكر اكاغرضي
 2309 فاسد قوشمنسك و اكر قارشورسه انلر دتقي
 2310 فاسد اولوب اخلاق ذميمه اولوز اما
 2311 سلف كيمي اوليا كرون نعل اولنان حموز
 2312 اوج ددوجوب ايله جواب ويرور اولكي
 2313 اول كسلودن نعل اولنان شيلر انلر ده
 2314 وار ايدوكي معلوم دكلوز بيزا قرانله حد
 ايله

مطلب اخلاق حیدر

- 2327 کور کرد و ایدت اخلاق حیدر دیوانج وسط
- 2328 که حکمت و نجاعت و عیفت الیه منصف
- 2329 ولعنه دیور بوندرد حاصل اولان اخلاق
- 2330 حیدر دخی التیش سکر در اندر حاصل ایدر
- 2331 الیوانج خویک برندن یا ایکی سیندن یا
- 2332 اوچندن حاصل اولور اگر غضب الیه شهوت
- 2333 لطفه خد منکار قلمسه بوقسه نطق غضب
- 2334 الیه شهنه خد منکار قلمسه جمله فی سید
- 2335 اولوب اخلاق ذمیه اولور ایدر هر بر
- 2336 عضاده اولان حرمانه دیک طغور اعضا که

اولکی قلب و آنک کنایه حسد کی اکتی

- 2337 کور و ایلک کنایه حسد کی خیریک حرام
- 2338 اولان برینه بقوی کی اوچتی قولان آنک کنایه
- 2339 فغنی دکلمک کی ددخی دیل و آنک کنایه
- 2340 ضیبت ایلک کی بیخی ال و آنک کنایه ناحق
- 2341 بره کسه و ادرمق التخی قارد و آنک کنایه
- 2342 حرام طعام یلک کی بدینی فرج و آنک کنایه
- 2343 زنا ایلک کی سکرینی ایاق و آنک کنایه
- 2344 میخانیه کونک کی طغورنی بتون وجود و آنک
- 2345 کنایه قرآن اوغورکن صالحنی کی رتکم سید
- 2346 مرموم شفاء القلوب نام کتابنده بیوردی
- 2347 بیت جامع قلبه بالحق دنده طمساک دورت

107

108

109a

2359 دَرَدِجِي دِيلِ وَأَكَلَهُ كَلِمَةً شَهَادَتِ سَوَّلِكَ كِي
 2360 بَشِيحِي آلِ وَأَكَلَهُ مَعْصِيَةً شَرِيعَةً يَا بَشِيحُ كِي
 2361 قَارِنِ وَأَكَلَهُ حَلَالًا أَوْلَانِ أَهْلِيكَ وَخَادِيهِ
 2362 سِينَةَ يَقِينِ لِي أَتَمَّ كِي سَكْرَتِي يَا قِ وَأَكَلَهُ
 2363 مَسْجِدِ شَرِيعَةٍ وَمَجْلِسِ عِلْمِهِ كَيْتُوكِي طُوبَى
 2364 بُونِ وَجُودِ وَأَكَلَهُ نَمَازِ قَلْبِي يَا قِ وَبَابِيهِ
 2365 مَطِيحِ أَوْلَى كِي بُوذِكِرِ أَوْلَانِ مَسَا لَللَّوَكِ
 2366 تَقْصِيلِيهِ بُوَعْلِكَ عَمَلِي بُوَقُدِّ عَمَانِ مَرْدِ
 2367 تَنْبِيهِ دُرْحَاجِي أَوْلَانِ طَرِيفِ مُحَمَّدِيهِ
 2368 نَامِ كَيْتَابِيهِ مَرِيعَتِ الْيَدِ مَوْ مِينِهِ لَأَيُّوقِ
 2369 أَوْلَادِكِي عَزِيزِيهِ عِلْمِ أَوْلَادِكِيهِ حَرَامَةَ حَلَالِ

108b

2348 أَوْنِ دَرَدِجِي طُوبَى قَوْلَانِ كُودِيهِ طُوبَى بُوَزِيهِ
 2349 أَفَاتِ يَدِ رِخْوَتِيهِ يَا قِ مَطِينِيهِ أَفَاتِ أَوْ تُونِ
 2350 دَرَدِجِي فَرَجِيهِ أَوْ تُونِ كِي وَجِلِيهِ الْيَ الَّذِي
 2351 سَيِّدِ جَمَلِهِ طَقْسَانِ يَا شَهِيهِ يَا قِ جَمَلِهِ دَرَدِجِي
 2352 طَقْسَانِ الَّذِي حَفِظْتَهُ النَّكَ دَائِمًا هَرَا بِيَشِيكَ
 2353 الْمَانِ أَوْلَادِي بُونِدِيهِ إِذْهُ بُوَزِيهِ يَا قِ
 2355 مَطِيحِ أَعْضَاءِ حَلَالِ أَيْدِيهِ هَرِيرِ أَعْضَادِهِ أَوْلَانِ حَلَالِ لَوَدِيكَ
 2356 طُوبَى أَعْضَادِ أَشْتَمِي جَارِ أَوْلَانِ شَدِيدِ
 2357 دِيكَدَرِ أَوْلَى قَلْبِ وَأَكَلَهُ إِيْمَانِ نَصْدِيهِ
 2358 اَتَمَّ كِي اَبِي كِي كُوَزِ أَكَلَهُ قَرَابَتِهِ بَقِي كِي
 اَبِي كِي قَوْلِي وَأَكَلَهُ حَقِّ كَلَامِي دِيكَدَرِ كِي
 دَرَدِجِي

2382 **أدبني** فصل بوصفته موصوف أو تون أشرك
 صلاتي بيان أيد أو تون أيكيد دليل شغيد
 2384 **عقابه** إن الله يأمر بالعدل والإحسان وإيتاء ذي
 القربى وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى يعظكم
 2385 لعلم تذكرون عذاتك أو ت مؤمن كرك
 2386 **أبجني** أهل سنت كرك أو بجني أشليكو محل
 2387 بلك كرك در دجني أول عملي أو يد دجني مذهب
 2388 صلحك إجتهاد ته موافق أشلك كرك
 2389 **ببجني** أشركن إيجده خالص اقلك كرك البجني
 2390 محل عام أولد قد نصلك بين الخوف والخيار
 2391 أو تون كرك دجني ربادن وسمعته دن وعجده

2370 وحاله حرام ديمه كرك ديمه بارى تعالى به
 2371 **أقتر** اتجنى أو نور دليل شغيد بالله ولا
 2373 **سركه** تقف ما ليس لك به علم إن السمع والبصر
 والكفؤاد كل أولئك كان عنه مسئولا وكينه
 2374 **غله** بيودي ولا تقولوا بما تصف السنتم الكذب
 2375 هذا حلال وهذا حرام لغفروا على الله الكذب
 2376 إن الذين يفترون على الله الكذب لا يفلحون
 2377 **ذمونه** ونية بيودي ومن أظلم ممن كذب على الله
 2378 وكذب بالصدق إذ جاءه ليس في جهنم مثوى
 2379 لكافرين على قدر الأمكان بؤاياه طينه
 2380 **أما** أتب أهي فخر أو كذب يعون الله تعالى

بجني

109

2403

وَأَقْرَبُ أَتَمَّةٍ بِرَأْهِلٍ وَكَوْنِ أَهْلِ بَرَابَرٍ رَمُومِينَ

2404

بِدَعْتِهَا يَدْبِلُهُ ذِيلاً إِيمَانُ زِيَادَةٍ وَتَقْصَانُ قَبُولِ

2405

الْحَمْرِ أَمَّا إِيمَانُ مَخْلُوقٍ مِهْدَرٍ وَغَيْرِ مَخْلُوقِي دَمِي

2406

سُؤَالِ أَوْلَادٍ قَدْ هَوَّجَابِ أَوْلَادِكُمْ أَكْرَبَارِي

2407

تَمَّا يَلِيكَ كَلَامِي وَجِدَائِي وَتَوْفِيقِ مَعْنَايِي

2408

سُؤَالِ إِيدْرَسِكَ غَيْرِ مَخْلُوقٍ بَارِي نَصَا

2409

لِيَاكَ ذَائِقِي غَيْرِ مَخْلُوقٍ أَوْلَادِي كَيْ صِفَاتِي

*مطلع
بمطلع
مطلع*

2411

دَخِي غَيْرِ مَخْلُوقٍ قَدْرٍ أَمَّا قَوْلِكَ كَسْبٍ وَفِعْلٍ

2412

مَعْنَايِي سَمَّيْتَهُ سُؤَالِ إِيدْرَسِكَ مَخْلُوقٍ قَدْرٍ أَوْلَادِي

2413

أَهْلِي سَمَّيْتَهُ ذُوَ إِخْتَابِ كِرَامَةٍ تَالِغِ أَوْلَادِي
دِرْبَرِي بُوَدِي تَقْصِيلًا أَمَانَتِ الْهَيِّ دَهْ بِيَانِ بِيَانِي

2392

صَفِيقُ كَرْكٍ سَكْرِيحِي أَكْرَبُ أَوْلَادِي مَالَهُ تَعْلُوقُ

2393

أَوْلَادِي مَهْمِي وَأَذَاكُنْ صَفِيقُ كَرْكٍ طَعْرُوعِي

2394

غَيْبِي بَدَنِ صَفِيقُ كَرْكٍ أَوْلَادِي كَعْرَلُهُ شُرُوكُنْ

2395

صَفِيقُ كَرْكٍ أَوْلَادِي بَرِيحِي إِجْمَالُهُ أَوْلَادِي كَرْكٍ

2396

أَوْلَادِي كَيْحِي أَوْلَادِي صَفِيقُ قَدْرٍ قَوْلِي كَرْكٍ

2397

تَالِكُهُ أَوْلَادِي كَعْرَلِي كَعْرَلِي أَوْلَادِي كَعْرَلِي

2398

بَرِيحِي أَوْلَادِي يَأْخُودِي يَدِي يَدِي وَأَيْحِي نَوَائِي

*مطلع
بمطلع
مطلع*

2400

لَا يَحِي أَوْلَادِي أَوْلَادِي مَوْجِي دِيكٍ مَسْجَرِي

2401

دِيكٍ مَسْجَرِي مَوْجِي دِيكٍ ذِيكٍ ذِيكٍ

2402

إِيمَانُ وَإِسْلَامُ إِكْبَرِي بَرِشْدِي ضَرْوِي دِيكٍ
دِينِي دَوْلَانِي شَيْلِي بِلُوبِي وَأَبْلُوبِي
وَأَبْلُوبِي

2415 *مطلب من عمل* ايشيك عملي صاغده كي ملكي يراز
 ياخود صولده كي ملكي يراز ميزانك صاغده كي
 تونور ياخود صولوني قونور ملاحظه ايوب
 نه شي كده و به منفعت ايده و نه شي كده و به
 2416
 2417
 2418 *مطلب تعريف عمل* عملك منفعتي بو قدر ايدوي ايشد كي عمل
 دخي اريد و غي مذهب طاجينك ايشد و نه
 2420
 2421 موافق ايشلك افر و في جامع اغيار و مانع
 اوله و عيكد تاكه قياست كوفي منفعتي مشاهد
 2422 اولك زيرا يا كبر علم صاجينه نجات و برز
 2423 ملكه مطلوب لذاته اوله ايدوي خلاص ديور
 عمل

2425 عمل ايشكر كي جلب منفعت و دفع مفدرت ملا
 2426 *مطلب من النور ارفا* يتوب هوا ايله سوا و نوب ايتي ياري قعا
 ليك و صباي مطلوب او نفعه ديور ايدوي
 2428 بين النور و الرضا ديور افر و في جامع و اغيار و
 مانع برعملي تام ايدك كدن سكره عجب قول
 2429 اولد و غي ديور و متوب بو خسه قبول اولما ديوي
 2430 ديور و نفعه ديور بو دخي بو حيد موجد ينده
 2431 *مطلب تعريف ايدوي* بيان اولدي ايدوي و بلا ايله يا عجب ايله
 2433 يا سمعه ايله برعملي اوا اولننه قوله كجز
 2434 زيرا حلو من تاكه عملك دوي كييد م لا تشبه
 2435 انسان حال حياتك مقبول اولننك سبي

برز به لنت

113a

2447

مثال بر کسبه گون آنچه و پروب و کونک لباس

2448

گد پروب و کونک طعام بدر مک کج بولوکون

2449

برنج ادا تکند مسکه اول کسنگ باشنه

2450

فارسه ادا و کونک اجون قالدود و باخود

2451

ازیت ادرسه خد متنده قولون باخود کج

2452

سولوب کوجند مک کج دلیل **سغفد الله**

2453

با دقا الدين امرا لا يطول صد قائم بلن

2454

والا ذی کالدي بنفق مالد ربا القاب ولا

2455

ولا یومعین بالله والیوم الامر **میدی غیب**

2456

دیو ایکی کسنگ معلوم اولان بر کسنگ

2457

کوجنگو شی سوبلکه دیرز اکاشاق برینله

مطلب غیب

112b

2436

دو حیا بچنده اولدو شی کج عمل دخی مقول

2437

اوشنگ غرضی خلوص ایله در ریا دیو اجون

2438

عمل ایله دنیا سغفنی طیب ایدوب باخود

2439

غیری یه کوسه نرنگه دیرز سمعه دیو اجون

2440

خیر عملی غیری یه اشد و مکه دیرز عیب

2441

دیو باری قهالیک تقدیر یله و بر اتمه سیله

2442

اولدو غندن غافل اولوب عمل کندندن

2443

بلکه دیرز بوتلردن بری عملک بچنده بولور

2444

امام اعظم قنده اول عملک اجون قالدود

مطلب غیب

میدی من و ادا دیو غیری یه اذوکی بولور

2446

باشنه قافعه دیرز اگر ماله متعلق اولور

مثال

114a

2469 حقیقی سئال کند هکذا که فراید و گفته باشی بود و
 2470 نصلاً و عاری یکی گفتی حکمتی مثال شوال کسلسل بود
 2471 کند بری مسلمان کجسود کن برایش ایشلیک
 2472 یا خلد بر سوز سوز که شرح اندر کافر اولد
 2473 دیو حکم اید بودی یکی بلوگد اولدی
 2474 جمل کفر اندر خالی ذوق دیرک مثال
 2475 کلمه توحید و صوم بود او قیوب معنای نه
 2476 دیکد بیوب جاهل قائل یکی ایچی عظیم
 2477 لازم اولان شیلری تخفیف اید و بی خودی
 2478 مثال باری حقانک ذائق و اسمایری و
 2479 صفایری لایق اولدین وجبه اوده وصف

113b

2458 طریقیله ضروری بود که غیبت اید کسلسل
 2459 خیر عملری وارد ایدسه اول غیبت اولان کسلسل
 2460 دقتینه کیدز عاقل اولوی و آخرتک ایمان
 2461 اولان کسلسل بولایق دکلده دلیل مستغنی
 2462 بالله یاها الذین آمنوا الجنبوا کبیرا من
 2463 الظن ان بعض الظن اثم ولا تجسوا ولا
 2464 یتب بعضکم بعضا ایحی احدکم ان فاکل
 2465 لحم اخیه مینا فکره صومه و اتقوا الله ان الله
 2466 ذواب و حیم ایدی کفر دیو ایمان شاند
 2467 اولان کسه ده معرفت و تصدیق و اقرار
 2468 اولمعه دیر بودی یکی بلوگد اولو کفر
 حقیقی

مکلفه تقیفات

2491 اولان كافرله نغظيا با اوستان با قلغه ديك
 2492 ياخذ ضرور شير آلدي او نيك يا اقله قلوب
 2493 خوش كلك ديك كجي اما شيرك ديو ياري
 2494 نكالي به مخصوص اولان غي اخرون او صغه
 2495 دير بود غي اوج بلكدر اولكي شيرك اولويست
 2496 ايجي شيرك رويست او جيجي شيرك عظمت در
 2498 تفصيل ماسوايه تا نبرده بيان اولندي *يدري*
 2499 ايمانه ايمان دودي صاحبه امان و برد و
 2499 ايجي امان دغي ايجي بلكدر اولكي دنيا
 2500 باغي قبيد و عالي جزيه دن اهل اولادي
 2501 اسير اولندي خلاص اولور و خسته اولندي

114

طلب يقان علم

2480 اترك و مصحف شريف لايق اولندي يره جوسب
 2481 و قولي شريف حق و علماء استغذ اليد
 2482 جاهل علما قيا فتنة قوم و ملكا و ضرور
 2483 وايضا كردن برني شان شريفه لايق ادين
 2484 من ايله كنجي و اليوم الاخرن خفيف
 2485 ايدوب بورداه بكايي و يره ياري قيامته
 2486 سكا اون و يره يم ديك كجي يا خود فضا
 2487 قدري عدد طوبى اگر قدر اولسه بن
 2488 و عصبني الشوم ديك كجي يا خود خفيف
 2489 ايدوب خورمدي لان اولان شيرلي
 2490 عظيم ايدوب عزتلك ميثال كوز و اهل
 اولان

2513 يَا يُوبَ الْبَتَّةَ بِحَقِّكَ كَيْرُوبَ وَانْدَه
 2514 اِبْدِي قَالُمُورَ اِنَّمَا اِيْمَانُهُ اَوْتَمُّ اِيْمَانِ
 2515 نَه اِبْدِي وَكَيْرُوبَ اَنْتَ اَوْ ذَرِيَّتُهُ دَائِمٌ اَوْ يُوْبُ
 2516 كَيْدِهِ دَحْلُكَ شَيْدُورُ صَقْفُوقِ اِيْلَهُ اَوْلُورُ
 2517 اَنْتَ جَوْرُ قُدْرُورُ لَكِنْ يَكُ صَقْفُوقِ جَاهِلُورُ لَكْدُورُ
 2518 زِيْرَا جَاهِلُورُ اَوْلَانُ كَيْسُهُ كَعْرِلُهُ اِيْمَانِي فَرِي
 2519 اِبْدِي اِيْمَانُ نَه اِبْدِي وَكَيْرُوبَ اِبْدِي جَفِظُ اِبْدِي
 2520 يَكْفُوْرُ نَعْمَتِ اِسْلَامِ اَوْ ذَرِيَّتُهُ شَاكِرُ اِيْمَانُ مَكْدُورُ
 2521 يَأْخُذُ اِيْمَانُهُ اَوْلَمَكُهُ اِرَادَةُ جَزِيَّتِي سِي صَوْرُ
 2522 اِيْمَانُهُ مَكْدُورُ اَكْرَامِ اِيْمَانُهُ اَوْلَمَكُهُ فَوَلَدُهُ اِرَادَةُ
 2523 جَزِيَّتِي اَوْ سِيْدِي بَارِي تَعَالَى قَوْلِي عَظِيْمِيْدُهُ

2502 حَاطِرِي سُوْرَالِ اَوْلُورُ وَاَوْلَدُكَ مِيْرَتِ
 2503 يَسْقُوْرُ وَاَكْفُوْرُ صَادِرُ يُوْرُورُ وَنَمَاذِي قِيْدُوْرُ وَسِيْلَا اَنْتَ
 2504 فِرْنَهُ فَرُوْبُورُ تَلَقُّوْرُ اَوْلُورُ اِيْكِي قَبْرُهُ اِلْبَتَّةُ
 2505 مَكْرِيْنُهُ جَوَابُورُ وِرُوْبُورُ فِرِي جَمِيْتِ نَجْمِي
 2506 اَوْلُوبُورُ وَقِيَاْسَتِ كُوْفِي اَقْبُوْرِيْلَهُ قِيْرُوْرُ
 2507 قَالَقَاْرُ جَاْرِي كِي مَحْمُوْرُهُ دَخَمْتِ جَمِيْمِي
 2508 حِصَابِي اَسَانِ اَوْلُوبُورُ وِدَقْمِي صِيَاغِ الْمِيْدُورُ
 2509 اَوْلُوبُورُ جَهْمُهُ كِرْمِيْمُهُ اَكْرَامُ كُوْرُورُ سَلْمَةُ اَوْسَمُورُ
 2510 قَاْتِيْدُنُ اَشَاغِي اِيْمَانُورُ وَكَافُوْرُورُ جِي يَاوُوبُورُ
 2511 كُوْمُوْرُ اَوْلَدُ قَدْرِيْنِي دَرِيْسِي تَاكْرَهُ لِيْمُوْرُ
 2512 وَجَهْمُهُ اِبْدِي قَالَمَاذُ كَمَا فِي مَقِيْدَارِي اَلْكَتَابِ
 يَاوُوبُورُ

117a

2535 ~~طلب~~ بوارية كلجنة تقريير اولندي بعون الله تعالى
 دديني فصل دارالسلامه دعوت اولان
 2537 كسرك اولانكي صيفاتي بيان ايدد دليل
 2538 شقيد بالله والله يدعوا الي دارالسلام
 2539 ويهدي من يشاء الي صراط مستقيم الدين
 2540 احسنوا الحسنى وزيادة ولا يرهق وجهه
 2541 فتر ولا ذلة اوليك اصحاب الجنة هم فيها
 2542 خالدون اولكي دين مني ايجني تقوا مني
 2543 ايجني جهاد حقد درديني وصيت مني
 2544 بيجني ايتاني مني البيتي رعيات مني بيجني
 2545 تلاوت مني سكرتني مغرقت مني طغوت مني

116b

2524 ايمانته اولون ديوان اتمدي دليل السعيد
 2525 بالله ولا تخون الا وانتم مسلمون وبينه
 2526 بيودي ان لا تغير ما بقرم حتى يغيروا
 2527 ما بانفسهم وبينه بيودي ومن يكثر
 2528 باطاعتوني ويؤمن بالله فقد استمسك
 2529 بالعروة الوثقى لا انفصام لها والله يبيع
 2531 ~~طلب~~ علم امدني قيامت كوني ارباب حقوق
 قورتلقي يا ارضا ايله اولور يا خود قضا
 2532 ايله اولور بووخي واليوم الاخر بخنده
 2533 قفصلا باقا اولندي امين اولون دناده
 2534 واخر نده دخت حكمتك كسرك عدالت
 بواريه

2557 التي كنا هي باووب مستعمله حاصل او كورد
 2558 بودخي اعضا افتنده بيان اولندي دليل
 2559 شتعيذ بالله باءيها الذين امنوا اتقوا الله
 حق تقايت ولا تموتن الا وانتم مسلمون **ايدى**
 جهاد حق نفسيه وغيظانه وكونوا ياك ان اليه
 اوليست اتيوب مخالفت انكك درر زير
 2563 كالمز اليه جهاد اقدن كوجدد الاجهاد
 اكبر درر دليل شتعيذ بالله وجاهود
 في الله حق جهاد **ايدى** وصيت حق بر
 2566 كنه كورك دين خصوصنده وكره معويت
 2567 او كنان دنيا خصوصنده مشاوره ايدوب

مطلب جهاد ايدى
مطلب نصيب حق

2546 تعظيم حق او بخي توصيف حق اون بر بخي عدالت
مطلب دين حق
 2548 حق اون ايگي مؤمنين حق **ايدى** دين حق
 2549 باري تقايتك فويدي بوز ايگي بكوند
 2550 بريده اصول دين ديرر المي مؤمنين به در
 2551 تفصيل بيان اولندي بريده فروخي دين درر
 2552 سكر احكام شرعيه در بودخي تفصيلا
 بيان اولندي دليل نستعيذ بالله هولدي
 2553 اول رسول وسوله بالهدى ودين الحق اظهرة
 2554 على الدين كله وكفى بالله شهيدا محمد رسول
 الله **ايدى** تقواي حق ايمانك نصركم طوبى
 2556 اعضاده جريان ايدن دون بوز طفتان
 حق

مطلب تقواي حق

2568 **صَيِّحَاتِ اسْتَدْرِكَهٖ** اَوَّلُ كَيْسِهٖ فِي اِرْشَادِ تَرْكِ
 2569 اِيْحُوْنِ طَوْغُوْرٍ سَوِيْكَ لَازِمٌ دُرِّ اَسْمٰلِ
 2570 **سْتَعِيْدُ بِاللّٰهِ** وَتَوَاصُوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصُوْا بِاِ
 لَصُوْرِ اِمْدِيْ اِنْبَائِيْ حَقِّ دِيُوْرِ وِرْشِيْ لَازِمِ
 2572 اَوْلَانِ حَقُوْقِهٖ اِذَا اَتَمَّكَ دِرْزُ مِيْثَالِ زَكُوَّةِ
 2573 وَفِطْرِهٖ فِي وَفِيْدِيْهِ فِي وَنَدُوْرِيْ مَالِيْهِ فِي
 2574 وَكَلْفَاوَتِيْ دَرِيْدِهٖ بِيْنَ خَانِهٖ لَرِيْكَ وِمِيُوْهٖ
 2575 لَرِيْنِ وِرْزُوْرِيْكَ عَشْرُ لَرِيْنِيْ وَخَرَجَاوَتِيْ عَمَلِيْهِ
 2576 اِذَا اَتَمَّكَ دُرِّ اَسْمٰلِ **سْتَعِيْدُ بِاللّٰهِ** وَتَوَاصُوْا بِالْحَقِّ **بِيَوْمِ حَصَا**
رَعَايَتِ حَقِّ دِيُوْرِكَ اِلْزَامِ اِلٰهِيْ وَكَرْمِ اِلْزَامِ
 عِيَادِيْ

مطلبه تا ابدی حق

مطلبه تا ابدی حق

2579 عِيَادِيْ عَلٰی قَدْرِ اِلْمَانِكَا نِ بَادِي تَعَالِيْكَ
 2580 اَمْرِيْ طَوْغُوْرِيْ وَنَعْنِيْ اِيْدُوْكَ شِيْكَرِ جَمَلِهٖ سَيِّدِيْ
 2581 صَقِيْعَتِهٖ دِرْزُ زِيْرَا اَمْرِيْ طَوْغُوْرِيْ فَيَنْدُوْرِيْ
 2582 جَمِيْنِيْكَ ذِي حَقُوْقِهٖ بَادِي تَعَالٰى يُوْرُوْرِيْ
دَلِيْلِ سْتَعِيْدُ بِاللّٰهِ فَاَرْكَوْصَا حَقِّ رَعَايَتِيْهَا
 اِمْدِيْ بِلَاوَتِ حَقِّ دِيُوْرِ قَرْنِ عَظِيْمِ الشَّانِهٖ
 2585 حَرْقِ حَرْقِ اِنْبُوْبِ اِيْحِيْدِهٖ فِي اَمْرِهٖ وَنَعْنِيْهِ
 2586 اِنْعِيَادِ اِيْدُوْرِكَ سَكْرَهٗ عَخَارِجِنْدُوْرِيْ اِذَا اِيْدُوْرِيْ
 2587 رِيْكَ يَحْوِيْدُ اُوْرُوْرَهٗ اَوْ قَوْمَعَهٗ دِرْزُ دَلِيْلِ **سْتَعِيْدُ بِاللّٰهِ**
الَّذِيْ اِيْتَا هَرُ الْكِتَابِ يَبْلُوْهُ حَقِّ تِلَاوَتِيْ
 اَوْلَانِكَ يُوْمِ تَمِيُوْرِيْ بِهَرِ اِمْدِيْ مَعْرِفَتِ حَقِّ دِيُوْرِ
 عِيَادِيْ

مطلبه تا ابدی حق

مطلبه تا ابدی حق

2590 بادي قهائينك ذاتي واما سيني ووصفتي و
 2591 ملكي وملكوتي واما سواسيني واما سوي بيك
 2592 تايروني وشرعيني بلهك دوزر بودني ووحيد
 2593 موحدين بخنده بيان اولندي دليل مستفاد
 2594 بالله واما قدر و الله حق قدره **اودي مظيم**
 حق ديو بادي قهائينك اسماي اكله قده
 جل جلاله ديك وشرح شريف حكيم تايروني
 مري طومنده و نصيدن بخنده استقامت
 2597 اوده اولته دوزر دليل مستفاد بالله
 2598 ما قدر و الله حق قدره ان الله لغوي
 عزيز **اودي** توصيف حق ديو بادي قهائينك
 ذاتي

2601 ذاتي واما سيني ووصفتي شرعه موافق وصف
 2602 اديوي اولكه دوزر و بواج ايت ظلمه
 2603 وجره حقه بوشند موه من اولان
 2604 كسله صا قوت ذم اولنان طافقه نك
 2605 وصفي ايله موصوف اولته دوزر انك ياي
 2606 ضالي به لاي اولين وجد اوده وصف
 2607 انك بله تفصيل دين ملته بيان اولندي
 دليل مستفاد بالله واما قدر و الله حق قدره
اودي عدالت حق دورت بره لا اولان
 2610 هريري ادر قيمته اون ايكي مسئله ايد
 2611 اود طله اري عدل اعني طومر يايكي باشكاري

ملكه غطبي

مجله حق
ملكه توصيف

ملكه عدالت حق

2612 بِاللَّهِ أَوْ لِي اعْتِقَادَهُ إِفْرَاطُ تَشْرِيكِ تَقْرِيبِ
 2613 تَقْلِيلِ وَسُطْحِ وَحَيْدَرٍ أَيْ كَيْفِي أَخْلَاقَهُ إِفْرَاطُ
 2614 جَرِيرَةٌ تَهْوَى شَرُّهَا وَتَقْرِيبُ بِلَادَاتِ جَبْنَ مُحَمَّدٍ
 2615 دَرٌّ وَسُطْحُ حِكْمَتِ شِعَابِ عَفِندٍ أَوْ جَبْنِي
 2616 عَمَلُهُ إِفْرَاطُ تَرْهَيْبِ تَقْرِيبِ بَطَالَتِ وَسُطْحِ
 2617 تَهْبِيدِ دَرٍّ وَدَجْنِي أَقْوَالُهُ إِفْرَاطُ جَبْرِ تَقْرِيبِ
 2618 تَقْرِيبِ وَسُطْحِ بَيْنِ الْجَبْرِ وَالتَّقْرِيبِ دَرٌّ وَقَوْلُ
 2619 النَّدَى ظُهُورُ بَدَنِ عَنِّي أَيْ قَوْلُ الْبَدَوِيِّ
 2620 بَادِي عَالِي دَرٍّ وَفِي اعْتِقَادِ اعْتِكَادِ دَلِيلِ
 2621 **تَشْعِيدُ بِاللَّهِ وَمَعْنَى خَلْقْنَا أُمَّةً يَتَّبِعُونَ**

**بِالْحَقِّ وَيَدْعُوْنَ لِأَعْدَائِهِ مَوْعِنِينَ صَافِي إِذَا لَمْ
 يَكُنْ**

2623 كَيْسَهُ بَادِي عَالِي اخْتِدَادِهِ قَلْبُ قَوْلِهِ وَ
 2624 أَيْ كَرِيمٌ لِرَبِّي أَوْ مَقْدُودٌ أَيْ عَائِلٌ نَوْزِي زِيَادَةٌ
 2625 أَوْ لَوْ بِبَادِي عَالِي بِهِ تَوَكَّلُ لِرَبِّي أَوْلَهُ دَخِي نَارٌ
 2626 رَبِّي قَلْدَرٌ وَذِكْوَةٌ لِرَبِّي وَبِرَهُ لَوْ نَاخِلَهُ صَدَقَةٌ
 2627 أَيْدِي لِرَبِّي أَصْلُ إِعَانَتِ الَّتِي مَوْعِنٌ بِهَا بِرَبِّي وَ
 2628 أَيَاوِي وَاقْرَأْ أَيْكَلَهُ حَاصِلُ أَوْلُوْدٍ تَقْصِيلاً
 2629 سَيِّفٌ أَوْلْدِي أَوْ تَمْرٌ وَكَيْسَمُورٌ وَشَعْبٌ إِعَانٌ
 2630 دَخِي خِصَالِ حَمِيدَةٍ لِرَبِّي جَمْعُ أَيْكَلَهُ حَاصِلُ أَوْلُوْدٍ
 2631 أَلْمُودِي عَنِّي يَشْفِي يَدِيدٌ أَوْ تَمْرٌ وَكَيْسَمُورٌ زَيْبٌ
 2632 بِبَعْضِهِ مَرْءٌ مَحْدٌ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالتَّلَامُ الْتَمْرُ
 2633 حَمَلُهُ سِنَةٌ إِعَانٌ دُوْءٌ تَقْبِيرٌ أَيْ شَدْدٌ أَوْلُ عَيْشٍ

110

122a

2645 ايديه بين زير دينا وخرتلك سلامت انري
 2646 جمع ايتكله حاصل اولور اول تيشن يدي شعب
 2647 ايمانك اولي باري تعالي واردرودور وشنيه
 2648 كوزرودور اناغق ايجي صيفات سليه لودن
 2649 منزه وصيفات نوبته ازاله مستفيدن ديو
 2650 اناغق اوجيني باري تعالي دن غيري هرند
 2651 وارايسه جمله ي خاودن ديو اناغق درجي
 2652 باري هالينك ملكرينه اناغق بيجني باري
 2653 تعالي نك كينا بلرينه اناغق الجني باري تعالينك
 2654 بيهررينه اناغق بديجي باري تعالينك قيامت
 2655 كونته اناغق سكرنجي جمله اشيا باري تعالينك

121b

2634 يدنيك بعضيتي بلوب اناوب اقرار ايتكله
 2635 وكعضيتي بلوب عمل ايتكله وكعضيتي بلوب
 2636 ترك ايتكله حاصل اولور بين ايدني اش
 2637 بويله اولديسه ايقينا اديكده علي القاري
 2638 عليه رحمة الباري حضرتري مشكارت مصالحي
 2639 شرحده ياديجي وجهه اوژه المري اجمالاً
 2640 فداد ايدكولوم معدنكره ضبط اسان
 2641 اولسون ايجن وياقه التوفي اي مومني
 2642 فرذاش كز بوذكر اوليجي شعبه لاسته
 2643 وارايسه باري تعالي يه خد تا ايديه بين
 2644 كز توف ايسه سعي ايدوي انوي تحصيل

ايديه بين

123a

2667 يدعني بادي تعالينك عندئذك فو رفق اون
 2668 سكريني بادي تعالينك رحمتي اومق اون
 2669 طغوزنجي بادي تعالينك ويرديجي نغوت معا
 2670 ليه سنده شكر ائتك يكرميني بادي تعالي
 2671 ايله اولان عهدده وفا ائتك يكرمي برنجي
 2672 بادي تعالي دن كلان مصيبتيه صبرا ائتك
 2673 يكرمي ايچيني بادي تعالينك قناسينه راجيني
 2674 اولما يكرمي اوچيني بادي تعالينك اوتتمق
 2675 يكرمي ددنجي ايچن توكل بادي تعالي به
 2676 ائتك يكرمي بيشيني بادي تعالينك مرحمتيه
 2677 لايق اولان مخلوقته رحمت ائتك يكرمي

122b

2656 تقد برياه اولدو عند انامق طغوزنجي بادي
 2657 تعالي بي سومتك اوچيني بادي تعالينك سوزوكي
 2658 كيمسه لوي سومتك اون بوچي بادي تعالينك
 2659 مومدا وكي كيمسه لوي سومتك اون ايچيني
 2660 بيغايير محمد عليه الصلوٰة والسلامي سومتك
 2661 اون اوچيني اكا تعظيم اعتقاد ايدويه صلوات
 2662 شريف كوتومك اون ددنجي بيغايير محمد
 2663 عليه الصلوٰة والسلاميك مستينه تابع اولما
 2664 اون دنجي خير عمل ائلا كئي ايچده صلوص
 2665 ايدوب دياي و نفاق ترك ائتك اون دنجي
 2666 معاصيدن رجوع ايدوب توبه ائتك اون
 دنجي

124a

2689 واستغفارا انك اوتوز سكرتيني باري صافيتك
 2690 راضي اولديغيني سوزدون صغفرا اوتوز طغوزغيني
 2691 لياستني وكوكده سيني كيردن پاك انك قرقغيني
 2692 لياستني وكوكده سيني نجاستندن پاك انك
 2693 قرق بويغيني مودت بريك اودقك قرق ايگيني
 2694 فرض و نافية نماز قلق قرق ايگيني كوكه و
 2695 صدقه و برملك قرق دودغيني قول اذ انك
 2696 قرق بويغيني جومرد اولوب طعام ضياقت انك
 2697 قرق ايگيني فرض و نافية اودج طوغق قرق
 2698 بويغيني استغفار انك قرق سكرتيني ليله و
 2699 قدي ارامق قرق طغوزغيني انك اللغني

123b

2678 اللغني قراضعا اختيارا لعظيم ايدوب و
 2679 كوجكلره مرحت انك بويغيني كيردي ترك
 2680 انك بويغيني سكرتيني عجب ترك انك بويغيني
 2681 طغوزغيني حسد ترك انك اوتوزغيني حقد
 2682 ترك انك اوتوز بويغيني شوقه مخالف عظيم
 2683 ترك انك اوتوز ايگيني كلمه و فوسدي سويك
 2684 اوتوز ايگيني قران عظيم الشان اوتوز اوتوز
 2685 درديغيني دين علميني او كرتك اوتوز بويغيني
 2686 اول علمي خيري به او كرتك اوتوز اللغني
 2687 دعا ايدوب باري تعالي دن ماجتني استك
 2688 اوتوز بويغيني باري تعالي ي ذكر ايدوب
 واستغفرا

125a

2711 التمس برحمتي كندون أو لو كسركم فغفيم إنك
 2712 التمس كبري ما لك أولدوني قوله رفعله
 2713 معاملة إنك التمس أو جيني بكأحلي أولان
 2714 عورتنه عدل أو زده معاملة إنك التمس
 2715 دودوني معاصته تابع ألقى التمس بشيخي
 2716 فاليله مطيع ألقى التمس النبي حار جباري
 2717 وبأشيلوي قتل يدوب مؤوم منكر ما بيني وإلا ح
 2718 إنك التمس يدوني امر معروف ونهي عن
 2719 المنكر إنك دينة برؤم إنك التمس سكريني
 2720 الحكم شرعية في اجزا إنك حد وواقامت
 2721 إنك التمس طغوريني جهاد في سبيل الله

124b

2700 حمرة إنك التي برحمتي كعبه شرعني فله طواف
 2701 قلك اذم اجرام شرطه دجلد التي الكني دين
 2702 حوط إنك اجوز برعلاذ برعله كلك التي
 2703 جيني ادوكي نذر برينة كور ملك الذي دور
 2704 ايمان صحیح ايدك شلر عا و امق التي ربحي
 2705 أو اسي لا زيم اولان كقارت اذ انك الذي ربحي
 2706 يكأحده حفيف اولوي افا تذن صفتي
 2707 التي يدوني اذ اسي اوزدينا لا زيم اولان سبله
 2708 حقتي اذ انك التي سكرني انايه وبأياه
 2709 انك انك التي طغوريني اولادي شرعه
 2710 موافق تربية انك التمس في صله رسم انك

2722 ايدوب رباط بلكا بجميني مانت اذا ايدوب
 2723 بسش وخت غاردي قلبي بيش بريني فوكيفيكه بلانك
 2724 املك بيشن ايجني حالان دن مال جمع ايدوب
 2725 محلنه صوف ايدون حسن معامله ايدوب
 2726 ومحلل غيريكه صوف ايدوب اسراف ايتدن
 2727 صفتق بيشن ايجيني سلام المي بيش دروي
 2728 اقصران كسيه حد ايدويك اكا برحلك الله
 2729 دملك بيش بيشي ناسه ازينك املك
 بيشن البش اوبون اوتدن صفتق بيش
 بوشن بول اوزرلكه ناسه ازينك بوشن شير
 كيدر ملك بووصفله نوصوف اولان كسملر
 حقا

مؤدو سلام اولان
 او بون و بالدر

2733 حقا مؤه سندر نيم باري تعالى اترك حقه
 2734 بوزدي استخيه بائه اعنا المؤمنون الذين
 2735 اذ ذكروا لله وجلت قلوبهم واذا ذكروا عليهم
 2736 اياته زادتهم ايمانا وعلى ربيهم يتوكلون
 2737 الذين يقينون الصلوة ومما رزقناهم ينفقون
 2738 اولئك هم المؤمنون حقا لهم درجات
 2739 عند ربهم وبقرة ورزق كثير يواراه
 2740 كليلة دار السلامه دعوت اولان كسلك
 2742 صفتلوي على قدر الامكان تقرير اولان
 2743 همونا الله تعالى بيشي فضل مغللو ويرلا
 حكت كه يدي ايت فلا حدون حاصل اولان

حقا
 حقا

127a

2755 تَعْلَمُ تَقْلِبُونَ أَوْجِعِي يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
 2756 اتَّقُوا اللَّهَ وَأَتَّقُوا إِلَهَ الْوَسِيلَةِ وَجَاهِدُوا
 2757 فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ دَرَجَتِي يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
 2758 آمَنُوا إِنَّمَا الْخِزْيَانُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَذْلَامُ
 2759 رِجْسٌ مِمَّنْ عَمِلَ الشَّيْطَانُ فَأَجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
 2760 بَشِيحِي يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَقِيمُوا فَمَنْ
 2761 فَايَسَّرُوا وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ الْغَنِيُّ
 2762 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا
 2763 رَبَّكُمْ وَأَخْلُوا الصَّغِيرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ يٰحَيُّ يَا أَيُّهَا
 2764 الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمٍ الْجُمُعَةِ
 2765 فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ

126b

2744 وَيُرِي بِرُحْمَتِكُمْ أَيْدِيَهُمْ إِمَامًا حَكَمْتَ بِدِيُونِهِمْ
 2745 إِعْمَالٍ صَالِحَةٍ دَنْ هَرْتَنَهُ إِشْرَاكَهُ إِنِّي شَرُوعَهُ
 2746 مَوَاقِفِ بِلُوبِ وَأُسْتَلْبِيَبِ وَأَبْجِدَهُ خَلُوصِ
 2747 اِيْدُوْبِ صَكْمِ بِيْنِ الْخَوْفِ وَالرَّجَادَةِ أَوْفَعَهُ
 2748 دَرَكُوْ دَلِيْلٍ **سْتَعِيْذُ بِاللَّهِ** يَوْمَ فِي الْحِكْمَةِ مِنْ
 2749 لِيْسَاءِ وَمَنْ يَوْمَ فِي الْحِكْمَةِ فَقَدْ أَوْفَىٰ خَيْرًا
 2750 كَثِيرًا وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَوْفُوا لَا تَلْبَابِ أَوْفَىٰ قَوْلِهِمْ
 2751 **عِيْرَةً** أَيْتَلْبَابِيكِ أَوْفَىٰ **سْتَعِيْذُ بِاللَّهِ** يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
 2752 آمَنُوا لَا تُلَاقُوا الرَّبَّ أَرْضًا مَضَاعِفًا مَضَاعِفُهُ وَلَا
 2753 تَقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ اِيْحَيُّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
 2754 آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ
عَلَّامٌ

2777 دخی برگره، وکو کلمه بقوب اثرودن مورثه
 2778 ایقال ایدز باری تعالی وارد بر در بر شیده
 2779 بگرمز د یوحکم ایدز اکا توجید در زرا دینجی
 2780 دخی یوقار و فرودا کچر اکا داخل اولنجی
 2781 قول دخی باری تعالینک ذاتی و اسماسی
 2782 وصفیتی و ملکی و ملکوتی و ماسو اسبی
 2783 و ماسوایه ثانیری و مشرعی حوشی بلو را کفا
 2784 معرفت در در دخی یوقار و اقلیه
 2785 کچر اکا داخل اولنجی قول دخی الحق مورثی
 2786 بهدک معنایینک ایمانچا جمال اوزره
 2787 و تفصیلی تفصیل اوزره واقعه مطابقی

2766 ان کتم تعلمون فاذا قضیت الصلاة فاستمروا
 2767 فی الارض واتبوا من فضل الله واذکروا لله
 2768 کثیرا لعلم تغلبن اول حکمک اولی ایمان
 2769 انک موضوعی فیکدر اول دخی بنی نکره اوزره
 2770 دبری برینی قلیچی اولدوغی حالده ذکر
 2771 اولنان بئش عیلت اولی سررد چن باری
 2772 تعالینک هدایت صفتینک اثری اول سیره
 2773 داخل اولنجی قول دخی ایدز برینه سینی
 2774 صرف ادوب قبول ایدرسته ممتدی
 2775 اولود اکا هدایت خاصه در زرا ایلنجی دخی
 2776 یوقار و اخفایه کچر اکا داخل اولنجی قول
 دخی

128

129a

2799 زنا انگش کی بونک دخی تفصیلی بیان ملکہ
 2800 تخریر اولندی اوجینی نقوی انگلر نقوی دی
 2801 طغوز اعضاسی معاصیدن صیقغه درز
 2802 بودخی مانت ایله ده بیان اولندی درد بچی
 2803 مصیبتیه صیر انگلر مصیبت دیو کیشنگ عطف
 2804 نمد وکی شیشه درز کورک مال چمتندک وکرک
 2805 وجود چمتندن وکرک عیاق چمتندن اول
 2806 مصیبت کانه برانشد ای سینه مدک اولمز
 2807 ایوب ایله کریمه دیو حدیث شریقی اوقومغله
 2808 سور یوخسه صیرا بیویب کونا کون غلگرا
 2809 ایدرسه ایخی جگدی زخت یانته قالور

128b

2788 بونب انانوب اقران ایدر اگا ایمان اسلام
 2789 درزو بیخی دخی یوقارو صدره کرا اگلر اخل
 2790 اولیجی قولک جمله اعضاسینه طاعون صر
 2791 بوندن ظهور ایدر اگا شعب ایمان درز
 2792 تفصیل بیان اولندی ایخی ریادن صیقغه
 2793 اما بونک قتی جوقه ضروری ادرز مثال
 2794 دنیا، مال الله کیدر وقیموده فان
 2795 دریا سی ایجهده عذاب اولمز و قیامت
 2796 کونی قیردن قانجی قارتمی قیه کی اولوب
 2797 یقلا دی محض برینه کلک و عیش اوج
 2798 ضروری دخی ادرز انک کویچی اناسیله

2821 شرعه موافق سنن ائمتنا ايديهم حيا واندو
 2822 محييا كانه ديوار يحي طوبى هو اليه سوا
 2823 او ثيوب دو كنگلدو المتحي رباط بلكدو
 2824 رباط ديو حربي اولان كا فرايله صوء منور
 2825 ماينده طوروت كا فرتر مومينوري الكسري
 2826 بصمصن دكوبلكه فدر بو معقوله عمل
 2827 الكر خلو من اوده او كورسه صور او ترجمه
 2828 ذك اول كسنيك دضري قبا نر كا اعمال
 2829 صالحه يازيلور بك اولو سالا ندر ودحي
 2830 يله دضرقبا غنيي رباط ندر في غنيي
 2831 بلك كرك ايام منيم وابو هريره رويته

2810 اجردن مالي او نور صبر ايد نوك حفته شي
 2811 مجده لور دودر حتى باري تكالي نك صلوة
 2812 ورحمت وهدايت اول كسنيك اوزينه اولور
 2813 دليل نستعيد بالله اوليك عليهم صلوات
 2814 من ديم ورحمة اوليك هم المهدون
 2815 اول مصيبت سينك ايچون او فجي ايت
 2816 كعبه بود انا لله وانا اليه راجعون
 2817 واو فجي حديث شريف دحي بودر اللهم
 2818 اجرف في مصيبتى واخلفني حيا مني
 2819 ديه اما انا وياك فرت اولدنده واخلفني
 2820 ديه جشني كفا رايه جنك ايتك كافر اولدنده
 شرعه

2843 بحمد الله به النفا يا ويرفع به الدرجات قالوا بلى
 2844 يا رسول الله قال ايسر اج الوضوء على الكفاية و
 2845 كثرة الخطف الى المساجد وانظما الصلوة بعد
 2846 الصلوة فذكركم الرباط رواه مسلم عن ابوه
 2847 وارج يستك دعي اولئك منكم وذكروا وقول
 2848 قياتر اولكي صلح اولادي فلان يسلم الي
 2849 علوم نايعة او كرويت شاكه فربان علمار
 2850 ادمجي خبرت جاديه صاحب اولان يسلم
 2851 دليل شعبة بالله وتكتب ما هلكوا والارحم
 2852 وكل شئ احصيناها في ايام ميني ففضيلك
 2853 مراد ايدن كتب احاديثه راجعت ابيه

2832 بغير عمر عمل عليه الصلوة والسلم معا
 2833 بورد يد اسم سره خبره ويره يحي خناري
 2834 محو ايدوب دوجاني يوقاري قال دور
 2835 شئ ديدك احصيات رمنوان الله عليه
 2836 اجمعين خبره يريك يا رسول الله ديد يرك
 2837 جواب وروي بورد ي صوف كونورده
 2838 وختله اولدوني حالده ايج سعي كوزل
 2839 المي وجماعت ايجي مسجد كره بيان جوق
 2840 فوردكدر بروقت نازي فندون صكره
 2841 بروفته دعي حانبر اولوي بلككدر دليل
 2842 عليه الصلوة والسلم الا اذ لكم على ما

محو اولد يه

2854 يدعي ابتغاء وسيله اتق وسيله ديو مشروعه
 2855 اولان على كرك الزام الهي وكرك التزام
 2856 عيادي في شرعه مواحق ادا اتكك ذكر اما
 2857 سورة اسراده ذكر اولنان وسيله كازورك
 2858 ومشرق كورك احوال فيجه سبي ياند ومونولوك
 2859 اولوق حرامد رادي قعاكي اللوك ذمي عقيد
 2860 بيوردوي ديبل مستعيد بالله قل ادعوا الذين
 2861 دعمتم من دونه فادعوا ككف القترعتم
 2862 ولا تحزبوا اوليك الذين يدعون ببعوث
 2863 الي ديهم الوسيله اليهم اقرب سكر بخيار
 2864 في سبيل الله اتكك حجاب في سبيل الله ذيو
 يادي قعاكي

2865 يادي قعاكي اتكك او امينه امتثال ونواهيدين
 2866 اجتناب ايديون كرك قولك وكرك فعلا محكده
 2867 اجزا ايديون سعي بيع اتكك دور طموز نجر مجرد
 2868 صفيق نجر ديون كرك اوزم صويون وكرك حرما
 2869 صويون رقاب ايجه قيوب اتش كورمدن كندوي
 2870 كندويه قيايويون كوچكي اتان شينه مردار لوقده
 2871 كمي ميدك وحرام اتكك خيزير اقي كبيدير كرك
 2872 از وكرك جوق راي دي بو حلكده بلبرود
 2873 اولاموز مينه لايق اولان بويله رادي ايجه
 2874 كرك اجرسه بيم الله دعيه وياك ديوا عتقاد
 2875 اتية وايچركن لياسته طلمتية زيرا اورعدان

2876 زياده اولورسه نمازي صحیح اولمز وچوق
 2877 ایچیب درلمیه زیر صکه غسل ایروب ولباسی
 2878 اوج کره یقیوب صغینه پالت اولمز اونج
 2879 میسردن صغینق میسر دیواجی باشدن
 2880 مجتله اونوت اونغه درز مثال فلان ایش
 2881 بولیه اولورسه سکا بودر غی ویرهیم اکثر
 2882 اولورسه سن کاشوقدر غی ویرهیم سین
 2883 دیمک یاخوبه یورطله دوکشد ر ملک حوزیر
 2884 اونایوب بری بریدن غی الموق کچی اون برغی
 2885 انصابدن صغینق انصاب دیوربرغی کندر
 2886 قیندن شغینق طونوب اذن منقمت اولمغه
 درز

2887 درز بودر ماسویه ثابیر بجنده قفسیلا بیان
 2888 اولدی اون ایچی ازلامدن صغینق اولام
 2889 دیوشوعین اذن ویرمدکی غی ایله علم طلب
 2890 اتمکله درز مثال رمل جوزمک ووقف وقال
 2891 وبقله وادیه استعمال ایروب فلان غی اوله
 2892 وفلان اولنجی دیورفا بیدن خبر ویرمک کچی
 2893 اون اوچینی طریق حقد ه ثابت اولوب طورغه
 2894 درز طریق حق دیورشرغه موافق کفارله محاربه
 2895 وفتنده دانشمه فارسو طورغه درز اما معلق
 2896 قبات دیورفران عظیم ایله یا حکمیر شرع
 2897 ایله یا اجماع امت ایله یا قیاس مجتهد ایله

2898 ثابت اولان احكام دينيه نك واحكام شعبيه
 2899 نيك اعتقادى وعمل لاريم اولانك درايي اولان
 2900 طور صقدر اون دردنجي ذكر الله جوق اتانك
 2901 ذكر الله ديو بارى تعالى بي الملكه دوز انك
 2902 انواع جوق قدر مثال قران او معني و شمع
 2903 و نعليل واستغفار اتانك كجي اون ميشي
 2904 دكوع اتانك اون البتهي مجد اتانك اما
 2905 دكوع ايله مجد بايكز باشنه عمل صالح و كلد
 2906 ذيرا نمازك فرض ندن ايكي فرضد بلكه
 2907 بوايكي سنك عمل صالح اولدي افراديني
 2908 جامع و اعتباريني مانع نيش وقت نماز عباد
 انكلا

2909 انكلا حاصل اولور بلكه ذكر جز اوده كل قبيله
 2910 تفصيل احكام صلوة بخنده كلنه كر كدر اون
 2911 ديني عبادت اتانك عبادت شول غيبد كه
 2912 باري تعالى قولك ايشندن كجي اولوب توب
 2913 ويره عيوديت شول شيد كه قول باري صفا
 2914 نيك هرايشندن راضي اولوب تسليم اوله
 2915 اون سكرتجي نايقه عمل انكلا نايقه عمل ديور
 2916 فرض واجب سنت مؤكده اولوب ينه انكلا
 2917 شاره دن اذن وارور اولان شيله ودر كر
 2918 مثال مكاتب و مدد سه و مآده و كوبري و
 2919 بولور و شغلك و چشمه باعق كجي اون صورتيني

133

2931 قَلْبَانِ بِرْ شَهْرًا مَصْلَى بِى أَوَّلَهُ النَّبِىِّ إِذْ بِن
 2932 عَامِ أَوَّلِهِ هَرَكَمَسْ نَاذِرْ قَلْبَعَهْ وَأَدَهْ بِئَلَهْ كِرْمِى
 2933 جَعَهْ نَاذِرْ قَلْبِى كَسَهْ لَوْ قَتَبْ صِلَا تَدَهْ يَكِي
 2934 وَابْحِكِي وَبِيعْ شَرَا تَكِي تَوَافِ اِنَاكَ زِيْرَا أَوَّلِ
 2935 وَتَدَهْ جَعَهْ نَاذِرْ ذَنْ غَيْرِي شَى اِيْلَهْ مَشْفَعْل
 2936 أَوَّلِي جَا زَدَهْ كَلَدَهْ بُو حَكَمِ اِيْحَى شَرْطِي جَمِيعْ
 2937 اِيْدَنْ اَزْ اِيْحَى دَهْ بِكِرْمِي بِوَيْحِي جَعَهْ نَاذِرْ
 2938 وَاَكَا مَتَلِيقْ أَوَّلَانِ عَمَلِ اِيْدَا اِنْدَكْ نَصَكْرَهْ
 2939 اَو بُوْر مَسْوُوبْ شَرْعَهْ مَوَافِقِي وَجِيَهْ اَوْرَهْ بَارِي
 2940 تَقَا اِنَاكَ فُضَيْلِي طَلِبْ اِيْدُوْبْ دَرِزِيْ اَرَهْ مَقْدَرْ
 2941 بَوَارَا يَهْ كَلْبِيَهْ عَمَلِي قَدْرَا اَلْمَكَا نَسُوْلَهْ وَوَيْلِي

2920 جَعَهْ نَاذِرْ قَلْبِي كَيْفِيَّتِي وَجَوْبِيَّتِي وَاَدَا سِيَّتِي
 2921 شَرْطِيَّتِي جَمِيعْ اِيْدَنْ كَسَا لَوْكْ اَوْرِيْزِيْهْ لَارْمَدَهْ
 2922 اَمَّا شَرْطِيَّتِي اَوْرِيْزِيْ اِيْكِيْدَهْ اَلْحَى بِى وَجَوْبِيَّتِي
 2923 شَرْطِيَّتِي وَاَلْحَى بِى اَدَا سِيَّتِي شَرْطِيَّتِي دَرِزِيْ
 2924 أَوَّلِي عَا قِلْ بَالِغْ مَسَا مِ اَوَّلَهُ اِيْحَى اَزْ كِشَوِي
 2925 أَوَّلَهُ اَو جَمِيعِي حَرَا أَوَّلَهُ دَرِزِيْ شَهْرُوْرَهْ مَقِيْمِ
 2926 أَوَّلَهُ بِيْحِي وَجَمُوْدِي صَحْحْ أَوَّلَهُ اَلْحَى كُوْزُوْرِي
 2927 وَاقْتَلُوْرِي صِلَاغْ أَوَّلَهُ اَمَّا اَدَا سِيَّتِي أَوَّلِي اَوْبِيْلَهْ
 2928 نَاذِرْكَ وَفِي كَرْمِشْ أَوَّلَهُ اِيْحَى خَطِيْبَهْ اَوْ قَمْنَهْ
 2929 اَو جَمِيعِي خَطِيْبَهْ اَوْ ضِيُوْبْ اِمَامِ أَوَّلَانِ كَسَهْ بَارِي
 2930 يَا اِنَّا وَكَيْلِي أَوَّلَهُ دَرِزِيْ جَمَاعَتَا أَوَّلَهُ بِيْحِي

2942 **بِجُزَيْ بِرَحْمَتِكَ تَقْوِيرِ** اَوْلَادِي بِعَوْنِ اَللّٰهِ تَعَالَى
الْحَجْرِ فَضِيلِ سَيِّدِكَ بِمَشْنِيَةِ تَعَيُّنِي بِاِيْدِي
 2944 اِيْدِي اَوْلَاكِي فَوَلِّ عَمِّي اِيْلَهُ سَوَابِي بِرِزْقِ اِيْدِي
 2945 هَرِّحَلِّدَهُ بِاِيْدِي تَعَالَيْتُكَ وَرَضَائِي سَيِّدَةَ تَابِعِ اَوْلَادِي
 2946 **دَلِيْلِ سَيِّدِي** بِاللّٰهِ فَذَجَاؤُكُمْ مِنْ اَللّٰهِ نُوْرٌ
 2947 **وَصَكَايَاتِ** مَبِيْتِ يَهْدِي بِرِاِلّٰهِ مِنْ اَتْبَعِ
 2948 رِضْوَانَهُ سَبِيْلَ السَّلَامِ وَخُزْنَهُ مِنَ الظَّلَامِ
 2949 اِلَى النُّوْرِ بِاِيْدِيهِ وَيَهْدِيكُمْ اِلَى صِرَاطِ مُسْتَقِيْمٍ
 2950 اِلَيْحَنِي قِرَآنِ عَظِيْمِ الْقُرْآنِ اِيْحَمْدَهُ اَوْلَادِي
 2951 اَخْلَا مَكَّ جَمَلَهُ بِعَوْنِ اِيْدِيكَ قَبُوْلِ اِيْدِي
 2952 اَوْلَادِي حَالِدًا اَكَا تَابِعِ اَوْلَادِي وَدَلِيْلِ سَيِّدِي
 بِاِيْدِي

2953 **بِاِلّٰهِ** فَالَّذِيْنَ اَمَّنُوْا بِهِ وَعَزَّرُوْهُ وَصَدَّقُوْهُ
 2954 وَاسْتَمَعُوْا النُّوْرَ الَّذِيْ اَنْزَلَ مَعَهُ اَوْثَانِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ
 2955 اَوْجِبْنِيْ بِدَعْوَتِ سَيِّدِيْ بِرُكْنِ اِيْدِيكَ اِيْتِقَادِ
 2956 دَعْوَةِ اَخْلَاقِيْهِ وَرَافِعَا لَدَى اَعْرَاقِيْهِ بِجَمْعِ مِرْمَرٍ
 2957 مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فَابِعِ اَوْلَادِي
 2958 **دَلِيْلِ سَيِّدِي** بِاللّٰهِ قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اَللّٰهَ
 2959 فَاتَّبِعُوْنِيْ يَحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ وَاللّٰهُ
 2960 عَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ وَيُنِذِرُ بِوَرْدِيْ بَاءِهَا اَلْحَيُّ خَبِيْرٌ
 2961 اَللّٰهُ وَمَنْ اَتَعَبَكَ مِنْ النُّوْرِ فَيَايْبُ دَرْدَجِي
 2962 دِيْنِ اِسْلَامِيْكَ وَقِرَآنِ عَظِيْمِيْكَ وَحَدِيْسِي
 2963 شَرِيْفِيْكَ رَاوِيْسِيْ وَشَاطِئِيْ عَدُوْلِيْ وَوَلَدِي

2964 اصحاب كرامك هم ربي خير له الوب انزه
 2965 تابع او تخذ روضان الله تعالى عليهم
 2966 اجمعين **سنة** بالله والسائقون الاول
 2967 من انها جرب ولا نصار والذين اتبعوهم
 2968 باحسان رضي الله عنهم ورضوا عنه
 2969 واعدا لهم جنات تجري تحتها الانهار
 2970 خالدين فيها اذ ذك العوذ العظيم يا
 2971 مؤدجمله مؤد منر عدالت الله موصوف
 2972 اولوب برضيك اودرته افاقا ايدن
 2973 كنه كره تابع او تخذ اول كنه اقا يند
 2974 اصحابك وحرمتين مؤيدن وسالكين
 كرامدن

2975 كرامدن اولوب شرط دكدر ابحق
 2976 اول افاقه بولنا ذكسكرك عدالت شرط
 2977 دليل **سنة** باقه الحق يهدي الى الحق
 2978 ان يبع وية بوردي ويتبع غير سبل الويلين
 2979 ونيه بوردي وانه لعل الساعه فلا تترن بها
 2980 واسعون هذا صراط مستقيم ونيه بوردي
 2981 وكون مع الصادقين ببحي عله قنق
 2982 عبادته
 2983 مدعبده او كوسك او يدو عك اوماك
 2984 ومعا حلاذة وعق بالذة تابع او تخذ دليل
 2985 **سنة** بالله واذا جاء امر من الامن
 او الموق اخذوا به ووردوه الى الرسول

136

2997 شَعْبَدِ بِاللَّهِ وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلْنَا
 2998 رَبِّكُمْ قَالُوا خَيْرٌ الَّذِينَ أَحْسَبُوا أَنَّهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا
 2999 حَسَنَةٌ وَكَذَلِكَ نُرِي الْآخِرَةَ خَيْرًا لِمَنْ دُرِيَ الشَّاكِرِينَ
 3000 جَنَّاتٍ عِدَّتُهَا يَدُ خَلْقٍ مَعْمُورَةٍ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
 3001 الَّتِي فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ
 3002 سُكْرِيحِي فَصَلِّ حَسْبُ لِلَّهِ بَيِّنَاتٌ أَيْ رَحِيمٌ لِلَّهِ
 3003 دِينٌ بَارِئٌ تَقَالِيْبُكَ سَمٌّ وَهُوَ مَوْتُ مَيْلِي وَ
 3004 صَالِحِي وَوَلِيْلِي بِإِلَاعِضِي وَلَا عَمُومِي
 3005 بَيْنَهُ أَنْتَ رِيضًا سِيحِي بِطَوْلِكَ دِيرِي دِيلِي
 3006 فَسْتَعِيذُ بِاللَّهِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ
 3007 مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِعَمَلٍ خَيْرٍ مِمَّا

مطلبه محبت الله

2986 وَأَلَىٰ أُولِي الْأَرْحَامِ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ
 2987 مِنْكُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَفُتِنْتُمْ
 2988 بِالشَّيْطَانِ الْأَعْيَادِ وَيَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ
 2989 وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَرْحَامِ فَإِن تَنَادَعْتُمْ
 2990 فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ
 2991 بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا
 2992 يَدِينِي فَصَلِّ حَسْبُكَ إِحْسَانِي بَيِّنَاتٌ أَيْدِي
 2993 إِحْسَانٍ دِينِي إِحْسَانِي بَلُوكْدُ بَرِي كَيْتِي أَوْ لَوْضِي
 2994 بِكُتْرِي نَافِلِي عَمَلِي إِشْطَلِكْدُ وَيُورِي كَيْفِيَّةً قَوْلِي
 2995 بَارِي تَقَالِي فِي كُودِي كِي عِيَادِي أَتَقْدُرُ زِيْرِي
 2996 مَنْ أَرَىٰ كُودِي مَرْتَدًّا أَوْ لَوْ مَسِي كُودِي كَلِمَتِي

مستعبد

3008 **وَيُحِبُّونَهُ أَتَوْا عَلَى الْمَوْتِ مَبْتَلِينَ عِزَّةً عَلَى الْكَلْبِ**
 3009 **فَرِيحٍ يَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ**
 3010 **لَوْمَةً لِأَنَّهُمْ ذَلِكُمْ مَرْضَىٰ يُؤْتِيهِم مِّنْ رَبِّكَ**
 3011 **وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ إِنَّمَا وَلِيَ اللَّهُ مَوْلَاهُ**
 3012 **وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يَتَّقُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ**
 3013 **الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ وَمَنْ يُوَلِّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ**
 3014 **وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حَرْبَ اللَّهِ حَرْبَهُمُ الْعَالَمِينَ**
 3015 **وَيُنْفِقُ يُؤْتِرِدًا وَالْمَوْلَىٰ جُنُودًا وَالْمَوْلَىٰ مَيَاتٌ**
 3016 **بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْتِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ**
 3017 **وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ**
 3018 **لِوَلِيِّ الزَّكَاةِ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ**

سَيُجْزِيهِمْ

3019 **سَيُجْزِيهِمْ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْحِسَابِ وَصَدَّ اللَّهُ**
 3020 **الْمَوْلَىٰ مَبْتَلِينَ وَالْمَوْلَىٰ مَيَاتٌ جَمَاعَةٌ يَمْرُقُونَ تَحْتِهَا**
 3021 **الْأَقْدَامُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِينٌ طَلَبُوا فِي جَنَاتِهِ**
 3022 **عَذَابًا وَرِضْوَانًا مِّنَ اللَّهِ الْكَبِيرِ ذَلِكَ هُوَ الْقَوْمُ**
 3023 **الْمُتَّقِينَ **سَلَامٌ عَلَىٰ صَالِحِي** بَعْضٌ فِي اللَّهِ بَيِّنَاتٌ لِّمَن**
 3024 **بَغَضَ فِي اللَّهِ ذُو كُرْبَىٰ بَارِي تَمَّ إِلَيْكَ سَوْمِدِي**
 3025 **مَهْدِي وَنَصَادِي وَأَهْلِي بَدَعَتْ بِكَ أُنْثَىٰ رِصَا**
 3026 **سَجِيئِي سَوْمَكِهِ ذُرِّيٌّ هَلْ عَطَفْتِ بِأَيْتِهِ**
 3027 **بَاءَ تَيْهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَّا تَخْجِدُوا الْكُفْرَ وَالنَّصِيَارَ**
 3028 **أَوْلِيَاءُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يُوَلِّهِمْ**
 3029 **مَتَكًا فَإِنَّهُ يَمُنُّ بِإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ**

3041 دِيدُو كِي شِي بَارِي تَعَالَى بِه تَعْظِيمًا اَقْرَابِي
 3042 جَابِعِ اَعْيَادِي مَانِعِ اَوْلَادُو عِي حَالِدُهُ لَوْ كَلَّ
 3043 حُرُو شُو عِي اِيْلَه اِسْتَلِمَكُه دِرْتَرِ دِيلِي **سَعِيدُ**
 3044 **بِاَللّٰهِ** اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ
 3045 كَانَتْ لَعْنَةُ جَنّٰتِ الْفِرْدَوْسِ نَزْلًا خَالِدِي
 3046 فِيْهَا لَا يَبْيَغُوْنَ عَنَّا حَوْلًا قُلُوْا كَاَنَّ الْجِبْر
 3047 مِدَاكًا لِّلْجِبَالِ رَبِّيْ لِنَقْدِ الْبَحْرِ قَبْلَ اَنْ
 3048 تَنْقَدَ كَلِمَاتُ رَبِّيْ وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا
 3049 قُلْ اِنَّمَا اَنَا نَذِيْرٌ مُّبَلِّغٌ لِّكُمْ بُوْحَى اِلٰى اَنْتُمْ اَلْحَكْمُ
 3050 اِلٰهٌ وَّاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يُوجِبُ الْقِتَالَ فَرِيْعًا فليَعْمَلْ
 3051 عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ اَحَدًا

3030 النَّفّٰلِيْنَ وَبِيْنَهُ يُوْرِدُ لِاَلْحَمْدِ قَوْلًا يُوْرِدُ
 3031 بِاَللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوْرِدُ مِنْ حَادِثَاتِ
 3032 وَرَسُوْلُهُ وَنُوْكَا نُوْا اَبَاءَهُمْ وَاَبْنَاؤُهُمْ اَوْ
 3033 اَعْمُوْلَهُمْ اَوْ عَشِيْرَتُهُمْ اُولٰٓئِكَ كَتَبَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ
 3034 الْاِيْمَانَ وَاَيْدِيَهُمْ رُوْحَ بِيْنَةٍ وَيَدُ خَلْفَهُمْ حَبَآئِ
 3035 يَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِيْنَ فِيْهَا رَضِيَ اللّٰهُ
 3036 عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ اُولٰٓئِكَ حِزْبُ اللّٰهِ اِنَّ
 3037 حِزْبَ اللّٰهِ هُوَ الْمُفْلِحِيْنَ **وَبِحِيْضِ صَلِّ عَظِيْمٌ لِّمَنْ**
 3038 **اَللّٰهُ** يَاتِ اِيْدُوْا تَعْظِيْمًا لِّمَنْ اَللّٰهُ دُوْرِي
 3039 تَعَالَيْتُكَ بِرَسُوْلِ اَكْرَمِكَ يَا اَصْحَابِيْ كِرَامِي
 3040 يَا قَارِعِ اَوْلَادُهُ غَلَبَ مَدْحُكَ صَلَاتُ جِبْتِكَ عِبَادِي

دِيدُو كِي

3063

وَالشَّهَادِ وَعَادِيَةٌ فَالهِمَّ اجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

3064

وَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ **وَيْتَهُ** بورد

3065

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ مَوَالِحَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ أَجْرٌ لَا يَنْقُصُ

3066

مَا انْفَقُوا مِنَّا وَلَا أَذَى لَهُمْ **اجْرُهُمْ** عِنْدَ رَبِّهِمْ

3067

وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ **وَيْتَهُ** بورد

3068

وَسَيَجْزِيَنَّهَا اللَّهُ الَّذِي يُوَفِّيهِ مَا لَهُ كَيْفًا يَشَاءُ

3069

وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَكَ مِنْ نِعْمَةٍ يُجْرَى إِلَّا أَتْبَعُهَا **وَجِدْ**

3070

دِيَّةً أَعْلَى وَسَوْفَ يُرْتَضَى **أَوْ** **يُجْزَى** فَصِيل

3071

إِنِّي بَيِّنٌ أَيْدِي رِيبَتْ دِيْرُومًا صِيدَنْ

3072

وَجَمْعٌ هَوَايَا سَوَايِي تَرْكُ شَرْعِهِ مَوَاضِعُ

3073

عَمَلُهُ امْتِنَالٌ إِيْدِيْجِي **أَوْ** **لَدُوْعِي** حَالِدُهُ بَارِي

3052

وَيْتَهُ بوردِي إِنْ الَّذِينَ اسْتَقُوا وَعَمِلُوا

3053

لصَالِحَاتٍ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنَا الزَّكَاةَ

3054

لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

3055

وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ **وَيْتَهُ** بوردِي وَمَا أَمْرًا

3056

إِلَّا لِيُعْبَدَ وَاللَّهُ مُخْلِصِيكَ لَهُ الَّذِي حَنَفَاءَ

3057

وَيُعِمْهُمُ الصَّلَاةَ وَيُوَفِّيهِمُ الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينٌ

3058

الْقِسْطِ **أَوْ** **بِوَيْجِي** فَصِيلٌ شَفَقَةٌ عَلَى خَلْقِ اللَّهِ

3059

بَيِّنٌ أَيْدِي شَفَقَةٌ عَلَى خَلْقِ اللَّهِ **بِوَيْجِي**

3060

تَعَالَى لَكَ مَخْلُوقِيكَ حَمَلُهُ سِنَهُ عَلَى طَرِيقِ

3061

الْإِيمَانِ لَا يَهْتَبِعُهُ مَرَحَتُ أَتْلِكَ ذَرْزُ ذَيْلِ

3062

نَسْتَعِينُ بِاللَّهِ الَّذِي يَنْفِقُ مَوَالِحَهُمْ بِالطَّرِيقِ

وَالشَّهَادِ

3085 فوشندك جاهنه مائل اوليه ايجي حوروزك
 3086 حسد نك و شهنونه نائل اوليه اوجيجي
 3087 اق بابانك شره هنه مظهر اوليه دد د بخرا
 3088 فرغه كي خورزغنه طالب اوليه ذيب ابراهيم
 3089 عليه السلام بودرت فرشي بوخرزغنه نكلوكه
 3090 نائل اولدي مودونه لايق اولدر كه بوخوري
 3091 ترك ايدوب انجا لريونه سلوك الميه اباسته
 3092 دليل شهنيد بالله قل ان الله يضل من
 3093 يقناه ويهدي اليه من انا ب الدين امنوا
 3094 وتطهرت قلوبهم بذكر الله تطهرت
 3095 القلوب الذين آمنوا وعملوا الصالحات طوبى

3074 تعالى به ربيع ايمكه درر بوخصلته نائل
 3075 اولان كيسه لردرت صفا الله موصوفا اولان
 3076 لردر اولكي كندي ايله ياري تعالى ما بيننده
 3077 طغوز اعضاي اوزره ضمني ترك ايدوب عليه
 3078 موافق تقواي اوله ايجي كندي ايله نامس
 3079 ما بيننده كيرى ترك ايدوب وضعي اوله
 3080 اوجيجي كنديله دنيا ما بيننده طعي ترك
 3081 ايدوب زهد اوله دوديجي هوايله كندو
 3082 ما بيننده سوي ترك ايدوب جهاد اوله
 3083 بوخوردن قور تعلق دودرت بلوك جيرانك
 3084 جيوندن خلاص اولغنه اولور اولكي طراوس
 فوشندك

3107 عزير حكيم اول دود فوشك تفصيلك
 3108 مراد ايدون تفسير ايرين حازنه نظر اليكه **ون**
 3109 **وجيز** فصل استقامت بيان ايدو استقا
 3110 ديوطوز استضا اليه دين اسلامك حكمي
 3111 اوزرينه حاتم اوكوب طورمغه دوزر ويل
 3112 **سعيد بالله** ان الذين قالوا ربنا الله
 3113 استقاموا تنزل عليهم الملائكة الا تخافوا
 3114 ولا تحزنوا وابشروا بالجنة التي كنتم تعدون
 3115 **ممن** اوليا وكرم في الحياة الدنيا وفي الآخرة
 3117 **ولكم فيها ما تشتهون افئتم وكنم فيها ما لا يحسون**
ولا من يخفون رجيم **اولد** **وهو** **فصل** **الغياب**

3096 لهم وحسن مايب وبيته بوردوي والذين
 3097 اجتنوا الطاعون ان يعبدها وانابوا الى الله
 3098 لهم البشري فيشر عبادي الذين يستحقون القول
 3099 فيتعون احسنه اولئك الذين هداهم الله
 3100 واولئك هم اولوا الاكباب ارجيم بنجر
 3101 عليه السلام اول خمين كوي بوغزاد وغمه دليل
 3102 **سعيد بالله** واذا قال ارجيم رب ارحم
 3103 كيف نطق الموتي قال اوكه فؤومين قال بلو ولكن
 3104 ليظن قلمي قال فخذ اربعة من الطير
 3105 فصرهن اليك ثم اجعل على كل رجل منصف
 3106 جزءا ثم ادعهن يايتك سعيا واعلم ان الله عزير

144a

3129 ايديهم وارمعة درز دريل مستعبد
 3130 بالله والسابقون السابقون اولئك المقربون
 3131 في جنات النعيم ثله من الاولين وقيل من
 3132 الاخيرين على سورة موضونه متكبين عليها
 3133 متقابلين يطوف عليهم ولدان مخلدون
 3134 يكلمونهم فيها باذن ربهم لا يصرون
 3135 عنونها ولا يذنبون وقايعهم بما يخشون
 3136 ولحم طيور ما يشغفون وصورا عين كما مثال
 3137 اللؤلؤ والنكتون جزاء بما كانوا يعملون ويلا
 3138 بيوردي نورا ورثنا الكتاب الذي اصطفينا
 3139 من عبادنا فمنهم ظالم والغيره ومستعبد

143b

3118 بيان ايدي اجناس ديوردي تعالينك امرته
 3119 امثال ونصنذنا اجتباب ايديها ولديها
 3120 حالة قراضع الملك درز دريل مستعبد بالله
 3121 الذي الذي اصنوا وعملوا الصلوات والحسب
 3122 التي ديهم اولئك اصحاب الجنة همز فيها
 3123 حالدون ويده بيوردي ويشير لجنات التي
 3124 اذا ذكر الله وحلث قلوبهم والصايرين على
 ما اصابهم والقبي الصلوة ومما زرقتهم
ينفون اذن التي فعل سابق بالجنات
 3127 بيان ايدي سابق بالجنات ديوردي مولا
 3128 وكرك فغلا مرحالة خيالة سعي بليغ

مطلبها بعد الخاتمة

3140 مَقْصِدٌ وَسَمِعْتُهُ مَسَامِيحُ بِالْخِيَارَاتِ بِأَذْنِ اللَّهِ
 3141 ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ سَجَاتِ عَدَدٍ يَحْمِلُونَهَا
 3142 يَحْمِلُونَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَنُورُ نُورٍ
 3143 وَلَا سَهْمَهُ فِيهَا حَرِيرٌ وَقَالَ اللَّهُ لِلَّذِي الَّذِي
 3144 أَذْهَبَ عَنَّا الذُّرَّ إِنَّ رَبَّنَا الْعَفْوُ وَنَعْمُ الْذَكَرُ
 3145 الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا
 3146 فِيهَا فَصَبٌّ وَلَا يُخَسِّنُنَا فِيهَا الْعَوِيْثُ بِرَأْدِ يَدَيْهِ
 3147 كَلِمَتُهُ أَوْ تَبَسُّمًا مِنْ فَوْقِ السَّمَاءِ يَنْزِلُ السَّمَاءَ
 3148 مَسَائِلَ عَلَى قَدْرِ الْأَمْكَانِ تَقَرَّرُ أَوْلَادُ
 3149 رَبِّ اللَّهِ التَّوَفِّيحُ **أَوْ تَبَسُّمًا** وَصِيْبَتٌ مَشْعَانَتُهُ
 3150 تَابِعَ أَوْلَادُ بَنِي وَقِيَّتَ غَازِي صَالِحِ أَيْدِي كَرِيْمٍ

3151 زِيَارَتِي أَمَّا كَوْفِي بِرُكْنَيْكَ نَذْرِي غَازِي تَامَ كَلِمَةً
 3152 فَصُوْرُ عِيْنَيْكَ عِيْنُ أَوْلَادِي سَيِّدَتِي أَمَّا
 3153 فَفَضْلَانِ كَلِمَةً هَرَبِيْرَتَا مَلَأَتْ مَنَظَرَ أَوْلَادِي
 3154 سَيِّدَتِي غَازِي مَوْءُ مَيْتِكَ مَعْرُوبِيْدِي كَرْكِي
 3155 دِيْبِيْدِي كَرْكِي خِرُوبِي هَرَبِيْرَتَا الْكَلِمَةُ حَاصِلٌ
 3156 أَوْلَادِي كَرْكِي قَلْبِيْبِي يَا حَبِيْبَتِي غَازِي نَذْرِي أَيْدِي كَرِيْمِي
 3158 بِشَمَانِ أَوْلَادِي زِيَارَتِي فَكَلِمَةُ الْكَلِمَاتِي كِتَابِي
 3159 يَا ذِي أَوْلَادِي غَازِي أَوْلَادِي الْفَرِيْدِي وَكِرْمِي
 3160 بِرُؤْيِي وَكِرْمِي يَدِي سَتِي وَكِرْمِي أَوْجِي
 3161 مَسْخُوْمِي وَأَوْلَادِي بِرُؤْيِي وَاللَّيْلِي مَسْخُوْمِي

1449

رَقِيْمَتِي

3162 وَأَوْنٌ دَرْدٌ حَرْمِيٌّ وَيَشُّ مَهْدِيٌّ وَارْدٌ
 3163 أَبِي بَنِيكَ لِأَوْفَقِيٍّ مَوْعِيٍّ قَرِيْبِيٍّ أَكْبَرُ
 3164 أَنَا أَلْفَصَافُ إِلَهُ أَلْفَصَافِ أَيْدُرْسُكَ ذِكْرُ
 3165 أَوْلَانِ أَمْرٍ صِلَاةٍ مَسَاكِلِكَ أَلْفَاغِي يَوْمَ
 3166 تَمِيْنِي أَلْفَاغِي أَوْلِيَّيْ كَيْفِي بِوَيْفِ طَوْنِي وَكَيْفِي
 3167 بَلْوِي خَلِيٍّ لِأَيْقِيْدِيٍّ كَلْبِي بُلْدِي خَيْدِي
 3168 غَازِي قَلْبِي رَسِيْبِي وَيَخِي قَبُولِي دَجَا أَيْدُرْسِي
 3169 عَلَامُ الْعِيُوْبِيْنَ أَوْ طَمْرَمِيْسِيْنَ بِأَحْفَمِيْسِي
 3170 سِرَاجُ الْعَصَايِي وَصَحْبِيْنَا أَمْتَكُوْنَا نَامُ كَالْبَلْبِي
 3171 تَعْدَادُ أَيْدُرْ كَلْبِي وَحِيَّةُ أَوْدِيَّةُ أَوْ جِيْبُوْرِي قُرُوْبِي
 3172 بِشُّ مَكْرُوْبِي وَأَوْ جِيْبُوْبِي طَفْسَانُ أَلْفَاغِي قَدْرِي
 مَعْبُدِي

3173 مَسْبُدِي لِأَيْدُرْسِيْدُرْ تَامَلِي نَمَلِي تَمَاذِي صِنَايِي
 3174 أَتَمَاتِي بِأَطْمَا مَغَالِي بِأَخُوْدِي قَلْبِي بِهْمِي مَكَلِي
 3175 حَا صِلِ أَوْلِيَّيْ وَيَعِيْدِي مَطْفَرِي أَوْلُوْرِي دَيْلِي
 3176 سَنِيْعِيْدِي بَاغِي مَخْلَفِي مِيْ بَعْدِي مَخْلَفِيْنَا ضَاغِي
 3177 الْمَصَاوِيَّةُ وَأَسْمَا الشَّخْوَاتِ صَوْفِي بَلْقُونِي عِيَا
 3178 أَيْدِي نَمَاذِي قُرُوْبِي أَوْلِيْنَا أَلْفَاغِي دُرْ طَمْرَمِي
 3179 طَمْرَمِي سِيْدِي كَالْمَشْرُوْبِي دُرْ وَيَدِي يَسِيْ أَيْدِيْدِي
 3180 كَأَدْرِي دُرْ شَرْطِيْكِي أَوْلِيْنَا وَقْتِي بَلْمَكِي
 3181 صِنَايِي نَمَاذِيْنَا وَقْتِي مَنَاكِي بُرِي أَعْرُوْدِيْنَا
 3182 مَسْكُوْنَا طَوْنِي خَيْجِيَّةُ دُرْ وَأَوْلِيَّةُ نَمَاذِيْنَا كِي
 3183 وَقْتِي كُوْنَا أَوْلِيْنَا كَلْبِي كَلْبِي مَسْكُوْنَا مَرَسِيْبِيْنَا

مَخْلَفِي
 مَخْلَفِي
 مَخْلَفِي

3184 كوكبه سي نبي زوالدن صكره ايكي كند
 3185 قدر اولينه در امام اعظمه كوره برنجي كوره
 3186 قدر اولينه در امامينه كوره والكندي نمازك
 3187 وفتي هر شريك كوكبه سي ايكي كندي قدر
 3188 وبنجه در امام اعظمه كوره و امامينه كوره
 3189 برنجي كندي قدر اولينه در واخر وفتي كونه
 3190 با بنجه در واخترام نمازك وفتي كونه با بنجه قدر
 3191 صكره قرظلي با بنجه در امامينه كوره و با صديق
 3192 با بنجه در امام اعظمه كوره و با صديق نمازك
 3193 وفتي قرظلي با بنجه در امامينه كوره و با صديق
 3194 با بنجه در امام اعظمه كوره و با صديق نمازك
 برنجي

3195 برنجي اغار بنجه در و تو نمازك وفتي بنجه
 3196 نمازك قلد قد بنجه در و صلاح برنجي نمازك
 3197 اول ايكي كوره سبي در عهدن زياده
 3198 بنجاس غلظه دن باك انگه يا خوراك
 3199 اشافي روايت اذنه بر قارن اني ووقارن
 3200 اوروزون اولان بنجاس خفيقه دن باك
 3201 انگه در او بنجي با سوي باك انگه در
 3202 نماز خلد كن باق بصديقي بر ايله باغين
 3203 قرظلي برنجي باك انگه در بنجي بدست
 3204 المنى الكرم بنجه در بنجه يا خوراك بنجه
 3205 عا جزا اولسه باك طبر اخه با طبراق

146

3206 جوسندون اولان شينه نيم ائنگ درالين
 3207 عورت برك اوزنگ ارك عورت برك برك
 3208 التندن دروي الينه دك حره عورتك هر
 3209 بري عورتك الازوري واولجوي ايجي و
 3210 ايلوي دكل جاريه نيك عورت برك ارك
 3211 اوموزلندن دروي الينه دك وقرقي دني
 3212 ديري الينه دك عورتك بديني خيله طوزي
 3213 طومق اكر كهبه ده اولورسه وچصيته
 3214 طومق طومق غوي ملكده اولورسه
 3215 سكوني نيت ائنگ دراليله سونلك لاريم
 3216 دكل شو وقتك فرينه ديه فرض ايسه
 سون

3217 شو وقتك سنتيه ديه سنت ايسه ناهله ده
 3218 نيت ايم ناده ديمك بتر طومق ناز اولنده
 3219 باوي قعالينك اسنا لندن بري سونلك
 3220 وايچنده اولان ركندون اولي فرض ناز
 3221 قلدون ايا اولنده طومق اكر قادي ايسه
 3222 براوزون ايت يا اوج قصه ايت اوچي مقدر
 3223 ايجي اوچرودور وكتاي اولان فرض نازك
 3224 ايشتر ركندنه برز اولون ايت يا اوچر قصه
 3225 ايت قران اولمشدر اوچي هر ركندنه بديني
 3226 ايكدر دديني هر ركندنه ايشتر سجده بيلد
 3227 بديني ناز اخرنده اربان اولدوني حالده

149a

3239 سورة دن اول او قوق بشي بر اوزون ايت
 3240 يا اوج قصه ايت فاتحه نك اود عيله اوق
 3241 البني اوج دكمت ياد دوت دكمت اولان
 3242 فرض نمازك ايكي اولكي دكمتينه قران
 3243 اوقعي قيين ائلك يديني دكوعده و حيد
 3244 ده بر كره شيخ ايد جهك قدو اظلك سكريني
 3245 هر روضي محلند ائلك طوعوني هر دوسيد
 3246 محلند ائلك اوجي امام اولان كسه محموله
 3247 اوجيني يرد قراني جهر له اوقعي اون بر عني
 3248 اخفا ايله اوقعي يرد اخفا ايله اوقعي اون
 3249 ايچيني ايامه اويان جماعت ايامك اوقدي

148b

3228 تحيات اوجيني قدو اودومقدار البني دكمت
 3229 اولان دكمتري ترتيب اوزره اها ائلكد
 3230 يديني كدي ضليله نمازن جوققدد هر كمت
 3231 بود كمتري بريني كوك قصدا وكوك سھو
 3232 عدد سز نرك ايسسه اول نماز فاسد اولوب
 3233 نالما مين كي اوزور سكار قلعق لاريم در
 3234 **مطلوب** نمازك واجهتري بكمي برود اولكي نماز
 3235 اولد الله اكبر ديك ايچني اوج دكمت
 3236 ياد دوت دكمت اولان فرض نمازك ايكي
 3237 اولكي دكمتينه فاتحه اوقوعني تعين ائلك
 3238 اوجيني فاتحه بي كونه اوقوعني در دني فاتحه
 سورة

3250 قَرَأَ فِي دِيَارِكَ كَرَامًا شَدِيدًا لَمْ يَسْهَ دِيَارِكَ
 3251 طُورُ مَعَى أَوْ نَا أَوْ جَعَلْنَا أَيْمَانَ نَهْ حَالِدًا بُولُوسَهْ
 3252 أَوْ يَمِينُ أَوْ نَا دَرُودِجِي أَيْمَانَهُ أَوْ يَمَانُ كَيْسَهْ
 3253 تَلَاوَتِ سَجْدَهْ كَمَا إِلَهَ بَرَاءَتِكَ أَوْ نَا
 3254 بَشِيخِي وَتَرْتَا نَزْدَهْ تَنْوَتِ دَعَا سَبِيحِي أَوْ تَقِي
 3255 أَوْ نَا النَبِيحِي بِيْرَامَ تَكْبِيرِي نِي أَتِكَ أَوْ نَا نَبِيحِي
 3256 بِيْرَامَ عَاذُ لِيْنِكَ ائْتَرُ كُوْنُ تَكْبِيرِي نِي أَتِكَ
 3257 أَوْ نَا سَكْرِيحِي كُرْكُ أَيْمَانُ وَ كُرْكُ جَاعَتِ وَ
 3258 كُرْكُ يَا لِكُرْكُ قِرَادَن سَهْوِي اِيْوَن سَجْدَهْ أَتِكَ
 3259 أَمَّا أَيْمَانَهُ كُوْدَهْ كُرْكُ جَاعَتِ كَثِيْرَ دَعَا لِيْسَهْ
 3260 أَوْ نَا طُغُوْرُ نَبِيحِي اِيْوَج رُكْعَتِكَ يَا دُوْرَتِ رُكْعَتِ
 اَوْلَانِ

3261 اَوْلَانِ فَرُوسَ عَاذُ لِيْرِكَ اِيْكْتَرُ دَرُكْعَتِي قَدُ تَدُنِ
 3262 حَسَكُ عَشِيَا تِ اِيْوَجِي قَدُ رَا اِيْوَرُوسِي بِيْرِيحِي
 3263 قَدُ نَا اَوْلِيْدَهْ وَ قَدُ نَا اِيْوَرُوسِي اِيْوَرُوسِي
 3264 بِيْرِيحِي بِيْرِيحِي سَلَامَهْ لِنَفِيْلِيَهْ عَاذُ لِيْرِي جَمِيْعِي هُوْرُ
 3265 كِيْمَ بُوْرَا جِيْرُودُنِ بِيْرِي كُرْكُ قَصْدِكَ وَ كُرْكُ
 3266 سَهْوَا كُرْكُ عَدُوْرَهْ وَ كُرْكُ عَدُوْرَ سِيْرَتِي
 3267 اِيْسَهْ عَاذُ فَايِدَهْ اِرْتَرُ لِكُن سَهْوِيَهْ بَرَكُ
 3268 اِيْسَهْ سَجْدَهْ سَهْوَا لِيْوَمِ اَوْلُوْرَا اِيْدِي نَا لِيْرِكَ
 3269 سَتَلِيْرِي بِيْرِيحِي بِيْرِيحِي اَوْلَا كِي نَا اَوْلِيْدَهْ
 3270 اَللّهُ اَكْبَرُ اَللّهُ اَكْبَرُ فَا لِدُوْرُوسِي اِيْكْتَرُ فَا لِدُوْرُودُنِ
 3271 بِرُ مَسْلُوْرِيْنِ اِيْحَقُ اِيْوَجِي وَ تَرْتَا نَزْدَهْ تَنْوَتِ

151a

3283 اَوْنِ بِرَحْمَتِي بِسْمَلَةِ اخْتَفَا اِيْمَهُ اَوْثَقُ اَوْنِ اِيْكِي
 3284 اِيْمَامِ وَجَامَعَتِ وَيَا لِكُرِّ قَلْدِنِ كِسْمَةِ اَمِيْنِي اِخْتَفَا
 3285 اِيْلَهُ دِيْعِكَ اَوْنِ اَوْجِيْنِي دُوْعُهُ وَبِحَدِّهِ يَهْرُ
 3286 اَلْحَدِّ كَدُّهُ وَطُوغْرُلْدَقْدُّهُ اَللَّهُ اَكْبَرُ دِيْعِكَ اَوْنِ
 3287 دُوْرِيْنِي دُوْعُوْدُهُ اَوْجُ كُرِّ سُبْحَانَ رِيْحِي الْعَظِيْمِ
 3288 دِيْعِكَ اَوْنِ بِرَحْمَتِي دُوْعُوْدُهُ اِيْكِي اَللّٰهُنِي دِيْرِي
 3289 اَوْرِيْنِي فَوْسُقِ اَوْنِ اَلْبِيْحِي اَللّٰهُنِي دِيْرِيْنِي اَلْبِيْنِ
 3290 بِرَمَقَاتِيْنِ اَجْوَابِ دِيْرِيْنِي طُوْعَتِي اَوْنِ يَدِيْنِي
 3291 دُوْعُوْدُنِ قَالْتُوْبِ طُوْعُوْنِي اَوْنِ سَكْرَتِي اِيْمَامِ
 3292 سَمِعَ اَللَّهُ لِيْنِ سَمِيْدَهُ دِيْعِكَ اَوْنِ طُوْعُوْنِي اِمَامِهِ
 3293 اَوْبَانَ كِسْمَتِي دِيْنَا لَكَ اَلْحَمْدُ دِيْعِكَ بِرَحْمَتِي بِالْبُرِّ

150b

3272 دِيْعَايِ اَوْجِيْنِي مَحَلِّدَهُ اَللّٰهُنِي قَالْدَرَمِي دِيْرِي
 3273 بِرِيَامِ غَاثِرِيْنِي كَثِيْرِيْنِي اَللّٰهُنِي قَالْدَرَمِي
 3274 بِرَحْمَتِي اِيْمَامِ اَوْنِ لَانَ كِسْمَتِي كَثِيْرِيْنِي جَمْعِيْلَهُ
 3275 دِيْعِكَ اَلْبِيْحِي اِمَامَهُ اَوْبَانَ كِسْمَتِي كَثِيْرِيْنِي
 3276 اِمَامِيْنِي كَثِيْرِيْنِي بِرَابِرِيْنِي يَدِيْنِي اِمَامِهِ
 3277 اَوْبَانَ كِسْمَتِي مَرْحَا لِدَهُ اِمَامَهُ اَوْبَانَ كِسْمَتِي
 3278 مَرْحَا لِدَهُ اِمَامَهُ تَالِيْعِ اَوْنِ لِقِ سَكْرَتِي سَمِيْحَانِي
 3279 اَللّٰهُنِمِ اَوْثَقِي طُوْعُوْنِي مِصْلَاحِ اَلْبِيْ صَوْلِي اِلِي
 3280 اَوْرِيْنِي قِيُوْبِ بِيْضِ بِرَحْمَتِهِ صِرْجِهِ بِرَحْمَتِي
 3281 يَلِيْهِ ذِيْكَ اِيْدُوْبِ وَاَصْحِ بِرَحْمَتِي بِيْلِكِي اَوْسُوْتِي
 3282 طُوْعُوْنِي فَوْسُقِ اَوْجِيْنِي اَعُوْذِيْنِي اِيْلَهُ اَوْثَقِي
 اَوْنِ رِيْحِي

3294 قِلَانِ كَسْبِ اِيكِي سِينِدَه بَعَم اِعَاكَ بِيكِي بَرِي
 3295 اِيكِي سَجْدَه نَك اَو سَبْدَه قَالْتَوِي طَوغَرْمُو
 3296 بِيكِي اِيكِي سَجْدَه دَه اَو سَجْدَه سَجَان رِي اِلْهَل
 3297 دِيَاكَ بِيكِي دِيكِي بِي اِيكِي اِيكِي اَو دِيكِي سَجْدَه
 3298 اِيكِي بِيكِي دَر دِيكِي صَوْن اِيكِي دَر سَوِي
 3299 اَو سَوِي دَه اَو دَر دِيكِي صِنَاع اِيكِي دَر كَلِك
 3300 اَو دَر اَمَا عَوْرَتُو اِيكِي اِيكِي اِيكِي صِنَاع حَايِنْد
 3301 بِيكِي رُوِي صَوْن دَر دِي اَو سَوِي اَو دَر دِي
 3302 بِيكِي سَجِي اِيكِي اِيكِي اِيكِي اَو دَر دِي
 3303 اَو دَر دِي بِيكِي اِيكِي اِيكِي اَو دَر دِي
 3304 كَلِكِي نَفْسِيَه وَجَمَلَه مَوْدَه مَنَلَه دَعَا اِعَاكَ
 بِيكِي بَرِي

3305 بِيكِي بِيكِي صِنَاعِيَه وَصَوْنِيَه سَلَام دَر مَلِك
 3306 حَرِيْم بُو سَوِي سَوِي بَرِي كَو كَو قَصْدَه وَكَو سَوِي
 3307 كَو كَو عَدْرِيَه وَكَو كَو عَدْرِيَه بَرِي اِيكِي اِيكِي
 3308 فَايِد اَو دَر وَجَمَلَه مَوْدَه مَنَلَه اِيكِي اِيكِي
 3311 اَو دَر اَو دَر اَو دَر اَو دَر اَو دَر اَو دَر
 3312 دَر دَر بَرِي مَقْدَر اِيكِي اِيكِي اِيكِي اَو دَر
 3313 اِيكِي اِيكِي اَو دَر اَو دَر اَو دَر اَو دَر
 3314 اَو دَر اَمَا عَوْرَتُو اَو دَر دَر بَرِيَه قَالْدَر دِي
 3315 اَو دَر دِي اَو دَر دِي اَو دَر دِي اَو دَر دِي

مَلِكِي سَوِي سَوِي

153a

3327 باشي وارقه سبي برتر ائتك اون برنجي ياكتر
 3328 قلان كسه ركوم و سجده شينجيري تك اولدوغي
 3329 خالده اوچودن زياده ائتك اون ايچي سجده
 3330 د زلرني ايكي اللرندون اول و ايكي اللرني بورندون
 3331 اول و بودني اللرندون اول قومي اول اون ايچي
 3332 قيامه قالقد قده بونلوروك عكس ائتك اون
 3333 ده دنجي اولر سجده ده قولوروك و نقتلرندون
 3334 وقلرني اولقتلرندون و اولقتلرني ايچلرندون
 3335 وايچي تلرني برورن ايريمي و عورتلر عكسني
 3336 ائتك اون بشيني سجده ايكي اللرنيك و نقتلر
 3337 ائتك اون بشيني قيامده و دكونعه و سجدو

152b

3316 چيادمي اولر امانمورتلر اولدو ائتك لازم ددوغي
 3317 ايچي اللرين كوچي ائتك قومي اولر امانمورتلر
 3318 كوكسي اذرينه قومي بشيني هر قايمه نك اولدو
 3319 بسنله اولقي امام اولنه و ياكتر قنك البشيني
 3320 فرض غاذا لرك ايزر كعتلرندون ياكتر قايمه ائتك
 3321 بديجي قايمه دن لسكره اولقان قران ائنج
 3322 ايتدن زياده ائتك سكرنجي قران كوميچي
 3323 سروفته و مخرجه رحايت ايروب حرفلري
 3324 بروي برندن سحر ك تجوي اولدو اولحق طغوزنجي
 3325 ايمان اولان كسه قايمه دن صكه قران روي
 3326 اولدوغي وجهه اولدو اولحق اولنجي ركونعه

باشي

3349 مستجابون برین کونک و صدک و کونک سہو
 3350 کونک عذرلہ و کونک عذر ستر ترک ایسہ
 3351 نمازی فاسد اولت و سجدہ سہو دخی لایم
 3352 کلمہ و کلمہ اولوی عتابہ دخی لایم اولت
 3353 الکن ایسہ سیدہ نام اولت اولدی نمازک
 3354 سباحہ اولت برود اولت نماز قلدن کسہ
 3355 یوزینی جو برمدت کوز فورضہ صاعہ
 3356 وصولہ بقی ایچی ایام اولان کسہ
 3357 حج رکعت قلد یعنی شرف ایسہ کوزی نور
 3358 عیله جماعتہ بقوب قیامہ قافرسہ قاتیب
 3359 و اولت و ستر سک اولت و ستر نماز ایچده

3338 و حیائتہ الی و ایچی بر مقربین فیہ صوغری
 3339 طومنی اولت ایچی حیائتہ اولت و ستر لایم
 3340 اولت برین اولت قوسق اولت ستر ستر
 3341 دن ایامہ اولت کسہ ایام سلام و بریدہ
 3342 دن حیائتہ کلک اولت طومنی صاعہ
 3343 وصولہ یعنی ترک ایچک برین اسنک
 3344 قنتہ اغزی قیامی برین مکن ستر
 3345 اولت برین دفع ایچک برین ایچی سلام
 3346 اولت یوزندت و ستر طومنی و یوزنی ستر
 3347 برین ایچی سلام و برین صاعہ
 3348 صولت یوزینی زیادہ جو برینک هرکم بود

مستجابون

3360 يَلِدْنَ اَوْلَادًا مِمَّا كُنْتُمْ بِمَآصِنٍ صَارِي سِيَاةٍ تَتَّبِعِي
 3361 سِيَاةَ اُولَآئِكَ اَوْ لَسُوْنَكَ دَرَجَتِي غَاثٌ اِيْحَنَدُ
 3362 اَوْ حَوْصَه مَآصِنٌ اَوْ يَمِيْحِي قَدْرٌ اَحْمَزْدَه النَّوْنُ
 3363 وَنَاكُوْسُوْنِي طُوْعُوْنِي بِشَيْخِي سَمْنَاوِي اِسْمَلْدَانُ
 3364 وَنَعِ اَتَمِيْحِيكَ قَدْرٌ اَلْبَدُ بِرَيْحِي طُوْعُوْنِي اَتَمِيْحِي
 3365 اَكْرُ سَجْدَه اَتَمِيْحِيكَ مَآصِنٌ اَوْلَادُ جَمِيْعِي وَارَا اَيْسَلَه
 3366 بِرِيَا اِيْحِي كُوْمَه اِنِي دَرَجَتِيكَ يَدِيْحِي قَفْنَاوِي
 3367 كُوْدَه سِيَه يَا بَشُوْتِي غَاذَه مَآصِنٌ اَوْ نَسُوْنِي دِيْرِي
 3368 اَوْ عَمَلٌ اِلَه دَرَجَتِيكَ مَكْرِيْحِي غَاذَه قُرَابِي
 3369 خِيْمٌ اَوْ ذَرَه اَوْ قِي طَعُوْرِي فَايْحِي دَاغِيْمَه
 3370 يَوْمَ سُوْرَه نَدِك اَحْمَزْدَه بِرِيْحِي وَرَسُوْرَه نَدِك

3371 اَحْمَزْدَه بِرِيْحِي وَرَسُوْرَه نَدِك اَوْ قِي اَوْ يَمِيْحِي نَافِلَه غَاذَه زُوْرَه
 3372 فَايْحِي دَرَجَتِيكَ بِرِيْحِي وَرَسُوْرَه نَدِك اَوْ قِي اَوْ يَمِيْحِي نَافِلَه غَاذَه زُوْرَه
 3373 بِرِيْحِي نَافِلَه غَاذَه زُوْرَه عَدُوْرِي بِرِيْحِي طِيَاةِي
 3374 هَرِيْمٌ يَوْمَ سَآحِلُوْرِي بِرِيْحِي كُوْرِي قَصْدًا وَكُوْرِي
 3375 مَسْهُوْلٌ كُوْرِي عَدُوْرِي وَكُوْرِي عَدُوْرِي تُوْرِي
 3376 اَلْبَسَه غَاذَه فَايْحِي اَوْلَادُ وَنَسُوْرَه سَهِيْرِي
 3377 دَرَجَتِي لَآوِيْمٌ كَلْمٌ وَاِسْمَلْمَلَه قُرَابِي اَوْلَادُ تُوْرِي
 3378 اَتَمِيْحِيكَ كُنَاةً اَوْلَادُ غَاذَه مَكْرِيْحِي
 3379 اَلَّذِي طَعُوْرُوْرِي اَوْلَاكِي نَآزٌ اِيْحَنَدُه اَوْلَادُ
 3380 تَكْبِيْرُوْرِي تَكْوَاةً اَتَمِيْحِي اِيْحَنَدُه اِيْحَنَدُه
 3381 بِرِيْحِي صَايْحِي اَحْمَزْدَه اِيْحِي اَلَّذِي بُوْرِيْمَه

154

مَلَاحِظَاتٌ مَكْرِيْحِي

3382 بومق دودنجي متكيو حوري ايله حويلىق ميثال
 3383 خاوا ايجهده ياسيني سلملك و عدد سز فداي
 3384 حوروق و كند عايجه و مخصوص مسجده ده نماز
 3385 قيله جوق يرها ضرر قى كى ايغيني عدد سز
 3386 بوغا زني ايرتلىق التني سونك نيك يدنجي
 3387 نماز ايجهده سسي سز او فود ملك سلكرنجي
 3388 قراي او قومه مابع اولميجي قد و اخرنده
 3389 التون و يا كومش يارغيري نسه طومنى
 3390 طغوزنجي كوعدا ايكن باشين بو قار و و نساغني
 3391 طومنى او نجي ديشي اراسنده قادن نجي
 3392 دن كو جاك طعام بومق اون برنجي ستارن
 برنجي

3393 برنجي ترك اقلك اون ايكني قيامده او قانا
 3394 قراي كوعدده تمام اقلك اون اوجيني محلنده
 3395 او نجي قراي و نساغني و نكبراق محلي نماز
 3396 اولد قد نصكمه او قنى اون دودنجي عدد سز
 3397 الدرين دوزلندن صكمه فالدر سق اون النجي
 3398 نماز قلد كين ديني بوه قيب دوزلرين ديكيب
 3399 كلب كيو او قوروق عدد سز اون يدنجي اسنك
 3400 بوعينك اخرن قنق اون سلكرنجي كوزلرين
 3401 بومق عدد سز اون طغوزنجي سجده يوزن
 3402 طاشي كيدر ملك عدد سز يكرنجي سلامدن
 3403 اول النديت طهارق با تر سلملك كومي برنجي

3393
 3394
 3395
 3396
 3397
 3398
 3399
 3400
 3401
 3402
 3403

3404 سجد . به ايتون انكوتيني د شرمك پيروي كنه
 3405 استنك پيروي اوچيني كونهك پيروي دروني
 3406 برصقاريني چا تلتق پيروي بشيني قيامد طوز
 3407 كاه بر يايغ اوزده و كا . بر يايغ اوزده اكنك
 3408 عدتر پيروي بشيني دكودن خيري صله
 3409 برصقاريني اچق پيروي بدچيني قراني عجمه ايله
 3410 اوقق پيروي سكريني دكوعده باشيله اقديني
 3411 برا برا ننه ملك پيروي طومونجي اوج و نيلد و نيا
 3412 اوم پوزمك عدتر هر بر نده طومونجه اوزده
 3413 صاغنه وصولنه صالوق اوتوز پيروي اوجدن
 3414 كسك كعله و پيره اوند رملك اوتوز ايجيني
 اوجدن

3415 اوجدن كسك كعله و پيره بره كو صلت اوتوز
 3416 اوچيني نماز قلد پيروي نو كور ملك اوتوز
 3417 دور دروني اذعلا ايله ايق قابو بجمار
 3418 سق اوتوز بشيني كوزل قوضون شلردن بريوي
 3419 فوق اوتوز بشيني نماز ايجند . طهانه ايله
 3420 ياخه يكيه يا برغيري مغي ايله اوجندن كسك
 3421 روزگار ملك اوتوز پيروي شرع بين قصدين
 3422 ايد و كندن زياده برسوره تعيين ايتك
 3423 اوتوز سكريني قصد له ايجي سوره نك
 3424 آرا بر نده برسوره اتمق كوك بر و كعه
 3425 و كوك ايجيني دكعه اوشون اوتوز طومونجي

3426 برآمده بر اینکه اتمق فرقی اول او قد و غی
 3427 سورته نک او ستر یانند او تمق فرقه
 3428 فرقی بر مخی هر سوره او نند بسمله او تمق فرقی
 3429 ایکنی عدد سوز کو چک او شافی بو کلنوب
 3430 قلن فرقی او جینی امام جماعتند برینک
 3431 سینی اشدوی مستظر اولوب کلنک
 3432 فرقی در دخی اولکی دکته او قد و غی سورد
 3433 صلک ک دکته او قد و غی سوره اوج ایدن
 3434 زیاده اولن فرصلده فرقی بیخی رحمت
 3435 ایتدن یا حوند عکاب ایتدن برنده امام
 3436 و ایماحه اولن معنا و دیگر ایدوب کلنک

فرصلده

3437 فرصلده و ناقله کرده اما بالکره لادن کسه
 3438 ایکنی فرصلده کلنک فرقی البخی صا ریفنک
 3439 قولانی اوزده مجده اتمک اکثر برین بکلکن
 3440 دو یار سه ده فرقی بدخی ادر قارقارن اولقلینه
 3441 بایشدی فرقی سکرینی ادر فورین بره هر
 3442 دو شک فرقی طوزنجی ارفه سنه یا باشنه هر
 3443 کجیک شی اذعل ایله کلنک و جفادسی ایکنی
 3444 جماعته نقلت اوله جوق قدر امام غازی
 3445 او زاتمق الی بر مخی امام جماعتک عمله سینی
 3446 غازی تز قلنق الی ایکنی امام اولان کسه
 3447 غازی جازرا اوله جوق قدر او قدر نکلک بکلنک

3459 صدق الله العظيم ذلك الذي صوّرتني إليه
 3460 بأبوابه طابعت عذرتي فرضلوه هر كيم
 3461 بومكرو هلادني بريني كوكه تصددا وكرك
 3462 سفق كرك عذرتله وكرك عذرتي اطلده
 3463 غاري فاسدا اولم و محمد سفق دحي لازم
 3464 كلنو كني تصدله ايشارسه كضلا اولوب
 عتابه وشفا عتدتن محروم اولعه لايق اولوب
 3466 **يدي** غازرت حرملري اون دوتد اولوي
 3467 بسمله و جهرله اوقو ايچيني اميني جهرله
 3468 ديك اوچيني بو زيناك برصدا دني قوله دن
 3469 جويروب صافده وصوله بوق دودجي كوكه

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين
 والصلاة والسلام على
 سيدنا محمد وآله
 الطيبين الطاهرين
 اجمعين

3448 جماعت ديور ديسون ديور كوكار اوقو باخي
 3449 الكفك التي اوچيني كوندوز قلدان ناوله غاز
 3450 بييد، فراني جهرله اوقو التي درد نخي
 3451 امام احقا الله قلدان غازلوه سجد، ايبي
 3452 اوقو مكر سوزلك اخرده اوله التي بيخي
 3453 رحمت النبي سوزلدي يا عذاب النبي خزنده
 3454 تكرار اوقو فرضلوه اما ناوله غازلوه
 3455 جاز التي النبي فرضلوك بر كعتده بر
 3456 سوزيني تكرار اوقو التي بيخي ازل
 3457 يلا ميني د رسلا مينة ذلك صغه مقي التي سكرتي
 3458 امام جنت ويا جهم ايلر اوقو قد جده جها

صدوقته

3470 بعضي شبيخي بره ياديداره يا عصا يه طهارت
 3471 فالكف عذد سز خوشلاره العنق هر نمازك
 3472 اولنده و صوندده و بپيرام غا زريك نكبر زند
 3473 غديده الرمي نكبر ايد كنج تو قارو قالدري
 3474 يدخي زكو عده و سجده و اياغي بر معارين
 3475 بودن فالدمي سكرنجي خيآته ايكي نظارني
 3476 ديكوب و كجه سي اوزديكه او نود من طغوزنجي
 3477 او جدن اسك لباسيله يابد نيله او ناصق
 3478 او بجي يالكر بياينه سلام و رومك اون بجي
 3479 و ترغاي منك غديده قوت و صاسي او قنق
 3480 اون ايكي نكبر ده و سبب نك ده و سبب نك ده
 و خيآته

3481 و خيآته سنت اولدردن زياده شي او قنق اون
 3482 او بجي قصد له واجله دن بري ترك اناك اون
 3483 دردخي خيآتهك اخرنده كله و شهادت او قور
 3484 بر معنين قالدريق لكن بومسئله ايام اعظمه
 3485 وسا بر علما خيآته اصح اولمست در اما
 3486 بر منق قالدريق كنيق بو ذركه خيآتهك
 3487 اخرنده كله و شهادت خيآتهك بيش بر
 3488 معياله اوردنه بر معنيك او بجي بري بريته كوتوب
 3489 خالقه ايله صرحه بر معيله يانده كي بر معنيك
 3490 او جو ايحيه بومه صكره لاله دنو مد ايدركن
 3491 لامه كلينه شهادت بر معني قالدريه الا الله

3503 ايجده كذبي اشد جدك قدر كوتلك اصا
 3504 غبري اشد جدك لين كو رسنه اذ ستي دخي
 3505 بو زيلور او جهتي ايكي اليه ليا سني قاوشده
 3506 يا خود بر اليه بر كنده اوج كره برين فاشي
 3507 يا خود بر ايش ايشيه كه غبري كينه اتي كو كيك
 3508 عازده دكل صسته در دخي اتفاق اولان
 3509 فرسلورن بريي كرك تصد و كرك سسوا
 3510 صدر ستر ترك اتمك بشي تصد له ابد
 3511 بو دمتي مينالي بون ويل جهق كيي حركه بو
 3512 مفيد لر دن بريي كرك تصد و كرك سسوا
 3513 ايشله غازي فايده اولور و عجزه سسوا كه

3492 در حيك اندوره تا كه دليله اذ و كي توحيد برييه
 3493 دخي اثبات ايش اوله هر كم بو حراملورن بريي
 3494 كرك تصد و كرك سسوا كرك عذوله و كرك
 3495 عدد ستر ايشله غازي فايده اولور و عجزه
 3496 سهود دخي لازم كلور لكن تصد له ايشله
 3497 كناهكار اولوب عذابه لايق اولور امد
 غازي مفسد لري بيتر اولور اذ و كي كرك حقيقه
 و كرك حكما و كرك تصد و كرك سسوا و كرك
 او بود كن و كرك اويانق ايكي و كرك ستر
 و كرك جهرك و كرك اذ و كرك جوق دنيا
 كلامي سوليك ايجي روعالي و بجه دلي غاز
 ايجده

مخالف غازي مفسد

3525 دگر دکنده بی اول کینه نیک بوردنه کیروب
 3526 یاتور اگر اول کینه کجه نیک بوقینده اوبان
 3527 باری تعالی نیک اونی آثارسه اول دکنک
 3528 بری جوزیور اگر ایدست الورسه ایکی
 3529 جوزیور اگر ایکی دکنک غاژ قدا رسه
 3530 اوچو دخی جوزیور اول کون بریشان ایلر
 3531 جمع او کونب وهر بر خاصنی سان اوور اما
 3532 بولله ایمهت صلیح بری اخر نجه دکن اوور
 3533 شیطان اول کینه نیک قولاعنه بول یور
 3534 چقا کید اول کون اول کینتک برکش
 3535 ایشاری بریشان اولوب چقا عا جنتی

3514 دخی عام اولر نکران قیق لارنده بیدیح
 3515 قیامیش کی او کور غاژک فرصلرین بوالله
 3516 کلینه فقه الکن کینا نیک کلامی عام اولدی
 3517 **مکاب تنقیح** بعون الله تعالی **ایکی وصیت** نجه غازی
 3518 ترک ایمه لر هیچ اولر سنه وقت محرمه
 3519 اویانق بولوب باری تعالی به نیازده اوله
 3520 اما بونک وقی بر مقدر او بویب کجه نیک
 3521 یادوی سید کون صکر اقل ایکی رکعت
 3522 اکثری اون ایکی رکعت و مقدم اوله که
 3523 هر کئی اختتام اولوب در کینه کیروب
 3524 او بویب شیطان انک اوزینه اویج دکنک
 دگر

162

163a

3547

برکتہ تک با رویہ والدین حاجتی اولئہ عمر

3548

ایست الوی کتہ کود میہک برتفا ممانہ

3549

واوہ دروت رکعت حاجت غازی دینیت

3550

یدوب تکبر ایئہ اولکی رکعتہ سبحانک

3551

عوز بسملہ فاتحہ عام اولدقدن سکون اون

3552

اخلاص او قیہ ایچی رکعتہ فاتحہ دن

3553

صکری کبری اخلاص او قیہ شجیات وصلوات

3554

تمام اولدقدن صکری فالقوب اوجیبی رکعتہ

3555

فاتحہ دن صکری او توز اخلاص او قیہ دردی

3556

رکعتہ فاتحہ دنصکری ترق اخلاص او قیہ

3557

شجیات وصلوات تمام اولدوب سلام برود

162b

3536

بیترا اولور و یوزی کولیب سست اندام اولور

3537

و محققو ایدر وقت سجده اولاین اولات

3538

کسرتک مثال قیونہ کوزر و اویونان کسرتک

3539

میلار کوزیکه کوزر دیو تشبیه ایدر هیچ اولور

3540

سه حاجت فازینی قلوب منا جانتن کوزر

3541

قالیه لڑ اما بونک کیفیکندہ برایی تاج

3542

در نور وایت وارد جمله نیک اغلاسی

3543

اولان روایتک ایام عبدلرزاق و ایما بر

3544

سناوی ایق عیاقن رصی الله فقال عنهما

3545

حضرندن روایت ایدر بعبیر عمر محمد

3546

علیه الصلوٰة والسلام سعادته بودور کوزر

برکتک

3569 قَوْماً الْأَيْمَةَ دَيْكَةَ صَكْرَةَ اسْتَفْتَارَ ابْنُ دُوَيْبِ بْنِ
 3570 إِذْ ذَرَاهُ بَادِي تَعَالَى بِهِ حَمْدًا لَهُ وَرَسُولُهُ صَلَّى
 3571 سَلَامًا عَلَيْهِ دَعَا بِهِ بِطَلْبِهِ أَكْرَمَ بُوَدَيْجِي وَأَبِيهِ
 3572 أَمَّا أَوْاسِيٌّ اسْتَيْتَهُ أَكْرَمَ غَرِيبِ ابْنِهِ وَطَيْفَتِهِ
 3573 وَصَلَّتْ اسْتَيْتَهُ وَأَكْرَمَ كُنَاهِي وَأَبِيهِ بَادِي
 3574 تَعَالَى دَانَ يَأْتِي تَعَالَى اسْتَيْتَهُ وَأَكْرَمَ أَوْلَادِي بُوَدَيْجِي
 3575 ابْنِهِ ابْنِ اسْتَيْتَهُ وَبَوْلَدِي غَيْرِي كُنَاهُ أَوْلَادِي
 3576 هَرَمَنَهُ دَرَكُو حَاجَتِي وَأَبِي ابْنِهِ ابْنِ اسْتَيْتَهُ هَرَمَنَهُ
 3577 كَيْفَ بُوَعِلَ اسْتَيْتَهُ لَكِنْ بَادِي تَعَالَى دَانَ بِرَحَابَتِي
 3578 اسْتَيْتَهُ الْكَافِ غَضَبْتِ ابْنِي دُوَيْبِ بْنِ ابْنِ دُوَيْبِ بْنِ
 3579 وَبِنْتِهِ مَصَابِيحِ شَرِيفِ ابْنِ حَمْدَةَ هَرَمَنَهُ بَادِي تَعَالَى

3558 الَّذِي إِخْلَاصًا أَوْ قِيَّةً مَجْرِيٍّ فَوَيْدَ الَّذِي إِخْلَاصًا أَوْلَادِي
 3559 صَكْرَةَ بِجَهْدِ بِيْرَمَجْدِ حَلِيَّةِ الْعَدْلُوَّةِ وَالسَّلَامَةِ يَشِيْشُ
 3560 كَوْهَةَ صَلَافًا سَلَامًا ابْنِيهِ كَرْجِيَّةً بُوَحْدَيْتِ شَرِيفِ
 3561 ابْنِي حَمْدَةَ تَقِيَّ صَلَوَاتِي وَصَلَوَاتِي أَوْلَادِي لَكِنْ
 3562 مَنَاسِبًا أَوْلَادِي بُوَصْلَوَاتِي شَرِيفِي أَوْ قَوْصَمَدِي
 3563 وَبِيْرَمَا بُوَدَيْجِي أَخْرَجْتِي شَرِيفِي بِيْرَمَا بُوَدَيْجِي
 3564 حَقَّقِي بِرَكْبِي ابْنِي ابْنِي أَكْبَرِي أَوْ قَسَمِي أَوْ تَوَدَيْجِي
 3565 يَأْتِي أَخْلَاصًا وَأَوْلَادِي كُنَاهِي أَوْ قَسَمِي قَالِقَادِي
 3566 يَأْتِي أَخْلَاصًا دُوَيْبِ بْنِ ابْنِي ابْنِي ابْنِي ابْنِي ابْنِي
 3567 دَوْلَابِي شَرِيفِي بِيْرَمَا ابْنِي ابْنِي ابْنِي ابْنِي ابْنِي
 3568 وَتَعَالَى إِلَهُ وَسَلَّمَ صَكْرَةَ بِجَهْدِ كَوْهَةَ لَأَحْوَالِي وَلَا

165a

3591

اولان كناهدري بدخي كوچك اولان كناهدري

3592

سكزي بيوت اولان كناهدري طغوزخي كزوت

3593

اولان كناهدري اوبخي اشكاره اولان كناهدري

3594

عقوا ايدز اكر شروطنه رعايات اولوز ايسه

3595

انك ايچيت بجه بر محمد عليه الصلوة والسلام

3596

عميسي عباس رضي الله عنه حفر نينه خطايت

3597

ايوب ابي يحيى تسبيح نمازي كوئد برگره اوئور

3598

ايسه هفتده برگره اولوزسه ايد برگره اولوز

3599

ايسه ايد برگره اولوزسه عمره برگره قله سين

3600

ديواضار نشند مومينه لايي دكلد ركه امت

3601

محمد دف اولوزده بو عملدن غافل اولد اول

164b

3580

بر حاجت اسميه الكاعصب ايد دوتوت

3581

اولدي دوعاسنك اخري سخايت ديت

3582

الغرة عما يصفون وسلام على المرسلين ولحمد

3583

لله وبي العالمين دوتوتام اليه ابي وبي

3584

تسبيح نمازي قلدن غافل فائيه لوز

3585

انك في جوق منقني وارد حتى اون

3586

قد كنا هه كفارت اولوز دوتوت ايد

3587

اول اولان كناهدري ايچي سكه اولان

3588

كناهدري ارجيني قديم اولان كناهدري

3589

دودخي حادث اولان كناهدري بشيخي

3590

خطا ايله اولان كناهدري ايچي تصد له

اولان

3602 غَارِ دَرُودٍ وَكَهْدَرٍ أَمَا فَتَمَنَّا كَيْفَ تَقِي كَرَمًا
 3603 كَوْنَهُ وَوَرَقَةَ وَرَسَلَهُ دَرُودَكَ بِرِسْلَامٍ وَأَكْرَمَ كَهْدَرًا
 3604 فَتَاهُ رَسَلَهُ الْيَكِيدَ بِرِسْلَامٍ وَبِرَهُ قَلْبَهُ بِالْخَلِيقِ
 3605 ضَمِيحٍ غَاذِي دِيُونِيَّتِ اِيْدُوْبِ تَكْبِيْرُ اِيْلِيَهٗ
 3606 سَجْدَانِكَ عَامًا اَوْ لَدَقْدَقْنِ صَكْمَهُ اَوْ كَرَمَ سَجْدَانِ
 3607 اَللّٰهُ وَالْمُهْدِي لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اَللّٰهُ تَوَاللهُ اَكْبَرُ دِيَهٗ
 3608 وَاخِرُ شَمِيْحٍ عَامًا اَوْ لِيَحْيِي لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ
 3609 الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ دِيَهٗ صَكْمَهُ اَحْوَذُ بَسْمَلَهٗ فَايْحَدَهٗ وَ
 3610 اَلْحِيْمِ اَتَتَّكَلَّمُ سُورَهٗ سَبْحِي اَوْ قِيُوْبِ اِيْقْدَهٗ طُوْرَهٗ كُنْ
 3611 يَنْهٗ اَوْ كَرَمَ شَمِيْحٍ اِيْدُوْبِ وَاخِرُ شَمِيْحَهٗ لَاحَوْلَ
 3612 وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ دِيَهٗ صَكْمَهُ اَرْوَجَهٗ
 وَاوْبِ

3613 وَاوْبِ اَوْ جَكْرَمَ سَجْدَانِ دِيَهٗ الْعَظِيْمِ دِيَهٗ كَيْدُكَ
 3614 يَنْهٗ اَوْ كَرَمَ شَمِيْحٍ اِيْدُوْبِ وَاخِرُ شَمِيْحَهٗ لَاحَوْلَ
 3615 وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ دِيَهٗ صَكْمَهُ
 3616 قَوْمِيَهٗ قَالْتُوْبِ يَنْهٗ اَوْ كَرَمَ شَمِيْحٍ اِيْدُوْبِ وَ
 3617 اَخِرُ شَمِيْحَهٗ لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ
 3618 الْعَظِيْمِ دِيَهٗ وَ سَجْدَهٗ يَهٗ وَاوْبِ اَوْجِ كَرَمَ
 3619 سَجْدَانِ دِيَهٗ اَلْحَلِي دِيَهٗ كُنْ صَكْمَهُ يَنْهٗ اَوْ كَرَمَ
 3620 كَرَمَ شَمِيْحٍ اِيْدُوْبِ وَاخِرُ شَمِيْحَهٗ لَاحَوْلَ وَلَا
 3621 قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَظِيْمِ دِيَهٗ صَكْمَهُ جَلْسَهٗ يَهٗ
 3622 فَا لِقِيْبِي يَنْهٗ اَوْ كَرَمَ شَمِيْحٍ اِيْدُوْبِ وَاخِرُ شَمِيْحَهٗ
 3623 لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ دِيَهٗ

3624 يَكْفِي سَجْدَهُ بِكَ وَأَدْوَابُ أَوْجَعِكُمْ سَجْدَانِ دُونَ
 3625 الْأَخَى دِيدٍ كَيْدِ نَفْسِكَ يَبْنِي أَوْ كَرِهَ تَسْبِيحِ لِي وَبِ
 3626 وَأَخْرَجَ تَسْبِيحَهُ دُونَ لِحَوْلٍ وَكَأَنَّ قُوَّةَ الْإِلَهِ الْعَلِيِّ
 3627 الْعَظِيمِ دُونَكَ بِوَقْتِ دِرْأَتِهِ بِرُكُوعِهِ تَعْتَمِدُ
 3628 بِشَيْءٍ وَإِلَيْكَ رُكُوعُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَدُونَكَ رُكُوعُهُ
 3629 أَوْ جَمِيعُهُ تَسْبِيحٌ أَوْ لَوْلَا وَهَرَبُ رُكُوعِي عَرِيفٌ
 3630 أَوْ لَمَّا ذَكَرْتُكَ قِيَامًا وَرُكُوعًا وَكَرِهْتُ رُكُوعَكَ
 3631 بِرِسَالَتِهِ مَرَادًا أَوْ لَوْلَا سَهْلَةُ إِلَيْكَ رُكُوعٌ طَلِحْتُ تَحِيًّا
 3632 تَذَرْتُ مَسْأَلَةَ صَلَواتِ دُعَائِي دُعَى أَوْ قِيَّةً كَرِهْتُ
 3633 وَأَيْجِي رُكُوعَهُ فَاتَّخَذَهُ نَفْسُكَ وَالْمَصِيرُ سُورَةُ
 3634 سُورَةُ أَوْ قِيَّةً وَأَوْجَعِي رُكُوعَهُ فَاتَّخَذَهُ نَفْسُكَ
 وَرَأَيْتُهَا

3635 قُلْ يَا أَيُّهَا الْمَأْمُونُونَ سُورَةُ سَبِيٍّ أَوْ قِيَّةً وَدُونَكَ
 3636 رُكُوعَهُ فَاتَّخَذَهُ نَفْسُكَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ سُورَةُ
 3637 سَبِيٍّ أَوْ قِيَّةً مَحَلَّتْ مَرَادًا يَدِينُ مَصَابِيحَ شَرِيفَةً
 3638 وَأَيُّهَا الْعَلِيُّ بِهِ نَفْسُ الْمَلِيَّةِ ~~دُونَكَ~~ وَصِيْبٌ
 3639 وَقِيَّةً أَوْ سُنَّاتِ الْكُرْمِ حَوَامِيهِ حَقَرْتُ رِي
 3640 قُرْآنِ كَرِيمَتِكَ وَأَخَا دُونَكَ شَرِيفَتِكَ جَمْعُ الْبَدَنِ
 3641 أَوْ رَأَيْتُ شَرِيفِينَ حَرُصَبَاحٍ أَوْ قِيَّةً كَرِهْتُ أَوْ كَرِهْتُ نَفْسِي
 3642 دُعَى أَوْ قُرْآنُ رُسُلِهِ مَنْفَعَتٌ كَثِيرَةٌ بُولُوذُ دُونَكَ
 3643 غَنِيَّةُ الْيَدِي بَادِي تَعَالَيْتُكَ شَوْلُ قَوْلِ شَرِيفِهِ
 3644 بِنَاءً كَرِهْتُ سَعِيدٌ بِاللَّهِ أَدْعُو فِي اسْتِجَابَتِكُمْ
 3645 قِيَّةً بِوَجْهِ دُعَى وَإِذَا سَأَلْتُكَ عِيَادِي صَعِي

168a

3657 يا حي يا قيوم برحمتك استغيثك اضلني سناني
 3658 كلمة ولا تخليني في غفسي طرفه عين **تمه** الحمد لله
 3659 الذي لم يخذلني ولدا ولم يكن له شريك في الملك
 3660 ولم يكن له ولي من الدال وكبره اكبر
 3661 **تمه** الله اكبر كبره والحمد لله كثيرا وسبحان
 3662 الله بكرة واصيلا **تمه** بسم الله خير الاسماء
 3663 يسبغ الله ربنا لا رخي والسماء بسم الله الذي
 3664 لا يصترع اسمه سم ولا داء يسبغ الله افئفقت
 وعلى الله توكلت الله لا اعترق به احد
 3666 **فوج** بكرة بوني اوفيه امننت بالله الذي لا
 3667 اله الا هو وحده وكفرت بالحيث والطاغوت

167b

3646 فاني قريب اجيب دعوة الداع اذا دعان و
 3647 يهيبوددي قلا دعوا الله او ادعوا الرحمن يا
 3648 ما تدعوا فله الاسماء الحسنى زيرا اول كلمة
 3649 طيبه لوك اجتده دنيا واخرى خلتكوى بكبار
 3650 جمع او تشدد هرب ربك منفعي محرير اولئسنه
 3651 نورانية صغرا **اول** **تمه** **وطيبه** بوزورد
 3652 بسم الله ذي الشان العظيم الكرهات شديد
 3653 التلطان ما شاء الله كان اعوذ بالله
 3654 من الشيطان **تمه** اعوذ بكلمات الله التامات
 3655 من شر ما خلق **تمه** رب اعوذ بك من عزاب
 3656 الشياطين واعوذ بك رب ان يحذرون **تمه**

يا حي

3668 وَأَسْتَعِزُّ بِكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْقِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ
 3669 سَمِيعٌ عَلِيمٌ **أَوْجَعُكَ بُوَيْيَ وَفِيهِ دِيسِرُ اللَّهِ**
 3670 الَّذِي لَا يَضُرُّعُ اسْمُهُ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي
 3671 السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ **عَمَّ اللَّهُمَّ أَنْتَ**
 3672 رَبِّي لِإِلَهِ الْأَلْهَاتِ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا
 3673 عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ
 3674 مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتَ لِمَنْ هُوَ لَكَ بِعَمَلِكَ عَلَى وَبُوءٍ
 3675 **دَعْوَى** بِذَنْبِي فَاعْفُ عَنِّي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ
 3676 **عَمَّ اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لِإِلَهِ الْأَلْهَاتِ عَلَيْكَ**
 3677 تَوَكَّلْتُ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ مَا شَاءَ اللَّهُ
 3678 كَانَتْ وَمَا لَهُ بِنِشَاءِ لَهْ يَكُنُّ لِأَحْسَنِ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا
 بِاللَّهِ

3679 بِإِذْنِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
 3680 وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا **عَمَّ اللَّهُمَّ إِنِّي**
 3681 أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي وَمِنْ شَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ
 3682 آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ **عَمَّ**
 3683 اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ شَيْئًا
 3684 وَإِنَّا أَعْلَمُ وَأَسْتَعِزُّ بِكَ لِأَنَّ أَعْلَمُ إِنَّكَ عَزَّيْلٌ أَنْتَ
 3685 عَلَّامُ الْغُيُوبِ **أَوْجَعُكَ بُوَيْيَ وَفِيهِ اللَّهُمَّ إِنَّا**
 3686 نَعُوذُ بِكَ أَنْ نَعُودَ بِكَ شَيْئًا نَعْلَمُهُ وَنَسْتَعِزُّ
 3687 لِمَا لَا عِلْمَ لَنَا **عَمَّ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الطَّيِّبَاتِ**
 3688 وَتُرِكَ الْمَكْرَاهَاتِ وَقَعْلُ الْخَيْرَاتِ وَجَبَّالِ الْمَكْرَاهَاتِ
 3689 وَأَنْ تَعُوذَ بِكَ وَتُعِزَّنِي وَأَيُّ أَدْوَمَ

3690 فَبِتَّةٍ فِي قَوْمٍ مُّؤْتَفِقِينَ **عَمَّا رِبِّهِ** اَلْاٰخِرِيْنَ
 3691 مَدْخُلٍ صِدْقِيْ وَخَرَجْتِيْ مَخْرَجٍ صِدْقِيْ وَاجْعَلْ لِّيْ
 3692 مِنْ لَدُنْكَ سُلْطٰنًا نّٰصِيْرًا **اَدْبِكُوْهُ يٰوَيْفِيْ اَوْيٰهٖ**
 3693 اَللّٰهُمَّ بَادِئِيْ فِي الْمَوْتِ وَخِيَامَا بَعْدَ الْمَوْتِ **عَمَّا رِبِّ**
 3694 اَنْزِلْنِيْ مُّقْرَّبًا مِّمَّا كَانَتْ خَيْرًا لِّذٰلِكَ **يٰدِي**
 3695 **كِرٰهٍ يٰوَيْفٰ وَوَيْفٰ** حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ
 3696 تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبِّيُّ الْعَظِيْمُ **عَمَّا حَسْبِنَا** اللّٰهُ
 3697 وَرَضِمُ الْوَكِيْلُ يَحْمِلُ لِقَوْلِيْ وَيَحْمِلُ النَّصِيْرَ **عَمَّا رِبِّ** مَبِيْطِ
 3698 حَكْمًا وَالْحَقِيْقِيْ بِالصّٰلِحِيْنَ وَاجْعَلْ لِّسَانَ صِدْقِيْ
 3699 فِي الْاٰخِرِيْنَ وَاجْعَلْنِيْ مِنْ وَّرَثَةِ جَنَّةِ الْقِيَمِ
 3700 **عَمَّا** فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اَنْتَ وَرَبِّيْ فِي الدُّنْيَا
 وَالْاٰخِرَةِ

3701 وَالْاٰخِرَةِ تُوَفِّيْ سَلٰمًا وَالْحَقِيْقِيْ بِالصّٰلِحِيْنَ
 3702 **عَمَّا رِبِّ** اَوْزَعْنِيْ اِنَّ اَشْكُرُ فَحَوْلَكَ الَّذِيْ اَعْتَمَدْتُ
 3703 عَلٰى وَعَلٰى وَالِدِيْ وَاَنْ اَجْعَلَ صٰلِحًا رَّضِيْعًا وَاُ
 3704 اَذِيْعِيْ بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادَتِكَ الصّٰلِحِيْنَ **عَمَّا**
 3705 سَجَّانَ اللّٰهُ وَالْمُهَدَّبِيْهٖ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ
 3706 الْكَبِيْرُ وَالْحَوْلُ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ
 3707 لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ نَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَسْكِنُكَ الْيَمِيْنُ وَ
 3708 حُوْدُوكَ مِنَ النَّارِ **عَمَّا اللّٰهُمَّ** اَعِيْنِيْ بِالْعِلْمِ
 3709 وَرَضِيْعِيْ بِالْحَيٰمِ وَكِرِيْمِيْ بِالتَّقْوٰى وَجَمِيْعِيْ
 3710 بِالْعَاقِبَةِ **عَمَّا اللّٰهُمَّ** اَقْبَلْ جِهَادَكَ مِنْ حَرَامِكَ
 3711 وَاعِيْنِيْ بِمُفْلِكَ عَنْ مَنْ سِوَاكَ **عَمَّا اللّٰهُمَّ** اِقْبَلْ

3712 اعوذ بك من جهيد الابداء ودردي الشقاء وسوء
 3713 القضاء وشماطة الأعداء **تمه** اللهم فارج اللهم
 3714 كلنف العم مجيب دعوة المسطرين وضمان
 3715 الدنيا والآخرة ورحمتهما أنت ورحمتي فارجني
 3716 رحمة تقنيهمي رحمة من سواك **تمه** اللهم
 3717 ارحمني استنك لهدى والتقا والعفاف والعنا
 3718 **تمه** رب زدني علما **تمه** رب اغفر وأرحم
 3719 وانت خير الراحمين **تمه** اللهم ارحمني استنك
 3720 العفو والعافية في الدين والدنيا والآخرة
 3721 **تمه** اللهم ربنا انا في الدنيا حسنة وفي
 3722 الآخرة حسنة وقلنا عذاب النار **تمه** ربنا لا

3723 تخرج قلوبنا بعد إذ هديتنا وهب لنا من لدنك
 3724 رحمة إنك أنت الوهاب **تمه** واجعل لنا من
 3725 لدنك ويا واجعل لنا من لدنك نصير **تمه**
 3726 ربنا افرح علينا صبرا ونوفا سليمان **تمه** رب
 3727 ارحمنا كما ارحمتني صغيرك **تمه** واجعلنا المتقين
 3728 اياما **تمه** اللهم لا تجعل عيشي كذا ولا تجعل
 3729 في قلبي سواك ودا ولا تجعل بيني وبين توحيدي
 3730 سدا ولا تجعلني لغيرك عبدا وأصيب
 3731 علي من الخير وأبركة صبيا **تمه** اللهم ارحمني
 3732 استنك من خير ما سألك منه نبيك محمد
 3733 صلى الله عليه وسلم وأعوذ بك من شر ما استغاد

172a

3745 ايدريم قبول ايله يارب رجويمو عيگدن ماضي
 3746 قيتدن دارنده، دلتدن حيفظ امانده ايله
 3747 يارب وجوديه صحت و سلامت مائيه كرت
 3748 بركت دارنده عزت كرامت نصيب ميسر ايله
 3749 يارب جمله اموري ذات باكله تفويض ايلم
 3750 دين دنيا مه نفعيني خير سني نصيب ميسر
 3751 ايله يارب واقوص اموري ايله الله ان الله بصير
 3752 بالعباد يارب عملاريم قبول ايله قول اولدويم
 3753 حاصل اولان نوابلر ابا وجدان اتمامت
 3754 جلد اقراء متعلقات اوستا تشو كاشا كورد
 3755 احباب خيرات ارباب حقوق دعا امانت ايدريم

171b

3734 مته بيگ محمد صلى الله عليه وسلم وانت
 3735 المستعان وعليك البلاغ ولا حول ولا قوة
 3736 الا بالله **تمه** اللهم الهن الحكمة والصواب
 3737 واجعلنا من الذين طوبى لهم وحسن ما يورثون
 3738 اللهم اني اعوذ برضاك من سخطك وبِعنا
 3739 فالق من عقوبتك واعوذ بك منك لا احصي
 3740 ثنا عليك انت كما انثيت على نفسك **تمه**
 3741 اللهم اغفر لي وارحمني والحقني بالرفق الاعلى
 3742 **تمه يارب** رضاء شريفكه مخالف اولان
 3743 احوال اتميه عباد كه سوء قصد ايدوب اديت
 3744 اتميه نافع عملاريم اذ يورث ايجرت صدقه

3767 وَبِحُدُودِ رَبِّ الْعَالَمِينَ بَوَالِيهِ كُنْهَةٌ إِنَامَسِي
 3768 لِأَرْبَعِ أُولَافٍ مَسَائِلُهُ إِتَابُوتِ وَخَوْبِيَسِي لِأَرْبَعِ
 3769 وَأُولَافٍ أَخْدِي حَيْدِ لِرِأْيِهِ خَوْبِيَسِي وَرِغْمَسِي
 3770 لِأَرْبَعِ أُولَافٍ عَمَلِي إِشْلِيُوبِ وَتَرْكِ إِتْسِي لِأَرْبَعِ
 3771 وَأُولَافٍ كَخَالِدِي وَصَفَاتِي أُولَافِي لِي مَدْحِي حَيْدِي
 3772 بَارِي تَعَالَى بِوَدْوِي وَدَلِيلِ **مُسْتَعِدَّةٍ** بِاللَّهِ الْكَأَلِي
 3773 إِتْقَانِي أُولَافِي اللَّهُ لِأَخْوَفِ عَلَيْهِمْ وَلَا هُوَ يُخَوِّبُ
 3774 الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ لَعَمْرُؤِ الْبَشَرِي فِي
 3775 الْحَيَاةِ وَفِي الْآخِرَةِ لِأَيُّدِي كَلِمَاتِي اللَّهُ ذَلِكَ هُوَ
 3776 الْقَوْلُ الْكَبِيمُ بُوْتَرِي بُوْتَرِي بِمَلِكِ لِأَرْبَعِ أُولَافِ
 3777 رِصَامِ أُولَافِ تَرْسِي بُوْمَسَا لِي لِي بِلْمَدْحِي طَرْبِي مَعْرَبِي

3756 أَحْيَاءِ أَصْدِقَانِكَ عَامِدِ سِنِهِ هَيْبَةِ إِقْدَامِ جَيْشِي
 3757 كَرِيمِي وَحَمَتِ مَسْكُونِي جَنَّتِ إِلَيْهِ يَأْتِي بِأَقْبَلِي
 3758 صَحَّتْ سَلَامَتِ عَاقِبَتِ طَرْبِي حَقْدِي بِأَقْبَلِي
 3759 دِينِي إِسْلَامِي إِسْتَقَامَتِ كُوْدِي عِيْرَتِ دِلِي
 3760 حَكْمَتِ وَجُودِي عِيَادَتِ عِيَادَتِي حَلَاوَتِي
 3761 دِيَادَتِي وَحَمَتِ عَقِيَادَتِي وَحَمَتِ دَارِيَدَتِي
 3762 عِيْرَتِ مَعْرِيَدَتِي كَرَامَتِ مَرَاتَتِي إِعَانَتِي
 3763 مَقَامِ شَفَاعَتِي إِقَامَتِهِ شَادُ خُدَاتِي إِلَيْهِ
 3764 يَأْتِي أَمِينِي جَزَاءُ اللَّهِ عَنَّا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى
 3765 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا هُوَ أَهْلُهُ سَخِيَانِ رَبِّكَ وَرَبِّ
 3766 دِينِي الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ

وَمُحَمَّدٌ

3789 انت العزيز الحكيم وقهر السيات ومن تبت
 3790 السيات يومئذ فقد رجته وذلك هو القور
 3791 العظيم **بمضي جامع** ولاق اولاد عبد الرحمن
 3792 من زينك مناجاتي بيان ايدي
 3793 حقه حدثنا ايله بوجان ابردي مراد يند
 3794 دعي فزري كونيته صلا تيله سلام اولسوك
 3795 حجابيك قوسندن خدا راضي اوله مردم
 3796 همان داري جنا نده مقامدي قر اولسوك
 3797 الهي ديلم سندن قبول ايله مناجاتتير
 3798 كه تاكه بيم اولستاقم قيتده عيده حاضر لسوك
 3799 الهي بر رسولك هم كد زودن خاد من ايله

3778 وسبيل المشيعين دور دعامه وعرشك حمله
 3779 واطرافته اولان ساكاي واعيان اطراف
 3780 ملائكة كروبين حصر الكريك دعار يه مظهر
 3781 اولان احيا اصد قالك فرخا شكم در نيك
 3782 التريك حقه باري تكالي بوردوي دليل **شعبد**
 3783 **بالله** الذين يحلون العرش ومن حولة ينجون
 3784 محمد ريقم ونوه ميون بمر ويستغفرون للذين
 3785 اسوا ربنا وسعت كل شيء رحمة وعلما فاغفر
 3786 للذين تابوا واتبعوا سبيلك وقبض عذاب العقبيه
 3787 ربنا اولد خلتهم جنات التي وعد لهم ومن
 3788 صلح من ابائهم اولوا جهوره در يا بقره ايك
 الميز

3800 **ق**ر البكاره ياديب بو عاتلده مدكو اوسوسك
 3801 **ا**لحي ماله املاد كين غسار تدن امين ايله
 3802 **د**خي امثال ايجهده سناز بايتنان اوسوسك
 3803 **ا**لحي ستر قراني اكا همد رهنا ايله
 3804 **ا**كا نصورت ظفر سندن خراب اندر خراب اوسوسك
 3805 **ا**لحي لطف احسانك اكا هر دم عطا ايله
 3806 **ص**بر ملي مستقيم اوده نلامه ايام اوسوسك
 3807 **ا**لحي عزيزك حتى كمالك جود فيضك
 3808 **ح**فيظ ايجهه قل سظمو اكا عنك جواد
 3809 **ا**لحي و بر مرادك دخي اور كمالا قن
 3810 **م**د صرايله اعداسين خراب اندر خراب اوسوسك

3811 **ج**ويود در روضه ديني عمارت ايلين الحى
 3812 **ي**ناحي عمري دنيا ده هميشه بر مراد اوسوسك
 3813 **ق**ر فعل را قراني كه تعليم اوله احكامي
 3814 **ب**وجلسون قدر ري هر ساعت بو ايله مناره
 3815 **ا**وروسه قطب صور يد نصرف ايشوناق
 3816 **ب**ر سله كرا و غور لوله سعادتله سوز اوسوسك
 3817 **ع**بد الرحمن ضروري كجه كوند و زاها زادي
 3818 **م**حبت بوله مي بر شافي كه غمردن ازا اوسوسك
 3819 **ق**ال الموديق بجه و كنه بجه ليا بعد
 3820 **ب**اروك الله يا ضروري شكر الله سخيك طوي
 3821 **ل**ك و من قرأ كتابك واعتقد يا خير ربنا

Fl. 340.000.000TL

135

175b

اغفر لنا يا ذا الجلال والإكرام الذين سبقنا بالآيات
 ولا تجعل في قلوبنا غداً للذين آمنوا ربنا
 إنك رؤوف رحيم ربنا لا تزغ قلوبنا بعد
 إذ هديتنا وهب لنا من لدنك رحمة إنك
 أنت الوهاب ربنا انعم لنا فورقنا وافرقتنا
 إنك على كل شيء قدير اللهم اعفوا بوليتي
 وجايبه وكاتبه وقاربه وسامعه يا رب

العالمين سنة بيد محمد الخاني

تم تأليف هذا الكتاب
 بحول الله الملك
 الوهاب
 سنة ١٠٠٠

- 3822
- 3823
- 3824
- 3825
- 3826
- 3827
- 3828
- 3829
- 3830
- 3831
- 3832
- 3833

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

‘ABDU’R-RAḤMĀN-İ ḌARİR
TAFŞİL-İ ṬARİḶ-İ MUḶARREBİN ve SEBİLİ’L-MÜTTEBİ’İN
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİNLER)

III. CİLT
(DİZİNLER)
("SÖZCÜKLER DİZİNİ: A-L")

Ali Osman YALKIN
1240205505

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Osman YILDIZ

ISPARTA – 2017

BEŞİNCİ BÖLÜM

DİZİNLER

A. SÖZCÜKLER DİZİNİ

A

‘abā (عَبَا): (< Ar. ‘abā’) aba, yünden yapılmış kaba kumaş

‘a. 33a/698

ābā (أَبَا): (< Ar. ābā’) babalar

ā. 172a/3753

ābdest (أَبْدَسْتُ، أَبْدَسْتُ): Far. abdest

ā. 70a/1502

ā.de 76a/1639

ā.den 83b/1802

ā.i 73a/1575, 130b/2838, 161a/3504

ā.im 28a/590

➤ ā. al- (abdest almak) 30b/645, 147a/3203-3204, 147a/3204, 162a/3528, 163a/3548

➤ ā. boz- (idrar veya dışkı yapmak) 161a/3510-3511

‘abd-u hāş (عَبْدُ حَاصِن): (< Far. ‘abd-ı hāşş) has kul

‘a. 174a/3798

‘ābid (عَابِدُ): Ar. ibadet eden, kulluk eden

‘ā. 45a/955

ac (أَجْ ، أَجْ): aç, tok olmayan

a. 70b/1512

a.ları 73b/1578

'acabā (عَجَبًا): **Ar.** acaba

'a. 36b/770, 37a/779

'acāyibāt (عَجَائِبَات): (< **Ar.** 'acā'ibāt) acayip şeyler

'a. 62a/1333

'aceb (عَجِبَ): **Ar.** acaba

'a. 112a/2429, 175a/3818

'acele (عَجَلَهُ): **Ar.** çabuk, çabukluk

'a. 156b/3409

'a.-siçün 158a/3445

➤ *'a. iT-* (acele etmek, çabuk davranmak) 4a/62, 8b/160

acıq- (أَجَقَ): acıkmak

a.mağ 86b/1865

'aciz (عَجِز): (< **Ar.** 'acz) aciz, güçsüzlük

'a. 11a/216

'āciz (عَاجِز): **Ar.** âciz, gücü bir işe yetmez olan

'ā. 147a/3205

acıq+ (أَجَلَع): açlık

a.ını (*acığımı*) 74b/1600

aç- (أَجَّ ، أَجَّ): 1. bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek

a.up 63a/1348, 80b/1739, 83a/1789, 102b/2224

2. birbirinden uzaklaştırmak

a.mağ 150a/3271, 152a/3312, 156b/3409

a.up 151a/3290

açıcı (أچّی): açıcı

a.dur 3b/42

açık (أچق): 1. açık, engelsiz

a. 26a/546

2. geniş

a. 57a/1216

açıl- (أچل ، أچل): açılmak

a.up 68b/1476, 85b/1850

a.ur 67b/1449

ad (اد): ad

a.i 36a/758, 39a/827, 94a/2035, 99b/2159

a.ına 39a/827

➤ *a.i açıl-* (birinden, bir şeyden söz edilmek) 54a/1154

➤ *a.ını aç-* (birinden, bir şeyden söz etmek) 66b/1429, 162a/3527

a'dā (ادّا): (< Ar. a'dā') düşmanlar, yağılar

a.sın 174b/3810

a.sından 7b/129

a.sını 3b/46-47

ādāb (ادّاب): Ar. adap, yol yordam

ā. 164a/3569

‘**adālet** (عَدَالَةٌ ، عَدَالَتٌ): **Ar.** hakka riayetkârlık, hak tanırılık, haklılık, doğruluk

‘*a.* 4a/57, 93a/2007, 136b/2971, 137a/2976

‘*a.i* 116b/2534

‘*a.iḡ* 110a/2385

‘*a.ini* 110a/2382

‘**adālet-i ḥaḡ** (عَدَالَتِ حَقٌّ): (< **Far.** ‘**adālet-i ḥaḡḡ**) hakka riayetkârlık, doğruluk

‘*a.* 117b/2546-2547, 120a/2609

‘**adem** (عَدَمٌ): **Ar.** yokluk, bulunmama

‘*a.den* 6a/98

ādem (أَدَمٌ): **Ar.** insan, kişi

ā. 34a/716, 52b/1122

ādemoḡlanları (أَدَمٌ أَوْغَلَانْلَرِي): **Ar.** + **T.** insanlar, insanoḡulları

ā.na 42b/907

‘**ādet** (عَادَةٌ ، عَادَاتٌ): **Ar.** âdet, usul, tabiat

‘*ā.de* 104a/2251

‘*ā.i* 24a/502

‘**ādetā** (عَادَاتَا): **Ar.** âdeta, bayaḡı

‘*ā.* 24a/501

adım (أَدِيمٌ): adım

a. 70b/1514, 156b/3412

‘**adil** (عَدِيلٌ): (< **Ar.** ‘**adl**) doğruluk, adalet *bk.* ‘*adl*

‘*a.* 77a/1657, 77a/1660, 77a/1661, 120a/2611, 125a/2714

‘**ādil** (عَادِلٌ ، عَادِلٌ): **Ar.** adil, doğruluk gösteren

‘*ā.* 72b/1558, 74a/1589

‘*ā.ler* 61b/1318

‘**adl** (عَدْلٌ ، عَدْلٌ): **Ar.** doğruluk, adalet *bk.* ‘*adil*

‘*a.* 67b/1457

‘*a.ile* 66a/1417, 78b/1692

‘*a.inden* 8b/157

adlu (اَدْلُو): adlı, adını taşıyan

a. 45a/962, 46b/986, 58a/1244, 58a/1246 (2), 58a/1247, 85b/1851,
88a/1900

āfāḳ (أَفَاقٌ): **Ar.** afak, ufuklar

a.a 175a/3815

āfāt (أَفَاتٌ ، أَفَاتٌ): **Ar.** belalar, musibetler

‘*ā.* 108b/2349

‘*ā.indan* 124b/2706

āfāt-ı yed (أَفَاتِ يَدٌ): **Far.** elin belaları

‘*ā.* 108b/2349

āfet (أَفْتٌ): **Ar.** afet, bela

‘*ā.inde* 118a/2558

‘**afiv** (عَفِوُ): (< **Ar.** ‘*afv*) af, suçu bağışlama *bk.* ‘*afv*

‘*a.* 77a/1660

➤ ‘*a. eyle-* (affeylemek, bağışlamak) 79a/1700

➤ ‘*a. iT-* (affetmek, bağışlamak) 3a/35, 7b/131, 67b/1455, 78a/1687,
165a/3594

- 'a. *itdir-* (affettirmek, bağışlanmasını sağlamak) 82a/1766
- 'a. *ol-* (affolunmak, bağışlanmak) 145a/3152

'āfiyet (عَافِيَةٌ): Ar. sağlık, esenlik

'ā. 172b/3758

'afv (عَفْو): Ar. af, suçu bağışlama bk. 'afiv

'a.ıla 78b/1697

ağaç (أَغْج ، أَغْج ، أَغْج ، أَغْج ، أَغْج): ağaç

a. 22a/452, 85a/1841

a.dan 20a/414

a.lar 58a/1240

a.lara 90a/1945

a.larından 14a/273

a.larının 88a/1897

ağar- (أَغْر ، أَغْر): 1. aydınlanmak

- *şabāḥ yeri a.dıkdan* 44a/937
- *şabāḥ yeri a.dıkdan* 146a/3181
- *şabāḥ yeri a.inca-dur* 146b/3194-147a/3195
- *şabāḥ yeri a.incaya dek* 162a/3532
- *şabāḥ yeri a.mazdan evvel* 147a/3196-3197

2. ağarmak, beyazlaşmak

a.mış idi 57b/1229

ağır (أَغْر): ağır

a. 83b/1808, 84a/1809

aġ(i)z+ (أَعْرَ ، أَعْرُ ، أَعْرُ ، أَعْرُ): 1. ağız

a. 22b/466

a.da 49b/1052

a.in (aġzın) 156a/3400

a.ıñ (aġzıñ) 38b/812

a.ında (aġzında) 154b/3362, 155b/3388

a.ını (aġzını) 153b/3344

a.ları 57a/1223, 71a/1527

a.larını 68a/1468

2. kapların veya içi boş şeylerin açık tarafı

a.ı (aġzı) 68a/1466

aġla- (أَعْلَ): ağlamak

a.yan 72b/1563

aġlaT- (أَعْلَدَ): ağlatmak

a.up (aġladup) 11b/223

aġniyā (أَعْنِيَا): Ar. zenginler

a.nuñ 14a/278, 14b/286

a.ya 14b/284, 14b/286

aġrı (أَعْرِي): aġrı

a.sına 63b/1367

āh (أَه): Ar., Far. ah, yazık

ā. 175a/3817

‘ahd (عَهْد): Ar. söz verme; ant, yemin

- ‘*a.e vefā it-* (ahde vefa etmek, sözünde durmak) 123a/2671
- ‘*a.ine tur-* (sözünde durmak) 77b/1673-1674

āḥer (آخِر): Ar. başka(sı), diğer(i)

ā. 30b/643, 31a/653, 33b/703, 34a/712, 163b/3563

ā.den 27a/562, 115a/2494

ā.iḡ 19b/397

aḥfā (أَخْفَا): Ar. en gizli

a.ya 127b/2776

āḥir (آخِر ، آخِر): Ar. son

ā. 146b/3189, 146b/3194, 149b/3256, 152b/3320

ā.i 53b/1142

ā.inde 148a/3227, 158b/3452, 160a/3483, 160a/3487

ā.ini 29b/623, 44a/932, 154b/3370, 155a/3371, 164b/3581

āḥir-i tesbīḥ (آخِر تَسْبِيْح ، آخِر تَسْبِيْح): Far. tesbihin sonu

ā. 165b/3608

ā.de 165b/3611

ā.-de 166a/3614, 166a/3617, 166a/3620, 166a/3622, 166b/3626

āḥiret (آخِرَةُ ، آخِرَةُ ، آخِرَةُ): Ar. ahiret

ā. 26b/556, 47a/1003, 112b/2437, 167b/3649

ā.de 2a/16, 29a/606, 116b/2534

ā.e 12a/230, 59a/1266, 59b/1280, 60a/1282, 113b/2460

ā.iḡ 122a/2645

aḥiz (أَحْذُ): (< Ar. **aḥz**) alma

a. 49b/1051

aḥkām (أَحْكَام): Ar. emirler, hükümler

a.ı 175a/3813

a.ıñ 52a/1114, 135b/2951

aḥkām-ı dīniyye (أَحْكَامِ دِينِيَّة): Far. dinî hükümler

a.-nüñ 133b/2898

aḥkām-ı şalāt (أَحْكَامِ صَلَوَات): Far. namaz hükümleri

a. 134a/2910

aḥkām-ı şer'iyye (أَحْكَامِ شَرَعِيَّة، أَحْكَامِ شَرَعِيَّة): Far. İslam hukukunda itikat, ibadet, muameleler, nikâh ve cezalara ait hükümler

a. 30b/639, 50b/1081, 89a/1921

a.-dür 117b/2551

a.-niñ 133b/2898-2899

a.-nüñ 64b/1387

a.-yi 105a/2272-2273, 125a/2720

aḥlāk (أَخْلَاق): Ar. insanda bulunan ruhi ve zihnî hâller

a.da 120b/2613, 136a/2956

aḥlāk-ı ḥamīde (أَخْلَاقِ حَمِيدَةٍ): Far. övülecek huylar

a. 94a/2030, 107b/2326, 107b/2328-2329

a.-ler 173a/3769

a.-nüñ 106b/2306

aḥlāk-ı zemīme (أَخْلَاقِ ذَمِيمَةٍ): **Far.** kötülenecek huylar, kötü huylar

a. 94a/2029-2030, 104a/2259, 106a/2302, 106b/2310, 107b/2334

aḥmak (أَحْمَقٌ): **Ar.** ahmak, pek akılsız, sersem

a.dan 53a/1128

aḥşam (أَخْشَامٌ ، أَخْشَامٌ): akşam

a. 161b/3523, 167a/3641

a.da 43b/931

a. namāzınun 32a/672, 146b/3190

aḥvāl (أَحْوَالٌ): **Ar.** durumlar

a.i 67a/1442

aḥvāl-i ḳabīḥa (أَحْوَالٌ قَبِيحَةٌ): **Far.** çirkin, yakışıksız durumlar

a.-sını 131b/2858

aḳ (أَقٌ): 1. ak, beyaz

a. 57a/1222, 80a/1727

2. (yüzü) ak

a. 108b/2353, 115b/2506

aḳ- (أَقٌ ، أَقٌ): akmak

a.an 55b/1187, 66b/1431, 66b/1432 (2), 66b/1433, 66b/1434

a.sa gerekdir 80a/1725

aḳall (أَقَلٌّ): **Ar.** en az

a.i 161b/3521

aḳbaba (أَقْبَابًا): akbaba

a.nun 142a/3087

aḳça (أَفْجَه): akçe, para

a. 14a/277, 15a/298, 15b/315, 16a/317, 17b/359, 18a/362, 28b/601,
64a/1380, 113a/2447

a.-dan 29a/603

‘aḳıl (عَقْلٌ ، عَقْلٌ): (< Ar. ‘aḳl): akıl bk. ‘aḳl

‘a. 22b/467, 41a/874 (2), 41b/881, 101b/2203

‘a.dan 101b/2202

‘a.ları 41a/869, 41a/871, 41a/872

‘aḳıllı (عَقْلِيٌّ ، عَقْلِيٌّ): (← Ar. ‘aḳl) akıllı, akil

‘a. 55a/1181

‘a.sı 52b/1124

aḳıt- (أَقْت): akıtmak, akmasını sağlamak

a.ması 58a/1239, 62b/1347

‘āḳıl (عَاقِلٌ): Ar. akıllı

‘ā. 113b/2460

‘āḳıl bālīg (عَاقِلٌ بَالِغٌ): Ar. akil baliğ, ergen bk. ‘āḳıl ve bālīg

‘ā. 18a/364, 134b/2924

‘āḳıl ve bālīg (عَاقِلٌ وَ بَالِغٌ): Ar. akil baliğ, ergen bk. ‘āḳıl bālīg

‘ā. 75a/1617

‘aḳl (عَقْلٌ): Ar. akıl bk. ‘aḳıl

‘a.ı 22a/451, 22a/453, 22a/455, 28a/581

‘aḳl-ı kāmīl (عَقْلٌ كَامِلٌ): Far. eksiksiz, tam akıl

‘a.dür 38a/808

aḳrabā (أَقْرَبًا): (< Ar. aḳrabā) akraba

a.ya 74a/1592

aḳrabā -ı müte'allikāt (أَقْرَبَاءٌ مُتَعَلِّقَاتٌ): Far. yakın akrabalar

a. 172a/3754

ʿaḳreb (عَقْرَبٌ): Ar. akrep

ʿa.ler 85a/1836

ʿaks (عَكْسٌ): Ar. akis, zıt, ters

ʿa.in 153a/3332, 153a/3335

aḳsām (أَقْسَامٌ): Ar. parçalar, bölümler

a.ı 39b/838

aḳşır- (أَقْصِرُ): aksırmak, hapsırmak

a.an 125b/2728

aḳvāl (أَقْوَالٌ): Ar. sözler

a.de 120b/2617, 136a/2956

a.i 175a/3813

al (أَلٌ): al, kırmızı

a. 57a/1222

al- (أَلٌ ، أَلٌ): 1. satın almak

a.ana 19b/395

a.dıḳda 16b/327

a.dıḳdan 29a/608

a.maḳ 19b/393

a.up 16b/328, 16b/331, 16b/336, 17a/339, 17a/342, 17a/347, 29a/612

a.uram 14a/277

2. almak, temin etmek, elde etmek

a.mağa 104b/2265, 105b/2290

a.maķ 16a/316, 17b/356, 17b/359, 18a/362, 18a/368, 18b/376, 18b/381, 19a/385, 19b/397, 19b/399, 19b/402, 29b/614, 30a/625

a.maya 14b/283, 15a/298

a.saņ 108b/2352

a.up 15b/311, 16a/317, 17b/353, 71a/1530, 115b/2509

a.ur 29a/606

➤ *a.ivir-* (alıvermek) 71a/1530, 71a/1533

3. çalmak

a.maķ 19b/398

4. ruhu kabzetmek, can almak

a.an 43a/914

5. evlenmek

a.dı 58a/1244

6. içeri girmesini sağlamak

a.sa gerekdür 77a/1655

7. kazanmak, elde etmek

a.maķ 132b/2884

8. (abdest) almak

a.an 73a/1575

a.maķ 130b/2838

9. yardımcı eylem

➤ *ābdest a.madan* 147a/3204

- *ābdest a.maḵ* 30b/645, 147a/3203-3204
- *ābdest a.up* 163a/3548
- *ābdest a.ursa* 162a/3528
- *cān a.maḡa* 43a/913
- *ödünç a.up* 14a/275
- *rişvet a.mayan* 74b/1610
- *rüşvet a.maḵ* 34a/715
- *selām a.maḵ* 125b/2727

a‘lā (أَعْلَى): Ar. âlâ, iyi

a.sı 162b/3542

ala-caḠ+ (أَلْجَعُ): alacak

a.ını (ala-caḡını) 73a/1567

‘alāḡa (عَلَاقَه): Ar. alaka, ilgi, ilişki

‘a.-sı 23b/487, 24a/494

‘alā ḡadri’l-imkān (عَلَى قَدْرِ الْإِمْكَانُ ، عَلَى قَدْرِ الْإِمْكَانُ): Ar. olabildiği kadar

‘a. 73a/1577-73b/1578, 93a/2015, 109b/2379, 119a/2579, 126a/2741, 135a/2941, 144b/3148

‘alā ḡadri’ṭ-ṭāḡa (عَلَى قَدْرِ الطَّاقَه): Ar. güç yettiği kadar

‘a. 44b/947

‘alā ḡavlin (عَلَى قَوْلٍ): Ar. birinin sözüne, iddiasına göre

‘a. 83b/1806

‘alāmet (عَلَامَتٌ ، عَلَامَةٌ): Ar. alamet, işaret, iz

‘a. 20b/420, 64a/1371, 65b/1413

‘a.ler 63b/1368, 64a/1374

‘a.leriy 65b/1411

‘alā rivāyetin (عَلَى رَوَايَةٍ): Ar. rivayet edildiğine göre

‘a. 83b/1801

‘alā ṭarīḳi’l-iḥtilāf (عَلَى طَرِيقِ الْإِخْتِلَافِ): Ar. uymayış yoluyla

‘a. 51b/1102, 53b/1145-1146, 54b/1166

‘alā ṭarīḳi’l-imbkân (عَلَى طَرِيقِ الْإِمْكَانِ): Ar. imkân yoluyla

‘a. 140b/3060-3061

‘alā ṭarīḳi’t-tevliye (عَلَى طَرِيقِ التَّوَلِيَةِ): Ar. mütevellilik yoluyla

‘a. 13b/268

ālāy (أَلَاي): Far. alay

ā. 87b/1892, 107a/2318

‘ālem (عَالَمٌ ، عَالَمٌ): Ar. âlem, dünya, cihan

‘ā. 21a/428, 21b/438, 21b/445, 69a/1483, 103b/2242

‘ā.de 89b/1933, 174b/3800

‘ā.e 56a/1194

‘ā.i 66a/1416

‘ā.ij 26b/554

‘ālem-i cemādāt (عَالَمِ جَمَادَاتٍ): Far. cansızlar âlemi

‘ā. 22a/452

‘ālem-i cin (عَالَمِ جِنِّ): (< Far. ‘ālem-i cinn) cin âlemi

‘ā. 22a/456-457

‘ālem-i ekvān (عَالَمِ اَكْوَانٍ): Far. varlıklar âlemi

‘ā. 22b/468

‘**ālem-i elvān** (عَالَمِ أَلْوَانٍ): **Far.** renkler âlemi

‘*ā.* 22b/459-460

‘**ālem-i ervāḥ** (عَالَمِ أَرْوَاحٍ ، عَالَمِ أَرْوَاحٍ): **Far.** ruhlar âlemi, öteki dünya

‘*ā.* 21a/430, 21b/442

‘*ā.dur* 21a/429

‘**ālem-i eşvāt** (عَالَمِ أَصْوَاتٍ): **Far.** sesler âlemi

‘*ā.* 22b/461

‘**ālem-i eşbāḥ** (عَالَمِ أَشْبَاهٍ ، عَالَمِ أَشْبَاحٍ ، عَالَمِ أَشْبَاحٍ): **Far.** varlıklar âlemi

‘*ā.* 21a/430, 21b/443

‘*ā.dur* 21a/429

‘**ālem-i ḥayvānāt** (عَالَمِ حَيَوَانَاتٍ): **Far.** hayvanlar âlemi

‘*ā.* 22a/453-454

‘**ālem-i insān** (عَالَمِ إِنْسَانٍ): **Far.** insanlar âlemi

‘*ā.* 22a/457-458

‘**ālem-i melek** (عَالَمِ مَلَكَ): **Far.** melek âlemi

‘*ā.* 22a/455

‘**ālem-i miṣāl** (عَالَمِ مِثَالٍ ، عَالَمِ مِثَالٍ): **Far.** uyku, rüya âlemi

‘*ā.* 21a/431, 21b/445

‘*ā.dür* 21a/430, 21b/437

‘**ālem-i revāyih** (عَالَمِ رَوَايِحٍ): (< **Far.** ‘**ālem-i revā’ih**) kokular âlemi

‘*ā.* 22b/464

‘**ālem-i rü’yā** (عَالَمِ رُؤْيَا): **Far.** rüya âlemi

‘*ā.nuḡ* 92b/1999-2000

‘ālem-i ʿuṁ (عَالَمِ طُغُومٍ): Far. tatlar âlemi

‘ā. 22b/466

ālet-siz (أَلْتِ سِز): (← Ar. ālet) aletsiz, vasıtasız

a. 8b/152

‘aleyhi mā-yestaḥiḳ (عَلَيْهِ مَا يَسْتَحِقُّ): Ar. Allah’ın azabını hak eden

➤ *şeyṭān* ‘a. 24b/508-509

‘aleyhimü’ş-şalātu ve’s-selām (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ): Ar. “Allah’ın salat ve selamı onların üzerine olsun” anlamında bir dua sözü

➤ *her bir enbiyā* ‘a. 23b/488

‘aleyhimü’s-selām (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ): Ar. “Allah’ın selamı onların üzerine olsun” anlamında bir dua sözü

‘a.a 80b/1737-1738

➤ *peygamberān* ‘a. 54b/1170

‘aleyhi rahmetü’l-Bārī (عَلَيْهِ رَحْمَةُ الْبَارِي): Ar. “Allah ona rahmet etsin” anlamında bir dua sözü

➤ *‘Aliyyü’l-Ḳārī* ‘a. ḫazretleri 121b/2637-2638

‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selām, ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selāmi (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ ، عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ ، عَلَيْهِ): Ar. “Allah’ın salat ve selam onun üzerine olsun” anlamında bir dua sözü

‘a. 130b/2842

➤ *Muḫammed* ‘a. 9a/171-172, 27b/578, 31b/667-32a/668, 32b/682, 46b/991-992, 47a/1005, 54b/1161, 55b/1184, 58b/1257-1258, 72a/1549-1550, 75a/1614-1615, 79a/1705, 84b/1828, 85b/1849, 94a/2033, 97b/2106, 121a/2632, 130b/2832, 162b/3545-3546, 165a/3595

- *Muḥammed 'a.a* 45b/967, 45b/969, 81a/1752-1753, 136a/2957, 163b/3559
- *Muḥammed 'a.dur* 53b/1143
- *Muḥammed 'a.i* 122b/2660
- *Muḥammed 'a.ıy* 59b/1273, 64a/1371-1372, 75a/1611-1612, 76a/1633-1634, 79b/1714, 80a/1722, 81b/1760, 87b/1888, 98a/2121-2122, 122b/2662-2663
- *Muḥammed 'a.uıy* 56b/1206-1207, 62b/1339-1340

'aleyhi's-selām (عَلَيْهِ السَّلَامُ ، عَلَيْهِ السَّلَامُ ، عَلَيْهِ السَّلَامُ): Ar. "Allah'ın selamı onun üzerine olsun" anlamında bir dua sözü

- *Ādem 'a.* 27b/573-574, 54a/1156
- *Ādem 'a.a* 45a/956, 46a/979, 51b/1103, 81b/1757-1758
- *Ādem 'a.dur* 53a/1137
- *Ādem 'a.ıy* 97b/2107-2108
- *Ādem babamuz 'a.ıy* 39b/839
- *'Azrā'il 'a.* 43a/913, 47a/1006
- *Cibrīl 'a.* 43a/910, 45b/966, 48b/1029, 48b/1031, 49a/1041, 87a/1884-1885
- *Cibrīl 'a.a* 80b/1737
- *Dāvūd 'a.* 54a/1159, 87b/1894
- *Dāvūd 'a.a* 48b/1034, 95a/2051
- *Elyesa 'a.* 54a/1160
- *Eyyüb 'a.* 54a/1160
- *Hārūn 'a.* 54a/1159
- *Ḥazret-i Ādeme 'aleyhi's-selāma* 53a/1132-1133
- *Hūd 'a.* 54a/1156

- *Ībrāhīm* 'a. 27b/576, 54a/1157, 72a/1548-1549, 142a/3088-3089
- *Ībrāhīm* 'a.a 51b/1105-52a/1106, 96a/2076
- *Ībrāhīm peygamber* 'a. 142b/3100-3101
- *Īdrīs* 'a. 27b/575, 54a/1156
- *Īdrīs* 'a.a 51b/1104-1105
- *Īlyās* 'a. 54a/1159
- *Īsā* 'a. 18a/363, 27b/577-578, 54a/1160, 95a/2060
- *Īsā* 'a.a 48b/1036, 95a/2057
- *Īshāq* 'a. 54a/1157
- *Īsmā'īl* 'a. 43b/921, 54a/1157
- *Īsrāfīl* 'a. 43a/915, 69a/1480-1481, 69b/1494, 87b/1895
- *Īsrāfīl* 'a.a 80b/1736
- *Īsrāfīl* 'a.1 69a/1489
- *Lūṭ* 'a. 54a/1158
- *Mālik* 'a. 43a/919
- *Mīkā'il* 'a. 43a/916
- *Mūsā* 'a. 27b/577, 54a/1159, 76b/1653
- *Mūsā* 'a.a 48b/1033, 94b/2045
- *Nūḥ* 'a. 54a/1156
- *Rıḍvān* 'a. 43a/918
- *Şāliḥ* 'a. 54a/1157
- *Şāliḥ* 'a.1ḡ 79b/1718
- *Süleymān* 'a. 54a/1159
- *Şiṣ* 'a. 27b/574
- *Şiṣ* 'a.a 51b/1104

- *Şu 'ayb 'a.* 54a/1158
- *'Üzeyr 'a.* 94b/2048
- *Yaḥyā 'a.* 54a/1158
- *Ya 'kūb 'a.* 54a/1157
- *Ya 'kūb 'a.dan* 36b/771
- *Yūnus 'a.* 54a/1160
- *Yūsuf 'a.* 54a/1158
- *Zekerıyyā 'a.* 54a/1158
- *Zi'lkifil 'a.* 54a/1160

alıcı (الِجِي): alıcı, alan

- *cān a.* (Azrail) 45b/975

al(ı)n+ (أَلِدْ، أَلِدْ): alın

a.ına (alnına) 77b/1673

a.indan (alnından) 153a/3331, 153b/3346, 156a/3403

a.ları 57a/1216

aln- (أَلِدْ، أَلِدْ): 1. satın alınmak

a.up 16b/332

2. alınmak, temin edilmek, elde edilmek

a.an 30a/626

a.ması 19a/386

alvirici (أَلِيوِرِجِي): 1. aliverici, elde edici

a.dür 7b/139-8a/140

2. (intikam) aliverici

a.dür 7b/130

‘**ālī** (عَالِي، عَالِي): Ar. yüce, ulu

‘*ā.dür* 4b/68, 7a/124

‘**ālim** (عَالِم): Ar. âlim, bilgin

‘A. 10b/204

‘**ālīmun bi-‘ilmihi** (عَلِيمٌ بِعِلْمِهِ): Ar. görme hassasıyla gören

‘a. 12a/235

āl-i resūl (آل رَسُول): Far. peygamber ailesi

‘*ā.den* 66a/1416

Allāh (الله، إِلَه): Ar. Allah, Tanrı

A. 2a/14, 2a/15, 2a/17, 2b/19, 2b/21, 2b/22, 2b/24, 2b/26, 2b/27, 2b/29, 3a/30, 3a/32, 3a/33, 3a/35, 3a/37, 3a/38, 3a/40, 3b/42, 3b/43, 3b/44, 3b/45, 3b/46, 3b/48, 3b/50, 3b/51, 4a/53, 4a/54, 4a/55, 4a/57, 4a/58, 4a/59, 4a/61, 4b/63, 4b/64, 4b/65, 4b/67, 4b/68, 4b/70, 4b/71, 4b/73, 5a/75, 5a/77, 5a/78, 5a/79, 5a/81, 5a/82, 5a/83, 5b/85, 5b/86, 5b/88, 5b/89, 5b/90, 5b/91, 5b/93, 5b/94, 6a/96, 6a/97, 6a/98, 6a/99, 6a/101, 6a/103, 6a/105, 6a/106, 6b/107, 6b/108, 6b/109, 6b/111, 6b/112, 6b/114, 6b/115, 6b/116, 6b/117, 7a/119, 7a/120, 7a/121, 7a/122, 7a/124, 7a/125, 7a/127, 7a/128, 7b/130, 7b/132, 7b/134, 7b/135, 7b/137, 7b/138, 8a/140, 8a/142, 8a/143, 8a/144, 8a/145, 8a/147, 8a/148, 8a/149, 8b/151, 8b/153, 8b/154, 8b/156, 8b/158, 10a/185, 51b/1101

A.dan 89a/1922 (2), 89a/1923, 89a/1924 (2), 89a/1925, 89a/1926 (2), 89a/1927, 89a/1928

A.-dan 28a/583

Allāhu ekber (الله أَكْبَر): Ar. “Tanrı uluların ulusudur.” anlamında bir tazim ifadesi

A. 31a/655, 148b/3235, 150a/3270, 151a/3286

Allāhu Ta‘ālā (اللهُ تَعَالَى): Ar. yüce Allah

A. 84a/1812, 97a/2105

A.-ya 93a/2011

Allāhümme sellim (اَللّٰهُمَّ سَلِّمْ): Ar. “Ey Rabb’imiz, selamet ver!” anlamında bir dua sözü

A. 83a/1797

‘Allāmu’l-Ġuyūb (عَلَّامُ الْغُيُوبِ): Ar. görünmeyen şeyleri bilen, Allah

A.dan 145b/3169

alt (أَلْت ، أَلْت ، أَلْت ، أَلْت): alt

a. 57b/1227

a.ına 79b/1715, 147b/3208, 147b/3211, 147b/3212, 152b/3317

a.indan 147b/3208

altı (أَلْتِي ، أَلْتِي): altı

a. 17a/343, 17b/352, 17b/355, 18a/366, 38b/821, 39a/822, 42a/890, 47a/998, 50a/1069, 50b/1080, 61a/1308, 68a/1459, 81b/1761, 84a/1817, 93a/2016, 94a/2039, 96a/2085, 97a/2103, 103a/2232, 106a/2301, 117b/2549, 121a/2627, 128a/2785

a.nuñ 106/2303

a.-sı 134b/2922, 134b/2923

a.-sına 39a/824

a.-sını 39a/826

altı biñ (أَلْتِي بَيْت): altı bin

a. 47a/1003

altıncı (اَلتَّيْنِي ، اَلتَّيْنِي): altıncı

a. 14b/288, 15b/307, 18b/374, 19a/383, 25b/534, 27b/577, 28a/583, 33b/702, 39b/835, 43a/919, 44a/934, 60a/1282, 63a/1357, 68b/1469, 72b/1563, 82b/1776, 83b/1804, 93b/2028, 97a/2097, 100b/2177, 104a/2255, 108a/2341, 109a/2360, 110a/2389, 117a/2544, 122a/2653, 127a/2761, 130a/2823, 134b/2926, 135a/2931, 135b/2943, 147b/3206, 148b/3228, 149a/3241, 150b/3275, 152b/3319, 154b/3364, 155b/3386, 159b/3471, 164b/3590

altmış (اَلتَّمِشْ): altmış

a. 108a/2347

a.dur 106a/2302

altmış altıncı (اَلتَّمِشْ اَلتَّيْنِي): altmış altıncı

a. 125a/2716

altmışar (اَلتَّمِشْر): altmışar

a. 85b/1843

altmış beşinci (اَلتَّمِشْ بَئِشِي): altmış beşinci

a. 125a/2715

altmış birinci (اَلتَّمِشْ بَرِنِي): altmış birinci

a. 125a/2711

altmış dördüncü (اَلتَّمِشْ دُرْدُنِي): altmış dördüncü

a. 125a/2714-2715

altmışıncı (اَلتَّمِشْئِي): altmışıncı

a. 124b/2710

altmış ikinci (أَلْتَمِشْ إِيكْنَجِي): altmış ikinci

a. 125a/2712

altmış sekiz (أَلْتَمِشْ سَكِزْ): altmış sekiz

a.dür 107b/2329

altmış sekizinci (أَلْتَمِشْ سَكِزْنَجِي): altmış sekizinci

a. 125a/2719

altmış toktuzuncı (أَلْتَمِشْ طُقُوزْنَجِي): altmış dokuzuncu

a. 125a/2721

altmış üç (أَلْتَمِشْ أُوحْ): altmış üç

a. 59a/1265

altmış üçüncü (أَلْتَمِشْ أُوحْنَجِي): altmış üçüncü

a. 125a/2713

altmış yedinci (أَلْتَمِشْ يَدِنَجِي): altmış yedinci

a. 125a/2718

altın (أَلْتُونْ ، أَلْتُونْ ، أَلْتُونْ ، أَلْتُونْ): altın

a. 15b/309, 16a/316, 16a/317, 16a/320, 16b/336, 18b/375, 19a/382,
33b/706, 86b/1870, 154b/3362, 155b/3388

a.a 15b/309, 15b/313, 16b/327

a.dan 18a/369, 18b/380, 86a/1861

a.ı 15b/313, 16b/327

a.uş 15a/303, 15b/305, 16a/318, 16a/323, 29a/610

‘amā (عَمَى): Ar. körlük, görmezlik

‘a. 11b/217

a' mā (اَعْمَى): Ar. âmâ, görme engelli

a.-dan 53a/1128

a' māl (اَعْمَال ، اَعْمَال): Ar. ameller, işler

a.de 97a/2097

a.i 171b/3743

a.iş 91a/1964

a' māl-i şāliḥa (اَعْمَالِ صَالِحِهِ ، اَعْمَالِ صَالِحِهِ ، اَعْمَالِ صَالِحِهِ): Far. dince makbul olan işler

a. 67a/1444, 102a/2207, 130a/2828-2829

a.-dan 126b/2745

a.-nuş 105a/2276

a.-yı 37a/778

'amel (عَمَل ، عَمَل): Ar. bir kimsenin dinin buyruklarını yerine getirmek için yaptıkları; iş

'*a.* 4b/66, 15a/301, 51b/1099, 60a/1282, 68b/1469, 74b/1603, 78b/1695, 80b/1742, 96b/2090, 96b/2092 (2), 96b/2093, 97a/2097, 97a/2102, 99b/2156, 103b/2247, 105a/2277, 110a/2390, 110b/2392, 110b/2397, 112a/2433, 112b/2436, 122b/2664, 130a/2826, 131b/2855, 134a/2915 (2), 154b/3368, 157a/3417, 158a/3443

'*a.de* 98b/2132, 99a/2143, 99a/2148, 103b/2245, 120b/2616, 137a/2981

'*a.den* 165a/3601

'*a.e* 141a/3073

'*a.i* 20a/409, 34b/724, 34b/728, 34b/733, 71a/1530, 97a/2095, 99b/2152, 103b/2246, 110a/2386, 110a/2387, 111b/2414, 111b/2419, 112a/2425, 112a/2429, 112b/2438, 112b/2440, 112b/2442, 121b/2635, 133b/2899, 135a/2938, 164a/3577

'*a.iş* 34b/723, 35a/735, 79a/1703, 97a/2099, 97a/2101, 111b/2419, 112a/2434, 112b/2443, 112b/2444, 113a/2450

‘a.ine 86b/1873

‘a.ini 26b/556, 43b/921, 83b/1808

‘a.leri 86a/1854, 98a/2118, 113b/2459, 137b/2994, 173a/3770

‘a.lerimi 171b/3744, 172a/3752

‘a.lerine 83a/1788

‘a.lerini 42b/908

‘amel-i āhīret (عَمَلِ الْآخِرَةِ): Far. ahiret ameli

‘a. 65a/1399-1400

‘amel-i ṣāliḥ (عَمَلِ صَالِحٍ): Far. dince makbul olan iş

‘a. 133b/2905, 133b/2907

āmennā (آمَنَّا): Ar. inandık, diyecek yok

ā. 78b/1692, 78b/1697

āmentü bi’llāhi (آمَنَّا بِاللَّهِ): Ar. “Allah’a iman ettik.” anlamında bir söz

ā. 40b/857

‘āmil (عَامِل): Ar. işleyen

‘ā.ler 61b/1318

‘ā.lerdür 42b/901

āmīn (آمِينَ ، آمِينَ): Ar. “Öyle olsun.”, “Allah kabul etsin.” anlamlarında, duaların arasında

ve sonunda kullanılan bir söz

ā. 172b/3764

ā.i 151a/3284, 159a/3467

ammā (أَمَّا): Ar. ama, fakat

a. 9a/169, 9b/173, 9b/175, 9b/183, 10a/184, 11b/224, 15b/308, 16a/318,

16a/322, 17a/343, 18b/378, 21b/441, 26b/552, 35b/749, 52a/1107,

52b/1121, 55b/1183, 67b/1452, 71b/1534, 72a/1545, 78a/1687, 80a/1722,
 87a/1879, 87a/1882, 98b/2132, 103a/2231, 104a/2251, 106b/2310,
 111a/2405, 111a/2410, 115a/2493, 116a/2514, 126b/2744, 128b/2793,
 129b/2819, 131b/2856, 133a/2895, 133b/2904, 134b/2922, 134b/2927,
 145a/3152, 149b/3259, 151b/3300, 152a/3314, 152b/3316, 152b/3317,
 158a/3437, 158b/3454, 160a/3485, 161a/3503, 161b/3520, 162a/3531,
 162b/3541, 165b/3602

‘āmmē (عَامَّة): Ar. amme, umuma mahsus olan

‘ā.-sine 172b/3756

‘ammi (عَمِّي، عَمَّة): (← Ar. ‘amm) amca

‘a. 165a/3597

‘a.si 165a/3596

ān (أَنْ، أَنْ): Ar. an, lahza

➤ *her ā.* (her an, her zaman) 11b/226

➤ *her ā.da* 172b/3762

aṅ (أَنْك): boş; tarla

a. 171b/3744

aṅ- (أَنْك، أَنْك، أَنْك، أَنْك): 1. anmak, hatırlamak

a.an 75b/1627

a.maḳ 114b/2484

a.maṅa 133b/2901

a.mayınca 57b/1232

a.up 76b/1644, 136b/2964

2. yardımcı eylem

➤ *adını a.an* 66b/1429

➤ *adını a.arsa* 162a/3527

ana (أُمّ): ana, anne

a. 3a/33, 77b/1678, 83b/1804, 129b/2819

a.lar 12a/229 (2)

a.ları 53a/1134, 53a/1135

a.larından 53a/1133

a.sıla 128b/2798

a.sına 75b/1630

a.sından 58a/1242

a.ya 31a/647, 64a/1374, 109a/2364, 124b/2708

➤ *‘Ā’iše a.muzuḡ* 59a/1267

➤ *Ḥadīce a.muzı* 58a/1243

➤ *Ḥavvā a.muzı* 53b/1140

aḡa (أُمّ ، أُمّ): ona

a. 11b/218, 12b/239, 17a/345, 17b/353, 22a/449, 22a/450, 22a/452, 22a/453, 22a/455, 22a/456, 22a/457, 22b/459, 22b/461, 22b/464, 22b/466, 22b/468, 28a/586, 28b/597, 29b/617, 35b/748, 35b/750, 35b/753, 35b/755, 36b/768, 37b/789, 37b/792, 37b/794, 37b/795, 53b/1140, 55a/1180, 57a/1216, 57a/1226, 58a/1240, 67a/1445, 67b/1457, 89a/1920, 91b/1975, 91b/1978, 91b/1979, 94b/2040, 95b/2072, 96a/2081, 96b/2093, 97a/2104, 106b/2308, 113a/2457, 118a/2563, 122b/2661, 125b/2728, 127b/2775, 127b/2776, 128a/2779, 128a/2780, 128a/2783, 128a/2785, 128b/2788, 128b/2789, 128b/2791, 130a/2828, 135a/2938, 135b/2952, 146a/3179, 146a/3180, 164a/3578, 164b/3580, 174b/3803, 174b/3804, 174b/3805, 174b/3808

anasız (أَنَسِيزُ): anasız, annesiz

a. 53a/1138

ān-be-ān (اُنْ بَانَ): Far. anbean, giderek

ā. 88a/1903

ancaḳ (اَنْجَقُ): ancak, yalnızca

a. 2a/12, 2a/16, 10b/204, 11a/209, 20a/410, 20a/415, 23b/481, 23b/486, 26b/555, 35a/741, 35a/744, 35b/748, 38a/808, 38a/810, 39b/842, 53b/1145, 65b/1404 (2), 87a/1884, 92a/1990, 102b/2219, 112a/2426, 123a/2675, 129a/2809, 135a/2936, 137a/2975, 158a/3438

anda (اَنْدَه): orada

a. 53b/1141, 58b/1258, 59a/1264, 70a/1508, 70b/1522, 71a/1524, 77a/1655, 84a/1810, 86b/1864, 86b/1866, 87b/1893, 88a/1903, 88a/1905, 108b/2353, 116a/2513, 124b/2701

andan (اَنْدَنْ): 1. ondan

a. 8a/147, 20a/411, 20b/417, 42a/893, 56a/1195, 56a/1196, 58a/1244, 79b/1717, 80a/1729, 82a/1768, 87b/1896, 88b/1908, 132b/2886

a.dir 96a/2074

2. oradan

a. 58b/1254, 58b/1255

3. sonra, ondan sonra

a. 69b/1496

anı (اَنِى ، اَنِى): onu

a. 22b/459, 22b/461, 22b/464, 22b/465, 22b/467, 24a/502, 28b/596, 30b/640, 31a/650, 31a/651, 31a/652, 31b/662, 31b/663, 32a/668, 32a/676, 32a/677, 32b/680, 33a/690, 33a/691, 33a/692, 33a/700, 33b/701 (2), 33b/707, 33b/709 (2), 34a/718, 34a/720, 34a/721, 34b/723, 34b/732, 35a/734, 36a/757, 43a/910, 43a/913, 43a/915, 43a/917, 43a/918, 43a/920, 43b/921, 48a/1018, 50a/1062, 53a/1137, 57b/1232, 70b/1520, 76b/1651, 83a/1796, 88b/1908, 89b/1930, 93b/2019, 111b/2418, 126b/2745,

129a/2806, 131b/2856, 137b/2996, 145b/3163, 154b/3366, 161a/3507,
164a/3575, 164a/3576

añıl- (أَكَّلَا ، أَكَلَا): 1. anılmak, hatırlanmak

a.dıkdā 119b/2595, 121a/2623

a.mağa 9a/167

2. yardımcı eylem

adı a.mışdur 54a/1154

anıñ (أَنْكُ ، أَنْكُ): onun *bk. anuñ*

a. 139a/3025

a.dur 20a/409

a.la 107a/2319, 145a/3155

a' nī (أَعْنِي): Ar. yani

a. 12b/241, 15b/309, 120a/2611

añla- (أَكَلَا): anlamak, kavramak, düşünmek

a.duqlarına 99a/2144

a.yup 99b/2151

anlar (أَنْلَر): onlar

a. 10a/194, 10b/195, 10b/199, 11a/212, 11a/213, 12b/241, 25a/516,
25a/520, 25a/524, 25b/528, 25b/531, 25b/534, 26a/537, 26a/541,
26a/544, 26b/553, 26b/557, 27a/561, 42b/900, 48a/1027, 48a/1028,
50b/1075, 51b/1099, 55a/1174, 63b/1369, 64a/1370, 68b/1472,
70a/1510, 70a/1511, 89a/1920, 94b/2043, 94b/2050, 95a/2056, 95b/2068,
96a/2075, 106b/2309, 106b/2313, 107a/2317, 107a/2318, 107a/2321,
107a/2322, 107a/2324, 107a/2325, 107b/2329, 116a/2517, 120a/2605,
121a/2631

a.a 21b/438, 41a/866, 42a/896, 42b/908, 68a/1464, 68a/1466, 68a/1468, 68b/1470, 72a/1547, 77a/1658, 91b/1983, 98a/2119, 98a/2121, 98a/2123, 107a/2316, 114a/2472, 114a/2474, 136b/2964

a.dan 11a/209, 30a/626, 50b/1078, 72b/1557, 91b/1982

a.dandur 25b/530, 95a/2054, 96a/2082

a.ı 35a/736, 44b/951, 46a/980, 61b/1318, 72a/1545, 80a/1731, 84b/1826, 95b/2066, 121b/2639, 121b/2644, 122a/2645

a.ıñ 21a/435, 38b/818, 40b/861, 41a/868, 41a/870, 41a/872, 42b/905, 42b/909, 44b/949, 44b/951, 50a/1071, 54a/1153, 82a/1766, 84b/1829, 91b/1984, 92a/1993, 92b/1996, 92b/1999, 103a/2236, 103b/2240, 121a/2632, 126a/2733, 131b/2859, 173b/3782

a.ıñ 92a/1989

añlat- (اَكْلَة): anlatmak, açıklamak, izah etmek

a.maga 104b/2262

ansız (اَنْسِز): onsuz, o olmadan

a. 29b/617

añsızın (اَنْسِزِين): ansızın, birdenbire

a. 130a/2825

anuñ (اَنْك ، اُنْك ، اَنْك): onun *bk.* *anıñ*

a. 4a/55, 5b/88, 13b/267, 17b/351, 23b/491, 25a/518, 27a/562, 28a/587, 28a/588, 30a/632, 30a/634, 30b/636, 30b/637, 31b/665, 32b/682, 33a/694, 33b/703, 34a/713, 36b/769, 45a/955, 45a/958, 46a/984, 48a/1023, 48b/1039 (2), 50a/1069, 53b/1139, 79b/1719, 83a/1788, 83a/1793, 83b/1800, 85a/1840, 85b/1842, 87b/1890, 87b/1891 (2), 94b/2047, 94b/2048, 95a/2061, 99b/2152, 99b/2153, 104b/2261, 107b/2336, 108a/2337, 108a/2338, 108a/2339, 108a/2340, 108a/2341, 108a/2342, 108a/2343, 108a/2344, 116a/2515, 127a/2769, 133b/2901, 134b/2930, 138a/3005, 161b/3524, 164a/3572, 164b/3585, 165a/3595

a.çun 48a/1024

a.la 38a/808, 38a/810, 38b/814, 67b/1450, 69a/1487, 77a/1665,
108b/2356, 108b/2357, 108b/2358, 109a/2359, 109a/2360, 109a/2361
(2), 109a/2362, 109a/2364

ara (أَرَا): mahal, yer, mekân

a. 157a/3424

a.sında 53b/1144, 151b/3295, 155b/3391

a.sından 55b/1187, 58a/1239

a.sını 152a/3311

➤ *bu a.ya* (buraya) 17b/349, 19a/385, 26b/551, 35a/736, 37b/796,
40b/856, 44b/946, 65b/1410, 72a/1555, 77b/1680, 93a/2015,
100a/2167, 109b/2379, 117a/2535, 126a/2739, 135a/2941,
144b/3146, 161b/3515, 167b/3651, 172b/3767

ara- (أَرَا ، أَرَاهُ): aramak, bulmaya çalışmak

a.mağ 124a/2699, 124b/2704

a.-mağdır 135a/2940

a.rlarsa 173a/3777

‘Arabiyyü’l-aşıl (عَرَبِيُّ الْأَصْلِ): (< Ar. ‘Arabiyyü’l-aşl) Arap asıllı

‘A. 48b/1038

‘araz (عَرَضٌ): Ar. kendi kendine vücut bulamayıp başka bir cevherle meydana gelen hâl
ve keyfiyet

‘a. 38a/810

a‘rāz (أَعْرَاضٌ ، أَعْرَاضٌ): Ar. işaretler, alametler

a. 22a/448, 22a/458

a.dur 21b/446

'araziyyāt (عَرَضِيَّاتٌ): Ar. alametle ilgili özellikler

'a.dandur 21a/431, 21a/432

'a.dur 21a/428

'a.ıı 21a/436

ardınca (أَرْدِنْجَه): hemen arkasından, hemen ardından

a. 87b/1890, 87b/1891 (2), 149a/3240

'āriz (عَارِضٌ): Ar. bulaşmış, musallat olmuş

➤ *'ā. ol-* (bulaşmak, ilişmek) 42a/896

arqa (أَرْقَه): arka, sırt

a.-ları 81a/1750

a.-sı 71a/1525, 147b/3210

a.-sına 158a/3442

a.-sında 83a/1792

a.-sını 153a/3327, 156b/3410

arpa (أَرْپَه): arpa

a. 17a/340, 133a/2891

'arş (عَرْشٌ ، عَرْشَه): Ar. arş, dokuzuncu gök

'a. 72a/1546, 72a/1554

'a.ıı 76b/1653, 173b/3778

arşun (أَرْشُونٌ): arşın, yaklaşık 68 santimetreye eşit olan uzunluk ölçüsü

a. 67b/1447, 85b/1843, 85b/1844

arT+ (أَرْدُ): arka, geri

a.ına (ardına) 45b/971, 77b/1674

a.inda (ardında) 100b/2176

a.indan (ardından) 71a/1525

art- (اَرْت): artmak, ziyadeleşmek

a.maz 121a/2629, 121a/2631

artık (اَرْتَق): bundan böyle, bundan sonra

a. 80a/1729

artur- (اَرْتُور): artırmak

a. 174b/3809

arż (اَرْض): Ar. toprak, yer

a.da 7a/120

‘arż (عَرَض): Ar. bir büyüğe sunma, bildirme

➤ *a. iT-* (sunmak, bildirmek) 20b/416

arż-ı ħarāciyye (اَرْضِ خَرَاجِيَّة): Far. vergi veren memleket

a.-dür 17b/357

aş- (اَص): asmak

a.ar 46b/988

‘aşā (عَصَا): Ar. asa, değnek, sopa

‘a.sı 62a/1336

‘a.ya 159b/3470

āsān (اَسَان): Far. kolay

ā. 2a/8, 67b/1456, 108b/2353, 115b/2508, 121b/2640, 162a/3531

āsānlıq (اَسَانْلِيْق): (← Far. **āsān**) kolaylık

ā. 67a/1446

aşdikā (أَصْدِقًا): (< **Ar. aşdikā**) samimi dostlar

a. 173b/3781

a.ını 172b/3756

aşhāb (أَصْحَابٌ ، أَصْحَابٌ ، أَصْحَابٌ): **Ar.** peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler

a. 107a/2317

a.dan 136b/2974

a.ın 107a/2323

a.ını 98a/2122

➤ *a. rıdvānu'llāhi 'aleyhim ecma'in* 130b/2835-2836

➤ *a. rıdvānu'llāhi Ta'ālā 'aleyhim ecma'in-dür* 61b/1316-1317

aşhāb-ı hayrāt (أَصْحَابِ خَيْرَاتٍ): **Far.** sevap işlerin sahipleri

a. 172a/3755

aşıl (أَصْلٌ ، أَصْلٌ): (< **Ar. aşıl**) asıl, temel *bk. aşl*

a. 21b/445, 28a/586, 28a/588, 35a/739, 121a/2627

a.dur 96b/2092

a.larıdur 106b/2306

'āşī (عَاصِي ، عَاصِي): **Ar.** asi, günahkâr

'*ā.* 42b/900, 64a/1374, 75b/1631

'*ā.lere* 4a/61

'*ā.lerini* 8b/159

'asker (عَسْكَر): **Ar.** asker, er

'*a.i* 12a/229

'asker-i İslām (عَسْكَرِ إِسْلَام): **Far.** İslam askeri

a.ı 62b/1345

aşl (أَصْل ، أَصْلًا): **Ar.** asıl, temel *bk. aşıl*

a.ı 10b/202, 21a/433, 21a/436, 21b/440, 22a/455, 22a/456, 22a/457,
35b/745, 45a/955, 46b/990

aşlā (أَصْلًا): **Ar.** asla, hiçbir zaman

a. 55a/1177, 90b/1960

aşl-ı mā-sivā (أَصْلِ مَا سِوَا): **Far.** Allah dışındaki bütün varlıkların aslı

a.dur 22b/469-23a/470

aşlında (أَصْلِنْدَه): (← **Ar. aşl**) asıl olarak, esasen

a. 44b/953, 90a/1943

aşağı (أَشَاغِي): aşağı

a. 3b/47, 20a/408, 78a/1684, 79b/1712, 82b/1777, 82b/1784, 83b/1805,
86a/1858, 86b/1868, 86b/1870, 110b/2397, 115b/2510, 145b/3165,
147a/3199, 155b/3390

āşikāre (أَشِكَاَرَه): **Far.** aşikâr, belli, açık

➤ *ā. ol-* (belli olmak, ortaya çıkmak) 58b/1249, 64a/1373,
165a/3593

āşinā (أَشِينَا): **Far.** aşına, bildik, tanıdık

ā.ya 65a/1398

at (أَتْ ، أَتْ): at

a. 83a/1791 (2)

a.dan 17b/375

at- (أَتَى ، أَتَى): 1. atmak, bırakmak

a.an 132a/2870

a.mağa 104b/2264

2. değerini eksiltmek

a.mağ 114b/2481

‘aṭā (عَطَا): (< Ar. ‘aṭā’) bağışlama, bahşiş

‘a. 174b/3805

āteş (أَتَشْ ، أَتَشْ ، أَتَشْ): **Far.** ateş, od

ā. 23b/483, 24a/498, 45b/965, 68b/1477, 82a/1767, 84b/1826, 85a/1832,
132a/2869

ā.den 46a/978

ā.dür 129a/2806

ā.e 96a/2073

atıl- (أَتِلْ ، أَتِلْ): atılmak

a.dı 45b/971

a.up 79a/1707

atla- (أَتَلْ): atlamak, okuma, yazı yazma, sayı sayma vb. işlerde bazı bölümleri üstünkö-
rü geçmek

a.mağ 157a/3424, 157b/3426

‘avām-ı nās (عَوَامِ نَاسِ): **Far.** herkes, halk

‘a.ıy 38a/805

āvāz (أَوَازْ): **Far.** ses, seda

ā. 87b/1894

‘avn (عَوْن): Ar. yardım

‘a.ij 174b/3808

‘avrat (عَوْرَت ، عَوْرَة ، عَوْرَة): (< Ar. ‘avret) kadın

‘a. 65a/1396, 65a/1397, 86a/1857

‘a.a 33b/706, 64a/1376, 75a/1620

‘a.dan 52b/1122, 60b/1300

‘a.-dan 101b/2197

‘a.i 73b/1588

‘a.ij 65b/1409, 147b/3208

‘a.ma 125a/2714

‘a.lar 64a/1376, 74a/1594, 86b/1867, 87a/1882, 152a/3314, 152b/3316,
152b/3317, 153a/3335

‘a.lara 47b/1016, 151b/3300

‘a.ları 55b/1191

‘a.laruḡ 73b/1583

‘avret (عَوْرَت ، عَوْرَة): Ar. edep yeri

‘a. 124a/2693, 147b/3207 (2), 147b/3210

‘a.dür 147b/3209, 147b/3212

av(u)Ç+ (أَوْج ، أَوْج): avuç

a.ları 147b/3209

a.u (avcu) 160a/3490

ay (أَي ، أَي ، أَي): ay, yılın on iki bölümünden her biri

a. 65b/1407 (2), 69a/1484

a.da 58b/1250, 165a/3598

ayaġ (أَيَاغُ): ayak *bk.* *ayaK+*

a. 156b/3407 (2)

ayaK+ (أَيَاقُ ، أَيَقُ ، أَيَقْ ، أَيَقُ ، أَيَاغُ ، أَيَاقُ): ayak *bk.* *ayaġ*

a. 70b/1512, 108a/2343, 109a/2362, 147a/3202, 148a/3221

a.da 163b/3564, 165b/3610

a.ı (*ayaġı*) 83b/1798, 94b/2047, 153b/3338, 159b/3474

a.in (*ayaġın*) 151b/3298

a.ına (*ayaġına*) 76b/1654

a.inı (*ayaġını*) 151b/3299

a.inuŋ (*ayaġınıŋ*) 152a/3311

a.ları 134b/2927, 147b/3210

a.larını 151b/3300, 159b/3475

➤ *a.a* (*ayaġa*) *kałk-* (ayakları üzerinde durmak, dikilmek) 115a/2492

ayaqqabı (أَيَقُ قَابُ): ayakkabı

a.n 157a/3417

ayaqyolu (أَيَقُ يُولُ): ayakyolu, tuvalet

a.na 86b/1866

a'yān (أَعْيَانُ ، أَعْيَانُ ، أَعْيَانُ ، أَعْيَانُ): **Ar.** 1. eşyanın ilahî ilmindeki sureti

a. 21b/446, 21b/447

a.da 22a/448

2. bir memleketin ileri gelenleri

a. 173b/3779

a.ı 52b/1123

‘ayb (عَيْب ، غَيْب): Ar. ayıp, utanılacak şey, kusur

‘a. 53a/1131, 55a/1172

‘a.inin 145a/3152

aydınlıK+ (أَيُّدْنَلِقُ ، أَيُّدْنَلِغُ): aydınlık

a. 23b/483, 88b/1915

a.ı (aydınlığı) 24a/499

āyet (آيَة ، آيَة ، آيَة): Ar. ayet, Kur’an’ın herhangi bir cümlesi

ā. 75b/1625, 78b/1696, 120a/2602, 148a/3222 (2), 148a/3224,
148a/3225, 149a/3239, 149a/3240

ā.den 152b/3322, 157b/3426, 157b/3433

ā.e 157b/3426

ā.i 158b/3451, 158b/3453 (2)

ā.inden 157b/3435 (2)

ā.inin 86a/1856

ā.leri 155a/3380, 158b/3458

ā.lerinin 126b/2751

āyet-i felāḥ (آيَة فَلاَح): Far. selamet ayeti

ā.dan 126a/2743

āyet-i kerīme (آيَة كَرِيْمَه ، آيَة كَرِيْمَه): Far. kutsal ayet

ā. 78b/1690, 129b/2815-2816

ā.-leri 121a/2624

ā.yi 129a/2807

aygır (اَيْغَر): aygır, damızlık erkek at

a.inı 15a/297

ayıcılık (ايجلقة): ayıcılık

a.dan 19b/400

‘ayın (عین): (< Ar. ‘ayn) göz

‘a. 101b/2195

ayır- (ایر ، ایر ، ایر): ayırmak, ayırtırmak

a. 81b/1758

a.mağ 153a/3335

a.ması 28b/599, 66b/1426

a.mayup 101a/2184

a.up 80a/1731

ayırtla- (ایرتلا): temizlemek

a.mağ 155b/3386

āyīne (آینه): Far. ayna

ā. 21b/439, 21b/443

aylık (أيلق): aylık

a. 80a/1724

‘aynı (عینی): (← Ar. ‘ayn) aslı, kendisi

‘a. 13a/260

‘a.-dur 10a/193

az (آز ، آز ، آز): az

a. 4b/65, 14b/285, 32a/669, 58a/1240, 65a/1392, 65b/1406, 90a/1943,
132a/2872, 154b/3368, 157a/3417, 158a/3443, 160b/3501

a'zā (أَعْضَاءُ): Ar. organlar

a. 107b/2335, 118a/2558, 143a/3110, 151b/3297

a.da 94a/2031 (2), 107b/2335, 108b/2354, 108b/2355, 117b/2556

a.dan 59a/1260, 81a/1748

a.ları 69b/1500, 70a/1502, 71a/1527

a.sı 141b/3077

a.sına 128b/2790

a.sını 129a/2801

'azāb (عَذَابٌ ، عَذَابٍ ، عَذَابٍ): Ar. azap, işkence

'*a.* 68a/1459, 68b/1478, 77a/1663, 157b/3435, 158b/3453

'*a.a* 31a/651, 31b/663, 32a/678, 33a/691, 33b/701, 33b/709, 34a/720, 34b/732, 35a/734, 102a/2206, 160b/3497

'*a.dan* 79a/1703

'*a.ı* 68a/1461, 82a/1775

'*a.ından* 123a/2667

'*a.inuŋ* 68a/1462

'*a.lardan* 78a/1686, 78b/1698

'*a.ları* 82b/1781

- '*a. iT-* (azap vermek, acı çektirmek) 4a/61, 68b/1475, 77a/1658, 77a/1662, 78a/1687, 79a/1701, 84b/1824-1825, 85a/1837
- '*a. ol-* (azap verilmek, acı çektirilmek) 68a/1465, 68a/1467, 68a/1468-68b/1469, 68b/1470, 128b/2795
- '*a. olun-* (azap verilmek, acı çektirilmek) 77b/1666, 77b/1667, 77b/1669, 77b/1670, 78a/1683, 78b/1691

‘azāb-ı caḥīm (عَذَابِ جَحِيم): Far. cehennem azabı

‘a.e 91a/1969

aza-cık (اَزْهَجُّ): azıcık, biraz

a. 56b/1212, 57a/1221

āzād (اَزَادٌ ، اَزَادٌ): Far. serbest bırakma

➤ ā. iT- (serbest bırakmak, salıvermek) 78b/1688, 124a/2695

➤ ā. ol- (özgür kalmak) 175a/3818

‘azamet (عَظَمَتْ): Ar. büyüklük, ululuk

‘a. 2b/29, 4b/63, 4b/69, 5a/76

az az (اَزُّ اَزُّ): az az, yavaş yavaş

a. 49a/1041

azgün (اَزْغُونٌ): azgın

a. 41a/876

‘azil (اَزْلٌ): (< Ar. ‘azl) görevden alma bk. ‘azl

➤ ‘a. ol- (azlolunmak, görevinden alınmak) 55a/1175

➤ ‘a. olun- (azlolunmak, görevinden alınmak) 60a/1291

‘azl (اَزْلٌ): Ar. görevden alma bk. ‘azil

a.i 60a/1292

‘azm-ı kaşd (اَزْمٌ فَصْدٌ): Far. kararlılık

‘a. 89a/1923

B

bā (بَا): Ar. “be” harfinin Arapça okunuşu

b.sından 50a/1072

baba (أَبَا ، أَبَا): baba

b. 78a/1678, 83b/1804, 129b/2819

b.lar 12a/229

b.larından 53a/1132

b.sı 65a/1394

b.sına 75b/1630

b.ya 31a/647, 64a/1374, 109a/2364, 124b/2708

➤ *Ādem b.muz ‘aleyhi’s-selāmıñ* 39b/839

babasız (أَبَاسِزْ): babasız

b. 53a/1138

ba‘dehu (بَعْدَهُ): Ar. ondan sonra

b. 90a/1947

bağdaş (بَعْدَاشْ): bağdaş, sağ ayağı sol uyluğun, sol ayağı sağ uyluğun altına alarak oturma biçimi

➤ *b. kur-* (bağdaş kurmak, sağ ayağı sol uyluğun, sol ayağı sağ uyluğun altına alarak oturmak) 155b/3383-3384

bağışla- (بَاعِشَلَا ، بَاعِشَلَا): bağışlamak, affetmek

b.r 78b/1688

b.yan 73a/1567

bağışlayıcı (بَاعِشَلَايِجِي): bağışlayıcı, affedici

b.dur 7b/132

bāġī (باغِي): **Ar.** haksızlık eden serkeş

b.leri 125a/2717

baġlan- (بَعْلَد): bağlamak, bağlanmak

b.mada 26b/549

bahā (بَهَا): **Far.** paha, kıymet, değer

b.sını 18b/376, 18b/380, 29a/607

➤ *b.ya kesil-* (paha biçilmek, değeri belirlenmek) 73a/1572

baġīl (بَعِيل): **Ar.** hasis, cimri, tamahkâr

b. 93a/2007

baġis (بَعِث): (< **Ar. baġs**) bahis, üzerinde konuşulan şey, konu *bk. baġs*

➤ *b. it-* (bahsetmek, bir konu üzerinde söz söylemek, konuşmak)

104b/2269

baġs (بَعْث): **Ar.** 1. bahis, üzerinde konuşulan şey, konu *bk. baġis*

b.inde 91b/1981, 97b/2110, 103a/2230, 116b/2532, 119b/2593,
133a/2887, 134a/2910

2. iddialaşma

b.ile 132b/2880

baġt (بَعَث): **Far.** baht, talih, kader, kısmet

b.im 26a/546

bā-ġuṣūṣ (بِالْخُصُوصِ): **Far. + Ar.** hususiyle, en çok

b. 11b/227, 23b/490, 72a/1551, 145b/3169

bā'is (بَائِث): **Ar.** sebep olan

b. 68a/1462

bağ- (بَغْ ، باق ، بَق): 1. bakmak

b. 108b/2349, 108b/2351

b.dı 95b/2066

b.mağı 153b/3343

b.mağ 108a/2338, 108b/2357, 154a/3356, 159a/3469, 159b/3470

b.mayan 74b/1608

b.up 128a/2777, 154a/3358

2. aramak

b.ma-mağdur 35a/741

bağça (بَغْجَه ، بَقْجَه): (< Far. **bāğ-ça**) bahçe

b.sı 115b/2505

b.-sı 67b/1449, 67b/1456

bakır (باقِر): bakır

b. 16a/321

bāqī (باقِي ، باقِي): Ar. 1. Tanrı; daimî, kalıcı

b. 12b/240

b.dür 7a/119, 8b/153, 8b/155, 51b/1102

➤ *b. kal-* (sürekli, kalımlı olmak) 39a/832, 61b/1316, 86a/1853, 88a/1904

2. geri kalan

b.lerine 172b/3757

b.sini 81b/1759

bağla (بَقْلَه): (< Ar. **bāqilā'**) bakla

b. 133a/2891

bal (بَال): bal

b.dan 80a/1727

balık (بَالِق): balık

b. 47b/1011

bāliġ (بَالِغ): Ar. ergen

➤ *b. ol-* (ergenleşmek) 39b/842

baña (بَنَا): bana

b. 27a/560, 46a/976, 90b/1952, 114b/2485, 132b/2882

Bār (بَار): Far. Tanrı, Allah

B.ıla 13b/262

bardağ (بَرْدَاغ): bardak

b.ları 80a/1726

Bārī (بَارِي): Ar. yaratan, yaratıcı

B.nüñ 13b/262

Bārī Ta'ālā (بَارِي تَعَالَى ، بَارِي تَعَالَى ، بَارِي تَعَالَى): Ar. Allah, Tanrı

B. 2a/13, 10b/205, 11a/209, 11b/224-225, 12b/244, 20a/406, 23a/471, 23a/476, 24a/492, 24a/495, 24a/502, 24b/510, 27a/563, 30b/640-641, 36b/771, 38a/809, 43a/910, 46a/980, 46b/995, 47a/998, 49a/1043, 51a/1092, 51b/1102, 53a/1138, 53b/1145, 67b/1455, 67b/1457, 69a/1485-1486, 69b/1492, 70b/1518, 71b/1535-1536, 74a/1596, 77a/1656, 78b/1692, 78b/1697, 79a/1699, 80b/1734-1735, 84b/1823, 87a/1875, 88a/1899, 88b/1916, 89b/1930, 92a/1986, 92b/2003, 94b/2044, 94b/2047, 94b/2050, 95a/2056, 95a/2061, 95b/2068, 96a/2075, 101b/2200, 102a/2214, 103b/2243, 116a/2523, 119a/2582,

121a/2623, 122a/2647, 123a/2670, 126a/2733, 128a/2778, 131b/2859,
134a/2912, 141b/3076, 173a/3772, 173b/3782

B.-da 10b/199, 11a/213

B.dan 20a/410-411, 123a/2674, 163a/3547

B.-dan 9b/179, 86a/1863, 94a/2033, 122a/2650, 123a/2672, 123b/2687,
164a/3573-3574, 164a/3577, 164a/3579

B.-dandur 42a/891-892

B.-dur 23b/481, 23b/486, 25a/517, 25a/520, 25a/524-25b/525, 25b/528-
529, 25b/532, 25b/535, 26a/538, 26a/541-542, 26a/544-545, 26b/555-
556, 35b/748-749, 92a/1990, 92a/1993-1994, 92b/1997, 95b/2071,
102b/2219, 120b/2620

B.nun 9a/166, 10a/190, 10a/193, 10b/195-196, 12a/234, 13b/264-265,
17b/354, 19b/403, 20b/417, 20b/419, 20b/425, 23a/479, 27b/572,
30a/627-628, 35b/745, 36a/760, 37a/782, 37a/784, 37a/786-787,
38b/816, 40b/864, 45a/956-957, 45b/974, 48a/1025, 49b/1058, 55a/1182,
59b/1279, 66b/1428-1429, 68b/1479, 72b/1561, 72b/1562, 72b/1565,
73a/1568, 74b/1600, 74b/1603, 74b/1606, 74b/1607-1608, 75b/1622,
75b/1628, 76a/1633, 76a/1636-1637, 76a/1642, 81b/1755-1756,
87a/1877-1878, 88b/1911, 89b/1933, 91a/1973, 93a/2013, 93b/2018,
94a/2038, 95a/2060, 95b/2063, 96a/2080, 97b/2109, 99a/2145,
101a/2185, 103b/2240, 111a/2406-2407, 111a/2408-2409, 112a/2426-
2427, 112b/2441, 114a/2478, 117b/2548, 119a/2579, 119b/2590,
119b/2595, 119b/2600, 122a/2652, 122a/2653, 122a/2654, 122a/2655,
122b/2657, 122b/2658, 123a/2667, 123a/2668, 123a/2669, 123a/2673,
123a/2676, 124a/2689, 127b/2771-2772, 128a/2781, 132a/2865,
134a/2913-2914, 135a/2939-2940, 135b/2945, 138a/3003, 139a/3024,
139b/3038-3039, 140b/3059-3060, 143b/3118, 148a/3219, 167a/3643

B.-nun 13a/260, 13b/264, 40b/860, 52a/1116, 52b/1117-1118,
122a/2652-2653, 129b/2811, 162a/3527

B.ya 13b/263, 71b/1535

B.-ya 9b/178, 10a/187, 10a/192, 20b/416, 35a/744, 42b/900, 72b/1559, 82a/1771, 92a/1995, 102b/2225, 109b/2370, 115a/2493-2494, 120a/2605-2606, 121a/2625, 121b/2643, 123a/2675, 140a/3041, 141a/3073-141b/3074, 161b/3519, 164a/3570

B.-yı 27a/561, 45a/959, 58b/1258, 75b/1626, 76a/1643, 81a/1747, 122b/2656-2657, 123b/2688, 133b/2901, 137b/2995

baş- (بَاصٌ ، بَصٌ): 1. basmak

b.dığı 147a/3202

2. baskın yapmak

b.maşun 130a/2826

3. bir şeyi, üzerine kuvvet vererek itmek

b.salar gerekdür 77b/1673

başar (بَصْرٌ ، بَصْرٌ): Ar. göz; görme

b. 12b/243, 13a/251, 13a/257

b.ı 11b/217

başırın bi-başarihi (بَصِيرٌ بِبَصْرِهِ): Ar. görme hassasıyla gören

b. 12a/237

baş (بَاشٌ ، بَاشٌ): 1. baş, kafa

b.a 108b/2351

b.dan 132b/2879

b.ı 115a/2500

b.ıla 156b/3410

b.in 147a/3202, 155b/3390

b.ına 18b/375, 158a/3442

b.inı 68b/1470, 76b/1652, 153a/3327

b.ları 56b/1210

b.larına 70b/1513

- *b.ına kaç-* (başına kakmak, yapılan bir iyiliği yüzüne vurarak birini üzme) 112b/2446, 113a/2449-2450
- *b.parmak* (başparmak, badem parmak) 150b/3280
- *dağ b.ında* 39b/843-40a/844
- *yalnız b.ına* (yalnız başına, kendi kendine) 133b/2905

2. başlangıç

b.ları 120a/2611

b.larında 106a/2299

başka (بَشَقَّة): başka, farklı

b. 10a/185, 99b/2157

başla- (بَشَلَّ ، بَشَلَّ): başlamak

b.ya 164a/3571

b.yıcağ 165b/3604

b.yup 80b/1735

bat- (بَطَّ ، بَاتَّ ، بَاتَّ): 1. Güneş, Ay ve yıldız ufkun altına inmek

b.arken (*batarken*) 103b/2248

b.dıkdan 146b/3190

b.inca-dur 146b/3190, 146b/3191, 146b/3192, 146b/3193, 146b/3194

2. batmak, gömülmek

b.salar gerektür 70b/1517

bağalet (بَطَّالَت): Ar. cesaret, kahramanlık

b. 120b/2616

bāṭıl (باطل، باطل): Ar. batıl, boş, yalan

b. 27b/570, 96b/2086

b.dır 46a/976, 46a/977, 46a/979, 46a/981, 46a/982, 46a/985, 46b/989, 46b/991

b.dur 11b/226, 45a/955, 45a/959, 45a/960, 45a/961, 45a/963, 45a/964, 45b/965, 45b/968, 45b/971, 45b/972, 45b/974, 45b/975, 47a/998, 47b/1008, 47b/1009, 47b/1010, 47b/1012, 47b/1013, 47b/1015, 47b/1017, 48a/1018, 48a/1019, 48a/1021, 48a/1022, 48a/1025, 92b/2003, 97b/2114, 104a/2251, 120b/2612

baṭn (بطن): Ar. karın

b.ıla 108b/2349

Bayat (بيات): Allah, Allah'ın Kadim sıfatı karşılığı

B. 9b/183

bayrak (بیراق): bayrak

b. 77b/1674

bayram (بیرام): bayram

b. 44a/936, 87a/1882, 104a/2249, 149b/3255

- *b. namāzları* (bayram namazları) 31b/658, 100b/2178, 149b/3256, 150b/3273, 159b/3472
- *Hācīler B.ında* 31b/659
- *Ramazān-ı Şerīf B.ında* 31b/660

bāzār (بازار): Far. pazar (gün olarak)

b. 47a/1001

bāzār irte-si (بازار ایرته سی): Far. + T. pazartesi

b. 32b/687

ba'zı (بَعْضٍ ، بَعْضِي ، بَعْضِ): (← Ar. ba'z) bazı, bir kısmı

b. 3b/45, 13b/268, 28b/598, 43a/911, 43a/912, 44b/950, 51b/1098, 71a/1526, 77a/1663, 77b/1670, 82a/1773, 86b/1871, 98b/2138, 99a/2140, 99a/2143, 99b/2155, 101a/2191 (2)

b.sı 21b/438

b.-sı 8b/154

b.-sına 77a/1665, 77b/1667 (2), 77b/1669

b.-sında 6a/102

b.sını 3a/36 (2), 13b/267, 13b/269, 73a/1567, 121b/2634, 121b/2635 (2)

b.-sını 52a/1114-1115, 88b/1918, 89a/1919

bed' (بَدَأَ): Ar. başlama, başlayış

b. 47a/1002

beden (بَدَنٌ ، بَدْنٌ ، بَدَنٌ): Ar. gövde, vücut, cisim, ten

b. 73a/1569

b.de 76a/1640

b.ile 159b/3477

bed-hūy (بَدْحُوِي): Far. kötü huylu, huysuz

b. 73b/1586

begen- (بَكَتَ): beğenmek, hoşlanmak

b.dügi 10a/186

b.dükleri 85b/1852

bek (بَكَتَ): pek, çok *bk. pek*

b. 57a/1225

beḳā (بَقَا): Ar. devam, sebat

b.sı 38b/820

bekār (بَكَر): Ar. bekār, hiç evlenmemiş

b. 86a/1857

bekem (بَكَم): Ar. dilsizlik

b. 11b/217

bekle- (بَكَد): 1. beklemek

b.mege 130a/2826

b.mekdür 130b/2841

2. ummak

b.mek 125b/2722

b.mekdür 130a/2823

bel (بَل): bel

b.inden 12a/229, 39b/840

b.ini 48a/1021

belā (I) (بَلَا): Ar. bela, musibet

b. 37b/795, 90a/1950

b.lara 43a/912

b.ya 90a/1951

belā (II) (بَلَى): Ar. evet

b. 39b/841

belādet (بَلَادَت): Ar. izansızlık, akılsızlık, sersemlik, budalalık

b. 104b/2270 (2), 106a/2300, 120b/2614

belki (بَلْكَه): Far. belki, ihtimal, olabilir

b. 41a/876, 41b/882, 56a/1194, 73a/1567, 99b/2158, 133b/2906,
134a/2909

bellü (بَلُّو): belli

➤ *b. ol-* (belli olmak, açıklanmak, anlaşılmak) 30b/642

belürsüz (بَلُورِسُزْ ، بَلُورِسُزْ): belirsiz

b. 36a/758, 82a/1769

b.den 53a/1129

ben (بَنْ ، بَنْ): ben

b. 90a/1951, 114b/2487

b.im 174a/3798

beñiz (بَكْرُ): beniz

b.leri 57a/1222

beñze- (بَكْرُ): benzemek

b.medüğine 20b/420

b.mez 23a/471 (2), 122a/2648, 128a/2779

b.r 10b/197, 27a/567, 47b/1014, 103b/2241, 162b/3538, 162b/3539

b.r idi 57a/1216, 57a/1226

b.yen 62a/1329, 137b/2994

berāber (بَرَابَرْ ، بَرَابَرْ): Far. 1. birlikte, bir arada

b.dür 97a/2096, 97a/2097, 111a/2403, 132a/2872

2. aynı düzeyde

b. 153a/3327, 156b/3411

b.ine 56b/1214, 56b/1215, 152a/3313, 152a/3314

3. ilgeç olarak

b. 85a/1837, 101a/2184, 102b/2222, 103b/2244, 149b/3253, 150b/3276

berber (بَرَبَر ، بَرَبَر): **Far.** berber

b.e 17a/348

b.ler 47b/1012

bereket (بَرَكَةٌ): **Ar.** bereket, bolluk

b. 172a/3748

berī (بَرِي): **Ar.** salim, kurtulmuş

b.dür 23a/473, 23a/474, 23a/475

b.lerdür 13b/262, 86b/1868

berk (بَرَك): sert, şiddetli

b. 87b/1894

berrāk (بَرَّاق): **Ar.** pek parlak

b. 57a/1224

besmele (بِسْمَلَةٌ): **Ar.** “Bismillahirrahmanirrahim” cümlesinin adı

b. 152b/3319, 157b/3428

b.-nüñ 50a/1072

b.yi 151a/3283, 159a/3467

beş (بَشْ ، بَشْ ، بَشْ): beş

b. 16a/320, 18a/369, 18b/373, 30b/645, 32a/670, 37a/785, 50a/1069, 56a/1202, 59a/1261, 66b/1430, 91b/1980, 92b/2002, 96a/2083, 103a/2233, 114b/2485, 125b/2723, 127b/2769, 127b/2771, 133b/2908, 135b/2943, 144b/3150, 145b/3162, 160a/3487

b.dür 16b/331, 19a/392, 22a/451, 22b/459, 54b/1167, 55a/1176,
94b/2040, 160b/3498

b.i 96b/2086

b.iḡ 16b/332

b. buçuḡ 16a/322

beşinci (بیشنجی، بیسنجی): beşinci

b. 14b/286, 15b/307, 16b/334, 18b/373, 18b/381, 19b/398, 22b/467,
25b/531, 27b/576, 28a/582, 33a/694, 37b/793, 39b/833, 43a/918,
44a/933, 55a/1182, 56a/1204, 59b/1280, 63a/1353, 66b/1433, 68a/1467,
72b/1562, 82a/1774, 83b/1803, 92b/1998, 93b/2027, 96a/2075,
97a/2095, 100b/2176, 104a/2253, 108a/2340, 109a/2360, 110a/2389,
117a/2544, 122a/2652, 126a/2742, 127a/2760, 128b/2789, 129b/2820,
134b/2926, 134b/2930, 137a/2981, 147a/3203, 148a/3227, 149a/3239,
150b/3274, 152b/3318, 154b/3363, 155b/3385, 159b/3470, 161a/3510,
164b/3589, 174a/3791

bevil (بویل، بولا): (< Ar. bevl) idrar

b. 161a/3511

b.leri 56a/1203

bey' (بیع): Ar. satma, satın alma

➤ *b. olun-* (satılmak, satın alınmak) 19b/394

beyān (بیان، بیان، بیان): Ar. bildirme, açıklama, anlatma

b. 32a/669, 32b/683

b.a 30a/628, 97b/2110

b.dur 24b/503, 24b/505, 131b/2858

➤ *b. iT-* (bildirmek, açıklamak, anlatmak) 2a/10, 50b/1081,
50b/1083 (2), 65b/1412, 93b/2019, 110a/2382, 117a/2537,
126b/2744, 135b/2943-2944, 137b/2992, 138a/3002, 139a/3023,

139b/3038, 140b/3059, 141a/3071, 143a/3109, 143b/3118,
143b/3127, 174a/3792

- *b. olun-* (bildirilmek, açıklanmak, anlatılmak) 9b/173, 17b/350,
40b/857, 94a/2037, 97b/2111, 103a/2230, 103a/2233-2234,
111a/2413, 112a/2432, 115a/2497, 116b/2533, 117b/2550,
117b/2552, 118a/2558, 119b/2593, 120a/2607, 121a/2629,
128b/2792, 129a/2802, 133a/2887-2888

beyān-ı mülk (بَيَانُ مَلْكَ): Far. mülkün açıklaması

b.de 129a/2799

beyāz (بَيَاضٌ ، بَيَاضٌ ، بَيَاضٌ): Ar. beyaz, ak

b. 15b/315, 16a/317, 57a/1218, 57a/1224, 70a/1502, 79b/1711,
154b/3360

b.i 57a/1218

b.lar 22b/460

beyāzlık (بَيَاضَلِيقٌ): (← Ar. beyāz) beyazlık

b. 146b/3191, 146b/3193

bey' -i bāṭıl (بَيْعٌ بَاطِلٌ): Far. hükümsüz olan satış

b. 19a/392

bey' -i fāsīd (بَيْعٌ فَاسِدٌ): Far. akdin yapılmış olmasına rağmen bazı dış nitelikleri itibarıyla geçersiz olan satış

b. 19b/394

bey' i şirā (بَيْعٌ شِرَا): (< Far. bey' ü şirā') alım satım

b.larında 74b/1609

- *b. it-* (alışveriş yapmak) 15a/299, 135a/2934

beyne'l-cebri ve't-tefviz̄ (بَيْنَ الْجَبْرِ وَ التَّفْوِيزِ): Ar. zorlama ile ihale etme arası

b.-dür 120b/2618

beyne'l-ḥavf ve'r-recā (بَيْنَ الْخَوْفِ وَ الرَّجَا): Ar. korku ile ümit arası *bk. beyne'l-ḥavfi ve'r-recā*

b.da 105a/2277-2278

beyne'l-ḥavfi ve'r-recā (بَيْنَ الْخَوْفِ وَ الرَّجَا): Ar. korku ile ümit arası *bk. beyne'l-ḥavf ve'r-recā*

b. 112a/2428

b.da 79a/1704, 110a/2390, 126b/2747

beyt-i cāmi' (بَيْتِ جَامِعِ): Far. (?)

B. 108a/2347

beytü'l-māl (بَيْتُ الْمَالِ): Ar. maliye hazinesi

b.a 65a/1394

bıçak (بِحَاق): bıçak

b. 23b/482, 24a/498

bıyık (بِيْقِي): bıyık

b. 85b/1845

bi-'avni'llāhi Ta'ālā (بِعَوْنِ اللَّهِ تَعَالَى): Ar. Allah'ın yardımıyla

b. 2a/10, 35a/737, 40b/858, 65b/1412-1413, 93a/2016, 109b/2380, 117a/2535, 126a/2742, 135b/2942, 161b/3517

bi-'avni'llāhi'l-Meliki'l-Vehhāb (بِعَوْنِ اللَّهِ الْمَلِكِ الْوَهَّابِ): Ar. bağışlaması bol, mülkün ve kâinatın tek sahibi olan Allah'ın yardımıyla

b. 175b/3831-3832

bid'at (بِدْعَةٌ، بَدْعَةٌ، بَدْعَةٌ): **Ar.** bidat, sonradan ortaya çıkan şey

b. 10b/203, 103a/2231, 103a/2232, 103a/2234, 103b/2245, 104a/2250, 104a/2251, 104a/2254, 104a/2256

b.da 103a/2235

b.ıla 11a/211

b.lar 34b/726

b.ları 75a/1613, 80a/1731

bid'at-ı seyyi'e (بِدْعَتِ سَيِّئَةٍ): **Far.** fena yenilikler

b.leri 136a/2955

bi-izni'llāh (بِإِذْنِ اللَّهِ): **Ar.** Allah'ın izniyle

b. 101b/2195

bi-izni'llāhi Ta'ālā (بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى): **Ar.** Allah'ın izniyle

b. 35b/751

bil- (بَدَّ، بَدَّ، بَدَّ): 1. bilmek, anlamak, öğrenmek

b.di 12b/245, 88b/1917

b.diñ 80b/1741

b.dügi 39a/824

b.en 114a/2469

b.enler 173a/3777

b.e-yim 104b/2268

b.meden 145a/3157, 145b/3167

b.mege 37a/786, 112b/2443, 119b/2592

b.mek 10a/194, 13b/265, 19b/403, 20b/418, 23a/480, 27b/572, 28a/585, 28b/596, 35a/738, 36b/776, 37a/781, 37a/784, 37b/796, 38b/821,

39a/824, 40b/860, 63b/1369, 111b/2418, 145b/3163, 146a/3180,
173a/3776

b.mek gerek 110a/2387, 130a/2831

b.mek gerek-dür 38b/819-820

b.memege 105a/2271

b.me-megile 146a/3174

b.mesi 44b/947, 57b/1231, 104b/2267, 104b/2270, 105a/2274

b.mesile 88b/1912, 89b/1934

b.meyüp 114a/2476

b.mez 103b/2243

b.meziz 36b/769, 47a/996

b.üp 15a/300, 20a/411, 35a/736, 38a/801, 40a/848, 40a/853, 43b/926,
43b/930, 44b/951, 59b/1279, 59b/1280, 74a/1597, 93a/2014, 97a/2104,
100a/2168, 100a/2169, 105a/2275, 105a/2276, 110b/2402, 116a/2515,
116a/2519, 118a/2557, 121a/2627, 121b/2634, 121b/2635 (2),
126b/2746, 128b/2788, 135b/2951, 145b/3166, 145b/3167

b.ür 10b/205 (2), 53b/1145, 74a/1597, 128a/2783

2. tanımak

b.miş 27a/561

b.ürse 22b/459, 22b/461, 22b/464, 22b/466, 22b/468

3. yeterlik eyleminde yardımcı eylem

➤ *vara-b.e* 135a/2932

bilā-ğarazın velā-ivazın (بِالْأَعْرَاضِ وَلَا عَوَاضٍ): Ar. hiçbir karşılık beklemeden

b. 3a/38-39, 138a/3004

bilā-ḥisābın velā-su'ālin (بِالْأَحْسَابِ وَلَا سُؤَالَ): Ar. hesapsız ve sualsiz olarak

b. 81b/1762-1763

bilā-teşbīhin velā-keyfiyyetin (بِلَا تَشْبِيهِ وَلَا كَيْفِيَّةٍ): Ar. benzetmeksizin ve niteliksiz olarak

b. 87a/1878, 88a/1900-1901

bildir- (بَلِّدِر) : bildirmek, herhangi bir şeyi haber vermek

b.digi 10b/205

bileK+ (بَيْلَكَ) : bilek

b.i (bilegi) 150b/3281

bile-zik (بَيْلَهُ زِكْ ، بَيْلَهُ زَكْ) : bilezik

b. 150b/3281

b.ler 86a/1862

bilici (بِلِجِي ، بِلِجِي) : bilici

b.dür 3b/43, 4a/60, 6a/97

bilin- (بِلْد) : bilinmek

b.mez 7a/122

b.ür 38a/809, 38b/811, 38b/815

bi'l-küllīye (بِالْكُلِّيَّةِ): Ar. büsbütün, bütün bütün

b. 92a/1992

bi'llāhi't-tevfīk (بِاللَّهِ التَّوْفِيقِ): Ar. Allah'ın yardımıyla

b. 61b/1320, 121b/2641, 144b/3149

bi'l-mes'ele (بِالْمَسْئَلَةِ): Ar. mesele olarak

b. 100a/2163

bi'l-mezheb (بِالْمَذْهَبِ): Ar. mezhep olarak

b. 100a/2161

biḡ (بيگ ، بيگ): bin

b. 82b/1785, 82b/1786 (2)

➤ *b.de bir* 81b/1759

bin- (بن): binmek

b.erse 175a/3816

b.üp 70a/1504

binā (بنا): (< **Ar. binā**) bina, yapı

b.larıḡ 64b/1386

b.sinuḡ 86b/1870

binā'en (بناء): **Ar.** binaen, dayanarak

b. 167a/3644

binā-yi 'ömr (بنای عمر): (<< **Far. binā-yi 'umr**) ömür yapısı

b.i 175a/3812

biḡ dört yüz (بيگ دُرْتِيوز): bin dört yüz

b. 61a/1313-1314

biḡ yüz elli altı (بيگ يوز اللى التى): bin yüz elli altı

b. 175b/3829

bir (بر ، بَر): 1. bir (sayı ön adı)

b. 5a/74, 9a/164, 12a/228, 18a/367, 18b/371, 18b/372, 18b/373, 18b/374, 18b/375, 35b/745, 35b/746, 44b/953, 45a/955, 45a/964, 46a/979, 46a/982, 46b/986, 46b/992, 46b/995, 47b/1015, 48a/1019, 48a/1023, 50b/1080, 50b/1081, 51a/1084 (2), 57b/1235, 58a/1246, 58a/1247, 58b/1252, 58b/1256, 62b/1341, 65b/1407 (3), 65b/1408 (4), 65b/1409, 65b/1410, 66a/1414, 66b/1427, 68b/1474, 68b/1476, 69a/1486, 70a/1503, 70a/1504 (2), 70a/1509, 70a/1510, 70b/1514, 79a/1706, 80a/1730,

80b/1739, 81b/1764, 84b/1820, 84b/1821, 85a/1841, 86b/1870 (2), 87b/1896, 88a/1898, 88a/1900, 90a/1944, 90a/1946 (2), 95b/2069, 103a/2235, 103b/2238, 107a/2318, 129a/2806, 147a/3199 (2), 148a/3222, 149a/3239, 154b/3366, 154b/3370, 156b/3407, 157a/3424, 159b/3478, 161a/3506 (2), 165b/3603, 165b/3604, 166b/3627, 166b/3631

2. bir (belirsizlik ön adı)

b. 9b/178, 10b/197, 11b/220, 11b/221 (2), 11b/222 (3), 11b/223 (2), 14b/290, 15b/315 (2), 16a/317, 19b/394, 20b/420, 20b/423, 27a/567, 28a/590, 28b/600, 28b/601, 29a/607, 35a/740, 35a/743, 36a/759, 36b/769, 37a/788 (2), 37b/790, 40b/855, 42a/892, 42b/905, 44b/948, 45b/968, 47a/1006, 47b/1013, 53b/1141, 63a/1350, 63a/1358, 63b/1365, 67a/1441 (2), 67a/1442, 67b/1449, 68a/1458, 69a/1480, 71b/1535, 76a/1638, 76a/1639, 78b/1694, 79a/1706, 82a/1767, 82a/1770, 84b/1827, 87a/1876, 87b/1894, 87b/1895, 90b/1957, 90b/1959, 91a/1966, 99a/2146, 102a/2212, 102a/2213, 102b/2221, 103a/2230, 103b/2241, 112a/2429, 112a/2433, 113a/2447, 113a/2456, 114a/2471, 114a/2472, 118a/2565, 122a/2647, 124b/2702 (2), 128a/2778, 130b/2840, 130b/2841, 132a/2869, 132b/2885, 136b/2972, 145a/3151, 154b/3364, 154b/3370 (2), 155a/3372, 155a/3373, 155b/3389, 157a/3420, 157a/3422, 157a/3424, 157b/3426 (2), 158b/3455 (2), 159a/3468, 161a/3506, 161a/3507, 161b/3520, 162a/3526, 162b/3541, 163a/3547, 163a/3548, 163b/3564, 164a/3577, 164b/3580, 175a/3812, 175a/3818

3. aynı, eş

b. 39a/829, 94a/2037, 99b/2158, 102a/2209, 104b/2260, 110b/2401

b.dür 10a/186, 99a/2142

4. bir, yalnız, tek

b.dür 13a/255 (2), 13a/256, 13a/257, 13a/258 (2), 13a/259, 102b/2223, 122a/2647, 128a/2778

5. bir kere, bir defa

b. 108b/2349

6. diğ er, baş ka

b. 155a/3371, 156b/3407

- *b. buçu k* 146b/3185, 146b/3189
- *b. dağ u* (bir daha, yeniden, tekrar) 91a/1970, 96a/2078
- *b. kerre* (bir kere, bir defa olarak) 18a/362, 32b/683, 76b/1649, 80a/1729, 148b/3238, 149a/3244, 165a/3597, 165a/3598 (2), 165a/3599 (2)
- *biņ de b.ini* 81b/1759
- *onda b.ini* 17b/356

birbiri (بربير): birbiri *bk. biri biri*

b.ni 85a/1833

birden (بربدن): 1. birlikte, beraberce, hepsi bir arada

b. 39a/825, 39a/826

2. ansızın

b. 66b/1428

birer (بربز): birer

b. 148a/3224, 148a/3225

biri (بيري ، بيري): herhangi biri, birisi

b. 8b/161, 10a/191, 20b/425, 21a/426, 21a/427, 21a/428, 21a/429 (2), 21a/430, 21b/446 (2), 35a/739, 51a/1086 (2), 66a/1422 (2), 66a/1423, 91b/1975 (2), 95b/2062 (3), 95b/2063, 95b/2064, 96b/2085, 97b/2112, 112b/2443, 137b/2993, 137b/2994, 162a/3528

b.le 9a/168

b.nde 157b/3435

b.nden 20a/408, 20a/409, 85b/1842, 85b/1846, 106a/2303, 106b/2307, 107b/2330

b.ne 16b/333, 91b/1982, 110b/2398, 117b/2549, 117b/2550

b.ni 34b/731, 113a/2449, 114b/2483, 148a/3219, 148b/3231, 150a/3265, 152a/3306, 154a/3349, 155a/3374, 156a/3393, 157a/3418, 159a/3461, 160a/3482, 160b/3493, 161a/3509, 161a/3512

b.niḡ 157b/3430

b.nüḡ 23a/472

biri biri (بیری بیری): *birbiri bk. birbiri*

b.lerine 99a/2143

b.n 72b/1561-1562

b.nden 78a/1679, 132b/2884, 152b/3324

b.ne 22b/462, 28b/598-599, 68b/1473, 88a/1897, 160a/3488

b.ni 127b/2770

birik- (بیریك ، بیریك): 1. birikmek, toplanıp yığılmak

b.miş 162a/3534

2. bir araya gelmek, toplanmak

b.üp 87b/1889

birisi (بیریسی): herhangi biri, birisi

b. 23a/473

birkaç (بیریك ، بیریك): birkaç, bazı

b. 16a/316, 77a/1663

birliK+ (بیریك): tek, bir olma durumu, vahdaniyet

b.ine (*birliğine*) 20b/419

bismi'llāhi (بِسْمِ اللّٰهِ): Ar. bismillah

b. 132a/2874

Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ): Ar. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

B. 1b/1

bit- (I) (بَتَّ ، بَتَّ): sona ermek

b.ecek 162a/3535

➤ *b.mez ol-* (bitmez olmak) 162b/3536

bit- (II) (بَتَّ): bitki vb. şeyler çıkıp yetişmek

b.en 17b/355, 118b/2574

bitür- (بَتُّور): 1. peyda etmek, hasıl etmek, meydana getirmek

b.üip 84b/1824

2. bitmesini sağlamak, sonuçlandırmak

b. en 73b/1583

biz (بَزَّ ، بَزَّ): biz

b. 36b/768, 46b/995, 107a/2316

b.e 25a/521, 25b/525, 25b/530, 26a/536, 37a/788, 50b/1078, 94b/2045, 95a/2052, 95a/2054, 95a/2058, 95b/2069, 96a/2073, 96a/2076, 96a/2081

b.i 26a/545, 70a/1506

b.im 26a/539, 26a/542, 48b/1037, 53b/1142, 54b/1168, 55b/1184, 62b/1339, 72a/1549, 79a/1705, 80a/1722, 92a/1987, 92a/1994, 107a/2321, 107a/2322

b.iz 92a/1986

b.lere 71b/1535

bi'z-zāt (بِالذَّاتِ): Ar. bizzat, kendi, kendisi

b. 102b/2219

boğası (بُوَعَاصِي): (< İsp. **bocaci**) boğası, ince bez

b. 33a/697

boğaz (بُوَعَاز): boğaz

b.ı 65a/1393

b.ına 70b/1517

b.ını 155b/3386

boğazla- (بُوَعَزَلَا): boğazlamak, hayvan veya insanı boğazından keserek öldürmek

b.duğuna 142b/3101

b.mağıla 142a/3089

b.sa-lar gerekdür 88b/1908

bol (بُولُ): bol, çok, fazla

b. 3b/46

borc (بُورُج ، بُورُج): borç

b.ı 164a/3571

b.undan 18a/365

➤ *b. iT-* (borçlanmak) 71b/1539

borclu (بُورُجْلُو): borçlu

➤ *b. ol-* (borçlu duruma düşmek) 73a/1571

boş (بُوشْ): boş

➤ *b. kal-* (boş kalmak, kimse oturmamak) 84b/1830

➤ *b. tur-* (boş durmak, iş yapmamak) 11b/226

boşan- (بُوْشَان): sıyrılmak, kurtulmak

b.up 76b/1649

boy (بُوَيْ، بِي): boy

b.ları 56b/1207, 85b/1843

b.un 56b/1208

boynuzlu (بُوَيْنُوْزْلُو): boynuzlu

b. 71a/1532

boynuzsuz (بُوَيْنُوْزْسُز): boynuzsuz

b. 71a/1533

boy(u)n+ (بُوَيْ): boyun

b.u (boynu) 85a/1836

b.una (boynuna) 46b/988

boz- (بُوْز): 1. altını paraya çevirmek, bozdurmak

b.up 16a/317

2. yardımcı eylem

➤ *ābdest b.mağ* 161a/3510-3511

bozıl- (بُوْزِيْد): (abdest) bozulmak *bk. bozul-*

b.ur 161a/3505

bozul- (بُوْزُل): 1. bozulmak *bk. bozıl-*

b.di 28b/591

b.maz 28b/591

2. (abdest) bozulmak

b.di mı 28a/590

bög(ü)r+ (بُوْغُر): böğür

b.ine (bögrine) 155a/3381

bölük+ (بُلُوْكَ ، بُلُوْكُ ، بُلُوْكَ): 1. bölüm, kısım

b. 11b/227, 25a/515, 46a/979, 46b/992, 48a/1019, 70a/1509, 71b/1536, 80a/1730, 81b/1763, 82b/1779, 91b/1980, 92b/2002, 96a/2083, 96b/2085, 104a/2250, 141b/3083

b.dür 10b/195, 11a/213, 13b/271, 16b/335, 20b/424, 21a/427, 21a/428, 21a/434, 21b/445, 30a/632, 35a/739, 35b/752, 36a/761, 36a/766, 38a/801, 38a/808, 38b/815, 39b/838, 41a/868, 43b/925, 51a/1084, 51a/1086, 64a/1371, 67a/1440, 67a/1443, 81b/1761, 82a/1767, 89b/1940, 91b/1974, 94a/2038, 97b/2112, 97b/2114, 98a/2125, 100a/2161, 103a/2232, 103a/2233, 103a/2235, 104b/2266, 113b/2468, 114a/2473, 115a/2495, 115a/2499, 117b/2548, 137b/2993

b.i (bölügi) 51a/1084 (2), 67a/1441 (2), 67a/1442, 70a/1510 (2), 81b/1763, 81b/1764, 103a/2235

b.inüñ (bölüginün) 103b/2238

2. bölüm, birlik

b. 12a/228

böyle (بُوَيْلَه): böyle

b. 26a/546, 42a/890, 42a/896, 44b/944, 49b/1051, 50b/1077, 50b/1079, 54a/1150, 56a/1200, 57b/1230, 58a/1241, 67b/1451, 121b/2637, 132a/2873, 132b/2881, 162a/3532, 173a/3776

b.-dir 17b/354

bu (بُو): 1. bu (ön ad)

b. 8b/160, 9a/163, 11a/208, 12a/238, 12b/241, 13a/259, 13b/267, 16b/332, 17a/341, 17a/343, 18a/362, 18b/376, 20a/406, 21b/438, 22b/469, 23a/472, 23a/473, 23a/474, 26a/545, 27a/565, 27b/569,

29b/620, 30b/638, 37a/787, 39b/838, 39b/841, 47a/998, 49a/1043, 49a/1048, 51b/1095, 53b/1143, 57b/1236, 60a/1285, 61a/1307 (2), 62a/1327, 68a/1461, 69a/1483, 71b/1540, 78b/1691, 79b/1710, 80b/1732, 81a/1753, 81b/1762, 86b/1869, 87a/1881, 89a/1921, 90a/1943, 90a/1949, 90a/1951, 90b/1955, 90b/1959, 91a/1963, 92b/2001, 93a/2017, 94b/2045, 95a/2052, 95a/2058, 95b/2069, 96a/2077, 96a/2083, 96b/2084, 104a/2250, 106a/2299, 106a/2301, 106a/2303, 106b/2305, 106b/2307, 107b/2330, 109a/2365, 109a/2366, 110a/2381, 113a/2448, 114b/2488, 120a/2602, 121b/2642, 125b/2732, 129a/2807 (2), 130a/2826, 132a/2872, 133b/2907, 135a/2936, 141b/3074, 141b/3083, 142a/3089, 142a/3090, 148b/3231, 150a/3265, 152a/3306, 153b/3348, 155a/3374, 159a/3461, 160a/3484, 160b/3493, 161a/3511, 163b/3562, 164a/3577, 165a/3601, 166b/3627, 173a/3777, 174a/3793, 174b/3800, 175a/3814

➤ *b. araya* (buraya) 17b/349, 19a/385, 26b/551, 35a/736, 37b/796, 40b/856, 44b/946, 65b/1410, 72a/1555, 77b/1680, 93a/2015, 100a/2167, 109b/2379, 117a/2535, 126a/2739, 135a/2941, 144b/3146, 161b/3515, 167b/3651, 172b/3767

➤ *b. kadar* (bu kadar) 132b/2881

2. bu (adil)

b. 24a/502, 24b/505, 35a/738, 35a/741, 37a/785, 38a/806, 38b/815, 40a/849, 97b/2110, 99a/2143, 103a/2232, 103a/2233, 103a/2234, 103b/2245, 104b/2266, 105a/2279, 105b/2289, 111a/2413, 112a/2431, 113b/2461, 113b/2468, 114a/2473, 115a/2495, 116b/2532, 117b/2551, 118a/2558, 119b/2592, 129a/2802, 133a/2887, 163b/3560,

b.dur 50b/1076, 60a/1290, 113b/2458, 129b/2816, 129b/2817, 160a/3486, 175a/3811

b. midur 50b/1075

b.nuŋ 16b/330, 128b/2793, 129a/2799, 161b/3520, 162b/3541

buçuk (بُحُقْ): buçuk

- *bir b.* 146b/3185, 146b/3189
- *beş b.* 16a/322
- *dört b.* 16a/320

buğday (بُغْدَائِ): buğday

b. 17a/340

buğzu fi'llāh (بُغْضُ فِي اللَّهِ): Ar. sevmediğini Allah için sevmemek

b. 139a/3024

b.i 139a/3023

buhūr-dān (بُحُورْدَانْ): Far. buhurdan, tütsülük

b. 16a/326

bul- (بُولُ ، بُوْ): 1. bulmak

b.a mı 175a/3818

b.masa 71b/1544

b.mışlar 107a/2319

b.sa gerekdür 71a/1529

b.up 69b/1498

b.urlar 167a/3642

b.ursa 149b/3251

2. yardımcı eylem

- *necāt b.a* 39b/838
- *necāt b.urlar* 94b/2041
- *şifā b.ması* 63a/1352

bulaşık (بُولاشِيق): bulaşık, kirli

b. 47b/1017

bulun- (بُولُود ، بُولُود): 1. bulunmak, herhangi bir durumda olmak

b.an 44a/935, 50b/1073, 61b/1315, 61b/1323, 137a/2976

b.up 161b/3519

2. bir yerde olmak

b.mayup 93a/2007

b.maz 34b/733

b.ur ise 59b/1277

b.ursa 112b/2443

3. bulma işine konu olmak

b.mazsa 147a/3204

bulut (بُولُوت): bulut

b. 24a/500

buğ (بُولُوك): sıkıntı, felaket, gam

b. 44a/935

bunda (بُولُودَه): burada

b. 108b/2353

bundan (بُولُودَنْ): bundan

b. 1b/5, 37b/797, 40b/858, 42a/894, 56b/1206, 67a/1438

buni (بُولُونِي): bunu

b. 163b/3563, 168a/3666, 168b/3669, 169a/3685, 169b/3692, 169b/3695

bunlar (بُنَلَر ، بُنَلَر): bunlar

b. 23a/471, 23a/476, 30a/625, 36b/767, 99b/2157, 106b/2305, 107a/2320

b.a 23a/471

b.dan 106a/2301, 107b/2328, 112b/2443

b.dur 167b/3651

b.i 145b/3167, 173a/3776

b.ıy 10a/185, 33b/704, 54b/1166, 99a/2141, 99b/2156, 104b/2265,
153a/3332, 164a/3575

b.uy 71b/1541

bura (بُورَا): bura, bu yer

b.da 114b/2485

bur(u)n+ (بُورُونْ ، بُورُونْ ، بُورُونْ): burun

b. 22b/464

b.ına (*burnına*) 162a/3525

b.ları 57a/1220

b.undan (*burnundan*) 153a/3330

b.uy (*burnuy*) 38b/813

b.unı (*burnunı*) 153a/3331

bu'ud (بُعْد): (< Ar. bu'd) uzaklık

b. 11a/208

buyur- (بِيُور): buyurmak, emretmek

b.di 24a/492, 24b/511, 24b/513, 36b/772, 41b/885, 42b/903, 49a/1044,
61b/1325, 93b/2023, 108a/2346, 109b/2374, 109b/2377, 116b/2526,
116b/2527, 119a/2582, 126a/2734, 130b/2837, 131b/2860, 136a/2960,
137a/2978, 137a/2979, 137a/2980, 137b/2988, 138b/3015, 139b/3030,

140b/3052, 140b/3055, 141a/3064, 141a/3067, 142b/3096, 143b/3123,
144a/3138, 163b/3563, 167a/3645, 167b/3647, 173a/3772, 173b/3782

b.dılar 130b/2833, 162b/3546

b.duğı 9b/173

b.duğunuñ 9b/174

b.muş ola 30b/641

b.ur 51a/1092

buyurul- (بُوْرُلْ): buyurulmak, emredilmek

b.mışdur 120a/2603

buzağı (بُوْرَاغُو): buzağı, yeni doğmuş sığır yavrusu

b.sına 47b/1014

buz-ḥāne (بُوْرْحَانَا): T. + Far. buzhane

b.ye 15a/297

bürüdet (بُوْرُوْدَتْ): Ar. soğukluk

b. 22b/469

bütün (بُوْتُوْن): bütün, tüm

b. 66a/1418, 67a/1439, 80a/1723, 108a/2344, 109a/2364

büyü- (بُوْيُو): büyümek

b.düm 13a/253

b.yüp 23a/473, 56a/1196

büyücek (بُوْيُوْجَك): biraz büyük, büyüğe yakın

b. 56b/1210, 57a/1223

büyük (بِيُوكُ): büyük

b. 27a/566, 40a/851, 48a/1027, 48b/1032, 79a/1699, 80a/1723, 84b/1820,
165a/3592

büüklük+ (بِيُوكُلُوكْ): büyüklük

b.i (büüklügi) 80a/1721

C

cāh (جَاه): Ar. itibar, makam

c.ina 142a/3085

cāhil (جَاهِل): Ar. cahil, bilgisiz

c. 45a/955, 105a/2273, 114a/2476, 116a/2518

c.i 114b/2482

cāhil-lik (جَاهِلِ لِكْ): (← Ar. cāhil) cahillik, bilgisizlik

c.dür 116a/2517

cā'iz (جَائِز): Ar. caiz, uygun, yapılmasında sakınca olmayan

c. 10a/187, 10b/201, 11a/210, 15b/314, 16b/330, 17a/340, 19a/387,
29a/604, 29a/612, 29b/621, 30a/625, 51b/1099, 54b/1170, 67b/1454,
67b/1457, 78b/1694, 79a/1699, 79a/1700, 108b/2355, 115b/2507,
135a/2936, 158a/3447, 158b/3455

c.dür 11b/220, 17b/353, 27a/568, 29a/609, 29b/614, 35b/749, 55a/1174,
60a/1286, 79a/1701, 99a/2147, 99b/2156, 101b/2198

cāmi' (جَامِع): Ar. cami

c.lerde 29b/622, 43b/927, 64b/1381, 72b/1560

cāmi'-i evrāḳ (جَامِعِ اَوْرَاق): Far. derleyen

c. 174a/3791

cān (جَان ، جَانْ ، جَانْ): **Far.** can, ruh

c. 37b/794, 41a/867, 69a/1482, 69a/1487, 79b/1712, 90a/1941, 174a/3793

c.ı 22a/451, 22a/453, 22a/454, 45b/971, 45b/972

c.ıla 102b/2222

c.ıy 104b/2260

c.lar 21b/441

c.ları 41a/869, 41a/870, 41a/872, 43a/914

c.larını 69b/1494, 69b/1495

- *c. al-* (öldürmek, ruhunu kabzetmek) 43a/913
- *c. alıcı* (Azrail) 45b/975
- *c. çek-* (can çekişmek, ölmek üzere bulunmak) 44a/939

cānib (جَانِب): **Ar.** taraf, cihet, yan

c.inden 151b/3300

cāriye (جَارِيَة ، جَارِيَة): **Ar.** cariyeye

c.den 52b/1127

c.-den 58a/1247

c.-ler 65a/1396

c.-lere 64a/1378

c.-niy 147b/3210

c.-sine 109a/2361-2362

c.-yi 73a/1572

cebir (جَبْر): (< Ar. **cebr**) cebir, zor, zorlama *bk. cebr*

c. 11a/216, 120b/2617

cebr (جَبْر): Ar. cebir, zor, zorlama *bk. cebr*

c.ile 19b/396, 28b/600

cebriyye (جَبْرِيَّة): Ar. beşerî iradeyi inkâr eden bir mezhep

c.-dür 92a/1988-1989

ceddād (جَدَاد): (< Ar. **ceddāt**) nineler

c. 172a/3754

cehele-i nās (جَهْلَةُ نَاسٍ ، جَهْلَةُ نَاسٍ): Far. insanların bilgisizi, kendini bilmezi

c.-dur 92b/1999

c.ıñ 26a/543

cehennem (جَهَنَّمَ ، جَهَنَّمَ ، جَهَنَّمَ): Ar. cehennem

c. 43a/920, 46a/977, 76b/1654, 82a/1775, 82b/1783, 84a/1816, 88a/1907, 102b/2218, 102b/2224, 103b/2242, 158b/3458

c.de 115b/2512, 47b/1009, 82b/1780, 96b/2084

c.den 68b/1476, 78b/1688, 82a/1774, 84a/1816, 85a/1838

c.e 24b/510, 76b/1646, 81b/1759, 82a/1773, 83a/1793, 83b/1800, 84a/1809, 84a/1819, 115b/2509

c.i 58b/1256

cehennemlik (جَهَنَّمِيَّة): (← Ar. **cehennem**) cehennemlik

c. 66b/1426

cehil (جَهْلَان): (< Ar. **cehl**) cehalet, bilmezlik *bk. cehl*

c. 11a/215

cehl (جهل): Ar. cehalet, bilmezlik *bk. cehil*

c.i 91b/1984

cehlen (جهلاً): Ar. bilmeyerek

c. 114a/2474

cehr (جهر): Ar. yüksek sesle söyleme

c.ile 64b/1382, 149a/3246, 149a/3247, 150b/3274, 158b/3450, 159a/3467
(2)

cehren (جهراً): Ar. yüksek sesle, açıktan, alenen

c. 160b/3501

celāl (جلال): Ar. büyüklük, ululuk

c. 5a/75

celb-i menfa‘at (جلب منفعات): Far. faydayı isteme

c. 112a/2425

Celle Celāluhu (جل جلاله): Ar. “Onun şanı, yüksekliği, büyüklüğü artsın.” anlamına gelen, Tanrı için kullanılan saygı sözü

C. 119b/2596

celse (جلسه): Ar. oturma

c.-ye 166a/3621

cem‘ (جمع): Ar. toplama, bir araya getirme *bk. cemi‘*

- *c. eyle-* (toplamak, bir araya getirmek) 167a/3640
- *c. iT-* (toplamak, bir araya getirmek) 8a/141, 9a/172, 28b/601, 43a/917, 49b/1059, 50a/1071, 90a/1947, 121a/2630, 122a/2646, 125b/2724, 134b/2921, 135a/2936-2937, 151b/3294
- *c. itdür-* (toplanmasını, bir araya gelmesini sağlamak) 50a/1068

- *c. ol-* (toplanmak, bir araya gelmek) 70a/1508, 79b/1715, 69b/1491, 162a/3531

cemā'at (جَمَاعَةٌ ، جَمَاعَةٌ ، جَمَاعَةٌ): **Ar.** cemaat, topluluk

c. 76a/1635, 130b/2839, 134b/2930, 149a/3249, 149b/3257, 149b/3259, 151a/3284, 158b/3448, 158b/3458

c.den 157b/3430

c.dür 99a/2142

c.e 73a/1577, 125a/2715, 154a/3358, 158a/3444

c.ile 32a/670, 76b/1645, 101b/2199

c.iş 158a/3445

cemādāt (جَمَادَات ، جَمَادَات): **Ar.** cansızlar

c. 20b/423

c.iş 22b/462

cemī' (جَمِيع): (< **Ar. cem'**) toplama, bir araya getirme *bk. cem'*

- *c. olun-* (toplanmak, bir araya getirilmek) 167b/3650

cemī' (جَمِيع): **Ar.** cümle, hep, bütün

c. 7a/124

c.i-sini 2b/24

cemī'-i bağılu (جَمِيعٌ بِغُلُو): **Far.** bağılı olan şeylerin tümü

c.ları 3b/42

cemī'-i ehl-i imān (جَمِيعٌ أَهْلُ إِيمَانٍ): **Far.** iman sahiplerinin tümü

c. 85b/1848

cemī'-i ḥayır (جَمِيعٌ حَيْرٍ): (< **Far. cemī'-i ḥayr**) iyi, faydalı şeylerin tümü

c. 8a/147

cemī[‘]-i maḥlūḳāt (جميع مخلوقات ، جميع مخلوقات): Far. yaratılmış şeylerin tümü

c.a 7a/125-126

c.i 8b/156

c.iḡ 4b/71

cemī[‘]-i mevcūdāt (جميع موجودات): Far. var olan şeylerin, mahlukların tümü

c.i 4a/54-55

Cemīlu (جميل): Ar. güzel

➤ *yā C.* (Allah'ım!) 9b/175

ceng (جنك): Far. cenk, savaş, vuruşma

➤ *c. iT-* (savaşmak, mücadele etmek) 27a/559, 129b/2820

cennet (جَنَّة ، جَنَّة ، جَنَّة): Ar. cennet

c. 43a/918, 44a/942, 44b/943, 66b/1430, 67b/1449, 67b/1456, 78b/1695, 82b/1776, 86a/1855, 86a/1857, 87b/1887, 88a/1907, 102b/2218, 102b/2223, 103b/2242, 115b/2505, 158b/3458, 172b/3757

c.de 47b/1008, 82b/1782, 88a/1902

c.de-ki 55b/1191

c.den 55b/1188, 67b/1449, 80a/1724

c.e 23b/489, 24b/509, 44b/946, 51a/1091, 53b/1141, 58b/1256, 78a/1686, 78b/1689, 79b/1716, 81b/1759, 84a/1809, 84a/1811, 85b/1848, 97a/2101, 98a/2127, 99a/2147, 116a/2513

c.iḡ 85a/1839, 85b/1850, 88a/1897

cennetlik (جَنَّتِيك): (← Ar. cennet) cennetlik

c. 66b/1425

cerbeze (جَرْبَزَه): Ar. kurnazlık, hilekârlık

c. 104b/2267 (2), 106a/2300, 120b/2614

cereyān (جَرَيَان): Ar. bir şeyin gelişme, olma durumu

➤ c. *iT-* (cereyan etmek, geçmek, olmak, yapılmak) 69b/1492, 117b/2556

cevāb (جَوَاب ، جَوَاب): Ar. cevap, yanıt

c. 92b/2005, 106b/2312, 111a/2406

c.i 67a/1446, 67b/1455-1456

➤ c. *iT-* (cevap vermek, yanıtlamak) 46b/994-995, 47a/997

➤ c. *vir-* (cevap vermek, yanıtlamak) 68b/1472, 70b/1520, 83b/1805, 106b/2312, 115b/2505, 130b/2837

cevher-i ferd (جَوْهَرِ فَرْد): Far. atom

c. 22a/449

ceviz (جَوِيز ، جَوِيز): (< Ar. **cevz**) ceviz

c. 132b/2883

c.i 17a/346

ceza´ ve feza´ (جَزَعٌ وَ فَزَعٌ): Ar. telaş içinde ağlayıp sızlanma

c. 90b/1954

cıblak (جَبْلَاكُ): çıplak bk. *çıplak*

c.ları 73b/1578

cihād (جِهَاد ، جِهَاد): Ar. din uğruna düşmanla savaşma

c. 73a/1569

c.i 141b/3082

➤ c. *iT-* (din uğruna düşmanla savaşmak) 75b/1623, 118a/2563

cihād-ı ekber (جِهَادِ اکْبَر): **Far.** büyük savaş, kendi kalbi içinde, Tanrı emirlerini yerine getirmek maksadıyla dünyaya musallat olan benlikle savaş

c. 118a/2563-2564

cihādı fī sebīli'llāh (جِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ): **Ar.** Allah yolunda cihat

c. 125a/2721, 131b/2863-2864, 131b/2864

cihād-ı haḳḳ (جِهَادِ حَقِّ ، جِهَادِ حَقِّ): (< **Far. cihād-ı haḳḳ**) gerçek cihat

c. 118a/2561

c.dur 117a/2543

cihān (جِهَانْ ، جِهَان): **Ar.** cihan, dünya, âlem

c. 51a/1085

c.i 66a/1415

cihet (جِهَيْ ، جِهَيْ): **Ar.** yan, yön, taraf; yer

c.den 58b/1259, 81a/1747

c.inden 129a/2804, 129a/2805 (2)

c.ine 147b/3213

cihetsiz (جِهَيْسِز): (← **Ar. cihet**) yansız, yönsüz, tarafsız; yersiz

c. 4b/67, 87a/1879

cin (جِنِّ ، جِنِّ): (< **Ar. cinn**) cin *bk. cinn*

c. 41a/875, 70a/1509, 82b/1779, 83a/1787

c.den 45a/955, 52b/1120, 60b/1299

c.-dür 41a/872

cinn (جِنِّ): **Ar.** cin *bk. cin*

c.e 55b/1193, 77a/1656

c.iş 20a/407, 42b/900

cins (جنس): Ar. cins, tür, çeşit

c.inden 147b/3206

cinseyn (جنسین): Ar. iki (farklı) cins

c. 15a/303, 15b/312

cins-i vāhid (جنس واحد): Far. tek cins

c. 15a/302, 15b/308

cisim (جسم ، جسّم): (< Ar. **cism**) cisim, beden; madde *bk. cism*

c. 22a/450, 38a/810

c.den 6a/103

c.dür 94b/2047

cism (جسم ، جسّم): Ar. cisim, beden; madde *bk. cism*

c.i-mi 12b/245

c.iş 6a/102, 22a/451

cism-i laṭīf (جنس لطيف): Far. beş duyu ile idrak edilemeyen cinler, melekler

c.dür 41a/866

ciz- (جز): çizmek

c.mek 133a/2890

cizye (جزية): Ar. cizye, İslam ülkelerinde Müslüman olmayanlardan alınan bir vergi

türü

c. 18a/362

c.-den 115a/2500

c.-dir 18a/360

cömerd (جومرد): (< **Far. civān-merd**) cömert, eli açık

c. 10a/188, 124a/2696

cūd-ı feyẓ (جود فيض): **Far.** cömertlik

c.ünnden 174b/3807

cum´a (جمعة): **Ar.** cuma

c. 47a/1002, 69a/1480, 87a/1881

➤ *c. namāzı* (cuma namazı) 32a/673, 134b/2920, 135a/2933,
135a/2935, 135a/2937

cübün (جُبُن): (< **Ar. cübñ**) korkaklık

c. 105b/2282 (2), 106a/2300, 120b/2614

cümle (جُمْلَه ، جُمْلَه): **Ar.** cümle, bütün, hep, hepsi

c. 3a/30, 4a/53, 4a/60, 5a/78, 5a/81, 5b/86, 6a/97, 6a/98, 7a/118, 8a/141,
11b/225, 23b/481, 27b/579, 37a/786, 43a/914, 53a/1136, 54b/1169,
55b/1185, 55b/1186, 56a/1194, 60b/1302, 66b/1427, 76b/1651,
83a/1787, 87a/1877, 88b/1916, 97a/2096, 97a/2097, 99b/2158,
102b/2219, 108b/2351 (2), 128b/2790, 136b/2971, 151b/3304, 172a/3749

c.-den 55b/1184-1185

c.-niñ 162b/3542

c.-si 10a/185, 13b/267, 21b/437, 23a/475, 40b/861, 44b/952, 48a/1026,
52a/1111, 53a/1133, 53b/1148, 61b/1317, 69a/1482, 79b/1712-1713,
87b/1887, 99a/2142, 106a/2302, 107b/2333, 122a/2651

c.-sinden 2b/20, 80a/1723, 106b/2304, 119a/2580

c.-sine 50b/1074, 53b/1149, 54a/1153, 80b/1740, 121a/2633, 140b/3060

c.-sini 4b/73, 23b/489, 24b/510, 37b/799, 48a/1028, 50a/1071, 61b/1319,
82a/1765, 84b/1829, 91a/1964, 135b/2951

cünüb (جُنُب): Ar. cünüp, cenabet

c. 45a/963

cünüblük (جنوبية): (← Ar. cünüb) cünüp olma durumu, cenabet

c.den 30b/645

cürm (جُرم): Ar. suç

c.ini 78b/1688

cüz (جُز): (< Ar. cüz') kısım, parça, bölük

c. 29b/622

cüz' iyyāt (جُزِيَّات): Ar. ehemmiyetsiz, değersiz, ufak tefek şeyler

c.l 103b/2243

cüz' ün lā-yetecezzā (جُزءٌ لَا يَتَجَزَّى): Ar. bölünemeyen, parçalanamayan kısım, bölünme imkânı olmayan en ufak zerre

c. 22a/449

Ç

çağır- (چَاغِر): çağırarak

ç.up 62b/1346

çatık (چَاتِق): çatık, çatılmış olan

ç. 57a/1217

çatlat- (چَاتَلْت): (parmak) kıtlatmak

ç.mağ 156b/3406

çek- (جَكَ ، جَك ، جَكَ): 1. çekmek, bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek

ç.erek 76b/1648

2. (zahmet) çekmek

ç.digi 129a/2809

3. yardımcı eylem

➤ *cān ç.erken* 44a/939

➤ *tesbīh ç.üp* 30a/624

➤ *zahmet ç.e* 68a/1458

➤ *zahmet ç.meyecek* 116b/2534

➤ *zahmet ç.meyüp* 115b/2507

çekdir- (چَكْدِرْ): çektirmek, içine almasını, emmesini sağlamak

ç.dij 90a/1945

çeki (چَكِي): çeki, tartı

ç.le 17a/346

çekirge (چَكِرْگَه): çekirge

ç.ler 83a/1794

çekme (چَكْمَه): düzgün biçimli

ç. 57a/1220

çene (چَنَه): çene

ç.si 57b/1228

çengi (چَنگِي): Far. çengi

ç.ler 64a/1378

çengi-liK+ (چَنگِي لِكْ ، چَنگِي لِكْ): (← Far. çengi) çengilik

ç.den 19b/401

ç.e (çengi-lige) 15a/296

çeşme (چشمة): Far. çeşme

ç. 134a/2919

çevir- (چوير): bir şeyin yönünü değiştirmek

ç.meden 154a/3355

ç.mek 153b/3348

ç.üp 159a/3469

çık- (چق ، چق ، چق ، چق): 1. içeriden dışarıya varmak, gitmek

ç.di 95b/2065

ç.ıj 44a/938

2. (üzerine) çıkmak

ç.up 83a/1794

3. bir durumla ilgili niteliklerini yitirmek, bir durumdan başka bir duruma geçmek

ç.mayup 103a/2235

ç.mışdur 103b/2239

ç.up 16a/323

4. ortaya çıkmak, bulunmak

ç.an 19a/382, 103a/2231

ç.duğı 98a/2119

ç.mağ 161a/3511

ç.ma-sı 66a/1416

ç.up 39b/835, 66b/1425, 69b/1497, 85b/1842

5. yükselmek, yukarıya çıkmak

ç.ar 20a/409

ç.dıkda 46b/992

ç.sa-lar gerekdir 86a/1857

6. vazgeçmek

ç.up 29a/611

7. meydana gelmek

ç.duğumuz 39b/840

8. çıkmak, ayrılmak

ç.ar 162a/3534

ç.arlar 98a/2118

ç.mağ 40a/845, 150a/3264

ç.mağdur 148b/3230

ç.maz 84a/1816

ç.up 84a/1811, 116a/2513

9. yardımcı eylem

➤ *elinden ç.an* 24a/501, 89b/1931-1932

➤ *şāhib ç.ma-sı* 65a/1395

çıkar- (*چقار*): 1. birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak

ç.duğı 85a/1838

ç.mağ 82a/1774, 152b/3316

ç.up 84b/1829, 151b/3301

2. çıkarmak, ortaya koymak

ç.mağa 50a/1064

ç.up 24b/507

3. anlamak, ne olduğunu bilmek

ç.duğuni 99b/2151

4. giysi, ayakkabı vb.ni vücuttan ayırmak, somak

ç.mağ 157a/3417-3418, 158a/3443

çıplak (چٲلآق): çıplak *bk. cıblak*

ç. 69b/1500

çirkîn (چركين): **Far.** çirkin, güzel olmayan

ç. 22b/465, 52b/1125

çoğalt- (جوعلة): çoğaltmak

ç.ma-sı 58a/1241

çoğı (جوعى): çoğı

ç. 68a/1462

çok+ (جوع ، جوعف ، جوعف): çok

ç. 4b/66, 14b/285, 53b/1144, 64a/1376, 64a/1379, 64b/1388, 64b/1389, 64b/1390, 65a/1392, 65a/1402, 65b/1406, 65b/1407, 75a/1616, 80a/1726, 90a/1943, 99b/2157, 128b/2793, 130b/2839, 132a/2872, 132b/2876, 133b/2900, 160b/3501, 164b/3585

ç.dur 9b/176, 13a/255, 13a/256, 13a/257 (2), 13a/258, 13a/259 (2), 116a/2517, 133b/2902

ç.udı (çoğudı) 98b/2133

çokluK+ (جوعلوع): çokluk

ç.ı (çoğluğı) 80a/1721

ç.içun (çoğluğıçun) 79a/1702, 79a/1703

çök- (جوعك): çökmek

ç.se-ler gerekdür 76b/1652

çözil- (چۆزید): çözülmek

ç.ür 162a/3528, 162a/3529, 162a/3530

çūqa (چوققه): (< **Far. çūha**) çuha, yün kumaş

ç. 33a/698

çü (چو): **Far.** çünkü, zira

ç. 175a/3811

çürü- (چورۈ): çürümek *bk.* çürü-

ç.miş 69a/1490

çürü- (چورۈ ، چورۈ): çürümek *bk.* çürü-

ç.mezler 67b/1453

ç.rler 67b/1452

D

da (د): dahi (berkitme bağlacı) *bk.* *de*

d. 30a/627, 99a/2148, 106b/2313, 158a/3440, 165a/3601

dağ (داغ): dağ *bk.* *tağ*

➤ *d. başı* (dağ başı, ıssız yer) 39b/843-40a/844

dahı (دخی): 1. dahi, da/de

d. 10a/192, 10a/194 (2), 11a/212, 12a/238, 12b/241, 13b/265, 14a/282, 16b/330, 16b/331, 16b/335, 19a/392, 19b/403, 20b/418, 20b/424, 21a/427, 21a/428, 21a/434, 21b/438, 22a/451, 22a/458, 23a/471, 23a/478, 23a/480, 27b/573, 27b/579, 29b/618, 30a/631, 34b/733, 35a/738 (2), 35b/752, 36a/761, 36a/765, 36b/776, 37a/781, 37a/784, 37a/785, 37b/796, 38a/801, 38a/806, 38a/807, 38b/815, 38b/819, 39b/838, 40a/849, 40b/859, 41a/868, 44b/950, 49a/1047, 49a/1048, 49b/1052, 50a/1063, 50b/1075, 51a/1084, 51a/1086, 54b/1163, 55a/1176, 56a/1202,

56b/1206, 57b/1230, 57b/1237, 58a/1247, 61a/1307, 64a/1370, 67a/1442, 67a/1445, 69a/1490, 72a/1545, 77a/1663, 79a/1701, 81b/1764, 82a/1767, 89a/1920, 89b/1940, 93a/2010, 94a/2037, 97a/2103, 97b/2110, 97b/2112, 98a/2125, 99b/2153, 100a/2161, 100a/2169, 102a/2212, 103a/2232, 103a/2233, 103a/2234, 103b/2245, 104b/2260, 104b/2266 (2), 105a/2279, 105b/2289, 106b/2309, 107b/2329, 111a/2410, 111a/2413, 111b/2418, 111b/2420, 112a/2431, 112b/2436, 113b/2468, 114a/2473, 115a/2495, 115a/2499, 116b/2532, 117b/2551, 118a/2558, 119b/2592, 121a/2630, 121a/2631, 127b/2769, 127b/2773, 128a/2777, 128a/2781, 128a/2785, 129a/2799, 129a/2802, 129b/2817, 130b/2841, 131a/2847, 132a/2872, 133a/2887, 137b/2993, 147b/3211, 152a/3308, 154a/3351, 154a/3352, 155a/3377, 159a/3463, 160b/3493, 160b/3496, 161a/3504, 162a/3530, 163b/3563, 166b/3632, 167a/3642

2. bile

d. 9b/180, 35b/752, 71b/1544, 78a/1681, 161b/3514

3. bundan başka, aynı zamanda, ayrıca

d. 28b/595, 29a/612, 30b/638, 40b/860, 48a/1025, 52a/1116, 59b/1276, 62a/1329, 63b/1368, 67a/1440, 68b/1479, 76b/1646, 88b/1911, 121a/2625, 130a/2829, 174b/3802

4. daha

d. 28a/585, 40b/864, 41a/876, 41b/883, 50a/1062, 55b/1192, 59a/1265, 105a/2281, 127b/2775, 128a/2780, 128a/2784, 128b/2789, 128b/2798, 174b/3809

5. henüz

d. 59a/1262

6. yine

d. 174a/3794

➤ *bir d.* (bir daha, yeniden, tekrar) 91a/1970, 96a/2078

dāhil (دَاخِلٌ): Ar. iç, içeri

- *d. ol-* (katılmak, girmek veya içinde olmak) 91b/1982, 91b/1983, 127b/2773, 127b/2776, 128a/2780, 128a/2785, 128b/2789-2790

dā'im (دَائِمٌ): Ar. devamlı, sürekli

d. 8b/153, 12a/228, 108b/2352

d.-dür 96b/2091

- *d. ol-* (sürekli olmak, sürüp gitmek, devam etmek) 116a/2515, 143a/3111

dağ (دُؤٌ): dek, değin, kadar (ilgeç) bk. dek

d.dur (-uncaya d.dur) 39b/842

dāne (دَانَةٌ): Far. tane, tohum

d.-ler 90a/1946

d.-leriñ 17b/355-356, 118b/2574

Ḍār (ضَارٌ): (< Ar. Ḍārr) elem, zarar verenleri yaratan

Ḍ.dur 35b/746

dāreyin (دَارِيْنٌ): (< Ar. dāreyn) iki dünya, dünya ve ahiret

d.de 172a/3746, 172a/3748, 172b/3761

dār-ı cinān (دَارِيْ جَنَانٍ): Far. cennetlerin kapısı

d.inda 174a/3796

dāri's-selām (دَارِ السَّلَامِ): (< Ar. dārü's-selām) cennet

d.a 117a/2536, 126a/2740

ḍarr (ضَرٌّ): Ar. zarar

ḍ.a 35b/746

da'vā (دَعْوَا ، دَعْوَى): Ar. iddia

d.sında 81a/1746

- *d. iT-* (iddia etmek) 28b/593, 60a/1290, 60a/1291, 63b/1364, 95b/2070

da'vet (دَعْوَتْ): Ar. davet, çağırma

- *d. ol-* (davet olunmak, çağırılmak) 117a/2536
- *d. olun-* (davet olunmak, çağırılmak) 72b/1564, 126a/2740

de (دَه ، دَه): dahi (berkitme bağlacı) bk. da

d. 74a/1597, 98a/2118, 99a/2139, 99a/2141, 103a/2236, 114b/2485, 151b/3294

de- (دَ): demek, söylemek bk. di-

d.r 39a/828, 39a/829, 94a/2036 (2)

d.ye 90a/1949, 90a/1951, 90b/1952, 90b/1955, 91a/1972, 129b/2819, 129b/2820, 147b/3216, 148a/3217, 164a/3569, 165b/3607, 165b/3609, 165b/3612, 166a/3615, 166a/3618, 166a/3621, 166a/3623, 166b/3627

d.yen 21a/433, 25a/515, 51b/1101

d.yüp 90b/1954, 90b/1962

- *d.yüvir-* (deyivermek) 158b/3448

def' (دَفْع): Ar. def, savma, savuşturma

- *d. it-* (defetmek, savmak, savuşturmak) 153b/3345
- *d. ol-* (defolmak, savuşmak) 36a/765, 36b/767

def'-i mazarrat (دَفْع مَضَرَّت): Far. zararlı şeyleri yok etme

d. 112a/2425

defîne (دَفِينَه): Ar. define, yere gömülmüş olan değerli eşya

d.-lerdir 19a/382

defter (دَفْتَر ، دَفْتَر): Ar. amel defteri

d. 130a/2830

d.i 115b/2508, 130a/2828, 131a/2847

d.inde 34b/733

d.ine 113b/2460

deg- (دَكَّ): deĝmek (yardımcı eylem)

➤ *eli d.medi* 50a/1064

degil (دَكِل ، دَكِل ، دَكِل): deĝil

d. 13a/260, 13b/261, 26b/547, 27a/565, 32a/669, 42a/897, 56b/1208, 56b/1209, 56b/1212, 57a/1217, 59a/1269, 59a/1270, 59b/1272, 147b/3210, 147b/3216, 149b/3259, 161a/3508

d.dür 4a/62, 8b/160, 10a/188, 10b/201, 11a/211, 16b/330, 23a/475, 24a/495, 29b/621, 30a/625, 30a/626, 51b/1100, 55a/1180, 56a/1198, 60b/1293, 60b/1297, 71b/1535, 78b/1694, 79a/1699, 92a/1995, 92b/2004, 102b/2217, 102b/2226, 103b/2242, 106b/2314, 113b/2461, 124b/2701, 133b/2905, 135a/2936, 137a/2975, 165a/3600

d.lerdür 107a/2317

d.üz 107a/2316

degirmi (دَكِرْمِي ، دَكِرْمِي): deĝirmi, yuvarlak

d. 56b/1211, 57a/1220, 57b/1227

degiş- (دَكِشْ): deĝişmek, deĝiştirmek

d.dikde 15b/309, 15b/313

degneK+ (دَكْنَك): değnek

d.i (degnegi) 24b/507

dek (دَك): dek, değin, kadar (ilgeç) bk. daķ

d. (+A d.) 70b/1517, 147b/3212, 158b/3457

d. (+dan ...+a d.) 147b/3208, 147b/3211

d. [-(y)XncAyA d.] 51b/1101, 61b/1323, 68b/1478, 130a/2828, 146a/3182, 153b/3342, 162a/3532

d.-dür (-inceye d.-dür) 18a/363-364

delā'il (دَلَالَة): Ar. delalet eden şeyler, deliller

d.iñ 7a/121

delālet (دَلَالَة): Ar. yol gösterme, kılavuzluk

➤ *d. iT- (yol göstermek, kılavuzluk etmek) 8b/151*

deli (دَلِي): deli

d.den 20a/413, 53a/1130

d.lerden 63a/1357

delīl (دَلِيل ، دَلِيل): Ar. yol gösteren, kılavuz; şahit, tanık

d. 12a/231, 19a/387, 24b/511, 27b/570, 31a/654, 33b/703, 36b/771, 39a/829, 41a/876, 41b/883, 42b/902, 47a/999, 51a/1089, 51a/1092, 52a/1115, 93b/2019, 96b/2086, 98b/2128, 104a/2258, 109b/2371, 110a/2382, 113a/2452, 113b/2461, 116b/2524, 117a/2537, 117b/2552, 118a/2558, 118a/2564, 118b/2569, 118b/2576, 119a/2583, 119a/2587, 119b/2593, 119b/2598, 120a/2608, 120b/2620, 126b/2748, 129b/2813, 130b/2841, 131a/2851, 131b/2860, 135b/2946, 135b/2952, 136a/2958, 137a/2977, 137a/2983, 137b/2996, 138a/3005, 139a/3026, 140a/3043, 140b/3061, 142a/3092, 142b/3101, 143a/3111, 143b/3120, 144a/3129, 146a/3175, 173a/3772, 173b/3782

d.e 39a/826

d.i 30a/632, 30a/634, 30b/636, 30b/638, 31b/665, 40a/850

d.iḡ 9a/168

d.-lerile 40a/853

del̄il-i kaṭ'ī (دَلِيلِي قَطْعِي): **Far.** kesin delil

d. 30b/643, 34a/712

dem (دَمٌ ، دَمٌ): **Far.** soluk, nefes; zaman

d.leri 56a/1204

➤ *h. dem* (her zaman) 174a/3795, 174b/3805

demir (دَمِيرٌ): demir

d. 62b/1337

deḡiz (دَكْرُ): deniz

d. 83a/1794

depe (دَبَّة): tepe

➤ *miskler d.-sini* 87b/1892

der (دَرٌ): ter *bk. ter*

d. 70b/1517

derd (دَرْدٌ): **Far.** dert

d.ime 90b/1955

dere (دَرَّة): dere

d.-leriḡ 14a/272

derecāt (دَرَجَاتٌ): **Ar.** dereceler, katlar

d.i 130b/2834

derece (دَرَجَة): Ar. derece, basamak

d.-si 60a/1287

d.-sine 60a/1287

deri (دَرِي): deri

d.ler 84b/1824

d.leri 78a/1685

d.si 115b/2511

deril- (دَرِيَ): bir araya gelmek, toplanmak

d.se-ler gerekdür 70b/1513

derle- (دَرِيَ): terlemek

d.meye 132b/2877

d.se-ler gerekdür 70b/1515

dermān (دَرْمَانُ ، دَرْمَان): Far. derman, çare

d. 90b/1955

d.ı 60b/1294 (2)

ders-i ‘āmlıḳ (دَرْسِ عَامَلِیْ): (← Far. **ders-i ‘āmm**) herkese ders vermeye yetkili olan

âlimlik, cami hocalığı

d. 29b/619

deryā (دَرِيَا): Far. deniz

d.sı 68a/1464, 128b/2795

devā (دَوَا): (< Ar. **devā**) ilaç, çare

d. 36a/757

d.yı 107a/2319

devām (دَوَام): Ar. devam, daim olma

d.ı 133b/2899

deve (دَوَه): deve

d. 18b/374, 24b/506, 70a/1503, 70a/1504 (2), 85a/1835

d.-de 18b/373

d.-ler 70a/1503

d.-si mi 79b/1719

devir (دَوِر): (< Ar. **devr**) baştan sonuna kadar okuma

d. 29b/622

devrān (دَوْرَان): Ar. zaman, devir; felek

d. 12b/247

devşir- (دَوْشِر ، دَوْشِر): bir araya getirmek, derlemek, toplamak

d.mek 156b/3404

d.üp 69b/1495

deyden (دَيْدَنْ ، دَيْدَنْ): Ar. usul, âdet, gelenek

d. 94b/2040

d.e 94b/2042

d.i 94b/2046, 95a/2053, 95a/2059, 95b/2070, 96a/2077

deyin (دَيْن): (< Ar. **deyn**) borç

d. 29a/607

deyü (دَيُو): diye (belirteç)

d. 9a/164, 10b/203, 14a/277, 17b/359, 20a/404, 21b/441, 25a/519, 25a/521, 25b/527, 25b/530, 25b/533, 26a/536, 26a/539, 26a/543, 26b/550, 26b/556, 27a/561, 27a/564, 27a/568, 27b/569, 28a/590,

28b/591, 36b/770, 37a/779, 37a/780, 37a/781, 37a/784, 37b/796,
 39b/841, 42a/893, 44a/938, 47a/997, 50a/1067, 50b/1075, 50b/1076,
 52b/1117, 53b/1147, 60a/1290, 62b/1346, 63b/1366, 69b/1493,
 70a/1507, 78b/1691, 78b/1695, 81a/1745, 81b/1754, 83a/1797, 85a/1831,
 91a/1965, 92a/1988, 92a/1991, 92b/1996, 92b/1998, 92b/2001,
 94b/2046, 94b/2048, 95a/2052, 95a/2054, 95a/2058, 95b/2067,
 95b/2070, 95b/2072, 96a/2074, 96a/2077, 96a/2082, 97b/2109,
 97b/2111, 100a/2166, 101a/2185, 101a/2190, 103a/2228, 103a/2231,
 104a/2259, 104b/2262, 104b/2263, 104b/2264, 104b/2267, 104b/2270,
 105a/2274, 105a/2279, 105b/2282, 105b/2286, 105b/2289, 105b/2292,
 106a/2295, 107b/2326, 111a/2405, 111a/2412, 111b/2424, 112a/2428,
 112a/2430, 112a/2431, 112b/2437, 112b/2439, 112b/2441, 112b/2445,
 113a/2456, 113b/2466, 114a/2473, 115a/2493, 116b/2524, 118b/2571,
 118b/2578, 119a/2584, 119a/2589, 119b/2595, 119b/2600, 120b/2620,
 121a/2633, 122a/2648, 122a/2649, 122a/2651, 126b/2744, 128a/2779,
 129a/2800, 129a/2803, 130a/2824, 130a/2826, 131b/2854, 131b/2864,
 132a/2868, 132a/2874, 132b/2879, 132b/2885, 133a/2889, 133a/2892,
 133a/2894, 133a/2896, 133b/2901, 134a/2915, 138a/3003, 139a/3024,
 139b/3038, 140b/3059, 141a/3071, 143a/3110, 143b/3118, 143b/3127,
 154b/3367, 158b/3448, 160a/3490, 162b/3539, 163a/3549, 163b/3566,
 164a/3578, 164b/3580, 164b/3583, 164b/3586, 165a/3600, 165b/3605,
 167a/3642

Deyyān (دَيَّانٌ): Ar. mükâfatlandırır veya cezalandırır, hâkim, Tanrı

➤ *yā D.* (Allah'ım!) 9b/175

deyze (دَيِّزَه): teyze

d.-leri 53a/1136

di- (دِي ، دِي): 1. demek, söylemek *bk. de-*

d.dikde 46b/994, 130b/2835

d.dikden 166a/3613, 166a/3619, 166b/3625

d.dikleri 63a/1358

d.diler 130b/2836

d.dügi 8b/160, 140a/3041

d.mege 104b/2268

d.mek 9a/163, 9b/175, 10b/198, 11b/226, 16a/318, 17b/353, 29b/616, 31a/655, 45a/954, 45a/958, 45a/960, 45a/961, 45a/963, 45a/964, 45b/965, 45b/968, 45b/971, 45b/972, 45b/973, 45b/974, 46a/976, 46a/977, 46a/978, 46a/981, 46a/982, 46a/985, 46b/988, 46b/991, 47a/997, 47b/1007, 47b/1009, 47b/1010, 47b/1012, 47b/1013, 47b/1015, 47b/1016, 48a/1018, 48a/1019, 48a/1020, 48a/1022, 48a/1025, 54a/1151, 54a/1152, 77a/1661, 78a/1687, 101a/2188, 101a/2192, 101b/2194 (2), 101b/2195, 101b/2198, 101b/2200, 101b/2201, 101b/2202, 101b/2204, 102a/2206, 102a/2208, 102a/2209, 102a/2210, 102a/2211, 102a/2212, 102a/2213, 102a/2215, 102b/2216, 102b/2217, 102b/2218, 102b/2220, 102b/2221, 102b/2222, 102b/2223, 102b/2225, 102b/2226, 103a/2227, 103b/2244, 107b/2335, 108b/2354, 110b/2399, 110b/2400 (3), 114b/2486, 114b/2488, 115a/2491, 115a/2493, 119b/2596, 125b/2729, 132b/2883, 148a/3218, 148b/3235, 150b/3275, 150b/3276, 151a/3285, 151a/3286, 151a/3288, 151a/3292, 151a/3293, 151b/3297, 159a/3459, 159a/3468

d.meniş 20a/410, 99a/2149

d.meye 109b/2370, 132a/2874

d.miş ola 32b/684

d.mişler 27a/565

d.rken 150a/3270

d.rler 21b/437, 25a/516, 25a/520, 25a/524, 25b/528, 25b/531, 25b/535, 26a/537, 26a/541, 26a/544, 26b/553, 94b/2043, 94b/2050, 95a/2056, 95b/2068, 96a/2075

d.rlerse 107a/2320, 107a/2322, 107a/2325

d.rse 35b/749, 109b/2370

d.rseñ 92b/2003

d.se 35b/751

d.se gerekdür 70b/1519

d.se-ler gerekdür 70b/1521

d.sünler 27a/561

d.ye 90a/1942

d.yen 26b/552

d.ye-nünj 54a/1150

d.yicek 160b/3492

2. bir dilde karşılığı olmak

d.mek 9b/182, 9b/183, 10a/184

3. ad vermek

d.dikleri 25a/516

d.dükleri 88a/1906

d.rler 10a/190, 11b/219, 12b/240, 20a/405, 20b/419, 21b/442, 21b/443, 21b/445, 21b/447, 22a/448, 22a/449, 22a/450, 22a/452, 22a/454, 22a/456, 22a/457, 22a/458, 22b/460, 22b/461, 22b/464, 22b/466, 22b/468, 28a/586, 30a/628, 35a/744, 37a/780, 37a/783, 37a/785, 37b/789, 37b/792, 37b/794, 37b/795, 38a/801, 39a/827, 42b/909, 52b/1119, 89a/1921, 91b/1975, 94a/2035, 94b/2041, 97a/2105, 97b/2110, 97b/2112, 98a/2120, 98a/2125, 103a/2229, 103a/2231, 103a/2236, 104a/2259, 104b/2263, 104b/2264, 104b/2265, 104b/2268, 105a/2271, 105a/2276, 105a/2280, 105b/2283, 105b/2287, 105b/2290, 106a/2293, 106a/2297, 107b/2328, 111a/2413, 112a/2427, 112a/2431, 112b/2439, 112b/2440, 112b/2443, 112b/2446, 113a/2457, 113b/2468, 114a/2474, 115a/2495, 117b/2549, 117b/2550, 118a/2562, 118a/2564, 118b/2572, 119a/2581, 119a/2587, 119b/2592, 119b/2598, 120a/2602,

126b/2748, 127b/2775, 128a/2779, 128a/2784, 128b/2789, 128b/2791,
129a/2801, 129a/2804, 130a/2826, 131b/2856, 132a/2867, 132b/2880,
133a/2887, 133a/2890, 133a/2894, 133a/2895, 133b/2901, 134a/2917,
138a/3005, 139a/3026, 140a/3043, 140b/3061, 141b/3074, 143a/3111,
143b/3120, 144a/3129, 146a/3179, 146a/3180

4. anlamına gelmek

d.mekdür 10a/185, 29b/617, 77a/1662, 78b/1689, 78b/1693, 78b/1698,
99b/2152, 108b/2356, 111b/2422, 114a/2476

dīb (ڊ): 1. dip, alt

d.inde 40a/844

d.inden 85b/1842

2. arka, kıç

d.ini 156a/3398

dībā (ڊيبا): **Far.** renkli dokuma motiflerle süslü lüks bir çeşit ipek kumaş, canfes kumaş

d.dan 86a/1860

dik- (ڊڪ ، ڊڪڻ) : dikmek, dik konumda durdurmak

d.mek 151b/3299

d.üp 156a/3398, 159b/3476

dikil- (I) (ڊڪڻ): dikilmek

d.se gerekdür 77b/1675

dikil- (II) (ڊڪڻ): ayakta durmak

d.me 45b/975

dil (I) (ڊيل ، ڊيل ، ڊيل): dil

d. 49b/1052, 108a/2339, 109a/2359, 147b/3215

d.ile 160b/3492

➤ *d.leri tutul-* (birdenbire söz söyleyemez olmak) 85a/1832

dil (II) (دِلّ ، دِلّ): dil, lisan

d.de 108a/2347, 172b/3759

d.ince 9b/181, 9b/183, 10a/184

d.leri 9b/177

dile- (دِلّا ، دِلّا): istemek, arzu etmek

d.dügi 2a/17, 2b/28, 3b/50, 4a/52, 4b/70, 5b/93, 6b/115, 6b/116, 7b/134, 8a/144

d.dügine 42a/892

d.dügini 8a/143

d.mesile 88b/1913

d.r 92b/2004

d.rim 174a/3797

d.rse 24a/500, 89b/1930, 93a/2011

dilsiz (دِلْسِيز): dilsiz, konuşma engelli

d. 39b/843

d.den 53a/1129

dimāğ (دِمَاغ): Ar. beyin

d.a 101b/2203

dīn (دِينَ ، دِين): Ar. din

d. 43b/928, 50b/1080, 64b/1384, 93b/2026, 94a/2035, 94a/2036, 94a/2037, 94b/2046, 95a/2053, 95a/2059, 95b/2071, 96a/2078, 96b/2085, 103a/2233, 105a/2272, 118a/2566, 123b/2685

d.de 103a/2232

d.e 125a/2719

d.i 28a/580, 64a/1380, 124b/2701

d.iḡ 65b/1404

d.lerini 76a/1638

dīn-dār (دِينْدَار): **Ar. + Far.** dindar, Allah'a inanmış ve bağlanmış olan kimse

d. 27a/560

dīn-i bāṭıl (دِينِ بَاطِل): **Far.** boş, batıl din

d. 94a/2039-94b/2040

d.iḡ 94b/2042-2043

dīn-i dūnyā (دِينِ دُنْيَا): **Far.** dünyanın dini

d.ma 172a/3750

dīn-i ḥaḳḳ (دِينِ حَق): (< **Far. dīn-i ḥaḳḳ**) gerçek din, İslam *bk. dīn-i ḥaḳḳ*

d. 38b/821, 94a/2038, 117a/2542, 117b/2547

dīn-i ḥaḳḳ (دِينِ حَق): **Far.** gerçek din, İslam *bk. dīn-i ḥaḳḳ*

d.a 94b/2041

dīn-i İslām (دِينِ اِسْلَام ، دِينِ اِسْلَام): **Far.** İslam dini

d.da 172b/3759

d.iḡ 136a/2962, 143a/3110

dinil- (دِينِلْ ، دِينِلْ): denilmek, söylenmek

d.di 14a/276, 14a/279, 14b/284, 14b/287, 14b/290, 15a/295, 15a/300,
57b/1235, 115a/2498

d.diginüḡ 35b/745

d.se gerekdür 81b/1759

dinle- (دِنْلْ ، دِنْلْ): dinlemek

d.mek 108a/2339, 108b/2358, 149b/3250

d.r 149b/3250

dire-K+ (دِيرَهَكَ): direk

d.e (*dire-ge*) 159a/3459

dirhem (دِرْهَمٌ ، دِرْهَمٌ): **Ar.** okkanın dört yüzde birine eşit olan, 3,207 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü

d. 16a/319, 16a/321, 16a/322, 18a/368, 18a/369

d.den 132a/2875, 147a/3197

diri (دِرِي): diri, sağ, canlı

d.den 20b/415

d.dür 59a/1268

diril- (دَرِيْلُ ، دَرِيْلُ): dirilmek

d.se-ler *gerekdür* 85a/1841

d.üp 44b/946, 96a/2078

dirilT- (دِيرِيْلْتُ ، دِيرِيْلْتُ): diriltmek

d.mesi 62b/1339

d.üp (*dirildüp*) 69a/1489

dirsek (دِيرِسَكُّ): dirsek

d.lerine 158b/3457

diş (دِشٌّ ، دِشٌّ ، دِشٌّ): diş

d.i 84b/1822, 155b/3391

d.leri 57a/1224

dişi (دِشِي ، دِشِي): dişi, kadın

d. 42a/897

d.lerini 19a/384

dīvān (دِيْوَان): **Ar.** yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurduğu büyük meclis

➤ *d. tur-* (el pençe divan durmak) 48a/1019

dīvār (دِيْوَار ، دِيْوَار): **Far.** duvar

d. 130a/2822

d.a 159a/3460, 159b/3470

d.i 98b/2134

diz (دِيَز ، دِيَز ، دِيَز): diz

d.i 76b/1651, 147b/3212

d.ine 70b/1516

d.leri 147b/3208, 147b/3211, 151a/3288

d.lerin 151a/3290, 156a/3398

d.lerinde 151a/3289

d.lerinden 156a/3396, 156a/3397

d.lerini 153a/3330

dizil- (دِيَز): dizilmek

d.miş 57a/1225

dolaş- (دَوْلَش): dolaşmak, gezinmek

d.a 49b/1052

dost (دُوسْت): **Far.** dost, sevilen kimse

d.larına 5b/95

dostluk (دُوسْتَلُك): (← **Far. dost**) dostluk

➤ *d. iT-* (dostluk etmek, yakınlık kurmak) 77b/1675

dögüş- (دُوكُشُ): dövüşmek

d.mekdür 130a/2823

dögüşdür- (دُوكُشُدُر): dövüştürmek

d.mek 132b/2883

dök- (دُوكُ): dökmek

d.üp 85a/1840

dökül- (دُوكُلُ): dökülmek

d.se gerekdür 79b/1710

dön- (دُونُ): durumdan duruma geçmek, değişmek

d.di 12b/247

dörder (دُرْدَر): dörder

d. 40b/863, 148a/3223

dördünci (دُرْدُنْجِي): dördüncü

d. 14b/283, 15b/305, 16b/334, 18a/364, 18b/372, 19b/397, 22b/465, 25b/527, 27b/575, 28a/581, 28b/592, 30a/631, 30b/637, 32b/681, 37b/790, 39a/831, 40a/853, 43a/916, 43b/931, 48b/1037, 55a/1180, 56a/1204, 59b/1280, 63a/1350, 66b/1433, 68a/1465, 72b/1561, 81a/1744, 82a/1771, 82a/1773, 83b/1803, 91a/1965, 92b/1996, 93b/2027, 95b/2067, 96b/2094, 98b/2137, 100a/2164, 100b/2174, 104a/2251, 108a/2339, 109a/2359, 110a/2387, 117a/2536, 117a/2543, 120b/2617, 122a/2651, 127a/2757, 128a/2784, 129a/2802, 134b/2925, 134b/2930, 136a/2961, 141b/3081, 142a/3087, 147a/3201, 148a/3226, 148b/3238, 150b/3272, 152b/3316, 154b/3361, 155b/3382, 159a/3469, 161a/3508, 163a/3555, 164b/3589, 167a/3635, 167a/3638

dörT+ (دُرْت ، دُورْت ، دُرْد ، دُرْت): dört

d. 17a/341, 25b/525, 30a/631, 30b/638, 39b/838, 58a/1246, 80a/1724, 80b/1740, 82a/1767, 87b/1889, 89b/1940, 98b/2134, 100a/2161, 120a/2609, 141b/3075, 141b/3083, 142a/3089, 143a/3107, 148b/3236, 149a/3241, 149b/3260, 152a/3312, 156b/3411, 163a/3549, 165b/3602, 166b/3628, 166b/3630

d.de 98b/2133, 165b/3603

d.dür 30a/629, 30a/634

d.i (dördi) 28a/585, 48a/1026

d.ünj (dördünj) 61a/1307

➤ *d. buçuq* 16a/320

dört biñ (دُرْت بِيْن): dört bin

d. 70b/1514

dört yüz toqsan altı (دُرْت يُوْر طُقْسَانْ أَلْتِي ، دُرْتِيُوْر طُقْسَانْ أَلْتِي): dört yüz doksan altı

d. 108b/2351-2352, 117b/2556-118a/2557

döşe- (دُوشَه): döşemek

d.mek 158a/3442

d.yüp 151b/3298

döşeK+ (دُوشَك): döşek

d.ine (döşegine) 161b/3523

döşet- (دُوشَه): döşetmek

d.mek 134a/2919

du‘ā (دُعَا): (< **Ar. du‘ā**) dua, Allah'a yalvarma, niyaz

d. 36a/766, 43b/924, 172a/3755

d.dan 101a/2190

d.ları 36a/756, 102a/2214

d.larına 173b/3780

d.larını 5a/80

d.ma 173b/3778

d.sından 151b/3303

d.sını 151b/3302, 166b/3632

d.sınıu 164b/3581

d.ya 164a/3571

- *d. iT-* (dua etmek) 63a/1352, 83a/1797, 123b/2687, 151b/3304
- *Ḳunūt d.sı* 31b/658, 150a/3271-150b/3272, 159b/3479
- *Ḳunūt d.sını* 149b/3254

dudaḲ+ (دُودَاء): dudak

d.ı (*dudağı*) 57b/1227

duḥā (ضَحَى): Ar. kuşluk vakti; kuşluk namazı

d. 32b/686

dur- (دُر): varlığını sürdürmek *bk. tur-*

d.urlar 67b/1452

duy- (دُوي): dokunma duyusuyla algılamak, hissetmek

d.arsa 158a/3440

dübür (دُبُر): Ar. kış, makat

d.i 151b/3301

düg- (دُوس): düğülemek, bağlamak (yardımcı eylem)

- *dügüm d.er* 161b/3524-162a/3525

düğüm (دُوْكُم ، دُوْكُم): düğüm

d.üñ 162a/3527

➤ *d. düğ-* (düğüm atmak, düğümlemek) 161b/3524-162a/3525

düken- (دُوْك): tükenmek, bitmek *bk. tüken-*

d.inceye dek 61b/1323

d.üp 51b/1101

dükkān (دُوْكَاَن ، دُوْكَاَن): Ar. dükkân

d.inı 14b/292

d.larda 18b/378

dünyā (دُوْنْيَا): Ar. dünya

d. 7b/137, 65a/1400, 67a/1439, 86a/1859, 86b/1869, 112b/2438, 118a/2567, 122a/2645, 141b/3080, 167b/3649

d.da 2a/14, 29a/605, 70b/1521, 71a/1523, 115a/2499, 116b/2533, 128b/2794, 172b/3761, 175a/3812

d.dan 12a/230, 59b/1281

d.ya 12a/230, 26b/557, 64a/1372

d.yı 66a/1418

➤ *d. kelāmı* (Tanrı sözünden başka söz) 34b/728, 160b/3501-3502

➤ *d.dan riħlet eyle-* (vefat etmek) 59a/1265-1266

dünyevī (دُوْنْيَوِي): Ar. dünya ile ilgili

d. 145a/3155

dürlü (دُوْرْلُو): türlü, çeşit

d. 17b/352, 18a/366, 18b/379, 68a/1459, 86b/1873, 106b/2312, 162b/3542, 164a/3576

d.dür 77a/1663

➤ *envā'id.* (envaitürlü, çeşit çeşit) 8a/150, 84b/1824

➤ *nice d.* (çok çeşitli) 89b/1938

düş- (دُوش ، دُوش): 1. düşmek

d.er 46a/984, 60b/1299

d.se-ler gerekdür 81a/1751, 83b/1800, 83b/1806

d.üp 83a/1792, 85b/1850

2. yardımcı eylem

➤ *ihtilāfa d.mesün* 50a/1067

düşmen (دُشْمَن): **Far.** düşman, yağı

d.e 133a/2895

düz (دُوز): düz

d. 58b/1256, 79b/1711, 82b/1786

düzelt- (دُوزُت): düzeltmek

d.mek 154b/3366, 154b/3368

E

ebedî (اَبَدِي): **Ar.** ebedî, sonu olmayan

e. 7a/119, 78a/1683, 82b/1780, 82b/1782, 88a/1905, 96b/2085,
115b/2512, 116a/2514

ebe-lik (اَبِه لِك): ebelik, doğum yaptırma işi

e. 47b/1016

ecdād (اَجْدَاد): **Ar.** atalar

e. 172a/3753

ecel (أَجَل): Ar. ecel, hayatın sonu, ölüm zamanı

e. 102b/2223

e.ile 102a/2211

- *e. gel-* (ölümü veya yok olması kaçınılmaz duruma gelmek) 36a/763-764, 67a/1440
- *e.leri gel-* (ölemleri veya yok olmaları kaçınılmaz duruma gelmek) 44b/945, 55a/1173

ecil (أَجَل): (< Ar. ecl) sebep *bk. ecl*

e.den 49b/1061, 93a/2009

ecl (أَجَل): Ar. sebep *bk. ecil*

e.i 57a/1224

e.inden 4b/63

ecir (أَجْر): (< Ar. ecr) sevap *bk. ecr*

e.den 129b/2810

ecr (أَجْر): Ar. sevap *bk. ecir*

e.ini 112b/2444, 113a/2450

edā (أَدَا): (< Ar. edā') ödeme; yerine getirme

e.sı 124b/2705, 124b/2707

e.sını 164a/3572

e.sınıu 134b/2920, 134b/2923, 134b/2927

- *e. iT-* (borcunu ödemek; dinî buyrukları yerine getirmek) 103b/2247, 113a/2449, 118b/2572, 118b/2576, 119a/2586-2587, 124b/2705, 124b/2708, 125b/2722, 131b/2856, 133b/2908-134a/2909, 135a/2938, 145a/3157, 148b/3229

- *e. olun-* (borç ödenmek, dinî buyruklar yerine getirilmek)
112a/2433

edā'-ı hizmet (أداءِ خِدْمَت): Far. hizmeti yerine getirme

- *e. iT-* (hizmeti yerine getirmek) 29b/615-616
- *e. olun-* (hizmet yerine getirilmek) 19b/401-402

eḏ-Ḍāru (الضَّارُّ): (< Ar. eḏ-Ḍārr) Allah'ın adlarından biri; elem ve zarar verici şeyler yaratan

e. 8a/145

ednā (أدْنَا): Ar. az, pek az

e. 145b/3164

ef'āl (أفعال ، أفعال ، أفعال): Ar. işler, ameller

e.de 136a/2956

e.i 2b/21

e.inde 5b/85, 6b/110

ef'āl-i mükellefīn (أفعالٍ مُكَلَّفِينَ): Far. yükümlülerin amelleri

e. 50b/1082

efḏal (أفضَل): Ar. daha faziletli, üstün

e. 41b/883, 56a/1195, 61a/1304, 61a/1305, 61a/1306, 61a/1308, 61a/1311, 61a/1313, 61a/1314, 61b/1316, 61b/1321 (2), 61b/1322

e.dür 41b/887, 42a/888, 42a/890, 55b/1185 (2), 55b/1186, 55b/1187, 55b/1188, 55b/1189, 55b/1190, 55b/1191, 101a/2192, 101b/2202

efḏal-i nās (أفضَلِ نَاسٍ): Far. insanların üstün olanı

e. 60b/1303

efḍali'l-mahlūkāt (أَفْضَلُ الْمَخْلُوقَاتِ): Ar. yaratılmışların üstün olanı

e. 56a/1194

efendi (أَفْنَدِي ، أَفْنَدِي): Rum. efendi

e. 10a/189

e.sini 65a/1396

eflākiyyūn (أَفْلَاقِيُونُ): Ar. gök cisimlerine tapanlar

e.uy 25a/519

efrādını cāmi' (أَفْرَادِي جَامِع): (tanım için) aynı özelliğe sahip olanların hepsini içine alan

e. 34a/722

efrādını cāmi' aḡyārını māni' (أَفْرَادِي جَامِعِ أَغْيَارِي مَانِع): (tanım için) aynı özelliğe sahip olanların hepsini içine alıp farklı olanları dışarıda bırakan, eksiksiz ve fazlasız
bk. efrādını cāmi' ve aḡyārını māni'

e. 36b/777, 111b/2421, 140a/3041-3042

efrādını cāmi' ve aḡyārını māni' (أَفْرَادِي جَامِعِ وَ أَغْيَارِي مَانِع): (tanım için) aynı özelliğe sahip olanların hepsini içine alıp farklı olanları dışarıda bırakan, eksiksiz ve fazlasız
bk. efrādını cāmi' aḡyārını māni'

e. 112a/2428-2429, 133b/2907-2908

efsūn (أَفْسُونُ): Far. sihir, büyü

e. 82a/1769

eger (أَكْرُ): Far. eğer, şayet

e. 9b/179, 11a/211, 18b/376, 21b/446, 22a/450, 22a/451, 22a/453, 22a/454, 22a/456, 22a/457, 22b/459, 22b/460, 22b/464, 22b/465, 22b/467, 23b/487, 23b/490, 24b/508, 28a/583, 29b/615, 35b/747, 36b/767, 37b/793, 37b/795, 39a/825, 41a/874, 41b/881, 54a/1150,

59b/1277, 60b/1298, 78a/1680, 78b/1692, 78b/1697, 84a/1814,
 89b/1930, 90a/1942, 90a/1943, 90a/1951, 90b/1958, 91b/1978,
 92b/2003, 92b/2005, 93a/2011, 96b/2084, 101a/2187, 106b/2308,
 106b/2309, 107a/2318, 107a/2320, 107a/2322, 107b/2331, 109b/2370,
 110b/2392, 111a/2406, 112b/2446, 114b/2487, 115b/2509, 116a/2522,
 121b/2642, 121b/2644, 130a/2827, 132a/2874, 132b/2881, 145a/3156,
 145b/3163, 147a/3204, 147b/3213, 148a/3221, 149b/3250, 149b/3259,
 154b/3365, 158a/3439, 162a/3526, 162a/3528, 162a/3529, 164a/3571,
 164a/3572, 164a/3573, 164a/3574, 165a/3594, 165b/3602, 165b/3603,
 166b/3630, 167a/3641, 173a/3776

egil- (اَكْبَد): eğilmek

e.dükde 151a/3286

eglen- (اَكْتَلَّ ، اَكْتَلَّ): eğlenmek, vakit geçirmek, beklemek

e.mek 149a/3244, 153b/3342, 156b/3407, 157b/3431, 157b/3436,
 158a/3438, 158b/3449

e.üp 53b/1141, 59a/1265

egrice (اَكْرِجِه): eğrice, az eğri olan

e. 57a/1216

eḥādīṣ-i şerīf (اَحَادِيثِ شَرِيف): Far. kutsal hadisler

e.den 167a/3640

ehemm (اَهَم): Ar. çok önemli

e.i 28b/596

eḥibbā' (اَحْبَاء): Ar. dostlar

e. 172b/3756, 173b/3781

ehil (اَهْل): (< Ar. ehl) ehil, sahip *bk. ehl*

e.leri 53a/1135

ehl (أَهْل): Ar. ehil, sahip *bk. ehil*

e.i 74a/1593, 88a/1907, 111a/2403 (2), 114b/2490, 115a/2500

e.idür 95a/2060

e.ine 109a/2361

e.ini 105b/2284

e.inüñ 87b/1887

ehl-i bida' (أَهْلٌ بَدْعٌ): Far. peygamber zamanından sonra dinde değişik yargı ve ilke çıkarımlar

e. 61b/1319, 98a/2119

ehl-i bid'at (أَهْلٌ بَدْعَاتٌ): Far. peygamber zamanından sonra dinde değişik yargı ve ilke çıkarımlar

e. 139a/3025

ehl-i cehennem (أَهْلٌ جَهَنَّمَ ، أَهْلٌ جَهَنَّمَ): Far. cehennem ehli, cehennemlik olanlar

e. 47b/1009, 51a/1088, 88b/1910

e.dür 51a/1086-1087

ehl-i cennet (أَهْلٌ جَنَّتْ): Far. cennet ehli, cennetlik olanlar

e. 47b/1008, 51a/1086, 51a/1087, 88a/1904, 88b/1909

ehl-i haq (أَهْلٌ حَقٌّ): (< Far. **ehl-i haqq**) kendini Tanrı'ya vermiş kimseler; doğruluk sahipleri

e. 20b/421, 98a/2123

ehl-i imān (أَهْلٌ إِيْمَانٌ ، أَهْلٌ إِيْمَانٌ): Far. iman sahibi

e. 79b/1713, 81a/1746

e.a 81b/1757

e.i 82a/1774, 85a/1839

ehl-i sünnet (أَهْلُ سُنَّتٍ): Far. sünnet ehli, peygamberimizle dostlarına itikatta uyanlar

e. 43b/922-923, 59b/1278, 98a/2124, 99a/2142, 110a/2386, 111a/2412

ehl-i sünnetliK+ (أَهْلُ سُنَّتِكَ): (← Far. ehl-i sünnet) peygamberimizle dostlarına itikatta uyma durumu

e.i (ehl-i sünnetligi) 34b/725-726

ejderhā (أَجْدْرَهَا): Far. ejderha

e. 24b/507, 62a/1336

ekber-i kebā'ir (أَكْبَرُ كَبَائِرٍ): Far. çok büyük günahlar

e. 103a/2236

ekl-i bi'l-bāṭıl (أَكَلِ بِالْبَاطِلِ): Far. bir şeyi haksızlık yaparak yeme

e. 19b/398

ekşer (أَكْثَر): Ar. en çok, daha ziyade

e.i 65b/1411, 161b/3522

e.ini 18b/377

ekşeri (أَكْثَرِ): (< Ar. ekşerī) çok defa, genellikle

e. 32a/668, 65a/1393, 91b/1983

eksik (أَكْسِكُ): eksik

e. 62a/1327, 62a/1328, 65a/1395, 77a/1662, 84a/1811, 115b/2512, 156b/3414, 157a/3415, 157a/3420, 159b/3477

eksil- (أَكْسِدُ): eksilmek

e.mez 121a/2629, 121a/2631

eksilt- (أَكْسِلْتُ): eksiltmek

e.meye-ler 79a/1703

ekşi (أكشي): ekşi

e.ler 22b/467

el (I) (أل، أُل): 1. el

e. 108a/2340, 109a/2360

e.i 94b/2047, 150b/3279, 153b/3338

e.ile 69b/1494 (2), 161a/3505, 161a/3506

e.inde 62b/1337, 154b/3364

e.inden 76b/1649, 115b/2508

e.ini 150b/3279

e.leri 151a/3289

e.lerin 152a/3315, 152b/3317, 155a/3381, 156a/3396, 156a/3397

e.lerinden 153a/3330

e.lerini 47b/1013, 77b/1676, 115a/2492, 150a/3270, 150b/3272, 150b/3273, 151a/3288, 152a/3313, 153a/3330, 153b/3339, 159b/3473

e.leriniñ 153a/3336

- *e.i deg-* (bir şey yapmaya vakit ve fırsat bulmak) 50a/1064
- *e.in uzat-* (elini sürmek, bir şey yapmak) 74b/1607
- *e.inden çık-* (biri tarafından yapıldığı belli olmak) 24a/501, 89b/1931-1932
- *e.inden hiçbir şey gelme-* (çaresizlikten veya yeteneksizlikten bir iş yapamamak) 92a/1990-1991
- *e.inden şādır ol-* (elinden çıkmak) 62b/1344, 91b/1974
- *e.inden zühür iT-* (elinden çıkmak) 120b/2619

2. sahiplik, mülkiyet

e.inde 52a/1112

e.inde-ki 28b/593

➤ *e.den giT-* (bir şeyi yitirmek, o şeyden yoksun kalmak) 128b/2794

el (II) (إِل): el, yabancı

e.in 15a/298

e.iḡ 15a/297

e.ler 27a/560

el (III) (أَل): ülke, yurt, il

e.inde 62b/1345

el-‘Adlu (أَلْعَدْلُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; çok adaletli

e. 4a/57

el-‘Afüvvu (أَلْعَفْوُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; affi bol

e. 7b/130

el-Āḥiru (أَلْأَخِرُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; kendisinden sonra bir son bulunmayan,
“Son”

e. 7a/118

el-‘Alīmu (أَلْعَلِيمُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; her şeyi çok iyi bilen

e. 3b/42

el-‘Aliyyu (أَلْعَلِيُّ): Ar. Allah’ın adlarından biri; pek yüksek

e. 4b/66

el-ān (الآن): Ar. şimdi, şimdiki hâlde

e. 45a/959, 102b/2218, 103b/2242

el-‘ayānu bi’llāh (أَلْعَيَانُ بِأَللَّهِ): Ar. Allah için açıkça

e. 27b/569

el-‘Azīmu (الْعَظِيمُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; pek azametli

e. 4a/62

el-‘Azīzu (الْعَزِيزُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; mağlup edilmesi mümkün olmayan, galip

e. 2b/25

el-Bā‘īşu (الْبَاعِثُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; ölüleri diriltip kabirlerinden çıkaran

e. 5b/86

el-Bāķī (الْبَاقِي): Ar. Allah’ın adlarından biri; varlığının sonu olmayan

e. 8b/153

el-Bārī u (الْبَارِئُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; eşyayı ve her şeyin aza ve cihazını birbirine uygun ve mülayim bir hâlde yaratan

e. 3a/31

el-Bāşıtu (الْبَاسِطُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; açan, genişleten

e. 3b/45

el-Başıru (الْبَصِيرُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; iyi gören

e. 4a/54

el-Bāṭınu (الْبَاطِنُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; gizli

e. 7a/121

el-Bedī u (الْبَدِيعُ): Ar. Allah’ın adlarından biri; örneksiz, misalsiz, acayip ve hayret verici âlemleri icat eden

e. 8b/151

el-Berru (الْبَرُّ): Ar. Allah’ın adlarından biri; kulları hakkında müsait bulunan, iyiliği ve bahşışı çok olan

e. 7a/125

elbetde (اَلْبَتَّةُ): (< **Ar. elbette**) elbette, şüphesiz

e. 16b/332, 20b/423, 36a/762, 57b/1231, 115b/2504, 116a/2513,
145a/3157

el-Cāmi‘u (اَلْجَامِعُ): **Ar.** Allah’ın adlarından biri; istediğini istediği zaman, istediği yerde toplayan

e. 8a/140

el-Cebbāru (اَلْجَبَّارُ): **Ar.** Allah’ın adlarından biri; kırılanları onaran, eksikleri tamamlayan, dilediğini zorla yaptırmaya muktedir olan

e. 2b/27

el-Celīlu (اَلْجَلِيلُ): **Ar.** Allah’ın adlarından biri; celalet ve ululuk sahibi

e. 5a/75

ele- (اَلْ): elemek

e.mek 104a/2252

elestü bi-rabbiküm (اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ): **Ar.** Allah’ın ruhları yarattıktan sonra “Ben sizin Rabb’iniz değil miyim?” dediği sözü

e. 39b/840

el-Evvelu (اَلْأَوَّلُ): **Ar.** Allah’ın adlarından biri; kendisinden önce bir ilk bulunmayan, “İlk”

e. 6b/117

el-Fettāhu (اَلْفَتْحُ): **Ar.** Allah’ın adlarından biri; her türlü müşkülü çözen, açan, kolaylaştıran

e. 3b/41

el-Ġaffāru (الْغَفَّارُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; mağfireti, gufranı, bağışlaması pek çok olan

e. 3a/34

el-Ġafūru (الْغَفُورُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; mağfireti çok

e. 4b/64

el-Ġaniyyu (الْغَنِيُّ): Ar. Allah'ın adlarından biri; çok zengin ve her şeyden müstağni, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan

e. 8a/141

el-Ĥabīru (الْخَبِيرُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; her şeyin iç yüzünden, gizli taraflarından haberdar olan

e. 4a/59

el-Hādī (الْهَادِي): Ar. Allah'ın adlarından biri; hidayeti yaratan, istediği kulunu hayırlı ve kârlı yollara muvaffak kılan, muradına erdiren

e. 8a/149

el-Ĥāfiḍu (الْخَافِضُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; yukarıdan aşağıya indiren, alçaltan

e. 3b/46

el-Ĥafīzu (الْحَفِيزُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; yapılan işleri bütün tafsilatıyla tutan, her şeyi belli vaktine kadar afet ve beladan saklayan

e. 4b/69

el-ḥaḳ (الْحَقُّ): (< Ar. **el-ḥaḳḳ**) hakikaten, doğrusu

e. 175a/3811

el-Ḥakemu (الْحَكَمُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; hükmeden, hakkı yerine getiren

e. 4a/55

el-Ḥakīmu (الْحَكِيم): Ar. Allah'ın adlarından biri; buyrukları ve bütün işleri hikmetli

e. 5a/82

el-Ḥaqqu (الْحَقُّ): Ar. Allah'ın adlarından biri; varlığı hiç değişmeden duran

e. 5b/89

el-Hākümü't-Tekāsür (الْهَيْكُمُ التَّكْوِينُ): Ar. Tekâsür suresi

e. 165b/3610

el-Ḥāliḳu (الْخَالِقُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; her şeyin varlığını ve varlığı boyunca görüp geçireceği hâlleri, hadiseleri tayin ve tespit eden ve ona göre yaratan, yoktan var eden

e. 3a/30

el-Ḥalīmu (الْحَلِيم): Ar. Allah'ın adlarından biri; hilmi çok; kula hak ettiği hâlde hemen cezasını vermeyip geciktiren, müsaade veren

e. 4a/61

el-Ḥamīdu (الْحَمِيدُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; ancak kendisine hamdüsena olunan, bütün varlığın diliyle biricik övülen

e. 5b/95

el-Ḥasību (الْحَسِيبُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; herkesin hayatı boyunca yapıp ettiklerini bütün tafsilat ve teferruatıyla hesabını en iyi bilen

e. 4b/72

el-Ḥayyu (الْحَيُّ): Ar. Allah'ın adlarından biri; diri, her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten

e. 6a/104

el-Ḳābīzu (الْقَابِضُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; sıkan, daraltan

e. 3b/43

el-Ḳādiru (الْقَادِرُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; istediğini, istediği gibi yapmaya gücü yeten

e. 6b/112

el-Ḳahhāru (الْقَهَّارُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; her şeye, her istediğini yapacak surette galip ve hakim olan

e. 3a/37

el-Ḳaviyyu (الْقَوِيُّ): Ar. Allah'ın adlarından biri; pek güçlü

e. 5b/91

el-Ḳayyūmu (الْقَيُّومُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; gökleri ve her şeyi tutan

e. 6a/105

el-Kebīru (الْكَبِيرُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; pek büyük

e. 4b/68

el-Kerīmu (الْكَرِيمُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; keremi bol

e. 5a/76

el-Ḳuddūsu (الْقُدُّوسُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; hatadan, gafletten, acizden ve her türlü eksiklikten çok uzak, pek temiz

e. 2a/18

el-Laṭīfu (اللَّطِيفُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; en ince işlerin bütün inceliklerini bilen, nasıl yapıldığına nüfuz edilemeyen, en ince işleri yapan, ince ve sezilmez yollarından kullarına çeşitli faydalar ulaştırın

e. 4a/58

elli (اَللّٰى): elli

e. 51b/1103, 65b/1409, 163b/3558

elli altı (اَللّٰى اَلْتِى): elli altı

e. 108b/2350

elli altıncı (اَللّٰى اَلْتِسْعِى): elli altıncı

e. 124b/2705, 158b/3455

elli beşinci (اَللّٰى بَشِىْنِعِى): elli beşinci

e. 124b/2704, 158b/3452

elli biç (اَللّٰى بِيْئِى): elli bin

e. 70b/1512, 80b/1734, 81a/1751

elli birinci (اَللّٰى بَرِنِعِى): elli birinci

e. 76a/1643, 124b/2700, 158a/3445

elli dördüncü (اَللّٰى دُرْدُنِعِى): elli dördüncü

e. 124b/2703, 158b/3450

elli iki (اَللّٰى اِيْكِي): elli iki

e. 58b/1251, 72b/1556

elli ikinci (اَللّٰى اِيْكِنِعِى): elli ikinci

e. 76b/1644, 124b/2701, 158a/3446

ellinci (اَللّٰى اَللِنِعِى): ellinci

e. 76a/1641, 124a/2699, 158a/3443

elli sekizinci (اَللّٰى سَكْوِنِعِى): elli sekizinci

e. 124b/2708, 158b/3457

elli toğuz (اَللّٰى طَفُوْز): elli dokuz

e. 145a/3161

e.dur 155a/3379

elli toquzuncı (اَللّٰى طَفُوْزُنْجِى): elli dokuzuncu

e. 124b/2709, 159a/3459

elli uc (اَللّٰى اَوْج): elli uc

e. 59a/1263

elli ucuncı (اَللّٰى اَوْجُنْجِى): elli ucuncu

e. 124b/2702-2703, 158b/3449

elli yedinci (اَللّٰى يَدْنِجِى): elli yedinci

e. 124b/2707, 158b/3456

el-Mācidu (اَلْمَاجِدُ): **Ar.** Allah'ın adlarından biri; kadr ü şanı büyük, kerem ve semahatı bol olan

e. 6b/108

el-Māni' u (اَلْمَانِى): **Ar.** Allah'ın adlarından biri; bir şeyin meydana gelmesine müsaade etmeyen

e. 8a/143

el-Mecīdu (اَلْمَجِيْدُ): **Ar.** Allah'ın adlarından biri; nimeti, şanı büyük ve yüksek

e. 5b/85

el-Meliku (اَلْمَلِكُ): **Ar.** Allah'ın adlarından biri; bütün kâinatın sahibi, mutlak surette hükümdarı

e. 2a/17

el-Metīnu (اَلْمَتِيْنُ): **Ar.** Allah'ın adlarından biri; çok sağlam

e. 5b/92

el-Mu'ahhīru (اَلْمُوْحِرُ): **Ar.** Allah'ın adlarından biri; istediğini geri koyan, arkaya bırakan

e. 6b/116

el-Mucību (الْمُجِيبُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; kendine yalvaranların isteklerini veren

e. 5a/79

el-Muġnī (الْمُغْنِي): Ar. Allah'ın adlarından biri; istediğini zengin eden

e. 8a/142

el-Muḥşī (الْمُحْصِي): Ar. Allah'ın adlarından biri; bir bir her şeyin sayısını bilen

e. 6a/96

el-Muḥyi (الْمُحْيِي): Ar. Allah'ın adlarından biri; can bağışlayan, sağlık veren

e. 6a/101

el-Mu'izzu (الْمُعِزُّ): Ar. Allah'ın adlarından biri; izzet veren, ağırlayan

e. 3b/49

el-Muḫaddimu (الْمُقَدِّم): Ar. Allah'ın adlarından biri; istediğini ileri geçiren, öne alan

e. 6b/115

el-Muḫītu (الْمُفِيْثُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; her yaratılmışın rızkını veren

e. 4b/71

el-Muḫṣiṭu (الْمُخْصِطُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; bütün işlerini denk ve birbirine uygun ve yerli yerinde yapan

e. 7b/138

el-Muḫtediru (الْمُقْتَدِرُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; kuvvet ve kudret sahipleri üzerinde istediği gibi tasarruf eden

e. 6b/113

el-Muntaḫimu (الْمُنتَقِم): Ar. Allah'ın adlarından biri; suçluları, adaleti ile hak ettikleri cezaya çarptıran

e. 7a/128

el-Muṣavviru (الْمُصَوِّرُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; tasvir eden, her şeye bir şekil ve hususiyet veren

e. 3a/33

el-Muzillu (الْمُذِلُّ): Ar. Allah'ın adlarından biri; zillete düşüren, hor ve hakir gören

e. 3b/51

el-Mübdî (الْمُبْدِىُّ): Ar. Allah'ın adlarından biri; maddesiz, mahlukatı maddesiz ve örneksiz olarak ilk baştan yaratan

e. 6a/98

el-Müheyminu (الْمُهَيِّمِىْنُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; gözetici ve koruyucu

e. 2b/24

el-Mü'îdu (الْمُعِيدُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; yaratılmışları yok ettikten sonra tekrar yaratan

e. 6a/99

el-Mü'minu (الْمُؤْمِنُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; gönüllerde iman ışığı uyandıran, kendisine sığınanlara iman verip onları koruyan, rahatlandıran

e. 2b/22

el-Mümîtu (الْمُمِيتُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; canlı bir mahlukun ölümünü yaratan

e. 6a/103

el-Müte'ālî (الْمُتَعَالَى): Ar. Allah'ın adlarından biri; yaratılmışlar hakkında, aklın mümkün gördüğü her şeyden, her hâl ve tavırdan pek yüce

e. 7a/123

el-Mütekebbiru (الْمُتَكَبِّرُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; her şeyde ve her hadisede büyüklüğünü gösteren

e. 2b/28

el-Vācidu (الْوَّاعِدُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; istediğini, istediği vakit bulan

e. 6b/107

el-Vāhidu (الْوَّاحِدُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; tek; zatında, sıfatlarında, işlerinde, isimlerinde hükümlerinde asla şeriki (ortağı) veya benzeri bulunmayan

e. 6b/109

el-Vālī (الْوَالِي): Ar. Allah'ın adlarından biri; bu muazzam kâinatı ve her an olup biten hadiseleri, tek başına tedbir ve idare eden

e. 7a/122

el-Vāriṣu (الْوَارِثُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; servetlerin geçici sahipleri, elleri boş olarak yokluğa döndükten sonra varlığı devam eden servetlerin hakiki sahibi

e. 8b/154

el-Vāsi'u (الْوَاسِعُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; geniş ve müsaadekâr

e. 5a/80

el-Vedūdu (الْوَدُودُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; iyi kullarını seven, onları rahmet ve rızasına erdiren yahut sevmeye ve dostluğu kazanılmaya biricik layık olan

e. 5a/83

el-Vehhābu (الْوَهَّابُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; çeşit çeşit nimetleri daima bağışlayıp duran

e. 3a/38

el-Vekīlu (الْوَكِيلُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; işlerini yoluyla kendisine bırakanların işini düzelterip onların yapabileceğinden daha iyi temin eden

e. 5b/90

el-Veliyyu (الْوَلِيُّ): Ar. Allah'ın adlarından biri; iyi kullarına dost

e. 5b/94

emān (أَمَانٌ ، أَمَانٌ): **Ar.** 1. eminlik, korkusuzluk

e.i 115a/2499

➤ *e. vir-* (eminlik vermek, güven sağlamak) 2b/23, 115a/2498

2. yardım isteme

e.i 18a/360

emānet (أَمَانَةٌ ، أَمَانَةٌ): **Ar.** emanet

e. 55a/1177

e.i 93b/2018, 125b/2722

e.iḡ 64b/1381

➤ *e. iT-* (emanet etmek) 172a/3755

emānet-i ilāhī (أَمَانَةُ الْإِلَهِ): **Far.** ilahi emanet

e. 109b/2380

e.-de 111a/2413, 129a/2802

e.-niḡ 93b/2026

emekle- (أَمَكَلَا): emeklemek

➤ *e.yü e.yü* (emekleye emekleye) 83a/1791

emin (أَمِينٌ): (< **Ar. emīn**) kendisine güvenilen *bk. emīn*

e.ler 64b/1390, 65a/1392

e.lerḡ 110a/2381

emīn (أَمِينٌ): **Ar.** 1. kendisine güvenilen *bk. emīn*

e. 55a/1177

➤ *e. eyle-* (korumak) 174b/3801

➤ *e. ol-* (inanmak, güvenmek) 88b/1909-1910, 116b/2533

2. şüphesi olmayan

e. 60b/1293

e.-dürler 60b/1293

emir (أمر): (< **Ar. emr**) emir, buyruk *bk. emr*

e. 89a/1924

➤ *e. iT-* (buyurmak, emir vermek) 49b/1057, 116b/2524

➤ *e. olun-* (buyrulmak, emir verilmek) 81b/1758

emlāk (أملاك): **Ar.** mal, mülk

e.in 174b/3801

emr (أمر): **Ar.** emir, buyruk *bk. emir*

e. 51b/1097, 60a/1288

e.e 119a/2585

e.i 17b/354, 119a/2581, 119b/2597

e.ile 42b/901

e.ine 74b/1604, 143b/3118

e.ini 37a/782, 52b/1118, 55a/1182, 59b/1279, 119a/2580

e.iñ 51b/1097

emri bi'l-ma'rūf ve nehyi 'ani'l-münker (أمر بالمعروف وَ نهي عن المنكر): **Ar.** şeriatın emir-

lerine uygun emir ve yasaklarına göre yaptırmama

e. 74b/1605, 125a/2718-2719

emr-i şalāt (أمر صلاة): **Far.** namaz emri

e.iñ 145b/3165

emşāl (أمثال): **Ar.** örnekler

e.i 174b/3802

emvāl (أموال): Ar. mülkler, para ile alınan şeyler

e.lerini 19a/385

en (إن): en, bir yüzeyde boy sayılan iki kenar arasındaki uzaklık, genişlik, boy

e.i 147a/3199

eñ (إنك ، انك): en (üstünlük belirteci)

e. 72a/1548, 80b/1735, 82b/1784, 84b/1825, 86a/1858, 86b/1868, 86b/1869, 110b/2397, 128b/2798, 145b/3165, 147a/3198

en- (إن): inmek, gökten veya yukarıdan aşağıya gelmek *bk. in-*

e.er 20a/408

e.iş 82b/1786

enbiyā (أنبياء ، أنبياء): (< Ar. **enbiyā**) müstakil şeriat sahibi olmayan peygamberler, yalvaçlar

e.dan 55b/1192

e.lar 35a/741, 54b/1162, 142a/3091

e.lardan 114b/2483

e.larıñ 38a/802

e.nuñ 53a/1134

e.sını 2b/23

➤ *her bir e. 'aleyhimü's-şalātu ve's-selām* 23b/488

endāze (إندازه): Far. altmış santimetrelik bir ölçü; ölçek

e. 16b/334

endir- (أندير): indirmek *bk. indür-*

e.mişdür 48b/1029

endirici (اُنْدِرِجِي): indirici

e.dür 3b/47

enlilIK+ (اُنْلِيلِك): enlilik, genişlik

e.i (enliligi) 85b/1844

en-Nāfi' u (اَلنَّافِعُ): **Ar.** Allah'ın adlarından biri; hayır ve menfaat verici şeyler yaratan

e. 8a/146

en-Nūru (اَلنُّورُ): **Ar.** Allah'ın adlarından biri; âlemleri nurlandıran, istediği simalara,

zihinlere ve gönüllere nur yağdıran

e. 8a/148

enşāb (اَنْصَابُ ، اَنْصَابُ): **Ar.** putlar, heykeller

e. 132b/2885

e.dan 132b/2885

envā' (اَنْوَاء): **Ar.** çeşitler, türler

e.i 133b/2902

➤ *e.idürlü* (envaitürlü, çeşit çeşit) 8a/150, 84b/1824

envā'-i rahmet (اَنْوَاءُ رَحْمَةٍ): **Far.** rahmetin türüsü

e.inüñ 7b/132-133

er (اَر ، اَرْ): er, erkek

e. 65b/1410, 101b/2197, 134b/2924

e.e 33b/705, 75a/1620

e.iñ 147b/3207

e.ler 33b/704, 64a/1379, 135a/2937, 152a/3314, 152b/3316, 152b/3317, 153a/3333, 158a/3440, 158a/3441, 158b/3456

e.lere 151b/3300

e.leri 55b/1190

erbāb-ı huḳūḳ (أَرْبَابِ حُقُوقٌ ، أَرْبَابِ حُقُوقٌ): **Far.** hukuk sahipleri

e. 172a/3755

e.dan 110b/2396, 116b/2530

erbāb-ı zāhir (أَرْبَابِ ظَاهِرٍ): **Far.** kâinatın mahiyetini, ancak dış yüzüyle görenler, şariatçılar

e. 30a/632

eri- (أَرِي ، أَرِي): erimek

e.mesi 65b/1403

e.yüp 79a/1709

erkeK+ (أَرْكَكٌ ، أَرْكَكٌ ، أَرْكَكٌ): erkek

e. 42a/897, 52b/1122, 65a/1397 (2), 86a/1858

e.e (*erkege*) 64a/1377

e.ler 64a/1376

e.-leri 87a/1881

e.-lerini 19a/384

er-Rāfi‘u (الرَّافِعُ): **Ar.** Allah’ın adlarından biri; yukarı kaldıran, yükselten

e. 3b/48

er-Raḥīmu (الرَّحِيمُ): **Ar.** Allah’ın adlarından biri; pek ziyade merhamet edici, verdiği nimetleri iyi kullananları daha büyük ve ebedî nimetler vermek suretiyle mükâfatlandırıcı

e. 2a/15

er-Raḥmānu (الرَّحْمَنُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; ezelde bütün yaratılmışlar hakkında hayır ve rahmet dileyen, sevmediğini, sevdiğini ayırt etmeyerek bütün yaratıkları sayısız nimete boğan

e. 2a/13

er-Raḥmānu 'ale'l-'arşı's-tevā (الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى): Ar. Taha suresinin 5. ayetinde geçen, "O Rahmân (kudret ve hâkimiyetiyle) Arş'a hâkim oldu." anlamındaki ifade

e. 11a/206-207

er-Raḳību (الرَّقِيبُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; bütün varlık üzerinde gözcü, bütün işler murakebesi altında bulunan

e. 5a/78

er-Ra'ūfu (الرَّؤُفُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; pek şefkatli, çok acıyan

e. 7b/132

er-Reşīdu (الرَّشِيدُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; bütün işleri ezeli takdirine göre yürütüp dosdoğru ve bir nizam ve hikmet üzere akıbetine ulaştıran

e. 8b/155

er-Rezzāku (الرَّزَّاقُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; yaratılmışlara faydalanacakları şeyleri ihsan eden

e. 3a/40

ervāḥ (أَرْوَاحٌ): Ar. ruhlar

e.dur 45b/973

es- (أَسْمَاءٌ): esmek

e.er 83a/1790

e.üp 66b/1427, 88a/1897

eşah (أَصْحَ): (< **Ar. eşahh**) daha doğru, en doğru

e. 160a/3485

esbāb-ı 'ilim (أَسْبَابِ عِلْمٍ): (< **Far. esbāb-ı 'ilm**) ilim vasıtaları, ilim sebepleri

e. 38a/807

eşer (أَثَرٌ ، أَثَرٌ): **Ar.** tesir, etki

e.de 36a/756

e.den 128a/2777

e.i 36a/761, 127b/2772

esir (أَسِيرٌ): **Ar.** esir, tutsak, savaşta düşman eline düşen kimse

➤ *e. iT-* (esir etmek, alıkoymak) 19a/385

➤ *e. ol-* (esir olmak, tutsak olmak) 115a/2501

esirgeyici (أَسْرُ كَيْجِي): esirgeyici, bağışlayıcı, merhamet edici

e.dür 7b/133

eski- (أَسْكُ): eskimek

e.mek 86b/1864

esmā (أَسْمَا ، أَسْمَا): (< **Ar. esmā'**) adlar

e. 9b/176, 23a/476

e.dan 9b/180

e.lar 9a/163

e.lardan 8b/161

e.ları 9a/166, 10a/192, 21a/426

e.larından 10a/190, 148a/3219

e.larını 114a/2478

e.sı 119b/2595

e.sını 119b/2590, 120a/2601, 128a/2781

Esmā' ü'l-Hüsna (أَسْمَاءُ الْحُسْنَى): Ar. Allah'ın en güzel adları

e. 9a/171

esne- (أَسْنَى): esnemek

e.megi 156a/3399

e.mek 153b/3343, 156b/3405

eş-Şabūru (الصَّوْرُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; çok sabırlı

e. 8b/158

eş-Şamedu (الصَّمَدُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; hacetlerin bitirilmesi, ıstırapların giderilmesi için tek merci

e. 6b/110

es-Selāmu (السَّلَامُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; her çeşit arıza ve hadiselerden salim kalan, kullarını her türlü tehlikeden selamete çıkaran, cennetteki bahtiyar kullarına selam eden

e. 2b/20

es-Semī'u (السَّمِيعُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; iyi işiten

e. 4a/53

eşhedu en lā İlähe illa'llāh (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ): Ar. “Allah'tan başka Tanrı olmadığına tanıklık ederim.”

e. 100b/2182-101a/2183

eşhedu enne Muḥammeden 'abduhu ve resūluhu (أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ): Ar. “Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna tanıklık ederim.”

e. 101a/2183

eşrāf (أَشْرَاف): Ar. ileri gelenler

e. 173b/3779

eş-Şehīdu (الشَّهِيدُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; her zaman ve her yerde hazır ve nazır

e. 5b/88

eş-Şekūru (الشُّكْرُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; kendi rızası için yapılan iyi işleri daha ziyadesi ile karşılayan

e. 4b/65

eşyā (أَشْيَاء ، أَشْيَا): (< Ar. eşyā') nesnelere, mevcut olan şeyler

e. 18b/379, 37a/786, 122a/2655

e.da 23b/481, 28a/586, 28a/588, 102b/2219

e.dan 37a/788

e.niņ 6a/100

e.nuņ 6a/97

e.ya 5a/81, 5b/92

e.yı 3a/30, 3a/37, 4a/60, 4b/70, 5a/78, 6a/98, 6b/113, 88b/1916

et (أَت ، أَتْ): et

e.i 34a/717, 132a/2871

e.ine 56b/1210

e.ler 69b/1491

e.leri 56b/1209

etek (أَتْكَ): etek, giysinin alt kenarı

e.lerini 156b/3404

etkīyā (أَتْقِيَا): (< Ar. etkīyā') Allah korkusuyla günah işlemekten çekinenler

e.ya 80b/1732

etmek (أَتَمَكَ): ekmek

e. 23b/482, 33a/699

eṭrāf (أَطْرَافٌ ، أَطْرَافٌ): Ar. etraf

e.ı 80a/1723

e.ında 173b/3779

e.lardan 90a/1947

et-Taḥiyyātu (التَّحِيَّاتُ): Ar. Tahiyyat duası

e. 150a/3263

et-Tevvābu (التَّوَابُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; tövbeleri kabul edip günahları bağışlayan

e. 7a/126

e'ūzu (أَعُوذُ): Ar. euzu besmele *bk.* *e'ūzu besmele*

e.yı 150b/3282

e'ūzu besmele (أَعُوذُ بِسْمَلِهِ): Ar. euzu besmele *bk.* *e'ūzu*

e. 163a/3551, 165b/3609

ev (أَوْ ، أَوُ): ev

e.ini 14b/292

e.inüñ 59a/1267

e.lerde 18b/378

evāmir (أَوَامِر): Ar. emirler, buyruklar

e.ine 132a/2865

evet (أَوْثٌ): evet

e. 50b/1076

evhām-ı hayālet (أَوْهَامٌ حَيَّالَةٌ ، أَوْهَامٌ خَيَّالَةٌ): Far. hayalet kuşkuları

e.dür 21b/440

e.e 21b/444

evlād (أَوْلَادٌ ، أَوْلَادٌ): Ar. evlat, çocuklar

e.ı 3a/33, 55a/1172, 75a/1620, 115a/2500, 131a/2848, 164a/3574

e.idur 53a/1134

e.ını 73b/1587, 81b/1758, 105b/2284, 124b/2709

e.lar 64a/1374

e.larına 60b/1302

e.larını 19a/384-385

evlen- (أَوْلَدَ ، أَوْلَدَ): evlenmek

e.dükde 32a/674

e.meden 107a/2324

e.megi 106a/2294

e.mek 54b/1171, 71b/1537, 106a/2298

e.üp 58a/1243

evliyā (أَوْلِيَاءٌ): (< Ar. evliyā') Allah'a daha yakın bulunanlar, Allah dostları

e.lar 35a/742, 45a/960

e.lardan 106b/2311

e.larını 173a/3771

e.larını 3b/48

e.sınıu 7b/129-130

evliyā' -i Raḥmān (أَوْلِيَاءُ رَحْمَانَ): Far. Allah dostları

e.dur 107a/2322

evliyā' -i şeytān (أولياء شَيْتَانُ): Far. şeytanın dostları

e.dur 107a/2325

evrād-ı şerīf (أَوْزَادِ شَرِيفَةٍ): Far. okunması âdet olunan kutsal dualar

e.i 167a/3641

evvel (أَوَّلٌ ، أَوَّلٌ ، أَوَّلٌ): Ar. 1. evvel, önce, ilk

e. 12b/242, 32b/685, 51b/1098, 66b/1425, 72a/1548, 80b/1735, 98b/2133, 157b/3426, 164b/3587

e.dür 7a/118

e.i 17b/355, 94b/2043, 43a/910, 48b/1032, 53a/1137, 55a/1176, 93b/2026, 94b/2043, 110a/2385, 120b/2612, 122a/2647, 126b/2751, 127b/2768, 127b/2771, 134b/2924, 134b/2927, 146a/3180, 148a/3220

e.inde 31a/655, 148a/3218, 148b/3235, 150a/3269, 152b/3318, 157b/3428, 159b/3472

e.inden 75b/1624, 100a/2167

2. ilgeç olarak

e. (+dAn e.) 46b/986, 149a/3239, 153a/3330, 153a/3331 (2), 153b/3346, 156a/3396, 156a/3403

e. (-mAzdAn e.) 39b/834, 39b/836, 63b/1368, 79b/1717, 147a/3197

evvelā (أَوَّلَا): Ar. önce, ilk önce, ilkin

e. 132a/2873

evvelki (أَوَّلِكِي ، أَوَّلِكِي): (← Ar. evvel) ilk, birinci, önceki *bk. evvelkisi*

e. 9a/168, 10b/195, 11a/213, 12a/228, 13b/271, 15a/302, 16b/333, 16b/336, 18a/368, 19a/392, 21a/434, 22a/451, 22b/459, 25a/515, 27b/573, 28a/580, 28a/586, 28b/597, 30a/629, 30a/632, 30b/640, 31a/649, 31b/661, 32a/676, 32b/689, 33a/700, 33b/707, 34a/718, 34b/732, 35b/753, 36a/761, 36a/766, 37a/786, 38a/801, 38a/808,

38b/815, 38b/821, 39b/839, 41a/868, 42a/891, 43b/925, 49a/1048, 49b/1052, 55b/1193, 56a/1203, 59b/1277, 62a/1330, 64a/1371, 66b/1431, 67a/1443, 68a/1460, 71b/1537, 72b/1558, 77a/1657, 80b/1741, 81b/1761, 82a/1767, 83b/1802, 89b/1940, 94a/2038, 96b/2091, 98a/2125, 98b/2135, 100a/2161, 100a/2170, 103a/2232, 104b/2262, 104b/2266, 106b/2312, 107b/2336, 108b/2356, 113b/2468, 114a/2473, 115a/2495, 115a/2499, 117a/2542, 131a/2848, 135b/2944, 141b/3076, 141b/3084, 144b/3149, 148b/3234, 148b/3237, 149a/3242, 150a/3269, 152a/3311, 152a/3315, 154a/3354, 155a/3379, 157b/3432, 159a/3466, 160b/3498, 163a/3550

evvelkisi (اَوَّلِكِسِي): (← **Ar. evvel**) ilk, birinci, önceki *bk. evvelki*

e. 91b/1984

ey (اَي): **Ar., Far.** ey, ya, hey (ünlem)

e. 46b/993, 69a/1490 (2), 91b/1979, 121b/2641, 145b/3163, 165a/3597

eyegü (اَيْكُو): kaburga kemiği

e.leri 68b/1473

e.sinden 53b/1139

eyle- (اَيْلَه ، اَيْلَه ، اَيْلَه) : 1. eylemek, kılmak, yapmak, etmek *bk. ile-*

e. 90b/1955, 91a/1964, 172a/3746, 172a/3748, 172a/3751, 172b/3757, 172b/3763, 174b/3803, 174b/3805, 174b/3810

e.di 50a/1063

e.dim 91a/1969, 172a/3749

e.mege 105b/2287, 143b/3120

e.se 154a/3357

e.ye 72a/1545, 91a/1965, 143a/3108, 160a/3489, 163b/3560, 167a/3638

e.yen 92a/1986, 92a/1989, 175a/3811

2. yardımcı eylem

- *'afiv e.mek* 79a/1700
- *cem' e.dügi* 167a/3640
- *dünyādan riḥlet e.di* 59a/1265-1266
- *emīn e.* 174b/3801
- *ḥalāş e.* 174a/3799
- *ḥalk e.di* 35b/747
- *ḥalk e.diḡ* 90a/1947
- *i'tikād e.se* 40a/848
- *ḳabūl e.* 172a/3745, 172a/3752, 174a/3797
- *mürāca'at e.ye* 109a/2368, 131a/2853
- *su'āl e.di* 50b/1075
- *sülük e.ye* 142a/3091
- *şehādet e.diler* 50b/1076
- *şek e.se* 154a/3357
- *tamām e.ye* 164b/3583
- *tekbīr e.ye* 163a/3550, 165b/3605
- *tenbīh e.di* 167a/3643
- *terk e.se* 148b/3232, 150a/3266-3267, 150a/3267-3268, 152a/3307, 152a/3309, 154a/3350, 155a/3375-3376

eylik (أَيْلِكْ ، أَيْلِكُ): iyilik *bk. eylük*

e.lere 174b/3800

- *e. iT-* (yararlı işler yapmak, yardımcı olmak) 7a/126, 124b/2709, 125b/2723-2724

eylük+ (أَيْلُوكْ ، أَيْلُوكُ): iyilik *bk. eylik*

e.den 113a/2448

e.i (eylügi) 112b/2445

eyT- (أَيَّدَ): söylemek, demek, anlatmak

e.ür (eydür) 1b/7, 162b/3537

eyü (أَيُّو): iyi

e. 14a/277, 40b/865, 78b/1694, 106b/2306

e.dür 107a/2323

e.ler 62a/1327

e.sini 92b/2000

eyyām (أَيَّامٌ): Ar. günler

e.dan 47a/1001, 47a/1003

eyyām-ı beyzî (أَيَّامٌ بَيْضِي): Far. her Arabi ayının on ikinci, on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci günleri; beyaz günler, nur günleri

e. 32b/687

eyyām-ı dünyā (أَيَّامٌ دُنْيَا): Far. dünya günleri

e. 47a/1001

ez- (أَزَّ): ezmek

e.megile 68b/1470

ezā (أَذَا): Ar. incitme, eziyet

e. 112b/2445

e.dan 110b/2393

➤ *e. it-* (incitmek) 14a/282

ezān (أَذَانٌ): Ar. ezan bk. *ezān-ı Muḥammediyye*

e. 59a/1269

ezān-ı Muḥammediyye (أَذَانِ مُحَمَّدِيَّةِ): Far. ezan *bk. ezān*

e. 87b/1886-1887

ezber (أَزْبَرَ ، أَزْبُرُ): Far. ezber

e.de 49b/1057

e.den 49a/1042

e.inde 86a/1855

ezberle- (أَزْبَرْتُ): (← Far. ezber) ezberlemek

e.di 49a/1045

e.yüp 49a/1047

ezberlet- (أَزْبَرْتُهُ): (← Far. ezber) ezberletmek

e.di 49a/1048

ezel (أَزَلٌ): Ar. ezel, başlangıcı olmayan geçmiş zaman

e.de 11b/225, 12b/244, 88b/1914

eziyyet (أَذِيَّتٌ): Ar. eziyet, zahmet

➤ *e. iT-* (zahmet ve sıkıntı vermek, canını yakmak) 113a/2451, 125b/2729, 171b/3743-3744

➤ *e. vir-* (zahmet çektirmek) 125b/2731

ezlām (أَزْلَامٌ ، أَزْلَامٌ): Ar. Cahiliye Devrinde Arapların fal açmak veya uğur saymak için kullandıkları kumar okları

e. 133a/2888

e.dan 133a/2888

ez-Zāhiru (الظَّاهِرُ): Ar. Allah'ın adlarından biri; aşikâr

e. 7a/119

F

Faḥr-i 'Ālem (فَخْرِي عَالَمٌ ، فَخْرِي عَالَمٌ ، فَخْرِي عَالَمٌ): **Far.** Hazreti Muhammed

F. 35b/747, 35b/750, 49a/1040, 49b/1055, 76b/1652

F.de 23b/490-491

F.e 49a/1045-1046

F.ij 61a/1314

Faḥr-i Kevneyn (فَخْرِي كَوْنِي): **Far.** Hazreti Muhammed

F.e 174a/3794

fā'ide (فَائِدَةٌ): **Ar.** fayda, menfaat, kazanç

f. 20a/410, 25b/525, 25b/530, 26a/536, 95a/2054, 96a/2073, 96a/2081,
101a/2190

f.-si 35b/752, 36a/763

f.-yi 27a/562

fā'ide-siz (فَائِدَةٌ سِزْ): (← **Ar. fā'ide**) faydasız, menfaatsiz

f. 89b/1939

faḫīh (فَخِيهٌ ، فَخِيهٌ): **Ar.** fıkıh ilminin üstadı

f. 10a/189

f.ler 65a/1392

faḫīr (فَخِيرٌ): **Ar.** fakir, zengin olmayan, yoksul

f. 11b/223, 74a/1595

faḫīrū'l-ḫaḫīr el-mu'terifu bi'l-'aciz ve't-taḫḫīr el-muḫtācu ilā raḫmeti Rabbihi'l-

Ḳadīr (فَخِيرُ الْحَقِيرِ الْمُعْتَرِفُ بِالْعِزِّ وَالتَّقْصِيرِ الْمُحْتَاجُ إِلَى رَحْمَةِ رَبِّهِ الْقَدِيرِ): **Ar.** “fakir, hakir, kendi

acziyetini ve kusurlarını itiraf eden, kudret sahibi Rabb'inin rahmetine muhtaç olan” anlamında bir tevazu ifadesi

f. 1b/6-7

fāl (فَال): Ar. fal

f. 133a/2890

fānī (فَانِي): Ar. fāni, ölümlü; geçici

f. 8b/153, 8b/155, 102b/2224

farq (فَرق , فَرق): Ar. fark, ayrılık

f. 60a/1289, 96b/2090

f.i 103b/2239

➤ *f. iT-* (görmek, seçmek; anlamak, sezmek; ayırt etmek)
105a/2275, 105b/2291, 116a/2518-2519

farz (فَرَض , فَرَض , فَرَض): Ar. farz, dinen yapılması zorunlu olan ibadet

f. 28a/580, 28a/581 (2), 28a/582 (2), 28a/583, 30b/640, 32a/669,
124a/2694, 124a/2697, 147b/3216, 148a/3220, 148a/3223, 148b/3236,
149a/3242, 150a/3261, 152b/3320

f.a 137b/2993

f.da 157b/3427

f.dur 133b/2906

f.i 145a/3159, 149a/3245

f.iḡ 31a/649

f.ina 147b/3216

f.larda 157b/3434, 158a/3437, 158a/3438, 158b/3454, 159a/3460,
159b/3471

f.lardan 34b/730, 161a/3509

f.ları 146a/3178

f.larından 133b/2906, 161b/3515

f.ları 30b/644, 158b/3455

➤ *f. ol-* (yapılması kaçınılmaz olmak) 58b/1251, 59a/1261-1262

faşāhat (فَصَاحَت): Ar. güzel ve açık konuşma, uzdillilik, iyi söz söyleme kabiliyeti

f. 57a/1223

fāsiḳ (فَاسِیْق ، فَاسِیْقَة): Ar. Allah'ın emirlerini tanımayan, sapkın, günah işleyen

f. 65a/1401, 67b/1454, 97a/2095, 100b/2176, 100b/2177, 100b/2181

f.ı 42b/900

f.ı 45b/972

faşıl (فَصِیْل): (< Ar. faşl) fasıl, bölüm

f. 93a/2017, 110a/2381, 117a/2536, 126a/2742, 135b/2943, 137b/2992,
138a/3002, 139a/3023, 139b/3037, 140b/3058, 141a/3070, 143a/3109,
143a/3117, 143b/3126, 144b/3147

fāsid (فَاسِیْد): Ar. kötü, bozuk

f.dür 106a/2301

➤ *f. iT-* (namaz, oruç, abdest vb. bozmak) 34b/723, 34b/725,
34b/726, 34b/726-727

➤ *f. ol-* (namaz, oruç, abdest vb. bozulmak) 106b/2310, 107b/2333-
2334, 148b/3232, 150a/3267, 152a/3308, 154a/3351, 155a/3376,
159a/3463, 160b/3495, 161a/3513

faḫānet (فَطَانَت): Ar. fatinlik, zihin açıklığı

f. 55a/1181

fazıl (فَضِیْل): (< Ar. fazl) fazilet, lütuf *bk. fazl*

f. 42a/891, 77a/1658

fażl (فَضْل): Ar. fazilet, lütuf *bk. fażıl*

f.ıla 78a/1686, 78b/1689

f.indan 3b/41, 5b/90, 8b/157, 102a/2214

f.inı 135a/2940

fażl-ı ‘ām (فَضْلٍ عَامٍ): (< Far. **fażl-ı ‘āmm**) genel fazilet, lütuf

f. 7b/138

fecere (فَجْرَه): Ar. fena huylular, günahkârlar

f. 120a/2603

felâh (فَلَاخ): Ar. kurtuluş, selamet

f. 126b/2750

felek (فَلَكٌ): Ar. talih, baht, kader

f. 26a/545

➤ *f. sille-si ye-* (büyük bir yıkıma uğramak) 26a/545-546

ferah-nāk (فَرَحْنَاكُ): Ar. + Far. sevinçli

f. 73b/1584

ferc (فَزَج ، فَزَج): Ar. dişilerde tenasül aleti, avret

f. 108a/2342, 109a/2361

f.ile 108b/2350

fesād (فَسَاد): Ar. bozukluk; fenalık, kötülük; ara bozuculuk

➤ *f.a vir-* (ara bozmak, ortalığı karıştırmaya çalışmak, insanları birbirine düşürecek işler yapmak) 66a/1419

fetvā (فَتْوَى ، فَتْوَا): Ar. müftü tarafından verilen şeri hüküm veya karar

f.sıdur 30b/638

➤ *f. vir-* (fetva vermek) 9a/165

fetvā-yı şerīf (فُتُوَايِي شَرِيْفِه): **Far.** kutsal fetva

f.i 114b/2481

fevt (فَوْت): **Ar.** ölüm

➤ *f. ol-* (vefat etmek, ölmek) 129b/2819

fey' -i zevāl (فَيِّي زَوَال): **Far.** Güneş'in tepe noktasına ulaşır batıya doğru yöneldiği esna-
da bir şeyin yere düşen gölgesi

f.den 146b/3184

fıkh (فِقْه): (< **Ar. fıkh**) fıkıh, şeriat ilmi

f. 65a/1398

fırka-i nāciye (فِرْقَةُ نَاجِيَه): (< **Far. fırka-i nāciyye**) selamet yolunu bulmuş fırka, Müs-
lüman grubu

f. 98a/2124

fısk (فَسْكَ): **Ar.** hak yolundan çıkma, Allah'a karşı isyan etme

f.ı 141b/3077

findıK+ (فِنْدِيْغِه): (< **Ar. funduk**) fındık

f.ı (*findığı*) 17a/347

fiṭra (فِطْرَه): **Ar.** Ramazan ayı içinde verilen, miktarı belirli sadaka, fitır sadakası

f.-yı 118b/2573

➤ *f. vir-* (fitır sadakası vermek) 31b/660

fidye (فِدْيَه): **Ar.** can kurtarma karşılığı verilen akçe vesaire

f.-yi 118b/2573

fikir (فِكْر): (< **Ar. fikr**) fikir, düşünce

➤ *f. iT-* (düşünmek) 74b/1600, 157b/3436

fi'1 (فَعِل ، فَعْل): **Ar.** fiil, eylem, iş, amel

f. 175a/3813

f.i 111a/2410

f.ile 148b/3230

f.ine 33a/695

f.inüñ 92a/1987

filān (فِلَان): (< **Ar. fülān**) falan, herhangi bir şahıs, belirsiz bir şey *bk. fülān*

f. 26b/548, 133a/2891, 133a/2892

fi'len (فَعْلَان): **Ar.** hakikatte, gerçekten

f. 132a/2866, 143b/3128

fi'l-mes'ele (فِي الْمَسْئَلَةِ): **Ar.** meselede

f. 100a/2164-2165

fi'l-mezheb (فِي الْمَذْهَبِ): **Ar.** mezhepte

f. 100a/2161

fincan (فِنْجَان): fincan

f. 16a/325

firāq-ı dālle (فِرَاقِ ضَالَّة): **Far.** doğru yoldan ayrılmış olan din fırkaları

f. 98a/2120

f.-nüñ 104a/2256

firāk-ı dāle-i muğille (فِرَاقِ ضَالَّةٍ مُضِلَّةٍ): **Far.** doğru yoldan saptıran ve ayrılan din firkala-
rı

f.-dür 61b/1319

fitne (فِتْنَةٌ): **Ar.** fitne, fesat, ara bozma

f. 51a/1088, 77a/1664

fu'ād (فُؤَادٌ): **Ar.** kalp, yürek, gönül

f.a 128a/2780

fuḡarā (فُقَرَاءٌ): (< **Ar. fuḡarā'**) fakirler, yoksullar

f. 47b/1014, 65a/1392, 72b/1566

f.nuḡ 14b/283

f.ya 14a/278

fülān (فُلَانٌ): **Ar.** falan, herhangi bir şahıs, belirsiz bir şey *bk. filān*

f. 17b/357, 17b/358, 26b/547 (2), 132b/2880

fürū' -ı dīn (فُرُوعِ دِينٍ): **Far.** din şubeleri

f. 117b/2550

G

ġāfil (غَافِلٌ): **Ar.** gafil, gaflette bulunan

ġ. 112b/2442, 164b/3584, 165a/3601

gāh (كَاهٌ): **Far.** gāh

g. ... *g.* ... (gāh ... gāh ...) 10a/187, 103a/2227, 156b/3407

ġā'ib (غَائِبٌ): **Ar.** kayıp, görünmeyen, hazır olmayan, yok olan *bk. gāyib*

➤ *ġ. ol-* (kaybolmak, yok olmak) 5b/89

ġālib (غَالِبٌ ، غَالِبٌ): Ar. galip, üstün

ġ. 15a/304, 16a/318, 16a/323, 41a/875, 41b/882

ġ.dür 2b/27

ġalīz (غَالِيزٌ): Ar. kaba

ġ. 73b/1585

ġam (غَمٌّ): (< Ar. ġamm) gam, keder, tasa

ġ.lardan 175a/3818

ġanī (غَنِيٌّ ، غَنِيٌّ): Ar. 1. muhtaç olmayan, müstağni

ġ.-dür 6b/107

2. zengin, varlıklı

ġ. 8a/143, 11b/222

ġ.lere 31b/659

ġanīmet (غَنِيْمَةٌ): Ar. bir rastlantı sonucu ele geçen kazanç veya imkân

ġ. 130a/2830

ġarāz-ı fāsīd (غَرَضٌ فَاسِدٌ): Far. kötü niyet

ġ. 106b/2308-2309

ġarīb (غَرِيبٌ): Ar. gurbette bulunan

ġ. 164a/3572

ġaşıb (غَصِبٌ): (< Ar. ġaşıb) zorla alma, zaptetme

ġ. 19b/396

ġaviş (غَوِيْشٌ): (< Ar. ġavş) kendisinden manevî yardım istendiğinde kutba verilen unvan

ġ.den 20a/413

ğaybet (غَيْبَت): Ar. gıybet, dedikodu *bk. ğıybet*

ğ.den 110b/2394

ğāyet (غَايَت ، غَايَة ، غَايَة): Ar. nihayet, uç, son

ğ. 71b/1535

ğ.de 57a/1218 (2)

ğ.i 99a/2143

ğ.ine 8b/156

ğāyib (غَائِب ، غَائِب): (< Ar. **ğā'ib**) kayıp, görünmeyen, hazır olmayan, yok olan *bk. ğā'ib*

ğ.den 133a/2892

➤ *ğ. iT-* (kaybetmek) 73b/1587

ğayrı (غَيْرِي ، غَيْرِي): (← Ar. **ğayr**) 1. başka(sı), diğ(er)i

ğ. 13b/261, 14b/290, 15b/315, 17a/344, 33b/705, 66a/1418, 71b/1541, 77a/1664, 147b/3214, 155b/3389, 157a/3420, 161a/3504, 161a/3507, 164a/3575

ğ.da 29b/620, 32a/675, 103b/2247, 159b/3473, 159b/3479

ğ.la 21b/447, 22a/458

ğ.nuḡ 19b/396, 108a/2337

ğ.ya 48b/1030, 75b/1629, 76a/1634, 104b/2262, 112b/2445, 125b/2726

ğ.-ya 112b/2439, 112b/2440, 123b/2686

ğ.yı 6a/106

2. ilgeç olarak

ğ. (+*dAn* *ğ.*) 9b/179, 11a/210, 17a/338, 122a/2650, 135a/2935, 156b/3408

ğayr-ı maḥlūḳ (غَيْرِي مَخْلُوقٌ ، غَيْرِي مَخْلُوقٌ): Far. yaratılanlardan ayrı

ğ. 111a/2409

ğ. mi 111a/2405

ğ.dur 111a/2408, 111a/2410

ğazā (غَزَا): (< Ar. **ğazā**) gaza, din uğruna savaş

ğ.ya 27a/559

➤ *Bedir Ğ.sına* 61a/1311

➤ *Hudey-biyye Ğ.sına* 61a/1313

ğazab (غَضَبٌ ، غَضَبٌ): Ar. gazap, kızma, öfke

ğ. 104b/2263, 104b/2263, 105a/2278, 107b/2331, 107b/2332, 164a/3578,
164b/3580

ğ.ı 123b/2682

ğāzī (غَازِي): Ar. gaza eden, savaşan

ğ. 27a/560

geç- (كَجَّ ، كَجَّ ، كَجَّ): 1. bir yerden başka bir yere gitmek

g.er 127b/2776, 128a/2780, 128a/2785, 128b/2789

2. zamanı aşmak, geride bırakmak

g.di 12b/247

g.dikden 18a/367, 161b/3521

g.miş 4a/60

3. devrolmak

g.mez 13b/264 (2)

4. yaşamak

g.en 40a/845, 106b/2311

5. geçmek, geçip gitmek

g.erək 87b/1892

g.erler 41a/866, 46a/984

g.me-mesi 65a/1394

g.se-ler gerekdür 83a/1788

g.üp 46b/993, 58b/1255

6. (birbirine) geçmek

g.e 68b/1474

7. vazgeçmek

g.er 78b/1688

8. yardımcı eylem

➤ *kabüle g.mez* 98a/2118, 112a/2433

➤ *yere g.mesi* 66a/1423

➤ *zimmete g.er* 29a/607

geçin- (كَجِن ، كَجِن ، كَجِن): geçinmek, yaşamak, ömür sürmek

g.en 73b/1582

g.mek 14a/274

g.me-si 13b/271

g.ürse 18b/377

g.ür 114a/2471

geçirici (كَجِرِيحِي): üstün kılıcı

g.dür 7b/135

geçmiş (كَجْمِش ، كَجْمِش): 1. geçmiş, zaman bakımından geride kalmış

g. 38b/814

g.i 88b/1914

2. birinin ölmüş ana, baba ve yakınları

g.-lerine 172b/3756-3757

gel- (كَ ، كَ): 1. gelmek, ulaşmak, varmak

g.di 59a/1263

g.e 40b/855

g.en 43b/925, 51a/1085, 63a/1349

g.ince 17b/349, 19a/386

g.icek 160a/3487

g.ince 26b/551, 35a/736, 37b/797, 40b/856, 44b/946, 65b/1410, 78a/1680, 93a/2015, 100a/2167, 109b/2379, 117a/2535, 126a/2740, 135a/2941, 144b/3147, 160a/3491, 161b/3516, 173a/3767

g.mek 128b/2797

g.mesi 56a/1197, 62b/1342

g.meyince 47b/1016

g.mez 48b/1032, 60b/1296, 103b/2244

g.mezdi 90b/1952

g.mezler 96a/2079

g.mişdür 53b/1144

g.se-ler gerekdür 78a/1678, 79b/1713

g.üp 23a/472, 46b/987, 46b/994, 47a/996, 47b/1007, 49a/1046, 56a/1199, 64a/1372, 66a/1416, 70a/1503, 70b/1515

g.ür 43b/927, 43b/929, 43b/931, 44a/933, 44a/934, 44a/935, 44a/936, 44a/938, 44a/940, 44a/942, 44b/943, 44b/944, 60b/1296, 102b/2222

2. getirmek

g.me-sinden 104b/2260

3. belli bir zamana ulaşmak; belli bir süre dolmak

g.di 12b/247

g.dikden 146a/3183

g.e-cek 4a/60

g.miş 103b/2248

g.se gerekdür 134a/2910

g.üp 36a/762, 63b/1359

4. ortaya çıkmak

g.en 37b/793, 123a/2672

g.mesi 62b/1342

g.se 145a/3151, 145a/3153

5. (işi) rast gelmek

rāst g.ür 26b/549-550

6. yardımcı eylem

- *ecel g.üp* 36a/763-764, 67a/1440
- *ecelleri g.dikde* 44b/945, 55a/1173
- *elinden hiçbir şey g.mez* 92a/1990-1991
- *hakkından g.meyenlere* 73b/1579-1580
- *hakkından g.mez* 25a/518
- *hâtırına g.medik* 87a/1876
- *hâtırına g.meye* 38a/806
- *hoş g.diñ* (gelen kişiye söylenen selamlama sözü) 115a/2493
- *lâzım g.mez* 152a/3308, 154a/3351-3352, 155a/3377, 159a/3463-3464, 160b/3496
- *lâzım g.ürdi* 93a/2008, 93a/2009
- *yerlü yerinüze g.üp* 69b/1491

gele-ceK+ (گله جك ، گله جك): gelecek

g.-de 38b/814

g.i (gele-cegi) 88b/1914

gelin (گيلين): gelin

g. 67b/1450

gemi (گميه): gemi

g.ler 83a/1795

geniş (كيش): geniş

g. 67b/1448

ger (كز): Far. eğer

g. 175a/3816

gerçek (كزجك): gerçek

g. 55a/1176

gerçi (كرجي): Far. her ne kadar, ise de

g. 27a/565, 163b/3560

gereK+ (گرهك ، گرك ، گرك): 1. gerek, gerekli

g. 59b/1278 (2), 91b/1976, 110a/2385, 110a/2386

g.dür 15b/311, 28a/587, 28a/589, 36b/768, 37b/789, 52b/1120, 52b/1124, 91b/1977

2. icap

g.i (gere-gi) 62b/1343

3. -mAk gerek (= -mAll) işlevinde

bilmek gerek 110a/2387, 130a/2831

bilmek gerek-dür 38b/819-820

istemek gerekdür 20a/412, 20b/417

işlemek gerek 110a/2388

itmek gerek 59b/1281, 60a/1282, 110a/2389

kaçmak gerek 59b/1280

kurtarmak gerek 110b/2396

olmak gerek 60a/1283, 60a/1284, 60a/1285, 110a/2391

olmak gerek-dür 79a/1704

ölmek gerek 110b/2395

şakınmak gerek 110b/2392, 110b/2393, 110b/2394, 110b/2395

şakınmak gerekdür 71b/1535, 107a/2325-107b/2326

tutmak gerek 59b/1279

virme gerekdür 16b/328, 16b/331, 17a/342

4. -sA gerek, -sAlAr gerek işlevinde

‘afiv itdirse gerekdür 82a/1766

aķsa gerekdür 80a/1725

alvirse gerekdür 71a/1530, 71a/1533-71b/1534

alsa gerekdür 77a/1655

‘azāb itse gerekdür 77a/1658, 84b/1824-1825

‘azāb olsa gerekdür 68a/1465, 68a/1467, 68a/1468-68b/1469, 68b/1470-1471

bāķī ķalsa-lar gerekdür 88a/1904

başsalar gerekdür 77b/1673

batsalar gerekdür 70b/1517

boğazlasa-lar gerekdür 88b/1908

bulsa gerekdür 71a/1529

cem ' olsa-lar gerekdür 70a/1508, 79b/1715

çıkısa-lar gerekdür 86a/1857

çökse-ler gerekdür 76b/1652

derilse-ler gerekdür 70b/1513

derlese-ler gerekdür 70b/1515

dikilse gerekdür 77b/1675

dilleri tütulsa gerekdür 85a/1832

dinilse gerekdür 81b/1759

dirilse-ler gerekdür 85a/1841

dise gerekdür 70b/1519

dise-ler gerekdür 70b/1521

dökülse gerekdür 79b/1710

du 'ā itse-ler gerekdür 83a/1797

düşse-ler gerekdür 81a/1751, 83b/1800, 83b/1806

geçse-ler gerekdür 83a/1788

gelse gerekdür 134a/2910

gelse-ler gerekdür 78a/1678, 79b/1713

getürseler gerekdür 86b/1864

geyse gerekdür 72a/1550

geyse-ler gerekdür 72a/1551, 86a/1861

girse gerekdür 69b/1498, 84a/1809

girse-ler gerekdür 83a/1793, 84a/1818

gitse-ler gerekdür 70a/1504-1505, 84a/1811-1812

görmeseler gerekdür 85a/1833

görse gerekdür 76b/1654

görseler gerekdür 81a/1749, 87a/1882-1883

gösterse gerekdür 88a/1902

hareket itse gerekdür 83a/1796

hāşıl olsa gerekdür 68a/1463, 88a/1898

hısāb itse gerekdür 80b/1741

hücüm itse gerekdür 76b/1650

ırsalar gerekdür 77b/1676

içseler gerekdür 79b/1717

ihyā itse gerekdür 69a/1488

itse gerekdür 69b/1494, 71b/1536-1537, 77a/1659-1660, 77a/1661

kaçsalar gerekdür 78a/1679

kalksa-lar gerekdür 69b/1500-70a/1501

kalsa-lar gerekdür 88a/1905-1906

kapansa gerekdür 84b/1830-85a/1831

kışāş itse gerekdür 69b/1493

kıyāmet kopsa gerekdür 69a/1483

kovsalar gerekdür 80b/1732

kurulsa gerekdür 83a/1787

mu'āmele itse gerekdür 77a/1656-1657

olmasa gerekdür 85b/1845

olsa gerekdür 68a/1462, 72a/1547-1548, 79b/1711, 79b/1719, 80a/1721, 80a/1724, 80a/1726, 82b/1781, 82b/1783, 84b/1820, 85b/1847

olsa-lar gerekdür 70a/1511, 79a/1706, 86b/1874

otursalar gerekdür 80b/1733-1734, 86a/1853-1854

otursa-lar gerekdür 85b/1852
ölse-ler gerekdür 84b/1827
rāhat itseler gerekdür 72a/1554-1555
şavrulsa gerekdür 79a/1708
şoksa gerekdür 77b/1672
su`āl itse gerekdür 81a/1745
su`āl olsa gerekdür 83b/1801
şuşamasa gerekdür 80a/1729-1730
şefā`at itse gerekdür 81b/1754-1755
şefā`at itse-ler gerekdür 81b/1757
şehādet itse gerekdür 71a/1528
tābi` olsa gerekdür 56a/1199
taşinsalar gerekdür 86a/1862-1863
taşsa gerekdür 83b/1808
üfürse gerekdür 69b/1496
üm̄idin kesse-ler gerekdür 88b/1910-1911
varsalar gerekdür 87b/1893
virilse gerekdür 86a/1855, 86a/1860, 86b/1869
virse gerekdür 71a/1531, 87a/1877, 88a/1900
virselere gerekdür 70b/1522, 71a/1524
yansalar gerekdür 85a/1838
yatsa gerekdür 69a/1485
yükletse gerekdür 71a/1532
zuhūr itse gerekdür 63b/1369
g. ... (ister) 76a/1642

g. ... g. ... (ister ... ister ...) 13b/269, 24b/504, 20b/422-423, 28b/600-601, 34b/728-729, 92a/1985, 100b/2176, 100b/2177, 100b/2179, 100b/2181, 101a/2186, 113a/2447-2448, 118a/2566, 118b/2578, 129a/2804-2805, 131b/2855, 132a/2866, 132a/2868, 132a/2871-2872, 143b/3127-3128, 145a/3154-3155, 149b/3257-3258, 150a/3265, 150a/3266, 152a/3306, 152a/3307, 154a/3349, 154a/3350, 155a/3374, 155a/3375, 157a/3424-3425, 159a/3461, 159a/3462, 160b/3494 (2), 160b/3498-3499, 160b/3499, 160b/3499-3500, 160b/3500-3501, 160b/3501, 161a/3509, 161a/3512

gerin- (كَرِن): gerinmek

g.mek 156b/3405

getür- (كَتُور): 1. getirmek

g.di 45b/968

g.digi 94a/2034

g.düñ 90a/1948

g.ecek 45b/966

g.en 75a/1616

g.mek-de 26b/548

g.mesi 63a/1349

g.seler gerekdür 86b/1864

g.üp 50a/1069, 160a/3488

g.ür 76b/1648

2. yardımcı eylem

➤ *şalavāt-ı şerīf g.mek* 122b/2661-2662

➤ *tākāt g.medügi* 101b/2200-2201

➤ *yerine g.mek* 124b/2703

getürici (كُتْرِجِي): 1. getirici, gelmesini sağlayıcı *bk. getürücü*

g.dür 5b/87

2. yardımcı eylem

➤ *vücūda g.dür* 6a/99

getürücü (كُتْرِجِي): getirici (yardımcı eylem) *bk. getürücü*

➤ *vücūda g.dür* 6b/114

gevde (كُودَه): gövde, beden *bk. göde, gögde, gövde*

g.-sine 154b/3367

g.-sini 147a/3197

gey- (كَيَّ، كَيَّ): giymek, giyinmek *bk. giy-*

g.ecek 158a/3443

g.me-den 107a/2324

g.megi 106a/2294

g.mek 33a/696, 33a/697, 33a/698, 33b/705, 35b/754, 104a/2253,
106a/2297, 158a/3443

g.mesi 64a/1379

g.mezler 42a/898

g.se gerekdür 72a/1550

g.se-ler gerekdür 72a/1551, 86a/1861

g.üp 72a/1549, 85a/1834, 105b/2291

geydir- (كَيِّدِير): giydirmek

g.en 73b/1579

g.üp 113a/2448

ğıll i ğış (غِلِّ غِشْ): (< Far. ğıll ü ğışş) kin ve hile

ğ. 85b/1846

ğılmān (غِلْمَان): Ar. cennet uşakları

ğ.lar 86a/1859

ğıslīn (غَسْلِيْن): Ar. cehennem ehlinin etleri ve kanlarının yıkandığı nesne

ğ. 85a/1834

ğışş (غِشْ): Ar. karışıklık, hile

ğ.ı 15a/304, 16a/318, 16a/323

ğıybet (غِيْبَت ، غِيْبَة): Ar. ğıybet, dedikodu *bk. ğaybet*

ğ. 113a/2455

ğ.den 68a/1460

➤ ğ. *iT-* (ğıybet etmek, dedikodu etmek) 34a/716, 108a/2340, 113b/2458

➤ ğ. *olun-* (hakkında ğıybet edilmek, dedikodu edilmek) 113b/2459

gibi (كَيْبِي ، كَيْبِي ، كَيْبِي): gibi

g. 2a/18, 7b/135, 9a/163, 9b/175, 9b/182, 9b/183, 10a/184, 10a/190, 10b/198, 11a/208, 11b/224, 14a/274, 14a/275, 15a/295, 16a/318, 16a/326, 17b/349, 19b/402, 22a/453, 22a/454, 22b/460, 22b/463, 22b/465, 22b/467, 22b/469, 24b/507, 31a/648, 31b/660, 32a/675, 32b/688, 33a/699, 33b/706, 34a/717, 34b/724, 34b/731, 35b/754, 36a/757, 36a/760, 36a/764, 38a/803, 38a/804, 38a/805, 40a/846, 42b/900, 45b/975, 46a/976, 47b/1011, 58a/1241, 62a/1333, 62b/1342, 62b/1343, 63a/1350, 63a/1353, 63a/1356, 63b/1359, 63b/1362, 63b/1367, 65a/1395, 65b/1403, 65b/1410, 67b/1451, 69a/1486, 70a/1501, 78a/1677, 78a/1684, 79a/1700, 79a/1708 (2), 79a/1709, 83a/1789, 83a/1790 (2), 83a/1791 (2), 83a/1794, 83a/1795, 85a/1836 (2), 91a/1963, 98a/2119,

99b/2154, 100a/2162, 100a/2163, 100a/2164, 100a/2166, 103a/2228,
 103b/2245, 103b/2247, 104a/2250, 104a/2253, 104a/2255, 104a/2258,
 104b/2270, 105a/2273, 105a/2278, 105b/2282, 105b/2285, 105b/2288,
 105b/2292, 106a/2295, 106a/2298, 107b/2336, 108a/2338, 108a/2339,
 108a/2340, 108a/2341, 108a/2342, 108a/2343, 108a/2344, 108a/2345,
 108b/2357 (2), 108b/2358, 109a/2359, 109a/2360, 109a/2361,
 109a/2362, 109a/2363, 109a/2365, 111a/2409, 112b/2436, 113a/2448,
 113a/2452, 114a/2470, 114a/2476, 114b/2484, 114b/2486, 114b/2488,
 115a/2493, 115b/2510, 128b/2796, 129a/2799, 130a/2822, 132b/2884,
 133a/2892, 133b/2903, 134a/2919, 137b/2995, 142a/3088, 148b/3233,
 149b/3250, 155b/3385, 156a/3399, 159b/3473, 161a/3511, 161b/3515

g.dür 16b/330, 112a/2434, 132a/2871

gice (كِجَه): gece

g. 23b/484, 44a/933, 55b/1189, 58b/1250, 73a/1576, 165b/3603,
 175a/3817

g.-de 75a/1614

g.-den 62a/1332

g.-leri 44a/936-937

g.-lerinde 101b/2199

g.-nüñ 58b/1252, 62b/1341, 161b/3520, 162a/3526

➤ *Mi rāc G.* (Miraç Gecesi) 46b/992

➤ *Mi rāc G.-si* (Miraç Gecesi) 45b/968-969

gider- (كِيدَر ، كِيدَه ر): gidermek

g.ecek (*gide-recek*) 116a/2516

g.mek 125b/2732, 156a/3402

gine (كِنَه): yine, tekrar *bk. yine*

g. 109b/2373

gir- (كِر ، كِرْ ، كِرْ ، كِرْ): 1. girmek, dışarıdan içeriye girmek

g.di 95b/2065

g.dikde 46a/985

g.dikden 88a/1904

g.e-cek 24b/509

g.erse 115b/2509

g.icek 84a/1819

g.mege 47b/1007

g.meye 115b/2509

g.mez 23a/472

g.mezden evvel 79b/1717

g.se gerekdür 69b/1498, 84a/1809

g.se-ler gerekdür 83a/1793, 84a/1818

g.üp 17b/349, 49a/1046, 53b/1141, 58b/1256, 84b/1826, 85b/1851, 86a/1853, 116a/2513, 161b/3523, 162a/3525

g.ür 99a/2147

2. yeni bir duruma geçmek, dönüşmek

g.mesi 65a/1398

g.üp 64b/1383, 65a/1397, 67a/1445

g.ürler 40b/865

3. zaman anlamlı kavramlar için gelmek

g.miş ola 134b/2928

4. yardımcı eylem

- *yaşına g.icek* 58a/1243, 58a/1248, 58b/1251-1252, 59a/1263, 59a/1265

giril- (گیریل، کیریل): girilmek

g.mez 97a/2102

g.ür 97a/2102

girü (گیرو): geri

g. 59a/1262

- *g. kalma-* (geri kalmamak, yapmaktan kaçınmamak) 162b/3540-3541

giT- (گیت، کیت، کیت): 1. gitmek

g.e-cek (*gide-cek*) 51a/1091, 97b/2111

g.en (*giden*) 75a/1619, 76a/1639, 98a/2127

g.ene (*gidene*) 84a/1815

g.er (*gider*) 113b/2460, 162a/3534

g.e-riz (*gide-riz*) 47a/997

g.erken (*giderken*) 44a/941, 82a/1773

g.erler (*giderler*) 44b/946, 46b/993

g.ersiz (*gidersiz*) 46b/994

g.di 95b/2066

g.dise 84a/1815

g.mek 86b/1866, 108a/2344, 109a/2363, 124b/2702

g.mesi 58a/1238, 62b/1338

g.se-ler *gerekdür* 70a/1504-1505, 84a/1811-1812

g.üp (*gidüp*) 27a/559, 62b/1341, 73a/1569, 85b/1847

- *g.melü ol-* 85b/1848

2. yardımcı eylem

- *elden g.er* (*gider*) 128b/2794

➤ *ḥacca g.üp (gidüp) 27a/558-559, 29a/603*

➤ *ḥacca g.üp-ler (gidüp-ler) ise 98a/2117-2118*

giy- (كِي): giymek, giyinmek *bk. gey-*

g.er 10b/198

gizli (كِزْلِي): gizli *bk. gizlü*

g. 72b/1565

gizlü (كِزْلُو): gizli *bk. gizli*

g. 165a/3592

göbeK+ (كُوبَك): göbek

g.i (göbegi) 147b/3207, 152b/3317

göde (كُودَه): gövde, beden *bk. gevde, gögde, gövde*

g.-leri 41a/870, 84a/1819, 84b/1822

g.-si 45b/973

g.-sini 124a/2692

gögde (كُوكْدَه): gövde, beden *bk. gevde, göde, gövde*

g.-leri 40b/865, 41a/869, 41a/872

g.-sini 124a/2691

gög(ü)s+ (كُوكْس): göğüs

g.i (gögsi) 152b/3318

g.ine (gögsine) 49a/1046

göK+ (كُوكْ ، كُوكْ ، كُوكْ): gök, gökyüzü

g. 111a/2403

g.de 20a/407, 42b/906

g.de-ki 95a/2053

g.den 18a/363, 48b/1029, 52a/1108 (2), 52a/1109 (2), 66a/1420

g.e (göge) 46b/992, 159a/3469

g.i (gögi) 8a/148

g.ler 20a/404, 79a/1709

g.lerde 69a/1481

g.lerden 90a/1944

g.lere 95b/2066, 128a/2777

g.leri 8b/152, 58b/1254

g.ünj (gögünj) 25a/517, 25a/520, 25a/524, 25b/528, 25b/532, 25b/535, 26a/538, 26a/541, 26a/544, 26b/554

gökyüzi (گۆك يۈزى): gökyüzü

g.nde 48a/1022

gölge (گۆلگه): gölge

g.-si 146b/3184, 146b/3187

g.-sinde 72a/1546, 72a/1554

göm- (گۆم): gömmek

g.mek 157a/3415

gönder- (گۆندىر ، گۆندىز): göndermek

g.di 37b/789, 89a/1920

g.mede-dir 12a/231

göñ(ü)l+ (گۆنل ، گۆنل ، گۆنل): gönül

g.lerden 66b/1435

g.leri 85b/1847

- *g. hoşluğu* (rahat ve huzurlu olma) 140a/3042-3043
- *g.i (gönli) iste-* (dilemek) 39a/828 (2), 94a/2035, 94a/2036

gör- (كُور ، كُور): 1. görmek

g.di 46b/993

g.dükde 47b/1014

g.dükden 88b/1908

g.e 60b/1295

g.icek 76b/1651, 161a/3507

g.meden 19b/397

g.medik 87a/1875

g.mege 60b/1294, 87b/1886

g.mekdür 87a/1879

g.meniş 87a/1879

g.meseler gerekdür 85a/1833

g.mesi 38b/811

g.meyecek 163a/3548

g.mez 87a/1884

g.mezseş 137b/2996

g.se gerekdür 76b/1654

g.seler gerekdür 81a/1749, 87a/1882-1883

g.üp 58b/1256, 59a/1261, 62b/1345, 83a/1797

g.ür 74a/1597, 137b/2995, 137b/2996

g.ür mi 87a/1885

g.ürler 45a/959, 45a/961, 87a/1881, 87a/1882

g.ürler ise 25b/529

g.ürler mi 87a/1883

g.ürlerse 96a/2081

2. anlamak, kavramak, sezmek

g.di 50a/1065

g.icek 70a/1506

3. yapmak, etmek, karşılamak

g.mesi 65b/1410

4. maruz kalmak

g.meden 132a/2869

5. saymak, herhangi bir şey gibi görmek

g.üp 50a/1063

göre (كُورَه): göre (ilgeç)

g. [(+)(y)A g.] 28b/598, 29a/606, 29a/610, 29b/613, 38a/807, 70b/1516, 71b/1535 (2), 83a/1788, 86b/1873, 99a/2144, 146b/3185, 146b/3186, 146b/3188 (2), 146b/3191, 146b/3192, 146b/3193, 146b/3194, 149b/3259

göril- (كُورِيدا): görülmek

g.en 21b/439, 21b/444

görücü (كُورُجِد): görücü, gören

g.dür 4a/55

görün- (كُورُون): görünmek

g.e 45a/962

g.en 20b/422

göster- (كُوسْتَر): göstermek

g.mege 112b/2439

g.mek 49b/1060

g.se gerekdür 88a/1902

götür- (كُتِر): götürmek

g.ürdi 24b/510

g.ürlerdi 23b/489-490

götürü bazar (كُتِرُو بَازَار): T. + Far. alışverişin fiyatını belirleme

g. 16b/335

gövde (كُودَه): gövde, beden *bk. gevde, göde, gögde*

g. 86b/1864

göz (كُوزْ ، كُوز): göz

g. 22b/459, 63a/1348, 63b/1367, 67b/1448, 80b/1739, 83a/1789,
102b/2224, 108b/2357 (2), 154a/3355

g.de 108b/2348, 172b/3759

g.i 154a/3357

g.ler 87a/1875

g.leri 57a/1217, 134b/2926

g.lerin 156a/3400

g.ünj 38b/811

gözedici (كُوزِدِجِي): gözetici, koruyucu, bakıcı

g.dür 2b/25, 5a/79

gözsüz (كُوزُسُوز): gözsüz, gözü olmayan

g. 68b/1474

gözük- (كُوزُكْ): gözükmek

g.me 46a/977

güne (كُونَهُ): **Far.** türlü

g. 78b/1691, 90a/1946 (2)

ğusl (غُسْل): **Ar.** gusül; cünüplük, hayız ve nifas hâllerinden sonra din gereğince yıkanma, arınma *bk. ğusül*

➤ *ğ. iT-* (gusletmek, gusül abdesti almak) 132b/2877

ğusül (غُسْلٌ ، غُسْلًا): (< **Ar. ğusl**) gusül; cünüplük, hayız ve nifas hâllerinden sonra din gereğince yıkanma, arınma *bk. ğusl*

ğ.de 76a/1640

➤ *ğ. it-* (gusletmek, gusül abdesti almak) 30b/645

güc (I) (كُوْج): güç, kuvvet, kudret

➤ *g.i yet-* (gücü yetmek, muktedir olmak) 3a/38, 5b/92, 6b/113, 33a/696, 33a/696-697, 33a/697, 33a/698

güc (II) (كُوْجٌ ، كُوْجٌ): güç, zor

g. 64a/1380

g.dür 118a/2563

gücen- (كُوْجَةٌ): gücenmek

g.ecegi 113a/2457

gücendir- (كُوْجَنْدِرٌ): gücendirmek

g.mek 113a/2452

gül- (كُوْلٌ ، كُوْلٌ): gülmek

g.erse 161a/3504

g.mek 34b/730, 161a/3503

➤ *yüzi g.meyüp* 162b/3536

gül-ab-dān (كُؤَبْدَانُ): Far. gülabdan, gül serpmek için kullanılan, ağzı emzikli, armut biçiminde küçük kap

g. 16a/326

güldür- (كُؤُدُر): güldürmek

g.mek 11b/224

gümüş (كُؤُمُŝ , كُؤُمُŝ , كُؤُمُŝ , كُؤُمُŝ): gümüş

g. 16a/319, 16b/336, 19a/382, 33b/706, 154b/3363, 155b/3389

g.den 18a/368, 18b/380, 86a/1862

g.dür 86b/1871

g.e 15b/309, 15b/313, 16b/327

g.i 15b/309, 15b/312

g.ü 16b/327

g.üñ 15a/303, 15b/305, 16a/318, 16a/324, 29a/610

gün (كُؤُن , كُؤُن , كُؤُن): gün

g. 14a/276, 58b/1250, 65b/1408, 65b/1409, 66a/1419, 69a/1484, 146a/3182, 146a/3183, 146b/3189, 146b/3190, 162a/3530, 162a/3534

g.de 47a/998, 165a/3597

g.den 16a/316

g.i 4b/73, 8a/140, 23b/484, 23b/485, 47a/1002 (2), 47a/1003, 69a/1480, 87a/1881, 96a/2079, 97a/2099, 97a/2100, 111b/2422, 115b/2506, 116b/2530, 128b/2796, 145a/3151

g.ine 93a/2012, 122a/2655

g.lerde 130b/2837

g.leri 87a/1882

g.lerinde 104a/2250

g.leriniñ 32b/687

g.üne 69a/1480

g.üni 40b/859

g.ünün 74b/1600

gün-ā-gün (گُونَاكُونُ): **T. + Far. + T.** günden güne *bk. gün-be-gün*

g. 129a/2808

günāh (گُنَاهُ ، گُنَاهُ ، گُنَاهُ): **Far.** günah

g. 27a/566, 40a/851, 55a/1180, 71a/1526, 77b/1670, 79a/1701,
154a/3352, 155a/3378, 164a/3575

g.a 164b/3586

g.dan 68a/1459

g.ı 55a/1179, 77a/1660, 77a/1662, 78a/1680, 78a/1682, 78b/1691,
83a/1792, 84a/1810, 107b/2336, 108a/2337, 108a/2338, 108a/2339,
108a/2340, 108a/2341, 108a/2342, 108a/2343, 108a/2345, 115b/2512,
118a/2557, 164a/3573

g.ına 70b/1516

g.indan 78a/1687

g.ını 3a/35, 7b/131, 71a/1531

g.iñ 79a/1702

g.lardan 173a/3771

g.ları 79a/1700, 164b/3587, 164b/3588 (2), 164b/3589, 164b/3590,
165a/3591 (2), 165a/3592, 165a/3593 (2)

➤ *g. iT-* (günah işlemek) 45a/963, 46b/990, 60b/1297-1298

günāh-kār (گُنَاهَكَار): **Far.** günahkâr, günah işleyen *bk. güneh-kār*

g. 160b/3497

gün-be-gün (كُونُ بِه كُونُ): **T. + Far. + T.** günden güne *bk. gün-ā-gün*

g. 82b/1780, 82b/1782

gündüz (كُونْدُوْز): gündüz

g. 158b/3449, 165b/3603, 175a/3817

g.de 75a/1614

güneh-kār (كُنْهَكَار): **Far.** günahkār, günah işleyen *bk. günāh-kār*

g. 27a/568, 81b/1756, 152a/3309, 159a/3464

g.lar 84b/1826

günlük (كُونْلُك): günlük

g. 84b/1821

güveygü (كُوَيْكُو): güvey

g. 67b/1450

güzel (كُوْزَل): güzel

g. 4a/59, 22b/465, 52b/1123 (2), 67a/1444, 130b/2838, 157a/3418

g.dür 86b/1871, 107a/2321

H

haber (خَبْر ، خَبْر): **Ar.** haber, bilgi

h.idür 38b/818

➤ *h. vir-* (bildirmek, haber ulaştırmak) 35b/747-748, 35b/750, 130b/2833, 130b/2836, 133a/2892

haber-i şādīk (خَبْرِ صَادِق): **Far.** doğru haber; hadis, peygamberimizin sözü

h. 38b/814

ḥabis (حَبْس): (< Ar. ḥabs) hapis, alıkoyma *bk. ḥapis*

➤ *ḥ. ol-* (hapsolmak) 85a/1833

ḥac (حَجَّ ، حَجَّج): (< Ar. ḥacc) hac *bk. ḥacc*

ḥ.dan 83b/1803

➤ *ḥ. it-* (hacca gitmek) 31a/647, 124a/2699

ḥāca-lıK+ (خَوَاجِه لِه): (← Far. ḥāce) hocalık

➤ *mekteb ḥ.ı* (*ḥāca-lığı*) (mektep hocalığı) 29b/620

ḥacc (حَجَّ): Ar. hac *bk. ḥac*

➤ *ḥ.a git-* (hacca gitmek) 27a/558-559, 29a/603, 98a/2117-2118

ḥāce (خَوَاجِه): Far. hoca *bk. ḥoca*

➤ *ḥ. ḥazretleri* 167a/3639

ḥācet (حَاجَت ، حَاجَة): Ar. ihtiyaç, lüzum

ḥ. 164a/3577, 164b/3580

ḥ.i 109a/2367, 162a/3531, 163a/3547, 164a/3576

ḥ.im 26b/550

ḥ.ini 3a/39, 20a/411, 20b/416, 123b/2687

ḥ.leri 74a/1591, 102a/2215, 162a/3535, 167b/3649

ḥ.lerini 73b/1583

➤ *ḥ. namāzı* (hacet namazı) 162b/3540, 163a/3549

Ḥācī (حَاجِي): Ar. hacı, hacca giden

➤ *Ḥ.ler Bayramı* (Kurban Bayramı) 31b/659

ḥadd-i bülūğ (حَدِّي بُلُوغ): Far. ergenlik çağı

➤ *ḥ.a ir-* (bülüğa ermek, ergenleşmek) 13a/253-254

ḥadīs (حَدِيثٌ ، حَدِيثٌ): Ar. Hazreti Muhammed'in kutsal sözü

h. 30a/633, 30a/634, 43b/928, 101a/2187, 106b/2314

h.den 99b/2151, 104a/2258

h.ler 44b/952

ḥādīs (حَدِيثٌ): Ar. çıkan, meydana gelen

h. 164b/3589

ḥadīs-i mütevātir (حَدِيثٌ مُتَوَاتِرٌ): Far. halk arasında söylenen hadis

h.i 31b/665-666

ḥadīs-i şaḥīḥ (حَدِيثٌ صَحِيحٌ): Far. doğru ve adaletli bir râviye dayanan hadis

h.idür 38b/817

ḥadīs-i şerīf (حَدِيثٌ شَرِيفٌ ، حَدِيثٌ شَرِيفٌ ، حَدِيثٌ شَرِيفٌ ، حَدِيثٌ شَرِيفٌ): Far. Hazreti Muhammed'in kutsal sözü

h. 9a/169, 30a/630, 30b/641-642, 78b/1690, 78b/1696, 129b/2817, 133a/2896, 163b/3560

h.de 9b/173-174

h.i 129a/2807

h.inde 9a/172, 163b/3563

h.iḡ 136a/2962-2963

h.ini 76a/1634

ḥafaẓa (حَفَظَهُ): Ar. insanın yaptığı işlerini yazmaya mahsus melekler

h. 42b/908, 70b/1521, 71a/1523, 101a/2193

ḥāfız (حَافِظٌ): Ar. 1. hifzeden, koruyan

h. 74b/1602

2. hafız

h.ları 50a/1065

ḥafī (خَفِيَ): Ar. gizli, saklı

h.dür 7a/122

ḥafīf (خَفِيفٌ): Ar. hafif, yeğni

h. 82a/1775, 124b/2706

Ḥafīz (حَفِيزٌ): Ar. Allah'ın adlarından biri; her şeyi koruyucu olan

H. 174b/3808

hafta (هَفْتَةٌ): (< Far. hefte) hafta

h. 65b/1408 (2), 69a/1484

h.-da 165a/3598

ḥā'il (حَائِلٌ): Ar. engel

h. 41a/867

ḥaḳ (حَقٌّ ، حَقٌّ): (< Ar. ḥaḳḳ) doğru, gerçek *bk. ḥaḳḳ*

h. 29a/605, 96b/2086, 97b/2115

h.dur 59b/1277, 61a/1308, 67a/1439, 67b/1452, 68b/1479, 82b/1778,
94b/2044, 95a/2051, 95a/2057, 98a/2120

Ḥaḳ (حَقٌّ): (< Ar. Ḥaḳḳ) Allah, Tanrı *bk. Ḥaḳḳ*

➤ *H. kelāmı* (Tanrı sözü) 108b/2358

ḥaḳāyık-ı eṣyā (حَقَائِقِ أَشْيَاءِ): (< Far. ḥaḳāyık-ı eṣyā') imanı bütün olan kimselere göre

bunun hariçte vücudu vardır, hiç olmazsa bir kısmına insanın ilmi ve idraki taalluk eder

h. 20b/421

h.nuḡ 21b/440

h.yı 21a/432

Ḥaḳ Ta‘ālā (حَقُّ تَعَالَى): (< **Ar. Ḥaḳḳ Ta‘ālā**) Allah, Tanrı

H. 78a/1685

ḥaḳīḳat (حَقِيقَات): **Ar.** hakikat, gerçek, doğru

h.i 20b/423

ḥaḳīḳaten (حَقِيقَةً): **Ar.** hakikat olarak, doğrusu, gerçekten

h. 20b/424, 34b/729, 160b/3498

ḥaḳīḳat-i īmān (حَقِيقَاتِ اِيْمَان): **Far.** imanın hakikati

h.dan 102a/2207

ḥākim (حَاكِم): **Ar.** hâkim

h.ler 74b/1610

h.lere 74a/1589

ḥaḳḳ (حَقَّ): **Ar.** hak, hisse, pay *bk. ḥaḳ*

h.ı 71b/1534 (2), 174b/3807

h.indan 83b/1804

h.ını 7b/139, 29a/606, 71a/1529, 71a/1533, 124b/2708

➤ *h.indan gel-* (bir işi başarıyla sona erdirmek) 25a/518, 73b/1579-1580

Ḥaḳḳ (حَقَّ): **Ar.** Allah, Tanrı *bk. Ḥaḳ*

H.a 174a/3793

ḥaḳḳā (حَقًّا): **Ar.** hakikaten, doğrusu

h. 5b/90

ḥaḳḳan (حَقًّا): **Ar.** hakikaten, doğrusu

h. 126a/2733

ḥaḥḥında (حَفَنَدَه): (← **Ar. ḥaḥḥ**) ilgi olarak, üzerine

ḥ. 23b/491, 38b/820, 40a/846, 44b/947, 44b/949, 44b/952, 51a/1092, 54b/1170, 67a/1443, 67b/1454, 68b/1471, 119a/2582, 120a/2603, 126a/2733, 129b/2810, 131b/2859, 173a/3771, 173b/3782

ḥāl (حَال ، خَال): **Ar.** 1. hâl, durum

ḥ.de 58a/1242, 59a/1260, 70a/1502, 81a/1749, 127b/2770, 130b/2838, 135b/2952, 140a/3042, 141a/3073, 143b/3120, 148a/3227, 149b/3251, 153a/3329

ḥ.i-dir 35a/742

ḥ.inde 47a/1006, 61b/1315

ḥ.ine 95b/2066

2. kötü durum, sıkıntı, dert

ḥ.e 26a/545

➤ *her ḥ.de* 74a/1596, 143b/3128, 150b/3277

➤ *her ḥ.inde* 74a/1598

ḥālā (حَالَا): **Ar.** hâlâ, henüz

ḥ. 59a/1266, 59b/1271, 91a/1969

ḥāla (حَالَه): **Ar.** hala, babanın kız kardeşi

ḥ.-ları 53a/1136

ḥalāllaş- (حَالَالَّشْ): (← **Ar. ḥelāl**) helalleşmek

ḥ.maḥ 71b/1544

ḥalāş (حَالَاصْ ، خَالَاصْ): **Ar.** kurtulma, kurtuluş

ḥ.i 73a/1571

➤ *ḥ. eyle-* (kurtarmak) 174a/3799

- *h. ile-* (kurtarmak) 81b/1754
- *h. iT-* (kurtarmak) 73a/1573, 78a/1686
- *h. ol-* (kurtulmak) 15a/301, 115a/2501, 141b/3084

ḥalāvet (خَلَوت): **Ar.** zevk

h. 172b/3760

ḥālbuki (خَالُ بُوكِه): **Ar. + T. + Far.** hālbuki, oysa

h. 23b/491, 54a/1152

ḥālī (خَالِي ، خَالِي): **Ar.** boş, ıssız, تنها

h. 85a/1840, 85a/1841, 129b/2810

ḥalīfe (خَلِيْفَه): **Ar.** halife

h. 49b/1056, 49b/1060, 49b/1061, 50a/1065

ḥāl-i ḥayāt (خَالِ حَيَاتٍ ، خَالِ حَيَاتٍ): **Far.** hayat durumu, yaşam süreci

h.da 77a/1663-1664, 112a/2435

h.inda 45a/960

ḥālī-i zihin (خَالِيءٌ ذِهْنٌ): (< **Far. ḥālī-i zihn**) zihni boş

h. 114a/2474

Ḥalīk (خَالِقٌ ، خَالِقَةٌ): **Ar.** yaratan, yoktan var eden, Allah

H. 23a/470, 93a/2010

H.e 23a/471

h.i 25a/517, 25a/520, 25a/524, 25b/528, 25b/532, 25b/535, 26a/538, 26a/539 (2), 26a/541, 26a/542, 26a/544, 26b/554, 92a/1993, 92a/1994, 92b/1997, 92b/1998, 95b/2071, 95b/2072

h.idür 92a/1988

ḥālīṣ (خَالِصٌ): Ar. halis, hilesiz, katkısız

ḥ. 15a/304, 16a/319, 16a/321, 16a/322

ḥalk (خَلْق ، خَلْقَة): Ar. 1. yaratma, yaratılma

ḥ.inı 6a/100

- *ḥ. eyle-* (halk etmek, yaratmak) 35b/747, 90a/1947
- *ḥ. iT-* (halk etmek, yaratmak) 6a/102, 8a/146, 11b/225 ḥalk ider 24a/496, 24a/500, 24a/502, 24b/503, 25b/533 (2), 46b/995, 49a/1044-1045, 53a/1138-53b/1139, 89b/1932, 89b/1938, 92a/1986-1987, 92a/1995
- *ḥ. olun-* (halk edimek, yaratılmak) 45a/964, 46a/978, 56a/1203

2. halk, ahali

ḥ. 46a/984

ḥ.i 17a/344

ḥ.inı 77a/1655

ḥ.inuṣ 76b/1650

ḥalka (خَلْقَه): Ar. halka

ḥ. 160a/3489

ḥ.-sına 76b/1647

ḥamāḳat (حَمَاقَة): Ar. ahmaklık, beyinsizlik

h.i 55a/1181

ḥamd (حَمْد): Ar. hamt, Tanrı'ya şükretme

ḥ.ile 164a/3570

- *ḥ. iT-* (şükretmek) 125b/2728

ḥamd ü ṣenā (حَمْدُ تَنَا): Far. Tanrı'ya olan şükran duygularını bildirme

ḥ. 174a/3793

➤ *ḥ. iT-* (şükretmek) 121b/2643

ḥamd ü şükür (حَمْدُ شُكْر): (< Far. **ḥamd ü şükr**) hamt ve şükür

➤ *ḥ. olsun* (Tanrı'ya şükürler olsun) 90a/1948

ḥamele (حَمَلَه): Ar. taşıyanlar, kaldıranlar

ḥ.-si 173b/3778

ḥamır (خَمِير): (< Ar. **ḥamr**) şarap

ḥ. 132a/2868

ḥ.dan 132a/2867

ḥamil (حَمِيل): (< Ar. **ḥaml**) yüklenme

➤ *ḥ. olun-* (yüklenilmek) 130a/2821

ḥāmīle (حَامِلَه): Ar. hamile

ḥ. 47b/1015

ḥamīr (خَمِير): Ar. hamur

ḥ.den 98a/2119

ḥammām (حَمَّام): Ar. hamam

ḥ.a 17a/348

ḥ.inı 14b/293

ḥamūd (حَمُود): Ar. her isteğini terk etme

ḥ. 105b/2292 (2), 106a/2301, 107a/2321

ḥ.dur 120b/2614-2615

ḥ.lara 106b/2311

ḥān (خَان): **Far.** han, kervansaray

ḥ.ini 14b/293

ḥandān (خندان): **Far.** gülen, sevinçli

ḥ. 172b/3763

Ḥannān (حَنَّان): **Ar.** çok acıyan, çok acıyıcı

➤ *yā Ḥ.* (Allah'ım!) 9b/174

ḥapis (حَپْس): (< **Ar. ḥabs**) hapis, alıkoyma *bk. ḥabis*

ḥ. 77b/1669

ḥarāb (خَرَاب ، خَرَاب): **Ar.** harap, yıkık, vıran

ḥ.ini 76b/1645

➤ *ḥarāb it-* (harap etmek, harap duruma getirmek) 66a/1422

ḥarāb-ender-ḥarāb (خَرَابٌ أُنْدَرُ خَرَابٌ): **Ar. + Far. + Ar.** büsbütün bozulmuş, yıpranmış

ḥ. 174b/3810

ḥarāc (خَرَاج): **Ar.** haraç

ḥ.larım 118b/2575

ḥarām (حَرَام): **Ar.** haram, dinen yasaklanmış olan

ḥ. 15b/310, 15b/314, 28a/587, 33b/711, 65b/1406, 102a/2212,
108a/2342, 109b/2370

ḥ.a 109a/2369

ḥ.dur 27a/567, 131b/2859

ḥ.i 105b/2290, 145b/3162

ḥ.iḡ 34a/718

ḥ.lar 94a/2031, 107b/2335

h.lardan 160b/3493

h.ları 159a/3466

- *h. it-* (dinen yasaklamış olmak) 74b/1606, 74b/1608
- *h. ol-* (dinen yasaklanmış olmak) 19a/391, 108a/2337-2338

ḥarām-lık (حَرَامٌ لَيْتُ): (← **Ar. ḥarām**) haramlık, haram olma durumu

h.da 132a/2871

ḥarāret (حَرَارَةٌ): **Ar.** hararet, sıcaklık

h. 22b/468

ḥarb (حَرْبٌ): **Ar.** harp, savaş

h.i 130a/2824

ḥarb-i kāfir (حَرْبُ كَافِرٍ): **Far.** kâfirlere karşı yapılan savaş

h. 19a/384

ḥarc (حَرْجٌ): **Ar.** harç, sarf

- *h. it-* (harcamak) 81a/1744

ḥareket (حَرَكَةٌ): **Ar.** hareket, iş

h. 27a/564

- *h. it-* (hareket etmek) 83a/1795, 83a/1796

ḥarf (حَرْفٌ ، حَرْفٌ): **Ar.** harf

h. 49a/1044

h.leri 152b/3323

ḥarfen (حَرْفًا): **Ar.** harfî harfine, olduğu gibi

h. 75b/1627, 119a/2585 (2)

ḥarfsiz (حَرْفِيسِز): (← Ar. ḥarf) harf, harf olmadan

ḥ. 49a/1043

ḥāric (حَارِج): Ar. hariç, dış, dışında, dışta

ḥ.dür 102a/2208

ḥāricī (حَارِجِي): Ar. suçlu, günah işlemiş

ḥ.leri 125a/2716

ḥāriki'l-āde (حَارِيقِ الْعَادَةِ): (< Ar. ḥāriki'l-āde) âdetin üstünde, haricinde

ḥ. 62a/1329

ḥārīr (حَارِير): Ar. ipek

ḥ. 33b/704, 64a/1379

ḥ.den 86a/1860

ḥasāret (حَسَارَات): Ar. zarar, ziyan

ḥ.den 174b/3801

ḥased (حَسَد ، حَسَد): Ar. haset, kıskançlık, çekememezlik

ḥ. 107b/2336

ḥ.i 123b/2681

ḥ.ine 142a/3086

➤ *ḥ. it-* (haset etmek, kıskanmak) 75b/1629

ḥāşıl (حَاصِل): Ar. olan, ortaya çıkan, görünen

➤ *ḥ. ol-* (ortaya çıkmak, türemek) 2a/8-9, 18b/381, 22b/463, 30b/639, 68a/1460, 68a/1463, 68a/1464, 68a/1466, 68a/1468, 68b/1469-1470, 88a/1898, 100a/2170, 104b/2261, 106a/2302, 106b/2304, 106b/2308, 107b/2328, 107b/2329, 107b/2331,

118a/2557, 121a/2628, 121a/2630, 121b/2636, 122a/2646,
126a/2743, 134a/2909, 145a/3155-3156, 146a/3175, 172a/3753

ḥaṣım (حَصِيم): (< Ar. ḥaṣm) düşman

ḥ.lara 97a/2099

ḥasīb (حَسِيب): Ar. değerli, soyu temiz, muhterem, saygın

ḥ.dür 56a/1201

ḥaṣlet (حَصَلَت ، حَصَلَتْ): Ar. insanın yaratılışındaki huyu, tabiatı, mizacı

ḥ. 72a/1553, 72b/1556

ḥ.e 141b/3074

ḥasta (حَسْتَه): (< Far. ḥaste) hasta

ḥ. 63a/1352, 75a/1618

ḥ.-lara 36a/756

ḥ.-ya 63b/1366

➤ *ḥ. ol-* (hastalanmak) 42b/899, 50a/1066, 55a/1173, 115a/2501,
130b/2838

ḥāṣla- (حَاشِلَا): (← Far. ḥāṣ) haşlamak

ḥ.yup 84b/1826

ḥaṣyet (حَشِيَّت): Ar. korku, korkma

ḥ. 74a/1597

ḥaṭā (حَطَا): (< Ar. ḥaṭā') hata, yanlış, kusur

ḥ. 98a/2121, 99a/2139, 164b/3590

ḥ.dur 17b/354, 99a/2140

ḥ.ları 130b/2833

➤ *ḥ. iT-* (hata etmek, yanlışlık yapmak) 99a/2148, 103a/2227

ḥātemü'l-enbiyā (خَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ): (< Ar. ḥātemü'l-enbiyā') peygamberlik işareti

h. 56a/1196, 64a/1373

ḥāṭır (خَاطِر): Ar. zihin, fikir, akıl

h.ı 115b/2502

➤ *h.ina gel-* (hatırlamak, aklına gelmek) 38a/806, 87a/1876

➤ *h.in şor-* (hâl hatır sormak) 75a/1618-1619

ḥaṭīb (خَاطِب): Ar. hatip, hutbe okuyan

h. 104a/2249

ḥatim (خَتْم): (< Ar. ḥatm) Kur'an'ı başından sonuna kadar okuma *bk. ḥatm*

h. 154b/3369

ḥatm (خَتْم): Ar. bitirme *bk. ḥatim*

➤ *h. ol-* (sona ermek, bitmek) 47a/1002

ḥattā (حَتَّى): Ar. hatta, bile, üstelik

h. 71a/1532, 84b/1820, 129b/2811, 163b/3564, 164b/3585

ḥatun (خَاتُون): hatun, kadın

h.ı 86a/1859

ḥavā (حَوَا): Ar. hava

h. 62b/1338

h.da 83a/1794

h.ya 79a/1707

ḥavāss-ı ḥamse-i selīme (حَوَاصِّ خَمْسَةِ سَلِيمَةٍ): Far. kusursuz beş duyu

h. 38a/809

ḥavāyic-i ašliyye (حَوَائِجِ أَصْلِيَّة): Far. temel ihtiyaçlar

ḥ.-sinden 18a/365

ḥavf (خَوْف): Ar. korku, korkma

ḥ.ıla 36b/776 (2)

ḥ.larını 79a/1703

ḥavil (حَوْل): (< Ar. ḥavl) güç, kuvvet, takat

ḥ. 90b/1957

ḥavz (حَوْض): Ar. havuz

ḥ.ı 79b/1716, 79b/1718, 79b/1719, 80a/1723

ḥ.inuḡ 79b/1720

ḥayāt (حَيَاة ، حَيَاة ، حَيَاة): Ar. hayat, canlılık, dirilik

ḥ. 6a/102, 11a/215, 12b/239

ḥ.da 101a/2189

ḥ.dan 39b/834

ḥ.ı 6a/105

ḥayır (خَيْر): (< Ar. ḥayr) hayır, iyilik *bk. ḥayr*

ḥ. 34b/723, 71a/1530, 88b/1911, 91b/1975, 92a/1985, 93a/2013,
101a/2185, 112b/2440, 113b/2459, 122b/2664

ḥ.dan 93a/2009

ḥayırlı (خَيْرًا): (← Ar. ḥayr) hayırlı

ḥ.sını 172a/3750

ḥayız (حَيْض): (< Ar. ḥayz) kadınlarda aybaşı

ḥ.dan 86b/1867

ḥāyin (**حَايِنٌ**): (< **Ar. ḥā'in**) hain, hıyanet eden, nankörlük eden

h. 64b/1390

ḥayr (**خَيْرٌ**): **Ar.** hayır, iyilik *bk. ḥayır*

h.a 102a/2205

h.ı 25b/532, 46b/987, 83b/1808, 89b/1936, 92b/2005, 105a/2275

h.ıla 136b/2964

h.ıı 26a/538, 26a/542, 26b/554, 92a/1993, 92b/1997, 95b/2071

ḥayrān ı mest (**خَيْرَانَ مَسْتٌ**): (< **Far. ḥayrān u mest**) şaşmış ve sarhoş

h. 88a/1899

ḥayrāt (**خَيْرَاتٌ**): **Ar.** sevap kazanmak için yapılan hayırlı işler

h.a 143b/3128

ḥayrāt-ı cāriye (**خَيْرَاتٍ جَارِيَةٍ**): **Far.** geçer olan hayrat

h. 131a/2850

ḥayr-ı maḳzī (**خَيْرٍ مَقْضِيٍّ**): **Far.** ödenmiş hayrat

h.-ye 91b/1975-1976

ḥayvān (**حَيَوَانٌ ، حَيَوَانٌ ، حَيَوَانٌ**): **Ar.** hayvan

h. 18b/375, 22b/462, 71b/1534

h.a 41a/875

h.dan 52b/1120

h.inı 14b/293

h.lar 18b/376

h.ları 142b/3101

h.uı 141b/3083

ḥayvānāt (حَيَوَانَاتٌ ، حَيَوَانَاتٌ): Ar. canlılar

ḥ.dur 41a/868

ḥ.ı 3a/34

ḥ.indan 14a/273

ḥayvāncık (حَيَوَانِجَةٌ): (← Ar. ḥayvān) hayvancık, hayvancağız

ḥ.lar 58a/1239

ḥayvāniyyet (حَيَوَانِيَّةٌ): Ar. hayvanlık

ḥ. 41a/873

ḥayyun bi-ḥayātihi (حَيٌّ بِحَيَاتِهِ): Ar. yaratma hassasıyla yaratan

ḥ 12a/235

ḥaz (حَظٌّ): (< Ar. ḥazz) haz, hoşlanma

- *ḥ. iT-* (hazretmek, hoşlanmak) 37b/794, 37b/795, 90a/1941, 129a/2803-2804

ḥazar (حَاضِرٌ): Ar. evde oturma

ḥ.da 100b/2179

ḥazer (حَذَرٌ): Ar. sakınma, kaçınma

ḥ. 91b/1981

ḥāzır (حَاضِرٌ): Ar. hazır

- *ḥ. ol-* (hazır olmak, bir yerde var olmak) 61a/1311-1312, 61a/1313, 130b/2841

ḥāzır-la- (حَاضِرًا): (← Ar. ḥāzır) hazırlamak

- *ḥ.maḳ* 155b/338

ḥazīre-i Kuds (حَضِيرَةُ قُدْس): Far. cennet

h.e 87b/1892-1893

ḥazret (حَضْرَت): Ar. yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan

- *‘Abbās raḍiya ‘llāhu ‘anhu h.lerine* 165a/3596
- *‘Aliyyü ‘l-Ḳārī ‘aleyhi rahmetü ‘l-Bārī h.leri* 121b/2638
- *ḥ‘āce h.leri* 167a/3639
- *İmām A ‘zam h.leriniḡ* 99b/2159
- *İmām-ı Seḫāvi ibni ‘Abbās raḍiya ‘llāhu Ta‘ālā ‘anhumā h.lerinden* 162b/3543-3545
- *Melā ‘ike-i Kerrübīn h.lerinüḡ* 173b/3780

hedāyā (هَدَايَا): Ar. hediyeler, armağanlar

h. 14b/284

hediye (هَدِيَّة): Ar. hediye, armağan

h. 43b/924, 86a/1863

helāk (هَلَاكٌ , هَلَاكٌ): Ar. mahvolma, yok olma

h.den 4b/70

- *h. ol-* (yok olmak, ölmek) 91b/1981, 94b/2042

ḥelāl (حَلَالٌ , حَلَالٌ , حَلَالٌ): Ar. helal; haram olmayan şey

h. 13b/270, 27a/568, 65b/1405, 109a/2369

h.den 106a/2293, 106a/2297, 125b/2724

h.e 109b/2370

h.i 105b/2290

h.inden 60a/1284

h.ler 94a/2032

h.leri 108b/2354

- *h. ol-* (helal olmak, uygun ve yerinde olmak) 17b/349-350, 19a/386, 109a/2361 (2)

helālī (حَلَالِي): **Ar.** bir çeşit yerli, buruşuk bez, aşırı bürümcük, argacı pamuk olan bez

- *h. kumāş* 33a/697

hem (هَم): **Far.** hem, aynı zamanda, ayrıca

h. 67a/1446, 68b/1475, 174a/3799, 174b/3803

h. ... h. ... 11b/219

hemān (هَمَان): **Far.** hemen, derhâl

h. 10b/202, 15b/311, 79a/1704, 109a/2366, 174a/3796

hemīşe (هَمِيشَه): **Far.** daima, her zaman

h. 175a/3812

her (هَر): **Far.** her

h. 4a/57, 18b/375, 24b/503, 44a/933, 58b/1250 (2), 62b/1343, 81b/1763, 82a/1771, 86b/1868, 87a/1880, 105b/2289, 105b/2292, 108b/2352, 134a/2914, 135b/2945, 146a/3183, 146b/3187, 147b/3208, 148a/3225, 148a/3226, 149a/3245 (2), 152b/3318, 157b/3428, 159b/3471, 167a/3641

- *h. ān* (her an, her zaman) 11b/226, 172b/3762
- *h. dem* (her zaman) 174a/3795, 174b/3805
- *h. hāl* (her durum) 74a/1596, 74a/1598, 143b/3128, 150b/3277
- *h. kanķısı* (herhangi biri) 18a/366, 83b/1804-1805, 99a/2146
- *h. kim* (her kim, herhangi biri) 48a/1021, 57b/1233, 73b/1581, 148b/3230, 150a/3264-3265, 152a/3306, 153b/3348, 155a/3374, 159a/3460, 160b/3493, 161a/3511, 164a/3576-3577, 164a/3579

- *h. kişi* (herkes) 161b/3523
- *h. ne* (ne, her ne, herhangi) 18b/379, 20b/422, 25b/529, 29a/608, 89a/1929, 93a/2010, 96a/2081, 122a/2650, 126b/2745, 164a/3576
- *h. nere* (nere, her nere) 41a/866
- *h. sâ'at* (her an) 11b/226-227, 175a/3814

her bir (هَر بَر ، هَر بَر): **Far. + T.** her bir, ayrı ayrı

h. 2b/26, 3b/43, 4a/58, 5a/82, 6b/112, 9b/177, 17a/341, 17a/344, 20a/407, 79b/1716, 23b/487, 35a/735, 37b/799, 40b/865, 53a/1132, 53a/1134, 69a/1487, 69b/1497, 71a/1528, 76b/1647, 79b/1716, 79b/1720, 80b/1737, 84a/1819, 84b/1822, 86a/1854, 86a/1858, 89b/1932, 92a/1985, 92a/1989, 94a/2030, 94a/2031, 106a/2303, 106b/2306, 107b/2334, 108b/2354, 109a/2369, 145a/3153, 145a/3155, 162a/3531, 166b/3629

- *her bir e. 'aleyhimü's-şalātu ve's-selām* 23b/488

her biri (هَر بَرِي ، هَر بَرِي): **Far. + T.** her biri, ayrı ayrı hepsi

h. 55a/1176, 55a/1177, 55a/1178, 55a/1181, 67a/1444, 85a/1832, 104b/2265, 120a/2610

h.nde 156b/3412

h.nden 128b/2790-2791

h.ne 84a/1817

h.ni 42b/905, 136b/2964

h.nüj 167b/3650

herkes (هَر كَس ، هَر كَس): **Far.** herkes

h. 10a/184, 65a/1394, 69b/1498, 70b/1516, 83a/1793, 85b/1851, 86a/1855, 86b/1872-1873, 104a/2252-2253, 135a/2932

h.e 17b/349, 105a/2271, 105a/2274

h.iş 28b/592-593, 83b/1807

hevā (هَوَا): Ar. heves, istek

h. 14b/288, 42a/895, 112a/2426, 130a/2822, 135b/2944, 141a/3072

h.yıla 141b/3081

hey'et (هَيْئَت): Ar. şekil, suret

h. 69b/1498

hezār-ender-hezār (هَزَارٌ أُنْدَرُ هَزَارٍ): Far. bülbül içinde bülbül

h. 174b/3804

hıfız (حَفِظَ ، حَفِظَ): (< Ar. **hıfz**) 1. saklama, koruma

h. 28a/580, 28a/581 (2), 28a/582 (2), 28a/583

h.a 108b/2352

➤ *h. iT-* (saklamak, korumak) 4b/70-71

2. ezberleme, akılda tutma

➤ *h. iT-* (ezberlemek, aklında tutmak) 2b/25, 43b/922, 76a/1638, 105b/2285, 105b/2288, 116a/2519, 124b/2702

hıfz-ı emān (حَفِظَ أَمَانٍ): Far. emaneti (can) saklama

h.ında 172a/3746

hıqd (حَقْد): Ar. kin tutma, oç almak için fırsat bekleme

h.ı 123b/2681

hinzir (خِنْزِيرٌ): Ar. hınzır, domuz

h. 34a/717, 132a/2871

hıra (خِرَا): zayıf, çelimsiz, sıska

h. 56b/1209

hırmān (حِرْمَانٌ): Ar. mahrumluk, ümitsizlik

h. 89a/1926

hırsız (حَيْرِيسٌ): hırsız

h. dan 52b/1126

hırsızlık+ (حَيْرِيسِيَّةٌ ، حَيْرِيسِيَّةٌ): hırsızlık

h. 28b/601

h. a (hırsızlığa) 142a/3088

hışāl-ı hamīde (حِصَالِ حَمِيدَةٍ): Far. övülmeye değer huylar

h.-leri 121a/2630

h.-yi 50b/1082-1083

hıyānet (حِيَانَةٌ): Ar. hıyanet, hainlik

h. 55a/1178

➤ *h. it-* (hainlik etmek, ihanet etmek) 100a/2171

hibā (حِبَا): Ar. bahşiş

h. 14b/287

hibe (هِبَةٌ): Ar. bağışlama, bağış

➤ *h. it-* (hibe etmek, bağışlamak) 172b/3756

hicret (هِجْرَةٌ): Ar. hicret, göç

➤ *h. iT-* (hicret etmek, göç etmek) 59a/1264

hiç (هِجْ): (< Far. hīç) hiç, asla

h. 2a/12, 4a/56, 23b/486, 78a/1687, 84a/1816, 161b/3514

➤ *h. kimse* (hiç kimse, bir kişi bile) 56a/1195, 56a/1197

- *h. olmazsa* (hiç olmazsa, en azından, bari) 161b/3518, 162b/3539-3540

hiçbir (هِجْ بَر ، هِجْ بَرِ): **Far. + T.** hiçbir

h. 5b/88, 8a/142, 11a/210, 12b/239, 20a/406

h. 24b/509

- *h. şey* 41a/867

- *elinden h. şey gelmez* 92a/1990-1991

hiçbiri (هِجْ بَرِ): **Far. + T.** hiçbir

h.ni 89b/1932

hidāyet (هِدَايَةُ ، هِدَايَةِ): **Ar.** hak yoluna, doğru yola kılavuzlama

h. 89a/1922

h.i 111a/2407, 127b/2772, 129b/2812

hidāyet-i hāşş (هِدَايَةُ خَاصَّة): **Far.** saf hidayet

h.a 127b/2775

hidmet (خِدْمَةٌ): **Ar.** hizmet, iş, görev

h.e 42b/905

h.inde 113a/2451

hidmet-kār (خِدْمَتَكَار): **Ar. + Far.** hizmetkâr, hizmetçi

h. 107b/2332, 107b/2333

hikāyet (حِكَايَةُ): **Ar.** olmuş bir hadise

h.e 36b/771

hikmet (حِكْمَةٌ): **Ar.** hikmet, Tanrı'nın insanlar tarafından anlaşılabilen amacı

h. 105a/2274 (2), 106b/2305, 107b/2327, 120b/2615, 126a/2743, 126b/2744, 172b/3760

h.i 3a/31

hikmet-siz (حِكْمَتٌ مِيز): (← Ar. **hikmet**) hikmetsiz

h. 89b/1939

hikmet-i bālīga (حِكْمَتِ بَالِغَه): Far. son mertebeyi bulan hikmet

h. 5a/82

hilāf (خِلَافٌ ، خِلَافٌ): Ar. karşı, zıt

h. 38a/806

h.inu 103a/2237

hilāfet (خِلَافَةٌ): Ar. halifelik

h.leri 61a/1307

hilāf-ı cins (خِلَافِ جِنْس): Far. karşıt cins, farklı cins

h. 16b/328-329

hīle-kār (حِيلَه كَار): Ar. + Far. hileci, düzenbaz

h. 64b/1390

hīn-i hārb (حِينِ حَرْب): Far. savaş anı

h.de 105a/2281

hisāb (حِسَابٌ ، حِسَابٌ): Ar. hesap

h.i 115b/2508

h.inda 77b/1668

h.inu 82a/1766

- *h. iT-* (1. hesap görmek, hesap sormak) 5a/75, 80b/1735, 80b/1741; (2. hesaplamak) 18a/367, 18b/376, 18b/380-381

ḥiṣār (حِصَارٌ): Ar. kuşatma

ḥ. 174b/3808

ḥiṭāb (حِطَابٌ ، حِطَابٌ): Ar. hitap, sözü birine veya birilerine yöneltme, seslenme

ḥ.inı 39b/840

➤ *ḥ. iT-* (hitap etmek, seslenmek) 50b/1074, 70b/1518-1519, 165a/3596-3597

➤ *ḥ. olun-* (hitap edilmek, seslenilmek) 85a/1831-1832

ḥiṭābet (حِطَابَتٌ): Ar. hatiplik

ḥ. 29b/618

ḥitān (حِطَانٌ): Ar. sünnet etme

ḥ. it- (sünnet etmek) 32a/674

ḥizlān (حِذْلَانٌ ، حِذْلَانٌ): Ar. kimsesiz, yalnız başına kalıp sefil, zelil olma

ḥ. 89a/1927

ḥ.ıla 91a/1968

ḥoca (حَوْجَه): (< Far. ḥāce) hoca *bk.* ḥāce

ḥ.-sı 45a/954

ḥoḳḳa-bāz (حُكَّةٌ بَازٌ): Ar. + Far. hokkabaz

ḥ.larından 63b/1361-1362

ḥoraz (حُورَزٌ): (< Far. ḥorūs) horoz *bk.* ḥoroz

ḥ.lar 48a/1024

ḥorla- (حُورَلٌ): (← Far. ḥor) hor görmek

ḥ.maḳ 114a/2477, 114b/2482

ḥ.ma-sı 114b/2489

horoz (خورز): (< Far. **horūs**) horoz *bk. horaz*

h. 48a/1023

h.uḡ 142a/3085

hoş (خوش): Far. hoş, güzel

h. 73b/1582, 128a/2783

➤ *h. geldiḡ* (gelen kişiye söylenen selamlama sözü) 115a/2493

hoşça (خوشجه): (← Far. **hoş**) hoşça

h. 108b/2349

hoşluḡ+ (خوشلۇغ): (← Far. **hoş**) hoşluk, hoş olma durumu

➤ *gönül h.ı (hoşluğu)* (rahat ve huzurlu olma) 140a/3042-3043

hubbu li'llāh (حُبُّ لِلَّهِ ، حُبُّ لِلَّهِ): Ar. sevdiğini Allah için sevmek

h. 138a/3002

h.ı 138a/3002

Ḥudā (حُدَا): Far. Allah, Tanrı

H. 10a/184, 174a/3795

H.sı 42a/893

H.ya 42a/894

ḥudūd-ı iḡāmet (حُدُودِ إِقَامَتِ): Far. ikamet sınırları

h. 125a/2720

ḥuḡūḡ (حُقُوقٌ ، حُقُوقٌ): Ar. haklar

h. 71b/1542

h.ı 69b/1492, 118b/2572

ḥullān-ı rāḡībīn (خُلَّانِ رَاغِبِينَ): Far. raġbet eden sadık dostlar

ḥ. 91b/1979-1980

ḥulle (حُلَّة): Ar. cennet elbisesi

ḥ. 72a/1549

ḥulūl (حُلُولُ): Ar. girme

ḥ.dan 23a/472

ḥulūş (حُلُوصُ): Ar. halislik, gönül temizliđi

ḥ. 37a/778, 105a/2277, 110a/2389, 111b/2424, 112a/2434, 112b/2437,
122b/2664, 126b/2746, 130a/2827

ḥūrī (حُورِيَّة): Ar. huri, cennet kızı

ḥ.ler 86a/1859, 86b/1867

ḥ.lerden 55b/1191

ḥurmā (حُرْمَا): Ar. hurma

ḥ. 17a/340

➤ *ḥ. şuyu* 132a/2868-2869

ḥurūc (حُرُوجُ): Ar. çıkış, çıkma

ḥ. 66a/1414, 100b/2182

ḥurūf (حُرُوفُ ، حُرُودُ): Ar. harfler

ḥ. 49b/1053

ḥ.una 152b/3323

ḥuşūş (حُصُوصُ ، حُصُوصَةٌ): Ar. husus, konu

ḥ.da 82a/1771, 99a/2143, 99b/2155

ḥ.inda 74a/1591

h.unda 118a/2566, 118a/2567

ḥuṭbe (حُطْبَةٌ): **Ar.** hutbe

h. 134b/2928, 134b/2929

h.-de 104a/2249

ḥūy (حُوي ، حُوي ، حُوي): **Far.** huy, tabiat, mizaç

h. 104b/2260, 106a/2301, 106a/2303, 106b/2306

h.a 104a/2259

h.dan 86b/1868, 141b/3083

h.ı 52b/1123, 155b/3382

h.ları 142a/3090

h.undan 141b/3084

h.uḡ 106a/2299, 107b/2330

ḥūylan- (حُويْلند ، حُويْلند): (← **Far. ḥūy**) huy edinmek

h.maḡ 155b/3382

h.ması 173a/3768

h.up 173a/3769

ḥūylu (حُويْلُو): (← **Far. ḥūy**) huylu, herhangi bir huyu olan

h.dan 52b/1125

ḥuzūr (حُضُور): **Ar.** huzur

h.ında 50a/1071

ḥücūm (حُجُوم): **Ar.** hücum, saldırma

➤ *h. it-* (hücum etmek, saldırmak) 76b/1650

ḥükemā (حُكْمَا): (< Ar. ḥükemā') hakimler, âlimler, bilginler

h. 25a/516

ḥüküm (حُكْمٌ ، حُكْمٌ ، حُكْمٌ): Ar. 1. hüküm, emir, komuta *bk. ḥüküm*

h.i 31a/649, 31b/661, 32a/675, 32b/689, 33a/699, 33b/707, 34a/718,
34b/731, 51b/1100, 126b/2744, 132a/2871, 143a/3110

h.in 30a/628, 51b/1099

h.ine 45a/957

h.ini 4a/56

h.inün 18a/362

h.ü 2b/27, 2b/28

h.üne 37a/785

h.üni 30a/628, 59b/1275, 97b/2109

2. değer, aynı veya benzer nitelik

h.inden 16a/323

h.ünde-dür 15a/304, 16a/319, 16a/322

ḥükmen (حُكْمًا): Ar. hüküm vererek

h. 34b/729, 160b/3499

ḥük-m-i risālet (حُكْمِي رِسَالَةٍ): Far. peygamberlik hükmü

h.de-dür 59b/1271

ḥük-m-ü ilāhī (حُكْمُ الْإِلَهِ): (< Far. ḥük-m-i ilāhī) tanrısal hüküm

h. 27b/579

ḥük-mün cāzimün lā yaḳbelü't-teşkiik (حُكْمٌ جَارِمٌ لَا يَقْبَلُ التَّشْكِيكُ): Ar. hiçbir tereddüte yer vermeyen kesin bir hükümdür

h. 38a/802

hükümün cāzimün yaqbelü't-teşkik (حُكْمٌ جَازِمٌ يُقْبَلُ التَّشْكِيكُ): Ar. tereddütü kabul eden kesin bir hükümdür

h. 38a/803-804

hüküm (حُكْمٌ ، حُكْمٌ): (< Ar. **hüküm**) hüküm, emir, komuta *bk. hüküm*

h. 135a/2936, 135b/2942

h.de 132a/2872

h.leriy 127b/2768

➤ *h. iT-* (hükmetmek, emretmek) 2a/18, 17b/359, 28b/591-592, 114a/2473, 128a/2779

➤ *h. olun-* (hükmedilmek, emredilmek) 11a/211, 40a/850

hür (حُرٌّ ، حُرٌّ): (< Ar. **hür**) hür, serbest

h. 18a/364, 134b/2925

hürre (حُرَّةٌ): Ar. cariye ve esir olmayan kadın

h. 147b/3208

hüsn (حُسْنٌ ، حُسْنٌ): Ar. güzellik, iyilik

h. 102a/2209

h.ümi 12b/245

h.üni 32b/682

hüsnā (حُسْنَى): Ar. en güzel

h. 44a/941

hüsn-i hulq (حُسْنُ خُلُقٍ ، حُسْنُ خُلُقٍ): Far. güzel huy, iyi karakter

h. 73b/1580-1581

h.ı 60a/1285

hüsn-ü mu'āmele (حُسْنُ مُعَامَلَةٍ): (< Far. **hüsn-i mu'āmele**) iyi muamele

➤ *h. iT-* (iyi muamele etmek) 125b/2725

hüsrān (حُسْرَانٌ): Ar. hüsrān

➤ *h.da kal-* (hüsrana uğramak) 94b/2049, 95a/2055, 95b/2067, 96a/2074, 96a/2082-2083

hüzün (حُزْنٌ): Ar. hüzün, keder

h.inden 158b/3453

I

ı (ِ): (< Far. **u/ü**) ve *bk. i, u, ü, vü*

ı 172a/3753, 174b/3801, 175a/3817

ırım (اِيرِم): gözün görebildiği kadar uzaklık

ı.ı 67b/1448

'ırz (عِرْض): Ar. ırz, namus, iffet

'ı.ı 28a/582

ısbı' (اِصْبَع): Ar. parmak

ı. 11a/207

ı sıcak (اِصْحَاقٌ ، اِصْحَاقٌ): sıcak

ı. 23b/485

ı.da 73a/1574

ı sıcaklık (اِصْحَاقِيٌّ): sıcaklık

ı. 25b/526, 88b/1914

ı sır- (اِصْرٌ): ısırnak

ı.salar gerekdir 77b/1676

ı̄slāḥ (إصلاح): Ar. iyi bir hâle koyma, iyileştirme, düzeltme

➤ *ı. it-* (iyileştirmek; yola getirmek) 66a/1417, 125a/2717-2718

ı̄slāḥ-ı ‘ālem (إصلاح عالم): Far. âlemin iyileşmesi

ı. 102b/2225

ı̄şmarla- (إسْمَارًا): ısmarlamak

ı. muşdur 165a/3600

ı̄şsız (إسْسِيز): ISSIZ

ı. 69a/1485

ı̄tlāḳ (إطلاق، إطلاق): Ar. genelleme

ı.ı 54a/1150

➤ *ı. it-* (genellemek) 9b/178, 9b/180

➤ *ı. olun-* (genellenmek) 10a/191, 10a/192

‘ıyāl (عیال، عیال): Ar. bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kimseler

‘ı. 129a/2805

‘ı.ini 105b/2288

İ

ı (): (Far. u/ü) ve *bk. i, u, ü, vü*

i 50b/1080, 120a/2607

ı- (إ): olmak, imek (ek eylem)

1. bildirici olarak

ıdı 45a/954 (2), 45a/956, 46b/990, 55a/1178, 55a/1179, 55a/1181, 56b/1209, 56b/1210, 56b/1211, 56b/1213, 57a/1217, 57a/1219, 57a/1220, 57a/1221, 57a/1222, 57a/1223, 57b/1227, 90a/1944

+*udı* 98b/2133

idük+ (ek eylemin ortacı) 14b/291, 20a/411, 28a/589, 31b/664, 32a/669, 74a/1597, 106b/2314, 114a/2469, 116a/2515, 116a/2519, 145a/3156

iken (ek eylemin durum ulacı) 3a/32, 14a/281, 14a/282, 26b/556, 27a/561, 45b/967, 49b/1060, 58b/1258, 70b/1518, 76b/1648, 77a/1664, 81a/1746, 87b/1893, 88b/1916, 104a/2249 (2), 151a/3289, 155b/3390, 160b/3500, 163b/3564

+*iken* 156a/3400

+*ken* 38a/805, 43b/928, 44a/939, 44a/941, 48a/1018, 82a/1773, 103b/2248, 108a/2345, 110a/2389, 112a/2425, 122b/2664, 125b/2725, 132a/2875, 147a/3202, 148a/3220-3221, 150a/3270, 153b/3339, 153b/3347, 156a/3398, 156b/3404, 160a/3490, 160b/3500, 163b/3565

imiş 26b/547, 107a/2318

ise (ek eylemin şart ulacı) 20b/422, 21b/447 (2), 22a/452, 22a/453, 22a/455, 22a/456, 22a/457, 39a/826, 71a/1530, 71a/1531, 91b/1978 (2), 107a/2318, 113b/2459, 121b/2643, 121b/2644, 122a/2651, 147b/3216, 148a/3217, 148a/3221, 149b/3259, 154b/3365, 164a/3571, 164a/3572, 164a/3573, 164a/3575, 164a/3576

-*arsa* 107b/2332, 107b/2333, 154a/3358, 158a/3440, 162a/3527, 162a/3529, 165b/3603, 165b/3604

-*dı ise* 44b/948

-*dılar ise* 69b/1499

-*dısa* 78b/1692, 78b/1696, 107a/2315, 121b/2637, 172a/3752

-*diler ise* 17a/345

-*dise* 35b/748, 84a/1815, 99a/2148

-*e-mezse* 83b/1805

-*erler ise* 145a/3157

-erlerse 89a/1929-89b/1930, 102a/2205, 102a/2206

-erse 22a/450, 27a/568, 27b/569, 37b/794, 37b/799, 60b/1298, 78b/1693, 78b/1698, 90a/1950, 93a/2010, 113a/2451, 127b/2774, 161a/3504, 175a/3816, 132a/2874

-ersey 111a/2408, 111a/2411, 145b/3164

-irse 57b/1233

-maz ise 165a/3598, 165a/3599

-mazsa 36b/768, 101a/2187-2188, 132b/2882, 147a/3204, 161b/3518, 162b/3539-3540, 165a/3598, 165a/3599

-mazsaŋ 28a/583

-me-miş ise 35b/750

-mezler ise 9b/180

-mezse 22a/448-449, 37b/795

-mezsey 137b/2996

-rlarsa 167a/3642, 173a/3777

-rlerse 107a/2320, 107a/2322, 107a/2325

-rsa 48a/1021, 162a/3532

-rse 11a/211, 24a/500, 29b/616, 35b/749, 89b/1930, 91a/1966, 93a/2011, 109b/2370, 126b/2745, 159a/3464, 160b/3496

-rsen 28a/584

-rsey 92b/2003

-ur ise 59b/1277, 165a/3594

-ursa 16b/337, 18a/366, 18b/379, 30a/627, 36b/767, 41a/866, 41a/875, 41b/882, 73b/1581, 90b/1957, 106b/2309, 110b/2393, 112b/2443, 112b/2446, 130a/2827, 132b/2876, 132b/2881, 147b/3213, 147b/3214, 149b/3251, 154a/3359, 154b/3361, 162a/3528, 166b/3631

-ursaŋ 29a/608-609, 137a/2982

-*üp-ler* ise 98a/2117-2118

-*ürler* ise 25b/529, 96b/2084

-*ürlerse* 96a/2081

-*ürse* 18b/377, 22b/459, 22b/461, 22b/464, 22b/466, 22b/468

2. birleşik kiplerde

-*aydı* 23b/487, 23b/490, 24b/508

-*erdi* 56b/1214, 56b/1215

-*mazdı* 90b/1960

-*mazlar idi* 62a/1327

-*mezdim* 114b/2488

-*mış idi* 57b/1229

-*r idi* 57a/1216, 57a/1226

-*urdu* 23b/491, 108b/2353

-*ürlerdi* 23b/489-490

-*yaydı* 90b/1958, 116a/2523

-*yaydum* 90a/1951

i'āde (إِعَادَة): Ar. iade, geri gönderme

➤ *i. iT-* (iade etmek, geri vermek) 6a/101

i'ānet (إِعَانَت): Ar. yardım

i. 172b/3762

'ibād (عِبَادَة، عِبَادَة): Ar. ibadet edenler, kullar

i. 101b/2204

i.ı̄ṇa 171b/3743

'ibādet (عِبَادَةٌ ، عِبَادَتٌ ، عِبَادَةٌ ، عِبَادَةٌ): Ar. Allah'ın emirlerini yerine getirme, tapma, tapınma

İ. 29b/615, 65a/1399, 134a/2911, 139b/3040, 172b/3760

İ.de 99b/2150, 137a/2982, 172b/3760

İ.e 2a/11

İ.i 90b/1959, 91a/1963

- *İ. it-* (ibadet etmek, bir dinin buyruklarını yerine getirmek)
134a/2911, 137b/2995

'ibādet-i bedeniyye (عِبَادَاتِ بَدَنِيَّة): Far. bedenî ibadet

İ.-de 29b/613

ibāḥet (إِبَاحَةٌ): Ar. mübah kılma, helal kılma, bir işin yapılıp yapılmamasını serbest kılma

İ.dür 28a/587

'ibret (عِبْرَةٌ): Ar. ibret, uyarıcı sonuç

İ. 172b/3759

ibṭāl (إِبْطَالٌ): Ar. hükümsüz bırakma, çürütme

- *İ. iT-* (hükümsüz bırakmak, çürütmek) 75a/1613

ibtigā' (إِبْتِغَاءٌ): Ar. talep, arzu, istek

İ.İ 131b/2854

īcād (إِيجَادٌ): Ar. icat, vücuda getirme

- *İ. iT-* (icat etmek, vücuda getirmek) 3a/32

icāre (إِجَارَةٌ): Ar. icare, kira

İ. 29b/613

- *İ.-ye vir-* (kiraya vermek, kira karşılığında vermek) 15a/294

icmā' (إجماع ، إجماع): **Ar.** 1. bir araya getirme, toplama

➤ *i. iT-* (bir araya getirmek, toplamak) 9b/177-178

2. İslam bilginlerinin bir konuda fikir birliği etmeleri

i. I 12a/234

icmā' -ı şaḥābī (إجماع صحابي): **Far.** Sahabi'nin dinle ilgili bir mevzuda birlik olması

i. 30a/633, 30b/635, 30b/642, 50b/1078

i.-dür 30a/630

icmā' -ı ümmet (إجماع أمة ، إجماع أمة): **Far.** büyük fakihlerin, dinle ilgili bir mevzuda birlik olmaları

i. 9a/169, 9b/176, 133a/2897

i.e 103a/2229

icmāl (إجمال ، إجمال): **Ar.** öz, özet

i. 39a/823, 128a/2786

i.ini 39a/822, 128a/2786

icmālen (إجمالاً): **Ar.** kısaca, özetleyerek

i. 121b/2639

icrā (إجرا): (< **Ar. icrā'**) yapma, yerine getirme, bir işi yürütme

➤ *i. iT-* (yapmak) 59b/1276, 69b/1493, 132a/2867, 125a/2720

ictihād (اجتihad ، اجتihad): **Ar.** fıkhıta yeditülâ sahibi büyük din âlimlerinin Kur'an-ı Kerim ve ahadis-i nebeviyyeye müsteniden vazettikleri şeri düstur

i. ina 110a/2388, 111b/2420

i. inda 99a/2139

i. larında 99a/2140

ictināb (اِجْتِنَاب): Ar. sakınma, çekinme

i. 91b/1977

- *i. idici* (sakınan, çekinen, kaçınan) 143b/3119
- *i. iT-* (sakınmak, çekinmek, kaçınmak) 74b/1604, 132a/2866

iç (اِیْچ ، اِیْج ، اِیْج): iç, içeri

i.i 68b/1477, 147b/3209

i.inde 9a/170, 16a/320, 21b/439 (2), 21b/444 (2), 31a/656, 34b/727, 34b/729, 40a/845, 46a/977, 51b/1096, 52a/1114, 54a/1153, 54a/1154, 54b/1162, 54b/1166, 56a/1195, 57b/1231, 58b/1252, 59a/1268, 62a/1326, 62a/1328, 62b/1341, 68a/1465, 68a/1466, 68b/1478, 70b/1517, 82a/1775, 82b/1776, 85a/1833, 86a/1857, 105a/2277, 110a/2389, 112b/2436, 112b/2443, 122b/2664, 126b/2746, 128b/2795, 135b/2950, 136b/2973, 146a/3179, 148a/3220, 154a/3359, 154b/3361, 155a/3379, 155b/3383, 155b/3387, 157a/3419, 158b/3450, 161a/3503, 163b/3561, 164a/3579, 167b/3649, 174b/3802

i.inde-ki 119a/2585

i.inden 72a/1555

i.ine 23a/472, 34b/723, 51a/1085, 69b/1495, 69b/1498, 77a/1655, 80a/1725, 95b/2064, 132a/2869, 160a/3490

i.lerinde 8b/152, 13b/266, 20a/405, 42b/909, 53b/1148, 85b/1846

iç- (اِیْچ ، اِیْج ، اِیْج): içmek

i.en 80a/1729

i.er 10b/198

i.erken 132a/2875

i.erler 48a/1020

i.erse 132a/2874

i.megi 106a/2294, 135a/2934

i.mek 24a/497, 34a/717, 35b/754, 54b/1171, 80a/1730, 106a/2297

i.me-mekdür 132a/2873

i.mezler 42a/898

i.seler gerekdür 79b/1717

i.üp 14a/274, 85a/1835, 85b/1843, 85b/1846, 105b/2291, 107a/2324, 132b/2877

içerü (اِيَجْرُو ، اِيَجْرُو): içeri

i. 47b/1007, 65a/1394, 85b/1851

i.de 97b/2113

içil- (اِيَجْل): içilmek

i.mesi 64a/1376

içün (اِيَجُونْ ، اِيَجُونْ): için, amacıyla, maksadıyla, diye

i. 2a/9, 4a/62, 4b/66, 16b/329, 26b/557, 32a/669, 32b/683, 36b/770, 43a/911, 43b/922, 43b/925, 48b/1031, 51a/1088, 57a/1224, 71a/1526, 71b/1537, 71b/1539, 73a/1571, 73a/1573, 75b/1629, 76a/1638, 81b/1762, 82a/1774, 82b/1776, 82b/1778, 89a/1929, 101b/2204, 102b/2220, 103a/2237, 104a/2257, 115a/2499, 118b/2569, 121b/2641, 124b/2702, 129b/2815, 130b/2839, 149b/3258, 155b/3384, 165a/3595, 171b/3744

i.dür 135a/2937

anuñçun (اُنْكُجُونْ) 48a/1024

+*(I)çUn* (اِيَجُونْ ، اِيَجُونْ) 15b/306, 16a/324, 20b/420, 28b/600, 40a/851, 45b/970, 71a/1533, 78a/1685, 79a/1702, 79a/1703, 98b/2134

+*(ları)çun* 99b/2158

+*(sI)çUn* (سِخُونُ) 72b/1561, 72b/1563, 72b/1565, 73a/1568, 74b/1601,
75b/1622, 76a/1637, 138a/3005, 139a/3025-3026, 158a/3445

idhāl (إِذْخَالُ): Ar. içine alma

➤ *i. iT-* (içine almak)78b/1689

idici (اِدِجِي ، اِدِجِي ، اِدِجِي): 1. edici, yapıcı

i.dür 3b/46, 4a/59, 8a/143

2. yardımcı eylem

- *'acele i.* 4a/62, 8b/160
- *'afiv i.dür* 3a/35
- *cem ' i.dür* 8a/141
- *delālet i.dür* 8b/151
- *eylik i.dür* 7a/126
- *halk i.dür* 6a/102, 8a/146
- *hıfız i.dür* 4b/70-71
- *hisāb i.dür* 5a/75
- *hüküm i.dür* 2a/18
- *i'āde i.dür* 6a/101
- *icād i.dür* 3a/32
- *ictināb i.* 143b/3119
- *imtişāl i.* 141a/3073
- *kabız i.dür* 3b/44
- *kabūl i.* 135b/2951
- *kabūl i.dür* 5a/80, 7a/128
- *mağfıret i.dür* 4b/65
- *men ' i.dür* 8a/144-145

- *muķīm i.dür* 6a/106
- *raħmet i.dür* 2a/16
- *refi‘ i.dür* 3b/49
- *taķdīm i.dür* 6b/115-116
- *taķdīr i.dür* 3a/30
- *taşdıķ i.dür* 2b/23
- *taşvīr i.dür* 3a/34
- *tedebbür i.dür* 7a/123
- *te’ħīr i.dür* 6b/117
- *yardım i.dür* 5b/95
- *zēlīl i.dür* 3a/52

idin- (ایدند): edinmek

i.dim 99b/2150

ifāde (اِفَادَه): Ar. ifade, anlatım

- *i. iT-* (ifade etmek, anlatmak) 28b/592

‘iffet (عِفَّتْ ، عِفَّةٌ): Ar. afiflik, temizlik

i. 106a/2295 (2), 106b/2305, 107b/2327

i.dür 120b/2615

ifnā (اِفْنَا): (< Ar. *ifnā*) yok etme, tüketme

- *i. it-* (tüketmek) 81a/1743

ifrāṭ (اِفْرَاطٌ ، اِفْرَاطٌ ، اِفْرَاطٌ): Ar. aşırı gitme, pek ileri varma

i. 120b/2612

i.l 104b/2267, 105a/2279, 105b/2289, 120b/2613, 120b/2616, 120b/2617

i.lar 106a/2299

iftirā (اِفْتِرَا): (< Ar. **iftirā**) bir kimseye kasıtlı ve asılsız suç yükleme, kara çalma, büh-tan

i. 64b/1390, 95a/2052

- *i. iT-* (bir suçu birinin üzerine atmak, kara çalmak, kara sürmek) 94b/2046, 95a/2058-2059, 96a/2077
- *i. itmiş ol-* (bir suçu birinin üzerine atmış olmak, kara çalmış ol-mak, kara sürmüş olmak) 109b/2371

iftitāḥ (اِفْتِتاح): Ar. açma, açılma; başlama

- *i. tekbīri* (iftitah tekbiri) 152a/3312

ihānet (اِهَانَةٌ): Ar. hıyanet, hainlik

i. 63b/1363

- *i. iT-* (hainlik, kötülük etmek) 45b/967

ihbāt (اِحْبَاتٌ ، اِحْبَاتٌ): Ar. Allah'ın emrine uyduğu ve yasaklarından sakındığı hâlde al-çak gönüllü olma

i. 143b/3118

i.1 143a/3117

ihfā (اِحْفَا): (< Ar. **ihfā**) gizleme, saklama

i. 149a/3248 (2), 150b/3282, 151a/3283, 151a/3284, 158b/3451

ihrāk-ı nār (اِحْرَاقِ نَار): Far. ateşin yakması

i. 78a/1682

ihrām (اِحْرَامٌ): Ar. hacıların Kâbe'yi tavaf için Mekke haricinde örtünmeye mecbur oldukları dikişsiz bürgü

i. 124b/2701

ihsān (إِيْسَانٌ): Ar. lütuf, iyilik

i. 137b/2993

i.ıj 174b/3805

i.ını 137b/2992

ihtidā (اِهْتِدَا): (< Ar. **ihtidā'**) doğru yola girme, İslam dinini kabul etme, Müslüman olma

i. 89a/1923

ihtilāf (اِخْتِلَافٌ ، اِخْتِلَافٌ): Ar. ihtilaf, ayrılık, uymama, anlaşmazlık

i. 28b/595

➤ *i. olun-* (anlaşılammamak, uyuşulamamak) 79b/1720, 87a/1883-1884, 87a/1885

➤ *i.a düş-* (anlaşmamamak, uyuşamamak) 50a/1067

ihtilāfī (اِخْتِلَافِي): Ar. uymama, anlaşmazlık durumunda olma

i.dür 48a/1028, 54a/1155

ihtilām (اِخْتِلَامٌ): Ar. düş azması

i. 48a/1022

ihtimāl (اِحْتِمَالٌ): Ar. ihtimal, mümkün olma, mümkünlük

i.i 30b/643, 31a/654, 33b/703, 34a/712, 38b/819, 97b/2115, 98a/2121, 99a/2139, 99a/2141

ihtimāl ki (اِحْتِمَالٌ كِي): Ar. + Far. olabilir ki, belki

i. 47a/1001

ihtiyāc (اِحْتِيَاجٌ): Ar. ihtiyaç, muhtaçlık

i.t 8a/142

i.ını 20b/415

i.imuz 92a/1987

iḥtiyār (I) (اِخْتِيَار): Ar. yaşlı

i.lara 123b/2678

iḥtiyār (II) (اِخْتِيَار): Ar. seçme

➤ *i. it-* (seçmek, ortaya koymak) 99b/2152

iḥtiyār-ı cüz' (اِخْتِيَارِ جُزْء): Far. insanın elindeki çok az seçme gücü

i.imi 91a/1967

iḥtiyār-ı cüz' iyye (اِخْتِيَارِ جُزْئِيَّة): Far. insanın elindeki çok az seçme gücü

i. 101b/2204-102a/2205

i.-Ieri 3b/48-49

iḥvān-ı mü'min̄in (اِخْوَانِ مُؤْمِنِينَ): Far. İslam dinine inanmış olanlar

i. 44b/950-951, 72b/1557, 91b/1979

iḥyā (اِحْيَا): (< Ar. iḥyā') yeniden canlandırma, diriltme

➤ *i. iT-* (canlandırmak, diriltmek) 11b/220-221, 69a/1488, 75a/1612-1613

iḳāmet (اِقَامَة): Ar. ikamet, oturma

i.ile 172b/3763

īḳān (اِيْقَان): Ar. sağlam biliş, bilme

ī.a 40a/853

iḳbāl (اِقْبَال): Ar. istek, arzu

i. 60a/1282

iḳdām (اِقْدَام ، اِقْدَام): Ar. gayret ve sebatla çalışma

i. 105b/2287

i.t 105b/2282, 105b/2286

iki (اِکِی ، اِکِیْ ، اِکِیْ): iki

i. 11a/212, 16b/335, 18b/371, 20b/424, 21a/427, 21b/445, 31b/658, 32b/683, 35a/738, 36a/761, 45a/962, 50b/1079, 51a/1084, 51a/1086, 58a/1238, 58a/1244, 58b/1250, 70a/1503, 70a/1509, 72a/1547, 80a/1725, 82b/1779, 85b/1842, 87a/1882, 91b/1974, 94a/2038, 97b/2112, 100b/2178, 100b/2180, 103a/2234, 105b/2284, 105b/2287, 106a/2299, 113a/2456, 113b/2468, 114a/2473, 115a/2499, 117b/2548, 120a/2611, 132b/2879, 133b/2906, 137b/2993, 146b/3184, 146b/3187, 148b/3236, 149a/3242, 151a/3288, 151b/3295, 151b/3300, 152a/3311, 152a/3313, 152a/3315, 152b/3317, 153a/3330, 153a/3330, 153a/3336, 154b/3366, 155a/3381, 157a/3423, 159b/3475, 161a/3505, 161b/3521, 162a/3529, 162b/3541, 166b/3628, 166b/3631

i.de 165b/3604

i.dür 34b/731, 39a/828, 42a/891, 94a/2035, 95b/2063

i.si 39a/829, 94a/2036, 102a/2209, 110b/2401, 162a/3528

i.-sinden 106b/2304, 106b/2307, 107b/2330

i.-sini 151b/3294

i.-siniñ 133b/2907

i.-sinünj 53b/1143-1144, 68a/1461

ikinci (اِکِنجِیْ ، اِکِنجِیْ): ikinci

i. 9a/168, 10b/198, 11b/218, 12a/229, 14a/274, 15a/302, 16b/333, 17a/340, 17b/356, 18a/369, 19b/393, 21a/434, 22b/460, 25a/519, 27b/574, 28a/580, 28a/588, 29a/606, 30a/630, 30a/633, 31a/650, 31a/653, 31b/662, 32a/677, 33a/690, 33b/701, 33b/708, 34a/719, 34b/733, 35a/742, 35b/755, 36a/764, 36a/766, 37a/787, 38a/803, 38a/809, 38b/817, 39a/824, 40a/847, 41a/870, 42a/892, 43a/912, 43b/927, 48b/1033, 49a/1049, 49b/1053, 55a/1177, 56a/1194, 56a/1203,

59b/1278, 62a/1333, 64a/1373, 66b/1431, 67b/1453, 68a/1460, 71b/1538, 72b/1558, 77a/1658, 80b/1742, 81b/1762, 82a/1768, 83b/1802, 90a/1949, 92a/1988, 93a/2017, 93b/2026, 94a/2039, 94b/2049, 96b/2092, 98a/2126, 98b/2136, 100a/2162, 100a/2171, 103a/2234, 104b/2263, 105a/2278, 107a/2315, 107b/2336, 108b/2357, 110a/2386, 114a/2470, 114a/2476, 115a/2496, 115b/2504, 117a/2542, 120b/2613, 122a/2648, 126b/2753, 127b/2775, 128b/2792, 131a/2848, 134b/2924, 134b/2928, 135b/2950, 141b/3078, 142a/3085, 147a/3197, 148a/3223, 148b/3235, 150a/3270, 152a/3312, 154a/3356, 155a/3380, 157a/3425, 159a/3467, 160b/3502, 161b/3517, 163a/3552, 164b/3587, 166b/3624, 166b/3633

ikindi (اِكْنِدِي): ikindi *bk. ikindü*

- *i. namāzı* (ikinci namazı) 32b/684-685, 146b/3186

ikindü (اِكْنُدُو): ikindi *bk. ikindi*

i. 87a/1880

- *i. namāzı* (ikinci namazı) 43b/926

iki yüz (اِكْيُوزُ): iki yüz

i. 18a/368

i.den 57b/1230-1231

iki yüz yigirmi dört biñ (اِكْيُوزُ يُوْزُ يِكْرِمِي نَرْتُ بِيْكَ): iki yüz yirmi dört bin

i.-dür 53b/1146-1147

iķrār (اِكْرَارُ): Ar. dil ile söyleme, bildirme

i. 113b/2467

i.dur 39b/841

- *i. iT-* (dil ile söylemek, bildirmek) 38a/805, 39a/827, 52a/1110, 93a/2014-2015, 97a/2104, 100a/2168, 100a/2170, 111a/2403, 121a/2628, 121b/2634, 128b/2788

ikşer (اِيكْشَرُ): ikişer

i. 20a/408, 40b/863, 86a/1855, 86a/1859, 148a/3224, 148a/3226,
150a/3261

iktisāb (اِكْتِسَابُ): Ar. kazanma, edinme

i. 89a/1926

iḳtiḳā (اِقْتِصَا ، اِقْتِصَا): (< Ar. iḳtiḳā') gerekme, gerektirme

i.sinca 104a/2253

➤ *i. iT-* (gerektirmek) 3a/31, 10b/201, 19a/383, 37b/799, 121b/2637,
130a/2821

‘ilāc (عِلَاج): Ar. ilaç, çare

i. 17a/338

Īlāh (اِلَٰه): Ar. Tanrı

Ī.-dir 95b/2062

Īlāhī (اِلٰهِي): Ar. Ey Allah'ım!

Ī. 174a/3797, 174a/3799, 174b/3801, 174b/3803, 174b/3805, 174b/3807,
174b/3809

ile (اَيْلَه): 1. ile (bağlaç)

i. 22b/467, 25b/527, 38a/806, 57b/1228, 60a/1289, 66a/1418, 71b/1534,
100b/2172, 100b/2173, 100b/2175, 101a/2183, 104b/2260, 107b/2331,
107b/2333, 130a/2824, 133b/2905, 141b/3076, 141b/3078, 147a/3202

+*[(y)]LA* (اَيْلَه ، اَيْلَه ، اَيْلَه) 20a/407, 41a/871, 41a/875, 55b/1193, 70a/1509,
77a/1656, 82b/1779, 96b/2090, 110b/2394, 116a/2518, 141b/3080,
141b/3081, 150b/3280, 156b/3410, 160a/3488, 160a/3489, 174a/3794

2. ile (ilgeç)

i. 3a/36, 4b/64, 4b/67, 4b/68, 7b/133, 9b/176, 13b/263, 14b/288, 17a/339, 17a/342, 17a/347 (2), 23a/475, 23b/488, 28b/601, 29a/608, 29a/611, 30b/641, 30b/642 (2), 30b/643, 31a/654, 33b/703, 34a/713, 34b/730, 35b/753, 36a/765, 36b/767, 42a/895, 49a/1050, 50b/1079, 51b/1099, 55a/1173, 57b/1236, 58a/1244, 59b/1275, 60a/1282, 60b/1298, 62b/1347, 64a/1380, 65a/1399, 65a/1400, 67a/1446, 72a/1553, 73a/1570 (2), 77a/1656, 77b/1668, 77b/1670, 77b/1675, 78a/1682, 78b/1690 (2), 78b/1696 (2), 80a/1725, 82a/1767, 85a/1835 (2), 85a/1836, 85a/1837, 87b/1894, 90a/1948, 91a/1967, 93a/2017, 95b/2064, 95b/2065, 97a/2098, 97a/2102, 98a/2127, 101b/2196, 104a/2252, 106b/2312, 107a/2315, 107a/2316, 107b/2327, 112a/2426, 112a/2432 (2), 112a/2433, 112b/2438, 114b/2484, 116a/2516, 116b/2531, 116b/2532, 118a/2561, 118a/2563, 120a/2605, 122a/2649, 123a/2671, 129b/2820, 130a/2822, 133a/2889, 133a/2896, 133a/2897 (2), 133a/2897, 135a/2935, 135b/2944, 136b/2971, 140a/3043, 141a/3072, 143a/3110, 145b/3164, 147b/3215, 149a/3248 (2), 149b/3253, 150b/3282, 151a/3283, 151a/3285, 154b/3368, 155b/3382, 156b/3409, 157a/3417, 157a/3419, 157a/3420, 158a/3443, 158b/3451, 164a/3571, 164b/3590, 173a/3769, 174a/3793

i.-dür 112b/2437

+(I)LA (أَل، أَل) 3b/47, 3b/49, 3b/51, 4a/53, 5a/76, 6a/105, 6a/106, 7a/121, 7b/137, 8a/146, 9a/168, 11a/211, 13b/261, 13b/262, 15a/300-301, 16b/327, 16b/330, 16b/336, 17a/346, 19b/396, 21b/446, 21b/447, 22a/448, 22a/458, 23a/473, 23a/477, 27a/559, 28b/591, 28b/600, 32a/670, 32b/681, 33a/694, 33b/702, 33b/710, 34b/732, 35a/734, 36a/757-758, 36b/776 (2), 38a/808, 38a/810, 38b/814, 39a/825, 40a/853, 40b/865, 42b/901, 44b/945, 49a/1042, 50a/1066, 52a/1107, 54a/1153, 55a/1174, 55a/1179 (2), 59a/1269, 59b/1274, 59b/1275, 60a/1283, 60a/1285, 60a/1288, 63b/1360, 64b/1382, 65b/1403, 66a/1415, 66a/1417, 66a/1419, 67b/1450, 68a/1461, 68a/1463, 68a/1468, 68b/1470, 69a/1487, 69b/1494 (2), 73b/1581, 75b/1622 (2), 75b/1626, 75b/1627, 76b/1645

(2), 77a/1665, 78a/1686, 78b/1689, 78b/1692, 78b/1697, 79a/1706, 79b/1717, 80b/1732, 81b/1756, 84a/1814, 84b/1824, 88b/1912 (3), 88b/1913 (2), 89a/1919, 89b/1934 (2), 89b/1934-1935, 89b/1935 (2), 90a/1944, 90b/1959, 91a/1963, 91a/1968, 91b/1984, 93a/2013, 93a/2014, 96b/2092, 97a/2097, 97a/2101, 99a/2145, 99b/2152, 99b/2156, 100a/2170, 101a/2185, 101b/2196, 101b/2199, 102b/2222 (2), 103b/2244 (2), 106b/2314, 107a/2319, 108b/2349, 108b/2350 (2), 108b/2356, 108b/2357, 108b/2358, 109a/2359, 109a/2360, 109a/2361 (2), 109a/2362, 109a/2364, 110a/2381, 110b/2395, 111a/2404, 112b/2441 (2), 113b/2458, 115b/2506, 116a/2514, 116a/2521, 116a/2522, 116b/2524, 118a/2557, 118a/2561 (2), 121a/2628, 121a/2630, 121b/2634, 121b/2635, 121b/2636, 122a/2646, 122b/2656, 125a/2712, 125a/2719, 125a/2720, 125b/2732, 128b/2798, 129a/2807, 130a/2831, 130b/2832, 132b/2880, 133a/2894, 133b/2908-134a/2909, 136b/2964, 141b/3075, 141b/3084, 142a/3089, 145a/3155, 146a/3174 (2), 148b/3230, 149a/3246, 149a/3247, 150a/3264, 150a/3266, 150a/3267, 150b/3274, 150b/3276, 152a/3307, 152a/3309, 154a/3350, 154a/3355, 154a/3357-3358, 155a/3375, 155a/3377, 155a/3377-3378, 155a/3381, 156b/3412, 157a/3420, 157a/3423, 158b/3450, 159a/3462, 159a/3464, 159a/3467 (2), 159b/3477 (2), 160a/3482, 160b/3492 (2), 160b/3494, 160b/3496, 161a/3505, 161a/3506, 161a/3510, 161a/3513, 162b/3546, 164a/3570, 164b/3590, 172a/3749, 172b/3763, 175a/3816 (2)

ile- (ايله): eylemek (yardımcı eylem) *bk. eyle-*

➤ *halāş* i. 81b/1754

ilerü (ايلرو): ileri

i. 144a/3129

‘ilim (علم): (< Ar. ‘ilm) ilim, bilme, biliş *bk. ‘ilm*

i. 11a/215, 12b/242, 12b/246, 13a/255, 28a/589, 65a/1398, 101b/2202, 109a/2369, 111b/2423, 133a/2889

‘ilimsiz (عِلْمِيسِزْ): (← Ar. ‘ilm) ilimsiz, bilişsiz

i. 111b/2418

illā (إِلَّا): Ar. illa, mutlaka

i. 107b/2330, 129a/2807, 147b/3209

illa’llāh (إِلَّا اللّٰه): Ar. Allah’tan başka

i. 160a/3491

‘illet (عِلَّةٌ ، عِلَّةٌ): Ar. illet, hastalık

i.den 172a/3745

i.e 107a/2319

‘ilm (عِلْمٌ): Ar. ilim, bilme, biliş *bk.* ‘ilim

i.e 105a/2277, 141b/3077

i.i 5a/81, 123b/2686

i.inde 5b/88, 88b/1917

i.inden 64b/1384

i.ine 68b/1469, 88b/1917

i.ini 105a/2275, 105a/2276, 123b/2685

‘ilm-i ‘Arabiyyāt (عِلْمٌ عَرَبِيَّاتٍ): Far. Arap edebiyatı ilmi

i.a 49a/1049

‘ilm-i ḥāl (عِلْمٌ حَالٌ): Far. din kaidelerini öğretmek üzere yazılmış kitap; tekkede öğrenilen bilgiler

i. 37b/799

i.den 105a/2272

‘ilm-i ledünnî (عِلْمٌ لَدُنِّي): Far. Allah’ın bilgisine ve sırlarına ait manevi bilgi, gayb ilmi

i. 37b/792

‘ilm-i mefķūd (عِلْمٌ مَفْقُودٌ): Far. Allah’ın bilgisine ve sırlarına ait manevi bilgi, gayb ilmi

i. 37b/792

‘ilm-i yakīn (عِلْمٌ يَقِينٌ): Far. ilahi âlemle ilişik bilgileri toplayan ve doğruluğundan şüphe edilmeyen ilim

i. 38a/802

iltizām-ı ‘ibādī (اِلْتِزَامٌ عِبَادِي): Far. kulların gerekliliği

i. 118b/2578-119a/2579, 131b/2855-2856

iltizām-ı ilāhī (اِلْتِزَامٌ اِلٰهِي): Far. ilahi gereklilik

i. 131b/2855

ilzām-ı ilāhī (اِلْزَامٌ اِلٰهِي): Far. ilahi susturma

i. 118b/2578

imām (اِمَامٌ ، اِمَامٌ ، اِمَامٌ): Ar. imam

i. 99a/2148, 99b/2150, 100b/2176, 102b/2221, 134b/2929, 149a/3246, 149b/3253, 149b/3257, 150b/3274, 151a/3284, 151a/3291, 152b/3319, 152b/3325, 153b/3341, 154a/3356, 157b/3430, 157b/3435, 158a/3444, 158a/3445, 158a/3446, 158b/3451, 158b/3458, 174b/3806

i.a 137a/2982, 149a/3249, 149b/3252, 149b/3259, 150b/3275, 150b/3276, 150b/3278, 151a/3292, 153b/3341, 157b/3436

i.ı 149b/3251

i.ıı 149a/3249, 150b/3276

i.lar 76a/1636

imāmet (إِمَامَتٌ): Ar. imamlık

i. 29b/618, 59b/1273

Īmāmeyn (إِمَامَيْنِ): Ar. “İki İmam”, İmam-ı Azam, İmam-ı Şafî (çok defa Īmām-ı Ebû Yûsuf ile Īmām-ı Muhammed için kullanılır)

Ī.e 146b/3186, 146b/3188, 146b/3191, 146b/3193

Īmān (إِيْمَانٌ ، إِيْمَانًا ، إِيْمَانٌ): Ar. iman, inanç

ī. 10b/202, 30b/644, 39a/827, 39a/828, 39b/837, 60a/1292, 68b/1471, 81a/1746, 93b/2027, 96b/2091, 96b/2092, 96b/2093, 101b/2196, 102a/2208, 105a/2272, 110b/2401, 111a/2404, 111a/2405, 113b/2466, 115a/2498, 116a/2514, 116a/2519, 121a/2627, 121a/2633, 127b/2768, 128b/2788, 115a/2498

ī.da 38a/807, 40a/849, 97a/2096, 97a/2097

ī.dan 83b/1802, 98a/2118, 117b/2555

ī.i 34b/725, 38a/803, 38a/804, 38a/805, 38b/819, 54a/1151, 65a/1393, 78a/1685, 81a/1749, 82b/1779, 82b/1781, 84a/1818, 84b/1825, 96b/2094, 102b/2216, 108b/2356, 113b/2460, 116a/2518, 124b/2704

ī.ila 44b/945, 84a/1814, 96b/2090, 97a/2097, 97a/2101, 110b/2395, 116a/2514, 116a/2521, 116a/2522, 116b/2524

ī.iḡ 38b/820, 39a/832, 39b/838, 39b/841, 65b/1404, 97a/2098, 97a/2100, 121a/2624

ī.ları 40a/846

Īmān-ı fıtrī (إِيْمَانٍ فِطْرِي): Far. yaratılıştaki inanç

ī. 39b/839

Īmān-ı istidlālī (إِيْمَانٍ اِسْتِدْلَالِي): Far. delile dayalı inanç

ī. 40a/852

īmān-ı taḥkīkī (إِيْمَانٍ تَحْقِيقِي): Far. araştırmaya dayalı inanç

ī. 40a/854

īmān-ı taqlīdī (إِيْمَانٍ تَقْلِيدِي): Far. inanmış görülen kimselerin inancı

ī. 40a/847

īmānsız (إِيْمَانَسِيْز): (← Ar. īmān) imansız, inançsız

ī. 84a/1815

‘imāret (عِمَارَت): Ar. bayındırlık

ī. 175a/3811

imāte (إِمَاتَة): Ar. öldürme, yok etme

➤ *i. it-* (öldürmek, yok etmek) 11b/221

imdi (اِمْدِي ، اِمْدِي): böylece, artık

i. 10a/193, 13b/264, 17b/350, 19a/391, 19b/403, 110b/2399, 20b/417, 23a/479, 25a/514, 27b/572, 35a/738, 36b/775, 37a/781, 37a/783, 37b/796, 38b/819, 50b/1077, 94a/2032, 96b/2090, 97b/2109, 97b/2111, 100a/2166, 103a/2228, 104a/2259, 107b/2326, 107b/2334, 108b/2354, 110b/2399, 111a/2411, 111b/2414, 111b/2419, 111b/2424, 112a/2427, 112a/2432, 112b/2445, 113a/2455, 113b/2466, 115a/2497, 116b/2530, 117b/2547, 117b/2555, 118a/2560, 118a/2565, 118b/2571, 118b/2577, 119a/2584, 119a/2589, 119b/2594, 119b/2600, 120a/2609, 120b/2622, 121b/2636, 146a/3178, 148b/3233, 150a/3268, 152a/3310, 154a/3353, 155a/3378, 159a/3466, 160b/3497

imtisāl (اِمْتِسَال ، اِمْتِسَال): Ar. gerekeni yapma, bir örneğe göre hareket etme

i. 74b/1604, 143b/3119

i.i 132a/2865

➤ *i. iT-* (uyan, benzemeye çalışan) 141a/3073

in- (اِنْدَ ، اِنْدُ ، اِنْدِ) : inmek, gökten veya yukarıdan aşağıya gelmek *bk. en-*

i.dügi 48a/1027, 48a/1028

i.en 50b/1075, 51b/1098, 52a/1108 (2), 52a/1109 (2)

i.erdi 56b/1214, 56b/1215

i.erken 156b/3404

i.inceye dek-dür 18a/363-364

i.mesi 57b/1237, 62b/1341

i.mez 48b/1031, 115b/2510

i.mezler 78a/1684

i.mişdür 48b/1033, 48b/1035, 48b/1036, 52a/1107, 53b/1142

i.üp 49a/1042, 58b/1249, 59a/1262, 66a/1420, 79b/1712

inābet (اِنَابَت ، اِنَابَتْ) : **Ar.** günahlara tövbe edip hak yoluna dönme

i. 141a/3071

i.e 142a/3091

i.i 141a/3071

inādiyye (اِنَادِيَّة) : **Ar.** “hakayık-ı eşya”yı inkâr etme felsefesine bağlı bir zümre

i. 21a/434

inan- (اِنَانْدُ ، اِنَانْدُ ، اِنَانْدِ) : inanmak

i.dık 94b/2045, 95a/2052, 95a/2058, 95b/2069, 96a/2076

i.duğı 39a/826

i.dum 54a/1152

i.mağa 38a/801, 94a/2034

i.mağıla 54a/1153

i.maḳ 10b/203, 38a/801, 39a/825, 40b/861, 48a/1026, 51b/1098, 52b/1117, 69a/1480, 88b/1913, 122a/2648, 122a/2650, 122a/2651, 122a/2652, 122a/2653, 122a/2654, 122a/2655, 122b/2656

i.ması 40a/847, 40a/852, 40a/854, 173a/3767

i.up 52a/1110, 93a/2014, 97a/2104, 100a/2168, 110b/2402, 119a/2585, 121a/2628, 121b/2634, 128b/2788, 135b/2951, 173a/3768

ince (اِنْجَه): ince

i. 82b/1784

incik (اِنْجِك): baldır

i.lerinden 153a/3334

i.lerini 153a/3335

incü (اِنْجُو): inci

i. 57a/1225

i.den 86a/1862, 86b/1872

'indehā lā-bihā (عِنْدَهَا لَا بِهَا): **Ar.** “Yanıdadır, onunla değildir.” anlamında bir söz

i.dur 24a/494

'indiyye (عِنْدِيَّه): **Ar.** kendi inanişına, kendi görüşüne inanma

i. 21a/434

indür- (اِنْدُور): indirmek *bk. endir-*

i.e 160b/3492

inkār (اِنْكَار , اِنْكَاز): **Ar.** inkâr, reddetme, tanımama

i. 31b/666, 103b/2241

i.l 10b/203, 32b/680, 33a/693, 33b/701, 33b/710

➤ *i. iT-* (inkâr etmek, reddetmek, tanımamak) 21a/432-433

inḳıyād (إنقياد): Ar. boyun eğme

➤ *i. it-* (boyun eğmek) 119a/2586

ins (إنس ، إنسه ، إنس): Ar. insan, beşer

i. 83a/1787

i.ile 20a/407, 55b/1193, 70a/1509, 77a/1656, 82b/1779

i.iḡ 42b/899

inşāf (إنصاف): Ar. merhamete, vicdana veya mantığa dayanan adalet

i. 145b/3164

➤ *i. iT-* (insaf etmek, acımak, hakkını tanımak) 145b/3164

insān (إنسان ، إنسان ، إنسان): Ar. insan, beşer

i. 22b/462, 45a/961, 46a/985, 51a/1085, 52b/1120, 60b/1295, 64b/1382, 64b/1388, 67a/1440, 69a/1486, 76b/1651, 92b/2005, 96a/2078, 102b/2222, 103b/2244, 112a/2435

i.a 52b/1119

i.ı 66b/1426

i.ıla 41a/871, 41a/875

i.iḡ 41b/886, 42a/888 (2), 94b/2040

i.uḡ 95b/2065

intihā (إنتها): (< Ar. intihā') bitme, tükenme

i. 89a/1925

intiḳāl (إنتقال ، إنتقال): Ar. geçme, birinden diğerine geçme

➤ *i. iT-* (geçmek, birinden diğerine geçmek) 14b/289, 14b/290, 128a/2778

intiḳām (اِنْتِقَام): Ar. öç alma

i.inı 7b/130

ir- (اِير) : ermek, erişmek (yardımcı eylem)

➤ *ḥadd-i bülūḡa i.dim* 13a/253-254

➤ *i.di murādına* 174a/3793

irāde (اِرَادَة): Ar. irade, dileme, isteme

i.si 11a/216

irāde-i cüz' iyye (اِرَادَةُ جُزْئِيَّة): Far. insanın elinde olan irade

i. 89a/1929, 116a/2522-2523

i.-sini 37b/790-791, 116a/2521, 127b/2773

i.yi 89b/1931

i.-yi 92a/1991

irādet (اِرَادَت): Ar. irade, dileme, isteme

i. 12b/242, 12b/248, 13a/255

i' rāz (اِعْرَاض): Ar. yüz çevirme

i. 59b/1281, 91b/1977

irhāṣāt (اِرْهَاصَات): Ar. peygamber gönderme belirtileri

i. 62a/1330

irice (اِيرِيجَه): irice, biraz iri

i. 57a/1217

iriş- (اِيرِيش) : erişmek, ulaşmak

i.e 84a/1813

irşād (إِرْشَاد): Ar. doğru yolu gösterme, uyarma

➤ *i. it-* (doğru yolu göstermek, uyarmak) 118b/2568

irtidād (إِرْتِدَاد): Ar. İslam dinini bırakarak başka bir dini kabul etme

i.ları 80a/1731

irzā (إِرْضَا): Ar. razı, hoşnut etme

i. 71b/1536, 71b/1540, 72a/1545, 116b/2531

işābet (إِصَابَت): Ar. isabet, rast gelme

➤ *i. iT-* (isabet etmek, rastlamak) 77a/1665, 90a/1942, 90a/1950, 101b/2195, 103a/2227

işbāt (إِثْبَات): Ar. ispat, kanıtlama

i. 28b/594

➤ *i. itmiş ol-* (ispat etmiş olmak, kanıtlamış olmak) 160b/3493

isim (إِسْم): (< Ar. **ism**) isim, ad *bk. ism*

i. 9b/178

ism (إِسْم): Ar. isim, ad *bk. isim*

i.i 9b/179, 10a/191, 35b/745, 35b/746, 65b/1404

i.idür 57b/1232

i.imi 12b/244

i.ine 174b/3808

ism-i şerīf (إِسْمُ شَرِيفُ ، إِسْمُ شَرِيفٌ): Far. kutsal isim

i.i 57b/1233

i.leri 57b/1230

‘işmet (اِصْمَتْ): Ar. masumluk, günahsızlık

i. 55a/1178

isrāf (اِسْرَاف): Ar. gereksiz yere harcama, savurganlık etme

➤ *i. it-* (gereksiz yere harcamak, savurganlık etmek) 125b/2726

issi (اِسِّي): sıcak

i. 85a/1835

iste- (اِسْتَهَّ ، اِسْتَهَّ): 1. istemek

i.dikde 118b/2568

i.dügi 104b/2265

i.dügini 105b/2290, 105b/2292, 106a/2296

i.medügi 104b/2263

i.mek 123b/2687

i.mek gerekdür 20a/412, 20b/417

i.meye 164a/3578, 164b/3580

i.meyüp 20b/415, 95b/2066

i.ye 164a/3572, 164a/3573, 164a/3574, 164a/3575, 164a/3576

i.yüp 14b/283

2. gerek olmak

i.r 41a/873, 41a/874

3. yardımcı eylem

➤ *gönli i.yen* 39a/828 (2), 94a/2035, 94a/2036

➤ *izin i.di* 47b/1007

istemek-siziñ (اِسْتَمَكْ سِزْ): istemeden, arzu etmeden

i. 5a/77

istidrāc (اِسْتِدْرَاج): **Ar.** fasık veya kâfir olduğunu belli bir şahsın gösterdiği isteğe uygun harika

i. 63a/1353

istiğfār (اِسْتِغْفَار): **Ar.** istiğfar, Allah'tan günahın bağışlanmasını isteme

i. 43b/924, 89a/1928

➤ *i. iT-* (tövbe etmek) 76b/1644, 124a/2689, 133b/2903, 164a/3569

istignā' -ı muṭlaḳ (اِسْتِغْنَاءٌ مُطْلَقٌ): **Far.** mutlak ihtiyaçsızlık

i. 7b/136

istihfāf (اِسْتِحْفَافٌ): **Ar.** hafifseme, ehemmiyet vermeme, küçük görme

i. 31b/666, 32b/680, 33a/693, 33b/702, 33b/710

istihzā (اِسْتِهْزَاءٌ): (< **Ar. istihzā'**) gizli veya kinayeli bir biçimde alay etme, alaya alma

➤ *i. iT-* (gizli veya kinayeli bir biçimde alay etmek, alaya almak)
114b/2481

istikāmet (اِسْتِقَامَةٌ ، اِسْتِقَامَةٌ): **Ar.** bir şeyin bir tarafa doğrulması, uzanması

i. 44a/939, 119b/2597, 143a/3109, 172b/3759

i.i 143a/3109

isti' māl (اِسْتِعْمَالٌ ، اِسْتِعْمَالٌ): **Ar.** kullanma

i.ine 15b/305, 16a/324

➤ *i. iT-* (kullanmak) 32a/671, 33b/706, 133a/2891

'iṣyān (عِصْيَانٌ): **Ar.** isyan, itaatsizlik

i.a 91a/1968

iş (اِشْ ، اِشُّ ، اِشَّة ، اِشَّه) : iş, eylem

i. 11b/227, 25a/518, 27a/565, 89b/1939, 114a/2471, 121b/2636,
132b/2880, 161a/3507

i.de 42a/892

i.i 4a/58, 12a/228, 107a/2323

i.im 26b/549

i.imüz 107a/2321, 107a/2323

i.iş 108b/2352

i.inde 4a/57, 5a/82

i.inden 134a/2912, 134a/2914

i.ler 63a/1356

i.leri 107a/2320, 162a/3530, 162a/3535

işdil- (اِشْدِيلُ) : işitilmek, duyulmak *bk. işidül-*

i.mezse 149b/3250

işidici (اِشْدِجِي) : işitici, duyucu

i.dür 4a/54

işidül- (اِشْدُلُ) : işitilmek, duyulmak *bk. işdil-*

i.dikde 8b/161

i.se 9a/163, 57b/1235

işiT- (اِشْتِ ، اِشْتِة ، اِشْتِة) : işitmek, duymak

i.e (işide) 49b/1054

i.ecek (işidecek) 161a/3503

i.ecek-leyin (işidecek-leyin) 161a/3504

i.en (işiden) 70b/1520

i.enler (işidenler) 88a/1898

i.icek (işidicek) 48a/1024

i.irse (işidirse) 57b/1233

i.üp (işidüp) 39b/841, 87b/1887, 157b/3431

i.medik 87a/1876

i.me-si 38b/812

işitdir- (اِشْتَدِرْ ، اِشْتَدِرْ) : işittirmek, işitmesini sağlamak

i.mege 112b/2440

i.me-si 62b/1346

işle- (اِشْلَهْ ، اِشْلَهْ ، اِشْلَهْ) : 1. işlemek, yapmak

i. 28a/584

i.dikden 37a/779

i.dügi 111b/2419

i.düгим 91a/1963

i.me-de-dir 12a/228

i.meden 154b/3363

i.mege 90b/1959, 91a/1964, 134a/2916, 140a/3043

i.megile 155a/3377

i.mek 90b/1956, 103b/2246, 111b/2421

i.mekdür 137b/2994

i.mek gerek 110a/2388

i.mesi 108b/2355, 173a/3769

i.me-sinde 154a/3353

i.mez 89b/1939

i.mezdim 114b/2488

i.r 11b/227, 12a/228

i.rken 110a/2389, 112a/2425, 122b/2664

i.rse 91a/1966, 126b/2745, 159a/3464, 160b/3496

i.rsen 28a/584

i.se 159a/3462, 160b/3495, 161a/3513

i.ye 161a/3507, 164a/3577

i.yecegi 110a/2386

i.yecek 111b/2414

i.yen 31a/650, 31b/662, 32a/677, 33a/690, 33a/700, 33b/709, 34a/720, 34b/732, 35a/734

i.yenden 89b/1936, 89b/1937

i.yene 32b/684, 78b/1695

i.yüp 32a/668, 114a/2471, 126b/2746, 173a/3770

➤ *i.miş ol-* (yapmış olmak) 32b/683

2. (günah) işlemek

i.yene 78b/1691

işrāk (إِشْرَاقٌ): Ar. (Güneş) doğma, doğarak etrafı ışıklandırma; işrak namazı

i. 32b/686

iştibāh (إِشْتِبَاهٌ): Ar. şüphelenme, şüphe etme

i. 27a/566

iT- (إِتَّ ، إِتَّ ، إِتَّ ، إِتَّ): 1. etmek, eylemek, yapmak, kılmak

i.dikleri 26b/551

i.diler ise 17a/345

i.diğ 80b/1742

i.dügi 24b/507, 26b/553, 46b/987, 67a/1444, 112b/2439, 112b/2445, 113a/2450, 119a/2580, 124b/2703, 160b/3492

i.dügi-ni 71a/1528

i.dügümüz 39b/841

i.dükleri 71a/1526, 101a/2190

i.e-cek (ide-cek) 124b/2704

i.e-ler (ide-ler) 121a/2627

i.en (iden) 26b/557, 44a/941, 74a/1592, 74b/1603, 74b/1605, 76a/1637, 76a/1642, 76b/1646, 120b/2619

i.er (ider) 47b/1016, 77a/1661, 102a/2215, 120a/2610, 164a/3578, 164b/3580

i.erken (iderken) 160a/3490

i.erse (iderse) 27a/568, 27b/569, 60b/1298, 129a/2809

i.e-yim (ide-yim) 172a/3745

i.mede 23b/484, 23b/485

i.mediler 107a/2321

i.mege 35a/744, 132a/2867

i.megile 121b/2635, 125a/2719

i.mek 11b/223, 34a/714, 34a/716, 34b/728, 36a/757, 99b/2156, 100b/2174, 104a/2258, 108a/2343, 109a/2362, 123a/2676, 124a/2691, 124a/2692, 124a/2698, 124b/2710, 125a/2721, 129a/2799, 131b/2854, 133b/2900, 133b/2904, 147a/3198, 149a/3245, 149a/3246, 149b/3253, 149b/3255, 149b/3256, 152b/3322, 153a/3327, 153a/3329, 153a/3332, 153a/3336, 153a/3337

i.mekdür 129a/2800, 131b/2864, 134a/2915, 147a/3201 (2), 147a/3203, 148a/3226

i.mek gerek 59b/1281, 60a/1282, 110a/2389

i.me-meden 68b/1469

i.me-mege 91a/1971

i.me-mek 100b/2182, 156b/3411

i.me-miş 34b/724

i.mesi 58a/1238, 66a/1414

i.meye 14a/276, 14a/281

i.meyen 72b/1564, 74b/1609, 75b/1632

i.meye-yim 171b/3743

i.meyüp 90b/1954, 118a/2562, 162a/3532

i.mişdür 51b/1099, 53b/1139

i.se gerekdür 69b/1494, 71b/1536-1537, 77a/1659-1660, 77a/1661

i.üp (idüp) 11b/222, 15a/301, 23b/484, 24b/505, 29b/614, 36a/759, 67b/1457, 69a/1490, 72b/1557, 77a/1657, 77a/1659, 82a/1770, 91b/1982, 92a/1985, 92a/1989, 95a/2052, 118a/2567, 121b/2644, 122b/2665, 125b/2722, 126b/2747, 144a/3129, 150b/3281, 162a/3533, 171b/3743

2. yardımcı eylem

- *'afiv i.er (ider)* 78a/1687, 165a/3594
- *'afiv i.üp (idüp)* 7b/131, 67b/1455
- *'ahde vefā i.mek* 123a/2671
- *'arz i.üp (idüp)* 20b/416
- *'azāb i.er (ider)* 68b/1475, 77a/1662
- *'azāb i.mek* 4a/61, 79a/1701
- *'azāb i.mez* 78a/1687
- *'azāb i.se gerekdür* 77a/1658, 84b/1824-1825
- *'azāb i.üp (idüp)* 85a/1837
- *āzād i.er (ider)* 78b/1688

- *āzād i.mek* 124a/2695
- *baḥiṣ i.mek* 104b/2269
- *beyān i.elüm (ide-lüm)* 2a/10, 65b/1412
- *beyān i.en (iden)* 50b/1083
- *beyān i.er (ider)* 50b/1081, 50b/1083, 93b/2019, 110a/2382, 117a/2537, 126b/2744, 135b/2943-2944, 137b/2992, 138a/3002, 139a/3023, 139b/3038, 140b/3059, 141a/3071, 143a/3109, 143b/3118, 143b/3127, 174a/3792
- *bey´ i ŧirā i.megi* 135a/2934
- *bey´ i ŧirā i.mek* 15a/299
- *borc i.üp (idüp)* 71b/1539
- *cem´ i.en (iden)* 134b/2921, 135a/2936-2937
- *cem´ i.mege* 43a/917
- *cem´ i.megile* 121a/2630, 122a/2646
- *cem´ i.mek* 151b/3294
- *cem´ i.üp (idüp)* 9a/172, 28b/601, 49b/1059, 50a/1071, 90a/1947, 125b/2724
- *ceng i.erler (iderler)* 27a/559
- *ceng i.mek* 129b/2820
- *cereyān i.en (iden)* 69b/1492, 117b/2556
- *cevāb i.diler* 47a/997
- *cevāb i.üp (idüp)* 46b/994-995
- *cihād i.en (iden)* 75b/1623
- *cihād i.meden* 118a/2563
- *da´vā i.e-mezler (ide-mezler)* 60a/1291
- *da´vā i.en (iden)* 28b/593, 63b/1364

- *da'vā i.erler (iderler)* 60a/1290
- *da'vā i.üp (idüp)* 95b/2070
- *def' i.mek* 153b/3345
- *dostluḡ i.en (iden)* 77b/1675
- *du'ā i.mek* 151b/3304
- *du'ā i.se-ler gerekdür* 83a/1797
- *du'ā i.üp (idüp)* 63a/1352, 123b/2687
- *edā i.e-rek (ide-rek)* 119a/2586-2587
- *edā i.erler (iderler) ise* 145a/3157
- *edā i.dikden* 135a/2938
- *edā i.dükden* 113a/2449
- *edā i.mege* 118b/2572, 131b/2856
- *edā i.megile* 133b/2908-134a/2909
- *edā i.mek* 103b/2247, 124b/2705, 124b/2708
- *edā i.mekdür* 118b/2576, 148b/3229
- *edā i.üp (idüp)* 125b/2722
- *edā'-ı ḡidmet i.erse (iderse)* 29b/615-616
- *elinden zuhür i.en (iden)* 120b/2619
- *emānet i.en (iden)* 172a/3755
- *emir i.mezdi* 116b/2524
- *emir i.üp (idüp)* 49b/1057
- *esir i.üp (idüp)* 19a/385
- *ezā i.meye* 14a/282
- *eziyyet i.erse (iderse)* 113a/2451
- *eziyyet i.memek* 125b/2729

- *eziyyet i.meye-yim* 171b/3743-3744
- *fark i.mege* 105a/2275
- *fark i.meyüp* 105b/2291
- *fark i.üp (idüp)* 116a/2518-2519
- *fäsîd i.en (iden)* 34b/725, 34b/726, 34b/726-727
- *fäsîd i.er (ider)* 34b/723
- *fikir i.üp (idüp)* 74b/1600, 157b/3436
- *ğāyib i.en (iden)* 73b/1587
- *ğıybet i.en (iden)* 113b/2458
- *ğıybet i.mek* 34a/716, 108a/2340
- *ğusl i.üp (idüp)* 132b/2877
- *ğusül i.mek* 30b/645
- *günāh i.icek (idicek)* 46b/990
- *günāh i.diler* 45a/963
- *günāh i.mez* 60b/1297-1298
- *hac i.mek* 31a/647, 124a/2699
- *halāş i.mek* 73a/1573
- *halāş i.üp (idüp)* 78a/1686
- *halk i.er (ider)* 24a/496, 24a/500, 25b/533 (2), 46b/995
- *halk i.di* 11b/225
- *halk i.mege* 24b/503
- *halk i.mek* 92a/1995
- *halk i.me-sinde* 89b/1938
- *halk i.me-sine* 92a/1986-1987
- *halk i.mez* 24a/502, 89b/1932

- *halk i.üp (idüp)* 49a/1044-1045, 53a/1138-53b/1139
- *hamd i.icek (idicek)* 125b/2728
- *hamd ü şenā i.e-sin (ide-sin)* 121b/2643
- *harāb i.mesi* 66a/1422
- *harām i.dügi* 74b/1606, 74b/1608
- *harc i.diñ* 81a/1744
- *hareket i.dügi* 83a/1795
- *hareket i.se gerekdür* 83a/1796
- *hased i.meyen* 75b/1629
- *haṭā i.dise* 99a/2148
- *haṭā i.er (ider)* 103a/2227
- *haz i.e-cek (ide-cek)* 90a/1941
- *haz i.erse (iderse)* 37b/794
- *haz i.medügi* 129a/2803-2804
- *haz i.mezse* 37b/795
- *hıfız i.e-mez (ide-mez)* 116a/2519
- *hıfız i.mek* 43b/922, 76a/1638, 105b/2288, 124b/2702
- *hıfız i.memek* 105b/2285
- *hıfız i.üp (idüp)* 2b/25
- *hıyānet i.me-mek* 100a/2171
- *hibe itdüm* 172b/3756
- *hicret i.üp (idüp)* 59a/1264
- *hisāb i.mege* 80b/1735
- *hisāb i.se gerekdür* 80b/1741
- *hisāb i.üp (idüp)* 18a/367, 18b/376, 18b/380-381

- *hiṭāb i.üp (idüp)* 50b/1074, 70b/1518-1519, 165a/3596-3597
- *hiṭān i.mek* 32a/674
- *hücūm i.se gerekdür* 76b/1650
- *hüküm i.er (ider)* 114a/2473, 128a/2779
- *hüküm i.meyince* 28b/591-592
- *hüküm i.üp (idüp)* 17b/359
- *hüsn-ü mu'āmele i.üp (idüp)* 125b/2725
- *ıslāḥ i.mek* 125a/2717-2718
- *ıslāḥ i.mesi* 66a/1417
- *ıtlāk i.mezler ise* 9b/180
- *ıtlāk i.mişlerdür* 9b/178
- *'ibādet i.mek* 134a/2911
- *'ibādet i.mekdür* 137b/2995
- *ibṭāl i.en (iden)* 75a/1613
- *icmā' i.üp (idüp)* 9b/177-178
- *icrā i.üp (idüp)* 69b/1493, 132a/2867
- *icrā i.mede-dirler* 59b/1276
- *icrā i.megile* 125a/2720
- *ictināb i.üp (idüp)* 74b/1604, 132a/2866
- *idḥāl i.er (ider)* 78b/1689
- *ifāde i.er (ider)* 28b/592
- *ifnā i.diş* 81a/1743
- *iftirā i.miş olur* 109b/2371
- *iftirā i.üp (idüp)* 94b/2046, 95a/2058-2059, 96a/2077
- *ihānet i.üp (idüp)* 45b/967

- *iḥtiyār i.düm* 99b/2152
- *iḥyā i.se gerekdür* 69a/1488
- *iḥyā i.üp (idüp)* 11b/220-221, 75a/1612-1613
- *iḵrār i.dikden* 100a/2168
- *iḵrār i.er (ider)* 128b/2788
- *iḵrār i.erken (iderken)* 38a/805
- *iḵrār i.mede* 111a/2403
- *iḵrār i.megile* 100a/2170, 121a/2628, 121b/2634
- *iḵrār i.mek* 52a/1110, 93a/2014-2015, 97a/2104
- *iḵrār i.menüñ* 39a/827
- *iḵtizā i.di* 121b/2637
- *iḵtizā i.dügi* 3a/31
- *iḵtizā i.en (iden)* 19a/383
- *iḵtizā i.er (ider)* 10b/201
- *iḵtizā i.erse (iderse)* 37b/799
- *iḵtizā i.üp (idüp)* 130a/2821
- *imāte i.mek* 11b/221
- *inkār i.en (iden)* 28b/594, 31a/652, 31b/664, 32b/680, 33a/693, 33b/701, 33b/709-710, 34a/721
- *inkār i.erler (iderler)* 92a/1992
- *inkār i.üp (idüp)* 21a/432-433, 21b/441
- *inḵyād i.dikden* 119a/2586
- *inṣāf i.ersen (idersen)* 145b/3164
- *intikāl i.en (iden)* 14b/289, 14b/290
- *intikāl i.er (ider)* 128a/2778

- *irşād i.mek* 118b/2568
- *işābet i.er (ider)* 77a/1665, 101b/2195, 103a/2227
- *işābet i.erse (iderse)* 90a/1950
- *işābet i.dükde* 90a/1942
- *işbāt i.miş ola* 160b/3493
- *isrāf i.meden* 125b/2726
- *istiğfār i.en (iden)* 76b/1644
- *istiğfār i.mek* 124a/2689, 133b/2903
- *istiğfār i.üp (idüp)* 164a/3569
- *istihzā i.üp (idüp)* 114b/2481
- *isti 'māl i.mek* 32a/671, 33b/706
- *isti 'māl i.üp (idüp)* 133a/2891
- *iṭā 'at i.en (iden)* 5a/84
- *i 'tikād i.erler (iderler)* 25a/519, 25a/521-522, 25b/527, 25b/530, 25b/534, 26a/536, 26a/540, 26a/543, 26b/550, 27a/564-565, 42a/893-894, 92a/1988, 92b/1996, 92b/1998, 92b/2001, 103b/2238
- *i 'tikād i.mege* 103a/2229
- *i 'tikād i.mek* 101a/2186, 101a/2191
- *i 'tikād i.mekdür* 120b/2620
- *i 'tikād i.meye* 132a/2874-2875
- *i 'tikād i.miş* 26b/556
- *i 'tikād i.üp (idüp)* 92a/1991, 94b/2049, 95a/2055, 95b/2067, 96a/2074, 96a/2082, 100a/2169, 122b/2661
- *i 'timād i.meye* 82a/1772
- *i 'timād i.üp (idüp)* 35a/740

- *i'tirāz i.üp (idüp)* 45a/957
- *ittifāk i.en (iden)* 136b/2972
- *ittifāk i.üp (idüp)* 50b/1076
- *izāle i.üp (idüp)* 6a/104
- *ķabūl i.düm* 99b/2151-2152
- *ķabūl i.en (iden)* 18a/360
- *ķabūl i.erse (iderse)* 22a/450, 127b/2774
- *ķabūl i.mek* 40b/855
- *ķabūl i.mez* 111a/2404-2405
- *ķabūl i.mezse* 22a/448-449
- *ķabūl i.üp (idüp)* 78b/1697, 102a/2214
- *ķahir i.mege* 3a/37
- *ķāmet i.er (ider)* 59a/1270
- *ķaşd i.dim* 91a/1971
- *ķaşd i.en (iden)* 73a/1569
- *ķaşıd i.dikde* 92b/2005-2006
- *ķatil i.üp (idüp)* 19a/384-385, 66b/1425, 125a/2717
- *ķavil i.mek* 19b/395-396
- *ķavil i.meye* 14a/277-278
- *ķesb-i ħabīş i.üp (idüp)* 15a/295
- *ķışāş i.se gerekdür* 69b/1493
- *ķifāyet i.er (ider)* 9a/164, 57b/1235
- *ķulluķ i.en (iden)* 72b/1559
- *ķül i.di* 46a/981
- *maġfıret i.e (ide)* 84a/1812

- *maḥıv i.üp (idüp)* 130b/2834
- *men´ i.mek* 104a/2257
- *men´ i.meyecek* 154b/3364
- *merḥamet i.mege* 140b/3061
- *merḥamet i.mek* 123a/2677, 123b/2679
- *mesih i.mek* 100b/2180
- *meyil i.mesi* 64a/1377
- *mu`āḥeze i.erin (iderin)* 8b/159
- *mu`āmele i.erse (iderse)* 78b/1693, 78b/1698
- *mu`āmele i.mek* 125a/2713, 125a/2714
- *mu`āmele i.se gerekdür* 77a/1656-1657
- *muḥālefet i.mege* 118a/2562
- *muḥālefet i.mezler* 42b/901-902
- *murād i.den (iden)* 131a/2853, 143a/3108, 167a/3637
- *murād i.erse (iderse)* 93a/2010
- *murād i.dikde* 80a/1730, 92b/2006
- *murād i.dügi* 5b/92, 6b/114
- *murād i.mesile-dür* 89b/1935
- *müheyyā i.üp (idüp)* 12a/231
- *mülāḥaza i.meyüp* 112a/2425-2426
- *mülāḥaza i.üp (idüp)* 111b/2416
- *naşīḥat i.en (iden)* 74a/1591
- *niyyet i.dim* 148a/3218
- *niyyet i.mek* 147b/3215
- *niyyet i.üp (idüp)* 163a/3549-3550, 165b/3605

- *rāhat i.seler gerekdür* 72a/1554-1555
- *ribā i.meye* 14a/276
- *recā i.ersin (idersin)* 145b/3168
- *recā i.üp (idüp)* 82a/1765
- *ri'āyet i.üp (idüp)* 152b/3323
- *rivāyet i.diler* 162b/3545
- *rücū' i.mege* 141b/3074
- *rücū' i.üp (idüp)* 122b/2666
- *şabır i.enleriñ (idenleriñ)* 129b/2810
- *şabır i.mek* 123a/2672
- *şabır i.mekdür* 129a/2803
- *şabır i.meyüp* 129a/2808
- *şabır i.üp (idüp)* 90b/1954
- *şarf i.diñ* 80b/1742-81a/1743
- *şarf i.erken (iderken)* 125b/2725
- *şarf i.erlerse (iderlerse)* 89a/1929-89b/1930, 102a/2205, 102a/2206
- *şarf i.medükçe* 89b/1931
- *şarf i.me-mekdür* 116a/2521-2522
- *şarf i.üp (idüp)* 37b/791, 91a/1968, 125b/2726, 127b/2774
- *secde i.mediler* 46a/980
- *secde i.medügi* 45a/958
- *secde i.mege* 154b/3365
- *secde i.mek* 133b/2904, 149b/3258, 151b/3297-3298, 158a/3439
- *secde i.mekdür* 148a/3226

- *secde i.meyüp* 45a/956
- *secde i.mişlerdür* 53b/1140-1141
- *su`āl i.ersen (idersen)* 111a/2408, 111a/2411
- *su`āl i.se gerekdür* 81a/1745
- *su`āl i.üp (idüp)* 80b/1738-1739
- *şefā`at i.mesi* 82b/1778
- *şefā`at i.se gerekdür* 81b/1754-1755
- *şefā`at i.se-ler gerekdür* 81b/1757
- *şefā`at i.üp (idüp)* 84b/1828-1829
- *şehādet i.se gerekdür* 71a/1528
- *şübhe i.megile* 28b/591
- *şükür i.mek* 123a/2670
- *şükür i.me-mekdür* 116a/2520
- *ta`alluḵ i.er (ider)* 12b/244
- *ta`alluḵ i.mez* 12b/239
- *ta`alluḵ i.üp (idüp)* 12b/246, 12b/248, 12b/249, 13a/250, 13a/251, 13a/252, 13a/254
- *ta`ām i.mek* 32a/674
- *ta`ām ziyāfet i.mek* 124a/2696
- *ta`bīr i.mişdür* 121a/2633
- *ta`dād i.e-lüm (ide-lüm)* 121b/2640
- *ta`dād i.dikleri* 145b/3171
- *tahfīf i.üp (idüp)* 114a/2477, 114b/2484-2485, 114b/2488-2489
- *tahkīr i.meyüp* 119b/2596
- *tahlīt i.üp (idüp)* 28b/598

- *tahrīr i.e-lüm (idelüm)* 44b/950
- *taḥṣīl i.e-sin (ide-sin)* 121b/2644-122a/2645
- *taḳdīr i.di* 88b/1917
- *taḳdīr i.mesile* 89b/1934
- *taḳdīr i.üp (idüp)* 92a/1986
- *ṭaleb i.en (iden)* 76a/1641
- *ṭaleb i.mege* 133a/2889-2890
- *ṭaleb i.üp (idüp)* 112b/2438, 135a/2940
- *ta 'līm i.mesi* 64b/1383
- *tamām i.dikden* 112a/2429
- *tamām i.mek* 156a/3394
- *ta 'mīr i.megile* 76b/1645
- *taṣarruf i.sün* 175a/3815
- *taṣdīḳ i.mek* 108b/2356-2357
- *ta 'ṭīl i.üp (idüp)* 11b/224
- *ṭavāf i.mek* 124b/2700-2701
- *ta 'yīn i.dügi* 18a/361
- *ta 'yīn i.düginden* 157a/3421-3422
- *ta 'yīn i.mek* 148b/3237, 149a/3243, 157a/3422
- *ta 'yīn i.üp (idüp)* 14a/276
- *ta 'zīm i.medügiçün* 45b/970
- *ta 'zīm i.mek* 8b/161, 57b/1234, 57b/1235, 100b/2172, 100b/2175, 125a/2711
- *ta 'zīm i.üp (idüp)* 95b/2072-96a/2073, 114b/2490, 123b/2678
- *tebdīl i.diler* 52a/1115

- *teblīg i.diler* 55b/1183, 89a/1920
- *teblīg i.en (iden)* 52b/1118
- *te'hīr i.üp (idüp)* 73a/1567
- *tekbīr i.er (ider)* 159b/3473
- *teklīf i.mez* 101b/2201
- *tekrār i.mek* 34b/724, 155a/3380
- *te'līf i.mek* 104a/2254
- *terbiye i.mek* 124b/2710
- *terk i.en (iden)* 31a/651, 31b/663, 32a/678, 33a/691, 33b/701, 33b/708, 34a/719, 96b/2094, 97a/2095
- *terk i.dügiçün* 40a/851
- *terk i.düm* 91a/1970
- *terk i.mege* 105b/2292-106a/2293
- *terk i.megile* 36a/757-758, 121b/2636, 155a/3377-3378
- *terk i.mek* 34b/731, 106a/2295, 122b/2665, 123b/2679-2680, 123b/2680, 123b/2681, 123b/2682, 123b/2683, 135a/2934, 153b/3343, 156a/3393, 160a/3482, 161a/3510
- *terk i.mesi* 173a/3770
- *terk i.meye-ler* 161b/3518
- *terk i.miş ola* 32a/670
- *terk i.üp (idüp)* 135b/2944, 136a/2955, 141b/3077, 141b/3079, 141b/3080-3081, 141b/3082, 142a/3091
- *tesbīh i.e-cek (idecek)* 149a/3244
- *tesbīh i.erler (iderler)* 42b/907
- *tesbīh i.üp (idüp)* 87b/1896, 165b/3611, 166a/3614, 166a/3616, 166a/3620, 166a/3622, 166b/3625

- *tesellī i.en (iden)* 73b/1588
- *tesellī i.üp (idüp)* 75a/1620-1621
- *teşbīh i.diler* 162b/3539
- *tevbe i.en (iden)* 7a/127
- *tevbe i.mek* 122b/2666
- *tevekkül i.üp (idüp)* 82a/1771-1772
- *teyemmüm itmek-dür* 147b/3206
- *tırāş i.dükde* 47b/1012
- *‘umre i.mek* 124b/2700
- *vaşf i.diler* 120a/2606-2607
- *vaşf i.mek* 114a/2479-114b/2480
- *vaşf i.üp (idüp)* 120a/2601-2602
- *vā-veylā i.üp (idüp)* 70a/1507
- *vefā i.üp (idüp)* 5a/77
- *vefāt i.en (iden)* 75a/1620
- *vefāt i.erler (iderler)* 44b/945
- *vefāt i.megile* 50a/1066, 55a/1174
- *vefāt i.mek* 55a/1174
- *vefāt i.üp (idüp)* 49b/1055-1056, 74a/1593
- *yardım i.en (iden)* 73a/1570, 73a/1571-1572, 73a/1573, 73b/1580
- *yardım i.mek* 125a/2719
- *zāyi ‘ i.mek* 146a/3173-3174
- *zāyi ‘ i.meye-ler* 144b/3150
- *zāyi ‘ i.üp (idüp)* 64b/1385
- *zēvķ i.e-rek (ide-rek)* 67b/1450

- *zikir i.üp (idüp)* 123b/2688
- *zuhūr i.e-cekleri (ide-cekleri)* 65b/1412
- *zuhūr i.en (iden)* 62a/1333
- *zuhūr i.er (ider)* 36a/762, 37b/792, 63b/1360, 89b/1933, 128b/2791
- *zuhūr i.mesi* 63b/1359
- *zuhūr i.mişdür* 65b/1411
- *zuhūr i.se gerekdür* 63b/1369
- *zuhūr i.üp (idüp)* 66a/1414-1415, 66a/1417, 66a/1421, 79a/1707

i'ṭā (إِعْطَا): (< **Ar. i'ṭā'**) verme, ödeme

i. 89a/1924

iṭā'at (إِطَاعَاتُ): **Ar.** itaat, boyun eğme

- *i. iT-* (itaat etmek, boyun eğmek) 5a/84

'itāb (عِتَابُ): **Ar.** azarlama, tersleme, paylama

'i.a 32a/678, 33a/691, 152a/3309, 154a/3352, 159a/346

itā'-ı ḥaḳ (إِيتَائِي حَقُّ): (< **Far. itā'-ı ḥaḳḳ**) hakkın verilmesi

ī. 117a/2544, 118b/2571

itdir- (إِتْدِيرُ): yaptırmak, ettirmek (yardımcı eylem) *bk. itdür-*

- *'afiv i.se gerekdür* 82a/1766

itdür- (إِتْدُورُ): yaptırmak, ettirmek *bk. itdir-*

i.en 120b/2619

2. yardımcı eylem

- *cem' i.digi* 50a/1068

i'tibār (إِعْتِبَارٌ ، اِعْتِبَارٌ): Ar. itibar; değer

i. 15b/306, 16a/325

i.ıla 7b/137

➤ *i. olun-* (itibar edilmek, dikkate alınmak) 17a/345-346

i'tikād (اِعْتِقَادٌ ، اِعْتِقَادٌ): Ar. inanma, inanç

i. 96b/2084, 98a/2123

i.a 97b/2113

i.da 99a/2142, 103a/2234, 120b/2612, 136a/2955-2956

i.t 21a/435, 42a/890, 91b/1983, 92a/1985, 92a/1989, 92a/1993, 92b/1997, 92b/1999, 103b/2238, 133b/2899

i.ları 92b/2002

➤ *i. eyle-* (itikat etmek, inanmak) 40a/848

➤ *i. iT-* (itikat etmek, inanmak) 25a/519, 25a/521-522, 25b/527, 25b/530, 25b/534, 26a/536, 26a/540, 26a/543, 26b/550, 26b/556, 27a/564-565, 42a/893-894, 92a/1988, 92a/1991, 92b/1996, 92b/1998, 92b/2001, 94b/2049, 95a/2055, 95b/2067, 96a/2074, 96a/2082, 100a/2169, 101a/2186, 101a/2191, 103a/2229, 103b/2238, 120b/2620, 122b/2661, 132a/2874-2875

i'tikād-ı bāṭıla (اِعْتِقَادٍ بَاطِلًا): Far. batıl inanç

i.-larını 104a/2257

i.-sınıu 103b/2240

i'tikād-ı ehl-i bid'at (اِعْتِقَادِ اَهْلِ بِدْعَتٍ): Far. bidat sahiplerinin inancı

i. 94a/2029, 103a/2228

i' tikād-ı ehl-i sünnet (اِعْتِقَادِ اَهْلِ سُنَّت): Far. ehli-sünnetin inancı

i. 93b/2028, 100a/2166, 103a/2236-2237

i' tikād-ı meşhūr (اِعْتِقَادِ مَشْهُور): Far. yaygın inanç

i. 38a/803

i' tikāf (اِعْتِكَاف): Ar. bir yere kapanıp ibadetle vakit geçirme

i. 124a/2698

i' timād (اِعْتِمَاد ، اِعْتِمَاد): Ar. itimat, dayanma, güvenme

i.1 35a/744

➤ *i. iT-* (itimat etmek, dayanmak, güvenmek) 35a/740, 82a/1772

i' timār (اِتِّمَار): Ar. emre uyma

i. 89a/1925

i' tirāz (اِعْتِرَاض): Ar. bir düşünce veya bir kararı benimsemeyerek karşı çıkma

➤ *i. iT-* (bir düşünce veya bir kararı benimsemeyerek karşı çıkmak)
45a/957

i' tiyād (اِعْتِيَاد): Ar. âdet edinme, alışkanlık

i.1a 111a/2404

ittifāk (اِتِّفَاق ، اِتِّفَاق): Ar. ittifak, birleşme, uyuşma

i. 31a/652, 34a/720, 34b/730, 161a/3508

i.da 137a/2976

➤ *i. iT-* (anlaşmak, uyuşmak, bağlaşmak) 50b/1076, 136b/2972

ittifākan (اِتِّفَاقًا): Ar. rastgele, tesadüfle

i. 67b/1453

ittifaķī (اِتِّفَاقِي): Ar. ittifaka ait

i.dür 28a/585, 48a/1027, 54a/1156, 71b/1541

ittiḥāt (اِتِّحَات): (< Ar. **ittiḥād**) bir olma, birlik

i.dan 23a/474

‘ivażeyn (عَوْضَيْن): Ar. karşılık olarak verilen iki şey

‘i. 15a/302, 15b/308, 15b/312

izāle (اِزَالَة): Ar. giderme, ayırma; yok etme

➤ *i. iT-* (gidermek, ayırmak) 6a/104

izin (اِذْن): (< Ar. **izn**) izin, müsaade, ruhsat *bk. izn*

i. 87b/1886, 134a/2917

➤ *i. iste-* (bir şeyi gerçekleştirmek amacı ile onay almaya kalkmak) 47b/1007

➤ *i. vir-* (izin vermek, müsaade etmek) 81b/1756, 103b/2246, 133a/2889

➤ *i. viril-* (izin verilmek, müsaade edilmek) 81a/1753

➤ *i. virilmiş ol-* (izin verilmiş olmak, müsaade edilmiş olmak) 33a/695

izn (اِذْن): Ar. izin, müsaade, ruhsat *bk. izn*

i.e 9a/167

i.ile 40b/865, 81b/1756, 99a/2145

izn-i ‘ām (اِذْنٌ عَامٌ): (< Far. **izn-i ‘āmm**) genel izin

i. 135a/2931-2932

‘izzet (عِزَّة ، عَزَّت): Ar. yücelik, ululuk

‘i. 3b/50, 11b/221, 172a/3748, 172b/3762

i.ij 174b/3807

‘**izzetle-** (عِزَّةً): (← Ar. ‘**izzet**) yüceltmek, ululamak

i.mek 114b/2490

K

ķab (قَاب ، قَاب): kap kaçak

k. 132a/2869

k.ı 47b/1017

ķaba (قَبَه): irice, büyükçe

k.-cası 56b/1208

ķabız (قَبِض): (< Ar. **ķabz**) Azrail tarafından ruh teslim alınma, ölme

➤ *k. iT-* (ruhunu almak, öldürmek) 3b/44

ķabıl (قَبِيل): Ar. soy, nevi, sınıf

k.indendür 134a/2909

ķabiliyyet (قَابِلِيَّة): Ar. kabiliyet, kapasite

k.i 104b/2261

ķabir (قَبْر): (< Ar. **ķabr**) kabir, mezar *bk. ķabr*

k. 67b/1447, 67b/1449, 68a/1462, 68b/1473

k.de 68a/1459, 77b/1667, 97a/2103, 115b/2504, 128b/2794

k.den 44a/940, 115b/2506, 128b/2796

k.lerde 69a/1487

k.lerinden 5b/87, 69b/1500

ķablayıcı (قَبْلِيَجِي): kaplayıcı, kaplayan

k. 127b/2770

ḳabr (قَبْر): Ar. kabir, mezar *bk. ḳabir*

ḳ.e 46a/985, 67a/1444, 68b/1472

ḳ.i 67b/1456, 115b/2505

ḳ.ine 115b/2504

ḳ.iḳ 67a/1442, 67a/1446, 67b/1451, 68a/1458, 68a/1461, 68b/1476

ḳabr-i ṣerīf (قَبْر شَرِيف): Far. kutsal kabir

ḳ.i 55b/1188, 59a/1268

ḳabūl (قَبُولُ ، قَبُولَا): Ar. kabul, razı olma

ḳ. 89a/1924

ḳ.i 38b/820

ḳ.ini 145b/3168

- *ḳ. eyle-* (kabul etmek, razı olmak) 172a/3745, 172a/3752, 174a/3797
- *ḳ. iT-* (kabul etmek, razı olmak) 5a/80, 7a/128, 18a/360, 22a/448-449, 22a/450, 40b/855, 78b/1697, 99b/2151-2152, 102a/2214, 111a/2404-2405, 127b/2774, 135b/2951
- *ḳ. ol-* (kabul görmek, kabul edilmek) 37a/779, 37a/780, 39b/833, 112a/2429-2430, 112a/2430, 172a/3752
- *ḳ.e geç-* (kabul görmek, kabul edilmek) 98a/2118, 112a/2433

ḳaç (فَج ، فَج): kaç

ḳ. 154a/3357, 162b/3541

ḳaç- (فَج): 1. kaçmak

ḳ.maḳ 105b/2284

ḳ.mayup 130a/2822

ḳ.salar gerekdür 78a/1679

2. kaçınmak

k.mada 119b/2597

k.mağa 37a/783

k.mağ gerek 59b/1280

k.malı 145b/3167

k.mayanlarıñ 119a/2582

kaçan (فَجَن): ne zaman, ne vakit

k. 56b/1213, 127b/2771

kadar (فَذَر): Ar. kadar

k. 35b/754, 67a/1439, 67b/1448, 70b/1515, 72a/1547, 72a/1553, 72b/1556, 77a/1662, 80a/1721, 80a/1724, 84b/1822, 86a/1856, 86b/1869, 102b/2224, 145b/3172, 146b/3185, 146b/3186, 146b/3187, 146b/3189, 148b/3228, 149a/3244, 154b/3362 (2), 154b/3364, 155b/3388, 158a/3444, 158a/3447, 161a/3503, 164b/3586

- *bu k.* (bu kadar) 132b/2881
- *ne k.* (her ne kadar) 30a/626, 97b/2115
- *ol k.* (o kadar) 84a/1819-84b/1820
- *şol k.* (şu kadar, o kadar) 68b/1473
- *şu k.* (şu kadar) 17b/358-359, 132b/2882

ka‘de-i āhir (فَعْدَةُ آخِر): Far. iki ve daha fazla rekâtlı namazların son oturuları

k.de 150a/3263

ka‘de-i ūlā (فَعْدَةُ أُولَى): Far. ikiden fazla rekâtlı namazların ikinci rekâtından sonraki oturuş

k.da 150a/3263

ḳadem (قَدَمٌ): Ar. ayak

k. 11a/207

ḳader (قَدَرٌ): Ar. kader, Allah'ın ezeli hüküm ve takdiri

k. 91b/1981

k.den 104b/2269

k.e 37b/798

k.i 40b/859, 114b/2487

ḳaderiyye (قَدَرِيَّةٌ): Ar. “İnsan yaptıklarının yaratıcısıdır.” itikadında bulunan, kaderi inkâr eden mezhep zümresi

k.-dür 91b/1984

k.-leriñ 26a/540

ḳadīm (قَدِيمٌ ، قَدِيمٌ): Ar. 1. eski

k. 164b/3588

2. öncesi bilinmeyen şey

k.dür 103b/2243

ḳādīr (قَادِرٌ): Ar. kudret sahibi, kudretli, güçlü

k. 40a/849, 102b/2221, 148a/3221

k.dür 24b/504

➤ *k. ol-* (kudretli olmak, gücü yetmek) 4a/56

ḳādīrun bi-ḳudretihi (قَادِرٌ بِقُدْرَتِهِ): Ar. kudret hassasıyla kudretini gösteren

k. 12a/236

ḳadr (قَدْرٌ): Ar. rütbe, derece

k.i 175a/3814

kāfī (كَافٍ): Ar. kâfi, yeterli

k.dür 40a/846

kāfir (كَافِر): Ar. kâfir, Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan

k. 21b/441, 27b/569, 31a/653, 31b/664, 32b/680, 33a/693, 33b/701, 33b/710, 34a/721, 45a/957, 57b/1232, 71a/1528, 71b/1534, 78a/1678, 96b/2094, 114a/2469, 114a/2472, 118a/2563, 129b/2820, 130a/2824

k.den 105b/2284

k.dir 67a/1442

k.e 65a/1400, 105a/2281, 105b/2287

k.iş 84a/1819

k.ler 68b/1471, 70a/1510, 78a/1684, 101a/2193, 115b/2510, 130a/2825

k.lerden 63a/1354

k.lere 71a/1525, 71a/1526, 77a/1657, 85a/1831, 115a/2491

k.leri 8b/158

k.leriş 69b/1495, 70a/1505, 131b/2857

kāfir-istān (كَافِرِيسْتَان): Ar. + Far. İslam dininde olmayanların ülkesi

k. 40a/844, 67a/1439

kaftan (قَفْتَان): çoğu ipekten yapılan bir tür uzun, süslü üst giysisi

k.ı 154b/3366

kaħır (قَهْر): (< Ar. kaħr) yok etme, mahvetme

➤ *k. it-* (kahretmek, mahvetmek) 3a/37

kaħkaha (قَهْقَهَة): Ar. kahkaha, yüksek sesle çok gülme

k. 34b/730

ḳā'im (قَائِمٌ ، قَائِمٌ): Ar. ayakta duran, var olan

ḳ. 6a/106, 13b/262, 13b/263, 21b/447 (2), 22a/448, 22a/458

ḳ.dür 6a/105

ḳ.lerdür 13b/261

ḳaḳ- (قَاكٌ ، قَاكٌ): kakmak (yardımcı eylem)

➤ *başına ḳ.arsa* 113a/2449-2450

➤ *başına ḳ.maḡa* 112b/2446

ḳal- (قَالٌ ، قَالٌ): 1. kalmak

ḳ.an 131a/2848, 155b/3391

ḳ.ması 65b/1405

ḳ.up 65b/1404, 74a/1594

ḳ.ur 60b/1302

2. bulunmak

ḳ.madı 45a/958

ḳ.mayınca-ya dek 51b/1101

3. sınırlanmak

ḳ.dı 98b/2133

4. olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek

ḳ.maḳ 105a/2273, 114a/2476

ḳ.ması 68b/1478

ḳ.maya-lar 164b/3584

ḳ.maz 115b/2512

ḳ.mazlar 78a/1683

ḳ.mişdur 37b/790, 103a/2235

k.sa-lar gerekdür 88a/1905-1906

k.up 82b/1780, 82b/1782

k.ur 116a/2514

k.urlar 96b/2085

5. yardımcı eylem

➤ *bāķī k.an* 61b/1316, 86a/1853

➤ *bāķī k.masınuy* 39a/832

➤ *bāķī k.sa-lar gerekdür* 88a/1904

➤ *boş k.up* 84b/1830

➤ *girü k.maya-lar* 162b/3540-3541

➤ *hüsrandā k.dılar* 94b/2049, 95a/2055, 95b/2067, 96a/2074, 96a/2082-2083

➤ *yanına k.ur* 129a/2809

6. sürerlik eyleminde yardımcı eylem

➤ *uyuya-k.ur* 67b/1451

ķalay (قَلاى): kalay

k. 16a/321

ķalb (قَلْب ، قَلْب): Ar. kalp, gönül

k. 73b/1586, 107b/2336, 108b/2356

k.de 101b/2203, 108a/2347

k.dür 127b/2769

k.e 128a/2784

k.i 60a/1283, 65b/1403, 121a/2623

k.ile 39a/825, 75b/1626

k.ine 49a/1046

ķ.leri 72b/1560

ķaldır- (قَالْدِير): 1. yukarı doğru hareket ettirmek *bk. ķaldır-*

ķ.a 160a/3491

ķ.dıķda 150a/3270

ķ.maķ 82b/1777, 150a/3270, 150b/3272, 150b/3273, 152a/3313,
152a/3314, 156a/3397, 159b/3473, 159b/3475, 160a/3484

ķ.manıı 160a/3486

ķ.up 76b/1653

2. kaldırmak, diriltmek

ķ.dı 70a/1506

ķ.up 5b/87

3. taşımak; uygun gelmek

ķ.maz 28a/590

4. yok etmek, ortadan silmek

ķ.ur 112b/2444

ķaldırıl- (قَالْدِيرِد): kaldırılmak

ķ.up 88a/1907

ķaldır- (قَالْدُور): 1. yükseltmek *bk. ķaldır-*

ķ.an 130b/2834

2. yok etmek, ortadan silmek

ķ.ur 113a/2450

ķalfa (قَالْفَه): (< Ar. ģalīfe) kalfa

ķ. 115a/2491

ḳalk- (**قَالَه**): 1. kalkmak, doğrulmak

ḳ.ar 115b/2507

ḳ.arsa 154a/3358

ḳ.duḳda 153a/3332

ḳ.ıcaḳ 128b/2796, 166a/3622

ḳ.ıncaya dek 68b/1478

ḳ.madan 163b/3565

ḳ.maḳ 159b/3471

ḳ.sa-lar gereḳdür 69b/1500-70a/1501

ḳ.up 44a/940, 70a/1501, 151a/3291, 151b/3295, 154a/3358, 163a/3554, 166a/3616

2. yok olmak, artık bulunmamak

ḳ.ması 64b/1381, 66b/1431, 67a/1436

ḳ.ma-sı 64b/1384, 65b/1405, 67a/1437

3. yardımcı eylem

➤ *ayaga ḳ.up* 115a/2492

ḳāmet (**قَامَتْ**): **Ar.** farz olan namazdan önce okunan iç ezan

➤ *ḳ. iT-* (farz namazına durmak için iç ezan okumak) 59a/1270

ḳāmil (**كَامِل**): **Ar.** tam, eksiksiz; olgun

k. 73a/1575

k.lerdür 42a/895, 61b/1318

ḳamu (**قَمُو**): bütün, hep, her

ḳ. 3a/37, 174b/3800, 175a/3813

ḳ.sından 174a/3795

kan (كَان): kan

k. 68a/1464, 128b/2794

kan- (كَان): kanmak, bir gereksinimini yeteri kadar karşılamış olmak, doymak

k.madı 24a/497

kanat+ (كَانَتْ ، كَانَتْ ، كَانَتْ): kanat

k. 40b/863

k.in (*kanadın*) 46a/984

k.ları 45b/970

kanır- (كَانِر): kanmasını sağlamak, doyurmak

k.mada 23b/482

kanı (كَانِي ، كَانِي): hangi

k. 137a/2981, 163b/3561

k.-sı 154b/3360-3361

➤ *her k.sına* (herhangi birine) 18a/366, 83b/1804-1805, 99a/2146

kapa- (كَفَا ، كَفَا): kapamak

k.mağ 153b/3344, 156a/3400

kapan- (كَفَان ، كَفَان): kapanmak

k.ması 66b/1427

k.mayacak 130a/2830

k.maz 130a/2828, 131a/2848

k.mazdan evvel 39b/836

k.sa gerektür 84b/1830-85a/1831

k.up 88a/1905

kapu (كَبُو): kapı

k.dan 85b/1851

k.sı 20a/408, 39b/836, 84b/1830, 85a/1839, 85b/1850, 88a/1905

k.sına 44a/942

k.sınıu 66b/1426

k.ya 47b/1007

kapucılıK+ (كَبُو جِلْع): kapıcılık

k.ına (*kapucılığına*) 43a/918, 43a/920

kar (كَار): kar

k. 45b/965

k.dan 80a/1727

karañulıK+ (كَرَانُولِي ، كَرَانُولِه): karanlık

k. 23b/484, 88b/1915

k.ında (*karañulığında*) 73a/1576

karār (كَرَار): Ar. değışmez olma

k. 174a/3796

karğa (كَرْغَه): karga

k. 142a/3088

kar(ı)n+ (كَارِن ، كَارِن ، كَارِن): karın

k. 34a/713, 108a/2341, 109a/2361

k.ı (*karını*) 86b/1865, 147b/3211

k.in (*karının*) 158a/3440

k.ında (*karınında*) 3a/33

k.inı (karnını) 153a/3334

k.ları 78a/1677, 128b/2796

karındaş (قَرِنْدَاشْ ، قَرِنْدَاشْ): kardeş

k. 121b/2642, 145b/3163

k.larım 97b/2108

k.larım-dur 173b/3781

➤ *kız k.* 78a/1679

➤ *kız k.ları* 53a/1135

karış (قَارِشْ): karış

k. 147a/3199 (2)

karış- (قَرِشْ ، قَارِشْ): karışmak

k.dukda 34b/723

k.mazsa 106b/2309

k.ursa 106b/2309

karışdur- (قَرِشْدُر): karıştırmak

k.sa 28b/599, 29a/602

karşu (قَارِشُو ، قَارِشُو): karşı

k. 105b/2282, 105b/2287

k.ma 45b/975

➤ *k. tur-* (direnmek, dayanmak) 133a/2895

kaşd (قَصْد): Ar. kasıt, bile bile yapma *bk. kaşid*

k. 60b/1298

k.ıla 35a/734, 55a/1179, 152a/3309, 157a/3423, 159a/3464, 160a/3482,

160b/3496, 161a/3510, 164b/3590

➤ *k. iT-* (kastetmek, amaçlamak) 92b/2005-2006

kaşden (قَصْدًا): Ar. niyetli olarak, bile bile, isteyerek

k. 60b/1297, 148b/3231, 150a/3265, 152a/3306, 154a/3349, 155a/3374,
159a/3461, 160b/3494, 160b/3499, 161a/3509, 161a/3512

kaşid (قَصِد): (< Ar. **kaşd**) *bk. kaşd*

➤ *k. it-* (kastetmek, amaçlamak) 73a/1569, 91a/1971

kaş (فَش): kaş

k.ları 57a/1216

kaşı- (فَاش): kaşımak

k.maķ 161a/3506

kaşık (فَاشِق): kaşık

k. 104a/2252

kat (فَات ، فَات ، فَات): kat, katman

k. 13b/265, 20a/404, 58b/1254

k.dur 84a/1817

k.ı 84b/1830

k.ına 84b/1825

k.indan 78a/1684, 115b/2510

k.ıı 84a/1817

kat- (فَ): katmak, eklemek, karıştırmak

k.a 16b/329

kaťā (فَطْمَا): Ar. hiçbir vakit, asla

k. 24a/493

ḳatı (قَتِي): iyice, sıkı sıkı

ḳ. 71b/1534, 107a/2325, 113a/2451, 128b/2793, 129b/2810, 130a/2830,
164b/3585

ḳaṭır (قَاطِر): katır

ḳ. 85a/1836

ḳaṭırānlı (قَاطِرَانَلِي): (← Ar. **ḳaṭrān**) katranlı

ḳ. 85a/1834

ḳatil (قَاتِل): (< Ar. **ḳatl**) öldürme

ḳ. 77a/1664

- *ḳ. iT-* (katletmek, öldürmek) 19a/384-385, 66b/1425, 125a/2717
- *ḳ. olun-* (katledilmek, öldürülmek) 102a/2210

ḳavī (قَوِي): Ar. kuvvetli, güçlü

ḳ. 65a/1401

ḳavil (قَوْل ، قَوْل): (< Ar. **ḳavl**) söz *bk. ḳavl*

ḳ. 160a/3485

ḳ.leri 99a/2144

ḳ.lerile 99b/2156

- *ḳ. it-* (1. kavletmek, sözleşmek, anlaşmak) 14a/277-278; (2. söz vermek) 19b/395-396

ḳavilsiz (قَوْلَسِز): (← Ar. **ḳavl**) sözleşmesiz

ḳ. 17a/348

ḳavim (قَوْم): (< Ar. **ḳavm**) kavim, halk, insan topluluğu *bk. ḳavm*

ḳ. 9b/177

ḳavl (قَوْل): Ar. söz bk. ḳavil

ḳ.inde 8b/160

ḳ.ine 17a/338, 42b/901

ḳavlen (قَوْلًا): Ar. sözle, fiilen olmayan

ḳ. 132a/2866, 143b/3127

ḳavl-i şerîf (قَوْلِ شَرِيف): Far. kutsal söz

ḳ.ine 167a/3643

ḳavm (قَوْم): Ar. kavim, halk, insan topluluğu bk. ḳavim

ḳ.iñ 38b/818

ḳ.ine 55b/1183

ḳ.inüñ 52b/1123

ḳavme (قَوْم): Ar. namazda rükûdan kalkarken secdeye gitmeden önce iyice doğrulmak

ḳ.ye 166a/3616

ḳavuşdur- (قَاوْشُدُر): kavuşturmak

ḳ.maḳ 161a/3505

ḳaya (قَيَا): kaya

ḳ.dan 24b/506

ḳaymaḳ (قَايْمَ): kaymak

ḳ.dan 80a/1728

ḳayna- (قَيْنَا): kaynamak

ḳ.yup 132a/2870

ḳazā (قَضَا): (< Ar. ḳazā ') 1. olacağı ezelden Cenab-ı Hak tarafından takdir olunan şey-
lerin vukua gelmesi

ḳ. 26b/550, 36a/760, 37b/798, 40b/859, 91b/1980, 102a/2215,
104b/2269, 114b/2486

ḳ.sına 91a/1973, 123a/2673

ḳ.sını 4a/56

2. sonradan yerine getirme

ḳ. 96b/2093, 96b/2094

ḳazā -i ilāhī (قَضَاءِ إلهي ، قَضَاءِ إلهي): **Far.** ilahi kader, Allah'ın takdiri

ḳ. 37b/789, 89a/1921, 89b/1939-1940

ḳazā -i 'iṣyān (قَضَاءِ إِصْيَان): **Far.** isyanın meydana gelmesi

ḳ.dur 91a/1965

ḳazā -i mu'allak (قَضَاءِ مُعَلَّق): **Far.** sonuca bağlanmamış kader

ḳ.dur 36a/764

ḳazā -i mübrem (قَضَاءِ مُبْرَم): **Far.** kaçınılmaz kader

ḳ.dür 36a/761

ḳazā -i niḳmet (قَضَاءِ نِقْمَة): **Far.** şiddetli cezanın meydana gelmesi

ḳ.dür 90a/1949-1950

ḳazā -i ni'met (قَضَاءِ نِعْمَة): **Far.** nimetin meydana gelmesi

ḳ. 89b/1940

ḳazā -i ṭā'at (قَضَاءِ طَاعَة): **Far.** ibadetin meydana gelmesi

ḳ.dür 90b/1956

qazan- (فَزَنَ): kazanmak

k.dıñ 81a/1744

keder (كَدَرَ): Ar. keder, tasa

k.lerden 174a/3799

keenne-hu (كَانَّهُ): Ar. guya, sanki, gibi

k. 112a/2434, 129a/2806, 130a/2822

kefen (كَفَنَ): Ar. kefen, ölünün gömülmeden önce sarıldığı beyaz bez

k. 71b/1539, 115b/2503

keffāret (كَفَّارَةٌ ، كَفَّارَةٌ ، كَفَّارَةٌ): Ar. bir günaha karşı tutulmak üzere yapılan veya tutulan şey

k. 164b/3586

k.i 124b/2705

k.leri 118b/2574

kefīl (كَفَيْلًا): Ar. kefil, kefalet eden

k.dür 5b/91

kehle (كَهْلَه): Ar. bit

k. 156b/3414, 157a/3415

kelām (كَلَامٌ ، كَلَامٌ): Ar. kelam, söz

k. 11b/217, 12b/243, 13a/254, 13a/259

k.i 38b/816, 111a/2407, 161b/3516

➤ *dünyā k.i* (Tanrı sözünden başka söz) 34b/728, 160b/3501-3502

➤ *Ḥaḳ k.i* (Tanrı sözü) 108b/2358

kelāmu'llāh (كَلَامُ اللَّهِ): Ar. Allah'ın kelamı

k.dur 52a/1111

kelb (كَلْب): Ar. kelp, köpek

k. 156a/3399

kelime (كَلِمَة): Ar. kelime, söz

k.sini 101a/2184

kelime-i şehādet (كَلِمَةُ شَهَادَتٍ): Far. İslam'ın beş şartından biri olan ve “Tanıklık ederim ki Tanrı'dan başka ilah yoktur ve Muhammed onun kulu ve peygamberidir.” anlamındaki söz

k. 97b/2116, 109a/2359, 160a/3483, 160a/3487

kelime-i ṭayyibe (كَلِمَةٌ طَيِّبَةٌ): Far. güzel söz, gönül alıcı söz

k. 167b/3651

k.-lerin 167b/3648-3649

kelime-i tevḥīd (كَلِمَةُ تَوْحِيدٍ ، كَلِمَةُ تَوْحِيدٍ): Far. Allah'ın bir olduğunu söylemek için kullanılan “lâ-ilâhe illallah Muhammedün resûlullah” sözü

k. 97b/2115, 114a/2475

k.i 123b/2683

kemāl (كَمَال): Ar. eksiksizlik, mükemmellik

k.i 174b/3807

k.lerin 4b/72

kemālāt (كَمَالَات): Ar. insanın bilgi ve ahlak güzelliği bakımından olgunluğu

k.in 174b/3809

kemāl-i tevekkül (كَمَالِ تَوَكُّل): Far. tevekkülün son derecesi

k. 35a/742

kemmiyeten (كَمِيَّة): (< Ar. kemmiyyeten) sayıca

k. 137b/2993

kemüK+ (كَمُوْكَ ، كَمُوْكَ): kemik

k.inden (kemüğinden) 24b/506, 65a/1393

k.ler 69a/1490

kenār (كَنَار): Ar. kenar, kıyı

k.inda 80a/1725

kendi (كَنْدِي ، كَنْدِي): kendi, kendisi *bk. kendü*

k. 8b/155, 11b/219, 28b/593, 49b/1054, 52b/1123, 69b/1497, 73b/1579, 94a/2034, 132b/2885, 141b/3076, 141b/3078, 146b/3184, 146b/3185, 146b/3187, 146b/3189, 148b/3230, 151b/3304, 155b/3384, 161a/3503

k.le 141b/3080

k.leri 114a/2471

k.mi 91a/1969

k.nden 112b/2442, 125a/2711

k.ne 35a/735, 46b/988, 58b/1251

k.ni 74a/1597, 77b/1671, 83b/1798

k.nünj 14a/280, 28b/599, 30b/635, 110b/2397, 114a/2469

➤ *k. k.ne* (kendiliğinden) 132a/2869-2870

kendü (كَنْدُو): kendi, kendisi *bk. kendi*

k. 6a/106, 53a/1134, 74a/1590, 141b/3081

k.den 40a/848

k.lerden 76a/1635

k.leriniñ 8a/150

k.si 49b/1059, 162a/3525

k.ye 5a/83, 5b/94, 14b/288, 14b/290, 111b/2417 (2)

kerāmāt (كَرَامَات): Ar. kerametler

k. 62b/1342

kerāmāt-ı evliyā (كَرَامَاتِ اَوْلِيَا): (< Far. **kerāmāt-ı evliyā**') evliya kerametleri

k. 59b/1276

kerāmet (كَرَامَت , كَرَامَة , كَرَامَةٌ): Ar. velilerin lüzumu anında gösterdikleri fevkalade hâl

k. 101b/2197, 172a/3748, 172b/3762

k.den 60b/1299

k.e 62a/1329

k.i 60b/1302

kerem (كَرَم , كَرَمَة): Ar. cömertlik, elaçıklığı, bağış

k. 77a/1659

k.inden 2a/15

kerpiÇ+ (كَرْپِچ): kerpiç

k.i (kerpici) 86b/1870 (2)

kerre (كَرَّة , كَرَّة): Ar. kere, kez

k. 32a/669, 32b/683, 132b/2878, 151a/3287, 151b/3296, 154b/3366, 161a/3506, 163b/3560, 163b/3568, 165b/3606, 165b/3611, 166a/3613, 166a/3614, 166a/3616, 166a/3618, 166a/3620, 166a/3622, 166b/3624, 166b/3625, 168a/3666, 168b/3669, 169a/3685, 169b/3692, 169b/3695

- *bir k.* (bir kere, bir defa olarak) 18a/362, 32b/683, 76b/1649, 80a/1729, 148b/3238, 149a/3244, 165a/3597, 165a/3598 (2), 165a/3599 (2)

kes- (كَسَّ ، كَسَّ): 1. kesmek

k.me-de 23b/483

k.megi 24a/498

2. verilecek şeyin bir bölümünü alıkoyup vermemek

k.üp 29a/607

3. kesici bir araçla yaralamak

k.erler 47b/1013

4. son vermek, gidermek

k.mek 79a/1699

5. yardımcı eylem

- *qurbān k.mek* 31b/659

- *qurbān k.üp* 29a/603-604

- *ümīdi k.mek* 78b/1694

- *ümīdi k.mezden evvel* 39b/834

- *ümīdin k.se-ler gerekdür* 88b/1910-1911

kesb (كَسَب ، كَسَب): **Ar.** edinme, peydahlama, kazanma *bk. kesib*

k. 65b/1406

k.i 8a/146, 111a/2410

k.ile 93a/2014

kesb-i ḥabīs (كَسَبِ حَبِيسٍ ، كَسَبِ حَبِيسٍ): **Far.** kötü yoldan para kazanma

k.dür 30a/626

- *k. iT-* (kötü yoldan para kazanmak) 15a/295

kesib (كَسِبَ): (< Ar. kesb) edinme, peydahlama, kazanma *bk. kesb*

k.leri 3b/47

kesil- (كَسِلَ): 1. kesilmek

k.me-si 67a/1438

2. yardımcı eylem

➤ *bahāya k.miş 73a/1572*

keşir (كَثِير): Ar. çok, bol; sık

k. 34b/728, 149b/3259

keskin (كَشِيكِن): keskin

k. 82b/1784

keşret (كَثَرَتْ ، كَثَرَتْ): Ar. çokluk, bolluk, ziyadelik

k. 172a/3747

k.i 7a/121

kevn (كَوْن): Ar. varlık, vücut; âlem

k.i 47a/998

keyfiyyet (كَيْفِيَّة): Ar. durum

k.i 134b/2920, 160a/3486, 165b/3602

k.inde 162b/3541

keyfiyyeten (كَيْفِيَّةً): Ar. durum olarak

k. 137b/2994

keylî (كَيْلِي): Ar. kile ile ölçülen şeyler

k.dür 17a/341

kıble (قِبْلَة ، قِبْلَة): Ar. kible

k.-den 159a/3468

k.m 97b/2107

k.ye 147b/3212, 153b/3338

kıl (قِيلَ ، قِل): kıl

k. 98a/2119

k.dan 82b/1784

k.lar 69b/1491

kıl- (قِلَ ، قِلَ ، قِلَ): 1. kılmak, etmek, yapmak

k. 174b/3808

k.arsa 107b/2332, 107b/2333

k.mişdur 43a/912, 43a/914, 43a/916, 43a/917, 43a/919, 43a/920, 43b/922

2. (namaz) kılmak

k.acak 135a/2933

k.a-lar 121a/2626

k.an 43b/926, 149b/3258, 151a/3284, 151b/3294, 153a/3328, 158a/3437

k.ana 152b/3319

k.arsa 165b/3603, 165b/3604

k.a-sın 165a/3599

k.dıgım 154a/3357

k.dıkdan 75b/1624, 130b/2840, 147a/3196, 150a/3261

k.ıcağ 166b/3631

k.madan 164b/3584

k.mağa 165b/3604

ķ.mak 32a/671, 100b/2178, 100b/2179, 101b/2199, 125b/2723,
148b/3233, 157b/3430, 158a/3446, 161b/3514

ķ.mamağıla 146a/3174

ķ.mamiş 161b/3515

ķ.maniŋ 134b/2920, 165b/3602

ķ.mayup 145a/3156

ķ.up 146a/3174, 162b/3540

3. kılmak (yardımcı eylem)

- *namāz ķ.a-cak* 44a/937, 155b/3384-3385
- *namāz ķ.an* 154a/3354
- *namāz ķ.ar* 59a/1270
- *namāz ķ.arken* 147a/3202, 148a/3220-3221, 156a/3398
- *namāz ķ.arsa* 162a/3529
- *namāz ķ.arsın* 145b/3168
- *namāz ķ.dığı* 157a/3416
- *namāz ķ.mağa* 135a/2932
- *namāz ķ.mak* 31a/646, 72a/1547, 100b/2177, 104a/2249,
124a/2694
- *namāz ķ.up* 27a/558, 97b/2116, 109a/2364
- *rāzī ķ.ursaŋ* 29a/608-609

ķılab-dān (قَبْدَان): (< **Ar. ķullāb** + **Far. dān**) kılaptan; pirinç, bakır, kalay vb. maden-
lerden çekilerek gümüş ve altın yaldız vurulmuş ince metal iplik

ķ. 16b/330

ķılıç (قَلِج ، قَلِج): kılıç

ķ. 59b/1275

k.dan 82b/1784, 115a/2500

kıln- (قَلْدٌ ، قَلْدٌ): kılınmak

k.an 135a/2931, 158b/3449, 158b/3451

k.mamış 148b/3233

k.ur 115b/2503

killet (قَلْدٌ): Ar. azlık

k.den 172a/3746

kındır- (قِنْدِيرٌ): teşvik etmek *bk. kındur-*

k.up 73b/1588

kındur- (قِنْدُورٌ): teşvik etmek *bk. kındır-*

k.an 75a/1621

kırk (قِرْقٌ): kırk

k. 18a/370, 58a/1248, 62a/1332, 66a/1418, 69a/1483 (2), 69a/1484 (3),
100a/2169, 163a/3556

kırk altıncı (قِرْقُ الْاِسْتِجِی): kırk altıncı

k. 76a/1635, 124a/2697, 158a/3438

kırk beşinci (قِرْقُ بَشْنِجِی): kırk beşinci

k. 75b/1632, 124a/2696, 157b/3434

kırk birinci (قِرْقُ بَرْنِجِی): kırk birinci

k. 75b/1626, 124a/2693, 157b/3428

kırk dördüncü (قِرْقُ دُرْدَنْجِی): kırk dördüncü

k. 75b/1631, 124a/2695, 157b/3432

kırkınıcı (قَرْنِيْجِي): kırkınıcı

k. 75b/1623, 102b/2226, 124a/2691, 157b/3426

kırk ikinci (قَرَق اِيْكِنِيْجِي): kırk ikinci

k. 75b/1627, 124a/2693, 157b/3428-3429

kırk sekizinci (قَرَق سَكْرِنِيْجِي): kırk sekizinci

k. 76a/1638, 124a/2698, 158a/3441

kırk tokuzuncu (قَرَق طُقُوْرِنِيْجِي): kırk dokuzuncu

k. 76a/1639, 124a/2699, 158a/3442

kırk üçüncü (قَرَق اُوْچُنِيْجِي): kırk üçüncü

k. 75b/1629-1630, 124a/2694, 157b/3430

kırk yedinci (قَرَق يَدْنِيْجِي): kırk yedinci

k. 76a/1636, 124a/2697-2698, 158a/3440

kışa (قِصَه): kısa

k. 56b/1208, 148a/3222, 148a/3224, 149a/3240

kışāş (قِصَاص): Ar. bir suçluyu, başkasına yaptığı kötülüğü kendisine aynı biçimde uygulayarak cezalandırma

- *k. it-* (bir suçluya başkasına yaptığı kötülüğü aynı biçimde uygulamak) 116b/2531

kısım (قِيسِم ، قِيسِم): (< Ar. **kısım**) kısım, bölüm *bk. kısım*

k. 51a/1084

k.dur 104b/2267, 105a/2279, 105b/2289, 120a/2610

kısm (قِيسْم): Ar. kısım, bölüm *bk. kısım*

k.a 50b/1080

k.ı 50b/1080, 50b/1081

kışraK+ (**كِشْرَاءُ**): kısırak, dişi at

k.ına (*kışragına*) 15a/297

kış (**كِشٌ**): kış

k. 23b/485

kıt (**قِت**): ön, yan; huzur

k.ında 20b/421, 24a/496, 24a/497 (2), 24a/498 (2), 24a/499 (2), 24a/500,
112b/2444, 153b/3344, 160a/3485, 174a/3798

k.ından 132b/2886

kıvırcıK+ (**كِوِرْجِيٌّ ، كِوِرْجِيَّةٌ**): kıvırcık

k. 56b/1211

k.a (*kıvırcığa*) 56b/1212

kıyāfet (**قِيَافَةٌ**): Ar. şekil, suret

k.ine 114b/2482

kıyām (**قِيَامٌ ، قِيَامَةٌ**): Ar. namazda ayakta durma

k.a 153a/3332, 154a/3358

k.da 42b/906, 152a/3311, 153a/3337, 156a/3393, 156b/3406

kıyāmet (**قِيَامَةٌ ، قِيَامَةٌ ، قِيَامَةٌ**): Ar. kıyamet, ahiret

k. 4b/73, 8a/140, 40b/859, 51b/1100, 61b/1322, 68b/1479, 93a/2012,
96a/2079, 97a/2099, 97a/2100, 111b/2422, 115b/2506, 116b/2530,
122a/2654, 128b/2795, 145a/3151

k.de 99a/2147, 114b/2485

k.ij 70a/1505

➤ *k. kop-* (kıyamet günü gelmek) 63b/1368, 64a/1370, 69a/1483

kıyās (قِیَاس ، قِیَاس): Ar. bir şeyi başka başka şeylere benzeterek hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, bir tutma

k.ı 30b/635

➤ *k. olun-* (karşılaştırmak, mukayese edilmek) 166b/3630

kıyās-ı müctehid (قِیَاسِ مُجْتَهِدٍ): Far. din âlimlerinin ayet ve hadislerden şeri hükümler çıkardığı hüküm

k. 30a/631, 133a/2897

kız (كِز ، كِز): kız

k.ı 10b/197, 58a/1246

k.ıdur 45b/974, 96a/2080

k.ları 53a/1135

k.larına 64a/1377

➤ *k. karındaş* (kız kardeş) 53a/1135, 78a/1679

kızdır- (كِزِر): kızdırmak

k.up 77b/1672

kızılılık (كِزِيلِق): kızılılık

k. 146b/3191, 146b/3193

ki (كِه ، كِه): Far. ki (bağlaç)

k. 1b/5, 2a/14, 2a/15, 2a/17, 2b/19, 2b/21, 2b/22, 2b/24, 2b/26, 2b/27, 2b/29, 3a/30, 3a/32, 3a/33, 3a/35, 3a/37, 3a/38, 3a/40, 3b/42, 3b/43, 3b/44, 3b/45, 3b/46, 3b/48, 3b/50, 3b/51, 4a/53, 4a/54, 4a/55, 4a/57, 4a/58, 4a/60, 4a/61, 4b/63, 4b/64, 4b/65, 4b/67, 4b/68, 4b/70, 4b/71, 4b/73, 5a/75, 5a/77, 5a/78, 5a/79, 5a/81, 5a/82, 5a/83, 5b/85, 5b/86, 5b/88, 5b/89, 5b/90, 5b/91, 5b/93, 5b/94, 6a/96, 6a/97, 6a/98, 6a/99, 6a/101, 6a/103, 6a/105, 6a/106, 6b/107, 6b/108, 6b/109, 6b/111, 6b/112, 6b/114, 6b/115, 6b/116, 6b/117, 7a/119, 7a/120, 7a/122, 7a/123, 7a/124,

7a/125, 7a/127, 7b/129, 7b/131, 7b/132, 7b/134, 7b/136, 7b/137, 7b/138,
 8a/140, 8a/142, 8a/143, 8a/144, 8a/145, 8a/147, 8a/148, 8a/149, 8b/151,
 8b/153, 8b/154, 8b/156, 8b/158, 11b/219, 14a/276, 14a/279, 14b/284,
 14b/287, 14b/290, 15a/295, 15a/300, 25a/516, 25a/520, 25a/524,
 25b/528, 25b/531, 25b/535, 26a/537, 26a/541, 26a/544, 26b/553,
 30b/640, 31a/653, 31b/667, 32b/681, 33a/694, 33b/702, 34a/712,
 34a/722, 35a/739, 35a/742, 36b/769, 38b/818, 40b/855, 42a/893,
 44b/949, 48b/1037, 50a/1065, 60a/1290, 62a/1330, 62a/1334, 62b/1342,
 63a/1350, 63a/1353, 63a/1357, 63b/1360, 63b/1363, 67b/1454, 67b/1457,
 72a/1545, 77b/1670, 78b/1695, 84b/1820, 90a/1941, 90a/1942, 90a/1951,
 91b/1980, 92b/2005, 94a/2032, 94b/2043, 94b/2050, 95a/2056,
 95b/2068, 96a/2075, 99a/2143, 106a/2300, 106a/2303, 106b/2305,
 106b/2306, 107a/2320, 107b/2327, 107b/2335, 109a/2369, 111a/2406,
 113b/2458, 114a/2470, 114a/2472, 115b/2507, 121b/2637, 126a/2743,
 131b/2855, 134a/2911, 134a/2913, 142a/3090, 145b/3167, 160a/3486,
 161a/3507, 161b/3522, 162b/3543, 162b/3546, 165a/3600, 167a/3644,
 174a/3798, 175a/3813, 175a/3818

- *tā k.* (sonunda, -(y)l₄ncAyA kadar) 15a/301, 28b/591, 39b/837,
 72b/1556, 110b/2397, 111b/2422, 160b/3492, 174a/3798

kibr (كِبْر): Ar. kibir, büyüklük taslama

k.i 123b/2679, 141b/3079

kibriyā (كِبْرِيَا ، كِبْرِيَا): (< Ar. **kibriyā**´) büyüklük, ululuk

k. 2b/29, 4b/69

kifāyet (كِفَايَت): Ar. yeterli olma, kâfi gelme

- *k. iT-* (yeterli olmak, kâfi gelmek) 9a/164, 57b/1235

kile (كَيْلَة): (< Ar. **kīle**) kile, ölçek *bk. kīle*

k. 65a/1395

k.-si 17a/342

k̄ile (كَيْلَه): Ar. kile, ölçek *bk. kile*

k. 16b/334

kim (كَيْم ، كِم): 1. ki (bağlaç)

k. 89b/1933

2. kim (soru ve belirsizlik adlı)

k. 70a/1506

k.e 48a/1027, 48a/1028

➤ *h. kim* (her kim, herhangi biri) 57b/1233, 148b/3230, 150a/3264-3265, 152a/3306, 153b/3348, 155a/3374, 159a/3460, 160b/3493, 161a/3511, 164a/3576-3577, 164a/3579

➤ *h. kimiñ* 48a/1021

➤ *h. kimiñle* 73b/1581

kimi (كَيْمِي ، كِمِي ، كَيْمِي): kimisi, bazısı

k. 42b/905 (2), 42b/906 (3), 42b/907 (2), 50a/1066 (2), 70b/1516 (2), 70b/1517, 83a/1789 (3), 83a/1790 (2), 83a/1791 (2), 83a/1792

k.ne 70a/1503 (2), 70a/1504

k.ni 8b/157 (2), 145b/3166 (2)

kimse (كَيْمَسَه ، كَيْمَسَه ، كَيْمَسَه): kimse

k. 2a/12, 4a/56, 11a/210, 17b/358, 27a/567, 28a/590, 28b/600, 47b/1014, 51b/1101, 71b/1542, 73a/1569, 87a/1884, 91b/1980, 102a/2211, 102a/2213, 102b/2226, 116a/2518, 118a/2566, 121a/2623, 134b/2929, 149a/3246, 149b/3252, 150b/3274, 150b/3275, 150b/3277, 151a/3284, 152b/3325, 153a/3328, 153b/3341, 154a/3354, 154a/3356, 158a/3437, 158a/3446, 161a/3507, 162a/3526, 163a/3548

k.-de 113b/2467

k.-den 29a/605, 52b/1127, 63a/1351, 72b/1566

k.-dür 27a/560, 61a/1308

k.ler 25a/515, 51a/1092, 70b/1520, 71b/1540, 72a/1554, 72b/1560, 72b/1562, 72b/1563, 72b/1564, 72b/1566, 73a/1568, 73a/1570, 73a/1572, 73a/1574, 73a/1575, 73b/1579, 73b/1580, 73b/1582, 73b/1584, 73b/1585, 73b/1587, 73b/1588, 74a/1591, 74a/1592, 74a/1596, 74a/1598, 74b/1601, 74b/1603, 74b/1605, 74b/1607, 74b/1608, 74b/1609, 75a/1613, 75a/1616, 75a/1619, 75a/1621, 75b/1623, 75b/1626, 75b/1627, 75b/1629, 75b/1631, 75b/1632, 76a/1635, 76a/1637, 76a/1639, 76a/1641, 76a/1643, 76b/1644, 77b/1676, 99b/2155, 100a/2171, 120a/2604, 125b/2732, 131a/2848, 131a/2850, 151a/3293, 151b/3294

k.-ler 72b/1559, 73a/1577, 84a/1818, 135a/2933, 141b/3075

k.lerden 53a/1131, 62a/1331, 106b/2313

k.-lerden 63b/1364

k.lerdür 26b/557, 76b/1646, 114a/2470

k.-lerdür 98b/2128

k.lere 43b/927, 43b/929, 44a/936, 44a/941, 44a/942, 67b/1451, 125a/2711, 136b/2973, 137a/2976

k.-lere 43b/931, 44a/932-933, 44a/934, 44a/938, 44a/940, 44b/944

k.-leri 122b/2658, 122b/2659

k.leriñ 5a/80, 7a/127, 113b/2458, 116b/2534, 117a/2537, 124b/2707, 126a/2740, 134b/2921, 136b/2973, 26b/551, 26b/552, 77b/1674, 78a/1677, 83b/1798, 88a/1902, 93b/2018

k.-leriñ 66b/1429, 101a/2189

k.niñ 14b/291, 87a/1876, 113a/2449, 113a/2456 (2), 113b/2459, 129b/2812, 130a/2828, 131a/2847, 162a/3534, 162b/3538 (2)

k.-niñ 29a/602, 162a/3525, 162a/3533, 163a/3547

k.nüñ 73a/1571, 77b/1671

k.-nüñ 102a/2213, 145a/3151

k.-si 71b/1538

k.ye 9b/180, 13b/271, 15b/315, 20a/406, 28b/594 (2), 49b/1060, 52b/1119, 81b/1763, 113a/2447, 113b/2461, 125b/2728

k.yi 108a/2341

k.-yi 71b/1536, 118b/2568

➤ *hiç k.* (hiç kimse, bir kişi bile) 56a/1195, 56a/1197

kir (كير): kir, pislik

k.den 124a/2691

kirlen- (كيرند): kirlenmek

k.mek 86b/1865

kirpiK+ (كيرپك): kirpik

k.idir (*kirpigidir*) 46a/982

kişi (كيشى ، كيش): kişi

k. 64a/1377, 65b/1410, 93a/2009, 99a/2146, 134b/2924, 139a/3024, 163b/3564

k.nüñ 129a/2803

k.ye 70a/1503, 70a/1504

➤ *h. kişi* (herkes) 161b/3523

kitāb (كتاب): Ar. kitap

k. 48a/1027, 48b/1031, 54b/1162, 104a/2254

k.a 109a/2368

k.ı 40b/858, 55b/1185, 94b/2044, 95a/2051, 95a/2057

k.ula 59b/1275

k.im 97b/2106

k.iş 48b/1032, 51b/1095, 72a/1552, 72a/1555, 100a/2166, 145b/317

k.ında 108a/2346

k.indan 30b/637

k.inı 76a/1633

k.inuş 145a/3158, 161b/3516

k.lardan 55b/1185

k.ları 70b/1522, 71a/1523

k.larış 51b/1098, 52a/1114

k.larına 48a/1025, 93a/2012, 122a/2653

kızb (كَذِب): Ar. yalan söyleme, yalan

k.e 38b/818

ko- (قُو): 1. bırakmak, müsaade etmek, izin vermek *bk. koy-*

k.mayıp 24b/509

2. bırakmak

k.dı 26a/545

3. yerleştirmek

k.maş 114b/2482, 150b/3282, 151a/3289, 152b/3317, 152b/3318,
153a/3331, 153b/3340, 155b/3382, 156a/3396

k.mışdur 42b/905

k.r 78a/1686

koça (قُوْج): koca, eş

k.ya 74a/1594

koç (فُوح ، فُوح): koç

k. 88a/1906

k.unı 15a/298

koğuculuğ (فُوغُجُلُوق): dedikoduculuk, arkadan çekıştırme

k. 75b/1632

koñu (فُوحُو ، فُوحُو): koku

k.lar 22b/465

k.sı 90a/1946

koñulu (فُوحُوقُوق): kokulu

k. 80a/1728, 157a/3418

koğ- (فُوق): koklamak, koku almak

k.mağ 157a/3419

k.ma-sı 38b/813

kol (فُوق): kol

k.ların 158a/3441

k.larını 153a/3333

kolan (فُوقُوق): yünden veya iplikten yapılmış, üzeri işli ince kuşak

k.ı 158a/3439

kołtuğ (فُوقُوق): omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer

k.larından 153a/3333

kon- (فُوق): konmak, koyma işi yapılmak

k.ıcağ 67a/1444, 68b/1472

k.up 85a/1840, 115b/2504

k.ur 111b/2416 (2)

qoŋŝı (قُوْكَشِ): komŝu

k.ya 125b/2723

qop- (قُوْپِ ، قُوْپِ): 1. kopmak, ayrılmak

k.a 49b/1053

2. yardımcı eylem

➤ *qıyāmet k.maz* 64a/1370

➤ *qıyāmet k.mazdan evvel* 63b/1368

➤ *qıyāmet k.sa gerekdür* 69a/1483

qorŋu (قُوْرْخُو): korku *bk. qorqu*

k.sından 88b/1909

qorq- (قُوْرْقِ): korkmak

k.a 121a/2623

k.mağa 37a/780, 112a/2431

k.mağ 123a/2667

k.mazsaŋ 28a/583

qorqak (قُوْرْقُق): korkak

k. 105b/2283

qorqu (قُوْرْقُو ، قُوْرْقِ): korku *bk. qorŋu*

k.sıçun 72b/1563

k.yu 79a/1699

qoŝ- (قُوْشِ): eklemek, zammetmek

k.mağ 31b/657

kov- (كُؤ): kovmak

k.salar gerekdür 80b/1732

koy- (كُؤ ، كُؤ ، كُؤ): 1. yerleştirmek *bk. ko-*

k.acak 147a/3203

k.up 69b/1496, 150b/3280, 156a/3398

2. bırakmak

k.an 131a/2849

k.up 114b/2480

3. uyulması gereken kuralları belirlemek, ortaya çıkarmak

k.di 94b/2046, 95a/2052, 95a/2058, 95b/2070, 96a/2077

k.duğı 49b/1058, 94a/2039, 94b/2040, 117b/2548

4. katmak, eklemek

k.up 132a/2869

koyun (كُؤ ، كُؤ ، كُؤ): koyun

k. 5a/74, 18b/371 (2), 18b/373, 22a/454, 71a/1532, 80b/1739, 88a/1906

k.a 162b/3538

k.dan 18a/370

k.ı 71a/1533

k.una 15a/298

köle (كُؤ): köle

k.-den 52b/1124-1125, 60b/1301

k.-yi 73a/1573

kömür (كُؤ): kömür

k. 84b/1823, 115b/2511

köpeK+ (كُوپَك): köpek

k.e (köpege) 162b/3539

köpri (كُوپَرِي): köprü *bk. köprü*

k. 134a/2918

köprü (كُوپَرُو): köprü *bk. köpri*

➤ *şırāt k.si* (sırat köprüsü) 46a/981-982, 46a/983, 83a/1787,
83a/1795-1796

köpüK+ (كُوپُك): köpük

k.üni (köpügüni) 132a/2870

kör (كُوز): (< **Far. kūr**) kör

k. 63b/1367

köşeK+ (كُوشَك): köşek, bir yaşına kadar olan deve yavrusu

k.i (köşegi) 18b/374

köşk (كُوشَك): (< **Far. kūşk**) köşk, kasır

k.lere 86a/1856

k.leri 86b/1872

k.lerine 44b/943

k.lerini 82b/1777

k.üni 63a/1348

kötü (كُوثُو): kötü, fena

k. 14a/277, 52b/1125, 86b/1867, 104a/2259, 106a/2303, 118a/2561

k.dür 107a/2321-2322, 107a/2323

k.sini 92b/2000

köy (كُؤِ): (< **Far. kūy**) köy

k.üñ 17a/344

köylü (كُؤِئُلُ): (← **Far. kūy**) köylü

k.den 52b/1124, 60b/1300

ķubbe (قُبَّة): **Ar.** kubbe

ķ. 78a/1677, 128b/2796

ķubħ (قُبْح): **Ar.** çirkinlik *bk. ķubuh*

ķ.umı 12b/245

ķubuh (قُبْح): (< **Ar. ķubħ**) çirkinlik *bk. ķubħ*

ķ. 102a/2210

ķudret (قُدْرَت ، قُدْرَت ، قُدْرَت ، قُدْرَت): **Ar.** Allah'ın ezeli gücü

ķ. 4b/63, 11a/216, 12b/242, 12b/249, 13a/256, 89a/1925

ķ.den 57a/1219

ķ.i 24b/505, 93a/2008

ķudret-i Őān (قُدْرَتِ شَان): **Far.** gücüne, kudretine yaraşır

ķ. 7a/124-125

ķul (قَوْل ، قَوْل ، قَوْل ، قَوْل): kul, insan

ķ. 13b/263, 24a/501, 24b/509, 37b/790, 42a/892, 89a/1929, 89b/1931, 91a/1966, 91b/1974, 92a/1987, 92a/1990, 120b/2618, 120b/2619, 124a/2695, 126b/2744, 127b/2773, 127b/2776, 128a/2781, 128a/2785, 134a/2913, 135b/2944, 137b/2994

ķ.a 3b/50, 13b/264, 90b/1957

ķ.da 116a/2522

k.dan 27a/564, 89a/1922, 89a/1923 (2), 89a/1924, 89a/1925 (2),
89a/1926, 89a/1927, 89a/1928 (2)

k.larına 2b/22, 3b/45, 13b/268, 75b/1628, 86a/1861, 87a/1875, 88a/1899,
101b/2200

k.larını 5a/84, 7b/133

k.larınınuŷ 3b/44, 4b/73, 5b/91, 43a/917

k.laruŷ 90a/1948

k.uŷ 8a/145, 13b/262, 13b/263, 93a/2013, 111a/2410, 128b/2790,
134a/2912

k.una 11b/221, 11b/222, 125a/2712

k.unı 4a/52, 11b/220, 11b/221, 11b/222 (2), 11b/223 (2)

ḳulaḳ+ (قَوْلًا ، قَوْلَةً ، قَوْلًا ، قَوْلًا) : kulak

k. 22b/461, 108a/2338, 108b/2358

k.ı (*ḳulaġı*) 49b/1054

k.ına (*ḳulaġına*) 162a/3533

k.lar 87a/1875

k.ları 152a/3313

k.larınınuŷ 56b/1214

k.uŷ (*ḳulaġuŷ*) 38b/812

➤ *k. tut-* (dinlemek) 108b/2348

ḳulaḳsız (قَوْلًا سِز) : kulaksız, kulaġı olmayan

k. 68b/1474

ḳul huva'llāhu eḳad (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) : Ar. İhlas suresi

k. 167a/3636

ķullan- (فُؤلِّد): kullanmak

ķ.maķ 113a/2451

ķulluķ (فُؤلِّة): kulluk

ķ.ları 42a/894

➤ *ķ. iT-* (kulluk etmek, kul olmak) 72b/1559

ķul yā eyyuhe'l-kāfirūne (فُلْ يَاءُيُّهَا الْكَافِرُونَ): Ar. Kāfirun suresi

ķ. 167a/3635

ķulūb (فُؤلُوب): Ar. kalpler, gönüller

ķ.lardan 65b/1405

ķumār (فُؤْمَار): (< Ar. **ķimār**) kumar

ķ. 19b/400

ķumāş (فُؤْمَاش): Ar. kumaş, dokuma

➤ *ķelālī ķ.* 33a/697

ķur- (فُؤر): kurmak (yardımcı eylem)

➤ *bağdaş ķ.maķ* 155b/3383-3384

ķurb (فُؤْرَب): Ar. yakın olma, yakınlık

ķ. 11a/208

ķurbān (فُؤْرْبَان): Ar. kurban

➤ *ķ. kes-* (kurban kesmek) 29a/603-604, 31b/659

ķureşiyü'n-nesil (فُؤْرَيْشِيُّ النَّسِيل): (< Ar. **ķureşiyü'n-nesl**) Kureyş neslinden olan

ķ. 48b/1038

ķurıl- (قُورِیْدا): kurulmak *bk. ķurıl-*

ķ.up 80b/1733, 83b/1807

ķurrālķ (قُرْأَلِیْ): (← **Ar. ķurrā`**) Kur'an'ı usulünce okumaya dayalı usta hafızlık

ķ. 29b/619

ķurşun (قُورْشُون): kurşun

ķ. 16a/321

ķurtar- (قُورْتَر): kurtarmak

ķ.maķ gerek 110b/2396

ķurtul- (قُورْتُل): kurtulmak

ķ.maķ 116b/2531, 141b/3083

ķuru (قُورُو): 1. kuru, nemi olmayan

ķ.dan 20a/413

2. katıksız, yanında başka bir şey olmayan (yiyecek)

ķ. 33a/699

ķurul- (قُورُل): kurulmak *bk. ķurıl-*

ķ.sa gerekdür 83a/1787

ķuruluk (قُورُولُ): kuruluk

ķ. 88b/1915

ķ-dır 25b/526

ķuşür (قُصُور): **Ar.** kusur, eksiklik

ķ. 145a/3152

ķuş (قُوش ، قُوش): kuş

ķ. 79a/1708, 83a/1790

k.ı 142a/3089

k.uḡ 143a/3107

➤ *tāvus k.unuḡ* 141b/3084-142a/3085

kuşan- (فُوشَانُ ، فُوشَانُ): kuşanmak, giyinmek

k.maḡı 106a/2294

k.maḡ 105b/2291, 106a/2298

k.mazlar 42a/898

k.ur 10b/198

kuşaT- (فُوشَادُ): kuşatmak

k.up (kuşadup) 77a/1655

kuş-sı (فُوشُ سِی): kuşsu, kuşa benzer biçimde

k.dur 40b/862

kuṭb-ı şūrī (قُطْبِ صُورِی): Far. görünüşte kutup olan

k.dür 175a/3815

kūt-ı yevmiyye (قُوتِ یَوْمِیَّه): Far. günlük yiyecek

k.-si 14a/282

kuṭub (قُطُب): (< Ar. **kuṭb**): “veliler zümresinin başkanı ve insân-ı kâmil” anlamında bir tasavvuf terimi

k.dan 20a/412

kuvā (قُوَا): Ar. güçler, kuvvetler

k.sı 104b/2261

kuvvet (قُوتُ ، قُوَّة): Ar. güç, kuvvet

k. 90b/1957

k.i 5b/93

ḳuyruḳ+ (قُوَيْرُوغ ، قُوَيْرُوغ): kuyruk

k.ıla (*ḳuyruḡıla*) 154a/3355, 154a/3357-3358

ḳuyu (قُيُو): kuyu

k. 40a/844

ḳuzı (قُوَزِي): kuzu derisinden yapılan kürk veya elbise (?)

k. 33a/696

küçüḳ+ (كُوچُك ، كُوچُوك ، كُوچُوك): küçük

k. 79a/1700, 155b/3392, 157b/3429, 165a/3591

k.i (*küçüḡi*) 128b/2798

k.lere 123b/2679

küffār (كُفَّار ، كُفَّار): **Ar.** kâfirler, hak dinini inkâr edenler

k. 129b/2820

k.ıla 27a/559, 133a/2894

küfr (كُفْر): **Ar.** Allah'a inanmama, ortak koşma; dinsizlik, imansızlık *bk.* *küfür*

k.e 103a/2235, 103b/2238

k.i 114b/2490

k.ile 66a/1419, 110b/2394, 116a/2518

küfr-i ḥaḳîḳî (كُفْر حَقِيقِي): **Far.** hakiki küfür

k. 113b/2468-114a/2469

küfr-i ḥükmî (كُفْر حُكْمِي): **Far.** hükme dayalı küfür

k. 114a/2470

küfriyyāt (كُفْرِيَّاتٌ): Ar. kâfirliğe, küfre sebep olan işler, sözler

k. 39a/832

küfür (كُفْرٌ): (< Ar. küfr) Allah'a inanmama, ortak koşma; dinsizlik, imansızlık *bk.*

küfr

k. 10b/203, 27a/565, 91b/1978, 113b/2466, 114a/2474

k.den 103b/2239

k.dür 91b/1979

k.ler 34b/725

kül (كُؤْلٌ): kül

k. 79a/1708

➤ *k. it-* (kül etmek, yakmak, kavurmak) 46a/981

külliyyāt (كُؤْلِيَّاتٌ): (< Ar. külliyyāt) bir şeyin bütünü, hepsi

k.ı 103b/2243

küh-i zāt (كُؤْهِ ذَاتٌ): Far. zatın esası, temeli

k.ı 7a/122

künye (كُؤْنِيَّةٌ): Ar. bir kimsenin adı, soyadı, ülkesi, doğumu, mesleği vb. bilgilerini gösteren kayıt

k.-si 99b/2159

küp (كُؤْبٌ): küp

k. 68a/1466

kütüb-i eḥādīs (كُؤْتُبُ أَحَادِيثٍ): Far. hadis kitapları

k.e 131a/2853

L

lā-edriyye (لَا أَدْرِيهِ): Ar. bilinemezlik, agnostisizm

l. 21a/435

lafız (لَفْظٌ): (< Ar. **lafz**) söz, kelime *bk. lafz*

l.ları 10a/185

lafz (لَفْظٌ): Ar. söz, kelime *bk. lafız*

l.ıla 150a/3264

lā ḥālīka ve lā rāzīka illa'llāhu (لَا خَالِقَ وَ لَا رَازِقَ إِلَّا اللَّهُ): Ar. “Allah’tan başka yaratıcı ve rızıklandırıcı yoktur.” anlamında bir tazim ifadesi

l. 35a/739-740

lāhūtiyyet (لَاهُوتِيَّت): Ar. Tanrılık sıfatı

l. 95b/2063, 95b/2064

lā ilāhe (لَا إِلَهَ): Ar. “(başka) ilah yoktur” anlamındaki söz

l. 160a/3490

laḳab (لَقَب): Ar. lakap

l.ı 99b/2160

lākin (لَكِن): Ar. lakin, ama, fakat

l. 9a/163, 10a/186, 10b/200, 11a/214, 12a/238, 15b/314, 16b/337, 18a/362, 20a/407, 21b/445, 24a/495, 24a/501, 24b/503, 25a/517, 25a/521, 25b/529, 25b/532, 26a/536, 26a/538, 26a/542, 26a/545, 27a/564, 27a/566, 29a/604, 32a/678, 34b/733, 36b/768, 40a/848, 40a/850, 43b/922, 49b/1059, 52a/1111, 53b/1145, 53b/1149, 55a/1174, 57b/1234, 59a/1268, 59a/1270, 60a/1287, 71b/1535, 78a/1683, 79a/1705, 79b/1718, 89b/1935, 89b/1937, 91a/1969, 91a/1973, 98b/2133,

99a/2141, 103a/2236, 114a/2471, 116a/2517, 150a/3267, 152a/3308,
154a/3353, 159a/3464, 160a/3484, 160b/3496, 163b/3561, 164a/3577

lām (لام): Ar. Arap alfabesinin yirmi üçüncü harfinin adı

l.a 160a/3491

lā-teṣbīh (لا تَشْبِيه): Ar. benzetmek gibi olmasın

l. 112a/2434

lāyık (لَائِقٌ ، لَائِقَةٌ ، لَائِقَةٌ): Ar. yakışan, yaraşır, yakışık

l. 2a/11, 90a/1951, 91a/1969, 92a/1995, 109a/2368, 113b/2461,
142a/3090, 165a/3600

l.inca 4a/59, 7a/126, 140b/3061

l. midur 145b/3167

- *l. ol-* (layık olmak, yakışmak) 2b/19, 10b/196, 31a/650, 31a/651,
31b/662, 31b/663, 32a/677, 32a/678, 32b/679, 33a/690, 33a/692,
33a/700, 33b/701, 33b/708, 33b/709, 34a/719, 34a/720, 34b/732,
35a/734, 44b/949-950, 102a/2206, 110b/2399, 114a/2479,
114b/2480, 114b/2483, 120a/2606, 123a/2677, 132a/2873,
152a/3310, 154a/3352, 159a/3465, 160b/3497

lāzım (لَازِمٌ ، لَازِمَةٌ): Ar. -mAk gerek, -mAlI işlevinde

l. 44b/947, 102b/2226, 147b/3215, 152b/3316

l.dır 37b/796

l.dur 9a/162, 10a/194, 10b/203, 13b/265, 16b/333, 20a/404, 20b/418,
23a/480, 27a/564, 27b/572, 28a/585, 28b/595, 28b/597, 34b/724,
35a/736, 35a/738, 36b/776, 37a/781, 37a/784, 37b/795, 37b/796,
38b/821, 40b/860, 40b/861, 48a/1026, 51b/1098, 52a/1110, 52b/1117,
57b/1234, 63b/1369, 69a/1480, 88b/1913, 91a/1973, 93a/2015, 97a/2104,
102b/2221, 111b/2418, 118b/2569, 134b/2921, 145b/3163, 161b/3514,
173a/3776

l.-dur 148b/3233

- *l. gel-* (gerekmek) 93a/2008, 93a/2009, 152a/3308, 154a/3351-3352, 155a/3377, 159a/3463-3464, 160b/3496
- *l. ol-* (gerekmek) 40a/852, 44b/947-948, 57b/1231-1232, 97a/2102, 104b/2268, 104b/2270-105a/2271, 105a/2271, 105a/2274, 105a/2280, 105b/2283, 105b/2286, 114a/2477, 114b/2489, 118b/2571-2572, 124b/2705, 124b/2707, 133b/2899, 150a/3268, 173a/3768, 173a/3768-3769, 173a/3770, 173a/3770-3771

levḥ (لَوْحٌ): Ar. Levh-i Mahfuz, Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha, ilm-i ilahi *bk. leviḥ*

l.e 37a/788, 88b/1918

leviḥ (لَوْحٌ): (< Ar. levḥ) levh-i mahfuz, Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha, ilm-i ilahi *bk. levḥ*

l.de 37b/790

levn (لَوْنٌ): Ar. renk

l.i 90a/1946

Leyle-i Qadir (لَيْلَةُ قَدِيرٍ): (< Far. Leyle-i Qadr) Kadir Gecesi *bk. Leyle-i Qadr*

L.de 44a/934

L.den 55b/1189

Leyle-i Qadr (لَيْلَةُ قَدْرٍ): Far. Kadir Gecesi *bk. Leyle-i Qadir*

L.i 124a/2698-2699

L.iḡ 67a/1437-1438

lezzet (لَذَّةٌ): Ar. lezzet, tat

l.leri 88a/1903

libās (لِبَاسٌ ، لِبَاسَةٌ ، لِبَاسَةٌ): **Ar.** elbise, esvap

l. 33b/705, 86b/1864, 104a/2253, 113a/2447

l.da 76a/1640

l.ıla 159b/3477

l.ına 65a/1397 (2), 132a/2875

l.ını 15a/294, 124a/2691, 124a/2692, 132b/2877, 147a/3201, 155b/3383,
161a/3505

l.lar 85a/1834, 86a/1861

lisān (لِسَانٌ): **Ar.** lisan, dil

l.ıla 75b/1627

livāṭa (لَوَاطٌ): **Ar.** lutilik, erkekler arasındaki cinsî sapıklık

l.ya 15a/296

luṭf (لُطْفٌ ، لُطْفٌ): **Ar.** lütuf, ihsan, iyilik

l. 77a/1659, 174b/3805

l.ından 2a/16

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**‘ABDU’R-RAHMÂN-İ ĐARİR
TAFŞİL-İ TARIĞ-İ MUĞARREBİN ve SEBİLİ’L-MÜTTEBİ’İN
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİNLER)**

**IV. CİLT
(DİZİNLER)
("SÖZCÜKLER DİZİNİ: M-Z", "ÖZEL ADLAR DİZİNİ", "EKLER DİZİNİ")**

Ali Osman YALKIN

1240205505

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Osman YILDIZ

ISPARTA – 2017

M

ma'āşī (مَعَاصِي): Ar. asilikler, isyanlar, itaatsizlikler

m.den 122b/2666, 129a/2801, 141a/3071

m.leri 3a/52

mābeyn (مَابَيْنَ): Ar. iki şeyin arası

m.inde 57b/1228, 60a/1289, 75b/1632, 96b/2090, 130a/2825, 141b/3076,
141b/3079, 141b/3080, 141b/3082

m.ini 125a/2717

m.iñüzde 69b/1492

ma'būd (مَعْبُود): Ar. kendisine ibadet olunan, kendisine tapınılan

m.ı 26b/555

mādde-i 'ālem (مَادَّةُ عَالَمٍ): Far. âlemin maddesi

m. 22b/469

ma'dūm (مَعْدُوم): Ar. yok olan, mevcut olmayan

m. 102b/2217

➤ *m. ol-* (yok olmak) 6a/100

mağfıret (مَغْفِرَت): Ar. Allah'ın kullarının günahlarını bağışlaması, yarlıgaması

m. 78a/1681, 84a/1815

➤ *m. iT-* (bağışlamak, yarlıgamak) 4b/65, 84a/1812

mağrib (مَغْرِب): Ar. garp, batı

m.de 66a/1422

m.den 39b/835, 66a/1424

maḥabbet (مَحَبَّة ، مَحَبَّة): Ar. sevgi

m. 37a/781, 64a/1378, 91b/1976, 100b/2173

m.i 37a/781

maḥal (مَحَل): (< Ar. **maḥall**) mahal, yer *bk.* *maḥall*

m.de 135b/2945, 150b/3272, 156b/3408

m.den 124b/2702

m.leri 87a/1880

maḥall (مَحَل): Ar. mahal, yer *bk.* *maḥal*

m.e 124b/2702

m.i 36b/777, 156a/3395

m.inde 44a/935, 132a/2866, 149a/3245, 149a/3246, 156a/3394

m.ine 17b/353, 19a/386, 118b/2575, 125b/2725, 160a/3487

m.iḥ 109a/2366, 125b/2726, 127b/2771, 167a/3637

m.inüḥ 103b/2247

maḥāric (مَخَارِج): Ar. çıkacak yerler

m.inden 49b/1053, 119a/2586

maḥıv (مَحْو): (< Ar. **maḥv**) yok etme

➤ *m. iT-* (yok etmek) 130b/2834

maḥlūḳ (مَخْلُوق ، مَخْلُوق ، مَخْلُوق): Ar. halk olunmuş, yaratılmış; yaratık

m. 41a/867, 103b/2242

m.a 10a/187, 10a/191

m.dur 102b/2218, 111a/2411, 122a/2651

m.ı 69a/1488

m.ına 2a/18, 123a/2677

m.indan 8a/144

m.inuḡ 140b/3060

m. mıdur 111a/2405

m.uḡ 10a/191

maḥlūqāt (مَخْلُوقَاتٌ ، مَخْلُوقَاتٌ ، مَخْلُوقَاتٌ): **Ar.** yaratılmış şeyler, canlılar; yaratıklar

m. 13b/266

m.dan 7b/136, 25b/529, 96a/2080

m.ı 3a/32, 8a/150, 81a/1753

m.iḡ 2b/24, 2b/27, 7a/123, 8b/154, 69a/1482, 79b/1712

maḥlūḡ-u Ḥudā (مَخْلُوقٌ خُدَا): (< **Far. maḥlūḡ-ı Ḥudā**) Allah'ın yarattığı

m. 23a/470

maḥrec (مَخْرَج): **Ar.** ağızdan harflerin çıktığı yer

m.ine 152b/3323

maḥrūm (مَحْرُومٌ): **Ar.** mahrum, yoksun

➤ *m. ol-* (yoksun olmak) 32b/679, 33a/692, 159a/3465

maḥşūş (مَخْصُوصٌ): **Ar.** mahsus, özgü

m. 43b/923, 115a/2494, 155b/3384

maḥşer (مَحْشَرٌ ، مَحْشَرٌ): **Ar.** mahşer, kıyamette ölülerin dirilip toplanacağı yer

m. 5b/87, 70a/1504, 70a/1508, 72a/1548, 74a/1599, 76b/1650, 76b/1654, 78a/1677, 79b/1713, 79b/1715, 81a/1745, 81b/1754, 81b/1761, 96a/2079, 128b/2797

m.de 115b/2507, 70b/1518, 77b/1668, 82b/1778

m.e 44a/941, 68b/1478, 102b/2222, 103b/2244

maḥzen (مَحْزَنٌ): Ar. mahzen, içinde eşya saklanacak yer

m.lerde 18b/378

maḥzūn (مَحْزُونٌ): Ar. mahzun, hüznü

➤ *m. ol-* (üzgün durumda olmak, boynu bükülmek) 73b/1584-1585

mā'ide (مَائِدَةٌ): Ar. sofrası

m.-ler 63a/1349

mā'il (مَائِلٌ): Ar. 1. benzer, andıran

m. 56b/1212, 57a/1221

2. düşkün, hevesli; eğilimi olan

➤ *m. ol-* (hayran kalmak, vurulmak) 64b/1389, 142a/3085

maḳām (مَقَامٌ): Ar. makam

m.ları 174a/3796

maḳām-ı şefā'at (مَقَامُ شَفَاعَةٍ): Far. şefaati makamı

m.e 172b/3763

maḳbūl (مَقْبُولٌ): Ar. beğenilen, hoş karşılanan

➤ *m. ol-* (makbul olmak, beğenilmek) 112a/2435, 112b/2436-2437

maḳbūl-ü Ḥudā (مَقْبُولُ حُدَا): (< Far. maḳbūl-i Ḥudā) Allah'ın beğendiği iş

m. 39b/837

maḳdūrāt (مَقْدُورَاتٌ ، مَقْدُورَاتٌ): Ar. Allah'ın takdirleri, kaderler

m. 13a/256

m.dan 13a/250

maḳhūr-u Ḥudā (مَقْهُورٌ حُدَا): (< Far. maḳhūr-ı Ḥudā) Allah'ın gazabına uğramış

m.dur 23a/470

ma'ḳūl (مَعْقُول): Ar. makul, akla uygun

m.e 130a/2826

maḳzī (مَقْضِي): Ar. kaza olunmuş, ödenmiş

m. 91b/1975

māl (مَال ، مَال): Ar. mal, varlık, servet

m. 14a/280, 73a/1570, 125b/2724, 129a/2804, 174b/3801

m.a 110b/2392, 112b/2446

m.ı 17b/352, 28a/583, 34a/715, 65a/1394, 77b/1671, 115a/2500,
128b/2794

m.ıdur 28b/593

m.ıla 75b/1622

m.ıma 172a/3747

m.ımu 172a/3745

m.indan 19b/400

m.ını 19b/396, 19b/397

māl-ı ḡanīmet (مَالِ غَنِيمَت): Far. düşmandan alınan mal

m. 19a/383

mālik (مَالِك): Ar. sahip, bir şeye sahip

➤ *m. ol-* (sahip olmak, mülkiyetinde olmak) 14b/292, 18a/366,
125a/2712

Mālike'l-Mülki (مَالِكِ الْمُلْك): (< Ar. Mālikü'l-Mülk) Allah'ın adlarından biri; mülkün

ebedî sahibi, hükümdarı

M. 7b/134

ma' lūm (مَعْلُومٌ ، مَعْلُومَة): Ar. bilinen, belli

m. 10b/202

m.ı 113a/2456

m.ıdur 37a/787

m.ımuz 106b/2314

- *m. ol-* (bilinmek) 1b/5, 14b/291, 17a/341-342, 37a/787, 44b/949, 91b/1980, 94a/2032, 161b/3522, 163b/3561

ma' lūmāt (مَعْلُومَاتٌ ، مَعْلُومَاتٌ): Ar. malumat, bilgi

m. 13a/255

m.dan 12b/246

ma' mūr (مَعْمُورٌ): Ar. bayındır

m. 76b/1646

ma' nā (مَعْنَا): Ar. mana, anlam

m.ları 10a/186

m.larını 10b/204

m.larınıñ 128a/2786

m.larınıñ 39a/822

m.sı 20a/410, 36a/758, 82a/1768, 99a/2149, 114a/2475

m.sinca 111a/2407, 111a/2411

m.ya 30b/643, 31a/654, 33b/703, 34a/712

m.yı 157b/3436

- *m. vir-* (kendince bir yargıya varmak, yorumlamak) 10b/200
- *m. viril-* (kendince bir yargıya varılmak, yorumlanmak) 101a/2187

ma' nā-i şerīf (مَعْنَاءِ شَرِيف): Far. kutsal anlam

m.i 2a/11

m.lerini 2a/9

māni' (مَانِع ، مانع): Ar. māni, engel, özür

m. 55a/1180, 56a/1197

m.i 39a/825

➤ *m. ol-* (önüne geçmek, engellemek, önlemek) 59b/1281,
154b/3362, 154b/3365, 154b/3367, 155b/3388

manşib (مَنْصِب): Ar. makam, derece

m.i 59b/1273

manşūş-u şer'ī (مَنْصُوصٌ شَرْعِي): (< Far. manşūş-ı şer'ī) şerinin açıklanması

m. 15b/307, 16b/335

marāz (مَرَضٌ ، مَرَضٌ): Ar. hastalık

m. 77a/1664

m.lar 55a/1172

m.lara 53a/1131

māric-i nār (مَارِحِ نَارٍ): Far. dumansız ateş, alev

m.dan 22a/456

ma' rifet (مَعْرِفَتٌ): Ar. bilme, biliş

m. 89a/1922, 113b/2467, 128a/2784

ma' rifet-i ḥaḳ (مَعْرِفَتِ حَقٍّ): (< Far. ma' rifet-i ḥaḳḳ) doğru, gerçek biliş

m. 117a/2545, 119a/2589

ma‘rifetu’llāhu (مَعْرِفَةُ اللَّهِ): Ar. Allah’ı anlama

m. 35a/737

mā-sivā (مَا سِوَا): Ar. Allah dışındaki bütün varlıklar; dünya ile ilgili olan şeyler

m.da 24b/508, 25a/514

m.dur 21a/426-427

m.nuḡ 23b/486

m.sını 20b/418, 119b/2591, 128a/2782

m.ya 23a/480, 82a/1772, 115a/2497, 119b/2591, 128a/2783, 133a/2887

mā-sivā’u’llāhu ‘ālem (مَا سِوَاءَ اللَّهِ عَالَمٌ): Ar. âlemde bulunan Allah’tan başka bütün varlıklar

m. 20b/418-419

ma‘şiyet (مَعْصِيَةٌ ، مَعْصِيَةٌ ، مَعْصِيَةٌ): Ar. asilik, itaatsizlik; isyan, günah

m. 91a/1966, 91b/1977, 118a/2566

m.dür 91b/1978

m.i 114b/2488

maşriḡ (مَشْرِقٌ): Ar. doğu

m.da 66a/1423

mā-tekṣibūn (مَا تَكْتَسِبُونَ): Ar. En’am suresinin üçüncü ayetinin sonunda bulunan ve “kazanacağınız şeyi” anlamına gelen ifade

m.a 75b/1625

maṭlūb (مَطْلُوبٌ ، مَطْلُوبٌ ، مَطْلُوبٌ): Ar. talep edilen, istenilen

m. 112a/2427

m.a 142a/3089

m.u 14b/287

maḥlūb-ı li-zātihi (مَطْلُوبٌ لِذَاتِهِ): **Far.** kendisi için istenilen

m. 111b/2424

ma'ūnāt (مُعُونَاتٌ): **Ar.** yardımlar

m. 63a/1350

ma'ūnet (مُعُونَةٌ): **Ar.** yardım

m.ini 65b/1410

maymūncılık (مَيْمُونَجِلَّةٌ): (← **Ar. meymūn**) maymunculuk

m.dan 19b/401

maẓarratlı (مَضَرَّرَاتِي): (← **Ar. maẓarrat**) zararlı

m.dur 111b/2418

maẓhar (مَظْهَرٌ): **Ar.** bir iyiliğe erişmiş, erişen (kimse)

m. 174b/3808

➤ *m. ol-* (iyi bir şeye ermek, ulaşmak) 91a/1968, 142a/3087, 145a/3153, 146a/3175, 173b/3780-3781

maẓlūm (مَظْلُومٌ): **Ar.** mazlum, zulüm görmüş

m.a 71a/1531

m.uş 7b/139, 71a/1529

maẓmūn (مَضْمُونٌ): **Ar.** mana, kavram

m.ına 35a/740

meçhūl (مَجْهُولٌ): **Ar.** meçhul, bilinmeyen

m. 10b/202

meclis (مَجْلِسٌ): **Ar.** meclis, toplantı, sohbet toplantısı

m.de 15b/311

meclis-i 'ilm (مَجْلِسِ عِلْمٍ): (< **Far. meclis-i 'ilm**) ilim meclisi, ilim toplantısı *bk. meclis-i 'ilm*

m.de 43b/929

meclis-i 'ilm (مَجْلِسِ عِلْمٍ) **Far.** ilim meclisi, ilim toplantısı *bk. meclis-i 'ilm*

m.e 109a/2363

mecmū' (مَجْمُوعٌ): **Ar.** tüm, bütün

m.ı 27b/570, 163b/3558

med (مَدَّ): (< **Ar. medd**) uzatma, çekme

m. 160a/3490

medār (مَدَارٌ): **Ar.** dayanak, yardımcı

➤ *m. ol-* (yardımı, yararı dokunmak) 174b/3800

medḥ (مَدْحٌ): **Ar.** övme

m.i 173a/3771

medrese (مَدْرَسَةٌ): **Ar.** medrese, eskiden içinde dinî dersler okutulan yer

m. 104a/2255, 134a/2918

meger (مَكْرٌ): **Far.** meğer, oysa, oysaki

m. 16b/328, 31b/665, 32b/680, 33a/693, 33b/701, 33b/710, 45a/961, 53a/1128, 60b/1295, 84a/1812, 111b/2424, 158b/3452

mekān (مَكَانٌ, مَكَانٌ): **Ar.** mekân, mahal, yer

m.a 10b/197, 58b/1257, 163a/3548

m.da 76a/1640

m.dan 58b/1258, 81a/1747

mekânsız (مَكَانِيْزُ): (← **Ar. mekân**) mekânsız, mahalsiz

m. 4b/67, 87a/1878

mekrūh (مَكْرُوْهٌ ، مَكْرُوْهٌ ، مَكْرُوْهٌ): **Ar.** mekruh, yapılması şeriatça hoş görülmeyen hâl

m. 33b/702, 145b/3172

m.ı 145a/3161

m.lardan 159a/3461

m.ları 155a/3378

m.uş 33b/707

mekteb (مَكْتَبٌ): **Ar.** mektep, okul

m. 104a/2255, 134a/2918

➤ *m. ḥāca-lığı* (mektep hocalığı) 29b/620

mektūb-ı şerīf (مَكْتُوْبٌ شَرِيْفٌ): **Far.** kutsal mektup

m.i 62b/1347

melāhide (مَلَاْحِدَةٌ): **Ar.** Allah'ı inkâr edenler, dinsizler, imansızlar

m.-niş 104a/2256

melek (مَلَكٌ ، مَلَكٌ): **Ar.** melek

m. 44b/953, 45a/962, 45a/964 (2), 45b/968, 45b/975, 46a/976, 46a/979, 46a/982, 46b/986, 46b/990, 46b/993, 47b/1008, 47b/1015, 48a/1020, 48a/1021, 48a/1023, 60b/1293, 68b/1474, 76b/1648

m.e (melege) 41b/882, 52b/1121

m.i (melegi) 40b/858

m.den 52b/1120, 52b/1121

m.dür 41a/870, 45b/972

m.ler 42a/896, 43b/925, 44b/944, 44b/947, 45a/959, 45b/974, 46a/978, 46b/993, 46b/994, 48a/1018, 48a/1019, 53b/1140, 79b/1711, 80a/1731, 84b/1829, 86a/1863, 90a/1944, 96a/2079

m.lerden 55b/1190, 87a/1884

m.leri 45a/960, 101a/2193, 114b/2482

m.lerini 41b/887 (2), 42a/889, 42a/890, 45a/954, 45b/973, 47b/1013, 76b/1649, 85a/1838

m.lerine 40b/861, 93a/2012, 122a/2652

m.lerini 70b/1522, 71a/1523

m. mi 111b/2414, 111b/2415

melekiyyet (مَلَكِيَّة): Ar. meleklik

m. 41a/874

meleküt (مَلَكُوتُ , مَلَكُوتٌ , مَلَكُوتٌ): Ar. hükümdarlık, saltanat, azamet

m. 20a/404

m.dan 20a/406

m.ını 19b/403, 119b/2591, 128a/2782

memleket (مَمْلَكَةٌ): Ar. memleket, ülke

m.de 147b/3214

me'mür (مَأْمُورٌ , مَأْمُور): Ar. yükümlü

m. 23b/488, 107a/2316

m.uz 35b/753, 36a/758, 54a/1153

men' (مَنَع): Ar. yasak etme; vermeme

m.i 33b/703

➤ *m. iT-* (yasaklamak, vermemek) 8a/144-145, 104a/2257, 154b/3364

menār (مَنْارُ): Ar. nur, ışık yeri

m. 175a/3814

menāre (مَنْاره): Ar. minare

m. 104a/2255, 134a/2918

m.-ler 64b/1391

menfa‘at (مَنْفَعَاتُ ، مَنْفَعَةٌ ، مَنْفَعَةٌ): Ar. fayda, kâr, yarar

m. 19b/395, 25a/521, 132b/2886

m.i 39b/842, 111b/2419, 111b/2422, 164b/3585, 167b/3650

m.ini 112b/2438

m.ler 89b/1938

menfa‘at-i keşîre (مَنْفَعَاتِ كَثِيرَةٍ): Far. çok fayda

m. 167a/3642

menfa‘at-li (مَنْفَعَاتِ لِي): (← Ar. menfa‘at) faydalı, kârlı, yararlı

m.dür 111b/2417

menī (مَنِی): Ar. meni, er suyu, sperm

m.si 69a/1486

Mennān (مَنْانُ): Ar. çok ihsan eden, veren, ihsanı bol

➤ *yā M.* (Allah’ım!) 9b/174

menni (مَنِی): (< Ar. menn) yapılan bir iyiliği başa kakma

m. 14a/281, 110b/2393, 112b/2445

menzileyin (مَنْزَلَيْهِ): (< Ar. menzileyn) iki menzil, iki makam

m.de 172b/3762

mercān (مَرْجَان): Ar. mercan

m.dan-dur 86b/1872

merḥamet (مَرْحَمَت ، مَرْحَمَة): Ar. merhamet, acıma

m. 65b/1405

m.e 123a/2676

- *m. it-* (merhamet etmek, acımak) 123a/2677, 123b/2679, 140b/3061

merḥametli (مَرْحَمَتْلِي): (← Ar. merḥamet) merhametli

m. 73b/1586

merḥūme (مَرْحُومَة): Ar. Allah'ın rahmetine kavuşmuş

m. 62a/1328

mertebe (مَرْتَبَة): Ar. mertebe, derece, makam, mevki

m.-lerince 80b/1733

m.-si 4b/67

m.-since 72a/1551, 84a/1817

m.-ye 40b/855

- *mümkün m.* (mümkün mertebe, olabildiğince, yapabildiği kadar) 153b/3344

merzā (مَرْضَا): Ar. hastalar

m.lar 107a/2318

mesā'il (مَسَائِل ، مَسَائِل ، مَسَائِل): Ar. meseleler, konular

m. 28b/596, 44b/948, 144b/3148

m.i 40b/856-857, 43b/928, 100a/2169, 145b/3165

m.lere 173a/3768

m.leri 37b/797, 173a/3777

m.leri 103a/2237, 109a/2365

mesā'il-i dīniyye (مَسَائِلِ دِينِيَّة): Far. dinle ilgili konular

m.-yi 100a/2167-2168

mescid (مَسْجِد): Ar. mescit

m.de 155b/3384

m.ler 64b/1390

m.lerde 73a/1576

m.lere 130b/2839

m.leri 76b/1645

mescid-i şerīf (مَسْجِدِ شَرِيف): Far. kutsal mescit

m.e 109a/2363

mes'ele (مَسْئَلَة): Ar. mesele, konu

m. 28a/585, 64b/1383, 120a/2610, 160a/3484

m.-dür 96b/2091

m.-yi 15a/300, 37a/785-786, 38b/821

mesih (مَسِيح): (< Ar. **mesh**) abdest alırken ıslak eli başa ve meste sürme

- *m. it-* (mesh etmek, abdest alırken ıslak eli başa ve meste sürmek)
100b/2180

mesken (مَسْكَن): Ar. mesken, oturulacak yer

m.lerini 172b/3757

mesmū'āt (مَسْمُوعَات ، مَسْمُوعَات ، مَسْمُوعَات): Ar. işitilen, duyulan, haber alınan şeyler

m. 13a/258

m.dan 13a/252-253

m.ı 4a/53

mešt (مَسْت): (< **Ar. mesh**) üzerine mesh edilebilen, kısa konçlu, hafif ve yumuşak bir ayakkabı türü

m.iḡ 100b/2180

meşğül (مَشْغُول): **Ar.** meşgul, bir işle uğraşan

➤ *m. ol-* (vaktini vermek, uğraşmak) 135a/2935-2936

meşiyet (مَشِيَّة): **Ar.** irade

m.ini 7b/135

meşrū' (مَشْرُوع): **Ar.** meşru, şeriata uygun *bk. meşrū'a*

m. 103b/2246

meşrū'a (مَشْرُوعُهُ): **Ar.** meşru, şeriata uygun *bk. meşrū'*

m. 131b/2854

mevcūd (مَوْجُود): **Ar.** var olan, bulunan

➤ *m. ol-* (var olmak, bulunmak) 38a/810, 102b/2216-2217

mevcūdāt (مَوْجُودَاتُ ، مَوْجُودَات): **Ar.** var olan şeyler, mahluklar

m.dan 7a/118, 13a/251

m.ı 8b/156

mevķūf (مَوْكُوف): **Ar.** ait, bağlı

m.dur 37a/786

mevşūf (مَوْصُوفٌ ، مَوْصُوفٌ): **Ar.** vasfolunmuş, vasıflanmış

m. 23a/474, 57b/1236, 60a/1285, 72a/1553, 93a/2017, 110a/2381, 120a/2605, 125b/2732, 136b/2971, 141b/3075

m.dur 5a/76

mevt (مَوْت): Ar. ölüm

m. 11a/215

mevtā (مَوْتَا): Ar. ölümler, ölmüşler

m.ya 71b/1539

m.yı 5b/86, 69a/1487

mevzi' (مَوْضِع): Ar. mevzi, yer

m.i 127b/2769

mevzū' (مَوْضُوع): Ar. doğru olmayan, uydurma

m.dur 44b/953

mey-hāne (مَيْخَانَة): Far. meyhane, içki içilen ve satılan yer

m.ye 15a/297, 108a/2344

meyil (مَيْل): (< Ar. meyl) meyil, eğilme

➤ *m. it-* (meyletmek, gönül vermek) 64a/1377

meymenet (مَيْمَنَت): Ar. bereket, saadet, uğurluluk

m. 26b/549

meysir (مَيْسِر): Ar. kumar

m. 132b/2879

m.den 132b/2879

meyyit (مَيْت ، مَيِّت): Ar. ölmüş

m. 67a/1443, 67a/1445

m.e 101a/2190

m.i 115b/2502

m.iḡ 46b/987, 100b/2178

mezheb (مَذْهَبٌ ، مَذْهَبٌ ، مَذْهَبٌ): **Ar.** mezhep, bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri

m. 93b/2028, 97b/2111, 97b/2113, 98a/2120, 98b/2132, 99b/2157, 99b/2158, 103a/2230, 110a/2387, 111b/2420, 139b/3040

m.de 137a/2982

m.i 98b/2138

m.im 99a/2149

m.inde 12a/233, 99b/2155

mezheb-i Nu'mānī (مَذْهَبِ نُعْمَانِي): **Far.** Hanefi mezhebi

m.de 28b/595

miḥnet (مِحْنَةٌ): **Ar.** gam, keder

m.de 70a/1511 (2)

miqdār (مِقْدَارٌ ، مِقْدَانٌ): **Ar.** miktar

m. 15b/315, 28b/601, 44b/948, 53b/1141, 63a/1351, 68a/1458, 87b/1894, 87b/1896, 103a/2230, 161b/3520

m.ı 5a/74, 18a/361, 37b/790, 65b/1407, 65b/1408 (2), 65b/1409, 67b/1448, 69a/1485, 70b/1514, 78a/1682, 80b/1740, 84a/1810, 115b/2512, 148a/3222, 152a/3312

m.inı 16a/317, 37a/788 (2), 159a/3468

➤ *ne m.* (ne kadar) 37b/799

mīl (مِيلٌ): **Ar.** göze sürme çekmeye mahsus bir alet

m.i 70b/1515

milk (مِلْكٌ ، مِلْكٌ): **Ar.** mülk, varlık *bk. mülk*

m. 28b/592

m.i 14a/280, 14b/291, 28b/599, 29a/602

m.ini 15a/296

millet (مِلَّة): **Ar.** din, mezhep

m. 50b/1080, 93b/2026, 94a/2035, 94a/2036, 103a/2233, 105a/2272

minber (مِنْبَر): **Ar.** minber, camilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü

m.den 62b/1346

m.ler 80b/1733

minvāl (مِنْوَال): **Ar.** suret, şekil

m. 69b/1499

mi' rāc (مِعْرَاج، مِعْرَاج): **Ar.** miraç, göğe çıkma

m. 58b/1252

m.a 58a/1238, 62b/1341

m.ıdur 145a/3154

➤ *M. Gice* (Miraç Gecesi) 46b/992

➤ *M. Gice-si* (Miraç Gecesi) 45b/968-969

mīrās (مِيرَاث): **Ar.** miras

m. 14b/289, 60b/1302

mişāl (مِثَال): **Ar.** örnek

m.i 3a/32, 9a/162, 9b/174, 9b/181, 10a/188, 10b/196, 11a/206, 11a/214, 11b/220, 12b/244, 15b/314, 17a/346, 19b/399, 24a/496, 24b/505, 28b/600, 29b/621, 30b/644, 31a/655, 32a/670, 32b/684, 33a/696, 33b/704, 34a/713, 34b/725, 35b/755, 36a/758, 36a/763, 38b/811, 40a/846, 57b/1237, 62a/1331, 62a/1335, 62b/1344, 63a/1351, 63a/1355, 63a/1358, 63b/1361, 63b/1364, 103b/2240, 103b/2248, 104a/2252, 104a/2254, 104a/2256, 104b/2268, 105a/2271, 105a/2276, 105a/2281, 105b/2283, 105b/2287, 105b/2290, 106a/2293, 106a/2297, 113a/2447,

114a/2469, 114a/2470, 114a/2474, 114a/2478, 114b/2490, 118b/2572,
128b/2793, 132b/2880, 133a/2890, 133b/2902, 134a/2918, 155b/3382,
161a/3511, 162b/3538, 162b/3539

misk (مِسْك): **Ar.** misk

m.den 80a/1728, 86b/1871

➤ *m.ler depe-si (miskler tepesi)* 87b/1892

mişkāl (مِشْقَال): **Ar.** yirmi dört kırıtlık bir ağırlık ölçüsü

m. 18a/369, 18a/370

miskīn (مِسْكِين): **Ar.** miskin, âciz, zavallı

m. 74a/1595

mişl (مِثْل): **Ar.** benzer

m.ü 6b/110

misvāk (مِسْوَاك): **Ar.** erāk ağacının ucu dövülüp fırça hâline getirilen ve diş temizliğinde kullanılması sünnet olan ince dalları

m. 32a/671

mīve (مِيوَة): **Far.** meyve

m.-ler 90a/1946

m.-leriñ 17b/356, 118b/2574-2575

m.-lerinden 14a/273

mi'yār-ı şer'ī (مِيعَارِ شَرْعِي ، مِيعَارِ شَرْعِي): **Far.** şeriata uygun ölçü

m. 15b/307, 16b/331

mizān (مِيزَان ، مِيزَان): **Ar.** terazi

m. 83b/1807

m.ıñ 111b/2415

mu'āheze (مُؤَاخَذَةٌ): Ar. azarlama, paylama

➤ *m. iT-* (azarlamak, paylamak) 8b/159

mu'ākabe (مُعَاكَبَةٌ): Ar. cezalandırma

m. 8b/158

mu'allak (مُعَلَّقٌ ، مُعَلَّةٌ): Ar. muallak, sonuca bağlanmamış, sürüncemede kalmış

m.dur 36b/767

m. mıdur 36b/769, 36b/770

mu'āmelāt (مُعَامَلَاتٌ): Ar. işler

m.da 99b/2150, 137a/2983

mu'āmele (مُعَامَلَةٌ): Ar. davranma, davranış

➤ *m. iT-* (muamele etmek, davranmak) 77a/1656-1657, 78b/1693, 78b/1698, 125a/2713, 125a/2714

mu'azzam (مُعَظَّمٌ): Ar. muazzam, ulu

m. 6b/108

mubāḥ (مُبَاحٌ ، مُبَاحٌ ، مُبَاحٌ): Ar. mübah, işlenmesinde sevap ve günah olmayan şey

m. 33a/694

m.dur 104a/2251

m.ı 145a/3161

m.lardan 155a/3374

m.ları 154a/3354

m.uş 33a/699

mubaşşirāt (مُبْصِرَاتٌ ، مُبْصِرَاتٌ): Ar. gözeticiler, bakıcılar

m. 13a/258

m.dan 13a/252

mūcid (مُوجِدٌ): Ar. vücut veren, yaratan

➤ *m. ol-* (vücut vermek, yaratmak) 13a/250-251

mu‘cizāt (مُعْجَزَاتٌ): Ar. tansıklar, mucizeler

m. 62a/1334

mu‘cize (مُعْجَزَةٌ): Ar. tansık, mucize

m.-leri 57b/1236-1237

muḥaqqıq (مُحَقِّقٌ): Ar. gerçeği araştıran

m.ler 162b/3537

muḥāl (مُحَالٌ ، مُخَالٌ): Ar. mümkün olmayan

m. 11a/214, 11a/215 (2), 11a/216 (2), 11b/217 (2), 11b/218, 40b/855

muḥālefet (مُخَالَفَةٌ): Ar. bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olma durumu, aykırılık

m. 99a/2145

➤ *m. it-* (karşı davranışta bulunmak, karşı çıkmak) 42b/901-902, 118a/2562

muḥālif (مُخَالَفٌ): Ar. karşı, aykırı, uymayan

m. 19b/398, 99a/2144, 103a/2229, 123b/2682, 171b/3742

muḥārebe (مُحَارَبَةٌ): Ar. harp, savaş

m. 133a/2894

muḥāṭabāt (مُخَاطَبَاتٌ ، مُخَاطَبَةٌ): Ar. konuşmalar

m. 13a/259

m.dan 13a/254

muḥayyir (مُخَيِّر): Ar. iki şey arasında seçim yapılmasını serbest bırakan

m.iz 35b/755

muḥkem (مُحْكَم ، مُحْكَمَة): Ar. sağlam, sağlamlaştırılmış

m. 51b/1096

m.ine 51b/1095

muḥkemāt (مُحْكَمَات ، مُحْكَمَات): Ar. içinde hüküm bulunan, manası açık olan ayetler

m. 51a/1084

m.a 51a/1087, 51a/1091

muḥsin (مُحْسِن): Ar. ihsan eden, iyilikte, bağışta bulunan

m.lerij 137b/2992

muḥtāc (مُحْتَاج ، مُحْتَاج ، مُحْتَاج ، مُحْتَاج): Ar. muhtaç, ihtiyacı olan

m.dur 9a/167, 10b/197, 28b/597, 29b/617

m.inuḡ 3a/39

➤ *m. ol-* (muhtaç olmak, ihtiyaç duymak) 2a/14, 3a/40, 6b/107, 73b/1583

muḥtācun ileyh (مُحْتَاجٌ إِلَيْهِ): Ar. kendisine muhtaç olunan

m. 6b/111

muḥtelif (مُخْتَلِف): Ar. birbirine uymayan, zıt

m.lerdür 97a/2097 (2)

mu'īn (مُعِين): Ar. yardımcı

m. 65b/1403

muḳābele (مُقَابَلَة): Ar. mukabele, karşılık

m.-sinde 37b/794, 79a/1701, 90a/1949, 123a/2669-2670

muḳallid (مُقَلِّد): Ar. taklitçi

m.iḳ 102b/2216

muḳallid-i ‘ālim (مُقَلِّدِ عَالِمٍ): Far. âlimin taklitçisi

m. 30b/635-636

muḳallid-i ‘avām (مُقَلِّدِ عَوَامٍ): Far. herkesin taklitçisi

m. 30b/637

muḳarreb (مُقَرَّبٌ): Ar. Allah’a yakın, yaklaşmış olan

m.ler 42b/909

muḳīm (مُقِيمٌ): Ar. ikamet eden, oturan

m. 134b/2925

➤ *m. iT-* (ikamet etmek, oturmak) 6a/106

muḳteṣid (مُقْتَصِدٌ): Ar. tutumlu

m. 98a/2126

muḳteṣā (مُقْتَصَا): Ar. gereken, gerekli olan

m.sıla 15a/300-301

m.sinca 9b/177, 59b/1274, 74b/1602, 86a/1854

muntaẓır (مُنْتَظِرٌ): Ar. bekleyen, gözleyen

➤ *m. ol-* (beklemek, gözlemek) 157b/3431

murād (مُرَادٌ): Ar. 1. murat, arzu, istek

m. 109a/2366, 145a/3155, 175a/3812

➤ *m.ına ir-* (isteğine kavuşmak, dileği gerçekleştirmek, arzusu yerine gelmek) 174a/3793

➤ *m. iT-* (murat etmek, istemek) 5b/92, 6b/114, 80a/1730, 89b/1935, 92b/2006, 93a/2010, 131a/2853, 143a/3108, 167a/3637

➤ *m. olun-* (murat edilmek, istenmek) 166b/3631

2. maksat, meram

m. 47a/1001, 47a/1003, 109a/2366

m.ini 104b/2262

murādāt (مُرَادَاتٌ ، مُرَادَاتٌ ، مُرَادَاتٌ): **Ar.** muratlar, arzular, istekler

m. 13a/256

m.dan 12b/248

m.ıñ 174b/3809

murdār (مُرْدَارٌ ، مُرْدَارٌ): **Far.** murdar, pis

m. 28a/588

m.l 19b/393, 132a/2873

murdārlik (مُرْدَارِيَّةٌ): (← **Far. murdār**) murdarlık, pislik

m.da 132a/2870

muşallā (مُصَلَّى): **Ar.** namaz kılmaya mahsus açık yer

m.-sı 135a/2931

m.-ya 44a/938

musallaṭ (مُسَلَّطٌ): **Ar.** sataşan, rahat bırakmayan

➤ *m. ol-* (birini sürekli rahatsız etmek, peşini hiç bırakmamak)
68b/1475-1476

muşhaf (مُصْحَفٌ): **Ar.** kitap

m.lar 64b/1391

muş̄ibet (مُصِيبَةٌ ، مُصِيبَاتٌ ، مُصِيبَاتٌ): Ar. felaket, ansızın gelen bela, sıkıntı

m. 77b/1674, 129a/2803, 129a/2806, 129b/2815

m.e 123a/2672, 129a/2803

m.ler 77a/1664

muş̄ir (مُصِرٌّ): (< Ar. **muş̄irr**) ısrar eden, direnen, ayak direyen

➤ *m. ol-* (ısrar etmek, direnmek, ayak diremek) 7b/129

muṭābıḳ (مُطَابِقٌ): Ar. uyan, uygun

m. 38a/800, 39a/824, 49a/1049, 128a/2787

muṭaş̄arrıf (مُتَصَرِّفٌ): Ar. kendinde kullanım hakkı olan, elinde bulunduran

m. 17b/358

muṭaş̄avvıfe (مُتَصَوِّفٌ): Ar. mutasavvıflar, sofular

m.den 21b/437

mu‘teber (مُعْتَبَرٌ): Ar. saygın, değerli, güvenilir

m.dür 38a/807, 40a/850

mu‘tezile (مُعْتَزِلَةٌ): Ar. kaderi inkâr edip “Kul, ettiklerinin yaratıcısıdır.” diyen ve Allah sıfatlarını kadim saymakta ehlisünnetten ayrılan ve Vâsıl bin Atâ yolunda olan kimseler

m.-nüñ 26a/537

mu‘teziliyye (مُعْتَزِلِيَّةٌ): Ar. kaderi inkâr edip “Kul, ettiklerinin yaratıcısıdır.” diyen, Allah sıfatlarını kadim saymakta ehlisünnetten ayrılan ve Vâsıl bin Atâ yolunda olan mezhep zümresi

m.-dür 92a/1992

muṭî‘ (مُطِيعٌ): Ar. itaat eden, boyun eğen

m. 31a/648

- *m. ol-* (itaat etmek, boyun eğmek) 5b/94, 75b/1630, 109a/2365, 125a/2716

muṭṭlaḳ (مُطَّلَق): Ar. mutlak, kesinlikle

m. 106a/2301, 133a/2895

muṭma'in (مُطْمَئِن): Ar. gönlü kanmış, içi rahat, şüphesi yok (kimse)

m. 60a/1283

muttaşif (مُتَّصِفٌ ، مُتَّصِفَةٌ): Ar. nitelenmiş, nitelikli, vasıflı

m. 101b/2196, 107b/2327

m.dur 122a/2649

muvāfiḳ (مُوَافِق): Ar. uygun, yerinde

m. 14b/289 (2), 17b/352, 19a/383, 31a/649, 31b/661, 32a/676, 32b/689, 37a/778, 37b/793, 49a/1050, 88b/1918, 90a/1942, 105a/2277, 106a/2293, 106a/2296, 110a/2388, 111b/2421, 120a/2601, 124b/2710, 126b/2746, 130a/2821, 131b/2856, 133a/2894, 135a/2939, 141a/3072, 141b/3078

- *m. ol-* (uygun düşmek, kabul edilebilir olmak) 31a/648

muṣṭar (مُصْطَر): (< Ar. muṣṭarr) çaresiz kalmış

- *m. ol-* (çaresiz kalmak) 5a/79, 44a/936

mübālaḡa (مُبَالَغَةٌ ، مُبَالَغَةٌ): Ar. mübalağa, pek fazla, çok aşırı

m. 4b/64, 4b/67, 4b/68

mübārek (مُبَارَكٌ ، مُبَارَكَةٌ): Ar. kutlu, kutsal

m. 49a/1046, 55b/1186, 56b/1207, 56b/1209, 56b/1210, 56b/1211, 56b/1214, 56b/1215, 57a/1216, 57a/1217, 57a/1219, 57a/1220, 57a/1222, 57a/1223, 57a/1224, 57a/1226, 57b/1227, 58a/1238, 76b/1652

mübeyyen (مُبَيَّنَة): Ar. meydana çıkarılmış, açıklanmış

m.den 30b/639

mübeyyin (مُبَيِّن): Ar. bildiren, açıklayan

m.i 30a/629

mübrem (مُبْرَم): Ar. kaçınılmaz, vazgeçilmez, önlenemez

m.dür 36b/768

m. midür 36b/769

mübtelâ (مُبْتَلَا): Ar. müptela, düşkün, tutkun

➤ *m. ol-* (müptela olmak, düşkün olmak, tutulmak) 53a/1131

mücede (مُجْدَه): (< Far. müjde) müjde, muştu

m. 43b/924

m.-ler 129b/2811

müctehid (مُجْتَهِد): Ar. ayet ve hadislerden şeri hükümler çıkaran din allamesi

m. 30a/634, 100a/2161, 100a/2162, 100a/2163, 100a/2164, 102b/2226,
107a/2317

m.i 99b/2160

m.üñ 30b/636

müdemmer (مُدَمَّر): Ar. mahvolmuş, yok edilmiş

m. 174b/3810

mü'ekke (مُؤَكَّه): Ar. tembih edilmiş

m. 134a/2916

mü'ekkel (مُؤَكَّل، مُؤَكَّل): Ar. vekil tayin olunan

m. 43a/912, 43a/913, 43a/916, 43a/917, 43a/919, 43a/920, 43b/922

m.dür 42b/907

mü'essir (مُؤَثِّر ، مُؤَثَّر): Ar. tesir eden, iz bırakan

m. 23b/481, 23b/485, 35b/748, 102b/2219

m.e 128a/2777

m.i 26b/555

➤ *m. ol-* (tesir etmek, iz bırakmak) 12b/249

mü'ezzinlik (مُؤَذِّنَلِك): (← Ar. mü'ezzin) müezzinlik

m. 29b/619, 76a/1637

müfliḥ (مُفْلِح): Ar. iflah olan, selamete çıkan

m.lere 126a/2742, 135a/2941

müfsid (مُفْسِد ، مُفْسِدَة): Ar. ifsat eden, bozan

m. 34a/722

m.i 145b/3162, 146a/3173

m.iḥ 34b/731

m.lerden 161a/3512

m.leri 35a/735, 160b/3498

müftī (مُفْتِي): Ar. müftü, fetva veren

m.nüḥ 30b/638

müheyyā (مُهَيَّأ): Ar. hazır, hazırlanmış

➤ *m. iT-* (hazırlamak) 12a/231

mühim (مُهِم): (< Ar. mühimm) mühim, önemli

m. 50a/1063

mühimmāt (مُهِمَّات): Ar. lüzumlu şeyler

m.ı 49b/1061

m.ına 8a/150

mühtedī (مُهْتَدِي): Ar. hidayete erişen, İslam dinini kabul eden

m. 127b/2774

mühürülen- (مُهْرُلَة): (← **Far. mühr**) mühürülenmek

m.üp 71a/1527

mükāfāt (مُكَافَات): Ar. bir hizmet ve iyiliğe karşı edilen iyilik

m. 77a/1665

mükellef (مُكَلَّف): Ar. mükellef, yükümlü, bir şeyi yapmaya mecbur olan

m.e 37b/799

mükerrem (مُكْرَم): Ar. mükerrem, muhterem, aziz

m. 6b/108

mükevvenāt (مُكْوَنَات): Ar. mahlukların, yaratıkların hepsi

m. 13a/257

mükevvinun bi-tekvīnihi (مُكْوَنٌ بِتَكْوِينِهِ): Ar. yaratma hassasıyla yaratan

m. 12a/236

mükrem (مُكْرَم): Ar. ikram olunmuş, ağırlanmış

m. 86b/1874

mülāhaza (مُلَاخَظَة): Ar. düşünce

➤ *m. iT-* (düşünmek) 111b/2416, 112a/2425-2426

mülhâk (مُلْحَقٌ): Ar. ilhak edilmiş, katılmış

m. 41a/876, 41b/882

mülk (مُلْكٌ ، مُلْكٌ): Ar. mülk, varlık *bk. milk*

m.den 13b/267

m.i-dür 13b/267

m.inde 2a/17, 7b/134

m.üni 13b/265, 119b/2591, 128a/2782

mülk-ü meleküt (مُلْكُ مَلَكُوتٍ): (< Far. mülk-i meleküt) azamet, hükümdarlık mülkü

m. 20a/409

mü' menün bih (مُؤْمِنٌ بِهِ ، مُؤْمِنٌ بِهِ ، مُؤْمِنٌ بِهِ): Ar. iman esası

m. 93a/2016, 111a/2403-2404

m.den 42a/891

m.-dür 94a/2039, 117b/2549

m.i 50b/1081, 50b/1083, 114a/2475, 121a/2627

m.iñ 39a/822, 128a/2785-2786

mü' min (مُؤْمِنٌ ، مُؤْمِنٌ ، مُؤْمِنٌ): Ar. mümin, iman etmiş, İslam dinine inanmış

m. 59b/1278, 82a/1773, 100a/2170, 110a/2385, 110b/2399, 110b/2400, 120a/2603, 121b/2641, 145b/3163

m.de 96b/2091

m.dür 126a/2733

m.e 68a/1459, 77a/1663, 86a/1854, 86a/1858, 86b/1868, 97a/2102, 109a/2368, 132a/2873, 142a/3090, 165a/3600

m.em 26b/552

m.iñ 145a/3154

m.ler 40a/845, 51b/1100, 61b/1323, 67b/1454, 70a/1501, 72a/1551, 78a/1680, 84a/1810, 85b/1843, 87b/1893, 97a/2096, 97b/2108, 101a/2192, 125a/2717, 130a/2824, 136b/2971

m.lerde 131b/2858

m.lere 2a/16, 44a/935, 71a/1524, 73b/1585, 77a/1661, 88a/1901, 121b/2640, 151b/3304

m.leri 4b/64, 130a/2825, 138a/3003

m.lerin 66b/1428

m.leriñ 3a/35, 7b/131, 8b/159, 43b/921, 69b/1494, 74a/1590

m.üñ 65b/1403

mü' min-i fāsıķ (مُؤْمِنٍ فَاسِقٌ): **Far.** Allah'ın emirlerini tanımayan, günah işleyen mümin

m. 67a/1441

mü' min-i ḥaķ (مُؤْمِنٍ حَقٌّ): (< **Far. mü' min-i ḥaķķ**) gerçek mümin

m. 117b/2547, 120b/2622

mü' min-i şālih (مُؤْمِنٍ صَالِحٍ ، مُؤْمِنٍ صَالِحٍ): **Far.** dinin emrettiği şeylere uygun harekette bulunan mümin

m. 67a/1441

m.üñ 67a/1443

mümkın (مُمَكِّنٌ ، مُمَكِّنٌ ، مُمَكِّنٌ): **Ar.** mümkün, olabilir, olabilen

m.dür 60a/1292, 60b/1298

m.-dür 40b/864

- *m. mertebe* (mümkün mertebe, olabildiğince, yapabildiği kadar) 153b/3344
- *m. ol-* (imkân dâhilinde bulunmak) 2b/26, 6b/112, 24b/503, 28b/600, 40a/845, 90b/1959, 101a/2187-2188

mümkināt (مُمَكِّنَات): Ar. olabilen, olabilir şeyler

m.ı 6b/114

mümkini'l-vücūd (مُمَكِّنِ الْوُجُودِ ، مُمَكِّنِ الْوُجُودِ ، مُمَكِّنِ الْوُجُودِ): (< Ar. mümkinü'l-vücūd) varlığı mümkün olan

m. 21a/426, 23a/478 (2)

m.dur 23a/476

münacāt (مُنَاجَاة ، مُنَاجَاة): Ar. 1. Allah'a dua etme, yalvarma

m.dan 162b/3540

m.im 174a/3797

2. Allah'a dua mevzulu manzume

m.imi 174a/3792

münāfıķ (مُنَافِق): Ar. nifak sokan, ikiyüzlülük eden

m. 65a/1401

münāķaķa (مُنَاقِشَة): Ar. atışma, çekişme

m. 77b/1668

münāsib (مُنَاسِب): Ar. münasip, uygun

m. 35a/735

➤ *münāsib ol-* (uygun olmak) 163b/3562

münezzeh (مُنَزَّه ، مُنَزَّه): Ar. tenzih edilmiş; uzak

m. 59a/1260, 81a/1749, 122a/2649

m.dür 2b/20

münķasım (مُنَقَّسِم): Ar. bölünmüş

m.dur 50b/1080

münkerāt (مُنْكَرَات): Ar. şeriatça yapılması yasak edilen şeyler

m. 65a/1402

mürāca'at (مُرَاجَعَت): Ar. müracaat, başvurma

➤ *m. eyle-* (müracaat etmek, başvurmak) 109a/2368, 131a/2853

müreccih (مُرَجِّح): Ar. tercih eden, üstün tutan

➤ *m. ol-* (tercih etmek, üstün tutmak) 12b/248

mürīdun bi-irādetihi (مُرِيدٌ بِإِرَادَتِهِ): Ar. irade hassasıyla iradesini gösteren

m. 12a/236

mürsel (مُرْسَلٌ ، مُرْسَلٌ): Ar. gönderilmiş, peygamber

m. 53b/1149

m.dür 53b/1149

m.-lere 54a/1152

mürü'et (مُرُوءَةٌ): Ar. insana onur katan her türlü davranış

m.e 106a/2293, 106a/2296

müsebbeb (مُسَبِّب): Ar. sebep olunarak meydana getirilen

m.de 24a/493

müstağfir (مُسْتَغْفِرٌ): Ar. günahlarının bağışlanmasını Allah'tan dileyen

m. 71b/1543

müstaḥik (مُسْتَحِقٌّ): (< Ar. müstaḥikḳ) hak etmiş, hak kazanmış, layık

m. 2a/12, 90a/1951

müsteḥab (مُسْتَحَبٌ ، مُسْتَحَبَةٌ): (< Ar. müsteḥabb) farz ve vacipten başka olarak sevap kazanılan iş *bk. müsteḥabb*

m. 32b/681

m.dur 104a/2254

m.lardan 154a/3349

m.ları 152a/3310

müsteḥabb (مُسْتَحَبَّ): Ar. farz ve vacipten başka olarak sevap kazanılan iş *bk. müsteḥab*

m.ı 145a/3161

m.iḡ 32b/689

müşāhede (مُشَاهَدَة): Ar. gözlemeleme

➤ *m. olun-* (müşahede edilmek, gözlemlenmek) 111b/2422-2423

müşārun bi'l-benān (مُشَارٌ بِالْبَنَانِ): Ar. parmakla gösterilen

m. 174b/3802

müşāvere (مُشَاوَرَة): Ar. danışma, bir iş üzerinde konuşma

m. 118a/2567

müşkül (مُشْكُلٌ، مُشْكُلًا): (< Ar. müşkil) güç, zor, çetin

m. 71b/1535

m.dür 71b/1535

müşrik (مُشْرِكٌ، مُشْرِكًا): Ar. müşrik, Allah'a ortak koşan

m. 25b/527, 96a/2075

m.dür 25a/515

m.leriḡ 27a/567, 131b/2858

müte'allik (مُتَعَلِّقٌ): Ar. ilgili, ilişiği olan

m. 94a/2034, 97b/2113, 110b/2392, 112b/2446, 135a/2938

mütekebbir (مُتَكَبِّرٌ): Ar. kibirli, kendini beğenmiş

m. 155b/3382

mütekellimun bi-kelāmihi (مُتَكَلِّمٌ بِكَلَامِهِ): Ar. konuşma hassasıyla konuşan

m. 12a/237

müteşābih (مُتَشَابِهٌ ، مُتَشَابِهَةٌ): Ar. birbirine benzeyen

m. 51b/1096

m.ine 51b/1096

müteşābihāt (مُتَشَابِهَاتٌ ، مُتَشَابِهَاتٌ ، مُتَشَابِهَاتٌ): Ar. birbirine benzeyenler

m. 11a/210

m.a 51a/1088

m.dan 104b/2269

m.-dur 51a/1085

m.ı 11a/208

m.larıñ 11a/206

mütevellī-i ‘āmmē (مُتَوَلَّىٰ عَامَّةً): Far. umumun mütevellisi

m. 17b/350-351

müttakī (مُتَّقِيٌّ): Ar. Allah'tan korkan

m.lerdür 61b/1323

müyesser (مُيَسَّرٌ): Ar. kolay gelen, kolaylıkla olan

m. 90b/1957, 91a/1964, 172a/3748, 172a/3750

müzeyyen (مُزَيَّنٌ): Ar. süslenmiş, süslü

m. 64b/1391

N

nādim (نَادِمٌ): **Ar.** nedamet duyan, pişman olan

n. 91a/1970

Nāfi' (نَافِعٌ): **Ar.** Allah'ın adlarından biri; fayda veren şeyleri yaratan

N. 35b/745

nāfile (نَافِلَةٌ): **Ar.** lüzumlu değil iken yapılan iş

n. 32b/688, 60a/1282, 121a/2626, 124a/2694, 124a/2697, 124b/2700, 134a/2915 (2), 137b/2994, 155a/3371, 155a/3373, 158b/3449, 158b/3454, 171b/3744

n.-de 148a/3217

n.-lerde 158a/3437

nā-ḥaḳ (نَاحِقٌ): (< **F.** + **Ar. nā-ḥaḳḳ**) haksız, gereksiz

- *n. yere* (haksız gereksiz olarak, boş yere, boşuna) 34a/716, 71b/1541-1542, 108a/2340-2341

nā'il (نَائِلٌ): **Ar.** erişmiş, ele geçirmiş, başarmış, kazanmış, ulaşmış

- *n. ol-* (erişmek, ulaşmak, kavuşmak) 86b/1873, 141b/3074-3075, 142a/3086, 142a/3090

naḳil (نَقْلٌ ، نَقْلٌ): (< **Ar. naḳl**) nakil, aktarma *bk. naḳil*

n. 28a/587

n.ler 44b/952

- *n. olun-* (naklolunmak, aktarılmak) 43b/928, 100a/2167, 106b/2311, 106b/2313

naḳl (نَقْلٌ): **Ar.** nakil, aktarma *bk. naḳil*

n.idiür 30b/637

naqlī (نَقْلِيّ): Ar. taşıma ile ilgili

n.dür 102a/2210

nām (نَام ، نَامٌ): Far. 1. ad, isim

n.ında 66a/1414, 95b/2069

2. adlı, isimli

n. 72a/1552, 108a/2346, 109a/2368, 145b/3170

nā-mahrem (نَامَحْرَمٌ): Far. + Ar. mahrem olmayan

n.den 105b/2285

namāz (نَمَاز ، نَمَازٌ): Far. namaz

n. 31a/655 (2), 34b/729, 58b/1250, 59a/1261, 145a/3154, 145a/3156, 148a/3218, 148a/3227, 148b/3232, 148b/3234, 150a/3269, 154a/3359, 154b/3361, 155a/3379, 155b/3383, 155b/3387, 157a/3419, 158a/3447, 158b/3449, 160b/3502, 165b/3602

n.a 76a/1641, 148a/3218, 154b/3367

n.da 154b/3368, 161a/3508

n.dan 83b/1803, 148b/3230, 150a/3264

n.i 32a/670, 34b/726, 64b/1384, 115b/2503, 125b/2723, 130b/2840, 132b/2876, 133b/2908, 144b/3150, 145a/3151, 146a/3173, 150a/3267, 152a/3307, 154a/3351, 155a/3376, 158a/3444, 158a/3446, 159a/3463, 160b/3495, 161a/3513

n.in 145a/3159

n.iy 32a/674, 133b/2906, 146a/3178, 148b/3234, 150a/3268, 152a/3310, 154a/3353, 155a/3378, 159a/3466, 159b/3471, 160b/3498, 161b/3515

n.imi 100b/2178

n.larda 155a/3371, 155a/3373, 158b/3451, 158b/3454

n.larıy 148a/3223, 148b/3236, 149a/3242, 150a/3261, 152b/3320

n.larını 121a/2625-2626

- *aḥşam n.inuḡ* 32a/672, 146b/3190
- *bayram n.ları* 31b/658
- *bayram n.larını* 100b/2178
- *bayram n.larınıḡ* 150b/3273
- *bayram n.larınıḡ* 149b/3256, 159b/3472
- *cum 'a n.indan* 135a/2935
- *cum 'a n.inı* 134b/2920, 135a/2933, 135a/2937
- *cum 'a n.inuḡ* 32a/673
- *ḥācet n.ı* 163a/3549
- *ḥācet n.inı* 162b/3540
- *ikindi n.inuḡ* 32b/684-685, 146b/3186
- *ikindü n.inı* 43b/926
- *öyle n.inuḡ* 32a/672, 134b/2927-2928, 146a/3182
- *ṣabāḥ n.inı* 43b/926, 75b/1623
- *ṣabāḥ n.inuḡ* 32a/671, 146a/3181
- *teheccüd n.inı* 161b/3517
- *terāvīḥ n.inı* 101b/2199
- *tesbīḥ n.ı* 32b/686, 165b/3605
- *tesbīḥ n.inı* 164b/3584, 165a/3597
- *vitir n.ı* 31b/657
- *vitir n.indan* 149b/3254, 150a/3271
- *vitir n.inuḡ* 147a/3195
- *vitir n.inuḡ* 159b/3479
- *yatsu n.inı* 147a/3195-3196

- *yatsu n.inuŋ* 146b/3192
- *yatsu n.inuŋ* 32a/672, 32b/685
- *n. kıl-* (namaz kılmak) 27a/558, 31a/646, 44a/937, 59a/1270, 72a/1547, 97b/2116, 100b/2177, 104a/2249, 109a/2364, 124a/2694, 135a/2932, 145b/3168, 147a/3202, 148a/3220-3221, 154a/3354, 155b/3384-3385, 156a/3398, 157a/3416, 162a/3529

nās (نَاسٌ ، نَاسِه): **Ar.** insanlar, halk, herkes

n. 28b/597, 70b/1518, 75b/1631, 81a/1745, 81b/1761, 141b/3078

n.a 53a/1130, 55a/1172, 125b/2729, 125b/2731

n.inuŋ 65a/1393, 91b/1983

naşīb (نَصِيبٌ): **Ar.** nasip, Allah'ın kısmet ettiği şey

n. 91a/1964, 172a/3748, 172a/3750

- *n. ol-* (nasip olmak) 49b/1060, 58b/1252, 71b/1544, 78a/1681

naşihat (نَصِيحَةٌ): **Ar.** nasihat, öğüt

n. 118b/2568

- *n. iT-* (nasihat etmek, öğüt vermek) 74a/1591

nāsūtiyyet (نَاسُوتِيَّة): **Ar.** insanlık

n. 95b/2064, 95b/2065

nā-ümid (نَا أُمِيدٌ): **Far.** ümitsiz, ümidi kırılmış

n. 79a/1702

nażar (نَظَرٌ): **Ar.** bakma, göz atma

n. 143a/3108, 167a/3638

nażir (نَظِيرٌ): **Ar.** benzer, eş

n.i 6b/110

ne (نَه ، نَ): 1. hangi (ön ad)

n. 17a/344, 69b/1498, 80b/1742, 111b/2417 (2), 149b/3251

2. ne (adıl)

n. 80b/1741, 114a/2475, 116a/2515, 116a/2519, 145a/3156

3. ne ... ne ...

n. 21a/431-432, 52a/1113, 57a/1225

4. ne kadar

n. 27a/560 (3)

5. her ne

n. 28a/584

- *her n.* (ne, her ne, herhangi) 18b/379, 20b/422, 29a/608, 93a/2010, 122a/2650, 126b/2745, 164a/3576
- *her n.ye* 89a/1929
- *her n.-yi* 25b/529, 96a/2081
- *n. kadar* (her ne kadar) 30a/626, 97b/2115
- *n. miqdār* (ne kadar) 37b/799

nebī (نَبِي ، نَبِي): Ar. peygamber

n. 60a/1289, 60b/1299, 60b/1300, 60b/1301

n.dür 53b/1148

n.ler 60a/1287, 60a/1290, 60a/1291, 60a/1292, 60b/1293, 60b/1297

n.lere 60b/1295

n.leriñ 60b/1296

n.yem 60a/1290

nebīlik (نَبِيْلِك): (← Ar. **nebī**) peygamberlik

n.den 60a/1291

necāset (نَجَاسَةٌ): Ar. pislik

n.den 124a/2692

necāset-i ġalīẓa (نَجَاسَتٍ غَلِيظَةٍ): Far. ağır pislik

n.-dan 147a/3198

necāset-i ḥafīfe (نَجَاسَتٍ خَفِيفَةٍ): Far. hafif pislik

n.-den 147a/3200

necāt (نَجَاتٌ): Ar. kurtulma, kurtuluş

n. 111b/2423

➤ *n. bul-* (kurtulmak) 39b/838, 94b/2041

nedāmet (نَدَامَةٌ): Ar. pişmanlık

n.e 145a/3153

nef' (نَفْعٌ): Ar. menfaat, fayda

n.e 35b/746

nefes (نَفْسٌ): Ar. nefes, soluk

➤ *şoḡ n.de* 44a/939

nefi' li (نَفْعًا لِي): (← Ar. nef') menfaatli, faydalı

n.sini 172a/3750

nefis (نَفْسٌ): (< Ar. nefis) kendi, şahıs *bk. nefis*

n.lerinde 74a/1590

nefs (نَفْسٌ ، نَفْسٌ): Ar. 1. ruh, can, hayat *bk. nefis*

n. 11a/207

2. kendi, şahıs

n.ile 75b/1622, 118a/2561

n.imüzdür 26a/539, 26a/542, 92a/1994

n.ine 151b/3304

n.iş 106a/2296

nefs-i emmāre (نَفْسِ أَمَّارَةٍ): **Far.** insanı kötülüğe sürükleyen nefis (öfke, hırs, şehvet vb. hâller)

n. 91a/1966-1967

nehiy (نَهَى ، نَهَيْ): (< **Ar. nehy**) yasak etme, yasak *bk. nehy*

n. 60a/1288, 89a/1925

n.den 119b/2597

nehy (نَهَى ، نَهَيْ): **Ar.** yasak etme, yasak *bk. nehiy*

n. 34a/713, 51b/1097, 119a/2580

n.e 119a/2585

n.inden 37a/782, 74b/1604, 119a/2581, 143b/3119

n.ini 52b/1118, 55b/1183, 59b/1280

n.iş 51b/1097

nehy-i münker (نَهَى مُنْكَرٍ): **Far.** şeriatın yasak ettiği şeyleri yapmama

n.i 65a/1402

ner(e)+ (نَر ، نَرَه): nere, nereye

n.den 46b/993

n.-den 47a/996, 81a/1744

n.-ye 47a/997, 80b/1742, 81a/1743, 81a/1744

n.ye (nerye) 46b/994

➤ *her n.-den (nereden)* 41a/866

neseb (نَسَب): Ar. nesil, soy

n.i 28a/582

nesīb (نَسِيب): Ar. soylu, soyu temiz

n.dür 56a/1201

nesih (نَسِخ): (< Ar. **nesħ**) kaldırma, hükümsüz bırakma

n. 27b/579, 51b/1099

nesl (نَسْل): Ar. nesil, soy

n.i 52b/1122, 53a/1129

nesne (نَسْنَه): nesne, şey, eşya

n. 71b/1543, 155b/3389

n.-yi 20a/406

neste'izu bi'llāh (نَسْتَعِيزُ بِاللَّهِ): Ar. “Allah’a sığınırız” anlamında bir söz *bk. neste'izu bi'llāhi*

n. 12a/231-232, 24a/492, 27b/570-571, 39a/829, 41b/877, 41b/883, 42b/902, 47a/999, 51a/1089, 51a/1092-1093, 61b/1324, 93b/2019-2020, 96b/2086, 143a/3112, 109b/2371, 110a/2382-2383, 116b/2524-2525, 117a/2538, 118a/2559, 118a/2564, 118b/2570, 118b/2576, 119a/2583, 119a/2587-2588, 119b/2593-2594, 119b/2598, 126a/2734, 126b/2748, 131a/2851 (2), 135b/2946, 135b/2952-136a/2953, 136a/2958, 136b/2966, 138a/2997, 138a/3006, 139a/3026, 140b/3062, 142a/3092, 142b/3102, 144a/3129-3130, 146a/3176, 167a/3644, 173a/3772, 173b/3782-3783

neste'izu bi'llāhi (نَسْتَعِيزُ بِاللَّهِ): Ar. “Allah’a sığınırız” anlamında bir söz *bk. neste'izu bi'llāh*

n. 19a/387, 24b/511, 36b/772, 52a/1115, 98b/2128-2129, 113a/2452, 113b/2461-2462, 117b/2552, 120a/2608, 120b/2621, 129b/2813, 131b/2860, 137a/2977, 137a/2984, 140a/3043-3044, 143b/3120

nevāhī (نَوَاهِي): Ar. yasak şeyler

n.den 132a/2865

nezr (نَذْر): Ar. adak, adama

n.i 124b/2703

nice (نَجَه): nasıl

n. 145b/3167, 145b/3168

➤ *n. dürlü* (çok çeşitli) 89b/1938

niçün (نِيحُون): niçin

n. 92b/2004 (2)

nidā (نِدَا): (< Ar. **nidā'**) çağırma, bağırma, seslenme

n. 69a/1490, 69b/1493

nifāḳ (نِفَاق): Ar. münafıklık, ikiyüzlülük

n.i 122b/2665

nifās (نِفَاس): Ar. lohusalık hâli

n.dan 86b/1867

nikāḥ (نِكَاح , نِكَاح): Ar. nikâh

n. 53a/1134, 58a/1243

n.da 124b/2706

n.dan 19b/402

nikāḥlı (نِكَاحِي): (← Ar. **nikāḥ**) nikâhlı

n. 125a/2713

ni'met (نِعْمَةٌ , نِعْمَتٌ , نِعْمَةٌ): Ar. nimet, ihsan, yiyecek, içecek

n. 37b/794, 75b/1628, 89a/1928, 90a/1943, 123a/2669

n.i 67b/1452

n.iḡ 90a/1949

n.ini 27a/562

n.ler 87a/1876

n.lere 86b/1873

n.leri 82b/1783, 88a/1903

n.leriḡ 87a/1877

ni‘ met-i İslām (نِعْمَتِ إِسْلَامٍ): Far. İslam’ın nimeti

n. 116a/2520

nişāb (نِصَابٌ ، نِصَابٌ): Ar. bir malın zekâtını vermek üzere gereken miktar

n. 18a/368, 18a/369, 18a/370, 18b/372, 18b/373, 18b/374

n.dan 18a/366

nitekim (نِتَكِيم): nitekim, gerçekten, sonuç olarak

n. 24b/510, 108a/2345, 126a/2733, 173b/3781

niyābet (نِيَابَتٌ): Ar. vekillik, vekâlet

n. 29b/614, 29b/621

niyāz (نِيَازٌ): Far. yalvarma, yakarma

n. 89a/1927

n.da 161b/3519

niyyet (نِيَّةٌ): Ar. niyet

➤ *n. iT-* (niyet etmek) 147b/3215, 148a/3218, 163a/3549-3550, 165b/3605

niyyet-i şāliḡa (نِيَّةٌ صَالِحَةٌ): Far. iyi niyet

n. 65a/1399

noḥūd (نُحُودٌ): Far. nohut

n.dan 155b/3391-3392

noḡṣān (نُفْصَانٌ ، نُفْصَانٌ): Ar. noksan, eksiklik

n. 10b/201, 111a/2404, 145a/3153

n.i 15b/310, 15b/314

nūr (نُورٌ): Ar. nur, aydınlık, parlaklık

n. 22a/455, 24a/499

n.dan 40b/862

n.i 83b/1799, 121a/2624

nūrlandırıcı (نُورَلْنَدِرِجِي): (← Ar. nūr) nurlandırıcı, parlak bir duruma getirici

n.dur 8a/149

nuṣret (نُصْرَةٌ ، نُصْرَتٌ): Ar. yardım; Allah'ın yardımı

n. 174b/3804

n.e 43a/912

nuṣfeteyn (نُطْفَتَيْنِ): Ar. döl suyu

n. 56a/1203

nuṭṭ (نُطُقٌ ، نُطَقَةٌ): Ar. söz, konuşma *bk.* nuṭṭ

n.a 107b/2332

n.i 107b/2332

nuṭṭ (نُطُقٌ): (< Ar. nuṭṭ) söz, konuşma *bk.* nuṭṭ

n. 104b/2262 (2), 104b/2266

nuzūl (نُزُولٌ): Ar. aşağı inme

n. 11a/208

nüzür-ı mâliyye (نُذُور مَالِيَّة): Far. mal ile ilgili adaklar

n.-yi 118b/2573

O

o (أُو): 1. o (ön ad) *bk. ol*

o. 69b/1499

2. o (adıl)

o. 25b/533, 47b/1016, 94b/2045, 95a/2052, 95a/2058, 95b/2070, 96a/2077

odur 26a/539

od (أُوذ): ateş

o. 85a/1835

odun (أُوذُون): odun

o. 17a/346

oğlancık (أُوغْلَانِجَة): küçük erkek çocuğu

o.ları 32a/673

oğ(u)l+ (أُوغُول ، أُوغْد): oğul, oğlan, erkek evlat

o. 78a/1679

o.ı (oğlı) 10b/197, 48b/1032

o.ı-dur (oğlı-dur) 94b/2048

o.ıdur (oğlıdur) 95a/2061

o.u (oğlu) 48b/1034, 48b/1036, 48b/1038, 48b/1039, 49a/1040, 58a/1245, 58a/1246

oğka (أُوْقَه): (< Ar. **uğıyye**) 1283 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü

o. 16b/333, 17a/347, 65a/1395

oķu- (أَوْقُ ، أَوْقُ): (dua, sure, vs.) okumak

o.di 50b/1073

o.duğı 149a/3249, 157b/3426, 157b/3432, 157b/3433

o.duğumı 49b/1053

o.duķda 63b/1366, 158b/3458

o.duķdan 158a/3447

o.mağa 119a/2587, 154b/3362, 155b/3388

o.mağı 148b/3237, 149a/3243

o.mağıla 129a/2807

o.maķ 29b/622, 31a/656, 31b/658, 34b/727, 36a/756, 123b/2684, 133b/2902, 148b/3238, 149a/3239, 149a/3240, 149a/3247, 149a/3248, 149b/3254, 150a/3263, 150b/3279, 150b/3282, 151a/3283, 151b/3303, 152b/3319, 152b/3320, 152b/3324, 152b/3326, 154b/3369, 155a/3371, 155a/3372, 156a/3396, 156b/3410, 157b/3427, 157b/3428, 158b/3448, 158b/3450, 158b/3452, 158b/3454, 158b/3456, 159a/3467, 159b/3479, 160a/3481

o.maķdur 148a/3225, 163b/3562

o.manığ 49b/1051

o.r 59a/1269

o.rken 108a/2345, 160a/3483

o.rlarsa 167a/3642

o.sa 163b/3564, 163b/3565

o.ya 163a/3552, 163a/3553, 163a/3555, 163a/3556, 163b/3558, 166b/3634, 167a/3635, 167a/3637, 168a/3666, 168b/3669, 169a/3685, 169b/3692, 169b/3695

o.yacaķ 34b/727, 129b/2815, 129b/2817, 148a/3222, 148b/3228, 149a/3247, 149a/3248, 150a/3262, 150b/3272

o.ya-lar 166b/3632, 167a/3641

o.yan 44a/932, 44a/934, 75b/1625

o.yup 30a/624, 36a/759, 63b/1367, 82a/1769, 87b/1887, 87b/1895,
97b/2116, 114a/2475, 134b/2929, 165b/3610

oḡun- (أَوْقُنْ ، أَوْقُنْ): okunmak

o.a 134b/2928

o.acaḡ 156a/3395

o.an 152b/3321, 156a/3393

o.duḡda 121a/2624

o.ması 64b/1382

oḡut- (أَوْقُتْ): okutmak

o.maḡ 36a/759

oḡutdur- (أَوْقُتْدُرْ): okutturmak

o.maya 82a/1769

ol (أُولْ ، أُولْ): 1. o (ön ad) *bk. o*

o. 9b/179, 10b/204, 11a/206, 15b/311, 22a/451, 24a/496, 29a/602 (2),
29a/605, 29b/615, 30a/628, 30b/644, 31a/648, 31b/661, 32a/675,
32b/688, 33a/699, 33b/706, 34a/717, 34b/724, 34b/731, 34b/733,
35b/747, 35b/749, 37b/793, 39b/837, 46b/987, 46b/994, 50b/1073,
52a/1114, 57b/1233, 67b/1447, 67b/1449, 68b/1476, 72a/1555,
84a/1819, 85a/1841, 88b/1918, 93a/2009, 99a/2144, 106b/2313,
110a/2387, 110b/2392, 110b/2397, 112b/2444, 113a/2449, 113b/2459,
118b/2568, 122a/2646, 123b/2686, 126b/2750, 127b/2768, 127b/2772,
129a/2805, 129b/2812, 129b/2815, 130a/2828, 135a/2934, 136b/2973,
137a/2976, 137b/2993, 142b/3101, 143a/3107, 148b/3232, 162a/3525,
162a/3526, 162a/3527, 162a/3530, 162a/3533, 162a/3534 (2), 165a/3601,
167b/3648, 167b/3651

2. o (adıl)

o. 9b/180, 21a/427, 22a/450, 49a/1047, 50a/1063, 69a/1489, 98a/2125, 121a/2633, 127b/2769, 137b/2996

o.dur 43a/914, 92b/2005, 109a/2369, 111a/2406, 142a/3090

ol- (أول، أول): 1. olmak

o.a 40b/855, 67b/1456, 68a/1459, 84b/1822, 134b/2924, 134b/2925 (2) 134b/2926 (2), 134b/2927, 134b/2930 (2), 135a/2931

o.acak 88b/1916

o.a-caık 62a/1331, 133a/2891, 158a/3444, 158a/3447

o.a-lar 72b/1558, 161b/3519

o.a-maz 57b/1233

o.an 10b/204, 17b/351, 18b/379, 19a/392, 19b/398, 22a/458, 31b/665, 34a/722, 36a/765, 36b/777, 38a/810, 38b/815, 38b/816, 39a/822, 41a/867, 42a/890, 42a/896, 43b/923, 44a/940, 44b/944, 49b/1051, 50b/1079, 50b/1080, 50b/1082, 51a/1087, 52b/1127, 54b/1170, 55b/1190, 56a/1200, 57b/1230, 57b/1236, 58a/1241, 60a/1286, 66b/1426, 67b/1451, 67b/1454, 69a/1488, 72a/1553, 72b/1566, 73b/1587, 74a/1599, 78a/1678, 80b/1732, 81b/1756, 93a/2017, 97b/2113, 98b/2128, 100a/2171, 101b/2197, 102b/2226, 103b/2247, 108b/2355, 110a/2381, 110b/2402, 113b/2467, 115a/2491, 115a/2494, 116a/2518, 120a/2603, 120b/2622, 123a/2671, 125a/2713, 125b/2732, 131a/2850, 131b/2855, 134b/2929, 135a/2938, 136a/2963, 147b/3206, 148a/3223, 148b/3236, 149a/3241, 149a/3246, 150a/3261, 150b/3274, 152b/3325, 154a/3356, 158a/3446, 162b/3537, 162b/3543, 164b/3588, 164b/3589, 164b/3590, 165a/3591 (2), 165a/3592, 165a/3593, 171b/3742, 174a/3791

o.ana 152b/3319

o.anda 22a/448

o.anlar 51a/1088, 79b/1714, 81a/1746, 83b/1808, 84a/1809

o.anlara 39b/843

o.anlardan 160a/3481

o.an-lardır 141b/3075-3076

o.anlardur 98a/2123

o.di 45a/957, 46b/990, 145b/3166

o.dılar 21b/441

o.dısa 121b/2637

o.duğı 34a/713, 47b/1011, 58a/1242, 59a/1260, 70a/1502, 79a/1700, 81a/1749, 111a/2409, 127b/2770, 135b/2952, 140a/3042, 141a/3073, 143b/3119, 148a/3227

o.duğıçun 20b/420, 98b/2134

o.duğuna 19a/387, 27a/566, 27b/570, 28a/587, 51b/1097, 96b/2086

o.duğda 84b/1823, 115b/2511

o.duğdan 8b/155, 29a/610-611, 62a/1334

o.duğları 23b/489

o.duğuz 114a/2472

o.ıcaķ 35b/746, 49b/1057, 50a/1062, 50a/1065, 50b/1077

o.mada 71b/1541

o.madan 59a/1263, 75a/1617, 88b/1910

o.madıķça 15a/304, 16a/319

o.mağa 105b/2283, 107b/2328, 112a/2427, 126b/2747

o.mağıla 60a/1288, 65b/1403

o.maķ 31a/648, 37a/788, 40b/864, 55a/1179, 56a/1194, 81b/1764, 82a/1765, 82b/1776, 93a/2007, 97b/2115, 98a/2121, 99a/2139, 99a/2141, 105a/2278, 137a/2975, 157b/3434

o.mağ gerek 60a/1283, 60a/1284, 60a/1285, 110a/2391

o.mağ gerek-dür 79a/1704

o.ma-ması 65a/1399

o.manuñ 52b/1119

o.masa 40a/849, 54a/1150

o.ması 62a/1336, 62b/1337, 63b/1367, 64a/1375 (2), 64a/1380, 64b/1386, 64b/1390 (4), 64b/1391, 65a/1392, 65a/1401, 67a/1439

o.ma-sı 133b/2907

o.maya 14b/285, 14b/288

o.mayacak 133a/2892

o.maya-lar 120a/2605

o.mayan 27b/579, 42a/889, 75b/1631

o.mayanlarından 42a/888, 42a/889

o.mayaydı 90b/1958

o.mayaydum 90a/1951

o.mayup 73b/1584, 73b/1586, 79a/1702, 112a/2426, 130a/2823, 134a/2916

o.maz 8b/153, 29b/617, 31b/665, 32b/680, 33a/693, 33b/701, 33b/710, 52b/1121, 52b/1122, 53a/1132, 56a/1197, 60b/1299, 60b/1300, 60b/1301, 67b/1447, 84a/1815-1816, 96b/2093, 97a/2097, 129a/2806, 132b/2876, 132b/2878, 23a/474, 23a/478, 23a/479, 41a/867, 54a/1151, 155a/3377, 155a/3378

o.maz ise 165a/3597-3598, 165a/3598-3599

o.mazlar 42b/901, 102b/2224

o.mazsa 36b/768, 132b/2882, 165a/3598, 165a/3599

o.mış 56a/1198

o.mışdur 99a/2145

o.sa 17a/339, 68a/1465, 68a/1467, 68b/1469, 68b/1470, 147a/3205

o.sa gerekdür 68a/1462, 72a/1547-1548, 79b/1711, 79b/1719, 80a/1721, 80a/1724, 80a/1726, 82b/1781, 82b/1783, 84b/1820, 85b/1847

o.sa-lar gerekdür 86b/1874

o.sun 24b/504, 121b/2641, 154b/3361, 157a/3425

o.suç 174a/3796, 174a/3798, 174b/3802, 174b/3804, 174b/3806, 174b/3808, 174b/3810, 175a/3812, 175a/3814, 175a/3816

o.unca-dır 146b/3188

o.unca-dır 146b/3185, 146b/3186, 146b/3189

o.up 2a/8, 29b/615, 39b/834, 39b/837, 41a/876, 41b/882, 43b/923, 47a/1002, 47a/1003, 50a/1062, 51b/1097, 51b/1100, 57a/1219, 57a/1221, 61b/1322, 67b/1448, 67b/1450, 68b/1477, 70a/1505, 70a/1509, 71b/1543, 73b/1581, 74b/1602, 77b/1671, 78a/1677, 79a/1709, 79b/1710, 80a/1723, 80a/1729, 82b/1779, 84b/1821, 85b/1842, 85b/1845, 87b/1890, 88a/1899, 88a/1903, 88a/1907, 88b/1916, 96b/2085, 112b/2442, 113b/2460, 115b/2506, 115b/2508, 121a/2625, 124a/2696, 124b/2706, 128b/2796, 135a/2932, 136b/2972, 152a/3309, 154a/3352, 159a/3464, 160b/3497, 161b/3523, 165a/3601

o.ur 9b/180, 16a/323, 17a/340, 26b/550, 27a/568, 27b/569, 28b/599, 29a/602, 31a/653, 34a/721, 41a/876, 48a/1022, 52b/1121, 60b/1299, 60b/1300, 60b/1301, 67a/1445, 77a/1665, 96b/2092, 96b/2094, 97a/2095 (2), 97a/2098, 106b/2310, 107b/2334, 116a/2516, 116b/2531, 116b/2532, 127b/2775, 129b/2810, 129b/2812, 141b/3084, 162a/3531, 162b/3536, 163b/3558, 166b/3629

o.urđı 108b/2353

o.urlar 41b/883, 47b/1009, 47b/1010, 47b/1011

o.ursa 18b/379, 30a/627, 41a/866, 41a/875, 41b/882, 73b/1581, 90b/1957, 110b/2393, 112b/2446, 132b/2881, 154b/3361

2. mevcut olmak, bulunmak

o.a 42a/893, 121a/2625, 141b/3078, 141b/3079, 141b/3081, 141b/3082

o.an 2a/13, 6b/111, 12a/233, 13b/266, 28b/596, 20a/405, 20b/424, 23a/480, 31a/652, 31a/654, 33b/703, 34a/721, 34b/727, 34b/730, 36a/762, 43a/911, 46a/978, 49b/1058, 51b/1096, 52a/1112, 52a/1114, 59a/1267, 69a/1487, 70a/1509, 71b/1542, 72b/1560, 74a/1598, 77a/1656, 77a/1660, 82b/1777, 82b/1779, 83b/1799, 84a/1810, 84b/1826, 85a/1839, 85b/1846, 86a/1856, 86b/1866, 88a/1902, 94a/2031, 94a/2032, 99b/2155, 101a/2189, 106a/2299, 107a/2319, 107b/2335, 108b/2354, 109a/2367, 113a/2456, 113b/2461, 130a/2824, 135b/2950, 147a/3200, 148a/3220, 155a/3379, 161a/3508, 164b/3587 (2), 173b/3779

o.anlar 70a/1511, 72a/1546, 81a/1750, 82b/1782

o.anları 8b/152

o.aydı 23b/487, 23b/490, 24b/508

o.dılar ise 69b/1499

o.duğı 21b/442 (2), 98a/2122, 112b/2436, 153a/3328

o.duğıçun 78a/1685

o.duğından 112b/2442

o.duğuna 88b/1913, 93a/2014, 122b/2656

o.duğda 15b/308, 15b/312, 87b/1886

o.madıķça 109a/2369

o.maduğıçun 15b/306, 16a/324

o.mağa 119b/2598

o.mağıla 59a/1269

o.maķ 11a/214, 11b/220, 15a/302, 15a/303, 55a/1172, 131b/2859

o.mamağa 113b/2468

o.mamaķ 93a/2009

o.masa 114b/2487

o.masa gerekdür 85b/1845

o.ması 64a/1378, 64a/1379, 64b/1388, 65a/1392, 65a/1393, 65a/1396,
65a/1402, 65b/1407, 65b/1409

o.ma-sı 65b/1406

o.masıdur 64a/1373

o.masun 24b/504

o.maya 38b/819

o.mayan 30b/643, 34a/712, 68b/1471, 71b/1538, 84a/1818, 118a/2567,
164a/3575

o.mayanlar 81a/1750, 82b/1780

o.mayaydı 116a/2523

o.mayup 64a/1378

o.maz 86a/1858, 86b/1866

o.mazdı 90b/1960

o.mazlar 62a/1329

o.mazlar idi 62a/1327

o.sa 16a/321, 16a/322, 163a/3547

o.sa-lar gerekdür 70a/1511, 79a/1706

o.up 65b/1406, 72a/1546

o.ur 101b/2203, 120a/2609, 154a/3353

o.urdı 23b/491

o.ursa 16b/337, 130a/2827, 132b/2876, 147b/3213, 147b/3214

o.ursañ 137a/2982

3. meydana gelmek, hasıl olmak, doğmak

o.dı 58a/1245, 58a/1246, 58a/1247

o.dum 12b/246, 12b/249, 13a/250, 13a/251, 13a/252, 13a/253, 13a/254

4. sahip olmak, bulunmak

o.a 14a/280

o.an 17b/358

o.up 110b/2397

5. ek eylem, bildirici olarak

o.a 9a/169, 31b/666, 32b/681, 33a/694, 33b/702, 33b/711, 39b/835, 39b/836, 47a/1001, 49b/1051, 53a/1129, 111b/2422, 111b/2424, 158b/3452, 165a/3601, 175a/3813

o.ur 26a/546, 29a/604, 29a/612, 34b/724, 54a/1152, 148b/3233, 161b/3515, 164b/3586

6. yardımcı eylem

- *'afiv o.masına* 145a/3152
- *'ārīz o.maz* 42a/896
- *āşikāre o.an* 165a/3593
- *āşikāre o.up* 58b/1249, 64a/1373
- *'azāb o.maḳ* 128b/2795
- *'azāb o.sa gerekdür* 68a/1465, 68a/1467, 68a/1468-68b/1469, 68b/1470-1471
- *āzād o.suḡ* 175a/3818
- *'azil o.mazlar* 55a/1175
- *bāliḡ o.uncaya daḳdur* 39b/842
- *bellü o.up* 30b/642
- *bitmez o.ur* 162b/3536
- *borclu o.an* 73a/1571
- *buyurmuş o.a* 30b/641

- *cem`o.sa-lar gerekdür* 70a/1508, 79b/1715
- *cem`o.up* 69b/1491, 162a/3531
- *dāhil o.ıcaķ* 127b/2773, 127b/2776, 128a/2780, 128a/2785, 128b/2789-2790
- *dāhil o.maya-sııuz* 91b/1982
- *dāhil o.mışdur* 91b/1983
- *dā`im o.up* 116a/2515, 143a/3111
- *da`vet o.an* 117a/2536
- *def`o.ur* 36a/765
- *def`o.ursa* 36b/767
- *dimış o.a* 32b/684
- *elinden řādır o.an* 91b/1974
- *elinden řādır o.ur* 62b/1344
- *emīn o.up* 88b/1909-1910, 116b/2533
- *esīr o.madan* 115a/2501
- *farz o.dı* 58b/1251, 59a/1261-1262
- *fāsıd o.maz* 150a/3267, 152a/3308, 154a/3351, 155a/3376, 159a/3463, 160b/3495
- *fāsıd o.up* 106b/2310, 107b/2333-2334, 148b/3232
- *fāsıd o.ur* 161a/3513
- *fevt o.duķda* 129b/2819
- *ģā`ib o.maz* 5b/89
- *girmiş o.a* 134b/2928
- *gitmelü o.ıcaķ* 85b/1848
- *ħabis o.up* 85a/1833
- *ħalāř o.a* 15a/301

- *ḥalāş o.mağıla* 141b/3084
- *ḥalāş o.ur* 115a/2501
- *ḥamd ü şükür o.sun* 90a/1948
- *ḥarām o.an* 19a/391, 108a/2337-2338
- *ḥāşıl o.an* 18b/381, 22b/463, 30b/639, 106a/2302, 107b/2328, 126a/2743, 172a/3753
- *ḥāşıl o.maz* 107b/2329
- *ḥāşıl o.sa gerekdür* 68a/1463, 88a/1898
- *ḥāşıl o.sun* 2a/8-9
- *ḥāşıl o.up* 146a/3175
- *ḥāşıl o.ur* 68a/1460, 68a/1464, 68a/1466, 68a/1468, 68b/1469-1470, 100a/2170, 104b/2261, 106b/2304, 106b/2308, 107b/2331, 118a/2557, 121a/2628, 121a/2630, 121b/2636, 122a/2646, 134a/2909, 145a/3155-3156
- *ḥasta o.duğı* 130b/2838
- *ḥasta o.duğda* 115a/2501
- *ḥasta o.mağ* 55a/1173
- *ḥasta o.mazlar* 42b/899
- *ḥasta o.up* 50a/1066
- *ḥatm o.a* 47a/1002
- *ḥāzır o.an* 61a/1311-1312, 61a/1313
- *ḥāzır o.up* 130b/2841
- *helāk o.mışlardur* 91b/1981
- *helāk o.urlar* 94b/2042
- *ḥelāl o.an* 17b/349-350, 109a/2361 (2)
- *ḥelāl o.up* 19a/386

- *hiç o.mazsa* 161b/3518, 162b/3539-3540
- *iftirā itmiş o.ur* 109b/2371
- *ihtimāli o.an* 31a/654, 33b/703
- *ihtimāli o.maya* 38b/819
- *ihtimāli o.mayan* 34a/712
- *işbāt itmiş o.a* 160b/3493
- *işlemiş o.a* 32b/683
- *izin virilmiş o.a* 33a/695
- *ķabūl o.di mi* 37a/779, 112a/2429-2430
- *ķabūl o.dısa* 172a/3752
- *ķabūl o.madı mi* 37a/780, 112a/2430
- *ķabūl o.masınur* 39b/833
- *ķādir o.a-maz* 4a/56
- *lāyık o.a* 110b/2399
- *lāyık o.an* 123a/2677, 132a/2873
- *lāyık o.mayan* 2b/19, 10b/196, 44b/949-950, 114a/2479, 114b/2480, 114b/2483, 120a/2606
- *lāyık o.maz* 32a/678, 33a/692, 33a/700, 33b/701, 34b/732, 154a/3352
- *lāyık o.ur* 31a/650, 31a/651, 31b/662, 31b/663, 32a/677, 32b/679, 33a/690, 33b/708, 33b/709, 34a/719, 34a/720, 35a/734, 152a/3310, 159a/3465, 160b/3497
- *lāyık o.urlar* 102a/2206
- *lāzım o.an* 40a/852, 40a/854, 44b/947-948, 57b/1231-1232, 97a/2102, 104b/2270-105a/2271, 105a/2271, 105a/2274, 105b/2283, 105b/2286, 114a/2477, 114b/2489, 118b/2571-2572,

124b/2705, 124b/2707, 173a/3768, 173a/3768-3769, 173a/3770,
173a/3770-3771

- *lāzım o.anuŋ* 133b/2899
- *lāzım o.mayan* 104b/2268, 105a/2280
- *lāzım o.ur* 150a/3268
- *ma'dūm o.duŋdan* 6a/100
- *maħrūm o.maġa* 32b/679, 33a/692, 159a/3465
- *maħzūn o.an* 73b/1584-1585
- *mā'il o.ması* 64b/1389
- *mā'il o.maya* 142a/3085
- *maħbūl o.masınuŋ* 112a/2435, 112b/2436-2437
- *mālik o.duġı* 14b/292, 125a/2712
- *mālik o.ursa* 18a/366
- *ma'lūm o.a* 1b/5, 44b/949, 91b/1980, 94a/2032, 161b/3522
- *ma'lūm o.an* 17a/341-342, 37a/787
- *ma'lūm o.madı* 163b/3561
- *ma'lūm o.maya* 14b/291
- *māni' o.a-caġ* 154b/3365
- *māni' o.an* 59b/1281
- *māni' o.masun* 154b/3367
- *māni' o.mayacaġ* 154b/3362, 155b/3388
- *maẓhar o.an* 173b/3780-3781
- *maẓhar o.dum* 91a/1968
- *maẓhar o.maġa* 145a/3153
- *maẓhar o.maya* 142a/3087

- *mazhar o.ur* 146a/3175
- *medār o.suḡ* 174b/3800
- *meṣḡūl o.maḡ* 135a/2935-2936
- *mevcūd o.mayan* 102b/2216-2217
- *mevcūd o.up* 38a/810
- *mūcid o.dı* 13a/250-251
- *muḡtāc o.anlarıḡ* 2a/14, 3a/40
- *muḡtāc o.duḡı* 73b/1583
- *muḡtāc o.mayan* 6b/107
- *muntazır o.up* 157b/3431
- *musallaḡ o.ur* 68b/1475-1476
- *muṣır o.an* 7b/129
- *muṡı̄' o.an* 5b/94
- *muṡı̄' o.maḡ* 109a/2365, 125a/2716
- *muṡı̄' o.up* 75b/1630
- *muvāfiḡ o.an* 31a/648
- *muṡṡar o.an* 5a/79, 44a/936
- *mūbtelā o.an* 53a/1131
- *mū'essır o.dı* 12b/249
- *mūmkin o.an* 2b/26, 6b/112
- *mūmkin o.anı* 24b/503
- *mūmkin o.maduḡıçun* 28b/600
- *mūmkin o.maya* 40a/845
- *mūmkin o.mazsa* 101a/2187-2188
- *mūmkin o.up* 90b/1959

- *münāsib o.an* 163b/3562
- *müreccih o.dı* 12b/248
- *nā'il o.an* 141b/3074-3075
- *nā'il o.dı* 142a/3090
- *nā'il o.maya* 142a/3086
- *nā'il o.up* 86b/1873
- *naşīb o.madı* 49b/1060
- *naşīb o.mazsa* 78a/1681
- *naşīb o.up* 58b/1252
- *perişān o.up* 162a/3535
- *peşimān o.up* 91a/1970
- *peşimān o.urlar* 145a/3158
- *peydāh o.ur* 106a/2303, 106b/2307
- *rāzī o.a* 42a/893, 174a/3795
- *rāzī o.an* 76a/1636
- *rāzī o.a-raq* 37a/783
- *rāzī o.duğuş* 91a/1963
- *rāzī o.madığı* 124a/2690
- *rāzī o.mağ* 123a/2673-2674
- *rāzī o.maz* 89b/1937
- *rāzī o.up* 134a/2912, 134a/2914
- *rāzī o.ur* 89b/1936
- *şābit o.a* 30b/644, 31a/654, 33b/704, 34a/713
- *şābit o.an* 9a/170, 9b/176, 133b/2898
- *şābit o.dı* 163b/3566, 164a/3578, 164b/3580-3581, 164b/3586

- *ṣābit o.dısa* 78b/1692, 78b/1696
- *ṣābit o.madı* 107a/2315
- *ṣābit o.up* 133a/2893
- *ṣādır o.acaḳ* 63a/1356
- *ṣādır o.an* 63a/1355, 63b/1362, 63b/1365
- *ṣādır o.maḳ* 60a/1286
- *ṣādır o.ur* 62a/1331, 62a/1335, 62b/1344, 63a/1351, 63a/1354, 63a/1358, 63b/1364
- *sāḳıṭ o.maz* 60a/1289
- *selām o.suḡ* 174a/3794
- *su`āl o.sa gerekdür* 83b/1801
- *ṣehīd o.maḳ* 55a/1173
- *tābi` o.an* 62b/1343, 63a/1351, 77a/1659
- *tābi` o.anlar* 94b/2041, 94b/2042
- *tābi` o.duḡı* 99a/2147
- *tābi` o.duḡuḡ* 139b/3040
- *tābi` o.duḡlarıçun* 99b/2158
- *tābi` o.maḡa* 111a/2412
- *tābi` o.maḳ* 122b/2663, 125a/2715, 150b/3278
- *tābi` o.maḳdur* 135b/2945, 135b/2952, 136a/2957, 136b/2965, 136b/2973, 137a/2983
- *tābi` o.ması* 64b/1385
- *tābi` o.mayan* 63a/1354
- *tābi` o.sa* 99a/2146
- *tābi` o.sa gerekdür* 56a/1199
- *tābi` o.up* 21b/438, 51a/1091, 144b/3150

- *tābi* ‘ *o.urlar* 51a/1087, 51a/1089
- *ṭālib o.maya* 142a/3088
- *tamām o.dı* 161b/3516
- *tamām o.duḡdan* 80b/1734, 81a/1752, 110a/2390, 156a/3395-3396, 163a/3551, 163a/3554, 165b/3606
- *tamām o.ıcaḡ* 165b/3608
- *tamām o.madıḡça* 64a/1370
- *tamām o.maz* 161b/3514
- *tamām o.mıṣ o.a* 47a/1004
- *tamām o.mıṣdur* 49a/1043
- *tamām o.up* 163a/3557
- *ta ‘yīn o.up* 68b/1474
- *ta ‘zīm o.ması* 65a/1401
- *teslīm o.maḡa* 37a/785
- *terk itmıṣ o.a* 32a/670
- *teslīm o.a* 134a/2914
- *tırāṣ o.madıḡı* 56b/1213
- *tırāṣ o.maḡ* 17a/348
- *vācib o.an* 40a/847, 55a/1175
- *vāḡı ‘ o.dısa* 107a/2315
- *vāḡı ‘ o.up* 50b/1078
- *vārid o.an* 36a/756, 44b/952, 134a/2917
- *vāṣıl o.dı* 50b/1079

oluci (أولوحي): olucu (yardımcı eylem) *bk. olucu*

- *ṣādır o.dur* 8a/147-148

olucu (أُلُوجُ): olucu (yardımcı eylem) *bk. oluci*

➤ *rāzī o.dur* 5a/84

oluğ (أُلُوقُ): oluk

o. 80a/1725

olun- (أُلُودُ ، أُلُودُ): olunmak (yardımcı eylem)

➤ *'azāb o.ur* 77b/1666, 77b/1667, 77b/1669, 77b/1670, 78a/1683, 78b/1691

➤ *'azil o.maz* 60a/1291

➤ *bey' o.duğda* 19b/394

➤ *beyān o.di* 9b/173, 17b/350, 40b/857, 94a/2037, 97b/2111, 103a/2230, 103a/2233-2234, 111a/2413, 112a/2432, 115a/2497, 116b/2533, 117b/2550, 117b/2552, 118a/2558, 119b/2593, 120a/2607, 121a/2629, 128b/2792, 129a/2802, 133a/2887-2888

➤ *cemi' o.mışdur* 167b/3650

➤ *da'vet o.an* 126a/2740

➤ *da'vet o.duğda* 72b/1564

➤ *edā o.sa* 112a/2433

➤ *edā'-ı hizmet o.mayan* 19b/401-402

➤ *emir o.up* 81b/1758

➤ *ğıybet o.an* 113b/2459

➤ *halk o.duğı* 56a/1203

➤ *halk o.mışdur* 46a/978

➤ *halk o.ur* 45a/964

➤ *hamil ol.duğda* 130a/2821

➤ *hiṭāb o.up* 85a/1831-1832

- *hüküm o.ur* 11a/211, 40a/850
- *ıtlāk o.maz* 10a/191
- *ihtilāf o.di* 79b/1720, 87a/1883-1884, 87a/1885
- *i'tibār o.ur* 17a/346
- *katil o.an* 102a/2210
- *kıyās ol.a* 166b/3630
- *murād o.ursa* 166b/3631
- *müşāhede o.a* 111b/2422-2423
- *naķil o.an* 100a/2167, 106b/2311, 106b/2313
- *naķil o.urken* 43b/928
- *ri'āyet o.ur ise* 165a/3594
- *rivāyet o.duğı* 152b/3325-3326
- *rivāyet o.mışdur* 53b/1147-1148
- *su'āl o.acaķ* 97a/2103
- *su'āl o.duķda* 71a/1526-1527, 111a/2406
- *su'āl o.ur* 115b/2502
- *ta'bīr o.duķda* 52a/1107-1108
- *ta'bīr o.maz* 55a/1180
- *tahrīr o.an* 103a/2237
- *tahrīr o.di* 72b/1556
- *tahrīr o.sa* 167b/3650
- *takrīr o.di* 35a/737, 93a/2016, 109b/2380, 117a/2535, 126a/2741, 129a/2800, 135b/2942, 144b/3148
- *takrīr o.di ise* 44b/948
- *takrīr o.up* 40b/857

- *ṭaleb o.ması* 65a/1400
- *ta`rif o.an* 166b/3629-3630
- *taşdıķ o.ur* 52a/1113
- *tekzīb o.ur* 52a/1113
- *telķīn o.ur* 115b/2504
- *terk o.ması* 64b/1387
- *teslīm o.duķdan* 56b/1205
- *te`vīl o.ur* 101a/2188
- *zem o.an* 120a/2604
- *zikir o.acaķ* 37b/798, 121b/2642
- *zikir o.an* 17a/343, 26b/551, 37b/797, 65b/1411, 92b/2001-2002, 96a/2083, 109a/2365, 127b/2770-2771, 131b/2857, 145b/3164-3165, 148b/3228-3229

omuz (أوموز ، أوموز ، أوموز): omuz

o.ları 152a/3314

o.larından 147b/3211

o.u 56b/1215

o.una 84b/1821

o.undan 84b/1820

on (أون ، أون ، أون): on

o. 16a/319, 22b/469, 25a/515, 51b/1103, 51b/1105, 59a/1264, 70a/1504, 86b/1869, 96b/2090, 110b/2398, 114b/2486, 163a/3551, 164b/3585, 165b/3611, 166a/3614, 166a/3616, 166a/3619, 166a/3622, 166b/3625

o.dan 23a/472, 23a/473

o.uņ 23a/474

- *o.da bir* 17b/356

on altı (أُونُ أَلْتِي): on altı

o. 40b/856, 57b/1228, 145a/3159

o.-dur 146a/3178

on altıncı (أُونُ أَلْتِيْجِي): on altıncı

o. 73b/1580, 101b/2194, 122b/2665, 133b/2904, 149b/3255, 151a/3289, 153a/3337, 156a/3397

on beş (أُونُ بَيْش): on beş

o. 144b/3147, 165b/3606

on beşinci (أُونُ بَيْشِيْجِي): on beşinci

73b/1579, 101a/2192, 122b/2664, 133b/2903, 143b/3126, 149b/3253-3254, 151a/3288, 153a/3336, 156a/3396

on bir (أُونُ بِيْر): on bir

o. 145a/3161

o.dür 154a/3354

on birinci (أُونُ بِيْرِيْجِي): on birinci

o. 44a/942, 73a/1572, 94a/2030, 101a/2184, 110b/2395, 117b/2546, 122b/2658, 132b/2884, 140b/3058, 149a/3247, 151a/3283, 153a/3327, 155a/3372-3373, 155b/3392, 159b/3478

on dördüncü (أُونُ دُرْدُنِيْجِي): on dördüncü

o. 73a/1577, 101a/2191, 122b/2662, 133b/2900, 143a/3117, 149b/3252, 151a/3286-3287, 153a/3332-3333, 156a/3396, 160a/3482-3483

on dört (أُونُ دُرْت ، أُونُ دُرْتَة): on dört

o. 108b/2348, 145b/3162

o.dür 159a/3466

on iki (اُونُ اِيكِي ، اُونُ اِيكِي): on iki

o. 43b/925, 117a/2537, 120a/2610, 161b/3522

o.dür 93b/2019, 110a/2382, 134b/2922

on ikinci (اُونُ اِيكِنجِي): on ikinci

o. 44b/943, 73a/1574, 94a/2031, 101a/2186, 110b/2396, 117b/2547,
122b/2658, 133a/2888, 141a/3070, 149a/3248-3249, 151a/3283,
153a/3329, 156a/3393, 159b/3480

on sekiz (اُونُ سَكِز): on sekiz

o. 57b/1229

on sekizinci (اُونُ سَكِزِنجِي): on sekizinci

o. 73b/1584, 101b/2196, 123a/2667-2668, 134a/2915, 149b/3257,
151a/3291, 153b/3340, 156a/3400

on toktuzuncu (اُونُ طُقُوْرُنْجِي): on dokuzuncu

o. 73b/1585, 101b/2198, 123a/2668-2669, 134a/2919, 149b/3260,
151a/3292, 153b/3342, 156a/3401

onuncu (اُونُنْجِي): onuncu

o. 44a/940, 73a/1570, 94a/2030, 97a/2101, 100b/2182, 110b/2394,
117b/2546, 122b/2657, 132b/2878, 139b/3037, 149a/3246, 150b/3282,
152b/3326, 155a/3371, 155b/3391, 159b/3478, 165a/3593

on üçüncü (اُونُ اُوْجُنْجِي): on üçüncü

o. 73a/1575, 101a/2188, 122b/2661, 133a/2893, 143a/3108-3109,
149b/3251, 151a/3285, 153a/3331, 156a/3394, 160a/3481-3482

on yedi (اُونُ يَدِي): on yedi

o. 57b/1228

on yedinci (اُونُ يَدِنَجِي): on yedinci

o. 73b/1582, 101b/2194-2195, 122b/2666-123a/2667, 134a/2910-2911,
149b/3255, 151a/3290, 153b/3339, 156a/3399

ora (اَوْرَا): ora, o yer

o.dan 83b/1805

orta (اَوْرْتَه ، اَوْرْتَه ، اَوْرْتَه ، اَوْرْتَه): orta

o. 56b/1208

o.-ları (orta-ları) 120a/2611

o.-sı 57a/1216

o.sına 153a/3336

o.ya 103b/2248

o.ya (ortaya) 146a/3183

➤ *o. parmak* (orta parmak) 160a/3488

oruÇ+ (اَوْرُجْ ، اَوْرُجْ ، اَوْرُجْ): (< **Far. rûze**) oruç

o. 58b/1250

o.dan 83b/1803

o.ları 32b/688

o.unı (orucunı) 31a/647, 43b/930

➤ *o. tut-* (oruç tutmak) 27a/558, 74b/1601, 98a/2117, 104a/2250,
124a/2697

ot (اَوْتَه): ot

o.larından 14a/272

otla- (اَوْتَلَا): otlamak, yayılmak

o.yup 18b/377

otur- (اُوْتور ، اُوْتور) : 1. oturmak

o.madan 163b/3564

o.maķ 150a/3262, 151b/3301, 154a/3359, 156a/3399, 159b/3476

o.maķdur 148b/3228

o.up 151b/3299

o.urken 153b/3339, 163b/3565

o.ursa (oçurursa) 154a/3359

2. bir yerde s¼rekli olarak kalmak, ikamet etmek

o.an 44b/943

o.salar gerekd¼r 80b/1733-1734, 86a/1853-1854

o.sa-lar gerekd¼r 85b/1852

3. yer almak, geķmek

o.an 43b/929

4. boş durmak

o.mayup 135a/2939

o.sa 175a/3815

otuz (اُوْتوز) : otuz

o. 18b/372, 51b/1104, 163a/3555

otuz altıncı (اُوْتوز اَلْتِنْتِجِی) : otuz altıncı

o. 75a/1616, 102b/2221, 123b/2686, 157a/3419

otuz beşinci (اُوْتوز بَŞِنْتِجِی) : otuz beşinci

o. 75a/1614, 102b/2220, 123b/2685, 157a/3418

otuz birinci (اُوْتوز بَرِنْتِجِی) : otuz birinci

o. 74b/1607, 102a/2215, 123b/2682, 156b/3413

otuz dördüncü (اوتوز دوردنچى): otuz dördüncü

o. 75a/1611, 102b/2218, 123b/2684-2685, 157a/3416-3417

otuz dört (اوتوز دوت): otuz dört

o. 108b/2349-2350

otuz iki (اوتوز ايكي): otuz iki

o. 108b/2350

otuz ikinci (اوتوز ايكنچى): otuz ikinci

o. 74b/1609, 102b/2216, 123b/2683, 156b/3414

otuz sekizinci (اوتوز سكرنچى): otuz sekizinci

o. 75a/1619, 102b/2223, 124a/2689, 157a/3423

otuz tokuzuncu (اوتوز طقوزنچى): otuz dokuzuncu

o. 75a/1621, 102b/2225, 124a/2690, 157a/3425

otuzuncu (اوتوزنچى): otuzuncu

o. 74b/1606, 102a/2213, 123b/2681, 156b/3412

otuz üçer (اوتوز اوچر): otuz üçer

o. 85b/1844-1845

otuz üçüncü (اوتوز اوچنچى): otuz üçüncü

o. 74b/1610, 102b/2217, 123b/2684, 157a/3415-3416

otuz yedinci (اوتوز يدنچى): otuz yedinci

o. 75a/1618, 102b/2222-2223, 123b/2688, 157a/3421

oyna- (اوينّا ، اوينّا): oynamak

o.madan 125b/2730

o.mağa 132b/2880

o.mağ 159b/3477

o.yup 132b/2884

oyun (أُوْيُون ، أُوْيُون): oyun

o. 125b/2730, 132b/2880

o.undan 19b/400

Ö

öde- (أُوْد): ödemek

ö.yeme-den 71b/1540

ödünç (أُوْدُنْج): ödünç, ileride geri verilmek veya alınmak şartıyla alınan veya verilen (şey)

➤ *ö. al-* (ödünç almak) 14a/275

ög- (أُوْكَ): övmek

ö.mege 120a/2602

öğren- (أُوْكَرِن): öğrenmek

ö.mek 123b/2685

ö.meyüp 105a/2273

öğreT- (أُوْكَرِد ، أُوْكَرِن): öğretmek

ö.en (öğreden) 76a/1635

ö.mek 123b/2686

ö.üp (öğredüp) 131a/2849

ögül- (أُوْكَل): övülmek, methedilmek

ö.mişdür 6a/96

ökçe (أوكچه): topuğun arka bölümü

ö.-si 159b/3476

öksürük+ (أوكسوريك): öksürük

ö.i (öksürigi) 153b/3345

öl- (أول ، أول): ölmek

ö.dükde 115b/2502

ö.dükden 131a/2847

ö.en 67a/1440, 71b/1540, 75a/1617, 96a/2078

ö.mege 116a/2521, 116a/2522

ö.mek 36a/764, 116a/2514

ö.mek gerek 110b/2395

ö.mesi 63b/1366, 66b/1428

ö.meyecek 35b/754

ö.se-ler gerekdür 84b/1827

ö.ün 116b/2524

ö.üp 46a/985, 69a/1482

ö.ür 102a/2211

ö.ürler ise 96b/2084

öldür- (أولدور): öldürmek

ö.mek 34a/716, 154b/3360, 156b/3414

ö.mesi 66a/1420

öldürici (أولدورچي): öldürücü

ö.dür 6a/104

ölü (أُولُو): ölü

ö.den 20a/414

ö.ler 62b/1339

ölüm (أَوْلُومُ): ölüm

ö. 88a/1906, 88b/1909

‘ömr (عُمُر): (<< Ar. ‘**umr**) ömür, hayat *bk.* ‘*ömür*

‘ö.inji 80b/1742

‘ömür (عُمُر): (<< Ar. ‘**umr**) ömür, hayat *bk.* ‘*ömr*

‘ö.de 165a/3599

öñ (أَوْكَا ، أَوْكَا): ön

ö.lerine 85b/1849

ö.ünce 87b/1890

ö.ünde 85a/1839

öp- (أَوْي): öpmek

ö.mek 115a/2492

‘örf (عُرْف): (<< Ar. ‘**urf**) âdet, hüküm; gelenek

‘ö. 17a/345

‘örf-ü beled (عُرْفُ بَلَد): (<< Far. ‘**urf-i beled**) şehir geleneği

‘ö. 15b/308, 17a/343

ört- (أَوْرْت): örtmek

ö.mek 124a/2693, 147b/3207, 152b/3316

‘öşür (عَشْر): (<< Ar. ‘**uſr**) öşür, onda biri alınan vergi

‘ö.dür 17b/355

‘ö.lerini 118b/2575

öt- (أَوْت): ötmek, kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak

ö.erler 48a/1024

öyle (I) (أُوَيْلَهُ ، أُوَيْلَهُ): öyle

ö. 2a/14, 2a/15, 2a/17, 2b/19, 2b/20, 2b/22, 2b/24, 2b/25, 2b/27, 2b/29, 3a/30, 3a/31, 3a/33, 3a/35, 3a/37, 3a/38, 3a/40, 3b/41, 3b/42, 3b/43, 3b/45, 3b/46, 3b/48, 3b/50, 3b/51, 4a/53, 4a/54, 4a/55, 4a/57, 4a/58, 4a/59, 4a/61, 4a/62, 4b/64, 4b/65, 4b/66, 4b/68, 4b/69, 4b/71, 4b/73, 5a/75, 5a/76, 5a/78, 5a/79, 5a/81, 5a/82, 5a/83, 5b/85, 5b/86, 5b/88, 5b/89, 5b/90, 5b/91, 5b/93, 5b/94, 5b/95, 6a/96, 6a/98, 6a/99, 6a/101, 6a/103, 6a/104, 6a/105, 6b/107, 6b/108, 6b/109, 6b/110, 6b/112, 6b/113, 6b/115, 6b/116, 6b/117, 7a/119 (2), 7a/121, 7a/122, 7a/124, 7a/125, 7a/126, 7a/128, 7b/130, 7b/132, 7b/134, 7b/135, 7b/137, 7b/138, 8a/140, 8a/141, 8a/143, 8a/144, 8a/145, 8a/147, 8a/148, 8a/149, 8b/151, 8b/153, 8b/154, 8b/156, 8b/158, 17a/339, 35b/746

öyle (II) (أُوَيْلَهُ): öğle

➤ ö. *namāzı* (öğle namazı) 32a/672, 134b/2927-2928, 146a/3182

‘özr (عُذْر): (<< Ar. ‘uzr) özür, mazeret *bk.* ‘özür

‘ö.ile 150a/3266, 152a/3307, 154a/3350, 155a/3375, 159a/3462, 160b/3494

‘özür (عُذْر): (<< Ar. ‘uzr) özür, mazeret *bk.* ‘özr

‘ö. 114b/2487

‘özürsüz (عُذْرُسُز): (← Ar. ‘uzr) özürsüz, mazeretsiz *bk.* ‘özürsüz

‘ö. 31b/663, 34a/719, 148b/3232, 150a/3266, 152a/3307, 154a/3350, 155a/3373, 155a/3375, 155b/3383, 159b/3471

'özürsüz (عُدْرُسُزْ): (← Ar. 'uzr) özürsüz, mazeretsiz bk. 'özürsüz

ö. 31a/651, 32a/677, 33a/691, 33b/708, 155b/3385, 156a/3396 (2),
156a/3399, 156a/3401, 156a/3402, 156b/3408, 156b/3412, 157b/3429,
159a/3460, 159a/3462, 160b/3495, 161a/3510

P

pādišāh (پادشاه، پادشاه، پادشاه، پادشاه): (< Far. pād-šāh) padişah, hükümdar

p. 17b/351, 100b/2181, 134b/2929

p.-lar 72b/1558

➤ *p.lar p.ı* (padişahlar padişahı) 10a/188

pāk (پاک، پاک): Far. pak, temiz

p. 52b/1123, 55a/1179, 124a/2691, 124a/2692, 132a/2874, 132b/2878,
147a/3198, 147a/3200, 147a/3201, 147a/3203, 147a/3205

p.dür 53a/1136, 56b/1206

pāk-liK+ (پاک لک، پاک لک): (← Far. pāk) paklık, temizlik

p. 76a/1641

p.i (*pāk-ligi*) 56a/1202

pāre (پاره): Far. parça

p. 58a/1238

➤ *p. p.* (*parça parça*) 79a/1709

parmaK+ (پَرْمَع، پَرْمَع، پَرْمَع، پَرْمَق، پَرْمَق، پَرْمَق، پَرْمَق): parmak

p. 152a/3312, 160a/3486

p.ı (*parmağı*) 55b/1187

p.ıla (*parmağıla*) 160a/3487-3488, 160b/3492

p.in (*parmağın*) 160a/3484

p.inı (parmağını) 150b/3281, 160a/3489

p.inuŋ (parmađınuŋ) 83b/1798

p.ları 58a/1239

p.larıla 155a/3381

p.ların 150a/3271, 151a/3290, 153b/3338, 156b/3406, 156b/3409, 159b/3474

➤ *başp.ıla (başparmağıla)* 150b/3280

➤ *orta p.inuŋ (parmađınuŋ)* 160a/3488

➤ *şırça p.ıla (parmağıla)* 160a/3489

➤ *şırça p.inı (parmağını)* 150b/3280

➤ *şehādet p.inı (parmağını)* 160a/3491

pek (پَكْ): pek, çok *bk. bek*

p. 56b/1207, 56b/1208, 56b/1209 (2), 56b/1211, 56b/1212, 57a/1225, 116a/2517, 130a/2829

peklik+ (پَكْلِكْ): sertlik

p.inı (pekligini) 158a/3439

pencere (پَنْجَرَه): Far. pencere

p. 67b/1449, 68b/1476

pencşenbih (پَنْجَشَنْبِه): Far. perşembe

p. 32b/687

perişān (پَرِيشَانْ): Ar. perişan, dağınık

p. 162a/3530

➤ *p. ol-* (perişan olmak, dağılmak) 162a/3535

pes (پَسَن): Far. öyle ise

p. 50b/1077, 121b/2636

peşimān (پَشِيمَان): Far. pişman

➤ *p. ol-* (pişman olmak) 91a/1970, 145a/3158

peydāh (پَيْدَاه): (< Far. **peydā**) meydana, açıkta

➤ *p. ol-* (peyda olmak, ortaya çıkmak) 106a/2303, 106b/2307

peygamber (پَيْغَمْبَر ، پَيْغَمْبِر): (< Far. **peygām-ber**) peygamber, haber getiren

p. 42a/888, 42a/889 (2), 52b/1117, 52b/1119, 52b/1121 (2), 52b/1122, 53a/1132 (2), 53b/1139, 54b/1163, 54b/1167, 56a/1194, 56a/1197, 58a/1242, 62a/1331, 62a/1334

p.dür 56a/1198

p.e 62b/1343, 95b/2069

p.im 97a/2105

p.imiz 54b/1168

p.imizüñ 56a/1199

p.imüz 9a/171, 31b/667, 32b/682, 45b/969, 46b/991, 47a/1005, 48b/1037, 53b/1142, 55b/1184, 56b/1206, 58b/1257, 59b/1272, 62a/1332, 62b/1339, 64a/1371, 72a/1549, 75a/1611, 75a/1614, 76a/1633, 79a/1705, 79b/1714, 80a/1722, 81a/1752, 81b/1760, 84b/1827, 85b/1848, 87b/1888, 94a/2032, 98a/2121, 121a/2632, 122b/2660, 122b/2662, 130b/2832, 136a/2956, 162b/3545, 163b/3559, 165a/3595

p.iñ 79b/1716, 79b/1720

p.ler 42b/909, 53b/1144, 81b/1755, 83a/1796, 87a/1880, 87b/1890, 97a/2097

p.lerden 48b/1030, 60b/1303, 84a/1813

p.lere 43a/911, 63a/1350, 77a/1658

p.leri 41b/886, 41b/887

p.lerinden 41b/887

p.lerine 48b/1030, 52b/1117, 63a/1354, 89a/1919, 93a/2012, 122a/2654

p.leriņ 53a/1137, 67b/1452

➤ *İbrāhīm p. 'aleyhi's-selām* 142b/3100-3101

peygamberān (**يَعْمَبِرَانُ**): (< **Far. peygām-berān**) peygamberler, haber getirenler

➤ *p. 'aleyhimü's-selām* 54b/1170

peygamberlik+ (**يَعْمَبِرْلِكُ ، يَعْمَبِرْلِكُ ، يَعْمَبِرْلِكُ**): (← **Far. peygām-ber**) peygamberlik

p. 63b/1363

p.den 55a/1175

p.i (*peygamberligi*) 58b/1249, 64a/1372

pire (**پیره**): *pire*

p. 156b/3414, 157a/3415

put (**پوت**): (< **Far. büt**) *put*

p.lardandur 26a/536

pür-vücüd (**پُر وُجُود**): **Far. + Ar.** bütün vücut

p.uņ 174a/3799

R

Rab (**رَب**): (< **Ar. Rabb**) Allah *bk. Rabb*

➤ *yā R.* (Allah'im!) 174b/3800

Rabb (**رَبِّ**): **Ar.** Allah *bk. Rab*

R.im 97a/2105

R.isi 60a/1283

Rabbenā leke'l-ḥamd (رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ): Ar. namazda rükûdan sonra doğrulunca okunması sünnet olan, “Ey Rabb’imiz sana hamd olsun!” anlamında bir söz

R. 151a/3293

Rabbi (رَبِّ): (< Ar. **Rabbī**) Allah’ım

- *yā R.* (Allah’ım!) 81a/1753, 90a/1943, 90b/1955, 90b/1957, 91a/1966, 171b/3742, 172a/3745, 172a/3747, 172a/3749, 172a/3751, 172a/3752, 172b/3757, 172b/3764

raḍiya’llāhu ‘anhu (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): Ar. “Allah ondan razı olsun” anlamında bir dua sözü

- *‘Abbās r. ḥazretlerine* 165a/3596
- *‘Aliyyü’l-Murtażā r.-dur* 61a/1306-1307
- *Ebūbekri ‘ş-Şiddīk r.* 49b/105
- *Ebūbekri ‘ş-Şiddīk r.-dur* 60b/1303-61a/1304
- *‘Osmān-ı Zü’n-Nūrīn r.-dur* 61a/1305-1306
- *‘Ömere’l-Fārūk r.-dur* 61a/1304-1305

raḍiya’llāhu Ta’ālā ‘anhā (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا): Ar. “Allah ondan razı olsun!” anlamında bir dua sözü

- *Ḥazret-i Havvāya r.a* 53a/1133

raḍiya’llāhu Ta’ālā ‘anhumā (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا): Ar. “Allah ikisinden razı olsun!” anlamında bir dua sözü

- *İmām-ı Seḥāvī ibni ‘Abbās r. ḥazretlerinden* 162b/3543-3545

rağbet (رَغْبَتٌ): Ar. istek, arzu, ilgi

r. 2a/8, 64a/1377, 64b/1384

rāḥat (رَاحَةٌ ، رَاحَتٌ): Ar. üzüntüsüz, tasasız, kedersiz bir hâlde bulunma

r. 172b/3761

r.da 70a/1510, 72a/1546

➤ *r. it-* (rahat etmek, sıkıntısız durumda olmak) 72a/1554

raḥimehu'llāh (رَحْمَةُ اللَّهِ): Ar. “Allah ona merhamet eylesin.” anlamında bir dua sözü

r. 9a/164, 12a/233

raḥm (رَحْم): Ar. rahim, döl yatağı

r.inden 12a/230

r.ine 12a/229

Raḥmān (رَحْمَان): Ar. Allah'ın adlarından biri; dünya üzerinde yarattığı bütün mahlukata merhamet eden

R.dur 92b/2001

raḥmet (رَحْمَةٌ ، رَحْمَةٌ ، رَحْمَتٌ ، رَحْمَتٌ): Ar. acıma, esirgeme, koruma, yarlıgama

r. 157b/3434, 158b/3453, 172b/3757, 172b/3761

r.den 78b/1693, 79a/1702

r.i 129b/2812

r.ini 123a/2668

➤ *r. iT-* (bağışlamak, merhamet etmek) 2a/16

raḳı (رَاقِي): (< Ar. 'araḳī) rakı

r. 132a/2872

Ramazān-ı şerīf (رَمَضَانَ شَرِيفٌ ، رَمَضَانَ شَرِيفَةٌ): Far. mübarek Ramazan ayı

R. 31a/646

R.de 43b/930

➤ *R. Bayramı* (Ramazan Bayramı) 31b/660

rāvī (رَاوِي): Ar. rivayet eden, söyleyen

r.si 136a/2963

ravza-i dīn (رَوْضَةُ دِينَ): **Far.** din bahçesi

r.i 175a/3811

rāst (رَاسِت): **Far.** doğru

- *işi r. gel-* (iş i rast gitmek, şans yardımıyla iş i iyi, istediği gibi olmak) 26b/549-550

rāzık (رَازِق): **Ar.** rızık veren

r.i 26b/555

rāzī (رَاضِي): **Ar.** razı, rıza gösteren, kabul eden

r. 92b/2004

- *r. kı l-* (razı etmek, kabul ettirmek) 29a/608-609
- *r. ol-* (razı olmak, kabul etmek, istemek) 5a/84, 37a/783, 42a/893, 76a/1636, 89b/1936, 89b/1937, 91a/1963, 123a/2673-2674, 124a/2690, 134a/2912, 134a/2914, 174a/3795

recā (رَجَا): (< **Ar. recā**) ümit, umma

r.nuḡ 36b/777

r.yı 36b/776

- *r. iT-* (rica etmek, ummak) 82a/1765, 145b/3168

redd (رَد): **Ar.** tanımama, inkâr etme

r. 104a/2257

r.e 4a/56

refi (رَفَع): (< **Ar. ref**) yüceltme

- *r. iT-* (yüceltmek) 3b/49

refīk (رَفِيق): **Ar.** arkadaş, yoldaş

r. 90b/1958

Refīku (رَفِيقُ): Ar. yoldaş, Allah

➤ *yā R.* (Allah'im!) 9b/175

reh-nümā (رَهْنَمَا): Far. yol gösteren, kılavuz

r. 174b/3803

rek'at (رَكْعَةٌ ، رَكْعَةٌ ، رَكْعَةٌ): Ar. rekât, namazda bir kıyam, bir rükû ve iki sücütten ibaret hareket

r. 58b/1250, 72a/1547, 148b/3235, 148b/3236, 149a/3241 (2), 149b/3260 (2), 154a/3357, 161b/3521, 162a/3529, 163a/3549, 166b/3631

r.a 166b/3630

r.da 148a/3225, 148a/3226, 154b/3370, 155a/3371, 157a/3424, 157a/3425, 157b/3432, 157b/3433, 163a/3550, 163a/3552, 163a/3554, 163a/3556, 166b/3627, 166b/3628 (2), 166b/3630, 166b/3633, 166b/3634, 167a/3636

r.dur 161b/3522, 165b/3602

r.ı 166b/3629

r.ında 148a/3224, 158b/3455

r.inı 150a/3261

r.larına 148b/3237, 149a/3242

r.larında 152b/3320

rek'atlı (رَكْعَتَلِي): (← Ar. rek'at) rekâtlı

r. 148a/3223

remil (رَمَلٌ): (< Ar. reml) birtakım nokta ve çizgilerle kayıptan haber verme dolandırıcılığı

r. 133a/2890

reng (رَنْك): **Far.** renk

r.den 59a/1260, 81a/1748

rengli (رَنْكَلِي): (← **Far. reng**) renkli

r. 86a/1860

resm (رَسْم): **Ar.** suret

r.i 65b/1404

Resül (رَسُول ، رَسُول): **Ar.** peygamber; Hazreti Muhammed

R.i 10b/205

R.üne 164a/3570

R.üñ 56a/1200, 57b/1230, 57b/1236

Resül-i Ekrem (رَسُولُ أَكْرَم): **Far.** Hazreti Muhammed *bk. Resül-ü Ekrem*

R.iñ 38b/817, 139b/3039

Resülu'llāh (رَسُولُ اللَّهِ ، رَسُولُ اللَّهِ): **Ar.** Allah'ın Resul'ü, Hazreti Muhammed

R. 50b/1074

➤ *yā R.i* (ey Allah'ın Resul'ü!) 130b/2836

Resül-ü Ekrem (رَسُولُ أَكْرَم): (< **Far. Resül-i Ekrem**) Hazreti Muhammed *bk. Resül-i*

Ekrem

R.dür 11a/209

Resülü's-Seḳaleyn (رَسُولُ الْفَقْلَيْن): **Ar.** Hazreti Muhammed

R. 55b/1193

Reyyān (رِيَّان): **Ar.** cennette bulunan bir kapı

R. 85b/1851

rıdvānu'llāhi 'aleyhim ecma'in (رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ): Ar. “Allah onların hepsinden razı olsun.” anlamında bir dua sözü

r. 100b/2174

➤ *aşhāb r.* 130b/2835-2836

rıdvānu'llāhi Ta'ālā 'aleyhim ecma'in (رِضْوَانُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ): Ar. “Allah onların hepsinden razı olsun.” anlamında bir dua sözü

r. 58a/1247-1248, 136b/2965-2966

➤ *aşhāb r.-dür* 61b/1316-1317

rıfık (رِفْق): Ar. yumuşaklık, yavaşlık, tatlılık

r.ıla 125a/2712

rızā (رِضَا): (< Ar. rızā') razı olma

r. 37a/784, 91a/1973, 91b/1976, 91b/1978, 91b/1979

r.m 173a/3777

r.sı 112a/2427

r.sıçun 72b/1561, 72b/1565, 73a/1568, 74b/1601, 75b/1622, 76a/1637, 138a/3005, 139a/3025-3026

r.sına 135b/2945

r.yı 37a/783

rızā'en li'llāh (رِضَاءٌ لِلَّهِ): Ar. Allah'ı hoşnut etmek için *bk. rızā'en li'llāhi*

r. 31b/662, 32a/676, 33a/690, 33b/707, 34a/718

rızā'en li'llāhi (رِضَاءٌ لِلَّهِ): Ar. Allah'ı hoşnut etmek için *bk. rızā'en li'llāh*

r. 31a/650, 74a/1595

rızā'-ı şerif (رِضَاءٌ شَرِيفٌ): Ar. mübarek rıza

r.işe 171b/3742

rızık (رِزْقٌ): (< Ar. rızık) Ar. Allah'ın herkese bahşettiği nimet *bk rızık*

r.dur 102a/2212

rızık (رِزْقٌ): Ar. Allah'ın herkese bahşettiği nimet *bk. rızık*

r.a 2a/14, 3a/40

r.ı 3b/45, 20a/408, 27a/563

r.ina 5b/91

r.inı 2a/15, 3b/41, 43a/917, 102a/2213, 135a/2940

ri'āyet (رِعَايَةٌ): Ar. uyma, boyun eğme

r. 30a/627

➤ *r. iT-* (uymak) 152b/3323

➤ *r. olun-* (uyulmak) 165a/3594

ri'āyet-i ḥaḳḳ (رِعَايَةُ حَقِّ): (< Far. ri'āyet-i ḥaḳḳ) gerçek riayet

r. 117a/2544, 118b/2578

ribā (رِبَا): (< Ar. ribā') tefecilikle alınan fahiş faiz

r. 14a/276, 34a/714, 64b/1385-1386, 74b/1609, 77b/1676

r.dan 15a/301, 68a/1464

ribāt (رِبَاطٌ ، رِبَاطٌ): Ar. sağlam yapı

r. 125b/2722, 130a/2823, 130a/2824

r.dandur 130a/2830

ricāl (رِجَالٌ): Ar. belli mevki sahibi kimseler

r. 30a/631

ricl (رِجْلٌ): Ar. ayak

r.ile 108b/2350

riḥlet (رَحَلَتْ): Ar. göç, göçme

➤ *dünyādan r. eyle-* (vefat etmek) 59a/1265-1266

rişvet (رِشْوَت): Ar. rüşvet *bk. rüşvet*

r. 14b/285

➤ *r. al-* (rüşvet olarak verilen parayı veya malı kabul etmek)
74b/1610

rivāyet (رِوَايَةٌ ، رِوَايَة): Ar. rivayet, bir olay, bir haber veya sözü nakletme

r. 147a/3199, 162b/3542, 162b/3543

r.ile 130a/2831

➤ *r. it-* (bir olay, bir haber vb. anlatmak) 162b/3545

➤ *r. olun-* (bir olay, bir haber vb. anlatılmak) 53b/1147-1148,
152b/3325-3326

riyā (رِيَا): (< Ar. *riyā'*) riya, ikiyüzlülük

r. 14a/281, 26b/557, 112a/2432, 112b/2437

r.dan 110a/2391, 128b/2792

r.yı 122b/2665

rūḥ (رُوحٌ ، رُوحٌ ، رُوحٌ): Ar. ruh, can, nefes

r. 69b/1497

r.ı 112a/2434, 112b/2436

r.ıla 103b/2244

r.lar 21b/442, 69b/1496

r.ları 6a/103

r.larını 3b/44

rūḥ-u şerīf (رُوحٌ شَرِيفٌ): (< **Far. rūḥ-ı şerīf**) kutsal ruh

r.leri 56a/1204-56b/1205, 59a/1268

rūzgār (رُوزْكَارٌ): **Ar. rüzgâr**, yel

r. 66b/1427, 87b/1896

rūzgārilen- (رُوزْكَارٌ): (← **Far. rüzgâr**) yellenmek

r.mek 157a/3421

rūzgārılı (رُوزْكَارِی): (← **Far. rüzgâr**) rüzgârlı

r. 83a/1794

rücū' (رُجُوعٌ): **Ar. geri dönme**

r. 141a/3072

➤ *r. iT-* (geri dönmek) 122b/2666, 141b/3074

rükū' (رُكُوعٌ): **Ar. namazda elleri dizlere dayayıp öne doğru eğilme**

r. 133b/2904, 133b/2905, 148a/3225, 149b/3256, 153a/3328

r.a 151a/3285, 165b/3612

r.da 42b/906, 149a/3243, 151a/3287, 151a/3288, 152b/3326, 153a/3337,
155b/3390, 156a/3394, 156b/3410, 159b/3474

r.dan 151a/3291, 156b/3408

rükū'lı (رُكُوعِی): (← **Ar. rükū'**) rükûlu

r. 34b/729, 160b/3502

rükün (رُكْنٌ ، رُكْنٌ): (< **Ar. rükn**) bir şeyin en sağlam tarafı, temel direği

r. 146a/3180

r.de 161a/3506

r.lerden 148b/3231

r.leri 148b/3229

r.leriñ 148a/3220

rüsül (رُسُل): Ar. peygamberler

r.i 40b/859

rüsülühi (رُسُلِهِ): Ar. O'nun resulleri

r. 54a/1150, 54a/1151

rüşvet (رُشُوتْ ، رُشُوتْ): (< Ar. rişvet) rüşvet *bk. rişvet*

r.ler 64a/1375

➤ *r. al-* (rüşvet olarak verilen parayı veya malı kabul etmek)
34a/715

rü'yā (رُؤْيَا): Ar. rüya, düş

r.da 21b/439, 21b/443, 48a/1021

r.st 60b/1296

S

sa'ādet (سَعَادَة ، سَعَادَة): Ar. saadet, mutluluk

s.dür 130a/2829

s.ile 130b/2832, 162b/3546

s.le 175a/3816

sā'at (سَاعَة): Ar. saat, vakit, zaman, an

s. 65b/1409, 69a/1484

➤ *her s.* 11b/226-227, 175a/3814

şabāḥ (صَبَاح ، صَبَاح): Ar. sabah

ş. 59a/1262, 87a/1880, 167a/3641

ş. da 43b/931

- ş. *namāzı* (sabah namazı) 32a/671, 43b/926, 75b/1623, 146a/3181
- ş. *yeri ağar-* (tan yeri ağarmak, sabah olmaya başlamak) 44a/937, 146a/3181, 146b/3194-147a/3195, 147a/3196, 162a/3532

sābīkūn bi'l-ḥayrāt (سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ ، سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ): Ar. sözle veya fiille hayır için çalışma

s. 98a/2126-2127, 98a/2127-98b/2128, 143b/3127

s. l 143b/3126

şabır (صَبْرٌ): (< Ar. **şabr**) sabır, dayanç, katlanma bk. *şabr*

ş. 37b/796

- ş. *iT-* (sabretmek, dayanmak, katlanmak) 90b/1954, 123a/2672, 129a/2803, 129a/2808, 129b/2810

şabī (صَبِيٌّ): Ar. küçük çocuk

ş. *leri* 75a/1618

sābit (ثَابِتٌ ، ثَابِتٌ): Ar. sabit, ispat edilmiş

ş. *dür* 5b/90, 20b/421

- ş. *ol-* (bir şeyin varlığı, gerçekliği kesin olarak belli olmak) 9a/170, 9b/176, 30b/644, 31a/654, 33b/704, 34a/713, 78b/1692, 78b/1696, 107a/2315, 133a/2893, 133b/2898, 163b/3566, 164a/3578, 164b/3580-3581, 164b/3586

şabr (صَبْرٌ): Ar. sabır, dayanç, katlanma bk. *şabır*

ş. *a* 73b/1588, 75a/1621

şaç (صَاحٌ): saç

ş. *ları* 56b/1211

şadā (صَدَا): Ar. ses, seda

ş. 88a/1898

şadaķa (صَدَقَهُ): Ar. sadaka

ş. 14a/279, 29a/604, 32b/688, 36a/766, 121a/2626, 124a/2695,
171b/3744

ş.-dan 101a/2189

ş.yı 72b/1565

şadaķa'llāhu'l-'azīm (صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيم): Ar. "Allah doğru söyledi." anlamında bir söz

ş. 159a/3459

sādāt (سَادَات): Ar. seyitler, ulular

s.ı 173b/3779

şādıķ (صَادِق): Ar. doğru

ş. 74a/1599

şādır (صَادِر): Ar. çıkan

ş. 63a/1358

➤ *elinden ş. ol-* (elinden çıkmak) 62b/1344, 91b/1974

➤ *ş. ol-* (çıkma) 8a/147-148, 60a/1286, 62a/1331, 62a/1335,
62b/1344, 63a/1351, 63a/1354, 63a/1355, 63a/1356, 63a/1358,
63b/1362, 63b/1364, 63b/1365

şadr (صَدْر): Ar. göğüs

ş.a 128b/2789

şaf (صَف): (< Ar. şaff) dizi, sıra

ş. 87b/1889

şāfī (صَافِي): Ar. duru, temiz, katıksız

ş. 85b/1847

safsata-ı kefere (سَفْسَطَةُ كَفْرِهِ): Far. kâfirlerin safsatası

s.-si 21a/433

şâğ (I) (صَاغٌ ، صَاغٌ ، صَاغٌ): sağ, sol karşıtı

ş. 69b/1494, 115b/2508, 150b/3279, 151b/3299, 151b/3300

ş.a 154a/3355, 159a/3469

ş.da-ki 111b/2414

ş.ına 152a/3305, 153b/3342, 153b/3347, 156b/3413

ş.ına mı 111b/2415

ş.indan 71a/1524

şâğ (II) (صَاغٌ): sağlam, esen

ş. 134b/2927

şâğ- (صَغَا): sağmak

ş.acağ 5a/74, 80b/1739

şâğal- (صَاغًا): sağlığa kavuşmak, iyileşmek

ş.sın 63b/1366

şâğır (صَاغِرٌ ، صَاغِرٌ): sağır, işitme engelli

ş. 39b/843

ş.dan 53a/1128

şâğış (صَاغِشٌ): sayı, adet

ş.ını 53b/1145

şahābī (صَحَابِيّ ، صحابي): Ar. Hazreti Muhammed'i görmüş ve kendilerinin sohbetlerinde bulunmuş olan mümin kimse

ş. 61a/1312, 61b/1316

ş.-dür 61a/1314

ş.niḡ 174a/3795

saḥī (سَحِيّ): Ar. cömert, eli açık

s. 60a/1284

şāhib (صَاحِبٍ ، صَاحِبِ ، صَاحِبِ): Ar. sahip, haiz

ş.i 39b/837, 41a/867, 44a/939, 69a/1488, 73b/1581, 131a/2850

ş.idür 2b/29, 4a/58, 4b/69, 5a/83, 7b/136, 7b/138, 40a/851

ş.ine 39b/842, 111b/2423, 115a/2498

ş.ini 29a/608

ş.inüḡ 110a/2388, 111b/2420, 139b/3040

ş.leri 29a/605

ş.leridür 40b/863

➤ ş. çık- (kendinin olduğunu ileri sürmek) 65a/1395

şahīḥ (صَاحِحٌ ، صَاحِحِ): Ar. gerçek, doğru

ş. 30b/636, 54a/1151, 124b/2704, 132b/2876, 134b/2926

ş.dür 54a/1150, 102b/2216

şahīḥ-çe (صَاحِحِ جِه): (← Ar. şahīḥ) gerçek, doğru olarak

ş. 43b/927, 44a/932, 44a/933

sa'iy (سَعْيٌ): (< Ar. sa'y) çalışma, çabalama, gayret, emek

s. 121b/2644

sā' il (سَائِل): Ar. dilenci

s. 14a/282

sā' ir (سَائِر): Ar. diğer, başka, gayrı

s. 65b/1412, 103b/2239

şakal (صَقَال ، صَقَل): sakal

ş. 47b/1012, 85b/1845

ş.ları 57a/1226

şakın- (صَقَّ ، صَقَّ): sakınmak, uzak durmak

ş.acak 116a/2517

ş.a-lar 44b/951

ş.an 173a/3771

ş.madılar 107a/2324

ş.mağa 119a/2581, 129a/2801

ş.mağıla 118a/2557

ş.mağ 35a/736, 116a/2516, 124a/2690, 124b/2706, 125b/2727,
125b/2730, 128b/2792, 132a/2868, 132b/2879, 132b/2885, 133a/2888

ş.mağ gerek 110b/2392, 110b/2393, 110b/2394, 110b/2395

ş.mağ gerekdir 71b/1535, 107a/2325-107b/2326

ş.mağdur 39b/833

ş.ma-mağıla 68a/1463

ş.up 120a/2604

sākıt (سَائِت): Ar. hüküm ve itibardan düşmüş, hükümsüz

➤ s. ol- (hükümü kalmamak) 60a/1289

şakla- (صَقَدَ): saklamak

ş. *mak* 55b/1183

şalāh (صَلَاحٌ ، صَلَاحٌ): Ar. dine olan bağlılık

ş. 90b/1956

ş. *ila* 101b/2196

şalāt (صَلَاةٌ ، صَلَاةٌ): Ar. namaz

ş. *i* 129b/2811

ş. *ila* 174a/3794

şalāt-ı evvābīn (صَلَاتِ أَوَّابِينَ): Far. Celvetiyye tarikatı mensupları tarafından beş vakit dışında kılınan nafîle namaz

ş. 32b/685-686

şalāt u selām (صَلَاةٌ سَلَامٌ): Far. Hazreti Peygambere ve onun soyundan gelenlere saygı bildirmek için okunan dua

ş. 163b/3560

şalavāt (صَلَوَاتٌ ، صَلَوَاتٌ): Ar. Hazreti Muhammed'e saygı bildirmek için okunan dua

ş. 151b/3302, 151b/3303, 163a/3553, 163a/3557, 166b/3632

ş. *dur* 163b/3561

şalavāt-ı şerīf (صَلَوَاتِ شَرِيفٍ ، صَلَوَاتِ شَرِيفٍ): Far. kutsal salavat

ş. *i* 75a/1615-1616, 163b/3562

➤ ş. *getür*- (Hazreti Muhammed'e saygı bildirmek için dua okumak)

122b/2661-2662

şalavātu'llāhi ve selāmuhu 'alā nebiyyinā ve 'aleyhim ecma'in (وَ عَلَيْهِمْ عَلَى نَبِيِّنَا أَجْمَعِينَ)

şalavāt u selām (صَلَوَاتُ اللَّهِ وَ سَلَامُهُ): Ar. "Allah'ın salat ve selamı gelmiş geçmiş tüm peygamberlerin üzerine olsun." anlamında bir dua sözü

ş. 54b/1164-1165, 54b/1168-1169

ş.-dir 54b/1161

şalavāt u selām (صَلَوَاتُ سَلَام): **Far.** Hazreti Muhammed'e saygı bildirmek için okunan dua

ş. 164a/3570-3571

şalın- (صَلَانٌ ، صَلَانٌ) : sallanmak

ş.mağ 108a/2345, 156b/3413

şālih (صَلِحٌ ، صَلِحٌ ، صَلِحٌ ، صَلِحٌ ، صَلِحٌ): **Ar.** dinin emrettiği şeylere uygun harekette bulunan

ş. 27a/560, 55b/1190, 100b/2176, 100b/2177, 100b/2181, 131a/2848

ş.ij 45b/971

ş.ler 70a/1510, 87b/1891

ş.lerden 84a/1814

ş.lere 77a/1659

ş.leri 42a/889, 138a/3004

sālim (سَالِمٌ): **Ar.** sağ; sağlam; emin

s.dir 2b/22

şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): **Ar.** "Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun." anlamında bir dua sözü

➤ *Muhammed* ş. 49a/1040-1041

şalla'llāhu Ta'ālā 'aleyhi ve sellem (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): **Ar.** "Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun." anlamında bir dua sözü

ş. 57b/1232

şamem (صَمَم): Ar. sağırılık

ş. 11b/217

şan- (صَانَد ، صَانَد ، صَانَد): sanmak, zannetmek

ş.a 161a/3508

ş.an 83b/1798

ş.up 94b/2046, 95a/2053, 95a/2059, 95b/2071, 96a/2078

saḡa (سَاغَا): sana

s. 90a/1948, 114b/2486, 132b/2881

sancaḡ+ (سَنْجَاغ): sancak

s.ı (sancaḡı) 79b/1715

sarāy (سَرَاي): Far. saray

s.inuḡ 87b/1888

Şāni' ü'l-Ālem (صَانِعُ الْعَالَم): Ar. âlemlerin yaratıcısı, Allah

Ş. 9b/181-182

şar- (صَار): sarmak

ş.maḡ 71b/1539

şarf (صَرْف): Ar. kullanma

- ş. iT- (sarf etmek, kullanmak) 37b/791, 80b/1742-81a/1743, 89a/1929-89b/1930, 89b/1931, 91a/1968, 102a/2205, 102a/2206, 116a/2521-2522, 125b/2725, 125b/2726, 127b/2774

şarı (صَارِي): sarı

ş. 154b/3360

şarıḳ+ (صَارِيغ): sarık

ş.inuḡ (şarıḡınuḡ) 158a/3438

şarıl- (صَارِيذ): sarılmak

ş.ur 115b/2503

şarrāf (صَرَّاف): Ar. sarraf

ş.a 15b/315

şat- (صَات ، صَات): satmak

ş.ana 19b/394

ş.maḳ 19b/393

ş.up 14a/274, 16a/326

şatıl- (صَاتِل ، صَاتِل): satılmak

ş.an 16b/332, 19b/395

ş.ması 64b/1388

şatılıḳ (صَاتِلِيْق): satılık

ş. 18b/378

şavāb (صَوَاب ، صَوَاب): Ar. doğru

ş. 99a/2141

ş.dur 98b/2138

şavit (صَوْت): (< Ar. şavt) ses, sada *bk.* şavt

ş.lar 22b/463

şavrul- (صَاوْرُل): savrulmak

ş.sa gerekdür 79a/1708

şavt (صَوْت): Ar. ses, sada *bk. şavıt*

ş. 49a/1044

şavtsız (صَوْتِسِز): (← Ar. şavt) sessiz, sadasız

ş. 49a/1044

şay- (صَايَ): saymak

ş. *mağ* 155a/3381

şayı (صَايَ ، صَايِي ، صَايِ): sayı

ş. 16b/334, 17a/339, 17a/347, 29a/611

ş. *sı* 86a/1856

ş. *sını* 6a/97

şayıl- (صَايِدَ ، صَايِدِ): sayılmak

ş. *maz* 99b/2157

ş. *ur* 99b/2158

şayısız (صَايِسِز): sayısız

ş. 82a/1765

sa'y-i belîğ (سَعْيِ بَلِیْغ): Far. emek harcıyıp gereği gibi çalışma

s. 50a/1063, 72b/1557, 76a/1642, 132a/2867, 143b/3128

sebāt (نَبَات): Ar. yerinde durma, sözünden, kararından vazgeçmeme

s. 133a/2896, 172b/3758

sebeb (سَبَب ، سَبَب ، سَبَب): Ar. sebep, neden

s. 24a/496, 24b/504, 35b/747, 35b/752, 36a/765

s. *den* 24a/495

s. *dür* 145a/3152, 145a/3154

s.i 35b/747, 112a/2435

s.ile 3b/47, 3b/49, 3b/51, 4a/53, 7a/121, 8a/146, 80b/1732, 91b/1984

s.ine 24a/501, 35a/741, 35a/743, 36a/763, 36a/764, 36b/770, 37b/791, 63b/1360

s.iñ 24a/493

s.leri 35b/749

sebeb-i vehmī (سَبَبٌ وَهْمِيٌّ): **Far.** gerçekte olmayan, kurulan sebep

s. 36a/757

sebeb-i yaqīn (سَبَبٌ يَقِينٌ): **Far.** kati sebep

s. 35b/753

sebeb-i zannī (سَبَبٌ ظَنِّيٌّ): **Far.** zan ile ilgili sebep

s. 35b/755

sebīli'l-müttebi'in (سَبِيلُ الْمُتَّبِعِينَ): **Ar.** tabi olanların yolu

s.-dedür 173b/3778

sebkat (سَبَقَتْ): **Ar.** geçme, ilerleme

s. 44a/941

secde (سَجْدَةٌ): **Ar.** secde

s. 133b/2905, 153a/3328, 156a/3401, 158b/3451

s.-de 149a/3243-3244, 151b/3296, 153a/3333, 159b/3474

secde-nüñ 151b/3295

secde-sini 149b/3253

secde-ye 151a/3285, 153a/3329, 156a/3396, 156b/3404

secdeyi 153a/3336

➤ *s. it-* (secde etmek) 45a/956, 45a/958, 46a/980, 53b/1140-1141, 133b/2904, 148a/3226, 149b/3258, 151b/3297-3298, 154b/3365, 158a/3439

➤ *s.-ye var-* (secde etmek) 81a/1750, 166a/3618, 166b/3624

secde-i sehiv (سَجْدَةُ سَهْوٍ): (< **Far. secde-i sehiv**) namazda yapılan bir yanlışlık için secde etme *bk. secde-i sehiv*

s. 150a/3268, 152a/3308, 154a/3351, 155a/3376, 159a/3463, 160b/3495-3496

secde-i sehiv (سَجْدَةُ سَهْوٍ): **Far.** namazda yapılan bir yanlışlık için secde etme *bk. secde-i sehiv*

s.ile 161a/3513

seç- (سَجَّ): seçmek

s.erek 152b/3324

sefer (سَفَرٌ ، سَفَرٌ): **Ar.** savaş

s. 19a/383, 71b/1538, 130a/2821

s.de 100b/2179

s.e 73a/1569

s.leriñ 49b/1061, 50a/1062

segirT- (سَكَّرَ): seğırtmek, koşmak, koşturmak

s.ir (segirdir) 83a/1790

seher (سَحَرٌ): **Ar.** tan yeri ağıarmadan biraz önceki vakit

➤ *s. vakitleri* (seher vakitleri) 76a/1643

sehere (سَحْرَةٌ): **Ar.** büyücü

s.lerinden 63b/1361

seh̄hār (سَحَاْر): Ar. büyücü

s.dan 52b/1127

sehiv (سَهْو): (< Ar. **sehiv**) yanlış, yanlışlık *bk. sehiv*

s. 149b/3258

sehiv (سَهْو): Ar. yanlış, yanlışlık *bk. sehiv*

s.ile 34b/732, 55a/1179, 150a/3267

sehven (سَهْوًا): Ar. yanlışlıkla, yanılarak

s. 148b/3231, 150a/3266, 152a/3306, 154a/3349, 155a/3375, 159a/3462,
160b/3494, 160b/3499, 161a/3509, 161a/3512

sekerāt-ı mevī (سَكْرَاتِ مَوْتِ): (< Far. **sekerāt-ı mevī**) can çekişirken gelen baygınlık,
dalgınlık

s.de 77b/1666

sekiz (سَكْز): sekiz

s. 13b/271, 17b/350, 85b/1850, 117b/2551

s.dür 12a/235, 30b/640, 54b/1163, 62a/1330

sekizinci (سَكْرِنْدِجِي): sekizinci

s. 15a/299, 26a/540, 34a/721, 44a/936, 60a/1284, 63b/1362, 72b/1566,
94a/2029, 97a/2098, 100b/2179, 108a/2343, 109a/2362, 110b/2392,
117a/2545, 122a/2655, 131b/2863, 138a/3002, 147b/3215, 149a/3244,
150b/3278, 152b/3322, 154b/3368, 155b/3387, 159b/3475, 165a/3592

selām (سَلَامٌ ، سَلَامٌ): Ar. selam

s. 43b/924, 65a/1398, 86a/1863, 150a/3264, 165b/3603, 166b/3631

s.dan 153b/3345, 156a/3402

➤ *s. al-* (birinin selamlamasına karşılık vermek) 125b/2727

- *s. olsun* (“Esenlik dileklerim, ulaşsın.” anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü) 174a/3794
- *s. vir-* (başını sağ ve sol omuzlarına çevirerek namazı bitirmek) 32a/675, 152a/3305, 153b/3341, 153b/3347, 159b/3478, 163a/3557, 165b/3604

selāmet (سَلَامَتٌ ، سَلَامَةٌ): Ar. salimlik, eminlik, korku ve endişeden uzak olma

s. 98a/2127, 172a/3747, 172b/3758

s.i 122a/2645

selef (سَلْفٌ): Ar. bir işte, bir vazifede başka birinden önce bulunmuş olan kimse

s. 56a/1198, 62a/1326, 85b/1852, 87a/1883, 106b/2311

selīm (سَلِيمٌ): Ar. kusursuz, sağlam

s. 38b/811 (2), 38b/812, 38b/813 (2)

semā (سَمَا): (< Ar. *semā'*) sema, gökyüzü

s.da 7a/120, 90a/1943

semerlü (سَمْرُلُو): (← Rum. *semer*) semerli

s. 85a/1836

semi' (سَمِعٌ): (< Ar. *sem'*) işitme, işitiş

s. 11b/217, 12b/243, 13a/252, 13a/258

semi'allāhu limen ḥamideh (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ): Ar. “Allah kendine hamdedeni işitir.”

anlamında bir söz

s. 151a/3292

semi'un bi-sem'ih (سَمِيعٌ بِسَمْعِهِ): Ar. işitme hassasıyla işiten

s. 12a/237

semiz (سَمِيْز): şişman

s. 56b/1209

semmūr (سَمُوْر): **Ar.** samurun derisinden yapılan kürk

s. 33a/696

semt (سَمْت): **Ar.** taraf, cihet, yön

s.inden 66b/1427

sen (سَن ، سَن ، سَن): sen

s. 132b/2882, 137b/2996

s.de 121b/2642

s.den 174a/3797, 174b/3804

s.dendür 90b/1958

s.i 137b/2996

sene (سَنَه): **Ar.** sene, yıl

s. 65b/1407, 175b/3829, 175b/3833

sened-i şahih (سَنَدِ صَحِيْح): **Far.** gerçek senet

s. 49a/1050

serd (سَرْد): **Ar.** düzgün ve münasebetli söyleme

s. 104a/2258

seriqa (سَرِقَه): **Ar.** çalınmış, çalınmış şey

s. 19b/397

server-i benī Ādem (سَرُوْرِ بَنِيْ اَدَم): **Far.** Hazreti Muhammed

s. 49a/1040

ses (سَسْ ، سَسْ): ses

s.ini 48a/1023, 157b/3431

s.leri 22b/462

ses-siz (سَسْ سِزْ): sessiz

s. 155b/3387

sev- (سَوْ ، سَوْ): sevmek

s.digi 122b/2657

s.dügi 138a/3003

s.en 72b/1562

s.er 89b/1936

s.erék 37a/782

s.eriz 61b/1320

s.ip 5a/84

s.medügi 122b/2659, 139a/3024

s.mege 138a/3005

s.mek 122b/2657, 122b/2658, 122b/2660

s.memege 139a/3026

s.memek 122b/2659

s.meyen 61b/1318

s.mez 89b/1937

sevāb (سَوَابْ ، سَوَابْ ، سَوَابْ): Ar. sevap, mükâfat

s. 4b/66, 32b/684, 134a/2912, 154a/3353, 155a/3377

s.a 31a/650, 31b/662, 32a/677, 33a/690, 33a/700, 33b/708, 34a/719,
102a/2205, 110b/2398

ş.ı 97a/2098, 97a/2099, 97a/2100, 97a/2101

ş.larımı 172a/3753

seyrek (سَيْرَك): seyrek, aralıklı

s. 57a/1225

seyyid-i ğanī (سَيِّدِي غَنِي): Far. muhtaç olmayan Mevla

s.dür 6b/111

şiddik (صِدِّيق): Ar. pek doğru, sözünün eri

ş.ler 81b/1755, 87b/1890

şidik (صِدِّيق): (< Ar. şidk) doğruluk, gerçeklik

ş. 55a/1176

şifat (صِفَة ، صِفَت ، صِفَات): Ar. sıfat, vasıf

ş.dur 11b/219

ş.ı 12b/239, 13b/263 (2), 13b/264, 95b/2063

ş.ıla 23a/477

ş.ını 119b/2590, 120a/2601, 128a/2782

ş.inuı 36a/760, 127b/2772

ş.la 110a/2381

ş.lar 13a/260, 54b/1171, 57b/1236

ş.ları 55a/1175, 111a/2409, 126a/2741

ş.larıla 5a/76

ş.larıı 12a/238, 12b/240

ş.larını 114a/2479

şifāt (صِفَات ، صِفَات ، صِفَات): Ar. sıfatlar, vasıflar

ş.ı 2b/21, 6b/109, 13b/262, 55b/1192

ş.ila 141b/3075

ş.inı 117a/2537

ş.lardur 10b/196

ş.larıdur 21a/426

ş.larıı 10b/204

ş.larını 10a/194

ş.u 5b/85

şıfat-ı kıadime (صِفَتِ قَدِيمَه): Far. ezeli sıfat

ş.-lerini 103b/2241

şıfat-ı muşahhihe (صِفَتِ مُصَحِّحَه): Far. düzeltici sıfat

ş 12b/240

şıfat-ı müteşābihāt (صِفَاتِ مُتَشَابِهَات): Far. birbirine benzeyen sıfatlar

ş. 10b/199

şıfat-ı selbiyye (صِفَاتِ سَلْبِيَه): Far. manasında selb (olumsuzluk) mümkün olan sıfatlar

ş. 10b/195

ş.-lerden 122a/2648

ş.-leriı 2b/19-20

şıfat-ı subūtiyye (صِفَاتِ سُبُوتِيَه): Far. Allah'ın sıfatları

ş.-dir 11a/212

ş.-ler 122a/2649

ş.-si 12a/234-235

şıġ- (صِغ): sıġmak

ş.maz 167b/3651

şıġa- (I) (صِغَا): okşamak, sıvazlamak

ş. *rsa* 48a/1021

şıġa- (II) (صِغَه): kolu, paçayı yukarı çekip toplamak veya kıvırmak

ş. *-maġ* 158b/3457

şıġır (صِغِر ، صِغِير): sıġır

ş. 22a/454

ş. *da* 18b/372

şıĥhat (صِحَّة ، صِحْت): Ar. saġlık, esenlik

ş. 172a/3747, 172b/3758

ş. *de* 39b/834

şıġ (صِئ): sık

ş. 57a/1225, 57b/1227

şıġ- (صِة ، صِة): sıkmak, sıkıntı vermek

ş. *a* 68b/1473

ş. *ması* 67b/1447

ş. *ma-sı* 68a/1458

ş. *ma-sına* 68a/1461

ş. *mayınca* 132b/2878

şıġış- (صِقْش): sıkışmak

ş. *up* 70b/1513

şıġlet (تَقَلَّت): Ar. sıkıntı

ş. 158a/3444

şıla-ı raḥim (صَلَّةِ رَحْمٍ): (< Far. **şıla-ı raḥm**) ana, baba ve akrabasını ziyaret vazifesini yapma *bk. şıla-ı raḥm*

ş. 36b/767, 64b/1386-1387, 124b/2710

şıla-ı raḥm (صَلَّةِ رَحْمٍ): Far. ana, baba ve akrabasını ziyaret vazifesini yapma *bk. şıla-ı raḥim*

ş. 74a/1592

şınaḳ (صِنَّة): denenmiş

ş.ları 82a/1766

sır (سِر): (< Ar. **sırr**) sır, gizli tutulan şey *bk. sırr*

s.dur 127b/2771

şırāt (صِرَاط): Ar. sırat köprüsü

ş.-da 77b/1669

- ş. köprüsi (sırat köprüsü) 46a/981-982, 46a/983, 83a/1787, 83a/1795-1796

şırāt-ı müstaḳīm (صِرَاطِ مُسْتَقِيمٍ): Far. sırat köprüsü

ş. 174b/3806

şırça (صِرْجَةٌ): sırça

- ş. parmaḳ (serçe parmak) 150b/3280, 160a/3489

sırr (سِر): Ar. sır, gizli tutulan şey *bk. sırr*

s.a 127b/2772

sırran (سِرًّا): Ar. gizlice, gizli olarak

s. 160b/3500

sırr-ı Kur'ān (سِرِّ قُرْآن): Far. Kur'an'ın sırrı

s.ı 174b/3803

sidik (سِدِك): idrar *bk. sidük*

s. 132a/2871

sidük (سِدُك): idrar *bk. sidik*

s.den 68a/1460, 68a/1463

sihir (سِحْر): (< Ar. **sihr**) sihir, büyü

s. 101b/2194

s.dür 35b/751

sikke (سِكَّة): Ar. para üzerine vurulan damga

s. 16b/337, 29a/610

sil- (سِل): silmek

s.mek 153b/3346, 156a/3403

silk- (سِلْك): silkmek

s.mek 155b/3383

silkin- (سِلْكِن): silkinmek

s.üp 76b/1649

sille (سِلَّة): (< Far. **sīlī**) şamar, tokat

➤ *felek s.-si ye-* (büyük bir yıkıma uğramak) 26a/545-546

sin (سِن): (< Ar. **sīn**) Arap alfabesindeki “sin” harfinin adı

s.ine 50a/1072

sivā (سِوَا): Ar. Allah dışındaki varlıklar

s. 14b/288, 42a/896, 112a/2426, 130a/2822

s.yı 135b/2944, 141a/3072, 141b/3082

siyāh (سِيَاهُ ، سِيَاه ، سِيَاهُ): Far. siyah, kara

s. 57a/1218, 57a/1226, 70a/1505, 154b/3360

s.ı 57a/1218

s.lar 22b/460

siz (سِز): siz

s.e 130b/2833

şofa (صُوفَه): (< Ar. şuffe) sofa

ş.-sı 59a/1267

ş.-sına 87b/1889

şoḳ- (صُوقُ): böcek, zehirli hayvan iğnesini batırmak veya ısırarak, zehirlemek

ş.sa gerekdür 77b/1672

şol (صُولُ ، صُولُ ، صُول): sol

ş. 53b/1139, 69b/1494, 150b/3279, 151b/3298, 151b/3301

ş.a 154a/3356, 159a/3469

ş.da-ki 111b/2415

ş.una 152a/3305, 153b/3343, 153b/3348, 156b/3413

ş.una mı 111b/2416

ş.undan 71a/1525

şoḳ (صُوكُ): son

ş. 32a/673

➤ *ş. nefes* (hayatın sonu) 44a/939

şoŋra (*صُكْرَه* ، *صُكْرَه*): sonra

ş. 12b/242 (3), 12b/243 (3), 16a/317, 26b/556, 44b/945, 49a/1044, 49a/1045, 49b/1054, 50a/1064, 50a/1070, 56a/1198, 58b/1256, 59a/1262, 61a/1304, 61a/1305, 61a/1306, 61a/1308, 61a/1311, 61a/1312, 61a/1314, 61b/1316, 61b/1321 (2), 61b/1322, 66b/1425, 69a/1485, 69b/1494, 72a/1549, 72a/1550, 80b/1736 (2), 80b/1737, 80b/1738, 84a/1811, 85a/1831, 86a/1853, 87b/1889, 87b/1895, 88a/1900, 105a/2277, 126b/2747, 132b/2877, 145a/3157, 160a/3490, 163b/3559, 163b/3568, 164a/3569, 164b/3587, 165b/3609, 165b/3612, 166a/3615, 166a/3621

ş (+*dAn ş.*) 1b/5, 6a/100, 8b/155, 14a/281, 16a/316, 18a/367, 29a/608, 29a/611, 34a/714, 35a/743, 37a/779, 37b/797, 40b/858, 42a/891, 42a/894, 44a/937, 49b/1061, 56a/1196, 56b/1205, 56b/1206, 60b/1303, 62a/1334, 67a/1438, 75b/1624, 80b/1734, 81a/1752, 84b/1827, 87b/1896, 88a/1905, 88b/1908, 88b/1909, 100a/2169, 110a/2390, 112a/2429, 113a/2449, 117b/2555, 119a/2586, 130b/2840, 131a/2847, 135a/2938, 146a/3182, 146a/3183, 146b/3184, 146b/3191, 150a/3262, 151b/3302, 151b/3303, 152b/3321, 152b/3325, 154b/3369, 155a/3372, 156a/3396, 156a/3397, 158a/3447, 161b/3521, 163a/3551, 163a/3553, 163a/3554, 163a/3555, 163a/3556, 163a/3557, 165b/3606, 166a/3613, 166a/3619, 166b/3625, 166b/3632, 166b/3633, 166b/3634, 167a/3636

ş.-dur 147a/3196

şoŋra-dan (*صُكْرَه دَنْ*): sonradan, muahharan

ş. 103a/2231, 153b/3340-3341

şoŋra-ki (*صُكْرَه كِي*): sonraki

ş. 157b/3433

şor- (*صُورُ*): sormak (yardımcı eylem)

➤ *hātırın ş.mağa* 75a/1618-1619

şovuk (صۇقۇ ، صۇقۇ ، صۇقۇ): soğuk

ş. 23b/485, 24a/499, 80a/1728, 130b/2837

ş.da 73a/1574

şovuqluq (صۇقۇلۇق): soğukluk

ş. 25b/526, 88b/1914

sölbük (سۆلبۈك): sarkık, gevşek

s. 56b/1212

sön- (سۈند): sönmek

s.er 129a/2808

söyle- (سۆيلىد): söylemek, demek, anlatmak

s.di 49a/1047, 55a/1176

s.meden 68a/1467

s.mege 113a/2457

s.mek 10a/187, 11a/210, 34a/715, 34b/728, 101a/2184, 109a/2359,
118b/2569, 123b/2683, 147b/3215, 160b/3502

s.mekdür 148a/3219

s.mesi 58a/1240

s.me-si 64b/1381

s.r 114a/2472

s.rse 11a/211

s.yen 11a/208

s.yüp 63a/1358, 113a/2452

söyleş- (سۆيلىش): söyleşmek

s.üp 59a/1261

söyün- (سُيُونُ ، سُيُونُ): sönmek, parlaklığı gitmek

s.mek 129b/2815

s.üp 83b/1799

söyündür- (سُيُنْدُر): söndürmek

s.mek 129a/2806

söz (سُوزُ ، سُوز): söz, laf, kelime

s. 63a/1358, 114a/2472

s.den 124a/2690

s.i 10a/186

s.ile 99b/2152

s.ler 44b/950

şu (صُو): su

ş. 21b/439, 21b/444, 23b/482, 80a/1725, 85a/1835, 85b/1842, 88a/1900, 90a/1944, 147a/3204

ş.da 47b/1011

ş.lar 55b/1187, 58a/1239, 85a/1840

ş.larından 14a/272

ş.yı 66b/1434, 80a/1727, 85a/1835

ş.yından 45a/963

ş.yınıuŋ 66b/1430

➤ *üzüm ş.yu* 132a/2868

➤ *hurma ş.yu* 132a/2868-2869

su'āl (سُؤَالُ ، سُؤَال): Ar. sorma, soru

s. 10b/203, 71a/1526, 77b/1668

s.de 83b/1806

- *s. eyle-* (sormak) 50b/1075
- *s. iT-* (sormak) 80b/1738-1739, 81a/1745, 111a/2408, 111a/2411
- *s. ol-* (sorulmak) 83b/1801
- *s. olun-* (sorulmak) 71a/1526-1527, 97a/2103, 111a/2406, 115b/2502

subūt (تُبُوت): Ar. sabit olma, gerçekleşme

ş.ı 18a/363

subūtiyye-i fi'liyye (تُبُوتِيَّةٌ فِعْلِيَّةٌ): Far. Allah'ın fiille ilgili sıfatları

ş.-dür 11b/218

subūtiyye-i zātīyye (تُبُوتِيَّةٌ ذَاتِيَّةٌ): Far. Allah'ın kendisine ait gerçek sıfatları

ş. 11a/213

şuç (صُوح): suç, kusur

ş.larını 7b/131

şudūr (صُدُور): Ar. meydana çıkma, olma

ş.ı 101b/2197

şuhuf (صُحُفٌ ، صُحُفٌ): Ar. sahifeler, yapraklar, Allah'ın dört kitaptan başka Cebrail vasıtasıyla bazı peygamberlere yolladığı emirler

ş. 48a/1028, 51b/1103 (2), 51b/1104, 51b/1105

ş.lar 52a/1108

sū' -i kaşd (سُوءٌ قَصْدٌ): Far. cana kıymaya hazırlanma

s. 171b/3743

şulehā (صُلَحَا): (< Ar. **şulehā'**) salih, iyi, günah işlemeyen kimseler

ş.ya 80b/1733

sūre (سُورَة ، سُورَة): Ar. sure

s. 157a/3422, 157a/3424, 157b/3428, 157b/3433

s.den 157b/3432

s.-den 149a/3239

s.nüñ 158b/3452

s.-nüñ 154b/3370 (2), 157a/3423, 157b/3427

s.-si 58b/1249

s.-sini 165b/3610, 166b/3633-3634, 167a/3635, 167a/3636-3637

s.yi 155a/3372

s.-yi 158b/3456

şūret (صُورَة ، صُورَة): Ar. suret, biçim, görünüş

ş.den 58b/1259, 81a/1748

ş.e 40b/865, 67a/1445

ş.imi 12b/245

ş.inde 45a/961, 47a/1006, 48a/1023, 60b/1295, 88a/1906

ş.ine 64b/1383

ş.leri 40b/862

şuş- (صُوص): susmak

ş.uñ 85a/1831

şuşa- (صُوص): susamak

ş.mağ 86b/1865

ş.masa gerekdür 80a/1729-1730

şusuz (صُوسُز): susuz

ş. 70b/1512

sübḥāne Rabbiye'l-‘azīm (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ): Ar. “Ey büyük Rabb'im! Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim!” anlamında bir söz

s. 151a/3287

sübḥāne Rabbiyel-a‘lā (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى): Ar. “Ey büyük Rabb'im! Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim!” anlamında bir söz

s. 151b/3296

süçüd (سُجُودٌ): Ar. secdeye varma, secde etme

s.da 42b/906, 153a/3337

süçüdlü (سُجُودِي): (← Ar. **süçüd**) secdeli

s. 34b/729, 160b/3502

süfehā (سُفَهَا): Ar. zevk ve eğlenceye düşkün olanlar

s.nuḡ 25a/516

sükkerī (سُكَّرِي): Ar. şekerli, tatlı

s. 33a/698

sülūk (سُلوٰك): Ar. bir yola girme, bir yol tutma

➤ s. *eyle*- (bir yola girmek, bir yol tutmak) 142a/3091

süm‘a (سُمْعَه): Ar. görsünler, işitsinler diye yapılan göstermecilik

s. 112a/2433, 112b/2439

s.-dan 110a/2391

sümkür- (سُومَكْر): sümkürmek

s.mek 155b/3386

sünnet (سُنَّةٌ ، سُنَّةٌ ، سُنَّةٌ): **Ar.** Hazreti Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz

s. 31b/667, 148a/3217, 160a/3481

s.dür 101b/2199

s.-dür 160a/3485

s.i 32a/673, 134a/2916, 145a/3160

s.ine 122b/2663, 148a/3217

s.lerden 152a/3306, 155b/3392

s.leri 32a/673, 32b/685, 150a/3269, 154b/3363

s.leriñ 32a/675, 135b/2943

sünnet-i şerīfe (سُنَّةِ شَرِيفَةٍ): **Far.** Hazreti Muhammedin kutsal sözleri ve davranışları

s.-lerini 75a/1612

sürin- (سُورِيْد) : sürünmek *bk. sürün-*

s.ür 33b/705

sürme-dān (سُورْمَدَانُ): **Far.** sürme kabı, sürme hokkası

s. 70b/1514

sürmeli (سُورْمَلِي): (← **Far. sürme**) sürmeli, sürme çekilmiş

s. 57a/1219

sürür (سُورُور): **Ar.** sevinç

s.indan 158b/3453

sürüci (سُورُجِي): sürücü, süren

s.dür 8b/157

sürün- (سُورُونُ): sürünmek *bk. sürin-*

s.erek 70a/1507-1508

süst-endām (سُسْتِ اَنْدَامْ): Far. vücutça zayıf

s. 162b/3536

süt (سُوتْ): süt

s.den 80a/1727

süvār (سُوَارْ): Far. ata binmiş, binici

s. 175a/3816

Ş

şād (شَاد): Far. sevinçli

ş. 172b/3763

şāfī (شَافِي): Ar. şifa veren

ş. 175a/3818

şāhid-i ‘ādil (شَاحِدِ عَادِل): Far. adaletli, doğru şahit, tanık

ş.leri 136a/2963

şāhidliK+ (شَاحِدِ لِكْ ، شَاحِدِ لِكْ): (← Ar. şāhid) şahitlik

➤ *yalan ş.i (şāhidligi)* (yalancı şahitlik) 19b/399, 64b/1390

şākird (شَاكِرْد): Far. talebe; çırak

ş. 131a/2849, 172a/3754

ş.leri 99b/2153

şān (شَان): Ar. şan, şöhret

ş.indan 113b/2466

şān-ı şerīf (شَانِ شَرِيف): Far. kutsal şan

ş.ine 114b/2483

şarāb (شَرَابٌ ، شَرَابٌ): **Ar.** şarap

ş. 34a/717

ş.lar 64a/1375

şa‘r-ı şerif (شِعْرٍ شَرِيفٍ): **Far.** mübarek kıl

ş.i 57b/1229

şāri‘ (شَارِعٌ): **Ar.** şeriat koyan, kanun koyan (Allah)

ş.den 33a/695, 134a/2917

ş.iş 103b/2245

şarṭ (شَرْطٌ ، شَرْطٌ ، شَرْطٌ): **Ar.** şart, koşul

ş. 59b/1277, 124b/2701, 137a/2975, 146a/3179

ş.dur 137a/2976

ş.i 39a/832, 39b/833, 49a/1048, 49b/1052, 52b/1119, 112b/2437,
134b/2923

ş.i-dur 134b/2923

ş.iş 146a/3180

ş.inı 135a/2936

ş.ları 134b/2922

ş.larını 134b/2921

şarṭ-ı vāḳi‘ (شَرْطِ وَاقِعٍ): **Far.** vuku bulan şeyin şartı

ş.e 30a/627

şāyi‘ (شَائِعٌ): **Ar.** duyulmuş, herkesçe bilinmiş

ş. 64a/1375

şe‘ā‘ir-i dīn (شِعَائِرِ دِينٍ ، شِعَائِرِ دِينٍ): **Far.** dinin âdetleri

ş. 29b/616, 29b/617-618

ş.den 29b/615, 30a/625

şecā'at (شَجَاعَةٌ ، شَجَاعَاتٌ): Ar. yiğitlik, yüreklilik

ş. 105b/2285, 105b/2286, 106b/2305, 107b/2327

ş.i 120b/2615

şedīd (شَدِيدٌ): Ar. şiddetli, sert, katı

ş.dür 5b/93

şefā'at (شَفَاعَةٌ ، شَفَاعَاتٌ ، شَفَاعَاتٌ): Ar. şefaath, birinin suçundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık

ş. 78a/1681, 84a/1813, 84a/1815-1816

ş.den 32b/679, 33a/691-692, 159a/3465

ş.i 81b/1761

ş.lerin 61b/1320

- ş. iT- (peygamber, birinin suçunun bağışlanması veya dileğinin yerine getirilmesi için aracılık etmek) 81b/1754, 81b/1757, 82b/1778, 84b/1828-1829

şefaḳatlü (شَفَقَاتُلُوْا): (← Ar. şefaḳat) şefkatli

ş. 73b/1586

şefaḳatun 'alā ḥalḳi'llāh (شَفَقَتْ عَلَى خَلْقِ اللَّهِ ، شَفَقَتْ عَلَى خَلْقِ اللَّهِ): Ar. Allah'ın bütün mahlu-katına merhamet ve şefkat göstermek

ş. 140b/3059

ş.i 140b/3058

şefī' (شَفِيعٌ): Ar. şefaath eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden

ş. 132b/2886

şehādet (شَهَادَات): Ar. şahitlik, tanıklık

- ş. *eyle-* (tanıklık etmek) 50b/1076
- ş. *it-* (tanıklık etmek) 71a/1528
- ş. *parmağı* (işaret parmağı) 160a/3491

şehvāt (شَهَوَات): Ar. şehvetler, nefis düşkünlükleri, aşırı istekler

ş.a 144b/3149

şehīd (شَهِيد): Ar. şehit

ş. 50a/1066

ş.ler 81b/1755, 87b/1891

ş.lerden 84a/1814

- *şehīd ol-* (şehit olmak) 55a/1173

şehir (شَهْر): (< Far. *şehir*) şehir bk. *şehir*

ş. 135a/2931

ş.lerde 134b/2925

şehirli (شَهْرَلِي): (← Far. *şehir*) şehirli

ş. 52b/1124

şehir (شَهْر): Far. şehir bk. *şehir*

ş.ij 17a/341, 17a/344

şehir-i Ramazān (شَهْرُ رَمَضَانَ): Far. Ramazan ayı

ş. 101b/2198

şehvet (شَهْوَةٌ ، شَهْوَات): Ar. şehvet, nefis

ş. 104b/2264 (2), 105b/2288, 41a/873, 41a/874, 41b/881

ş.e 64b/1385, 107b/2333

ş.i 107b/2331

ş.ine 142a/3086

ş.leri 41a/869, 41a/871, 41a/873

şek (شَكَّ): (< **Ar. şekk**) şüphe, zan, tereddüt

ş. 28a/589, 40b/855

➤ ş. eyle- (şüphe etmek, kuşkulanmak) 154a/3357

şekil (شَكْلًا): (< **Ar. şekl**) şekil, biçim, kılık

ş.den 58b/1259, 81a/1748

şek-siz (شَكَّ سِزْ): (← **Ar. şekk**) şüphesiz

ş. 38a/800

şekvā (شَكْوَا): **Ar.** şikâyet

ş. 129a/2808

şe'n (شَنْ): **Ar.** iş

ş. 113a/2457

şer (شَرٌ ، شَرٌ): (< **Ar. şerr**) şer, kötülük, fenalık *bk. şerr*

ş. 88b/1911, 92a/1985, 92b/2006, 93a/2013, 101a/2185

ş.den 92b/2003, 93a/2010, 105a/2275

ş.dür 91b/1975

şer' (شَرْعٌ): **Ar.** Allah'ın emri; ayet, hadis, icmâ-i ümmet, kıyâs-ı fukahâ esasları üzerine

kurulmuş olan din kaideleri *bk. şeri'*

ş.e 14b/288, 14b/289, 17b/352, 19a/383, 19b/398, 31a/647, 31a/649, 31b/661, 32a/676, 32b/689, 37a/778, 37b/793, 90a/1942, 106a/2293, 106a/2295, 120a/2601, 123b/2682, 124b/2709, 126b/2745, 130a/2821, 131b/2856, 133a/2894, 135a/2939, 141a/3072

ş.i 27b/574, 27b/575, 27b/576 (2), 27b/577, 27b/578

ş.in 133a/2889, 157a/3421

ş.iş 18a/361

ş.ini 27b/572, 119b/2592, 128a/2783

şer'an (شَرْعًا): Ar. şeriat hükmünce, şeriata uygun olarak

ş. 19a/386

şereh (شَرَه ، شَرَه): Ar. şiddetli hırs, tamahkârlık, açgözlülük

ş. 105b/2289 (2), 106a/2300

ş.-dür 120b/2614

ş.ine 142a/3087

şeri' (شَرِيعَة ، شَرِيعَة): (< Ar. şer') Allah'ın emri; ayet, hadis, icmâ-i ümmet, kıyâs-ı fukahâ esasları üzerine kurulmuş olan din kaideleri *bk. şer'*

ş. 27b/573, 30a/628, 114a/2472

ş.den 9a/167

şer'î (شَرِيعِي ، شَرِيعِي): Ar. şeriatla ilgili; şeriata uygun

ş. 14a/275, 14a/276, 14a/278, 14a/279, 14b/283, 14b/284, 14b/286, 14b/287, 15a/294, 15a/295, 15a/299, 15a/300, 35a/744, 36a/765

ş. 35a/743, 71b/1537

şerî at (شَرِيعَات ، شَرِيعَات): Ar. Allah'ın emri; ayet, hadis ve icmâ-i ümmet esaslarına dayanan din kaideleri

ş. 27b/573, 37a/788, 93b/2027, 97b/2109, 97b/2110

ş.ına 56a/1199

ş.iş 59b/1275

ş.lardan 27b/579

şerī' at-ı a' māl (شَرِيعَتِ اَعْمَالِ): Far. amellerle ilgili hükümler

ş. de 97a/2096

şerī' at-ı Muḥammediye (شَرِيعَتِ مُحَمَّدِيَه): (< Far. şerī' at-ı Muḥammediyye) İslam şeriati

ş. -de 28a/584

şer' -i şerīf (شَرْعِ شَرِيفِ): Far. kutsal din kaideleri

ş. i 119b/2596

şerr (شَر): Ar. şer, kötülük, fenalık *bk. şer*

ş. e 102a/2206

ş. i 8a/146, 25b/533, 46b/987, 84a/1809, 89b/1936, 89b/1937, 92a/1994, 93a/2008

ş. iḡ 26a/539, 26a/542, 26b/554, 92a/1994, 92b/1997, 95b/2072

şerr-i maḥūz (شَرِّ مَحْضِ): (< Far. şerr-i maḥūz) halis kötülük

ş. dan 2b/21

şerr-i maḥzī (شَرِّ مَقْضِي): Far. kaza olunmuş kötülük

ş. 91b/1977

ş. den 91b/1976

şey (I) (شَيْءٌ ، شَيْءٌ ، شَيْءٌ ، شَيْءٌ): (< Ar. şey') şey, nesne *bk. şey'*

ş. 5b/88, 7a/124, 14b/285, 14b/290, 17a/341, 17a/344, 19b/394, 19b/399, 20b/422, 20b/424, 22b/469, 26b/547, 26b/548 (2), 36a/759, 36a/762, 36b/769, 62a/1330, 71b/1535, 77a/1656, 85a/1837, 88a/1906, 90a/1941, 91b/1974, 92a/1985, 92a/1989, 102b/2217, 111b/2417 (2), 114b/2484, 120b/2619, 130b/2835, 132b/2881, 132b/2882, 132b/2884, 132b/2885, 133a/2889, 133a/2891, 135a/2935, 140a/3041, 154b/3364, 154b/3365, 157a/3420, 160a/3481

ş. den 37b/793, 80b/1741

ş.dür 25b/525, 30b/640, 31a/653, 31b/667, 32b/681, 33a/694, 33b/702, 34a/712, 34a/722, 35a/742, 39a/829, 62a/1330, 62a/1334, 62b/1342, 63a/1350, 63a/1353, 63a/1357, 63b/1360, 63b/1363, 90a/1941, 94a/2037, 102a/2209, 110b/2401, 134a/2911, 134a/2913

ş.i 89b/1932

ş.ler 16a/326, 18b/379, 38b/811, 38b/815, 63a/1356, 63b/1362, 63b/1365, 106b/2313, 108b/2355

ş.lerde 40a/854

ş.lerden 116a/2516, 157a/3418

ş.lere 20a/405, 74b/1606, 134a/2917

ş.leri 16b/332, 34b/727, 37b/798, 40a/848, 40a/852, 110b/2402, 114a/2477, 114b/2489, 124b/2704, 125b/2731

ş.leriñ 39a/824, 39a/826, 89b/1932, 105a/2275, 119a/2580

➤ *elinden hiçbir ş. gelmez* 92a/1990-1991

➤ *hiçbir şey* 41a/867

Şey (II) (شَيْءٌ): Allah

Ş. 9b/182

şey' (شَيْءٌ ، شَيْءٌ ، شَيْءٌ ، شَيْءٌ) : Ar. şey, nesne *bk. şey (I)*

ş.e 5b/93, 8a/142, 10b/197, 12b/239, 16b/328, 19b/395, 20b/420, 74b/1608, 103a/2231, 103b/2241, 122a/2647, 128a/2778, 129a/2804, 132a/2870, 135b/2943, 147b/3206, 155a/3373

ş.i 3b/43, 6b/115, 6b/117, 8a/144, 11b/225, 19b/393, 28b/598, 36a/759, 82a/1770, 101b/2201, 104b/2263, 104b/2265, 104b/2268, 105a/2271, 109a/2369, 113a/2457, 115a/2494, 158a/3443

ş.iñ 2b/26, 24a/501, 29a/607, 35a/741, 35a/743, 94a/2034, 136b/2972, 146a/3183, 146b/3187

şeyh-lık (شَيْخ لِقْ): (← Ar. şeyh) şeyhlik

ş. 29b/619

şeyfān (شَيْطَانُ ، شَيْطَانٌ ، شَيْطَانٌ): Ar. şeytan, iblis

ş. 25b/533, 44b/953, 47b/1010, 64b/1382, 161b/3524, 162a/3533

ş. *dur* 45b/972, 92b/1998, 92b/2000, 95b/2072

ş. *ı* 66b/1425

ş. *ıla* 118a/2561

➤ ş. *'aleyhi mā-yestaḥik* 24b/508-509

➤ ş. *a uy-* (doğru yoldan ayrılarak kötü bir şey yapmak) 91a/1967

şeyfānāt (شَيْطَانَاتُ): Ar. şeytanlar

ş. 63a/1357

şiddet (شِدَّةٌ ، شِدَّةٌ ، شِدَّةٌ): Ar. şiddet, sertlik, katılık

ş. 90a/1950

ş. *i* 50a/1062

ş. *ile* 68a/1461, 84b/1824

ş. *ini* 70a/1506

ş. *le* 77b/1666

şiddetli (شِدَّتْلِي): (← Ar. şiddet) şiddetli, sert, katı

ş. 67b/1447, 68a/1458

şifā (شِفَا): (< Ar. şifā') şifa, iyi olma

ş. 82a/1768

➤ ş. *bul-* (iyi olmak, onmak) 63a/1352

şimdi (شِمْدِي): şimdi, şu an

ş. 11b/225, 51b/1099, 98b/2133

şirk (شِرْك ، شِرْكَا ، شِرْكَا): **Ar.** müşriklik, Allah'a ortak koşma, Allah'tan başka bir Allah bulunduğuna inanma

ş. 115a/2493

ş.den 110b/2394

ş.dür 35b/751

ş.i 25a/516, 25a/519, 25a/524, 25b/528, 25b/531, 25b/534, 26a/537, 26a/540, 26a/544

ş.ine 27a/567

ş.ler 34b/725

şirk-i 'azamet (شِرْكِ عَظَمَت): **Far.** büyük şirk

ş.-dür 115a/2496

şirk-i celī (شِرْكِ جَلِي): **Far.** aşikâr, apaçık şirk

ş.dür 26b/552

şirk-i hafī (شِرْكِ خَفِي): **Far.** gizli şirk

ş.dür 26b/553

şirk-i rubūbiyyet (شِرْكِ رُبُوبِيَّت): **Far.** tanrılık şirki

ş. 115a/2496

şirk-i ulūhiyyet (شِرْكِ اُولُوْهِيَّت): **Far.** tanrılık şirki

ş. 115a/2495

şirkiyyāt (شِرْكِيَّات): **Ar.** şirkliğe sebep olan işler, sözler

ş.dan 39a/832

şol (شَوْل): şu, o (ön ad)

ş. 11b/219, 30b/640, 31a/653, 31b/667, 32b/681, 33a/694, 33b/702, 33b/711, 34a/722, 35a/742, 38b/818, 62a/1330, 62a/1334, 62b/1342, 63a/1350, 63a/1353, 63a/1357, 63b/1360, 63b/1363, 90a/1941, 114a/2470, 134a/2911, 134a/2913, 167a/3643

➤ ş. *kadar* (şu kadar, o kadar) 68b/1473

şu (شُو): şu (ön ad)

ş. 78b/1690, 147b/3216, 148a/3217

➤ ş. *kadar* (şu kadar) 17b/358-359, 132b/2882

şu‘ab-ı imān (شُعْبِ اِيْمَانْ ، شُعْبِ اِيْمَانِ): Far. imanın kısımları

ş. 121a/2629, 128b/2791

ş. *ı* 122a/2646-2647

şu‘be (شُعْبِه): Ar. şube, bölüm, kısım

ş. *-ler* 121b/2642

şu‘beze (شُعْبَذِه): (< Ar. *şa‘beze*) el çabukluğu, hokkabazlık

ş. 63b/1359

şurūṭ (شُرُوْط): Ar. şartlar

ş. *ı* 7a/127

ş. *ına* 165a/3594

şübhe (شُبْهَة): Ar. şüphe, kuşku

➤ ş. *it-* (şüphelenmek, kuşkulananmak) 28b/591

şükür (شُكْر): (< Ar. *şükür*) şükür, hamt

ş. 37b/795, 89a/1928

➤ ş. *it-* (şükretmek) 116a/2520, 123a/2670

şürekā (شُرْكَاء): Ar. şerikler, ortaklar

ş. 172a/3754

T

tā (تَا): Far. ta ki, yeter ki, sonunda, +(y)A kadar

- *t. ki* (sonunda, -(y)I₄ncAyA kadar) 15a/301, 28b/591, 39b/837, 72b/1556, 110b/2397, 111b/2422, 160b/3492, 174a/3798

ta‘abbüd (تَعَبُّد): Ar. ibadet etme

t.dür 120b/2617

ta‘alluḡ (تَعَلُّق ، تَعَلَّق ، تَعَلَّقُ): Ar. ilgisi olma, ilgi

t.indan 22b/463

t.ları 12a/238, 12b/240

- *t. iT-* (ilgili olmak, ilgilendirmek) 12b/239, 12b/244, 12b/246, 12b/248, 12b/249, 13a/250, 13a/251, 13a/252, 13a/254

ta‘ām (طَعَام ، طَعَامٌ ، طَعَامٌ): Ar. yemek, aş

t. 33a/698, 34a/714, 47b/1017, 48a/1018, 74a/1595, 104a/2252, 108a/2342, 113a/2448, 155b/3392

t.ı 58a/1240, 109a/2361

t.ların 4b/72

- *t. it-* (yemek vermek) 32a/674

- *t. ziyāfet it-* (konukları yemekli ağırlamak) 124a/2696

tā‘at (طَاعَةٌ): Ar. Allah’ın emirlerini yerine getirme, ibadet

t.leri 3b/51

tābi‘ (تَابِع ، تَابِعٌ): Ar. birinin arkası sıra giden, ona uyan; bağlı kalan

t.dür 96b/2093

- *t. ol-* (uymak, bağlı kalmak) 21b/438, 51a/1087, 51a/1089, 51a/1091, 56a/1199, 62b/1343, 63a/1351, 63a/1354, 64b/1385, 77a/1659, 94b/2041, 94b/2042, 99a/2146, 99a/2147, 99b/2158, 111a/2412, 122b/2663, 125a/2715, 135b/2945, 135b/2952, 136a/2957, 136b/2965, 136b/2973, 137a/2983, 139b/3040, 144b/3150, 150b/3278

ṭabīb (طَبِيب): Ar. tabip, hekim

t. 10a/189

tābi‘īn (تَابِعِينَ): Ar. Hazreti Muhammed’i görmüş olanları görüp kendilerinden hadis dinlemiş olanlar

t.-dür 61b/1321

ṭabī‘iyyūn (طَبِيعِيُونَ): Ar. tabiatı Allah addeden zümre

t.uş 25a/523

ta‘bīr (تَعْبِير ، تَغْيِير): Ar. tabir, ifade, anlatma

t.e 40a/849

- *t. it-* (ifade etmek, anlatmak) 121a/2633

- *t. olun-* (ifade edilmek, anlatılmak) 52a/1107-1108, 55a/1180

tācīr (تَاجِر): Ar. ticaretle uğraşan

t.ler 74a/1599

ta‘dād (تَعْدَاد): Ar. sayma, sayı

- *t. iT-* (saymak) 121b/2640, 145b/3171

tafşīl (تَفْصِيل ، تَفْصِيل): Ar. bir şeyi ayrıntılarıyla anlatma, açıklama

t. 39a/823, 128a/2787

t.i 115a/2497, 129a/2799, 134a/2910

t.inde 103a/2233

t.ine 109a/2366

t.iḡ 131a/2852, 143a/3107

t.ini 39a/823, 128a/2787

tafşilen (تَفْصِيلاً): Ar. ayrıntılı olarak

t. 40a/849, 94a/2037, 97b/2110, 111a/2413, 116b/2533, 117b/2550, 117b/2551, 121a/2628, 128b/2792, 133a/2887

tafşil-i dīn i millet (تَفْصِيلِ دِينِ مِلَّة): (< Far. tafşil-i dīn ü millet) din ve mezhebin açıklaması

t.de 120a/2607

tafşil-i imān (تَفْصِيلِ إِيْمَان): Far. imanın açıklaması

t. 97a/2105

ṭağ (طَاغ ، طَاغ): dağ bk. *dağ*

t.lar 79a/1707

t.lariḡ 14a/272

➤ *Ḳāf t.inuḡ* 45b/970

➤ *Uḡud t.ı* 84b/1822

tağannī (تَغْنِي): Ar. makamla okuma

t. 108a/2339

tağayyürāt (تَغْيِرَات): Ar. değişmeler, başkalaşmalar

t.dan 13b/261

ṭağıl- (طَاغِد ، طَاغِد): dağılmak

t.maḳ 81b/1762

t.muş 69b/1491

t.up 69b/1497, 128b/2790

tağyār (تَغْيِير): Ar. başkalaştırma, değiştirme, bozma

t.e 65a/1402

taḥammül (تَحَمُّل): Ar. dayanma, katlanma

t.i 109a/2366

ṭahāret (طَهَارَةٌ): Ar. temizlik

t.dür 28a/588

taḥfif (تَخْفِيف): Ar. hafifletilme

➤ *t. iT-* (hafifletmek) 114a/2477, 114b/2484-2485, 114b/2488-2489

ṭāhir (طَاهِر): Ar. temiz

t.dür 56a/1202

taḥkik (تَحْقِيق): Ar. doğru, gerçek

t. 38a/800

taḥkīr (تَحْقِير): Ar. hor görme, aşağılama

➤ *t. it-* (aşağılamak) 119b/2596

taḥlīt (تَحْلِيط): Ar. bir şeyin halisliğini giderecek şekilde içine başka şeyler karıştırma

➤ *t. iT-* (bir şeyin halisliğini giderecek şekilde içine başka şeyler karıştırmak) 28b/598

taḥrīr (تَحْرِير): Ar. yazma, yazılma

➤ *t. iT-* (yazmak) 44b/950

➤ *t. olun-* (yazılmak) 72b/1556, 103a/2237, 167b/3650

taḥṣil (تَحْصِيل): Ar. hasıl etme, ele geçirme

➤ *t. iT-* (öğrenim yapmak) 121b/2644-122a/2645

taḥte (تَحْتَهُ): Ar. alt, alta, altında

➤ *t. t.* (altından altından) 77b/1672

taḥte'l-lafz (تَحْتِ اللَّفْظِ): Ar. sözün altında

t. 2a/9

tā'ib (تَائِبٌ): Ar. tövbe eden

t. 71b/1543

tā'ib-i müstağfir (تَائِبٍ مُسْتَغْفِرٍ): Far. günahlarının bağışlanmasını Allah'tan dileyen

t. 52b/1127

ṭā'ife (طَائِفَةٌ): Ar. bölük, takım

t. 80a/1730, 96a/2083

t.-nüñ 92b/2002, 120a/2604

ṭāḳat (طَاقَةٌ ، طَاقَاتٌ): Ar. güç, kuvvet

t.im 90b/1960

➤ *t. getir-* (dayanmak, katlanmak) 101b/2200-2201

taḳdīm (تَقْدِيمٌ): Ar. öne geçirme, öne alma

➤ *t. iT-* (öne geçirmek, öne almak) 6b/115-116

taḳdīr (تَقْدِيرٌ ، تَقْدِيرٌ): Ar. takdir, ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler, yazgı

t. 114b/2487, 166b/3627

t.ce 89a/1921

t.i 36a/762

t.ile 88b/1912, 112b/2441, 122b/2656

t.ile-dür 101a/2185

t.ine 88b/1917

- *t. iT-* (varlıkları onların hâllerini belirleyerek yaratmak) 3a/30, 88b/1917, 89b/1934, 92a/1986

ṭaḳıl- (طَاقِل): takılmak

t.up 76b/1647

ṭaḳın- (طَاقِن): takınmak

t.mada 26b/549

t.salar gerekdir 86a/1862-1863

taḳrīr (تَقْرِير): Ar. anlatma, anlatış

- *t. olun-* (anlatılmak) 35a/737, 40b/857, 44b/948, 93a/2016, 109b/2380, 117a/2535, 126a/2741, 129a/2800, 135b/2942, 144b/3148

taḳsīm (تَقْسِيم ، تَقْسِيمَة): Ar. bölme, parçalara ayırma

t. 22a/448, 22a/450

t.i 87a/1880

taḳvā (تَقْوَى ، تَقْوَا): Ar. Allah'tan korkma, Allah korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma

t. 90b/1956, 129a/2800

t.sl 141b/3078

taḳvā-yı ḥaḳ (تَقْوَايِ حَق): (< Far. taḳvā-yı ḥaḳḳ) gerçek takva

t. 117a/2542, 117b/2555

ṭalāḳ (طَلَاق): Ar. boşama, nikâhlı kadını bırakma

t. 64b/1389

ṭaleb (طَلَب ، طَلَب): Ar. isteme, dileme

t.i 51a/1088

- *t. iT-* (istemek) 76a/1641, 112b/2438, 133a/2889-2890, 135a/2940
- *t. olun-* (istenmek) 65a/1400

ṭālib (طَالِبٌ ، طَالِبٌ): **Ar.** isteyen, istekli

t.ine 2a/8

- *t. ol-* (istemek) 142a/3088

ta' līm (تَعْلِيمٌ): **Ar.** öğrenme, öğretme

t. 175a/3813

- *t. it-* (öğretmek, bilgi kazandırmak) 64b/1383

ṭama' (طَمَعٌ): **Ar.** doymazlık, çok isteme, açgözlülük

t.ı 141b/3080

tamām (تَمَامٌ ، تَمَامٌ): **Ar.** tamam, tam, tam olma

t. 69b/1500, 88a/1904, 145a/3151

t.ında 18b/374

- *t. eyle-* (sona erdirmek, tamamlamak) 164b/3583
- *t. it-* (sona erdirmek, tamamlamak) 112a/2429
- *t. ol-* (sona ermek, tamamlanmak) 49a/1043, 64a/1370, 80b/1734, 81a/1752, 110a/2390, 156a/3395-3396, 161b/3514, 161b/3516, 163a/3551, 163a/3554, 163a/3557, 165b/3606, 165b/3608
- *t. olmuş ol-* (sona ermiş olmak, tamamlanmış olmak) 47a/1004

ta' mīr (تَعْمِيرٌ): **Ar.** onarma, düzeltme

- *t. it-* (onarmak) 76b/1645

ṭamlat- (طَمَّلَاتٌ): damlatmak

t.maya 132a/2875

ṭana (طَنَه): dana

t. 18b/372

Taṭrı (تَطْرَى): Tanrı, Allah

T. 9b/183

ṭap- (طَپَّ ، طَپ): tapmak, tapınmak

t.dıkları 85a/1837

t.up 95a/2054, 96a/2073, 96a/2081

ṭara-cık (طَرَه جِق): daracık, çok dar

t. 68a/1466

ṭaranıl- (طَرَانِل): taranılmak

t.dıkda 56b/1215

ṭarfetü'l-'ayın (طَرْفَةُ الْعَيْن): (< Ar. **ṭarfetü'l-'ayn**) bir kere göz açıp kapayıncaya kadar olan an

t.-da 5a/74

ṭarıl- (طَارِل): öfkelenmek

t.mağa 105a/2280

t.ması 105a/2280

ta'rif (تَعْرِيف): Ar. etrafıyla anlatma, bildirme

t. 89a/1922

➤ *t. olun-* (tarif edilmek, açıklanmak) 166b/3629-3630

ṭarīḳ (طَرِيق ، طَرِيقَة): Ar. yol

t. 19a/392

t.ile 32b/681, 33a/694, 33b/702, 33b/710, 59b/1274, 113b/2458

t.inüj 104a/2253

ṭarīḳ-i ḥaḳ (طَرِيقِ حَقِّ): (< **Far. ṭarīḳ-i ḥaḳḳ**) doğru yol

t. 133a/2894

t.da 133a/2893, 172b/3758

ṭarīḳ-i muḳarrebīn (طَرِيقِ مُقَرَّبِينَ): **Far.** Allah'a yakın olanların yolu

t. 173a/3777

tarla (تَرْلَا): tarla

t.yı 17b/357

ṭart- (طَارَتْ): tartmak

t.sa *gerekdür* 83b/1808

ṭarṭı (طَارَطِي): tartı

t.la 16b/336

ṭarṭıl- (طَارَطِلْ ، طَارَطِلْ): tartılmak

t.maz 97a/2100

t.ur 97a/2101

taşarruf (تَصَرَّف): **Ar.** bir şeyi istediği gibi kullanma yetkisi, kullanım

- *t. it-* (bir malın sahibi olmak, onu istediği gibi kullanmak)
175a/3815

taşdīḳ (تَصَدِيق): **Ar.** doğrulama, onaylama

t. 52a/1110, 113b/2467

- *t. iT-* (doğrulamak, onaylamak) 2b/23, 108b/2356-2357
- *t. olun-* (doğrulanmak, onaylanmak) 52a/1113

taşvîr (تَصْوِيرٌ): Ar. suret, biçim

➤ *t. iT-* (tasvir etmek, biçimlendirmek) 3a/34

taş (طَاشٌ ، طَاشٌ): taş

t. 22a/452, 46b/990, 156a/3402

t.dan 20a/414

t.lar 58a/1240

taş- (طَاشٌ): taşımak

t.yan 69a/1482, 79b/1712

taşra (طَشْرَه): dışarı

t.-sında 146a/3179

tat- (طَّ): tatmak, tat almak

t.ma-sı 38b/812

ta'ṭîl (تَغْطِيلٌ): Ar. çalışmaya ara verme, çalışmayı durdurma, kesme

t. 120b/2613

➤ *t. iT-* (ara vermek, kesmek) 11b/224

ṭatlı (طَاتَلِي): tatlı *bk. ṭatlu*

t.lar 22b/466

ṭatlu (طَاتَلُو): tatlı *bk. ṭatlı*

t. 80a/1727

tavāf (طَوَافٌ): Ar. İslam dininde hac sırasında Kâbe'nin çevresini yedi kez dönme

➤ *t. it-* (tavaf etmek) 124b/2700-2701

tavşîf-i ḥaḳ (تَوْصِيفِ حَقٍّ): (< Far. tavşîf-i ḥaḳḳ) doğru, gerçek ilim

t. 117b/2546, 119b/2600

ṭāvus (طَاوُس): Ar. tavus kuşu

➤ *t. kuşu* (tavus kuşu) 141b/3084-142a/3085

ṭayan- (طَيَّانٌ ، طَيَّانٌ): dayanmak, bir yere yaslanmak, kendini dayamak

t.mağ 155a/3373, 159a/3460

t.up 159b/3470

ta' yīn (تَعْيِين): Ar. ayırma, belli etme

➤ *t. iT-* (belli etmek, belirlemek) 14a/276, 18a/361, 148b/3237, 149a/3243, 157a/3421-3422, 157a/3422

➤ *t. ol-* (belli olmak) 68b/1474

ṭayyib (طَيِّب): Ar. iyi, güzel, hoş

t.dür 56a/1201

taẓarru' (تَضَرُّع): Ar. kendini alçaltarak yalvarma

t. 89a/1927, 91a/1965

tāze (تَاذَة): Far. taze, körpe

t. 84b/1823

tāze-len- (تَاذَة لَنْ): (← Far. tāze) tazelenmek

t.mez 78a/1685, 115b/2511

tāze-lik (تَاذَة لِك): (← Far. tāze) tazelik

t.de 72b/1558-1559

ta' zīm (تَعْظِيم): Ar. saygı gösterme, ululama

t. 9a/164, 114a/2476, 122b/2661

➤ *t. iT-* (saygı göstermek, ululamak) 8b/161, 45b/970, 57b/1234, 57b/1235, 95b/2072-96a/2073, 100b/2172, 100b/2175, 114b/2490, 123b/2678, 125a/2711

➤ *t. ol-* (tazim edilmek) 65a/1401

ta'zīmen (تَعْظِيمًا): Ar. hürmet ve ikram ederek

t. 115a/2491, 140a/3041

ta'zīm-i ḥaḳ (تَعْظِيمِ حَقِّ): (< Far. ta'zīm-i ḥaḳḳ) doğru tazim

t. 117b/2546, 119b/2594-2595

ta'zīm li-emri'llāh (تَعْظِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ): Ar. Allah'ın emirlerine uyma

t. 139b/3038

t.ı 139b/3037-3038

tebe'-i tābī'in (تَبِعَ تَابِعِينَ): Far. tabiinden birinden, yani ikinci derecede olarak hadis nakletmiş olan

t.-dür 61b/1321-1322

teba'iyet (تَبَعِيَّة ، تَبَعِيَّة): Ar. tabi olma, uyma

t. 107a/2316

t.ini 135b/2943

tebdīl (تَبْدِيل): Ar. değiştirme, başka bir hāle getirme

t. 79b/1710

➤ *t. it-* (değiştirmek) 52a/1115

tebevül (تَبْوُل): Ar. işeme

t. 162a/3533

tebliğ (تَبْلِيغ): Ar. tebliğ, bildirme, eriştirme

t. 23b/488

➤ *t. iT-* (bildirmek) 52b/1118, 55b/1183, 89a/1920

teblīg-i aḥkām (تَبْلِيغُ أَحْكَامٍ): Far. hükümlerin bildirilmesi

t. 55a/1182

tecvīd (تَجْوِيدٌ): Ar. Kur'an-ı Kerim'i usulüne bağlı kalarak okuma ilmi

t. 119a/2587, 152b/3324

tedebbür (تَدَبُّرٌ): Ar. sonunu, hakikati düşünme

➤ *t. iT-* (düşünmek, yoluna koymak) 7a/123

te' emmel sümme te' emmel (تَأْمَلْ ثُمَّ تَأْمَلْ): Ar. "Düşün, tekrar tekrar düşün." anlamında bir söz

t. 146a/3173

tefriṭ (تَفْرِيطٌ ، تَفْرِيطٌ): Ar. tersine aşırılık, ortalamanın çok altında kalma

t.i 104b/2270, 105b/2282, 105b/2292, 120b/2612, 120b/2614, 120b/2616, 120b/2617

t.ler 106a/2300

tefsīr (تَفْسِيرٌ): Ar. tefsir, Kur'an-ı Kerim'in mana bakımından izahı

t. 43b/928

tefvīz (تَفْوِيزٌ): Ar. ihale etme, dağıtma

t. 120b/2618, 172a/3749

teğavvuṭ (تَغَوُّطٌ): Ar. büyük abdest bozma

t.ları 56a/1204

teheccüd (تَهَجُّدٌ): Ar. gece namazı

t. 32b/686

➤ *t. namāzı* (gece namazı) 161b/3517

tehevür (تَهْوُر): Ar. öfkelenme, köpürme

t. 105a/2279 (2), 106a/2300, 120b/2614

te'ḥīr (تَأْخِير): Ar. sonraya, geriye bırakma

➤ *t. iT-* (sonraya, geriye bırakmak) 6b/117, 73a/1567

tehlīl (تَهْلِيل): Ar. İslam dininin tevhit akidesini hülasa eden “la ilahe illallah” sözünü tekrarlama

t. 133b/2903

tek (تَك): tek, yalnız

t. 153a/3328

tekbīr (تَكْبِير ، تَكْبِير): Ar. tekbir, Allah'ın büyüklüğünü, yüceliğini anmak için söylenen ve “Allahuekber” sözü ile başlayan dua

t.de 152a/3315, 159b/3480

t.ile 150b/3276

t.leri 31b/658-659, 150b/3274, 150b/3275, 155a/3380

t.lerinde 150b/3273

t.lerinden 159b/3472

t.lerini 149b/3255, 149b/3256

➤ *iftitāḥ t.inde* 152a/3312

➤ *t. eyle-* (tekbir getirmek) 163a/3550, 165b/3605

➤ *t. iT-* (tekbir getirmek) 159b/3473

tekbīrāt (تَكْبِيرَات): Ar. tekbirler, tekbir getirmeler

t.ı 156a/3395

teklīf (تَكْلِيف): Ar. sunma, önerme

➤ *t. it-* (öne sürmek) 101b/2201

teklīfen (تَكْلِيفًا): Ar. teklif olarak

t. 59a/1270

tekrār (تَكَرَّر): Ar. tekrar, yine, bir daha

t. 9a/163, 57b/1234, 148b/3233, 155a/3372, 158b/3448, 158b/3454, 158b/3456, 161b/3514

➤ *t. it-* (yeni baştan yapmak) 34b/724, 155a/3380

tekvīn (تَكْوِين): Ar. var etme; yaratma

t. 11b/219, 12b/243, 13a/250, 13a/257

tekzīb (تَكْذِيب): Ar. yalanlama

➤ *t. olun-* (yalanlanmak) 52a/1113

telāmīz (تَلَامِيز): Ar. öğrenciler

t.e 174b/3806

telezzūzen (تَلَذُّذًا): Ar. tat alarak, hoşlanarak

t. 59a/1270

te' līf (تَأْلِيف): Ar. kitap, eser yazma

➤ *t. it-* (kitap yazmak) 104a/2254

telkīn (تَلْقِين): Ar. bir duyguyu, bir düşüncüyü aşılama

➤ *t. olun-* (telkin edilmek, aşılınmak) 115b/2504

temme (تَمَّه): Ar. “Bitti, tamam oldu.” anlamında bir söz

t. 167b/3654 (2), 167b/3656, 168a/3658, 168a/3661, 168a/3662, 168b/3671, 168b/3676, 169a/3680, 169a/3682, 169a/3687, 169b/3690, 169b/3693, 169b/3696, 169b/3697, 169b/3700, 170a/3702, 170a/3704, 170a/3708, 170a/3710, 170a/3711, 170b/3713, 170b/3716, 170b/3718 (2), 170b/3719, 170b/3721, 170b/3722, 171a/3724, 171a/3725,

171a/3726, 171a/3727, 171a/3728, 171a/3731, 171b/3736, 171b/3740,
171b/3742

temme te' līfi hāzā'l-kitābi (تَمَّ تَأَلِيفَ هَذَا الْكِتَابِ): **Ar.** “Bu kitabın yazımı tamamlandı.”

anlamında bir söz

t. 175b/3830

ten (تَنُّ ، تَنْ): **Far.** ten, vücut, beden

t. 104b/2260

t.ile 102b/2222, 103b/2244

t.ler 21b/442

tena'uman (تَعَمُّد): **Ar.** bolluk içinde rahat ederek

t.dur 59b/1271

tenbīh (تَنْبِيْه): **Ar.** tembih, uyarma, uyarı

t.-dür 109a/2367

➤ *t. eyle-* (tembih etmek, uyarmak) 167a/3643

tenfīz-i aḥkām (تَنْفِيْذِ أَحْكَام): **Far.** hükümlerin yürütülmesi

t.a 102b/2220

tenhā (تَنْهَاء): **Far.** ıssız, boş

t. 163a/3548

ter (تَر ، تَرْ): **ter bk. der**

t. 156a/3403

t.i 153b/3346

terāvīḥ (تَرَائِيْح): **Ar.** Razaman'da yatsı namazı ile vitir namazı arasında kılınan rekâtlık namaz

➤ *t. namāzı* (teravīh namazı) 101b/2199

terbiye (تَرْبِيَة): Ar. eğitim

➤ *t. it-* (eğitmek) 124b/2710

terehhüb (تَرْهَب): Ar. rahipleşme

t. 120b/2616

terk (تَرَكَ ، تَزَكَ): Ar. bırakma, vazgeçme

t. 141a/3072

t.ine 33a/695

➤ *t. eyle-* (terk etmek, bırakmak, vazgeçmek) 148b/3232, 150a/3266-3267, 150a/3267-3268, 152a/3307, 152a/3309, 154a/3350, 155a/3375-3376

➤ *t. iT-* (terk etmek, bırakmak, vazgeçmek) 31a/651,31b/663, 32a/670, 32a/678, 33a/691, 33b/701, 33b/708, 34a/719, 34b/731, 36a/757-758, 40a/851, 91a/1970, 96b/2094, 97a/2095, 105b/2292-106a/2293, 106a/2295, 121b/2636, 122b/2665, 123b/2679-2680, 123b/2680, 123b/2681, 123b/2682, 123b/2683, 135a/2934, 135b/2944, 136a/2955, 141b/3077, 141b/3079, 141b/3080-3081, 141b/3082, 142a/3091, 153b/3343, 155a/3377-3378, 156a/3393, 160a/3482, 161a/3510, 173a/3770

➤ *t. itmiş ol-* (terk etmiş olmak) 32a/670

➤ *t. olun-* (terk edilmek, bırakılmak, vazgeçilmek) 64b/1387

tertib (تَرْتِيب): Ar. tertip, düzen

t. 12b/241, 49b/1058, 61a/1307, 148b/3229

tesbîh (تَسْبِيْح ، تَسْبِيْح): Ar. 1. “Sübhane Allah” kelimesini söyleyerek Allah’a tazim etme

t. 133b/2902, 166b/3629

t.lerde 159b/3480

t.leri 155a/3380

t.lerini 153a/3328

- *t. namāzı* (tespih namazı) 32b/686, 164b/3584, 165a/3597, 165b/3605
- *t. iT-* (“Süphanallah” kelimesini söyleyerek Allah’a tazim etmek) 42b/907, 87b/1896, 149a/3244, 165b/3611, 166a/3614, 166a/3616, 166a/3620, 166a/3622, 166b/3625

2. tespih

- *t. çek-* (tespih çekmek) 30a/624

tesbīhāt (تَسْبِيحَات): Ar. “Süphanallah” diyerek Allah’ı kutsallaştırmalar

t.ı 156a/3395

tesellī (تَسَلَّلِي): Ar. teselli, avunma

- *t. iT-* (teselli etmek, avutmak) 73b/1588, 75a/1620-1621

te’sīr (تَأْثِير ، تَأْتِير): Ar. tesir, etki

t. 23b/490, 24a/494, 24b/508, 25a/514, 133a/2887

t.de 23b/486, 115a/2497

t.i 24a/496

t.ini 23a/480, 119b/2592, 128a/2783

teslīm (تَسْلِيم): Ar. kendini Allah’ın kaderine bırakma

t. 36b/768, 37b/789

- *t. ol-* (teslim olmak, kendini teslim etmek) 37a/785, 134a/2914
- *t. olun-* (teslim olunmak, kendini teslim etmek) 56b/1205

teslīmiyyet (تَسْلِيمِيَّة): Ar. teslim olma, boyun eğme

t.i 97a/2103

teşbîh (تَشْبِيْه): Ar. benzetme

➤ *t. it-* (benzetmek) 162b/3539

teşrîk (تَشْرِيْكَ): Ar. Allah'a ortak koşma

t. 120b/2612

tevâtür (تَوَاتُر): Ar. bir hadis-i şerifin bir cemaat tarafından rivayet edilmesi hâli

t. 50b/1078

tevāzu' (تَوَاضُعُ ، تَوَاضِعُ): Ar. alçak gönüllülük gösterme

t. 143b/3120

t.i 141b/3079

tevāzu' en (تَوَاضِعًا): Ar. alçak gönüllülükle, kibirsiz olarak

t. 123b/2678

tevbe (تَوْبَةٌ): Ar. tövbe

t. 3a/36, 39b/836, 66b/1426, 89a/1927

t.-sini 7a/128

➤ *t. iT-* (tövbe etmek) 7a/127, 122b/2666

tevbe-siz (تَوْبَةٌ سِزْ): (← Ar. **tevbe**) tövbesiz, tövbe olmadan

t. 3a/36, 67b/1453-1454

tevekkül (تَوَكُّلٌ ، تَوَكُّدٌ ، تَوَكُّدٌ): Ar. tevekkül, işi Allah'a bırakıp kadere razı olma

t.dür 35a/739

t.i 35a/738, 123a/2675

t.-leri 121a/2625

➤ *t. iT-* (herhangi bir işte elinden geleni yapıp daha sonrasını Allah'a bırakmak) 82a/1771-1772

tevfik̄ (تَوْفِيقٌ ، تَوْفِيقَةٌ): **Ar.** Allah'ın yardımına kavuşma

t. 89a/1923

t.i 111a/2407

t.iḡ 90b/1958

t.üñle 91a/1963

tevḥid (تَوْحِيدٌ ، تَوْحِيدٌ): **Ar.** Allah'ın birliğine inanma

t. 128a/2779, 160b/3492

t.dür 120b/2613

t.i 93a/2017

tevḥid-i muvaḥḥidīn (تَوْحِيدُ الْمُؤَحِّدِينَ ، تَوْحِيدُ الْمُؤَحِّدِينَ): **Far.** Allah'ın birliğine inananların tevhi-
di

t. 40b/856, 119b/2592-2593

t.de 112a/2431

te'vīl (تَأْوِيلٌ): **Ar.** sözü çevirme, söze ayrı mana vermeye kalkışma

➤ *t. olun-* (söz veya davranışa başka bir anlam verilmek) 101a/2188

tevḳīf (تَوْقِيفٌ): **Ar.** durdurma, durdurulma

t.dür 9a/166

teyemmüm (تَيَمُّمٌ): **Ar.** su bulunmayan yerde su niyetiyle toprak, kum vb. şeylerle ab-
dest alma

➤ *t. it-* (su bulunmayan yerde su niyetiyle toprak, kum vb. şeylerle abdest almak) 147b/3206

tez (تَزٌّ): (< **Far. tīz**) tez, çabuk

t. 158a/3446

tırāş (تَرَّاش): (< **Far. terāş**) tıraş

➤ *t. it-* (tırāş etmek) 47b/1012

➤ *t. ol-* (tırāş olmak) 17a/348, 56b/1213

tırnaK+ (طَرْنَاغ): tırnak

t.ı (tırnağı) 83b/1799

tıyere (طَيْرَه): **Ar.** uğursuz sayılan şey

t. 36a/759, 82a/1770

tilāvet (تِلَاوَت): **Ar.** Kur'an'ı güzel sesle ve usulüne göre okuma

t. 149b/3253

tilāvet-i haK (تِلَاوَتِ حَق): (< **Far. tilāvet-i haK**) doğru tilavet

t. 117a/2545, 119a/2584

toĝ- (طُوغ ، طُوغ ، طُع): 1. doğmak, dünyaya gelmek

t.acağı 62a/1332

t.acağım 12b/247

t.dı 58a/1242

t.duğı 55b/1188

t.dum 13a/253

t.mazlar 42a/897

t.up 56a/1196

2. Güneş, Ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek

t.arken 103b/2248

t.ma-sı 66a/1424

t.uncaya dek 146a/3182

t.up 39b/836

toğru (طوؑرى): 1. doğru, geręek *bk. toğru*

t. 120a/2611

2. doğruca, dosdoğru

t. 78b/1695

3. ilgeç olarak

[-(y)A] *t.* 147b/3212, 147b/3214, 150b/3282, 153b/3338

toğru (طوؑرو): doğru, geręek *bk. toğru*

t.sını 118b/2569

toğrul- (طوؑرل): doğrulmak

t.duğda 151a/3286

t.mağ 151a/3291, 151b/3295

toğur- (طوؑور ، طوؑور): doğurmak, doğum yapmak

t.ması 65a/1396

t.maz 47b/1016

t.mazlar 42a/897

t.urlar 48a/1020

toğsan (طؑسان): doksan

t. 108b/2351

toğsan drt (طؑسان درت): doksan drt

t. 108a/2347

toğsan toğuz (طؑسان طؑوز): doksan dokuz

t. 9a/170, 68b/1475

toğun- (طُؤُنْ): dokunmak

t.ma-sı 38b/813

toğuz (طُؤُزْ ، طُؤُز): dokuz

t. 25a/518, 59b/1277, 107b/2335, 108b/2355, 117b/2555, 129a/2801,
141b/3077, 143a/3110

t.ı 146a/3178

toğuzuncı (طُؤُزُنْجِی): dokuzuncu

t. 26a/543, 44a/938, 60a/1284, 73a/1568, 94a/2029, 97a/2100,
100b/2180, 108a/2344, 109a/2363, 110b/2393, 117a/2545, 122b/2656,
132a/2867, 139a/3023, 148a/3218, 149a/3245, 150b/3279, 152b/3324,
154b/3369, 155b/3390, 159b/3476, 165a/3592

toğuz yüz yedi (طُؤُزُ يُوْزُ يَدِی): dokuz yüz yedi

t. 108b/2348

toğdur- (طُوْدُرْ): doldurmak

t.ma-sı 66a/1415

toluca (طُوْلُوْجَه): biraz dolgun

t. 56b/1210

toğal (طُوْأَالْ ، طُوْأَالْ): toğal

t. 47b/1015

t.dan 53a/1130

toğrak (طُوْأَرَاقْ ، طُوْأَرَاقْ ، طُوْأَرَاقْ ، طُوْأَرَاقْ): toğrak

t. 22a/457, 147a/3205, 153b/3346, 156a/3403

t.a (*toğrağa*) 147a/3205

t.dan 53a/1138

t.dan (toprakdan) 18b/381

t.ı (toprağı) 24b/505, 86b/1871

toptolu (طُوَيْطُلُوا): dopdolu, büsbütün dolu

t. 68b/1477

topuK+ (طُپُوغ): topuk

t.ına (topuğına) 70b/1516

toy- (طُوِي ، طُوِي): doymak

t.duKdan 34a/714

t.mağı 24a/497

t.maK 86b/1865

toyur- (طُوِيوز): doyurmak, açlığını gidermek

t.mada 23b/482

t.up 73b/1578

tul (طُوُل): dul

t. 73b/1582

tur- (طُوْر ، طُوْر): 1. durmak *bk. dur-*

t.mağa 133a/2893, 143a/3111

t.mağıla 156b/3412

t.maK 147b/3213, 147b/3214, 148a/3221, 149b/3251

t.maKdur 133b/2900

t.up 130a/2822, 130a/2825

t.urken 152a/3311, 156b/3406, 165b/3610

2. yaşamak

➤ *t.a t.a* (dura dura, sürekli durarak) 47b/1008, 47b/1010

3. yardımcı eylem

- *'ahdine t.mayan* 77b/1673-1674
- *boş t.ur* 11b/226
- *divān t.urlar* 48a/1019
- *karşu t.mağa* 133a/2895

tut- (طُوتَ ، طُوتُ ، طُوتٌ): 1. tutmak

t.mağ 151a/3290, 153b/3339, 154b/3363, 154b/3364, 155b/3389,
155b/3391

t.up 87b/1892

2. bir şey düşünmek

t.mağ 36a/760

t.maya 82a/1770

t.up 114b/2487

3. gereğini yapmak, yerine getirme

t.mada 119b/2597

t.mağ gerek 59b/1279

t.malı 145b/3166

t.up 37a/782, 119a/2580, 119a/2581

4. yanında bulundurmak

t.up 132b/2886

5. (oruç) tutmak

t.an 43b/930

t.mağ 31a/647

6. yardımcı eylem

- *oruç t.an* 74b/1601

➤ *oruç t.mağ* 104a/2250, 124a/2697

➤ *oruç t.up* 27a/558, 98a/2117

➤ *t. kulağ* 108b/2348

ṭutul- (طُوْتُ): tutulmak (yardımcı eylem)

➤ *dilleri t.sa gerekdür* 85a/1832

ṭuz (طُوْز): tuz

t. 17a/340, 65b/1403

tüccār (تُجَّار): **Ar.** tacirler, satıcılar

t.lar 64b/1390

tüken- (تُوكَد): tükenmek, bitmek *bk. düken-*

t.mesi 66b/1429

t.meyen 78a/1680

tükür- (تُوكُور): tükürmek

t.mek 157a/3416

U

u (ؤ): **Far.** ve *bk. ı, i, ü, vü*

u 77a/1659, 90b/1956, 114a/2469, 172b/3756, 172b/3763, 173b/3781,
174b/3805

‘ubūdiyyet (عُبودِيَّة): **Ar.** kulluk

‘u. 134a/2913

uc (أُوج): uç

u.uni 160a/3488

‘**ucb** (عُجِبَ): Ar. kendini beğenmişlik *bk.* ‘*ucub*

‘*u.l* 123b/2680

‘**ucub** (عُجِبَ، عُجِبَ): (< Ar. ‘**ucb**) kendini beğenmişlik *bk.* ‘*ucb*

‘*u.* 112a/2432, 112b/2440

‘*u.dan* 110a/2391

uç- (أُجِ): uçmak

u.ar 83a/1790

u.up 79a/1708

uğur (أَوْغُور): uğur

u.larla 175a/3816

uğurlu (أَوْغُورْلُو): uğurlu

u.dur 26b/548

uğursuz (أَوْغُورْسُز): uğursuz

u. 36a/760, 82a/1770

u.dur 26b/547

uhrevī (أُخْرُوي): Ar. ahirete ait, ahiretle ilgili

u. 145a/3155

‘**uqbā** (عُقْبَا): Ar. ahiret, öbür dünya

‘*u.da* 172b/3761

‘**uqūbāt** (عُقُوبَات): Ar. cezalar

‘*u.da* 137a/2983

‘**ulemā** (عُلَمَا، عُلَمَا): (< Ar. ‘**ulemā**) âlimler, bilginler *bk.* ‘*ulemā*’

‘*u.* 27a/565, 59b/1275, 114b/2482, 160a/3485

'u.dan 84a/1813

'u.lar 64a/1380, 131a/2849

'u.ların 38a/804

'u.muz 9a/164

'u.nın 12a/233

'u.nun 63a/1352

'ulemā' (عُلَمَاء): Ar. âlimler, bilginler bk. 'ulemā

'u.ı 114b/2481

'ulemā' -ı müteahhirin (عُلَمَاءٍ مُتَأَخَّرِينَ): Far. son zamanlarda yetişen âlimler

'u.e 29a/612-29b/613

ulu (أُولُو): ulu, yüce

u. 44b/953, 45b/968, 125a/2711, 130a/2829

u.dur 4b/63, 5b/86, 6b/108

u.sı 87a/1877

ulūhiyyet (أُولُوهُيَّة، أُولُوهُيَّة): Ar. Allahlık sıfatı, Tanrılık vasfı

u.i 5b/89

u.le 23a/473

'ulūm-ı nāfi'e (عُلُومٌ نَافِعَةٌ): Far. faydalı bilgiler

'u. 131a/2849

ulü'l-'azim (أُولُو الْعِزْمِ): (< Ar. ulü'l-'azm) Allah'ın verdiği vazifeyi en iyi şekilde yerine getiren peygamberler

u. 54b/1166-1167

um- (أُوم): ummak

u.arlar 27a/563

u.aruz 61b/1320

u.maġa 115a/2494, 132b/2886

u.maġ 123a/2668

u.maya 14b/286, 82a/1768

u.up 37a/779, 112a/2430

'umre (عُمره): Ar. hac mevsimi dışında Kâbe'yi ve Mekke'nin öbür kutsal yerlerini ziyaret etme

➤ *'u. it-* (hac mevsimi dışında Kâbe'yi ve Mekke'nin öbür kutsal yerlerini ziyaret etmek) 124b/2700

umūr (أُمُور): Ar. işler

u. 105b/2286

u.ımı 172a/3749

u.ını 7a/123

u.inuı 73b/1579

un (أُنْ): un

u. 104a/2252

ur- (أُر): 1. vurmak

u.duġıçun 71a/1533

u.up 88a/1898

2. öldürmek

u.maġ 108a/2341

3. üzerinde görünmek, üzerine düşmek, yansımak, aksetmek

u.ur 101b/2204

‘uryān (غُرْيَانُ): Ar. çıplak

u. 70b/1512

uṣūl (أُصُول): Ar. asıllar, kökler

u.ü 23a/470

uṣūl-i dīn (أُصُولِ دِينٍ): Far. din usulü

u. 117b/2549

uṣūl-i muḳarrere (أُصُولِ مُقَرَّرَةٍ): Far. kararlaştırılmış usul

u. 28a/586

uṣaḳ+ (أُوشَاغ): uşak, çocuk

u.ı (*uşağı*) 157b/3429

utan- (أُوتِنَ ، أُوطِنَ): utanmak

u.maḳ 123a/2674

u.maz mısın (*uṭanmaz mısın*) 145b/3169

uy- (أُويُّ ، أُوي) : 1. uymak, bağlı kalmak, tabi olmak

u.an 149a/3249, 149b/3252, 150b/3275, 150b/3277, 151a/3293,
153b/3341

u.anlar 157b/3436

u.duğı 30b/636, 110a/2387, 111b/2420

u.duğuy 137a/2982

u.maḳ 149b/3252

2. yardımcı eylem

➤ *şeytāna u.up* 91a/1967

uyan- (أَوِيَانُ): uyanmak

u.up 162a/3526

u.ur 70a/1501

uyanık (أَوِيَانِقُ): uyanık, uyumamış

u. 148a/3227, 160b/3500, 161b/3519, 162b/3537

uydur- (أَوِيْدُرُ): uydurmak, uymasını sağlamak

u.maķ 16b/333

uyku (أَوِيْكُو ، أَوِيْكُو): uyku

u.dan 70a/1501

u.sı 67b/1450

uyluk (أَوِيْلُقْ ، أَوِيْلُقْ): uyluk

u.larına 158a/3440

u.larından 153a/3334

u.larını 153a/3334, 153b/3340

uyu- (أَوِيُو ، أَوِيُو): uyumak

u.maġı 106a/2294

u.maķ 54b/1171, 86b/1866, 106a/2298

u.mazlar 42b/899

u.rken 160b/3500

u.rsa 162a/3532

u.yan 162b/3538

u.yıcaķ 161b/3524

u.yup 161b/3520

➤ *u.ya-ķal-* (uyuyalmak) 67b/1451

uzat- (أَزَات): uzatmak

u.maķ 158a/3445

➤ *elin u.mayan* 74b/1607

uzun (أَزُون، أَزُون): 1. uzun

u. 56b/1208, 148a/3222, 148a/3224, 149a/3239

2. uzunluk, tul

u.i 147a/3200

uzunluķ+ (أَزُونْلُوك، أَزُونْلُوك): uzunluk

u.a (*uzunluķa*) 57a/1221

u.i (*uzunluķi*) 56b/1213, 82b/1785

Ü

ü (أُ): **Far.** ve *bk.* *ı, i, u, vü*

ü. 50b/1080, 60a/1288, 91a/1964, 102a/2209, 104a/2257, 172a/3747 (2),
172a/3748 (2), 172a/3750, 172b/3758, 175a/3813

üç (أُج، أُوج، أُوج): üç *bk.* *üç*

ü. 9a/167, 10b/195, 11b/227, 21a/428, 21a/434, 30a/624, 35b/752,
36a/766, 38a/801, 38a/808, 38b/815, 41a/868, 55b/1192, 58b/1250,
64a/1370, 66a/1422, 67a/1440, 67a/1442, 71b/1536, 75b/1625, 77a/1656,
84b/1821, 98a/2125, 104a/2250, 104b/2267, 105a/2279, 105a/2281,
105b/2289, 106a/2299, 106b/2305, 106b/2312, 107b/2326, 107b/2330,
115a/2495, 120a/2602, 131a/2847, 132b/2878, 148a/3222, 148b/3235,
149a/3240, 149a/3241, 149b/3260, 150b/3281, 151a/3287, 151b/3296,
152b/3321, 156b/3411, 157b/3433, 161a/3506, 161b/3524, 166a/3618,
168a/3666, 168b/3669, 169a/3685, 169b/3692

ü.den 156b/3413

ü.i 54a/1155, 71b/1540

ü.ünden 107b/2331

üç bin (أَوْجُ بِيك): üç bin

ü. 82b/1785

ücret (أُجْرَت): Ar. ücret, hizmet karşılığı verilen para veya mal

ü. 29b/614, 29b/621, 30a/624

üç yüz elli beş (أَوْجُوْرُ الْلِيْ بَشْ): üç yüz elli beş

ü.den 62a/1328

üç (أُوْجُ ، أُوْجُ): üç bk. *üç*

ü. 166a/3613, 166b/3624

ü.den 157a/3415, 157a/3420, 159b/3477

ü.dür 28b/596, 30a/633, 31a/649, 31b/661, 32a/676, 32b/689, 33a/700, 33b/707, 34a/718, 49a/1048, 49b/1052, 95a/2061, 104b/2261

ü.ü 162a/3530

ü.ünden 106b/2308

ü.üñ 106b/2307

üçer (أُوْجُرُ): üçer

ü. 40b/863, 104b/2266, 120a/2610, 148a/3223, 148a/3224

ü.den 153a/3329

üçünci (أُوْجُنْجِيْ ، أُوْجُنْجِيْ): üçüncü

ü. 9a/169, 11a/212, 12a/230, 14a/278, 15a/303, 16b/334, 18a/360, 18a/370, 19b/396, 21a/435, 22b/463, 25a/523, 26b/552, 27b/575, 28a/581, 28a/589, 29a/609, 30a/630, 30b/635, 31a/652, 31b/664, 31b/666, 32b/679, 33a/692, 33b/701, 33b/709, 34a/720, 36a/757, 36a/766, 37a/788, 38a/804, 38b/814, 38b/818, 39a/825, 40a/851, 41a/871, 43a/914, 43b/929, 48b/1035, 49a/1050, 49b/1053, 55a/1178,

56a/1196, 56a/1204, 59b/1278, 62b/1342, 65b/1413, 66b/1432, 68a/1464, 68b/1471, 71b/1538, 72b/1560, 77a/1660, 81a/1743, 82a/1770, 82a/1772, 83b/1802, 90b/1955, 92a/1992, 93b/2027, 95a/2055, 96b/2093, 98a/2126, 98b/2137, 100a/2163, 100b/2172, 103b/2245, 104b/2264, 105b/2288, 107a/2317, 108a/2338, 108b/2358, 110a/2381, 110a/2386, 115a/2496, 117a/2543, 120b/2615, 122a/2650, 127a/2755, 128a/2779, 129a/2800, 131a/2850, 134b/2925, 134b/2929, 136a/2955, 141b/3080, 142a/3086, 147a/3201, 148a/3225, 148b/3238, 150a/3271, 152a/3315, 154a/3359, 155a/3381, 159a/3468, 161a/3505, 163a/3554, 164b/3583, 164b/3588, 166b/3634

üç yüz (أَوْجِيُوز): üç yüz

ü. 166b/3629

üç yüz kırk beş (أَوْجِيُوزُ فِرْقُ بَشْ): üç yüz kırk beş

ü. 145b/3171-3172

üç yüz on üç (أَوْجِيُوزُ أُونُ أَوْج): üç yüz on üç *bk. üç yüz on üç*

ü. 61a/1312

üç yüz on üç (أَوْجِيُوزُ أُونُ أَوْج): üç yüz on üç *bk. üç yüz on üç*

ü.i 53b/1148-1149

üç yüz toksan altı (أَوْجِيُوزُ طُقْسَانُ أَلْتِي): üç yüz doksan altı

ü. 145b/3172

üfril- (أَوْفْرِيد): üflenmek *bk. üfrül-, üfüril-*

ü.üp 44b/944

üfrül- (أَوْفْرُل): üflenmek *bk. üfril-, üfüril-*

ü.ünceye dek 130a/2827-2828

üfür- (أُفُورُ ، أُفُورُ ، أُفُورُ ، أُفُورُ): üfürmek, üfleme

ü.mege 43a/915

ü.mek 155b/3387

ü.se gerekdür 69b/1496

ü.üp 69a/1481

üfüril- (أُفْرِيدُ): üflenmek *bk. üfril-, üfrül-*

ü.üp 68b/1477

ümerā (أَمْرَا): **Ar.** binbaşı, yarbay, albay rütbelerinde bulunan fermanlı subaylar

ü. 59b/1275

ümīd (أُمِيدُ): **Far.** ümit, umut *bk. ümīz*

➤ *ü.i kes-* (umudunu kesmek) 39b/834, 78b/1694

➤ *ü.in kes-* (umudunu kesmek) 88b/1910

ümīz (أُمِيدُ): **Far.** ümit, umut *bk. ümīd*

ü.dür 72a/1545

ümehāt (أُمَّهَات): **Ar.** analar, anneler

ü. 172a/3753

ümme (أُمَّة ، أُمَّة ، أُمَّة): **Ar.** ümmet, bir peygambere inanıp bağlanan cemaat

ü. 62a/1326, 62a/1327, 86a/1853, 87a/1883

ü.den 80b/1732, 81b/1762

ü.e 59b/1274

ü.i 55b/1186

ü.ile 79a/1706, 79b/1717

ü.im 130b/2833

ü.iş 87a/1881

ü.ine 58b/1251

ü.inüñ 55b/1189, 80a/1721

ü.lerden 55b/1186

ü.lerine 52b/1118, 80b/1738, 89a/1920

ü.leriniñ 23b/489, 62b/1343, 82b/1776

ümmet-i ittibā (*أُمَّتِ إِتْبَاعٍ*): **Far.** tabi olan ümmet

ü. 98a/2124

ümmet-i Muḥammed (*أُمَّتِ مُحَمَّدٍ*): **Far.** İslam dininde bulunanlar

ü.den 165a/3600-3601

ünsiyyet (*أُنْسِيَّةٌ*): **Ar.** ahbablık, arkadaşlık

ü. 118a/2562

üst (*أَوْسَتْ ، أَوْسَةٌ*): üst, üzeri

ü. 78a/1683, 84b/1825, 84b/1830, 115b/2509

ü.lerinde 13b/266, 20a/405

ü.ü 157b/3427

ü.ünde 16b/337, 62b/1338, 83a/1795, 83b/1799

ü.üne 70a/1507, 150b/3281, 151b/3299, 151b/3301

üstād (*أُسْتَاذٌ*): **Far.** üstat, bir ilim veya sanat alanında üstün yeri olan kimse *bk. üstāz*

ü.dan 49a/1050

ü.larına 99b/2157

üstādiyye (*أُسْتَاذِيَّةٌ ، أُسْتَاذِيَّةٌ*): **Ar.** üstatlık, ustalık

ü.-si 16b/329

ü.-sine 15b/306, 16a/325

üstāz (أستاذ ، أستاذ): **Ar.** üstat, bir ilim veya sanat alanında üstün yeri olan kimse *bk.*

üstād

ü. 115a/2491, 172a/3754

ü.im 174a/3798

üstāz-ı ekrem (أستاذ أكرم): **Far.** büyük üstat

ü.im 167a/3639

üşü- (أوش): üşüme

ü.megi 24a/499

üzer+ (أوزر ، أوزر): üst, yukarı

ü.inde 29a/610, 71b/1542, 83b/1800, 93b/2018, 101a/2193, 125b/2731

ü.inden 18a/367, 46a/984, 50a/1069, 83a/1788

ü.ine 2b/26, 2b/28, 7a/124, 17a/345, 46a/983, 49a/1041, 50b/1074, 50b/1077, 57b/1234, 57b/1237, 62b/1340, 75a/1615, 76b/1650, 76b/1651, 81a/1751, 82b/1783, 83a/1793, 85a/1840, 100b/2180, 100b/2181, 105b/2286, 116a/2515, 124b/2707, 129b/2812, 129b/2820, 133b/2899, 134b/2921, 136b/2972, 143a/3111, 150b/3280, 151a/3289, 151b/3297, 152b/3318, 153b/3340, 159b/3476, 161b/3524

ü.lerinden 60a/1288

üzre (أوزره ، أوزره): üzere, üzerine, üstünde

ü. 3a/31, 7a/127, 7b/129, 10b/200, 12a/234, 13b/270, 14a/275, 14a/279, 14b/283, 14b/287, 15a/294, 15a/299, 17b/352, 21a/435, 37a/778, 37a/788, 38a/800, 39a/823 (2), 41a/874, 41b/881, 49b/1059, 61a/1308, 65a/1395, 69b/1499 (2), 70b/1512, 72a/1552, 74a/1598, 81b/1764, 82a/1765, 96b/2084, 98a/2123, 101a/2187, 114a/2479, 116a/2520, 119a/2587, 119b/2598, 120a/2606, 121b/2639, 125a/2714, 128a/2786, 128a/2787, 130a/2827, 135a/2939, 141b/3077, 144b/3147, 145a/3159,

145b/3171, 147a/3199, 148a/3221, 148b/3229, 152b/3324, 152b/3326,
154b/3369, 156b/3407 (2), 158a/3439, 164a/3570, 166b/3627, 174b/3806
ü.-dür 12b/241, 56a/1202, 127b/2769-2770

üzüm (أُوزْمُ): üzüm

➤ *ü. şuyu* 132a/2868

V

vācib (وَاجِبٌ ، وَاجِبٌ ، وَاجِبٌ): Ar. vacip, terki caiz olmayan, yapılması gerekli olan

v. 10b/202, 31a/653, 31b/664, 32a/669, 134a/2916

v.dür 104a/2256

v.i 145a/3160, 149a/3245

v.iş 31b/661

v.lerden 150a/3265, 160a/3482

v.leri 148b/3234

➤ *v. ol-* (İslam dinine göre yapılması gerekli olmak) 40a/847,
55a/1175

Vācibü'l-Vücūd (وَاجِبُ الْوُجُودِ): Ar. varlığı lüzumlu olan, Allah

V. 2a/12-13, 9b/181, 23a/477, 23a/479

V.dur 20b/425, 23a/477

va'd (وَعْدٌ): Ar. vaat, söz verme

v.ine 5a/77

**vaḥiy (وَحْيٌ ، وَحْيٌ): (< Ar. vaḥy) vaḥiy, bir fikrin veya bir emrin Allah tarafından bir
peygambere bildirilmesi bk. vaḥy**

v. 60b/1296

v.dür 60b/1297

va'hlufnī (واخْلُفْنِي): **Ar.** “Bana vekâlet ver.” anlamında bir söz

v. 129b/2819

vaḥy (وَحْيٍ ، وَحْيٍ): **Ar.** vahiy, bir fikrin veya bir emrin Allah tarafından bir peygambere

bildirilmesi *bk. vaḥiy*

v. 43a/911, 48b/1031

v.i 45b/966

va'id (وَإِيد): **Ar.** birini iyiliğe sevk ve kötülüklerden uzaklaştırmak için korkutma, yıl-

dırma

v.e 146a/3175

vaqıf (وَقْفٍ): (< **Ar. vaqf**) vakıf

v.lardan 19b/402

vāki' (وَاقِعٍ ، وَاقِعٍ ، وَاقِعٍ): **Ar.** vuku bulan, olan

v. 107a/2318

v.dür 101b/2194

v.e 38a/800, 39a/823, 128a/2787

➤ v. ol- (vuku bulmak, gerçekleşmek) 50b/1078, 107a/2315

vaqıt (وَقْتٍ ، وَقْتٍ): (< **Ar. vaqıt**) vakit, zaman *bk. vaqıt*

v. 31a/646, 32a/670, 59a/1261, 125b/2723, 130b/2840, 133b/2908,
144b/3150

v.de 39b/840, 50b/1073, 56b/1213, 63b/1359, 80b/1740, 135a/2935

v.den 84b/1827

➤ *seher v.lerinde* 76a/1643

vaqt (وَقْتٍ): **Ar.** vakit, zaman *bk. vaqıt*

v.e 130b/2841

v.i 134b/2928, 146a/3180, 146a/3181, 146a/3183, 146b/3187, 146b/3189, 146b/3190, 146b/3193, 146b/3194, 147a/3195, 161b/3520

v.ile 96b/2092

v.iñ 147b/3216, 148a/3217

v.inde 133a/2895, 162a/3526

vaqt-i şalāt (وَقْتِ صَلَاةٍ): Far. namaz vakti

v.da 135a/2933

vaqt-i seher (وَقْتِ سَحْرِ): Far. seher vakti

v.de 161b/3518, 162b/3537

vālī (وَالِي): Ar. vali

v.ler 74b/1610

v.lere 74a/1590, 125a/2716

va'llāhu a'lem bi's-şavāb (وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ): Ar. “Doğrusunu Allah bilir.” anlamında bir söz

v. 47a/1004

var (وَارِ): var, mevcut

v. 10b/197, 11a/215 (2), 11a/216 (2), 11b/217 (2), 11b/218, 14a/282, 20b/424, 22a/453, 22a/455, 25a/515, 32b/684, 41a/869, 41a/871, 41a/873, 71a/1530, 99a/2139, 99a/2141, 106b/2314, 113b/2459, 121b/2643, 122a/2651, 154b/3365, 164a/3571, 164a/3573, 164a/3576

v.dir 11a/214, 20a/408, 35a/735, 45a/964

v.dur 2a/13, 10b/200, 12a/238, 12b/241, 20b/423, 25a/518, 26b/549, 42b/909, 47b/1015, 48a/1020, 48a/1023, 55b/1193, 57b/1237, 60b/1294, 78b/1695, 79b/1716, 89a/1929, 89b/1938, 94b/2044, 94b/2047, 95a/2051, 95a/2056, 95b/2068, 96a/2076, 99a/2144, 99b/2153,

101a/2190, 101a/2193, 102a/2205, 122a/2647, 128a/2778, 128b/2793,
128b/2798, 129b/2811, 145b/3162, 162b/3542, 164b/3585

v. midur 79b/1718

var- (وَارَ): 1. belli bir duruma veya düzeye gelmek

v.inca 18b/371, 37b/798, 50a/1072, 53a/1133, 62a/1333, 75b/1625,
84b/1821, 110b/2398

2. varmak, ulaşmak

v.a 163a/3549

v.an 44a/942, 73a/1577

v.di 58b/1257

v.mağa 144a/3129

v.mağ 105b/2282, 105b/2288

v.mağdur 40a/853

v.salar gerekdür 87b/1893

v.up 58b/1253, 58b/1255, 166a/3613

➤ *v.a-bil-* (varabilmek, ulaşabilmek) 135a/2932

3. kadın, evlenmek

v.mayan 74a/1594

4. yardımcı eylem

➤ *secdeye v.up* 81a/1750, 166a/3618, 166b/3624

vārid (وَارِدٌ): **Ar.** olabileceği akla gelen

➤ *v. ol-* (geçerli durumda bulunmak) 36a/756, 44b/952, 134a/2917

varlıq+ (وَارِلَةٌ): varlık, var olma, mevcudiyet

v.ina (varlığına) 20b/419

vasať (وَسَطٌ ، وَسَطٌ): **Ar.** orta, ikisinin ortası olan şey

v. 106b/2305, 107b/2326

v.ı 105a/2273, 105b/2285, 106a/2295, 120b/2613, 120b/2615,
120b/2616, 120b/2618

vaşf (وَصْفٌ ، وَصْفٌ): **Ar.** vasıf, nitelik

v.ı 10b/202, 120a/2605

v.ıla 60a/1285, 125b/2732

v.ıı 27b/570

- v. iT- (nitelendirmek) 114a/2479-114b/2480, 120a/2601-2602,
120a/2606-2607

vāşıl (وَاصِلٌ): **Ar.** ulaşan, varan

- v. ol- (ulaşmak, varmak) 50b/1079

vāşıta (وَاسِطَةٌ): **Ar.** vasıta, aracı

v.-sıla 49a/1042, 52a/1107, 89a/1919, 90a/1944

vāşıta-sız (وَاسِطَةٌ سِزٌ): (← **Ar. vāşıta**) vasıtasız, aracısız

v. 80b/1738

vāşî (وَاسِعٌ ، وَاسِعٌ): **Ar.** geniş; açık

v. 79b/1711

v.dür 5a/81

vaşiyet (وَصِيَّةٌ): **Ar.** vasiyet

v. 97a/2097, 97a/2098, 144b/3149, 161b/3517, 164b/3583, 167a/3638

vaşiyet-i haķ (وَصِيَّةٌ حَقٌّ): (< **Far. vaşiyet-i haķķ**) gerçek vasiyet

v. 117a/2543, 118a/2565

vaṭan (وَطَنَ): Ar. vatan, yurt

v.ina 164a/3572

vā-veylā (وَائِيْلَا): Ar. çığlık

➤ *v. iT-* (çığlık atmak) 70a/1507

ve (وَ ، و): Ar. ve, ile, hem, ayrıca, bir de (bağlaç)

v. 2a/8, 2a/12, 2b/21 (2), 2b/23, 2b/29, 3a/36, 4a/56, 4a/60, 4b/63, 4b/67, 4b/69, 4b/72, 5a/76, 5a/77, 5b/85 (2), 6a/104, 6a/106, 6b/108 (2), 6b/109 (2), 6b/110, 7a/120, 8a/148, 8b/152 (2), 8b/157, 8b/159, 8b/160, 10a/187, 10a/191, 10a/192, 10b/197, 10b/198 (4), 10b/205, 11a/207 (5), 11a/208 (8), 11b/219, 11b/221 (2), 11b/222 (3), 11b/223 (2), 11b/226, 12b/245 (4), 13b/261, 13b/262, 13b/264, 13b/266 (2), 13b/269 (2), 14a/272 (3), 14a/273 (2), 14a/274 (2), 14a/282, 14b/292, 14b/293 (3), 15a/294, 15a/296 (3), 15a/297 (2), 15a/298, 15b/305, 15b/309, 15b/310 (2), 15b/314, 16a/324, 16b/327, 16b/332, 17a/346, 17a/347, 17a/348 (2), 17b/356, 18a/361, 18a/365, 18b/378 (2), 19a/382 (2), 19a/384, 19a/385, 19b/393, 19b/399, 19b/400, 19b/401 (3), 19b/402, 20a/405 (2), 20a/410, 20a/412 (2), 20a/413 (4), 20a/414 (4), 20b/415, 20b/416, 20b/423, 21a/426 (3), 21a/428, 21a/429, 21a/430, 21a/431, 21a/432, 21a/436, 21b/437, 21b/439, 21b/442, 21b/443, 21b/444, 21b/446, 22a/449, 22a/451, 22a/452, 22a/454, 22a/455, 22b/460, 22b/462 (2), 22b/465, 22b/467, 22b/468, 22b/469, 23a/470 (2), 23a/474, 23a/477, 23a/478, 23b/482 (2), 23b/483 (2), 23b/484 (2), 23b/485, 24a/497, 24a/498 (2), 24a/499 (2), 24a/500, 24b/504, 24b/506 (2), 24b/507, 24b/508, 24b/513, 25a/517, 25a/520, 25a/522 (2), 25a/523, 25a/524, 25b/525, 25b/526 (3), 25b/528, 25b/530, 25b/532, 25b/533, 25b/535, 26a/536, 26a/538, 26a/541, 26a/542, 26a/544, 26b/549 (2), 26b/550, 26b/554 (2), 26b/555, 27a/559 (2), 27a/560 (2), 27a/562, 27a/568, 27b/579, 28b/594, 28b/595, 28b/601, 29a/610, 29a/612, 29b/613, 29b/614, 29b/617, 29b/618, 29b/619 (4), 29b/620, 29b/621 (2), 29b/622 (2), 29b/623 (2), 30a/624 (2), 30b/635, 30b/638, 30b/644, 30b/645 (2), 31a/646 (2), 31a/647 (3),

31a/655, 31a/656, 31b/657, 31b/658 (2), 31b/659, 31b/660, 32a/671 (2), 32a/672 (3), 32a/673 (2), 32a/674 (2), 32a/675, 32b/679, 32b/685 (2), 32b/686 (4), 32b/687 (3), 32b/688, 33a/691 (2), 33a/695, 33b/704 (2), 33b/705, 33b/706, 34a/714 (2), 34a/715 (3), 34a/716 (2), 34a/717 (2), 34b/724, 34b/725 (2), 34b/726, 34b/728 (2), 34b/729 (2), 35a/741, 35b/746 (2), 35b/754 (2), 36a/758, 36a/759, 37b/792, 37b/797, 37b/798 (2), 38a/800, 38a/810, 38b/811, 38b/812 (2), 38b/813, 38b/814, 38b/820 (2), 39a/823, 39a/827, 39a/828, 39a/832, 39b/835, 39b/836, 39b/843, 40b/858, 40b/859 (3), 40b/860, 40b/862, 40b/863 (2), 40b/865, 41a/866, 41a/869 (2), 41a/870, 41a/871, 41a/872 (2), 41a/873 (2), 41b/881, 41b/884, 41b/887, 42a/888, 42a/894, 42a/897 (2), 42a/898 (5), 42b/899 (3), 42b/900, 42b/901, 42b/903, 42b/905, 42b/906 (3), 42b/907 (2), 42b/908, 42b/909 (2), 43a/911, 43a/912, 43b/924 (5), 43b/926 (2), 43b/928 (2), 43b/930, 43b/931, 44b/949, 44b/952, 45a/958, 45a/959, 45a/962, 45a/963, 45a/964, 45b/965 (2), 45b/968, 45b/971, 45b/972, 45b/973, 45b/974, 45b/975, 46a/976, 46a/977, 46a/979, 46a/981, 46a/983, 46a/985, 46b/986, 46b/987, 46b/989, 46b/991, 46b/994, 47a/997, 47b/1008, 47b/1009, 47b/1012, 47b/1013, 47b/1015, 47b/1017, 48a/1018, 48a/1019, 48a/1020 (2), 48a/1021, 48a/1022, 48a/1025, 48a/1027, 48b/1031, 48b/1038 (2), 48b/1039 (2), 49a/1044 (2), 50a/1066, 50b/1073, 50b/1081, 50b/1082, 51a/1084, 51a/1086, 51a/1088, 51b/1096 (2), 51b/1097, 51b/1103, 51b/1104, 51b/1105, 52a/1108, 52a/1109 (2), 52a/1110, 52a/1111, 52a/1112 (3), 52a/1113, 52a/1116, 52b/1118, 52b/1120 (2), 52b/1122, 52b/1123, 52b/1124 (3), 52b/1125 (2), 52b/1126 (3), 52b/1127 (3), 53a/1128 (3), 53a/1129 (2), 53a/1130 (4), 53a/1132, 53a/1133, 53a/1134, 53a/1135 (4), 53a/1136 (3), 53a/1138, 53b/1139, 53b/1140, 53b/1142, 54a/1150, 54a/1151, 54b/1161, 54b/1164, 54b/1166, 54b/1168, 54b/1169, 54b/1171 (4), 55a/1172 (2), 55a/1173 (2), 55b/1183, 55b/1185, 55b/1186 (2), 55b/1188 (2), 55b/1189, 55b/1191, 56a/1196, 56b/1208, 56b/1209 (2), 56b/1210, 56b/1211 (2), 56b/1212, 56b/1215 (2), 57a/1216 (2), 57a/1217, 57a/1218, 57a/1219, 57a/1220, 57a/1221, 57a/1222 (2), 57a/1224 (2), 57a/1225, 57a/1226, 57b/1227 (3),

58a/1238 (3), 58a/1239, 58a/1240 (3), 58a/1244 (2), 58a/1245 (4), 58a/1246, 58b/1250 (2), 58b/1251, 58b/1255 (2), 58b/1256, 58b/1259 (4), 59a/1260 (2), 59a/1261 (2), 59a/1269, 59a/1270, 59b/1271, 59b/1275, 59b/1276, 60b/1300, 60b/1302, 61a/1309 (3), 61a/1310 (2), 61b/1318 (2), 61b/1319, 61b/1320 (2), 61b/1325, 62a/1327, 62a/1329, 62a/1336, 62b/1337, 62b/1338, 62b/1339, 62b/1341, 62b/1346, 62b/1347, 63a/1349, 63a/1352, 63a/1355, 63a/1356, 63b/1361, 63b/1367, 63b/1368, 64a/1374, 64a/1375 (2), 64a/1376, 64a/1377, 64a/1378, 64a/1379 (2), 64a/1380, 64b/1381 (2), 64b/1382, 64b/1384 (2), 64b/1385, 64b/1386 (2), 64b/1387, 64b/1388 (2), 64b/1389 (2), 64b/1390 (5), 64b/1391 (2), 65a/1392 (3), 65a/1393, 65a/1394, 65a/1395 (2), 65a/1396 (2), 65a/1397, 65a/1398 (3), 65a/1399 (2), 65a/1400 (2), 65a/1401 (2), 65a/1402 (2), 65b/1404 (2), 65b/1405 (2), 65b/1406, 65b/1407 (2), 65b/1408 (2), 65b/1409, 66a/1415, 66a/1416, 66a/1417, 66a/1419, 66a/1422 (2), 66a/1423, 66a/1424 (2), 66b/1426 (2), 66b/1427, 66b/1428, 66b/1429, 66b/1434, 66b/1435, 67a/1436 (2), 67a/1437 (2), 67a/1440, 67a/1441, 67a/1442, 67a/1446, 67b/1447, 67b/1449 (2), 67b/1457, 68a/1458, 68a/1459, 68b/1474, 68b/1475, 68b/1476, 68b/1479, 69a/1481, 69a/1487, 69a/1490, 69b/1491, 69b/1494, 70a/1503, 70a/1504, 70a/1510, 70b/1512 (2), 70b/1516, 70b/1517, 71a/1525, 71a/1526, 71a/1527, 71a/1529, 73a/1573, 73a/1574, 73a/1576, 73b/1578, 73b/1582, 73b/1586 (2), 74a/1590, 74a/1595 (2), 74a/1597, 74b/1604, 74b/1610, 75a/1614, 75a/1620, 75b/1622, 75b/1625, 75b/1627, 75b/1630, 76a/1640 (4), 76a/1641, 76b/1646, 77a/1655, 77a/1658, 77a/1664 (3), 77a/1665, 77b/1666, 77b/1667, 77b/1669, 77b/1670, 77b/1673 (2), 77b/1675, 77b/1676, 78a/1678, 78a/1679 (2), 78a/1681, 78a/1683, 78a/1684, 78b/1688, 79a/1703, 79a/1706, 79a/1709, 79b/1711 (2), 79b/1715, 80a/1727 (2), 80a/1728 (2), 80a/1731, 80b/1733, 80b/1742, 81a/1744, 81a/1746, 81a/1747 (2), 81a/1748 (4), 81b/1755, 81b/1756, 81b/1757, 81b/1760, 81b/1763, 81b/1764, 82b/1778, 82b/1781, 82b/1784, 82b/1786 (2), 83a/1787, 83a/1789 (2), 83a/1790 (2), 83a/1791 (2), 83a/1792, 83b/1800, 84a/1809, 84a/1815, 84a/1816, 84b/1822, 84b/1825, 85a/1834

(2), 85a/1835 (2), 85a/1837, 85b/1844 (2), 85b/1845, 85b/1846, 85b/1847, 85b/1852, 86a/1854, 86a/1855, 86a/1857, 86a/1858 (2), 86a/1859 (3), 86a/1860, 86a/1862 (2), 86a/1863, 86b/1864, 86b/1865 (4), 86b/1866, 86b/1867 (3), 86b/1869, 86b/1870, 86b/1871, 86b/1872 (2), 87a/1875, 87a/1876, 87a/1877, 87a/1879 (2), 87a/1880, 87a/1881, 87b/1891, 87b/1896, 88a/1903, 88a/1907, 88b/1910, 88b/1911 (2), 88b/1912 (2), 88b/1913 (2), 88b/1914 (2), 88b/1915 (4), 88b/1916, 88b/1917 (2), 89a/1921, 89a/1927, 89a/1928, 89a/1929, 89b/1934 (2), 89b/1935 (2), 89b/1936, 89b/1937, 89b/1939, 90a/1943, 90a/1946, 90a/1950, 90a/1951, 90b/1954, 91a/1969, 91a/1970, 91b/1975, 91b/1976 (2), 91b/1977, 91b/1978, 91b/1979, 92a/1985, 92a/1994, 92b/1997, 92b/2000, 92b/2003, 92b/2004, 92b/2006, 93b/2010, 93a/2011, 93a/2012 (3), 93a/2013 (3), 93a/2014, 93b/2023, 94a/2035, 94a/2036, 94b/2047, 94b/2048, 95a/2054, 95a/2060, 95b/2062, 95b/2064, 95b/2072, 96a/2073 (2), 96a/2082, 97b/2116 (2), 98a/2117 (3), 98a/2118, 98a/2119, 98a/2124 (3), 99a/2140 (2), 99a/2142, 99b/2150, 99b/2151, 99b/2152, 99b/2153, 99b/2154 (2), 100a/2163, 100a/2164, 100a/2165 (2), 100a/2168, 100a/2170, 100b/2172, 100b/2173, 100b/2176, 100b/2177, 100b/2179, 100b/2181, 101a/2185, 101a/2186, 101a/2190, 101a/2191, 101a/2193, 101b/2196, 101b/2197, 102a/2205, 102a/2208, 102a/2215, 102b/2218, 102b/2222, 102b/2224 (2), 103a/2227, 103a/2229, 103b/2238, 103b/2242 (3), 103b/2243, 103b/2244, 103b/2248 (2), 104a/2249 (2), 104a/2252 (2), 104a/2255 (3), 104a/2256, 104a/2258, 104b/2269, 105a/2277 (2), 105b/2284, 105b/2288, 105b/2290, 105b/2291 (3), 106a/2293, 106a/2294 (5), 106a/2296, 106a/2297 (2), 106a/2298 (4), 106a/2300, 106b/2305, 106b/2309, 107a/2324, 107b/2327 (2), 107b/2336, 108a/2337, 108a/2339, 108a/2340, 108a/2341, 108a/2342, 108a/2343, 108a/2344, 108b/2356, 108b/2357, 108b/2358, 109a/2359, 109a/2360, 109a/2361 (3), 109a/2362, 109a/2363, 109a/2364 (2), 109b/2370, 109b/2373, 109b/2377, 110a/2391 (2), 110b/2393, 110b/2401, 110b/2402, 111a/2403 (2), 111a/2404, 111a/2405, 111a/2407 (2), 111a/2410, 111b/2417, 112a/2425, 112b/2441, 112b/2445, 113a/2447, 113a/2448, 113b/2460,

113b/2467 (2), 114a/2475, 114a/2478 (2), 114b/2480, 114b/2481 (2), 114b/2482, 114b/2483, 114b/2490, 115a/2500 (2), 115a/2501, 115b/2502, 115b/2503 (3), 115b/2506, 115b/2508, 115b/2510, 115b/2512, 116a/2513, 116b/2525, 116b/2527, 116b/2534, 117b/2550, 118a/2561 (2), 118a/2566, 118b/2573 (3), 118b/2574 (3), 118b/2575 (2), 118b/2578, 119a/2580, 119a/2585, 119b/2590 (3), 119b/2591 (3), 119b/2592, 119b/2596, 119b/2597, 120a/2601 (2), 120a/2602, 120a/2603, 120b/2618, 121a/2623, 121a/2626 (2), 121a/2627, 121a/2628, 121a/2629 (2), 121a/2631, 121b/2635 (2), 121b/2641, 122a/2645, 122a/2649, 122b/2665, 123b/2678, 124a/2689, 124a/2691, 124a/2692, 124a/2694 (2), 124a/2697, 124b/2708, 125a/2717, 125b/2726, 126b/2746 (2), 128a/2777, 128a/2781, 128a/2782 (4), 128a/2783 (2), 128a/2787, 128b/2794, 128b/2795, 128b/2797, 129a/2804, 129a/2805, 129a/2807, 129b/2811, 129b/2812 (2), 129b/2817, 129b/2819, 130a/2829, 130a/2831, 130b/2838, 130b/2839, 131a/2847, 131b/2855, 131b/2858, 132a/2865, 132a/2866, 132a/2868, 132a/2871, 132a/2872, 132a/2874, 132a/2875, 132b/2876, 132b/2877, 132b/2883, 133a/2890 (2), 133a/2891 (2), 133a/2892, 133b/2898, 133b/2899, 133b/2902, 133b/2903 (2), 134a/2918 (4), 134a/2919, 134b/2920, 134b/2923, 134b/2927, 135a/2934 (2), 135a/2938, 136a/2956 (3), 136a/2960, 136a/2962 (2), 136a/2963, 136b/2974 (2), 137a/2978, 137a/2979, 137a/2980, 137a/2983 (2), 137b/2988, 137b/2994, 138a/3003, 138a/3004, 138b/3015, 139a/3025 (2), 139b/3030, 140b/3052, 140b/3055, 141a/3064, 141a/3067, 142a/3086, 142b/3096, 143b/3119, 143b/3123, 143b/3128, 144a/3137, 144b/3149, 145a/3155, 145a/3159, 145a/3160 (2), 145a/3161 (2), 145b/3162 (2), 145b/3166, 145b/3168, 145b/3172, 146a/3179, 146a/3182, 146b/3186, 146b/3188, 146b/3189, 146b/3190, 146b/3191, 146b/3192, 146b/3193, 146b/3194, 147a/3195, 147a/3199, 147b/3209 (2), 147b/3211, 147b/3213, 148a/3220, 148a/3223, 148b/3231, 149a/3243, 149b/3257 (2), 150a/3263, 150a/3265, 150a/3266, 150b/3281, 151a/3284 (2), 151a/3285, 151a/3286, 151a/3290, 151b/3304, 152a/3305, 152a/3306, 152a/3307, 152a/3308, 152b/3319,

152b/3323, 153a/3327, 153a/3328, 153a/3330, 153a/3331, 153a/3334 (2),
 153a/3335 (2), 153a/3337 (2), 153b/3338 (2), 153b/3343, 153b/3346,
 153b/3347, 154a/3349, 154a/3350, 154a/3351, 154a/3352, 154a/3356,
 154a/3359, 154b/3370, 155a/3374, 155a/3375, 155a/3376, 155a/3377 (2),
 155a/3380, 155b/3383, 155b/3384, 155b/3390, 156a/3395 (2),
 156b/3407, 156b/3413, 156b/3414, 157a/3415, 157a/3425, 157b/3436,
 158a/3437, 158a/3443, 159a/3461, 159a/3462, 159a/3463, 159a/3465,
 159a/3469, 159b/3472 (2), 159b/3474, 159b/3480 (2), 160a/3481,
 160b/3494 (2), 160b/3495, 160b/3499 (4), 160b/3500 (2), 160b/3501 (3),
 160b/3502, 161a/3509, 161a/3511, 161a/3512, 161a/3513, 161b/3522,
 162a/3525, 162a/3531, 162b/3536, 162/3537, 162b/3538, 162b/3543,
 163a/3553, 163a/3557, 163b/3565, 164a/3570, 164a/3573, 164a/3574,
 164a/3575, 164a/3579, 164b/3581, 165b/3603, 165b/3608, 165b/3609,
 165b/3611, 166a/3614, 166a/3616, 166a/3618, 166a/3620, 166a/3622,
 166b/3626, 166b/3628 (2), 166b/3629, 166b/3630, 166b/3633,
 166b/3634, 167a/3635, 167a/3638, 167a/3639, 167a/3640, 167a/3641,
 167a/3645, 167b/3646, 167b/3649, 172a/3753, 173a/3768, 173a/3769,
 173a/3770, 173b/3778 (2), 173b/3779 (3)

vech (وَجْهٌ ، وَجْهٌ): Ar. üslup, tarz *bk. vecih*

v. 13b/270, 72a/1552, 114a/2479, 120a/2606, 135a/2939, 152b/3326

v.ile 90b/1959

v.ij 17a/343, 17b/355

vecih (وَجْهٌ): (< Ar. vech) 1. yüz, çehre *bk. vech*

v. 11a/207

2. üslup, tarz

v. 14a/275, 14a/278, 14b/283, 14b/286, 15a/294, 15a/299, 17b/350,
 17b/352, 56a/1202, 121b/2639, 145b/3171

vefā (وَفَا): Ar. sözünde durma, sözünü yerine getirme

- 'ahde v. it- (ahde vefa etmek, sözünde durmak) 123a/2671
- v. iT- (sözünde durmak, sözünü yerine getirmek) 5a/77

vefāt (وَفَاتٌ ، وَفَاتٌ ، وَفَاتٌ): Ar. vefat, ölüm

v.i 61b/1315

v.ları 47a/1005

- v. iT- (vefat etmek, ölmek) 44b/945, 49b/1055-1056, 74a/1593, 50a/1066, 55a/1174 (2), 75a/1620

vefķ (وَفُق): Ar. tılsımlı dua, muska

v. 133a/2890

vehimsiz (وَهْمِسِرٌ): (← Ar. vehm) şüphesiz

v.siz 38a/800

vekālet (وَكَالَتْ): Ar. vekālet, vekillik, başkasının işini görmeye memur olma

v. 29b/614, 29b/621

vekīl (وَكَيْلٌ): Ar. vekil, vekālet eden

v.i 134b/2930

v.leri 17b/351

veled-i sifāh (وَكَلِدِ سِفَاهٌ): Far. annesi ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk, haramzade bk. *veled-i zinā*

v.dan 52b/1126

veled-i zinā (وَكَلِدِ زِنَا): (< Far. *veled-i zinā*) annesi ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk, haramzade bk. *veled-i sifāh*

v.dan 52b/1126

velev (وَوَلَوْ): Ar. olsa da, bile

v. 107a/2315

ve'l-ḥāşıl (وَ الْحَاصِلِ): Ar. velhasıl, sözün kıtası

v. 12a/232, 20b/421, 35a/734, 78b/1689, 86b/1874, 91a/1972, 93a/2011

velī (وَوَلِي): (< Ar. veliyy) veli, ermiş, eren

v. 60a/1288, 60a/1289, 60b/1299, 60b/1300, 60b/1301

v.den 20a/413

v.ler 60a/1290, 60b/1293

v.lerden 60a/1286

v.lere 60b/1296, 60b/1298

v.leri 138a/3004

v.leriñ 60a/1287, 60a/1292, 60b/1294, 60b/1297, 60b/1301

ve'l-İkrām (وَ الْإِكْرَامِ): Ar. Allah'ın adlarından biri; fazl u kerem sahibi

v. 7b/137

veliyyü'n-ni'am (وَوَلِيُّ النَّعَمِ): Ar. dinine sımsıkı bağılı bulunan kimse

v. 167a/3639

ve'l-yevmi'l-āḥiri (وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ): Ar. ve kıyamet günü

v. 116b/2532

v.ni 114b/2484

verāset (وَرَاسَتْ): Ar. varislik, mirasçılık, mirasta hak sahibi olma

v. 59b/1274

veresi (وَرَسِيَّةٌ ، وَرَسِيَّةٌ): veresiye

v.si 15b/310, 15b/314

vesā'ir (وَسَائِرُ): Ar. ve saire, ve benzeri

v. 3a/34, 55b/1192, 160a/3485

vesīle (وَسِيلَةٌ): Ar. vesile, vasita, sebep

v. 26b/557, 131b/2854 (2), 131b/2857

veyā (وَيَا): Ar. + Far. veya, yahut

v. 16a/326 (2), 31b/666, 32b/683, 71a/1525, 78b/1696, 82a/1769,
84a/1812, 153b/3346, 154b/3363, 155b/3389, 156b/3411, 158b/3458

yā ... v. ... v. ... 19b/394-395

veyāḥud (وَيَاخُودُ): Ar. + Far. veya, yahut

v. 39b/843, 40a/844 (2), 40a/845, 47b/1011, 93a/2008

vezin (وَزْنٌ): (< Ar. *vezn*) tartma, tartı *bk. vezn*

v. *den* 29a/611

vezn (وَزْنٌ): Ar. tartma, tartı *bk. vezin*

v. *ile* 16b/327, 16b/330

vezni (وَزْنٌ): (< Ar. *veznī*) tartılan şey

v. *dür* 16b/336

vildān (وَئِدَانٌ): Ar. kullar, köleler

v. *lar* 86a/1859

vir- (وَيِرْ ، وَيِرْ ، وَيِرْ): 1. ihsan etmek, bağışlamak

v. 174b/3809

v. *digi* 14a/279, 14a/279-280, 14b/284, 123a/2669

v. *dügi* 14b/287, 75b/1628

v. *dikden* 14a/281

v.dükleri 101a/2189

v.e 134a/2913

v.en 72b/1566

v.mek 29a/604, 32b/688, 124a/2695

v.memişdür 13b/269, 20a/407

v.mişdür 13b/269

v.se gerekdür 87a/1877

v.üp 11b/222, 14b/285, 113a/2447

v.ür 14a/280, 27a/563, 42a/892

2. yaymak

v.mek 11b/222

3. ödemek, vermek

v. 16a/318, 114b/2485

v.e-yim 114b/2486, 132b/2881

v.ir misin 132b/2882

v.mek 16b/329

v.melidür 15b/312

v.sün 17b/359

v.üp 14a/277

4. vermek, sunmak

v.e-cek 71b/1543

v.mege 106a/2296

v.mez 111b/2423

v.se gerekdür 88a/1900

v.üp 15a/298

5. emanet etmek

v.üp 16a/316

6. iade etmek, teslim etmek

v.mek 17b/353, 19a/386

v.se gerekdür 71a/1531

v.seler gerekdür 70b/1522, 71a/1524

7. satmak

v.digi 16b/328

v.mek 17a/339, 17a/348, 29a/612

v.mek gerekdür 16b/328, 16b/331, 17a/342

v.melidür 16b/337

8. herhangi bir duruma yol açmak

v.en 53a/1131

v.meyen 55a/1172

9. (cevap) vermek

v.üp 67b/1456

v.ür 67a/1446

10. (ödünç) vermek

v.mek 14a/275

11. (zekât) vermek

v.e-ler 121a/2626

v.meyen 77b/1671

12. yardımcı eylem

➤ *cevāb v.e-meyüp* 68b/1472

➤ *cevāb v.e-mezse* 83b/1805

- *cevāb v.üp* 70b/1520, 115b/2505, 130b/2837
- *cevāb v.ürüz* 106b/2312
- *emān v.dügi* 115a/2498
- *emān v.üp* 2b/23
- *eziyyet v.en* 125b/2731
- *fesāda v.mesi* 66a/1419
- *fetvā v.diler* 9a/165
- *fiṭra v.mek* 31b/660
- *haber v.dise* 35b/747-748
- *haber v.e-yim mi* 130b/2833
- *haber v.iḡ* 130b/2836
- *haber v.mek* 133a/2892
- *haber v.me-miṣ ise* 35b/750
- *icāre-ye v.mek* 15a/294
- *iḡin v.dügi* 81b/1756
- *iḡin v.medügi* 103b/2246, 133a/2889
- *ma'nā v.mek* 10b/200
- *selām v.dikden* 163a/3557
- *selām v.e* 165b/3604
- *selām v.inceye dek* 153b/3341-3342
- *selām v.irken* 153b/3347
- *selām v.mek* 152a/3305, 159b/3478
- *selām v.mek* 32a/675
- *zarar v.mez* 99a/2146, 99a/2148
- *zekāt v.mek* 31a/646, 64a/1379-1380

➤ *zekāt v.üp* 27a/558, 29a/603, 98a/2117

13. tezlük eyleminde yardımcı eylem

➤ *aliv.se gerekdür* 71a/1530, 71a/1533-71b/1534

➤ *deyüv.sün* 158b/3448

➤ *yaradı-v.mese* 92b/2006, 93a/2007

➤ *yaradı-v.ür* 93a/2010-2011

virici (ويرجى ، ويرجى): 1. ihsan edici, bağışlayıcı

v.dür 2a/15, 3a/39, 3b/41, 3b/50, 4b/66, 5a/78

3. tezlük eyleminde yardımcı eylem

➤ *aliv.dür* 7b/130, 7b/139-8a/140

viril- (ويريل ، ويريل): 1. verilmek

v.dügi 59b/1274

v.en 14b/284, 54b/1162, 126a/2742, 135a/2941

v.enden 13b/269, 14a/274

v.mesi 65a/1398, 118b/2571

v.meyenden 13b/270

v.mez 97a/2099

v.üp 70a/1504

v.ür 97a/2099

2. ihsan edilmek, bağışlanmak

v.meyen 13b/271

v.se gerekdür 86a/1855, 86a/1860, 86b/1869

3. yardımcı eylem

➤ *izın v.dikde* 81a/1753

➤ *izin v.miş ol-* (izin verilmiş olmak, müsaade edilmiş olmak)
33a/695

➤ *ma'nā v.üp* 101a/2187

vitir (وِ تِر ، وِتْر): (< **Ar. vitr**) yatsı namazından sonra kılınan üç rekât namaz

v.de 31b/657

➤ *v. namāzı* (vitir namazı) 31b/657, 147a/3195, 149b/3254,
150a/3271, 159b/3479

Vitru (وِتْر): **Ar.** tek, yalnız

➤ *yā V.* (Allah'im!) 9b/175

vuşlat (وُصَلَّت): **Ar.** bir şeye ulaşma, yetişme

v. 164a/3573

vü (وُ): **Far.** ve *bk. i, i, u, ü*

v. 40b/859, 91b/1981, 104b/2269, 114b/2486

vücüb (وُجُوب): **Ar.** vacip ve lüzumlu olma

v.inuḡ 134b/2920, 134b/2922, 134b/2923

vücūd (وُجُود ، وُجُود): **Ar.** 1. bulunma, var olma, varlık

v.i 7a/120

➤ *v.a getir-* (vücuda getirmek, yaratmak) 6a/99, 6b/114

2. beden, gövde

v. 22b/467, 38b/820, 39b/833, 108a/2344, 109a/2364, 129a/2805

v.da 172b/3760

v.i 28a/580, 134b/2926

v.ima 172a/3747

v.umu 172a/3745

v.larında 107a/2319

v.uḡ 38b/813

v.uni 14b/293, 15a/295-296, 69b/1497, 81a/1743

vücūd-ı enver (وَجُودِ أَنْوَرُ): **Far.** nurlu vücut *bk. vücūd-u enver*

v.lerinde 59a/1269

vücūd-ı muṭlaḡ (وَجُودِ مُطْلَقٌ): **Far.** tek vücut, tek olma

v.dan 23a/475

vücūd-u enver (وَجُودِ أَنْوَرُ): (< **Far. vücūd-ı enver**) nurlu vücut *bk. vücūd-ı enver*

v. 56b/1205

vücūd-u şerīf (وَجُودِ شَرِيفٌ): (< **Far. vücūd-ı şerīf**) mübarek vücut

v.leri 67b/1453

Y

yā (يَا): **Ar.** ya, ey, hey (ünlem)

- *y. Cemīlu* (Allah'ım!) 9b/175
- *y. Deyyān* (Allah'ım!) 9b/175
- *y. Ḥannān* (Allah'ım!) 9b/174
- *y. Mennān* (Allah'ım!) 9b/174
- *y. Rab* (Allah'ım!) 174b/3800
- *y. Rabbi* (Allah'ım!) 81a/1753, 90a/1943, 90b/1955, 90b/1957, 91a/1966, 171b/3742, 172a/3745, 172a/3747, 172a/3749, 172a/3751, 172a/3752, 172b/3757, 172b/3764
- *y. Refīku* (Allah'ım!) 9b/175
- *y. Resūlu'llāhi* (ey Allah'ın Resul'ü!) 130b/2836
- *y. Vitru* (Allah'ım!) 9b/175

yā (يَا ، يَآ): **Far.** ya, yahut, veya

y. 15b/315, 16a/321 (2), 18b/380, 30b/641, 30b/642, 31b/665, 32b/683, 36a/757, 50a/1069 (2), 57b/1228, 57b/1229, 69a/1483, 69a/1484 (3), 73a/1570, 77a/1660, 77a/1660 (2), 77a/1662, 78b/1690, 84a/1810, 84a/1813 (2), 84a/1814, 105a/2281, 106b/2304 (2), 106b/2307, 106b/2308, 107b/2330 (2), 112a/2432, 112a/2433, 115a/2492, 115b/2512, 116b/2531, 133a/2896, 133a/2897 (2), 134b/2930, 135a/2931, 139b/3039 (2), 139b/3040, 146a/3174, 147a/3205, 148a/3222, 148a/3224, 148b/3236, 149a/3240, 149a/3241, 149b/3260, 154b/3366, 155b/3389, 156a/3403, 157a/3420, 158a/3442, 158b/3453, 159a/3460, 159b/3470 (2), 159b/3477

y ... veyā ... veyā ... 19b/394-395

y ... y ... 29a/605, 35b/751, 67b/1452, 115a/2491

yabān (يَبَان): (< **Far.** yābān) yaban, ıssız yer

y.da 18b/377

yağ (يَأْغ): yağ

y. 79a/1709

yağ- (يَأْغ): yağmak

y.ma-sı 63a/1353

yağdır- (يَأْغْدِير ، يَغْدِر): yağdırmak

y.dıñ 90a/1945

y.up 69a/1486

yağmur (يَأْغْمُور ، يَغْمُور): yağmur

y. 63a/1353, 69a/1486

y.ı 24a/500

y.larda 73a/1576

yāhud (يَهُودٌ ، يَأْخُودٌ ، يَأْخُودٌ): **Far.** yahut, veya

y. 5a/74, 9b/181, 9b/182 (2), 9b/183, 10a/184, 10a/188, 10a/189 (3), 10a/190, 11a/209, 14a/277, 14a/280, 14a/281, 14b/285, 14b/293, 16a/316, 16a/320 (2), 17b/351, 17b/357, 18b/375, 19b/393, 26a/546, 26b/547, 26b/548, 27a/563, 33b/705, 34b/730, 36a/759, 39b/843, 45a/954, 47a/1002, 53b/1146, 67b/1448, 70b/1514, 74a/1590, 76a/1633, 76b/1645, 77b/1672, 78b/1694, 80b/1739, 95a/2061, 95b/2062, 96a/2079, 96a/2080, 103b/2246, 105b/2284, 107a/2317, 110b/2398, 111b/2415, 111b/2416, 112b/2438, 113a/2450, 113a/2451, 114a/2472, 114b/2486, 114b/2488, 115a/2492, 116a/2520, 116a/2521, 116b/2531, 132b/2883, 136b/2970-2971, 145a/3156, 146a/3174, 147a/3198, 147a/3204, 157a/3420, 157b/3435, 158b/3448, 161a/3506, 161a/3507

yağ- (يَأْفُ ، يَأْفُ): yakmak

y.ma-da 23b/483

y.up 46a/981, 82a/1768

yakın (يَقِينُ): yakın

y. 70b/1515

yakın-lık (يَقِينُ لِقَى): yakınlık

y. 109a/2362

yaķın (يَقِينُ ، يَقِينُ): **Ar.** sağlam bilgi, kati olarak bilme

y. 28a/589, 37b/796, 51b/1100, 61b/1322

y.i 37b/796

yaķinen (يَقِينًا): **Ar.** kati olarak, hiç şüphe edilecek bir tarafı bulunmaksızın

y. 14b/291

yala- (يَلَا): yalamak

y.r 48a/1018

yalan (يَلَانٌ ، يَلَانٌ): yalan

y. 34a/715, 68a/1467

y.ı 55a/1177

➤ y. *şāhidligi* 64b/1390

➤ y. *şāhidliginden* 19b/399

yalancı (يَلَانُجِي): yalancı

y.dan 53a/1130

yalnız (يَالِكُز): yalnız, sadece bk. *yalıñuz*, *yalñız*

y. 111b/2423, 149b/3258

yalıñuz (يَالِئُز): yalnız, sadece bk. *yalıñız*, *yalñız*

y. 9b/173, 25a/517, 35a/737, 40b/857, 45b/973, 54a/1151, 151a/3293,
152b/3319, 152b/3320, 153a/3327, 158a/3437, 159b/3478

➤ y. *başına* (yalnız başına, kendi kendine) 133b/2905

yalñız (يَالِئُز): yalnız, sadece bk. *yalıñız*, *yalıñuz*

y. 151a/3284

yan (يَان): yan

y.ına 77b/1673, 159b/3478

y.ında-ki 160a/3489

y.ından 157b/3427

➤ y.ına *kal-* (yanına kâr kalmak) 129a/2809

yan- (يَانُ ، يَانُ): yanmak

y.dıkça 78a/1684

y.mağı 24a/498

y.salar *gerekdür* 85a/1838

y.up 45b/970, 84a/1811, 84b/1823, 115b/2510, 116a/2513

yaḡaqlı (يَكْفَلِي): yanaklı

y. 57a/1222

yaḡıl- (يَكْدُ): yanılmak

y.duḡda 158a/3447

ya' nī (يَعْني): Ar. yani, şu demek

y. 9a/167, 21b/441, 88b/1914, 90a/1950, 90b/1956, 91a/1966, 104b/2261

yaḡlıṣ (يَكْلِشْ): yanlıṣ

y. 34b/727, 64b/1383

yap- (يَأْ): yapmak

y.maḡ 104a/2255, 134a/2919

yapıṣ- (يَأِيشْ ، يَأِيشْ ، يَأِيشْ ، يَأِيشْ): yapıṣmak, tutunmak

y.dıḡça 37b/791

y.dıḡdan 35a/743

y.madan 17a/338

y.madıḡça 24a/502

y.maḡıla 63b/1360

y.maḡ 35b/750, 35b/753, 36a/765, 109a/2360

y.maḡda 35b/755

y.ma-nuḡ 36a/763

y.miṣ 76b/1654

y.up 35b/748, 76b/1648, 154b/3367

y.uruz 36b/770

yapışdır- (يَإِشْدِر): yapıştırmak

y.mağ 158a/3441

yapraq (يَإِزْرَاق): yaprak

y.larım 88a/1897

yaradıcı (يَرْدِجِي ، يَرْدِجِي): yaratıcı

y.dur 4b/72, 8b/152

yaradıl- (يَرَادِلْ ، يَرَادِلْ): yaratılmak

y.alı 46b/995

y.mişdur 40b/862

y.mişlar 56a/1195

yārān (يَارَانْ): **Far.** dostlar

y. 118a/2561

yaraT- (يَارَة ، يَارَة ، يَارَة ، يَارَة): yaratmak

y.an (*yaradan*) 92b/2000, 92b/2001

y.dur (*yaradur*) 89b/1930, 92b/2004

y.dı 47a/996, 47a/999

y.mağa 6b/113, 93a/2008

y.ma-sıla 112b/2441

y.masıla 88b/1913, 89b/1935, 93a/2013

y.mişdur 53b/1140

y.up (*yara-dup*) 24b/506

➤ *y.ı-vir-* (*yaradı-vir-*) (yaratıvermek) 92b/2006, 93a/2007, 93a/2010-2011

yardım (يَزِدُّمُ): yardım

y. 20b/415

- y. iT- (yardım etmek) 5b/95, 73a/1570, 73a/1571-1572, 73a/1573, 73b/1580, 125a/2719

yardımcı (يَزِدُّمَجِي): yardımcı

y.sı 25a/518

yarım (يَارِمُ): yarım

y. 18a/370

yarın (يَارِينُ): yarın, gelecek

y. 114b/2485

yarlığan- (يَارْلِغَان ، يَارْلِغَان): affedilmek, suçu bağışlanmak

y.mağ 164a/3574

y.ur 163b/3565, 163b/3566

yarı (يَارُو): yarı

y.sı 45b/965 (2), 161b/3521

yā Sâriye el-cebel (يَا سَارِيَةَ الْجَبَلِ): Ar. Hz. Ömer'in komutanlarından Sâriye'nin savaş sırasında Hz. Ömer'den duyup dağa çekilerek yenilgiden kurtulduklarını bildirdiği "Sâriye, dağa çekil dağa" sözü

y. 62b/1345

yaş (I) (يَاش ، يَاش): yaş, sin

y.ına 62a/1332

y.ları 85b/1844

- y.ına gir- (yaşında olmak) 58a/1243, 58a/1248, 58b/1251-1252, 59a/1263, 59a/1265

yaş (II) (يَاشُ): yaş, kuru olmayan

y.dan 20a/414

yaşlık (يَاشِلِقُ): yaşlık, kuru olmama durumu

y. 25b/526, 88b/1915

yaşa- (يَشَا): yaşamak

y.r 18b/372, 18b/374

yat- (يَاتُ ، يَأْتُ): yatmak

y.mağ 54b/1171

y.mazlar 42b/899

y.sa gerekdür 69a/1485

y.up 106a/2298

y.ur 162a/3526

yatsu (يَتْسُو): yatsı

➤ *y. namāzı* (yatsı namazı) 32a/672, 32b/685, 146b/3192, 147a/3195-3196

yay (يَأَى): yay

y. 57a/1216

yayan (يَيَانُ): yürüyerek, yaya

y. 130b/2839

yayқа- (يَيَقَا): yıkamak

y.mayınca 47b/1017

y.yup 132b/2878

yaykan- (يَيْقَنُ ، يَيْقَنُ): yıkanmak

y.mağ 17b/349

y.ur 115b/2503

yaz (يَأُز): yaz

y. 23b/484

yaz- (يَأُز ، يَأُز): 1. yazmak, yazı ile anlatmak

y.ar 9a/166, 163b/3567

y.di 37a/788, 88b/1918

y.dığı 121b/2639, 145a/3159

y.duğu 72a/1552

y.düğünden 37a/788

y.masıla 88b/1912, 89b/1934-1935

2. kaydetmek

y.ar 111b/2414, 111b/2415

y.arlar 42b/908

y.dığı 70b/1522, 71a/1523

yazdır- (يَأْذِير): yazdırmak *bk. yazdur-*

y.up 46b/988

yazdur- (يَأْذُر): yazdırmak *bk. yazdır-*

y.di 49b/1059, 50a/1070

yazıl- (يَأْزِيل ، يَأْزِيل): yazılmak

y.andan 88b/1918

y.mışdur 146a/3173

y.ur 130a/2829

yazılı (يَازِلِي): yazılı, yazılmış olan

y. 48b/1033, 48b/1035, 48b/1036, 52a/1107

ye- (يَ): 1. yemek

y.megi 106a/2294, 135a/2933

y.mek 24a/497, 33a/699, 34a/714, 34a/717, 35b/754, 54b/1171,
104a/2252, 106a/2297, 108a/2342, 109a/2361

y.mezler 42a/898

y.r 10b/198

y.ler 48a/1020

y.ye-mez 102a/2213

y.yüp 14a/273, 27a/562, 85a/1834, 105b/2291, 107a/2324

2. başkasının parasını yemek

y.mek 34a/715

y.yen 77b/1676

3. yardımcı eylem

➤ felek sille-si y.yen 26a/545-546

yed (يَد): Ar. 1. kuvvet, kudret, güç

y. 11a/207

2. mülk

y. 28b/592

yeden biyed (يَدًا بِيَدًا): Ar. doğrudan doğruya, vasitasız

y. 15b/311

yedi (يَدِي): yedi

y. 13b/265, 15a/300, 20a/404, 25a/521, 28a/584, 50a/1069, 58b/1254,
83b/1801, 84a/1816, 126a/2743, 151b/3297, 169b/3694

y.den 62a/1327

y.dür 27b/573, 28a/580, 29b/618

y.nüñ 29b/620

y.si 146a/3179

yedinci (يَدِنْجِي): yedinci

y. 14b/292, 15b/307, 26a/537, 27b/578, 28a/583, 33b/711, 43a/920,
44a/935, 60a/1283, 63b/1359, 72b/1564, 83b/1804, 83b/1806, 93b/2028,
97a/2097, 100b/2178, 108a/2342, 109a/2361, 110a/2391, 117a/2544,
122a/2654, 127a/2763, 131b/2854, 137b/2992, 147b/3212, 148b/3230,
149a/3243, 150b/3276, 152b/3321, 154b/3366, 155b/3386, 159b/3474,
165a/3591

yedişer (يَدِيْشَر): yedişer

y. 31b/658, 85b/1844

yedir- (يَدِرْ): yedirmek *bk.* *yedür-*

y.mek 113a/2448

yedi yüz (يَدِيْ يُوْز): yedi yüz

y.e 110b/2398

yedür- (يَدُوْر): yedirmek *bk.* *yedir-*

y.en 74a/1595

yek-pāre (يَكْپَاْرَه): **Far.** yekpare, tek parça, bütün

y. 21a/436, 167b/3649

yel (يَل): 1. rüzgâr

y. 83a/1790

2. kalın bağırsaktaki gaz

y. 161a/3511

yelpaze (يَلْپَازَه): yelpaze

y. 157a/3419

yemîn (يَمِين): Ar. yemin, ant

y. 28b/594

yeŋ (يَنْگ ، يَك): giysi kolu

y.ile 157a/3420

y.lerinden 152a/3315

y.lerini 158b/3457

yen- (يَنْ ، يَنْ): 1. (yemek) yenmek, yenilmek

y.miş 47b/1017

y.ürken 48a/1018

2. hakkı olmayan ve kendisine yasak edilmiş bulunan bir şey kabul edilmek

y.mesi 64b/1385-1386

yer (يَر ، يَر): 1. yer, mevki, mahal

y. 45a/958, 66a/1422, 86b/1869, 101a/2191, 135a/2931, 147a/3202, 155b/3385

y.de 33b/705, 59a/1267, 79a/1706, 85a/1841

y.den 76a/1638-1639, 101a/2192, 153a/3335, 159b/3475

y.e 21b/442, 21b/443, 76a/1639, 85a/1840, 85b/1852, 104b/2260, 114b/2480, 156a/3398, 157a/3415, 157a/3416, 158a/3441, 159b/3470

y.i 17b/358, 147a/3203, 147b/3207, 147b/3209, 147b/3210

y.imüzden 70a/1506

y.in 158a/3439

y.iñ 124a/2693, 147b/3207

y.inde 72a/1548, 79b/1716, 81a/1745, 157a/3424

y.inden 81b/1754, 81b/1761, 156a/3401

y.ine 5b/87, 70a/1504, 70a/1508, 78a/1678, 79b/1713, 96a/2079, 108a/2338, 128b/2797

y.ini 82a/1767

y.lere 86a/1853

y.ni 161a/3506

- *şabāh y.i aġar-* (tan yeri aġarmak, sabah olmaya başlamak)
44a/937, 146a/3181, 146b/3194-147a/3195, 147a/3196,
162a/3532

2. yer, yeryüzü

y. 79b/1710, 111a/2403

y.de 42b/905

y.den 19a/382

y.i 8a/148

y.iñ 25a/517, 25a/520, 25a/524, 25b/528, 25b/531, 25b/535, 26a/538, 26a/541, 26a/544, 26b/553

y.ler 13b/266

y.lerde 69a/1481

y.lere 90a/1945, 128a/2777

y.leri 8b/151

- *y.e geç-* (yerle bir olmak) 66a/1423

3. durum, konum

y.de 31a/648, 31a/652, 34a/721, 83b/1801, 99b/2157, 105a/2280, 105b/2283, 120a/2609, 149a/3247, 149a/3248

y.den 19b/399

- *nā-ḥaḳ y.e* (haksız gereksiz olarak, boş yere, boşuna) 34a/716, 71b/1541-1542, 108a/2340-2341
- *y.ine getir-* (istenileni, gerekeni yapmak) 124b/2703
- *yerlü y.iñüze gel-* (eski hâline dönmek) 69b/1491

4. ekime elverişli toprak parçası, arazi

y.de 17b/355, 118b/2574

y.lerim 171b/3744

y.leriñ 118b/2575

yerḥamük-Allāh (يَرْحَمُكَ اللهُ): Ar. bir kimse aksırdığında söylenen, “Allah sana merhamet etsin!”, “Çok yaşa!” anlamlarında bir söz

y. 125b/2728

yerlü (يَرْلُو): yerli

- *y.yeriñüze gel-* (eski hâline dönmek) 69b/1491

yeryüzi (يَرْيُوز): yeryüzü, dünya *bk. yeryüzü*

y.nde 43a/911, 45a/958, 66b/1428

y.nde-ki 48a/1024, 48b/1030

y.nden 66b/1430, 67a/1438

y.ne 53b/1142, 95b/2065

yeryüzü (يَرْيُوزُ): yeryüzü, dünya *bk. yeryüzi*

y.nden 67a/1437

y.ni 66a/1421

yeşil (يَشِيلُ): yeşil

y. 86a/1860

yet- (يَدُ): yetmek (yardımcı eylem)

➤ *güci y.en* 33a/696, 33a/696-697, 33a/697, 33a/698

➤ *(güci) y.meyen* 33a/696, 33a/697, 33a/698, 33a/699

yetici (يَتَجِي): yetici (yardımcı eylem) *bk. yetüci*

➤ *güci y.dür* 5b/92, 6b/113

yetim (يَتِيمٌ ، يَتِيمٌ ، يَتِيمٌ ، يَتِيمٌ): Ar. yetim

y. 19b/400, 34a/714

y.e 74a/1595

y.leri 74a/1593

y.leriñ 73b/1582

yetiş- (يَتَشُّ): yetişmek, ulaşmak

y.mez 60a/1288

yetmiş (يَتَمِشُّ): yetmiş

y. 67b/1447, 72a/1553, 163b/3559, 163b/3568

yetmiş altıncı (يَتَمِشُّ الْاَلْتِنَجِي): yetmiş altıncı

y. 125b/2730

yetmiş beş (يَتَمِشُّ بَشُّ): yetmiş beş

y. 166b/3627-3628

yetmiş beşinci (يَتَمِشُّ بَشْنَجِي): yetmiş beşinci

y. 125b/2729

yetmiş biş (يَتْمِشْ بِيك): yetmiş bin

y. 76b/1646-1647, 76b/1648, 81b/1763

yetmiş birinci (يَتْمِشْ بَرْنَجِي): yetmiş birinci

y. 125b/2723

yetmiş dördüncü (يَتْمِشْ دُرْدُنَجِي): yetmiş dördüncü

y. 125b/2727

yetmiş iki (يَتْمِشْ اِيكِي): yetmiş iki

y.si 97b/2114

yetmiş ikinci (يَتْمِشْ اِيكْنَجِي): yetmiş ikinci

y. 125b/2724

yetmişinci (يَتْمِشْ اِيكْنَجِي): yetmişinci

y. 125b/2722

yetmiş üç (يَتْمِشْ اُوچ): yetmiş üç

y. 97b/2114, 128b/2797, 144b/3147

yetmiş üçüncü (يَتْمِشْ اُوچْنَجِي): yetmiş üçüncü

y. 98a/2120, 125b/2727

yetmiş yedi (يَتْمِشْ يَدِي ، يَتْمِشْ يَدِي): yetmiş yedi

y. 50b/1082, 122a/2646

y.dür 121a/2631

y.nüñ 121a/2633-121b/2634

yetmiş yedinci (يَتْمِشْ يَدْنَجِي): yetmiş yedinci

y. 125b/2730-2731

yetmişer biğ (يَتْمِشَرُ بِيْغ): yetmişer bin

y. 81b/1764

yetüci (يَتُوْجِي): yetici (yardımcı eylem) *bk. yetici*

➤ *güci y.dür 3a/38*

yevm-i cezā (يَوْمُ جَزَا): Far. kıyamet günü

y.da 7b/139

Yezdān (يَزْدَانُ): Far. Allah

Y. 10a/184

yıķıl- (يَقِيْلُ ، يَقِيْلُ ، يَقِيْلُ): yıkılmak

y.araķ 128b/2797

y.araķ (yıķı-laraķ) 78a/1677

y.ması 67a/1436

yıl (يِلْ ، يِلْ ، يِلْ): yıl, sene

y. 12b/247, 18a/367, 59a/1265, 67a/1439, 69a/1483, 70b/1512, 80b/1734,
81a/1751

y.da 17b/358, 18a/362, 46b/995, 47a/1004, 49a/1043, 165a/3599

y.ı 82b/1785, 82b/1786 (2)

y.ıñ 18b/377

yılan (يِلَانُ ، يِلَانُ): yılan

y. 68b/1475, 77b/1671, 154b/3360

y.lar 85a/1836

yıldırım (يِلْدِيْرِم): yıldırım

y. 83a/1789

yıldız (يَلْدِيزْ ، يَلْدِيزْ): yıldız

y. 46b/995, 47a/996

y.dandur 25a/521

y.lar 79b/1710

y.lara 95a/2053

y.lardan 80a/1726

yıllık (يَلْلِقْ): yıllık

y. 82b/1785

yırt- (يِرْتْ): yırtmak

y.mağıla 68a/1468

yigirmi (يِكْرِمِي): yirmi

y. 18a/369, 163a/3553

yigirmi altıncı (يِكْرِمِي اَلْتِنْجِي): yirmi altıncı

y. 74a/1598, 102a/2209, 123a/2677-123b/2678, 151b/3303, 156b/3408

yigirmi beş (يِكْرِمِي بَشْ ، يِكْرِمِي بَشْ): yirmi beş

y. 18b/373, 58a/1242-1243

y.i 54a/1156

yigirmi beşinci (يِكْرِمِي بَشْنِجِي): yirmi beşinci

y. 74a/1596, 102a/2208, 123a/2676, 151b/3302, 156b/3406

yigirmi bir (يِكْرِمِي بِرْ): yirmi bir

y. 126b/2744, 135b/2942, 145a/3159-3160

y.dür 148b/3234

yigirmi birinci (يِكْرِمِي بَرْنَجِي): yirmi birinci

y. 74a/1589, 101b/2201-2202, 123a/2671, 135a/2937, 150a/3264,
151b/3294, 153b/3344, 156a/3403

yigirmi dördüncü (يِكْرِمِي دُرْدُنَجِي): yirmi dördüncü

y. 74a/1594, 102a/2207, 123a/2675, 151b/3298, 156b/3405

yigirmi ikinci (يِكْرِمِي اِيكْنَجِي): yirmi ikinci

y. 74a/1592, 101b/2202-2203, 123a/2673, 151b/3296, 153b/3345,
156b/3404

yigirminci (يِكْرِمِنَجِي): yirminci

y. 73b/1587, 101b/2200, 123a/2670, 135a/2932, 150a/3262, 151a/3293,
153b/3343, 156a/3402

yigirmi sekiz (يِكْرِمِي سَكْز): yirmi sekiz

y.i 54a/1154

yigirmi sekizinci (يِكْرِمِي سَكْزِنَجِي): yirmi sekizinci

y. 74b/1601, 102a/2211, 123b/2680, 156b/3410

yigirmi toğuzuncu (يِكْرِمِي طُقُوْرُنَجِي): yirmi dokuzuncu

y. 74b/1603, 102a/2212, 123b/2680-2681, 156b/3411

yigirmi üç (يِكْرِمِي اُوْج): yirmi üç *bk. yigirmi üç*

y. 49a/1042, 145a/3160

yigirmi üç (يِكْرِمِي اُوْچ): yirmi üç *bk. yigirmi üç*

y.dür 152a/3310

yigirmi üçüncü (يِكْرِمِي اُوْچُنَجِي): yirmi üçüncü

y. 74a/1593, 101b/2204, 123a/2674, 151b/3297, 153b/3347, 156b/3405

yigirmi yedi (يِکْرِمِي يَدِي ، يِکْرِمِي يَدِي): yirmi yedi

y. 145a/3160

y.dür 150a/3269

yigirmi yedinci (يِکْرِمِي يَدِنْجِي): yirmi yedinci

y. 74a/1599, 102a/2210, 123b/2679, 152a/3305, 156b/3409

yine (يِنِي): yine, tekrar *bk. gine*

y. 6a/101, 8b/155, 16a/321, 24b/513, 35b/748, 41b/884, 42b/903, 44b/946, 44b/949, 52b/1119, 52b/1121, 53b/1142, 61b/1325, 69b/1499, 93b/2023, 109b/2377, 115b/2511, 116b/2525, 116b/2527, 130a/2830, 134a/2916, 136a/2960, 137a/2978, 137a/2979, 137a/2980, 137b/2988, 138a/3005, 138b/3015, 139a/3025, 139b/3030, 140b/3052, 140b/3055, 141a/3064, 141a/3067, 142b/3096, 143b/3123, 144a/3137, 164a/3579, 165b/3611, 166a/3614, 166a/3616, 166a/3619, 166a/3622, 166b/3625, 167a/3645, 167b/3647

yit- (يِي): yetmek

y.er 148a/3218

yog (يُوغُ ، يُوغ) : yok *bk. yok*

y. 19a/392

y.iken 156a/3400

yohsa (يُوخْسَه) : yoksa, aksi takdirde *bk. yoksa*

y. 10a/186, 36b/769, 37a/780, 79b/1719, 112a/2430, 129a/2808

yok (يُوْفُ ، يُوْف) : yok *bk. yog*

y. 3a/32, 22a/452, 22a/453, 39a/825, 45b/973, 55a/1177, 55a/1178, 55a/1179, 55a/1181, 55b/1183, 71a/1531, 88b/1915, 121b/2644, 164a/3574

y.dur 2a/12, 6b/110, 8a/142, 15b/306, 16a/325, 17a/339, 21a/433, 21a/436, 21b/440, 23b/487, 24a/494, 27a/566, 35b/752, 36a/763, 41a/870, 41a/871, 56a/1195, 60b/1295, 92a/1987, 97b/2115, 98a/2121, 103b/2239, 109a/2366, 111b/2419

yoksa (يُوقْسَه): yoksa, aksi takdirde *bk. yoḥsa*

y. 107b/2332

yokuş (يُقُوْشُ): yokuş

y. 82b/1786

yol (يُولُ ، يُولَا): yol

y. 80a/1724, 82b/1785, 84b/1821, 94a/2039, 94b/2040, 117b/2548, 125b/2731, 134a/2919

y.a 97b/2112

y.u 94b/2043, 94b/2045, 94b/2050, 95a/2052, 95a/2056, 95a/2058, 95b/2068, 95b/2070, 96a/2075, 96a/2077

y.umuz 97b/2112

y.una 142a/3091

y.unda 71b/1538

yoldaş (يُولْدَاشُ): yoldaş

y. 67a/1445

yorul- (يُوْرُلُ): yorulmak

y.mazlar 42a/898

yön (يُونُ): yön, taraf, vecih

y.ünden 7a/125

yukarı (يُوقَارَى): yukarı *bk. yukarı*

y. 58b/1254, 82b/1777, 130b/2834

yukaru (يُوقَارُو): yukarı *bk. yukarı*

y. 20a/409, 88a/1907, 127b/2776, 128a/2780, 128a/2784, 128b/2789,
155b/3390, 159b/3473

yular (يُولَارُ ، يُولَار): yular

y. 76b/1647

y.ıy 76b/1647

yum- (يُوم): yummak

y.a 160a/3490

y.acaḳ 80b/1740, 102b/2224

y.maḳ 156a/3401

y.unca 63a/1349, 83a/1789

yumurta (يُمُورطَه): yumurta

y. 132b/2883

y.-yı 17a/346-347

yumuşak+ (يُومُشَقْ ، يُومُشَع): 1. yumuşak

y. 62b/1337, 80a/1728

2. (kulak için) meme

y.ı (*yumuşığı*) 56b/1214, 152a/3313

yut- (يُوتْ): yutmak

y.maḳ 155b/3392

yutdur- (يُؤْتَدِر): içine çekmesini sağlamak

y.duḡ 90a/1945

yücel- (يُوجَد): yücelmek

y.sün 175a/3814

yüklen- (يُؤْكَل ، يُؤْكَل): yüklenmek

y.miş 83a/1792

y.üp 157b/3429

yüklet- (يُؤْكَل): yükletmek

y.se gerekdür 71a/1532

yüksek (يُؤْكَل): yüksek

y. 64b/1386, 64b/1391, 79a/1706

yürü- (يُؤْرُ ، يُؤْرُ): yürümek

y.mek 156b/3412

y.mekdür 130b/2840

y.r 83a/1791

y.yen 95a/2053

yürüdücü (يُؤْرُدُجِي): (hüküm) yürütücü (= gücü yetici, sözü geçici)

y.dür 2b/28

yüz (يُؤْز ، يُؤْز): yüz, çehre, surat

y.i 48a/1027, 147b/3209

y.ile 115b/2506

y.ini 153b/3348, 154a/3355

y.inüḡ 159a/3468

y.leri 57a/1220, 70a/1505, 70a/1507

y.ün 108b/2353

y.ünden 153b/3346

➤ *y.i gül-* (yüzü gülmek, sevinci yüzünden belli olmak) 162b/3536

yüz biñ (يُوزُ بِيكْ ، يُوزُ بِيكْ): yüz bin

y. 46b/995, 47a/996

yüz dört (يُوزُ دُرْت): yüz dört

y.dür 48a/1026

yüz elli (يُوزُ أَلِّي): yüz elli

y. 163b/3558, 166b/3628

yüzlü (يُوزُلُو): yüzlü, yüzü herhangi bir nitelikte olan

y.den 52b/1125

yüz on dört biñ (يُوزُ أُونُ دُرْتُ بِيكْ): yüz on dört bin

y. 61b/1315

yüz yetmiş altı (يُوزُ يَتْمِشُ أَلِّي): yüz yetmiş altı

y. 145b/3165-3166

yüz yigirmi (يُوزُ يَكْرِمِي): yüz yirmi

y. 67a/1438

yüz yigirmi bir (يُوزُ يَكْرِمِي بَر): yüz yirmi bir

y.e 18b/371

yüz yigirmi dört biñ (يُوزُ يَكْرِمِي دُرْتُ بِيكْ): yüz yirmi dört bin

y. 53b/1146

Z

zabıt (صَبَط): Ar. anlama, kavrama

z.ı 121b/2640

zafer (ظَفَر): Ar. zafer

z. 174b/3804

za'f-ı başar (ضَعْفِ بَصَر): Far. miyopluk

z.ı 53a/1128-1129

zāhir (ظَاهِر ، ظَاهِر): Ar. görünen, açık, belli

z.dür 7a/120

z.i 10b/200, 101a/2187

zahmet (زَحْمَت): Ar. güçlük, sıkıntı

z. 129a/2809

- *z. çek-* (güçlkle karşılaşmak, sıkıntıya katlanmak) 68a/1458, 115b/2507, 116b/2534

zaķķūm (زَقُوم): Ar. cehennemde yetişen bir ağaç

z. 85a/1834

zaleme (ظَلَمَه): Ar. zalimler, zulmedenler, haksızlık yapan kimseler

z. 120a/2602

z.-nüñ 64b/1388

zālim (ظَالِم ، ظَالِم): Ar. zalim, zulmeden, haksızlık eden

z. 66a/1414, 77b/1675

z.den 7b/139, 71a/1529

z.e 65a/1400, 71a/1532

zālimun li-nefsihi (ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ): Ar. kendi nefesine zulmeden

z. 98a/2125-2126

zamān (زَمَانٌ ، زَمَانٌ ، زَمَانٌ): Ar. zaman, vakit, devir

z. 12b/246

z.da 32a/668

z.dan 58b/1259, 81a/1747

z.imuz 59b/1271

zamāne (زَمَانَةٌ): Ar. şimdiki zaman

z. 63b/1361

zamān-ı cehālet (زَمَانٌ جَهْلًا ، زَمَانٌ جَهْلًا): Far. Cahiliye Dönemi

z. 59b/1272

z.de 40a/845

zamān-ı risālet (زَمَانٌ رِسَالَةً): Far. peygamberlik zamanı

z.dür 59b/1272

zamānsız (زَمَانَسِيٌّ): (← Ar. zamān) zamansız

z. 87a/1879

zamm-ı sūre (ضَمُّ سُورَةٍ): Far. sure ekleme

z. 31a/656

zann-ı gālib (ظَنَّ غَالِبٌ): Far. kuvveti hakikate en yakın olan zan

z. 38a/805

zarar (ضَرَرٌ ، ضَرَرٌ): Ar. zarar, ziyan, kayıp

z. 20a/410, 25b/525, 25b/530, 26a/536, 95a/2054, 96a/2073, 96a/2082

z.i 27a/562, 113b/2458, 128b/2793, 128b/2798

➤ *z. vir-* (zarar vermek, zararı olmak) 99a/2146, 99a/2148

zarf (ظَرْف ، ظَرْف): **Ar.** kap, kılıf

z. 127b/2769

z.ı 16a/325

zārī (زَارِي): **Ar.** ağlayıp sızlama

z. 175a/3817

zarūrāt-ı dīniyye (ضَرُورَاتِ دِينِيَّة): **Far.** dinle ilgili zaruretler

z.-den 110b/2401-2402

zarūret (ضَرُورَت): **Ar.** zaruret, zorunluluk

z. 15b/305, 16a/324

zarūretsiz (ضَرُورَتْسِز): (← **Ar. zarūret**) gereksiz yere

z. 115a/2492

zāt (I) (ذَات ، ذَات): **Ar.** zat, kendi

z.ı 2b/21, 6b/109, 20b/425, 103b/2241, 111a/2409

z.ıla 6a/105, 6a/106, 13b/261, 21b/446, 22a/448

z.ına 2b/19, 10b/196, 94a/2034

z.ında 6a/96

z.ını 87a/1878, 114a/2478, 119b/2590, 120a/2601, 128a/2781

z.inuη 10a/193, 13a/260

z.u 5b/85

Zāt (II) (ذَات): **Ar.** Allah

Z. 9b/182

zāt-ı pāk (ذَاتِ پَاک): Far. temiz zat

z.ile 172a/3749

zāt-ı şerīf (ذَاتِ شَرِيفِ ، ذَاتِ شَرِيفُ): Far. mübarek zat

z. 58a/1241

z.i 56a/1200

zātiyāt (ذَاتِيَّاتُ): (< Ar. zātiyyāt) zata ait hususlar, kişiye ait özellikler *bk. zātiyyāt*

z. 21a/436

zātiyyāt (ذَاتِيَّاتُ ، ذَاتِيَّاتُ): Ar. zata ait hususlar, kişiye ait özellikler *bk. zātiyyāt*

z. 21a/427, 21a/431

z.dan 21a/431

zātu e‘azzu a‘lā (ذَاتُ اَعَزُّ اَعْلَا): Ar. ulu ve yüce zat

z.sını 88a/1901

zāyi‘ (ضَايِعُ): Ar. kaybolma, yitme

➤ *z. iT-* (zayi etmek, yitirmek) 64b/1385, 144b/3150, 146a/3173-3174

zebānī (زَبَانِي): Ar. cehennemlikleri cehenneme atmaya memur edilen melek

z. 46a/976

zekāt (زَكَاةُ ، زَكُوْتُ ، زَكُوْتُ): Ar. zekât

z. 118b/2572, 124a/2694

z.dan 83b/1804

z.dur 18a/364

z.inı 77b/1670

z.larını 121a/2626

➤ *z. vir-* (zekât vermek) 27a/558

zekī (زَكِي): Ar. temiz, halis

z. 10a/190

zelīl (ذَلِيل): Ar. hor görülen, aşağılanan

➤ *z. iT-* (hor görmek, aşağılamak) 4a/52

zelzele (زَلْزَلَة): Ar. yer sarsıntısı, deprem

z. 65b/1406, 79a/1707

zem (ذَم): (< Ar. **zemm**) bir kimseyi kötüleme *bk. zemm*

➤ *z. olun-* (kötülenmek) 120a/2604

zemm (ذَم): Ar. bir kimseyi kötüleme *bk. zem*

z.i 119a/2582, 131b/2859

zevāl (زَوَال ، زَوَال): Ar. zail olma, sona erme

z.den 13b/261

z.inden 60a/1292

zevķ (ذَوْق): Ar. eğlence

➤ *z. iT-* (eğlenmek) 67b/1450

zīd (ضِد): (< Ar. **zīdd**) zıt, karşıt *bk. zīdd*

z.ları 11a/214

zīdd (ضِد): Ar. zıt, karşıt *bk. zīd*

z.i 11b/220

zīkir (ذِكْر): (< Ar. **zīkr**) anma, söyleme, sözünü etme *bk. zīkr*

➤ *z. iT-* (zikretmek, söylemek, sözünü etmek) 123b/2688

➤ *z. olun-* (zikrolunmak, söylenmek, sözü edilmek) 17a/343, 26b/551, 37b/797, 37b/798, 65b/1411, 92b/2001-2002, 96a/2083,

109a/2365, 121b/2642, 127b/2770-2771, 131b/2857, 145b/3164-3165, 148b/3228-3229

z̤ikr (ذِكْر): Ar. anma, söyleme, sözünü etme *bk. z̤ikir*

z̤.ile 60a/1283

z̤.ine 76a/1642

z̤ikr-i cüz irāde-i küll (ذِكْرٍ جُزْ إِرَادَةُ كُلِّ): (< Far. **z̤ikr-i cüz' irāde-i küll**) bütünün bir parçasını söyleyerek bütününü kastetme

z̤. 134a/2909

z̤ikru'llāh (ذِكْرُ اللَّهِ ، ذِكْرُ اللَّهِ): Ar. Allah'ın anılması

z̤. 133b/2901

z̤.ı 133b/2900

z̤illet (ذَلَّتْ ، ذَلَّتْ): Ar. hakirlik, horluk, alçaklık, aşağılık

z̤. 11b/222

z̤.den 172a/3746

z̤immet (ذِمَّة): Ar. zimmet, üstünde olan şey

➤ *z̤.e geç-* (zimmete geçmek, borcuna eklenmek) 29a/607

z̤inā (زِنَا): (< Ar. **z̤inā'**) zina, nikâhsız çiftleşme

z. 34a/716, 64b/1389, 108a/2343, 129a/2799

z.dan 53a/1136, 68a/1465

z.ya 15a/296, 72b/1563

z̤īnet (زِينَة): Ar. süs, bezek

z.e 64b/1389

zīrā (زيرا): **Far.** zira, çünkü

z. 9b/177, 10a/185, 10b/201, 11b/226, 15b/310, 17b/354, 23a/476, 27a/567, 28b/597, 30a/625, 38b/820, 44b/951, 45a/955, 47a/998, 52a/1111, 52a/1113, 54a/1151, 56a/1198, 57b/1232, 63b/1369, 68a/1462, 78b/1693, 78b/1698, 89b/1939, 91b/1982, 92a/1994, 99b/2156, 106b/2314, 107a/2321, 107a/2316, 107a/2323, 110b/2400, 111a/2404, 111b/2423, 112a/2434, 116a/2518, 118a/2562, 119a/2581, 120a/2605, 121a/2631, 122a/2645, 132a/2875, 132b/2877, 133b/2906, 135a/2934, 137b/2995, 142a/3088, 145a/3151, 145a/3158, 161b/3514, 163b/3563, 164b/3584, 167b/3648

zī-rūḥ (ذى رُوح ، ذى رُوح): **Ar.** canlı

z. 20b/422

z.ı 8a/141

ziyā (ضياء): (< **Ar.** ziyā') ışık, aydınlık

z. sı 101b/2203

ziyāde (زياده ، زياده): **Ar.** 1. ziyade, fazla

z. 16b/329, 40b/864, 50a/1062, 82b/1781, 82b/1783, 88a/1903, 111a/2404, 121a/2624, 153b/3348

z.-dir 57b/1231

z.-si 7b/133, 15b/310, 15b/313

z.-ye 105a/2281

2. ilgeç olarak

z. (+dAn z.) 18a/365, 55b/1192, 132b/2876, 147a/3197, 152b/3322, 153a/3329, 157a/3422, 157b/3434, 160a/3481

ziyāfet (ضيافة): **Ar.** misafire yedirip içirme, şölen

➤ *ta 'ām z. it-* (konukları yemekli ağırlamak) 124a/2696

ziyāret (زيارت): Ar. ziyaret

z. 43b/923

zuhūr (ظُهور): Ar. ortaya çıkma, görünme, belirme

➤ *elinden z. iT-* (elinden çıkmak) 120b/2619

➤ *z. iT-* (ortaya çıkmak, görünmek, belirme) 36a/762, 37b/792, 62a/1333, 63b/1359, 63b/1360, 63b/1369, 65b/1411, 65b/1412, 66a/1414-1415, 66a/1417, 66a/1421, 79a/1707, 89b/1933, 128b/2791

zulm (ظُلم ، ظُلمه): Ar. zulüm, haksızlık, eziyet *bk. zulüm*

z. 7b/129

z.ile 66a/1415

zulüm (ظُلم): (< Ar. **zulm**) zulüm, haksızlık, eziyet *bk. zulm*

z. 17b/353

zühd (زُهد): Ar. her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete verme

z.i 141b/3081

Zü'l-Celāli (ذُو الْجَلَال): Ar. Allah'ın adlarından biri; büyüklük sahibi

Z. 7b/135

zürriyet (ذُرِّيَّة): (< Ar. **zürriyyet**) nesil, soy

z.indenem 97b/2108

B. ÖZEL ADLAR DİZİNİ

‘**Abbās**: 165a/3596

‘**Abdu’llāh (b. ‘Abdü’l-Muṭṭalib)**: 48b/1039

‘**Abdu’llāh (b. Muḥammed)**: 58a/1244

‘**Abdu’r-raḥmān bin ‘Avf**: 61a/1309

‘**Abdu’r-Raḥmān-i Ḍarīr**: 1b/7

‘**Abdu’r-Raḥmān-i Ḍarīrī**: 174a/3791-3792, 175a/3817

‘**Abdü’l-Muṭṭalib**: 48b/1039

Adana: 66b/1433

Ādem: 24b/505, 27b/573-574, 39b/839, 45a/956, 46a/979, 51b/1103, 53a/1137,
54a/1156, 54b/1163, 81b/1757-1758, 97b/2107-2108

‘**Ā’iše**: 59a/1267

‘**Ālī**: 45b/966

‘**Aliyyü’l-Ḍarī**: 121b/2637-2638

‘**Aliyyü’l-Murtaẓā**: 61a/1306-1307, 100b/2173

‘**Arab**: 9b/181, 47a/1006

‘**Arabī**: 56a/1200

Āṣaf bin Berḥiyā: 62b/1347-63a/1348

Aṣḥāb-ı Kirām: 49a/1047, 50a/1065, 50a/1070-1071, 50b/1073, 103a/2228-2229,
107a/2320, 111a/2412, 136b/2964, 139b/3039

Aṣḥāb-ı Uḥdūd: 40a/846

Ay: 25a/522, 58a/1238

‘**Azrā’ il**: 43a/913, 47a/1006

Bağdād: 66b/1431-1432

Bedir (< Ar. Bedr): 61a/1311

Belkīs: 63a/1348

Benī Aşfar: 65b/1413

Beyti'l-Ma'mūr (< Ar. Beytü'l-Ma'mūr): 58b/1254

Bilāl-i Habeşī: 87b/1886

Cāh-cāh: 66a/1414

Cebre'īl: 47b/1014 *bk. Cibrīl, Cibrīl-i emīn*

Ceyhān: 66b/1434

Cezīre-i 'Arab: 66a/1423

Cibrīl: 43a/910, 45b/966, 48b/1029, 48b/1031, 49a/1041, 80b/1737, 87a/1884-1885 *bk. Cebre'īl, Cibrīl-i emīn*

Cibrīl-i emīn: 46a/983, 49a/1045, 52a/1106-1107, 83b/1807, 89a/1919 *bk. Cebre'īl, Cibrīl*

Dābbetü'l-Arz: 39b/835, 66a/1424

Dāvūd: 48b/1034, 54a/1159, 54b/1164, 87b/1894, 95a/2051

Deccāl: 63a/1356, 66a/1417, 66a/1420

Delā'il Şerhi: 163b/3567

Dicle: 66b/1433

Ebū Ḥanīfe: 98b/2138, 99a/2149 (2), 99b/2154, 99b/2160

Ebū Hüreyre: 130a/2831

Ebū Ṭālib: 82a/1775

Ebū 'Ubeyde bini'l-Cerrāḥ: 61a/1310-1311

Ebū'l-Leys-i Semerḳandī: 100a/2165

Ebübekri'ş-Şiddīk: 49b/1056, 50a/1067, 60b/1303-61a/1304, 100a/2171-100b/2172

Elyesa': 54a/1160

Eyyüb: 54a/1160

Fāṭıma: 58a/1245

Fātiḥa: 31a/656 (2), 148b/3237, 148b/3238 (2), 149a/3240, 152b/3318, 152b/3320, 152b/3321, 152b/3325, 154b/3369, 155a/3372, 163a/3551, 163a/3552, 163a/3555, 163a/3556, 165b/3609, 166b/3633, 166b/3634, 167a/3636

Fıḫı'l-Keydānī: 145a/3158, 161b/3516

Fir'avın (< Ar. Fir'avn): 63a/1355 *bk. Fir'avn*

Fir'avn: 63b/1361 *bk. Fir'avın*

Furāt: 66b/1432

Fürs: 10a/184

Güneş: 23b/483, 25a/522, 39b/835, 66a/1424, 70b/1513, 103b/2248

Ḥacere'l-Esved: 46b/989, 67a/1436

Ḥadice: 58a/1243

Ḥalebī-i Kebīr: 9a/165

Ḥanbelī: 99a/2140

Ḥaremeyn-i Şerif: 136b/2974

Hārūn: 54a/1159

Hārūt: 45a/962

Hāşim: 48b/1038

Hāşimī: 56a/1201

Ḥavvā: 24b/506, 53b/1140

Ḥazret-i Ādem: 53a/1132-1133

Ḥazret-i Dāvūd: 62a/1336

Ḥazret-i Ḥavvā: 53a/1133

Ḥazret-i 'İsā: 56a/1197, 62b/1338, 66a/1419-1420

Ḥazret-i Mehdī: 66a/1415-1416

Ḥazret-i Meryem: 48b/1035, 63a/1349, 95a/2059

Ḥazret-i Mūsā: 62a/1335

Ḥazret-i 'Osmān: 50a/1064

Ḥazret-i 'Ömer: 49b/1061, 62b/1344

Ḥazret-i Süleymān: 62b/1337

Ḥızır (< Ar. Ḥızır): 20a/412

Hūd: 54a/1156

Ḥudey-biyye: 61a/1313

İbrāhīm: 27b/576, 51b/1105-52a/1106, 54a/1157, 54b/1164, 54b/1167, 58a/1246,
72a/1548-1549, 96a/2076, 142a/3088-3089, 142b/3100-3101

İbrāhīmü'l-Ḥalebī: 167a/3638

İdrīs: 27b/575, 51b/1104-1105, 54a/1156, 54b/1163

İhlāş: 30a/624, 163a/3552, 163a/3553, 163a/3555, 163a/3556, 163b/3558 (2)

İkrā': 58b/1249

İlyās: 20a/412, 54a/1159

İmām 'Abdu'r-Rezzāk: 162b/3543

İmām A'zam: 99b/2159, 99b/2160, 100a/2162, 146b/3185, 146b/3188, 146b/3192 *bk.*
İmām-ı A'zam, İmām-ı A'zam Ebū Ḥanīfe Nu'mān ibni Şābiti'l-Kūfī

İmām Ebū Yūsuf: 17a/338, 99b/2153-2154, 100a/2162-2163 *bk.* *İmām-ı Ebū Yūsuf*

İmām Mālik: 98b/2136

İmām Muḥammed: 29a/606, 99b/2154, 100a/2163

İmām Züfer: 99b/2154

İmām-ı Aḥmed Ḥanbelī: 98b/2137-2138

İmām-ı A'zam Ebū Ḥanīfe Nu'mān ibni Şābiti'l-Kūfī: 98b/2135-2136 *bk.* *İmām*
A'zam, İmām-ı A'zam

İmām-ı A'zam: 12a/232-233, 28b/597-598, 112b/2444, 146b/3194, 160a/3484 *bk.*
İmām A'zam, İmām-ı A'zam Ebū Ḥanīfe Nu'mān ibni Şābiti'l-Kūfī

İmām-ı Ebū Yūsuf: 29a/609 *bk. İmām Ebū Yūsuf*

İmām-ı Fāsī: 163b/3566

İmām-ı Müslim: 130a/2831

İmām-ı Şehāvī ibni ‘Abbās: 162b/3543-3545

İmām-ı Şāfi‘ī: 98b/2137

‘İmrān: 48b/1032

İncil: 48b/1035, 52a/1110, 52a/1112, 95a/2057

‘İsā: 18a/363, 27b/577, 48b/1036, 54a/1160, 54b/1164, 54b/1168, 95a/2057, 95a/2060, 95b/2062

İshāq: 54a/1157

İslām: 39a/827, 39a/829, 40a/850, 93b/2027, 102a/2208, 105a/2272, 110b/2401, 128b/2788, 175a/3814

İsmā‘īl: 43b/921, 54a/1157

İsrāfīl: 43a/915, 69a/1480-1481, 69b/1494, 69a/1489, 80b/1736, 87b/1895

İşyā: 48b/1034

Ka‘be: 147b/3213

Ka‘be-i mükerreme: 46b/989

Ka‘be-i şerīf: 67a/1436, 97b/2107, 98b/2134, 100b/2175, 124b/2700

Ḳāf: 45b/970

Ḳāsım: 58a/1244

Ḳāzihān: 100a/2165

Kerhī: 100a/2164

Kevşer: 55b/1187

Kirām-ı Kātibīn: 42b/908

Ḳuds: 59a/1262

Ḳuds-i mübāreke: 100b/2175 *bk. Ḳuds-ü mübāreke*

Ḳuds-ü mübāreke (< Far. **Ḳuds-i mübāreke**): 58b/1253 *bk. Ḳuds-i mübāreke*

Kūfe: 66b/1432

Ḳunūt: 31b/658, 149b/3254, 150a/3271-150b/3272, 159b/3472, 159b/3479

Ḳur`ān: 9a/170, 30a/633, 30a/634, 31b/665, 49a/1043, 49a/1048, 49b/1051, 49b/1058, 50a/1066, 50b/1075, 50b/1079, 54a/1154, 57b/1237, 64b/1382, 86a/1856, 99b/2150, 101a/2186, 104a/2258, 106b/2314, 108a/2345, 108b/2357, 133b/2902, 148a/3225, 149a/3242, 149a/3247, 149b/3250, 152b/3321, 152b/3325, 154b/3368, 155b/3388, 156a/3394, 156a/3395, 156b/3409, 158b/3450

Ḳur`ān-ı `Azīm: 30b/641, 116a/2523, 133a/2896, 136a/2962

Ḳur`ān-ı `Azīmü`ş-Şān: 9a/168, 30a/629, 38b/816-817, 48b/1037, 62b/1340, 66b/1434-1435, 74b/1602, 97b/2106-2107, 119a/2584, 123b/2684, 135b/2950

Ḳur`ān-ı Kerīm: 152b/3322, 167a/3640

Ḳureyşī: 56a/1201

Levḥ-i Maḥfūz: 80b/1735-1736, 88b/1912, 89b/1934

Loḳmān: 54a/1155

Lūt: 54a/1158

Maḳām-ı İbrāhīm: 67a/1437

Mālik: 43a/919

Mālikī: 99a/2140

Māriye: 58a/1247

Mārūt: 45a/962

Mebḥaşi`ş-Şalāt: 145b/3170

Mecūs: 92b/1996, 95b/2068

Mecūsī: 25b/531

Medīne: 59a/1264, 66a/1418

Medīne-i münevvere: 59a/1266

Mekke: 58a/1241, 59a/1263, 59a/1264, 66a/1418

Mekke-i mükerreme: 58b/1253

Melā'ike-i Kerrūbīn: 173b/3780

Meryem: 95b/2062, 95b/2064

Meşābīh-i Şerīf: 164a/3579, 167a/3637

Mīkā'il: 43a/916

Mıŝır (< Ar. Mıŝr): 66b/1431

Mıŝıŝ: 66b/1434

Mıŝkāt-ı Meşābīh Şerhi: 121b/2638-2639

Muĥammed: 9a/171, 27b/578, 31b/667-32a/668, 32b/682, 45b/967, 45b/969, 46b/991-992, 47a/1005, 49a/1040-1041, 53b/1143, 54b/1161, 54b/1164, 54b/1168, 55b/1184, 56b/1206-1207, 57b/1232, 58b/1257-1258, 59b/1273, 62b/1339-1340, 64a/1371-1372, 72a/1549-1550, 75a/1611-1612, 75a/1614-1615, 76a/1633-1634, 79a/1705, 79b/1714, 80a/1722, 81a/1752-1753, 81b/1760, 84b/1828, 85b/1849, 87b/1888, 94a/2033, 97b/2106, 98a/2121-2122, 121a/2632, 122b/2660, 122b/2662-2663, 130b/2832, 136a/2957, 162b/3545-3546, 163b/3559, 165a/3595

Mūsā: 27b/577, 48b/1033, 54a/1159, 54b/1164, 54b/1167, 76b/1653, 94b/2045

Muşhaf-ı 'Oŝmān: 49a/1049, 50b/1077

Muşhaf-ı Şerīf: 50a/1063-1064, 50a/1068, 50a/1070, 66b/1435, 109a/2360, 114b/2480

Münker (< Ar. Münkir): 46b/986, 67a/1446

Münkereyn: 115b/2505

Münkerīn: 67b/1455, 68b/1472

Müseylemetü'l-Kezzāb: 63b/1365

Müslim: 18a/364, 110b/2399, 110b/2400, 134b/2924

Müslimān: 13b/270, 29b/616, 43b/923, 75a/1617, 102b/2220, 115b/2503 *bk.*
Müslümān

Müsülmān: 57b/1233, 83b/1798, 114a/2471 *bk. Müslimān*

Naşārā: 18a/361, 52a/1112, 95a/2056, 114a/2470, 139a/3025

Nekīr: 46b/986, 67a/1446

Nemrūd: 63a/1355

Nīl: 66b/1431

Nīl-i mübārek: 62b/1346-1347

Nihāvend: 62b/1344

Nūḥ: 54a/1156, 54b/1167

Nu‘mān: 99b/2159

‘Osmān-ı Zü’n-Nüreyḥ: 100b/2173 *bk. ‘Osmān-ı Zü’n-Nürīn*

‘Osmān-ı Zü’n-Nürīn: 61a/1305-1306 *bk. ‘Osmān-ı Zü’n-Nüreyḥ*

‘Ömere’l-Fārūḳ: 61a/1304-1305, 100b/2172

Revāhu Müslim ‘An Ebū Hüreyre: 131a/2846

Rıdvān: 43a/918

Ruḳıyye: 58a/1245

Rūmān: 46b/986

Sa‘ad bin Ebī Vaḳḳāş: 61a/1309-1310

Şābi’īn: 52a/1111, 94b/2050

Sādāt-ı Kirām: 136b/2974-137a/2975

Sa‘de’d-dīn: 38a/806-807

Sa‘īd ibni Zeyd: 61a/1310

Şāliḥ: 54a/1157, 79b/1718

Şenevī: 25b/527

Seyhān: 66b/1433

Seyyid: 38a/806, 108b/2351

Seyyid-i merhūm: 108a/2345-2346

Şifāt-ı Şalāt: 9a/165

Sidret-i Müntehā: 58b/1255

Sirāce'l-Muşallī: 145b/3170

Şūr: 43a/915, 44b/944, 68b/1477, 69a/1481, 69b/1495, 130a/2827

sūre-i Duḥān: 44a/933

sūre-i En'ām: 75b/1624

sūre-i Esrā: 131b/2857

sūre-i Ḥaşr: 29b/623, 44a/932

sūre-i Nebe': 29b/623

sūre-i Yāsīn: 29b/622

Sübḥāneke Allāhümme: 150b/3278-3279 *bk. Sübḥāneke*

Sübḥāneke: 159b/3480, 163a/3550, 165b/3606 *bk. Sübḥāneke Allāhümme*

Süleymān: 54a/1159

Şafi'ī: 99a/2140

Şarāb-ı Tahūr: 88a/1899-1900

Şems-i E'imme-i Hulvānī: 100a/2164

Şīs: 27b/574, 51b/1104, 54b/1163

Şifā'ī'l-Ḳulūb: 108a/2346

Şu'ayb: 54a/1158

Taḥiyyāt: 148b/3228, 150a/3262, 151b/3302, 153b/3338, 153b/3339, 153b/3342,
159b/3475, 160a/3481, 160a/3483, 160a/3486, 163a/3553, 163a/3557,
166b/3631-3632

Talḥa: 61a/1309

Ṭarīqat-ı Muḥammediyye: 109a/2367

Tatarḫāniyye: 100a/2165-2166

Tefsīr-i İbn-i Ḥāzin: 143a/3108

Tevrāt: 48b/1032, 52a/1109, 52a/1112, 94b/2044

Türki: 9b/183

Uḫud: 84b/1822

‘Uṭārid: 25a/523

Ümmī Gülşüm: 58a/1245

‘Üzeyr: 54a/1155, 94b/2048

ve’l-‘Aşır (< ve’l-‘Aşr): 166b/3633

ve’l-Merriḥ: 25a/522-523

ve’l-Müşteri: 25a/522

ve’n-Nās: 50a/1072

Veşenī: 25b/534

ve’z-Zühre: 25a/523

Yahyā: 54a/1158

Ya‘kūb: 36b/771, 54a/1157

Ye’cūc ve Me’cūc: 66a/1421

Yehūd: 18a/360, 52a/1111, 114a/2469, 139a/3025

Yehūdī: 94b/2043

Yemen: 66b/1427

Yūnus: 54a/1160

Yūsuf: 54a/1158

Zebūr: 48b/1034, 52a/1109, 52a/1112, 95a/2051

Zekerıyyā: 54a/1158

Zerādešt: 95b/2069

Zeyd ibni Šābit: 49b/1057, 50a/1068

Zeyneb: 58a/1245

Zi'lkifil (< Ar. Zü'lkifl): 54a/1160

Zilāliyye: 72a/1552

Zuḥal: 25a/522

Zü'l-Ḳarneyn: 54a/1155

Zübeyr: 61a/1309

C. EKLER DİZİNİ

{+A-} (addan eylem türetme eki): *beşzemedüğine* 20b/420, *beşzemez* 23a/471 (4), *beşzer* 10b/197 (8), *beşzeyen* 62a/1329 (2), *boşanup* 76b/1649, *diledüğü* 2a/17 (10), *diledüğüne* 42a/892, *diledüğünü* 8a/143, *dilemesile* 88b/1913, *diler* 92b/2004, *dilerim* 174a/3797, *dilerse* 24a/500 (3), *döşegine* 161b/3523, *elemek* 104a/2252, *elin uzatmayan* 74b/1607, *esnemegi* 156a/3399, *esnemek* 153b/3343 (2), *oynamadan* 125b/2730, *oynamağa* 132b/2880, *oynamağ* 159b/3477, *oynayup* 132b/2884, *ödeyeme-den* 71b/1540, *uzatmağ* 158a/3445, *yalar* 48a/1018, *yarlığanmağ* 164a/3574, *yarlığanur* 163b/3565 (2), *yaşar* 18b/372 (2)

{-a} (eylemden ad türetme eki): *kışa* 56b/1208 (4)

{-a-} (eylemden eylem türetme eki): *kapamak* 153b/3344 (2), *kaplanması* 66b/1427, *kaplanmayacak* 130a/2830, *kaplanmaz* 130a/2828 (2), *kaplanmazdan evvel* 39b/836, *kapansa gerektür* 84b/1830-85a/1831, *kapanıup* 88a/1905

{+(a)CıK+} (addan ad türetme eki): *aza-cık* 56b/1212 (2), *hayvāncıklar* 58a/1239, *kıvırcığa* 56b/1212, *kıvırcık* 56b/1211, *oğlancıkları* 32a/673, *tırta-cık* 68a/1466

{+AD-} (addan eylem türetme eki): *gözedicidir* 2b/25 (2), *öğreden* 76a/1635, *öğrediip* 131a/2849, *öğretmek* 123b/2686, *yaradan* 92b/2000 (2), *yaradıcudur* 4b/72 (2), *yaradılalı* 46b/995, *yaradılmışdur* 40b/862, *yaradılmışlar* 56a/1195, *yaradı-virmese* 92b/2006 (2), *yaradı-virür* 93a/2010-2011, *yara-dup* 24b/506, *yaradur* 89b/1930 (2), *yaratdı* 47a/996 (2), *yaratmağa* 6b/113 (2), *yaratmasıla* 88b/1913 (3), *yaratma-sıla* 112b/2441, *yaratmışdur* 53b/1140

{+ağ} (addan ad türetme eki): *yañağlı* 57a/1222

{-(A)K+} (eylemden ad türetme eki): *bıçağ* 23b/482 (2), *dire-ge* 159a/3459, *döşegine* 161b/3523, *dudağı* 57b/1227, *gere-gi* 62b/1343, *gerek* 13b/269 (5), *gerektür* 15b/311 (8), *göbegi* 147b/3207 (2), *korğak* 105b/2283, *sancağı* 79b/1715, *seyrek* 57a/1225, *şınağları* 82a/1766, *yumuşağı* 56b/1214 (2), *yumuşak* 62b/1337 (2)

{+(A)I-} (addan eylem türetme eki): *çoğaltma-sı* 58a/1241, *düzeltelemek* 154b/3366 (2), *şağalsın* 63b/1366, *toğrulduğda* 151a/3286, *toğrulmağ* 151a/3291 (2), *yücelsin* 175a/3814

{-alı} (ulaç eki): *yaradılalı* 46b/995

{+an} (addan ad türetme eki): *ādemoğlanlarına* 42b/907, *oğlancıkları* 32a/673

{+An-} (addan eylem türetme eki): *begendügi* 10a/186, *begendükleri* 85b/1852, *dükeninceye dek* 61b/1323, *dükenüp* 51b/1101, *gücendirmek* 113a/2452, *gücenecegi* 113a/2457, *inandık* 94b/2045 (5), *inanduğı* 39a/826, *inandum* 54a/1152, *inanmağa* 38a/801 (2), *inanmağıla* 54a/1153, *inanmak* 10b/203 (17), *inanması* 40a/847 (4), *inanup* 52a/1110 (11), *öğrenmek* 123b/2685, *öğrenmeyüp* 105a/2273, *tükenmesi* 66b/1429, *tükenmeyen* 78a/1680, *utanmak* 123a/2674, *uñanmaz mısın* 145b/3169

{-anda} (ulaç eki): *olanda* 22a/448

{+Ar} (addan ad türetme eki): *altmışar* 85b/1843, *birer* 148a/3224 (2), *dörder* 40b/863 (2), *otuz üçer* 85b/1844-1845, *üçer* 40b/863 (5), *üçerden* 153a/3329 bk. {+şer} (addan ad türetme eki)

{+ar-} (addan eylem türetme eki): *ağarmış idi* 57b/1229, *şabāh yeri ağardıkdan* 44a/937, *şabāh yeri ağardıkdan* 146a/3181, *şabāh yeri ağarınca-dur* 146b/3194-147a/3195, *şabāh yeri ağarincaya dek* 162a/3532, *şabāh yeri ağarmazdan evvel* 147a/3196-3197

{-Ar-} (eylemden eylem türetme eki): *çıkarduğı* 85a/1838, *çıkarduğunu* 99b/2151, *çıkarmağa* 50a/1064, *çıkarmak* 82a/1774 (4), *çıkarpup* 24b/507 (3), *gide-recek* 116a/2516, *gidermek* 125b/2732 (2)

{-ArAK} (ulaç eki): *çekerek* 76b/1648, *edā ide-rek* 119a/2586-2587, *geçerek* 87b/1892, *rāzī ola-raq* 37a/783, *seçerek* 152b/3324, *severek* 37a/782, *sürünerek* 70a/1507-1508, *yıkılarak* 128b/2797, *yıkı-laraq* 78a/1677, *zēvk ide-rek* 67b/1450

{+arı} (yön gösterme durumu eki): *yukarı* 58b/1254 (3) bk. {+ArU} (yön gösterme durumu eki)

{-ArsIn} (geniş zaman teklik ikinci kişi eki): *namāz kılarırsın* 145b/3168, *recā idersin* 145b/3168

{+ArU} (yön gösterme durumu eki): *içerü* 47b/1007 (3), *içerüde* 97b/2113, *ilerü* 144a/3129, *yukarı* 20a/409 (8) bk. {+arı} (yön gösterme durumu eki)

{-AsIn} (istek teklik ikinci kişi eki): *hamd u şenā ide-sin* 121b/2643, *kıla-sın* 165a/3599, *taḥşīl ide-sin* 121b/2644-122a/2645

{-(A/U)r} (geniş zaman teklik üçüncü kişi eki): *açılır* 67b/1449, *'afiv ider* 78a/1687 (2), *alur* 29a/606, *aşar* 46b/988, *'azāb ider* 68b/1475 (2), *'azāb olunur* 77b/1666 (6), *āzād ider* 78b/1688, *bağışlar* 78b/1688, *baṭarken* 103b/2248, *bejzer* 10b/197 (6), *beyān ider* 50b/1081 (17), *bilinür* 38a/809 (3), *bilür* 10b/205 (5), *bitmez olur* 162b/3536, *boş turur* 11b/226, *bozılır* 161a/3505, *buyurur* 51a/1092, *cān çekerken* 44a/939, *çıkar* 20a/409, *çözülür* 162a/3528 (3), *def' olur* 36a/765, *der* 39a/828 (4), *diler* 92b/2004, *dirken* 150a/3270, *düğüm düger* 161b/3524-162a/3525, *düşer* 46a/984 (2), *elden gider* 128b/2794, *elinden şadır olur* 62b/1344, *ener* 20a/408, *eydür* 1b/7 (2), *fāsīd ider* 34b/723, *fāsīd olur* 161a/3513, *geçer* 78b/1688 (5), *geçinür* 114a/2471, *gelür* 43b/927 (14), *getürür* 76b/1648, *gider* 113b/2460 (2), *giderken* 44a/941 (2), *girilür* 97a/2102, *girür* 99a/2147, *giyer* 10b/198, *görür* 74a/1597 (2), *görür mi* 87a/1885, *ḥalāş olur* 115a/2501, *ḥalk' ider* 24a/496 (5), *ḥalk' olunur* 45a/964, *ḥāşıl olur* 68a/1460 (17), *ḥaṭā ider* 103a/2227, *ḥüküm ider* 114a/2473 (2), *ḥüküm olunur* 11a/211 (2), *içer* 10b/198, *içerken* 132a/2875, *ider* 47b/1016 (6), *iderken* 160a/3490, *idḥāl ider* 78b/1689, *ifāde ider* 28b/592, *iftirā itmiş olur* 109b/2371, *ikrār ider* 128b/2788, *ikrār iderken* 38a/805, *iktizā ider* 10b/201, *inerken* 156b/3404, *intikāl ider* 128a/2778, *işābet ider* 77a/1665 (3), *ister* 41a/873 (2), *işler* 11b/227 (2), *işlerken* 110a/2389 (3), *i'tibār olunur* 17a/345-346, *kıldırur* 112b/2444, *kıldurur* 113a/2450, *kalḳar* 115b/2507, *kalur* 60b/1302 (2), *kāmet ider* 59a/1270, *kılınur* 115b/2503, *kifāyet ider* 9a/164 (2), *konur* 111b/2416 (2), *kor* 78a/1686, *kuşanur* 10b/198, *lāyık olur* 31a/650 (15), *lāzım olur* 150a/3268, *maḫhar olur* 146a/3175, *musallaḫ olur* 68b/1475-1476, *naḳil olunurken* 43b/928, *namāz kılar* 59a/1270, *namāz kılarken* 147a/3202 (3), *oḳur* 59a/1269, *oḳurken* 108a/2345 (2), *olur* 9b/180 (47), *otururken* 153b/3339 (2), *ölür* 102a/2211, *peydāh olur* 106a/2303 (2), *rāst gelür* 26b/549-550, *rāzī olur* 89b/1936, *şadır olur* 62a/1331 (6), *şarf iderken* 125b/2725, *şarılır* 115b/2503, *şayıur* 99b/2158, *sever* 89b/1936, *söner* 129a/2808, *söyler* 114a/2472, *su'āl olunur* 115b/2502, *ta'alluḳ ider* 12b/244, *taṛṫılır* 97a/2101, *taşdıḳ olunur* 52a/1113, *tekzīb olunur* 52a/1113, *telḳīn olunur* 115b/2504, *te'vīl olunur* 101a/2188, *toḡarken* 103b/2248, *tururken* 152a/3311

(3), *urur* 101b/2204, *uyurken* 160b/3500, *uyuya-çalur* 67b/1451, *virilür* 97a/2099, *virür* 14a/280 (4), *yalar* 48a/1018, *yanına çalur* 129a/2809, *yaradıvirür* 93a/2010-2011, *yaradur* 89b/1930 (2), *yarlığanur* 163b/3565 (2), *yatur* 162a/3526, *yayқанur* 115b/2503, *yazar* 9a/166 (4), *yazılır* 130a/2829, *yenürken* 48a/1018, *yer* 10b/198, *yiter* 148a/3218, *zimmete geçer* 29a/607, *zuhür ider* 36a/762 (5) bk. {-ir} (geniş zaman teklik üçüncü kişi eki)

{-ar} (= ulaç işlevinde): *çıkar* 162a/3534

{-(A/U)rlAr} (geniş zaman çokluk üçüncü kişi eki): *bulurlar* 167a/3642, *ceng iderler* 27a/559, *çıkarlar* 98a/2118, *çürürler* 67b/1452, *da`vâ iderler* 60a/1290, *dirler* 11b/219 (127), *dīvān tururlar* 48a/1019, *dururlar* 67b/1452, *geçerler* 41a/866 (2), *giderler* 44b/946 (2), *girürler* 40b/865, *görürler* 45a/959 (4), *görürler mi* 87a/1883, *helāk olurlar* 94b/2042, *içerler* 48a/1020, *inkār iderler* 92a/1992, *i`tikād iderler* 25a/519 (16), *çalurlar* 96b/2085, *keserler* 47b/1013, *lāyık olurlar* 102a/2206, *necāt bulurlar* 94b/2041, *olurlar* 47b/1009 (5), *öterler* 48a/1024, *peşimān olurlar* 145a/3158, *tābi` olurlar* 51a/1087 (2), *tesbīh iderler* 42b/907, *toğururlar* 48a/1020, *umarlar* 27a/563, *vefāt iderler* 44b/945, *yazarlar* 42b/908, *yerler* 48a/1020

{-(A/U)rsA} (ulaç eki): *ābdest alursa* 162a/3528, *adını aņarsa* 162a/3527, *başına kaķarsa* 113a/2449-2450, *bilürse* 22b/459 (5), *binerse* 175a/3816, *bulunursa* 112b/2443, *bulursa* 149b/3251, *def` olursa* 36b/767, *dilerse* 24a/500 (3), *dirse* 35b/749 (2), *duyarsa* 158a/3440, *edā`ı hıdmet iderse* 29b/615-616, *eziyyet iderse* 113a/2451, *geçinürse* 18b/377, *girerse* 115b/2509, *gülerse* 161a/3504, *haż iderse* 37b/794, *içerse* 132a/2874, *iderse* 27a/568 (4), *iķtizā iderse* 37b/799, *işābet iderse* 90a/1950, *işlerse* 91a/1966 (4), *ķabül iderse* 22a/450 (2), *ķalkarsa* 154a/3358, *ķarışursa* 106b/2309, *ķıłarsa* 107b/2332 (4), *mālik olursa* 18a/366, *mu`āmele iderse* 78b/1693 (2), *murād iderse* 93a/2010, *murād olunursa* 166b/3631, *namāz ķıłarsa* 162a/3529, *olursa* 16b/337 (16), *oņurursa* 154a/3359, *şığarsa* 48a/1021, *söylerse* 11a/211, *uyursa* 162a/3532 bk. {-irse}, {-ur ise} (ulaç eki)

{-(a/U)rUz} (geniş zaman çokluk birinci kişi eki): *cevāb virürüz* 106b/2312, *umaruz* 61b/1320, *yapışuruz* 36b/770 bk. {-eriz} (geniş zaman çokluk birinci kişi eki)

{-(A/ü)r} (ortaç eki): *diñler* 149b/3250, *eser* 83a/1790, *görür* 137b/2995, *uçar* 83a/1790, *sürinür* 33b/705, *tekbîr ider* 159b/3473, *uyanur* 70a/1501, *yaşar* 18b/372 (2), *yürür* 83a/1791 bk. {-ir} (ortaç eki)

{-(A/ü)rIArsA} (ulaç eki): *ararlarsa* 173a/3777, *dirlerse* 107a/2320 (3), *görürlerse* 96a/2081, *oқurlarsa* 167a/3642, *şarf iderlerse* 89a/1929-89b/1930 (3) bk. {-erler ise}, {-ürler ise} (ulaç eki)

{-(a)z} (eylemden ad türetme eki): *boğazı* 65a/1393, *boğazına* 70b/1517, *boğazını* 155b/3386, *boğazladuğuna* 142b/3101, *boğazlamağıla* 142a/3089, *boğazlasa-lar gerekdür* 88b/1908, *söz* 63a/1358 (2), *sözden* 124a/2690, *sözi* 10a/186, *sözile* 99b/2152, *sözler* 44b/950

{+CA} (eşitlik durumu eki): *ardınca* 87b/1890 (4), *dilince* 9b/181 (3), *egrice* 57a/1216, *hoşça* 108b/2349, *iktizâsınca* 104a/2253, *irice* 57a/1217, *ķaba-cası* 56b/1208, *lāyıkınca* 4a/59 (3), *ma`nâsınca* 111a/2407 (2), *meretebe-lerince* 80b/1733, *meretebe-since* 72a/1551 (2), *muķtezâsınca* 9b/177 (4), *önjünce* 87b/1890, *şahîh-çe* 43b/927 (3), *şer`ice* 35a/743 (2), *taķdîrce* 89a/1921, *toluca* 56b/1210

{+cA} (kalıplaşmış olarak): *ancaķ* 2a/12 (27), *nice* 145b/3167 (2), *nice dürlü* 89b/1938

{+ça} (= türetme işlevinde): *aķça* 14a/277 (9), *aķça-dan* 29a/603

{+cAK} (addan ad türetme eki): *büyücek* 56b/1210 (2), *ışıcaķda* 73a/1574, *ışıcaķlık* 25b/526 (2)

{+cı} (addan ad türetme eki): *ayıcılıķdan* 19b/400, *ķapucılığına* 43a/918 (2), *maymüncülüķdan* 19b/401, *yalancıdan* 53a/1130, *yardımcısı* 25a/518 bk. {+cu} (addan ad türetme eki)

{+cu} (addan ad türetme eki): *ķoğuculuķ* 75b/1632 bk. {+cı} (addan ad türetme eki)

{-D-} (eylemden eylem türetme eki): *ağladup* 11b/223, *añlatmağ* 104b/2262, *çatlatmak* 156b/3406, *çoğaltma-sı* 58a/1241, *dirildüp* 69a/1489, *diriltmesi* 62b/1339, *döşetmek* 134a/2919, *düzeltmek* 154b/3366 (2), *eksiltmeye-ler* 79a/1703, *elin uzatmayan* 74b/1607, *ezberletdi* 49a/1048, *ķuşadup* 77a/1655, *oқutdurmaya*

82a/1769, *oğutmak* 36a/759, *segirdir* 83a/1790, *taflatmaya* 132a/2875, *uzatmak* 158a/3445, *yükletse gerekdür* 71a/1532, *yürüdücidür* 2b/28

{+dA} (**bulunma durumu eki**): *ābdestde* 76a/1639, *‘ādetde* 104a/2251, *āfetinde* 118a/2558, *ağızda* 49b/1052, *ağzında* 154b/3362 (2), *āhıretde* 2a/16 (3), *āhırinde* 148a/3227 (4), *āhır-i tesbīhde* 165b/3611, *āhır-i tesbīh-de* 166a/3614 (5), *ahlākda* 120b/2613 (2), *aḥşamda* 43b/931, *aḳvālde* 120b/2617 (2), *‘ālemde* 89/1933 (2), *a ‘mālde* 97a/2096 (2), *‘amelde* 98b/2132 (6), *anda* 53b/1141 (16), *arasında* 53b/1144 (3), *ardında* 100b/2176, *arḳa-sında* 83a/1792, *arzdā* 7a/120, *aşlında* 44b/953, *ayaḳda* 163b/3564 (2), *a ‘yānda* 22a/448, *ayda* 58b/1250 (2), *a ‘zāda* 94a/2031 (6), *bağlanmada* 26b/549, *baḥşinde* 91b/1981 (7), *Bārī Ta ‘ālāda* 10b/199 (2), *başlarında* 106a/2299, *ba ‘zı-sında* 6a/102, *bedende* 76a/1640, *beyān-ı mülkde* 129a/2799, *beyne ‘l-ḥavf ve ‘r-recāda* 105a/2277-2278, *beyne ‘l-ḥavfi ve ‘r-recāda* 79a/1704 (3), *bey ‘i şirālarında* 74b/1609, *bid‘atda* 103a/2235, *binde birini* 81b/1759, *birinde* 157b/3435, *bunda* 108b/2353, *burada* 114b/2485, *cāmi ‘lerde* 29b/622 (4), *cehennemde* 115b/2512 (4), *cennetde* 47b/1008 (3), *cennetde-ki* 55b/1191, *Cezīre-i ‘Arabda* 66a/1423, *dağ başında* 39b/843-40a/844, *dāreyinde* 172a/3746 (3), *dār-ı cinānında* 174a/3796, *da ‘vāsında* 81a/1746, *defterinde* 34b/733, *Delā ‘il Şerḫinde* 163b/3567, *deve-de* 18b/373, *di-binde* 40a/844, *dilde* 108a/2347 (2), *dīnde* 103a/2232, *dīn-i İslāmda* 172b/3759, *dizlerinde* 151a/3289, *dörtde* 98b/2133 (2), *dükkānlarda* 18b/378, *dünyāda* 2a/14 (9), *ef‘ālde* 136a/2956, *ef‘ālinde* 5b/85 (2), *elinde* 52a/1112 (4), *elinde-ki* 28b/593, *emānet-i ilāhī-de* 111a/2413 (2), *eşerde* 36a/756, *eşyāda* 23b/481 (4), *etrāfinda* 173b/3779, *evlerde* 18b/378, *evvelinde* 31a/655 (7), *ezberde* 49b/1057, *ezberinde* 86a/1855, *ezelde* 11b/225 (3), *Faḫr-i ‘Ālemde* 23b/490-491, *farzdā* 157b/3427, *farzlarında* 157b/3434 (6), *gāyetde* 57a/1218 (2), *gayrıda* 29b/620 (5), *gelecek-de* 38b/814, *getürmek-de* 26b/548, *gice-de* 75a/1614, *gice-lerinde* 101b/2199, *gökde* 20a/407 (2), *gökde-ki* 95a/2053, *göklerde* 69a/1481, *gökyüzünde* 48a/1022, *gölge-sinde* 72a/1546 (2), *gözde* 108b/2348 (2), *güsülde* 76a/1640, *günde* 47a/998 (2), *gündüzde* 75a/1614, *günlerde* 130b/2837, *günle-rinde* 104a/2250, *Ḥācīler Bayramında* 31b/659, *ḫadīs-i şerīfde* 9b/173-174, *ḫadīs-i şerīfde* 9a/172 (2), *hafta-da* 165a/3598, *ḫaḳḳında* 23b/491 (18), *ḫālde* 58a/1242 (13), *ḫāl-i ḫayātında* 77a/1663-1664 (2), *ḫāl-i ḫayātında* 45a/960,

hâlinde 47a/1006 (2), *halk itme-sinde* 89b/1938, *harâm-lıkda* 132a/2871, *havâda* 83a/1794, *hayâtda* 101a/2189, *hazarda* 100b/2179, *her ânda* 172b/3762, *her birinde* 156b/3412, *her hâlde* 74a/1596 (3), *her hâlinde* 74a/1598, *hıfz-ı emânında* 172a/3746, *hidmetinde* 113a/2451, *hîn-i harbde* 105a/2281, *hisâbında* 77b/1668, *huşûşda* 82a/1771 (3), *huşûşında* 74a/1591, *huşûşunda* 118a/2566 (2), *huṭbe-de* 104a/2249, *huzûrında* 50a/1071, *hükm-i risâletde-dür* 59b/1271, *hükümünde-dür* 15a/304 (3), *hükümde* 132a/2872, *ıyıcaıkda* 73a/1574, *ibâdetde* 99b/2150 (3), *ibâdet-i bedeniyye-de* 29b/613, *ictihâdında* 99a/2139, *ictihâdlarında* 99a/2140, *içerüde* 97b/2113, *içinde* 9a/170 (55), *içinde-ki* 119a/2585, *içlerinde* 8b/152 (6), *iftitâh tekbîrinde* 152a/3312, *ikide* 165b/3604, *ıkrâr itmede* 111a/2403, *ilminde* 5b/88 (2), *imânda* 38a/807 (4), *işde* 42a/892, *işinde* 4a/57 (2), *işleme-sinde* 154a/3353, *i tiķâdda* 99a/2142 (4), *itmede* 23b/484 (2), *ittifâıkda* 137a/2976, *Ka'be-de* 147b/3213, *Ka'be-i mükerrerme-de* 46b/989, *ķabirde* 68a/1459 (5), *ķabirlerde* 69a/1487, *ķaçmada* 119b/2597, *ķa'de-i âķirde* 150a/3263, *ķa'de-i üläda* 150a/3263, *ķalbde* 101b/2203 (2), *ķandırmada* 23b/482, *ķaranılığında* 73a/1576, *ķarnında* 3a/33, *ķavlinde* 8b/160, *ķenârında* 80a/1725, *ķesme-de* 23b/483, *ķeyfiyyetinde* 162b/3541, *ķıtında* 20b/421 (13), *ķıyâmda* 42b/906 (5), *ķıyâmetde* 99a/2147 (2), *ķimse-de* 113b/2467, *ķitâbında* 108a/2346, *ķulda* 116a/2522, *ķunûtta* 159b/3472, *ķur'ân-ı 'Azîminde* 116a/2523, *ķevihde* 37b/790, *ķeyle-i ķadirde* 44a/934, *ķibâsda* 76a/1640, *ķâbeyninde* 57b/1228 (9), *ķâbeyniñüzde* 69b/1492, *ķağribde* 66a/1422, *ķaħalde* 135b/2945 (3), *ķaħallinde* 44a/935 (5), *ķaħşerde* 115b/2507 (4), *ķaħzenlerde* 18b/378, *ķâsivâda* 24b/508 (2), *ķaşrııkda* 66a/1423, *ķeclisde* 15b/311, *ķeclis-i 'ilimde* 43b/929, *ķedîne-i münevvere-de* 59a/1266, *ķekânda* 76a/1640, *ķekke-de* 58a/1241, *ķemleketde* 147b/3214, *ķenzileyinde* 172b/3762, *ķescidde* 155b/3384, *ķescidlerde* 73a/1576, *ķezhebde* 137a/2982, *ķezhebinde* 12a/233 (2), *ķezheb-i Nu'mânide* 28b/595, *ķışıırda* 66b/1431, *ķiħnetde* 70a/1511 (2), *ķiškât-ı Meşâbîħ Şerħinde* 121b/2638-2639, *ķu'âmelâtta* 99b/2150 (2), *ķukâbele-sinde* 37b/794 (4), *ķurdârlıkda* 132a/2870, *ķülkinde* 2a/17 (2), *ķü'minde* 96b/2091, *ķü'minlerde* 131b/2858, *ķüsebbebde* 24a/493, *ķâfile-de* 148a/3217, *ķâfile-lerde* 158a/3437, *ķamâzda* 154b/3368 (2), *ķamâzlarda* 155a/3371 (4), *ķâmında* 66a/1414 (2), *ķefislerinde* 74a/1590, *ķikâħda*

124b/2706, *niyāzda* 161b/3519, *olmada* 71b/1541, *onda birini* 17b/356, *‘ömürde* 165a/3599, *öğünde* 85a/1839, *rāhatda* 70a/1510 (2), *Ramazān-ı Şerīf Bayramında* 31b/660, *Ramazān-ı şerīfde* 43b/930, *rek‘atda* 148a/3225 (19), *rek‘atında* 148a/3224 (2), *rek‘atlarında* 152b/3320, *rükū‘da* 42b/906 (10), *rükünde* 161a/3506, *rü‘yāda* 21b/439 (3), *şabāhda* 43b/931, *şagda-ki* 111b/2414, *sebīli‘l-müttebi‘in-dedür* 173b/3778, *secde-de* 149a/3243-3244 (4), *seferde* 100b/2179, *seher vakitlerinde* 76a/1643, *sekerāt-ı mevitde* 77b/1666, *semāda* 7a/120 (2), *sende* 121b/2642, *Şifāt-ı Şalātda* 9a/165, *şığırda* 18b/372, *şihhatde* 39b/834, *şırāt-da* 77b/1669, *şolda-ki* 111b/2415, *şoñ nefesde* 44a/939, *şovukda* 73a/1574, *su‘āilde* 83b/1806, *şuda* 47b/1011, *süre-i Esrāda* 131b/2857, *şüretinde* 45a/961 (5), *Sübhāneke-de* 159b/3480, *sücüdda* 42b/906 (2), *şehirlerde* 134b/2925, *şerī‘at-ı a‘māilde* 97a/2096, *şerī‘at-ı Muhammediye-de* 28a/584, *şeylerde* 40a/854, *tafsīl-i dīn i milletde* 120a/2607, *tafsīlinde* 103a/2233, *Tahiyātda* 153b/3338 (5), *taķınmada* 26b/549, *tamāmında* 18b/374, *tarfetü‘l-‘ayın-da* 5a/74, *tarīķ-i haķda* 133a/2893 (2), *taşra-sında* 146a/3179, *tāze-likde* 72b/1558-1559, *tekbīrde* 152a/3315 (2), *tekbīrlerinde* 150b/3273, *tesbīhlerde* 159b/3480, *te‘şīrde* 23b/486 (2), *tevhīd-i muvaħhidīnde* 112a/2431, *toyurmada* 23b/482, *tuımada* 119b/2597, *‘uķbāda* 172b/3761, *‘uķbātında* 137a/2983, *üstlerinde* 13b/266 (2), *üstünde* 16b/337 (4), *üzerinde* 29a/610 (6), *vakıtde* 39b/840 (6), *vaķtinde* 133a/2895 (2), *vaķt-i şalātında* 135a/2933, *vaķt-i seherde* 161b/3518 (2), *vitirde* 31b/657, *vitir namāzında* 149b/3254 (2), *vücüdda* 172b/3760, *vücūd-ı enverlerinde* 59a/1269, *vücüdlerinde* 107a/2319, *yabānda* 18b/377, *yağmurlarda* 73a/1576, *yaķma-da* 23b/483, *yanında-ki* 160a/3489, *yapışmaķda* 35b/755, *yerde* 17b/355 (17), *yerinde* 72a/1548 (4), *yerlerde* 69a/1481, *yeryüzinde* 43a/911 (3), *yeryüzinde-ki* 48a/1024 (2), *yevm-i cezāda* 7b/139, *yılda* 17b/358 (6), *yolunda* 71b/1538, *zamānda* 32a/668, *zamān-ı cehāletde* 40a/845, *zātında* 6a/96

{+Ø} (= **bulunma durumu işlevinde**): *aşagı* 82b/1777, *dīn-i haķ* 117b/2547, *geçmiş* 38b/814, *yukarı* 58b/1254

{+DA-} (**addan eylem türetme eki**): *bağdaş ķurmak* 155b/3383-3384, *göñli isteyen* 39a/828 (4), *istedikde* 118b/2568, *istedügi* 104b/2265, *istedüginini* 105b/2290 (3), *istememedügi* 104b/2263, *istemek* 123b/2687, *istemek gerekdür* 20a/412 (2), *iste-*

mek-siziñ 5a/77, istemeye 164a/3578 (2), istemeyüp 20b/415 (2), ister 41a/873 (2), isteye 164a/3572 (5), izin istedi 47b/1007

{+dAn} (ayrılma durumu eki): *ābdest almadan 147a/3204, Adana-dan 66b/1433, a'dāsından 7b/129, ademden 6a/98, 'adlinden 8b/157, āfātından 124b/2706, ağaçdan 20a/414, ağaçlarından 14a/273, āherden 27a/562 (2), aḥmaḳdan 53a/1128, aḳça-dan 29a/603, 'aḳıldan 101b/2202, aldıḳdan 29a/608, āl-i resūlden 66a/1416, Allāhdan 89a/1922 (10), Allāh-dan 28a/583, 'Allāmü'l-Ġuyūbdan 145b/3169, alnından 153a/3331 (3), altından 147b/3208, altundan 18a/369 (3), a'mā-dan 53a/1128, a'māl-i şāliha-dan 126b/2745, 'amelden 165a/3601, analarından 53a/1133, anasından 58a/1242, andan 8a/147 (16), andandır 96a/2074, anlardan 11a/209 (5), anlardandır 25b/530 (3), arasından 55b/1187 (2), 'araziyyātdandır 21a/431 (2), ardından 71a/1525, aṣḥābdan 136b/2974, atdan 18b/375, āteşden 46a/978, 'avratdan 52b/1122 (2), 'avrat-dan 101b/2197, āyetden 152b/3322 (3), āyetinden 157b/3435, ayıcılıḳdan 19b/400, 'azābdan 79a/1703, 'azābından 123a/2667, 'azāblardan 78a/1686 (2), a'zādan 59a/1260 (2), babalarından 53a/1132, baldan 80a/1727, Bārī Ta'ālādan 20a/410-411 (3), Bārī Ta'ālā-dan 9b/179 (9), Bārī Ta'ālā-dandır 42a/891-892, bāsından 50a/1072, başdan 132b/2879, batdıḳdan 146b/3190, belinden 12a/229 (2), belüersizden 53a/1129, birden 39a/825 (2), biri birinden 78a/1679 (3), birinden 20a/408 (7), borcundan 18a/365, bundan 1b/5 (6), bunlardan 106a/2301 (3), burnundan 153a/3330, cānibinden 151b/3300, cāriyeden 52b/1127, cāriye-den 58a/1247, cehennemden 68b/1476 (5), cennetden 55b/1188 (3), cihād itmeden 118a/2563, cihetden 58b/1259 (2), cihetinden 129a/2804 (3), cinden 45a/955 (3), cinsinden 147b/3206, cisimden 6a/103, cizye-den 115a/2500, cūd-ı feyzüñden 174b/3807, cum'a namāzından 135a/2935, cümle-den 55b/1184-1185, cümlesinden 2b/20 (4), cünüblükden 30b/645, çengī-likden 19b/401, Deccālden 63a/1356, deliden 20a/413 (2), delilerden 63a/1357, dībādan 86a/1860, dibinden 85b/1842, didikden 166a/3613 (3), dilsizden 53a/1129, dirhemden 132a/2875 (2), diriden 20b/415, dizlerinden 156a/3396 (2), du'ādan 101a/2190, du'āsından 151b/3303, dūnyādan 12a/230 (2), dūnyādan riḥlet eyledi 59a/1265-1266, ecilden 49b/1061 (2), ecirden 129b/2810, eclinden 4b/63, edā itdikden 135a/2938, edā itdükden 113a/2449, eḥādīs-i şerīfden 167a/3640, elden gider*

128b/2794, *elinden* 76b/1649 (2), *elinden çıkan* 24a/501 (2), *elinden hiçbir şey gelmez* 92a/1990-1991, *elinden şadır olan* 91b/1974, *elinden şadır olur* 62b/1344, *elinden zühür iden* 120b/2619, *ellerinden* 153a/3330, *enbiyâdan* 55b/1192, *enşâbdan* 132b/2885, *erbâb-ı hûkûkdan* 110b/2396 (2), *eşerden* 128a/2777, *esîr olmadan* 115a/2501, *esmâdan* 9b/180, *eṭrâflardan* 90a/1947, *evlenmeden* 107a/2324, *evliyâlardan* 106b/2311, *evvelinden* 75b/1624 (2), *eyegüsinden* 53b/1139, *eyyâmdan* 47a/1001 (2), *ezâdan* 110b/2393, *ezberden* 49a/1042, *ezlâmdan* 133a/2888, *farzlarından* 161b/3515, *Fâtiha-dan* 152b/3321 (10), *fâzlından* 3b/41 (4), *fey'-i zevâlden* 146b/3184, *Fir'avından* 63a/1355, *ğamlardan* 175a/3818, *gavişden* 20a/413, *gaybetden* 110b/2394, *ğâyibden* 133a/2892, *geçdikden* 18a/367 (2), *geldikden* 146a/3183, *gelme-sinden* 104b/2260, *geyme-den* 107a/2324, *gybetden* 68a/1460, *gice-den* 62a/1332, *girdikden* 88a/1904, *gökden* 18a/363 (7), *göklerden* 90a/1944, *gönüllerden* 66b/1435, *gördükden* 88b/1908, *gümüştenden* 18a/368 (3), *günâhdan* 68a/1459, *günâhından* 78a/1687, *günâhlardan* 173a/3771, *günden* 16a/316, *hadîşden* 99b/2151 (2), *hakîkat-i imândan* 102a/2207, *hakkıdan gelmeyenlere* 73b/1579-1580, *hakkıdan gelmez* 25a/518, *hamırdan* 132a/2867, *hamîrden* 98a/2119, *Haremeyn-i Şerîfden* 136b/2974, *harîrden* 86a/1860, *hasâretten* 174b/3801, *havâyic-i aşliyye-sinden* 18a/365, *hayâtdan* 39b/834, *hayırdan* 93a/2009, *hayızdan* 86b/1867, *hayvânâtından* 14a/273, *hayvândan* 52b/1120, *helâkden* 4b/70, *helâlden* 106a/2293 (3), *helâlinden* 60a/1284, *her birinden* 128b/2790-2791, *her nere-den* 41a/866, *hırsızdan* 52b/1126, *Hızırdan* 20a/412, *hoḳka-bâzlarından* 63b/1361-1362, *hulûldan* 23a/472, *hürîlerden* 55b/1191, *hüydan* 86b/1868 (2), *hüylyudan* 52b/1125, *hüyundan* 141b/3084, *hükminden* 16a/323, *hüzninden* 158b/3453, *içinden* 72a/1555, *iki-sinden* 106b/2304 (3), *iki yüzden* 57b/1230-1231, *ikrâr itdikden* 100a/2168, *illetden* 172a/3745, *'ilm-i hâlden* 105a/2272, *'ilminden* 64b/1384, *İlyâsdan* 20a/412, *İmâm-ı Sehâvî ibni 'Abbâs radiya'llâhu Ta'âlâ 'anhumâ hazretlerinden* 162b/3543-3545, *imândan* 98a/2118 (2), *inciklerinden* 153a/3334, *incüden* 86a/1862 (2), *inkıyâd itdikden* 119a/2586, *isrâf itmeden* 125b/2726, *işinden* 134a/2912 (2), *işledikden* 37a/779, *işlemeden* 154b/3363, *işleyenden* 89b/1936 (2), *itme-medden* 68b/1469, *ittiḫâtdan* 23a/474, *kaḫilindendir* 134a/2909, *kaḫirden* 44a/940 (3), *kaḫirlerinden* 5b/87

(2), *ķaderden* 104b/2269, *kāfir*den 105b/2284, *kāfir*lerden 63a/1354, *ķamusından* 174a/3795, *ķapudan* 85b/1851, *ķardan* 80a/1727, *ķatından* 78a/1684 (2), *ķayadan* 24b/506, *ķaymaķdan* 80a/1728, *ķeder*lerden 174a/3799, *ķemüģinden* 24b/506 (2), *ķendinden* 112b/2442 (2), *ķendüden* 40a/848, *ķendülerden* 76a/1635, *ķerāmetden* 60b/1299, *ķereminden* 2a/15, *ķevşerden* 55b/1187, *ķible*den 159a/3468, *ķıldan* 82b/1784, *ķıldıķdan* 75b/1624 (4), *ķılıķdan* 82b/1784 (2), *ķilletden* 172a/3746, *ķılmadan* 164b/3584, *ķıtından* 132b/2886, *ķimse*-den 29a/605 (4), *ķimselerden* 53a/1131 (3), *ķimse*-lerden 63b/1364, *ķirden* 124a/2691, *ķitābından* 30b/637, *ķitāblardan* 55b/1185, *ķoltuķlarından* 153a/3333, *ķorķhusından* 88b/1909, *ķoyundan* 18a/370, *ķöle*-den 52b/1124-1125 (2), *ķöylüden* 52b/1124 (2), *ķudret*den 57a/1219, *ķüfe*-den 66b/1432, *ķuldan* 27a/564 (11), *ķulūblardan* 65b/1405, *ķur*'āndan 99b/2150 (2), *ķur*'ān-ı *ķerīm*den 167a/3640, *ķurudan* 20a/413, *ķutubdan* 20a/412, *ķüfür*den 103b/2239, *ķeyle-i ķadir*den 55b/1189, *ķulfından* 2a/16, *ķa*'āşīden 122b/2666 (3), *ķa*'düm *olduķdan* 6a/100, *ķağrib*den 39b/835 (2), *ķaħalden* 124b/2702, *ķaħāricinden* 49b/1053 (2), *ķaħlūķātdan* 7b/136 (3), *ķaħlūķından* 8a/144, *ķaķdūrātdan* 13a/250, *ķālından* 19b/400, *ķa*'lūmātdan 12b/246, *ķāric-i nārdan* 22a/456, *ķaymūncılıķdan* 19b/401, *ķekāndan* 58b/1258 (2), *ķekke*-den 59a/1264, *ķekke-i mūkerreme*-den 58b/1253, *ķelekten* 52b/1120 (2), *ķeleklerden* 55b/1190 (2), *ķeleķūtdan* 20a/406, *ķercāndan-dur* 86b/1872, *ķesmū*'ātdan 13a/252-253, *ķevcūdātdan* 7a/118 (2), *ķeysirden* 132b/2879, *ķinberden* 62b/1346, *ķişişden* 66b/1434, *ķiskden* 80a/1728 (2), *ķīve*-lerinden 14a/273, *ķubaşşırātdan* 13a/252, *ķuħātabātdan* 13a/254, *ķurādātdan* 12b/248, *ķuşħaf-ı Şerīf*den 66b/1435, *ķutaşavvifeden* 21b/437, *ķübeyyenden* 30b/639, *ķü*'menün *bihden* 42a/891, *ķünācātdan* 162b/3540, *ķüseylemetü'l-ķezze*bdan 63b/1365, *ķüteşābihātdan* 104b/2269, *ķā-maħremden* 105b/2285, *ķamāzdan* 148b/3230 (2), *ķaşārā*-dan 18a/361, *ķebīlikden* 60a/1291, *ķecāsetden* 124a/2692, *ķecāset-i ğalīza*-dan 147a/3198, *ķecāset-i ħafīfe*-den 147a/3200, *ķehiyden* 119b/2597, *ķehyinden* 37a/782 (4), *ķekīrden* 46b/986, *ķemrūddan* 63a/1355, *ķereden* 46b/993, *ķere*-den 47a/996 (2), *ķevāhīden* 132a/2865, *ķiřāsdan* 86b/1867, *ķikāħdan* 19b/402, *ķişābdan* 18a/366, *ķoħūddan* 155b/3391-3392, *ķürdan* 40b/862, *ķoķuduķdan* 158a/3447, *ķolanlardan* 160a/3481, *ķolduģından* 112b/2442,

olduğdan 8b/155 (3), *olmadan* 88b/1910, *olmayanlarından* 42a/888 (2), *omuzlarından* 147b/3211, *omuzundan* 84b/1820, *oradan* 83b/1805, *otlarından* 14a/272, *oynamadan* 125b/2730, *oyunundan* 19b/400, *öldükden* 131a/2847, *ölüden* 20a/414, *peygamberlerden* 48b/1030 (3), *peygamberlerinden* 41b/887, *peygamberlikden* 55a/1175, *putlardandır* 26a/536, *rağmetden* 78b/1693 (2), *rengden* 59a/1260 (2), *ribādan* 15a/301 (2), *ribātdandır* 130a/2830, *riyādan* 110a/2391 (2), *rükū'dan* 151a/3291 (2), *şabāh yeri ağardığdan* 44a/937, *şabāh yeri ağardığdan* 146a/3181, *şadağa-dan* 101a/2189, *Sādāt-ı Kirāmdan* 136b/2974-137a/2975, *şğından* 71a/1524, *şğırdan* 53a/1128, *şālihlerden* 84a/1814, *sebebden* 24a/495, *seherelerinden* 63b/1361, *sehğārdan* 52b/1127, *selāmdan* 153b/3345 (2), *selām virdikden* 163a/3557, *semtinden* 66b/1427, *senden* 174a/3797 (2), *sendendür* 90b/1958, *şifāt-ı selbiyye-lerden* 122a/2648, *sidükden* 68a/1460 (2), *şolundan* 71a/1525, *şonra-dan* 103a/2231 (2), *söylemeden* 68a/1467, *sözden* 124a/2690, *şularından* 14a/272, *süreden* 157b/3432, *süreden* 149a/3239, *şüretten* 58b/1259 (2), *şuyından* 45a/963, *süm'a-dan* 110a/2391, *sürürından* 158b/3453, *sütten* 80a/1727, *şānından* 113b/2466, *şāri'den* 33a/695 (2), *şe'ā'ir-i dīnden* 29b/615 (2), *şefā'atden* 32b/679 (3), *şehīdlerden* 84a/1814, *şekilden* 58b/1259 (2), *şerden* 92b/2003 (3), *şerī'atlardan* 27b/579, *şeri'den* 9a/167, *şerr-i mağızdan* 2b/21, *şerr-i mağzīden* 91b/1976, *şeyden* 37b/793 (2), *şeydendür* 25b/525, *şeylerden* 116a/2516, *şirkden* 110b/2394, *şirkiyyātdan* 39a/832, *ta'alluğından* 22b/463, *tağayyürātdan* 13b/261, *Tağiyyātdan* 151b/3302 (2), *tamām itdikden* 112a/2429, *tamām olduğdan* 80b/1734 (7), *taşdan* 20a/414, *ta'yīn itdüğinden* 157a/3421-3422, *tekbīrlerinden* 159b/3472, *teslīm olunduğdan* 56b/1205, *topaldan* 53a/1130, *toprağdan* 18b/381, *toprağdan* 53a/1138, *toyduğdan* 34a/714, *ucubdan* 110a/2391, *ulemādan* 84a/1813, *uykudan* 70a/1501, *uyluğlarından* 153a/3334, *ücden* 156b/3413, *üçünden* 107b/2331, *üç yüz elli beşden* 62a/1328, *üçden* 157a/3415 (3), *üçerden* 153a/3329, *üçünden* 106b/2308, *ümmetden* 80b/1732 (2), *ümmet-i Muhammedden* 165a/3600-3601, *ümmetlerden* 55b/1186, *üstāddan* 49a/1050, *üzerinden* 18a/367 (4), *üzerlerinden* 60a/1288, *vağıflardan* 19b/402, *vağitden* 84b/1827, *veled-i şifāhdan* 52b/1126, *veled-i zinādan* 52b/1126, *velīden* 20a/413, *velīlerden* 60a/1286, *vezinden* 29a/611, *virdikden* 14a/281, *virilenden* 13b/269 (2), *virilmeyenden* 13b/270,

vücūd-ı muṭlaḳdan 23a/475, Ya'ḳūb 'aleyhi's-selāmdan 36b/771, yalancıdan 53a/1130, yalan şāhidliğinden 19b/399, yanından 157b/3427, yapışdıḳdan 35a/743, yapışmadan 17a/338, yaşdan 20a/414, yatsu namāzını kıldıḳdan 147a/3195-3196, yediden 62a/1327, yeḡlerinden 152a/3315, yerden 19a/382 (6), yerimizden 70a/1506, yerinden 81b/1754 (3), yeryüzünden 66b/1430 (2), yeryüzünden 67a/1437, yıldızdandır 25a/521, yıldızlardan 80a/1726, yönünden 7a/125, yüzlüden 52b/1125, yüzünden 153b/3346, zālimden 7b/139 (2), zamāndan 58b/1259 (2), zārūrāt-ı dīniyye-den 110b/2401-2402, zātiyyātdan 21a/431, zevālden 13b/261, zevālinde 60a/1292, zilletden 172a/3746, zinādan 53a/1136 (2), zūrriyetindenem 97b/2108

{+dAn} (= tamlayan işlevinde): *ābdestden 83b/1802, cemā'atden 157b/3430, enbiyālardan 114b/2483, esmālardan 8b/161, esmālarından 10a/190 (2), eş-yādan 37a/788, eylükden 113a/2448, farzlardan 34b/730 (2), farzlarından 133b/2906, hacdan 83b/1803, ḥaḳḳından 83b/1804, ḥarāmılarından 160b/3493, īmāndan 83b/1802, mekrūhlardan 159a/3461, mubāḥlardan 155a/3374, müfsidlerden 161a/3512, mülkden 13b/267, müsteḥablardan 154a/3349, namāzdan 83b/1803, ondan 23a/472 (2), oruçdan 83b/1803, rükünlerden 148b/3231, sünnetlerden 152a/3306 (2), şeylerden 157a/3418, vāciblerden 150a/3265 (2), yazduḡından 37a/788, yazılından 88b/1918, zekātdan 83b/1804*

{+dAn} (= addan ad türetme işlevinde): *birden 66b/1428*

{+daş} (addan ad türetme eki): *ḳarındaş 121b/2642 (2), ḳarındaşlarım 97b/2108, ḳarındaşlarım-dur 173b/3781, kız ḳarındaş 78a/1679, kız ḳarındaşları 53a/1135, yoldaş 67a/1445*

{-dl} (görülen geçmiş zaman teklik üçüncü kişi eki): *aldı 58a/1244, atıldı 45b/971, baḳdı 95b/2066, beyān olundu 9b/173 (20), bildi 12b/245 (2), bozuldu 28b/591, bozuldu mı 28a/590, buyurdu 24a/492 (37), çıḳdı 95b/2065, dinildi 14a/276 (9), döndü 12b/247, dūnyādan riḡlet eyledi 59a/1265-1266, eli degmedi 50a/1064, eyledi 50a/1063, ezberledi 49a/1045, ezberletdi 49a/1048, farz oldu 58b/1251 (2), geḳdi 12b/247, geldi 12b/247 (2), getürdi 45b/968, girdi 95b/2065, gitdi 95b/2066, gönderdi 37b/789 (2), gördü 46b/993 (2), ḥalk eyledi 35b/747, ḥalk itdi 11b/225, idi 46b/990 (20), iḡtilāf olundu 79b/1720 (3), iḳtizā itdi 121b/2637,*

irdi murādına 174a/3793, *izin istedi* 47b/1007, *kabül oldu mı* 37a/779 (2), *kabül olmadı mı* 37a/780 (2), *kaladı* 98b/2133, *kaldırdı* 70a/1506, *kalımadı* 45a/958, *koğı* 26a/545, *koğı* 94b/2046 (5), *kül itdi* 46a/981, *ma'lüm olmadı* 163b/3561, *müciğ oldu* 13a/250-251, *mü'eşşir oldu* 12b/249, *müreccih oldu* 12b/248, *nā'il oldu* 142a/3090, *naşīb olmadı* 49b/1060, *oğı* 50b/1073, *oldı* 45a/957 (6), *şābit oldu* 163b/3566 (4), *şābit olmadı* 107a/2315, *söyledi* 49a/1047 (2), *su'āl eyledi* 50b/1075, *tahrīr olundu* 72b/1556, *tađdīr itdi* 88b/1917, *tađrīr olundu* 35a/737 (8), *tamām oldu* 161b/3516, *tenbīh eyledi* 167a/3643, *toğdı* 58a/1242, *vardı* 58b/1257, *vāşıl oldu* 50b/1079, *yaratdı* 47a/996 (2), *yazdı* 37a/788 (2), *yazdırdı* 49b/1059 (2)

{-dı ise} (ulaç eki): *tađrīr olundu ise* 44b/948 bk. {-dısA} (ulaç eki)

{-dıķ} (görülen geçmiş zaman çokluk birinci kişi eki): *inandıķ* 94b/2045 (5)

{-dıK+} (ortaç eki): *aldıķdan* 29a/608, *başdığı* 147a/3202, *batdıķdan* 146b/3190, *bildirdiği* 10b/205, *cem' itdürdiği* 50a/1068, *çekdiği* 129a/2809, *didikden* 166a/3613 (3), *didikleri* 25a/516 (2), *edā itdikden* 135a/2938, *geçdikden* 18a/367 (2), *geldikden* 146a/3183, *getürdiği* 94a/2034, *girdikden* 88a/1904, *görmedik* 87a/1875, *hātırına gelmedik* 87a/1876, *ıkrār itdikden* 100a/2168, *ınkıyād itdikden* 119a/2586, *işitmedik* 87a/1876, *işledikden* 37a/779, *itikleri* 26b/551, *kıldığını* 154a/3357, *kıldıķdan* 75b/1624 (4), *namāz kıldığı* 157a/3416, *rāzī olmadığı* 124a/2690, *şabāh yeri ağardıķdan* 44a/937, *selām virdikden* 163a/3557, *sevdiği* 122b/2657, *tamām itdikden* 112a/2429, *tađdıķları* 85a/1837, *virđiđi* 14a/279 (5), *virdikden* 14a/281, *yapışdıķdan* 35a/743, *yatsı namāzını kıldıķdan* 147a/3195-3196, *yazdığı* 70b/1522 (4) bk. {-dıK+} (ortaç eki)

{-dıK+} (= eylemlilik işlevinde): *dinildiğiniğ* 35b/745

{-dıķça} (ulaç eki): *olmadıķça* 15a/304 (3), *tamām olmadıķça* 64a/1370, *yandıķça* 78a/1684, *yapışdıķça* 37b/791, *yapışmadıķça* 24a/502 bk. {-dıķçe} (ulaç eki)

{-dıKdA} (ulaç eki): *aldıķda* 16b/327, *añıldıķda* 119b/2595 (2), *çıkdıķda* 46b/992, *değişdikde* 15b/309 (2), *didikde* 46b/994 (2), *ecelleri geldikde* 44b/945 (2), *girdikde* 46a/985, *istedikde* 118b/2568, *işidüldikde* 8b/161, *izin virildikde* 81a/1753, *kaldırdıķda* 150a/3270, *kaşıd itdikde* 92b/2005-2006, *murād itdikde* 80a/1730 (2), *taranıldıķda* 56b/1215 bk. {-dıKdA} (ulaç eki)

{-dIIAr} (görülen geçmiş zaman çokluk üçüncü kişi eki): *cevāb itdiler* 47a/997, *didiler* 130b/2836, *fetvā virdiler* 9a/165, *günāh itdiler* 45a/963, *hüsrandā kaldılar* 94b/2049 (5), *itmediler* 107a/2321, *oldılar* 21b/441, *rivāyet itdiler* 162b/3545, *şakınmadılar* 107a/2324, *secde itmediler* 46a/980, *şehādet eylediler* 50b/1076, *tebdīl itdiler* 52a/1115, *teblīg itdiler* 55b/1183 (2), *teşbīh itdiler* 162b/3539, *vasf itdiler* 120a/2606-2607

{-dılar} (= görülen geçmiş zaman teklik üçüncü kişi işlevinde): *buyurdılar* 130b/2833 (2)

{-dIIAr ise} (ulaç eki): *itdiler ise* 17a/345, *oldılar ise* 69b/1499

{+dın} (addan ad türetme eki): *aydınlığı* 24a/499, *aydınlık* 23b/483 (2)

{+dIr} (geniş zaman, bildirme teklik üçüncü kişi eki): *andandır* 96a/2074, *aramaktadır* 135a/2940, *bâıldır* 46a/976 (8), *böyle-dir* 17b/354, *cizye-dir* 18a/360, *defîne-lerdir* 19a/382, *hâli-dir* 35a/742, *İlāh-dir* 95b/2062, *kâfirdir* 67a/1442, *kirpigidir* 46a/982, *kuruluk-dir* 25b/526, *lâzımdır* 37b/796, *olan-lardır* 141b/3075-3076, *olunca-dir* 146b/3188, *şalavātu'llāhi ve selāmuhu 'alā nebiyyinā ve 'aleyhim ecma 'in-dir* 54b/1161, *şifāt-ı subūtiyye-dir* 11a/212, *vardır* 11a/214 (4), *ziyāde-dir* 57b/1231 bk. {+dUr} (geniş zaman, bildirme teklik üçüncü kişi eki)

{-dIr-} (eylemden eylem türetme eki): *'afiv itdirse gerekdür* 82a/1766, *bildirdiği* 10b/205, *çekdirdiği* 90a/1945, *endirmişdür* 48b/1029, *geydiren* 73b/1579, *geydirüp* 113a/2448, *gücendirmek* 113a/2452, *işitdirmege* 112b/2440, *işitdirme-si* 62b/1346, *kaldira* 160a/3491, *kaldırdı* 70a/1506, *kaldırdıkda* 150a/3270, *kaldirmak* 82b/1777 (10), *kaldirmanı* 160a/3486, *kaldirmaz* 28a/590, *kaldirılup* 88a/1907, *kaldirup* 5b/87 (2), *kaldirur* 112b/2444, *kaldirmada* 23b/482, *kaldirup* 73b/1588, *kaldirup* 77b/1672, *nürlandırıcıdır* 8a/149, *yağdırdı* 90a/1945, *yağdırup* 69a/1486, *yapışdırmak* 158a/3441, *yazdırup* 46b/988, *yedirmek* 113a/2448, *yıldırım* 83a/1789 bk. {-dUr-}, {-tUr-} (eylemden eylem türetme eki)

{-dIsA} (ulaç eki): *girdise* 84a/1815, *haber virdise* 35b/747-748, *haṭā da itdise* 99a/2148, *kaḅül oldısa* 172a/3752, *oldısa* 121b/2637, *ṣābit oldısa* 78b/1692 (2), *vāki 'oldısa* 107a/2315 bk. {-di ise} (ulaç eki)

{-dim} (görülen geçmiş zaman teklik birinci kişi eki): *eyledim* 91a/1969 (2), *hadd-i bülūğa irdim* 13a/253-254, *idindim* 99b/2150, *kaşd itdim* 91a/1971, *niyyet itdim* 148a/3218 bk. {-dUm} (görülen geçmiş zaman teklik birinci kişi eki)

{+dir} (berkitme/ihtimal eki): *göndermede-dir* 12a/231, *icrā itmede-dirler* 59b/1276, *işleme-de-dir* 12a/228 bk. {+dUr} (berkitme/ihtimal eki)

{-dUK+} (ortaç eki): *anladuıklarına* 99a/2144, *begendüğü* 10a/186, *begendükleri* 85b/1852, *benzemedüğüne* 20b/420, *bildüğü* 39a/824, *boğazladuğuna* 142b/3101, *buyurduğı* 9b/173, *buyurduğunuñ* 9b/174, *cem´ eyledüğü* 167a/3640, *çıkarduğı* 85a/1838, *çıkarduğunu* 99b/2151, *çıkdüğümüz* 39b/840, *didüğü* 8b/160 (2), *didükleri* 88a/1906, *diledüğü* 2a/17 (10), *diledüğüne* 42a/892, *diledüğünü* 8a/143, *edā itdüğden* 113a/2449, *emān virdüğü* 115a/2498, *gördükden* 88b/1908, *halk olunduğı* 56a/1203, *harām itdüğü* 74b/1606 (2), *hasta olduğı* 130b/2838, *haz itmedüğü* 129a/2803-2804, *idüğü* 14b/291 (2), *idüğüne* 28a/589, *idüğünü* 20a/411 (6), *idüğünü* 31b/664 (2), *iktizā itdüğü* 3a/31, *inanduğı* 39a/826, *indüğü* 48a/1027 (2), *istedüğü* 104b/2265, *istedüğünü* 105b/2290 (3), *istemedüğü* 104b/2263, *işledüğü* 111b/2419, *işledüğim* 91a/1963, *itdüğü* 26b/553 (9), *itdüğü-ni* 71a/1528, *itdügümüz* 39b/841, *itdükleri* 71a/1526 (2), *izin virdüğü* 81b/1756, *izin virmediğı* 103b/2246 (2), *koyduğı* 49b/1058 (4), *ma´düm olduğdan* 6a/100, *mālik olduğı* 14b/292 (2), *muhtāc olduğı* 73b/1583, *murād itdüğü* 5b/92 (2), *mümkün olmaduğıçun* 28b/600, *oğduğı* 149a/3249 (4), *oğduğunu* 49b/1053, *oğduğdan* 158a/3447, *olduğı* 21b/442 (14), *olduğıçun* 20b/420 (3), *olduğundan* 112b/2442, *olduğuna* 27a/566 (6), *olduğdan* 8b/155 (3), *olduğları* 23b/489, *olmaduğıçun* 15b/306, *öldükden* 131a/2847, *rāzī olduğı* 91a/1963, *rivāyet olunduğı* 152b/3325-3326, *şabāh yeri ağarduğdan* 146a/3181, *secde itmediğı* 45a/958, *sevdüğü* 138a/3003, *sevmediğı* 122b/2659 (2), *tābi´ olduğı* 99a/2147, *tābi´ olduğı* 139b/3040, *tābi´ olduğlarıçun* 99b/2158, *tākat getirmediğı* 101b/2200-2201, *tamām olduğdan* 80b/1734 (7), *ta´yīn itdüğü* 18a/361, *ta´yīn itdüğinden* 157a/3421-3422, *ta´zīm itmediğıçün* 45b/970, *terk itdüğıçün* 40a/851, *teslīm olunduğdan* 56b/1205, *tırāş olmaduğı* 56b/1213, *toğduğı* 55b/1188, *toğduğdan* 34a/714, *urduğıçun* 71a/1533, *uyduğı* 30b/636 (3), *uyduğı* 137a/2982, *virdüğü* 14b/287 (2), *virdükleri* 101a/2189, *virildüğü* 59b/1274, *yazduğı* 72a/1552, *yazduğundan* 37a/788 bk. {-dIK+} (ortaç eki)

{-dUK+} (= eylemlilik işlevinde): *çıkdığı* 98a/2119, *hareket itdüğü* 83a/1795, *itdüğü* 24b/507, *olduğı* 34a/713 (5), *olduğuna* 19a/387 (3)

{-dUKdA} (ulaç eki): *bey' olunduğda* 19b/394, *da'vet olunduğda* 72b/1564, *egildükde* 151a/3286, *evlendükde* 32a/674, *fevt olunduğda* 129b/2819, *gördükde* 47b/1014, *hamil olunduğda* 130a/2821, *hasta olunduğda* 115a/2501, *işābet itdükde* 90a/1942, *kalkduğda* 153a/3332, *karışduğda* 34b/723, *okuduğda* 63b/1366 (2), *okunduğda* 121a/2624, *olunduğda* 15b/308 (5), *öldükde* 115b/2502, *su'āl olunduğda* 71a/1526-1527 (2), *ta'bīr olunduğda* 52a/1107-1108, *tırāş itdükde* 47b/1012, *toğrulduğda* 151a/3286, *yañılduğda* 158a/3447 bk. {-dIKdA} (ulaç eki)

{-dUm} (görülen geçmiş zaman teklik birinci kişi eki): *büyüdüm* 13a/253, *hibe itdüm* 172b/3756, *ihtiyār itdüm* 99b/2152, *inandum* 54a/1152, *kabül itdüm* 99b/2151-2152, *mazhar oldum* 91a/1968, *oldum* 12b/246 (7), *terk itdüm* 91a/1970, *toğdum* 13a/253 bk. {-dim} (görülen geçmiş zaman teklik birinci kişi eki)

{-duğuz} (görülen geçmiş zaman çokluk ikinci kişi eki): *olduğuz* 114a/2472

{+dUr} (geniş zaman, bildirme teklik üçüncü kişi eki): *açıcıdur* 3b/42, *Ādem 'aleyhi's-selāmdur* 53a/1137, *'afiv idicidür* 3a/35, *aḥkām-ı şer'iyye-dür* 117b/2551, *'aql-ı kāmildür* 38a/808, *'ālem-i ervāḥdur* 21a/429, *'ālem-i eşbāḥdur* 21a/429, *'ālem-i mişāldür* 21a/430 (2), *alviricidür* 7b/130 (2), *'ālīdür* 4b/68 (2), *'Aliyyü'l-Murtażā raḍiya'llāhu 'anhu-dur* 61a/1306-1307, *altmışdur* 106a/2302, *altmış sekizdür* 107b/2329, *'āmillerdür* 42b/901, *anıñdur* 20a/409, *anlardandur* 25b/530 (3), *'Arabīdür* 56a/1200, *a'rāzıdur* 21b/446, *'araziyyātdandur* 21a/431 (2), *'araziyyātdur* 21a/428, *arż-ı ḥarāciyye-dür* 17b/3357, *aşḥāb rıḍvānu'llāhi Ta'ālā 'aleyhim ecma'in-dür* 61b/1316-1317, *aşıldur* 96b/2092, *aşıllarıdur* 106b/2306, *aşl-ı mā-sivādur* 22b/469-23a/470, *āteşdür* 129a/2806, *'avretdür* 147b/3209 (2), *'aynı-dur* 10a/193, *bağışlayıcıdur* 7b/132, *bākīdür* 7a/119 (4), *bakma-mağdur* 35a/741, *bāliğ oluncaya dağdur* 39b/842, *Bārī Ta'ālā-dandur* 42a/891-892, *Bārī Ta'ālā-dur* 23b/481 (19), *bāṭıldur* 11b/226 (30), *batınca-dur* 146b/3190 (5), *beklemekdür* 130a/2823 (2), *berāberdür* 97a/2096 (4), *berīdür* 23a/473 (3), *berīlerdür* 13b/262 (2), *beşdür* 16b/331 (8), *beyāndur* 24b/503 (3), *beyne'l-cebri ve't-tefvīz-dür* 120b/2618, *bilicidür* 3b/43 (3), *birdür* 10a/186 (12), *bölükdür* 10b/195 (44), *budur* 50b/1076 (7), *bu midur* 50b/1075, *bunlardur*

167b/3651, *cāhil-likdür* 116a/2517, *cā'izdür* 11b/220 (12), *cebriyye-dür* 92a/1988-1989, *cehele-i nās-dur* 92b/1999, *cemā'atdür* 99a/2142, *cem' idicidür* 8a/141, *cihād-ı haqdur* 117a/2543, *cin-dür* 41a/872, *cisimdür* 94b/2047, *cism-i laṭīfdür* 41a/866, *çıkmaqdur* 148b/3230, *çokdur* 9b/176 (10), *dā'im-dür* 96b/2091, *Ḍārdur* 35b/746, *degildür* 4a/62 (31), *degillerdür* 107a/2317, *delālet idicidür* 8b/151, *dimekdür* 10a/185 (10), *diridür* 59a/1268, *dögüşmekdür* 130a/2823, *dörtüdür* 30a/629 (2), *dürlüdür* 77a/1663, *Ebübekri'-ş-Şiddīk raḍiya'llāhu 'anhu-dur* 60b/1303-61a/1304, *edā itmekdür* 118b/2576 (2), *eḡdaldür* 41b/887 (13), *ehl-i cehennemdür* 51a/1086-1087, *ehlidür* 95a/2060, *elli tokuzdur* 155a/3379, *endiricidür* 3b/47, *ervāhdur* 45b/973, *esirgeyicidür* 7b/133, *evhām-ı hayāletdür* 21b/440, *evlādıdur* 53a/1134, *evliyā'-i Raḡmāndur* 107a/2322, *evliyā'-i şeytāndur* 107a/2325, *evveldür* 7a/118, *eylik idicidür* 7a/126, *eyüdür* 107a/2323, *farzdur* 133b/2906, *fāsiddür* 106a/2301, *fetvāsıdur* 30b/638, *firāk-ı dālle-i muḡille-dür* 61b/1319, *gālibdür* 2b/27, *ganī-dür* 6b/107, *ğayr-ı maḡlūqdur* 111a/2408 (2), *geçiricidür* 7b/135, *gerekdür* 15b/311 (8), *getüricidür* 5b/87, *gibidür* 16b/330 (3), *görmekdür* 87a/1879, *görücüdür* 4a/55, *gözedicidür* 2b/25 (2), *güci yeticidür* 5b/92 (2), *güci yetücidür* 3a/38, *gücdür* 118a/2563, *gümüşdür* 86b/1871, *güzeldür* 86b/1871 (2), *haberidür* 38b/818, *hadīs-i şahīhidür* 38b/817, *hafīdür* 7a/122, *haqdur* 59b/1277 (10), *hālikidür* 92a/1988, *halk idicidür* 6a/102 (2), *hamüddur* 120b/2614-2615, *harāmdur* 27a/567 (2), *hāricdür* 102a/2208, *hasībdür* 56a/1201, *Hāşimīdür* 56a/1201, *haṭādur* 17b/354 (2), *hayvānātdur* 41a/868, *hıfız idicidür* 4b/70-71, *hisāb idicidür* 5a/75, *hük-m-i risāletde-dür* 59b/1271, *hük-münde-dür* 15a/304 (3), *hüküm idicidür* 2a/18, *i'āde idicidür* 6a/101, *ibādet itmekdür* 137b/2995, *ibāhetdür* 28a/587, *icād idicidür* 3a/32, *icmā'-ı Şahābī-dür* 30a/630, *içme-mekdür* 132a/2873, *içündür* 135a/2937, *idicidür* 3b/46 (3), *iffetdür* 120b/2615, *iḡtilāfīdür* 48a/1028 (2), *ikidür* 34b/731 (5), *iki yüz yigirmi dört biḡ-dür* 53b/1146-53b/1147, *ikrārdur* 39b/841, *ile-dür* 112b/2437, *İmām A'zam-dur* 99b/2160, *'indehā lā-bihādur* 24a/494, *ininceye dek-dür* 18a/363-364, *ismidür* 57b/1232, *işidicidür* 4a/54, *işlemekdür* 137b/2994, *i'tikād itmekdür* 120b/2620, *itmekdür* 129a/2800 (7), *ittifākīdür* 28a/585 (4), *kaḡız idicidür* 3b/44, *kaḡilindendür* 134a/2909, *kaḡül idicidür* 5a/80 (2), *kaḡeriyye-dür* 91b/1984,

kadīmdür 103b/2243, *kadirdür* 24b/504, *kāfīdür* 40a/846, *kā'imdür* 6a/105, *kā'imlerdür* 13b/261, *kalbdür* 127b/2769, *kāmillerdür* 42a/895 (2), *karındaşlarım-dur* 173b/3781, *katdur* 84a/1817, *kazā'-i mu'allakdur* 36a/764, *kazā'-i mübremdür* 36a/761, *kazā'-i 'ișyāndur* 91a/1965, *kazā'-i niqmetdür* 90a/1949-1950, *kazā'-i tātūdür* 90b/1956, *kefildür* 5b/91, *kelāmu'llāhdur* 52a/1111, *kesb-i habīşdür* 30a/626, *keylīdür* 17a/341, *kısımdur* 104b/2267 (4), *kızıdur* 45b/974 (2), *kimse-dür* 27a/560 (2), *kimselerdür* 26b/557 (3), *kimse-lerdür* 98b/2128, *kötüdür* 107a/2321-2322 (2), *Kur'an-ı 'Azīmü'ş-Şāndur* 38b/816-817, *Qureyşīdür* 56a/1201, *kuş-sıdur* 40b/862, *kuṭb-ı şūrīdür* 175a/3815, *küfürdür* 91b/1979, *lāyık mıdur* 145b/3167, *lāzımdur* 9a/162 (42), *lāzım-dur* 148b/3233, *mağfiret idicidür* 4b/65, *maḥlūḳdur* 102b/2218 (3), *maḥlūḳ mıdur* 111a/2405, *mālidur* 28b/593, *ma'lūmidur* 37a/787, *mā-sivādur* 21a/426-427, *ma'şiyetdür* 91b/1978, *mazarratlıdur* 111b/2418, *Mecūsdur* 92b/1996, *melekdür* 41a/870 (2), *menfa'at-lidür* 111b/2417, *men' idicidür* 8a/144-145, *mercāndan-dur* 86b/1872, *mes'ele-dür* 96b/2091, *mevḳūfdur* 37a/786, *mevşūfdur* 5a/76, *mevzū'dur* 44b/953, *mi'rācidur* 145a/3154, *mu'allakdur* 36b/767, *mu'allak mıdur* 36b/769 (2), *mubāhdur* 104a/2251, *Muḥammed 'aleyhi'ş-şalātu ve'selāmdur* 53b/1143, *muḥtācdur* 9a/167 (4), *muḥteliflerdür* 97a/2097 (2), *muḳīm idicidür* 6a/106, *murād itmesile-dür* 89b/1935, *mu'teberdür* 38a/807 (2), *mu'teziliyye-dür* 92a/1992, *muttaşıfdur* 122a/2649, *mübremdür* 36b/768, *mübrem midür* 36b/769, *mü'ekkeldür* 42b/907, *mülki-dür* 13b/267, *mü'menün bihdür* 94a/2039 (2), *mü'mindür* 126a/2733, *mümkindür* 60a/1292 (2), *mümkin-dür* 40b/864, *mümkini'l-vücūddur* 23a/476, *münezzehdür* 2b/20, *münkasımdur* 50b/1080, *mürseldür* 53b/1149, *müsteḥabdur* 104a/2254, *müşkıldür* 71b/1535, *müşrikdür* 25a/515, *müteşābihāt-dur* 51a/1085, *müttaḳīlerdür* 61b/1323, *naḳlidür* 30b/637, *naḳlīdür* 102a/2210, *nebīdür* 53b/1148, *nefsimüzdür* 26a/539 (3), *nesībdür* 56a/1201, *nūrlandırıcıdur* 8a/149, *odur* 26a/539, *oḡlıdur* 95a/2061, *oḡlı-dur* 94b/2048, *oḡumaḳdur* 148a/3225 (2), *olanlardur* 98a/2123, *oldur* 43a/914 (5), *olmasıdur* 64a/1373, *olunca-dur* 146b/3185 (3), *on altı-dur* 146a/3178, *on birdür* 154a/3354, *on dördür* 159a/3466, *on ikidür* 93b/2019 (3), *'Osmān-ı Zū'n-Nūrīn raḳiya'llāhu 'anhu-dur* 61a/1305-1306, *oturmaḳdur* 148b/3228, *öldüricidür* 6a/104, *'Ömere'l-Fārūḳ raḳiya'llāhu 'anhu-dur*

61a/1304-1305, 'öşürdür 17b/355, pākdür 53a/1136 (2), peygamberdür 56a/1198, putlardandır 26a/536, Raḥmāndur 92b/2001, rahmet idicidir 2a/16, refi' idicidir 3b/49, rek'atdur 161b/3522 (2), Resūl-ü Ekremdür 11a/209, rı-zıkdur 102a/2212, ribātdandır 130a/2830, sa'ādetdür 130a/2829, şabāh yeri aḡarınca-dur 146b/3194-147a/3195, şabır itmekdür 129a/2803, şābitdür 5b/90 (2), şādır olucudur 8a/147-148, şaḡābī-dür 61a/1314, şāhibidür 2b/29 (7), şāhibleridür 40b/863, şaḡīḥdür 54a/1150 (2), şakınmağdur 39b/833, şalavātdur 163b/3561, sālimdür 2b/22, şarf itme-mekdür 116a/2521-2522, şavābdur 98b/2138, sebebdür 145a/3152 (2), sebīli'l-müttebi'īn-dedür 173b/3778, secde itmekdür 148a/3226, sekizdür 12a/235 (4), sendendür 90b/1958, seyyid-i ḡanīdür 6b/111, şıfatdur 11b/219, şıfatlardur 10b/196, şıfatlarıdur 21a/426, sırdur 127b/2771, siḡirdür 35b/751, şoḡra-dur 147a/3196, söylemekdür 148a/3219, şubūtiyye-i fi'liyye-dür 11b/218, sūnnetdür 101b/2199, sūnnet-dür 160a/3485, sürücidür 8b/157, şartdur 137a/2976, şartı-dur 134b/2923, şedīddür 5b/93, şerdür 91b/1975, şereh-dür 120b/2614, şeydendür 25b/525, şeydür 30b/640 (24), şeytāndur 45b/972 (4), şirkdür 35b/751, şirk-i 'azamet-dür 115a/2496, şirk-i celīdür 26b/552, şirk-i ḡafīdür 26b/553, şükür itme-mekdür 116a/2520, ta'abbüddür 120b/2617, tābi'dür 96b/2093, tābi'īn-dür 61b/1321, tābi' ol-mağdur 135b/2945 (6), tāḡāretdür 28a/588, tāḡirdür 56a/1202, taḡdīm idicidir 6b/115-116, taḡdīr idicidir 3a/30, taḡdīrile-dür 101a/2185, taşḡīk idicidir 2b/23, taşvīr idicidir 3a/34, ḡayyibdür 56a/1201, tebe'-i tābi'īn-dür 61b/1321-1322, tedebbür idicidir 7a/123, te'ḡīr idicidir 6b/117, tena'umandır 59b/1271, tenbīh-dür 109a/2367, tevekküldür 35a/739, tevḡīddür 120b/2613, tevḡīfdür 9a/166, teyemmüm itmek-dür 147b/3206, ḡurmağdur 133b/2900, uḡurludur 26b/548, uḡursuzdur 26b/547, uludur 4b/63 (3), 'Uḡāridür 25a/523, üçdür 28b/596 (13), ümīzür 72a/1545, üzre-dür 12b/241 (3), vācibdür 104a/2256, Vācibü'l-Vücüddür 20b/425 (2), vaḡīydür 60b/1297, vāḡi'dür 101b/2194, vardur 2a/13 (37), varmağdur 40a/853, var mıdur 79b/1718, vāsi'dür 5a/81, veznidür 16b/336, viricidir 2a/15 (6), vücūda ḡetüricidir 6a/99, vücūda ḡetürücidür 6b/114, yaradıcudur 4b/72 (2), yardım idicidir 5b/95, yedidür 27b/573 (3), yet-miş yedidür 121a/2631, yıldızdandır 25a/521, yigirmi birdür 148b/3234, yigirmi üçdür 152a/3310, yigirmi yedidür 150a/3269, yoḡdur 2a/12 (24), yürüdücidür

2b/28, yürümezdür 130b/2840, yüz dördür 48a/1026, zāhirdür 7a/120, zamān-ı risāletdür 59b/1272, zekātdur 18a/364, zelīl idicidür 4a/52 bk. {+dIr} (geniş zaman, bildirme teklik üçüncü kişi eki)

{+Ø} (= geniş zaman, bildirme teklik üçüncü kişi işlevinde): 'adālet-i hāk 117b/2546-2547, 'adil 77a/1657 (2), ahlāk-ı hamīde 94a/2030, ahlāk-ı zemīme 94a/2029-2030, āteş 45b/965, a'yān 21b/446, 'Azrā'il 'aleyhi's-selām 43a/913, belādet 104b/2270, bey'-i bāṭıl 19a/392, bey'-i fāsīd 19b/394, bey' i şirā itmek 15a/299, bid'at 10b/203, bu'ud 11a/208, cā'iz 15b/314 (5), cebir 120b/2617, cerbeze 104b/2267, Cibrīl 'aleyhi's-selām 43a/910, cübün 105b/2282, degil 27a/565 (4), delīl 12a/231 (55), dīn-i bāṭıl 94a/2039-94b/2040, dīn-i hāk 94a/2038, dirhem 18a/369, du'ā itmek 151b/3304, düzeltmek 154b/3366 (2), ekl-i bi'l-bāṭıl 19b/398, endāze 16b/334, farz 28a/580 (6), ğaşīb 19b/396, ğazāb 104b/2263 (2), götürü bāzār 16b/335, haber-i şādık 38b/814, hamūd 105b/2292 (2), harām 15b/310 (2), hedāyā 14b/284, helāller 94a/2032, hibā 14b/287, hikmet 105a/2274, 'iffet 106a/2295 (2), 'inādiyye 21a/434, 'indiyye 21a/434, İsmā'īl 'aleyhi's-selām 43b/921, İsrāfīl 'aleyhi's-selām 43a/915, kā'im 13b/262 (2), karındaşlarım 97b/2108, kīle 16b/334, kitāb 48a/1027, koyun 18b/371, küfür 10b/203, lā-edriyye 21a/435, maḫhūr-u Hudā 23a/470, māl-ı ğanīmet 19a/383, Mālik 'aleyhi's-selām 43a/919, ma'lūm 10b/202, manşūş-u şer'ī 15b/307, mechül 10b/202, mekteb ḥ'āca-lığı 29b/620, Mikā'il 'aleyhi's-selām 43a/916, mişkāl 18a/370, mi'yār-ı şer'ī 15b/307, muḥāl 11a/214 (7), nuṭuḫ 104b/2262 (2), okka 16b/333, Rıdvān 'aleyhi's-selām 43a/918, şayı 16b/334, sebeb-i vehmī 36a/757, sebeb-i yakīn 35b/753, sebeb-i zannī 35b/755, seriḫa 19b/397, şifāt-ı müteşābihāt 10b/199, şadaḫa 14a/279, şifāt-ı selbiyye 10b/195, subūtiyye-i zātīyye 11a/213, şuhuf 48a/1028, şecā'at 105b/2285, şehvet 104b/2264 (2), şereh 105a/2288 (2), tehevür 105a/2279, vācib 10b/202, var 99a/2139 (2)

{+dUr} (berkitme/ihtimal eki): adı anılmışdur 54a/1154, 'afiv itdirse gerekdür 82a/1766, aḫsa gerekdür 80a/1725, alvirse gerekdür 71a/1530 (2), alsa gerekdür 77a/1655, 'azāb itse gerekdür 77a/1658 (2), 'azāb olsa gerekdür 68a/1465 (4), bākī ḫalsa-lar gerekdür 88a/1904, başsalar gerekdür 77b/1673, batsalar gerekdür 70b/1517, bilmek gerek-dür 38b/819-820, boğazlasa-lar gerekdür 88b/1908, bulsa gerekdür 71a/1529, buyurulmuşdur 120a/2603, cem'

olsa-lar gerekdür 70a/1508 (2), cemi‘ olunmuşdur 167b/3650, çıkmışdur 103b/2239, çıkısa-lar gerekdür 86a/1857, çökse-ler gerekdür 76b/1652, dāhıl olmışdur 91b/1983, derilse-ler gerekdür 70b/1513, derlese-ler gerekdür 70b/1515, dikilse gerekdür 77b/1675, dilleri tütulsa gerekdür 85a/1832, dinilse gerekdür 81b/1759, dirilse-ler gerekdür 85a/1841, dise gerekdür 70b/1519, dise-ler gerekdür 70b/1521, dökülse gerekdür 79b/1710, du‘ā itse-ler gerekdür 83a/1797, düşse-ler gerekdür 81a/1751 (3), endirmişdür 48b/1029, geçse-ler gerekdür 83a/1788, gelmişdür 53b/1144, gelse gerekdür 134a/2910, gelse-ler gerekdür 78a/1678 (2), getürseler gerekdür 86b/1864, geyse gerekdür 72a/1550, geyse-ler gerekdür 72a/1551 (2), girse gerekdür 69b/1498 (2), girse-ler gerekdür 83a/1793 (2), gitse-ler gerekdür 70a/1504-1505 (2), görmeseler gerekdür 85a/1833, görse gerekdür 76b/1654, görseler gerekdür 81a/1749 (2), gösterse gerekdür 88a/1902, halk olunmuşdur 46a/978, hareket itse gerekdür 83a/1796, hāşıl olsa gerekdür 68a/1463 (2), helāk olmuşlardur 91b/1981, hisāb itse gerekdür 80b/1741, hücum itse gerekdür 76b/1650, ısrırsalar gerekdür 77b/1676, ısmarlamışdur 165a/3600, ıtlāk itmişlerdür 9b/178, içseler gerekdür 79b/1717, ihyā itse gerekdür 69a/1488, inmişdür 48b/1033 (5), istemek gerekdür 20a/412 (2), itmişdür 51b/1099 (2), itse gerekdür 69b/1494 (4), kaçsalar gerekdür 78a/1679, kalkısa-lar gerekdür 69b/1500-70a/1501, kalmışdur 37b/790 (2), kalsa-lar gerekdür 88a/1905-1906, kapansa gerekdür 84b/1830-85a/1831, kılmışdur 43a/912 (7), kışāş itse gerekdür 69b/1493, kıyāmet kopsa gerekdür 69a/1483, komışdur 42b/905, kovsalar gerekdür 80b/1732, kurulsa gerekdür 83a/1787, mu‘āmele itse gerekdür 77a/1656-1657, olmağ gerek-dür 79a/1704, olmasa gerekdür 85b/1845, olmuşdur 99a/2145, olsa gerekdür 68a/1462 (11), olsa-lar gerekdür 70a/1511 (3), otursalar gerekdür 80b/1733-1734 (2), otursa-lar gerekdür 85b/1852, ögülmüşdür 6a/96, ölse-ler gerekdür 84b/1827, rāhat itseler gerekdür 72a/1554-1555, rivāyet olunmuşdur 53b/1147-1148, şakınmağ gerekdür 71b/1535 (2), şavrulsa gerekdür 79a/1708, secde itmişlerdür 53b/1140-1141, şoksa gerekdür 77b/1672, su‘āl itse gerekdür 81a/1745, su‘āl olsa gerekdür 83b/1801, şuşamasa gerekdür 80a/1729-1730, şefā‘at itse gerekdür 81b/1754-1755, şefā‘at itse-ler gerekdür 81b/1757, şehādet itse gerekdür 71a/1528, tābi‘ olsa gerekdür 56a/1199, ta‘bīr itmişdür 121a/2633, tağınsalar gerekdür

86a/1862-1863, *tamām olmuşdur* 49a/1043, *ıartsa gerekdür* 83b/1808, *üfürse gerekdür* 69b/1496, *ümīdin kesse-ler gerekdür* 88b/1910-1911, *varsalar gerekdür* 87b/1893, *virilse gerekdür* 86a/1855 (3), *virmek gerekdür* 16b/328 (3), *virmelidür* 15b/312 (2), *virmemişdür* 13b/269, *virmişdür* 13b/268 (2), *virse gerekdür* 71a/1531 (3), *virseler gerekdür* 70b/1522 (2), *yansalar gerekdür* 85a/1838, *yaradılmışdur* 40b/862, *yaratmışdur* 53b/1140, *yatsa gerekdür* 69a/1485, *yazılmışdur* 146a/3173, *yükletse gerekdür* 71a/1532, *zuhür itmişdür* 65b/1411, *zuhür itse gerekdür* 63b/1369 bk. {+dir} (berkitme/ihtimal eki)

{-dUr-} (eylemden eylem türetme eki): *cem' itdürdigi* 50a/1068, *dögüşdürmek* 132b/2883, *güldürmek* 11b/224, *indüre* 160b/3492, *itdüren* 120b/2619, *ıalduran* 130b/2834, *ıaldurur* 113a/2450, *ıarışdursa* 28b/599 (2), *ıavuşdurmak* 161a/3505, *ıınduran* 75a/1621, *okutdurmaya* 82a/1769, *öldüricidür* 6a/104, *öldürmek* 34a/716 (3), *öldürmesi* 66a/1420, *söyündürmek* 129a/2806, *ıoldurma-sı* 66a/1415, *uydurmak* 16b/333, *yazdurdı* 49b/1059 (2), *yedüren* 74a/1595, *yutdurduı* 90a/1945 bk. {-dİr-}, {-tUr-} (eylemden eylem türetme eki)

{-dükçe} (ulaç eki): *şarf itmedükçe* 89b/1931 bk. {-dıkça} (ulaç eki)

{+dürler} (geniş zaman, bildirme çokluk üçüncü kişı eki): *emīn-dürler* 60b/1293

{+düz} (addan ad türetme eki): *gündüz* 158b/3449 (3), *gündüzde* 75a/1614

{-dXı} (görülen geçmiş zaman teklik ikinci kişı eki): *bildiı* 80b/1741, *çekdirdiı* 90a/1945, *getürdüı* 90a/1948, *ıalk eylediı* 90a/1947, *ıarc itdiı* 81a/1744, *ıoş geldiı* 115a/2493, *ıfnā itdiı* 81a/1743, *itdiı* 80b/1742, *ıazandıı* 81a/1744, *şarf itdiı* 80b/1742-81a/1743, *yağdırdıı* 90a/1945, *yutdurduı* 90a/1945

{-elüm} (istek çokluk birinci kişı eki): *beyān ide-lüm* 2a/10 (2), *ta'dād ide-lüm* 121b/2640, *tahrīr ide-lüm* 44b/950

{-erin} (geniş zaman teklik birinci kişı eki): *mu'āheze iderin* 8b/159 bk. {-rim}, {-uram} (geniş zaman teklik birinci kişı eki)

{-eriz} (geniş zaman çokluk birinci kişı eki): *gide-riz* 47a/997, *severiz* 61b/1320 bk. {- (a/U)rUz} (geniş zaman çokluk birinci kişı eki)

{-erler ise}: (ulaç eki): *edā iderler ise* 145a/3157 bk. {-(A/ü)rlArsA}, {-ürler ise} (ulaç eki)

- {-ersiz}** (geniş zaman çokluk ikinci kişi eki): *gidersiz* 46b/994
- {-esi}** (ortaç eki = kalıcı ad türetme işlevinde): *veresisi* 15b/310 (2)
- {-(e/U)rdI}** (geniş zamanın hikâyesi teklik üçüncü kişi eki): *götürürdi* 24b/510, *inerdi* 56b/1214 (2), *lâzım gelürdi* 93a/2008 (2), *olurdu* 23b/491 (2)
- {-(e/u)rsAn}** (ulaç eki): *dirseñ* 92b/2003, *inşâf iderseñ* 145b/3164, *olursañ* 137a/2982, *râzî kılursañ* 29a/608-609, *su`âl iderseñ* 111a/2408 (2) bk. {-rsen} (ulaç eki)
- {-ğ}** (eylemden ad türetme eki): *bağdaş kırmak* 155b/3383-3384, *bağlanmada* 26b/549, *cemî`-i bağluları* 3b/42
- {-ğun}** (eylemden ad türetme eki): *azğun* 41a/876 bk. {-kin} (eylemden ad türetme eki)
- {-gü}** (eylemden ad türetme eki): *güveygü* 67b/1450 bk. {-ku} (eylemden ad türetme eki)
- {-I}** (eylemden ad türetme eki): *çekile* 17a/346, *diriden* 20b/415, *diridür* 59a/1268, *egrice* 57a/1216, *katı* 71b/1534 (7), *koñşıya* 125b/2723, *şayı* 16b/334 (4), *şayısı* 86a/1856, *şayısını* 6a/97, *şayısız* 82a/1765, *tarıla* 16b/336, *toğrı* 78b/1695 (6), *yazılı* 48b/1033 (4) bk. {-iğ}, {-U} (eylemden ad türetme eki)
- {-ı}** (ulaç eki): *alviricidür* 7b/130 (2), *alvirse gerekdür* 71a/1530 (2), *yaradı-virmese* 92b/2006 (2), *yaradı-virür* 93a/2010-2011 bk. {-(y)A}, {-yü} (ulaç eki)
- {-ı}** (kalıplaşmış olarak): *bir dağı* 91a/1970 (2), *dağı* 9b/180 (175)
- {+I-}** (addan eylem türetme eki): *geniş* 67b/1448, *tarılmağa* 105a/2280, *tarılması* 105a/2280, *taşıyan* 69a/1482 (2)
- {-(I)D-}** (eylemden eylem türetme eki): *aķıtması* 58a/1239, *eydür* 1b/7 (2)
- {-iğ}** (eylemden ad türetme eki): *yarlığanmak* 164a/3574, *yarlığanur* 163b/3565 (2) bk. {-I}, {-U} (eylemden ad türetme eki)
- {-(I)K+}** (eylemden ad türetme eki): *açık* 26a/546 (2), *artık* 80a/1729, *bulaşık* 47b/1017, *çatık* 57a/1217, *eksik* 62a/1327 (10), *öksürigi* 153b/3345, *şarığınuñ* 158a/3438, *şatılık* 18b/378, *sidik* 132a/2871, *uyanıķ* 148a/3227 (4) bk. {-(U)K+} (eylemden ad türetme eki)

{+II} (addan ad türetme eki): *kızılık* 146b/3191 (2), *yeşil* 86a/1860

{-(I)I-} (eylemden eylem türetme eki = edilgenlik işlevinde): *açılıp* 68b/1476 (2), *açılır* 67b/1449, *adı anılmışdur* 54a/1154, *anıldıkda* 119b/2595 (2), *anılmağa* 9a/167, *atıldı* 45b/971, *atılıp* 79a/1707, *bahāya kesilmiş* 73a/1572, *bozılır* 161a/3505, *çözülür* 162a/3528 (3), *dikilse gerekdür* 77b/1675, *dinildi* 14a/276 (9), *dinildiginüñ* 35b/745, *dinilse gerekdür* 81b/1759, *dizilmiş* 57a/1225, *eksilmez* 121a/2629 (2), *eksiltmeye-ler* 79a/1703, *girilmez* 97a/2102, *girilür* 97a/2102, *göriken* 21b/439 (2), *içilmesi* 64a/1376, *işdilmezse* 149b/3250, *izin virildikde* 81a/1753, *izin virilmiş ola* 33a/695, *kaldirılıp* 88a/1907, *kesilme-si* 67a/1438, *kurılıp* 80b/1733 (2), *ma'nā virilüp* 101a/2187, *şarılır* 115b/2503, *şatılan* 16b/332 (2), *şatılık* 18b/378, *şatılması* 64b/1388, *şayılmaz* 99b/2157, *şayılır* 99b/2158, *taşılıp* 76b/1647, *taranıldıkda* 56b/1215, *tarılılmaz* 97a/2100, *tarılır* 97a/2101, *üfrilüp* 44b/944, *üfürilüp* 68b/1477, *virildiği* 59b/1274, *virilen* 14b/284 (4), *virilenden* 13b/269 (2), *virilmesi* 65a/1398 (2), *virilmeyen* 13b/271, *virilmeyenden* 13b/270, *virilmez* 97a/2099, *virilse gerekdür* 86a/1855 (3), *virilüp* 70a/1504, *virilür* 97a/2099, *yanlış* 34b/727 (2), *yaradılalı* 46b/995, *yaradılmışdur* 40b/862, *yaradılmışlar* 56a/1195, *yarlığanmak* 164a/3574, *yarlığanur* 163b/3565 (2), *yazılandan* 88b/1918, *yazılmışdur* 146a/3173, *yazılır* 130a/2829, *yıkılarak* 128b/2797, *yığı-larak* 78a/1677, *yıkılması* 67a/1436 bk. **{-UI-}** (eylemden eylem türetme eki = edilgenlik işlevinde)

{-(X)I-} (eylemden eylem türetme eki = dönüşlülük işlevinde): *derilse-ler gerekdür* 70b/1513, *dikilme* 45b/975, *dilleri tutulsa gerekdür* 85a/1832, *dirildüp* 69a/1489, *dirilse-ler gerekdür* 85a/1841, *dirilmesi* 62b/1339, *dirilüp* 44b/946 (2), *egildükde* 151a/3286, *tağılıp* 69b/1497 (2), *tağılmak* 81b/1762, *tağılmış* 69b/1491, *tarılmağa* 105a/2280, *tarılması* 105a/2280, *yanıldıkda* 158a/3447, *yorulmazlar* 42a/898

{-Ø-} (= eylemden eylem türetme = edilgenlik işlevinde): *şakınacak* 116a/2517

{+(I)m} (teklik birinci kişi iyelik eki): *ābdestim* 28a/590, *'amellerimi* 171b/3744 (2), *bahtım* 26a/546, *cismi-mi* 12b/245, *derdime* 90b/1955, *dīn-i dünyāma* 172a/3750, *du'āma* 173b/3778, *hācetim* 26b/550, *ihtiyār-ı cüz'imi* 91a/1967, *is-*

mimi 12b/244, *işim* 26b/549-550, *işlediğim* 91a/1963, *karındaşlarım* 97b/2108, *karındaşlarım-dur* 173b/3781, *karşıma* 45b/975, *kendimi* 91a/1969, *kıblem* 97b/2107, *kitābım* 97b/2106, *māluma* 172a/3747, *mālımı* 172a/3745, *mezhebim* 99a/2149, *münācātım* 174a/3797, *peygamberim* 97a/2105, *Rabbim* 97a/2105, *rızām* 173a/3777, *şevāblarımı* 172a/3753, *şüretimi* 12b/245, *ţākatim* 90b/1960, *toğacağım* 12b/247, *umürümü* 172a/3749, *ümmetim* 130b/2833, *üstāz-ı ekremim* 167a/3639, *üstāzım* 174a/3798, *vücūdıma* 172a/3747, *vücūdımı* 172a/3745, *yerlerim* 171b/3744 bk. {+(U)m} (teklik birinci kişi iyelik eki)

{+(I)mUz} (çokluk birinci kişi iyelik eki): *ihtiyācımız* 92a/1987, *işimiz* 107a/2321 (2), *ma'lūmımız* 106b/2314, *nefsimizdür* 26a/539 (3), *peygamberimiz* 9a/171 (37), *yerimizden* 70a/1506, *zamānımız* 59b/1271 bk. {+imiz}, {+(U)mUz} (çokluk birinci kişi iyelik eki)

{+(i)n} (araç durumu eki): *kanadın* 46a/984, *yayan* 130b/2839

{+In} (tamlayan eki): *elin* 15a/298, *hükmin* 30a/628, *mü'minlerin* 66b/1428, *namāzın* 145a/3159, *şer'in* 133a/2889 (2), *yerin* 158a/3439 bk. {+im}, {+(n)In}, {+(n)Un}, {+un} (tamlayan eki)

{+(I)ŋ} (teklik ikinci kişi iyelik eki): *'avniŋ* 174b/3808, *'ibādıŋa* 171b/3743, *ihsāniŋ* 174b/3805, *işiŋ* 108b/2352, *'ömriŋi* 80b/1742, *rızā'-ı şerifine* 171b/3742, *tevfikiŋ* 90b/1958, *yeriŋ* 124a/2693 (2) bk. {+(U)ŋ}, {+Xn} (teklik ikinci kişi iyelik eki)

{+(I)ŋ} (= teklik üçüncü kişi iyelik işlevinde): *maḥalliŋ* 167a/3637, *murādātıŋ* 174b/3809, *tafşiliŋ* 131a/2852 (2)

{-(I)ş} (eylemlilik eki = kalıcı ad türetme işlevinde): *bağdaş kırmak* 155b/3383-3384, *geniş* 67b/1448, *eniş* 82b/1786, *yanlış* 34b/727 (2)

{-i-} (eylemden eylem türetme eki): *sürinür* 33b/705 bk. {-ü-} (eylemden eylem türetme eki)

{+(i)ken} (ulaç eki): *batarken* 103b/2248, *cān çekerken* 44a/939, *dirken* 150a/3270, *giderken* 44a/941 (2), *içerken* 132a/2875, *iderken* 160a/3490, *iken* 45b/967 (15), *ikrār iderken* 38a/805, *inerken* 156b/3404, *işlerken* 110a/2389 (3), *naḳil olunurken* 43b/928, *namāz kılarken* 147a/3202 (3), *oḳurken* 108a/2345 (2), *otururken* 153b/3339 (2), *şarf iderken* 125b/2725, *selām virirken* 153b/3347, *toğarken*

103b/2248, *tururken* 152a/3311 (3), *uyurken* 160b/3500, *yeniürken* 48a/1018, *yogiken* 156a/3400

{+im} (tamlayan eki): *benim* 174a/3798, *bizim* 26a/539 (14) bk. {+In}, {+(n)In}, {+(n)Un}, {+un} (tamlayan eki)

{+imiz} (çokluk birinci kişi iyelik eki): *peygamberimiz* 54b/1168, *peygamberimizün* 56a/1199 bk. {+(I)mUz}, {+(U)mUz} (çokluk birinci kişi iyelik eki)

{+iñüz} (çokluk ikinci kişi iyelik eki): *mābeyniñüzde* 69b/1492, *yerlü yerinñüze gelüp* 69b/1491

{-ip} (ulaç eki): *sevip* 5a/84 bk. {-(y)Up} (ulaç eki)

{-ir} (ortaç eki): *segirdir* 83a/1790 bk. {-(A/ü)r} (ortaç eki)

{-ir} (geniş zaman teklik üçüncü kişi eki): *işidirse* 57b/1233, *selām virirken* 153b/3347, *virir misin* 132b/2882 bk. {-(A/U)r} (geniş zaman teklik üçüncü kişi eki)

{-ir-} (eylemden eylem türetme eki): *devşirmek* 156b/3404, *devşirüp* 69b/1495, *geçiricidir* 7b/135, *segirdir* 83a/1790 bk. {-(U)r-} (eylemden eylem türetme eki)

{+irge-} (addan eylem türetme eki): *esirgeyicidir* 7b/133

{-irse} (ulaç eki): *işidirse* 57b/1233 bk. {-(A/U)rsA}, {-ur ise} (ulaç eki)

{+iz} (geniş zaman, bildirme çokluk birinci kişi eki): *biziz* 92a/1986, *muḥayyiriz* 35b/755 bk. {+Uz} (geniş zaman, bildirme çokluk birinci kişi eki)

{+keK+} (addan ad türetme eki): *erkege* 64a/1377, *erkek* 42a/897 (5), *erkekler* 64a/1376, *erkek-leri* 87a/1881, *erkek-lerini* 19a/384

{+kı} (türetme işlevinde aitlik eki): *kanķı* 137a/2981 (2), *kanķı-sı* 154b/3360-3361, *kanķısına* 18a/366

{+ki} (işletme işlevinde aitlik eki): *cennetde-ki* 55b/1191, *elinde-ki* 28b/593, *evvelki* 9a/168 (93), *evvelkisi* 91b/1984, *gökde-ki* 95a/2053, *içinde-ki* 119a/2585, *şagda-ki* 111b/2414, *şolda-ki* 111b/2415, *şonra-ki* 157b/3433, *yanında-ki* 160a/3489, *yeryüzinde-ki* 48a/1024 (2)

{-kin} (eylemden ad türetme eki): *keskin* 82b/1784 bk. {-ğün} (eylemden ad türetme eki)

{-ku} (eylemden ad türetme eki): *uykudan* 70a/1501, *uykusı* 67b/1450 bk. {-gü} (eylemden ad türetme eki)

{-I} (eylemden ad türetme eki): *dil* 49b/1052 (4), *dilde* 108a/2347 (2), *diledügi* 2a/17 (10), *diledüğine* 42a/892, *diledüğünü* 8a/143, *dilemesile* 88b/1913, *diler* 92b/2004, *dilerim* 174a/3797, *dilerse* 24a/500 (3), *dilile* 160b/3492, *dilince* 9b/181 (3), *dilleri* 9b/177, *dilleri tutulsa gerektür* 85a/1832, *dilsiz* 39b/843, *dilsizden* 53a/1129

{+IA-} (addan eylem türetme eki): *ağladu* 11b/223, *ağlayan* 72b/1563, *añladuğlarına* 99a/2144, *añlatmağa* 104b/2262, *añlayu* 99b/2151, *ayırtlamak* 155b/3386, *bağışlar* 78b/1688, *bağışlayan* 73a/1567, *bağışlayıcıdur* 7b/132, *bağlanmada* 26b/549, *başlaya* 164a/3571, *başlayıcak* 165b/3604, *başlayu* 80b/1735, *beklemege* 130a/2826, *beklemek* 125b/2722, *beklemekdür* 130a/2823 (2), *boğazladuğuna* 142b/3101, *boğazlamağıla* 142a/3089, *boğazlasa-lar gerektür* 88b/1908, *çatlatmak* 156b/3406, *derlemeye* 132b/2877, *derlese-ler gerektür* 70b/1515, *diñlemek* 108a/2339 (3), *eglenmek* 149a/3244 (7), *eglenüp* 53b/1141 (2), *ezberledi* 49a/1045, *ezberletdi* 49a/1048, *ezberleyüp* 49a/1047, *hāşlayu* 84b/1826, *hāzırlamak* 155b/3385, *horlamak* 114a/2477 (2), *horlama-sı* 114b/2489, *ışmarlamışdur* 165a/3600, *işle* 28a/584, *işledikden* 37a/779, *işlediği* 111b/2419, *işlediğim* 91a/1963, *işleme-de-dir* 12a/228, *işlemeden* 154b/3363, *işlemege* 90b/1959 (4), *işlemegile* 155a/3377, *işlemek* 90b/1956 (3), *işlemek gerek* 110a/2388, *işlemesi* 108b/2355 (2), *işleme-sinde* 154a/3353, *işlemez* 89b/1939, *işlemezdin* 114b/2488, *işlemiş ola* 32b/683, *işler* 11b/227 (2), *işlerken* 110a/2389 (3), *işlerse* 91a/1966 (4), *işlersen* 28a/584, *işlese* 159a/3462 (3), *işleye* 161a/3507 (2), *işleyecegi* 110a/2386, *işleyecek* 111b/2414, *işleyenden* 89b/1936 (2), *işleyene* 32b/684 (3), *işleyüp* 32a/668 (4), *izzetlemek* 114b/2490, *kablayıcı* 127b/2770, *mühürlenüp* 71a/1527, *otlayu* 18b/377, *rüzgärülenmek* 157a/3421, *şaklamak* 55b/1183, *söyledi* 49a/1047 (2), *söylemeden* 68a/1467, *söylemege* 113a/2457, *söylemek* 10a/187 (10), *söylemekdür* 148a/3219, *söylemesi* 58a/1240, *söyleme-si* 64b/1381, *söyler* 114a/2472, *söylerse* 11a/211, *söyleşüp*

59a/1261, söyleyen 11a/208, söyleyüp 63a/1358 (2), taze-lenmez 78a/1685 (2), yüklenmiş 83a/1792, yüklenüp 157b/3429, yükletse gerektür 71a/1532

{+IAAn-} (addan eylem türetme eki): evlendükde 32a/674, evlenmeden 107a/2324, evlenmegi 106a/2294, evlenmek 54b/1171 (3), evlenüp 58a/1243, hūylanmak 155b/3382, hūylanması 173a/3768, hūylanup 173a/3769, kirlenmek 86b/1865, kullanmak 113a/2451, nūrlandırıcıdur 8a/149

{+IAr} (çokluk eki): acları 73b/1578, ādemoğlanlarına 42b/907, ‘ādiller 61b/1318, ağaçlar 58a/1240, ağaçlara 90a/1945, ağaçlarınınu 88a/1897, ahlāk-ı hamīde-ler 173a/3769, ‘akrebler 85a/1836, ‘alāmetler 63b/1368 (2), ‘alāmetleriñ 65b/1411, ‘amelleri 113b/2459 (3), ‘amellerimi 171b/3744 (2), ‘āmiller 61b/1318, ‘āmillerdür 42b/901, analar 12a/229 (2), anlar 10a/194 (47), anlara 21b/438 (18), anlardan 11a/209 (5), anlardandır 25b/530 (3), anları 35a/736 (11), anlarıñ 21a/435 (24), anlarıñ 92a/1989, aşılırdur 106b/2306, ‘āşilere 4a/61, ‘avratlar 64a/1376 (8), ‘avratlara 47b/1016 (2), ‘avratları 55b/1191, ‘avratlarıñ 73b/1583, avuçları 147b/3209, ayakları 134b/2927 (2), ayaklarını 159b/3475, āyet-i kerīme-leri 121a/2624, āyetleri 155a/3380 (2), āyetleriñ 126b/2751, ‘azāblardan 78a/1686 (2), a‘zāları 70a/1502, babalar 12a/229, bāğīleri 125a/2717, bardakları 80a/1726, bayram namāzları 31b/658 (5), belālara 43a/912, berberler 47b/1012, berīlerdür 13b/262 (2), beyāzlar 22b/460, bid‘at-ı seyyi‘eleri 136a/2955, bid‘atlar 34b/726, bid‘atları 75a/1613, bilenler 173a/3777, bile-zikler 86a/1862, binālarıñ 64b/1386, bizlere 71b/1535, bunlar 23a/471 (7), bunlara 23a/471, bunlardan 106a/2301 (3), bunlardur 167b/3651, bunları 145b/3167 (2), bunlarıñ 10a/185 (8), bunlarıñ 71b/1541, cāmi‘lerde 29b/622 (4), cānlar 21b/441, cānları 43a/914, cāriye-ler 65a/1396, cāriye-lere 64a/1378, cemī‘-i bağluları 3b/42, çekirgeler 83a/1794, çengīler 64a/1378, cıblakları 73b/1578, dāne-ler 90a/1946, dāne-leriñ 17b/355-356 (2), defīne-lerdir 19a/382, degillerdür 107a/2317, delilerden 63a/1357, dere-leriñ 14a/272, deriler 84b/1824, deve-ler 70a/1503, dişilerini 19a/384, dizleri 147b/3208 (3), dizlerin 151a/3290 (2), dizlerinde 151a/3289, dizlerinden 156a/3396 (2), dizleri-ni 153a/3330, dostlarına 5b/95, du‘āları 36a/756 (2), du‘ālarına 173b/3780, dükkānlarda 18b/378, ekşiler 22b/467, eller 27a/560, elleri 151a/3289, ellerin 152a/3315 (5), ellerinden 153a/3330, ellerini 150a/3270 (8), ellerinüñ

153a/3336, *eminler* 64b/1390 (2), *eminleri* 110a/2381, *enbiyālar* 35a/741 (3), *enbiyālardan* 114b/2483, *enbiyāları* 38a/802, *erkekler* 64a/1376, *erkek-leri* 87a/1881, *erkek-lerini* 19a/384, *erler* 33b/704 (10), *erlere* 151b/3300, *erleri* 55b/1190, *esmālar* 9a/163, *esmālardan* 8b/161, *esmāları* 9a/166 (3), *esmālarından* 10a/190 (2), *esmālarını* 114a/2478, *eteklerini* 156b/3404, *etler* 69b/1491, *eṭrāflardan* 90a/1947, *evlādlar* 64a/1374, *evlādlarını* 19a/384-385, *evlerde* 18b/378, *evliyālar* 35a/742 (2), *evliyālardan* 106b/2311, *evliyāları* 173a/3771, *evliyālarını* 3b/48, *eyliklere* 174b/3800, *eyüler* 62a/1327, *farzlarda* 157b/3434 (6), *farzlardan* 34b/730 (2), *farzları* 146a/3178, *farzları* 30b/644 (2), *farzlarından* 133b/2906 (2), *ğamlardan* 175a/3818, *ganīlere* 31b/659, *gemiler* 83a/1795, *gilmānlar* 86a/1859, *gice-leri* 44a/936-937, *gice-lerinde* 101b/2199, *gökler* 20a/404 (2), *göklerde* 69a/1481, *göklerden* 90a/1944, *göklere* 95b/2066 (2), *gökleri* 8b/152 (2), *gönüllerden* 66b/1435, *gözler* 87a/1875, *gözleri* 57a/1217 (2), *gözlerin* 156a/3400, *günāhlardan* 173a/3771, *günāhları* 79a/1700 (11), *güneh-kārlar* 84b/1826, *günlerde* 130b/2837, *günleri* 87a/1882, *günlerinde* 104a/2250, *günlerini* 32b/687, *hācetleri* 102a/2215 (3), *Hācīler Bayramında* 31b/659, *hadīşler* 44b/952, *hāfızları* 50a/1065, *hākimler* 74b/1610, *hākimlere* 74a/1589, *hakkından gelmeyenlere* 73b/1579-1580, *hamūdlara* 106b/2311, *harāmlar* 94a/2031 (2), *harāmılarından* 160b/3493, *harāmı* 159a/3466, *harfleri* 152b/3323, *hāricīleri* 125a/2716, *hāsta-lara* 36a/756, *haṭāları* 130b/2833, *hayvāncıklar* 58a/1239, *hayvānlar* 18b/376, *hayvānları* 142b/3101, *helāller* 94a/2032, *helālleri* 108b/2354, *hişāl-ı hamīde-leri* 121a/2630, *hoḳka-bāzlarından* 63b/1361-1362, *horazlar* 48a/1024, *hūrīler* 86a/1859 (2), *hūrīlerden* 55b/1191, *hūyları* 142a/3090, *hükümleri* 127b/2768, *ifrātlar* 106a/2299, *ihtiyārlara* 123b/2678, *imāmlar* 76a/1636, *işidenler* 88a/1898, *işler* 63a/1356, *iş-leri* 162a/3530 (2), *kabirlerde* 69a/1487, *kaçmayanları* 119a/2582, *kaderiyyeleri* 26a/540, *kāfirler* 68b/1471 (6), *kāfirlerden* 63a/1354, *kāfirlere* 71a/1525 (5), *kāfirleri* 8b/158, *kāfirleri* 69b/1495 (3), *kā'imlerdür* 13b/261, *kāmillerdür* 42a/895 (2), *kanatları* 45b/970, *karındaşlarım* 97b/2108, *karındaşlarım-dur* 173b/3781, *kederlerden* 174a/3799, *keffāretleri* 118b/2574, *kelime-i tayyibeleri* 167b/3648-3649, *kemükler* 69a/1490, *kendülerden* 76a/1635, *kıllar* 69b/1491, *kızlarına* 64a/1377, *kimseler* 25a/515 (57), *kimse-ler* 72b/1559 (5),

kimselerden 53a/1131 (3), *kimse-lerden* 63b/1364, *kimselerdür* 26b/557 (3), *kimse-lerdür* 98b/2128, *kimselere* 43b/927 (9), *kimse-lere* 43b/931 (6), *kimse-leri* 122b/2658 (2), *kimseleriñ* 5a/80 (16), *kimse-leriñ* 101a/2189 (2), *kitāblardan* 55b/1185, *kitābları* 70b/1522 (2), *kitāblarına* 48a/1025 (3), *kitāblarıñ* 51b/1098 (2), *koñular* 22b/465, *köşklere* 86a/1856, *köşkleri* 86b/1872, *köşklerine* 44b/943, *kuñlañlar* 87a/1875, *kuñlañları* 152a/3313, *kuñlañlarıñ* 56b/1214, *kuñlarına* 2b/22 (8), *kuñlarını* 5a/84 (2), *kuñlarıñ* 3b/44 (4), *kuñlarıñ* 90a/1948, *kuñlūblardan* 65b/1405, *küçüklere* 123b/2679, *küfürler* 34b/725, *libāslar* 85a/1834 (2), *mañhalleri* 87a/1880, *mañzenlerde* 18b/378, *mā`ide-ler* 63a/1349, *ma`nā-i şerīflerini* 2a/9, *marāzlar* 55a/1172, *marāzlara* 53a/1131, *Mecūsīleriñ* 25b/531, *mekrūhlardan* 159a/3461, *mekrūhları* 155a/3378, *melekler* 42a/896 (18), *melek-lerden* 55b/1190 (2), *melekleri* 45a/960 (3), *meleklerine* 40b/861 (3), *melekleriñ* 70b/1522 (2), *melekleriñ* 41b/887 (9), *menāre-ler* 64b/1391, *menfa`atler* 89b/1938, *merzālar* 107a/2318, *mesā`illere* 173a/3768, *mesā`illeri* 37b/797 (2), *mesā`illeriñ* 103a/2237 (2), *mescidler* 64b/1390, *mescidlerde* 73a/1576, *mescidlere* 130b/2839, *mescidleri* 76b/1645, *minberler* 80b/1733, *miskler depe-sini* 87b/1892, *mīve-ler* 90a/1946, *mīve-leriñ* 17b/356 (2), *mubāñlardan* 155a/3374, *mubāñları* 154a/3354, *mu`cize-leri* 57b/1236-1237, *muñakkiñler* 162b/3537, *muñsinleriñ* 137b/2992, *muñtāc olanlarıñ* 2a/14 (2), *muñteliflerdür* 97a/2097 (2), *muñarrebler* 42b/909, *muñşafñlar* 64b/1391, *muñşebetler* 77a/1664, *mücdeler* 129b/2811, *müfliñlere* 126a/2742 (2), *müfsidlerden* 161a/3512, *müfsidleri* 35a/735 (2), *mü`minler* 40a/845 (16), *mü`minlerde* 131b/2858, *mü`minlere* 2a/16 (8), *mü`minleri* 4b/64 (3), *mü`minlerin* 66b/1428, *mü`minleriñ* 3a/35 (6), *mürsel-lere* 54a/1152, *Müslimāñlar* 29b/616 (3), *Müslimāñlara* 43b/923, *Müslimāñlarıñ* 13b/270 (2), *müstehāblardan* 154a/3349, *müstehābları* 152a/3310, *müñrikleriñ* 27a/567 (2), *müteşābihātleriñ* 11a/206, *müttañīlerdür* 61b/1323, *nāñile-lerde* 158a/3437, *nañiller* 44b/952, *namāzlarda* 155a/3371 (4), *namāzlarıñ* 148a/3223 (5), *nebīler* 60a/1287 (6), *nebīlere* 60b/1295, *nebīleriñ* 60b/1296, *ni`metler* 87a/1876, *ni`metlere* 86b/1873, *ni`metleriñ* 87a/1877, *oñlancıñları* 32a/673, *olanlar* 51a/1088 (9), *olanlara* 39b/843, *olanlardan* 160a/3481, *olan-lardır* 141b/3075-3076, *olanlardır* 98a/2123, *olanları* 8b/152, *olmayanlar* 81a/1750 (2), *omuzla-*

rından 147b/3211, ölüler 62b/1339, pādişāhlar pādişāhı 10a/188, pādişāh-lar 72b/1558, parmakları 58a/1239, parmaklarıyla 155a/3381, parmakların 150a/3271 (6), peygamberler 42b/909 (7), peygamberlerden 48b/1030 (3), peygamberlere 43a/911 (3), peygamberlerine 48b/1030 (5), peygamberlerin 53a/1137 (2), putlardandır 26a/536, rühlar 21b/442 (2), rühları 6a/103, rükünlerden 148b/3231, rükünleri 148b/3229, rükünlerin 148a/3220, rüşvetler 64a/1375, şabır idenlerin 129b/2810, şāhibleri 29a/605, şālihler 70a/1510 (2), şālihlerden 84a/1814, şālihlere 77a/1659, şālihleri 138a/3004, şavıtlar 22b/463, sebepleri 35b/749, seferlerin 49b/1061 (2), seher vakitlerinde 76a/1643, seherelerinden 63b/1361, Şenevilerin 25b/527, şevāblarını 172a/3753, şiddikler 81b/1755 (2), şıfat-ı kadīme-lerini 103b/2241, şıfat-ı selbiyye-lerin 2b/19-20, şıfat-ı selbiyye-lerden 122a/2648, şıfat-ı subūtiyye-ler 122a/2649, şıfatlar 13a/260 (3), şıfatlardır 10b/196, şıfatları 55a/1175 (2), şıfatlarıdır 21a/426, şıfatlarıyla 5a/76, şıfatlarını 114a/2479, şıfatlarını 10a/194, şıfatların 12a/238 (2), şıfatların 10b/204, siyāhlar 22b/460, sözler 44b/950, şuḥuflar 52a/1108, şular 55b/1187 (3), sünnet-i şerīfe-lerini 75a/1612, sünnetlerden 152a/3306 (2), sünnetleri 32a/673 (4), sünnetlerin 32a/675 (2), şākirdleri 99b/2153, şarāblar 64a/1375, şartları 134b/2922, şartlarını 134b/2921, şehīdler 81b/1755 (2), şehīdlerden 84a/1814, şehirlerde 134b/2925, şerī'atlardan 27b/579, şeyler 16a/326 (9), şeylerde 40a/854, şeylerden 116a/2516 (2), şeylere 20a/405 (3), şeyleri 16b/332 (10), şeylerin 39a/824 (5), şirkler 34b/725, şu'be-ler 121b/2642, tābi' olanlar 94b/2041 (2), tācirler 74a/1599, tağlar 79a/1707, tağların 14a/272, taşlar 58a/1240, tatlılar 22b/466, tefrītlar 106a/2300, tekbīrleri 31b/658-659 (4), tekbīrlerini 149b/3255, tenler 21b/442, tesbīhlerde 159b/3480, tesbīhleri 155a/3380, tevekkül-leri 121a/2625, tüccārlar 64b/1390, uğurlarla 175a/3816, 'ulemālar 64a/1380 (2), 'ulemāların 38a/804, uyanlar 157b/3436, uyluklarını 153b/3340, ümmetlerden 55b/1186, vāciblerden 150a/3265 (2), vācibleri 148b/3234, vakıflardan 19b/402, vālīler 74b/1610, vālīlere 74a/1590 (2), vekīlleri 17b/351, velīler 60a/1290 (2), velīlerden 60a/1286, velīlere 60b/1296 (2), velīleri 138a/3004, velīlerin 60a/1287 (5), Veşenilerin 25b/534, vildānlar 86a/1859, yağmurlarda 73a/1576, yaradılmışlar 56a/1195, yeşlerinden 152a/3315, yerler 13b/266, yerlerde 69a/1481, yerlere 86a/1853 (3), yerleri

8b/151, yerlerim 171b/3744, yerleriñ 118b/2575, yetimleriñ 73b/1582, yılanlar 85a/1836, yıldızlar 79b/1710, yıldızlara 95a/2053, yıldızlardan 80a/1726, zühür ide-cekleri 65b/1412

{+Ø} (= çokluk işlevinde): günāh 77b/1670, huşūşda 99a/2143 (2), hükmin 51b/1099, ictihādında 99a/2139, mü'min 82a/1773, mü'mine 77a/1663, nuşrete 43a/912

{+IArI(n+)} (çokluk üçüncü kişi iyelik eki): ağaçlarından 14a/273, ağızları 71a/1527, ağızlarını 68a/1468, 'akılları 41a/869 (3), 'amelleri 86a/1854 (2), 'amellerine 83a/1788, 'amellerini 42b/908, anaları 53a/1134 (2), analarından 53a/1133, anladıklarına 99a/2144, arka-ları 81a/1750, 'aşılerini 8b/159, ayaklarını 151b/3300, 'azābları 82b/1781, a'zāları 69b/1500 (2), babalarından 53a/1132, bākīlerine 172b/3757, başları 120a/2611, başlarına 70b/1513, başlarında 106a/2299, beğendükleri 85b/1852, bey' i şirālarında 74b/1609, bid'atları 80a/1731, biri birilerine 99a/2143, boyları 85b/1843, cānları 41a/869 (3), cānlarını 69b/1494 (2), derileri 78a/1685, deyze-leri 53a/1136, didikleri 25a/516 (2), didükleri 88a/1906, dilleri 9b/177, dilleri tutulsa gerekdür 85a/1832, dīnlerini 76a/1638, dirseklerine 158b/3457, du'ālarını 5a/80, ecelleri geldikde 44b/945 (2), ehilleri 53a/1135, ellerini 47b/1013 (3), emvāllerini 19a/385, evlādlarına 60b/1302, eyegüleri 68b/1473, geçmiş-lerine 172b/3756-3757, göde-leri 41a/870 (3), göğde-leri 40b/865 (3), gönülleri 85b/1847, hācetleri 74a/1591, hācetlerini 73b/1583, hāla-ları 53a/1136, harāclarını 118b/2575, havflarını 79a/1703, hilāfetleri 61a/1307, ictihādlarında 99a/2140, içlerinde 8b/152 (6), ihtiyār-ı cüz'iyye-leri 3b/48-49, imānları 40a/846, inciklerinden 153a/3334, inciklerini 153a/3335, irtidādları 80a/1731, işleri 107a/2320, i'tikād-ı bāṭıla-larını 104a/2257, i'tikādları 92b/2002, itdikleri 26b/551, itdükleri 71a/1526 (2), kabirlerinden 5b/87 (2), kalbleri 72b/1560, karınları 78a/1677 (2), kavilleri 99a/2144, kavillerile 99b/2156, kemāllerin 4b/72, kendileri 114a/2471, kendülerinüñ 8a/150, kesibleri 3b/47, kız karındaşları 53a/1135, kızları 53a/1135, kolların 158a/3441, kollarını 153a/3333, koltuklarından 153a/3333, köşklerini 82b/1777, kullukları 42a/894, lafižları 10a/185, lezzetleri 88a/1903, ma'aşīleri 3a/52, maqāmları 174a/3796, ma'nāları 10a/186, ma'nālarını 10b/204, ma'nālarınuñ 128a/2786, ma'nālarınuñ 39a/822, Melā'ike-i Kerrübīn

h azretlerini  173b/3780, mertebe-lerince 80b/1733, meskenlerini 172b/3757, m ive-lerinden 14a/273, nam zlarını 121a/2625-2626, nefislerinde 74a/1590, ni'metleri 82b/1783 (2), oldukları 23b/489, olmayanlarından 42a/888 (2), omuzları 152a/3314, orta-ları 120a/2611, oru ları 32b/688, otlarından 14a/272,  nlerine 85b/1849,  s urlerini 118b/2575, peygamberleri 41b/886 (2), peygamberlerinden 41b/887, peygamberlerine 63a/1354, rek'atlarına 148b/3237 (2), rek'atlarında 152b/3320, r hlarını 3b/44,  ab leri 75a/1618,  ahiblerid r 40b/863,  alihleri 42a/889, sesleri 22b/462,  fatları 111a/2409,  na ları 82a/1766,  u larını 7b/131,  ularından 14a/272,  retleri 40b/862,  ahid-i 'adilleri 136a/2963,  ef 'atlerin 61b/1320,  ehvetleri 41a/869 (3), ta'allu ları 12a/238 (2), ta'amların 4b/72, t 'atleri 3b/51, t bi' olduklarıçun 99b/2158, tapdıkları 85a/1837, tekb rlerinde 150b/3273, tekb rlerinden 159b/3472, tekb rlerini 149b/3256, tesb hlerini 153a/3328, uylu larına 158a/3440, uylu larından 153a/3334, uylu larını 153a/3334,  mmetlerine 52b/1118 (3),  mmetlerini  23b/489 (3),  st dlerine 99b/2157,  stlerinde 13b/266 (2),  zerlerinden 60a/1288, vird kleri 101a/2189, v c dlerinde 107a/2319, v c d-u  erifleri 67b/1453, yapra larını 88a/1897, ya ları 85b/1844, ye lerini 158b/3457, yetimlerini 74a/1593, y zleri 70a/1505 (2), zek tlerini 121a/2626, zidleri 11a/214

{+Ø} (= ** okluk  c nc  ki i iyelik i levinde**): *h y net 55a/1178*

{+IArI(n+)} (= **teklik  c nc  ki i iyelik i levinde**): *'Abb s r diya'll hu 'anhu h zretlerine 165a/3596, a ızları 57a/1223, alınları 57a/1216, 'Aliyy 'l- ar  'aleyhi rahmet 'l-B r  h zretleri 121b/2638, ba ları 56b/1210, be izleri 57a/1222, bevilleri 56a/1203, boyları 56b/1207, burunları 57a/1220, demleri 56a/1204, di leri 57a/1224, etleri 56b/1209, h ce h zretleri 167a/3639,  m m A'zam h zretlerini  99b/2159,  m m-ı Se av  ibni 'Abb s r diya'll hu Ta' l  'anhum  h zretlerinden 162b/3543-3545, ism-i  erifleri 57b/1230, ka ları 57a/1216, r h-u  erifleri 56a/1204-56b/1205 (2),  a ları 56b/1211,  akalları 57a/1226, ta'd d itdikleri 145b/3171, te avvu ları 56a/1204, vef tları 47a/1005, v c d-ı enverlerinde 59a/1269, y zleri 57a/1220*

{+la -} (**addan eylem t retme eki**): *hal lla mak 71b/1544*

{+leyin} (araç durumu eki = eşitlik durumu işlevinde): *işidecek-leyin* 161a/3504

{+II} (addan ad türetme eki): *'akıllı* 55a/1181, *'akıllısı* 52b/1124, *enliligi* 85b/1844, *gizli* 72b/1565, *hayırlısını* 172a/3750, *katırānlı* 85a/1834, *mazarratlıdır* 111b/2418, *menfa'at-lidür* 111b/2417, *merḥametli* 73b/1586, *nefi'lisini* 172a/3750, *nikāhlı* 125a/2713, *rek'atlı* 148a/3223, *rengli* 86a/1860, *rūzgārli* 83a/1794, *rükū'lı* 34b/729 (2), *sücüdü* 34b/729 (2), *sürmeli* 57a/1219, *şehirli* 52b/1124, *şiddetli* 67b/1447 (2), *tatlılar* 22b/466, *yanaklı* 57a/1222, *yazılı* 48b/1033 (4) bk. {+IU} (addan ad türetme eki)

{+IIK+} (addan ad türetme eki): *aclığını* 74b/1600, *āsānlık* 67a/1446 *aydınlığı* 24a/499, *aydınlık* 23b/483 (2), *ayıcılıktan* 19b/400, *aylık* 80a/1724, *beyāzlık* 146b/3191 (2), *birliğine* 20b/419, *cāhil-likdür* 116a/2517, *cehennemlik* 66b/1426, *cennetlik* 66b/1425, *çengī-lige* 15a/296, *çengī-likden* 19b/401, *ders-i 'āmlık* 29b/619, *ebe-lik* 47b/1016, *ehl-i sünnetligi* 34b/725-726, *enliligi* 85b/1844, *eylik idicidür* 7a/126, *eylik itmek* 124b/2709 (2), *eyliklere* 174b/3800, *ḥarām-lıkda* 132a/2871, *ḥırsızlığa* 142a/3088, *ḥırsızlık* 28b/601, *ıyıcaklık* 25b/526 (2), *kapucılığına* 43a/918 (2), *karānülüğünde* 73a/1576, *karānuluk* 23b/484 (2), *kızılık* 146b/3191 (2), *kurrālık* 29b/619, *maymūncılıktan* 19b/401, *mekteb ḥ'āca-lığı* 29b/620, *murdārılıkda* 132a/2870, *mü'ezzinlik* 29b/619 (2), *nebīlikden* 60a/1291, *pāk-ligi* 56a/1202, *pāk-lik* 76a/1641, *pekligini* 158a/3439, *peygamberligi* 58b/1249 (2), *peygamberlik* 63b/1363, *peygamberlikden* 55a/1175, *şeyḥ-lık* 29b/619, *tāze-likde* 72b/1558-1559, *varlığına* 20b/419, *yaqınlık* 109a/2362, *yalan şāhidligi* 64b/1390, *yalan şāhidliginden* 19b/399, *yaşlık* 25b/526 (2), *yıllık* 82b/1785 bk. {+IUK+} (addan ad türetme eki)

{+IU} (addan ad türetme eki): *adlu* 45a/962 (8), *bellü olup* 30b/642, *borclu olan* 73a/1571, *boynuzlu* 71a/1532, *cemī'-i bağluları* 3b/42, *dürlü* 17b/352 (8), *dürlüdür* 77a/1663, *envā'idürlü* 8a/150 (2), *gizlü* 165a/3592, *ḥüyludan* 52b/1125, *koḥulu* 80a/1728 (2), *köylüden* 52b/1124 (2), *nice dürlü* 89b/1938, *semerrü* 85a/1836, *şefakatlü* 73b/1586, *tatlu* 80a/1727, *uğurludur* 26b/548, *ulu* 44b/953 (4), *uludur* 4b/63 (3), *ulusı* 87a/1877, *yerlü yerinüze gelüp* 69b/1491, *yüzlüden* 52b/1125 bk. {+II} (addan ad türetme eki)

{+Ø} (= addan ad türetme işlevinde): *nām* 72a/1552 (4)

{+IUK+} (addan ad türetme eki): *büyüklüğü* 80a/1721, *cünüblükden* 30b/645, *çokluğu* 80a/1721, *çokluğuçun* 79a/1702 (2), *eylügi* 112b/2445, *eylükden* 113a/2448, *gönül hoşluğu* 140a/3042-3043, *günlük* 84b/1821, *koğuculuk* 75b/1632, *kulluk iden* 72b/1559, *kullukları* 42a/894, *kuruluk* 88b/1915, *kuruluk-dır* 25b/526, *şovukluk* 25b/526 (2), *uyuluklarına* 158a/3440, *uyuluklarından* 153a/3334, *uyuluklarını* 153a/3334 (2), *uzunluğa* 57a/1221, *uzunluğu* 56b/1213 (2) bk. {+IİK+} (addan ad türetme eki)

{-mA} (eylemlilik eki): *ābdest almadan* 147a/3204, *afiv olmasına* 145a/3152, *ağıtması* 58a/1239 (2), *alınması* 19a/386, *aymağa* 133b/2901, *ayırması* 28b/599 (2), *bağlanmada* 26b/549, *bilmesi* 44b/947 (5), *bilmesile* 88b/1912 (2), *cihād itmeden* 118a/2563, *çıkma-sı* 66a/1416, *çoğaltma-sı* 58a/1241, *dilemesile* 88b/1913, *dimeniñ* 20a/410 (2), *diriltmesi* 62b/1339, *erimesi* 65b/1403, *esir olmadan* 115a/2501, *evlenmeden* 107a/2324, *fesāda virmesi* 66a/1419, *geçinme-si* 13b/271, *geçme-mesi* 65a/1394, *gelmesi* 56a/1197 (2), *gelme-sinden* 104b/2260, *getirmesi* 63a/1349, *geyme-den* 107a/2324, *geymesi* 64a/1379, *girmesi* 65a/1398, *gitmesi* 58a/1238 (2), *görmeniñ* 87a/1879, *görmesi* 38b/811 (2), *halk itme-sinde* 89b/1938, *halk itme-sine* 92a/1986-1987, *harāb itmesi* 66a/1422, *horlama-sı* 114b/2489, *hüylanması* 173a/3768, *ışlāh itmesi* 66a/1417, *içilmesi* 64a/1376, *ikrār itmede* 111a/2403, *ikrār itmenüñ* 39a/827, *inanması* 40a/847 (4), *inmesi* 57b/1237 (2), *isrāf itmeden* 125b/2726, *işitdirme-si* 62b/1346, *işitme-si* 38b/812, *işlemeden* 154b/3363, *işlemesi* 108b/2355 (2), *işleme-sinde* 154a/3353, *itmede* 23b/484 (2), *itme-meden* 68b/1469, *itmesi* 58a/1238 (2), *kabül olmasınınuñ* 39b/833, *kaçmada* 119b/2597, *kaldırmanınuñ* 160a/3486, *kalkması* 64b/1381 (4), *kalkma-sı* 65b/1405 (2), *kalması* 65b/1405 (2), *kandırmada* 23b/482, *kaplanması* 66b/1427, *kesilme-si* 67a/1438, *kesme-de* 23b/483, *kılmadan* 164b/3584, *kılmanınuñ* 134b/2920 (2), *koğma-sı* 38b/813, *mā'il olması* 64b/1389, *mağbül olmasınınuñ* 112a/2435 (2), *meyil itmesi* 64a/1377, *okumanıñ* 49b/1051, *okunması* 64b/1382, *olmada* 71b/1541, *olmadan* 88b/1910, *olma-ması* 65a/1399, *olmanınuñ* 52b/1119, *olması* 62a/1336 (24), *olma-sı* 65b/1406 (2), *olmasıdur* 64a/1373, *oynamadan* 125b/2730, *öldürmesi* 66a/1420, *ölmesi* 63b/1366 (2), *şāhib çıkma-sı* 65a/1395, *şatılması* 64b/1388, *şıkması* 67b/1447, *şıkma-sı* 68a/1458, *şıkma-sına* 68a/1461, *söylemeden* 68a/1467, *söylemesi* 58a/1240, *söyleme-si* 64b/1381,

şefâ'at itmesi 82b/1778, *şifâ bulması* 63a/1352, *tâbi' olması* 64b/1385, *taķınmada* 26b/549, *taieb olunması* 65a/1400, *ta'lim itmesi* 64b/1383, *taŗılması* 105a/2280, *taŗma-sı* 38b/812, *ta'zīm olması* 65a/1401, *terk itmesi* 173a/3770, *terk olunması* 64b/1387, *toĝma-sı* 66a/1424, *toĝurması* 65a/1396, *toķunma-sı* 38b/813, *toŗdurma-sı* 66a/1415, *toŗurmada* 23b/482, *tuŗmada* 119b/2597, *tūkenmesi* 66b/1429, *virilmesi* 65a/1398 (2), *yaĝma-sı* 63a/1353, *yaķma-da* 23b/483, *yapıŗmadan* 17a/338, *yapıŗma-nuŗ* 36a/763, *yaratmasıla* 88b/1913 (3), *yaratmasıla* 112b/2441, *yazmasıla* 88b/1912 (2), *yenmesi* 64b/1386, *yere geŗmesi* 66a/1423, *yıkılması* 67a/1436, *zuhūr itmesi* 63b/1359

{-me} (= kalıcı ad tūretme iŗlevinde): *ŗekme* 57a/1220

{-mA-} (olumsuzluk eki): *'ahdine tuŗmayan* 77b/1673-1674, *almaya* 14b/283 (2), *aŗmayınca* 57b/1232, *ayırmayup* 101a/2184, *baķma-maķdur* 35a/741, *baķmayan* 74b/1608, *baŗmaŗun* 130a/2826, *beŗzemedūĝine* 20b/420, *bilmemeĝe* 105a/2271, *bilme-megile* 146a/3174, *bilmeyūp* 114a/2476, *bulmasa* 71b/1544, *bulunmayup* 93a/2007, *cevāb vire-meyūp* 68b/1472, *ŗıķmayup* 103a/2235, *dāhil olmaya-sıŗuz* 91b/1982, *derlemeye* 132b/2877, *dikilme* 45b/975, *dimeye* 109b/2370 (2), *edā'ı hidmet olunmayan* 19b/401-402, *eksiltmeye-ler* 79a/1703, *eli degmedi* 50a/1064, *elin uzatmayan* 74b/1607, *eŗā itmeye* 14a/282, *eŗiyyet itmemek* 125b/2729, *eŗiyyet itmeye-yim* 171b/3743-3744, *fark itmeyūp* 105b/2291, *geŗme-mesi* 65a/1394, *gelmeyince* 47b/1016, *girmeye* 115b/2509, *girū ķalmaya-lar* 162b/3540-3541, *gōrmedik* 87a/1875, *gōrmeseler gerekdūr* 85a/1833, *gōrmeyecek* 163a/3548, *gōzūķme* 46a/977, *ķaber virme-miŗ ise* 35b/750, *ķaķķından gelmeyenlere* 73b/1579-1580, *ķased itmeyen* 75b/1629, *ķāturına gelmedik* 87a/1876, *ķāturına gelmeye* 38a/806, *ķaŗ itmedūĝi* 129a/2803-2804, *ķıfız itmek* 105b/2285, *ķiyānet itme-mek* 100a/2171, *ķūkūm itmeyince* 28b/591-592, *iŗme-mekdūr* 132a/2873, *iŗtilāfa dūŗmesūn* 50a/1067, *istededūĝi* 104b/2263, *istemeyūp* 20b/415 (2), *iŗitmedik* 87a/1876, *i'tikād itmeye* 132a/2874-2875, *i'timād itmeye* 82a/1772, *itmediler* 107a/2321, *itme-meden* 68b/1469, *itme-meĝe* 91a/1971, *itme-mek* 100b/2182 (2), *itme-miŗ* 34b/724, *itmeye* 14a/276 (2), *itmeyen* 72b/1564 (3), *itmeye-yim* 171b/3743, *itmeyūp* 90b/1954 (3), *iŗin virmedūĝi* 103b/2246 (2), *ķabūl olmadı mı* 37a/780 (2), *ķaķmayanlarıŗ* 119a/2582, *ķaķmayup* 130a/2822, *ķalmadı* 45a/958, *ķalmaya-lar* 164b/3584, *ķalmayınca-ya*

dek 51b/1101, kapanmayacak 130a/2830, kavil etmeye 14a/277-278, kılınmamış 148b/3233, kılmamağıla 146a/3174, kılmamış 161b/3515, kılmayup 145a/3156, komayup 24b/509, lāyık olmayan 2b/19 (7), lāzım olmayan 104b/2268 (2), mā`il olmaya 142a/3085, ma`lūm olmadı 163b/3561, ma`lūm olmaya 14b/291, māni` olmasun 154b/3367, māni` olmayacak 154b/3362 (2), mazhar olmaya 142a/3087, men` itmeyecek 154b/3364, mevcūd olmayan 102b/2216-2217, muhtāc olmayan 6b/107, mülāhaza itmeyüp 112a/2425-2426, mümkün olmaduğıçun 28b/600, mümkün olmaya 40a/845, nā`il olmaya 142a/3086, naşīb olmadı 49b/1060, naşīb olmasa 71b/1544, okutdurmaya 82a/1769, olmadıkça 15a/304 (3), olmaduğıçun 15b/306 (2), olmamağı 113b/2468, olmamak 93a/2009, olma-ması 65a/1399, olmasa 40a/849 (3), olmasa gerekdür 85b/1845, olmasun 24b/504, olmaya 14b/285 (3), olmayacak 133a/2892, olmaya-lar 120a/2605, olmayan 27b/579 (10), olmayanlar 81a/1750 (2), olmayanlarından 42a/888 (2), olmayaydı 90b/1958 (2), olmayaydum 90a/1951, olmayup 64a/1378 (7), oturmayup 135a/2939, öğrenmeyüp 105a/2273, ölmeyecek 35b/754, rāzī` olmadı 124a/2690, rişvet almayan 74b/1610, şabır itmeyüp 129a/2808, s̄abit olmadı 107a/2315, şakınmadılar 107a/2324, şakınma-mağıla 68a/1463, şarf itme-mekdür 116a/2521-2522, secde itmediler 46a/980, secde itmedüğü 45a/958, secde itmeyüp 45a/956, sevmedüğü 122b/2659 (2), sevmemege 139a/3026, sevmemek 122b/2659, sevmeyen 61b/1318, şıkmayınca 132b/2878, şuşamasa gerekdür 80a/1729-1730, şükür itme-mekdür 116a/2520, tābi` olmayan 63a/1354, tahkīr itmeyüp 119b/2596, tākāt getirmediği 101b/2200-2201, tālib olmaya 142a/3088, tamām olmadıkça 64a/1370, tamlatmaya 132a/2875, ta`zīm itmediğiçün 45b/970, terk itmeye-ler 161b/3518, tırāş olmadı 56b/1213, tutmaya 82a/1770, tükenmeyen 78a/1680, ummaya 14b/286 (2), varmayan 74a/1594, virilmeyen 13b/271, virilmeyenden 13b/270, virmemişdür 13b/269 (2), virmeyen 55a/1172 (2), yapışmadıkça 24a/502, yaradı-virmese 92b/2006 (2), yaykamayınca 47b/1017, yetmeyen 33a/696 (4), yüzi gülmeyüp 162b/3536, zahmet çekmeyecek 116b/2534, zahmet çekmeyüp 115b/2507, zāyi` itmeye-ler 144b/3150

{-mAdAn} (ulaç eki): *bilmeden* 145a/3157 (2), *çevirmeden* 154a/3355, *görmeden* 19b/397 (2), *kalkmadan* 163b/3565, *olmadan* 59a/1263 (2), *oturmadan* 163b/3564, *ödeyeme-den* 71b/1540

{-mAK+} (eylemlilik eki): *âbdest almak* 30b/645 (2), *âbdest bozma* 161a/3510-3511, *acıkmak* 86b/1865, *açmak* 150a/3271 (3), *‘afiv eylemek* 79a/1700, *‘ahde vefâ itmek* 123a/2671, *almağa* 104b/2265 (2), *almak* 16a/316 (17), *aşılmağa* 9a/167, *aşlatmağa* 104b/2262, *aşmak* 114b/2484, *aramak* 124b/2699 (2), *ara-mağdır* 135a/2940, *atlamak* 157a/3424 (2), *atmağa* 104b/2264, *atmak* 114b/2481, *ayırma* 153a/3335, *ayırtlamak* 155b/3386, *‘azâb itmek* 4a/61 (2), *‘azâb olmak* 128b/2795, *bağdaş kırmak* 155b/3383-3384, *bağış itmek* 104b/2269, *bakmağı* 153b/3343, *bakmak* 108a/2338 (5), *bakma-mağdır* 35a/741, *başına kağmağa* 112b/2446, *beklemege* 130a/2826, *beklemek* 125b/2722, *beklemekdür* 130a/2823 (2), *bey‘ i şirâ itmegi* 135a/2934, *bey‘ i şirâ itmek* 15a/299, *bilmege* 37a/786 (3), *bilmek* 10a/194 (21), *bilmemege* 105a/2271, *bilme-megile* 146a/3174, *boğazlamağıla* 142a/3089, *cân almağa* 43a/913, *cem‘ itmege* 43a/917, *cem‘ itmegile* 121a/2630 (2), *cem‘ itmek* 151b/3294, *ceng itmek* 129b/2820, *çatlatmak* 156b/3406, *çevirmek* 153b/3348, *çıkarmağa* 50a/1064, *çıkarmak* 82a/1774 (4), *çıkmağ* 40a/845 (3), *çıkmağdır* 148b/3230, *cizmek* 133a/2890, *def‘ itmek* 153b/3345, *devşirmek* 156b/3404, *dikmek* 151b/3299, *dimege* 104b/2268, *dimek* 9a/163 (103), *dimekdür* 10a/185 (10), *dişlemek* 108a/2339 (3), *dögüşdürmek* 132b/2883, *dögüşmekdür* 130a/2823, *döşemek* 158a/3442, *döşetmek* 134a/2919, *du‘â itmek* 151b/3304, *düzeltmek* 154b/3366 (2), *edâ itmege* 118b/2572 (2), *edâ itmegile* 133b/2908-134a/2909, *edâ itmek* 103b/2247 (3), *edâ itmekdür* 118b/2576 (2), *eglenmek* 149a/3244 (7), *elemek* 104a/2252, *eskimek* 86b/1864, *esnemeği* 156a/3399, *esnemek* 153b/3343 (2), *evlenmeği* 106a/2294, *evlenmek* 54b/1171 (3), *eylemege* 105b/2287 (2), *eylik itmek* 124b/2709 (2), *eziyyet itmek* 125b/2729, *ezmegile* 68b/1470, *farğ itmege* 105a/2275, *fıtra virmek* 31b/660, *geçinmek* 14a/274, *gelmek* 128b/2797, *gerinmek* 156b/3405, *getürmekde* 26b/548, *geymegi* 106a/2294, *geymek* 33a/696 (8), *ğıybet itmek* 34a/716 (2), *gidermek* 125b/2732 (2), *girmege* 47b/1007, *gitmek* 86b/1866 (4), *gömmek* 157a/3415, *görmege* 60b/1294 (2), *görmekdür* 87a/1879, *göstermege* 112b/2439, *göstermek* 49b/1060, *ğüsül itmek* 30b/645, *gücendirmek* 113a/2452, *güldürmek*

11b/224, *gölmek* 34b/730 (2), *haber virmek* 133a/2892, *hac itmek* 31a/647 (2), *halâllaşmak* 71b/1544, *halâş itmek* 73a/1573, *halâş olmağıla* 141b/3084, *halk itmege* 24b/503, *halk itmek* 92a/1995, *hasta olmak* 55a/1173, *hâtırın şormağı* 75a/1618-1619, *hâzırlamak* 155b/3385, *hıfız itmek* 43b/922 (4), *hıfız itmemek* 105b/2285, *hıyânet itme-mek* 100a/2171, *hisâb itmege* 80b/1735, *hitân itmek* 32a/674, *horlamak* 114a/2477 (2), *hüylanmak* 155b/3382, *ışlâh itmek* 125a/2717-2718, *ibâdet itmek* 134a/2911, *ibâdet itmekdür* 137b/2995, *icâre-ye virmek* 15a/294, *icrâ itmegile* 125a/2720, *içmegi* 106a/2294 (2), *içmek* 24a/497 (6), *içme-mekdür* 132a/2873, *ıkrâr itmegile* 100a/2170 (3), *ıkrâr itmek* 52a/1110 (3), *imâte itmek* 11b/221, *inanmağı* 38a/801 (2), *inanmağıla* 54a/1153, *inanmak* 10b/203 (17), *irşâd itmek* 118b/2568, *istemek* 123b/2687, *istiğfâr itmek* 124a/2689 (2), *isti'mâl itmek* 32a/671 (2), *işitdirmege* 112b/2440, *işlemege* 90b/1959 (4), *işlemegile* 155a/3377, *işlemek* 90b/1956 (3), *işlemekdür* 137b/2994, *i'tikâd itmege* 103a/2229, *i'tikâd itmek* 101a/2186 (2), *i'tikâd itmekdür* 120b/2620, *itmege* 35a/744 (2), *itmegile* 121b/2635 (2), *itmek* 11b/223 (32), *itmekdür* 129a/2800 (7), *itme-mege* 91a/1971, *itme-mek* 100b/2182 (2), *izzetlemek* 114b/2490, *kabûl itmek* 40b/855, *kaçmağı* 37a/783, *kaçmak* 105b/2284, *kahır itmege* 3a/37, *kaldırmak* 82b/1777 (10), *kalkmak* 159b/3471, *kalmak* 105a/2273 (2), *kanmağı* 24a/497, *kapamak* 153b/3344 (2), *karşu turmağı* 133a/2895, *kaşımak* 161a/3506, *kaşıl itmek* 19b/395-396, *kaşıldurmak* 161a/3505, *kesmegi* 24a/498, *kesmek* 79a/1699, *kılmağı* 165b/3604, *kılmak* 32a/671 (9), *kılmamağıla* 146a/3174, *kirlenmek* 86b/1865, *koçmak* 157a/3419, *komaç* 114b/2482 (9), *korçmağı* 37a/780 (2), *korçmak* 123a/2667, *koşmak* 31b/657, *kullanmak* 113a/2451, *kurbân kesmek* 31b/659, *kurtulmak* 116b/2531 (2), *kuşanmağı* 106a/2294, *kuşanmak* 105b/2291 (2), *mahrûm olmağı* 32b/679 (3), *ma'nâ virmek* 10b/200, *mazhar olmağı* 145a/3153, *men' itmek* 104a/2257, *merhamet itmege* 140b/3061, *merhamet itmek* 123a/2677 (2), *mesih itmek* 100b/2180, *meşgûl olmak* 135a/2935-2936, *mu'âmele itmek* 125a/2713 (2), *muhâlefet itmege* 118a/2562, *mutî' olmak* 109a/2365 (2), *namâz kılmağı* 135a/2932, *namâz kılmak* 31a/646 (5), *niyyet itmek* 147b/3215, *oçumağı* 119a/2587 (3), *oçumağı* 148b/3237 (2), *oçumağıla* 129a/2807, *oçumak* 29b/622 (37), *oçumakdur* 148a/3225 (2), *oçutmak* 36a/759, *olmağı* 105b/2283 (5),

olmağıla 59a/1269 (3), *olmak* 11a/214 (22), *olmamağı* 113b/2468, *olmamak* 93a/2009, *oruç tutmak* 104a/2250 (2), *oturmak* 150a/3262 (5), *oturmakdur* 148b/3228, *oynamağı* 132b/2880, *oynamak* 159b/3477, *ögmege* 120a/2602, *öğrenmek* 123b/2685, *öğretmek* 123b/2686, *öldürmek* 34a/716 (3), *ölmege* 116a/2521 (2), *ölmek* 36a/764 (2), *öpmek* 115a/2492, *örtmek* 124a/2693 (3), *rāzī olmak* 123a/2673-2674, *rüçü' itmege* 141b/3074, *rüşvet almak* 34a/715, *rüzgārlenmek* 157a/3421, *şabır itmek* 123a/2672, *şabır itmekdür* 129a/2803, *şādır olmak* 60a/1286, *şakınmağı* 119a/2581 (2), *şakınmağıla* 118a/2557, *şakınmak* 35a/736 (11), *şakınmakdur* 39b/833, *şakınma-mağıla* 68a/1463, *şaklamak* 55b/1183, *şalavāt-ı şerīf getürmek* 122b/2661-2662, *şalınmak* 108a/2345 (2), *şarf itme-mekdür* 116a/2521-2522, *şarmak* 71b/1539, *şatmak* 19b/393, *şaymak* 155a/3381, *secde itmege* 154b/3365, *secde itmek* 133b/2904 (4), *secde itmekdür* 148a/3226, *selām almak* 125b/2727, *selām virmek* 32a/675 (3), *sevmege* 138a/3005, *sevmek* 122b/2657 (3), *sevmege* 139a/3026, *sevme-mek* 122b/2659, *şığa-mak* 158b/3457, *silkmek* 155b/3383, *silme* 153b/3346 (2), *söylemege* 113a/2457, *söylemek* 10a/187 (10), *söylemekdür* 148a/3219, *söyündürmek* 129a/2806, *söyünmek* 129b/2815, *şuşamak* 86b/1865, *sümkürmek* 155b/3386, *şehīd olmak* 55a/1173, *şübhe itmegile* 28b/591, *şükür itmek* 123a/2670, *şükür itme-mekdür* 116a/2520, *ta'ām itmek* 32a/674, *ta'ām ziyāfet itmek* 124a/2696, *tābi' olmağı* 111a/2412, *tābi' olmak* 122b/2663 (3), *tābi' olmakdur* 135b/2945 (6), *tağılmaq* 81b/1762, *taleb itmege* 133a/2889-2890, *tamām itmek* 156a/3394, *ta'mūr itmegile* 76b/1645, *tarılmağı* 105a/2280, *taşdīk itmek* 108b/2356-2357, *tavāf itmek* 124b/2700-2701, *taayanmaq* 155a/3373 (2), *ta'yīn itmek* 148b/3237 (3), *ta'zīm itmek* 8b/161 (6), *tekrār itmek* 34b/724 (2), *te'līf itmek* 104a/2254, *terbiye itmek* 124b/2710, *terk itmege* 105b/2292-106a/2293, *terk itmegile* 36a/757-758 (3), *terk itmek* 34b/731 (13), *teslīm olmağı* 37a/785, *tevbe itmek* 122b/2666, *teyemmüm itmek-dür* 147b/3206, *tırāş olmak* 17a/348, *toğrulmaq* 151a/3291 (2), *toymağı* 24a/497, *toymak* 86b/1865, *turağı* 133a/2893 (2), *turağıla* 156b/3412, *turmak* 147b/3213 (4), *turmakdur* 133b/2900, *tutmak* 31a/647 (8), *tükürmek* 157a/3416, *ummağı* 115a/2494 (2), *ummak* 123a/2668, *'umre itmek* 124b/2700, *urmak* 108a/2341, *utanmaq* 123a/2674, *uydurmaq* 16b/333, *uyamak* 149b/3252, *uyumağı* 106a/2294, *uyumak*

54b/1171 (3), *uzatmak* 158a/3445, *üfürmege* 43a/915, *üfürmek* 155b/3387, *ümīdi kesmek* 78b/1694, *üşümeği* 24a/499, *varmağa* 144a/3129, *varmak* 105b/2282 (2), *varmakdur* 40a/853, *vaşf itmek* 114a/2479-114b/2480, *vefāt itmegile* 50a/1066 (2), *vefāt itmek* 55a/1174, *virmege* 106a/2296, *virme* 11b/222 (11), *yanmağı* 24a/498, *yapışdırmaq* 158a/3441, *yapışmağıla* 63b/1360, *yapışmaq* 35b/750 (4), *yapışmaqda* 35b/755, *yapmaq* 104a/2255 (2), *yaratmağa* 6b/113 (2), *yardım itmek* 125a/2719, *yarlığanmaq* 164a/3574, *yatmaq* 54b/1171, *yayқанmaq* 17b/349, *yedirmek* 113a/2448, *yemeği* 106a/2294 (2), *yemek* 24a/497 (11), *yerine getürmek* 124b/2703, *yırmağıla* 68a/1468, *yummaq* 156a/3401, *yutmaq* 155b/3392, *yürümek* 156b/3412, *yürümekdür* 130b/2840, *zāyi‘ itmek* 146a/3173-3174, *zekāt virme* 31a/646 (2)

{-maq} (= kalıcı ad türetme işlevinde): *kaymaqdan* 80a/1728

{-mAK gerek} (= gereklilik işlevinde): *bilmek gerek* 110a/2387 (2), *bilmek gerek-dür* 38b/819-820, *istemek gerekdür* 20a/412 (2), *işlemek gerek* 110a/2388, *itmek gerek* 59b/1281 (3), *kaçmaq gerek* 59b/1280, *kurtarmaq gerek* 110b/2396, *olmaq gerek* 60a/1283 (4), *olmaq gerek-dür* 79a/1704, *ölmek gerek* 110b/2395, *şakınmaq gerek* 110b/2392 (4), *şakınmaq gerekdür* 71b/1535 (2), *ıtmaq gerek* 59b/1279, *virme gerekdür* 16b/328 (3)

{-mAll} (gereklilik teklik üçüncü kişi eki): *kaçmalı* 145b/3167, *ıtmalı* 145b/3166, *virnelidür* 15b/312 (2)

{-mAz} (olumsuz geniş zaman teklik üçüncü kişi eki): *‘arız olmaz* 42a/896, *artmaz* 121a/2629 (2), *‘azāb itmez* 78a/1687, *‘azil olunmaz* 60a/1291, *beñzemez* 23a/471 (4), *bilinmez* 7a/122, *bilmez* 103b/2243, *bozulmaz* 28b/591, *bulunmaz* 34b/733, *çıkılmaz* 84a/1816, *eksilmez* 121a/2629 (2), *elinden hiçbir şey gelmez* 92a/1990-1991, *fāsıd olmaz* 150a/3267 (6), *gā‘ib olmaz* 5b/89, *geçmez* 13b/264 (2), *gelmez* 48b/1032 (3), *girilmez* 97a/2102, *girmez* 23a/472, *görmez* 87a/1884, *günāh itmez* 60b/1297-1298, *haqqından gelmez* 25a/518, *halk itmez* 24a/502 (2), *hāşıl olmaz* 107b/2329, *hıfız ide-mez* 116a/2519, *ıtlāk olunmaz* 10a/191 (2), *inmez* 48b/1031 (2), *işlemez* 89b/1939, *kabül itmez* 111a/2404-2405, *kabüle geçmez* 98a/2118 (2), *kādir ola-maz* 4a/56, *kaldırmaz* 28a/590, *kalalmaz* 115b/2512, *kaşanmaz* 130a/2828 (2), *kıyāmet koptamaz* 64a/1370, *lāyık olmaz* 32a/678 (6), *lāzım gelmez*

152a/3308 (5), *ola-maz* 57b/1233, *olmaz* 8b/153 (30), *rāzī olmaz* 89b/1937, *sākūt olmaz* 60a/1289, *şayılmaz* 99b/2157, *sevmez* 89b/1937, *şığmaz* 167b/3651, *ta'alluk itmez* 12b/239, *ta'bīr olunmaz* 55a/1180, *tamām olmaz* 161b/3514, *tarılmaz* 97a/2100, *tāze-lenmez* 78a/1685 (2), *teklīf itmez* 101b/2201, *toğurmaz* 47b/1016, *uţanmaz mısın* 145b/3169, *virilmez* 97a/2099, *virmez* 111b/2423, *ye-tişmez* 60a/1288, *yeye-mez* 102a/2213, *zarar virmez* 99a/2146 (2)

{-mAzdAn} (ulaç eki): *girmezden evvel* 79b/1717, *kapanmazdan evvel* 39b/836, *kıyāmet koptmazdan evvel* 63b/1368, *şabāh yeri ağarmazdan evvel* 147a/3196-3197, *ümīdi kesmezden evvel* 39b/834

{-mAzdl} (olumsuz geniş zamanın hikâyesi teklik üçüncü kişi eki): *emir itmezdi* 116b/2524, *gelmezdi* 90b/1952, *olmazdı* 90b/1960

{-maz ise} (ulaç eki): *olmaz ise* 165a/3597-3598 (2) bk. {-mAzsA} (ulaç eki)

{-mAzlar} (olumsuz geniş zaman çokluk üçüncü kişi eki): *'azil olmazlar* 55a/1175, *çürümezler* 67b/1453, *da'vā ide-mezler* 60a/1291, *gelmezler* 96a/2079, *geyemezler* 42a/898, *hasta olmazlar* 42b/899, *içmezler* 42a/898, *inmezler* 78a/1684, *kalmazlar* 78a/1683, *kuşanmazlar* 42a/898, *muḥālefet itmezler* 42b/901-902, *olmazlar* 42b/901 (3), *toğmazlar* 42a/897, *toğurmazlar* 42a/897, *uyumazlar* 42b/899, *yatmazlar* 42b/899, *yemezler* 42a/898, *yorulmazlar* 42a/898

{-mazlar idi} (olumsuz geniş zamanın hikâyesi çokluk üçüncü kişi eki): *olmazlar idi* 62a/1327

{-mAzsA} (ulaç eki): *bulunmazsa* 147a/3204, *cevāb vire-mezse* 83b/1805, *haz itmezse* 37b/795, *hiç olmazsa* 161b/3518 (2), *işdilmezse* 149b/3250, *kabūl itmezse* 22a/448-449, *karışmazsa* 106b/2309, *mümkün olmazsa* 101a/2187-2188, *naşīb olmazsa* 78a/1681, *olmazsa* 36b/768 (4) bk. {-maz ise} (ulaç eki)

{-mAzsAñ} (ulaç eki): *görmezsen* 137b/2996, *korkmazsan* 28a/583

{-mede} (şimdiki zaman teklik üçüncü kişi eki): *göndermede-dir* 12a/231, *işleme-de-dir* 12a/228

{-mededirler} (şimdiki zaman çokluk üçüncü kişi eki): *icrā itmede-dirler* 59b/1276

{-meksiziñ} (ulaç eki): *istemek-siziñ* 5a/77

{-melü ol-} (birleşik eylem): *gitmelü olucağ* 85b/1848

{-mezdim} (olumsuz geniş zamanın hikâyesi teklik birinci kişi eki): *işlemezdim* 114b/2488

{-meziz} (olumsuz geniş zaman çokluk birinci kişi eki): *bilmeziz* 36b/769 (2)

{-mezler ise} (ulaç eki): *ıtlāk itmezler ise* 9b/180

{-mez ol-} (birleşik eylem): *bitmez olur* 162b/3536

{mI} (soru eki/ilgeci): *bozuldı mı* 28a/590, *bula mı* 175a/3818, *bu mıdur* 50b/1075, *deve-si mi* 79b/1719, *ğayr-ı maḥlūk mı* 111a/2405, *görür mi* 87a/1885, *görürler mi* 87a/1883, *haber vire-yim mi* 130b/2833, *ķabül oldu mı* 37a/779 (2), *ķabül olmadı mı* 37a/780 (2), *lāyık mıdur* 145b/3167, *maḥlūk mıdur* 111a/2405, *melek mi* 111b/2414 (2), *mu'allak mıdur* 36b/769 (2), *mübrem midür* 36b/769, *şığına mı* 111b/2415, *şoluna mı* 111b/2416, *uṭanmaz mısın* 145b/3169, *var mıdur* 79b/1718, *virir misin* 132b/2882

{-mIş} (ortaç eki): *bahāya kesilmiş* 73a/1572, *birikmiş* 162a/3534, *çürümüş* 69a/1490, *geçmiş* 4a/60, *itme-miş* 34b/724, *ķılınmamış* 148b/3233, *ķılmamış* 161b/3515, *olmuş* 56a/1198, *tağılmış* 69b/1491, *yaradılmışlar* 56a/1195, *yenmiş* 47b/1017

{-miş} (= kalıcı ad türetme işlevinde): *geçmiş* 38b/814, *geçmiş* 88b/1914, *geçmiş-lerine* 172b/3756-3757

{-mIş} (öğrenilen geçmiş zaman teklik üçüncü kişi eki): *adı aḥılmuşdur* 54a/1154, *bilmiş* 27a/561, *buyurulmuşdur* 120a/2603, *cemi' olunmuşdur* 167b/3650, *çıkmışdur* 103b/2239, *dāḥil olmuşdur* 91b/1983, *dizilmiş* 57a/1225, *endirmişdür* 48b/1029, *gelmiş* 103b/2248, *gelmişdür* 53b/1144, *haber virme-miş ise* 35b/750, *ḥalk olunmuşdur* 46a/978, *işmarlamışdur* 165a/3600, *imış* 26b/547 (2), *inmişdür* 48b/1033 (5), *i'tikād itmiş* 26b/556, *itmişdür* 51b/1099 (2), *ķalmışdur* 37b/790 (2), *ķılmışdur* 43a/912 (7), *ķomışdur* 42b/905, *olmuşdur* 99a/2145, *ögülmüşdür* 6a/96, *rivāyet olunmuşdur* 53b/1147-1148, *ta'bīr itmişdür* 121a/2633, *tamām olmuşdur* 49a/1043, *virmemişdür* 13b/269, *virmişdür* 13b/268 (2), *yapışmış* 76b/1654, *yaradılmışdur* 40b/862, *yaratmışdur* 53b/1140, *yazılmışdur* 146a/3173, *yüklenmiş* 83a/1792, *zuhūr itmişdür* 65b/1411

{-miş idi} (öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi teklik üçüncü kişi eki): *ağarmış idi* 57b/1229

{-mİş ol-} (birleşik eylem): *dimiş ola* 32b/684, *girmiş ola* 134b/2928, *iftirā itmiş olur* 109b/2371, *işbāt itmiş ola* 160b/3493, *işlemiş ola* 32b/683, *izin virilmiş ola* 33a/695, *tamām olmuş ola* 47a/1004, *terk itmiş ola* 32a/670 bk. {-muş ol-} (birleşik eylem)

{-mİşlAr} (öğrenilen geçmiş zaman çokluk üçüncü kişi eki): *bulmuşlar* 107a/2319, *dimişler* 27a/565, *helāk olmuşlardur* 91b/1981, *ıtlāk itmişlerdür* 9b/178, *secde itmişlerdür* 53b/1140-1141

{-mUr} (eylemden ad türetme eki): *kömür* 84b/1823 (2), *yağmur* 63a/1353 (2), *yağmuru* 24a/500, *yağmurlarda* 73a/1576

{-muş ol-} (birleşik eylem): *buyurmuş ola* 30b/641 bk. {-mİş ol-} (birleşik eylem)

{+ndi} (addan ad türetme eki): *ikindi namāzını* 32b/684-685 (2) bk. {+ndü} (addan ad türetme eki)

{+ndü} (addan ad türetme eki): *ikindü* 87a/1880, *ikindü namāzını* 43b/926 bk. {+ndi} (addan ad türetme eki)

{+nı} (belirtme durumu eki): *anı* 22b/459 (60), *bunu* 163b/3563 (6)

{+(n)İn} (tamlayan eki): *‘Abdu’r-Raḥmān-i Ḍarīrīnī* 174a/3791-3792, *‘adāletīn* 110a/2385, *Ādem ‘aleyhi’s-selāmīn* 97b/2107-2108, *Ādem babamız ‘aleyhi’s-selāmīn* 39b/839, *ağzın* 38b/812, *āḥerīn* 19b/397, *āḥiretīn* 122a/2645, *aḥkāmīn* 52a/1114 (2), *aḥkām-ı şer‘iyye-nīn* 133b/2898-2899, *‘alāmetlerīn* 65b/1411, *‘ālemīn* 26b/554, *a‘mālīn* 91a/1964, *‘amelīn* 34b/723 (10), *anı* 139a/3025, *anındur* 20a/409, *anılla* 107a/2319 (2), *anları* 21a/435 (24), *‘arāziyyātın* 21a/436, *‘arşın* 76b/1653 (2), *aşdikānın* 172b/3756, *Aşḥāb-ı Kirāmın* 50a/1065 (6), *aşḥābın* 107a/2323, *aşḥābının* 98a/2122, *‘avām-ı nāsın* 38a/805, *‘avratın* 65b/1409 (2), *‘aybının* 145a/3152, *beşin* 16b/332, *bināları* 64b/1386, *birinin* 157b/3430, *bunları* 10a/185 (8), *cānın* 104b/2260, *cāriye-nīn* 147b/3210, *cehele-i nāsın* 26a/543, *cemā‘atın* 158a/3445, *cemādātın* 22b/462, *cemī‘-i maḥlūkātın* 4b/71, *cennetin* 85a/1839 (3), *cinnin* 20a/407 (2), *cismi* 6a/102 (2), *cümle-nin* 162b/3542, *dāne-lerin* 17b/355-356 (2), *delā‘ilīn* 7a/121, *delīlīn*

9a/168, *dere-leri* 14a/272, *dimeni* 20a/410 (2), *dīn-i bātulu* 94b/2042-2043, *dīn-i İslāmu* 136a/2962 (2), *dīni* 65b/1404, *Ebūbekri 'ş-Şiddi* 50a/1067, *eli* 15a/297, *emānet-i ilāhī-ni* 93b/2026, *emāneti* 64b/1381, *eminleri* 110a/2381, *emr-i şalātu* 145b/3165, *emri* 51b/1097, *enbiyāları* 38a/802, *eri* 147b/3207, *eşyānu* 6a/100, *evliyāları* 173a/3771, *Fahr-i 'Alemin* 61a/1314, *farzu* 31a/649, *farzları* 30b/644 (2), *fāsıku* 45b/972, *Fātiha-nu* 149a/3240, *Fir'avnu* 63b/1361, *görmeni* 87a/1879, *günāhu* 79a/1702, *Ḥacere'l-Esvedin* 46b/989, *ḥadiş-i şerifi* 136a/2962-2963, *ḥarāmu* 34a/718, *ḥarb-i kāfirin* 19a/384, *ḥayru* 26a/538 (6), *Ḥazret-i Meryem* 48b/1035, *herkesin* 28b/592-593 (2), *her kimin* 48a/1021, *her kiminle* 73b/1581, *ḥükümleri* 127b/2768, *iki-sinin* 133b/2907, *İmām A'zam ḥazretlerinin* 99b/2159, *imānu* 149a/3249 (2), *imānu* 38b/820 (8), *insānu* 41b/886 (4), *insin* 42b/899, *izzeti* 174b/3807, *Ka'be-i şerifi* 98b/2134, *kabri* 67a/1442 (6), *kaçmayanları* 119a/2582, *kaderiyye-leri* 26a/540, *kāfirin* 84a/1819, *kāfirleri* 69b/1495 (3), *kaldırmanı* 160a/3486, *katı* 84a/1817, *kavmin* 38b/818, *kelime-i tayyibe-leri* 167b/3648-3649, *kılmanı* 134b/2920 (2), *kiyāmeti* 70a/1505, *kimseleri* 5a/80 (16), *kimse-leri* 101a/2189 (2), *kimsenin* 14b/291 (12), *kimse-nin* 29a/602 (4), *kitābu* 48b/1032 (6), *kitābları* 51b/1098 (2), *Ḳur'ān-ı 'Azim* 136a/2962, *Ḳur'ān-ı 'Azimü 'ş-Şānu* 135b/2950, *Leyle-i Ḳadri* 67a/1437-1438, *maḥalli* 109a/2366 (3), *maḥlūkātu* 2b/24 (6), *ma'nālarının* 128a/2786, *Mecūsileri* 25b/531, *melāhide-nin* 104a/2256, *melekleri* 41b/887 (9), *Meryem* 95b/2064, *mesā'illerin* 103a/2237 (2), *mesti* 100b/2180, *meyyiti* 46b/987 (2), *mīve-leri* 17b/356 (2), *mizānu* 111b/2415, *Muḥammed 'aleyhi 'ş-şalātu ve 'ş-selāmu* 59b/1273 (9), *muḥsinleri* 137b/2992, *muḥtāc olanları* 2a/14 (2), *muḳallidi* 102b/2216, *müfsidi* 34b/731, *mü'menin bihi* 39a/822 (2), *mü'minin* 145a/3154, *mü'minleri* 3a/35 (6), *Müslimānları* 13b/270 (2), *müstehabbı* 32b/689, *müşrikleri* 27a/567 (2), *müteşābihātleri* 11a/206, *namāzu* 32a/674 (12), *namāzları* 148a/3223 (5), *nāsı* 65a/1393 (2), *nebileri* 60b/1296, *nefsin* 106a/2296, *nehyin* 51b/1097, *ni'meti* 90a/1949, *ni'metleri* 87a/1877, *oğmanı* 49b/1051, *peygamberin* 79b/1716 (2), *peygamberleri* 53a/1137 (2), *Resül-i Ekrem* 38b/817 (2), *rükünleri* 148a/3220, *şabır idenleri* 129b/2810, *şahābini* 174a/3795, *Şāliḥ 'aleyhi 'ş-selāmu* 79b/1718, *şālihi* 45b/971, *sebebi* 24a/493, *seferleri* 49b/1061 (2),

Şenevîlerin 25b/527, *şifât-ı selbiyye-lerin* 2b/19-20, *şifatların* 12a/238 (2), *şifâtların* 10b/204, *sûre-i En'âmın* 75b/1624, *sûre-i Haşırın* 29b/623 (2), *sünnetlerin* 32a/675 (2), *şâri'in* 103b/2245, *şartın* 146a/3180, *şehrini* 17a/341 (2), *şer'atın* 59b/1275, *şer'in* 18a/361, *şerri* 26a/539 (6), *şey'in* 2b/26 (9), *şeylerin* 39a/824 (5), *şu'ab-ı imânın* 122a/2646-2647, *tağların* 14a/272, *Tahiyâtın* 160a/3483 (2), *'ulemâların* 38a/804, *'ulemânın* 12a/233, *ümmetin* 87a/1881, *vâcibin* 31b/661, *vaktin* 147b/3216 (2), *vaşfin* 27b/570, *vechin* 17a/343 (2), *velîlerin* 60a/1287 (5), *ve'n-Nâsın* 50a/1072, *Vesnevîlerin* 25b/534, *vitir namâzının* 147a/3195, *yatsu namâzının* 146b/3192, *yerin* 25a/517 (10), *yerlerin* 118b/2575, *yılın* 18b/377, *yuların* 76b/1647 bk. {+In}, {+im}, {+(n)Uñ}, {+un} (tamlayan eki)

{+(n)Uñ} (tamlayan eki): *ağaçlarının* 88a/1897, *ağniyânın* 14a/278 (2), *aḥkām-ı dīniyye-nün* 133b/2898, *aḥkām-ı şer'iyye-nün* 64b/1387, *aḥlāk-ı ḥamīde-nün* 106b/2306, *aḥşam namâzının* 32a/672 (2), *'Ā'işe anamuzun* 59a/1267, *aḥbabanın* 142a/3087, *'âlem-i rü'yânın* 92b/1999-2000, *altının* 106a/2303, *altunun* 15a/303 (5), *a'mâl-i şâliḥa-nun* 105a/2276, *anların* 92a/1989, *anın* 4a/55 (59), *anınla* 38a/808 (15), *Āşaf bin Berḥiyânın* 62b/1347-63a/1348, *Aşḥâb-ı Uḥdûdun* 40a/846, *'avratların* 73b/1583, *ayağının* 152a/3311, *âyetinin* 86a/1856, *âyetlerinin* 126b/2751, *azâbının* 68a/1462, *bâkî kalmasının* 39a/832, *Bārînin* 13b/262, *Bārî Ta'âlânın* 9a/166 (92), *Bārî Ta'âlâ-nun* 13a/260 (8), *besmele-nün* 50a/1072, *binâsının* 86b/1870, *birinin* 23a/472, *bölüğünün* 103b/2238, *bunların* 71b/1541, *bunun* 16b/330 (5), *burnun* 38b/813, *buyurduğunun* 9b/174, *cum'a namâzının* 32a/673, *dinildiğinin* 35b/745, *diyenin* 54a/1150, *dördün* 61a/1307, *du'âsının* 164b/3581, *düğümün* 162a/3527, *Ebū Ṭâlibün* 82a/1775, *edâsının* 134b/2920 (3), *eflâkiyyünün* 25a/519, *ehlinin* 87b/1887, *ellerinin* 153a/3336, *enbiyânın* 53a/1134, *envâ'-i rahmetinin* 7b/132-133, *eşyanın* 6a/97, *evinin* 59a/1267, *evliyâsının* 7b/129-130, *Fâtiḥanın* 152b/3318, *fi'linin* 92a/1987, *firāk-ı dâlîle-nün* 104a/2256, *fukarânın* 14b/283, *ğayrının* 19b/396 (2), *gice-nün* 58b/1252 (4), *gögün* 25a/517 (10), *gözün* 38b/811, *gümüşün* 15a/303 (5), *Güneşün* 66a/1424, *günlerinin* 32b/687, *gününün* 74b/1600, *ḥakâyık-ı eşyanın* 21b/440, *ḥalkının* 76b/1650, *ḥavzının* 79b/1720, *ḥayvânın* 141b/3083, *Ḥazret-i Dâvûdun* 62a/1336, *Ḥazret-i 'İsâ-nun*

62b/1338 (2), *Hazret-i Mehdîniñ* 66a/1415-1416, *Hazret-i Mûsâ-nuñ* 62a/1335, *Hazret-i Süleymânuñ* 62b/1337, *her biriniñ* 167b/3650, *horozuñ* 142a/3085, *hüyüñ* 106a/2299 (2), *hükminiñ* 18a/362, *ikindi namâzınıñ* 32b/684-685 (2), *ikisiniñ* 53b/1143-1144 (2), *ıkrâr itmeniñ* 39a/827, *İmâm Ebû Yüsufuñ* 17a/338, *insânuñ* 95b/2065, *İşâyânuñ* 48b/1034, *i'tikâd-ı bâtıla-sınıñ* 103b/2240, *kabûl olmasınıñ* 39b/833, *Kâf tağınıñ* 45b/970, *kapusınıñ* 66b/1426, *kaşınıñ* 52b/1123, *kendiniñ* 14a/280 (5), *kendüleriniñ* 8a/150, *kimseniñ* 73a/1571 (2), *kimse-niñ* 102a/2213 (2), *kişiniñ* 129a/2803, *kitâbınıñ* 145a/3158 (2), *köyüñ* 17a/344, *kuşağıñ* 38b/812, *kuşaklarınıñ* 56b/1214, *kuşlarınıñ* 3b/44 (4), *kuşuñ* 8a/145 (7), *Qur'ânıñ* 49a/1048, *kuşuñ* 143a/3107, *lâzım olanıñ* 133b/2899, *mağhalliniñ* 103b/2247, *mağlûkınuñ* 140b/3060, *mağlûkuñ* 10a/191, *mağbûl olmasınıñ* 112a/2435 (2), *ma'nâlarınıñ* 39a/822, *mâ-sivânuñ* 23b/486, *mağlûmuñ* 7b/139 (2), *Medîne-niñ* 66a/1418, *mekrûhuñ* 33b/707, *Melâ'ike-i Kerrübîn hazretleriniñ* 173b/3780, *melekleriniñ* 70b/1522 (2), *mubâhuñ* 33a/699, *Muhammed 'aleyhi's-salâtu ve's-selâmuñ* 56b/1206-1207 (2), *muhtâcınıñ* 3a/39, *mu'tezile-niñ* 26a/537, *müctehidiñ* 30b/636, *müftîniñ* 30b/638, *mü'miniñ* 65b/1403, *mü'min-i şâlihüñ* 67a/1443, *olmanıñ* 52b/1119, *onuñ* 23a/474, *orta parmağınuñ* 160a/3488, *öyle namâzınıñ* 32a/672 (3), *parmağınuñ* 83b/1798, *peygamberimizüñ* 56a/1199, *recânıñ* 36b/777, *Resûlüñ* 56a/1200 (3), *şabâh namâzınıñ* 32a/671 (2), *şâhibiniñ* 110a/2388 (3), *sarâyınıñ* 87b/1888, *şarığınuñ* 158a/3438, *secde-niñ* 151b/3295, *şifâtınıñ* 36a/760 (2), *süreniñ* 158b/3452, *süre-niñ* 154b/3370 (4), *şuyınıñ* 66b/1430, *süfehânuñ* 25a/516, *tabi'iyüñ* 25a/523, *tâ'ife-niñ* 92b/2002 (2), *tarîkiniñ* 104a/2253, *tāvus kuşunuñ* 141b/3084-142a/3085, *'ulemânuñ* 63a/1352, *umûrınıñ* 73b/1579, *üçüñ* 106b/2307, *ümmetiniñ* 55b/1189 (2), *ümmetleriniñ* 23b/489 (3), *vitir namâzınıñ* 159b/3479, *vücübünüñ* 134b/2920 (3), *vücüdünüñ* 38b/813, *yapışma-nuñ* 36a/763, *yatsu namâzınıñ* 32a/672 (2), *Ye'cüc ve Me'cücüñ* 66a/1421, *yediniñ* 29b/620, *yetmiş yediniñ* 121a/2633-121b/2634, *yüziniñ* 159a/3468, *zaleme-niñ* 64b/1388, *zâtınıñ* 10a/193 (2) bk. {+In}, {+im}, {+(n)In}, {+un} (tamlayan eki)

{+Ø} (= **tamlayan işlevinde**): *ağlâk-ı zemîme* 106a/2302, *a'mâl-i şâliha* 67a/1444, *'amel* 112b/2436, *analar* 12a/229 (2), *anlar* 48a/1027 (3), *'aşâsı* 62a/1336, *âteş* 24a/498, *avcu* 160a/3490, *'avrat* 65a/1396, *'avratlar* 64a/1376,

avuçları 147b/3209, *ay* 65b/1407, *babalar* 12a/229, *babası* 65a/1394, *balık* 47b/1011, *beşi* 96b/2086, *bıçak* 24a/498, *bilegi* 150b/3281, *biri* 66a/1422 (4), *bulut* 24a/500, *cānlar* 21b/441, *cāriye-ler* 65a/1396, *çeng̃iler* 64a/1378, *Dābbetü'l-Arz* 66a/1424, *Deccāl* 66a/1417, *demir* 62b/1337, *dünyā* 67a/1400 (2), *eminler* 64b/1390, *erkek* 65a/1397, *erkekler* 64a/1376, *erler* 64a/1379, *ev-lādılar* 64a/1374, *fā`ide ve zarar* 20a/410, *faķihler ve eminler* 65a/1392, *felek sil-le-si yeyen* 26a/545-546, *fukarā* 65a/1392, *gemiler* 83a/1795, *göbeği* 147b/3207 (2), *gögsi* 152b/3318, *gözi* 154a/3357, *gün* 65b/1409, *had̃işler ve nakiller* 44b/952, *hafta* 65b/1408, *harām* 65b/1406, *hasta* 63a/1352, *hayır ve şer* 93a/2013, *hayvāncıklar ve ağaçlar ve taşlar* 58a/1239-1240, *Hāzret-i Īsā* 56a/1197, *Hāzret-i Ömer* 62b/1344, *herkes* 65a/1394, *ibādet* 65a/1399, *İbrāhīm peygamber `aleyhi's-selām* 142b/3100-3101, *içmek* 24a/497, *iftirā ve yalan şahidliği* 64b/1390, *īmān* 116a/2514 (2), *īmānı* 65a/1393, *insān* 64b/1388 (2), *iş* 25a/518, *Ka`be-i şerīf* 67a/1436, *kalbi* 65b/1403, *kesb* 65b/1406, *kişi* 65b/1410, *Qur`ān* 64b/1382, *Qur`ān-ı Azīmü`ş-Şān* 66b/1434-1435, *mahlūkāt* 13b/266, *Maķām-ı İbrāhīm* 67a/1437, *mecmū`i* 27b/570, *menāre-ler* 64b/1391, *merhamet* 65b/1405, *mescidler ve muşhaflar* 64b/1390-1391, *münāfık ve fāsık* 65a/1401, *münkerāt* 65a/1402, *namāz* 145a/3156, *nebīler* 60b/1293, *nūr* 24a/499, *okķa* 65a/1395, *pādişāhlar pādişāhi* 10a/188, *parmağı* 55b/1187, *parmakları* 58a/1239, *peygamberler* 87b/1890, *rağbet* 64b/1384, *Ramazān-ı şerīf* 31a/646, *resmi* 65b/1404, *rūhlar* 21b/442, *rüşvetler* 64a/1375, *sebeb* 24a/496, *selām* 65a/1398, *sene* 65b/1407, *şıla-ı rahim* 64b/1386-64b/1387, *şovuk* 24a/499, *şarāblar* 64a/1375, *şeytān* 64b/1382, *talāk ve zinā* 64b/1389, *tenler* 21b/442, *tüccārlar* 64b/1390, *`ulemālar* 64a/1380, *virmek* 19a/386, *yemek* 24a/497, *yigirmi sekizi* 54a/1154, *zālim* 66a/1414, *zekāt virmek* 64a/1379-1380, *zelzele* 65b/1406

{+rA} (yön gösterme durumu eki): *şoņra* 1b/5 (125), *şoņra-dan* 103a/2231 (2), *şoņra-dur* 147a/3196, *şoņra-ki* 157b/3433, *taşra-sında* 146a/3179, *üzre* 3a/31 (61), *üzre-dür* 12b/241 (3)

{-r idi} (geniş zamanın hikāyesi teklik üçüncü kişi eki): *benzer idi* 57a/1216 (2)

{-rim} (geniş zaman teklik birinci kişi eki): *dilerim* 174a/3797 bk. {-erin}, {-uram}
(geniş zaman teklik birinci kişi eki)

{-rsen} (ulaç eki): *işlersen* 28a/584 bk. {-(e/u)rsAn} (ulaç eki)

{+s} (addan ad türetme eki): *gögsi* 152b/3318, *gögsine* 49a/1046 bk. {+(X)z} (addan ad türetme eki)

{+sA-} (addan eylem türetme eki): *şuşamağ* 86b/1865, *şuşamasa gerekdür* 80a/1729-1730

{-sA} (ulaç eki): *dise* 35b/751, *edā olunsa* 112a/2433, *gelse* 145a/3151 (2), *ise* 9b/180 (34), *işidülse* 9a/163 (2), *işlese* 159a/3462 (3), *karışdursa* 28b/599 (2), *oğusa* 163b/3564 (2), *olmasa* 54a/1150 (2), *olsa* 16a/321 (8), *otursa* 175a/3815, *şek eylese* 154a/3357, *tābi` olsa* 99a/2146, *tahrīr olunsa* 167b/3650, *terk eylese* 148b/3232 (7), *yaradı-virmese* 92b/2006 (2)

{-sA} (= istek işlevinde): *i`tikād eylese* 40a/848, *olmasa* 40a/849

{-sa} (= gelecek zaman teklik üçüncü kişi işlevinde): *bulmasa* 71b/1544, *naşīb olmasa* 71b/1544

{-sA gerek} (= gelecek zaman teklik üçüncü kişi işlevinde): *afiv itdirse gerekdür* 82a/1766, *ağsa gerekdür* 80a/1725, *alvirse gerekdür* 71a/1530 (2), *alsa gerekdür* 77a/1655, *azāb itse gerekdür* 77a/1658 (2), *azāb olsa gerekdür* 68a/1465 (4), *bulsa gerekdür* 71a/1529, *dikilse gerekdür* 77b/1675, *dilleri tutulsa gerekdür* 85a/1832, *dinilse gerekdür* 81b/1759, *dise gerekdür* 70b/1519, *dökülse gerekdür* 79b/1710, *gelse gerekdür* 134a/2910, *geyse gerekdür* 72a/1550, *girse gerekdür* 69b/1498 (2), *görse gerekdür* 76b/1654, *gösterse gerekdür* 88a/1902, *hareket itse gerekdür* 83a/1796, *hāşıl olsa gerekdür* 68a/1463 (2), *hisāb itse gerekdür* 80b/1741, *hücüm itse gerekdür* 76b/1650, *ihyā itse gerekdür* 69a/1488, *itse gerekdür* 69b/1494 (4), *kapansa gerekdür* 84b/1830-85a/1831, *kışāş itse gerekdür* 69b/1493, *kıyāmet kopsa gerekdür* 69a/1483, *kurulsa gerekdür* 83a/1787, *mu`āmele itse gerekdür* 77a/1656-1657, *olmasa gerekdür* 85b/1845, *olsa gerekdür* 68a/1462 (11), *şavrulsa gerekdür* 79a/1708, *şoksa gerekdür* 77b/1672, *su`āl itse gerekdür* 81a/1745, *su`āl olsa gerekdür* 83b/1801, *şuşamasa gerekdür* 80a/1729-1730, *şefā`at itse gerekdür* 81b/1754-

1755, *şehâdet itse gerekdür* 71a/1528, *tâbi' olsa gerekdür* 56a/1199, *tartsa gerekdür* 83b/1808, *üfürse gerekdür* 69b/1496, *virilse gerekdür* 86a/1855 (3), *virse gerekdür* 71a/1531 (3), *yatsa gerekdür* 69a/1485, *yüketse gerekdür* 71a/1532, *zuhûr itse gerekdür* 63b/1369

{-sAlAr gerek} (= gelecek zaman çokluk üçüncü kişi işlevinde): *bâkî kalsa-lar gerekdür* 88a/1904, *başsalar gerekdür* 77b/1673, *batsalar gerekdür* 70b/1517, *boğazlasa-lar gerekdür* 88b/1908, *cem' olsa-lar gerekdür* 70a/1508 (2), *çıksa-lar gerekdür* 86a/1857, *çökse-ler gerekdür* 76b/1652, *derilse-ler gerekdür* 70b/1513, *derlese-ler gerekdür* 70b/1515, *dirilse-ler gerekdür* 85a/1841, *dise-ler gerekdür* 70b/1521, *du'â itse-ler gerekdür* 83a/1797, *düşse-ler gerekdür* 81a/1751 (3), *geçse-ler gerekdür* 83a/1788, *gelse-ler gerekdür* 78a/1678 (2), *getürseler gerekdür* 86b/1864, *geyse-ler gerekdür* 72a/1551 (2), *girse-ler gerekdür* 83a/1793 (2), *gitse-ler gerekdür* 70a/1504-1505 (2), *görmeseler gerekdür* 85a/1833, *görseler gerekdür* 81a/1749 (2), *ıtırşalar gerekdür* 77b/1676, *içseler gerekdür* 79b/1717, *kaçsalar gerekdür* 78a/1679, *kalksa-lar gerekdür* 69b/1500-70a/1501, *kalsa-lar gerekdür* 88a/1905-1906, *kovsalar gerekdür* 80b/1732, *olsa-lar gerekdür* 70a/1511 (3), *otursalar gerekdür* 80b/1733-1734 (2), *otursa-lar gerekdür* 85b/1852, *ölse-ler gerekdür* 84b/1827, *râhat itseler gerekdür* 72a/1554-1555, *şefâ'at itse-ler gerekdür* 81b/1757, *taķınsalar gerekdür* 86a/1862-1863, *ümîdin kesse-ler gerekdür* 88b/1910-1911, *varsalar gerekdür* 87b/1893, *virselere gerekdür* 70b/1522 (2), *yansalar gerekdür* 85a/1838

{-saŋ} (ulaç eki): *alsanŋ* 108b/2352

{+sı} (addan ad türetme eki): *kuş-sıdur* 40b/862

{+(s)I(n+)} (teklik üçüncü kişi iyelik eki): *âbdesti* 161a/3504, *'acele-siçün* 158a/3445, *aclıgını* 74b/1600, *'adâleti* 116b/2534, *'adâletini* 110a/2382, *a 'dâsın* 174b/3810, *a 'dâsından* 7b/129, *a 'dâsını* 3b/46-47, *âdemoğlanlarına* 42b/907, *adı* 36a/758 (4), *adı anılmışdur* 54a/1154, *adına* 39a/827, *adını anan* 66b/1429, *adını anarsa* 162a/3527, *'adlinden* 8b/157, *âfâtından* 124b/2706, *âfetinde* 118a/2558, *'afiv olmasına* 145a/3152, *ağaçlarınınuŋ* 88a/1897, *ağrısına* 63b/1367, *ağzı* 68a/1466, *ağzın* 156a/3400, *ağzında* 154b/3362 (2), *ağzını* 153b/3344, *'ahdine tırmayan*

77b/1673-1674, *āhiri* 53b/1142, *āhirinde* 148a/3227 (4), *āhirini* 29b/623 (5), *aḥkāmi* 175a/3813, *aḥşam namāzinuḡ* 32a/672 (2), *aḥvāli* 67a/1442, *aḥvāl-i kabīḥa-sını* 131b/2858, *aḥalli* 161b/3521, *aḥillısı* 52b/1124, *aḥıtması* 58a/1239 (2), *aḥlı* 22a/451 (3), *aḥsin* 153a/3332 (2), *aḥsāmi* 39b/838, *aḥvāli* 175a/3813, *ala-cağıni* 73a/1567, *alāka-sı* 23b/487 (2), *alāsı* 162b/3542, *alınması* 19a/386, *alnına* 77b/1673, *alnından* 153a/3331 (3), *altına* 79b/1715 (5), *altından* 147b/3208, *altı-sı* 134b/2922 (2), *altı-sına* 39a/824, *altı-sını* 39a/826, *ameli* 20a/409 (5), *ameline* 86b/1873, *amelini* 26b/556 (3), *amelleri* 113b/2459, *ämme-sine* 172b/3756, *ammisi* 165a/3596, *anasıla* 128b/2798, *anasına* 75b/1630, *anasından* 58a/1242, *arasında* 53b/1144 (3), *arasından* 55b/1187 (2), *arasını* 152a/3311, *ardına* 45b/971 (2), *ardınca* 87b/1890 (4), *ardında* 100b/2176, *ardından* 71a/1525, *arḥa-sı* 71a/1525 (2), *arḥa-sına* 158a/3442, *arḥa-sında* 83a/1792, *arḥa-sını* 153a/3327 (2), *aḥsası* 62a/1336, *aḥḥābinuḡ* 98a/2122, *aḥıllarıdır* 106b/2306, *aḥlı* 10b/202 (10), *aḥlında* 44b/953, *avratına* 125a/2714, *avratları* 55b/1191, *avuḥları* 147b/3209, *ayağı* 94b/2047, *ayağın* 151b/3298, *ayağına* 76b/1654, *ayağını* 151b/3299, *ayağınuḡ* 152a/3311, *ayaḥkabin* 157a/3417, *ayaḥları* 134b/2927 (2), *ayaḥlarını* 159b/3475, *a'yāni* 52b/1123, *aybinuḡ* 145a/3152, *āyeti* 158b/3451 (3), *āyet-i kerīme-leri* 121a/2624, *āyetinden* 157b/3435 (2), *āyetiniḡ* 86a/1856, *āyetleri* 158b/3458, *āyetleriniḡ* 126b/2751, *ayğırını* 15a/297, *ayırması* 28b/599 (2), *aynı* 13a/260, *aynı-dur* 10a/193, *azābı* 68a/1461 (2), *azābından* 123a/2667, *azābinuḡ* 68a/1462, *a'zāları* 70a/1502, *a'zāsı* 141b/3077, *a'zāsına* 128b/2790, *a'zāsını* 129a/2801, *azli* 60a/1292, *babası* 65a/1394, *babasına* 75b/1630, *bahāsını* 18b/376 (3), *baḥşinde* 91b/1981 (7), *baḥçası* 115b/2505, *baḥça-sı* 67b/1449 (2), *bāḥī ḥalmasınuḡ* 39a/832, *bāḥīsini* 81b/1759, *bardaḥları* 80a/1726, *başarı* 11b/217, *başdığı* 147a/3202, *bāsından* 50a/1072, *başı* 115a/2500, *başıla* 156b/3410, *başın* 147a/3202 (2), *başına* 18b/375 (2), *başına ḥaḥarsa* 113a/2449-2450, *başına ḥaḥmağa* 112b/2446, *başını* 68b/1470 (3), *başparmağıla* 150b/3280, *bayram namāzları* 31b/658 (5), *bāzār irte-si* 32b/687, *ba'zı* 3b/45 (18), *ba'zısı* 21b/438, *ba'zı-sı* 8b/154, *ba'zı-sına* 77a/1665 (4), *ba'zı-sında* 6a/102, *ba'zısını* 3a/36 (8), *ba'zı-sını* 52a/1114-1115 (3), *bedenile* 159b/3477, *Bedir Ġazāsına* 61a/1311, *begendüğü* 10a/186, *beḥası* 38b/820, *belinden* 12a/229

(2), *belini* 48a/1021, *benzemedüğine* 20b/420, *berāberine* 56b/1214 (4), *beşi* 96b/2086, *beyāzı* 57a/1218, *bildirdiği* 10b/205, *bildüğü* 39a/824, *bileği* 150b/3281, *bilmesi* 44b/947 (5), *bilmesile* 88b/1912 (2), *bināsinuñ* 86b/1870, *binā-yi* 'ömri 175a/3812, *biñde birini* 81b/1759, *birbirini* 85a/1833, *biri* 8b/161 (30), *biri birin* 72b/1561-1562, *biri birinden* 78a/1679 (3), *biri birine* 22b/462 (5), *biri birini* 127b/2770, *birile* 9a/168, *birinde* 157b/3435, *birinden* 20a/408 (7), *birine* 16b/333 (5), *birini* 34b/731 (16), *biriniñ* 157b/3430, *birinüñ* 23a/472, *birisi* 23a/473, *birliğine* 20b/419, *boğazı* 65a/1393, *boğazına* 70b/1517, *boğazını* 155b/3386, *borcu* 164a/3571, *bögrine* 155a/3381, *bölüğü* 51a/1084 (10), *bölüginüñ* 103b/2238, *burnına* 162a/3525, *buyurduğı* 9b/173, *buzagusına* 47b/1014, *büyüklüğü* 80a/1721, *cāhuna* 142a/3085, *cānı* 22a/451 (5), *cānıla* 102b/2222, *cānibinden* 151b/3300, *cāriye-sine* 109a/2361-2362, *cehli* 91b/1984, *cem* 'eyledüğü 167a/3640, *cemī* 'i-sini 2b/24, *cem* 'itdürdüğü 50a/1068, *cihādı* 141b/3082, *cihetinden* 129a/2804 (3), *cihetine* 147b/3213, *cinsinden* 147b/3206, *cum* 'a namāzından 135a/2935, *cum* 'a namāzını 134b/2920 (3), *cum* 'a namāzınıñ 32a/673, *cümle-si* 10a/185 (18), *cümle-sinden* 2b/20 (4), *cümle-sine* 50b/1074 (6), *cümle-sini* 4b/73 (11), *cürmini* 78b/1688, *çekdüğü* 129a/2809, *çeşesi* 57b/1228, *çıkarduğı* 85a/1838, *çıkdüğü* 98a/2119, *çıkmā-sı* 66a/1416, *çoğaltma-sı* 58a/1241, *çoğı* 68a/1462, *çoğluğı* 80a/1721, *çoğluğıçun* 79a/1702 (2), *dağ başında* 39b/843-40a/844, *da* 'vāsında 81a/1746, *defteri* 130a/2828 (2), *defterinde* 34b/733, *defterine* 113b/2460, *Delā* 'il Şerhinde 163b/3567, *delīli* 30a/632 (5), *delīl-lerile* 40a/853, *dere-ce-si* 60a/1287, *derece-sine* 60a/1287, *derisi* 115b/2511, *dermānı* 60b/1294 (2), *deryāsı* 68a/1464 (2), *devāmı* 133b/2899, *deve-si mi* 79b/1719, *dibinde* 40a/844, *dibinden* 85b/1842, *dibini* 156a/3398, *didüğü* 8b/160 (2), *diledüğü* 2a/17 (10), *diledüğüne* 42a/892, *diledüğini* 8a/143, *dilemesile* 88b/1913, *dilile* 160b/3492, *dilince* 9b/181 (3), *dinildiginüñ* 35b/745, *dirilmesi* 62b/1339, *dişi* 84b/1822 (2), *dişilerini* 19a/384, *dīvārı* 98b/2134, *dizi* 76b/1651 (2), *dizine* 70b/1516, *dizleri* 147b/3208 (3), *dizlerinde* 151a/3289, *dizlerinden* 156a/3396 (2), *dizlerini* 153a/3330, *dostlarına* 5b/95, *dördü* 28a/585, *döşegine* 161b/3523, *du* 'ālarına 173b/3780, *du* 'āsından 151b/3303, *du* 'āsını 151b/3302 (2), *du* 'āsınıñ 164b/3581, *dudağı* 57b/1227, *dübürü* 151b/3301, *dükkānını* 14b/292, *dünyā kelāmı* 34b/728 (2), *ecelile* 102a/2211, *ecli* 57a/1224,

eclinden 4b/63, *ecrini* 112b/2444 (2), *edası* 124b/2705 (2), *edasını* 164a/3572, *edasınınu* 134b/2920 (3), *ef'āli* 2b/21, *ef'ālinde* 5b/85 (2), *efendisini* 65a/1396, *efrādını cāmi'* 34a/722, *efrādını cāmi' ağıyarını māni'* 36b/777 (3), *efrādını cāmi' ve ağıyarını māni'* 112a/2428-2429 (2), *ehemmi* 28b/596, *ehli* 74a/1593 (6), *ehlidür* 95a/2060, *ehline* 109a/2361, *ehlini* 105b/2284, *ehliniün* 87b/1887, *ekşeri* 65b/1411 (2), *ekşerini* 18b/377, *eli* 94b/2047 (2), *eli degmedi* 50a/1064, *elile* 69b/1494 (4), *elin uzatmayan* 74b/1607, *elinde* 52a/1112 (4), *elinde-ki* 28b/593, *elinden* 76b/1649 (2), *elinden çıkan* 24a/501 (2), *elinden hiçbir şey gelmez* 92a/1990-1991, *elinden şadır olan* 91b/1974, *elinden şadır olur* 62b/1344, *elinden zühür iden* 120b/2619, *elini* 150b/3279, *elleri* 151a/3289, *ellerin* 152a/3315 (5), *ellerinden* 153a/3330, *ellerini* 150a/3270 (8), *elleriniün* 153a/3336, *emān virdügi* 115a/2498, *emāneti* 93b/2018, *emānu* 115a/2499, *emlākin* 174b/3801, *emri* 17b/354, *emrine* 74b/1604 (2), *emrini* 37a/782 (5), *emşāli* 174b/3802, *enbiyāsını* 2b/23, *eni* 147a/3199, *enliligi* 85b/1844, *envā'ı* 133b/2902, *envā'idürlü* 8a/150 (2), *envā'-i rahmetiniün* 7b/132-133, *erimesi* 65b/1403, *erkek-leri* 87a/1881, *erkek-lerini* 19a/384, *erleri* 55b/1190, *eşeri* 36a/761 (2), *esmāları* 9a/166 (3), *esmālarından* 10a/190 (2), *esmālarını* 114a/2478, *esmāsu* 119b/2595, *esmāsını* 119b/2590 (3), *esnemegi* 156a/3399, *eteklerini* 156b/3404, *eti* 34a/717 (2), *etine* 56b/1210, *eṭrāfi* 80a/1723, *eṭrāfinda* 173b/3779, *evāmirine* 132a/2865, *evini* 14b/292, *evinüñ* 59a/1267, *evlādi* 55a/1172 (5), *evlādıdur* 53a/1134, *evlādını* 73b/1587 (3), *evlādlarını* 19a/384-385, *evliyālarını* 3b/48, *evliyāsınıñ* 7b/129-130, *evveli* 17b/355 (18), *evvelinde* 31a/655 (7), *evvelinden* 75b/1624 (2), *evvelkisi* 91b/1984, *eyegüsinden* 53b/1139, *eyüsini* 92b/2000, *ezberinde* 86a/1855, *fā'ide-si* 35b/752 (2), *farkı* 103b/2239, *farzı* 145a/3159, *farzına* 147b/3216, *farzları* 146a/3178, *farzlarından* 133b/2906 (2), *fāsıķı* 42b/900, *fazlıla* 78a/1686 (2), *fazlından* 3b/41 (4), *fazlınu* 135a/2940, *felek sille-si yeyen* 26a/545-546, *fesāda virmesi* 66a/1419, *fetvāsıdur* 30b/638, *fi'li* 111a/2410, *fi'lile* 148b/3230, *fi'line* 33a/695, *fi'linüñ* 92a/1987, *ğāyeti* 99a/2143, *ğāyetine* 8b/156, *ğayrı* 9b/179 (20), *ğayrıda* 29b/620 (5), *ğayrıla* 21b/447 (2), *ğayrınıñ* 19b/396 (2), *ğayrıyı* 6a/106, *geçinme-si* 13b/271, *geçme-mesi* 65a/1394, *gelmesi* 56a/1197 (2), *gelme-sinden* 104b/2260, *gere-gi* 62b/1343, *getürdigi* 94a/2034, *getürmesi* 63a/1349, *gevde-sine* 154b/3367,

gevde-sini 147a/3197, *geymesi* 64a/1379, *gıışı* 15a/304 (3), *gibi* 2a/18 (142),
gice-leri 44a/936-937, *gice-lerinde* 101b/2199, *girmesi* 65a/1398, *gitmesi*
 58a/1238 (2), *göbegi* 147b/3207 (2), *göde-si* 45b/973, *göde-sini* 124a/2692,
gögde-sini 124a/2691, *gögsi* 152b/3318, *gögsine* 49a/1046, *gökyüzünde*
 48a/1022, *gölge-si* 146b/3184 (2), *gölge-sinde* 72a/1546 (2), *gönli isteyen*
 39a/828 (4), *gönül hoşluğu* 140a/3042-3043, *görmesi* 38b/811 (2), *gözi*
 154a/3357, *gözleri* 57a/1217 (2), *gözlerin* 156a/3400, *güceneceği* 113a/2457,
güci yeten 33a/696 (4), *güci yeticidir* 5b/92 (2), *güci yetücidür* 3a/38, *günâhi*
 77a/1660 (17), *günâhına* 70b/1516, *günâhından* 78a/1687, *günâhını* 3a/35 (3),
günü 4b/73 (17), *günine* 93a/2012 (2), *günleri* 87a/1882, *günlerinde* 104a/2250,
günlerinin 32b/687, *haberidir* 38b/818, *hâceti* 109a/2367 (4), *hâcetini* 3a/39
 (4), *hâcetleri* 162a/3535 (2), *hâcet namâzı* 163a/3549, *hâcet namâzını*
 162b/3540, *Hâcîler Bayramında* 31b/659, *hadîs-i şahîhidür* 38b/817, *hadîs-i*
şerîfinde 9a/172 (2), *hadîs-i şerîfini* 76a/1634, *hâfizları* 50a/1065, *hakîkati*
 20b/423, *Hak kelâmı* 108b/2358, *hakkı* 71b/1534 (3), *hakkinda* 23b/491 (18),
hakkindan 83b/1804, *hakkindan gelmeyenlere* 73b/1579-1580, *hakkindan gelmez*
 25a/518, *hakkıını* 7b/139 (5), *halâşı* 73a/1571, *hâli-dir* 35a/742, *hâl-i hayâtında*
 45a/960, *hâliki* 25a/517 (19), *hâlikidir* 92a/1988, *hâlinde* 47a/1006 (2), *hâline*
 95b/2066, *halka-sına* 76b/1647, *halkı* 17a/344, *halkını* 6a/100 (2), *halkının*
 76b/1650, *halk itme-sinde* 89b/1938, *halk itme-sine* 92a/1986-1987, *halk*
olunduğı 56a/1203, *hamele-si* 173b/3778, *hammâmını* 14b/293, *hânını* 14b/293,
harâbını 76b/1645, *harâb itmesi* 66a/1422, *harâmı* 145b/3162, *harâm itdüğü*
 74b/1606 (2), *harâmları* 159a/3466, *harbi* 130a/2824, *hareket itdüğü* 83a/1795,
hasedine 142a/3086, *hasta olduğı* 130b/2838, *hâtırı* 115b/2502, *hâtırın şormaga*
 75a/1618-1619, *hâtırına gelmedik* 87a/1876, *hâtırına gelmeye* 38a/806, *hatunu*
 86a/1859, *havâyic-i aşliyye-sinden* 18a/365, *havzi* 79b/1716 (4), *havzının*
 79b/1720, *hayâtı* 6a/105, *hayırlısını* 172a/3750, *hayrı* 83b/1808, *hayvânâtından*
 14a/273, *hayvânını* 14b/293, *haz itmedüğü* 129a/2803-2804, *helâlinden*
 60a/1284, *her biri* 55a/1176 (8), *her birinde* 156b/3412, *her birinden* 128b/2790-
 2791, *her birine* 84a/1817, *her birini* 42b/905 (2), *her birinin* 167b/3650, *her*
hâlinde 74a/1598, *her kankısına* 18a/366 (3), *hiçbirini* 89b/1932, *hidâyeti*
 111a/2407 (3), *hidmetinde* 113a/2451, *hikmeti* 3a/31, *hilâfını* 103a/2237, *hisâbı*

115b/2508, *hisābında* 77b/1668, *hisābını* 82a/1766, *hiṭābını* 39b/840, *hoca-sı* 45a/954, *hoḳka-bāzlarından* 63b/1361-1362, *horlama-sı* 114b/2489, *Hudāsi* 42a/893, *Hudey-biyye Ğazāsına* 61a/1313, *huşuşında* 74a/1591, *hūyi* 52b/1123 (2), *hūylanması* 173a/3768, *huzūrında* 50a/1071, *hükmi* 31a/649 (11), *hükmin* 51b/1099, *hükminden* 16a/323, *hükmine* 45a/957, *hükmini* 4a/56, *hükminün* 18a/362, *hüsn-i hulḳı* 60a/1285, *hüzninden* 158b/3453, *ırımı* 67b/1448, *ışlāḥ itmesi* 66a/1417, *ıtlāḳı* 54a/1150, *ıyālını* 105b/2288, *icmā'ı* 12a/234, *icmālını* 39a/822 (2), *ictihādına* 110a/2388 (2), *ictihādında* 99a/2139, *içi* 68b/1477 (2), *içilmesi* 64a/1376, *içinde* 9a/170 (55), *içinde-ki* 119a/2585, *içinden* 72a/1555, *içine* 23a/472 (10), *idügi* 14b/291 (2), *idüğine* 28a/589, *idüğünü* 20a/411 (6), *ifrāṭı* 104b/2267 (6), *iftitāḥ tekbirinde* 152a/3312, *ihsānını* 137b/2992, *ihtimāli* 31a/654 (8), *ihtiyācı* 8a/142, *ihtiyācını* 20b/415, *ikdāmı* 105b/2282 (2), *ikindi namāzını* 32b/684-685 (2), *ikindü namāzını* 43b/926, *ikisi* 39a/829 (5), *ikisinden* 106b/2304 (3), *iki-sini* 151b/3294, *iki-sini* 133b/2907, *iki-sinün* 53b/1143-1144 (2), *iktizā itdügi* 3a/31, *iktizāsınca* 104a/2253, *ilmi* 5a/81, *ilminde* 5b/88 (2), *ilminden* 64b/1384, *ilmine* 68b/1469 (2), *ilmini* 105a/2275 (3), *imānı* 38a/803 (13), *inanduğı* 39a/826, *inanması* 40a/847 (4), *indügi* 48a/1027 (2), *inkārı* 10b/203 (5), *inmesi* 57b/1237 (2), *intikāmını* 7b/130, *irāde-i cüz'ıyye-sini* 37b/790-791 (3), *irādesi* 11a/216, *irdi murādına* 174a/3793, *İslāmına* 40a/850, *ismi* 10a/191 (4), *ismidür* 57b/1232, *ismine* 174b/3808, *istedügi* 104b/2265, *istedüğünü* 105b/2290 (3), *istemedügi* 104b/2263, *isti'māline* 15b/305 (2), *iş* 107a/2323, *işinde* 4a/57 (2), *işinden* 134a/2912 (2), *işitdirme-si* 62b/1346, *işitme-si* 38b/812, *işledügi* 111b/2419, *işlemesi* 108b/2355 (2), *işlemesinde* 154a/3353, *işleri* 162a/3530 (2), *işleyecegi* 110a/2386, *itdügi* 24b/507 (10), *itdügi-ni* 71a/1528, *i'tibārıla* 7b/137, *i'tikādı* 21a/435 (10), *i'tikād-ı bâṭıla-sınun* 103b/2240, *i'tiyādıla* 111a/2404, *itmesi* 58a/1238 (2), *izin virdügi* 81b/1756, *izin virmedügi* 103b/2246 (2), *iznile* 40b/865 (3), *ḳaba-cası* 56b/1208, *ḳabīlindendür* 134a/2909, *ḳābiliyyeti* 104b/2261, *ḳabri* 67b/1456 (2), *ḳabrine* 115b/2504, *ḳabri şerīfi* 55b/1188 (2), *ḳabül olmasınınun* 39b/833, *ḳabūli* 38b/820, *ḳabūlini* 145b/3168, *ḳadri* 175a/3814, *Ḳāf tağınınun* 45b/970, *ḳaftanı* 154b/3366, *ḳalbi* 60a/1283 (3), *ḳalbile* 39a/825 (2), *ḳalbine* 49a/1046, *ḳalkması* 64b/1381 (4), *ḳalkma-sı* 65b/1405 (2), *ḳalması* 65b/1405 (2), *ḳamusından* 174a/3795, *ḳanatları*

45b/970, *kankı-sı* 154b/3360-3361, *kapınması* 66b/1427, *kapucılığına* 43a/918 (2), *kapusu* 20a/408 (6), *kapusına* 44a/942, *kapusunun* 66b/1426, *karayulğında* 73a/1576, *karını* 86b/1865 (2), *karının* 158a/3440, *karında* 3a/33, *karını* 153a/3334, *katı* 84b/1830, *katına* 84b/1825, *katından* 78a/1684 (2), *kavlinde* 8b/160, *kavline* 17a/338 (2), *kavl-i şerifine* 167a/3643, *kavmine* 55b/1183, *kavminün* 52b/1123, *kazāsına* 91a/1973 (2), *kazāsını* 4a/56, *kelāmi* 38b/816 (3), *kelimesini* 101a/2184, *kemālātın* 174b/3809, *kemāli* 174b/3807, *kemüğinden* 24b/506 (2), *kenārında* 80a/1725, *kendüsi* 49b/1059 (2), *kerāmeti* 60b/1302, *kereminden* 2a/15, *kerpici* 86b/1870 (2), *kesbi* 8a/146 (2), *kesbile* 93a/2014, *kesilme-si* 67a/1438, *keşreti* 7a/121, *keyfiyyeti* 134b/2920 (3), *keyfiyyetinde* 162b/3541, *kaldığını* 154a/3357, *kısmı* 50b/1080 (2), *kışrağına* 15a/297, *kıtında* 20b/421 (12), *kıtından* 132b/2886, *kıyāfetine* 114b/2482, *kıyāsı* 30b/635, *kızı* 10b/197 (2), *kızıdur* 45b/974 (2), *kızlarına* 64a/1377, *kile-si* 17a/342, *kimi* 42b/905 (20), *kimine* 70a/1503 (3), *kimini* 8b/157 (4), *kimse-si* 71b/1538, *kirpidir* 46a/982, *kitābı* 55b/1185 (4), *kitābında* 108a/2346, *kitābından* 30b/637, *kitābını* 76a/1633, *kitābınınun* 145a/3158 (2), *kitāblarına* 48a/1025 (3), *koşusu* 90a/1946, *koşma-sı* 38b/813, *kolanı* 158a/3439, *korhusından* 88b/1909, *korkusıçun* 72b/1563, *koyduğu* 49b/1058 (4), *köşegi* 18b/374, *köşkeri* 86b/1872, *köşkerine* 44b/943, *kötüsini* 92b/2000, *küdreri* 93a/2008, *kulağı* 49b/1054, *kulağına* 162a/3533, *kulaqları* 152a/3313, *kulaqlarınınun* 56b/1214, *kullarına* 2b/22 (8), *kullarını* 5a/84 (2), *kullarınınun* 3b/44 (4), *Ḳunūt du'āsı* 31b/658 (3), *Ḳunūt du'āsını* 149b/3254, *Ḳur'ān-ı 'Azīminde* 116a/2523, *kūt-ı yevmiyye-si* 14a/282, *kuvāsı* 104b/2261, *kuvveti* 5b/93, *kuyruğıla* 154a/3355 (2), *küçüğü* 128b/2798, *küfri* 114b/2490, *künh-i zātı* 7a/122, *künye-si* 99b/2159, *lafzıla* 150a/3264, *lağabı* 99b/2160, *lāyıkınca* 4a/59 (3), *levni* 90a/1946, *libāsıla* 159b/3477, *libāsına* 65a/1397 (3), *libāsını* 15a/294 (7), *lisānıla* 75b/1627, *luṭfından* 2a/16, *mābeyninde* 57b/1228 (9), *mābeynini* 125a/2717, *ma'būdı* 26b/555, *maḥalleri* 87a/1880, *maḥalli* 36b/777 (2), *maḥallinde* 44a/935 (5), *maḥalline* 17b/353 (5), *maḥallinün* 103b/2247, *maḥāricinden* 49b/1053 (2), *maḥlūkına* 2a/18 (2), *maḥlūkından* 8a/144, *maḥlūkıınınun* 140b/3060, *maḥrecine* 152b/3323, *mā'il olması* 64b/1389, *maḳbūl olmasınınun* 112a/2435 (2), *mālı* 34a/715 (5), *mālıdur* 28b/593, *mālıla* 75b/1622, *mālından* 19b/400, *mālını*

19b/396 (2), *mālik olduğu* 14b/292 (2), *ma'lūmı* 113a/2456, *ma'lūmidur* 37a/787, *ma'nā-i şerīfī* 2a/11, *ma'nā-i şerīflerini* 2a/9, *ma'nāsı* 20a/410 (5), *ma'nāsınca* 111a/2407 (2), *māni'i* 39a/825, *manşıbı* 59b/1273, *mā-sivāsını* 119b/2591 (2), *ma'ūnetini* 65b/1410, *mazmūnına* 35a/740, *mecmū'i* 27b/570 (2), *medhi* 173a/3771, *mekrūhı* 145a/3161, *mekrūhları* 155a/3378, *mekeb h'āca-lığı* 29b/620, *mektüb-ı şerīfī* 62b/1347, *melekleri* 101a/2193, *meleklerine* 40b/861 (3), *meleklerinüñ* 70b/1522 (2), *melekütünü* 19b/403 (3), *menfa'ati* 39b/842 (5), *menfa'atini* 112b/2438, *men'i* 33b/703, *menīsi* 69a/1486, *mertebe-si* 4b/67, *mertebe-since* 72a/1551 (2), *mesā'ili* 40b/856-857 (3), *meşiyetini* 7b/135, *mevzi'i* 127b/2769, *mevil itmesi* 64a/1377, *meyyiti* 115b/2502, *mezhebi* 98b/2138, *mezhebinde* 12a/233 (2), *mikdāri* 5a/74 (16), *mikdārını* 16a/317 (4), *mīli* 70b/1515, *milki* 14a/280 (4), *milkini* 15a/296, *Mi'rāc Gice-si* 45b/968-969, *mi'rācıdur* 145a/3154, *mişāli* 3a/32 (69), *miskler depe-sini* 87b/1892, *Mişkāt-ı Meşābīh Şerhinde* 121b/2638-2639, *mubāhı* 145a/3161, *mubāhları* 154a/3354, *mu'cize-leri* 57b/1236-1237, *muhkemine* 51b/1095, *muhtācınıñ* 3a/39, *muhtāc olduğu* 73b/1583, *muķābele-sinde* 37b/794 (4), *muķtezāsıla* 15a/300-301, *muķtezāsınca* 9b/177 (4), *murādını* 104b/2262, *murād itdügi* 5b/92 (2), *murād itmesile-dür* 89b/1935, *muşallā-sı* 135a/2931, *mübeyyini* 30a/629, *müctehidi* 99b/2160, *mü'eşşiri* 26b/555, *müfsidi* 145b/3162 (2), *müfsidleri* 35a/735 (2), *mühimmātı* 49b/1061, *mühimmātına* 8a/150, *mülki-dür* 13b/267, *mülkinde* 2a/17 (2), *mümkün olmaduğıçun* 28b/600, *münacātını* 174a/3792, *müstehabbı* 145a/3161, *müstehablaları* 152a/3310, *müteşābihine* 51b/1096, *naķlidür* 30b/637, *namāzı* 115b/2503 (10), *namāzını* 100b/2178, *namāz kıldığı* 157a/3416, *nāmında* 66a/1414 (2), *nażiri* 6b/110, *nefi'lisini* 172a/3750, *nefsile* 75b/1622 (2), *nefsine* 151b/3304, *nehy-i münkeri* 65a/1402, *nehyinden* 37a/782 (4), *nehyini* 52b/1118 (3), *nesli* 52b/1122 (2), *ni'meti* 67b/1452, *ni'metini* 27a/562, *noķşanı* 15b/310 (2), *nūri* 83b/1799 (2), *oğlı* 10b/197 (2), *oğlıdur* 95a/2061, *oğlı-dur* 94b/2048, *oķuduđı* 149a/3249 (4), *oķunması* 64b/1382, *olduğı* 21b/442 (19), *olduğıçun* 20b/420 (3), *olduğından* 112b/2442, *olmaduğıçun* 15b/306 (2), *olma-ması* 65a/1399, *olması* 62a/1336 (24), *olma-sı* 65b/1406 (2), *olmasıdır* 64a/1373, *omuzlarından* 147b/3211, *onda birini* 17b/356, *orta parmađınıñ* 160a/3488, *orta-sı* 57a/1216, *ortasına* 153a/3336, *oķçe-si* 159b/3476, *öldürmesi* 66a/1420, *öl-*

mesi 63b/1366 (2), öyle namāzinuñ 32a/672 (3), pādişāhlar pādişāhi 10a/188, pāk-ligi 56a/1202, parmağı 55b/1187, parmağıla 160a/3487-3488 (2), parmağın 160a/3484, parmağını 150b/3281 (2), parmağınuñ 83b/1798, parmaqları 58a/1239, parmaqlarıla 155a/3381, parmaqların 150a/3271 (6), pekligini 158a/3439, peygamberlerine 48b/1030 (5), peygamberligi 58b/1249 (2), Rabbisi 60a/1283, raḥmeti 129b/2812, raḥmetini 123a/2668, raḥminden 12a/230, raḥmine 12a/229, Ramazān-ı Şerīf Bayramında 31b/660, rāvīsi 136a/2963, rāzıķı 26b/555, rāzī olmadığı 124a/2690, rek'atı 166b/3629, rek'atında 148a/3224 (2), rek'atını 150a/3261, resmi 65b/1404, Resūli 10b/205, rızāsı 112a/2427, rızāsıçun 72b/1561 (8), rızāsına 135b/2945, rızķı 20a/408, rızķına 5b/91, rızķını 2a/15 (5), rivāyet olunduğı 152b/3325-3326, rūḥı 112a/2434 (2), rūḥıla 103b/2244, rū'yāsı 60b/1296, şabāḥ namāzını 43b/926 (2), şabāḥ namāzinuñ 32a/671 (2), şabāḥ yeri ağardıķdan 43a/937, şabāḥ yeri ağardıķdan 146a/3181, şabāḥ yeri ağarınca-dur 146b/3194-147a/3195, şabāḥ yeri ağarınca dek 162a/3532, şabāḥ yeri ağarmazdan evvel 147a/3196-3197, sādātı 173b/3779, safsaṭa-ı kefere-si 21a/433, şağına 152a/3305 (4), şağına mı 111b/2415, şağından 71a/1524, şağışını 53b/1145, şāḥib çıķma-sı 65a/1395, şāḥibi 39b/837 (6), şāḥibidür 2b/29 (7), şāḥibine 39b/842 (3), şāḥibini 29a/608, şāḥibinüñ 110a/2388 (3), şāḥibleri 29a/605, şalātı 129b/2811, sancağı 79b/1715, sarāyınuñ 87b/1888, sarıđınuñ 158a/3438, şatılması 64b/1388, şayısı 86a/1856, şayısını 6a/97, sebebi 112a/2435, sebebile 3b/47 (8), sebebine 24a/501 (8), secde itmedüği 45a/958, secde-sini 149b/3253, seḥer vakitlerinde 76a/1643, seherelerinden 63b/1361, selāmeti 122a/2645, semtinden 66b/1427, sesini 48a/1023 (2), sevābı 97a/2098 (4), sevdiği 122b/2657, sevdiği 138a/3003, sevmedüği 122b/2659 (2), şıfatı 12b/239 (5), şıfātı 2b/21 (4), şıfat-ı kadīme-lerini 103b/2241, şıfatını 119b/2590 (3), şıfātını 117a/2537, şıfatınuñ 36a/760 (2), şıfāt-ı şubūtiyye-si 12a/234-235, şıfatları 55a/1175 (2), şıfatlarıdur 21a/426, şıfatlarıla 5a/76, şıfatlarını 114a/2479, şıfātlarını 10a/194, şıķması 67b/1447, şıķma-sı 68a/1458, şıķma-sına 68a/1461, şırāṭ köprüsi 46a/981-982 (4), şırça parmağıla 160a/3489, şırça parmağını 150b/3280, sinine 50a/1072, siyāḥı 57a/1218, şofa-sı 59a/1267, şofa-sına 87b/1889, söylemesi 58a/1240, söyleme-si 64b/1381, sözile 99b/2152, şubūti 18a/363, şudūrı 101b/2197, süre-si 58b/1249,

süre-sini 165b/3610 (4), şüretinde 45a/961 (5), şüretine 64b/1383, sünneti 32a/673 (2), sünnetine 122b/2663 (2), sünnet-i şerīfe-lerini 75a/1612, sünnetleri 32a/673 (3), sürürından 158b/3453, şākirdleri 99b/2153, şānından 113b/2466, şān-ı şerīfine 114b/2483, şa'r-ı şerīfi 57b/1229, şartı 39a/832 (7), şartı-dur 134b/2923, şartını 135a/2936, şartları 134b/2922, şartlarını 134b/2921, şecā'ati 120b/2615, şefā'ati 81b/1761, şefā'at itmesi 82b/1778, şehādet parmağını 160a/3491, şehvetine 142a/3086, şerehine 142a/3087, şerī'atına 56a/1199, şer'ini 27b/572 (3), şerri 84a/1809, şiddeti 50a/1062, şiddetini 70a/1506, şifā bulması 63a/1352, şirki 25a/516 (9), şirkine 27a/567, şurūhına 165a/3594, ta'alluğundan 22b/463, tābi' olduğu 99a/2147, tābi' olması 64b/1385, tafşīli 115a/2497 (3), tafşīlinde 103a/2233, tafşīline 109a/2366, tafşīlini 39a/823 (2), taḥammüli 109a/2366, tākat getürmedüğü 101b/2200-2201, taḳdīri 36a/762, taḳdīrile 88b/1912 (3), taḳdīrile-dür 101a/2185, taḳdīrine 88b/1917, taḳdīr itmesile 89b/1934, taḳsīmi 87a/1880, taḳvāsı 141b/3078, tālebi 51a/1088, tāleb olunması 65a/1400, tālibine 2a/8, ta'līm itmesi 64b/1383, tamāmında 18b/374, tarılması 105a/2280, tarīkile 32b/681 (6), tarīkinüñ 104a/2253, taşra-sında 146a/3179, tātma-sı 38b/812, ta'yīn itdüğü 18a/361, ta'yīn itdüğinden 157a/3421-3422, ta'zīm itmedüğüçün 45b/970, ta'zīm olması 65a/1401, teba'iyetini 135b/2943, tefrīti 104b/2270 (7), teheccüd namāzını 161b/3517, tekbīrile 150b/3276, tekbīrlerini 149b/3255, tenile 102b/2222 (2), terāvīh namāzını 101b/2199, terkine 33a/695, terk itdüğüçün 40a/851, terk itmesi 173a/3770, terk olunması 64b/1387, tesbīh namāzı 32b/686 (2), tesbīh namāzını 164b/3584 (2), te'sīrini 23a/480 (3), tevāzu'ı 141b/3079, tevbe-sini 7a/128, tevekkül-leri 121a/2625, tevfīki 111a/2407, tırāş olmadüğü 56b/1213, tırnağı 83b/1799, toğacağı 62a/1332, toğduğı 55b/1188, toğma-sı 66a/1424, toğrusını 118b/2569, toğurması 65a/1396, toḳunma-sı 38b/813, toḳuzı 146a/3178, toldurma-sı 66a/1415, toprağı 86b/1871, topuğuna 70b/1516, tükenmesi 66b/1429, Uḫud tağı 84b/1822, ulūhiyyeti 5b/89, ulusu 87a/1877, umūrını 7a/123, umūrınun 73b/1579, urduğıçun 71a/1533, uyduğı 30b/636 (3), uykusu 67b/1450, uyluklarını 153b/3340, uzunu 147a/3200, uzunluğı 56b/1213 (2), üci 54a/1155 (2), üç yüz on üçü 53b/1148-1149, ümīdin kesse-ler gerekdür 88b/1910-1911, ümmeti 55b/1186, ümmetile 79a/1706 (2), ümmetine 58b/1251,

ümmetiniñ 55b/1189 (2), *üstādiyye-si* 16b/329, *üstādiyye-sine* 15b/306 (2), *üzerinde* 29a/610 (6), *üzerinden* 18a/367 (4), *üzerine* 2b/26 (36), *vācibi* 145a/3160, *vācibleri* 148b/3234, *va'dine* 5a/77, *vakti* 134b/2928 (10), *vaktinde* 133a/2895 (2), *varlığına* 20b/419, *vasatı* 105a/2273 (7), *vaşfi* 10b/202 (2), *vāsıta-sıla* 49a/1042 (4), *vağanına* 164a/3572, *vefātı* 61b/1315, *vekīli* 134b/2930, *vekīlleri* 17b/351, *veresisi* 15b/310 (2), *virdiği* 14a/279 (5), *virdüğü* 14b/287 (2), *virildiği* 59b/1274, *virilmesi* 65a/1398 (2), *vitir namāzında* 149b/3254 (2), *vitir namāzı* 31b/657, *vitir namāzınıñ* 147a/3195, *vitir namāzınıñ* 159b/3479, *vücübınıñ* 134b/2920 (3), *vücūdı* 7a/120 (2), *yağma-sı* 63a/1353, *yalan şahidliği* 64b/1390, *yalan şahidliğinden* 19b/399, *yalıñuz başına* 133b/2905, *yanına* 77b/1673 (2), *yanına kalur* 129a/2809, *yanında-ki* 160a/3489, *yanından* 157b/3427, *yā Rabbi* 81a/1753 (13), *yaratmasıla* 88b/1913 (3), *yaratma-sıla* 112b/2441, *yardımcısı* 25a/518, *yarusu* 45b/965 (3), *yaşına* 62a/1332, *yaşına giricek* 58a/1243 (5), *yatsu namāzını* 147a/3195-3196, *yatsu namāzınıñ* 146b/3192, *yatsu namāzınıñ* 32a/672 (2), *yazdığı* 70b/1522 (4), *yazduğı* 72a/1552, *yazduğından* 37a/788, *yazmasıla* 88b/1912 (2), *yedisi* 146a/3179, *yenmesi* 64b/1386, *yenlerinden* 152a/3315, *yere geçmesi* 66a/1423, *yeri* 147b/3207 (3), *yerinde* 72a/1548 (4), *yerinden* 81b/1754 (3), *yerine* 5b/87 (8), *yerine getürmek* 124b/2703, *yerini* 82a/1767, *yerni* 161a/3506, *yeryüzinde* 43a/911 (3), *yeryüzinde-ki* 48a/1024 (2), *yeryüzinden* 66b/1430 (2), *yeryüzine* 53b/1142 (2), *yetmiş ikisi* 97b/2114, *yıkılması* 67a/1436, *yılı* 82b/1785 (3), *yigirmi beşi* 54a/1156, *yigirmi sekizi* 54a/1154, *yumuşağı* 56b/1214 (2), *yüzi* 48a/1027 (2), *yüzi gülmeyüp* 162b/3536, *yüzini* 153b/3348 (2), *yüziniñ* 159a/3468, *zabtı* 121b/2640, *za'f-ı başarı* 53a/1128-1129, *zāhiri* 10b/200 (2), *zararı* 113b/2458 (3), *zarfı* 16a/325, *zāti* 2b/21 (5), *zātıla* 6a/105 (5), *zātına* 2b/19 (3), *zātında* 6a/96, *zātını* 87a/1878 (5), *zātınıñ* 10a/193 (2), *zāt-ı şerīfi* 56a/1200, *zātu e'azzu a'lāsını* 88a/1901, *zekātını* 77b/1670, *zemmi* 119a/2582 (2), *zevālinden* 60a/1292, *zıddı* 11b/220, *zıkrile* 60a/1283, *zıkrine* 76a/1642, *ziyāde-si* 7b/133 (3), *ziyāsı* 101b/2203, *zuhūr itmesi* 63b/1359, *zühdi* 141b/3081, *zürriyetindenem* 97b/2108 bk. {+(s)U(n+)}, {+yı(n+)}, {+yu} (teklik üçüncü kişi iyelik eki)

{+Ø} (= teklik üçüncü kişi iyelik işlevinde): *altıncı* 14b/288 (37), *altmış altıncı* 125a/2716, *altmış beşinci* 125a/2715, *altmış birinci* 125a/2711, *altmış dördüncü*

125a/2714-2715, *altmışıncı* 124b/2710, *altmış ikinci* 125a/2712, *altmış sekizinci* 125a/2719, *altmış tokuzuncu* 125a/2721, *altmış üçüncü* 125a/2713, *altmış yedinci* 125a/2718, *beşinci* 14b/286 (53), *dördüncü* 14b/283 (5), *elli altıncı* 124b/2705 (2), *elli beşinci* 124b/2704 (2), *elli birinci* 76a/1643 (3), *elli dördüncü* 124b/2703 (2), *elli ikinci* 76b/1644 (3), *elli sekizinci* 124b/2708 (2), *elli tokuzuncu* 124b/2709 (2), *elli üçüncü* 124b/2702-2703 (2), *elli yedinci* 124b/2707 (2), *ellinci* 76a/1641 (3), *ikinci* 9a/168 (11), *īmān* 68b/1471, *kırk altıncı* 76a/1635 (3), *kırk beşinci* 75b/1632 (3), *kırk birinci* 75b/1626 (3), *kırk dördüncü* 75b/1631 (3), *kırkıncı* 75b/1623 (4), *kırk ikinci* 75b/1627 (3), *kırk sekizinci* 76a/1638 (3), *kırk tokuzuncu* 76a/1639 (3), *kırk üçüncü* 75b/1629-1630 (3), *kırk yedinci* 76a/1636 (3), *Mi'rāc Gice* 46b/992, *on altıncı* 73b/1580 (8), *on beşinci* 73b/1579 (9), *on birinci* 44a/942 (15), *on dördüncü* 73a/1577 (10), *on ikinci* 44b/943 (14), *on sekizinci* 73b/1584 (8), *on tokuzuncu* 73b/1585 (8), *on üçüncü* 73a/1575 (10), *on yedinci* 73b/1582 (8), *onuncu* 44a/940 (17), *otuz altıncı* 75a/1616 (4), *otuz beşinci* 75a/1614 (4), *otuz birinci* 74b/1607 (4), *otuz dördüncü* 75a/1611 (4), *otuz ikinci* 74b/1609 (4), *otuz sekizinci* 75a/1619 (4), *otuz tokuzuncu* 75a/1621 (4), *otuz üçüncü* 74b/1610 (4), *otuz yedinci* 75a/1618 (4), *otuzuncu* 74b/1606 (4), *sekizinci* 15a/299 (25), *tokuzuncu* 26a/543 (22), *üçüncü* 9a/169 (99), *yedinci* 14b/292 (33), *yetmiş altıncı* 125b/2730, *yetmiş beşinci* 125b/2729, *yetmiş birinci* 125b/2723, *yetmiş dördüncü* 125b/2727, *yetmiş ikinci* 125b/2724, *yetmiş üçüncü* 125b/2727, *yetmiş yedinci* 125b/2730-2731, *yetmişinci* 125b/2722, *yigirmi altıncı* 74a/1598 (5), *yigirmi beşinci* 74a/1596 (5), *yigirmi birinci* 74a/1589 (8), *yigirmi dördüncü* 74a/1594 (5), *yigirmi ikinci* 74a/1592 (6), *yigirmi sekizinci* 74b/1601 (4), *yigirmi tokuzuncu* 74b/1603 (4), *yigirmi üçüncü* 74a/1593 (6), *yigirmi yedinci* 74a/1599 (5), *yigirminci* 73b/1587 (8)

{+ı} (= **çokluk üçüncü kişi iyelik işlevinde**): *günāhı* 55a/1179, *hamākātı* 55a/1181, *yalanı* 55a/1177

{+İ} (= **yalın durum işlevinde**): *ayağı* 83b/1798 (3), *eli* 153b/3338, *tevḥīdi* 93a/2017

{-sın} (**istek teklik üçüncü kişi eki**): *şagalsın* 63b/1366 bk. {-sUn}, {-şun}, {-sun} (istek teklik üçüncü kişi eki)

{+sIz} (addan ad türetme eki): *anasız* 53a/1138, *ansız* 29b/617, *âlet-siz* 8b/152, *baba-sız* 53a/1138, *belürsüz* 36a/758 (2), *belürsizden* 53a/1129, *boynuzsuz* 71a/1533, *cihetsiz* 4b/67 (2), *dilsiz* 39b/843, *dilsizden* 53a/1129, *fâ'ide-siz* 89b/1939, *harfsiz* 49a/1043, *hikmet-siz* 89b/1939, *ıssız* 69a/1485, *ilimsiz* 111b/2418, *îmānsız* 84a/1815, *ķavilsiz* 17a/348, *ķulaķsız* 68b/1474, *mekānsız* 4b/67 (2), *özürsüz* 31b/663 (10), *şavtsız* 49a/1044, *şayısız* 82a/1765, *ses-siz* 155b/3387, *şek-siz* 38a/800, *tevbe-siz* 3a/36 (2), *vāsıta-sız* 80b/1738, *vehimsiz* 38a/800, *zamānsız* 87a/1879, *zarūretsiz* 115a/2492 bk. {+sUz} (addan ad türetme eki)

{+sızın} (addan ad türetme eki): *aşsızın* 130a/2825

{-su} (eylemden ad türetme eki): *yatsu namāzını ķıldıķdan* 147a/3195-3196, *yatsu namāzınıñ* 146b/3192, *yatsu namāzınıuñ* 32a/672 (2)

{+(s)U(n+)} (teklik üçüncü kiři iyelik eki): *avcu* 160a/3490, *ayakýoluna* 86b/1866, *boğazladuđuna* 142b/3101, *borcundan* 18a/365, *boynu* 85a/1836, *boynuna* 46b/988, *burnundan* 153a/3330, *burnunu* 153a/3331, *buyurduđunuñ* 9b/174, *ķıkarduđunu* 99b/2151, *gününe* 69a/1480, *gününi* 40b/859, *gününüñ* 74b/1600, *hurūfuna* 152b/3323, *huşuşunda* 118a/2566 (2), *hüyundan* 141b/3084, *hükmi* 2b/27, *hükümünde-dür* 15a/304 (3), *hükmine* 37a/785, *hükmini* 30a/628 (3), *hüsününi* 32b/682, *idüğüni* 31b/664 (2), *koçunu* 15a/298, *koynuna* 15a/298, *köpüğüni* 132a/2870, *köşküni* 63a/1348, *ķuluna* 11b/221 (3), *ķulunı* 4a/52 (7), *maţlūbu* 14b/287, *mişlü* 6b/110, *mülküni* 13b/265 (3), *ođlu* 48b/1034 (7), *oķuduđunu* 49b/1053, *olduđuna* 19a/387 (9), *omuzu* 56b/1215, *omuzuna* 84b/1821, *omuzundan* 84b/1820, *orucunu* 31a/647 (2), *oyunundan* 19b/400, *öñünce* 87b/1890, *öñünde* 85a/1839, *Resūlüne* 164a/3570, *şifātu* 5b/85, *şoluna* 152a/3305 (4), *şoluna mı* 111b/2416, *şolundan* 71a/1525, *taşvus ķuşunuñ* 141b/3084-142a/3085, *ucunu* 160a/3488, *uşülü* 23a/470, *ücünden* 107b/2331, *üçü* 162a/3530, *üçünden* 106b/2308, *üstü* 157b/3427, *üstünde* 16b/337 (4), *üstüne* 70a/1507 (4), *vücūdunu* 14b/293 (3), *yeryüzünden* 67a/1437, *yeryüzününi* 66a/1421, *yolu* 94b/2043 (5), *yoluna* 142a/3091, *yolunda* 71b/1538, *yönünden* 7a/125, *yüzünden* 153b/3346, *zātu* 5b/85 bk. {+(s)I(n+)}, {+yı(n+)}, {+yu} (teklik üçüncü kiři iyelik eki)

{-sUn} (istek teklik üçüncü kişi eki): *deyüvirsün* 158b/3448, *hamd ü şükür olsun* 90a/1948, *hāşıl olsun* 2a/8, *ihtilāfa düşmesün* 50a/1067, *māni' olmasun* 154b/3367, *olmasun* 24b/504, *olsun* 24b/504 (4), *taşarruf itsün* 175a/3815, *virsin* 17b/359, *yücelsin* 175a/3814 bk. {-sın}, {-şun}, {-sun} (istek teklik üçüncü kişi eki)

{-şun} (istek teklik üçüncü kişi eki): *başmaşun* 130a/2826 bk. {-sın}, {-sUn}, {-sun} (istek teklik üçüncü kişi eki)

{-sun} (istek teklik üçüncü kişi eki): *āzād olsun* 175a/3818, *medār olsun* 174b/3800, *olsun* 174a/3796 (10), *selām olsun* 174a/3794 bk. {-sın}, {-sUn}, {-şun} (istek teklik üçüncü kişi eki)

{+sUz} (addan ad türetme eki): *gözsüz* 68b/1474, *özürsüz* 31a/651 (17), *şusuz* 70b/1512, *uğursuz* 36a/760 (2), *uğursuzdur* 26b/547 bk. {+sIz} (addan ad türetme eki)

{-sünler} (istek çokluk üçüncü kişi eki): *disünler* 27a/561

{+şer} (addan ad türetme eki): *ikşer* 20a/408 (7), *yedişer* 31b/658 (2), *yetmişer bin* 81b/1764 bk. {+Ar} (addan ad türetme eki)

{-t} (eylemden ad türetme eki): *ayırtlamak* 155b/3386

{-tUr-} (eylemden eylem türetme eki): *getürdi* 45b/968, *getürdigi* 94a/2034, *getürdün* 90a/1948, *getürecek* 45b/966, *getüren* 75a/1616, *getürücidür* 5b/87, *getürmek-de* 26b/548, *getürmesi* 63a/1349, *getürseler gerekdür* 86b/1864, *getürüp* 50a/1069 (2), *getürür* 76b/1648, *götürü bāzār* 16b/335, *götürürlerdi* 23b/489-490, *oturan* 43b/929 (2), *oturmadan* 163b/3564, *oturmak* 150a/3262 (5), *oturmakdur* 148b/3228, *oturmayup* 135a/2939, *otursa* 175a/3815, *otursalar gerekdür* 80b/1733-1734 (2), *otursa-lar gerekdür* 85b/1852, *oturup* 151b/3299, *oturursa* 154a/3359, *şalavāt-ı şerif getürmek* 122b/2661-2662, *vücūda getürücidür* 6a/99, *vücūda getürücidür* 6b/114, *yerine getürmek* 124b/2703 bk. {-dIr-}, {-dUr-} (eylemden eylem türetme eki)

{-U} (eylemden ad türetme eki): *götürü bāzār* 16b/335, *kapucılığına* 43a/918 (2), *kapudan* 85b/1851, *kapusu* 20a/408 (6), *kapusına* 44a/942, *kapusunun* 66b/1426, *kapuya* 47b/1007, *koğular* 22b/465, *koğulu* 80a/1728 (2), *koğusu* 90a/1946,

korhusından 88b/1909, *korğusıçun* 72b/1563, *korğuyu* 79a/1699, *ölüden* 20a/414, *ölüler* 62b/1339, *toğrulduğda* 151a/3286, *toğrulmağ* 151a/3291 (2), *toğrusını* 118b/2569, *toluca* 56b/1210, *toptolu* 68b/1477, *yarası* 45b/965 (3) bk. {-I}, {-ığ} (eylemden ad türetme eki)

{-UcI} (eylemden ad türetme eki): *görücidür* 4a/55, *güci yetücidür* 3a/38, *şadır olucudur* 8a/147-148, *sürücidür* 8b/157, *vücūda getirücidür* 6b/114, *yürüdücidür* 2b/28 bk. {-ucu}, {(y)IcI} (eylemden ad türetme eki)

{-ucu} (eylemden ad türetme eki): *rāzī olucudur* 5a/84 bk. {-UcI}, {(y)IcI} (eylemden ad türetme eki)

{+udı} (görülen geçmiş zaman, bildirme teklik üçüncü kişi eki): *çoğudı* 98b/2133

{+Ø} (= görülen geçmiş zaman, bildirme teklik üçüncü kişi işlevinde): *yok* 55a/1177 (3)

{-(U)K+} (eylemden ad türetme eki): *bir buçuk* 146b/3185 (2), *beş buçuk* 16a/322, *bölügi* 51a/1084 (10), *bölüğünü* 103b/2238, *bölük* 11b/227 (17), *bölükdür* 10b/195 (44), *büyük* 27a/566 (8), *büyükliği* 80a/1721, *dört buçuk* 16a/320, *köpüğünü* 132a/2870, *sidükden* 68a/1460 (2), *şovuk* 23b/485 (4), *şovukda* 73a/1574, *şovukluk* 25b/526 (2), *sölbük* 56b/1212, bk. {-(I)K+} (eylemden ad türetme eki)

{-UI-} (eylemden eylem türetme eki = edilgenlik işlevinde): *bozuldu* 28b/591, *bozuldu mu* 28a/590, *bozulmaz* 28b/591, *buyurulmuşdur* 120a/2603, *dökülse gerekdür* 79b/1710, *işidüldikde* 8b/161, *işidülse* 9a/163 (2), *kurulsa gerekdür* 83a/1787, *şavrulsa gerekdür* 79a/1708, *üfrülünceye dek* 130a/2827-2828 bk. {-(I)I-} (eylemden eylem türetme eki = edilgenlik işlevinde)

{+(U)m} (teklik birinci kişi iyelik eki): *hüsni mi* 12b/245, *kubhumu* 12b/245 bk. {+(I)m} (teklik birinci kişi iyelik eki)

{+(U)mUz} (çoqluk birinci kişi iyelik eki): *Ādem babamız 'aleyhi's-selāmın* 39b/839, *'Ā'işe anamızın* 59a/1267, *çıkdüğümüz* 39b/840, *Ĥadīce anamız* 58a/1243, *Ĥavvā anamız* 53b/1140, *itdügümüz* 39b/841, *'ulemāmuz* 9a/164, *yolumuz* 97b/2112 bk. {+(I)mUz}, {+imiz} (çoqluk birinci kişi iyelik eki)

{+un} (tamlayan eki): *boyun* 56b/1208 bk. {+In}, {+im}, {+(n)In}, {+(n)Un} (tamlayan eki)

{+(U)ŋ} (teklik ikinci kişi iyelik eki): *aşmaşa* 133b/2901, *cūd-ı feyzünden* 174b/3807, *kulların* 90a/1948, *rāzī olduğun* 91a/1963, *tābi` olduğun* 139b/3040, *tevfikünle* 91a/1963, *uyduğun* 137a/2982 bk. {+(I)ŋ}, {+Xn} (teklik ikinci kişi iyelik eki)

{+uŋ} (= teklik üçüncü kişi iyelik işlevinde): *pür-vücūdun* 174a/3799

{-(U)r-} (eylemden eylem türetme eki): *artur* 174b/3809, *bitüren* 73b/1583, *bitürüp* 84b/1824, *şavrulsa gerekdür* 79a/1708, *toğrı* 78b/1695 (6), *toğrulduka* 151a/3286, *toğrulmağ* 151a/3291 (2), *toğrusını* 118b/2569, *toğurması* 65a/1396, *toğurmaz* 47b/1016, *toğurmazlar* 42a/897, *toğururlar* 48a/1020, *toyurmada* 23b/482, *toyurup* 73b/1578 bk. {-ir-} (eylemden eylem türetme eki)

{-uram} (geniş zaman teklik birinci kişi eki): *aluram* 14a/277 bk. {-erin}, {-rim} (geniş zaman teklik birinci kişi eki)

{-ur ise}: (ulaç eki): *bulunur ise* 59b/1277, *ri`āyet olunur ise* 165a/3594 bk. {-A/U)rsA}, {-irse} (ulaç eki)

{+Uz} (geniş zaman, bildirme çokluk birinci kişi eki): *degilüz* 107a/2316, *me`müruz* 35b/753 (3) bk. {+iz} (geniş zaman, bildirme çokluk birinci kişi eki)

{-ü-} (eylemden eylem türetme eki): *sürünerek* 70a/1507-1508 bk. {-i-} (eylemden eylem türetme eki)

{-ün} (istek çokluk ikinci kişi eki): *ölün* 116b/2524 bk. {-Xn} (istek çokluk ikinci kişi eki)

{-üpler ise} (ulaç eki): *hacca gidüp-ler ise* 98a/2117-2118

{+(ü)r-} (addan eylem türetme eki): *belürsüz* 36a/758 (2), *belürsüzden* 53a/1129, *üfrilüp* 44b/944, *üfrülünceye dek* 130a/2827-2828, *üfürilüp* 68b/1477, *üfürmege* 43a/915, *üfürmek* 155b/3387, *üfürse gerekdür* 69b/1496, *üfürüp* 69a/1481

{-ürlerdi} (geniş zamanın hikâyesi çokluk üçüncü kişi eki): *götürürlerdi* 23b/489-490

{-ürler ise}: (ulaç eki): *görürler ise* 25b/529, *ölürler ise* 96b/2084 bk. {-(A/ü)rlArsA}, {-erler ise} (ulaç eki)

{-y-} (eylemden eylem türetme eki): *güveygü* 67b/1450, *koacak* 147a/3203, *koayan* 131a/2849, *koydı* 94b/2046 (5), *koyduğı* 49b/1058 (4), *koyup* 69b/1496 (5), *şayı* 16b/334 (4), *şayılmaz* 99b/2157, *şayıılır* 99b/2158, *şayısı* 86a/1856, *şayısını* 6a/97, *şayısız* 82a/1765, *şaymak* 155a/3381, *toydukdan* 34a/714, *toymağı* 24a/497, *toymak* 86b/1865, *toyurmada* 23b/482, *toyurup* 73b/1578

{+(y)A} (yönelme durumu eki): *‘Abbās rağiya’llāhu ‘anhu hāzretlerine* 165a/3596, *Ādem ‘aleyhi’s-selāma* 45a/956 (4), *ādemođlanlarına* 42b/907, *adına* 39a/827, *āfāka* 175a/3815, *‘afiv olmasına* 145a/3152, *āđađlara* 90a/1945, *āđniyāya* 14b/284 (2), *āđrısına* 63b/1367, *ahfāya* 127b/2776, *āhirete* 12a/230 (5), *akrabāya* 74a/1592, *alana* 19b/395, *‘āleme* 56a/1194, *‘aleyhimü’s-selāma* 80b/1737-1738, *‘Alī-ye* 45b/966, *‘Aliyyü’l-Murtazā-ya* 100b/2173, *Allāhu Ta ‘ālā-ya* 93a/2011, *almağa* 104b/2265 (2), *alnına* 77b/1673, *altına* 79b/1715 (5), *altı-sına* 39a/824, *altuna* 15b/309 (3), *‘amele* 141a/3073, *‘ameline* 86b/1873, *‘amellerine* 83a/1788, *‘ämme-sine* 172b/3756, *aña* 11b/218 (69), *anasına* 75b/1630, *anaya* 31a/647 (4), *añılmađa* 9a/167, *añladuđlarına* 99a/2144, *anlara* 21b/438 (18), *añlatmađa* 104b/2262, *añmaña* 133b/2901, *ardına* 45b/971 (2), *arka-sına* 158a/3442, *‘aşāya* 159b/3470, *Aşhāb-ı Kirāma* 49a/1047 (3), *‘aşīlere* 4a/61, *āşināya* 65a/1398, *āteşe* 96a/2073, *atmağa* 104b/2264, *‘avrata* 64a/1376 (3), *‘avratına* 125a/2714, *‘avratlara* 47b/1016 (2), *ayağa kalkup* 115a/2492, *ayağına* 76b/1654, *ayakyoluna* 86b/1866, *āyete* 157b/3426, *‘azāba* 31a/651 (11), *‘azāb-ı caħīme* 91a/1969, *a ‘zāsına* 128b/2790, *babasına* 75b/1630, *babaya* 31a/647 (4), *bahāya kesilmiş* 73a/1572, *bāķīlerine* 172b/3757, *bāliđ oluncaya dağdur* 39b/842, *baña* 27a/560 (5), *Bārī Ta ‘ālāya* 13b/263 (2), *Bārī Ta ‘ālā-ya* 9b/178 (20), *başa* 108b/2351, *başına* 18b/375 (2), *başına kaķarsa* 113a/2449-2450, *başına kaķmađa* 112b/2446, *başlarına* 70b/1513, *ba ‘zi-sına* 77a/1665 (4), *Bedir Ğazāsına* 61a/1311, *beklemege* 130a/2826, *belālara* 43a/912, *belāya* 90a/1951, *beñzemedüđine* 20b/420, *berāberine* 56b/1214 (4), *berbere* 17a/348, *beyāna* 30a/628 (2), *beytü’l-māla* 65a/1394, *bilmege* 37a/786 (3), *bilmemege* 105a/2271, *biri birilerine* 99a/2143, *biri birine* 22b/462 (5), *birine* 16b/333 (5), *birliğine* 20b/419, *bize* 25a/521 (14), *bizlere* 71b/1535, *boğazına* 70b/1517, *boğazladuğuna* 142b/3101, *boynuna* 46b/988, *böğrine* 155a/3381, *bu araya* 17b/349 (20), *bunlara* 23a/471, *burnuna* 162a/3525, *buzadığına* 47b/1014, *buz-*

hāneye 15a/297, *cāhına* 142a/3085, *cān almağa* 43a/913, *cāriye-lere* 64a/1378, *cāriye-sine* 109a/2361-2362, *cehenneme* 24b/510 (9), *celse-ye* 166a/3621, *cemā'ate* 73a/1577 (4), *cemī'-i maḥlūkāta* 7a/125-126, *cem' itmege* 43a/917, *cennete* 23b/489 (17), *Cibrīl 'aleyhi's-selāma* 80b/1737, *cihetine* 147b/3213, *cinne* 55b/1193 (2), *cümle-sine* 50b/1074 (6), *çengī-lige* 15a/296, *çıkarmağa* 50a/1064, *Dāvūd 'aleyhi's-selāma* 48b/1034 (2), *dāri's-selāma* 117a/2536 (2), *darra* 35b/746, *defterine* 113b/2460, *delīle* 39a/826, *derdime* 90b/1955, *derece-sine* 60a/1287, *deydene* 94b/2042, *diledüğine* 42a/892, *dimāğa* 101b/2203, *dimege* 104b/2268, *dīne* 125a/2719, *dīn-i dūnyāma* 172a/3750, *dīn-i ḥakka* 94b/2041, *dire-ge* 159a/3459, *dirseklerine* 158b/3457, *dīvāra* 159a/3460 (2), *dizine* 70b/1516, *dostlarına* 5b/95, *döşegine* 161b/3523, *du'alarına* 173b/3780, *du'āma* 173b/3778, *du'āya* 164a/3571, *dükeninceye dek* 61b/1323, *dūnyāya* 12a/230 (3), *düşmene* 133a/2895, *edā itmege* 118b/2572 (2), *ehl-i imāna* 81b/1757, *ehline* 109a/2361, *emre* 119a/2585, *emrine* 74b/1604 (2), *ere* 75a/1620 (2), *erkege* 64a/1377, *erlere* 151b/3300, *eşyāya* 5a/81 (2), *etine* 56b/1210, *etkiyāya* 80b/1732, *evāmirine* 132a/2865, *evhām-ı ḥayālete* 21b/444, *evlādlarına* 60b/1302, *eylemege* 105b/2287 (2), *eyliklere* 174b/3800, *Faḥr-i 'Āleme* 49a/1045-1046, *Faḥr-i Kevneyne* 174a/3794, *fark itmege* 105a/2275, *farza* 137b/2993, *farzına* 147b/3216, *Fātiḥa-ya* 31a/656, *fesāda virmesi* 66a/1419, *fi'line* 33a/695, *fu'āda* 128a/2780, *fukarāya* 14a/278, *ganīlere* 31b/659, *gāyetine* 8b/156, *gayrıya* 48b/1030 (6), *gayrı-ya* 112b/2439 (3), *gazāya* 27a/559, *geçmiş-lerine* 172b/3756-3757, *gevde-sine* 154b/3367, *gidene* 84a/1815, *girmege* 47b/1007, *göge* 46b/992 (2), *gögsine* 49a/1046, *göklere* 95b/2066 (2), *görmege* 60b/1294 (2), *göstermege* 112b/2439, *gümüşe* 15b/309 (3), *günāha* 164b/3586, *günāhına* 70b/1516, *günine* 93a/2012 (2), *gününe* 69a/1480, *ḥacca gidüp* 27a/558-559 (2), *ḥacca gidüp-ler ise* 98a/2117-2118, *ḥākimlere* 74a/1589, *Ḥakka* 174a/3793, *ḥakından gelmeyenlere* 73b/1579-1580, *ḥāle* 26a/545, *Ḥālike* 23a/471, *ḥāline* 95b/2066, *ḥalka-sına* 76b/1647, *ḥalk itmege* 24b/503, *ḥalk itme-sine* 92a/1986-1987, *ḥammāma* 17a/348, *ḥamūdlara* 106b/2311, *ḥarāma* 109a/2369, *ḥaşlete* 141b/3074, *ḥasta-lara* 36a/756, *ḥasta-ya* 63b/1366, *ḥātırın şormağa* 75a/1618-1619, *ḥātırına gelmedik* 87a/1876, *ḥātırına gelmeye* 38a/806, *ḥavāya* 79a/1707, *ḥayra* 102a/2205, *ḥayrāta* 143b/3128, *ḥayr-*

ı maķzī-ye 91b/1975-1976, hayvāna 41a/875, hazīre-i Kūdse 87b/1892-1893, Hazret-i Ādeme 'aleyhi's-selāma 53a/1132-1133, Hazret-i Havvāya rağiya'llāhu Ta'ālā 'anhāya 53a/1133, Hazret-i Meryeme 63a/1349, helāle 109b/2370, her birine 84a/1817, her kankısına 18a/366 (3), herkese 17b/349 (3), her neye 89a/1929, hūfıza 108b/2352, hırsızlığa 142a/3088, hıdmete 42b/905, hisāb itmege 80b/1735, Hudāya 42a/894, Hudey-biyye Ġazāsına 61a/1313, hurūfuna 152b/3323, hūya 104a/2259, hūkmine 45a/957, hūkmüne 37a/785, 'ibādete 2a/11, 'ibādına 171b/3743, İbrāhīm 'aleyhi's-selāma 51b/1105-52a/1106 (2), İbrāhīmü'l-Halebī-ye 167a/3638, icāre-ye virmek 15a/294, icmā'-ı ümmete 103a/2229, ictihādına 110a/2388 (2), içine 23a/472 (10), İdrīs 'aleyhi's-selāma 51b/1104-1105, idüğine 28a/589, ihtilāfa düşmesün 50a/1067, ihtiyārlara 123b/2678, ikāna 40a/853, illete 107a/2319, 'ilme 105a/2277 (2), 'ilm-i 'Arabiyyāta 49a/1049, 'ilmine 68b/1469 (2), imāma 137a/2982 (10), İmām A'zama 146b/3185 (3), İmām-ı A'zama 28b/597-598 (2), İmām-ı Ebū Yūsufā 29a/609, İmāme-yne 146b/3186 (4), İmām Muḥammede 29a/606, inābete 142a/3091, inanmağa 38a/801 (2), İncīle 52a/1110, ininceye dek-dür 18a/363-364, insāna 52b/1119, irdi murādına 174a/3793, 'İsā 'aleyhi's-selāma 48b/1036 (2), İslāma 175a/3814, İslāmına 40a/850, ismine 174b/3808, İsrāfīl 'aleyhi's-selāma 80b/1736, isti'māline 15b/305 (2), 'ișyāna 91a/1968, işitdirmege 112b/2440, işlemege 90b/1959 (4), işleyene 32b/684 (3), 'itāba 32a/678 (5), i'tikāda 97b/2113, i'tikād itmege 103a/2229, itmege 35a/744 (2), itme-mege 91a/1971, izne 9a/167, kabre 46a/985 (3), kabrine 115b/2504, kabüle geçmez 98a/2118 (2), kaçmağa 37a/783, kadere 37b/798, kāfire 65a/1400 (3), kāfirlere 71a/1525 (5), kahr itmege 3a/37, kalbe 128a/2784, kalbine 49a/1046, kalkıncaya dek 68b/1478, kalmayınca-ya dek 51b/1101, kapusına 44a/942, kapucılığına 43a/918 (2), kapuya 47b/1007, karşı turmağa 133a/2895, katına 84b/1825, kavline 17a/338 (2), kavli-i şerifine 167a/3643, kavmeye 166a/3616, kavmine 55b/1183, kazāsına 91a/1973 (2), kendi kendine 132a/2869-2870, kendine 35a/735 (3), kendüye 5a/83 (6), kerāmete 62a/1329, kibleye 147b/3212 (2), kılana 152b/3319, kılmağa 165b/3604, kısma 50b/1080, kışrağına 15a/297, kıvırcığa 56b/1212, kıyāfetine 114b/2482, kıyāma 153a/3332 (2), kızlarına 64a/1377, kime 48a/1027 (2), kimine 70a/1503 (3), kimselere 43b/927 (9), kimse-

lere 43b/931 (6), *kimseye* 9b/180 (12), *kişiyeye* 70a/1503 (2), *kitāba* 109a/2368, *kitāblarına* 48a/1025 (3), *kizbe* 38b/818, *koçaya* 74a/1594, *koşşıya* 125b/2723, *korğmağa* 37a/780 (2), *koyuna* 162b/3538, *koynununa* 15a/298, *köpege* 162b/3539, *köşklere* 86a/1856, *Ḳudse* 59a/1262, *Ḳuds-i mübārekeye* 100b/2175, *Ḳuds-ü mübārekeye* 58b/1253, *ḳula* 3b/50 (3), *ḳulağına* 162a/3533, *ḳullarına* 2b/22 (8), *ḳuluna* 11b/221 (3), *Ḳur`āna* 108b/2357, *Ḳur`ān-ı `Azīmü`ş-Şāna* 74b/1602 (2), *küçüklere* 123b/2679, *küfre* 103a/2235 (2), *kütüb-i eḫādīse* 131a/2853, *lāma* 160a/3491, *levḫe* 37a/788 (2), *Levḫ-i Maḫfūza* 80b/1735-1736 (3), *libāsına* 65a/1397 (3), *livātaya* 15a/296, *maḫalle* 124b/2702, *maḫalline* 17b/353 (5), *maḫlūka* 10a/187 (2), *maḫlūkına* 2a/18 (2), *maḫrecine* 152b/3323, *maḫrūm olmağa* 32b/679 (3), *maḫşere* 44a/941 (4), *maḫām-ı şefā`ate* 172b/3763, *ma`ḳüle* 130a/2826, *māla* 110b/2392 (2), *māluma* 172a/3747, *ma`nāya* 30b/643 (4), *marazlara* 53a/1131, *mā-sivāya* 23a/480 (6), *mā-teksibūna* 75b/1625, *maḫlūba* 142a/3089, *maḫzar olmağa* 145a/3153, *maḫlūma* 71a/1531, *maḫmūnına* 35a/740, *meclis-i `ilme* 109a/2363, *Medīne-ye* 59a/1264, *mekāna* 10b/197 (3), *Mekke-ye* 59a/1263, *melege* 41b/882 (2), *meleklerine* 40b/861 (3), *merḫamete* 123a/2676, *merḫamet itmege* 140b/3061, *mertebe-ye* 40b/855, *Meşābih-i Şerīfe* 167a/3637, *mesā`illere* 173a/3768, *mescid-i şerīfe* 109a/2363, *mescidlere* 130b/2839, *mevtāya* 71b/1539, *mey-ḫāneye* 15a/297 (2), *meyyite* 101a/2190, *mi`rāca* 58a/1238 (2), *muḫālefet itmege* 118a/2562, *Muḫammed `aleyhi`ş-şalātu ve`ş-selāma* 45b/967 (5), *muḫkemāta* 51a/1087 (2), *muḫkemine* 51b/1095, *Mūsā `aleyhi`ş-selāma* 48b/1033 (2), *muşallā-ya* 44a/938, *Muşḫaf-ı `Osmāna* 49a/1049, *Muşḫaf-ı Şerīfe* 109a/2360, *muşibete* 123a/2672 (2), *mü`essire* 128a/2777, *müflihlere* 126a/2742 (2), *mühimmātına* 8a/150, *mükellefe* 37b/799, *mü`mine* 68a/1459 (10), *mü`minlere* 2a/16 (8), *Münkereyne* 115b/2505, *Münkerīne* 67b/1455 (2), *mürsel-lere* 54a/1152, *mürü`ete* 106a/2293 (2), *Müslimānlara* 43b/923, *müteşābihāta* 51a/1088, *müteşābihine* 51b/1096, *na-māza* 76a/1641 (3), *namāz ḳılmağa* 135a/2932, *nāsa* 53a/1130 (4), *nebīlere* 60b/1295, *nedāmete* 145a/3153, *nef`e* 35b/746, *nefsine* 151b/3304, *nehye* 119a/2585, *Nekīre* 67a/1446, *nere-ye* 47a/997 (4), *nerye* 46b/994, *ni`metlere* 86b/1873, *nuşrete* 43a/912, *nuḫka* 107b/2332, *oḳumağa* 119a/2587 (3), *olana* 152b/3319, *olanlara* 39b/843, *olduğuna* 19a/387 (9), *olmağa* 105b/2283 (5),

olmamağa 113b/2468, *omuzuna* 84b/1821, *ortasına* 153a/3336, *ortaya* 103b/2248, *ortaya* 146a/3183, *oynamağa* 132b/2880, *ögmege* 120a/2602, *ölmege* 116a/2521 (2), *‘Ömerü’l-Fārūka* 100b/2172, *öğlerine* 85b/1849, *peygambere* 62b/1343 (2), *peygamberlere* 43a/911 (3), *peygamberlerine* 48b/1030 (6), *rahmine* 12a/229, *redde* 4a/56, *rek‘atlarına* 148b/3237 (2), *Resülüne* 164a/3570, *rızā’-ı şerīfine* 171b/3742, *rızāsına* 135b/2945, *rızka* 2a/14 (2), *rızkına* 5b/91, *rücū’ itmege* 141b/3074, *rükū’a* 151a/3285 (2), *şabāh yeri ağarınca* *dek* 162a/3532, *şabra* 73b/1588 (2), *Sa‘de’d-dīne* 38a/806-807, *şadra* 128b/2789, *şağa* 154a/3355 (2), *şağına* 152a/3305 (4), *şağına mı* 111b/2415, *şāhibine* 39b/842 (3), *şakınmağa* 119a/2581 (2), *şālihlere* 77a/1659, *saña* 90a/1948 (3), *şarrāfa* 15b/315, *şatana* 19b/394, *sebebine* 24a/501 (8), *secde itmege* 154b/3365, *secde-ye* 151a/3285 (4), *secde-ye varup* 81a/1750 (3), *sefere* 73a/1569, *selām virinceye dek* 153b/3341-3342, *şevāba* 31a/650 (9), *sevmege* 138a/3005, *sevmemege* 139a/3026, *şıkma-sına* 68a/1461, *sırta* 127b/2772, *Sidret-i Müntehāya* 58b/1255, *sinine* 50a/1072, *size* 130b/2833, *şofasına* 87b/1889, *şola* 154a/3356 (2), *şoluna* 152a/3305 (4), *şoluna mı* 111b/2416, *söylemege* 113a/2457, *şulehāya* 80b/1733, *şūrete* 40b/865 (2), *şūretine* 64b/1383, *sünnetine* 122b/2663 (2), *şān-ı şerīfine* 114b/2483, *şart-ı vāki’e* 30a/626, *şehvāta* 144b/3149, *şehvete* 64b/1385 (2), *şehvetine* 142a/3086, *şer’e* 14b/288 (24), *şerehine* 142a/3087, *şerī’atına* 56a/1199, *şerre* 102a/2206, *şey’e* 5b/93 (16), *şeylere* 20a/405 (3), *şeytāna uyup* 91a/1967, *şirkine* 27a/567, *Şiṣ‘aleyhi’s-selāma* 51b/1104, *şurūṭına* 165a/3594, *tābi’ olmağa* 111a/2412, *ta’bīre* 40a/849, *tafşīline* 109a/2366, *tağyire* 65a/1402, *taḳdīrine* 88b/1917, *ṭaleb itmege* 133a/2889-2890, *ṭalibine* 2a/8, *ṭarılmağa* 105a/2280, *Tefsīr-i İbn-i Hāzine* 143a/3108, *tenfīz-i aḥkāma* 102b/2220, *terkine* 33a/695, *terk itmege* 105b/2292-106a/2293, *teslīm olmağa* 37a/785, *ṭoğuncaya dek* 146a/3182, *ṭopuğına* 70b/1516, *ṭurmağa* 133a/2893 (2), *‘ulemā’-ı müteahḥirīne* 29a/612-29b/613, *ummağa* 115a/2494 (2), *uyluklarına* 158a/3440, *uzunluğa* 57a/1221, *üfrülünceye dek* 130a/2827-2828, *üfürmege* 43a/915, *ümmete* 59b/1274, *ümmetine* 58b/1251, *ümmetlerine* 52b/1118 (3), *üstādiyye-sine* 15b/306 (2), *üstādlarına* 99b/2157, *üstüne* 70a/1507 (4), *üzerine* 2b/26 (36), *va’dine* 5a/77, *va’ide* 146a/3175, *vāki’e* 38a/800 (3), *vaḳte* 130b/2841, *vālilere* 74a/1590 (2), *varlığına* 20b/419, *varmağa*

144a/3129, *vaṭanına* 164a/3572, *velīlere* 60b/1296 (2), *virmege* 106a/2296, *vücūda getiricidir* 6a/99, *vücūda getiricidir* 6b/114, *vücūdına* 172a/3747, *yalnız başına* 133b/2905, *yanına* 77b/1673 (2), *yanına kalur* 129a/2809, *yaratmağa* 6b/113 (2), *yaşına* 62a/1332, *yaşına giricek* 58a/1243 (5), *yedi yüze* 110b/2398, *yere* 21b/442 (12), *yere geçmesi* 66a/1423, *yerine* 5b/87 (8), *yerine getirmek* 124b/2703, *yerlere* 86a/1853 (3), *yerlü yerihüze gelüp* 69b/1491, *yeryüzine* 53b/1142 (2), *yetīme* 74a/1595, *yıldızlara* 95a/2053, *yola* 97b/2112, *yoluna* 142a/3091, *yüz yigirmi bire* 18b/371, *zālime* 65a/1400 (2), *zātına* 2b/19 (3), *Zeyd ibni Şābite* 49b/1057 (2), *zıkrine* 76a/1642, *zimmete geçer* 29a/607, *zināya* 15a/296 (2), *zīnete* 64b/1389, *ziyāde-ye* 105a/2281

{+Ø} (= yönelme durumu işlevinde): *kimse* 11a/210, *mü`minler* 78a/1680

{+A} (= araç durumu işlevinde): *hikāyete* 36b/771, *rek`ata* 166b/3630, *şey`e* 147b/3206, *toprağa* 147a/3205

{+A} (= bulunma durumu işlevinde): *`ahdine тұrmayan* 77b/1673-1674, *karşuma* 45b/975, *köşklerine* 44b/943

{+e} (= belirtme durumu işlevinde): *cümle-sine* 121a/2633

{+e} (= addan ad türetme işlevinde): *nā-ḥak yere* 34a/716 (3)

{-(y)A} (istek teklik üçüncü kişi eki): *almaya* 14b/283 (2), *başlaya* 164a/3571, *derleme* 132b/2877, *deye* 90a/1949 (18), *dimeye* 109b/2370 (2), *diye* 90a/1942, *eyleye* 91a/1965 (5), *eżā itmeye* 14a/282, *indüre* 160b/3492, *isteye* 164a/3572 (5), *işleye* 161a/3507, *i`tikād itmeye* 132a/2874-2875, *i`timād itmeye* 82a/1772, *itmeye* 14a/276 (2), *kıldıra* 160a/3491, *kıvil itmeye* 14a/277-278, *mā`il olmaya* 142a/3085, *ma`lūm ola* 1b/5 (5), *mażhar olmaya* 142a/3087, *mürāca`at eyleye* 109a/2368 (2), *nā`il olmaya* 142a/3086, *oқuturmaya* 82a/1769, *oқuya* 163a/3552 (13), *rāzī ola* 42a/893 (2), *şana* 161a/3508, *selām vire* 165b/3604, *sülūk eyleye* 142a/3091, *ṭālib olmaya* 142a/3088, *tamām eyleye* 164b/3583, *ṭamlatmaya* 132a/2875, *tekbīr eyleye* 163a/3550 (2), *ṭutmaya* 82a/1770, *ummaya* 82a/1768, *vara* 163a/3549, *yuma* 160a/3490

{-(y)A} (= gelecek zaman teklik üçüncü kişi işlevinde): *eyleye* 72a/1545, *geçe* 68b/1474, *girmeye* 115b/2509, *irişe* 84a/1813, *mağfıret ide* 84a/1812, *müşāhede*

oluna 111b/2422-2423, *necāt bula* 39b/838, *ola* 67b/1456 (3), *şıka* 68b/1473, *zahmet çeke* 68a/1458

{-(y)A} (= **geniş zaman teklik üçüncü kişi işlevinde**): *bula mı* 175a/3818, *buyurmuş ola* 30b/641, *dimiş ola* 32b/684, *gele* 40b/855, *göre* 60b/1295, *görüne* 45a/962, *halāş ola* 15a/301, *hatm ola* 47a/1002, *işbāt itmiş ola* 160b/3493, *işlemiş ola* 32b/683, *izin virilmiş ola* 33a/695, *kıyās oluna* 166b/3630, *lāyık ola* 110b/2399, *mümkün olmaya* 40a/845, *ola* 9a/169 (20), *olmaya* 38b/819, *şābit ola* 30b/644 (4), *tamām olmuş ola* 47a/1004, *terk itmiş ola* 32a/670, *teslīm ola* 134a/2914, *vire* 134a/2913

{-(y)A} (= **gereklilik işlevinde**): *dolaşa* 49b/1052, *girmiş ola* 134b/2928, *hātırına gelmeye* 38a/806, *işide* 49b/1054, *koşa* 49b/1053, *korğa* 121a/2623, *ma'lūm olmaya* 14b/291, *oğuna* 134b/2928, *ola* 14a/280 (11), *olmaya* 14b/285 (2), *ummaya* 14b/286, *vara-bile* 135a/2932

{-(y)A} (= **şart işlevinde**): *istemeye* 164a/3578 (2), *işleye* 164a/3577, *kata* 16b/329

{-(y)A} (**ulaç eki**): *cevāb vire-meyüp* 68b/1472, *cevāb vire-mezse* 83b/1805, *da'vā ide-mezler* 60a/1291, *hıfız ide-mez* 116a/2519, *kādir ola-maz* 4a/56, *ola-maz* 57b/1233, *ödeyeme-den* 71b/1540, *tura tura* 47b/1008 (2), *uyuya-çalur* 67b/1451, *vara-bile* 135a/2932, *yeye-mez* 102a/2213 bk. {-ı}, {-yü} (ulaç eki)

{-e} (**kalıplaşmış olarak**): *gine* 109b/2373, *göre* 28b/598 (20), *ile* 3a/36 (142), *ile-dür* 112b/2437, *yine* 6a/101 (46)

{-(y)AcAK+} (**ortaç eki**): *bitecek* 162a/3535, *gele-cek* 4a/60, *geyecek* 158a/3443, *gidecek* 51a/1091 (2), *gide-recek* 116a/2516, *gire-cek* 24b/509, *görmeyecek* 163a/3548, *güceneceği* 113a/2457, *haz ide-cek* 90a/1941, *ide-cek* 124b/2704, *işidecek* 161a/3503, *işidecek-leyin* 161a/3504, *işleyeceği* 110a/2386, *işleyecek* 111b/2414, *kaplanmayacak* 130a/2830, *kılacak* 135a/2933, *koşacak* 147a/3203, *māni' ola-cağ* 154b/3365, *māni' olmayacak* 154b/3362 (2), *men' itmeyecek* 154b/3364, *namāz kıla-cağ* 44a/937 (2), *oğunacak* 156a/3395, *oğuyacak* 34b/727 (9), *olacak* 88b/1916, *ola-cağ* 62a/1331 (3), *ölmeyecek* 35b/754, *şādir olacak* 63a/1356, *şagacak* 5a/74 (2), *şakınacak* 116a/2517, *su'āl olunacak* 97a/2103, *tesbīh ide-cek* 149a/3244, *toğacağı* 62a/1332, *toğacağım* 12b/247, *vire-cek*

71b/1543, yumacak 80b/1740 (2), zaḥmet çekmeyecek 116b/2534, zikir olunacak 37b/798 (2), zuhūr ide-cekleri 65b/1412

{-AcAK+} (= kalıcı ad türetme işlevinde): *ala-cağını* 73a/1567, *gele-cegi* 88b/1914, *gele-cek-de* 38b/814

{-(y)AcAK} (gelecek zaman teklik üçüncü kişi eki): *getürecek* 45b/966, *ola-cağ* 133a/2891, *olmayacak* 133a/2892

{-(y)AlAr} (istek çokluk üçüncü kişi eki): *eksiltmeye-ler* 79a/1703, *girü kalmaya-lar* 162b/3540-3541, *ide-ler* 121a/2627, *kalmaya-lar* 164b/3584, *kıla-lar* 121a/2626, *oқuya-lar* 166b/3632 (2), *ola-lar* 72b/1558 (2), *olmaya-lar* 120a/2605, *şakına-lar* 44b/951, *terk itmeye-ler* 161b/3518, *vire-ler* 121a/2626, *zāyi` itmeye-ler* 144b/3150

{-(y)An} (ortaç eki): *adını aḥan* 66b/1429, *ağlayan* 72b/1563, *‘ahdine ṭurmayan* 77b/1673-1674, *aḥan* 55b/1187 (6), *aḥsıran* 125b/2728, *alan* 43a/914 (2), *alana* 19b/395, *alınan* 30a/626, *aḥan* 75b/1627, *āşikāre olan* 165a/3593, *atan* 132a/2870, *bağışlayan* 73a/1567, *bāḳī kalan* 61b/1316 (2), *baḥmayan* 74b/1608, *benzeyen* 62a/1329 (2), *beyān iden* 50b/1083, *bilen* 114a/2469, *bilenler* 173a/3777, *biten* 17b/355 (2), *bitüren* 73b/1583, *borclu olan* 73a/1571, *bulunan* 44a/935 (5), *cem` iden* 134b/2921 (2), *cereyān iden* 69b/1492 (2), *cihād iden* 75b/1623, *çıkan* 19a/382 (2), *da`vā iden* 28b/593 (2), *da`vet olan* 117a/2536, *da`vet olunan* 126a/2740, *deyen* 21a/433 (3), *diyen* 26b/552, *diye-nün* 54a/1150, *dostluğ iden* 77b/1675, *edā`-ı ḥidmet olunmayan* 19b/401-402, *elin uzatmayan* 74b/1607, *elinden çıkan* 24a/501 (2), *elinden şadır olan* 91b/1974, *elinden zuhūr iden* 120b/2619, *emānet iden* 172a/3755, *eyleyen* 92a/1986 (3), *eziyyet viren* 125b/2731, *fāsıd iden* 34b/725 (3), *felek sille-si yeyen* 26a/545-546, *gāyib iden* 73b/1587, *geçen* 40a/845 (2), *geçinen* 73b/1582, *gelen* 123a/2672 (5), *getüren* 75a/1616, *geydiren* 73b/1579, *ğybet iden* 113b/2458, *ğybet olunan* 113b/2459, *giden* 75a/1619 (3), *gidene* 84a/1815, *gönli isteyen* 39a/828 (4), *görülen* 21b/439 (2), *görünen* 20b/422, *güci yeten* 33a/696 (4), *ḥaḳından gelmeyenlere* 73b/1579-1580, *ḥarām olan* 19a/391 (2), *ḥased itmeyen* 75b/1629, *ḥāşıl olan* 18b/381 (7), *ḥāzır olan* 61a/1311-1312 (2), *ḥelāl olan* 17b/349-350 (3), *ibṭāl iden* 75a/1613, *içen* 80a/1729, *iden* 26b/557 (9), *iktizā iden* 19a/383, *inen*

50b/1075 (6), *inkār iden* 28b/594 (8), *intikāl iden* 14b/289 (2), *istiğfār iden* 76b/1644, *işiden* 70b/1520, *işidenler* 88a/1898, *işleyen* 31a/650 (9), *işleyenden* 89b/1936 (2), *işleyene* 32b/684 (3), *iṭā'at iden* 5a/84, *itdüren* 120b/2619, *itmeyen* 72b/1564 (3), *ittifāk iden* 136b/2972, *ķabūl iden* 18a/360, *ķaçmayanların* 119a/2582, *ķalan* 131a/2848 (2), *ķalduran* 130b/2834, *ķaşd iden* 73a/1569, *ķatil olunan* 102a/2210, *ķılan* 43b/926 (6), *ķılana* 152b/3319, *ķılınan* 135a/2931 (3), *ķınduran* 75a/1621, *ķoyan* 131a/2849, *ķulluķ iden* 72b/1559, *ķāyık olan* 123a/2677 (2), *ķāyık olmayan* 2b/19 (7), *ķāzım olan* 40a/852 (19), *ķāzım olanuğ* 133b/2899, *ķāzım olmayan* 104b/2268 (2), *maħzūn olan* 73b/1584-1585, *ma'lūm olan* 17a/341-342 (2), *māni' olan* 59b/1281, *mazħar olan* 173b/3780-3781, *mevcūd olmayan* 102b/2216-2217, *muħtāc olanların* 2a/14 (2), *muħtāc olmayan* 6b/107, *murād iden* 131a/2853 (3), *muşir olan* 7b/129, *muṭi' olan* 5b/94, *muvāfiķ olan* 31a/648, *mużtar olan* 5a/79 (2), *mübtelā olan* 53a/1131, *mümkın olan* 2b/26 (2), *mümkın olanı* 24b/503, *münāsib olan* 163b/3562, *nā'il olan* 141b/3074-3075, *naķil olunan* 100a/2167 (3), *namāz ķılan* 154a/3354, *naşīħat iden* 74a/1591, *oķunan* 152b/3321 (2), *oķuyan* 44a/932 (3), *olan* 2a/13 (149), *olana* 152b/3319, *olanlar* 51a/1088 (9), *olanlara* 39b/843, *olanlardan* 160a/3481, *olan-lardır* 141b/3075-3076, *olanlardır* 98a/2123, *olanları* 8b/152, *olmayan* 27b/579 (10), *olmayanlar* 81a/1750 (2), *olmayanlarından* 42a/888 (2), *oruç tutan* 74b/1601, *oturan* 43b/929 (2), *öğreden* 76a/1635, *ölen* 67a/1440 (4), *rāzī olan* 76a/1636, *rişvet almayan* 74b/1610, *şabır idenlerin* 129b/2810, *şābit olan* 9a/170 (3), *şādır olan* 63a/1355 (3), *şakınan* 173a/3771, *şanan* 83b/1798, *şatana* 19b/394, *şatılan* 16b/332 (2), *seven* 72b/1562, *sevmeyen* 61b/1318, *şıla-ı rahm iden* 74a/1592, *söyleyen* 11a/208, *tābi' olan* 62b/1343 (3), *tābi' olanlar* 94b/2041 (2), *tābi' olmayan* 63a/1354, *taħrīr olunan* 103a/2237, *taled iden* 76a/1641, *ta'rif olunan* 166b/3629-3630, *taşıyan* 69a/1482 (2), *tebliğ iden* 52b/1118, *terk iden* 31a/651 (9), *tesellī iden* 73b/1588, *tevbe iden* 7a/127, *tutan* 43b/930, *tükenmeyen* 78a/1680, *uyan* 149a/3249 (6), *uyanlar* 157b/3436, *uyuyan* 162b/3538, *vācib olan* 40a/847 (2), *varan* 44a/942 (2), *vārid olan* 36a/756 (3), *varmayan* 74a/1594, *vefāt iden* 75a/1620, *viren* 53a/1131 (2), *virilen* 14b/284 (4), *virilenden* 13b/269 (2), *virilmeyen* 13b/271, *virilmeyenden* 13b/270, *virmeyen* 55a/1172 (2), *yaradan* 92b/2000 (2), *yardım iden* 73a/1570 (4), *yazı-*

landan 88b/1918, yedüren 74a/1595, yetmeyen 33a/696 (4), yeyen 77b/1676, yürüyen 95a/2053, zem olunan 120a/2604, zikir olunan 17a/343 (11), zuhür iden 62a/1333

{-yasıñuz} (istek çokluk ikinci kişi eki): *dāñil olmaya-sıñuz* 91b/1982

{-(y)aydı} (isteğin hikâyesi teklîk üçüncü kişi eki): *olaydı* 23b/487 (3), *olmayaydı* 90b/1958 (2)

{-yaydum} (isteğin hikâyesi teklîk birinci kişi eki): *olmayaydum* 90a/1951

{+(y)em} (geniş zaman, bildirme teklîk birinci kişi eki): *mü`minem* 26b/552, *nebiyem* 60a/1290, *zürriyetindenem* 97b/2108

{-(y)eyim} (istek teklîk birinci kişi eki = dilek-istek işlevinde): *bile-yim* 104b/2268, *eziyyet itmeye-yim* 171b/3743-3744, *haber vire-yim mi* 130b/2833, *ide-yim* 172a/3745, *itmeye-yim* 171b/3743, *vire-yim* 114b/2486 (2)

{+(y)I} (belirtme durumu eki): *ābdesti* 73a/1575 (2), *acları* 73b/1578, *aclığını* 74b/1600, *a`dāsını* 3b/46-47, *adāletini* 110a/2382, *ādeti* 24a/502, *adını anan* 66b/1429, *adını anarsa* 162a/3527, *ağızlarını* 68a/1468, *ağzını* 153b/3344, *āhirini* 29b/623 (5), *añkām-ı şer`iyye-yi* 105a/2272-2273 (2), *añvāl-i kabīñha-sını* 131b/2858, *añlı* 28a/581, *ala-cağını* 73a/1567, *ālemi* 66a/1416, *altı-sını* 39a/826, *altını* 15b/313 (2), *a`māli* 171b/3743, *a`māl-i şāliñha-yı* 37a/778, *ameli* 34b/724 (16), *amelini* 26b/556 (3), *amelleri* 137b/2994 (2), *amellerimi* 172a/3752, *amellerini* 42b/908, *āmīni* 151a/3284 (2), *anları* 35a/736 (11), *arasını* 152a/3311, *arña-sını* 153a/3327 (2), *āşīlerini* 8b/159, *askeri* 12a/229, *asker-i İslāmı* 62b/1345, *avratı* 73b/1588, *ayağını* 151b/3299, *ayağlarını* 151b/3300 (2), *aydınlığı* 24a/499, *āyet-i kerīmeyi* 129a/2807, *āyetleri* 155a/3380, *aygırını* 15a/297, *Ayı* 58a/1238, *a`zāsını* 129a/2801, *bāğīleri* 125a/2717, *bañhāsını* 18b/376 (3), *bākīsini* 81b/1759, *bañmağı* 153b/3343, *Bārī Ta`ālā-yı* 27a/561 (10), *başını* 68b/1470 (3), *ba`zısını* 3a/36 (8), *ba`zı-sını* 52a/1114-1115 (3), *belini* 48a/1021, *besmeleyi* 151a/3283 (2), *bey`i şirā itmegi* 135a/2934, *bid`at-ı seyyi`eleri* 136a/2955, *bid`atları* 75a/1613, *biñde birini* 81b/1759, *birbirini* 85a/1833, *biri birini* 127b/2770, *birini* 34b/731 (16), *bizi* 26a/545 (2), *boğazını* 155b/3386, *buğzu fi`llāhı* 139a/3023, *bunları* 145b/3167 (2), *burnunu* 153a/3331, *cāhili* 114b/2482, *cānları* 43a/914, *cānlarını* 69b/1494 (2) *cāriye-yi*

73a/1572, *cehennemi* 58b/1256, *cemî'-i bağluları* 3b/42, *cemî'-i maḥlūkātı* 8b/156, *cemî'-i mevcūdātı* 4a/54-55, *cemî'-i-sini* 2b/24, *cevābı* 67a/1446 (2), *cevizi* 17a/346, *cihānı* 66a/1415, *cismi-mi* 12b/245, *cum'a namāzını* 134b/2920 (3), *cümle-sini* 4b/73 (11), *cürmini* 78b/1688, *cüz'ıyyātı* 103b/2243, *çıkarduğunu* 99b/2151, *cıblağları* 73b/1578, *Deccāli* 66a/1420, *defteri* 115b/2508, *degnegi* 24b/507, *delīli* 40a/850, *derecātı* 130b/2834, *devāyı* 107a/2319, *deydeni* 94b/2046 (5), *dibini* 156a/3398, *diledüğünü* 8a/143, *dīni* 28a/580 (3), *dīnlerini* 76a/1638, *dişilerini* 19a/384, *dizlerini* 153a/3330, *du'āları* 36a/756 (2), *du'ālarını* 5a/80, *du'āsını* 151b/3302 (2), *dükkānını* 14b/292, *dünyāyı* 66a/1418, *Ebū Hanīfe-yi* 99a/2149, *ecrini* 112b/2444 (2), *edāsını* 164a/3572, *efendisini* 65a/1396, *efrādını cāmi'* 34a/722, *efrādını cāmi' ağıyarını māni'* 36b/777 (3), *efrādını cāmi' ve ağıyarını māni'* 112a/2428-2429 (2), *ehl-i imāni* 82a/1774 (2), *ehl-i sünnetligi* 34b/725-726, *ehlini* 105b/2284, *ekşerini* 18b/377, *elini* 150b/3279, *ellerini* 47b/1013 (11), *emāneti* 125b/2722, *emānı* 18a/360, *emvāllerini* 19a/385, *emri* 119a/2581 (2), *emrini* 37a/782 (5), *enbiyāsını* 2b/23, *erkek-lerini* 19a/384, *esmālarını* 114a/2478, *esmāsını* 119b/2590 (3), *eşyāyı* 3a/30 (8), *eteklerini* 156b/3404, *e'üzüyü* 150b/3282, *evini* 14b/292, *evlādı* 3a/33, *evlādını* 73b/1587 (4), *evlādlarını* 19a/384-385, *evlenmegi* 106a/2294, *evli-yālarını* 3b/48, *evrād-ı şerīfi* 167a/3641, *eylügi* 112b/2445, *eyüsünü* 92b/2000, *fā'ide-yi* 27a/562, *farzı* 149a/3245, *Fātiḥa-yı* 148b/3238 (2), *faẓlını* 135a/2940, *fetvā-i şerīfi* 114b/2481, *fındığı* 17a/347, *fıskı* 141b/3077, *fıtra-yı* 118b/2573, *fid-ye-yi* 118b/2573, *ğayrıyı* 6a/106, *ğazabı* 123b/2682, *geçmişini* 88b/1914, *gele-cegi* 88b/1914, *gevde-sini* 147a/3197, *geymegi* 106a/2294, *göde-sini* 124a/2692, *gögde-sini* 124a/2691, *gögi* 8a/148, *gökleri* 8b/152 (2), *gümüşi* 15b/309 (2), *günāhı* 78b/1691 (2), *günāhını* 3a/35 (3), *günāhları* 79a/1700 (11), *gününi* 40b/859, *hācetini* 3a/39 (4), *hācetleri* 102a/2215, *hācetlerini* 73b/1583, *hācet namāzını* 162b/3540, *hadīs-i mütevātiri* 31b/665-666, *hadīs-i şerīfi* 129a/2807, *hadīs-i şerīfini* 76a/1634, *hakāyık-ı eşyāyı* 21a/432, *hakķını* 7b/139 (5), *halkını* 6a/100 (2), *hammāmını* 14b/293, *hānını* 14a/293, *harābını* 76b/1645, *harāclarını* 118b/2575, *harāmı* 105b/2290, *harfleri* 152b/3323, *hāricīleri* 125a/2716, *hasedi* 123b/2681, *hatāları* 130b/2833, *hayflarını* 79a/1703, *Havvā anamuzı* 53b/1140, *hayırlısını* 172a/3750, *hayrı* 25b/532 (5), *hayvānātı* 3a/34, *hayvānını* 14b/293,

hayvānları 142b/3101, *helāli* 105b/2290, *helālleri* 108b/2354, *her birini* 42b/905 (2), *her ne-yi* 25b/529 (2), *hıkdı* 123b/2681, *hışāl-ı hamīde-leri* 121a/2630, *hışāl-ı hamīdeyi* 50b/1082-1083, *hiçbirini* 89b/1932, *hisābını* 82a/1766, *hiṭābını* 39b/840, *hubbu li'llāhı* 138a/3002, *hukūkı* 69b/1492 (2), *hūyları* 142a/3090, *hükmi* 126b/2744, *hükmini* 4a/56, *hükmini* 30a/628 (3), *hüsnümi* 12b/245, *hüsnünü* 32b/682, *ırzı* 28a/582, *iyālini* 105b/2288, *ibādeti* 90b/1959 (2), *ibtigā'ı* 131b/2854, *icmālini* 39a/822 (2), *içmegi* 106a/2294 (2), *idüğini* 20a/411 (6), *idüğünü* 31b/664 (2), *iḥbātı* 143a/3117, *iḥsānını* 137b/2992, *iḥtiyācını* 20b/415, *iḥtiyār-ı cüz'im* 91a/1967, *ikindü namāzını* 43b/926, *iki-sini* 151b/3294, *ilmi* 123b/2686, *ilmini* 105a/2275 (3), *imāmı* 149b/3251, *imānı* 34b/725 (6), *imtişāli* 132a/2865, *inābeti* 141a/3071, *inciklerini* 153a/3335, *insānı* 66b/1426, *intikāmını* 7b/130, *irāde-i cüz'iyeye-sini* 37b/790-791 (3), *irāde-i cüz'iyeyi* 89b/1931, *irāde-i cüz'iyeye-yi* 92a/1991, *ismi* 9b/179, *ismimi* 12b/244, *ism-i şerīfi* 57b/1233, *İsrāfīl 'aleyhi's-selāmu* 69a/1489, *istedüğünü* 105b/2290 (3), *istikāmeti* 143a/3109, *işi* 4a/58 (2), *itdugi-ni* 71a/1528, *i'tikād-ı bāṭıla-larını* 104a/2257, *i'timādı* 35a/744, *Ka'be-i şerīfi* 124b/2700, *kaḫı* 47b/1017, *kaḫūlini* 145b/3168, *kaḫeri* 40b/859 (2), *kāfirleri* 8b/158, *kaḫmağı* 24a/497, *kaḫnını* 153a/3334, *kaḫāsını* 4a/56, *keffāreti* 124b/2705, *keffāretleri* 118b/2574, *kelime-i tevḫīdi* 123b/2683, *kelimesini* 101a/2184, *kemālātın* 174b/3809, *kendimi* 91a/1969, *kendini* 74a/1597 (3), *kesmegi* 24a/498, *kevnı* 47a/998, *kibri* 123b/2679 (2), *kimini* 8b/157 (4), *kimse-leri* 122b/2658 (2), *kimseyi* 108a/2341, *kimse-yi* 71b/1536 (2), *kitābı* 40b/858, *kitābını* 76a/1633, *kitābları* 70b/1522 (2), *koçunu* 15a/298, *koçlarını* 153a/3333, *köle-yi* 73a/1573, *köpüğünü* 132a/2870, *koşklerini* 82b/1777, *koşkünü* 63a/1348, *kötüsünü* 92b/2000, *kuḫḫumı* 12b/245, *kuḫdreti* 24b/505, *kuçlarını* 5a/84 (2), *kuçunu* 4a/52 (7), *Ḳunūt du'āsını* 149b/3254, *Ḳur'ānı* 31b/665 (14), *Ḳur'ān-ı Kerīmi* 152b/3322, *kuşanmağı* 106a/2294, *kuşı* 142a/3089, *külliyātu* 103b/2243, *Leyle-i Ḳadri* 124a/2698-2699, *libāsını* 15a/294 (7), *mābeynini* 125a/2717, *maḫabbeti* 37a/781, *maḫlūḫātu* 3a/32 (3), *maḫlūḫı* 69a/1488, *mālı* 17b/352 (2), *mālımı* 172a/3745, *mālını* 19b/396 (2), *ma'nā-i şerīflerini* 2a/9, *ma'nālarını* 10b/204, *ma'nāyı* 157b/3436, *mā-sivāsını* 119b/2591 (2), *ma'şiyeti* 114b/2488, *ma'ūnetini* 65b/1410, *melegi* 40b/858, *melekleri* 45a/960 (2), *melekūtını* 19b/403 (3), *menfa'atini* 112b/2438, *mesā'ili*

100a/2169, *mesā'il-i dīniyye-yi* 100a/2167-2168, *mesā'illeri* 37b/797 (2), *mescidleri* 76b/1645, *mes'ele-yi* 15a/300 (3), *meskenlerini* 172b/3757, *mesmū'ātu* 4a/53, *meşiyetini* 7b/135, *mevcūdātu* 8b/156, *mevtāyı* 5b/86 (2), *miqdārını* 16a/317 (4), *milkini* 15a/296, *miskler depe-sini* 87b/1892, *Muhammed 'aleyhi'ş-şalātu ve's-selāmi* 122b/2660, *murādını* 104b/2262, *murdarı* 19b/393 (2), *Muşhaf-ı Şerīfi* 50a/1063-1064 (3), *mülkünü* 13b/265 (3), *mü'menün bihi* 50b/1081 (4), *mü'minleri* 4b/64 (3), *mümkinātu* 6b/114, *mümkün olanı* 24b/503, *münacātını* 174a/3792, *müteşābihātu* 11a/208, *namāzı* 32a/670 (10), *namāzını* 100b/2178, *namāzlarını* 121a/2625-2626, *nefi'lisini* 172a/3750, *nehyini* 52b/1118 (3), *nesebi* 28a/582, *nesne-yi* 20a/406, *nezri* 124b/2703, *nifākı* 122b/2665, *Nıl-i mübāregi* 62b/1346-1347, *ni'metini* 27a/562, *nuḫkı* 107b/2332, *nüzūr-ı mālīyye-yi* 118b/2573, *oglançıkları* 32a/673, *okuduğunu* 49b/1053, *okumağı* 148b/3237 (2), *olanları* 8b/152, *onda birini* 17b/356, *orucunu* 31a/647 (2), *öksürigi* 153b/3345, *ömriñi* 80b/1742, *öşürlerini* 118b/2575, *parmağını* 150b/3281 (2), *pekligini* 158a/3439, *raḥmetini* 123a/2668, *ravza-i dīni* 175a/3811, *recāyı* 36b/776, *rek'atını* 150a/3261, *rızāyı* 37a/783, *rızkı* 3b/45 (2), *rızkını* 2a/15 (5), *riyāyı* 122b/2665, *rūḥları* 6a/103, *rūḥlarını* 3b/44, *rükünleri* 148b/3229, *rüsülü* 40b/859, *şabāḥ namāzını* 43b/926 (2), *sābıkun bi'l-ḥayrātu* 143b/3126, *şadaḳayı* 72b/1565, *şağışını* 53b/1145, *şāhibini* 29a/608, *şalavāt-ı şerīfi* 75a/1615-1616 (2), *şālihleri* 138a/3004, *şayısını* 6a/97, *sebebi* 35b/747, *sebepleri* 35b/749, *secde-sini* 149b/3253, *secdeyi* 153a/3336, *seni* 137b/2996, *sesini* 48a/1023 (2), *sevāblarımı* 172a/3753, *şıfat-ı kadīme-lerini* 103b/2241, *şıfatını* 119b/2590 (3), *şıfatını* 117a/2537, *şıfatlarını* 114a/2479, *şıfatlarını* 10a/194, *şırça parmağını* 150b/3280, *sırr-ı Qur'ānı* 174b/3803, *sivāyı* 135b/2944 (3), *sözi* 10a/186, *şuçlarını* 7b/131, *süre-sini* 165b/3610 (4), *şüretimi* 12b/245, *süreyi* 155a/3372, *süre-yi* 158b/3456, *sünneti* 134a/2916, *sünnet-i şerīfe-lerini* 75a/1612, *sünnetleri* 154b/3363, *şartını* 135a/2936, *şartlarını* 134b/2921, *şefakātun 'alā ḥalki'llāhi* 140b/3058, *şehādet parmağını* 160a/3491, *şehveti* 107b/2331, *şer'ini* 27b/572 (3), *şer'-i şerīfi* 119b/2596, *şerri* 8a/146 (7), *şey'i* 3b/43 (17), *şeyleri* 16b/332 (10), *şeytānı* 66b/1425, *şiddetini* 70a/1506, *şurūtı* 7a/127, *ta'āmı* 58a/1240 (2), *tafşilini* 39a/823 (2), *ta'ma'ı* 141b/3080, *tarlayı* 17b/357, *ta'zīm li-emri'llāhi* 139b/3037-3038, *teba'iyetini* 135b/2943,

teheccüd namâzını 161b/3517, *tekbîrâtı* 156a/3395, *tekbîrleri* 31b/658-659 (4), *tekbîrlerini* 149b/3255 (2), *terâvîh namâzını* 101b/2199, *teri* 153b/3346, *tesbîhâtı* 156a/3395, *tesbîhleri* 155a/3380, *tesbîhlerini* 153a/3328, *tesbîh namâzını* 164b/3584 (2), *te'sîri* 24a/496, *te'sîrini* 23a/480 (3), *teslîmiyyeti* 97a/2103, *tevbe-sini* 7a/128, *tevekkülü* 35a/738 (2), *toğrusunu* 118b/2569, *toprağı* 24b/505, *toymağı* 24a/497, *'ucbı* 123b/2680, *ucunu* 160a/3488, *'ulemâ'ı* 114b/2481, *umûrını* 172a/3749, *umûrını* 7a/123, *uşağı* 157b/3429, *uyuklarını* 153a/3334, *uyumağı* 106a/2294, *ümîdi kesmek* 78b/1694, *ümîdi kesmezden evvel* 39b/834, *üşümeği* 24a/499, *vâcibi* 149a/3245, *vahyi* 45b/966, *vakti* 146a/3180, *velîleri* 138a/3004, *ve'l-yevmi'l-âhîrini* 114b/2484, *vücûdı* 28a/580, *vücûdunu* 172a/3745, *vücûdunu* 14b/293 (4), *yağmuru* 24a/500, *yakîni* 37b/796, *yanmağı* 24a/498, *yapraklarını* 88a/1897, *yatsu namâzını kıldıktan* 147a/3195-3196, *yemegi* 106a/2294 (2), *yeşlerini* 158b/3457, *yeri* 8a/148 (3), *yerini* 82a/1767, *yerleri* 8b/151, *yerni* 161a/3506, *yeryüzünü* 66a/1421, *yumurta-yı* 17a/346-347, *yüzünü* 153b/3348 (2), *zararı* 27a/562, *zâtını* 87a/1878 (5), *zâtu e'azzu a'lâsını* 88a/1901, *zekâtını* 77b/1670, *zekâtlarını* 121a/2626, *zıkrı'llâhı* 133b/2900, *zî-rûhı* 8a/141, *zuhûr ide-cekleri* 65b/1412 bk. {+(y)U} (belirtme durumu eki)

{+Ø} (= belirtme durumu işlevinde): *a'dâsın* 174b/3810, *ağzın* 156a/3400, *'aksin* 153a/3332 (2), *altun* 15b/309, *'amel* 103b/2247, *âteş* 23b/483, *ayağın* 151b/3298, *ayağkabin* 157a/3417, *âyeti* 158b/3453 (2), *başın* 147a/3202 (2), *bı-çak* 23b/482, *biri birin* 72b/1561-1562, *dizlerin* 151a/3290 (2), *ehl-i bid'at* 139a/3025, *elin uzatmayan* 74b/1607, *ellerin* 152a/3315 (5), *emlâkin* 174b/3801, *etmek* 23b/482, *felek sille-si yeyen* 26a/545-546, *gerçek* 55a/1176, *gice* 23b/484, *gözlerin* 156a/3400, *Güneş* 23b/483, *günü* 23b/484 (2), *hâtırın şormağa* 75a/1618-1619, *hurmâ şuyu* 132a/2868-2869, *hükmin* 51b/1099, *ihsânın* 174b/3805, *karnın* 158a/3440, *kemâllerin* 4b/72, *kolların* 158a/3441, *mağallîş* 167a/3637, *mes'ele* 28a/585, *milk* 28b/592, *murâdâtın* 174b/3809, *Müsâ 'aleyhi's-selâm* 76b/1653, *münâcâtım* 174a/3797, *odun* 17a/346, *ölüler* 62b/1339, *parmağın* 160a/3484, *parmakların* 150a/3271 (6), *pür-vücûduş* 174a/3799, *rızâm* 173a/3777, *rızâsı* 112a/2427, *şu* 23b/482, *şefâ'atlerin* 61b/1320, *şey* 17a/341 (2), *ta'âmıların* 4b/72, *tafsîlîş* 131a/2852 (2), *taksîm* 22a/448 (2), *ümîdin kesse-ler gerekdür* 88b/1910-1911, *yeriñ* 124a/2693 (2)

{+ı} (= ayrılma durumu işlevinde): *kıldığını* 154a/3357

{+ı} (= tamlayan işlevinde): *uyuklarını* 153b/3340

{+İ} (= yönelme durumu işlevinde): *hilâfını* 103a/2237, *koynunu* 71a/1533, *şey'i* 109a/2369

{+i} (= yalın durum işlevinde): *şeyi* 89b/1932

{+yı(n+)} (teklik üçüncü kişi iyelik eki): *şuyı* 66b/1434 (3), *şuyından* 45a/963, *şuyunun* 66b/1430 bk. {+(s)I(n+)}, {+(s)U(n+)}, {+yu} (teklik üçüncü kişi iyelik eki)

{-(y)IcAK} (ulaç eki): *başlayıcak* 165b/3604, *dâhil olıcak* 127b/2773 (5), *diyicek* 160b/3492, *gelicek* 160a/3487, *giricek* 84a/1819, *gitmelü olıcak* 85b/1848, *göricek* 70a/1506 (3), *günâh idicek* 46b/990, *hamd idicek* 125b/2728, *işidicek* 48a/1024, *kalıkıcak* 128b/2796 (2), *kalıcak* 166b/3631, *kalmağa başlayıcak* 165b/3604, *konıcak* 67a/1444 (2), *olıcak* 35b/746 (5), *tamâm olıcak* 165b/3608, *uyuyıcak* 161b/3524, *yaşına giricek* 58a/1243 (5)

{-(y)IcI} (eylemden ad türetme eki): *'acele idici* 4a/62 (2), *açıcıdur* 3b/42, *'afiv idicidür* 3a/35, *aliviricidür* 7b/130 (2), *bağışlayıcıdur* 7b/132, *bilicidür* 3b/43 (3), *cân alıcı* 45b/975, *cem' idicidür* 8a/141, *delâlet idicidür* 8b/151, *endiricidür* 3b/47, *esirgeyicidür* 7b/133, *eylik idicidür* 7a/126, *geçiricidür* 7b/135, *getüricidür* 5b/87, *gözedicidür* 2b/25 (2), *güci yeticidür* 5b/92 (2), *halk idicidür* 6a/102 (2), *hıfız idicidür* 4b/70-71, *hisâb idicidür* 5a/75, *hüküm idicidür* 2a/18, *i'âde idicidür* 6a/101, *icâd idicidür* 3a/32, *ictinâb idici* 143b/3119, *idicidür* 3b/46 (3), *imtişâl idici* 141a/3073, *işidicidür* 4a/54, *kabız idicidür* 3b/44, *kablayıcı* 127b/2770, *kabül idici* 135b/2951, *kabül idicidür* 5a/80 (2), *mağfîret idicidür* 4b/65, *men' idicidür* 8a/144-145, *muķīm idicidür* 6a/106, *nürlandırıcıdur* 8a/149, *öldüricidür* 6a/104, *rahmet idicidür* 2a/16, *refi' idicidür* 3b/49, *taķdīm idicidür* 6b/115-116, *taķdīr idicidür* 3a/30, *taşdıķ idicidür* 2b/23, *taşvīr idicidür* 3a/34, *tedebbūr idicidür* 7a/123, *te'hīr idicidür* 6b/117, *viricidür* 2a/15 (6), *vücūda getüricidür* 6a/99, *yaradıcıdur* 4b/72 (2), *yardıım idicidür* 5b/95, *zēlī idicidür* 4a/52 bk. {-UcI}, {-ucu} (eylemden ad türetme eki)

{+[(y)I]IA} (araç durumu eki): *'adlile* 66a/1417 (2), *'afvıla* 78b/1697, *anasıla* 128b/2798, *anııla* 107a/2319 (2), *anııla* 38a/808 (15), *baħşile* 132b/2880,

Bārıla 13b/262, *başıla* 156b/3410, *başparmağıla* 150b/3280, *bañnıla* 108b/2349, *bedenile* 159b/3477, *bid'atıla* 11a/211, *bilme-megile* 146a/3174, *bilmesile* 88b/1912 (2), *birile* 9a/168, *boğazlamağıla* 142a/3089, *cānıla* 102b/2222, *cebrile* 19b/396 (2), *cehrile* 64b/1382 (7), *cemā'atile* 32a/670 (3), *cem' itmegile* 121a/2630 (2), *çekile* 17a/346, *delīl-lerile* 40a/853, *dilemesile* 88b/1913, *dilile* 160b/3492, *edā itmegile* 133b/2908-134a/2909, *elile* 69b/1494 (4), *emrile* 42b/901, *ezmegile* 68b/1470, *fañlıla* 78a/1686 (2), *fercile* 108b/2350, *fi'lile* 148b/3230, *ğayrıla* 21b/447 (2), *ħalāş olmağıla* 141b/3084, *ħamdile* 164a/3570, *ħayfıla* 36b/776 (2), *ħayrıla* 136b/2964, *her kimiñle* 73b/1581, *hevāyıla* 141b/3081, *ħizlānıla* 91a/1968, *icrā itmegile* 125a/2720, *iķāmetile* 172b/3763, *iķrār itmegile* 100a/2170 (3), *īmānıla* 44b/945 (10), *inanmağıla* 54a/1153, *insānıla* 41a/871 (2), *insile* 20a/407 (5), *işlemegile* 155a/3377, *i'tibārıla* 7b/137, *i'tiyādıla* 111a/2404, *itmegile* 121b/2635 (2), *iñnile* 40b/865 (3), *ķalbile* 39a/825 (2), *ķaşdıla* 35a/734 (9), *ķavillerile* 99b/2156, *kendile* 141b/3080, *kesbile* 93a/2014, *ķılmamağıla* 146a/3174, *ķitābıla* 59b/1275, *ķur'ānıla* 106b/2314, *ķuyruğıla* 154a/3355 (2), *ķüffārıla* 27a/559 (2), *ķüfrile* 66a/1419 (3), *lañzıla* 150a/3264, *libāsıla* 159b/3477, *lisānıla* 75b/1627, *mālıla* 75b/1622, *muktezāsıla* 15a/300-301, *murād itmesile-dür* 89b/1935, *nefsile* 75b/1622 (2), *oķumağıla* 129a/2807, *olmağıla* 59a/1269 (3), *özrile* 150a/3266 (6), *parmağıla* 160a/3487-3488 (2), *parmaķlarıla* 155a/3381, *rıfķıla* 125a/2712, *riclile* 108b/2350, *rivāyetile* 130a/2831, *rūhıla* 103b/2244, *sa'ādetile* 130b/2832 (2), *sa'ādetle* 175a/3816, *şakınmağıla* 118a/2557, *şakınma-mağıla* 68a/1463, *şalāhıla* 101b/2196, *şalātıla* 174a/3794, *sebebile* 3b/47 (8), *secde-i sehville* 161a/3513, *sehville* 34b/732 (3), *şıfatıla* 23a/477, *şıfātıla* 141b/3075, *şıfatla* 110a/2381, *şıfatlarıla* 5a/76, *şırça parmağıla* 160a/3489, *sözile* 99b/2152, *şeytānıla* 118a/2561, *şiddetile* 68a/1461 (2), *şiddetle* 77b/1666, *şübhe itmegile* 28b/591, *taķdīrile* 88b/1912 (3), *taķdīrile-dür* 101a/2185, *taķdīr itmesile* 89b/1934, *ta'mīr itmegile* 76b/1645, *tarīķile* 32b/681 (6), *tarťıla* 16b/336, *tekbīrile* 150b/3276, *tenile* 102b/2222 (2), *terk itmegile* 36a/757-758 (3), *tevfīķiñle* 91a/1963, *turmağıla* 156b/3412, *uğurlarla* 175a/3816, *ulūhiyyetle* 23a/473, *ümmetile* 79a/1706 (2), *vaktile* 96b/2092, *vaşfıla* 60a/1285 (2), *vāsıta-sıla* 49a/1042 (4), *vechile* 90b/1959, *vefāt itmegile* 50a/1066 (2), *veznile* 16b/327 (2), *yapışmağıla*

63b/1360, *yaratmasıla* 88b/1913 (3), *yaratma-sıla* 112b/2441, *yazmasıla* 88b/1912 (2), *yeñile* 157a/3420, *yırtmağıla* 68a/1468, *yüzile* 115b/2506, *zātıla* 6a/105 (5), *zāt-ı pākile* 172a/3749, *zıkrile* 60a/1283, *zulmile* 66a/1415

{+(y)U} (belirtme durumu eki): *gümüüşü* 16b/327, *hükümü* 2b/28, *korқыуу* 79a/1699, *yolu* 94b/2045 (5) bk. {+(y)I} (belirtme durumu eki)

{+yu} (teklik üçüncü kişi iyelik eki): *hurmā şuyu* 132a/2868-2869, *üzüm şuyu* 132a/2868 bk. {+(s)I(n+)}, {+(s)U(n+)}, {+yI(n+)} (teklik üçüncü kişi iyelik eki)

{-(y)Up} (ulaç eki): *ābdest alup* 163a/3548, *açılıp* 68b/1476 (2), *açup* 63a/1348 (5), *‘afiv idüp* 7b/131 (2), *ağladup* 11b/223, *alınup* 16b/332, *alup* 15b/311 (12), *añlayup* 99b/2151, *añup* 76b/1644 (2), *‘arz idüp* 20b/416, *āşikāre olup* 58b/1249 (2), *atılıp* 79a/1707, *ayağa kalkup* 115a/2492, *ayırmayup* 101a/2184, *ayırup* 80a/1731, *‘azāb idüp* 85a/1837, *bakup* 128a/2777 (2), *başlayup* 80b/1735, *bellü olup* 30b/642, *bilmeyüp* 114a/2476, *bilüp* 15a/300 (31), *binüp* 70a/1504, *biriküp* 87b/1889, *bitürüp* 84b/1824, *borc idüp* 71b/1539, *boşanup* 76b/1649, *boş kalup* 84b/1830, *bozup* 16a/317, *bulunmayup* 93a/2007, *bulunup* 161b/3519, *bulup* 69b/1498, *büyüyüp* 23a/473 (2), *cem ‘ idüp* 9a/172 (6), *cem ‘ olup* 69b/1491 (2), *cevāb idüp* 46b/994-995, *cevāb vire-meyüp* 68b/1472, *cevāb virüp* 70b/1520 (3), *çağırup* 62b/1346, *çevirüp* 159a/3469, *çıkarup* 24b/507 (3), *çıkımayup* 103a/2235, *çıkup* 16a/323 (9), *dā ‘im olup* 116a/2515 (2), *da ‘vā idüp* 95b/2070, *devşirüp* 69b/1495, *deyüp* 90b/1954 (2), *diküp* 156a/3398 (2), *dirildüp* 69a/1489, *dirilüp* 44b/946 (2), *döküp* 85a/1840, *döşeyüp* 151b/3298, *du ‘ā idüp* 63a/1352 (2), *dükenüp* 51b/1101, *düşüp* 83a/1792 (2), *ecel gelüp* 36a/763-764 (2), *edā idüp* 125b/2722, *eglenüp* 53b/1141 (2), *emān virüp* 2b/23, *emīn olup* 88b/1909-1910 (2), *emir idüp* 49b/1057, *emir olunup* 81b/1758, *eriyüp* 79a/1709, *esīr idüp* 19a/385, *esüp* 66b/1427 (2), *evlenüp* 58a/1243, *ezberleyüp* 49a/1047, *farq idüp* 116a/2518-2519, *farq itmeyüp* 105b/2291, *fāsīd olup* 106b/2310 (3), *fikir idüp* 74b/1600 (2), *geçüp* 46b/993 (2), *gelüp* 23a/472 (13), *getürüp* 50a/1069 (2), *geydirüp* 113a/2448, *geyüp* 72a/1549 (3), *gidüp* 27a/559 (4), *girüp* 17b/349 (13), *görüp* 50a/1063 (5), *gısl idüp* 132b/2877, *habis olup* 85a/1833, *hacca gidüp* 27a/558-559 (2), *halāş idüp* 78a/1686, *halk idüp* 49a/1044-1045 (2), *hāşıl olup*

146a/3175, *hasta olup* 50a/1066, *hāşlayup* 84b/1826, *hāzır olup* 130b/2841, *helāl olup* 19a/386, *hıfız idüp* 2b/25, *hicret idüp* 59a/1264, *hisāb idüp* 18a/367 (3), *hisāb itmege başlayup* 80b/1735, *hiṭāb idüp* 50b/1074 (3), *hiṭāb olunup* 85a/1831-1832, *hūylanup* 173a/3769, *hüküm idüp* 17b/359, *hüsn-ü mu'āmele idüp* 125b/2725, *icmā' idüp* 9b/177-178, *icrā idüp* 69b/1493 (2), *ictināb idüp* 74b/1604 (2), *içüp* 14a/274 (7), *idüp* 11b/222 (25), *iftirā idüp* 94b/2046 (3), *ihānet idüp* 45b/967, *iḥyā idüp* 11b/220-221 (2), *iḳtiżā idüp* 130a/2821, *inanup* 52a/1110 (11), *inkār idüp* 21a/432-433 (2), *inüp* 49a/1042 (5), *istemeyüp* 20b/415 (2), *isteyüp* 14b/283, *istiğfār idüp* 164a/3569, *istihzā idüp* 114b/2481, *isti'māl idüp* 133a/2891, *işidüp* 39b/841 (3), *işleyüp* 32a/668 (4), *i'tikād idüp* 92a/1991 (8), *i'timād idüp* 35a/740, *i'tirāz idüp* 45a/957, *itmeyüp* 90b/1954 (3), *ittifāk idüp* 50b/1076, *izāle idüp* 6a/104, *ḳabül idüp* 78b/1697 (2), *ḳaçmayup* 130a/2822, *ḳaldırılıp* 88a/1907, *ḳaldırup* 5b/87 (2), *ḳalkup* 44a/940 (7), *ḳalup* 65b/1404 (4), *ḳapanup* 88a/1905, *ḳatil idüp* 66b/1425 (2), *ḳaynayup* 132a/2870, *kesb-i ḳabīş idüp* 15a/295, *kesüp* 29a/607, *ḳılmayup* 145a/3156, *ḳılıp* 162b/3540 (2), *ḳındırup* 73b/1588, *ḳızdırup* 77b/1672, *ḳomayup* 24b/509, *ḳonup* 85a/1840 (2), *ḳoyup* 69b/1496 (5), *ḳurbān kesüp* 29a/603-604, *ḳurılıp* 80b/1733 (2), *ḳuşadup* 77a/1655, *maḳıv idüp* 130b/2834, *ma'nā virilüp* 101a/2187, *mevcūd olup* 38a/810, *muntazır olup* 157b/3431, *muṭi' olup* 75b/1630, *müheyā idüp* 12a/231, *mühürlenüp* 71a/1527, *mülāḫaza idüp* 111b/2416, *mülāḫaza itmeyüp* 112a/2425-2426, *mümkın olup* 90b/1959, *nā'il olup* 86b/1873, *namāz ḳılıp* 27a/558 (3), *naşīb olup* 58b/1252, *niyyet idüp* 163a/3549-3550 (2), *oḳuyup* 30a/624 (10), *olmayup* 64a/1378 (7), *olup* 2a/8 (56), *oruç tutup* 27a/558 (2), *otlayup* 18b/377, *oturmayup* 135a/2939, *oturup* 151b/3299, *oynayup* 132b/2884, *ödünç alup* 14a/275, *öğredüp* 131a/2849, *öğrenmeyüp* 105a/2273, *ölüp* 46a/985 (2), *perīşān olup* 162a/3535, *peşīmān olup* 91a/1970, *rāzī olup* 134a/2912 (2), *recā idüp* 82a/1765, *ri'āyet idüp* 152b/3323, *rücū' idüp* 122b/2666, *şabır idüp* 90b/1954, *şabır itmeyüp* 129a/2808, *şābit olup* 133a/2893, *şakınup* 120a/2604, *şanup* 94b/2046 (5), *şarf idüp* 37b/791 (4), *şatup* 14a/274 (2), *secde itmeyüp* 45a/956, *secde-ye varup* 81a/1750 (3), *şıkışup* 70b/1513, *silkinüp* 76b/1649, *söyleşüp* 59a/1261, *söyleyüp* 63a/1358 (2), *söyünüp* 83b/1799, *su'āl idüp* 80b/1738-1739, *şefā'at idüp* 84b/1828-1829, *şeytāna uyup* 91a/1967, *ta'alluḳ*

idüp 12b/246 (7), *tābi' olup* 21b/438 (3), *tağılup* 69b/1497 (2), *taḥfīf idüp* 114a/2477 (3), *taḥkīr itmeyüp* 119b/2596, *taḥlīt idüp* 28b/598, *taḥdīr idüp* 92a/1986, *taḥılup* 76b/1647, *taḥrīr olunup* 40b/857, *taḥleb idüp* 112b/2438 (2), *tamām olup* 163a/3557, *taḥup* 95a/2054 (3), *ta'ṭīl idüp* 11b/224, *taḥyanup* 159b/3470, *ta'yīn idüp* 14a/276, *ta'yīn olup* 68b/1474, *ta'zīm idüp* 95b/2072-96a/2073 (3), *te'hīr idüp* 73a/1567, *terk idüp* 135b/2944 (7), *tesbīḥ çeküp* 30a/624, *tesbīḥ idüp* 87b/1896 (7), *tesellī idüp* 75a/1620-1621, *tevekkül idüp* 82a/1771-1772, *toğup* 39b/836 (2), *toyurup* 73b/1578, *ṭurup* 130a/2822 (2), *tutup* 37a/782 (6), *uçup* 79a/1708, *umup* 37a/779 (2), *urup* 88a/1898, *uyanup* 162a/3526, *uyuyup* 161b/3520, *üfrilüp* 44b/944, *üfürilüp* 68b/1477, *üfürüp* 69a/1481, *vāki' olup* 50b/1078, *varup* 58b/1253 (3), *vaşf idüp* 120a/2601-2602, *vā-veylā idüp* 70a/1507, *vefā idüp* 5a/77, *vefāt idüp* 49b/1055-1056 (2), *virilüp* 70a/1504, *virüp* 11b/222 (7), *yağdırup* 69a/1486, *yakup* 46a/981 (2), *yanup* 45b/970 (5), *yapışup* 35b/748 (3), *yara-dup* 24b/506, *yatup* 106a/2298, *yaykayup* 132b/2878, *yazdırup* 46b/988, *yerlü yerinüze gelüp* 69b/1491, *yeyüp* 14a/273 (5), *yüklenüp* 157b/3429, *yüzi gülmeyüp* 162b/3536, *zahmet çekmeyüp* 115b/2507, *zāyi' idüp* 64b/1385, *zekāt virüp* 27a/558 (3), *zikir idüp* 123b/2688, *zuhūr idüp* 66a/1414-1415 (4) bk. {-ip} (ulaç eki)

{-up} (= ortaç işlevinde): *olup* 88b/1916

{-yü} (ulaç eki): *deyüvirstün* 158b/3448, *emekleyü emekleyü* 83a/1791 bk. {-i}, {-(y)A} (ulaç eki)

{-(y)ü} (kalıplaşmış olarak): *deyü* 9a/164 (151), *girü* 59a/1262, *girü kalmayalar* 162b/3540-3541

{-(y)XncA} (ulaç eki): *añmayınca* 57b/1232, *bāliğ oluncaya dağdur* 39b/842, *batıncadur* 146b/3190 (5), *dükeninceye dek* 61b/1323, *gelince* 17b/349 (19), *gelmeyince* 47b/1016, *ḥüküm itmeyince* 28b/591-592, *ininceye dek-dür* 18a/363-364, *kałkıncaya dek* 68b/1478, *kałmayınca-ya dek* 51b/1101, *olunca-dır* 146b/3188, *olunca-dur* 146b/3185 (3), *şabāḥ yeri ağarınca-dur* 146b/3194-147a/3195, *şabāḥ yeri ağarınca-ya dek* 162a/3532, *selām virinceye dek* 153b/3341-3342, *şıkmayınca* 132b/2878, *toğuncaya dek* 146a/3182, *üfrülünceye dek* 130a/2827-2828, *varınca* 18b/371 (8), *yaykamayınca* 47b/1017, *yumunca* 63a/1349 (2)

{+XK-} (addan eylem türetme eki): *acıkmak* 86b/1865, *birikmiş* 162a/3534, *biriküp* 87b/1889, *gözükme* 46a/977

{-(X)m} (eylemden ad türetme eki): *adım* 70b/1514 (2), *düğüm düger* 161b/3524-162a/3525, *düğümün* 162a/3527, *ırımı* 67b/1448, *ölüm* 88a/1906 (2), *yarım* 18a/370, *yıldırım* 83a/1789

{+Xn} (teklik ikinci kişi iyelik eki): *dār-ı cinānında* 174a/3796, *evlādını* 81b/1758, *hıfz-ı emānında* 172a/3746, *kıtında* 174a/3798, *vücūdunu* 81a/1743, *yüzün* 108b/2353 bk. {+(I)η}, {+(U)η} (teklik ikinci kişi iyelik eki)

{+Xn} (addan ad türetme eki): *uzun* 56b/1208 (4), *uzunu* 147a/3200, *uzunluğa* 57a/1221, *uzunluğu* 56b/1213 (2), *yağın* 70b/1515, *yağın-lık* 109a/2362

{-(X)n} (eylemden ad türetme eki): *burnına* 162a/3525, *burnuğ* 38b/813, *burnundan* 153a/3330, *burnunu* 153a/3331, *burun* 22b/464, *burunları* 57a/1220, *bütün* 66a/1418 (5), *gelin* 67b/1450

{-(X)n-} (eylemden eylem türetme eki = dönüşlülük işlevinde): *bağlanmada* 26b/549, *boşanup* 76b/1649, *bulunan* 44a/935 (5), *bulunmayup* 93a/2007, *bulunmaz* 34b/733, *bulunmazsa* 147a/3204, *bulunup* 161b/3519, *bulunur* 59b/1277, *bulunursa* 112b/2443, *dinildi* 14a/276 (9), *dinildiginiñ* 35b/745, *dinilse gerekdür* 81b/1759, *eglenmek* 149a/3244 (7), *eglenüp* 53b/1141 (2), *geçinen* 73b/1582, *geçinmek* 14a/274, *geçinme-si* 13b/271, *geçinür* 114a/2471, *geçinürse* 18b/377, *gerinmek* 156b/3405, *görüne* 45a/962, *görünen* 20b/422, *idindim* 99b/2150, *kuşanmağı* 106a/2294, *kuşanmak* 105b/2291 (2), *kuşanmazlar* 42a/898, *kuşanur* 10b/198, *rüzgärülenmek* 157a/3421, *şakınacak* 116a/2517, *şakına-lar* 44b/951, *şakınan* 173a/3771, *şakınmadılar* 107a/2324, *şakınmağa* 119a/2581 (2), *şakınmağıla* 118a/2557, *şakınmak* 35a/736 (13), *şakınmağdur* 39b/833, *şakınmak gerek* 110b/2392 (4), *şakınmak gerekdür* 71b/1535 (2), *şakınma-mağıla* 68a/1463, *şakınup* 120a/2604, *şalınmak* 108a/2345 (2), *şana* 161a/3508, *şanan* 83b/1798, *şanup* 94b/2046 (5), *silkinüp* 76b/1649, *sürinür* 33b/705, *sürünerek* 70a/1507-1508, *taşınmada* 26b/549, *taşinsalar gerekdür* 86a/1862-1863, *țaranıldıkda* 56b/1215, *țayanmak* 155a/3373 (2), *țayanup* 159b/3470, *tāze-lenmez* 78a/1685 (2), *toğunma-sı* 38b/813, *yaykanmak* 17b/349,

yenmesi 64b/1386, *yenmiş* 47b/1017, *yenürken* 48a/1018, *yüklenmiş* 83a/1792, *yüklenüp* 157b/342

{-(X)n-} (eylemden eylem türetme eki = edilgenlik işlevinde): *alınan* 30a/626, *alınması* 19a/386, *alınup* 16b/332, *'azāb olunur* 77b/1666 (6), *'azil olunmaz* 60a/1291, *bey' olunduğda* 19b/394, *beyān olundu* 9b/173 (20), *bilinmez* 7a/122, *bilinür* 38a/809 (3), *cemi' olunmuşdur* 167b/3650, *da'vet olunan* 126a/2740, *da'vet olunduğda* 72b/1564, *edā'-ı hizmet olunmayan* 19b/401-402, *edā olursa* 112a/2433, *emir olunup* 81b/1758, *ğybet olunan* 113b/2459, *halk olunduğı* 56a/1203, *halk olunmuşdur* 46a/978, *halk olunur* 45a/964, *hamil olunduğda* 130a/2821, *hiṭāb olunup* 85a/1831-1832, *hüküm olunur* 11a/211 (2), *ıtlāk olunmaz* 10a/191 (2), *iḥtilāf olundu* 79b/1720 (3), *i'tibār olunur* 17a/345-346, *kapanması* 66b/1427, *kapanmayacak* 130a/2830, *kapanmaz* 130a/2828 (2), *kapanmazdan evvel* 39b/836, *kapanısa gerekdür* 84b/1830-85a/1831, *kapanup* 88a/1905, *katil olunan* 102a/2210, *kılınan* 135a/2931 (3), *kılınmamış* 148b/3233, *kılınur* 115b/2503, *kıyās oluna* 166b/3630, *konıcağ* 67a/1444 (2), *konup* 85a/1840 (2), *konur* 111b/2416 (2), *murād olunursa* 166b/3631, *mühürlenüp* 71a/1527, *müşāhede oluna* 111b/2422-2423, *naḳil olunan* 100a/2167 (3), *naḳil olunurken* 43b/928, *oḳuna* 134b/2928, *oḳunacak* 156a/3395, *oḳunan* 152b/3321 (2), *oḳunduğda* 121a/2624, *oḳunması* 64b/1382, *ri'āyet olunur* 165a/3594, *rivāyet olunduğı* 152b/3325-3326, *rivāyet olunmuşdur* 53b/1147-1148, *su'āl olunacak* 97a/2103, *su'āl olunduğda* 71a/1526-1527 (2), *su'āl olunur* 115b/2502, *ta'bīr olunduğda* 52a/1107-1108, *ta'bīr olunmaz* 55a/1180, *taḥrīr olunan* 103a/2237, *taḥrīr olundu* 72b/1556, *taḥrīr olunsa* 167b/3650, *taḳrīr olundu* 35a/737 (8), *taḳrīr olundu ise* 44b/948, *taḳrīr olunup* 40b/857, *ṭaleb olunması* 65a/1400, *ta'rīf olunan* 166b/3629-3630, *taṣdīğ olunur* 52a/1113, *tekzīb olunur* 52a/1113, *telkīn olunur* 115b/2504, *terk olunması* 64b/1387, *teslīm olunduğdan* 56b/1205, *te'vīl olunur* 101a/2188, *yarlığanmağ* 164a/3574, *yarlığanur* 163b/3565 (2), *yayқанur* 115b/2503, *zēm olunan* 120a/2604, *zıkir olunacak* 37b/798 (2), *zıkir olunan* 17a/343 (11)

{-Ø-} (= eylemden eylem türetme eki = dönüşlülük işlevinde): *cem' olsa-lar gerekdür* 70a/1508 (2), *cem' olup* 69b/1491 (2)

{-Ø-} (= eylemden eylem türetme eki = edilgenlik işlevinde): 'afiv olmasına 145a/3152, 'azāb olmağ 128b/2795, 'azāb olsa gerekdür 68a/1465 (4), 'azil olmazlar 55a/1175, da 'vet olan 117a/2536, okuyacak 129b/2815 (2)

{-Xŋ} (istek çokluk ikinci kişi eki): çıkıñ 44a/938, haber viriñ 130b/2836, şuşuñ 85a/1831 bk. {-ün} (istek çokluk ikinci kişi eki)

{+(X)ncI} (addan ad türetme eki): altıncı 14b/288 (40), altmış altıncı 125a/2716, altmış beşinci 125a/2715, altmış birinci 125a/2711, altmış dördüncü 125a/2714-2715, altmışıncı 124b/2710, altmış ikinci 125a/2712, altmış sekizinci 125a/2719, altmış tokuzuncu 125a/2721, altmış üçüncü 125a/2713, altmış yedinci 125a/2718, beşinci 14b/286 (53), dördüncü 14b/283 (68), elli altıncı 124b/2705 (2), elli beşinci 124b/2704 (2), elli birinci 76a/1643 (3), elli dördüncü 124b/2703 (2), elli ikinci 76b/1644 (3), elli sekizinci 124b/2708 (2), elli tokuzuncu 124b/2709 (2), elli üçüncü 124b/2702-2703 (2), elli yedinci 124b/2707 (2), ellingi 76a/1641 (3), ikinci 9a/168 (111), kırk altıncı 76a/1635 (3), kırk beşinci 75b/1632 (3), kırk birinci 75b/1626 (3), kırk dördüncü 75b/1631 (3), kırkıncı 75b/1623 (4), kırk ikinci 75b/1627 (3), kırk sekizinci 76a/1638 (3), kırk tokuzuncu 76a/1639 (3), kırk üçüncü 75b/1629-1630 (3), kırk yedinci 76a/1636 (3), on altıncı 73b/1580 (8), on beşinci 73b/1579 (9), on birinci 44a/942 (15), on dördüncü 73a/1577 (10), on ikinci 44b/943 (14), on sekizinci 73b/1584 (8), on tokuzuncu 73b/1585 (8), on üçüncü 73a/1575 (10), on yedinci 73b/1582 (8), onuncu 44a/940 (17), otuz altıncı 75a/1616 (4), otuz beşinci 75a/1614 (4), otuz birinci 74b/1607 (4), otuz dördüncü 75a/1611 (4), otuz ikinci 74b/1609 (4), otuz sekizinci 75a/1619 (4), otuz tokuzuncu 75a/1621 (4), otuz üçüncü 74b/1610 (4), otuz yedinci 75a/1618 (4), otuzuncu 74b/1606 (4), sekizinci 15a/299 (25), tokuzuncu 26a/543 (22), üçüncü 9a/169 (100), yedinci 14b/292 (33), yetmiş altıncı 125b/2730, yetmiş beşinci 125b/2729, yetmiş birinci 125b/2723, yetmiş dördüncü 125b/2727, yetmiş ikinci 125b/2724, yetmiş üçüncü 98a/2120 (2), yetmiş yedinci 125b/2730-2731, yetmişinci 125b/2722, yigirmi altıncı 74a/1598 (5), yigirmi beşinci 74a/1596 (5), yigirmi birinci 74a/1589 (8), yigirmi dördüncü 74a/1594 (5), yigirmi ikinci 74a/1592 (6), yigirmi sekizinci 74b/1601 (4), yigirmi tokuzuncu 74b/1603 (4), yigirmi üçüncü 74a/1593 (6), yigirmi yedinci 74a/1599 (5), yigirminci 73b/1587 (8)

{+Ø} (= addan ad türetme işlevinde): *bir* 157a/3424

{-(X)ş-} (eylemden eylem türetme eki = işteşlik işlevinde): *değişdikde* 15b/309 (2), *devşirmek* 156b/3404, *devşirüp* 69b/1495, *döğüşdürmek* 132b/2883, *döğüşmekdür* 130a/2823, *kavuşdurmak* 161a/3505, *koşşıya* 125b/2723, *söyleşüp* 59a/1261

{-(I)ş-} (= eylemden eylem türetme = dönüşlülük işlevinde): *bulaşık* 47b/1017, *dolaşa* 49b/1052, *irişe* 84a/1813, *karışdukda* 34b/723, *karışdursa* 28b/599 (2), *karışmazsa* 106b/2309, *karışursa* 106b/2309, *şıkışup* 70b/1513, *yapışdikça* 37b/791, *yapışdikdan* 35a/743, *yapışdırmağ* 158a/3441, *yapışmağıla* 63b/1360, *yapışmadıkça* 24a/502, *yapışmağ* 35b/750 (4), *yapışmağda* 35b/755, *yapışma-nuñ* 36a/763, *yapışmış* 76b/1654, *yapışup* 35b/748 (3), *yapışuruz* 36b/770, *yetişmez* 60a/1288

{+Ø-} (= eylemden eylem türetme = işteşlik işlevinde): *cān çekerken* 44a/939

{+(X)z} (addan ad türetme eki): *beñizleri* 57a/1222, *beñzemedüğine* 20b/420, *beñzemez* 23a/471 (4), *beñzer* 10b/197 (8), *beñzeyen* 62a/1329 (2), *boynuzlu* 71a/1532, *boynuzsız* 71a/1533, *dizi* 76b/1651 (2), *dizine* 70b/1516, *dizleri* 147b/3208 (3), *dizlerin* 151a/3290 (2), *dizlerinde* 151a/3289, *dizlerinden* 156a/3396 (2), *dizlerini* 153a/3330, *omuzları* 152a/3314, *omuzlarından* 147b/3211, *omuzu* 56b/1215, *omuzuna* 84b/1821, *omuzundan* 84b/1820 bk. {+s} (addan ad türetme eki)

{-Ø} (istek teklik ikinci kişi eki): *artur* 174b/3809, *ayır* 81b/1758, *bağ* 108b/2349 (2), *dikilme* 45b/975, *emīn eyle* 174b/3801, *eyle* 90b/1955 (10), *gözükme* 46a/977*halāş eyle* 174a/3799, *halāş ile* 81b/1754, *işle* 28a/584, *kabül eyle* 172a/3745 (3), *kıl* 174b/3808, *tut kulağ* 108b/2348, *vir* 16a/318 (3)

SONUÇ

TTMSM adlı eserde belirlenen ayırıcı özellikler şöyle bölümlendirilebilir:

A. YAZIM ÖZELLİKLERİ

Metinde Uygur yazım geleneği ile Arap-Fars yazım geleneği özellikleri bir arada bulunur. Ünlüler ve ünsüzlerin yazımı kurallı değildir.

Metinde belirlenen ayırıcı yazım özellikleri şunlardır:

Ünlülerin Yazımı

1. Bir örneğin yazımında daha çok EAT metinlerinde kullanılan *ötreli vav elif* (و) biçimi kullanılır: *toptolu* طُوْطُلُوْ 68b/1477. Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde çok seyrek olarak görülen bu yazım özelliği, eskicil biçim olarak değerlendirilebilir.

2. Birkaç örnekte sözcüklerin veya eklerin yazımında çift hareke kullanılır.

a. Sürekli olarak *esre* (ِ) ile yazılan üç sözcüğün yazımında birer örnekte hem *esre* (ِ) ve hem *üstün* (ُ) işaretleri olmak üzere çift hareke kullanıldığı görülür: *aliviricidür* 7b/139-8a/140, *dibinde* 40a/844, *gice* 23b/484. Sürekli olarak *üstün* ile yazılan *yer* sözcüğü de bir örnekte çift harekelidir: *yerini* 82a/1767.

b. Sürekli olarak *üstün* (ُ) ile yazılan {-mA-} olumsuzluk ekinin ünlüsü ile {- (y)AcAK+} ortaç ekinin ilk ünlüsü, birer örnekte çift harekelidir: *dimeye* 132a/2874, *işidecek* 161a/3503.

Ünsüzlerin Yazımı

1. Genellikle *kef* (ك) ile gösterilen /g/ veya /ŋ/ ünsüzleri, bazı örneklerde ayırt edici özellikte olan *üç noktalı kef* (كْ) işareti ile karşılanır: *eglen-* اَكْلَدْ 149a/3244 (~ اَكْلَدْ 156b/3407); *aşsızın* اَشْسَزِيْنْ 130a/2825, *biñ* بِيْغْ 82b/1785, *diñle-* دِيْغْلَهْ 149b/3250 (~ دِيْغْلَهْ 108a/2339) vd.

2. Metinde eklenmeye bağılı olarak ortaya çıkan /-ll-/ çift ünsüzünün yazımında Türkçe sözcükler ile alıntı sözcükler farklı yazım biçimlerinin kullanılması ile ayırt edilir:

a. Türkçe sözcüklerde iki harf işareti yazılarak ikinci harfin üzerine *şedde* (َ) konur: *dilleri* دِلَلْرِی 85a/1832, *kızılılık* قَزَلَلِّقْ 146b/3191 vd.

b. Alıntı sözcüklerde ise *şedde* (َ) kullanılmaz, ek kökten ayrı yazılır: *cāhil-lik* كَاهِلْ لِكْ 116a/2517, *delil-lerile* دَلِيلْ لَرِيْلَهْ 40a/853 vd.

Bazı Ek, Sözcük ve Biçimlerin Yazımı

1. Belirtme durumu eki, genelde son sesinde *he* (ه) harfinin bulunduğu sözcüklerde bazen *esreli hemze* (ء) ile gösterilir: *āyet-i kerīme* آيَة كَرِيْمَهْ 129a/2807, *gayrıyı* غَيْرِيْ 6a/106 vd. Ek, ünsüz ile kapanan bazı alıntı sözcüklerde ise *esre* (ِ) ile karşılanabilir: *dīni* دِيْن 28a/580, *vücūdı* وُجُوْد 28a/580 vd.

2. Uygur yazım geleneğine bağılı olarak bazı ekler, sözcük kök ve tabanlarından ayrı yazılır: *gice-de* كِيْجَهْ دَهْ 75a/1614, *virme-miş* وَيْرْمَهْ مِشْ 35b/750 vd. Ancak bazı ekler, kendi bünyesinde de ayrı yazılabilir: *aza-cık* اَزَهْ جِقْ 56b/1212, *cismi-mi* جِسْمِيْ مِي 12b/245, *gire-cek* كِيْرَهْ جِكْ 24b/509 vd. Kendi bünyesinde ayrı yazılabilen kip eklerinde ise genelde kişi ekleri ayrı yazılmaktadır: *gide-riz* كِيْدَهْ رِزْ 47a/997, *derlese-ler gerekdür* دَرَلْسَهْ لَرْ كَرَكْدُرْ 70b/1515, *olmaya-sıñuz* اَوْلْمِيْهْ سِنْزْ 91b/1982, *vire-yim* وَيْرَهْ يِمْ 114b/2486 vd.

3. Farsça tamlama kuruluşunda yer alan tamlama ünlüsünün *esreli ye* (ي) veya *ötre* (ُ) ile yazıldığı örnekler bulunmaktadır: *dār-ı cinān* دَارِيْ جِنَانْ 174a/3796, *hük-m-i risālet* هُكْمِيْ رِسَالَتْ 59b/1271; *hük-m-ü ilāhī* هُكْمُ الْاِلٰهِي 27b/579, *vücūd-u enver* وُجُوْدُ اَنْوَرْ 56b/1205 vd.

4. Farsça *u/ü* bağlacı ise bazı örneklerde *ötre* (ُ) veya *esre* (ِ) ile yazılabilir: *hamd ü senā* حَمْدُ تَنَا 174a/3793, *luṭf u kerem* لُطْفُ كَرَمٍ 77a/1659; *gıll i gıṣ* غِلِّ غِشٍّ 85b/1846, *ḥayrān ı mest* حَيْرَانَ مَسْتٍ 88a/1899 vd.

B. SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

Ünlü Değişmeleri

1. Yazım özelliklerinde belirtilen bazı sözcükler ile eklerdeki ünlülerin yazımında çift harekenin kullanılması, /è/’ye işaret ediyor olabilir. Ancak bu dil birimlerinin çok büyük oranda tek hareke ile, yalnızca birer örnekte çift hareke ile gösterilmesi, kanımızca /è/’ye işaret etmeye yeterli kanıtlar sunmamaktadır.

2. Alıntı sözcüklerin çeşitli ünlü değişmeleri ile geniş ölçüde Türkçeleştirildiği, Türk dilinin ses yapısına uyarlandığı görülür:

a. Ünlü türemesi ile: *faşıl* 93a/2017, *şükür* 90a/1948 vd. Bazı sözcüklerde ikili biçim görülürken (*emr* 60a/1288 ~ *emir* 1924, *zulm* 7b/129 ~ *zulüm* 17b/353) asıl biçimleri ile kullanılan bazı sözcükler de bulunur: *ayb* 53a/1131, *hüsn* 102a/2209 vd. Arapça {eyn} ekinde genelde görülmemekle birlikte iki örnekte ünlü türemesi görülür: *dāreyin* 172a/3746, *menzileyin* 172b/3762. İki örnekte görülen ünlü türemesi ise ÖTT’den farklı durumdadır: *kaṭırānlı* 85a/1834, *sekerāt-ı mevit* 77b/1666.

b. Uzun ünlünün kısalması ile: *bağça* 67b/1449, *raḫı* 132a/2872 vd. Uzun ünlülü olan “*nispēt i’si*”nin metinde hareke ile gösteriliyor olması da ünlü kısalmasını gösteriyor olmalıdır: *ekşeri* 32a/668, *vezni* 16b/336. Bazı sözcüklerde ikili biçim görülür: *emīn* 55a/1177 ~ *emin* 64b/1390, *kīle* 16b/334 ~ *kile* 17a/342.

3. Kalıcı ünlü düşmesi örneklerinin birkaçı diğer eserlerde pek görülmez: *ikşer* 20a/408 “ikişer”, *işdil-* 149b/3250, *üfril-* 44b/944. Metinde *buyurulmuşdur* 120a/2603, *omuzu* 56b/1215, *omuzuna* 84b/1821, *omuzundan* 84b/1820 örneklerinde ünlü düşmesi görülmez.

4. Metinde çok sayıda birleşme örneği bulunur. Bir sözcük ikili biçimdedir: *biri biri* 22b/462 ~ *birbiri* 85a/1833. Ancak bir örnekte birleşmenin daha gerçekleşmediği görülür: *bāzār irtesi* 32b/687 “pazartesi”.

5. Metinde *dek* ilgecinin damak uyumuna bağlandığı bir örnek bulunmaktadır: *oluncaya dağdur* 39b/842 “oluncaya dektir”. Ancak ilgeç, benzer durumda kullanıldığı diğer örneklerde *dek* biçimindedir.

6. Bazı örneklerde eklerin damak uyumuna bağlı olmadığı görülür: *şeyhlik* 29b/619 “şeyhlik”, *rüzgârlenmek* 157a/3421 “rüzgârlanmak”.

7. Arapça ve Farsça tamlamalar ile Farsça *u/ü* bağlacının çeşitli ses değişimleri ile dudak uyumuna bağlandığı görülür:

a. Arapça tamlamaların bir bölümünde ilk ögenin sonundaki yuvarlak ünlü düzleşebilir. Bu ünlü, kendisinden önceki düz ünlüden sonra dudak uyumuna %17 oranında bağlıdır: *dâri's-selâm* 117a/2536, *hâriki'l-âde* 62a/1329 vd.

b. Farsça tamlama kuruluşunda yer alıp aslında düz olan tamlama ünlüsü, kendisinden önceki yuvarlak ünlüden sonra yuvarlaklaşabilir. Tamlama ünlüsü, kendisinden önceki yuvarlak ünlüden sonra dudak uyumuna %40 oranında bağlıdır: *hük-m-ü ilâhi* 27b/579, *rûh-u şerif* vd.

c. Farsça *u/ü* bağlacı, düz ünlülü sözcüklerden sonra düzleşebilir. Bağlaç, düz ünlülü sözcüklerden sonra dudak uyumuna %32 oranında bağlıdır: *bey' i şirâ* 15a/299, *dîn i millet* 50b/1080 vd.

8. Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nin en önemli özelliklerinden biri dudak uyumunu sürecinin büyük ölçüde tamamlanmış olmasıdır. Metinde kullanılan eklerin dudak uyumu sürecinin görünümü şöyledir:

Uyumsuzluğun sürdüğü ekler: {-dI} (görülen geçmiş zaman üçüncü kişi eki), {mI} (soru eki/ilgeci), {-mIş} (öğrenilen geçmiş zaman üçüncü kişi eki), {+sI} (addan ad türetme eki), {-(y)IcAK} (ulaç eki).

Düzensizlik evresinde bulunan ekler: {+cI} (addan ad türetme eki), {+(s)I(n+)} (teklik üçüncü kişi iyelik eki), {+(y)I} (belirtme durumu eki); {+ArU} (yön gösterme eki), {+dUr} (geniş zaman, bildirme teklik üçüncü kişi eki), {+dUr} (berkitme/ihtimal eki), {-U} (ulaç eki), {-(V)r} (geniş zaman eki).

Geçiş evresinde bulunan ekler: {-(I)l-} (eylemden eylem türetme eki), {-i-} ~ {-ü-} (eylemden eylem türetme eki), {-mIş} (ortaç eki); {-dUK} (ortaç eki), {-dUKdA} (ulaç eki), {-dUm} (görülen geçmiş zaman teklik birinci kişi eki), {-dUr-} (eylemden

eylem türetme eki), {-GUn} (eylemden ad türetme eki), {+IU} (addan ad türetme eki), {+ndU} (addan ad türetme eki), {+(n)Uη} (tamlayan eki), {-U} (eylemden ad türetme eki), {-(U)r-} (eylemden eylem türetme eki), {-Ur} (ortaç eki), {+Uz} (çokluk birinci kişi eki).

Uyum evresinde bulunan ekler: {+IIK} (addan ad türetme eki); {+cUK} (addan ad türetme eki), {-dUK} (görülen geçmiş zaman çokluk birinci kişi eki), {-dUKCA} (ulaç eki), {+sUz} (addan ad türetme eki), {-(U)K} (eylemden ad türetme eki), {+(U)m} (teklik birinci kişi iyelik eki), {+(U)η} (teklik ikinci kişi iyelik eki), {+I-} (addan eylem türetme eki), {+(I)I} (addan ad türetme eki), {+Im} (teklik birinci kişi eki), {-(y)eyim} (istek teklik birinci kişi).

Dudak uyumu sürecinin tamamlandığı ekler: {-(X)n-} (eylemden eylem türetme eki), {-(X)ş-} (eylemden eylem türetme eki), {-(y)XncA} (ulaç eki); {-dXη} (görülen geçmiş zaman teklik ikinci kişi eki), {-(X)η} (istek çokluk ikinci kişi eki).

Birden çok ünlü taşıyan eklerin ünlülerindeki dudak uyumu süreci ise şöyledir:

Uyumsuzluğun sürdüğü ünlüler: {+(I)ncI} (addan ad türetme ekinin ünlüsü); {+(U)mUz} (çokluk birinci kişi iyelik ekinin ünlüsü), {+(U)ηUz} (çokluk ikinci kişi iyelik ekinin ünlüsü), {+sıηuz} (çokluk ikinci kişi ekinin ikinci ünlüsü).

Düzensizlik evresinde bulunan ünlüler: {-(y)IcI} (eylemden ad türetme ekinin ikinci ünlüsü).

Geçiş evresinde bulunan ünlüler: {-(y)IcI} (eylemden ad türetme ekinin ilk ünlüsü).

Uyum evresinde bulunan ünlüler: {+(U)mUz} (çokluk birinci kişi iyelik ekinin destek ünlüsü), {+(U)ηUz} (çokluk ikinci kişi iyelik ekinin destek ünlüsü), {+sıηuz} (çokluk ikinci kişi ekinin ilk ünlüsü).

Dudak uyumu sürecinin tamamlandığı ünlüler: {+(X)ncI} (addan ad türetme ekinin destek ünlüsü).

Ünsüz Değişmeleri

1. Oldurganlık-ettirgenlik işlevinde kullanılan {-t-} eki, eklenme sırasında çoğunlukla iki ünlü arasında kaldığı durumlarda, ÖTT'den farklı olarak, ötümlüleşir: *dirildüp* 69a/1489, *gözedici* 2b/25, *yaradıcı* 4b/72 vd.

2. Metinde /-v-/ < /-G-/ değişmesinin daha tamamlanmadığı görülür: *dögüş-* 130a/2823, *ögül-* 6a/96. Değişmenin iki örneği bulunur: *devşir-* 156b/2404, *sovuğ* 23b/485 “soğuk”.

3. 18. Yüzyılın ayırıcı özelliklerinden olan tamlayan, teklik ikinci kişi, istek çokluk ikinci kişi ve teklik ikinci kişi iyelik eklerinde bazı örneklerde görülen /n/ < /ŋ/ değişmesi, *TTMSM*'de de görülmektedir: *namāzın* 145a/3159, *işlersen* 28a/584, *ölün* 116b/2524, *vücūdunı* 81a/1743 vd.

4. Bazı eklerde birkaç örnekte görülen /ŋ/ < /n/ değişmesi ise müellifin ağız özelliğinin yazıya yansımaları olarak değerlendirilebilir: *istemek-siziŋ* 5a/77, *olsuŋ* 174a/3794.

5. Alıntı sözcüklerin son sesinde bulunan ikiz ünsüzler, Türk dilinin ses yapısına uygun olarak büyük oranda tekleşir: *cin* 41a/875, *gam* 175a/3818 vd. Ancak ikiz ünsüzlü biçimi ile kullanılması gereken bir örnekte ünsüzün tekleştiği görülür: *haz iT-* 37b/794 “hazzetmek”. Türkiye Türkçesinde tekleşen Arapça {-iyye}, {-iyyet} eklerindeki ikiz ünsüzler ise metinde genel olarak asıl biçimleri ile kullanılır.

6. Kalıplaşmış yazımın etkisi nedeni ile “C” ve “D” sınıfı eklerin ünsüz uyumu durumları konusunda sağlıklı bilgi edinilememektedir. Sınırlı sayıda örnekte kullanılan “G” sınıfı eklerde örnekler belirli oranda ünsüz uyumuna bağlıdır.

C. BİÇİM BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

Ekler

1. Ad işletme eklerinin bir bölümü, bazı örneklerde *sıfır biçim birimi* ile karşılaşılır. Bu ekler şunlardır: teklik ve çokluk üçüncü kişi iyelik ekleri, yönelme durumu eki ve bulunma durumu eki. *Sıfır biçim birimi* ile karşılanan türetme ekleri de bulunur: {+II} ~ {+IU} addan ad türetme eki, {+(X)ncI} addan ad türetme eki, {-(I)I-} ~ {-(U)I-}

eylemden eylem türetme eki, {-Xn-} eylemden eylem türetme eki, {-(X)ş-} eylemden eylem türetme eki.

2. Metinde *bil-*, *buyur-*, *di-*, *dikil-*, *i'tikād it-*, *kıyās olun-*, *otur-*, *şek eyle-*, *ta'bir it-*, *teyemmüm it-*, *tur-* ve *ur-* eylemleri, bazı örneklerde farklı tamlayıcılarla kullanılmaktadır.

3. Azeri sahası özelliği olan üç ek kullanılmaktadır: {-üpler ise} (öğrenilen geçmiş zaman çokluk üçüncü kişi eki): *hacca gidüp-ler ise de* 97b/2117-2118, {-melü} (gelecek zaman ortaç eki): *gitmelü olıcağ* 85b/1848, {-anda} (ulaç eki): *olanda* 22a/448. Bu eklerin kullanımına dayanarak eserin müellifinin Azeri kökenli olduğu veya müellifin konuştuğu ağzın Azeri Türkçesi etkisi altındaki bir Doğu grubu ağzı olduğu düşünülebilir.

4. Şimdiki zaman kipi, metinde {-mede} eki ile karşılanmaktadır.

5. Gelecek zaman kipi, çoğunlukla {-sA gerek} yapısı ile karşılanır. Metinde yalnızca teklik üçüncü kişi için kullanılan {-(y)AcAK} biçiminin üç örneği bulunmaktadır.

6. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde kullanımında azalmanın belirlendiği {-(y)XncA} ulaç ekinin *TTMSM*'de söz konusu eserlerdeki toplam kullanım sayısının iki katından daha fazla sayıda kullanıma sahip olması, ilgi çekici bir özellik olarak kayda geçmektedir.

7. Aslında edilgenlik eki olan {-(I)l-} ~ {-(U)l-} ekinin metinde dönüşlülük işlevinde kullanıldığı örneklerde {-(X)l-} < {-(U)l-} gelişimini tamamlaması dikkate değer bir özelliktir.

8. Çokluk ikinci kişi eki, metinde {+sıñuz} biçimindedir. Klasik Osmanlı Türkçesine ait Arap harfli metinlerde görülmeyip çeviri yazılı metinlerde belirlenen bu biçim, *TTMSM*'de söyleyişteki biçimin yazıya yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Sözcük Türleri

1. {-mA} eylemlilik eki ve {+sI} teklik üçüncü kişi iyelik eki ile kullanılması gereken *içün* ilgecinin iki örnekte *içün* ilgecinin {-sun} istek eki ile sıra dışı bir kullanımı bulunmaktadır: *olsun için* 2a/9, 121b/2641.

2. Bir örneği bulunan niyet eylemi, bu örnekte {-melü} gelecek zaman ortaç eki ile kurulmaktadır: *gitmelü olıcağ* 85b/1848.

3. Yeterlik eylemlerinin oluşturulmasında {-(y)V} ulaç ekindeki ünlü tercihinde günümüzdeki ölçünün sağlandığı görülür. Tezlik bildiren eylemlerde ise kalıplaşmış yazımın etkisinden söz edilebilecek *deyüvir*- 158b/3448 örneği dışında ölçünün sağlandığı görölmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Akar, A., (2013), *Muğla ve Yöresi Ağzları*, Ankara, TDK Yayınları.
- Alyılmaz, C., (1994), *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Arat, R. R., (1992), *Edib Ahmed b. Mahmud Yükneki, Atebetü'l-Hakayık*, 2. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- Banguoğlu, T., (2004), *Türkçenin Grameri*, 7. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- Boz, E., (2002), *Afyon Merkez Ağzı*, Afyon, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.
- _____, (2007), *Türkiye Türkçesinde +{A} Durum Biçimbirimi*, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Buran, A., (1996), *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Ankara, TDK Yayınları.
- Buran, A. - E. Alkaya, (2013), *Çağdaş Türk Lehçeleri*, 9. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Çağatay, S., (1977), *Türk Lehçeleri Örnekleri (VIII. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar - Yazı Dili)*, Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Demirci, K., (2014), *Türkoloji İçin Dilbilim - Konular Kavramlar Teoriler*, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, Anı Yayınları.
- Deny, J., (2013), *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi)* (Çeviren: O. Şahin), 4. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- Develi, H., (1995), *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, Ankara, TDK Yayınları.
- _____, (1998), *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Bir Risâle-i Garîbe*, İstanbul, Kitabevi Yayınları.
- Duman, M., (1995), *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, Ankara, TDK Yayınları.

- _____, (2000), *Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name*, İstanbul, R Yayınları.
- Eckmann, J., (1988), *Çağatayca El Kitabı* (Çeviren: G. Karaağaç), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Eckmann, J. vd., (2014), *Maḥmūd bin ‘Alī, Nehcū’l-Ferādīs, Uştmahlarnıḡ Açuq Yolu (Cennetlerin Açık Yolu)*, Birleştirilmiş Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- Ercilasun, A. B., (2015), *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, 15. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, A. B. - Z. Akkoyunlu, (2015), *Kâşgarlı Mahmud, Dîvânu Lugâti’t-Türk*, 2. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- Erdal, M., (1991), *Old Turkish Word Formation*, c. I-II, Wiesbaden, Otto Harrassowitz.
- Erdem, M. D. - R. Bölük, (2011), *Antalya ve Yöresi Ağızları*, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Erdem, M. D. - E. Kirik, (2011), *Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları*, Kahramanmaraş, Kahramanmaraş Valiliği Yayınları.
- Erdem, M. D. - G. Dağdelen, (2012), *Karabük ve Yöresi Ağızları*, Karabük, Karabük Valiliği Yayınları.
- Ergin, M., (1981), *Azeri Türkçesi*, 2. Baskı, İstanbul, Ebru Yayınları.
- _____, (1984), *Türk Dil Bilgisi*, 12. Baskı, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.
- _____, (2009), *Dede Korkut Kitabı I-II*, 4. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- Ersoylu, H., (1996), *Kız Destanı*, Ankara, TDK Yayınları.
- Gabain, A. von, (2007), *Eski Türkçenin Grameri* (Çeviren: M. Akalın), 5. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- Gülsevin, G., (2002), *Uşak İli Ağızları*, Ankara, TDK Yayınları.
- _____, (2007), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, 2. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- Gülsevin, G. - E. Boz, (2004), *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Hacıeminoğlu, N., (1992), *Türk Dilinde Edatlar*, 4. Baskı, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- İlker, A., (1997), *Batı Grubu Türk Yazı Dilinde Fiil*, Ankara, TDK Yayınları.
- Kahraman, T., (1996), *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Ankara, TDK Yayınları.
- Karahan, L., (1994), *Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ)*, Ankara, TDK Yayınları.
- _____, (2007), *Türkçede Söz Dizimi*, 12. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Kartallıoğlu, Y., (2011), *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16, 17 ve 18. Yüzyıllar)*, Ankara, TDK Yayınları.
- Kerimoğlu, C., (2014), *Kuram ve Uygulamalarla Dilbilim, Göstergibilim ve Türkoloji - Genel Dilbilime Giriş*, 2. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayınları.
- Komisyon, (2006), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I -Fiil-*, Basit Çekim, Ankara, TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z., (1973), *Şadru'd-dîn Şeyhoğlu, Marzubân-Nâme Tercümesi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- _____, (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara, TDK Yayınları.
- _____, (2011), *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, 5. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- Mansuroğlu, M., (1956), *Ahmed Fakih-Çarhname*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- _____, (1958), *Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Olçay, S., (1965), *Ebu'l-Leyş Semerkandî, Tezkiretü'l-Evliyâ (Tercümesi)*, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Özkan, A., (2009), *Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ*, Isparta, Fakülte Kitabevi.
- _____, (2015), *Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr (Amellerin Neticeleri ve İyilerin Yolları)*, Konya, Palet Yayınları.

- Özkan, M., (1993), *Mahmûd b. Kādî-i Manyâs, Gülistan Tercümesi*, Ankara, TDK Yayınları.
- _____, (2009), *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Özmen, M., (2001), *Ahmed-i Dâ'î Divanı*, Ankara, TDK Yayınları.
- Sev, G., (2001), *Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı*, Ankara, TDK Yayınları.
- _____, (2007), *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Tekin, T., (1975), *Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- _____, (2003), *Orhon Türkçesi Grameri* (Yayımlayan: M. Ölmez), 2. Baskı, İstanbul, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9.
- Tiken, K., (2004), *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller*, Ankara, TDK Yayınları.
- Timurtaş, F. K., (2012), *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl*, İstanbul, Kapı Yayınları.
- Tseng, L., (2002), *Türkiye Türkçesinde Orta Hece Düşmesi*, Ankara, TDK Yayınları.
- Tuna, O. N., (1986), *Türk Dil Bilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları: 3, Malatya.
- Turan, Z., (1993), *Teshil'in İmlâ Tezahürleri Işığında Eski Anadolu Türkçesi'nde Ünlü Uzunlukları*, Malatya, Açıksöz Yayınları.
- Üstünova, K., (2012), *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*, Ankara, Sentez Yayıncılık.
- Yastı, M., (2016), *Kitâb-ı Tafşîl-i Tarihî'l-Muqarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'in (Rodos Nüshası)*, Konya, Palet Yayınları.
- Yelten, M., (1998), *Şirvanlı Mahmud, Târih-i İbn-i Kesîr Tercümesi*, Ankara, TDK Yayınları.
- Yıldız, O., (2002), *Orta Osmanlıca Dönemine Ait Bir Dil Yadigârı, Ahvâl-i Kıyâmet*, İstanbul, Şûle Yayınları.

_____, (2008), *Şeyyād Hamza, Yūsuf u Zelīhā (Destān-ı Yūsuf)*, Ankara, Akçağ Yayınları.

Zülfikar, H., (1991), *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, Ankara, TDK Yayınları.

Makaleler:

Acarlar, K., (1971), “Çıkma Durumunda (“den” halinde) Sözcüklerin Tümcede Türlü Kullanılışları”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, c. 24, S. 235, Nisan, ss. 34-37.

Arat, R. R., (1987), “Türkçe Metinlerde e/i Meselesine Dâir”, *Makaleler-I* (Yayına Hazırlayan: O. F. Sertkaya), Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, ss. 334-341.

Başdaş, C., (2007), “Türkiye Türkçesinde Aslı Uzunluk Belirtileri”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, V. 2/2, Spring, ss. 89-101.

_____, (2014), “Türkçede Üçüncü Şahıs İyelik Eki ve Zamir n’si”, *The Journal of Academic Social Science Studies - International Journal of Social Science*, Number: 30, Winter I, ss. 147-161.

Boz, E., (2001), “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 600, Aralık, 856-864, ss. 856-864.

_____, (2002), “Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses Ç, K, P, T Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 605, Mayıs, ss. 447-455.

_____, (2007), “Adın Yükleme (Nesne) Durumu ve Tümcenin Nesne Ögesi Üzerine”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, V. 2/2, Spring, ss. 102-108.

Bozkaplan, Ş. A., (2007), “Divanu Lügati’t-Türk’te +LA-”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, V. 2/2, Spring, ss. 109-120.

Caferoğlu, A., (1964), “Anadolu Ağzları Konson Değişmeleri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1963*, ss. 1-32.

Canpolat, M., (1992), “Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine”, *Türkoloji Dergisi*, c. X, S. 1, ss. 9-11.

Choi, H.-W., (1991), “Ana Altayca İyelik Zamiri”, *Türk Dilleri Araştırmaları 1991*, ss. 191-196.

- Delice, H. İ., (2000), “Türk Dilinde İşlevsel Ek Tasnifi Denemesi”, *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 24, ss. 221-235.
- Demirci, K., (2010), “Derin Yapı ve Yüzey Yapı Kavramlarından Ne Anlıyoruz?”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/4, Fall, ss. 291-304.
- Dinar, T., (2010), “Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’deki Ortak Fiillerin Tamlayıcı İlişkisi Açısından İncelenmesi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/4, Summer, ss. 1044-1091.
- Duman, M., (2013), “Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair”, *Makaleler, Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine*, İstanbul, Kesit Yayınları, ss. 41-74.
- Duran, S., (1956), “Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1956*, ss. 1-110.
- Elöve, A. U., (1958), “da/de Üzerine Bazı Düşünceler”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 81, Haziran, ss. 454-457.
- Eraslan, K., (1970), “Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dâir”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. 18, ss. 113-124.
- Ercilasun, A. B., (2000), “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 585, Eylül, ss. 219-225.
- _____, (2001), “L, N, R’den Sonra Niçin T?”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 2000*, ss. 191-194.
- _____, (2014), “Geniş Zaman Ekine Dair Bazı Düşünceler”, *Makaleler Dil - Destan - Tarih - Edebiyat*, 2. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları, ss. 359-363.
- Erdal, M., (2013), “Tezlik Fiilinin Kaynağı”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Semih TEZCAN’a Armağan*, c. 13, Yıl: 13, ss. 169-173.
- Ersoylu, H., (2000), “Eski Türkiye Türkçesi Metinlerinde Kullanılan Elifli Vav”, *Hasan Eren Armağanı*, Ankara, TDK Yayınları, ss. 135-139.

- Gemalmaz, E., (1994), “Standart Türkiye Türkçesi (STT)’ni İlgilendiren Ses Olaylarıyla İlgili Kurallar”, *Standart Türkiye Türkçesi (STT) ile İlgili Yazılar*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Gencan, T. N., (1974), “Geniş Zaman Kipi”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 268, Ocak, ss. 325-330.
- Gökşen, E. N., (1974), “Çıkma Durumu (-den) ve Kapsamı”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, c. 30, S. 279, Aralık, ss. 973-978.
- Gülsevin, G., (1990), “Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 466, Ekim, ss. 187-190.
- _____, (1990), “Türkçede -sA Şart Gerundiumu Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 467, Kasım, ss. 276-279.
- _____, (1992), “Eski Anadolu Türkçesinde Birleştirilmiş Özel Şekiller”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 489, Eylül, ss. 256-261.
- _____, (2001), “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. II, S. 2, Şubat, ss. 125-144.
- _____, (2002), “Eski Türkiye Türkçesinde ‘İstek Kipi’ Üzerine”, *İlmî Araştırmalar*, S. 13, ss. 35-50.
- _____, (2009), “Eski Anadolu Türkçesi Ağzlarında Uzun Ünlüler Üzerine”, *Dil Araştırmaları*, S. 5, Güz, ss. 39-56.
- Karahan, L., (1992), “Görülen Geçmiş Zaman Eki -dı/-di’nin Tarz ve Bağlama Fonksiyonlarına Dair”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, Prof. Dr. Muharrem Ergin’e Armağan, Yıl: XXVIII/I-2, Ankara, 1990, ss. 335-341.
- _____, (1994), “-sa / -se Eki Hakkında”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 516, Aralık, ss. 471-474.
- _____, (1997), “Fiil-Tamlayıcı İlişkisi Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 549, Eylül, ss. 209-213.
- Kartallıoğlu, Y., (2016), “Osmanlı Türkçesinde Ara Biçim-I: Arapça ve Farsça Kelimeler”, *Dil Araştırmaları*, S. 18, Bahar, ss. 103-124.

- Kaymaz, Z., (1994), "Eski Anadolu Türkçesinde Sayı Adları ve Kullanılışları", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1991*, ss. 9-17.
- Kerimoğlu, C., (2009), "Türkiye Türkçesinde Ettirgenlik", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 4/8, Fall, ss. 1734-1745.
- Korkmaz, Z., (1958), "Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1958*, ss. 41-68.
- _____, (1995), "Eski Anadolu Türkçesindeki -van/ -ven, -vuz/ -vüz Şahıs ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, Ankara, TDK Yayınları, ss. 110-127.
- _____, (1995), "Köktürkçede İsimden Fiil Türeten Ekler ve Köken Yapıları Üzerine", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, Ankara, TDK Yayınları, ss. 188-194.
- _____, (1995), "Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, Ankara, TDK Yayınları, ss. 205-216.
- _____, (1995), "Batı Anadolu Ağızlarında Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekim Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 2, Ankara, TDK Yayınları, ss. 222-231.
- _____, (1995), "Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü (Vocal) Uzunlukları", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, Ankara, TDK Yayınları, ss. 443-458.
- _____, (1995), "Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, Ankara, TDK Yayınları, ss. 491-508.
- _____, (1995), "Türkiye Türkçesinde 'İktidar' ve 'İmkân' Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, Ankara, TDK Yayınları, ss. 607-619.
- Ligeti, L., (1942), "Türkçede Uzun Vokaller", *Türkiyat Mecmuası*, VII-VIII, ss. 82-94.
- Mansuroğlu, M., (1949), "Türkçede Zamir Çekimi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, III, ss. 501-519.
- _____, (1956), "Şeyyad Hamza'nın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1956*, ss. 125-144.

- _____, (1998), “Eski Osmanlıca”, *Tarihî Türk Şiveleri* (Çeviren: M. Akalın), 3. Baskı, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, ss. 247-276.
- _____, (1998), “Karahanlıca”, *Tarihî Türk Şiveleri* (Çeviren: M. Akalın), 3. Baskı, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, ss. 133-171.
- Ölker, P., (2014), “İçin Edatının Standart Dışı Kullanımı”, *Türkiyat Mecmuası*, c. 24, Güz, ss. 171-193.
- Öner, M., (1999), “Türkçede Edatlı (Sentaktik) İsim Çekimi”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 565, Ocak, s. 10-18.
- Özçelik, S., (2001), “Türkçede Geniş Zaman Ekine Dair Bazı Tespitler”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 598, (Ekim), ss. 410-411.
- _____, (2002), “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, c. 2002/II, S. 612, Aralık, ss. 1033-1041.
- _____, (2004), “Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, c. LXXXVIII, S. 634, Ekim, ss. 550-562.
- Özdemir, H., (2014), “III. Teklik Kişi İyelik Eki +(s)I* ve Zamir n’si Üzerine Bir Değerlendirme Denemesi”, *Dil Araştırmaları*, S. 14, Bahar, ss. 137-145.
- Özkan, A., (1999), “Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkisi ve Fiillerin İstem Değiştirmesi”, *Araştırmalar-İnsan Bilimleri Araştırmaları*, S. 1, ss. 125-143.
- _____, (2011), “Eski Anadolu Türkçesindeki Bazı Fiillerin Hâl Ekli Tamlayıcıları ve Bu Tamlayıcılarda Zaman İçinde Görülen Değişiklikler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 6/1, Winter, ss. 512-532.
- _____, (2013), “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Birleşik Fiiller”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 34, ss. 11-45.
- _____, (2014), “Netâyicü’l-A‘mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, ss. 1-33.

- Özkan, M., (2012), “Tarihî Türkiye Türkçesi Metinlerinde İstek Eki -A / -E’nin Kullanılışı Üzerine”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 30, ss. 359-385.
- Özkan, N., (1996), “İsme Gelen Ekleri de Alan Bir Fiil Gövdesi: Belir-”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1996*, ss. 213-220.
- Özmen, M., (1987), “da/de Bağlama ve Kuvvetlendirme Edatının Türeyişi”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 4, ss. 73-79.
- Sev, G., (2002), “/+DAn...+A Yapısına İlişkin”, *Türkoloji Dergisi*, c. 15, S. 1, ss. 247-259.
- Tekin, Ş., (1992), “Eski Türkçe”, *Türk Dünyası El Kitabı*, c. 2, 2. Baskı, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, ss. 69-120.
- Tekin, T., (1958), “Türeme Bilgisi Araştırmaları: da/de Bağlayıcısının Türeyişi”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 78, Mart, ss. 276-277.
- _____ (2003), “Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine”, *Makaleler I - Altayistik* (Yayın Hazırlayanlar: E. Yılmaz-N. Demir), Ankara, Grafiker Yayınları, ss. 131-138.
- Tuna, O. N., (1960), “Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1960*, ss. 213-282.
- _____, (1986), “Türkçede Transitive-Causative ‘Geçişli-Ettirgen’ Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXIV-XXV (1980-1986), ss. 381-428.
- _____, (1988), “Bazı İmlâ Gelenekleri Bunların Metin İncelemelerindeki Önemi ve Orhon Yazıtlarında Birkaç Açıklama”, *Türk Dili Araştırmaları-Belleten 1957*, 2. Baskı, ss. 41-81.
- Ünver, İ., (2008), “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 3/6, Fall, ss. 1-46.
- Üstünova, K., (2007), “Yalın Durum Karmaşası”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, V. 2/2, Spring, ss. 736-748.

- _____, (2010), “Yüzey Yapı - Derin Yapı Kavramları Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/4, Fall, ss. 697-704.
- Yakar, H. İ., (2009), “Polonya Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe El Yazmaları”, *Gazi-antep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 8(1), s. 257-273.
- Yalkın, A. O., (2014), “Abdu’r-Rahmân-i Darîr’in Tafşîl-i Tarîk-i Muqarrebîn ve Sebîli’l-Müttebi’in Adlı Eseri Üzerine Bir Tanıtım”, *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2, S. 4, ss. 287-295.
- _____, (2016), “Yûnus Emre Divânî’nda Fiil-Tamlayıcı İlişkisi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, c. 5, S. 6, ss. 1501-1519.
- Yavuz, O., (1991), “Türkçe’de Kapalı e”, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, S. 6, ss. 271-306.
- Yıldız, O., (1999), “Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4, ss. 321-338.
- _____, (2000), “Orta Türkçe Lehçeleri’nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi’nin Yeri”, *Dil Dergisi*, S. 88, Şubat, ss. 14-28.
- _____, (2000), “Türkçe’de Kelime Sonu Ünsüz Grupları”, *Dil Dergisi*, S. 97, Kasım, ss. 66-78.
- _____, (2010), “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 5/1, Winter, ss. 105-136.
- _____, (2012), “Eski Anadolu Türkçesinde Yeterlik Fiillerinin Fonetik Durumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 7/4, Fall, ss. 233-252.
- _____, (2015), “Birleşik Kelimelerde Görülen Fonetik Hadiseler, Terimleri, Tanımları ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 10/8, Spring, ss. 231-252.

Yılmaz, E., (2007), “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, *Turcology in Turkey: Selected Papers*, Studia Uralo-Altaica 47, Edited by. László Károly, N. Demir, E. Yılmaz, Szeged, ss. 521-539.

Zülfikar, H., (1992), “Doğu Anadolu Ağzlarında Zaman Kavramı Taşıyan *-ip > -if* Eki”, *Türkoloji Dergisi*, c. X, S. 1, ss. 13-20.

_____, (2007), “Dünden Bugüne Türkçe (Böyle, şöyle, öyle üzerine)”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 665, ss. 434-442.

Bildiriler:

Akalın, Ş. H., (1995), “+IA- Ekinin Çatı Ekleriyle Kullanılışı Konusundaki Görüşler ve Ekin Yabancı Kaynaklı Kelimelere Getirilişi Üzerine”, *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı (22-23 Ekim 1993)*, Ankara, TDK Yayınları, ss. 92-99.

Boz, E., (2004), “Türkiye Türkçesinde +DAn Ekli Nesne Ögesi Üzerine”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I (20-26 Eylül 2004)*, Ankara, TDK Yayınları, ss. 501-511.

Delice, H. İ., (2011), “Çatı Eklerinin Bilinmeyen Bir İşlevi”, *38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi) (10-15.09.2007, Ankara) - Bildiriler*, c. 1, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, ss. 419-434.

Ercilasun, A. B., (1995), “Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine”, *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı (22-23 Ekim 1993)*, Ankara, TDK Yayınları, ss. 61-66.

Erdem, Y. H., (2011), “Osmanlı Kültüründe Yazarlık ve İntihal Sorunları”, *İstanbul Üniversitesi Bilim Etiği Günü*, ss. 23-57.

Erten, M., (2004), “Türkiye Türkçesinde Geçişsiz Olduğu Hâlde Geçişli Gibi Kullanılmaya Başlayan Fiiller”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I (20-26 Eylül 2004)*, Ankara, TDK Yayınları, ss. 1111-1124.

Gülsevin, G., (2004), “Türkçede Sıra Dışı Ekler ve Eklerin Tasnif-Tanımlanma Sorunu Üzerine”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I (20-26 Eylül 2004)*, Ankara, TDK Yayınları, ss. 1267-1283.

- Kaymaz, Z., (1999), “Bazı Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde ‘K’ Sesinin Temsili”, 3. *Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı, 1996*, Ankara, TDK Yayınları, ss. 659-664.
- Oruç, B., (1999), “Türkiye Türkçesinde Kullanılan Çekim Edatları Üzerine Görüş Farklılıklarından Kaynaklanan Problemler”, *Türk Gramerinin Sorunları II*, Ankara, TDK Yayınları, ss. 421-430.
- Özkan, A., (2008), “Mehekkü’l-İlim ve’l-Ulemâ İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, ss. 479-496.
- Pirinç, A., (2016), “Felezkâde El-Ayıntâbi Ahmet Bin Hamza’nın ‘Tafsilü’l-Tarîki’l-Mukarrabîn ve Sebîli’l-Müttebiîn Adlı Ahlâk Risâlesi Üzerine Bir Mülâhaza”, *Uluslararası Gaziantep Alimleri ve Gaziantep’te Dini Hayat Sempozyumu*, 14-15 Ekim 2016, Gaziantep.
- Sev, G., (2004), “Çıkma Durumu Ekinin Nesne Görevinde Kullanımı”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II (20-26 Eylül 2004)*, Ankara, TDK Yayınları, ss. 2655-2666.
- Turan, Z., (2007), “Türkçenin Yapım ve Çekim Düzeninde Yer Alan Eklerin Sınıflandırılması Nasıl Olmalıdır?”, *VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II (24-29 Eylül 2000)*, Ankara, TDK Yayınları, ss. 1835-1844.
- Yıldız, O., (2013), “Yûsuf u Zelîhâ Özelinde Eski Anadolu Türkçesinde Göstericisiz Ekler”, *Uluslararası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri (1-2 Aralık 2010)*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, ss. 545-561.

Sözlükler:

- Caferoğlu, A., (1968), *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul, TDK Yayınları.
- Cebecioğlu, E., (2009), *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, İstanbul, Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Clauson, S. G., (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, USA, Oxford University Press.
- Devellioğlu, F., (2007), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 24. Baskı, Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları.

Gülensoy, T., (2007), *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II*, Ankara, TDK Yayınları.

Komisyon, (2009), *Türkiye’de Halk Ağzından Derlemeler Sözlüğü*, c. I-VI, Ankara, TDK Yayınları.

_____, (2009), *Tarama Sözlüğü*, c. I-VIII, Ankara, TDK Yayınları.

_____, (2011), *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.

Korkmaz, Z., (1992), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara, TDK Yayınları.

Paçacıoğlu, B., (2006), *VIII-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Söz Dağarcığı*, Ankara, Bizim Büro Basımevi.

Şemseddin Sami, (2004), *Kâmûs-ı Türki*, 13. Baskı, İstanbul, Çağrı Yayınları.

Tulum, M., (2011), *XVII. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, Ankara, TDK Yayınları.

Vardar, B., (2007), *Açıklamalı Gramer Terimleri Sözlüğü*, 2. Baskı, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

Tezler:

Dinar, T., (2013), *Müderriş Hasan Efendi’nin “Ġāyetü’l-Müntehā Fi’-Tedbiri’l-Merzā”sı (Hastalıkların Tedavisinde En Son Nokta)*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Doktora Tezi, Denizli.

Kalkan, S., (2012), *‘Abdu’r-Raḥmāni’ḍ-Ḍarīr, Tezkiretü’ş-Şalāt*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Özdemir, A., (2004), *Eski Anadolu Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yıldız, O., (1992), *Cemālī-i Karamanī, Miftāhu’l-Ferec*, c. I-IV, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Doktora Tezi, Malatya.

Genel Ağ Bağlantıları:

<http://eyayinlar.mkutup.gov.tr/cgi-bin/WebObjects/EHT.woa/1/wo/aYGtrhLGDVpSjdfTwmLbkM/47.1.10>

http://www.hadis.org/hadis/modules.php?name=KutubiSitte&h_op=hadisgoster&kid=376

<http://www.islamansiklopedisi.info>

<http://katalog.istanbul.edu.tr/client/>

<http://www.kuranikerim.com/kutubi-sitte/3210.html>

<http://www.kuranmeali.org>

<http://www.oncu.com/eskiharflikitaplar-wordpress/index.php/2011/06/15/tafsil-i-tarik-i-mukarribin-ve-sebilil-muttekin-8192/>

<http://www.tdk.gov.tr>

<https://www.yazmalar.gov.tr>

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Ali Osman YALKIN

Doğum Yeri ve Yılı : Burdur, 1987

Medeni Hâli : Evli

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (2010)

Yüksek Lisans Öğrenimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Dili ABD (2013)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

1. İngilizce (Orta)

İş Denevimi :

1. Bitlis Eren Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Araştırma Görevlisi (2013 -)

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar :

1. (Ertan Besli ile ortak) “Eski Türkçe Kelimelerin Atabey Ağzındaki Görünümü”, *II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi Bildiri Kitabı*, Saraybosna (24-25 Mayıs 2014), ss. 255-273.
2. “Abdu’r-Rahmân-i Darîr’in Tafsîl-i Tarîk-i Mukarrebîn ve Sebîli’l-Müttebi’în Adlı Eseri Üzerine Bir Tanıtım”, *TÜRÜK*, S. 4, 2014, ss. 287-295.
3. “Teke Yöresi ve Çevresi Ağzlarında Görülen Eskicil Biçimler”, *1. Teke Yöresi Sempozyumu Bildiri Kitabı-I*, Burdur (04-06 Mart 2015), Burdur, 2015, ss. 23-32.
4. “Yûnus Emre Dîvânı’nda Fiil-Tamlayıcı İlişkisi”, *İTOBIAD*, c. 5, S. 6, 2016, ss. 1501-1519.
5. “Türkmence-Türkçe Sözlük’teki Sözcük Kök ve Tabanlarında Ünsüz Uyumu”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, S. 37, 2016, ss. 469-491.